This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

KAIS.KÖN.HOF- BIBLIOTHEK
105.175-B
Neu-

Digitized by Google

F. 8c. 309.

Digitized by Google

105175-B.

Österreichische Nationalbibliothek

+Z225870004

Digitized by Google

Digitized by Google

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

Uredio ga:

Ljudevit Modec.

Tečaj sedamnaesti.

U ZAGREBU.

IZDAO „HRVATSKI PEDAGOGIJSKO-KNJIŽEVNI SBOR".

1876.

Digitized by Google

Tiskom D. Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Seoba Hrvâta, t. j. petero braće i dvijuh sestara nije bajka.

(Konac.)

Ob ovom nesretrom ratu, što su ga Rifati imali s Heleni u Evropi, i o preselitbi Rvata pod imenom Veneta iz male Azije u Evropu, stari nam pisci pripoviedaju ovako: Prvi pisac, koji spominje Venete, jest Homer. On veli, da je Trojancem došao u pomoć Pilemon iz zemlje Veneta (Iliad. II., 852.) u latinskom prevodu:

„Paphlagones duxit Pylaemonis hirtum
Ex Venetis, unde mularum generatio agrestium,
Qui Cytorum, tenebant et Sesamum incolebant,
Circaque Parthenium fluvium inclytas domos habitabant.
Cromnamque Aegilaumque et sublimes Erythinos."

Što Homer veli Paflagone mjesto Rvate, to nas ne smeta znajuće, da „mos est quippe scriptorum, ut in antiquis locis rebusque describendis, recentiora potius et suis temporibus usitata", veli Farlat in Illyr. sacro. I. 7., i opet: „neque inaudiatum neque inusitatum est, historicos cum de rebus antiquissimis scribunt, res ipsas regionespue, in quibus gestae sunt, nominibus recentissimis afficere, quae posterioribus aetatibus primum adhiberi coeperunt et communi in usu atque hominum literis ac sermone versari"; tamo I., 119. Radi toga potlanji pisci nazivaju Rifate Paflagoni.

Herodot pak i Strabon vele, da k ovim Venetom spadaju Japudi, Istrani i Liburni, i čine jedan venetski narod, jer govore jednim istim jezikom (Katančić: de Istro etc. str. 91).

Polib lib. 2. c. 17. veli: „quod superest deinde spatium ad spatium ad adriaticum sinum alius populus longe antiquissimus obtinebat, quem Venetos vocant, sermone diverso a Gallis utentes, cetera moribus et cultu similes. De his multum tragici poetae mentionem fecerunt, multaque fabulantur". Nije li Polib ovdje možda natuknuo, kako je naš narod jur onda pjevao i pričao o trojanskom ratu i o svojem kralju, kojega su Heleni u Troji ubili? Doista u staroj hrvatskoj književnosti bijaše mnogo poznana priča o trojanskom ratu, a o trojanskom kralju znaju hrvatske i bugarske narodne pripoviedke. Pa ne sjećaju li nas ove pripoviedke na čine, zgodile se u maloj Aziji u Troji? Ili su možda hrvatske narodne pjesme i priče puki prenos iz tudje knjige? Sličnimi narodnimi pričami prepletene su prve poviesti malo ne svih starih naobraženih naroda, pa još nikomu ne pade na um osmjejati ili prekorupce zabaciti njihove poviesti samo zato, što su osnovane na narodnih pričah i bajkah, jedini Hrvat reć bi zazire od svega, što bi moglo prokazati njegov rod, te dići i raširiti njegov ponos i slavu?

Na dalje Strabon o Rifatih došlih pod imenom Veneta iz male Azije u Evropu veli l. 4. str. 135.: „hos ergo Venetos existimo Venetorum in adriatico sinu esse ductores. Propter nominis autem similitudinem Paflagones eos esse ajunt . . . De Venetis dupplex fertur sententia. Quidam enim eos quoque Gallos faciunt Gallorum Venetorum, qui ad oceanum habitant, gentiles. Alii e bello trojano cum Antenore eo locorum vasisse tradunt Venetorum Paflagonum quosdam, cui rei proferunt studium alendorum equorum, quod quondam apud eos in pretio fuit, imitatione priscorum, qui procreandis mulis equas alebant." Što Homer reče o gojitbi mazga kod Veneta, to Strabon evo potvrdjuje. Homer govori, kako azijski, a Strabon kako evropejski poimence jadranski Veneti timare i goje mazge. Strabon (V.) piše, da su Veneti bili na glasu radi timarenja konja, i da su osobito Grci rado kupovali venetske konje, i da je Leon Špartanac okolo 440. g. prije Isusa venetskimi konji obladao.

To isto svjedoči i latinski povjestnik Livij l. 1. c. 1. pišući ovako: „jam primum omnium satis constat, Troja capta in ceteros saevitum esse Trojanos duobus Aenea Antenoreque et venusti jure hospitii et quia pacis reddendaeque Hellenae semper auctores fuerunt, omne jus belli Achivos obtinuisse. Casibus deinde variis Antenorem cum multitudine Henetum, qui seditione ex Paflagonia pulsi et sedes et ducem rege Pylemone ad Trojam amisso quaerebant, venisse intimum maris adriatici sinum, Euganisque, qui inter mare alpesque incolebant, pulsis Henetos Trojanosque eas tenuisse terras, gentemque universam Venetos appellatos." Livij bijaše rodom iz Padove dakle iz postojbine Veneta spalih pod Rimljane okolo 190. g. prije Is., počem je Livij mogao znati ovu poviest iz ustmenoga predavanja svojega venetskoga naroda.

Virgil pjeva u Aeneidi l. 1. v. 264. slj:
„Antenor potuit mediis elapsus Achivis
Illyricos penetrare sinus atque intima tutus
Regna Lyburnorum et fontem superare Timavi."

K tomu jošte gledaj: Curtius de rebus gestis Alexandri magni l. 3. Solin. Polyhistor. c. 44. i Plinij, koj l. 6. c. 2. veli: „quo loco (ad Cromnam in Paflagonia) Henetos adjicit Nepos Cornelius, e quibus in Italia Venetos ortos credi postulat."

Dekle Rifati ili po tudju Veneti kao narod stanovahu u maloj Aziji medju Crnim i Egejskim morem te medju Taurom rifatskom plani-

Digitized by Google

nom i Kankazom imajući glavni grad Troju. A zapadni Rifati stanujući u zemlji kasnije prozvanoj Paflagoniji i Bitiniji po nesrećnom trojanskom ratu prebaciše u Evropu pod vodjom Antom (nepozna li se kasnije diel slovjenskoga naroda pod Dunavom Anti po imenu ovoga vodje? Jornandes de rebus geticis cap. 5. pak i noviji povjestnici vele, da su Anti Slovjeni) i posjedoše zemlje medju Danavom, bregom Ceeijem i Padom te medju jadranskim i crnim morem. Ove Rifate stari pisci zovu Henete i Venete Paflagone. A Heneti ili Veneti tko bijahu? G. Davorin Trstenjak, (župnik,) veli negdje u „Novicah", da „Heneti niso nikdar bili slovansko pleme. Heneti so bili malo aziatišk rodič sroden s Pafiagonci". Nu (župnik) Trstenjak ne reče to iz osvjedočenja nego iz zazora k r v a t s k o m u narodu, kojega bi usljed poviesti morao priznati onomu puku, koj se danas naziva slovenskim pak stanovao taj u karpatih ili pak medju Mûrom, Dravom, Kupom i Jadranskim morem. Jer će g. D. Trst. bez dvojbe znati, kako Fredegar in app. hist. franc. c. 48. et 67. zatim Jornandes de reb. get. c. 5. et 23. et 29. u Henetih, Venetih, Vindih i Vinulih vide jedino Slovjene pače Slavjane prema Slavi, jer Jornandes de reb. get. 19. veli: „Eneti id est laudabiles" i kako je glasoviti Šafařik dokazao slovjenstvo jadranskih i podunavskih Heneta ili Venèta (Rački: Viek str. 3.), i kako je isti Kranjac Bohorić in praef. arct. horul. pisao: „quotquot hac tenus historias conscripserunt et in eis gentium originem et mores rimati sunt, omnes in eo consentiunt, Henetos, Venetos, Vindos et Slavos eamdem et unius ejusdemque esse originis gentem Omnia haec epitheta a frequenter et saepe mutatis sedibus illis conveniunt."

A kada su gori spomenuti Galli iliti Vlasi došli medju Rifate ili Venete na obale jadranskoga mora? Latinski povjestnik Livij l. 5. c. 19. povieda, kada su se po prilici 350 —336· prije Is. Galli ili Kelti („qui ipsorum lingua Celtae nostra Galli appellantur" veli Julius caesar de bello gal. l. 1.) u svojoj postojbini neizmjerno umnožili, jedan ih se diel useli u Italiju, drugi u zemlje na lievom briegu Pada, gdje Veneti stanovahu, a nakon ovih treći diel nazvan Senoni poslije dugih i teških ratova osvojiše jadranske obale i sagradiše grad Senj i po tom uvališe u Panoniju. To potvrdjuje Justin govoreći: Galli abundante multitudine, cum eos non caperent terrae, quae genuerant, trecenta millia hominum ad sedes novas quaerendas, velut ver sacrum miserunt. Ex his portis in Italia consedit, quae et Romam captam incendit et portio illyricos sinus per strages barbarorum penetravit, et in Panoniam consedit (Just. hist. l. 24. c. 4. .) . . ubi domitis Panoniis per multos annos cum finitimis varia bella gesserunt". (Justin. hist. l. 24. c. 4. Srav. Livija l. 5. c. 19.). A kada se je to zgodilo? Prije nego odgovorimo na ovo pitanje, čini mi se umjestno napomenuti prastare priče o Ilirih i o krapinskih bratih: Čehu, Lehu i Mehu.

Od prije se mislilo, i za gotovu istinu držalo, da su Hrvati isto što i Iliri, da su Iliri govorili hrvatskim jezikom, i da su od Ilira proizašli svi ostali slovjenski narodi i jezici; jer da su Slovjeni prasjedioci rimskoga Ilirika u najvišem smislu, za tiem rimske Panonije, rimskoga Novika, pače oduševljeni pjesnik „Slavi dcere" Jan Kolar nalazi tragova slovjenštini u staroj venetskoj pokrajini, i na pokonu, da je ovim Slovjenom jur Alexander veliki (336 —323 prije Is.) poveljom osjegurao njihove pokrajine (Kunić: narodne pjesme bosanske i hercegovačke Osiek 1858. str. IV.—V.). Po tom dakle, kako jur gori bje rečeno, zemlje medju Dunavom te Crnim i Jadranskim morem i Padom prvi napučiše Slovjeni (Rački: Viek str. 1. slj.). Pa s ovim se slažu i noviji učenjaci tvrdeći, da su u Iliriku, Panoniji, Noriku, Japudiji, Liburniji, Istri, po kvarnerskih otocih i po Veneciji od iskona stanovali Slovjeni, samo što stari Iliri mao narodić nikako ne su bili Slovjeni, nego kako profesor Ljubić dokazuje u „Nevenu" g. 1858. br. 30—31. Pelazgi živući u današnjih Arbanasih.

Što se pak tiče priče o krapinskih bratih Čehu, Lehu i Mehu, o tom naš I. Trnski u predgovoru k prvomu izdanju kraljodvorskoga rukopisa na str. XVIII. ovako piše: „izim D a l e m i l a, T r o j i l a, J o r d a n a, D u h o v s k o g a, P a p r o c k o g a, k n e z a J a b l o n o v s k o g a, n a š e g a B l a š k o v i ć a i J a m b r e š i ć a sila pisaca narodnu pripoviest o tom dogodjaju živom istinom krste a s njimi Dr. Gaj u svom nacrtu Krapine (vidi „Danicu" g. 1848. br. 1.—5.) svjedoči, da su doista tri brati: Čeh, Leh i Meh hrvatska gospoda, bježeći od rimskoga zuluma s mnogimi prijatelji sa slugami i podložnici preko Drave i Dunava otišli i tamo se naselili". Pak i Utješenović u „Nedjeljku" na str. 16—17. pjeva ob istoj priči, samo što mjesto Rimljana veli, da su Vlasi Galovlasi navalili na ove Slovjene, koji su se onda odselili s toploga juga put sjevera u za tratanske gore. I ruski pisac N e s t o r, koji je preminuo okolo 1115. god. govori ovako kod Račkoga u Vieku na str. 2. — Kada se je dakle to dogodilo, da su Kelte zauzeli Panoniju, poplienili Ilirik i Istru? To se dogodi okolo 278. g. prije Isusa, kako J u s t i n 32. c. 3. tvrdi. Ovaj su dakle krat mogli prvosjedioci Rifati pobjeći put sjevera, premda bi se bili mogli i onda izseliti, kad su Rimljani na njih udarili. Ali iz svega toga ipak ne sliedi, da su se svi prvosvjedoci izselili iz svoje domovine. Mnogi se povukoše u gore i ostala nepristupna mjesta i tako mnogi ostaše. Šafařik i Rački dokazuju, da su jadranski Veneti bili Slovjeni, župnik Trstenjak svom silom dokazuje, da su žitelji Norika bili Slavjeni; Hicinger i Trstenjak dokazuju, da su žitelji u Panoniji bili Slovjeni; Sladović u poviesti biskupije senjske i modruške tvrdi, da su Istrani i Liburnjani

Digitized by Google

i Japudi i žitelji u Iliriku bili Slovjeni pače Hrvati, koji su jur četvrtoga vieka prije Isusa stanovali malo ne u svih jugoslovenskih pokrajinah. Što ćemo dakle reći na to? Ništa ino nego da su zbilja Rifati ili Rrvati prvosjedioci u svih današnjih jugoslavenskih pokrajinah i da je pod imenom Rifat sakrit Hrvat, da je Rifat praotac svim Hrvatom, da je Hrvat jedino pravo rodoslovno i prvotno ime, a sva ostala kano: Venet, Panon, Slovjen i t. jesu osebunjci ili kvareće sablazni.

Da su Hrvati jur davno prije 6. stoljeća po Is. bivali u današnjoj Hrvatskoj i ovoj susjednih pokrajinah, svjedoči i stari jezik, koj se je sačuvao u primorju, Istri i otocih, kako to liepo dokazuje naš Rački u „Vieku" na str. 18.—19. — A vriedno bi doista bilo, kad bi se potanje istražilo čakavsko i kajkavsko narječje pače i jezik mljetačkih Sloviena pak i samo mljetačko narječje, od kuda bi se bez dvojbe dokazalo, da su u venetskoj pokrajini bivali Slovjeni i to Rvati. Pak imamo i jedan težak dokaz, da su u Panoniji bili Slovjeni, u svetom Jeronimu. Ovaj svetac u tumačenju lista sv. Pavla Efežanom pisanoga veli: „quod autem per Tychicum epistola mittitur, valde ejusdem epistolae congruit sacramentis. Tychicus enim sileus interpretatur." Tihik dakle znači tihoga čovjeka. Tihik dakle bijaše Hrvat. Vidiš dakle, da niti Kelti niti Rimljani pak niti pozniji Avari ne su uništili rvatskoga naroda u Iliriku, Panoniji, Noriku, Karniji i Istri, pače on se za rimskoga vladanja kano mladi rojevi množio i velik strah zadavao rimskomu carstvu.

Ako je rifatski narod od najstarijih vremena stanovao na obalah Jadranskoga mora, ako je od nahrupilih Kelta i Rimljana bio stiskan i tlačen, ne bje za to uništen, nego se u početku sedmoga vieka podpomožen sjevernom braćom osili, neprijatelja oslobodi, vlastitu državu stvori i povjestan narod posta.

A sada čujmo nešto i o istočnih Rifatih stanujućih od Paflagonske do Kaukaza i kako su prešli u Evropu.

II.

Sviet se množio, a Rifati širili, i eto ih kano brodare, gdje se na moru usnopili i tim dali temelj gradu Snopu ili Sinopu. Sva jugoiztočna obala Crnoga mora njihova. Ovdje su slavni kovači pod imenom Kalibi, kojih uspomenu sačuva nam umni Virgil ovako o njih pojući: India mittit ebur moles sua turd Sabaei?
At Chalybes nudi ferrum virosaque Pontus
Castorea . . . . . medicamina (Georg I.).

Budi što su Kalibi željezo, budi što su stanovali u kolibah, učeni Calmet svjedoči (dictionar. histor. critic. sacrae script. articul. Gog.), da su stari pisci držali Kalibe za Slovjene, koji su bili muževiti, krepki i jaki. Krom Kaliba spominja Virgil jošte Kitore ili Kotorane:

Et juvat undantem buxo spectare Cytorum
Narciaeque picis lucos . . . . . Georg. II.

Kitor je po Pliniju kraj ili grad u Paflagoniji. A Strabon i Mela poviedaju, da je Frizov sin po imenu Kitor sagradio grad i po sebi ga prozvao. Ovoga imena ima mnogo po hrvatskom narodu u liku Kotor; pače kod Petrinje ima šuma zvana „Kotor" te sviet govori: „idem u Kotor" to jest u šumu. Ovomu je slično ime kotar, što znači i podzemnu jamu za repu i krumpir, i kraj, okoliš, pokrajinu. Dalje tamo bijahu Tibari, Drili, Besi ili Psesi, Zihi (Čehi?), Lazi, i Mosnjeci (Ptolemej: krajobraz Azije br. 2.), za kojimi su Spori ili Zaspori, a sve ove zakriljuju Moški, a pred ovimi muževiti Unti ili Anti.

Eto kako Rifati zagospodiše malo ne svom južnom i istočnom obalom Crnoga mora i kako se se razpružiše od rifatske gore u maloj Aziji preko rifatskih (sada kaukazkih) planina medju Crnim i Hvalinskim morem ća u Podonlje. Ovu istinu potvrdjuju nam narodna imena planina. Tako se velika gora, iz koje izvira Eufrat zove Rifat (pogrešno Nifat) pak i planina Kaukaz imenuje se u starih krajobrazih Rifat, kako se to vidi u Ptomejovih krajobrazih staroga svieta; što potvrdjuje i „erstes Blatt der Karte des biblischen Schauplatzes entworfen von Dr. I. Fr. Allioli und prof. L. C. Gratz. Landshut 1848., i prvi krajobraz u Gratzovom Schauplatz der heil. Scrift. München 1858. Na svih ovih vidi se zapadni diel Kaukaza bilježiti imenom Rifat. Dakle imamo brieg i sviet, državu i narod pod imanom Rifat. Pa ne obistini li se tù ono: da narod najvoli prozivati po svojem narodnom imenu ne samo cielu državu nego i pojedine brege i planine, pače gradove i rieke. Tako u varaždinskoj županiji medju Pregradom i Klanjcem ima grad zvan Hrvatska i potok takodjer zvan Hrvatska. Tako i mnoge obiteli imaju pridjevak: Hrvat, Horvat, Hrovat, Horvatić, Horvatinović itd.

Ove Rifate medju Crnim i Hvalinskim morom spominja Virgil u Georg. I. 240. slj.

Mundus ut Scythiam Ripheasque arduas arces
Consurgit, premitur Lybiae devexus in austros;

a u III., 381. slj. reče, da rifatski vjetar brije Skite ovaj neukrotiv narod', koj se odieva u kože. Šta se tiče Skita i Sarmata, ne su pisci složni, kakova su naroda jedni i drugi. Nu treba znati, ako i ne su bili Slovjeni, to su ipak medju njimi obitavali mnogi Slovjeni. Medju tim Ptolemej veli: „tenent autem Sarmatiam maxime gentis Vendae per totum venedicum sinum" (l. 3. c. 5.), a Plinij „Scijtorum nomen usquequaque in Sarmatiam transcit" (l. 4. c. 12.). (Seneca in praefat. natur. quaest. reče: Danubius sarmatica et romana disterminat; a onkraj Dunava bivahu Slovjeni, dakle . . . .). — Ali ako zbilja ovi ne su bili Slovjeni, gdje su sada i u kojem narodu živu? Ne može se bo misliti, da bi bili po svema uništeni, pošto su se mnogo manji narodići od onda do sada uzdržali. Mora se dakle uzeti, da su Skite i Sarmati bili srodni Rifatom iliti Venetom, pošto ih tako stari pisci istovjetuju i pošto im

Digitized by Google

se, od kada su Slovjeni stupili na pozorište poviesti, izgubio svak trag, ili se pak, ako ne su bili Slovjeni od iskona, na pokon sliše u Slovjene poput Bugara.

Što bih ovdje imao spomenuti jest: da su pozniji pisci ovaj jedar izraz Rrvat ili Rifat skvarili i pretvorili u Riphaeus baš kako i danas mnogi po tudju drljaju Kroat, Krovacija itd. tako da sada „vix magni stat nominis umbra". I jošće to valja znati, da su se rifatske gore medju Crnim i Hvalinskim morem različno zvale; Caucasus pro gentium varietate diverso vocabulo nuncupabatur. Hunc Scythae Caucasum ac Riphaeum, iterumque in fine Taurum cognominant" (Jordanes de rebus geticis c. 7. in fine). Dakle Kaukaz Skiti nazivahu i Kaukazom i Rifatom, iz toga bi sliedilo, da su medju Skiti narodom kasnije ondje gospodujućim bivali Rifati baš kano medju Kelti i Rimljani na Jadranskom moru i u Panoniji. Kad su se pak Rifati iz mirnih sjedišta morali rivati uz Don, tada se one gore, iz kojih Don izvira, prozvaše rifatskimi planinami. „Tanain vero hunc dico, qui ex Riphaeis montibus dejectus ruit" Jornandes de reb. get. c. 7. „Protarchus tradit, alpes dictas fuisse montes Riphaeos: omnes vero populos supra alpes incolentes Hyperboreos appelates" kod Šenlebena u Carniola antiqua et nova I. pars I. pag. 183. Ove rifatske planine dieljahu Evropu od Azije veli Jornandes de rebus geticis cap. 5. „Riphaei montes Asiam Europamque ab alter utro, dividunt, qui Tanaim vastissimum fundunt intrantem Maeotida." A Orosius pisac iz petoga vieka l. 1. veli: Europa incipit sub plaga septemtrionis a flumine Tanai, qua Riphaei montes sarmatico (venedico) aversi oceano Tanaim fluvium fundunt, qui praeterit oras ac terminos Alexandri magni. Pak to potvrdjuje i Wiltsch u svojem „atlas sacer. Gotha 1843. tabula 1., koj medju Volgu i Don postavlja „riphaeos montes." Po Ptolemeju u Calmeta (I. Moj. X. 3.) rifatski bregovi ne bijahu onkraj Volge, od kuda Volgari ili Bolgari — Bugari. Rifati se pravilno rivahu od Dona put zapada, gdje su opet po sebi prozvali gore rifatske, koje se još dan danas premda u shabljenom obliku za takove priznavaju. Od tuda sliedi, da su u Evropi Rifati sjeverni stanovali od Dona do rifatskih ili karpatskih gora i do venetskoga mora i da se je ona država zvala Rifat-ija, kako ju zovu Enius latinski pjesnik (169. g. prije I.) u svojem djelu a. 4. 5. i Pompon Mela (1, 19, 13. 2. 1. 1. 3, 5, 1.) i Plinij. (4, 12 (24) — 6, 5.) veleći: da je u Sarmatiji i Skitiji država Rifatija. Iznad ovih dakle to jest iznad rifatskih gora i iznad Rifatske obitavahu sjeverani; jer Helanicus autem scribit Hijperboreos hocitas se ultra riphaeos montes" veli Clemens alexandrinus scriptor 3. saeculi in 1. libro stromatum.

Tražimo li uzrok s kojega se Rifati morahu na sjever i zapad rivati, to nam se daje sljedeći: kad su se Skiti narod od kojega, kako mnogi misle, potekoše Turci, medju Oksesom, Araksesom i Indusom bili osilili, udariše preko Palestine na Misir, iz kojega se ipak zasićeni dragocjenimi kovinami prošnjami vratiše u svoju postojbinu. Herodot (l. I. 103., 4, 1.) i Justin (2. 5.) poviedata, da su Skiti po dvadeset i osmogodišnjem vladanju radi plaćkanja i tlačenja bili prognani iz Azije od Meda. Tada se urinuše medju Hvalinsko i Crno more i podčiniše si zemlje do Kaukaza; od tuda tiskahu prijašnje stanovnike dalje u Evropu. I tako se Rrvati razprostrše malo ne od Volge do Vižle i držahu valjda pomješani s inimi narodi zemlje medju rifatskimi (karpatskimi. Kiepert u svojem povjestno-zemljopisnom atlasu staroga vieka Weimar 1857. Karpatske gore naziva „Riphaea Gb.") gorami i medju venetskim morem. Biskup Jornandes, pisac iz šestoga stoljeća de reb. get. c. 5. veli: „Introrsus illi (i. e. Scythae) Dacia est ad coronae speciem arduis alpibus emunita, juxta quorum simistrum latus, quod in aquilonem vergit, et ab ortu Vistulae fluminis per immensa spatia venit Vinidarum natio populosa consedit. Quorum nomina licet nunc per varias familias et loca mutentur principaliter tamen Slavin et Antes nominantur. Slavini a civitate nova et Slavino rumense et lacu, qui appelatur musianus usque ad Danastrum et in boream Visla tenus commorantur. Hi paludes silvasque pro civitatibus habent. Antes vero, qui sunt eorum fortissimi, qui ad ponticum mare curvantur, a Danstro extenduntur usque ad Danubium, quae flumina multis mansionibus ab invicem absunt. Ad litas autem oceani ubi tribus faucibus fluenta Vistulae fluminis ebibuntur, Vidioarii resident, ex diversis nationibus aggregati, post quos rippam oceani Itemaesti tenent pacatum hominum genus omnino."

A spomenuti Kiepert u histor. geograph. atlas. Weimar 1857. u uvodu §. 15. veli; „die sesshafte ackerbautreibende Bevölkerung dieser Gebiete (najme u Dnester, Dnieper i Don krajevih) war sicher schon in jener Zeit (u sedmom stoljeću prije Is.) dieselbe, welche sie noch jetzt inne hat, und seit dem Beginne des Mittelalters unter dem Gesammt-Namen der Slawen bekannt ist".

Gori spomenuh, kako stari pisci Sarmate drže Slovjeni. Paškalski ljetopis (chronicon Paschale) potičući iz četvrtoga vieka broji medju puke, koji imaju svoje vlastito pismo (qui suas novunt literas), Sarmate i Skite, pod kojimi se imaju po svoj prilici razumievati Slovjeni, pak onda bi pod onim imenom vlastitim pismom mogla biti i glagolica. A „selecta ad illustrationem chronici paschalis" poviedaju, da je Rifat porodio Sauromate, s čim se slaže i ljetopisac Jurja Syncela. Sveti Eucherij pak u II. knjizi svojih ljetopisa veli, da su se od Rifata porodili Taramanti ili bolje Garamanti Pak ne su li Sarmati ili Saramanli ili bolje Garamanti sakriveni i baš za to istovjetni sa Sarmati, a ovi sa Srbati (Hrbati — Hrvati) ili

Digitized by Google

današnjimi Srbi, koji su svejder bili Hrvatom za ledji? Nu ako bi tko sa (župnikom) Davorinom Trstenjakom tvrdio, da Sarmati i Skiti ne su bili Slovjeni, budi mu kako znano, jur gori rekoh, da po Ptolemeju „tenent autem Sarmatiam maxime gentis Vendae per totum venedicum sinum“ (l. 3. c. 5.), a po Pliniju „Scytharum nomen usquequaque in Sarmatiam transcit“ (l. 4. c. 12.).

III.

Po tom dakle bi oni Anti, koje je Antenor po trojanskom ratu doveo u Evropu, a navlaš u balkanski poluotok, bili Slovjeni rvatskoga roda ne manje nego i oni, koji su medju Crnim i Hvalinskim morem rivani Skiti prebacili Evropu i posjeli zemlje po prilici medju Volgom, karpatskimi gorami i venetskim morem. I tako bi bila podpuna istina, što učeni Cluverius in Germania sacra l. 1. c. 4. veli: „Riphaei sive Riphati propriae fuerunt omnes illae nationes, quae posteriobus saeculis uno in universum nomine Slavi clarius innotuerunt“. Ako je dakle istina, da u Mojzesovu rodoslovju treba tražiti rod svim narodom. jer da od Noahovih sinova i potomaka potiču svi narodi; ako je istina, da su Slovjeni više stoljeća prije Isusa obitavali na obalah Jadranskoga mora navlaš u Liburniji, Istri i Veneciji, za tim u Noriku i Panoniji; ako je istina, da su Slovjeni više stoljeća obitavali zemlje medju Volgom, Crnim i Venetskim morem i Karpati: a onda mora biti istina, da ovi Slovjeni vuku lozu od Rifata ili Rvata, i onda je podpuno istinita ona hrvatska pjesma koja glasi:

Mi smo braćo hrvatskog (— rifatskog)
Sinci plemena,
Ne ćemo se dakle tog
Stidit imena.
Ta na svietu strarieg
Ne ima roda od našeg
Ne ima od rifatskoga,
Roda slavnoga.

Svi, što poslje slovjensko
Ime dobiše,
Svi ti njekad rifatsko
Ime nosiše.
Ta pod ovim imenom
Starim Grkom Rimljanom
Strah trepet je zadavan
Hrvat je slavan.

Koju slavu djedovi
Naši dostaše
I njihovi sinovi
Vjerno čuvaše;
A ta slava dan danas
Nahodi se i kod nas,
Jer i mi smo od istog
Roda rifatskog

Može Turčin i Bavar,
Može Prus znati,
Isti Francez ovu stvar
Može kazati:
Svi narodi mogu reć
Kak Hrvati znaju sjeć.
Svi su vidli što smo mi
Što su Hrvati.

Dá li samo da tkogod
Prot nam ustane,
Samo mili dom i rod
Da nam napane:
O tada bi spazio
Na kog je nagazio!
Vidio bi što smo mi
Što su Hrvati!

Neka dakle što će tko
Neka govori,
Slavno ime hrvatsko
Nam ne obori
Sva opakost hoće past!
A naše će ime cvast
Ime ime hrvatsko
Ime slovinsko! *)

Prije nego li priobćim u „pripomenku“ u kratko najnovije nazore kao i mnienje o seobi Slovjena dotično o dohodu Hrvata na jug, budi mi dozvoljeno mimogred spomenuti i predgovor k ovoj razpravici, koji glasi evo ovako: „Ovu raspravicu sastavih mjeseca travnja 1859. u samostanu na Kostanjevici više Gorice. Poslije ju pregledah, popravih i popunih i mjeseca kolovoza 1862. u Ljubljani ovako, kakova je sada, uredih i upisah. Premda uvidjam, kako mi ova raspravica mršava i neslana, ipak neka bude, da se kasnije vidi, kako sam u mladosti mislio. A tko zna, ne dodje li vrieme, kad se bude ozbiljnije promatralo o rodu i poreklu Hrvâta i sada bi mogla dobro doći. U ostalom „de magnis rebus et voluisse sat est.“ Ako kada budem mogao, nastojat ću ovu raspravicu bolje urediti.

U Ljubljani koncem kolovoza 1862.

Franjo Agustin Pernar.

Tako ju napisao o Hrvatih pokojni Pernar, bivši gvardijan u Klanjcu, a zadnje vrieme vjeroučitelj glavne i više djevojačke škole u Karlovcu. Da se pomno pretraži njegova biblioteka, mnogo zrnce bi se moglo upotrebiti, a osobito njegove liepe propovjedi. Agustine, pokoj ti duši!!

Pripomenak.

Ovu sam razpravicu za to u cielosti priobćio, jedno da izpunim želju pokojnikovu, a drugo

*) Gledaj: 1. Narodna knjiga: Koledar za god. 1860: uredio I. Filipović od str. 53.—72. 2. Dragoljub: hrvataki kalendar za god. 1874. 3. Dragoljub: hrvatski kolendar za god 1875. 4. Narodnost Tračana. str. 46.—50.

Digitized by Google

da se gdjegod nezametne. Kad je godine 1868. u štamparni Dragutina Albrechta u Zagrebu izašla knjiga: „Istočno pitanje i Hrvati“, historično-pravna razprava, strana prva i druga (dakle dvie knjige) napisana Eugenom Kvatèrnikom, i onda se našlo takovih, koji su s posmjehom na brzu ruku pročitali ono, što je pokojni Kvaternik na str. 56. (u prvom svezku) dokazao, a one, koji dohod Hrvâta t. j. petero braće za bajku drže, pobio.

„Kod nas ima spisatelj dvie muke: napisati i braniti od napadača. O čem si godine mislio, što si težkom mukom sastavio, to ti u nekoliko redaka, bez ikakvih dokaza, moćju absolutne rieči obori kritik. Ovakovi si ljudi niti ne uzimaju truda, da bar pročitaju, što uzimaju pod kritičko pero, već pročitavši samo nekoliko listova, sude o cieloj knjizi. O djelu, koje su tek godine stvorile, napišu kritiku za pol sata, pa te kod onih, koji sliede njihov ugled, neznalicom proglase i poruže. (Sravni sud o mojoj stilistici u „Vienac“ od prof. Jambrečaka. Opazka J. T.) Do toga dolaze obično ljudi, koji su si inače dobrimi djeli liepo ime stekli, pak u tren oka ne ima u književnosti ništa dobra, osim što su oni ili prijatelji jim napisali. To je kritika, koja će, ako uztraje, književno nam polje očistiti — od pisaca; jer tko da se za rug muči pisanjem.“ Tako odgovara A. Veber, akademik u „Dragoljubu“, br. 17.

Predjimo na stvar! Od godine 1868. do mj. siečnja 1873. prošlo je mimo Zagreba Savom prilično vode; željeznica je iz Beča mnogu knjigu dobru i zlu dovukla u Zagreb, pak je valjda dovukla i rad pod naslovom: „Ueber den Zeitpunkt der Slavischen Ansiedlung an der unteren Donau. Abhandlung von Robert Roesler, cor. Mitglied der k. Akademie der Wissenschaften.“

Aus dem Jännerhefte des Jahrganges 1873 der Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe der kais. Akademie (LXXII. Bd. S. 77). Pod pomenutim naslovom može se dobiti ta razprava ili bolje rekuć knjiga od 42 strane (u formatu Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti) u Beču kod Karl Gerold's Sohn, Buchhändler der kais. Akademie der Wissenschaften. (40 novč.). Robert Roesler. Kako sam dočuo, bijaše profesor na sveučilištu u Gradcu, šteta po slov. knjigu, što ga je smrt tako rano ugrabila. On se je osobito bavio Slovjeni. Da imam, kao što neimam vremena, ja bih u kratko u „Napredku“ priobćio u jezgri, što piše o Slovjenih u obće, a napose o Hrvatih. Jer mi služba i poremećeno zdravlje nedopušta, zato ću priobćit samo dvie tri izreke iz te razprave, a čitatelja upozorujem, da si nabavi tu osobito važnu po nas Hrvate knjigu.

Roesler veli na 49. i 50. strani ovo: „Von den vielen Gliedern der ausgebreiteten Völkerschaar, die wie athemlos nach Westen drängte, ist es allein den Ungarn und Osmanen gelungen, Reiche minder vergänglichen Wesens zu stiften. Am raschesten, am ruhigsten verlief die slawische Wanderung. Während ein Zug der Energie und des Heldenthums die germanische Wanderung auszeichnet, eine fanatische Wildheit, ein bewusster Gegensatz gegen alle sesshafte Cultur. Die ungarische und türkische Bewegung charakterisirt, so treffen wir nichts von alledem bei den Slawen. Sie wollen nicht die Krieger sein, welche mit tapferem Arm die Cultur des mit Scheu betrachteten Weltreichs vertheidigen, sie wollen auch nicht, wie Türken und Ungarn, so weit ihr flüchtiges Ross sie trägt, alles was Menschen geschaffen austilgen, und verstehen es nicht, mit der Geissel über Völker zu herrschen, die sie mit dem krummen Säbel und mit den Pfeilen sich unterwarfen. Ihre Wanderung ist ein Hinausströmen überreichen Menschensegens in leergewordene Räume, ohne Aufregung, ohne Heldenthum, ohne Schwung thatenkühner Kraft. Der Germane lebt sich in die staatlichen Ordnungen ein, welche er auf den eroberten Culturräumen vorfindet, der Türke schafft aus dem Nichts, das seine Zerstörung hervorruft, eine neue kräftige Ordnung, der Slave bewahrt auf der Tabula rasa, die er fast aller Orten schon trifft, die alten aus der Heimath gebrachten Zustände weiter. Die Wanderung kittet seine Schaaren nicht fester zusammen, sie schafft keine Heerkönige, keine Schwertstreiche. Kaum dass im Zusammenstosse mit der römischen Welt in kleinen Raubgängen, die keine Helden bildeten, die Namen Ardagast, Musok, Piragest sich hervorheben; Namen, an die man die germanischen Ermanarich, Alarich, Theodorich, Alboin, Clodwig zu halten braucht, um den Unterschied auf das grellste zu bezeichnen. Daher gibt es auch eine hunische, eine osmanische Eroberungs-Sage, ein germanisches Epos aus der Völkerwanderungszeit, aber keine **slavische Völkerwanderungssage**; erst die späteren Tage ernsten Kampfes um Boden und Freiheit haben bei Russen und Serben das Heldenlied gezeitigt.“

Toliko za sada o toj tobožnjoj priči.

U Karlovcu na dan Sv. Barbare 1876.

Priobćio **Janko Tomić**,
učitelj na višoj djevojačkoj školi.

Digitized by Google

Br. 1. U Zagrebu, 1. siečnja 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarsko) državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Što je bio, i što će biti „Napredak" hrv. učiteljstvu?

Eto nas i opet na pragu nove godine. Što nam je prošla doniela, koliko naše želje i nade izpunila, netrebamo nabrajati. Pred nami je školski zakon, kao najsigurniji jamac bolje budućnosti. Što je hrvatsko učiteljstvo želilo, za čim je goruće težilo, to je postiglo. Bude li samosviesti i požrtvovanja, to će sigurno rad na polju pučkoga našega školstva bujno procvasti i obilni plod donieti.

Da se je naše školstvo prema duhu vremena i potrebi našega naroda s nova pregradilo, da su uklonjene stare ruševine i truhline, koje su zapriečivale zdravo napredovanje, tomu je veoma mnogo doprineo i naš „Napredak". On je tečajem 16-godišnjega svoga života ozbiljno i odvažno zastupao načelo slobodne škole, te dragovoljno iznosio opravdane želje našega učiteljstva. Kao organ pučkoga učiteljstva u pravom smislu te rieči, nastojao je vazda o tom, da se stanje pučkoga učiteljstva poboljša, — da se učitelji u pedagogijskoj svojoj struci usavrše, i da radom škole odlučuje jedino onaj, koji razumije duh i smjer novije pedagogije. To su one tri točke, oko kojih se je cjelokupna dosadanja radnja „Napredka" kretala, to je svrha, za kojom svaki pravi hrvatski učitelj teži i težiti mora.

Da je strukovno naobraženje učitelja prvi i najglavniji uvjet školskomu napredku, neće nitko podvojiti. Sve drugo nevriedi ništa bez toga, — dapače sve drugo može se jedino tim postići. Bude li jednom naše učiteljstvo napredno i shodno naobraženo, to će zaista steći i veći ugled, te samostalnost, a narod će dragovoljno i obilnije prinašati žrtve, potrebne za uzdržavanje škole i učitelja. S toga se je i „Napredak" mnogo bavio onakovimi pitanji, kojimi se poglavito promiče strukovno naobraženje učitelja. — Medju ostalim zagovarao je osobito shodno uredjenje učiteljišta, širio praktična načela didaktička i metodička, i upoznavao učiteljstvo s najvažnijimi pedagogijskimi djeli tudje i domaće književnosti.

U tom pogledu držao se je „Napredak" vazda naprednih načela novije škole, nastojeć, da se mladež uzgaja u duhu narodno-kršćanskom, da joj se načinom naravnim i sredstvi, što jih je pronašlo izkustvo i znanost pobudjuju i

Digitized by Google

razvijaju svekolike sile i sposobnosti, da se u školah nedresira, nemehanizira, neuniformira i napokon, da se neuzgaja „ad hoc“, t. j. za pojedini stališ ili zvanje. Nije doduše u tom pogledu postignut onaj resultat, koji bi si želiti mogli, ali se ipak po najnovijih vladinih naredbah vidi, da je i na najvišem mjestu prihvaćen princip novovječne pedagogije, i da će nutarnje ustrojstvo našega školstva, ako bude u učiteljstva ikoliko požrtvovanja i vještine, pokrenuti slobodnim i naprednim smjerom, što je u toliko laglje, u koliko je danas škola skoro posve slobodna i neodvisna od vanjskoga uticaja. „Napredak“ je i u tom svoje činio, dapače on je u svoje vrieme bio tako rekuć jedini pobornik te ideje, i doprineo je ponajviše tomu, da je ista zahvatila koren u svih slojevih naroda, te si stekla priznanje kod sabora i vlade. Čini se u prvi mah, da samostalnost učitelja odvisi više o drugih faktorih, nego li o samom učiteljstvu, — ali tomu nije tako. Jer kao što nemožemo pojedinca proglasiti punoljetnim dotle, dok se neosvjedočimo, da je dosta zrel i sposoban, tako isto nemožemo ni cjelokupnomu stališu podati vanjske samostalnosti, doklegod nedokaže, da je vriedan iste, i da je u stanju sam sobom ravnati i upravljati. Što bi hasnila negdašnjim školnikom sloboda i samostalnost? Kakvo bi bilo školstvo pod upravom i nadzorom njihovim? Škola se je po tom mogla emancipirati istom onda, pošto se je duševnoga robstva emancipiralo samo učiteljstvo, a da je tu emancipaciju pospješio „Napredak“, nemože zaisto nitko zanijekati. Mi u tom pogledu apeliramo na samo učiteljstvo. Neka prispodobe svoje nazore od g. 1860. i danas. Stoje li na istom stanovištu, ili se je njihov vidokrug i uvidjenje razširilo? U istinu hrvatsko je učiteljstvo u kratko vrieme mnogo naučilo, znamenito napredovalo; to je dokazalo občimi svojimi skupštinami, na koje je pohrlilo sa svih strana trojednice, to dokazuje svakim danom, osnivajuć tolika družtva u svrhu dalnjega svoga naobraženja i usavršenja. Kudgod čovjek krene po miloj domovini, svuda opaža budan život medju učitelji, a njihove razprave, želje, molbe, predlozi itd. smieraju jedino na to, da se pospješi napredak i prosvjeta miloga nam naroda. — Pomislimo si negdašnje školnike u I. ili II. našoj skupštini, što bi oni bili želili, što li predlagali? Hrvatski su se dakle učitelji osvjestili, otresli su se školničkoga praha, oni nisu više mrtve makine, već ljudi svjestni i uvidjavni, koji shvaćaju svoje dužnosti, koji poznaju potrebe puka, a imadu i volje svimi svojimi silami nastojati o tom, da jim se doskoči. Takovi učitelji zaslužuju, da budu slobodni i nezavisni.

S nezavisnošću učitelja u najužjem je savezu njihov materijalni položaj. Jer slobodno i po stalnih načelih može raditi samo onaj, koji nevisi o ničijoj milosti, i koga nemori briga za svakdanji hljebac. Kao što mi danas nemožemo dokučiti s česa su u stara vremena proganjali i palili vještice, tako će doista doći vrieme, kad sviet nebude mogao shvatiti, da je moguće bilo, te se zapuščali i zapostavljali oni, kojim se povjerilo najmilije blago naroda. „Napredak“ je svakom mogućom sgodom poticao pitanje o poboljšanju materijalnoga stanja našega učiteljstva, i koliko se može viditi, nije njegovo poticanje ostalo bez svakoga uspjeha. Mnoge i mnoge občine povisile su uslied novoga zakona plaće

Digitized by Google

učiteljem primjereno i koliko dopuščaju današnja oskudna vremena. K tomu rasti će svakih pet godina 10% doplatak, a što je najglavnije osigurana je i mirovina. Težilo se je s neke strane, i to ne bez svakoga uzroka, da se škole proglase zemaljskimi zavodi. „Napredak“ se je toj ideji odlučno protivio s razloga političkih i pedagogijskih, a evo se danas može konštatovati, da je i s materijalnoga gledišta shodnije, što su škole općinski, a ne zemaljski zavodi, jer kad bi zemlja* dielila plaće, to doista ni jedna seoska ni trgovištna općina nebi došla u I. plaćevni razred. Ovako imamo u I. razredu Desinić, Lić, Orahovicu, Našice, Podgorač, Topolovac itd. Ima doduše i takovih općina, koje bi bile mogle i bolje dotirati svoje učitelje, pak nisu htjele, ali one će svakako prije ili poslie morati nastojati, da dostignu druge svoje družice. U tom pogledu neće ni „Napredak“ zaboraviti svoje dužnosti, nego će vazda svoju rieč uložiti u prilog učiteljstvu.

U razno doba bavio se „Napredak“ raznimi pitanji. Takove su bile okolnosti vremena. Radilo se o tom, da se škole preustroje, po tom nije mogao „Napredak“ kao zastupnik učiteljstva šutiti o raznih pitanjih reforme, te indiferentno očekivati odluku odlučujućih faktora. Prem smo dobili zakon, koji je osnovan upravo na onih principih, što jih „Napredak“ od postanka svoga zastupao, to ipak nećemo ni odsele mirno gledati, već ćemo vjerno bditi nad tim, da se zakon provadja u duhu naprednom, i da naročito naši niži školski organi vrše savjestno svoju dužnost.

U borbi za samostalnost škole i učiteljstva zapleo se je „Napredak“ često u kojekakove prepirke. Prepirke su veoma neprilične i neugodne, ponajviše pako i sa osobnom štetom skopčane. Ali ako se radi o istini i poštenju cieloga stališa, tad čovjek nesmije šutiti, makar i najvažnije svoje interese na kocku stavio. Najodlučniji i najznamenitiji protivnici „Napredka“ bijahu neki svećenici. Zašto? Jer smo radili o tom, da se uprava školstva povjeri učiteljem strukovnjakom, koji su se školom bavili i koji najbolje poznadu potrebe škole i učitelja. Nepoznavajuć naših želja ni osjećaja, a razmatrajuć naš rad s daleka i na očale nepovjerenja, oni su naše nastojanje dovadjali u sklad sa nastojanjem nekih njemačkih ultra-radikalnih učitelja, dapače s absolutističkom i antikatoličkom politikom Bismarkovom, kojoj bi se mi u svako doba i u svakom slučaju i kao katolici i kao Slaveni protivili. Imade „Napredak“ prijatelja i štovatelja i medju svećenici i to medju onimi, koji su imali sgodu s bližjega promatrati i poznavati nastojanje i ponašanje „Napredkovih“ suradnika. — Ali niti najstrožiji teolog nebi mogao dokazati, da smo mi ikada udarali proti vjeri ili kršćanstvu. I mi cienimo onaj veliki upliv, što ga vjera vrši na naobrazbu i oplemenitbu čovjeka, i mi smo uvjereni, da sve one stečevine današnje civilizacije, kojimi se toliko ponosimo, imamo jedino po kršćanstvu, koje propovieda medjusobnu ljubav i bratinstvo; s toga je i naša devisa: „Per crucem ad lucem.“ Mi ništa nebi toliko želili, koliko, da se izvede podpuna pomirba medju nami i svećenstvom, da se

* Nevelimo tim, da zemlja nebi možda htjela poboljšati plaća učiteljskih, ali zemlja ima toliko raznovrstnih potreba, da tomu ni uz najbolju volju nebi mogla zadovoljiti.

Digitized by Google

pronadje način, po kojem bi svećenik i učitelj mogao složno i skladno djelovati na najljepšem polju, na polju narodne naobrazbe. Tad bi zaista bio osiguran napredak našega naroda, i onda bi neprijateljske navale naperene proti vjeri našle složnu i sporazumnu vojsku!

Imao je „Napredak“ i drugih protivnika, koji su proti njemu vojevali više s osobnih razloga, nego li iz uvjerenja. Mi se nadamo, da će se oni osvjestiti, i da će uviditi, da se interesi tako cieloga stališa, kako i svakoga pojedinoga najlaglje mogu osigurati slogom. Složnim djelovanjem hrvatsko je učiteljstvo do sele već mnogo toga postiglo, uztraje li na tom putu, to će zaista još i više postići. Tko pako u današnje doba neshvaća glasa sloge, preko toga prelazi vrieme na „dnevni red.“ —

Tim završujemo. Mi ćemo i nadalje raditi kao do sada, i nadalje ćemo zastupat načela napredne pedagogije, tim više, što smo uvjereni, da uz ta načela prianja učiteljstvo, narod, pa i sama vis. vlada, koja je ovomu listu povjerila svoj službeni prilog i koja ga je preporučila svim školam i občinam. — Znamo i to, da nas ni u buduće neće minuti mržnja i protivština, ali se toga nežacamo, jer smo si svjestni, da se borimo samo proti onomu, što je zastarjelo, neshodno i nevaljalo. Uhvamo se pako, da nas neće ostaviti naši prijatelji, već da će nas podupirati što perom, što predplatom. U to ime čestita nam nova godina!

Odpis

vis. kr. zem. vlade — odjela za bogoštovje i nastavu — kojim se povjerava „Napredku“ službeni „Dodatak“.

Br. 5248.

Na podnesak upravljajućega odbora hrv. pedagogičko-književnoga sbora od 31. listopada p. g. br. 296 obnašao je ovaj kr. zemaljsko-vladni odjel posebnom, u „Sborniku zakona i naredaba, valjanih za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju“ proglasiti imajućom se naredbom uredničtvu skolskoga časopisa „Napredka“ podieliti ovlast, da se stanovite vrsti naredbe, odluke, naputci i t. d., što ih kr. zemaljska vlada bude u području pučke škole izdavala, ter uredničtvu rečenoga časopisa priobćivala, mogu u posebnom, samostalnom službenom „Dodatku“ k časopisu „Napredku“ proglašivati s kriepošću autentičnih publikacija vladinih.

Podjedno se na ovu ovlast, podieljenu uredničtvu časopisa „Napredka“ vraća svojim putem i načinom pozornost zastupstva školskih občina ove zemlje.

U Zagreba, dne 23. prosinca 1875.

Za Bana

Dr. Muhić.

Digitized by Google

Jantar.

Kako mu ime „jantar“ nastalo, nebi baš pogodio! Znanstveno mu ime „succinum electricum“. Grci ga zvali „electron“, a to s razloga, što je bio sličan tobože nekoj kovnoj smjesi od 4 diela zlata i jednog diela srebra. Thales poznavaše već svojstvo jantara, da kad se natare, privlači na sebe lahka tjelesa i opet jih odbija, a to svojstvo dovelo ga, da odkrije silu, koju mi električnost ili privlačivost zovemo. Stari su Germani zvali tu čudnovatu tvar „Glassum“ ili „Gläsum“, koja je možda u savezu sa onom „Glas“; sad ga pak zovu „Bernstein“, što bi se možda dalo izvoditi od rieči „börnen“ ili „bernen“, što će toliko reći, koliko i „brennen“, gorjeti. Francuzi ga s prva krstili „ambre jaune“ (žuta ambra), jer se ta miloduha, za kadjenje vrlo uporabljiva tvar, mogla takmiti sa zelenom ambrom, što su ju dobivali od vrvnja (Pottfisch), sad ga pak zovu po latinskom imenu succinum „succin“, a Englezi pak „yellov mineral resin“, što će reći po našu: žuta ťudna smola.

U tih raznih imenih zrcali ti se već i glavno svojstvo ote čudnovate rude, ili ćeš upravo „kamena“, koji upravo nije kamen, već je samo drvenoj smoli naličan, ali zato nije puka smola; kadkad je biel i bez boje, kadkad opet žut kao med, smedj ili crvenkast, mutan ili proziran kano staklo, nu posve je različan od stakla, jer se dade nožem strugati i sdrobiti; a kad se tare i razvrući, razprostire ugodnu duhu i razvija niječnu (negativnu, protivnu staklenomu elektricitetu) munjinu, kao i smola.

Kod 115 stupnjeva R. jantar se umekša, tali se pako tekar u 270 stupnjeva vrućine; ako li ga pako zapališ, izgori jasnim plamenom razprostirući ugodni vonj. Ako ga raztopiš u vrućem terpentinskom ulju, eto ti cienjene terpentinske pokosti, koje se neprima niti sapun niti vinovica. Naši lučbari znadu iz na sitno stučena jantara izlučiti žutu i mekanu smolu, koja se za prste liepi, te naliči naravnomu balzamu. Ako ovo destiluješ vodom, dobit ćeš nekoliko kapljica eterična ulja, koje miriše kano bibĕrno ulje ili ružmarin, a na jeziku te aromatično topi, nu poslije peče, — dokaza u dovoljno, da jantar nije ništa drugo, već smola, koja se pretvorila u „fossil“, — okamenila se. U novije doba našlo se medju slojevi smedjega uglevlja, komadićaka granja od crnogorice u jantaru, a zatim i tvorbu jantara medju korom i drvom iste šume. Već isti rimski povjestničar Tacit okrsti tu tvar bilinskom smolom. Dugo ga držali za smolu neke predpotopne vrsti omorike, koju su učenjaci pisali „pinus succinifer“, omorika ili bor plodeći jantarom; točnijimi iztraživanji dokazalo se pako, da je još i drugo omorje i cipresam slično drveće predpotopna svieta doprinielo k tvorbi jantara. Životinje, većinom nasieki, što jih u jantaru nalazimo, vrlo su naličnі sada živućim nasiekom, odakle zaključuju, da jantar nemora biti baš tako star. Mnoga mušica ili komarac tako je liepo razapet svojima krilcima, kano da je u letu; indi ju morala cjedeća se smola zateći upravo u letu.

Profesor Göppert u Vratislavi, koji bi znao drvo umjetnim načinom pretvoriti u smedji ugalj, pokušao je u novije doba, da si i jantar umjetnim na-

Digitized by Google

činom priugotovi. U tu svrhu držao je smolu od omorike sa grančicami iste puna tri mjeseca u toploj vodi od 60 do 80 stupnjeva. Smola mu nije sada mirisala više po terpentinu, već ugodno poput balzama, nalik pravomu jantaru; nu ova se je jošte dala raztvoriti u vinovici, što neide sa pravim jantarom. Druga smola, venecianski terpentin, što ju držao sa grančicami ariža (listvenice) čitavu godinu pod toplom vodom, više se približila jantaru, jer se nije dala razstaviti alkoholom.

Komade jantara našli su medju slojevi smedjega ugljevlja na Grönlandiji, u Francezkoj, Nizozemskoj, na Siciliji, u stražnjoj Indiji — na najraznijih točkah zemaljske površine; kod Hermsdorfa na Krkonoših 1250 stopa, kod Tannhausena 1350 stopa visoko nad morem. Kroz stoljeća i stoljeća vadili su taj dragocjeni fossil najviše i najobilnije na obali iztočnoga mora. Tamo se nalazi jantar u malenih zrncih medju pieskom, te ga uzburkano more diže i sa halugom izbacuje na obalu. Za mirna vremena vidjeti je takodjer jasne komadiće na dnu mora, pa se tamošnji stanovnici spuste u lahkih čamcih na more, odkinu takove komadiće šiljastimi motkami i izvade mrežicom. Ali na kopnu kraj iztočna mora kopaju jantar i to posve na rudarski način. U ostalom glavno mjesto, gdje se jantar nalazi, jest medju Königsbergom i Memelom; sve manje je jantara pako na zapadnoj obali Kurlandije prama sjeveru. I na rusko polangskoj morskoj medji do Libave nalazi se prilično jantara, a primorski stanovnici (Polangena, Heiligen-Aa, Papenseea, Niederbartauna i Peterkuhna) plaćaju za dozvolu, da mogu jantar hvatati, 60 kopeka u srebru na odraslu glavu. Kod Palangena izbacuje more dosta često komadiće raznoga oblika sa kukci, lišćem, mahom, gibljivimi kapljicami vode, pieskom i malenimi kamenčići, a polangski židovi na glasu su poradi svoje vještine, da izradjuju od tako liepih komada prstenje i drugi ures. Kadkada nadje se po koj komad jantara u veličini šake, pa se plaća sa 50 ili 100 rubalja.

Godine 1803. našli su na imanju Schlappachen medju Gumbinnenom i Insterburgom ovelik krasan komad od 14 palaca dužine, 8 pal. širine i 6 pal. debljine (na jednoj strani), a 14 funti težine u vriednosti od deset hiljada talira. Taj komad čuvaju u Berlinu u kraljevoj sbirci ruda. Nu takav i vrlo je velika riedkost, a „velike jantare“, komade od 8 loti, plaćaju sa 50 talira. — Najmanji komadići, koji nisu za izradjivanje nakita, upotrebljuju se za pokosti i kao prašak za kadjenje, te jih zovu „sitnom robom“. Komadi srednje veličine, čvrsti i čisti, koliki lješnjaci, zovu se „sortiment“ ili kamenje za izradjivanje, te jih vajari na prerazne načine rabe; osobito se jantar mnogo vaja i brusi u Parizu. Tajna, kako će jantar skroz prozirnim učiniti, sastoji se u tom, da ga dugo kuhaju u lanenom ulju. Na svršetku 17. stoljeća vajali su i priugotavljali u Königsbergu naočale i žežna stakla od jantara, o kojih su tvrdili, da su bolja, nego li od stakla.

Na iztoku jantar je jošte i dan danas, kao što i pred tisućima godina, obljubljen. U Carigradu se izvažaju i prodavaju osobito poznati pipci na kamiše. Kruglјičasti i valjkasti biser od jantara odprema se u Egipat; veliki, gladki,

Digitized by Google

dosta nejednaki korali putuju u Indiju. Mnogo se jantara na čitavom iztoku potroši takodjer na kadjenje; Kinezi, Japanezi i Perzijanci vole vonju jantara, nego sve druge mirise, pa s toga i nesmije manjkati kadjenje jantarom kod bogoslužja i svečanih objeda i svetkovina. Kao što su stari židovi svomu gostu prije i poslie gostbe kadili vlasi i bradu sa tamjanom i drugom mirodijom, isto tako kade jantarovim praškom jošte i sada na iztoku stranomu gostu u znak počitanja, te da se ujedno naužije čistijega uzduha; jer na vrućem iztoku takodjer se mnogo više tielo poti i izhlapljuje, nego li na hladnijem zapadu.

Jantar bijaše ona prva sveza, koja je spojila neobradjene obale njemačkoga sjevera sa blagimi i sunčanimi pokrajinami sredozemnoga mora, starim njemačkim narodom otvorila pogled na kulturne zemlje staroga svieta. Fenički i grčki trgovci plovili su na „obale jantara“ i dovozili su kući jantar, kazujuć doma svojima o ljudih, koji prebivaju na polnoćnoj polutki, i neslutećí, da će oni barbari postati jednom učestnici sveukupnoga naobraženja starodrevnosti. Grci su jantar zlatu uzporedjivali. Grčko bajoslovje tumači postanak jantara onom pričom „Phaëtona“, koji je, vozeći se na svom drzkom putu, spao sa sunčanih kola Zeusovimi strielami bačen u Eridan (Po), oplakivan po sestrah na obali stojećih tako dugo, dok ove milosrdni bogovi nepretvoriše u jalše i topole, a po drugih u ariže. Nu kano i drveće jošte plakahu smolu, koja se je s vremenom, u jantar otvrdnula.

Ova priča mogla bi nam svjedočiti, kao što se i tvrdi novijimi iztraživanji, da Feničani nisu dolazili na sjeverno more, već su jantar dobivali putem trgovačkim. Gothi i Esthi na baltičkom moru prodavahu jantar tja u Panoniju, odavle dodje u gornju Italiju, odkale su ga opet Tuskri prenieli u Grčku i na iztok. U ostalom kopahu jantar iz zemlje i u Liguriji.

Priredio A. H– k.

Učiteljska skupština brodskoga okružja g. 1875.

Priobćuje **Jakov Kalajdžić.**

Dne 27., 28. i 29. rujna p. g. obdržavalo je učiteljstvo brodskoga okružja i grada Broda svoju okružnu učiteljsku skupštinu u Vinkovcih.

Pošto se je dne 27. rujna 70 učitelja i učiteljka u sgradi djevojačke učione sabralo, otvori predsjednik, okružni školski nadzornik g. Antun Lisac prvu redovitu sjednicu u 9 sati u jutro kratkim nu jezgrovitim govorom, u kojem je iztaknuo svrhu skupštine i važnost njezine zadaće.

Za podpredsjednika bude izabran gosp. nadučitelj Franjo Kučera; a tada se prešlo na izbor dvajuh perovodja, te su glasovanjem u tu svrhu izabrana gg. Jakov Kalajdžić i Matija Egešić.

Zauzevši ovi svoja mjesta prešlo se na pretresivanje na dnevnom redu stojećih pitanja, i to:

„Mane i nedostatci u pogledu školskih praznika tečajem školske godine.“

Digitized by Google

Izvjestitelj je te teme J. Kalajdžić.

Izvjestitelj naglašuje u svom govoru, da bi se glavni školski praznici prenieli u dobu od 1. srpnja do konca kolovoza, i to sa gospodarskoga, pedagogijsko-didaktičkoga i zdravstvenoga gledišta.

Sa gospodarstvenoga gledišta zato, što u dobu od 1. srpnja do konca kolovoza padaju najvažniji težački poslovi; pa kako se je naš seljak dieliti stao, upućen je upravo na djecu, da mu kod gospodarstva pripomažu. A jer škola u tom obziru nemože seljaku poći na ruku, porodi se često nezadovoljstvo od strane roditelja prama školi i učitelju.

Sa pedagogijsko-didaktičkoga i zdravstvenoga gledišta pako zato, jer nam je iz vlastitoga izkustva poznato, kako se mladež po vrućem ljetnom danu pri obuci dugočasi, jer joj manjka vedrina i napetost duha, te u prepunjenih školskih prostorijah često i na zdravlju postrada. Preporuča dakle sliedeće rezolucije:

1. Da se glavni školski praznici prenesu na vrieme od 1. srpnja do konca kolovoza;

2. Tako zvani sedmični praznici neka se osobitom naredbom ustanove, tim više, što je u tom pogledu nejednakost kod nekih učionah zavladala.

Buduć se nije nitko prijavio za generalnu debatu, prešlo se je na špecijalnu.

Predsjednik pozove zatim one, koji su za ove točke predloga da se izjave.

Većina prihvati ove rezolucije, a predsjednik izjavi, da je ovaj predlog većinom glasova primljen.

Sad se prošlo na rješavanje drugoga na dnevnom redu stojećega pitanja, koje ovako glasi:

„Na koji bi se način mogao naš neuki seljak sklonuti, da mu škola omili, te da svoju djecu rado i dragovoljno u nju šalje?

Izvjestitelj je istoga g. Martinović.

Gosp. Martinović pozdravi skupštinu, te se raduje, što je ova tema na dnevni red došla; naglašuje nadalje, da nam zajedničkoga rada i sloge treba, ako želimo sebe i nazadujući nam narod moralno i materijalno podići. U dalnjem govoru dokazuje, kako nam narod još uviek u neznanju čami, nepoznavajući ni načela napredna gospodarstva a i odgojivanja mladeži, nego se drži poslovice: „Plete kotac ko i otac.“ Nepreostaje nam ino, nego seljaku u ovom pogledu poći na ruku, te osvjedočiti ga o koristnoj obuci.

Nu to ćemo, veli, najbolje polučiti, ako se uz svaku pučku učionu otvori tako zvana škola opetovnica, koju bi mogla polaziti sva mladež, koja je izučila svakdanju pučku školu, dapače i drugo seljačtvo bez razlike spola i dobe. Navadja dalje, da su se ove vrsti škola pokazale izvrstnim sredstvom za naobraženje seljačkoga stališa u mnogih pokrajinah, a ovom zgodom ističe osobito Ugarsku, gdje si je prosvjetni ministar Eötvös stekao velike zasluge uvadjanjem ote inštitucije; zato predlaže:

1. U svakoj pučkoj učioni neka se inicijativom oblasti otvore opetovnice, u kojih će se držati večernja predavanja u zimsko doba od 5 do 7 sati.

2. Učitelj bi se imao u to ime od občine nagraditi.

Digitized by Google

Gosp. Kalajdžić ima rieč, te odobrava izvjestiteljeve nazore tičući se naobrazbe našega seljačtva, nu naglašuje ujedno i neke s tim skopčane poteškoće, imenito: veliki napor po radićacih ne samo puka nego i sama učiteljstva, te mnije, da bi tim načinom tu novu inštituciju našemu seljaku samo omraziti mogli, pa obziruć se i na troškove u pogledu razsvjete i grijanja dotičnih prostorija, zato predlaže:

Da se mjesto pomenutih svakdanjih opetovnica uvedu po nedjeljah i zapovjednih svetkovinah popularna predavanja tičući se ponajviše gospodarstva i racijonalnoga odgojivanja mladeži.

Ta preinaka bude od skupštine jednoglasno poprimljena uz primjetbu, da se učiteljstvo za svoj uloženi trud od obćine primjereno nagradi.

Tim izjavi gosp. predsjednik skupštini, da je ovaj predmet riešen, te da se može preći na drugi, koj glasi:

„Kako bi se u jednorazrednih učionah dječačkih i djevojačkih bolji uspjeh u obuki i gojitbi postići mogao? kojemu je izvjestitelj g. Kalajdžić; a tendencija ove teme jest spojenje jednorazrednih učiona dječačkih i djevojačkih u dvorazredne mješovite učione.

Gosp. izvjestitelj u kraćem govoru želi ponajprije predusresti bojazni, što je ova ideja tobože kod nas nova; osvrće se ovdje ponajviše na vlastito izkustvo te naš moralno i materijalno nazadujući narod, pak promatra ovaj predmet sa trojakoga gledišta: didaktičkoga, pedagogijskoga i financijalnoga.

Sa didaktičkoga gledišta, veli, neima dvojbe, da bi učitelj dotično učiteljka u dva razreda učevnom osnovom propisano gradivo valjanije i svestranije izcrpiti mogli, nego li im je to sada moguće u četiri razreda pri ovako u pučkoj učioni nagomilanih disciplinah. Navadjajuć, da bi učitelj u trećem i četvrtom razredu kućanstvo predavati mogao, a dok bi pako njemački jezik ili gombanje sa mužkom mladežju preduzimao, da bi se djevojčice ka učiteljki radi ženskoga ručnoga djela odašiljale, nastoji odstraniti prigovor glede nazadovanja kućanstva i ženskoga ručnoga djela.

Prelazeć na pedagogijski elemenat naglašuje, da primjeri govore; a jer su djevojčice od naravi mnogo povodljivije od dječaka, te ih je laglje i u neke gradjanske krieposti uputiti, djelovao bi učitelj živimi primjeri moralno bolje na povjerenu si gojenčad, nego li mu je to moguće kod razlučenja mladeži po spolovih. Pobija nadalje mnenje, da bi mladež obojega spola u moralne pogreške češće padati mogla, te navadja, da se spolni značaj u prvih periodah odgojivanja tako znatno neiztiče, odnosno da u oči neudara; zato niti nije sjedinjenje spolova u nižih školah opasno, dapače je u pogledu morala nuždno.

Promotriv predmet sa didaktičkoga i pedagogijskoga gledišta prelazi izvjestitelj na financijalno stanje našega naroda. Dokazuje, da nam mnoga učiona na valjanih učilih oskudieva, a bez valjanih učila neima uspješne obuke. Sjedinimo li, veli, jednorazredne dječačke i djevojačke učione u dvorazredne mješovite učione, to se lišismo dužnosti, dvie učione jednimi te istimi učili providjati, a tako ćemo jednu učionu bogatije i sa boljimi učili uresiti moći.

Digitized by Google

Pokle je izvjestitelj ovaj predmet sa trojakoga gledišta razbistrio, preporuča skupštini sliedeće rezolucije na dobrohotno prihvaćanje:

1. Obstojeće jednorazredne učione dječačke i djevojačke neka se spoje u dvorazredne mješovite učione.

2. Neka se pravilom izrekne, da učiteljka prvo, drugo, treće — a učitelj četvrto, peto i šesto godište podučava.

3. Učitelj predaje kućanstvo u četvrtom, petom i šestom godištu i rukovodi tjelovježbu sa mužkom mladežju u sva četiri razreda, a kod opetovnice sudjeluju učitelj i učiteljka zajedno.

Gosp. Kučera, slušatelj bečkoga sveučilišta, dobiv rieč, navadja, da se sasma slaže sa izvjestiteljem, jer je predmet točno izcrpio, te mu, veli, sada preostaje samo još nešto malo za podkriepljenje istoga primietiti, a to je sve to bolje uvažujući se princip dielenja radnje, jer tim se sila čovječja i tako skupocjeno vrieme štedi. Kao primjer navadja fabrikaciju igala i svjetlopisa, te su potonji, od kada je više osoba kod njihova tvorenja djelovati stalo — mnogo podpuniji, pak zato ljepši, nego li bijahu onda, kad je jedna osoba sama sve poslove obavljati morala. Ako je dakle dielenje radnje u tvornicah potrebom postalo, to mislim, slavna skupštino, da je isto u pedagogiji i didaktiki tim nuždnije; zato nemogu ino, nego samo što toplije preporučiti sl. skupštini po g. izvjestitelju stavljene rezolucije da jih prihvati.

Gdčna Ferić ima rieč, te odobrava pomenuto spojenje nu s tim dodatkom, da točka druga a toj dosljedno i treća pane, te ostavlja u tom pogledu oblasti pravo, da ona odredi, da li se imadu učitelj i učiteljica mienjati ili ne. Dokazuje, da su učiteljice isto tako vrstne kao i učitelji, naukovno gradivo u viših razredih metodički izcrpiti, te pita: što bi bilo istom ondje, gdje je učiteljica sposobnija od učitelja?

Gosp. Egešić veli, neka skupština izrekne sistem mienjanja, i to samo ondje, gdje bi potreba iziskavala, to jest gdje bi učiteljica bila sposobnija od učitelja.

Gosp. predsjednik jest takodjer za to, da se uvede sistem mienjanja, a to tim više, što je kod nas riešeno, da učiteljice na mješovitih učionah obučavati mogu. —

Gosp. Kalajdžić ima zadnju rieč te navadja, da netaji vrlina učiteljkam, nu da je u viših razredih osobito kod dječaka disciplinu teže uzdržati, nego li u nižih razredih, zato ostaje pri svom predlogu.

Sada se preduzme glasovanje, te se većina izjavi proti drugoj a tomu dosljedno i trećoj točki, i složiše se u tom, da se za sada samo dozvola za spojenje kod oblasti izhodi.

Na poziv gosp. predsjednika štilizirao je izvjestitelj ovaj predlog po želji skupštinara ovako:

Okružna učiteljska skupština uvaživ didaktički i pedagogijski smjer jednorazrednih učiona dječačkih i djevojačkih, zatim financijalno stanje tičuće se na-

Digitized by Google

bave valjanih učevnih sredstva, napokon po cielom naprednijem svietu sve to bolje uvažujući se princip dielenja radnje, prihvaća jednoglasno rezoluciju:

„Obstojeće jednorazredne dječačke i djevojačke učione neka se spoje u dvorazredne mješovite učione.“ (Sliedi.)

Dopisi.

Iz Pribića. Mili „Napredče!“ Od neko doba dolaze ti sa svijuh strana mile nam domovine razne viesti o klasifikaciji učiteljskih plata. Čitah u tom pogledu ne samo u tebi, već i u mnogih drugih javnih glasilih mnogu radostnicu, zahvalnicu a bormeš i žalostnicu. — Pošto je to klasiňkovanje prije nekoliko daņa i u obćini krašićkoj (pod koju žalibože spada i moja štacija) obavljeno, toga radi nemogoh pod živu glavu propustiti, da nebi objelodanio — na javnost izneo rezultat toga klasifikovanja.

Zastupnici sl. obćine Krašić dobiše svi pozive, da dodju u obć. ured, gdje će se obdržavati po običaju sjednica, u kojoj se imali ponajprije polag novoga šk. zakona ustrojiti škol. obć. odbori a poslie toga viećati, u koj bi se plaćevni razred stavile škole pod istu obćinu spadajuće. I sbilja na opredieljeni dan saberu se u obć. kuću pozvani i nepozvani, te se dogovarahu, kako će koji i kojim redom govoriti, te zaključiše ovo: Što nas brige, tko dodje u škol. odbor, nego mi naprosto nedamo nijednomu učitelju više od 350 f., a uz to mora nam orguljati i pojati, te ujedno držati nedjeljnu školu. Nebilo dugo, eto ti pogl. g. Luje Polića, vladinoga izaslanika i tajnika podžup. jastrebarske. On kao predsjednik u svom poduljem, liepom i razgovjetnom govoru raztumači prisutnim uzrok svoga došašća, obrazloživ im u kratko novi šk. zakon, te naglasiv naročito: da bez valjane škole nemože naš i onako zaostali narod napredovati a po tom niti sretan biti; a valjanu školu da si nit pomislit nemožemo bez valjana učitelja; a tko takova imati želi, mora ga bormeš i dovoljno platiti. Jer učitelj, koj je prisiljen prije mislit: kako će se proturat kroz tjedan dana, kako i kojim načinom namirit umjereni svoj svakdanji trošak, taj mora i nehotice zaboravit na školu i svoju dužnost.

Sad započe biranje odbornika u šk. odbore. Ovdje prodjosmo hajde de dobro, sretno i zadovoljno, pošto dobismo u školske odbore ljude poštene, značajne i bistre glave; ljude velim inteligentne za napredak i prosvjetu svagda zauzete. A to je zato tako išlo, jer odbornikom polit. obćine krašićke nije stalo bilo do toga, koji bude izabran, koji ne, buduć su oni razumjeli zakon tako: da obć. škol. odbor neima nikakova prava do li pazke, da djeca polaze marljivo školu. To je liepo, jer da su znali prava šk. odbora, sigurno bi bili sebe i svoje istomišljenike protežirali, pa tako bi za 3 godine, slovi **tri** godine, propala škola i s njom učitelj, da nebi ostao kamen na kamenu.

Poslie toga prešlo se na razredjivanje plata naših. Kad je vriedni naš tajnik g. L. Polić razjasnio u svom govoru, da imade 4 plaćevna razreda, to se

Digitized by Google

čuo glas: škoda, kaj ih nema bar 6! — Pomislih u sebi: s bogom nado! Pitanja bijahu: *a)* Kolika je potrošarina? Koliko je djece i po tom pučanstva? I kakovi su ini prihodi. Odgovori: U Krašiću potrošarina 800 for., u Vrhovcu 400 for. a u Pribiću 1200, slovi dvanaest stotina for. a. vr.

U Krašiću bilo je prošle godine 1874—5. polazeće mladeži 65, u Vrhovcu 45 a u Pribiću 107 točno i uredno polazećih, a upisano je bijaše 127. — Kroz dugo promišljavanje sklonuše se ipak Krašićani, te dadoše svomu učitelju 3. red sa 400 for., Vrhovčaki takodjer a Pribičanci meni tja 4. red sa 350 for., kojeg niti jedan najgorji djak nedobiva, jer neobstoji. Badava jim se dokazivalo, da je to velika nepravednost, pošto imade pribićka občina najviše uškolane djece itd.; oni ostadoše kod svoga. Krsti vuka, a on neće već u goru. Mislio bi tko od štovanih čitatelja, da ja valjda snjimi živim u neprijateljstvu i velikoj oprjeci. O ne, božę sačuvaj — najbolje se razgovaramo i neću reći, da isti na me mrze; nego čujte što je: Oni vele ovako: „A kak nebi naš gospon vučitelj mogel izhadjati sa 350 for.! Ta, da nas koji ima samo polovicu od toga, živel bi kak bubreg v loju.“ Nu školski odbor videći, da je to za mene velika nepravednost, zaključi u svojoj sjednici držanoj 2. prosinca, da se imade na vis. zem. vladu upraviti posebna molba, da se uvaži ako ne više a to bar predlog pogl. g. Polića. Da li će to pomoći? Dao Bog!

Ivan Demut, pribićki učitelj.

Iz Ludbrega. U članku jednom milog nam „Napredka“ od 1. prosinca p. g. br. 34. iz Koprivnice glede prve gl. učit. skupštine, dne 7. stud. p. g. držane, naidjem na točku 7., koja ili nije dobro shvaćena, ili se nismo prigodom debate o toj točki sporazumili, te pošto se nije nitko našao, koji bi joj što prigovorio, za dužnost si smatram, koji sam ju obširno obrazložio bio, da ju ovdje razjasnim, jer želim, da ju i vis. vlada onako uzme, kako je u istinu naša želja i prepokorna molba.

Točka 7. imala bi dakle glasiti: Nakon pročitana §. 136. odlučeno je, u svoje vrieme umoliti vis. sabor, da bi se učiteljem, koji već preko dvadeset godina služe, za svaki 10 godina jedan kvinkvenalni doplatak uračunao; dakle za 20 godina dva kvinkvenalna doplatka.

Po dovršenoj sjednici progovorio sam i ja jednu na ljubav i slogu smjerajuću rieč, koja mi je zlo od nekojih tumačena, a sada po svoj Podravini razglašena.

Ja sam naglasio §. 115. šk. zakona, te sam umolio sudrugove svoje: da ako nam je ikada zajednička sloga i ljubav bila potrebna, tako nam je sada osobito treba te — i zajedničkog neumornog rada, jer, kazao sam, svećenici neki itako zaziru od šk. zakona, pa ako se neće gdje pokazati veći napredak, ili bi se gdjegod kakav nemar našao, pripisali bi oti svećenici sve ovo tomu, što im je ravnanje oduzeto. To su bile moje rieči, za koje mnogi jamče, koji su moje rieči pratili; a ipak se nekoja učiteljica i neki učitelj našao i to u dičnoj Koprivnici, koji su polazeć jednoga župnika za objed mu na dar moje riečı izratili i mene tako pred njim ocrnili.

Digitized by Google

Bilo im na čast! a ja ću im, da i neosjete, posmjehom vratiti žao za sramotu. — Žalibože da imademo i mi ovdje takovih ljudi, za koje čovjek ni mislio nebi, da su tako crna srdca i obraza. Jos. Herceg,
učitelj.

Iz sudskoga kotara našičkoga. Jedan mojih sudrugova u susjedstvu objelodanio je u službenom glasilu klasifikaciju učiona ovoga kotara te javio i to, da je učiona Feričanci uvrštena u III. plaćevni razred sa 500 for. godišnje plate. I sbilja bilo tako, nu hvala Bogu okrenulo se kašnje na bolje, pa zato nemogu prešutjeti, kako se sbilo jedno i drugo. Klasifikacijom učiona započeo vel. g. podžupan Kovačević upravo u Feričancih i predloži feričansku školu u II. razred. Ali badava mu dobra volja i svih odbornika, kad občinski glavar neće. On doduše nekaza nijedne proti mojoj osobi — pače neuzprotivi se predlogu podžupanovu u principu, ali opet da navrne na svoju, začme jeremijadu o silnom občinskom trošku a završi ju ovom: Mi bismo rado pristali na predlog g. podžupana, da nam nije plaćati mirovinu udovi pokojnoga učitelja Estera. I to je djelovalo! — Nu velem. g. podžupan liepo dogovor završi ovom: Vidjet ćemo, te uradit kasnije, kako bude pravedno. I tako bje. Stvar se na bolje okrenula u okolici i to u Podgoraču, gdje uvrstiše svoju školu u 2. plaćevni razred. To je dovelo do uvidjavnosti i odbornike feričanske, te si rekoše: Obećasmo svomu učitelju, da neće imati manje plaće, nego li u Podgoraču, kad no je htio onamo poći, pak nam je sad rieč održati. Nu da je do toga došlo, najviše mi je zahvaliti veleč g. Josipu Kršnjávomu, župniku i podjašpristu, koj se krepko zauzeo, da je prvobitni predlog napokon prodro u občinskoj sjednici, u kojoj se imao ustanoviti godišnji proračun.

Ali nesamo sad, nego i prije bijaše veleč. g. J. Kršnjavi velik prijatelj učiteljstvu; bijaše i svedjer je pravi zagovornik učiona; svojim vatrenim govorom občinare opominje i na srdce im stavlja svetu im dužnost i žrtve, koje imadu doprinieti na žrtvenik prosvjete i čovječnosti; a sve jedno mu je, gdje god mu se prilika pružila, kako u crkvi, tako u občinskih sastancih, zauzima se za učionu i učitelja, za što mu se ja ovim na takovoj plemenitosti usrdno zahvaljujem. Bog dao i nadalje tako ostao i zato još dugo poživio, a njegov postupak s učitelji neka i ostalo svećenstvo naslieduje, pak neće biti nikada nikakva povoda tužakanju. Negdje je svećenstvo krivo nesporazumljenju medju učionom i crkvom a negdje i učiteljstvo. Jer što su u podžupaniji djakovačkoj najbolje skoro klasifikovane škole, doprinielo je mnogo uzajamno djelovanje obijuh faktora na polju naobrazbe naroda. Gdje je svadje i omraze, tuj neima o dobrobiti ni govora, tuj se o boljku neradi, već se narodu svaka žrtva otežčava.

Ugledalo se naše svećenstvo u takove nekoje muževe zaslužne za crkvu i školu! J. K.

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

Nj. Preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je predsjednikom zem. šk. odbora umirovljenoga velikoga župana Ivana Kukuljevića-Sakcinskoga; podpredsjednikom pako ravnatelja kr. gimnazija zagrebačkoga Franju Petračića. Nadalje je članovi istoga odbora imenovao gimnazijalnoga profesora Tadiju Smičiklasa; profesora kr. v. realke zagrabačke Ivana Stožira; umirovljenoga ravnatelja gr. škola Franju Klaića; privremenoga ravnatelja kr mužke i ženske preparandije Ljudevita Modca; učitelja istih preparandija Stjepana Basarička i ravnajućega učitelja dolnjogradske obće pučke škole Ferd. Vuksanovića; a vanjskimi članovi: kanonika sborne crkve začesanske u Varaždinu Stjep. Ilijaševića i gimnazijalne ravnatelje Matu Geršković u Osieku i Ignjata Bartulića u Karlovcu. Suviećnici istoga odbora: spisatelja dra. Boguslava Šuleka i ovdašnjega gradjanina J. Siebenscheina. Sporazumkom dotičnih duhov. oblastih kat. crkve imenovan je zastupnikom te crkve u istom odboru zač. kanonik i umirovljeni šk. savjetnik za vojničku krajinu Stj. Sabljak. Napokon je imenovan dotle, dok se duh. oblasti grčko-iztočne crkve neodzovu pozivu kr. zem. vlade, ter neimenuju redov. zastupnika rečene crkve, medjutomnim članom istoga odbora za interese grčko-iztočne crkve, administratora grčk.-iztoč. župe u Zagrebu, o. Ambrozija Pavlovića.

Mi se radujemo, što nas je vis. vlada iznenadila još u staroj godini imenovanjem zem. škol. odbora, a osobito pako, što mu je na čelo stavila muža, koj je dično poznat u književnosti hrvatskoj, a uz to uviek odlučno zastupao ne samo interese javne naobrazbe, nego i interese samoga učiteljstva. On je muž, koj je pokazao, da znade i hoće biti prama svakoj stranci pravedan, pak s toga smo uvjereni, da će rad zem. šk. odbora pod njegovom upravom napredovati.

— Imenovanja u učiteljstvu. Ravnajućimi učitelji imenovani su: Stjepan Štefanov za obću pučku školu u Virju; Jakov Šalamun za obću pučku školu u Koprivnici; Ferdinand Hechtl za obću pučku školu u Peterancih; Josip Hereeg za obću pučku školu u Ludbregu; Adam Smaić za obću pučku školu u Vrbovcu; Vinko Brlek za obću pučku školu u Rakovcu; Agrikola Sokolić za obću pučku školu u Novom; Simun Vudy za obću pučku školu u Kraljevici; Savin Božić za obću pučku školu u Fužini; Franjo Kolić za obću pučku školu u Bakru; Franjo Stjepanek za višju djev učionu u Varaždinu; Nikola Šantek za dječačku obću pučku učionu u Samoboru; Ivan Opat za obću pučku školu u Vel. Gorici; Franjica Rumplerova za djevoj. obću pučku školu u Samoboru.

Glavna skupština „Narodne škole".

Upravljajući odbor ovoga družtva razglasio je u horu u javnih listovih, da će biti glavna skupština dne 15. prosinca 1875. u deset sati prije podne, i to u dolnjogradskoj učioni. Kad tamo, članovi istoga družtva gledaju upravo u deset sati školskoga podvornika, gdjeno natiče na kučnih vratih o čaval tiskanu cedulju, koja javlja, da se sjednica prenaša na 23. istoga mjeseca.

Usupor tomu, članovi se potrude u priredjenu za skupštinu sobu, da čuju i uzrok, s kojega se nemože držati glavna skupština.

U sobi je predsjednik, g: Ferdo Vuksanović i nekoliko članova družtva. Predsjednik veli, da nemože držati glavne skupštine, jer da nisu tegnuli prirediti svih poslovnih stvari, a to da je javio gradskoj oblasti; moli dakle svu gospodu, da se potrude na 23., kada će se moć u svem zadovoljeti gl. skupštini.

Petnaest članova nije tim zadovoljno, najvećma zato, što nije predsjednik oglasio u javnih listovih, da se skupština odgadja, te ga pozovu pismeno, da ureče svakako skupštinu istoga dana u dva sata popoldne.

Dva su sata popoldne istoga dana. Predsjednik je tamo, povjerenik je tamo, članovi su tamo; ali glavna se skupština nemože te nemože držati, buduć neima sastavljenih knjiga. Poneslo se malo simo i tamo, al napokon prihvatilo se u glas: Budi vam! glavna je skupština stalno 23. prosinca.

Kako su nam u ovo doba dani kratki, prhnulo ovo osam dana, kao jedan dugi petrovdan. Danas t. j. 23. prosinca sakupilo se u deset sati do 39 članova, i čekaju, da se otvori sjednica. Namaklo se već i pol sata preko deset, al neima predsjednika.

Sada stupi na pročelje podpredsjednik, g. Gal, pak javlja i dokazuje pismom, da su predsjednika, g. Ferdu Vuksanovića vanredni poslovi bacili u Vrbovac, s toga da otvara on sjednicu. Sjednica se otvara.

G. predsjednik pozdravlja članove te se raduje, što se ovo zadnje doba znamenito povećao broj članova, raduje se tim većma, što vidi danas u ovom kolu sakupljeno ukupno narodnje učiteljstvo grada Zagreba, a nekoje i vanjske učitelje. Zatim pročita dnevni red, kojim ima čitati izviešće o djelovanju družtva tajnik, onda polagati račune blagajnik, saslušati se razni predlozi pak birati častnici i odbornici novi.

S tajnikova izviešća razumismo, da je družtvo priskočilo u pomoć tridesetim raznim učionicam, razumilo se i to, da se je tečajem upravne godine dogovaralo ovo družtvo s hrv. pedagog. književnim sborom o mogućem spojenju obajuh družtva, al da se to, žalibože, nije moglo postići, jer da je pedagogijski sbor

Digitized by Google

od članova „Nar. škole“ zahtievao, da se odreknu svake književne radnje.

Na ovo zadnje samo ću jednu: članovi pedag. sbora htjeli su posve drugu. Oni su htjeli, da se u duševnoj radnji sjedinimo; htjeli su, da se novom godinom prikaže čitavomu učiteljstvu i cielomu nam narodu zagrebačko narodnje učiteljstvo kano jedan duh i jedno srdce; htjeli su, da tako složni, jednoga srdca i jednoga duha radimo, na temelju stavnoga školskoga zakona, za što veći boljak učiteljstva i naroda svoga; htjeli su dokazati liepom takovom slogom, da su voljni, na temelju današnjega školskoga ustrojstva, i bolje i jače i pouzdanije širiti milom nam domovinom spasonosno načelo: ako je obuka svietlo, a ono je nabožno-moralni uzgoj živa krvca, bez koje neima niti života. Mislim, da je toga dosta.

Imao predati račune blagajnik, al ga neima u skupštini, buduć boluje.

Neprilike imaju raznih si uzroka. U nepriliku dojdu družtva sporazumkom i nesporazumkom. Ja ću na to ovako: već dne 15. prosinca nije se mogla držati glavna skupština „s neporazumka“; dne 23. prosinca neima družtvene glave „s neporazumka“; istoga dana neima niti blagajnika „s neporazumka“. Onda nisu bile stvari u redu; sada je sve u redu; ali glava je službeno nenazočna a blagajnik tako bolestan, da nemože dojti na glavnu skupštinu barem na pol sata. Blagajniku se pomoglo tim, što se izabrao odbor, komu je pregledati knjige. U tom su odboru gg. Irgolić, Kapetanić i Novaković.

Došao brzo red i na predloge. Sve je tiho; — što znači, da je skupština sa svim zadovoljna. Al ustaje Ljudevit Tomšić, te želi, neka bi skupština zaključila: „da imaju u buduće pravo izabirati častnike družtva i svi pomagajući članovi.

Na ovu misao dovelo je g. tajnika zaisto neko sporazumljenje; al je mogao mahom uvidjeti, da se u skupštini pokazalo u tom veliko nesporazumljenje, jer se zaključilo: da to zasada neide.

Red je, da se biraju častnici i odbornici. Glasovahu pismeno ovi prisutni članovi:

Ljevica.

1. Basariček Ante, učitelj u Bregih.
2. Basariček Stjepan, učit. na kr. preparand.
3. Cugšvert, učit. na kr. vježbaonici.
4. Fabković, učit. na kr. preparandiji.
5. Filipović, kr. šk. nadzornik.
6. Grdić, kateketa na kr. preparandiji.
7. Haramičić, učitelj u Zaprudju.
8. Irgolić, ravn. učit. u Zagrebu.
9. Ivkanec, učit. na kr. prep.
10. Kapetanić, učit. u Zagrebu.
11. Kobali, učit. na kr. vježbaonici.
12. Kuštreba, učit. na kr. prep.
13. Matoš, učit. na kr. vježbaonici.
14. Modec, pr. ravn. na kr. preparandiji.
15. Opat, rav. učit. na Gorici.
16. Posavec, učit. u Zagrebu.
17. Šantek, rav. učit. u Samoboru.
18. Vrbanec, učit. u Zagrebu.

Desnica.

1. Eisnerova Marija, supl. na izr. školi.
2. Eisnerova Ljubica, nenamj. izr. učiteljica.
3. Fabijanova, učit. u priv. učioni.
4. Kiršnerova, učit. ruč. djela na izr. školi.
5. Kovačićka, učiteljica u Zagrebu.
6. Langovka, učiteljica u Zagrebu.
7. Maršićeva, učiteljica kod opatica.
8. Eisner, podrabin izraelski i učit.
9. Boroša, kateketa kod opatica.
10. Leskovar, neizpitani kateketa kod opatica.
11. Niemčić, kateketa u Zagrebu.
12. Novaković, privr kateketa u Zagrebu.
13. Vojaković, neizpitani kateketa u Zagrebu.
14. Hajdenak, učit. na kr. vježbaonici.
15. Hakel, privr. učit. u Zagrebu.
16. Juriša, ravn. učit. u Zagrebu.
17. Lenceš, priv. učit. u Zagrebu.
18. Mařik Vjenc. Zaboj, učit. u Zagrebu.
19. Šuler, učit. u Zagrebu.
20. Tomšić, učit. u Zagrebu.
21. Varjačić, priv. učit. u Zagrebu.

Košto se vidi, desničara je 21, ljevičara 18; pak se i samo kaže, da je i novi upravlj. odbor desničarski. Evo ga:

Predsjednik Vuksanović Ferdo. Podpredsjednik Nemčić Stjepan. Blagajnik Hasek Cesar. Tajnik Tomšić Ljudevit. Odbornici: Eisner Jakov, Gal Josip, Hajdenak Andrija, Juriša Dragutin, Langovka Marija, Mařik Vjenc. Zaboj. Šuler Franjo.

Očito je, da su ljevičari ujedno članovi „Hrv. ped. knjiž. sbora“. Ovi pristupiše u kolo „Narodne škole“, da poduprú plemenitu nakanu istoga družtva, a nakana mu je ova: „§. 2gi: Svrha družtva je (pravo hrvatski: svrha je družtvu), da se pučka škola svestrano promiče i da se svestrano unapriedi pučko školarstvo.“ Za to će ovo družtvo podupirati pučku školu duševno i materijalno itd.

Al je i očito, da desničari nisu izabrali u novi upravljajući odbor niti jednoga ljevičara, prem su ovi ubilježili u svoje ceduljice četvoricu desničara. Nu to družtvo nemože smetati, samo kad se radi.

Sjednica je trajala dva sata. Sve se vršilo liepim redom, samo mi je primetiti, da se htjelo prije biranja odbora zanijekati nekojim ljevičarom pravo biranja; al kad se već nije te nije moglo dokazati, da neima pravo glasa i izbora član, koj je dao svoja dva forinta, ipak se moralo izreći: dà dà, mogu birati.

U toj maloj zapalici, u tom, tobože kritičnom času, kojim su imala odlučiti tri glasujuća člana ljevice: ima li „Narodna škola“ žig kršćanski u obće, ili grčko-istočni, ili unijatski, ili lutorski, židijski ili muhamedovski; ima li ista škola naviestiti rat častnomu svećenstvu našemu i samoj svetoj vjeri našoj, — podigne se g. Mařik Vjenceslav Zaboj, te iz-

Digitized by Google

usti nekoliko rieči, tobože u korist istomu družtvu, po prilici ovako: Gospodo! ovomu je družtvu geslo, ovomu svrha: čuvati i braniti svetu našu vjeru rimokatoličku; ovomu je geslo i svrha: braniti naše svećenstvo, i spajati svetu našu crkvu sa školom. Čuvajmo se, budimo oprezni!

Bože moj! hvala ti, što si nam dao vrueu krveu; al ti slava, što si nam darovao i razum. Sretna li, koga vodi razum! Gospodo svećenici! kako vam je bilo pri duši, kad ste čuli ovu opomenu, izušćenu članom desničarom ovoga družtva — bez razloga, bez uzroka? pak još ovom sgodom, u ovom vienou, u koj se upliću cvietovi, negledeć ni na vjeru, već samo na plemenitu svrhu družtva?

I ovdje zaisto valja: koliko ljudi, toliko ćudi. —

Natječaji.

— Za učiteljicu na obćoj pučkoj djevojačkoj učioni u Križu belovarske županije. Beriva: 350 f. plate, stan od dvie sobe, kuhinja, štala i vrt; zatim 8 hv. drva.

Molbenice s dokaznicami šalju se do konca siečnja obć. školsk. odboru u Križ.

— Za učitelja i orguljaša na obćoj pučkoj školi u Sotu. Beriva: 400 for. plate, slobodan stan, 6 hv. drva i vrt.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 20. siečnja t. g. upravljene na kr. zem. vladni odjel za bogošt. i nastavu kr nadzorničtvu za pučke škole u Vukovaru

— Za učitelja rimokat. vjeroizp. na obćoj pučkoj školi u Opatovcu. Beriva: 350 f. plate, stan u naravi, 6 hv. drva i vrt od pol jutra.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 20. siečnja t. g. kr. nadzorničtvu u Vukovaru.

— Za učiteljicu na novoustrojenoj djevoj. školi u Križovljanu, podžupanije varaždinske. Beriva: 600 f. plate, 112 for. paušala za drva za školu i učiteljicu, 8 f. 40 n. za kurenje i čišćenje škole, slobodan stan i vrt.

Molbenice s dokaznicami šalju do 31. siečnja t. g. obć. školsk. odboru u Križovljanu (pošta Vinica).

— Za učitelja i orguljaša u Jesenju u Krapinsko-Topličkoj podžupaniji. Beriva: 400 f. plate, odšteta za stan i drva 60 for.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 31. siečnja t. g. škol. odboru u Jesenju (pošta Krapina).

— Za podučitelja u Virju, podžupanije koprivničke. Beriva: 360 for., stanbine 15% od plate.

Molbenice s dokaznicami šalju se kr. nadzorničtvu za pučke škole u Križevcih.

— Za učitelja u Karlovcih. Beriva: 400 f. plate, 100 for. stanarine i svake 3. god. 60 f. za opetovnicu.

Molbenice s dokaznicami šalju se magistratu u Karlovcih do 15. veljače t. g.

— Za učiteljicu u Brodu kod Kupe, podžupanije delničke. Beriva: 350 for. plate, stan u naravi, 6 hv. drva ili 30 for.

Molbenice šalju se do 15. siečnja t. g. obć. školskomu odboru u Brodu.

— Za učitelja na obć. pučkoj školi u Delnicah, podžup. delničke. Beriva: 400 f. plate, 10 hv. drva, 60 for. stanbine.

Molbenice šalju se do 15. siečnja t. g. putem nadzorničtva šk. odboru u Delnicah.

— Za učiteljicu na obć. pučkoj učioni u Delnicah. Beriva: 350 for., 10 hv. drva, stan u naravi.

Molbenice šalju se do 15. siečnja t. g. obć. škol. odboru u Delnicah.

— Za učiteljicu na obć. pučkoj učioni u Fužini. Beriva: 350 for. plate, stan u naravi, 15 hv. drva, paušala 20 for.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 15. siečnja t. g. obć. obć. šk. odboru u Fužine.

— Za učiteljicu na obć. pučkoj školi u Vrbovskom, podžupanije delničke. Beriva: 350 f. plate, 12 hv. drva za školu i vlastitu porabu.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 15. siečnja t. g. obć. šk. odboru u Vrbovskom.

— Za učitelja grč.-iztoč. vjere na obćoj pučkoj školi u Komorskih Moravicah, podžupanije delničke. Beriva: 400 for. plate, stan u naravi, 12 hv. drva, od svake pjevane mise ili ako s djecom mrtvaca sprovadja 1 for.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 15. siečnja t. g. obć. šk. odboru Kom. Moravicah.

— Za učitelja i orguljaša u Divjaki. Beriva: 400 f. plate, stanbine 60 f., 12 hv. drva, za orguljanje iz crkv. blagajne 20 for.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 15. siečnja t. g. obć. šk. odboru u Divjaki (pošta Skrad).

— Za podučitetja na obć. pučkoj školi u Cirkvenici, podžupanije riečke. Beriva: 360 f. plate, stanarine 54 for.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 15. siečnja t. g. obć. šk. odboru u Cirkvenici.

— Za podučitelja na obć. puč. školi u Hreljinu, podžupanije riečke. Beriva: 360 for. plate, 54 for. stanarine.

Molbenice šalju se do 15. siečnja t. g. obć. škol. odboru u Hreljinu.

— Za učitelja na obć. puč. školi u Kraljevici. Beriva: 600 for. plate, stan u naravi.

Molbenice šalju se do 15. siečnja t. g. obć. šk. odboru u Kraljevici.

— Za učitelja i orguljaša u Čavlih. Beriva: 600 f. plate, stan u naravi, drvarine 100 f., za orguljanje 36 f.

Molbenice šalju se do 15. siečnja t. g. obć. šk. odboru u Čavlih.

— Za učitelja u Bribiru. Beriva: 600 for. plate, stanarine 90 for.

Molbenice šalju se do 15. siečnja t. g. obć. škol. odboru u Bribiru.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 2. U Zagrebu, 10. siečnja 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Dragutin Kehr.

Slika iz života marna učitelja.

U današnjem pedagogijskom svietu a najpače u njemačkom slovi medju prvaci i Dragutin Kehr. Ako nas u obće zanima, da saznamo što iz života znamenitih ljudi, to će nas tim više zanimati život i rad muža, koj je svojim marom i trudom od pučkoga učitelja postao čuvenim obrazovateljem učiteljâ, osobitim praktikom u školi i znamenitim pedagogijskim piscem. Taj će pako vjekopis biti za svakoga tim zanimiviji, što ga je napisao sam, dakle slika najvjernija, jer ju je sam naslikao.

Najprije nam je spomenuti, kako je do toga došlo, da sam opiše sve svoje sgode i nesgode, radosti i vesele danke, kojih i učitelj doživi. Fridrik Pfeifer, učitelj u Augsburgu, odlučio je uz pripomoć nekih svojih prijatelja, da izda biografije zaslužnih muževa na školskom polju pod naslovom: Pučka škola u XIX. vieku, a na korist bavarske učit. sirotinjske zaklade.

Medju timi zaslužnimi muževi bijaše dakako i Dragutin Kehr. Stajalo je mnogo truda i rieči, dok toga skromnoga i skroz poštenoga i oduševljenoga učitelja i velezaslužnoga muža sklonuše, da im opiše svoj život. Pa i zanj je to bio mučan posao. On to sam priznaje veleć: „Neima mučnijega posla, nego opisati svoj život; treba da pišeš obširno i potanko, a opet da nebaciš na sebe ni najmanje sjenke taštine.“ — I Ernst imade pravo, kad veli: „Ako i nisi ni tašt ni licumjerac, to ti se vrlo lasno podkrade pod pero uz najveću pazljivost takova šta, što zaudara po jednom ili drugom.“

Izdavatelji nisu bili ni njegova ni Ernstova mnienja, već sveudilj tvrdjahu, da će se njegovim vjekopisom i škola i učiteljstvo okoristiti. Da dakle i rečenoj zakladi pomogne, i da se učiteljstvo navlaš mladje okoristi, odlučio latiti se pera, te napisati svoj vjekopis, kao vjerno ogledalo svoga trudnoga života. On sám veli, da se nebrine za to, hoće li sviet doznati, što je on doživio, kako je

Digitized by Google

nastojao i hotio; lječnici pišu za lječnike, učitelj za učitelje; tako i moje pero piše, a srdce kuca samo za učitelje. A sada čujmo, što veli i kako piše sám o sebi! —

„Koljevčica, u kojoj snivah nevin sanak, stajala mi u seljačkoj slamom pokrivenoj kućarici u Goldbachu, seocu nedaleko Gothe. Tamo sam ugledao sviet 6. travnja 1830. Otac mi bijaše siromašan te se hranio zimi pileć i ciepajuć drva i kao mlatac u žitnicah i štednjih, a ljeti kao žetelac. Dobar kao duša, morao si u pravom smislu rieči znojem lica svoga pribavljati krušac svoj do hladna groba, i to sve radi mene. Majka moja bila dobra i marljiva supruga, radeć vješto iglom od jutra do mraka. Poslovica „moli i radi“ poticala ju kroz čitav njezin život na rad. Otca i majku krije mi zelena trava, nu uspomena na njih duboko mi je usadjena u srdcu. Tako otčev zdrav razum, bistar sud, moć i postojanost njegove volje, sveudiljno nastojanje da koristi svietu (u prosto vrieme bila mu n. pr. najveća slast nastojati oko voćaka, kultivirati polje), a majčina blagost i srdačnost, njezina krotka i blaga ćud, tiha i stidljiva narav a nada sve njezina požrtvovna ljubav uviek su mi u pameti. Kako da dakle svoje najveće dobročinitelje, koji se u ljubavi i nastojanju oko mene upravo natjecahu, zaboravim?! Daj Bože, te imalo svako diete toli dobre i nježne roditelje, kako moji bijahu! U mnogoj kući, u mnogom srdcu bilo bi bolje; u svietu bilo bi manje jadikovanja i tužaljka, u obitelji više mira, više — blagoslova.

Za roditelji najviše mi je biti zahvalnim svojoj babici s materinske strane. Ona bijaše kći bogata kožara iz Geiza, te bi uzgojena u otčinskoj kući upravo odlično, ali žalibože da je izgubila prerano roditelje. U 16. god. prevari ju bezdušni skrbnik za sav imetak, te tako dodje kao siromašna djevojka u Goldbach, gdje ju oženi moj djed. Ona bijaše uzorna uzgojiteljica i gospodarica. Zadovoljstvom sjećam se one popasne dobe, kad mi je pripoviedala pripoviedke i pjevala krasne pjesme, kojimi naš Thüringen upravo obiluje. Premda siromašna, to joj ipak dva njezina sina do učiteljstva dotjeraše (jedan je umro žalibože prerano). Ona odluči, da i ja budem učiteljem. „Moj miljenac valja ipak da bude nešto drugo, nego radnik ili tesar“, govoraše ona vazda. Pa je i s toga vazda moje roditelje opominjala, da me zadobce dadu pripravljati za učiteljski stališ. I naskoro dodje tomu sgoda. Bilo je g. 1836., kadno njezina najmladjega sina kao učitelja u Elgersberg premjestiše, te odanle umolio si majku, da se k njemu preseli i gospodarstvo preuzme, i mene sobom povede. Mojim roditeljem bilo mučno tomu zahtjevu zadovoljiti. Ta bio sam jedinac! Ljubljahu me kao zenicu oka svoga. Poslie višednevne borbe i promišljanja popustiše napokon babici, te joj dozvoliše, da me sobom povede. Misao, da ću biti u dobrih rukuh, gdje će se staviti temelj mojoj budućoj sreći, podala im utjehu i hrabrost. I tako vam ja nisam mladosti sproveo u otčinskoj kući, već kod ujaka Döbela u Elgersbergu.

Döbel, brat moje majke, bijaše izvrstan učitelj. Škola mu bila na glasu. A njegov najmiliji posao, dà, rekao bih, strast, bijaše mu pripravljati mladiće za učiteljski seminar. Mladići, koje je on pripravljao, i koji još sada djeluju na

Digitized by Google

školskom polju, služe upravo na čast svomu majstoru. Kao uzgojitelj bijaše strog, dà, često i prestrog. Najstrožije kaznio je laž i prestupak pieteta. Za to evo dokaza! Čuo sam od nekih svojih učenika, gdje si otca nazivali „stari“, pa vam se i ja jedan put tim izrazom poslužim u njegovoj prisutnosti. Neću nikada zaboraviti, kako je uzplamtio, kad je to čuo. Ukoriv me oštro, uze šibu, pa mi njom onako eksemplarno dao očutiti prestupak 4. zapovjedi božje. Od onda mi nepade više na um, otca si starim nazivati. U obćenju bijaše dobroćudan i srdačan. On bi svukao košulju, samo da pomogne sirotinji. O kolikim je pomogao. Ostao je svedjer vjeran onoj: „Budite milosrdni!“ Kako bijaše u obćenju prijazan, tako je u školi bio strog. Tamo je on razvijao konsekvenciju i energićnost, koju i danas štujem, te sam i ja njegova mnienja, da uzgojitelj ima biti strog i ozbiljan uzgajajuć mladež, jer u protivnom gradimo sgradu na piesku. „Iz krotke mladeži postaju jaki muževi, a drzovita mladež usuprot doživi robsku starost“ znao bi reći.

Döbel me uze u školu, pa me je i privatno podučavao. Najviše je njegovao njemački jezik kao materinski i muziku. U 7. godini udarao sam već u glasovir, a u devetoj orgulje. Osim toga pošiljao me k župniku Debesu, koj me podučavao u latinštini i u francezkom jeziku. Dangubio nisam nikada. Nu svršivšemu svoj posao, dozvolio mi, da se sa svojimi veselimi sudruzi poigram u svježem zraku, pa i u zelenom jeliku. Döbel držao se poslovice: „Najprije rad, a onda zabava.“ Iskrenom radošću sjećam se još danas onih igara u jeliku i sklizanja u zimi. Onomu kretanju imam zahvaliti, da sam zdrav, te da mogu mnogobrojne i naporne poslove svoga zvanja obavljati. Zlo i naopako po gradsku djecu, kojoj se igrati po prašnih ulicah mjesto da ih vode u zelene šumice! Sažaljujem mladiće, kojim i ista policija često osujećuje zabave braneć im sklizanje. U obće u velikih gradovih pokvareni zrak i nedovoljno kretanje truje zdravlje! Još i danas smatram najvećom srećom, kad mogu djeca barma do 12. godine uživati slasti seoskoga života, te onda nastaviti nauke u gradu. Ljeti sjedjasmo večerom po thüringzkom običaju pred kućnimi vrati pjevajuć pućke pjesme. Miloglasni zvuci Haydna, Mozarta itd. uzbudili su u mnogom mladiću želju, da postanu jednom tako velikim mužem to jest ravnateljem muzike. Iz navedenoga razabrati će svatko, da je Döbel razumio duh i čuvstvo harmonički uzgajati, i uzbuditi oduševljenje za liepim i krasnim. Žalibože obolio je taj vriedni muž u starosti, omeknuo mu mozak, a napokon ga spopadne mahnitost. Lih pogreške starosti ostaše nezaboravljene, a ono dobro, što ga tvorio, zaboraviše. Kod njegova pogreba bio je jedan od susjednih župnika tako bez takta (mjestni je odputovao), da ga je na grobu, gdje je troje njegove djece suze ronilo, korio i vriedjao. Svaka rieč mi ranila žalostnu dušu i srdce. Već bijah ravnateljem, a ipak mi je vazda pred očima lebdila slika toga vriednoga muža. Zato kad je župnik svoju korbu svršio, nisam mogao propustiti, da nestupim ka grobu, i da nereknem vriednomu Döbelu slovo po svom shvaćanju. Za tekst uzeh onu poznatu: Tko je izmedju vas bez grieha, taj se neka baci na mene kamenom“, a svrših riečmi: „Pa ako te svi osude, to ću ti ja sve zaboraviti, jer si to zaslužio.“

*

Digitized by Google

Taj govor nebje niti memoriran, niti se nanj pripravih, pa ipak je najbolji bio, što ga ikad rekoh. Govorio sam od srdca k srdcu. (Sliedi.)

Pouzdanje djece prema učitelju.

Čovječje je srdce kao bršljan, komu treba podpore, da se može penjati u vis, sisati svježi zrak', te uspjevati kako valja. Neima li podpore, to se onda penje po zemlji; i tu si razvrježi korenje; a stane li se jednom penjati, onda mu i lišće svakim danom širje i svježe. Tim mu širje i svježije, čim se više penje. —

I djeca izgledaju od nas odraslih pomoći i podpore, a navlastito od učitelja. Kao što se bršljan neimajuć u blizini duba ili drugo koje drvce, po kom bi se u vis penjao, stane širiti po zemlji; tako se napokon i djeca priuče na zle ljude, izgledajuć i nadajuć se od njih pomoći. Blago si ga školi, gdje je učitelj jak dub, po kom se bršljan djetinjega srdca i čuvstva penje u vis; onamo, odakle svi mir i zadovoljstvo očekujemo.

Neima ti ljepšega sklada, nego li su rieči i čini učiteljevi; to je najmožnije uzgojno sredstvo. Najbolje uzgaja prisutnost i primjer vriedna učitelja; on netreba mnogo nabrajati i razlagati. Njegova osoba je sunce, koje grije i razsvjetljuje. Vrlo se vara onaj učitelj, koj morda misli, da njegova djelatnost prestaje, čim zvono zazvoni, a on djecu kući pusti, — koj misli, da je zadaću svoju riešio, držeć se točno propisana vremena. Čitav njegov život u kući i izvan kuće, a time i primjer moćnije djeluje, nego li obuka, što ju u školi podieljuje. Zlo i naopako po učitelja, gdje u općini — gradu njegov obiteljski život tresuć glavami ili ukorom prate; koga roditelji nesusretaju ljubavju i pouzdanjem, što je opet plod ćudoredna života. Ljubav i povjerenje njegovih općinara i sugradjana pratit i susretat će ga lih onda, ako strogo na sebe pazi. Gdje takovo štovanje i pouzdanje doma prema učitelju manjka, tamo ostaju sve rieči hladne, neprimaju se čuvstva, te nedonese žudjena ploda. — Daj Bože! usadio si svaki učitelj rieči, što ih rekosmo, duboko u srdce svoje.

Učitelj treba da bude djeci ideal, koga im valja vazda nasljedovati. Tim načinom steći će pouzdanje svojih učenika; jer to je vrielo, to je temelj slobodne i neprisiljene djetinje poslušnosti.

Neka nitko nemisli, da će ga učenici poslušati, ako je surov; ako se, kazneć učenike, pokazuje osvjetljivim, i ako onda o tom u gradu -- selu govore. Da učitelja, koj tako postupa, neće učenici onako drage volje slušati; to će nam svatko, koj je samo neko vrieme u školi bio, potvrditi.

A još je gorje, ako učitelj dade djeci povoda sumnjati o podpunom znanju. Jedan glasovit pedagog veli: „Neima ti ništa strašnijega, nego kad djeca stanu sumnjati o znanju učitelja svoga.“

Izgubi li jednom učitelj povjerenje djece svoje, onda su uzaludne pohvale i ukori. —

Digitized by Google

Ljubav i štovanje privlači učenike; ljubavju, štovanjem i pouzdanjem možeš sve postići. Bez toga ti slab temelj; loš posao.

Despotizmom, tjelesnom kaznom i surovošću može se za čas — za vrieme štogod postići, nu koja ti, oj učitelju! od toga korist?!

Pohrv. Milan Kobali.

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Dalje.)

Obdarenost, sposobnost.

Obća, čovječja. Svi normalno stvoreni ljudi ovoga svieta imaju prirodjena svojstva i zakone u duševnih silah (pramoćih). Kao što je ptici pjevačici prirodjeno, da leti i pjeva, tako je i čovjeku prama ovim svojstvom prirodjeno, da se razvija umno (intelektualno), estetično, moralno, praktično i religiozno. Pramoći sa svojimi svojstvi i zakoni sačinjavaju dakle ono, što mi zovemo obću, čovječju sposobnost, po kojoj se razvijamo umno, estetično, ćudoredno i religiozno.

Osobna, individualna. Ako se naše duševne sile lako podražuju, onda će nam biti naše predstave jasne i bistre; ako jih lako zadržimo, tad su dugotrajne, ako se opet brzo pokreću, onda je rad naše duše hitar. Dosjetljivost, uznešeno predstavljanje (hipoteze), razboritost, umnost jesu posljedice dobrih svojstva.

Ova su svojstva već u pojedinih osjećalih različita. Vid i sluh zauzimaju, što se tiče kakvoće, prvo mjesto medju osjećali. Osobito nadmašuje u njih svojstvo pridržljivosti i hitrosti.

Pridržljivost. Kako jur dokazasmo, najviše predstava naše duše dobavljamo si ovimi osjećali. Hitrost. Uzmimo samo, koliko brzo mora naše uho razlikovati, kad slušamo govor te moramo svaki pojedini glas rieči zamietiti. Kako brzo čitamo, kako smo brzo kadri pregledati čitave predjele. Mirisati, kušati nemožemo tako brzo. Dok se jedan utisak neizgubi, nemožemo razabrati drugi. Ako jedemo voće, onda poslie toga imamo sasvim protivni kus, kad na to vino ili vodu pijemo i to prilično dugo traje. Opip takodjer zaostane u hitrosti i za vidom i sluhom. Prijemljivost (osjetljivost) može pako biti i u nižih osjećalih dosta znatna. To vidimo kod sladokusaca (gourmana), koliko im je kus izvježban, te može razlikovati u potanko kakvoće jela i pila.

Ova svojstva pramoći nisu pako samo u pojedinih osjećalih različita, nego takodjer i kod pojedinih ljudi. Jedan ti sve točno zapamti, drugi ne, jer neimaju jednake pridržljivosti; jedan ti toga u nepoznatom gradu puno vidi, drugi manje; jedan naskoro što novoga sastavi, drugi se tim dugo muči, jer im je hitrost, brzina nejednaka; jedan ti opet sve opazi, skoro ga može štogod razpaliti, uzhititi, drugomu moraš sve nataknuti, pa se još čudi. Tu je različita razdražljivost.

Digitized by Google

Iz ovoga vidimo, da različitost svojstva kod pojedinih osoba sačinjava ono, što mi obično zovemo obdarenošću, sposobnošću i to (individualnom) osobnom sposobnošću. Mi prema tomu možemo već iz početka razabrati, u kojoj struci se jedan ili drugi dječak može s vremenom odlikovati. Za uzgojitelja je poznavanje sposobnosti od velike vriednosti, jer njegovo nastojanje mora biti udešeno prema sposobnostim pojedinih pitomaca.

Pregled.

Čovjekoslovje (antropologija) dieli se na tjeloslovje ili somatologiju, dušoslovje ili psihologiju; tjeloslovje opet dieli se u razudbu ili anatomiju, u životoslovje ili fiziologiju.

Tjeloslovju pridodaje se još zdravstvoslovje (dietetika). Dušoslovju (psihologiji) pridodaje se misloslovje (logika).

Dušoslovje se dieli:

a) u osjetilni život naše duše ili primajući, receptivni i perceptivni,
b) u ponavljajući život naše duše, koji se zove i reproduktivni,
c) u proizvadjajući, produktivni.

Osjetilni život (receptivni, primajući).

Tu smo imenovali činbenike naših prvih duševnih tvorova: osjećaje, zamjetbe. a) osjećala, b) podražice, c) duševne sile.

Osjećala. Kod opisivanja ovoga činbenika bilježili smo:

a) Koliko osjećala imamo i kakova su,
b) od kojih česti sastoji svako osjećalo,
c) koji se čini sbivaju u osjećalu, dok postaje osjećaj, zamjetba,
d) koji osjećaji, zamjetbe dobivamo svakim pojedinim osjećalom,
e) koji red zauzimaju naša osjećala prema svojoj vriednosti u duševnom razvitku.

Podražice. Kod ovih smo bilježili:

a) kakvoću ili kako postaju,
b) kolikoću i što sve dražila u našoj duši pobudjuju: 1. osjećaje, 2. zamjetbe.
c) Što je trag (po Beneku).
d) Oblik, sadržaj, snažnost (intensitet) pojedinih duševnih tvorova.
e) Zamjetba, zor, predstava. Kako se jedno iz drugoga razvija.
f) Neke osobite predstave: prostor, udaljenost, vrieme, kretanje, mir, uzrok, učinak (uzročnost)

Duševne sile. Kod opisivanja ovoga činbenika bilježili smo:

a) kako se diele duševne sile,
b) Savez duševnih sila medju sobom.
c) Prve duševne sile mogu se zvati osjetilne sile, pramoći.
d) U naših duševnih sila ima svojstva: 1. prijemljivost, razdražljivost, 2. pridržljivost, snažnost, 3. hitrost, brzina.
e) Rad naše duše biva po zakonih. Primajući rad 1. po zakonu primanja (recepcije), 2. po zakonu opažanja (percepcije), 3. po zakonu privlaćenja jednakoga (apercepcije).
f) Što je obća čovječja sposobnost, što individualna.

Književni pregled i ogled.

S trijuh razloga bi dobro bilo, da slav. uredničtvo neuzkrati mjesta ovomu programu prvoga ruskoga i slavenskoga lista za školu i obitelj. Prvo, jer iz ovoga programa već svatko vidi, da taj list stoji na visini ostalih evrop. listova, dapače u mnogom pogledu neima mu para u svoj njemačkoj pedagog. literaturi. Drugo, mogao bi se tko naći ili izmedju učitelja, ili občina i gradova hrvatskih, koji bi naručili ovaj čitanja i svake hvale vriedan list. U Zagrebu bi se mogli složiti učitelji (jer ga uredničtvo daje sada jeftinije), da si naruče jedan exemplar

Digitized by Google

za sebe ili barem jedan za biblioteku ped. knj. sbora. Osim toga morala bi i vis. vlada držati po 1 exemplar nesamo ovoga, nego i ostalih izvrstnih evrop. pedagog. časopisa, kojimi bi se posluživati smjeli i nevladini ljudi kao strukovnici. Tako radi rusko i magjarsko ministarstvo za narodnu prosvjetu. Treće, priobćujem ovaj kratki, ali jezgroviti program ruskoga lista u originalu za to, da vide hrvatski naši učitelji, kako se lako mogu služiti uz malen trud bogatom već sada literaturom ruskom; mnogo laglje nego českom ili poljskom ili ma kojom inostranom knjigom.*

I.

Ob izdanii v 1876. godu illustrirovanoga žurnala „Semejnyje (obiteljska) večera" izlazi već više godina.

Žurnal etot udostoen vysokago pokroviteljstva Gosudarynji Imperatrici (carici) Marii Aleksandrovny. Rekomendovan učenym komitetom narodnago prosvěšćenja —: dlja (za) gimnazij, uězdnyh (kotarskih, županijskih) učilišč i narodnyh škol, sostojašć. pri IV. otdělu Sobstven. Ego Veličestva kanceljarii učebnym komitetom dlja (za) čtenja vospitannicam žens. učebn. zavedenja (zavoda) Imperatrici Marii. Duhovno-učebnym upravljenjem rekomendovan načelstvam duhovnych seminarij i učilišč i glavnym upravleniem voenno-učebnyh zavedenij rekomendovan dlja (za) bibliotek voennyh gimnazij i progimnazij, kak izdanje predstavljajuščee obiljnyj materijal dlja (za) vybora (izbora) statej (članaka) prigodnyh dlja čtenije vospitannikov.

Godovoe (godišnje) izdanie „Semejnyh večerov" (obiteljskih večerov) budet sostojati iz 24 knjig, sostavlenyh po slědujuščej programě: 1) Stihotvorenija, pověsti i razkazy (pripoviedke, priče), kak russkih, tak i inostrannyh pisatelej. 2) Biografii zaměčateljnyh ljudej. 3) Očerki (nacrti) narodnyh obyčaev, predanij raznyh stran. Kartiny (orisi) častnoj žizni (života) v raznyjo epohi. 4) Putešestvija (putovanja). 5) Statji (članci) po časti istorii, otečestvenoj i vseobščej. 6) Statji po estestvennyno (prirodnim) naukam. 7) Razbory zaměčateljn. sočinenij (sastavaka, razprava). 8) Izvěstja o zaměčateljnih (znamenitih) otkrytijah, izobrětenijah i nabljudenijah (našašćah). Statji budut tščateljno (brižno, revno) razpredělјati — sja takim obrazom (načinom), čtob (što bi) pervyj otděl izdanja, sostojaščij iz 12 knig, ukrašennyh kartinami, razpadal sja na dvě poloviny, iz kotoryh pervaja sostavila by vpolně prigodnoe čtenje dlja (za) dětej ot 8. do 14 lět, a vtoraja (druga) dlja dětej ot 5. do 8 lět. Drugoj že otděl zaključal by v sebě po preimuščestvu statji, prisposoblennyja dlja semejnago (porodičnoga) čtenja i junašestva (mladeži) tak, čtob vsě členy semji, ot junyh (mladih, malih) do vzroslyh našli v etom otdělě vešči (stvari), kotoryja (koje) pročlis' by s odinakovym interesom i polzoj (korišću). — Podpisnaja cěna: s dostavkoj 11 (jedanaest) rubl. (1 rubalj = 1 for. 62 novč.) Dlja vsěh učebnyh zavedenyj podpisavših-sja na polnyj žurnal i obraščajuščih-sja prjavno (di-

* Ja rado priobćim najglavnije crtice u „Napredku" iz ruske slovnice, pa se neka preštampaju napose za učitelje i svakoga.

Digitized by Google

rektno) v redakciju, ustupoet sja 1 rubl. Dlja zemskih škol na 25 eksempl. ustupoetsja 2 rub.

Podpiska prinimaet sja v redakcii žurnala „Semejnye Večera“ u Peterburgě u semionavskago mosta, na uglu Karavanoj i Fontanki v domě Ralja Nr. 1—2. kvartira Nr. 3. Redaktor-izdateljnica Sofija Kašpireva.

II.

Budući da „Napredak“ većinom i hrvatice-učiteljke čitaju, zato im preporučamo „modni rus. list“, da nebi mislile, da osim Bazara i Viktorije neima drugoga lista. Rusi ih imaju ne jednoga samo.

„Ni odin (ni jedan) iz illustrirovanih damskih modnyh žurnalov v Rossii nedostig takogo uspeha, kak: „Modnyj Svět.“ Svoim bogatim soderžaniem po časti damskih: osennih (jesenskih), zimnih, vesennih (vesna, proljeće) i lětnih mod, ručnyh rabot dlja vyšivanja, vjazanja, izgotovljenja damskago, dětskago i mužskago běl'ja, pričesak (frizura) itd. (i pročaja), a takže (takodjer) priloženijami, kak to: vykrojkami, parižskimi raskrašennymi (naslikanimi) kartinami mod, raskrašennymi uzorami (muštrami) dlja vyšivanja po kapvě, muzykaljnymi piesami (notami) i pročaja (itd.). Žurnal etot prevzošel vsě vyhodjaščija (izlazeće) v Rossii izdanja etoga roda (te vrsti).

Uz to ima „Numera dlja čtenja“, vyhodjaščie v dvě neděli odin raz (1 put), zaključajut v sebě horošij (najbolji) vybor russkih i inostrannyh romanov i pověstej dlja semejnago čtenija, stihotvorenija, anekdoty, prakt. hozjajstvennyja (gospodarske razprave) zamětci; higienič. (zdravstvene) sověty i pročaja, a takže raznye risunky i portrety. Na god. donosi 48 numer i okolo 2000 politipažej i risunkov.

Cěna na god. 7 rublej. Redakcija: Herman Goppe v Petrogradu na Boljšoj Sadovoj ulicě dom Korovina Nr. 16.

III.

Od 20. novembra g. 1875. izlazi pedag. list u Petrogradu mjesečno jedanput: „Pedagogičeski Muzej“, koji ima obozrěnie periodičeskoj literatury, učebnyh posobyj i sredstv po pedagogikě i učiliščevěděniju. Podpiska v knižnom magazině N. Fenu i Komp. Cěna na god. 3 rub. Pri tom sudjeluju najbolje učiteljske sile iz Petrograda i ostale Rusije. To je organ prvoga rus. pedagog. muzeja, koji smo u svoje vrieme preporučili i u „Napredku“ za uzor Hrvatom, budućemu zem. šk. vieću i vladi narodnoj. — Ovaj list nije skûp, akoprem nam najviše još smeta — (osim predsuda i nehajstva) — ruska poštarina, koja bi nam jedared već morala biti onako barem jeftina, kako nam je njemačka. Iz Petrograda se na žalost nemogu u Hrvatsku tako lako dobiti knjige i novine, kako iz Berlina, Hamburga ili Turina!

Ako smo „modni svět“ ruski preporučili Hrvaticam učiteljkam, to preporučamo isto tako i Hrvatom-učiteljem časopis „Pedagog. muzej“. Iz tih se časopisa mogu prevesti mnogi članci za „Napredak“, a tim ćemo koristiti Hrvatskoj i slavenskomu jugu, te tako širiti prosvjetu, što nam i jest glavna zadaća.

Digitized by Google

IV.

N. V. Gerbelj u Petrogradu izdao je g. 1871.: Poeziju Slavjan; sbornik lučših (najboljih) poetič. proizvedenj slavjanskih narodov; 10 oborrěnj slav. literatur, 137 biografij, 144 narodnyja pěsni i 313 stihotvorenija. 1 sv. s. 542, cěna 1 rub. 50 kopejk.

V. Tako isto liepo djelo: Russkie poety, s. 672, sa 123 biografije i 525 stihotvorenj. Cěna 3 rub. 70 kopejk.

VI. Russkij enciklopedič. slovar' izdavaemyj profesorom s. peterburgskago universiteta I. Berezin-ym; u 10 svezaka za 42 rublja. Posvećen je prestolonasljedniku cesareviću Aleksandru III. Aleksandroviću. Ovaj bi encik. rječnik morale u nas imati onako biblioteke, kako i ćeski „Slovnik Naučny" od Dra. Riegera uz Schmidovu enciklopediju za pedagogiju i didaktiku.

Uzalud su nam Brockhausi, Mayeri i Pierèri, pa i učeni Ersch-Gruberi, ako neimamo svojih slavenskih, jer tad nepoznamo sebe i velike većine evropskog svieta.

Sveuč. profesoru Berezinu pomažu sveuč. profesori, akademici i drugi učenjaci na glasu. Osim toga služe se Rusi ćeskim Slovnikom i mnogimi drugimi djeli. — Riegerov ćeski Slovnik stoji preko 80 forinti (do 85) bez veza, a ruski 42 rublja t. j. do 65 for. a. vr., te je tiem jeftiniji za dobrih 20 for. — Naši bi novinari i urednici drugčije shvaćali, motrili i pisali, da imaju ovo djelo.

VII. „Drevnjaja i novaja Rossija" ežemjesjačnyj (svakomjesečni) istorič. illustrirovani sbornik." Izlazi već godinu dana u Petrogradu, a suradnici su mu prvi ruski kapaciteti: Solovjev, Kostomarov, Ilovajskij, Bestužev-Rjunin, Nil-Popov i drugi. U Niemaca je najbolji za historiju časopis: Sybel: „Historische Zeitschrift"; no ilustrirana učena časopisa za historiju Niemci neimaju, kako Rusi; pa ni Sybelov časopis nije više ono, što je bio prije 10 godina. — Ciena je ovomu izvrstnomu rus. časopisu 13 rub. na god.

VIII. Vsemirnij putešestvenik (putnik), illustrirovani geografič. žurnal, izlazi već od g. 1867. Ne samo, da je učen kao i Petermanove geogr mittheilunge, nego zanimiviji svojim općim slavenskim sadržajem napose, osobito illustracijami. Ciena 9 rub. na god.

IX. Věstnik Evropy zove se izvrstni ruski časopis, koji je ono Rusom, što Francezom „Revue des deux Mondes", izvrstan, jer najbolji pisci uz jako velik honorar pišu unj. Niemci dosad neimaju takova časopisa; jer je pokus Julija Rodenberga: „Deutsche Rundschau" mnogo slabiji i lošiji. Žaliti je, što hrv. časopisi neprodukuju u izvadcih barem gdjekoje članke iz ovoga ruskoga i onoga franc. časopisa.

X. Pruski učenjak Klöden napisao je u 4 debela svezka obću geografiju, gdje ima sve, što treba znati o tom predmetu iz matem., fizič. i polit. zemljopisa. To djelo sad izlazi prevedeno i popravljeno na ruskom jeziku, a bit će bolje od njemačkoga za to, jerbo će nesamo imati novija data, nego još dvie prednosti k tomu: poseban atlas i rusko carstvo bolje, učenije i točnije.

Digitized by Google

(Ciena 8 rub.) Poznato je, da su Rusi izpravili Ritterov zemljopis o Aziji. To isto čine sad s Klödenom.

XI. Semenov, podpredsjednik rus geograf. družtva, izdaje više godina: „Geograf. statistički slovar' rossijskoj imperii", sada je već kod 6. sv. pri slovu Ft. Ovakovim se djelom može malo koja država ponositi. Semenov je najodličniji geograf ruski.

XII. Etnografska karta slavenska u Petrogradu. II. izdanje. Narodopisnu kartu treba da ima svaka škola, a slavensku po gotovo. Rusi su tu popravili pokus pokojnoga Šafařika od g. 1842.

Ciena je malena do 1 forinte a. vr. Da se ovimi pomagali služimo uz njemačke površne knjige, bliže bismo bili istini i sebi samim.

Dor. prof. Tomić.

Učiteljska skupština brodskoga okružja g. 1875.

Priobćuje **Jakov Kalajdžić.**

(Dalje.)

Istoga dana u 2 sata poslie podne nastavljena bi sjednica a na dnevnom redu bijaše tema: „Nabava gradiva za ručne poslove u djevojačkih učionah.

Izvješćuje gdčna Korenova.

Gospodična izvjestiteljica držeć se poslovice: „Bez alata nije ni zanata", dokazuje, kako škole na ladanju glede materijala za žensko ručno djelo nazaduju. Roditelji još važnosti ženskoga ručnoga posla nepoznavajući hoće da u ovom pogledu štede. A što da reknem, veli, istom o siromašnoj djeci; ta ona višeput ništa nerade. Uslied toga predlaže, da se materijal za žensko ručno djelo iz mjestne obćinske blagajne po potrebi nabavi.

Gosp. Kalajdžić je zato, da se predujam dade bilo to iz utjerane globarine ili obćinske blagajne; na svršetku školske godine mogli bi se ženski ručni poslovi prodati, te novci pozajmljeni iz blagajne u nju povratiti.

Gosp. Egešić mnije, da neapelujemo mnogo na školsku blagajnu utemeljenu iz globarina, jer će nam, veli, te vrsti blagajnâ doskoro nestati. — Ta kako je naš seljak uvidio, da mu nije ino, nego platiti za diete nauk zanemarivše, šalje svoju djecu marljivije u školu, a naravna je posljedica tomu, da sve manje novaca u pomenutu blagajnu utiče; ja sam dakle za to, da se mjestna obćinska blagajna uzme u pomoć. Nego ja bih se usudio, sl. skupštino, još nešto na gdčne izvjestiteljice predlog nadovezati.

Kao što je na materijalu za žensko ručno djelo na ladanju oskudica, isto je tako i na drugih školskih potrebštinah, naime na pisaćih i risaćih stvarih opaziti veliki nedostatak, zato predlažem skupštini sliedeće da usvoji:

Ne samo materijal za žensko ručno djelo, nego i pisaće i risaće stvari neka se nabave na račun obćinske mjestne blagajne, a taj materijal mogao bi se siromašnoj djeci iz provizije kolikoće davati bezplatno.

Digitized by Google

Buduć se nitko više nije javio za govor, prešlo se na glasovanje, te je gosp. Egešićem nadopunjen predlog poprimljen.

Sada se preduzela pretresivati tema: Promjena odnosno dopunjenje §. 35. disciplinarnoga propisa za pučke učione u krajini.

Izvjestitelj toga je J. Kalajdžić.

Izvjestitelj navadja: O važnosti dobre discipline u pučkoj učioni govoriti, značilo bi kapljice vode nositi u sinje more. Neveli badava Diesterweg: „Dobra disciplina više vriedi nego dobra nauka; a opet Amos Komenski: Škola bez zapta naliči mlinu bez vode. — Pitanje o disciplini, veli, razpravljano je svestrano na II. obćoj hrv. učit. skupštini, a kakove su rezolucije na to pitanje stvorene i po skupštini prihvaćene, biti će nam valjda iz skupštinskog izvješća svakomu poznato; a svakomu je od nas poznat i disciplinarni propis za vojnu krajinu.

Veli dalje: U §. 35. pomenutoga propisa nabrojeni su ukori i kazne, koje višeputa za štićenje narušenja discipline, za promaknuće i podkriepljenje pedagogijsko-didaktičkoga napredka dostatne nisu. Lati li se učitelj drugih osim u pomenutom paragrafu dopuštenih kazna, imenito tjelesne, naišao je na svakojake neprilike od strane roditelja.

Navadja: Racijonalna pedagogija dopušta pomenutu vrst kazne; a da tu tvrdnju podkriepi, navadja sud nekih autoriteta u pedagogiji, i to:

Mildé: „Nur in den Fällen, in welchen keine Empfänglichkeit für ein anderes inneres oder äusseres hinreichendes Mittel vorhanden ist, und in welchem ich die Zeit, welche zur Herstellung der Empfänglichkeit erfordert wird, nicht abwarten kann, darf ich zur körperlichen Züchtigung als einem Einschränkungsmittel meine Zuflucht nehmen.“

Dittes: „Körperliche Züchtigungen sind keine naturgemässe Strafen, jedoch für kleine und verzogene Kinder das angemessenste Mittel zur Bekämpfung des Eigensinnes und Trotzes.“

Kehr u svojoj praksi: „Wenn alle Disciplinarmittel erschöpft sind, und wenn trotzdem der selbstsüchtige Wille des Schülers noch hartnäckig dem Gesetze widerstrebt, erst dann kann die körperliche Züchtigung eintreten.“

Učitelj će dakle, veli, tjelesnu kaznu jako riedko i oprezno upotrebljavati; jer koji učitelj svoje učenike često tjelesno kazniti mora, ili je nasilnik ili slab čovjek, koji si nije u stanju snažnim svojim duhom steći kod učenika ugled.

Ovim, veli, bijaše mi namjera dokazati, da su tjelesne kazne u nekih slučajevih probitačne, pak ih i racijonalna pedagogija dopušta; samo §. 35. disciplinarnoga propisa i nanj odnoseći se dio naredbe vis. gl. zapovjedničtva broj 462 od 14. veljače 1874. god. izključuje tjelesnu kaznu sasvim iz škole.

Digitized by Google

U pogledu toga stavlja dakle skupštini sliedeće rezolucije, da ih usvojiti izvoli:

1. Da se §. 35. disciplinarnoga propisa dopuni sa ovim po II. obćoj hrv. učit skupštini zaključnim dodatkom: „Daljna su sredstva racijalnom pedagogijom dopuštene kazne; a uslied toga da se:

2. onaj dio naredbe vis. gl. zapovjedničtva broj 462 od 14. veljače 1874. god., koji se na taj §. proteže, što prije stavi izvan krieposti.

Ovo bude jednoglasno poprimljeno.

Nakon maloga odmora pozove gosp. predsjednik g. Batorija, da izjavi svoje mnenje ob utemeljenju učeničkih knjižnica.

Gosp. izvjestitelj ističe svrhu ovim knjižnicam, te veli, da bi imale služiti ne samo mladeži svakdanju učionu polazećoj, nego i za daljnju naobrazbu onoj mladeži, koja opetovnicu polazi, najzad i onoj, koja je već učionu ostavila. U dalnjem govoru dokazuje, da bi ovakove knjižnice dobro došle i ostalim obćinarom, nu da nam iste skoro sasma manjkaju, zato preporuča sliedeće:

1. Da si svaka učiona knjižnicu za učenike osnuje, od potrebe je ponajprije, da se tomu temelj položi spisi izdanimi družtvom sv. jeronimskim, učiniv svaku učionu članom pomenutoga družtva;

2. ista knjižnica neka se nadalje pomnaža subvencijom mjestnih školskih blagajna sastojećom se iz globarine; ako pako u mjestnih školskih blagajnah u tu svrhu potrebitih novaca ne bude, neka se doznači primjerena svota iz obćinske blagajne.

3. Neka se ovoj knjižnici po mogućnosti pritekne u pomoć dobrovoljnimi prinesci.

Gosp. Risović, dobiv rieč, mnije, da bi se temelj pomenutim knjižnicam najbolje tim položiti dao, ako bi svaki školski kotar primjereni komad zemljišta šljivami zasadio, plod prodavao, i te novce za nabavu knjiga upotrebio.

Gdčna Simonovićeva pobija predgovornika tim, što bi to prekasno bilo, te navadja, da bi se taj žudjeni cilj najlaglje postići mogao proizvodom pčelarstva, vrtlarstva i svilarstva.

Gosp. Egešić u poduljoj debati dokazuje, da bi se sredstvi nabrojenimi po g. Risoviću i gdčni Simonovićevoj težko ili nikako doći moglo do utemeljenja učeničkih knjižnica, zato preporučuje načine gosp. izvjestiteljem nabrojene, da ih skupština prihvati.

Kod glasovanja bude izvjestiteljev predlog absolutnom većinom glasova primljen.

Ovim bijaše dnevni red izcrpljen, te novi za drugi dan utanačen. Druga bi redovita sjednica na sutra 28. o. m. u 9 sati urečena, a prva zaključena u ½6 sati po podne. (Sliedi.)

Digitized by Google

Dopisi.

Iz Vrbovca.* U 35. br. pr. god. Vašega cienjenoga lista potužio se je ovdješnji pučki učitelj g. Zmaić, da mu občina nehtjede opredieliti veće plaće, nego što ju je do sada imao.

Za razlog tomu navadja mene, jer da sam ja digao prvi svoj glas proti povećanju njegove plaće.

Istini za volju i da me nesmatra tkogod neprijateljem škole, navesti ću sliedeća:

Plaća učitelja ovdješnjega bila je do sada a jest i odsada u gotovom 400 for. na godinu, uz to u ime poslužitelja 30 for., a u ime opetovnice 40 f. na godinu. Pokraj štolarine imade nadalje: krasan stan, 20 hv. goriva, veliki vrt, vinograd, oranica i krasnu sjenokošu na 10 vozova krme. Tko to prosudi, taj će morati priznati, da mnogi gradski, pače rekao bih ni zagrebački učitelji tolike plaće neimaju.

Medjutim pravedno sudeć, smio bih reći, da te plaće učitelj Zmaić ni nezaslužuje. Nevelim mu ja sam toga, već mu je to prigodom sjednice ovdašnji jedan odbornik i zamjenik nadzornika ovdješnje škole kazao, dočim mu rekne: „Tražite veću plaću, al nenastojite, da te plaće vriedan budete, te ju zaslužite. Ja vam ovdje pred svimi u oči velim, da vi povišenja plaće niste zaslužio, jerbo s napredkom školske djece nisu u obće roditelji zadovoljni, pošto ista ni u 3. razredu čitati neznaju.“

Pa takovu učitelju da občina i onako dosta veliku plaću** još poveća? Neka se učitelj vriednim pokaže, neka i on i mnogi drugi nesmatraju školu kravom muzarom***, i drugo ništa, pa će sigurno obćine nastojati, makar su već i onako preobterećene****, da položaj učiteljev s materijalna gledišta poboljšaju. Toliko istini za volju. J. Katanec, župnik.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

† Vjekoslavu Babukiću, profesoru na kr. gimnaziju zagrebačkom i zaslužnom književniku hrvatskomu, usnulomu u Gospodu 20. prosinca a zakopanu 22. pros. 1875., dovikuje na spomen jedan stariji mu prijatelj, pučki učitelj:

Vjekoslave!

I pučki te učitelj pozna, i pučki te učitelj štuje. Da ti se odužim za ukupno pučko učiteljstvo, — aoh! da bi gdje, već na ovom hladnom boravištu tvome.

Nelma tomu odviše godina, gdjeno je driemao Hrvat; trebalo ga probuditi. Zvučna hrvatska trublja zatrubi. I ti si nadmuo hrvatske svoje grudi, — i ti si ju trubio, i ti si probudjivao narod, nemareć, nezuji li glas trublje tvoje možda i nemilo vragom naroda hrvatskoga?

Začesmo se probudjivati, pak se i probudismo. Al se vidjelo, da smo razštrkljani, da se nevidimo svi u okupu, da se nepoznamo. Valjalo nas slagati i složiti, valjalo nas upoznavati i upoznati, pak složene i upoznane

---

* Po načelu: Audiatur et altera pars, uvrstismo ovaj odgovor izpustiv dakako odviše krupne osobne napadaje. Uredn.

** Ali kamo će sirota s novci!

*** Ove prispodobe nerazumijemo.

**** Kako da se baš sada toliko viče o preobterećenih občinah, kad se radi o učiteljskoj plati, a kad se je radilo o plati bilježničkoj, blagajničkoj, sudačkoj, nije o tom bilo ni govora, već se na prosto reklo: mora biti — pak občina plati. Ur.

Digitized by Google

udahnuti duhom žarke ljubavi za mili rod i dom. —

I nuto! što nas je starijih pak i mladjih, svi ga danas znamo, da si i ti bio u kolu onih odlučnih duševnih junaka, koji su znali silom srdca i duha svoga — razštrkljana uda naroda hrvatskoga štikati, usredjivati, upoznavati, osviešćivati te pokazivati pravac putu, kojim nam bilo stupati budućoj narodnjoj sili.

Vjekòslave! Ti si si napisao žarkim svojim rodoljubjem i bodrim svojim duhom stalni spomenik, što ga nemože uništiti nikoja oluja svjetska, pak bila ona hotična ili nehotična.

Što nam je naroda, sve te pozna: pak i sam znaš, da si imao na tisuće učenika. u koje si ulievao plemenita čuvstva srdca svoga, u koje si pretakao uzvišene misli neumrljivoga duha svoga.

Znaj, Vjekoslave! one tisuće srdaca i duhova oplodiše dodanas mnogo već drugih tisuća, — pak s toga primi od zahvalnih svojih učenika, danas već učitelja mladeži hrvatske, — ovu očutnicu — ovdje na hladnom si stanu:

Vjekoslave! ti si nas pomagao probudjivatl, ti sakupljati, ti osviešćivati, ti učiti: znaj dakle, da smo ti za to zahvalni; znaj, da te oplakujemo od srdca; znaj napokon, Vjekoslave! da će te zahvalni učitelj hrvatski viekom slaviti ovdje na zemljici, budući je uvjeren, da ćemo kano Hrvati živjeti vjekoma.

Vjekoslave! Slava ti vječna, — a svi ga znamo, da ti je dušicu liepo prihvatio Višnji, komu si služio, pošteno radeć na zemljištu naroda hrvatskoga!

Slava ti!

Glavna godišnja skupština hrv. ped. knjiž. sbora,

držana dne 9. 12. i 30. prosinca 1875. u prisutnosti poglav. povjerenika g. A. Šenoe.

1. Predsjednik pozdravi skupštinare liepom besjedom, u kojoj certa u kratko smjer družtva i zahvali se poimence svim, koji su duševno podupirali družtvo.

2. Pročitao je tajnik izvještaj o djelovanju družtva tečajem upravne godine 1875.

3. Blagajnik čita veoma pomno izradjeno izviešće o imovini družtvenoj kao što i o prihodu i razhodu.

4. Biran je revizionalni odbor, koj je imao do 13. prosinca 1875. pregledati sve račune i imovinu družtvenu, te skupštinare o tom izviestiti. U taj odbor bi izabrani: g. S. Basariček i g. Tomislav Ivkanec.

5. Gospodin Matoš, učitelj kr. vježbaonice u Zagrebu, čita praktično predavanje o razvitku pčelarstva u obće, a napose u Hrvatskoj; zatim kako se oplodjuje matica u pčelaca. To je vanredno zanimivo tumačio po nacrtih, što jih sam nacrta na ploči. Po dovršenom predavanju zahvale se skupštinari g. Matošu na liepoj pouci, te na predlog predsjednikov zaključe, da se ciela razpravica uz nacrt objelodani u „Napredku".

6. Tajnik ovoga sbora čita odulju razpravu o obuci i znamenitosti čitanja u pučkih školah. Ciela razprava tiskati će se u „Napredku".

7. Gosp. St. Basariček predloži s više razloga, da se izabere odbor, koj će do 12. t. m. pomno proučiti družtvena pravila, pa ako bi odbor za shodno pronašao koj §. prekrojiti ili nadopuniti, da to uz temeljitu obrazložbu u sjednici članovom saobći. U odbor bi izabrani: S. Fabković, J. Posavec i S. Basariček.

Vladin povjerenik pita, da li ima toliko članova, koliko se zahtieva po pravilih, da mogu preinačiti pravila. Pošto nebijaše nadpolovična većina pravih članova, toga radi pripomiuje Ivan Filipović, da se o tom predlogu zrelije razmišlja, te u budućoj glavnoj skupštini na pretres predloži.

Gosp. A. Šenoa slaže se s predgovornikom i misli jošte i to, da odbor može preinačiti pravila uz uvjet, da oglasi preinaku §§. u svom glasilu s razloga, da i ostali članovi toga sbora po koju k izpravku doprinesu. — Predlog bje prihvaćen.

8. Predsjednik izvještuje skupštinare o imanju družtvenom u knjigah, i nabraja sve redomice, koliko je raznim knjižarom i gospodi nadzornikom razposlao statistike. Iz toga izilazi, da je vani statistike 590 komada. Na toj statistici duguju sboru 351 for. 54 novč., na „Smilju" što je razpačano za nagrade ima dobiti sbor 668 for. 62 novč. Za odpremu i vez statistike (knjigoveži Blehi) potrošeno je 49 for. 81 novč. Na ostalih knjigah, koje je sbor izdao, duguju mu 254 for. 22 novč. U svem ima dobiti sbor za knjige 1274 f. 38 n.

9. Nadalje priobćuje, da sbor ima u svojoj knjižnici 925 kom. „Didaktike", 305 komada „Zabluda", 338 kom. „Lučbe", 82 komada „Smilja" i to 34 vezana u mehko, 45 u tvrdo i 3 u zlatorezu.

Nakon toga bje dokončano, da se te knjige razpačaju učiteljskim knjižnicam, čim se budu ustrajale.

10. Budući da je sbor mnogo novaca uložio u knjige, s toga je zaključeno sve knjige ubilježiti u glavnu knjigu računa, i naznačiti jim cienu, da se na vlas znade, kolika je imovina sbora u knjigah.

11. Zahvaljuje se g. Lj. Modec na uredničtvu „Napredka", nu ostavka mu se neprima. Zatim moli, da mu pripomognu svi članovi u uredjivanju lista, na što mu se dragovoljno i odazovu. „Freie pädag. Blätter" i „Volksschule" ima se naručiti za god. 1875. II. polugodišta.

12. Glede slika za „Smilje" ovlašćuje se urednik, da smije svotu od 20 for. upotrebiti.

13. Opredieljuje se nagrada uredniku „Napredka" 100 for., uredniku „Smilja" 50 for., blagajniku 50 for., expeditoru 50 for. za godinu 1875.

Digitized by Google

14. Čita se odgovor vis. kr. zem. vlade od 23. prosinca 1875. br. 5248, kojim se podieljuje hrv. ped. knjiž. sboru glasilu „Napredku“ ovlast, da stanovite vrsti naredbe, odluke i naputke, što će jih kr. zem. vlada izdavati u području pučke škole, priobćuje u posebnom samostalnom službenom „Dodatku“ s kriepošću autentičnih publikacija vladinih.

15. Uslied te prehvaljene naredbe vis. kr. zem. vlade izreknu skupštinari, da se netiska u službenom „Dodatku“ samo po jedna naredba, već se ima dotle pričekati, dokle se više naredaba prikupi i onda jih istom valja priobćiti.

16. Dužnikom, koji duguju na „Napredku“ od godine 1874. i 1875. neće se poslati 1. broj „Napredka“, u obće nikomu, tko ga nije za 1876. godinu predplatio.

17. Molbi „Sbora“ bosansko-redovničke mladeži u Djakovu, kojom moli, da mu se „Smilje“ badava pošalje, neudovoljava se s toga, što je listu tako neznatna ciena, da ga i najsiromašniji seljak plaćati može.

18. Knjige „I. hrv. obća učiteljska skupština“ imade se razpačati po 20 novč., i to, da si naručbenik sam plati poštarinu. To valja oglasiti u svih novinah.

19. Predsjednik predlaže za nove članove „Sbora“ i to za začastne: presv. gosp. Ivana Kukuljevića-Sakcinskoga, Dra. Bog. Šuleka, akademika, Ivana Mašeka, ravnatelja gl. učione na Smihovu u Pragu, gospodu županijske šk. nadzornike: Dürra Franju, Lugarića Franju, Maričića Petra, Vukovića Marijana, Baloga Gjuru i Grotića Stjepana, u vojnoj krajini gospodu okružne školske nadziratelje: Bobinca Jakova, Dürra Karla, Lisca Antuna i Tička Frana; za prave članove: gospodina Kuštrebu, učitelja na kr. preparandijah u Zagrebu i gospodu: Miroslava Čugšverta, Milana Kobaloga i Augusta Matoša, učitelje na kr. vježbaonici u Zagrebu i S. Kapetanića, učit. u Zagrebu; za dopisujuće članove: gospodu Ljub. Dlustuša, učit. u Rumi, Dr. Hirca, učitelja u Sisku i D. Körblera, učit. u Vrhovcu. Skupštinari poprate svakog predloženika srdačnim „Živio.“

20. Uslied družtvenih pravila polaže predsjednik čast i zahvaljuje se nekolimi jezgrovitimi riečmi na odlikovanju, kojim ga je skupština počastila prije trijuh godina, izabrav ga svojim predsjednikom, i predlaže, da se bira novi predsjednik, tajnik i blagajnik. Nakon tajna glasovanja proglašen je predsjednikom: Ivan Filipović, kr. školski nadzornik; 1. tajnikom: Štj. Basariček, učitelj na kralj. preparandijah u Zagrebu, 2. tajnikom Milan Kobali, učitelj na kralj. vježbaonici, a blagajnikom Ante Irgolić, ravn. učitelj.

21. Gospodin Josip Posavec prosbori u znak harnosti na ime svijuh skupštinara odstupljujućemu predsjedniku zahvalu na njegovom umnom i razboritom rukovodjenju u mnogih razpravah, što ih je ovaj „Sbor“ pod njegovim predsjedničtvom razpravljao, a na želju skupštinara bilježi se u zapisnik predsjedniku, tajniku i blagajniku na vjekovitu spomen „iskrena zahvala“.

U Zagrebu, dne 30. prosinca 1875.

Juraj Kuten, tajnik.

Razne viesti.

— Školske štedionice. Družtvo za uzgoj i naobrazbu puka imalo je mj. prosinca pr. g. skupštinu u „Wiener-Neustadtu“, u kojoj je izvjestitelj J. Ambros govorio o škol. štedionicah, te sliedeću predložio: „Nemože se preporučati sa pedagog. gledišta, da se uvadjaju šk. štedionice“: izriče se priznanje družtvu „Volksschule“, što se i ono izjavilo proti šk. štedionicam. Skupština prihvati oba predloga. Učiteljsko družtvo u Vöcklabrucku kao i mnoga druga družtva izjavila su se takodjer proti uvadjanju šk. štedionica.

— Sankcionirani zakon. Zakon, što ga je kranjski sabor stvorio, i kojim se učiteljice glede plate izjednačuju s učitelji, izvolilo je potvrditi Nj. Veličanstvo car i kralj. A kod nas? Viče se neprestano: „jednaka prava, jednake dužnosti“, a ipak se na to zaboravilo kod klasifikovanja škola!“

— Grozno. Za kat. školu u Sokolnici izabrani su i potvrdjeni za predstojnika: krčmar Wawrzyn Dombrowski i sluga Karlo Trompczynski. Dakle sluga kao školski predstojnik! —

— Nove obrtničke škole. Nj. Veličanstvo dozvolilo je ministru za bogoštovje i nastavu ustrojiti sliedeće strukovne obrtničke škole: u Pragu za mehaniku, graditeljstvo, umjetnost i industriju, u Reichenbergu za kemičke obrte i strojeve, u Gradcu za graditeljstvo, industrijalno risanje i modeliranje.

— Uzorna školska sgrada. Poznato je, da su na svjetskoj bečkoj izložbi izloženu austr. školsku sgradu strukovnjaci priznali kao najbolju. Po onoj osnovi sagradiše nedavno školu u Schönfeldu u sjevernoj Českoj. Tako valja! Bože daj! našlo se i u nas občina, koje će slieditи občinu schönfeldsku.

— Školski muzej u Berlinu. Nedavno dozvolile su berlinske komunalne vlasti, da se ustroji biblioteka i sbirka učila za pučku školu, a izaslanici školski ju prozvaše: „Školski muzej.“ Tuj će biti jedan odjel za znanstvenu pedagogiju, poviest i štatistiku pučkoga školstva, a jedan za znanstvena vriela učevnoga sadržaja, naročito pako za one knjige, koje su učiteljem za pripravu potrebite. Sbirka učevnih sredstva obsizati će raznovrstne tako zvane školske knjige i učevna sredstva svake vrsti, koja su za školsku obuku potrebna.

— Svrgnulo ga poslie smrti. Učitelj u Salvigny, kantona freiburžkog, ubio se, što je onda propisanim načinom kantonalnomu uzgojnomu odjelu prijavljeno. Poslie višenedjeljnoga razmišljanja dodje visoki odjel do toga uvjerenja: da čovjek, koji nije okolicu freiburžku smatrao zemaljskim rajem, te se

Digitized by Google

sám ubio, nije valjda ni valjan uzgojitelj mladeži bio. Uslied toga bude sliedeći dekret proglašen: „Gledom na ukorno ponašanje učitelja X., gledom na njegovu tragičnu smrt, zaključio je uzgojni odjel kantona freiburžkoga, da je učitelj X. dignut sa službe. Uzgojni odjel kantona freiburžkoga: H. H. savjetnik."

— Učiteljske plate u Cislajtaniji. U dolnjoj i gornjoj Austriji 600—800 st., u Solnogradskoj 400—600 st., u glavnom gradu 800 st., u Štajerskoj 550—800 st., u Gradcu 900 st., u Koruškoj 400—600 st., u Gorici 350—600 st., u Istriji 400—600 st., u Dalmaciji 350—450 st., u Vorarlberžkoj 300 do 600 st., u Českoj 400 do 600 st., u Moravskoj 300—600 st., u Šlezkoj 300—600 st., u Bukovini 300—500 st. Ovdje nisu uračunani doplatci, koji većinom iznosi 10%.

— Što ćeš gorje? Učitelj Volz u Rehmeru — mjestu nedaleko Kolberga — postade noćnim stražarom. Isto tako i učitelj Kluwe u Berwinu — u istoj liepoj okolici, te je kao takav u zapuštenoj kovačnici nevoljan svršio život svoj. Pa da sviet nebude jalan siroti učitelju?!

— Plate učitelja u Buda-Pešti. Pomoćni učitelji 500 st. plate a 100 st. stanarine, ravnajući učitelji 1000 st., a neima li stana, onda stanarine 300 st. Osim toga dobiva polovicu od upisnine. Petgodišnji doplatak od 60 st. dobiva razrednik, a ravnateij 100 st., što im se u mirovinu ubraja. Učitelji gradjanskih škola, i to redoviti 1300 stot., a 300 st. stanarine, poslie svake pete godine doplatak od 100 for. Pomoćni učitelji 800 st., 200 st. stanarine, a 60 st. doplatka. Ravnajući učitelji 200 st. i adjutum, što upravljaju školarinom.

Književnost.

Poziv na predplatu.

Godine 1866. u 10. br. školskoga lista „Napredka" pozvao sam bio svoje sudrugove na izdavanje sbirke crkvenih pjesama za puk i školsku mladež, ali poradi pomanjkanja predplatnika izadje samo prvi svežčić.

Namješten sad u Zagrebu dodjoh u povoljnije okolnosti glede tiska, te me opet obuze želja, da se iz nova latim toga posla, ali malo težja, obsežnija i skuplja. Već tada podticalo me, da sakupljene pjes ne izdajem uz napjeve, ali za onda nebje tomu sgode ni hore. Nu što nije bilo tada, želim, da ipak bude, te sam odlučio, medju narodom nalazeće se bogoljubne pjesme izdavati ujedno uz dotične napjeve, i to neprekidno na mjesec po svezak tako, da u svakom svezku predtečnog mjeseca budu pjesme i napjevi za godovine obće i pojedinih svečara budućeg mjeseca. Ta sbirka izbavit će mnogog orguljaša iz neprilike, jer će u njoj biti pjesme i napjevi sa svijuh strana Hrvatske, te neće trebati, da se dade po kojem poznatijem pjevaču u selu podučavati u mjesthih običajnih pjesmah, te tim izvrgavati ruglu i značaj i autoritet svoj. — Napokon bit će to uz dobru volju i pomoć suradnika i predplatnika s vremenom liepa sbirka po svom velikom formatu i krupnom tisku, kao crkveni inventarni kantual.

Budući je to podhvat skopčan i žrtvom i troškom, to mi je moje sudrugove i sve prijatelje crkvene pjesme umoliti, da me svestrano podupru, bilo to u samoj Hrvatskoj ili izvan nje, jer će nam svaki materijal dobro doći, pa ćemo i prevode liepomu napjevu za volju nastojati priudešivati narodnoj i naboznoj individualnosti našega puka.

Ponajpače čast mi je svratiti pozornost častnog i rodoljubivog našeg svećenstva na ovu sbirku, jedno, jer je ono u prvom redu pozvano, da njeguje nabožnu pjesmu, a drugo, što će ga osobito prigodom namještenja novih orguljaša izbaviti iz neugodnostih i neprilika sa strane župljana; od voljnih pako suradnika i množine predplatnika zavisit će obsežnost i vrstnost sbirke.

Pjesme izlazit će u mjesečnih svezcih pod naslovom: „Sbirka crkvenih pjesama za puk." Godišnja predplatnina joj je 4 for., a prema tomu pol ili četvrtgodišnja; pojedini svezci 50 nov. Tko sakupi deset godišnjih predplatnika, dobi jedanaesti otisak bezplatno.

Predplatnina neka se pošalje do 20. siečnja t. g. radi opredielenja naklade, a u koliko bude zalihe, primat će se svako doba. Uz dovoljan broj predplatnika izaći će prvi svezak do konca siečnja t. g., a uz manje povoljne okolnosti u veljači dva svezka, a poslie na mjesec po svezak.

Pisma i novci neka se pošalju pod naslovom podpisanoga.

U Zagrebu mjeseca siečnja 1876.

Miroslav Cugšvert,
učitelj kr. vježbaonice u Zagrebu.

Javna zahvala.

Gosp. odvjetnik Dr. Brlić — osobiti prijatelj mladeži i njezina napredka — poklonio je knjižnici ove gradjanske učione preko 1200 komada raznog sadržaja svojih knjiga, te time znatno povećao rečenu knjižnicu; osim toga je obećao, da će još i nadopuniti nekoja nepodpuna djela. Ravnateljstvo nemože na ino, već da se gosp. dru. na tom plemenitom uzdarju na ime školske mladeži i zavoda najtoplije zahvali sa željom, da bi se u takav liepi čin i drugi prijatelji mladeži i u obće škole ugledali.

Slava mu!

Brod, 1. siečnja 1876.

Mučan, ravnatelj.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor", uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 3. U Zagrebu, 20. siečnja 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Intenzivnost i ekstenzivnost obuke.

Piše **Ante Pechan.**

Što se ima u školi učiti?
Što se u životu treba.

Osnovna načela, oko kojih se ova razpravica vrti, obće su poznana; mnogo se o njih već pisalo i govorilo, i tko ih čuje, mislit će, da već vrabci njihovu istinu na krovovih pjevaju i da je danas suvišno o takovih stvarih pisati.

A ipak mislim, da nije nikada umjestnije bilo, ob ovih kardinalnih točkah sve gojitbe i obuke govoriti, nego danas, danas, gdje se faktično lov lovi po planinah, poučnih predmeta, da se njimi narodna učiona obilno obskrbi. U ostalom se o spasonosnih istinah nikada odviše razmišljavati i razpravljati nemože. Ova načela jesu:

Mnogo, ali ne mnoga. Repetitio est mater studiorum. Non scholae, sed vitae discimus.

Akoprem sam temeljito osvjedočen, da je smisao tih načela osobito svakomu učitelju poznan, i da se svaki vještiji i izkusniji trsi, da sav svoj rad prema tomu udesi, to ću ipak biti slobodan, te ću jim smisao u kratko karakterisati radi podpunosti razprave.

„Mnogo, ali ne mnoga“ zahtieva: Govori temeljito o stvari, koju si u pretres uzeo, a proučiv i razumiv ju, lati se tekar druge. Netjeraj više poslova na jedanput. Nemoj se od stvari razstati, dok ju nisi temeljito dovršio, ne misli na nastavak svoje nauke, dok nisi tomu nastavku dobar temelj položio.

Latiš li se čega bez temeljite priprave, primiš li se jednoga predmeta i neproučiv ga, predješ na drugi, to će ti se znanje poremetiti, znati ćeš s vremenom svašta, ali temeljita ništa.

„Repetitio est mater studiorum.“ Bez ponavljanja neima dakle znanja, kano ni bez majke djeteta. Tko neponavlja, neće nikada ništa ni znati. Ponavljanjem si osnuješ i učvršćuješ znanje. Ovo načelo nadopunjuje ono prvo.

Digitized by Google

„Non scholae, sed vitae discimus“, reći će: Sva nauka ima svoju svrhu u životu čovječjem; samo ono treba učiti, što je za život potrebno i sve treba tako učiti, kao što život zahtieva. To načelo usvaja ona prva dva i sačinjava s njima cjelost.

Ovima trima načelima naznačuje se i metoda i cilj sve gojitbe i obuke.

Počmimo ovom zadnjom izrekom.

Non scholae, sed vitae discimus.

Što se od čovjeka u svietu zahtieva glede naobraženosti.

Zahtieva se zrelost u razsudjivanju, točnost u radu, samosviest, samostalnost i ljubav radnje.

Mjenbenost jest glavni biljeg čovječjega života. Škola pri najboljoj volji i u najpovoljnijih okolnostih ne može usposobiti za sve slučajeve života, te još nijedan čovjek nije u školi sve naučio, što mu u životu treba. Stupivši iz škole, dospieva čovjek u do sada nepoznane, tudje mu okolnosti, dolazi u doticaj s novimi do sada nepoznanimi predmeti, koje mora proučiti, da se zna ravnati; mora se zahtjevom faktičnosti prilagoditi.

Vriednost čovjeka stupivšega u praktični život, ne zavisi dakle nipošto o množini pozitivnoga znanja, kojom mu je glava puna, već o temeljitosti istoga, o svježini, jakosti i pruživosti njegovih duševnih sila, da li je naučan točno, svjestno i samostalno misliti i raditi, da li mu je znanje u toliko temeljito, da se može dalje usavršivati, da li ima dosta volje, da li je oduševljen za svoje zvanje, da li je naučan samo na temelju zrele razsudbe raditi, da li se može prilagoditi zahtjevom okolnostî.

Tko ova svojstva ne posjeduje, ne može se u životu trebati, ma izučio bog zna kakove škole; tko njimi pako razpolaže, dostojan je član čovječanstva.

Nu najnepotrebitiji, pače najškodljiviji su oni ljudi, koji su na uštrb temeljitosti mnogo čitali, koji su svašta učili, a ničim se temeljito bavili nisu. Zovu se polunaobraženi. Poluznanje postavlja čovjeka na neki stupanj umišljenosti, prazne gizde i hvastavosti. Ti polutani slični su sgradi, koja na slabu temelju stoji, kojoj su glavni zidovi slabi; nu koja je sasvim tim sjajno ukrašena i veličanstvenoj palači slična. Ona može, dok se pod svojom vlastitom težinom ne sruši, služiti za paradu; nu neima nikakve praktične koristi.

Poviest dokazuje na svakom listu, da su polunaobraženi ljudi uviek najveću nesreću prouzrokovali. I nikada se proti takovu polutanstvu dosta vojevati ne može.

„Non scholae, sed vitae discimus“ imao bi biti nadpis svakoj školi. Škola ima osobito paziti na to, da se učenici nauče samostalno misliti, da priviknu redu i točnosti, da djeci nauka omili, da radost nalaze u zrelom mišljenju i razsudjivanju, da ništa ne čine, prije no što su o stvari zrelo promislili.

Sve što se u školi uči, neka se uči točno i temeljito, neka se opetuje, da postane duševnom svojinom djece, tako, da dotičnim gradivom samostalno razpolagati mniju.

Digitized by Google

Diete neka samo ono uči, što je prema njegovu razvitku, a neka si samo ono zapamti, što je dobro razumjelo, čim može po svojih sposobnostih samostalno razpolagati. Samostalnost jest uzvišeno svojstvo čovjeka i nitko se na nju prerano naučiti ne može. Neka se dakle od učenika ne zahtievaju dokazi, definicije, odgovori, pismene il ustmene radnje o stvarih, o kojih nije sposoban sam suditi.

Postupa li se u školi tako, to se je i početnik u svojem krugu uzvio do takove samostalnosti, kojom se naobraženi čovjek resi. Jako će duševne sile posvemašnje ojačiti, diete će si sve više biti svjestno svoga znanja, te će mu se radovati, a iz radosti izvire oduševljenje; jer oduševljenje za koji predmet zavisi o jakosti duševnih sila, o samosvjestnoj samostalnosti. A oduševljenje je sve, što škola svomu djetetu dati može.

Poznano je, kada se diete neprestano obterećuje predmeti, pri čem učitelj više potrebe budućega praktičnoga života svojih učenika pred očima ima, nego li sposobnost djeteta, nego li zahtjeve prirodnoga razvitka, te po tom ne cieni rad svoj po bistrini živahnosti i samostalnosti učenikova znanja, nego po množini gradiva, o kojem diete po njegovu naputku govoriti može. Jako se učenici pretovarivaju znanjem tamnim i nejasnim, i prije nego što je učenik mogao proučiti jedno, već dolazi drugo, pak treće; tako se nagomila u djetinjoj glavi znanje, o kojem si nije pravo svjestno, u kojem ne vlada red, sklad i točnost i o kojem si ne može računa polagati.

Dočim su si Pitagorini učenici svaki dan račun davati morali o svom napredku ili nazadku, pitamo se, da li iz daleka to sada biva?

Ako se k tomu još ponavljanje „mati znanja“ zanemaruje, to će se nauka djetetu napokon ogaditi, te će se radovati, kad se jedanput može riešiti škole i knjiga, od kojih nije više imalo nego muke bez radosti i glavobolje bez koristi.

Takov učenik privikne u svem površnosti i neredu, a u najboljem slučaju njeguje se tim prazna hvastavost i taština. Taj će se pravac njegove naobraženosti i kašnje u svem pokazati, on ostaje površan i nesamostalan čovjek, koji se ipak rado u svašta mieša; „što dikla navikla.“ Polutanstvo u znanju čini čovjeka sliepim, robskim, bezznačajnim, te nestalnom igrom vjetra i valova.

Takav se čovjek na svietu trebati ne može.

Samostalnost u znanju i djelovanju, jakost u volji i odlučnost, ljubav radnje nezavisi dakle o tom, da li je tko više ili manje učio, nego da li je tko temeljitije ili površnije učio. I tko može tajiti, da je višeputa sin proste prirode, koji je u svem na se upućen bio, samostalniji u sudu i koristniji na svom mjestu, nego čovjek, koji je svašta učio, a u ništa se temeljito nerazumije.

Dakle, što se uči, neka se uči dobro, neka se gleda na jezgru znanja, na temeljitost; obširnost doći će tim po sebi. Neka se pazi na njemačku: Selbst essen macht fett; selbst denken, selbst arbeiten tüchtig.

*

Digitized by Google

Tko je malo ali dobro učio, taj nadkriljuje onoga, koji je mnogo učio na uštrb temeljitosti. Neka se u uzgoju pazi, da diete ostane djetetom, mladić mladićem, onda će i čovjek biti čovjekom. Sve u svoje vrieme. Tko od djeteta zahtieva, što je i zrelu čovjeku težko, tko gleda, da mu učenik sudi i govori poput muža, neka bude zadovoljan, ako mu dojdući muž umom bude djetetom.

Gross vor den Jahren, verlebt vor der Reife, alt vor der Zeit.

Ljuto se osvjećuje narav, ako se proti njemu razvitku radi.

Dokaz tomu je takodjer, da se riedko prvi učenici, koji su svojih duševnih sila prekomjerno mučili i takozvani „Wunderkinder“ u muževnosti svojoj, odlikuju osobitom vrstnoćom; nu da učenici, koji su — štono rieč — s množinom plivali, postadoše u praktičnom životu veliki ljudi.

Učitelj neka bude uztrpljiv, neka nežuri k svrsi. Kolumbo odkri Ameriku dugom i temeljitom študijom i bezkrajnom uztrpljivosti. Newton pripisa svoja odkrića svojoj uztrpljivosti. Uztrpljivost i ljubav radnje jesu glavna poluga svih velikih čina, glavni uslovi sve čovječje sreće.

Non scholae, sed vitae discimus.

Mnogo, ali ne mnoga! Ponavljanje je mati znanja! Da se bolje razumijemo, da vidimo iz posebnih primjera, što je smjer moje razpravice, što je smisao gornjih načela.

Bolje ti je proučiti tanku knjigu deset puta, nego li deset puta deblju samo jedanput. Više će se u školi postići, ako se kakovo gradivo na godinu tri puta opetuje, nego li triputa toliko samo jedan put prouči.

Ništa nezavisi o tom, da li učenik, dovršivši pučku učionu, znade prosto trojno pravilo ili ne, a gotovo to nezavisi o sastavljenom trojnom pravilu; nu mnogo zavisi o tom, da li se dobro uvježbao u brojčanom i napametnom računanju s četiri vrsti računstva, da li on te četiri vrsti točno razumije, da li se uvježbao u računanju praktičnih zadaća.

U običnom praktičnom životu moći će živiti i bez trojnoga pravila. Pitajmo sami sebe i sve ljude srednjega stališa, pa ćemo se uvjeriti, da poraba trojnoga pravila u praktičnom životu ne stoji u omjeru prama trudu, što ga škola u tu radnju ulaže. Stupi li učenik u srednju ili gradjansku ili čak u kakovu strukovnu školu, ondje se stvar svakako opet s temelja uzima.

U literaturi n. p. ne zavisi ništa o tom, da li znade tko kakov književni proizvod više ili manje, kojega pjesnika ili koju vrst pjesničtva više ili manje itd.

Ali mnogo zavisi o tom, da li je glavne pjesnike i glavne književne proizvode dobro proučio, da li ima točan pregled poviesti književne, da li je vičan razmatrati o uzroku i posljedici kojega literarnoga pojava, da li je glavne stvari sam čitao.

I tako bi se dalo još mnogo primjera nabrojiti za dokaz bitnosti gornjih poslovica. Uviek ćemo se osvjedočiti, da sposobnost čovjeka zavisi više o temeljitosti nauka, nego li ob obširnosti, više ob intenzivnosti, nego li ob ekstenzivnosti.

Digitized by Google

Po svem dosadašnjem moglo bi se još uviek misliti, kao da sam ja neprijatelj mnogomu znanju; nu ja zahtievam prije svega temeljitost, samostalnost i volju k radnji, bez ovoga sva mudrost nikomu ništa ne hasni.

Naša škola udarila je ovijem pravcem. Razširenje pučke škole, razširenje male realke i ustroj gradjanske škole, sve je to učinjeno po kardinalnih izrekah moje razpravice. I razširenje trogodišnje preparandije u četirigodišnju s istim znanstvenim ciljem bila bi od potrebe.

Samo ljudi nerazboriti i neprijatelji sadašnjemu praktičnijemu pravcu mogu današnjoj školi predbaciti, da se u njoj manje uči, nego li u prijašnjoj, buduć da se isto gradivo razdielilo na više razreda. Nu više se uči u današnjoj školi, nego li u prijašnjoj; jer se uči temeljitije i razvitku mladeži primjerenije.

Dakle: „U dubinu, u dubinu, prijatelju! Nebrini se toliko za širinu.“

Naše nove učevne osnove složene su u glavnom po smislu ove razpravice; nu neka za Boga nijedan učitelj u tom slave ne traži, da tečajem godine quantitativno više preduzima, nego li što je propisano, to će biti uviek na uštrb točnosti, na uštrb napredka. Dapače je prema ovakovu učitelju hvalevriedniji onaj, koji je pod pritiskom okolnosti quantitavno manje preduzeo, samo ako je savjestno radio i ako mu djeca ono, što je preduzeo, zbilja onako razumiju, kako se zahtieva.

Wer an seinem Platze was Rechtes thut, das ist der rechte Mann. —

Nastavljati je lako, ako je temelj dobar i ako je dobre volje. Ali je težko ako n. p. učitelju trećega razreda dodju ruku učenici iz nižega razreda, koji su već mnogo toga učili, što u 3. razred spada; ali ipak dosta pripravljeni nisu. I gdje se god počima, nigdje neima temelja.

Nemojmo dakle u školi predmete na daleko i široko razpredati, nemojmo djecu gradivom obterećivati, stavljajmo svu pomnju u to, da nam djeca sama i što samostalnije misle i rade i da se poslu svomu raduju.

Neka ponesu sobom u sviet volju k radnji. Jer svaki čovjek samo onoliko valja, koliko ljubi pošteni rad.

Dragutin Kehr.

Slika iz života marna učitelja.

(Dalje.)

U kući Dõbelovoj ostao sam do 10. godine. 7. listopada odvede me on u sjemenište u Gothu. On je to morao mojoj pokojnoj majci na umoru obećati. Prijamni izpit položio sam izvrstno na diku i ponos svojih dosadanjih učitelja. U sjemeništu nastà za mene nov život. Ondašnji učitelji bijahu: Šk. savjetnik Waitz (otac marburžkoga philosofa Waitza a tast superintendenta Dra. M. Schulza), profesor Kries (matematike i naravoslovnih nauka), sjem. propovjednik Vierschrodt (njem. i poviest), učitelj glasbe Michel, dvorski kantor Illhardt i

Digitized by Google

gradj. učitelj Hering. Najmilije ure mi bijahu psychologija i logika pod Waitzom, fizika pod Kriesom i muzika pod Michelom.

Da svoj tajni naum izvedem, to jest da budem ravnateljem muzike, umolih otca, da me dade privatno podučavati u nauci kompozicije i instrumentacije. Neumornom marljivošću učah generalbas i kontrapunkt, skladah sonete, kantate i fuge. To mi je kasnije dobro došlo, a kantate, koje su se u raznih crkvah naše pokrajine izvadjale, pohvališe glasbenici. Učio sam, kako rekoh, neumornom marljivošću, da prije podjem na konservatorium. Jedino tim načinom mišljah, da ću si roditelje odvratiti od njihove osnove. Napetom marljivošću radio sam preko pol noći, ili sam opet ustajao raditi, čim su kokoti svojim kukurikanjem navjestili zoru. Uz sve to nisam zapustio ni ostalih nauka ni radnja; dapače želeć muziku dalje učiti, morao sam nastojati, da čim prije uzmognem ostaviti sjemenište Srećom čuvalo me od raztrešenosti, mladjahne razuzdanosti itd. siromaštvo. U mojoj sobi bio je samo krevet, razkliman stol, stolac i uljenica. Najviše me je radovao nov glasovir, što mi ga je otac kupio, i gusle, što sam ih iz Elgersburga donio, te mi je po tom siromaška moja sobica toli omilila, da sam ju težkom mukom ostavljao i onda, kad mi je bilo poći na predavanja u sjemenište. Da zimi prištedim drva, primaknuh stol krevetu, i tako sjedeći u njem učio sam često do pol noći. Medjutim ja nepreporučam nikomu, da uči na takav način, jer bi se moglo što upaliti, pa eto gotove nesreće. Uz to bio sam sretan i presretan. Tjednom učah oduševljeno, a nedjeljom posjetih si roditelje u Goldbachu. Putem sam kušao pjevati, srokovi mi izražavahu radost i žalost itd. Zahvalnošću primih od otca 2 i pol grošića, a pod večer vratih se zadovoljan u Gothu u svoj stan. Od nezadovoljstva svojim položajem štitilo me to, što nisam kao drugi mladići moje dobe, poznavao ostalih potreba. Moji roditelji i Döbel upoznaše me za rana jednostavnošću, zašto sam im i danas zahvalan. Tako n. pr. nisam bio u kazalištu do 17. godine. Jedan put ga zamolih, da mi dozvoli unj poći, da vidim krabuljni ples, nu on mi to nedozvoli, veleć: „Za to neimam novaca, a želiš li krabulje i budale gledati, to možeš svaki dan vidjeti badava.“ Kasnije mi drage volje dao novaca, da vidim i slušam dobre opere i klasične drame; u obće nije skupario ondje, gdje se radilo o mojoj naobrazbi. I tako bijaše čitavo vrieme, što sam ga u sjemeništu sproveo, vrieme tiha, i to trudna i naporna rada. Pa je i valjalo u gothskom sjemeništu 6 godina revno učiti. Nu ja sam ipak doživio radost, da me je kolegij koncem treće godine predložio za državni izpit. Ja sam bio najmladji medju izpitanici, s toga sam strahom i trepetom stupio u Friedensteins, gdje nas je izpitna komisija očekivala. Izpitivaše nas 2 dana, pa kad nam na svršetku proglasiše, da smo svi izpit položili, i da je meni cenzura „1“ podieljena, nije bilo medju umrlimi sretnijega od mene. Poljubac majčin, kad je čula tu radostnu viest, nemogu zaboraviti.

Pa ipak — kad no sam 6. travnja 1850., upravo na svoj dvadeseti rodjendan, kao provizorni učitelj na gradjanskoj školi u Gothi sa 100 talira plate namješten bio, uvidio sam žalostan, da mi bje cenzura „1“ nepravedno podieljena.

Digitized by Google

Ja da kao novoimenovani učitelj podučavam dječake u domoslovju, a nisam znao više, nego put od Elgersburga do Goldbacha. Ja da podučavam u bibliji, njemštini i računstvu, gdje nisam znao, kako da postupam. Sjemeništne škole nismo morali polaziti, pa zato i nisam od prakse mnogo iz sjemeništa odnio. Nije dakle čudo, da me je hvatao strah, kad me ravnatelj dr. M. Schulze uvede kao učitelja. Uz svu znanost nisam znao, što da začmem s djecom. Jer osim metodike i školske discipline nenaučismo mnogo u sjemeništu. Učevno gradivo bilo mi srećom — u osnovi propisano. Dobre volje, štogod dobra naučiti, nije mi nikad manjkalo. Nu ipak nisam znao, što da radim, a moji objestni učenici ogorčiše mi život tako, da sam prvih dana najradje školom šetao. Dječaci opaziše moju zabunu, te postaše dosjetljivi. Ja ih umolih, da budu mirni, a napokon se stanem i groziti, nu čim sam više opominjao, tim su oni bili gorji; uvidih dakle, da je to sredstvo bezuspješno. Uzmem — i batinu. Mišljah, što ja nemogu, to neka ona učini; mišljah, ona će mi pomoći do autoriteta i pazljivosti! — Nesretna misao; — izprazna nado! — Čim sam više kaznio, tim su više prkosili. Mislio sam, da ću sdvojiti. Pa da moji roditelji privoliše, to bih ja bio sigurno otišao bio u Florenciju, gdje mi ponudi mjesto orguljaša školski savjetnik Waitz. Oni srećom neprivoliše, a ja sam ostao, makar i propao. Tako nevoljan podjem k jednomu od svojih starijih kolega, a učeniku Döbelovu, pa mu odkrijem ranu srdca svoga. On me smijuć se poslušao, te mi na svršetku ovako savjetovao: „Baci batinu, — pazi na pogreške, a nada sve da ti bude gradivo zanimivo. Naučiš li to, onda si pošao utrenikom.“ — Tim načinom moguće je predobiti srdašca učenika, pobudit ih na rad, a uz to da obljube učitelja i učevno gradivo. To je temelj; u tih ti riečih pravilo metodike i didaktike. Slušao sam savjet prijatelja si, promienio svoj postupak, bacio na klin bezkoristne definicije i abstrakcije. Nastojao sam, da budem u predavanju popularan, pa se moji učenici od onoga časa bitno promieniše. Zapamti si mladi učitelju! ove zlatne: „Škola je fotografija učiteljeva. Popravio sam se ja, a popraviše se i moji učenici, pa s toga i danas pazim, da li nisam pogreškam svojih učenika morda sám najviše kriv. — Prvi korak učinih dakle sretno! — Ostalo sliedilo je. Drug H. zauzeo se za mene otčinski; risao s menom zemljovide, preporučivao mi valjane knjige za dalnju naobrazbu. Njegovom uputom napredovao sam radostan, a za pol godine uvidio sam, kojih mi se pogrešaka čuvati, kojim mi putem poći, i koja sredstva imam upotrebiti, da kao učitelj do žudjene mete dodjem. U školi išlo sve u redu. O batini i šibi nisam ni sanjao. Djeca me ljubljahu, učahu marljivo i revno, a uspjeh je bio najpovoljniji. Mjeseca rujna imenovan bih već iznenada definitivnim učiteljem na prvoj gradjanskoj školi. Dakle pamtite mladi učitelji: „Probudite interes u učenicih svojih!“

(Sliedi.)

Digitized by Google

O nadievanju ptica, sisavaca, dvoživaca, riba; o sabiranju kukaca, leptira, ruda; o sušenju bilja i o skeletizovanju.

Piše **Davorin Trstenjak.**

Prirodopisnim sbirkam položiti će se temelj u narodnih učionah ne novcem občina, jer one nerado nabavljaju isto najpotrebitije školsko pokućtvo, a kamo li da dadu po četiri i više for. za malu nadjevenu pticu: nego valja, da iste utemelje i popune sami tomu vješti i marljivi učitelji. A da bude to svakomu moguće, odlučih, kako već obećah na ponuku g. Kŏrblera, pisati, kako se imadu nadievati ptice i d., da će se u to moći uputiti i oni naši sudrugovi, koji nisu imali prilike o tom ništa čuti i vidjeti.

Ako mi se nakana i želja izpuni, to se neće više nabavljati Fričev mali muzej, koji stoji 60 for., jer će si svaki učitelj sam za 20 for. sastaviti ljepšu sbirku, a deset puti vriedniju, nego li je spomenuti muzej. Sva učila za zemljopis, fiziku itd. manje stoje nego li prirodopisna sbirka, kad se gotova kupuje, ali na taj način, ako će učitelj sam nadievati, doći će škola do najskupljih učila na najjeftiniji način. Pa da i sve občine shvaćaju važnost i potrebu prirodopisnih sbirka, to bi se riedko koja našla, koja bi u tu svrhu potrošila šest sto ili tisuću for. Dakle: što nemože ili neće ciela občina, to može u onom slučaju marljiv učitelj. Pa kad to učitelj može, zašto, da nebi mladeži, prosvjeti i narodu za volju svojih sila žrtvovao. Da mi tko rekne, da za tolike žrtve učiteljeve neće občinari učitelju reći ni: hvala, i požrtvovanje mu priznati, kazao bih mu sam iz svoga izkustva, da istinu govori. Žalostno je, kad gradjanin neumije ili neće, da učitelja ponuka na uztrajnost, to se još manje nadam, da će to učiniti seljak. Kad čovjek ovako promišljati uzme, morao bi duhom klonuti, raztužiti se i nezadovoljan sve zabaciti. Ali kad stanemo o tom razmišljati s pravoga ljudskoga gledišta, da ima čovjek činiti sve, što je dobro, pravo, plemenito, što smiera, da se narod, da se čovječanstvo prosvieti i oplemeni, samo zato; jer je to dobro, pravo, plemenito, samo zato, jer to smiera na boljak naroda i čovječanstva, a ne zato, da nas ljudi hvale, da nam priznavaju i nagradjuju rad, da dobijemo zlatni krst ili da postanemo baruni. Samo onomu čovjeku, koji čini dobro i vrši svoje dužnosti zato, da ga nagrade, da dobije krst, dolikuje krst; a onaj, koji čini dobro, zato jer je dobro, nemože ni djetinskoga odlikovanja primiti. Toliko na utjehu, a sada na stvar.

Pošto mora svaki radnik i umjetnik, prije nego li može svoj posao začeti, dobro poznati potrebno orudje, odlučih najprije upoznati čitatelja orudjem, koje se u tom poslu rabi.

I. Orudje.

N o ž e v i. U poslu nadievanja ptica ili sisavaca najpotrebniji su noževi. Za manje ptice, kao što je većina pjevica, treba mali oštar periš, kojim se svlači koža, odstranjuje mast od kože, čiste nožne i krilne kosti i vade oči. Za veće

Digitized by Google

ptice, kao što su jastrebovi i orlovi, treba jak i veći nož. Za velike sisavce, n. p. jazavce, vidre, vuke, medjede, treba jak i oštar vinjak, kao što ga imadu opančari, samo što nesmije biti na koncu zavoja jako šiljast, nego tubast, jer se takvim koža najlaglje snima.

Drvena ili kovna žličica. Žličicom vadi se mozag iz lubanje. Čim je lubanja manja, tim trebamo i manju žlicu. Drvenu žličicu ili lopaticu možemo si sami načiniti.

Kliešte. Da možemo gvozdenu žicu odsjeći, odrezati, trebaju nam kliešte grizalice. Za tanku žicu trebaju nam male, a za debelu žicu jake kliešte. Tanku žicu možemo i škarami rezati. A da možemo žice viti, vezati i spajati ih, trebamo dvoje plosnate kliešte; jedne, kojimi po dvie ili više žica držimo, a druge, kojimi žice vijemo, te ih tim spajamo. Da možemo žice savijajuć ih dobro držati, trebamo jake plosnate kliešte na vijak, kojimi stisnemo žice tako silno, da se, kad ih savijamo drugima klieštima, nemogu ni maknuti. Običnih kliešta nemožemo silom proste ruke tako stisnuti, da se debele žice nebi micale, kad ih motamo.

Štipac veći i manji. (Pincette.) Štipcem štipa se meso od lubanje, od krila i na onih mjestih od kosti, gdje se to nožem nemože. Štipcem se takodjer sabiru žice u malenih ptica i sisavaca, gaći se u njih vata ili se vadi, ako ju nismo dobro namjestili.

Škare. Malimi ali jakimi škarami, koje moraju biti na vrhu vrlo oštre, odrezivaju se noge manjih ptica i životinja u pregibu, krila u ramenu, u pregibu noge u koljenu i prekida se hrbtenjača blizu repa.

Piljaci ili turpije. Turpijami oštri se žica, da se može lako kroz noge i krila provući. Kad se žica oštri, valja ju najprije grubim piljakom piliti a za tim finim, da bude šiljak gladji i oštriji. Za tanku žicu treba manje, a za deblju veće turpije.

Šilo i svrdli. Da se laglje žica kroz noge provuče, treba nogu najprije dugim tankim šilom probušiti ili kost svrdlom provrtati. Šilom i svrdlom probušuju se daščice ili grančice, na koje se ptice ili sisavci smještaju.

Nakovalo. Ako hoćemo žicu dobro sravniti, treba nam nakovālce. Neravna žica stavi se na nakovalo, pa se po njoj čekićem kucka, da se žica sravna. Na ovaj se način žica najlaglje sravna.

Oštra limena žlica. Težko je odstraniti mast od kože ptica plivačica, naročito u jesen, kad su jako tuste. Ako se ova mast dobro neostruže i neizvadi, to se ljeti velikom vrućinom topi i probije kroz šav na trbuhu, gdje perje od masti požuti, a osim toga u takovu kožu rado se moljci nastane. Da se ni jedno ni drugo nedogodi, nareže se tušćina do kože uzporedno uz redove perja, pa se mast dosta oštrom limenom žlicom ostruže.

Kistovi. Prije nego li se koža nadjene, mora se radi moljaca otrovnom tekućinom namazati, za koju svrhu treba kist. Kist se u rečenu tekućinu zamače, pa se onda njim maže. Za raznu veličinu sisavaca i ptica treba i razne veličine kistova.

Digitized by Google

Štrcaljka. Pošto se kistom nemože svako mjesto kože posve dobro otrovnom tekućinom namazati, to se za tu svrhu upotrebljava jednostavna staklena ili kovna štrcaljka, kojom se štrca otrov u lubanju, u stopala ili kako bude od potrebe.

Blanjača. Tko nadieva ptice i truge životinje, mora ih pričvrstiti posve naravno bud na daske, bud na komad grane, koja se opet ima učvrstiti na dasku. Dade li si čovjek potrebne daske praviti kod stolara, to ga dosta skupo stoje, a često ni sam stolar nezna po volji nadjevača daske priugotoviti. Da se svemu tomu izbjegne, najbolje je, da si svaki nadievač nabavi takovu blanjaču (Hobelbank), koju može često pod ruku za nekoliko forinta kupiti. Uz to treba mu još jedna pila, dva strugala, blanjala, za gladjenje i blanjanje dasaka. Drvo se pako može svuda jeftino dobiti, a na selu upravo badava. Čovjek se u taj posao brzo uputi, samo treba za to ljubavi i volje. Od toga ima više koristi, prvo umnožava se jeftino sbirka, čovjek se tim poslom zabavlja, razgiblje i jači si tielo, a mladeži daje liepi primjer radinosti duševne i tjelesne, koje našemu narodu mnogo treba. A kolika je sila u primjeru za odgojivanje, to nam je svim dobro poznato.

Žica. Premda nije žica orudje, nego gradja za nadievanje životinja, to ću ipak ovdje razjasniti, kako se ima prirediti za ovaj posao. Za posve malene pjevice, kao što su sjenice, zebe, slavulji, govedarke, krivomige, uzima se posve tanka gvozdena žica, što se rabi za pravljenje umjetna cvieća. Za veće ptice treba jača žica. Težko je reći, kako debela žica treba za pojedine životinje. — Svaki nadievač, koji će ptice i druge životinje marljivo nadievati, uviditi će lako sam, kakovu žicu ima rabiti za koju životinju.

Pošto se žica nekaljena, nepaljena rado trga, te se neda frkati, to se mora najprije paliti, što biva na ovaj način: žica se smota u maleni kolobarčić, pa se stavi u žeravku, čim se posve razbieli, izvadi se odmah, da se lagano razhladi. Ako se žica predugo pali, to postane posve meka i rado se trga, jednom rieči, nevalja za ovaj posao.

II. Otrov.

Znamo iz izkustva, da su moljci veliki neprijatelji suknu, krznu, i u obće nestrojenej koži, te nam često cielo odjelo unište. Ako moljci u nadievene predmete u sbirci dodju, to počine neizmjernu štetu; dogodilo se je već tolikoput, da su moljci ciele sbirke uništili. Da se pako to preprieči, valja kože, koje ćemo nadievati, dobro otrovnom tekućinom ili sapunikom namazati, otrovati. Ja pravim otrovnu tekućinu na ovaj način: Kupim u ljekarni 6 lot. posve sitno, kao najfinije brašno satrvena mišomora (Arsenicum album), 8 lot. cali carbonicum (Potasche) i uzmem funt i pol čiste vode. Najprije stavi se mišomor i cali carbonicum u željeznu tavu, pa se dobro promješa. Sad se stavi tava na vatru, u koju se lagano lieva voda tako dugo, da se potroši sva voda od funte i pol. To se tako dugo kuha, dok se mišomor posve raztopi; ako se mišomor još nije raztopio, primješa mu se još jedan ili dva lota cali carbonicum. Kad se mišomor raztopi, odmakne se tava od vatre, da se tekućina razhladi.

Digitized by Google

Od ove otrovne smjese (solucio arsenici) uzme se 12 lot., pa se tomu priliju tri lota drvena octa (Holzessig), koji se dobije u svakoj ljekarni, za tim tri lota žeste i dva kvinta navtalina. To se čuva u staklenici i dobro se začepi, da neizhlapi, a kada je treba, maže se tim koža iznutra.

Poznati naš Josip Ettinger rabio je pomast, koja se ovako pravi: uzme se 12 lot. samlivena mišomora, 7 loti biela sapuna, 3 lota soli od birse (Weinsteinsalz), 1 i pol lota na prašak satrvena negašena vapna. Sapun se nareže na sitne komadiće, stavi se u lonac od pol polića, i nalije se nešto vodom, pristavi se uz osrednju vatru, mieša se, dok se sapun razkuha; poslie toga odmakne se od vatre i uspe se sol (Weinsteinsalz) i vapno, uzmješa se, a napokon se doda mišomor i opet se dobro uzmješa. Kad se upotrebljava ova sapunika, izvadi se iz lonca koliko treba i stavi se u staklenku široka grla, razciedi se vodom i maže se koža iznutra.

Kad se tom otrovnom pomasti maže, valja dobro paziti, da neotrujemo sami sebe ili da se neotruju djeca. Malena djeca rado nose sve u usta, zato treba ne samo sakrivati otrov, nego i kist, kojim mažemo, jer se može lako dogoditi, da diete uzme kist i da ga stavi u usta. Nije moguće, da si čovjek neoprlja ruku otrovom prevrčuć otrovanu kožu, zato valja odmah poslie svakoga nadievanja ruke dobro oprati; nu nije dosta, da si čovjek samo ruke dobro opere i otare, nego treba i sve nečisto izpod nokata nožem odstraniti i očistiti. Dok još nisam znao, da ta otrovna tekućina može i pod noktom čovjeku nahuditi, nisam odmah poslie rečenoga posla nokata očistio. Počelo me izpod nokata jako boljeti. To je trajalo više dana. Medjutim dobih krasnu pticu za svoju sbirku. Nemogoh propustiti, da ju nenadjenem. Stanem ju nadievati, a otrov mi dodje izpod nokata, što me je strašno peklo. Sad mogoh dokučiti, što je uzrokom mojoj boli. Izpod nokata ognojilo mi se, a nokti su mi se na pol od mesa odlupili. To me je naučilo biti pozornijim, te sam se od onda bolje čuvao.

Nebi li tko imao samlivena mišomora, to si ga može sam satrti, čemu mu treba ljekarska zdjelica. Ja sam si često sam mišomora natro. Taruć mišomor, stalo me nešto u nosu svrbiti, a napokon stao sam kihati, što je bilo posve naravno. Kad sam naime mišomor ribao, dizao se je prah i došao mi čak u nos. Da nam mišomor nedodje u nos ili dihanjem na ista pluća, moramo u zdjelicu ulijati malo žeste. (Sliedi.)

Učiteljska skupština brodskoga okružja g. 1875.

Priobćuje **Jakov Kalajdžić.**

(Dalje.)

Druga redovita sjednica, obdržavana dne 28. rujna 1875. Gosp. predsjednik otvori sjednicu točno u 9 sati prije podne i pozva perovodju J. Kalajdžića, da pročita zapisnik prve redovite sjednice. Zapisnik bje bez preinake odobren, te se zatim prešlo na dnevni red, a na istom stajaše:

„Zaprieke uspješnomu razvitku obuke i predlozi, kako da se iste uklone.“

Digitized by Google

Izvjestitelj gosp. Ergotić.

Gosp. izvjestitelj navadja, da imade iztaknuti osobito dvie zaprieke, a te su: lošo materijalno stanje pučkoga učiteljstva, nadalje inštitut mjestnih škol. nadzornika. Što se materijalnoga stanja tiče, veli, neću tratiti vremena, jer će ova tema i onako doći na dnevni red; nu propustiti nemogu, da o mjestnih šk. nadzornicih koju obširnije neprosborim.

Kako su ovi osobito na ladanju naobraženi, te kakovu simpatiju prama školstvu goje, poznato nam je svimkolikim. U svom neznanju, veli, smatraju se neograničenimi gospodari školi i učitelju, te si usurpiraju i ono pravo, koje ih po zakonu neide. Dokazuje, kako si ti organi školstva kod puka neku popularnost zaslužiti nastoje tim, što marljivi polazak učione kroz svoje manjkave prijave samo prieče, nu imade i u tom hvalevriednih iznimaka. Naglašuje, da su ti organi kao most, preko koga valja učitelju preći u sviet; neka se dakle dokinu.

Gosp. Egešić, dobiv rieč, govori takodjer za dokinuće. Učitelji neka sami odsutničke prijave šalju mj. šk. vieću. Da se pako i oblasti koli o marljivu polazku toli i o napredku učione osvjedočiti mogu, neka se svakoga polugodišta podastiraju izpitna izviešća, buduć se i onako svake pol godine sastavljaju.

Gosp. Purić navadja, da svu volju na učiteljstvo gubi, kada vidi, gdje ga sjedoglava starca nadziru njegovi učenici te mu se predstavljaju kao poglavari; zato podupire predlog predgovornika.

Gosp. Kučera dokazuje, da je inštitut mjestnih škol. nadzornika sasma probitačan ondje, gdje je kultura u narodu pustila dublje korenje, pak ovaj i školu i učitelja bolje cieniti znade; nu kod nas je sasvim drugačije u tom pogledu. Žalibože da je tako! Preporuča skupštini, da ovaj inštitut padne.

Pošto se nitko više nije javio za rieč, prešlo se na glasovanje. Svi se izjaviše za ovaj predlog, a g. predsjednik pozove perovodju Kalajdžića, da ovaj predlog po želji skupštinara štilizira, koji glasi:

„Inštitut mjestnih škol. nadzornika neka se dokine: prvo radi pomanjkanja dovoljne inteligencije na ladanju, a drugo, dočim je mj. šk. vieće, po zakonu sastavljeno tielo, ima i onako dosti prilike, da se u svako vrieme osvjedoči o napredku i drugih potrebah škole, i da sve potrebito odredi.

Mjesto zakonom propisanih odsutničkih prijava, koje su mj. šk. nadzornici do sada oblasti manjkavo podastirali, neka se mj. šk. vieću šalju prijave dotičnim učiteljem — kao odgovornim nastojnikom učione — svako 14 dana na temelju zapisnika o marljivom polazku učione sastavljene — radi kaznena predloga.

Da se pako dotične oblasti o stanju učiona podpuno osvjedoče, neka učitelji izpitna izviešća — buduć ih i onako svake pol godine sastavljati imadu — oblasti na uvidjenje podastiru.“

Tim izjavi gosp. predsjednik ovaj predmet riešenim, a sad se priedje na drugi, koj glasi:

Digitized by Google

„Je li i u koliko je opravdana tužba neke gospode učitelja, da mjestna šk. vieća kao takova svoju zadaću slabo shvaćaju, te što bi se imalo učiniti, da tih tužba nestane?

Izvjestitelj Jakov Kalajdžić u uvodnom govoru veli, da su mj. školska vieća važan faktor u pučkom školstvu. Sastavljanje istih a i zadaća njihova nacrtana je u propisu o nadzoru učiona vojne krajine odjel II. -- Gdje mjestno šk. vieće u pomenutom propisu nacrtane dužnosti točno vrši, tu je i učiteljem njihov tegotni posao znatno olakoćen: tu bo je zajamčen marljiv polazak učione, tu nemanjka učioni ni učenikom učevnih sredstva, tu je jednom riečju uvjet povoljnu razvitku školstva zajamčen. Tamo neima tužba na mj. škol. vieća; protivno pako biva ondje, gdje mj. šk. vieća svojoj zadaći neodgovaraju.

Zašto pako veći dio mj. šk. vieća nazaduje? — Jerbo neimaju dobrih zastupnika školskih t. j. učitelja; nu ako ih i imade, nisu ovi možebiti dovoljno oduševljeni za svoj težki nu častni posao, jer nisu za njega dovoljno ili nikako nagradjeni. Što je pako naravna posljedica tomu? Ako dotičnici za svoje uzvišeno zvanje dovoljno oduševljeni nisu, klonu duhom, pak svi poslovi u mjestn. školsk. vieću hramaju.

Da dakle mj. šk. vieća kao takova svoju zadaću bolje shvate, te tužba na nje nestane, predlaže skupštini sliedeće rezolucije, da ih prihvati:

1. Buduć je svakomu mj. šk. vieću duša valjan i svojoj zadaći dorasao učitelj, neka bi oblasti tamo djelovale, da se u sielu mj. šk. vieća najvrstniji učitelji namjeste, te da takovi budu uviek i perovodje.

2. Ovakovim učiteljem, buduć su sbilja najviše obterećeni, neka oblasti doznače primjerenu nagradu, staviv ih u viši platežni razred.

3. Da se službeni spisi mj. šk. viećem od kotarskih oblasti u toliko primjeraka dostavljaju, koliko u dotičnom kotaru mj. šk. vieća imade. Da se pako to polučiti uzmogne, neka se za svaki kotar po jedna litografija nabavi.

Pokle se nije nitko za rieč javio, proglasi gosp. predsjednik ovaj predmet nakon glasovanja riešenim.

Sjednica u 12 sati zaključena, a u 2 sata po podne nastavljena.

Po podne sliedišе praktična predavanja i izbor odbora za pregledanje računa tičućih se okružne učiteljske knjižnice.

Gospoda Palačković i Jozić predavaše stvarnu i slovničku obuku na temelju 8. štiva prve slovničke čitanke.

Gosp. Lesić drži predavanje o prostih slomcih.

Gosp. Kuten, gradj. učitelj, pokazuje postupak kod predavanja mjerstva i risanja u koliko je propisano za obće pučke učione.

Sada se obavi još izbor odbora za pregledanje računa tičućih se okružne učit. knjižnice, u koju svrhu budu izabrana gg. Bator, Vidaković i Lesić.

Pokle je ovim radom dnevni red izcrpljen bio, utanači se isti za buduću sjednicu na 29. rujna i sjednica bi u $^3/_4$6 zaključena. (Svršetak.)

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Zemaljski škol. odbor za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju konstituirao se i držao 20. o. m. prvu sjednicu pod predsjedničtvom presvietloga gospodina Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, a u prisuću velemož. g. savjetnika Janka Jurkovića. Poslie sjednice predstavio se odbor preuzv. g. banu u prisutnosti načelnika odsjeka za bogošt. i nastavu presvjet. g. Pavla Muhića, zatim presv. g. Jovanu Živkoviću, načelniku odsjeka za nutarnje poslove i preuzv. i preč. g. nadbiskupu Jos. Mihalovićeu. Sva su ga spomenuta vis. gospoda primila vrlo ljubezno želeći mu što ljepši i bolji uspjeh u novom mu radu na korist i probitak domovine. —

— Imenovanja. Njeg. preuzvišenost, ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je ravn. učitelji za obću dječačku i djevojačku pučku učionu u Iloku Josipa Barbarića, a za obću pučku školu u Indjiji Vilima Gösela; nadalje Jurja Sulimanovića, učiteljem obće pučke škole u Čepelovcu, izpita noga učitelja Stjepana Beluhana, učiteljem obće pučke škole u Otrovancu; izpitanu učiteljicu Ljubicu Dvornikovićevu, učiteljicom obće pučke djev. škole u Kloštru; Jos. Živkovića učiteljem obće pučke škole u Ozlju, izpitanu učiteljicu Pavlu Maršićevu, učiteljicom djev. obće pučke učione u Virovitici, izpitanu učiteljicu Mariju Gužvinčevu, učiteljicom djev. obće pučke učione u Radovanu, izpitanu učiteljicu Anku Kružićevu, učiteljicom djev. obće pučke učione u Samoboru, a izpitanoga učitelja Josipa Korpara, učiteljem obće pučke učione u Lukovdolu.

— Zlobnika neuputiš do vieka — vraćamo „Škol. prijatelju“, pa i to, da nismo voljni ni mi razpravljati o tom, u koliko mu se bies u srdce smjestio i u koliko ga Bog metlom oli toljagom po glavi ošinuo, jer ga sbilja nikakovimi razlozi osvjedočiti nemožeš. A neka nam vjeruje, da smo još manje voljni s njim se prepirati; ali ako baš druge nebude, morat ćemo učinit i to, makar da i naše štovano čitateljstvo znade, s kim imademo posla, jer istina mora na vidjelo. Tako se n. p. „Šk. prijatelj“ prpoši, kako je njegovo stenografičko izvieśće tobože istinito, a eto ti odmah u njem jedne goleme neistine. U njem bo stoji, da je na zahtjev člana g. J. Posavca: „Trebalo bi znati, koliko imade družtvo pravih članova po čitavoj Hrvatskoj“, odgovorio odbornik g. Franjo Šuler: „Izvan grada Zagreba imade ponajviše samo podupirajućih članova i u koliko sam zavirio u družtveni imenik i na koliko se sjećam, rekao bih, da ih imade nešto preko 50.“ Tako sbori stenografičko izvieśće, a ipak su svi prisutni čuli jasno i razgovetno g. Šulera, kako je rekao, da su prisutni zagrebački učitelji svakako u većini, jer da „Nar. škola“ neima izvan Zagreba više od 12 do 15 članova. Da li se g. Šuler dobro ili zlo sjećao, nemogosmo iztražiti, jer neimadosmo na stolu kod sjednice ma da bi jedne knjige oliti popisa članova, a niti računa — s toga i opet tvrdimo, da ono, što rekosmo, rekosmo u kratko, ali golu istinu, zašutiv dakako mnogo toga samo miru za volju. Medjutim čekamo na svršetak toga stenografičkoga izvieśća.

Glavna godišnja skupština hrv. ped. knjiž. sbora.

Izvještaj tajnikov: Slavna skupštino! Nas je ovdje spojila čista ljubav, velim ljubav i odlučna volja, koja radja čudesa po svietu. Ta jedina sila i pregnuće za radom stopila je naše sile u družtvo: da krčimo napred za kulturnimi narodi, ter da pučkomu školstvu udarimo čvrst temelj, na kom će se kašnje sagraditi neoboriva zgrada narodnje prosvjete. Tom jedinom nakanom stupismo na književno polje, koje zahtieva mnogo rada, odlučne volje, uztrajnosti i bistra duha, uzgredce tomu i podupiratelja, a najmanje ugodnosti. A čim je začelo naše družtvo raditi? Dobrom voljom, pak onim svetim uzhićenjem, koje kanoti sliepo leti sjajnoj svrsi, nevideć na putu mnogih zaprieka, na koje može nagaziti svakim korakom. Uklanjat se mnogim zapriekam, nadopunjat nedostatna sredstva, tuj krpat, tamo odrezivat, jednom riečju: svimi silami raditi i nastojati, da se družtvo, bez oveće glavnice, podigne i razširi svoje žilje u narodnom učiteljstvu. — gospodo, to je očevidno breme, koga smo si sami nametnuli, te koga evo već pet godina mirnim i zadovoljnim srdcem održasmo. I hvala višnjemu, visokomu saboru i vladi, pretvara nam se evo sada novim šk. zakonom muka u radost. Sbor si je takodjer tečajem svoga neumorna poslovanja, imenito pako svojom značajnošću, usvojio i povjerenje vis. kr. zem. vlade, čemu nam budi dokaz, što mu je visoko ista povjerila izradjivanje čitanaka za pučke škole. Da čim dostojnije rieši ovaj sbor zadaću, kojom ga je vlada odlikovala, sastajahu se odbornici, pak i sada jošte sastaju se skoro svakim danom u ovoj sbornici, da prikroje i nadopunjuju razna štiva za čitanke. I tako nakon postojana rada dovršena bi „Početnica“ i predana vladi, a „Prva čitanka za II. razred“ upravo je sada na domaku. Vruća želja sborova bijaše, da čitanke za sva četiri razreda čim prije ugledaju svjet, s toga je pozvao u novinah svekoliko učiteljstvo, da i ono doprinese što više duševnoga svojega ploda, namienjena raznim odsjekom

Digitized by Google

budućih čitanaka. U tih pozivih naznačila se i nagrada, broj i naslovi štiva; nu žalibože bez uspjeha. Osim nekoliko prirodopisnih štiva za čitanku III. razreda, osim nekoliko crtica za poviest, pak liepa priskoka ruke radilice jednoga našega veterana, nedobi sbor da bi samo potez iz ciele domovine. Minuli su ćedni i mjeseci, a gradiva neima; nepreosta druge sboru, van podieliti odsjeke iz čitanaka medju svoje odbornike, koji su se poprimili svojski posla, te se nadamo, ako se komu kakova nezgoda nepridesi, da će se gradivo za III. i IV. razred čitanke do uzkrsa dogotoviti.

Premda je ovaj sbor imao pune ruke posla priredjivanjem štiva, razmišljao je takodjer za dokolice svoje i o tom, kako da se već jednom toli žudjena nauka za razvoj čovječjega tiela na hrvatskom jeziku uči — a to je tjelovježba. Mnogi časak sprovedoše odbornici toga sbora u gombalnici učitelja Singera, te su prigodom predavanja pripomagali kovati i snovati nazivlje za hrvatsku tjelovježbu. U to prispije i dopis vis. kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 12. ožujka 1875., br. 435, kojim je predala sboru djelo o tjelovježbi u rukopisu, napisano prof. Löfflerom i to: jedan dio na hrvatskom, a drugi na njemačkom jeziku željom, da sbor pregleda hrvatski dio, te cielo djelo prosudi, i o njem svoje mnenje vis. kr. zem. vladi podnese. — Djelo je sbor mahom pregledao i svoje mnenje vis. vladr podnio. Tom prigodom zamisli pogl. g. Ivan Filipović, kr. školski nadzornik, liepu misao, da se u svih javnih glasilih umoli svekoliko slovinsko učiteljstvo, što ga god ima na jugu, da ovomu sboru pošalje opisane igre, koje se u njih igraju djeca, a koje odrasli ljudi, nebi li se možda koja igra dala prilagoditi gombanju. Osobito pako imalo bi se paziti na nazivlje, što ga u igri rabe, i da li se dotičnu igru igra svaki spol napose oli oboje zajedno. Opisane igre izdao bi sbor u knjižici. Poziv bje štampan, nu nitko se neodzove. I tako osta ta preliepa zamisao glas vapijućega u pustinji.

Scienimo, da Vam, gospodo, netrebamo razjašnjivati znamenitost statistike u obće, a napose o statistici hrvatskoga pučkoga školstva, koju je izdao sbor ove godine i to velikim trudom i troškom. Tko je pozorno proštio pripomenak, taj će za cielo znati cieniti i potrebu statistike, u njem se veli: „Odkad se začeo sviet brojevi omjerivati, odonda se sve to bolje prepoznava, odonda se pojedinci, manja družtva i cieli narodi motre kao u zrcalu.“ Da nije statistika savršena, tomu nije ovaj sbor kriv, budući da je dobio bjelice tiskanice neizpunjene; s toga niti neima u statistici usebine školske sobe, zatim nije podpun pregled privatnih škola, te broj školu polazeće mladeži. Nu čim se razproda ova statistika, i namire troškovi, izdati će odbor drugu statistiku narodnjega školstva u savršenom liku. —

Do sada rabile su u pučkih školah razne pisanke za krasopis i svaki skoro učitelj učio je pisati po drugoj metodi, a kraj toga okoristiše se najviše knjižari razprodavajuć svakojake nevaljane i loše pisanke za skup novac. Da se i tomu već jednom doskoči, te u pučke škole uvede najpraktičnija i najbolja metoda krasopisa, i da pisanke budu što savršenije a papir bolji, izradio je odbor deset brojeva pisanaka, i predao već vis. kr. zem. vladi s obrazložbom i molbom, da preporuči pisanke i sbor ovlasti, da ih svojim troškom izdaje. U pisankah napisano je na čelu lista dotično pismo, koje ima učenik izpod njega u naznačenom nacrtu pisati, zatim su ciele rieči, i tako sve postupice sliedi do velikih pismena. To su pisanke već s toga praktične, što učenik s bliza motri pismo, i može se sam kod kuće vježbati, a drugo što učitelj negubi vremena pisanjem na ploči, osim kada kakovu obću pogrešku opazi, te ju pred svimi učenici na ploči izpravlja, napokon jošte i to, što učenici netrebaju kupovati svakojakih predapisa.

Težkim srdcem javiti nam je slav. skupštini, da „Napredak“, glasilo pedagogijskoga sbora, neima sveudilj onoliko predplatnika, koliko bi inače imati morao. Nu da primami to prvo učiteljsko glasilo čim više čitatelja, i da se najshodnijim načinom upozna hrvatsko učiteljstvo svimi naredbami, što će jih visoka kr. zem. vlada izdavati za pučke škole, umolio je ovaj sbor vis. vladu, da uzrači i njem oglasivati službene oglase glede hrvatskoga pučkoga školstva, a uslied toga da preporuči list svim obćinam.

Po zaključku glavne skupštine držane dne 13. ožujka 1875. umoljena bi vis. kr. zemalj. vlada, da ukine lokaciju učenika u gradjanskih, višjih djevojačkih, te glavnih i narodnih učionah. Na tu molbu stigne 23. svibnja ovaj odgovor: „Pošto vis. kr. zem. vlada želi čuti mnenje budućih učiteljskih skupština o lokaciji učenika, toga radi neuvažuje navedene razloge o ukinuću lokacije, već želi, da se i nadalje pridrži.“ A molbi, da vis. vlada sastavi odbor od praktičnih strukovnjaka, t. j. iz učitelja gradjanskih, gradskih i seoskih, i tomu odboru da dade naukovne osnove prije pregledati, nego će se konačno odobriti, time bi udovoljeno, što je vis. vlada povjerila izradjivanje provedbenih zakona i naukovnih osnova strukovnjaku iz kruga pedagogijskoga sbora.

Slavna skupštino, to bi u kratko nacrtano poslovanje sborovo od 24. ožujka 1875. pak do danas. A vi nam, veleštovana gospodo, nebudite prestrogi sudci, već primite dobrom voljom naš rad.

U Zagrebu, dne 9. prosinca 1875.

Juraj Kuten, tajnik.

Digitized by Google

Razne viesti.

— Dr. Schwab, ravnatelj statističkoga ureda u Berlinu, razložio je, i reć bi matematičkom točnošću dokazao, od kolika su upliva stanovi u najvećih gradovih Evrope na tjelesno i ćudoredno stanje naroda. U Londonu stanuje u jednoj kući 8 osoba, u Berlinu 32, u Parizu 35, u Petrogradu 52, u Beču 55. Po broju stanova proračunao je nadalje, da u Londonu od 1000 osoba 24, u Berlinu 25, u Parizu 28, u Petrogradu 41, u Beču 47 osoba umre. — Napokon je proračunao, koliko postotaka ima zakonske djece, što je najboljim mjerilom ćudorednosti svakoga grada. U Londonu 4%, u Berlinu 16%, u Parizu 20%, u Petrogradu 26%, u Beču 51%.

— Koliko Amerikanci čine za svoje škole? Amerikanci oduševljeni su za sve, što unapredjuje napredak i blagostanje naroda. Ona zlatna: prosvjetom do slobode neoduševljava lih milionare, bogataše već i ostale vriedne sinove te napredne zemlje. Tako su g. 1873. privatne osobe u sjedinjenih državah svotu od 14—15 miliona dolara za škole, knjižnice itd. darovale. Neki vlastnik svratišta darova 50 tisuća štrlinga, da se podigne u rodnom mu mjestu gradjanska škola; jedna gospodja u Bostonu 100.000 štr., g. Andersen 50.000 štr. za učitelje na raznih sveučilištih. Pojedinci darovali su po 50, 14 i 13 tisuća. Amerikanski učenjaci, čim se pomognu, darivaju mnogo za prosvjetne svrhe. Amerikanci to čine, bez da se za to u javnosti znade; držeći se one zlatne: što dade desnica, zato neka neznade ljevica. Mnogi pošalju svoje darove u anonymnih listovih. Pa ako se morda i neupotrebi svaki novčić po želji darovatelja, to ipak pod suncem neima naroda, koj bi od suviška, dà, od svoga imetka toliko darovao za prosvjetne svrhe, koliko Amerikanci u sjedinjenih državah.

— Samoubojstvo mladeži u velikih gradovih. Svaki čas možeš čitati, kako si je ovaj ili onaj mladić uzeo život u kavani pijuć čaj ili kavu, pijuć u gostioni ili drugdje, i to sasvim flegmatično bez dugoga promišljanja, bez oproštaja. Nežali on ostaviti roditelje, rod, braću i prijatelje. Dvoje može od toga mladež odvratiti: zadovoljnost i nada u budućnost. S toga netovarimo mi učitelji i uzgojitelji mladež u glavu lih razna znanja, zapuštajuć uzgojnu stranu. Djelujmo na srdce, učeličimo joj značaj. Odtud se radja zadovoljstvo, ljubav i postojanost. — Liepi plodovi, koje možemo mi učitelji i uzgojitelji postić, i mladež — budući naraštaj — usrećiti, ako nas i dom kako treba, podupire. Zamislimo se u to oj roditelji, učitelji, i u obće svaki nas, komu je stalo do sreće i napredka naroda našega!

— U Englezkoj od 2.497.602 sposobnjaka polazi redovitu školu 1,727.499. Od 500.000 djece 11—12 godina stare polazi 200.000. — Pravom dakle zahtievaju kr. školski nadzornici, da se roditelji prisile, djecu si u školu slati. Nu parlamenat je drugoga mnenja. —

— Ravnatelj Schwab predložio je bečkomu zastupstvu, da nabavi za svaku školu maleni botanički vrt. A gdje to nije nikako moguće, ondje se neka nabave lpolice i cvietnjaci, u kojih će se gojiti najvažnije biline. Zastupstvo nije predloga bojeć se troška prihvatilo, već odredilo gojiti najvažnije biline u postojećih vrtovih. Ujedno se isto zahvaljuje ravnatelju Schwabu i ostalim, koji su unapredjivali botaničku zornu obuku.

Natječaji.

— Za učiteljicu na novoustrojenoj učioni u Križovljanu (obćine radovečke, podžupanije varaždinske). Beriva: 600 for. plate, 112 for. paušala za drva, 8 for. 40 n. paušala za loženje i čišćenje škole, te slobodan stan i vrt. Molbenice s dokaznicami šalju se do 31. siečnja t. g. mjest. školskomu odboru u Križovljan (pošta Vinica).

— Za učitelja i orguljaša u Jesenju. Beriva: 400 f plate i odšteta za stan i drva 60 for. Molbenice s dokaznicami šalju se do 31. siečnja t. g. mjestn. školsk. odboru u Jesenju (pošta Krapina).

— Za učitelja i orguljaša u Sladojevcih. Beriva: 400 f. plate, stan u naravi, bašča i 18 hv. drva; osim toga orguljaška beriva 50 for. i 2 rali livade.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 7. veljače t. g. putem predpostavljenoga šk. nadzorničtva mjest. šk. odboru u Sladojevcih.

— Za učiteljicu rimokat. vjeroizpovjedanja na obć. pučkoj djev. učioni u Križu, podžup. križke. Beriva: 350 f. plate, stan od 2 sobe, kuhinja, staja i vrt, zatim 8 hv. drva.

Molbenice s dokaznicami šalju se do konca siečnja t. g. mj. šk. odboru u Križu.

— Za učitelja i orguljaša na obć. pučkoj školi u Ilaču. Beriva: 400 for. plate, stan u naravi, 8 hv. drva, vrt i za orguljanje iz crkv. blagajne 10 for.

Molbenice s dokaznicami upravljene na kr. zem. vladni odjel za bogošt. i nastavu šalju se do 20. veljače t. g. kr. škol. nadzorničtvu u Vukovaru.

Dne 12. veljače t. g. prirediti će se u dvorani narodne čitaonice karlovačke

sjajni ples s tombolom

na korist učiteljske „Zadruge“.

Na taj se ples uljudno pozivlju p. n gg. učitelji i prijatelji učiteljstva.

U Karlovcu, dne 20. siečnja 1876.

Davorin Trstenjak,
povjerenik „Zadruge.“

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 4. U Zagrebu, 1. veljače 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Gluhoniemi.

Piše **M. Cugšvert.**

Bez svake pristranosti svatko priznati mora, da su ovo posljednje doba sabor i naša zem. vlada za kulturni razvoj hrvatskoga naroda po mogućnosti i mnogo učinili. Nu uzprkos tomu ipak ima u nas ljudi, kojih intelektualno i ćudoredno stanje nenalazi kulture i njege u dosadanjem pokroku našeg školstva, a to su sirote — gluhoniemi.

Ovim u prilog umočio sam pero, jer ubogi sami nemogu ni da se tuže, ni da prose; za ove izazivljem humanitarno čuvstvo svakoga i malo ćutećega Hrvata, jer sirote gluhoniemi kao ljudi imadu s nami sretnijimi isto pravo na radost sadašnjosti i nadu budućnosti.

Kolika je velika nesreća po roditelje videće, kako im čedo ponarasta lišeno najljepšeg prirodnog dara, a oni mu za razvitak i naobrazbu duha ništa doprinieti nemogu, to je s druge strane nesreća i žalostno čuvstvo za uboga gluhoniema sáma. Kao stvor jednakoga opredieljenja sa sretnijom si subraćom vidi se od svih izobćen, te ne riedko put izvržen njihovoj rugobi i izsmjehivanju. S druge strane kao žrtva divljih strasti, koje samo sila, a ne razbor i um obuzdati može, bude često gluhoniemi bič i mučilo svoje subraće i pogibeljan član družtvu čovječjemu, jer kao što god ljudske duševne sposobnosti uz shodnu njegu spasonosnim i uharnim plodom rode, to zapušćene korovom demoralizacije uzbuje.

Premda neima iz starine potanjih podataka o obuci gluhoniemih, to ih ipak poviest Rimljana spominje, a Plinius pripovieda, da je govornik Mesala imao rodjaka Pediusa, koj premda se gluhoniem rodio, u slikarstvu bje toli izvrstan, da si je priznanje samoga Augustusa stekao. Osim ovoga neima u poviesti podataka sve do g. 1474. Tude pripovieda jezikoslovac Agrikola u svojih djelih: „De inventione dialectica lib. III. 1474." o jednom gluhoniemom, koj bi pisano razumio i svoje misli pismeno saobćivao.

Digitized by Google

U šestnaestom stoljeću pobudi pozornost Joakim Pascha, koj je svoju gluhoniemu kćer slikami podučavao, tako pripovieda: „Seidels Bildergallerie“, Berlin 1751. strana 72.

Istom g. 1570. zametnu se u Španjolskoj poviest gluhoniemih, i to redovnikom benediktincem Pedrom de Ponce, koj je obučavao kastilianca Petra de Velasca tri gluhonieme sestre i brata.

U Francezkoj zače obuka gluhoniemih g. 1745. učenim španjolcem Ivanom Rodriguez Percira, kojega je izum Ponceov na rad potaknuo.

U Beču utemelji Josip II. zavod gluhoniemih. Potaknut učiteljem njemačkoga jezika u Parizu, a poslie ravnateljem zavoda gluhoniemih u Beču Josipom May. Carica Marija Terezija podupirala je taj zavod, a car Franjo I. ga preustrojio.

Iza toga ustrojavaše se zavodi gluhoniemih neprestano, te dan danas već u našoj monarkiji svaka zemlja ima zavod gluhoniemih, a i više njih.

Svrha, u koju svaka zemlja ovakav zavod ustrojava, jest ta, da gluhonieme obukom i uzgojem učini koristnim članom družtva čovječjega, a da gradjane mučila i tereta rieši, jer svatko znade, na kakov je teret gluhoniemi sugradjanom si, a obukom i uzgojem postaje koristan član, te su obično u zavodih odgojeni gluhoniemi zanatlije.

Dužnost je pako svake vlade, da se za kulturni razvoj svoga naroda svojski zauzimlje, i kako na čelu rekoh, i naša vis. vlada u tom nastojanju nezaostaje, nu premda za uzgoj i obuku gluhoniemih do danas još ništa učinjeno nije, to se ipak nesmije obiediti tim, jer se i na to mislilo, dočim se uvrstilo, da se na preparandiji pripravnici podučavaju u obuci gluhoniemih. Kad bi naša vlada imala na razpolaganje dovolj materijalnih sredstva, to bi se doista i Zagreb doskora zavodom gluhoniemih ponositi mogao.

Nu kad nemožemo kako hoćemo, to htijmo bar kako možemo. Buduć predbježno neimamo novaca za utemeljenje takova zavoda, to bi se ipak dalo štogod uz poznato požrtvovanje našega naroda učiniti. Uzmimo n. p. kao što je iz ničega niklo naše sveučilište, nebi li se istim načinom i taj zavod dići mogao. Ta hrvatski rodoljubi nisu još ruke milostnice k sebi pritegli; našao bi se još možda muž, koj bi i za otu svrhu što žrtvovao, pa uz pripomoć ostalih rodoljuba dobili bismo i taj zavod kao spomenik narodnog ponosa i požrtvovanja Hrvata. — Rodoljubi, koji imadu upliv i prilike u tom pogledu što učiniti, odlikovali bi se svojim humanitarnim čuvstvom, kad nebi sgode propustili djelovati, da se utemeljenje toga zavoda odpočne, a nesretni roditelji takove gluhonieme djece, i ona sama blagoslivljat će jih i njihovo potomstvo.

Rekao sam, da se pripravnici imadu podučavati u toj struci, nu dosada neimamo za otu struku nijednoga usposobljenoga učitelja, s toga bi predbježno jedino mogli svratiti pozornost naše visoke vlade na to, da nekoliko učitelja, koji bi voljni bili toj se struci posvetiti, pošalje na razne zavode na koj mjesec, da se upoznadu sa načinom obučavanja i uzgajanja gluhoniemih, a drugo,

Digitized by Google

da prouče ustrojstvo ovih zavoda, tim će steći domaćih sila za podučavanje pripravnika, i ako bi se sbilja moja misao realizirala i gotovih sila za zavod.

Možda je ovo, što sam evo napisao, neosnovano, neprokuhano i neizvedivo za sad, no ja sam se sam sebi tim odužio, a dalnje ostavljam drugim razboritijim, jedina me samo želja vodi, da se ono izvede, što je plemenito i koristno.

Dragutin Kehr.

Slika iz života marna učitelja.

(Dalje.)

Kao definitivni učitelj imao sam 150 talira plate; da umrem premnogo, a da živim premalo! Nije mi preostalo drugo, nego da privatno podučavam i to 30 sati, tako, da sam, pribrojiv 26 školskih, predavao svake sedmice 56 sati. Kad sam na večer trudan i umoran kući došao, onda još zadaće izpravljao te se za predavanje pripravljao, uzdahnuo sam prečesto: Oj vi nesretni privatni sati, što no učitelju kradete dragocjeno vrieme, koliko li ste već učitelja strmoglavili! — Oj vi vlasti, koje nečujete našega vapaja; oj vi vlasti, koje se ustručavate dati učiteljem dovoljnu platu, koli škodite djeci, školi i pučkoj naobrazbi. Ja sam i sada uvjeren, da bi bio onda u Gothi uz svu revnost postradao bio, da nebudem premješten. Moj otac želio me viditi kao kantora u rodnom mjestu, nu ja sam bio onda, kao što sam i sada uvjeren, da mladi čovjek u svom rodnom mjestu nebi nikada smio biti učiteljem. Mnogo me truda stalo, dok sam otca nagovorio, te je odustao od svoga zahtjeva. Medjutim me imenova sada već pokojni ministar. savjetnik Jacobi učiteljem u Ruhli. Otac na to privoli, podieliv mi svoj otčinski blagoslov.

Ruhla je nedvojbeno najinteresantnije mjesto sjev.-zapadnoga thüringškoga jelika. Bilo je koncem kolovoza g. 1852., kad sam imao pokus u crkvi pred občinari. Morao sam katekizirati, odigrati na orguljah preludium, sprovadjati koralnu pjesmu občinara, izpjevati jedan napjev itd. Pokus izpade na najveće zadovoljstvo občinara, pridržaše me; a svatko me susretao najvećom prijaznošću, što mi je moje zvanje znatno olakotilo.

U Ruhli nasta za mene nov život. Občenje s inteligentnimi trgovci, živo zanimanje stanovnika za pjevanje i glasbu, socijalan život u tom malom „Manchestru“ djelovao je osobito pobudno na mene. K tomu svakdanje občenje sa superintendentom Müllerom; srdačna njegova dobrohotnost još mi je danas milom uspomenom. Najprije me opredielilo u elementarni razred. Mjesto sricanja uvedoh čito-pisajuću metodu, te postigao sjajan rezultat, uzbudio začudjenje živahnih Ruhlana u toliko, da moji najosorniji protivnici za kratko doba postaše, čudeći mi se štovatelji. Jošte sada radostno se sjećam onih dana, što sam ih proživio kao elementarni učitelj; ure, što sam ih medju svojimi malimi milići sproveo, bijahu i ostat će mi do groba najugodnije i najmilije. Majušni dječaci i djevojčice, koje uz mene sjedjahu, danas su sretni roditelji; njihova rumena lišca

Digitized by Google

i modre očice lebde mi i danas tako živo pred očima, da bi ih vjerno naslikati mogao. S toga me vrlo ljuti, kad vidim, gdje mladi učitelj, da pravo reknem, nos objesi, kad ga oprediele u elementarni razred. Ja netrpim takovih oholnjaka. Privatno nisam podučavao, jer sam to vrieme radje upotrebio za vlastitu naobrazbu. Prirodopis, navlastito botaniku, obću poviest i literarni nauk, učio sam revno. Držao sam se vazda toga načela: Uviek samo jedno, a ne sve na jedan put. Sve na jedan put čitati i učiti vodi k površnosti ili bolje rekavši, znanju bez naobraženja. U ono doba usudio sam se prvi put koraknuti na polje literarno. Što će reći dugo vrieme, toga ja neznam. U zimi kratio sam si vrieme znanstvenimi študiji, ljeti botaničkimi i mineralogičkimi izleti; praznike upotrebih za pedagogička putovanja. Tako putujući upoznao sam se s množtvom učitelja i uredjenjem škola, što je veoma podpomagalo moju dalnju naobrazbu.

Bivši još u Gothi, usudih se pješke do Lago Maggiora, a odavle kroz Coburg, Nürnberg, Monakov, Augsburg, Lindau, st. Gallen, Chur u Bellinzonu, a odavle preko sv. Gotharda, Luzerna, Zuga, Züricha, Schaffhaufena, Freiburga, Strasburga, Frankfurta u Gothu. Drugi put pošao sam u Schlesvig-Holstein, te proučio ondašnje školstvo, kasnije školstvo južne Njemačke, osobito Würtemberžke. Posjetio sam škole Frankfurtske, renske provincije i Westphalije. Jeseni g. 1871. posjetio sam množtvo pruskih i saskih sjemeništa. Tako putujući mnogo sam naučio, mnogo vidio i izkusio. Vidio sam, što drugdje žele i hoće postići u raznih školah. Mladim učiteljem najtoplije preporučam takova putovanja i izlete. Svagdje nešto naučiš; tu, što nesmiješ činiti, ondje kako valja koj predmet shvaćati i razporedati. Samo si nesmije nijedan učitelj, koj je nakan putovati, utvarati, da sve najbolje zna i da mu netreba učiti. Čim je čedniji i skromniji putujući učitelj, tim će više naučiti.

Žalibože morao sam za dvie godine, jer bi jedan od starijih učitelja umirovljen, primit se rada na mješovitoj školi, te svoje ljubezne malene ostaviti. Tu sam morao 175 djece podučavati. U ono doba napisao sam svoju prvu knjigu: „Uputa za postupak kod štiva za mješovite škole.“ Ta knjiga nije drugo, nego sbirka mojih priprava. Šk. savjetnik Kellner izrazio se je veoma pohvalno o toj knjizi, što me upravo iznenadilo. Za kratko vrieme pojavi se drugi recensent, koj se opet protivno izjavio. Nu ja uvjeravam svakoga, da me hvala nije uzoholila, a prikor me opet nije učinio malodušnim. Ja sam mirno pošao svojim putem, te uvjeravam svakoga, da imadem svojim neprijateljem toliko zahvaliti, koliko i prijateljem. „Kaže li mi prijatelj, što mogu, to me neprijatelj uči, što mi valja činiti.“

Upoznavši se bićem mješovite škole i učevnimi predmeti, premješten bih u višji razred dječačke škole u Ruhli. Tu mi se pružila sgoda, da upotriebim ono, što sam privatno učio. Pa ako sam, kako to moji predpostavljeni svjedoče, postignuo najpovoljniji rezultat, to ipak nemogu u interesu mladjih učitelja prešutiti, da je to prije svega bio plod mojih savjestnih priprava. Ja nisam nikada došao nepripravljen u školu. Pripravljao sam se vazda pismeno i upotrebljavao najbolja pedagogijska djela, pa se tako upoznao s pedagogijskom literaturom, uvježbao

Digitized by Google

se u štilistici i ustmenom predavanju. Takove pismene priprave preporučam najtoplije mladim učiteljem. Tko želi svoje misli napisati, taj mora i više misliti, nego li onaj, koj lih ustmeno predaje. Neću nikada tajiti, da su sve knjige, što sam ih napisao, lih pismene priprave. U obće nisam nikada namjeravao pisati za druge, nego sam za sebe. (Sliedi.)

O nadievanju ptica, sisavaca, dvoživaca, riba; o sabiranju kukaca, leptira, ruda; o sušenju bilja i o skeletizovanju.

Piše **Davorin Trstenjak.**

(Dalje.)

III. O nadievanju ptica.

Poznato nam je već, koje je orudje za nadievanje ptica potrebno i kako se pravi otrovna pomast, kojom so koža maže, sada nam još treba ptica, da ih nadjenemo. Nastaje pitanje, na koj da si način pribavimo najlagljim i najcjenijim načinom raznih ptica. Zadobaviti se manjih ptica nije težko, jer te možemo sami nahvatati ili ih nastrieljati. Hvatamo li ih, to je najbolje, da se poslužimo mrežom, spružnicom ili zamkami (ožci); ljepak bo za taj posao nevalja, jer se njim odviše ptice zaprljaju te ih nije moći posve očistiti. Strieljamo li ih, to moramo za male pjevice uzeti najsitnije olovo, pušku slabo nabiti i iz daljine pucati. Strieljamo li ptice ljeti, kad je velika vrućina, moramo uzeti sa sobom staklenku žeste (špirita) i staklenku glicerina, kist, nož i škare. Ubijemo li pticu močvaricu, svucimo ju odmah, a kožu namažimo glicerinom, da nam se neosùši; neučinimo li to, to će za nekoliko sati sve perje na trbuhu izpasti. — Isto tako moramo postupati s malimi pjevicami. Ako slučajno neimamo vremena, da ptice svučemo, razporimo ih na trbuhu, izvadimo drob, ulijmo u utrobu žeste i začepimo prorez vatom. Izciedimo krv na kljun i ulijmo u grlo malo žeste, te začepimo kljun. Na taj način neće perje izpasti. Čim pako kući dodjemo, svucimo kožu odmah.

Nu, pošto se lovom kadkada dosta vremena izgubi, a često i čitav dan ništa neuhvati i neubije, te si pojedinac sam nemože nahvatati potrebnih ptica: zato naručimo lugarom i pasioniranim lovcem, da nam u tu svrhu što ubiju. Dajmo lugaru na duhan, a otmjenijemu lovcu nagaćimo koju veću pticu grabilicu, pa će nastojati, da nam toga više pribavi.

Hoćemo li pticu dobro i naravno nadjeti, to moramo dobro znati, kako živa stoji, kako drži noge, kako glavu, kako krila, kako rep. To posve dobro pogoditi vrlo je težko, dapače najteže i najglavnije u nadievanju ptica. Zato valja svaku pticu svakom prigodom pozorno motriti i sve moguće upamtiti. Tko ovako nečini, taj nemože postati vješt i izvrstan nadievač. Nije težko pticu nadjeti i na noge postaviti, ali joj je vrlo težko dati neki prividni život i naravno ju postaviti. Zato još jedan put velim, tko hoće, da bude dobar preparator, neka

Digitized by Google

ide često u narav i neka svaku pticu i svaku stvar pozorno motri. A koli je ugodno, krasno i zabavno izaći u šumu, leći pod drvo i paziti, kako golub ponosno guče: „ja sam pri pútù, ja sam pri pútù“, kako žuna naslanja tvrdi rep na stablo, brza stablom i kucka na drvo gvozdenim kljunom, da čuje, je li drvo zdravo, kao lječnik kuckajuć bolestniku na prsa, da mu razabere bolest; kako crni kos čeprče po zemlji, kako se pozorno obazire, a opaziv svoga druga, digne rep, spusti krila i izdere se: „ćuk, ćuk, ćuk“; kako šojka tražeć žir čas krešti po svoje, nakostriešiv perje na tjemenu glave iuče kao sova, kukuriče kao kokot, mijauče kao mačka; kako drozd na kraju hvoje milo žubori, zaboraviv na sve tegobe, u istom si hipu strjelimici na nj baci sokol i izčezne s njim u daljini tmasta luga. Ljudevit Brehm, glasoviti pisac djela: „Beiträge zur Vögelkunde“, nebi sjegurno toga izvrstnoga djela nikad tako napisao i u nadievanju ptica tako se usavršio, da nije od svoje mladosti u šume zalazio i ptice pozorno motrio. Već u jedanaestoj godini znao je ptice nadievati. U šumah oko Renthendorfa sproveo je veliki dio svoga života. Čim je zarudila zora, eto već Brehma u šumi, gdje pozornim okom prati svaku pticu, nagledav se ptice ustrieli ju i nagaći. Iz šume vratio se je često tek u večer.

Donese li nam tko pticu, koje žive još nikad nismo vidjeli, onda si potražimo dobru sliku, pa radimo i nagaćimo ju po uzoru slike.

Dobijemo li pticu u ruke, moramo ju svu izmjeriti, da ju ni veću ni manju nenadjenemo. Ptica se tako položi, da joj krila, noge, rep i vrat stoje u čim naravnijem položaju; zabilježi se točno, koliko je rep dulji ili kraći nego li krila, kako visoko sižu krila, kako je dug vrat i da li su noge bliže repu ili trbuhu, kolik je objem ptice oko prsiju. Za tim se gleda kakove su boje oči i kakova je zjenica, da li je okrugla, velika ili mala, da li je dugoljasta, što se opet točno zabilježi ma u kakvojgod bilježnici. Poslie toga uzme se katalog, koji se ovako uredi: svaka se strana lista strankuje (folira), razdieli se crtom svaka strana lista na četiri jednaka stupca; na vrhu prvoga stupca napiše se: „Ime“, na vrhu drugoga: „Mjesec“, na vrhu trećega stupca: „Mjesto“, a na vrhu četvrtoga stupca: „Ime lovca.“ U prvi stupac, pod „Ime“ zapiše se ime ptice latinsko i narodno. Ako ima ista ptica više narodnih imena, kao što n. p. Jynx torquilla: krivovrat, vijoglavka, previjatka, krivomiga, to se onda sva narodna imena, što smo ih god čuli, točno ubilježe. U stupac pod „Mjesec“ bilježi se dan mjeseca, kad smo pticu dobili. Nije od potrebe, da se u taj stupac piše i godina, jer se to na prvom listu zabilježi, i svake se godine katalog zaključi, a pod zaključnicu napiše se nova godina. Pod stupac „Mjesto“ zabilježi se točno ono mjesto, gdje je ptica uhvaćena. Nije dosta, da se zabilježi samo ime šume, gore, potoka, već i mjesto u šumi itd. gdje je baš ptica ulovljena. U četvrti stupac upiše se ime onoga, koji je pticu ubio ili ulovio; uz ime istoga naznači se, što smo mu za nju platili. Ako se može po vanjštini razpoznati spol ptice, to se to odmah ubilježi u stupac pod „Ime“ i to upravo uz ime ptice. Prirodoslovci nastojahu, da se spol čim kraćim i jednostavnijim načinom bilježi, zato uvedoše u znanstvene knjige i u muzeje za mužki spol znak ♂, a za ženski

Digitized by Google

znak ♀. Ako je ptica ili životinja koja mlada, zabilježi se to u isti stupac skraćenom rieči: juv., ako je posve mlada: pull., ako je jako stara: adlt., ako li je srednje starosti: med.

Pošto ima ptica, kojih nije moći razpoznati po vanjštini, da li su mužko ili žensko, to se mora paziti, kad ju razčinjamo kojega je spola, što biva na ovaj način: kad se već koža ptice svuče, izvadi se drob, pod kojim je na hrbtištu ili jajinjak (Eierstock), što pokazuje ženski spol, ili su pako česti mužkoga spola. Često je i na ovaj način težko razpoznati spol, što se je meni već više put dogodilo, a najviše kod mladih ptica. U tom slučaju valja si pomoći sitnozorom, pa ako to nepomaže, bolje je, da mjesto spola posve prazno ostavimo, nego da spol krivo naznačimo. Najlaglje je spol razpoznati u proljeću, kad su spolne česti najveće.

Na koncu kataloga načini se alfabet; pod pisme *A* bilježe se sva latinska imena, koja počimaju sa *A*, a pod *B*, koja počimaju sa *B* itd. Uz ime u alfabetu napiše se i strana lista, na kojem je sve potanko zabilježeno, da možemo dotičnu pticu odmah naći. Ako se komu svidi, da je od potrebe, da se i tekući broj uz imena u katalogu ubilježi, može i to učiniti.

Kad se ptica izmjeri, ubilježi spol, mjesto i sve ostalo, to se onda nečista i okrvarena mjesta očiste i operu. Kako se imadu ptice prati, u tom se svi inače glasoviti nadievači neslažu. Filip Leopold Martin, preparator u kr. kabinetu prirodnina u Stuttgartu, veli, da nevalja ptica prati, prije nego li im se koža svuče, jer se, veli on, tim rane očiste i odčepe, pa se ptica, svlačeć ju, još više okrvari, te ju moramo prati po drugi put. A drugi opet vele, da treba pticu prije, nego se svuče, oprati, jer je to mnogo laglje, nego li kašnje. Mene je izkustvo naučilo, da se nevalja uviek ni jednoga ni drugoga držati. Kad je velika zima, najbolje je, da se ptica prije svlačenja kože liepo i čisto opere i stavi kroz noć na hladno mjesto, da se sva krv stine i ptica smrzne. Sad ju možemo brzo svući, a neće nam se perje nimalo okrvariti, koža se vrlo lako guli, a mast, ako je ima, netopi se i neomasti nam perja. Nije li velike zime, to se sva okrvarena mjesta prije svlačenja operu, a rane se ostave i čim je bolje moguće piljevinom začepe. Kad se koža svuče, onda se i rane operu. Prigodom svlačenja i prevraćanja kože rado prodre krv ili sukrvica na kljun, te tim okrvari cielu glavu, da moramo kožu često zabaciti. Da se to nedogodi, mora se odmah, čim smo pticu dobili, naturati u kljun i požirak sitne piljevine, koja sokove i krv popije. Kad hoćemo, da kožu svlačimo, izvadimo onu piljevinu, koja se je već navlažila, pak naturajmo u kljun i grkljan drugu suhu. Ako čovjek sam ptice strielja, to lako nastoji, da mu se neokrvare. Uzme sa sobom u lov piljevine, pa se odmah na ranu uspe, da krv popije. Čim se piljevina krvlju navlaži, odstrani se i zamjeni suhom, to se dotle tako postupa, dok krv teći prestane. — Neimamo li piljevine pri ruci, to je u nuždi dobar suhi piesak ili suha ilovača. Uz to se još ptica primi za noge i drži se strmoglavce, da joj krv na kljun izcuri ili se tako na grm objesi. Ako se ptica slučajno padajuć okrvari, onda se mora odmah oprati, jer ju je kašnje, kad se krv osuši, težko odstraniti.

Digitized by Google

Pranje ptica. Znamo već, kada se mora prati krvavo perje ptice, sada nam još preostaje, kako se ima prati. Pravilo za pranje ptica glasi: „peri pticu, al joj perja nesmoći.“ Na prvi mah čini nam se to nemoguće. Neda se doduše svaka ptica prati tako, da joj se perje nesmoći, ali ima ipak takovih, kod kojih se dade ovo pravilo izvesti, a to su ptice plivačice, koje imaju mastno perje, te ih se voda neprima. Zato se preporuča početnikom, da se uče prati na pticah plivačicah. Za tu svrhu uzme se mlačne vode, spužva ili platnena krpa, koja se zamače u vodu i ptica njom pere. Medjutim posipava se perje često sitnom piljevinom (javorova je najbolja, a hrastova i kestenova najgora), koja krv i vodu brzo popije, da perje ostane suho. Da se perje još bolje osuši, nadigne se a izmedju njega uspe se piljevine, pa se objesi ptica naglavce na zrak.

Najteže je oprati male pjevice, koje imadu mehko perje; ovdje trebe najveće pomnje i pozornosti. Ako li je mala ptica jako okrvarena, to je bolje, da ju odmah bacimo i nastojimo, da si drugu pribavimo. Dobijemo li kakovu riedkost (unicum), to dakako moramo nastojati, da ga operemo, ma bila još tako krvava. — Najprije se perje liepo na tielo prigladi, pa se mokrim perom ili kistićem navlaži i pokrije najsitnijom piljevinom, da se perje osuši; čim se perje osuši, treba to isto tako dugo opetovati, dok svake ljage nestane. Ako li se koje pero nedade nikako oprati, to se može izčupati, ako je perje jako gusto. Peremo li veliki dio ptice, to je najbolje, da ju vlažnu piljevinom zasipljemo. Kad se ptica opere i osuši, treba joj kožu svući. Hoćemo li kožu svlačiti, to moramo položiti pticu na ledja, sredinom trbuha ima se perje razdvojiti, a zatim palcem i kazavcem lieve ruke razdvojeno perje pritisnuti, kožu napeti i kožu ovim jarkom od sredine prsiju do blizu repa razrezati. To je francezka metoda, koja je najjednostavnija i najlaglja. Osim ove metode ima još drugih. Hoćemo li pticu ili sisavca u sbirku tako postaviti, da bude trbuhom prema gledaocu okrenuta, to moramo nastojati, da bude trbuh najčišći i najljepši; pa zato nesmijemo trbuha razrezati, nego ledja. Ako okolnosti zahtievaju, može se koža ptice i na boku pod krilom razrezati i započeti koža svlačiti. Sisavci, koji imadu veliku dlaku na ledjih, a na trbuhu malu, i ako hoćemo, da budu trbuhom okrenuti prema gledaocu, moramo ih svakako otvoriti na ledjih, jer se šav u većoj dlaci laglje sakrije. Ovako se moraju svlačiti majmuni. Taj način zahtieva veliku i sjegurnu vještinu nadjevača. Početnik neka so u to neupušta.

Kad se koža na trbuhu razreže, primi se lievom rukom, a desnom pomoćju drvca, poput držala za pero, koje je na koncu kao dlieto zaoštreno, guli se koža okolo prereza, koliko je najviše moguće. Kad se dodje do bedra, to se kod ptica, koje nisu veće nego li je golub, prereže noga u sglobu nad koljenom ili škarami ili nožem. U većih ptica od goluba, kao što su jastrebovi, orlovi, čaplje, labudovi, prekida se noga u kuku, dakle više nego li kod manjih, t. j. u posljednjem sglobu. Kad se noga prekine, valja ju sguliti do koljena, dokle god se dade i dokle god ima mesa; meso se liepo od kosti odstrani, da ostane posve gola kost. Kad je to gotovo, prekine se škarama hrbtenjača tik repa, primi se rep s kožom i guli se dalje prema ledjima, dok se dodje do krila. Kad se

Digitized by Google

dodje do krila, valja ih škarama u sglobu ramena odrezati, preokretati i svlačiti kožu preko glave tako dugo, dok nedodjemo čak do kljuna. Pošto koža od uška daleko dopire u lubanju, to ju treba pomno iz rupe sguliti; isto tako pomno valja postupati, kad se dopre do očiju, jer se koža oko očišta lako prereže. Iz očišta moraju se oči izvaditi, meso vrlo pomno i čisto od lubanje odstraniti, mozag lopaticom izvaditi, a šupljina lubanje vatom dobro otrti. — Neda li se koža preko glave prevući, kao što to biva kod raca, žuna, djetlova itd., to se mora koža na zatiljku prema vratu na toliko prema vratu prerezati, da možemo glavu do kljuna oguliti. Sad se vratimo na krila i odstranimo sve meso od kosti do lakta. Buduć od lakta prema kraju krila još mesa ima, koje nesmije ostati, to se krilo od lakta do konca razpori i izvadi se meso što nožem, što štipcem. Pošto smo sve to dovršili, odstranimo meso i što je još kosti hrbtene od repa. Ako je ptica tusta, odstrani se mast limenom žlicom i nožem, da koža ostane čista od mesa i masti. Sad se koža okrene. Ako je kljun debeo i jako kratak, to je kožu vrlo težko okrenuti i natrag preko glave prevući, zato takovim pticam treba već prije nego ih počmemo svlačiti, prevući nit kroz nosnice, tim ćemo si posao olakotiti. (Sliedi.)

Učiteljska skupština brodskoga okružja g. 1875.

Priobćuje **Jakov Kalajdžić.**

(Svršetak.)

Treća redovita sjednica, obdržavana 29. rujna 1875. Gosp. predsjednik otvori sjednicu točno u 9 sati prije podne i pozva perovodju J. Kalajdžića, da pročita zapisnik druge redovite sjednice. Zapisnik bje odobren, te se zatim prešlo na dnevni red, na kojem stajaše:

„Obći nacrt obuke u kućanstvu i ručnom poslu.“

Izvješćuje gdčna Ferićeva.

Gospodična izvjestiteljica navadja, da se u današnje materijalistično doba svestrano nastoji cilj i pravac ženske naobrazbe udesiti prama zahtjevom našega vieka, t. j. učiniti žene sposobnimi, da uzmognu na različitom polju obrta i trgovine, umjetnosti i zanata uspješno i napredno djelovati.

Dočim se ova zaisto uzvišena i pravedna misao moderne naobrazbe djelomice svojski podupire, nesmije se s uma smetnuti ni usavršivanje ženskinja u onih granah, koje su im tako rekuć od naravi prirodjene; jer da dobra gazdarica umije mudro ravnati obiteljski život prirodjenom joj vještinom, razdieliti vrieme i trošak, prištediti mnogi i mnogi kućni izdatak, položiti temelj zdravu i veselu životu u porodici, — od velike je, dà, neprocjenjive vriednosti. A takove domaćice, veli, odgojit ćemo samo onda, ako se kućanstvo u svih naših pučkih učionah onom ljubavju njegovalo bude, kao što to važnost samoga predmeta zahtieva; samo će se na takav način već za rana u ženskoj omladini usaditi ljubav prama vještu kućanstvu i kuhinji, a odstraniti kod gradskih kćeri gojena antipatičnost proti toj eminentnoj umjetnosti.

Digitized by Google

U dalnjem govoru dokazuje, da je od prieke potrebe, da se za kućanstvo oprediele sedmično dva sata i to izključivo u III. i IV. razredu, a u II. razredu neka bi se taj nauk stegnuo jedino na imenovanje gosgodarstvenoga orudja, kuhinjskoga posudja, domaćega povrća i napokon pobliže upoznavanje sa ljudskimi stanovi; jer, veli, takovom obukom u I. i II. razredu pripravit će se mladež za sustavnu obuku, koja se u III. razredu može preduzeti.

Navadja dalje: Pošto je svakomu čovjeku od prieke nužde znanje, kako da si sačuva skupocjeno zdravlje, bez koga mu je vas život bez svake vriednosti, uslied toga neka bi se djeca u ovom razredu upoznala sa glavnimi uvjeti čovječjega zdravlja, kamo spada ponajprije čistoća; nadalje, što sve dobra gazdarica imade pamtiti glede ruha i vatre, kano glavnoga počela u kuhinji, o miesenju svakdanjega kruha i o gojenju peradi, te napokon o priredjivanju slastna i zdrava ručka za gradjana i seljanina. Po selih nek se s tim spoji i znanje neobhodno potrebno po kuhinju iz vrtlarstva.

Nauk o kuhanju može se nastaviti u produžnih seoskih učionah, a za uputu preporučuje spis: „kuharica“ od Deželića iz Zagreba.

U 4. razredu, veli, imalo bi se u kratko podučiti njegovanje bolestnika od početka bolesti pa do konca, dakle do smrti; ujedno učenice pozorne učiniti na neprilike, u koje dolaze u takovih časovih mladjahne te neuke gazdarice izim po gradovih, gdje već obstoje tako zvana družtva za sjajne pogrebe; nadalje o timarenju marhe; zatim upoznanje s načinom, kako se pravi iz mlieka sir i maslac, a kako iz lana i konoplje platno, al ne pukom teorijom, već i praksom, u koliko je ovo moguće.

Pridodati mi je još, da bi po selih kod djevojačkih učionah od potrebe bio štednjak, da se učenicam pruži zgoda, upoznati se kuhanjem na štednjaku, te danas sutra i ove prionu uzanj videć čistoću jela prigotovljena na njem, opaziv ujedno, koliko se manje skupocjena goriva potroši na štednjaku, nego li na ognjištu.

Tako ćemo, veli, samo djelovati na ženski naraštaj, tako samo antipatičnost praktičnoga kućanstva gojenu kod gradskih gospodjica utušiti a seoske djevojke malo više tom strukom upoznati.

Pokle je ovim gdčna izvjestiteljica prvu granu zvanja ženskoga spola izcrpila, predje na drugu, naime na ručni posao.

U poduljem govoru navadja, da ova grana nimalo nezaostaje za prvom, te ocienjujuć ih, neznamo, kojoj da više posvetimo pomnje.

Obstojeća osnova, veli, odredjuje za žensko ručno djelo, da se u I. razredu plete, u II. razredu kacka, u III. razredu bilježi i mriežka, a u IV. razredu šiva i veze. U seoskih djevojačkih učionah nemože se pomenutomu zahtjevu osnove sasma zadovoljiti s razloga, što djeca potrebitu tvar za ručnu radnju sama kupuju, te i sama odredjuju, što se raditi ima, a to se jedino u kackanju čipaka i razplitanju ruha sastoji; mriežkanje, vezenje, pletenje sasma izključuju i ignoruju.

U dalnjem govoru dokazuje, da se galanterijska djela po gradovih a gdje je moguće i po selih ponešto uvadjaju, da si i seoska omladina prisvoji neki ukus.

Digitized by Google

Najzad naglasuje, da učevna osnova za obće pučke učione jasno izriče, da se u djevojačkih učionah po selih ima vrieme opredieljeno za njemački jezik, upotrebiti za žensku ručnu radnju; nu pošto se naredbom vis. gl. zap ovjedničtva, odjel nast. br. 267 od 20. kolovoza t. g. nalaže, da se u svih javnih pučkih učionah ima uvesti njemački jezik kano obligatan predmet, uslied česa ona 4 prije odredjena sata u sedmici odpadaju, zato predlaže:

1. Pošto su sati opredieljeni za njemački jezik polag učevne osnove do sada bili ustupljeni ženskomu ručnomu djelu i kućanstvu, naredbom se pako vis. gl. zapovjedničtva odj. nast., br. 267 od 20. kolovoza t. g. za pomenute discipline ukidaju, neka se u interesu te obuke djev. učione liše predavanja njem. jezika. *

2. Ako se pako predavanje njem. jezika iz djevojačkih učionah nikako odstraniti nebi moglo, neka bi se za žensko ručno djelo i kućanstvo opredielio broj učevnih sati od drugih predmeta i to od jezikoslovne struke dva, a od njem. jezika dva sata.

3. Da se jednakost u ručnom djelu u svih djevojačkih učionah na ladanju postigne, neka se sliedeće vrsti poslova preduzimaju, kao: pletenje, čipkanje odnosno kackanje, bilježenje, mrežkanje, šivanje, vezenje, razpletanje i pripletanje (Leinwandausnähen) i predenje

Tim bje sjednica u pol 1 sat po podne završena te u pol 3 sata p. podne nastavljena, a na dnevnom redu stoji razpravna tema učitelja Kalajdžića:

Kako bi se moglo obodriti učiteljstvo, a imenito ono, kojemu je novim školskim propisom osim svega rada u školi, još i kod školskoga vieća natovaren najveći teret?

Izvjestitelj navadja, da mu nije o kukavnom materijalnom stanju pučkoga učitelja duljiti govora; svim nam bo je isto dobro poznato. Oblasti same uvidjaju tu rak-ranu, s koje školstvo tako rekuć upravo boluje, te hite, da nam po mogućnosti u pomoć priteknu. Znadu bo oblasti: „loša plaća, loš poslenik“, pak da samo onda za uzvišeno učiteljsko zvanje dobre učitelje zadobiti možemo, kada učiteljski stališ bude dobro materijalno obskrbljen.

Materijalno stanje, veli, prvi je uvjet svakovrstnomu napredku i naobrazbi. U siromaštvu neima naobraženja, a bez pomoći naobraženoga vodje, nemože nitko napredovati, te mora viekom ostati siromah.

U kraćem govoru nabraja dužnosti učitelja u školi i školskom vieću, te dolazi do zaključka, da tu mora biti nekakova natjecanja, a natjecanja biti će samo onda, ako dovedemo u sklad trud sa nagradom.

Uslied toga predlaže skupštini sliedeće:

Istim danom, kad no sakcionirani provincijalni školski zakon u kriepost stupa, neka se provede i kod nas izravnanje učiteljskih plaća po razredih u istom zakonu naznačenimi.

---

* Zar još nije u Krajini odzvonilo njemačkomu jeziku u pučkih pak još djevojačkih školah? Ta bar djevojke neće valjda doći u krajiške kancelarije, te njemački uredovati! Uredn.

Digitized by Google

Gosp. Egešić dobiv rieč pridodaje još sliedeće:

Da se pučko učiteljstvo izjednači drugim činovnikom istoga dnevničkoga razreda, te da bude državnimi činovnici, dobivajuć svoju pristojbu od poreznih ureda, a obstojeće školske blagajne da se predadu poreznim uredom radi razprave, jerbo samo na taj način da bi se točno izplaćivanje učiteljskih pristojba omogućilo.

Oba ova predloga budu jednoglasno poprimljena.

Sada bude izabran stalni odbor tičući se pripravljanja i izpitivanja temata za okružnu učiteljsku skupštinu; u tu svrhu bi izabrana gg. učitelji: Glavačević, Franjković, Bator, Palacković, Lovretić i Šol i gdčna Malovićeva, a za zamjenike im gg. Kučera, Jugurčić, Egešić i gdčna Ferićeva.

Predlog g. Egešića, da se dnevnice učiteljem prigodom obdržavanja učiteljskih skupština ustanove na dva forinta, a dotične obćine da za stanbinu na dan po 50 novč. pruže, — bude jednoglasno poprimljen.

Kod upravljajućeg odbora okružne učiteljske knjižnice nastade promjena, te je mjesto g. Kučere izabran g. Glavačević; ostali članovi naime: g. Stojadinović i gdčna Malovićeva ostadoše opet u odboru.

Zatim preduze gosp. Kučera, slušatelj bečkoga sveučilišta, predavanje iz prirodoslovja i to: „O magnetizmu, elektriciteti, toplini, toplomjeru“ u onom obsegu, kako je za pučke učione propisano; a poslie ovoga predloži odbor za izpitavanje računa tičućih se okružne učiteljske knjižnice — izviešće skupštini, te ga ista uze na znanje.

Ovom je prigodom obavljen izbor jednoga člana učiteljstva u zemaljsko školsko vieće, te je gosp. okružni školski nadzornik Antun Lisac sa 70 glasova u isto izabran.

S tim bje rad za ovu okružnu učiteljsku skupštinu izcrpljen, te nakon kratka govora gosp. predsjednika, u kojem pozva učiteljstvo na uzajemni rad i slogu, sjećajuć se ujedno oblasti, osobito preuzvišenoga gospodina baruna Mollinarya, zapovjedajućega generala, kao promicatelja našega školstva — skupština bi razpuštena.

Dopisi.

Iz Krapine. (Vladina okružnica i naše neizvjestno materijalno stanje.) Novim školskim zakonom započe i naša pučka škola nov život. Pa ako se i nemože reći, da se je ona skroz obnovila, to se ni poreći nemože, da nije prilično nova i praktična u njeno djelovanje uvršćeno.

Hrvatsko učiteljstvo podalo se je početkom ove šk. godine zadovoljstvom i nekim veseljem na rad, vidiv zakonom obezbiedjenu si budućnost i materijalno poboljanu sadašnjost. Ono si je prema tomu i odmah, nečekajući od nikoje strane ni odredaba, ni ponuka, ni instrukcija, odredilo djelovanje po propisih novoga šk. zakona, kojemu bje odlučeno 1. listopadom stupiti u život. Tiem je zadovoljilo i zak. propisom i svetoj si patrijotičnoj dužnosti, prem još nije znalo, kako li će i kada će se odlučiti o životnom njegovu pitanju, naime o plaći za trud i

Digitized by Google

rad njegov. Mislilo je hrv. učiteljstvo i nadalo se punim pravom, da će mu narod prema novoj uredbi i prema novomu radu odkrojiti i svoticu, dostojnu truda i dostatnu zadovoljiti duševnim i tjelesnim mu potrebam. Tuj mu se doniekle i nade neizjaloviše, pa ni onim ne, koji pri starom ostadoše, jer se još uviek nadaju pomoći od same visoke vlade.

Tako prema novomu šk. zakonu radismo negdje po mjesec dana, negdje po dva i tri prije nego saznasmo, što će nam se za rad vraćati. Odlahnulo nam je, kada i tuj na čistu bijasmo. Propise novog šk. zakona shvatismo onako, da nam, u koliko se plaća povećala, pripada višak od na novo započeta rada. — Ali ih plačajući ovako neshvatiše, već neki, da nas višak ide od dana razredbe, neki, da početkom za razredbom sliedećeg mjeseca, neki od nove godine, a neki pako odlučiše čak čekati na odredbu same visoke vlade. Kod nas ovdje bio je posljednji slučaj. Nam se je doista krivo činilo, što se u nas zakon tako shvaćao, jer smo uvjereni, da nas nova plaća ide od novo započeta rada t. j. od 1. listopada. I već odlučismo molbom se obratiti na vis. vladu, da nas čim prije iz takove neizvjestnosti izvuče, kad na jednom saznasmo, da je pače vis. vlada postupak naše občine potvrdila, zabraniv učiteljem u obće izplaćivati po novo ustanovljenih plaća, dok visokoista „svim dekrete, ili dekrete s uvjeti neizdade ili pako ini postupak neodredi.“ Mi mislimo, da vis. vlada tim samo dobro postići želi, ali nam je pri svem tom bilo dosta neugodno; jer tim opet doznasmo, da je, kako berivo nove plaće, tako i dignuće po zakonu pripadajućeg nam viška opet na neizvjestno vrieme odgodjeno.

Tako mi radeći po novom a još uviek dobivajući plaću po starom, barem neprilikam izbjegosmo. Dočim pako naši drugovi u Zagorju, kojim občine pripadajuće im više i novu plaću izplaćivaše, sada razmišljavaju, kako li će budući mjesec preživjeti, pošto se plaći nenadaju. Ona bo im pridržana bude za pokriće dignuta viška. Bit će zlo i sto zala.

Svaki nas pako misli i promišlja o tom, što da je sklonulo vis. vladu na taj po nas toli neugodni postupak, ali si ga razjasniti nemožemo. Jer kada bi i vis. vlada svojim „inim postupkom“ premjestila kojega učitelja iz bolje dotirane škole na gorju, to iz toga još sliedilo nebi, da ga neide plaća one škole, na kojoj je do premeštenja radio. Kad tomu nebi bilo tako, bio bi to nečuveni postupak. Tako mislim, da shvaćate stvar i Vi g. uredniče a s Vama i čitavo hrv. učiteljstvo, koje se čvrsto nada, da će bar brzim riešenjem cielog tog pitanja vis. vlada dosad priredjenu nam neugodnost iz srdaca nam izčupati.

Osim toga se za stalno uhvamo, da vis. vlada shvaća nov šk. zakon s gledišta naših plaća tako, kao i mi, naime, da nam ista pripada od započeta rada po novom zakonu, a ne od ustanovljena roka po občinah ili uvršćenja škola u plaćevne razrede.*

Konačno molimo liepo što skorije riešenje, da se oslobodimo neizvjestnosti, ova bo neugodno na nas djeluje, a po tom borme ni samu napredku neprudi.

Nikola Kopsa.

---

* Po naredbi vis. kr. zem. vlade pripada nova plata učiteljem od 1. listopada 1874., pa se stoga nebojte, da bi vam se mogla prikratiti. Istina je, visoka je vlada odredila, kako ćete u „službenom dodatku“ čitati, da se nove plate neizplaćuju, dokle svaki pojedini učitelj nedobije dekreta, nu ako je već koja občina unapried komu izplatila novu platu a nečekav vladine odredbe, to nemože nikako zahtievati, da joj to učitelj sada povrati, niti mu smije u to ime redovite dosadanje plate uzkraćivati, jer ako se občina prenaglila, nije učitelj kriv. Pak čemu da sada učitelj taj možda neznatni višak občini vraća, kad će mu ga i onako naskoro opet morati občina nadoknaditi. Ur.

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Njeg. preuzvišenost, ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadašnjega namj. učitelja u Požegi Petra Petrovića učiteljem obće pučke škole u Virovitici, a izpitanu učiteljicu Ljuboslavu Holjčevu, učiteljicom na djevojačkoj obćoj pučkoj školi u Slatini.

— Marna obćina. Obćina Bregi kod Ivanićgrada pristupila je kao utemeljiteljni član hrv. pedagogijsko-književnomu sboru i kao član III. reda družtvu jeronimskomu; — predplatila se na „Napredak", „Smilje" i jedan njemački pedagogijski list, te opredielila znamenitu svotu od 200 for. za nabavu takovih učila i školskih stvari, kojih još učiona neima. — Ugledale se i druge naše obćine u nju, koja nije prebogata, al mari za dobro i napredak svoje mladeži.

— „Hrvatski ped. književ. sbor" dao je za Modčeve risarske uzorke prirediti posebne „Stigmografičke risanke" i to dva broja: prvi broj za početnike a drugi broj za već nešta vještije u risanju. Ciena je svakomu broju jeftinijega izdanja po 5 novč., a finijega izdanja po 10 novč., a izdane su nakladom knjižare Lavoslava Hartmana u Zagrebu. — Obraćamo pozornost naših učitelja i mjestnih školskih odbora na te risanke.

— Mjestni školski odbor u Vrhovcu postavio je posebnu učiteljicu za ženski ručni posao na svojoj javnoj pučkoj školi i to suprugu tamošnjega učitelja uz godišnju nagradu od 50 for. To je isto učinio i odbor cvjetkovićki, ali uz nagradu od 100 for. i odabrao je za to takodjer suprugu svoga učitelja. — Ugledali se u nje i ostali školski odbori naše domovine! —

— Centralni odbor obćih hrv. učit. skupština držao je dne 17. siečnja pod predsjedničtvom g. Ivana Filipovića prvu sjednicu, u kojoj je najprije blagajnik g. A. Irgolić izviestio, da je od razprodanih pristupnica, te izviešća 1. i 2. obće učit. skupštine, pošto su svi troškovi namireni, preostalo još 20 f. 12 n., koji će se novci uložiti u štedionicu za buduće potrebe. — Po nalogu vis. c. k. vojnoga zapovjedničtva predati će se štampilj 2. obće hrv. učit. skupštine ravnateljstvu petrinjskoga pedagogija, koje će ga čuvati za porabu budućih učit. skupština. — Pošto je izviešća 2. obće učit. skupštine mnogo preostalo, pozvati će se učestnici ote skupštine putem novina, da se izjave, žele li primiti to izviešće na svoj trošak, jer odbor nemože namirivati poštarine. Knjiga imade 300 strana, te će se škol. knjižnicam prodavati po 50 novč. — Pošto je vis. zem. vlada povratila predložena joj pravila s naputkom, da se nekoji §§. promiene, udovoljeno bi i tomu zahtjevu, a mjesto člana g. Dürra, koj se preselio iz Zagreba, izabran bi u centr. odbor g. Stjepan Basariček, učitelj na kr. preparandijah u Zagrebu. — Na pitanje, bude li se i ove godine obdržavala obća hrv. učit. skupština, bude zaključeno, da s razloga: što hrv. učiteljstvo nije imalo jošte dovoljno vremena, da skroz i skroz pronikne u duh novoga šk. zakona, o kojem bi se sjegurno na skupštini povela rieč, pa onda s razloga, što se imadu u smislu novoga škol. zakona obdržavati županijske učit. skupštine, koje će istom obćim učit. skupštinam pružati gradivo, ove se godine neće obdržavati obća učit. skupština. — Nadalje bude zaključeno još sliedeće: a) pozvati će se sva družtva, koja su se u Hrvatskoj, Slavoniji i vojn. krajini poosnovala, da ovomu odboru u prepisu pošalju svoja pravila, na kojem temelju bi se dao rad njihov sjediniti s radom ovoga odbora; b) pozvati će se ravnateljstvo zadarske (arbanaske) preparandije, da cent. odboru za dalnje ravnanje priobći, u kojem se štadiju nalazi ustrojba ondašnjega učit. družtva; c) pozvati će se svi županijski i okružni nadzornici, da kod ustanovljivanja temata za predstojeće županijske (okružne) učit. skupštine, uzmu što veći obzir na zaključke 2. obće hrv. učit. skupštine, u koliko se isti protivili nebi novim šk. zakonom; d) obratit će se centr. odbor na ravnateljstvo petrinjskoga učiteljišta, da mu javiti izvoli, kako je uredjena knjižnica za pripravnike, pod kojimi se uvjeti diele knjige itd. i napokon e) pozvati će se osjegurajuće družtvo Phönix i tršćansko osigur. družtvo, da centr. odboru jave, kakove bi polakšice pružalo učiteljem, njihovoj rodbini itd., kad bi se putem ovoga odbora osiguralo kod njih.

— Konkurencija. Naš „Vienac" piše o tom ovako: „Kad radiš na jednom mjestu pomno, manje, vriedi ti posao više, nego kad pišeš na više miesta više i brže. Izkustvo pokazuje svakim danom, da je živa istina, što rekosmo. Konkurencija! Divne li rieči, koju smisli moderni „švindel". — Dà, pisci neka se medju sobom plemenito natječu, a ne listovi, jer se čovječku nehotice nameću rieči, što ih Voltaire reče o Rousseau-u: „Čini se, da našemu prijatelju Jean Jaques-u čorbe treba." Niesmo li mi Hrvati to doživili? U isti čas izlazila tri lista: „Naše gore list", „Glasonoša" i „Danica ilirska", i sva tri propadoše sbog nestašice gradiva, sbog nestašice predplatnika. Što je u nas posljedica te konkurencije? Pisci pišu u više listova, te im je rad slabiji, ili valjane sile ciepaju se u više listova, a na vidjelo izlazi radnja slabijih diletanta, kojih neumrla radnja nebi bila nikada ugledala svieta, da su bolji pisci ostali složni. Sjetite se za boga, da nam za vratom sjedi njemačka i talijanska kultura, koja nam od-

Digitized by Google

bija djecu od materinjega mlieka, — i budite složni!“ — Nebi li si to mogli zapamtiti i oni, koji, kad se radi o slogi i zajedničkom radu, viču, da se radi o tom, kako bi se uništio list, koji u današnjih okolnostih nemože imati druge svrhe, van da služi čijim osobnim tendencijam i da uzdržaje strančarstvo i mržnju u hrvatskom učiteljstvu.

Razne viesti.

— Srbska narodna skupština o pučkoj školi. Odobrena je u sjednici od 12. siečnja pozicija od 1,250.000 gr. č. za osnovne škole. U toj su poziciji 15.000 gr. p. više nego lani, a to za otvaranje novih škola. — Ovom prilikom predloži Gjorgje Gjorgjević, da se pozicija još većma povisi, kako bi se plaće učiteljem u osnovnih školah mogle povećati, jer su ti tako nuždni radenici narodni vrlo jadno naplaćeni. — Ovaj predlog nadje topla odziva i sa svih strana podpomagahu ga. Ministar se raduje, što vidi takovu gotovost za prosvjetu narodnu, i primiti će zakon, da se plaće bolje urede, pa da povišica nastupi od 1. srpnja. Mnogi izjavljivahu, da nebi trebalo čekati, a Ilija Stojanović predloži, da se riešenje ove pozicije odloži, pa medju tim ministar neka podnese taj zakon, da se odmah rieši i po njemu povišica još ovu godinu zavede. I za slučaj, ako se nebi imalo od kud povišicu podmiriti, bješe pominjano, da se onda prirez školski od 8 povisi na 12 gr. č., i Terizbašić se nada, da bi skupština pokazala toliko rodoljubivosti, da takav prirez odobri. Na posljedku ministar izjavi, da će odgovoriti želji skupštine, pa predlog za zakon o povišici kroz dva tri dana podnieti, a medju tim neka se predložena pozicija odobri, a što za povisicu treba, može se naknadno odobriti. Po tome je i odobrena.

— Djevojačka škola u Japanu. Ovih dana donese pošta izvještaj o svetčanom otvoru novoustrojene djevojačke učione u Tokiju (Tokio) u Japanu, kojoj je pokroviteljica sama japanska carica, poskitujuć joj znatnu podporu (dotaciju). Za otvora, kojemu pribivaše i carica, prosbori prosvjetni popečitelj odulje slovo i doče, rekav: „Sbiljna je naša želja, da budu one, koje će se unapried u ovih prostorih naobražavati, u svojem budućem životu kao kriepostne žene svojim suprugom uz bok, a kao matere da vrše revno i vjerno svoje dužnosti, uzgajajuć svoju djecu. Majke to jesu, kojim ima zahvaliti zemlja na poštenu puku, a po njem na blagostanju i miru.“ Carica odgovori: „Osjetih najčišće veselje, dočuv, da će se oživotvoriti ova promaku ženske naobrazbe posvećena škola. Sgrada joj je evo dovršena, otvor ovršen. Najživlja mi je želja, uspievao ovaj zavod blagotvorno te rodio zemlji obilato plodom ženskoga uzgoja najodabranijim.

Ovako je u Japanu, u neprosvjetljenoj Aziji, a u nas, u srdcu prosvjetljene Evrope, čekamo još uviek, dok nam se probude bar toliki još oveći naši gradovi te pomisle i na hrvatsku ženu.

Književnost.

— Prirodopis bilinstva sa 601 slikom na 53 table. Preveo M. Vrbanec. Ciena 4 for., a napeto na ljepenci sa vrpcami 8 f. 60 n. Nakladom sveučilištne knjižare Franje Župana (Albrecht i Fiedler). U svoje smo već vrieme objavili, da je ugledao svieta: „Prirodopis životinjstva“, a sada još treba da se izda „Prirodopis rudstva“ (na kojem se, kako čujemo, već radi) pak ćemo imati za pučku i srednju školu podpuni ciklus slika za obuku prirodopisnu s tekstom u hrvatskom jeziku, te možemo biti samo zahvalni poduzetnoj knjižari, koja nam je školsku književnost tako krasnim učilom umnožila.

Netreba nam, mnijemo, prekrasno to djelo tek preporučivati, pošto ga i sama vis. vlada* svim pučkim i srednjim školam preporučila, samo bismo željeli, da nam obćine, koje iole samo bolje stoje, neškrtare, nego da to nuždno učilo što prije za svoje škole nabave; a od same knjižare bismo željeli, da priredi jedno* izdanje, u kojem bi bile slike napete na platnu. Takovo bi izdanje bilo jeftinije, nego li ono, u kojem su slike napete na ljepenci, a opet bi bolje bilo, nego li izdanje u knjizi, koje se brzo podere. Nu zato opet nekažemo, da se slike moraju povješati po stienah, da se zapraše, već se neka izvjese samo one, o kojih se upravo govori, a ostale neka se sahrane u ormaru.

Natječaji.

— Za učitelja i orguljaša na obć. pučkoj školi u Žažini, podžupaniji sisačkoj (pošta Lekenik). Beriva: 400 for. plate, 20 for. pisaćega paušala, stan u naravi, 1 jutro oranice, 12 hv. drva za školu i učitelja.

Molbenice s dokaznicami šalju se do konca veljače t. g. mj. škol. odboru putem svojega žup. nadzorničtva.

— Za učitelja i orguljaša na obć. pučkoj školi u Farkašiću, podžupaniji sisačkoj (pošta Lekenik). Beriva: 400 f. iz obć. blagajne i 80 st. iz zaklade narodnih učiona, stan, jutro oranice i 12 hv. drva za učitelja i školu.

Molbenice s dokaznicami šalju se do konca veljače t. g. mjest. šk. odboru putem svojega žup. nadzorničtva.

— Za učitelja i orguljaša u Odri, podžupaniji sisačkoj (pošta Velika Gorica). Beriva: 400 f plate, stan, vrt, zemljišta od ¾ jutra, 6 hv. drva za učitelja, a 6 za školu, 15 st. poslužnoga paušala.

Molbenice s dokaznicami šalju se do konca veljače t. g. mjestn. šk. odboru putem svojega žup. šk. nadzorničtva.

---

* Vidi „Službeni dodatak“ k ovomu broju.
Uredničtvo.

Digitized by Google

— Za podučitelja na obć. puč. školi u Vel. Gorici, podžupaniji sisačkoj. Beriva: 240 f., stan u naravi.

Molbenice s dokaznicami šalju se do konca veljače t. g. mj. škol. odboru putem predpost. žup. šk. nadzorničtva.

— Za učiteljicu na obć. pučkoj školi u Voloderu, podžupaniji sisačkoj (pošta Popovača). Beriva: 300 for. plate, stan, 4 hv. drva za učiteljicu a 3 za školu.

Molbenice s dokaznicami šalju se do konca veljače t. g. mj. šk. odboru putem predpost. žup. šk. nadzorničtva.

— Za učiteljicu na obć. pučkoj školi u Martinskoj vesi, podžupaniji sisačkoj (pošta Sisak). Beriva: 350 f. plate, 50 for. stanarine, 6 hv. drva za učiteljicu, a 6 za školu ili u novcu hvat po 5 for.

Molbenice s dokaznicami šalju se do konca veljače t. g. mj. škol. odboru putem predpost. žup. šk. nadzorničtva.

— Za podučitetja rim.-kat. vjeroizpoved. na obć. pučkoj školi u Petrijevcih. Beriva: 300 f. plate, stan u naravi i 2 hv. drva.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 18. veljače t. g. mj. šk. odboru putem predpost. žup. šk. nadzorničtva.

— Za učiteljicu na obć. pučkoj školi u Ludbregu, podžupanije koprivničke. Beriva: 600 for., slobodan stan i 3 hv. drva, kvinkvenalni doplatak i pravo na mirovinu.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 10. veljače t. g. mj. šk. odboru u Ludbreg.

— Za učitelja na obć. puč. školi u Požegi. Beriva: 500 for. Glede iste učione još nije razprava administrativnim putem provedena, te će se nova plata polag §. 126. šk. zakona od 14. listopada 1874. istom opredieliti i kr. zem. vladi predložiti.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 10. veljače t. g. mj. škol. odboru u Požegi, a upravljene imadu biti na vis. kr. zem. vladni odjel za bogošt. i nastavu.

— Za učitelja i orguljaša na obćoj pučkoj školi u Tovarniku. Beriva: 350 for. plate iz obć. blagajne, 21 f. iz zaklade Opoevčanina, 10 for. 50 n. iz zaklade Matizovića i za orguljanje iz crkvene blagajne 21 for., zatim 8 hv. drva, slobodan stan i vrt.

Molbenice s dokaznicami upravljene na vis. kr. zem. vladni odjel za bogošt. i nastavu šalju se do konca veljače t. g. kr. nadzorničtvu za pučke škole u Vukovaru.

— Za učiteljicu rimokat. vjeroizpovjedanja na djev. obć. pučkoj školi u Tovarniku. Beriva: 350 f. plate, liep, dobar stan u naravi, 8 hv. drva i vrt.

Molbenice s dokaznicami, upravljene na vis. kr. zem. vladni odjel za bogoštovje i nastavu, šalju se do konca veljače t. g. kr. nadzorničtvu za pučke škole u Vukovaru.

— Za učitelja i orguljaša u Tompojevcih. Beriva: 400 for. plate, slobodan stan, 6 hv. drva i vrt od pol rali. Jezik hrvatski, po mogućnosti i magjarski i njemački.

Molbenice s dokaznicami upravljene na vis. kr. zem. vladni odjel za bogoštovje i nastavu šalju se do konca veljače t. g. obć. šk. odboru u Tompojevcih.

— Za učitelja rimokat. vjeroizpovjesti na obćoj pučkoj školi u Opatovcu. Beriva: 350 f. plate, stan u naravi, 6 hv. drva i vrt od pol rali. Jezik hrvatski, po mogućnosti i magjarski.

Molbenice s dokaznicami upravljene na vis. kr. zem. vladni odjel za bogoštovje i nastavu šalju se do konca veljače t. g. kr. nadzorničtvu za pučke škole u Vukovaru.

— Za učitelja i orguljaša u Nuštru. Beriva: 400 f. plate, dobar stan u naravi, 6 hv. drva za učitelja i školu, vrt od pol rali i za orguljanje iz crkvene blagajne 12 for.

Molbenice s dokaznicami upravljene na vis. kr. zem. vladni odjel za bogoštovje i nastavu šalju se do konca veljače t. g. obćinskomu šk. odboru u Nuštar.

Javna žahvala.

Svako dobro djelo samo se hvali, ali ovo zaslužuje javno priznanje.

Veleštovani gospodin Juraj Ružić, Hreljanin, posjednik kožarnice na Rieci, osobiti prijatelj hreljinske školske mladeži i njezina napredka, iznenadio me je i ove godine liepom božićnicom, poslao mi 7 for. sa željom, da najbolje učenike svoje učione predplatim na „Smilje“ ili da im kakove druge koristne knjige nabavim. Nabavih „Smilje“ — neka se svojim miomirisom obavije oko nevinih srdašca.

Na tom velikodušnom daru izrazujem u ime nadarenih gospodinu darovatelju najtopliju zahvalnost. U Hreljinu, 14. siečnja 1876.

Josip Maletić, učitelj

Preuzvišeni gospodin general Irko Rukavina Vidovgradski, rodom iz Trnovca a stanujući u miru u Zagrebu, udostojao se ovih dana jedno „razpelo“ (Crucifix) za ovdašnju učionu odpraviti, kroz što je opetovano zasvjedočio, koli je milo i nezaboravljeno rodno mu mjesto.

Onaj dan, kad je razpelo ovamo prispjelo, posjeti ovdašnju učionu sinovac preuzv. gospodina darovatelja, gospodin umirovljeni četnik Nikola Rukavina, te uzvisi svojom prisutnošću ovu školsku svečanost i bijaše svjedokom, koli se jako dojmio pomenuti dar učeće se mladeži, koja iz svojih mladjahnih grudih doviknu preuzv. g. darovatelju mnogobrojni i oduševljeni „Živio!“

Za ovaj plemeniti dar čast mi je ovim izraziti od svoje strane i u ime učeće se mladeži najsmjerniju zahvalnost.

U Trnovcu dne 18. siečnja 1876.

Ivan Živković, učitelj.

Ovomu je broju priložen „Službeni dodatak“ Komad I.

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 5. U Zagrebu, 10. veljače 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Nekoliko iskrenih rieči o zaprekah, stojećih na putu uspješnomu razvitku našega narodnjega školstva.

Piše **Mijat Stojanović.**

Kao što biljka samo pod tim uvjetom bujno klije, niče, raste, lista, cvjeta i plod donosi, ako joj je tlo po ćudi, ako ju mraz neopuri, gusjenica neoprulji, žega nesapali, tuča neomlati, marva nepogazi; ako ju njeguje skrbna vješta ruka marljiva vrtlara okapajuć, presadjujuć, zalievajuć, zaklonjajuć od svakog zlog vremena i druge nezgode: tako može i naše narodnje školstvo samo pod tim uvjetom uspješno se razvijati, napredovati, usavršivati se i željni plod, sveobću narodnju prosvjetu donositi i širiti djelujuć blagotvorno na sve slojeve naroda, ako ga u njegovu razvijanju ništa neprieči.

A što prieči kod nas uspješni razvitak narodnjega školstva? — Ima toga koječega puno i odviše, što prieči uspješni razvitak našega narodnjega školstva:

I.

Prva je i najveća zapreka, što su mnoga mjesta učiteljska (barem u Lici i Krbavi) popunjena mjesto osposobljenimi samo za nuždu učitelji i zamjenici ili suplenti. Takovi za nuždu učitelji, kojim manjka svako novovječno obširnije pedagogijsko znanje, mogli su odprije kojekako odgovarati učiteljskomu zvanju u početnoj narodnoj učioni, dok su u ovoj bili propisani učevni predmeti: čitati, pisati, računati, Bogu se moliti i to sve po staroj navadi učeć ABC šlabikati, sricati i mehanično čitati, pisati samo gledajuć obrazce pismena i računati učeć 1 i 1 jesu 2; 1 od 2 ostaje 1; 1 put 1 jest jedan; 2 u 4 ide 2 put. Nu sad je druga doba nastala, druga ora. U narodnoj početnoj učionici propisani su sad učevni predmeti ovi: Vjeronauk, zorna obuka; pisočatnja uz porabu glaskovanja; vježba u govoru; pismene vježbe; razumivo čitanje; vježbe u govoru; slovnica; zemljopis i poviest; prirodoslovje (prirodopis i siloslovje); računstvo ustmeno i

Digitized by Google

pismeno; mjerstvo i mjerstveno crtanje i prostoručno crtanje; krasopis; pjevanje; jačanje (gimnastika). — Tu neima šlabikanja i šeprtlje, nego treba namjestiti dovoljno osposobljene učitelje, a dobre, umne, vješte, umjetne poslenike treba primjerno platiti. Današnji dan, gdje je sve jako poskupilo, što treba čovjek u sebe, na sebe, okolo sebe za tjelesni i duševni život, nije ni iz daleka dosta 300 for. nego najmanje 400—500 i 600 f. — što više to bolje, pak će se najveća zapreka ukloniti s puta, takmit će se najbolje sile naroda za učiteljska mjesta, ljudi podpuno osposobljeni i pozvani za uzgojitelje i učitelje narodnje. Štogod se manje bude štedilo pri narodnoj učioni, prištediti će se više pri sudu, pri kaznionici i pri bolnici.

II.

Slabo djelovanje mjestnih školskih vieća i mjestnih školskih nadziratelja po mnogih školskih kotarih, velika je zapreka uspješnomu razvitku narodnjega školstva. Razgovetno, jasno i izriekom kaže „Propis o nadzoru učionah u vojn. Krajini“ §. 5., što je osobiti zadatak mjest. škol. vieću: „da upravlja i po mogućnosti umnožaje obstojeću školsku zakladu i utemeljiteljni školski imetak, pak da podupire poslove obćenite zaklade za obskrbljivanje obnemoglih učitelja, te njihovih udova i njihove sirotčadi. — U tom obziru dosad, budi Bogu potuženo, neznam u Lici i Krbavi da je ikoje mjestno školsko vieće ikakav korak ili barem koračić učinilo. — 2. Da nadzire školske sgrade, školska zemljišta, školske knjižnice i školske sprave, vodeći o tom zajedno s učitelji našastare. Velika je kukavština, kad mora okružni nadzornik po 5 do 6 puta potraživati podatke za školski našastar, a mjestno školsko vieće nezna dati o ničem izviešća. — 3. Da se brine za šk. knjige i druga učevna pomagala u korist uboge školu polazeće mladeži, i da nastoji nabavljati i uzdržavati školske spraye, učila i ostale potrebštine za obuku. Za rane božje, što veli Ličanin, to malo koje mjestno školsko vieće i pojima, a da i netko izmedju članova vieća i pojima, ostaje u manjini i prelazi se na dnevni red riečmi: nemožemo, nećemo, što će nam to, nije nego još nešta, kod nas to nije moguće, e da u Lici, po licu božjem nikad ništa! — 4. Da sastavlja, u koliko na to posebne oblasti nijesu obvezane, za potrebne nagrade i ostale školske potrebštine godišnje proračune obpremajuć ih nadležnim oblastim i polažuć o primljenih novcih račune. Ako i ima pojedinih mjest. šk. vieća, koja bi želila u tom obziru nešto učiniti, občinska su zastupstva drugoga mnenja, pak bude mučak. — 5. Da dotičnim oblastim u sahranu daje vriednostne papire, izprave i izjavnice, što spadaju na učionu. O tom ni proslovljeno nije dosad u ličko-otočkom okružju, ili nije ničega, ili pojedine občine vole separatizam, a nevole zajednicu, neće jim se po carevoj krasnoj poslovici: „Sjedinjenimi silami! po kojoj jedinoj dade se u svakom obziru doći do pravoga napredka. Sloga od Boga, nesloga od zloga! Nesložna braća, propala kuća! — 6. Da sudjeluje kod izškolovanja i

Digitized by Google

uškolovanje djece. Lošo sudjelovanje, kad se od 200 sposobne djece za školu uškoluje samo 6 djevojčica. E da, vele, nijesu naše kćeri gospodične, da se školuju. — Daleko smo još zaostali od mete iza drugih u tom obziru; nikako neće da pojmi narod, kako je majka prva uzgojiteljica i učiteljica svoje djece, i ako ona nije u svom djetinstvu valjano uzgojena i u ničem obučena, kako će moći kao mati polagati dobar uzgojni i obučni temelj pri svojoj djeci. 7. Da na svaku ruku pospješuje polazak učiona, a zanemari li se isti, da kod oblasti čini predloge za kažnjenje. Samo bi pri tom trebalo mjeriti jednakom mjerom i Petru i Pavlu, i Kuzmanu i Damjanu, i malu i veliku i slabu i jaku; nežali nitko na mali, nego na krivo sudjeni komad. U tom smo obziru još skoro posvuda u nazadku i daleko od toga, da se natjecaju dječji roditelji redovito i bezprekidno pošiljati svoju djecu u školu, kao što biva po mjestih, gdje su roditelji razboriti, te uvidjaju važnost redovita i neprekidna pohadjanja škole, pak nipošto nedopuščaju, da jim djeca izim bolesti i prieke nužde ni jednu samo uru izostanu od škole. —

8. Da nadzire ponašanje školske mladeži izvan škole, nastojeć o tom, da se ista što čednije ponaša. Malo je igdje članova mjestn. škol. vieća, koji bi u tom obziru svjestno vršili svoju dužnost, nego i oni i isti dječji roditelji svaljuju svu odgovornost na jedinoga učitelja, kano da on može svuda i svagdje biti, gdje mu učenici poslie škole borave i nalaze se. To nije mala zapreka, koja se može samo složnim sudjelovanjem svijuh faktora narodnjega uzgoja i narodnje školske obuke ukloniti s puta.

10. Da gleda učitelje u njihovu službovanju koliko je god moguće podupirati, njihov ugled povisivati i svaki čin zaprečivati, koji bi mogao na uštrb biti potrebnomu štovanju učiteljskoga stališa. Kud sreća za uspješan napredak razvijanja narodnjega našega školstva, kad nijedan učitelj nebi imao uzroka u tom obziru potužiti se na članove mj. škol. vieća. Ista je zakonska ustanova jako dobra, liepa i krasna, a uz to neobhodno potrebita, ali bi još bolje, ljepše i krasnije bilo ovu ustanovu prilježno oživotvorivati, jerbo gdje se učiteljskomu stališu potrebito štovanje uzkraćuje, tu se ne će unaprediti školstvo niti promaći sveobća narodnja prosvjeta i promaći blagostanje i sreća naroda.

11. Da po mogućnosti izravnava razmirice učitelja medju sobom ili sa občinom ili sa pojedinimi občinskimi članovi, u koliko iste razmirice potječu iz školskih odnošaja. Kako bi se dalo liepo napredovati, kad bi svako mjest. šk. vieće ovu ustanovu dostojno uvažavalo; ali sam izkusio, da se na mnogih mjestih upravo dogadja protivno.

Polag §. 7. propisa o nadzoru ima se mj. škol. vieće bar jedanput na mjesec sakupiti na redovito viećanje.

Ova zakonska ustanova obilazi se često na mnogih mjestih kao da je niti neima u propisu o nadzoru, te se vieće neskuplja na redovito viećanje i to je uzrok, što mnogoj školi manjkaju školske potrebštine, kad oni, koji su u prvom redu pozvani, neskrbe za njih, a višje oblasti nemogu biti svagdje, niti sve znati,

Digitized by Google

da bi bile kadre mahom doskočiti svakomu nedostatku. Što je ovdje rečeno o članovih mjest. škol. vieća, valja i o mjestnih školskih nadziratelјih.

Nu ja ću već ovdje glede svijuh zapreka, što stoje na putu uspješnomu razvitku našega narodnjega školstva iztaknuti, što mi leži na srdcu, a bez sumnje i svakomu iskrenomu rodoljubu, inače nećemo stvarati uvjete sreće miloga nam naroda: Radit nam je svojski, uztrajno, revno, neprestano podići i razširiti narodnje umlje (umljenje, vještinu, osposobljenje za rad i privredu), oplemeniti ćudi, spotaknuti na obrtnost, na promet i na izum. Zadaća nije mala, al da se oživotvori i izvede, treba složna rada svijuh pravih rodoljuba i prijatelja naroda.

III.

Odpor občinskih zastupstva na mnogih mjestih naprama predlogom mjest. školskih vleća, gdje su ova spremnija i voljnija svojski i valjano djelovati. To je velika zapreka. Nije svašto za svakoga, tako nije ni samouprava za svaku občinu, u kojoj neima barem kvasa inteligencije. Gdje občinari pletu kotac, kao što ga je pleo djed i otac, tu neima čuvstva za pravi napredak, tu se občinari protive svemu, što se tiče novotarenja, makar duh vremena ino zahtieva. „Mi nemožemo, mi nećemo!“ Hajd sad očitaj čitulju dužu od Mojsijeve knjige poroda i izhoda, badava, zastupnici ostaju pri svomu „Nemožemo!“ — Tu neima pomoći. Komu nije savjetovati, nije mu moguće ni pomoći. To je desperatno stanje, a ja još negubim nade, jerbo sam uvjeren, da će nužda i nevolja natjerati naš narod, da mu pukne izmedju očiju, da progleda i osviesti se, te prione uz ono sredstvo, koje će mu pomoći, da napreduje, da se osokoli, razabere, osviesti, skupi, ohrabri, osovi i podje stazom, koja vodi ka napredku i pravoj sreći. Bog će dati, te će i bolje biti i u tom obziru. (Sliedi.)

Dragutin Kehr.

Slika iz života marna učitelja.

(Dalje.)

Uvidiv poslie više godina praktičnost svojih spisa, porodi mi se misao, da ih objelodanim tiskom i tim morda drugim učiteljem učinim uslugu. Čim sam više pisao, tim sam većma opažao, da su mi se najljepše misli rodile u školi. S toga se učitelju nesamo pripravljati, već i poslie nauka sve misli ubilježiti. Da svaki učitelj napiše ono, što mu je dobra u školi na pamet došlo, onda bi se istom obistinila izreka: „Iz škole za školu!“

U Ruhli podignuta bi u to vrieme obrtnička škola i obskrbljena raznimi učili. I mene izabraše u učiteljski kolegij s namjerom, da predajem fiziku. Zahvalnošću primih ponudu, jer sam koraknuo na novo polje. Bijah toli revan, kao da mi je mladiće od 16—20 godina uzgajati za naravoslovce. Experimentirao sam takovim oduševljenjem, kao da od toga zavisi spas svieta. Čuo sam od starijih učitelja, da primjer učiteljev djeluje, pa se je to i kod mojih učenika obistinilo.

Digitized by Google

Oni učahu s veseljem i oduševljenjem. Nasta natjecanje medju njimi; veseljem izradjivahu modele za štrcaljke, mlatila, parostroje, brzojave itd. Tim samoradom postigosmo više, nego sjajnimi aparati, što ih za skupe novce od mehanika kupujemo. Ja nemogu pristati uz one učitelje, koji se uviek tuže, da im manjkaju učila a sami neće da si pomognu. Weinholdovu experimentalnu fiziku morao bi imati svaki učitelj. Uz to mora učitelj tumačeć ma koj mu drago predmet risati, navlastito kod fizike. U obće nije ono po mom mnenju učitelj, koj tumačeć neima krede u ruci, i svaki čas neriše, da tako stvar jasnije i zorno učenikom predstavi. Nekoliko poteza, nekoliko napisanih rieči više djeluje, nego li dugi govori. Poslie morao sam predavati i računstvo. U to bi poslana iz Gothe komisija, da zavod pregleda i točno ga izpita. Članovi te komisije bijahu šk. savjetnik Looff, prof. Kühne itd. Izpit izpade vrlo dobro, pa mi s toga drž. ministarstvo povjeri inspekciju nad cielim zavodom. Ja sam učinio, što se najviše učiniti dalo.

Od prevelikoga napora obolih, nu počinak me na skoro oporavi, da sam opet mogao svoju službu nastupiti.

God. 1858. sazvana bi komisija u Gothu, da pregleda i izpita novo izradjenu osnovu za pučke škole. I ja sam bio članom ote komisije, i ondje saznao, da me namjerava ministarstvo imenovati ravnateljem gradjanske i obrtničke škole u Waltershausenu. Bilo mi nekako čudno pri duši, kad sam to čuo, bijah bo u Ruhli sretan. Imao sam dobru suprugu, milu si dječicu i liep dohodak, pa što će učitelju više! I zbilja za 6 tjedana već preselih se u Waltershausen. Nu zlo i naopako po mene. Ministarstvo me pozvalo, a grad si prisvajao pravo imenovanja. U tu razpru upletoše i moju osobu. Govorilo se po gradu: novi ravnatelj je pučki učitelj, istom mu 29 godina, nije učio velikih škola, nije teolog. Gradjani poslaše deputaciju k ministarstvu, da prosvjeduje proti povredi prava, pa da se svakako tko drugi imenuje. Ja sam umolio drž. ministra Seebacha, da me premjesti opet u Ruhlu. Grad nije hotio mene, a ja opet nehtjedoh ostati ondje. Medjutim ministarstvo nije od svoje odredbe odustalo, i ja moradoh ostati u Waltershausenu. Što sam ja u ono vrieme pretrpio, nemogu opisati. Tad naučih poznavati što je prijatelj, a što neprijatelj. Mnogi, kojim sam mnogo dobra učinio, niti me nepogledaše.

Prije, nego stanem nabrajati, što sam u Waltershausenu doživio, pripoviedat ću jednu epizodu iz Ruhle, da ju čuju i znaju mladi učitelji. U Ruhli nisam bio lih učiteljem, već i ravnateljem komisije za obskrbu siromaka. Primiv tu čast, odlučio sam nemoćne podupirati, a onim, koji mogu raditi, pribaviti djela. Imao sam se često i boriti i mnogu gorku progutati. Tako dodje jednoč k meni jedan čovjek moleći podporu. Ja sam ga poznao, te znao, da je lienčina. S toga mu razložih naša principija, rekav mu, da otidje k lječniku. Ako ste bolestni, dobit ćete juhe i kruha, nu meni se čini, da vi možete raditi. Kako me je taj pogledao, neću nikada zaboraviti. „Kad bi mi se htjelo raditi, nebi k vam došao“, odgovori mi drzovito. „Medjutim ću ja nastojati“, nastavi on, „da vam se odužim“. Za nekoliko dana moradoh sina upravo toga lienčine

Digitized by Google

tjelesno kazniti. On je iza toga polazio školu još osam dana, a onda izosta. — Učenici mi kazaše, da je bolestan. Odlučih, da ću ga posjetiti. Nu na veliko čudo dočuh, da njegov otac obilazi kuće, i svagdje pripovieda, kako sam mu dao sina prošibati, pa da je uslied toga obolio. U kratko vrieme raznio se glas, da je dječak umro, i da će ga otac sekcirati dati. Savjest mi je bila čista, pa sam mirnom dušom podnosio te klevete. Mnogi vjerovahu otcu, pa je s toga do 20 dukata sabrao za pogrebni trošak. Neprijatelji veseljahu se, prijatelji me sažaljivahu, a moji plakahu. Nu sliedećega dana pročulo se opet, da dječak živi, i da je otac iz osvete lažnu viest po gradu razglasio. Dječak je poslie četiri godine polazio moju školu, nu promienio se od onoga časa sasvim. Bijaše revan i ćudoredan, pa sam ga i ja vrlo rado imao. Zadnju večer pokuca netko oko deset sati na mojih vratih. Ja dadem otvoriti vrata, a za čas stupi u sobu onaj čovjek, koj me je toliko ogovarao. Molio me za oprošteuje, veleć: „Ja sam vam krivo učinio, što vrlo žalim. Ljubav vaša prema momu sinu ukrotila me. Molim vas primite ovu čašu kao uspomenu. Ako ju neprimite, onda me prezirate.“ Tu čašu imadem još i danas, te mi je milom uspomenom, koja me sjeća na ono doba, kad sam prvi put izkusio, da se i najgorji čovjek popraviti može. To si osobito mladi učitelji neka dobro zapamte. (Sliedi.)

O nadievanju ptica, sisavaca, dvoživaca, riba; o sabiranju kukaca, leptira, ruda; o sušenju bilja i o skeletizovanju.

Piše **Davorin Trstenjak**.

(Dalje.)

Čim je ptica na mieh oderana, mieh čist od masti i mesa, uzme se otrovna pomast, pa se svaka čest kože iznutra dobro kistom namaže. Pošto moljci najradje idu na glavu i u krila, zato treba ova mjesta dobro otrovati. U ovako otrovanu kožu stavi se nešto vate ili kudelje, da se koža laglje osuši a da od vlage perje neizpada. Zimi, kad perje neizpada, netreba vate ni kudelje, koža se jednostavno u dvoje složi. Kad koža otrov popije, treba ju namazati po drugi put. Ja mažem kožu za veću sigurnost po četiri i više puta. Ako slučajno dobijemo ljeti više ptica na jedan put, to ih valja sve svući i otrovati kožu. Nu, pošto se ljeti koža naglo suši, to je moguće, da se posljednja, dok prve nadievamo, tako osuši, da ju nemožemo liepo i po volji nadjeti: zato treba osim otrova kožu i glicerinom namazati, pa nam se neće osam i više dana osušiti. Ako pako neimamo toliko vremena, da ptice ili životinje nadjenemo, a žao nam ih je zabaciti, to ih svucimo, kožu otrujmo, pa dogotovimo samo glavu, a ostalo napunimo vatom ili kudeljom ili čim drugim, pa ih spravimo, neka čekaju boljih vremena. Da se na taj način koža posve osuši, da nemožemo od nje ništa stvoriti, razumieva se samo sobom. Ali što ćemo kasnije s tom kožom? Omekšat ju

Digitized by Google

moramo, najjednostavniji je odgovor; a to biva na ovaj način: uzme se škrinjica velika prema potrebi, te se stavi u nju piljevina na četiri ili pet prsta na debelo, zatim nakvasi se vodom, da je posve vlažna. Na navlaženu piljevinu stave se dva ili više komada drva, a preko toga papira. Na papir stavi se ptica ili sisavac, iz koga smo vatu izvadili. Sad se škrinja pokrije vlažnim starim gunjem ili kakovimi god navlaženimi krpami; preko krpa stavi se još pokrov škrinje. U toj vlagi odmeknuti će koža na toliko, da ćemo ju moći po volji okretati. To traje po osam, a često i po više dana. Medjutim valja kožu svaki dan drugčije premetnuti, da se sa svih strana dobro navlaži.

Pošto smo kožom sve preduzeli, što se preduzeti ima i može, valja uzeti žicu i staviti pticu na noge. Za to treba šest žica. Prva za vrat, koja ide od glave do repa, dvie za krila, dvie za noge a jedna za rep. Žice za noge moraju biti deblje od ostalih, da mogu nositi težinu ptice. Nu toga se baš nemoramo sliepo držati. Ako su krilne žice tako jake, da mogu pticu nositi, to za noge netreba jače žice. Sve se žice na jednoj strani turpijom zašilje, da ih možemo kroz noge, krila, kroz glavu i rep prevući. Najprije se uzme žica za vrat, pa se oko nje namota toliko vate ili kudelje, kako velik i debeo je vrat. Ovaj vrat od vate dade se po žici gori i doli pomicati. Sad se žica provodi kroz vrat i prodre se njom kroz tjeme glave; umjetni vrat od vate pomakne se do lubanje, da izpuni kožu vrata. Za tim se navode žice u krila kraj kosti do letnih pera; žica se jakim koncem ili dretvom uz kosti priveže, da jače i bolje stoji. Kosti krila se onako skljuće, prignu, kao što je to kod žive ptice sklopljenih krila. Kad je to gotovo, namjeste se krila tako visoko, kako smo si, mjereć pticu u početku, zabilježili. Krilne žice svinu se tako, da stoje usporedno s vratnom žicom. Ove tri žice uhvate se čvrsto plosnatima klještima, a drugima plosnatima frču se žice i tim se čvrsto spoje. Čim su krilne žice uz hrbtenu svezane, odreže se od krilnih, što nije od potrebe, da se dalje frće i veže, a hrbtena se žica ostavi. Sad se predje na noge. Kroz noge, ili kroz kosti ili uz kosti pod kožom provuče se žica, da upravo medju prsti izadje. Žica se nad koljenom uz kost priveže, kost se omota vatom, da izpuni kožu. Repna žica provuče se kroz sredinu repa. Nožne žice, te repna i hrbtena, odnosno vratna, tako se svinu, da se mogu sve četiri plosnatima klještima uhvatiti, a drugima u jedno sfrkati i svezati; suvišni ostatak odgrize se klještima grizalicama. Tim je gotov najteži posao. Sad se noge onako namjeste, da naravno stoje, koža se još jedan put dobro otruje, praznina se do polovice vatom napuni, a za tim se stavi ptica na stalak, što smo si ga već za nju načinili, postavi se naravno, a ostalo se još vatom izpuni i pazi se, da nebudu prsa prevelika, vrat predug a trbuh premalen, da nebudu noge odviše daleko ili preblizu jedna od druge, da rep i krila dobro stoje. Koža se na trbuhu kod većih ptica, nego li su golubovi, sašije, a perje tako poravna, da se šav nepozna. Kod manjih ptica nesmije se koža šivati, nego se šelakom namaže i tako zatvori, što još bolje drži nego li konac. U tu se svrhu ima šelak ovako prirediti: uzme se lot ili dva šelaka, koji se posve smrvi i stavi u staklenicu široka grla, pa se napuni žestom, da se šelak

Digitized by Google

raztopi. K tomu se još primieša praška mišomorova. Kad se ovom gustom krotuljavom tekućinom razpor ptice namaže, otvrdne i skruti se šelak za kratki čas. Čim je to gotovo, uzmu se umjetne staklene oči i namjeste se u očišta. — Liepe oči dobivaju se pod ovim naslovom: „J. & L. Lobmayr, kaiserl. königl. Hof-Glaswaarenhändler, 13. Kärnthnerstrasse. Wien.“ — Kad se oči dobro namjeste, treba još pticu lako koncem omotati, da perje liepo k tielu prilegne. Perje u repu razširi se i uredi, stavi se medju dva deblja papira, koji se gumbašnicom na rep pričvrste. Kljun se dobro stisne i koncem sveže, da nezieva. Kod plivačica treba plivaće opne liepo raztegnuti i gumbašnicami na dasku pričvrstiti, da se tako osuše. Kad se plivaće opne osuše, izvade se gumbašnice. Koncem omotana ptica stavi se u ormar, da se nezapraši. Neki obićavaju tako omotanu pticu staviti uz vruću peć, da se prije osuši, što nikako nevalja, jer se prenaglo suši, a kod nekih pjevica izgubi perje svoju živu boju. Najbolje je, da se čim laganije suši. Ovo sušenje traje kod malih ptica 8—14 dana, a kod velikih 3 ili 4 nedjelje. Kad se ptica ili što mu drago nadjevena dobro osuši, skine se konac i papir iz repa, napiše se na ceduljicu ime, spol, da li je mlado ili staro, mjesto odkale je, godina i mjesec; ta se ceduljica priliepi na dasku, na kojoj ptica stoji, pa se podpuno gotova ptica stavi u sbirku.

Kad se čovjek na toliko uvježba u nadievanju, da može pticu prilično dobro nadjeti, onda neka nastoji, da sve jednako nepostavlja. Ružno je vidjeti sbirku, u kojoj sve ptice jednako stoje; jedna neka gleda upravno, druga neka zavine glavom na lievo, treća na desno, četvrta neka se natrag obazire, peta neka bježi, šesta neka leti, sedma neka se s drugom svadja, osma neka sjedi na gniezdu itd.

Ptice, koje imadu kreste ili grebene, kao kokoti, valja im kreste odrezati i načiniti druge umjetne od crvena sukna, ali treba paziti, da se sukno odabere upravo takove boje, kakve je i kresta.

Ovaj način nadievanja po mom je sudu i izkustvu najbolji i najpraktičniji, jer se ovom metodom može ptica upravo tako nadjeti, kao da je živa, te može nadjevač od nje načiniti što hoće. Filip Leop. Martin služi se posve drugom metodom. On doduše svlači pticu, razporiv ju po trbuhu, ali nenamještuje ovako žice u pticu, nego pravi tielo ptice od njemačkoga treseta, koje tielo turi gotovo u kožu, a onda namjesti žicu za vrat i za noge; krila pako namjesti na tielo, omota ih koncem, da se osuše i da sama stoje. Na ovaj način ima mnogo ptica nakljukanih u bečkom muzeju i ako se nevaram u gradačkom. Ako se ove nadjevene ptice vještački prosude, to se nemogu uvrstiti medju umjetno i izvrstno nadjevene ptice. Ja sam se sam htio uvjeriti o praktičnosti ove metode i u istinu se uvjerih, te moram iskreno reći, da se je preživjela i da se nemože ni s daleka sravniti s ovom, kojom se ja služim.

Iskreno mi je još kazati, da je nadievanje ptica vrlo težak posao, koji iziskuje mnogo uztrpljivosti, mnogo uztrajnosti i mnogo ljubavi za taj predmet. Nu to neka nikoga neplaši i neodvraća od toga. Čovjek radin, snosljiv, uztrpljiv, težeć za napredkom, za usavršenjem, za prosvjetom i srećom čovječanstva,

Digitized by Google

poduzima neustrašivo i onakove poslove, za koje u napred nezna, da li će mu trud naplatiti ili biti od ikakova uspjeha: a kako da se onda prosvjetitelj naroda nelaća navedenoga posla, kad već unapred zna, da mu neće biti uzaludan. U početku čini se svakomu nadievanje ptica skoro nemoguće, ali za to nesmije klonuti duhom, neka guli iznovice drugu, treću, desetu i t. d. pticu, pa će se s vremenom uvježbati, a napokon usavršiti.

Kao što u svakoj nauci valja početi od najlagljega, tako i u nadievanju. Zato neka početnik guli i nadieva one ptice, koje se dadu najlaglje oderati i nadjeti: a to su većinom ptice plivačice, a navlastito divlje patke, guske i ronci. Ove ptice imadu mastno i gusto perje, pa zato se dadu, ako su krvave, liepo i lako oprati, i perje im se, ako se preokrètanjem razmrsi, lako uredi i prigladi. Divlje su patke s toga najprikladnije za početnika, jer nisu niti prevelike niti premalene. Da su veće, nego li jesu, bilo bi težko u njih žicu namjestiti i tako spojiti, da bi mogle na noguh stajati; a da su mnogo manje, nego li jesu, bilo bi ih početniku težko oguliti. Kad se početnik na patkah i sličnih plivačicah ponešto uvježba, neka nadieva kreštelice, čavke, kokoške, trčke, polojnike, manje škanjce, zatim najveće naše ptice. Kad se u navedenih prilično uvježba, neka predje k malenim pjevicam, a najprije neka počme sa škvorci, drozdovi, bravenjaci, kosi, vugami, ševami i s ostalimi manjimi, pa će postignuti svrhu.

(Sliedi.)

Dopisi.

Iz Vrbovca. Dopustite, g. uredniče, da na dopis, koji je jedino uperen na moju osobu, svoju kažem.

Predbacuje mi se, što sam u dopisu svojem rekao, da se je baš župnik proti meni podigao. Da to nije istina, toga neveli, nego dalje, pošto je nabrojio niz dohodaka, koje uživam i neuživam, veli, da ni toga nezaslužujem, pošto mi djeca ni u 3. razredu neznadu čitati, i da roditelji nisu zadovoljni samnom. Ja mislim, gdje učitelj tri razreda zajedno podučava uz ovako nemaran polazak (od 100 dodje do 30), da se neda dotjerati do tolike savršenosti, da se diete bud u naglasu ili inače nebi nigdje smelo. Nu ipak velim, da mi i najslabije diete u 2., a ne u 3. razredu bolje čita, nego mnogi drugi; neće bo barem čitati mjesto Davorin — Daruvar, te ako je što čitalo, neće na izpitu reći, da je Franklin, osim što je pronašao zračnu munjinu — i Ameriku odkrio itd., te nastojati tim učitelja blamirati.

Gosp. župnik, kao bivši ravnatelj, a sada nadzornik mjestni, nije se takodjer mogao osvjedočiti o znanju djece, jer ga nebje vidjeti nikada do prvopoljetnoga i konačnoga izpita u školi, a i onda se je razgovarao ili driemao.

Veli se u tom dopisu nadalje, da mi je neki šk. odbornik rekao, da si moram zasluga steći kao mlad učitelj, a onda će i občina nastojati, da po mogućnosti nezaostane za drugimi občinami. Ovako je istina rekao, a ne onako, kako dopisnik navadja. Nu odmah sam tomu odborniku odvratio: da je učitelj

Digitized by Google

duh sveti i angjeo, još nebi svim ugodio prvo, a drugo nikada nije nikakva seljanina kod izpita bilo, dakle se nije mogao o svojoj tvrdnji osvjedočiti. Pa ni sam isti taj odbornik nije se mogao o znanju djetinjem osvjedočiti, pošto je nesretan, te nečuje. Na bajke pojedinih zlobnika mislim da se nije osvrtati.

Konačno mi je reći to: gosp. župnik nije onoga dopisa niti pisao, nego ga je možda i proti njegovoj volji napisao netko drugi; nu taj neka bude veseo i zadovoljan, da mu njegova nedjela nenabrojim, s kojih se Vrbovec ori, nisam bo tako zloban, kao on, da želim čijemu poštenju škoditi.

To na onaj dopis i ništa više! Adam Smaić,
učitelj.

Virovitica. Klasifikacija škola u podžupaniji virovitičkoj obavila se je dosta dobrim uspjehom, što se ima ponajviše pripisati gg. kr. podžup. tajniku Dragutinu Tuciću i kr. žup. nadzorniku Stjepanu Grotiću, koji su istu rukovodili. Virovitica, koja se je vazda odlikovala svojom ljubavlju k školi i učiteljstvu, stavila je mužku školu u I., a žensku u II. plaćevni razred. Ostala mjesta ove podžupanije ovako su razredjena: Slatina mužka i novoustrojena ženska učiona u I. razred. — Dolnja Bukovica, Šp. Bukovica, Vučin, Bušetina, Bazije, Rušani, Gradina, Lukač i mužka učiona u Suhopolju u II. razred. — Budakovac, Sopje, Medinci i Vaška sa 500 for., Turnašica, stari Gradac i ženska učiona u Suhopolju sa 400 for. u III. razred. — Gradac novi, Dugoselo, Gačište, Budanica, Čelići, Bakići, Mikloš, Johannisberg, Suhomlaka, Zvečevo, Slana voda, Lisičine, Klisa i pravoslavna učiona u Vučinu* u IV. razred.

Mjestnim nadzornikom za virovitičke škole imenovan je prvobitno veleč. g. ot. Jerolim Horvat, ali pošto se je on na toj časti zahvalio, to je podžupanija na njegovo mjesto imenovala g. dra. Josipa Matića, muža skroz naobražena, pravedna, energična i za napredak škole i hrv. naše prosvjete veoma zauzeta. Isti je odmah poslie svoga imenovanja sazvao sjednicu mjestn. školskoga odbora, koji se je konštituirao, izabrav predsjednikom gosp. načelnika Dragutina Blažekovića, blagajnikom g. Ivana Demetrovića, a perovodjom pr. rav. učitelja g. Gjuru Žakića. — Odbor se je umah pobrinuo, da se školi nabavi sve ono, što joj manjka. Nedavno je isti birao učitelja i učiteljicu, te je na temelju obstojeće naredbe vis. kr. vlade od 4. listopada 1875., br. 4566, §. 8., izmedju natjecatelja predložio trojicu onim redom, kako ih je prema okolnostim, koje su se morale uvažiti, držao najvriednijimi. Ali g. žup. šk. nadzorniku to nebi po volji, već on povrati predlog natrag strogo zahtievajuć, da mu se navede, zašto su izpušćeni iz predloga vriedni i sposobni molitelji, na koje se odbor većinom radi toga nije mogao obazrieti, što su krajišnici, i što bi se tim zapostavljali naši domaći učitelji, koji nisu ni najmanje krivi, ako nisu do sada imali sgode

---

* Komisija je imala u smislu zakona nastojati, da se obe vučinske škole stope u jednu občinsku, koja jedina može imati javni karakter. Ako na to nisu htjeli pristati pravoslavni, tad nije imala komisija pravo ni voditi nikakvih dogovora s dotičnici gledo uredjenja plaće učitelja pravoslavne škole, kao čisto konfesionalne, koja se kao takova neuzdržaje, niti smije uzdržavati iz dohodaka političke občine. Uredn.

Digitized by Google

na naših preparandijah usposobiti se za učiteljstvo na gradjanskih školah.* — Odbor, kao dosljedan odgovori, kako je po zakonu radio, i kako nemože predloga mienjati. — Što će sada biti, kako li će naša visoka vlada odlučiti, neznamo, ali željno očekujemo.** X.

Primorje, 12. siečnja 1876. „Primorac" u br. 4. donosi viest, kojom vis. kr. zem. vlada ovlašćuje školski list „Napredak", da može u buduće sve vladine naredbe i propise, tičuće se pučkoga školstva, u posebnom „Dodatku" priobćivati. Ali popratio je tu viest po izvadku iz drugih novina zadnjom stavkom ovako: „Nu nam se nečini shodno, bilo ovako, bilo onako, siliti obćine na predplatu toga lista, gdje su već obćine nastojale obskrbiti učitelja, kako si je sam želio; sad si već može svaki učitelj taj časopis sam platiti." Zar ima još ljudi, koji zavidjaju poboljšicu učiteljskog položaja? Ovom zgodom, prije nego što ću na ovaj savjet odgovoriti, dopustite mi velešt. g. uredniče, da vjestničara ovih redaka bolje uputim o položaju našem, — jer on jamačno drugi položaj napram školi zauzimlje.

Četvrti je mjesec, odkada je novi škol. zakon u svoj svojoj cjelosti u kriepost imao stupiti. Ciela rekuć nutarnjost šklolska, t. j. pedagogijska strana upitnog zakona nastojala se je odmah s početka uvesti i sprovesti, te je prilično već svuda u svom djelovanju, ali vanjština školska t. j. administrativna strana njegova još znatno hromlje. Ova je takodjer provedena, ali na papiru koli glede plaća učiteljskih, toli i potreboća drugih, odnosećih se na školu. Dapače glede prve (t. j. plaća učiteljskih) izdat je nalog od žup. na obć. poglavarstva, da nesmiju ova svoje učitelje plaćati novom plaćom, dok nestignu svim učiteljem dekreti (A kad će ovi doć? Op. pis.), nego da se još uviek starom plaćom plaćaju. Kolika se je pako nenavist porodila s mnogih strana učiteljstvu na poboljšanju plaća, to je zbilja čudno. A kada se vojničtvu, sudskom činovničtvu po dva, triput, ostalim državnim činovnikom isto tolikoput, financijalnim činovnikom do tri, četiriputa plaće povisile, nikada se nije niti riečca čula o kakovu jalu. Ali samo tužnomu učitelju svatko zavidja. Nego nemože drugčije niti biti, ta sviet u nas nije bio vičan, kadgod se osvrtati na položaj svoga ubogoga učiteljstva, te je to u istinu novost za naš narod.

---

* Po našem mnenju nije u tom slučaju g. šk. nadzornik imao prava vraćati molbenice, dotično predlog mjest. šk. odbora. Po §. 8. gorenavedene naredbe ima mjestni odbor neograničeno pravo po svom uvjerenju i osvjedočenju birati i predlagati molitelje onako, kako ih on drži vriednimi i sposobnimi. Po §. 9. ima žup. nadzornik pravo povratiti predlog samo onda, ako opazi, da je štogod mimoidjeno, ili da je u čem god pogrešno proti obstojećim propisom, dakle proti formi, n. p. ako nisu priložena sva potrebna dokazala, ako se je izbor držao prije završena natječ. roka itd. — Sposobnost u učitelja neodlučuje ni to, da li je izpitan za gradjanske ili pučke škole, najmanje u ovo prelazno doba, k tomu nemože se radi toga povratiti predlog, jer onaj, koji ima izpit za pučke škole, zakonito je kvalificiran za takovu školu, dapače još za sada može doći i na gradjansku školu. Papir je uztrpljiv, na njem je moći svašta napisati; ali u školi se vidi majstor. — Gosp. pako šk. nadzornik sigurno nije vidio onih, koje je usudio, na njihovu ratnu polju, naime u školi. Uredn.

** U posljednjem smo broju već javili, da je vis. vlada po predlogu škol. odbora učitelja imenovala. Uredn.

Digitized by Google

Pa kolika je ta toli velika blagodat s timi novimi plaćami? Ta čitamo ne malo svaki dan u glasilih sveudilj iz ciele nam domovine jadikovke pojedinaca, da jim novi šk. zakon materijalno ne samo ništa nije poboljšao — osim mirovine, koju si takodjer sami utemeljiti imamo — nego mnogim je i štetniji. Čitamo u belovarskoj, sriemskoj, virovitičkoj, požežkoj, a stranom i varaždinskoj županiji kolikim je učiteljem poboljšana plaća? A što smo nedavna čitali o zagrebačkom učiteljstvu? Je li ovo dobilo što novimi plaćami? Nije, nego je dapače izgubilo, te imaju i pravo gore nego prije jadikovati.* Nastava je nešto, a učiteljstvo baš malo ili ništa nije dobilo.

Jedina je županija riečka, što je svoje učitelje bolje obskrbila, ali zato je ovdje i golet, krš i kamen, te sve na gotovom novčiću živi, gdje je učitelj sasma samo na svoj džep upućen. K tomu nije ni ovdje onaj cjeni život, koji je bio pred 10—15 god., nego je puno svaki živež poskupio, te je bilo i od nužde ovoj županiji, da svoje učitelje bolje dotira. Pak imao ovdje učitelj 6—700 for., jedva će životariti, samo neka pomisli na drva i živež, kako mu je ciena poskočila.

Tekuća pako godina bit će za nas jedna od najtežjih, jer $^1/_4$ mjesečne plaće ima teći u mirovinsku zakladu, osim drugih još redovitih postotaka. I tako će mnogi gore no igda kuburiti.

Sada na onu primjetbu, koju i „Primorac“ donaša, odgovor. Naredba o nastavnom redu §. 40 sl. g. veli, da kod svake škole ima biti knjižnica.

U istoj naredbi §. 71. veli: „Svaka škola mora biti providjena potrebitim pokućtvom, te naučnimi i učevnimi sredstvi (§. 8. šk. zakona).

U istoj naredbi §. 73. sl. i opet nalaže, da ima obstajati škol. knjižnica, te se pozivlje na §. 95. šk. zakona, koj veli: „Svaka školska občina dužna je davati najmanje 10 for. na godinu, da se utemelji i uzdržava občinska knjižnica itd.“ Napokon §. 94. šk. zakona veli: „Da se učitelji mogu u znanstvenom i pedagogičkom pravcu i dalje obrazovati, zato služe knjižnice, školski časopisi, sastanci itd.“

Ako dakle svaka škola mora imati knjižnicu, koje knjige spadaju u nju? Zar „Napredak“ nè? §. 40. sl. g. nast. red.

Ako svaka škola mora biti providjena svimi potrebnimi učevnimi i naučnimi sredstvi, zar „Napredak“ nije dosta znatno i jedno od najglavnijih naučnih sredstva za učitelja? (§. 71.) Dakle „Napredak“ nespada u škol. knjižnicu?

Ako je svaka šk. občina dužna na godinu najmanje 10 for. davati da se utemelji obć. knjižnica (§. 95. šk. zakona), zar nebi i u njoj prvo mjesto morao zauzimati „Napredak“ kao strukovna knjiga, koja nije samo učitelju, nego roditelju, gojitelju i svakomu dobročinitelju dobrodošlim savjetnikom u izvršivanju najsvetije dužnosti, u odgojivanju djece? Pa zar učitelj da ga plati i u

* Dà, ako je igdje tko provedbom novoga zakona zlo prošao, to prodjoše učitelji zagrebački najgore. Na jasne §§. škol. zakona odvraća se u Zagrebu samo posmjehom: Ta kakovi §§! mi trošimo na škole, pak možemo činiti, što nas je volja. U Zagrebu, kako se čuje, uvrstit će učitelje glede plata u sva 4 razreda, a komu nije pravo, neka ide onamo, gdje su bolje plaće, u: Delnice, Našice itd. (Nedavno se kazalo: neka ide na imanje! Op. slag.)

Digitized by Google

školsku (občinsku) knjižnicu daje? Tko to može zahtievati, ako ne bezumje? — Napokon ako se veli, „da se učitelji mogu u znanstvenom i pedagogijskom pravcu i dalje obrazovati, zato služe knjižnice i školski časopisi itd. (§. 94. šk. zakona) opet nastaje pitanje, što ima biti u tih knjižnicah, i koji časopisi, iz kojih bi se učitelj naobrazio što bolje, ako ne i opet „Napredak“ na prvom mjestu!

Dakle što je htio uvrstitelj onih redaka u javnosti tom primjetbom reći, ako ne zadirkivati u učiteljstvo, te bi valjda hotio da bude kakova izvršivajuća vlast. Neuspjeo!

Konačno mi je još reći, da mi je poznato, i to budi na umirenje dotičnomu uvrstitelju, da je mnogo učitelja „Napredak“ i ondje držalo, gdje ga je i občina bila dužna za školu predplatiti, jer svakomu je učitelju, koj si je svjestan dužnosti u svojoj se struki usavršavati, a to će moći strukovnim časopisom, u kojem se pojmovi i zamršeni predmeti bistre.

Mnogi si je učitelj i gorkih zalogaja od ustiju odkidao, a da kupi po koju koristnu knjižicu, i „Napredak“ plati.

Občina će i nadalje „Napredak“ i svaki koristan časopis predplatiti, koli da koristi samu učitelju, da joj se ovaj za njezinu školu bolje usavrši, toli na korist roditeljem, koji se po zakonu sa škol. knjižnicom služiti mogu, a i samoj knjižnici na uhar, da se ova povećava. Hoće li si svaki učitelj odsele i nadalje predplatiti „Napredak“ za svoju ručnu knjižnicu, to će zavisiti budi o njegovoj voljici, koliko t. j. mario bude za sveto svoje zvanje, budi od materijalnih okolnosti, koje mu možebiti priečile budu, da si ga nabavi.

Toliko na umirenje izvjestitelju. A ja velim:

Svakomu svoje pustiti,
U tudje se nepačati.
Gdje te nesrbi, nečesati,
To su liepe doista kreposti,

koje se preporučaju. —e—y—

Iz Kranjskoga. Kod nas i po svem Slovenskom sada su u svakom obziru veoma žalostni odnošaji i huda vremena zavladala. Svaki će Vam se čovjek potužiti s raznovrstnih nezgoda. Najviše pritužba pako imamo mi slovenski narodni učitelji. Prije smo prosili i prosili novi zakon, nove školske oblasti i bolje plaće. Sada imamo sve, što smo molili (plaće su nam ipak veoma male odmjerili) — a oduzeti bi nam rado zlatu slobodu, oduzeti slovensko srdce i slovensko mišljenje. Slovenski učitelji nesmiju više biti članovi narodnih družtva, nesmiju pisati u naše slovenske novine, nesmiju govoriti o prosvjeti našega puka na narodnoj podlozi. Tko izmedju slovenskih učitelja to čini, taj je izgubio ljubav naših školskih oblasti, osobito c. kr. kotarskih poglavara, koji su predsjednici kotarskih šk. vieća, i c. kr. kot. i zem. šk. nadzornika. Toga preziru svagda, osobito pako pri kompetencijah, pri prošnjah za kvinkvenije i t. d. Mjesta škol. nadzornika i sva bolja mjesta na učiteljištih i vježbaoniçah podieljena su — nenarodnim — (nemškutarskim) učiteljem, t. j. narodnim izdajicam, koji hvale sve, što je njemačkoga a graju dižu na sve, što učini Slovenac. Suradnik njemačkoga lista

Digitized by Google

„Schulzeitung“ i člani njem. učit. družtva imaju najveću protekciju kod vlade, a suradnici kod slovenskih listova žive u najvećoj bojazni, da izgube sbog svojega djelovanja službu. Njemački listovi smiju pisati, što ih je volja, da i najgore pogrde i poruge napram slovenskim učiteljem, a slovenski listovi moraju šutiti, ako neće biti konfiskovani, što se slovenskim političkim časopisom svaki dan dogadja, i što se je dogodilo, već i školskim organom. Nu moglo bi se pitati: Zar kod Vas ne valja zakon? Žalibože da ne valja! U mnogih mjestih po Slovenskom čine c. kr. poglavari često sami sve, što jim se vidi prikladno za sadanja centralistično-njemačka načela. U sjednicah kot. šk. vieća preziru, što većina zaključi, i čine sami, što jim je drago. Sve kaže na to, da bi u Cislajtaniji rado poniemčiti sve slavenske narode, a sredstvo ponjemčivanja da budu narodni učitelji sami i to rodjeni slovenski učitelji. Oni neka bi udušili u sebi svoju slovensku ćut i proti načelom zdrave pedagogike u narodnoj školi slovenski obučavali slovensku djecu: 1. njemački jezik, 2. njemački jezik i 3. njemački jezik. — Žalostna nam majka!

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Njeg. preuzvišenost, ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega učitelja u dolnjoj Motičini Ivana Zoborija, učiteljem pučke učione u Zdencih, pr. učitelja u Podgoraču Ferdu Ulsesa, učiteljem pučke škole u istom mjestu, i pr. učitelja u Črncu Franju Paulina, učiteljem obće pučke škole u istom mjestu.

— Hrv. ped. književni sbor imao je dosele 144 podupirajućih članova, koji su uplatili 159 for. Od utemeljiteljnih članova unišlo je 805 for. Sbor je zaključio, da će dati občinam, koje pristupe s nova kao utemeljiteljni članovi, sve dosele troškom istoga družtva izišavše spise. Nadalje naumio je za g. 1877. izdati učiteljski koledar sa šematizmom u obliku bilježnice.

— Popunjenje učiteljskoga mjesta u Zagrebu. Za jedno od učiteljskih mjesta u Zagrebu razpisan je natječaj do 25. pros. pr. godine. — Prošlo je medjutim više od mjesec dana, a mjestni školski odbor još nije pristupio k izboru. Prema naredbi vis. kralj. vlade ima u slučaju, ako mjestni škol. odbor za 14 dana iza minuloga natječajnoga roka nezadovolji svojoj dužnosti, žup. škol. nadzornik isti opomenuti, te upozoriti na to, da u slučaju oklievanja pravo imenovanja bez predtečnoga predloga prelazi na kr. zem. vladu. Čudimo se, što g. školski nadzornik za grad Zagreb, kao vladin organ, tomu zadovoljio nije. —

— Vriedno je i to spomenuti. Preko 14 dana bavi se u Zagrebu neki „Volkskomiker“ S. Neumann, te daje po raznih gostionah zabave, koje se ni najmanje neodlikuju moralnim ni estetičnim sadržajem. Pa ipak su spomenute gostione vazda dubkom pune, tako te se tomu čude i sami tudjinci. — To nije znak jedino pokvarena ukusa, već i zla uzgoja, jer kako je vidjeti, slušatelji su većinom takovi, koji se ponose svojom „deutsche Bildung.“ — Pak još ima ljudi, koji zagovaraju potrebu privatnih škola, a kojih se naša mladež truje tudjim i to izopačenim duhom, te otudjuje svomu domu i milozvučnomu narodnomu jeziku! — U tom pogledu mnogo ima još posla naša štampa, vlada, pa i sama policija! —

— Učitelju jamničkomu oduzeta je livada, koju je dosele uživao, te na javnoj dražbi dana u zakup; a to zato, što mu je plata povišena na 600 stot. — To je očito bezzakonje, te se čudimo, da su što takova mogli učiniti občinski organi, pošto o tom jasno govori §. 134. škol. zakona, u kojem 5. alineja glasi: „Zemlje, što ih učitelji uživaju, izključene su svojim prihodom iz računa u plaću. Isto tako izključen je od toga uračuna stan učiteljev, drva za ogriev stana i vrt (§. 133.)

Pa isto se tako malo mari za neke druge §§. škol. zakona, n. p. za §. 30., u kojem se kaže, da se ima u svakoj školsk. občini utemeljiti školska blagajna. U glavnom gradu Zagrebu, pa i u nekih drugih gradovih, kako čujemo, ni nemisle o tom, da urede kakovu školsku blagajnu. Tuj nehotice moramo pitati: da li stvara sabor zakone a svietla ih kruna sankcionira, da ih občine ignoruju, ili će se vis. vlada svojski zauzeti, da se zakonu svatko pokori?

Digitized by Google

— Učitelj miholječki nam javlja, da je u štatistici hrv. školstva krivo navedeno, da on bere od nadbiskupske gospoštije u ime orguljanja 10 akova vina, 15 mjerova raži i 6 for. 30 n. a. v., jer da se u dotičnoj zakladnici nigdje orguljaška služba nenapominje.

— Mjestni šk. odbor u Velikoj Gorici zaključio je umoliti obć. zastupstvo, da se soba razi zemlje, u kojoj je obć. pisarna, čim prije izprazni i u nju I. razred smjesti. — Tako valja, pod školskim krovom neima mjesta občinskim pisarnam, a još manje krčmam.

— Uslied izviešća kr. žup. nadzorničtva razaslala je sl. podžupanija sisačka naredbu od 31. prosinca prošle godine, br. 4918, na sve obćine svoga područja sliedećega sadržaja: 1. da se s mjesta konštituiraju mjest. šk. odbori, gdje još nisu ustrojeni, 2. da se mladež odmah providi potrebitimi učili, 3. da se svagdje strogo pazi na čistoću školskih sgrada, 4. da se učiteljem točno 1. svakoga mjeseca plata izplati. Napokon da se učiona u Žažini ogradi i sve, što treba, popravi; mjesto učiteljice u Osiekovu da se odmah popuni i stan njezin pristojno uredi.

Izpravak. U opazki uredničtva u 4. broju „Napredka“ na strani 61. ima stajati mjesto od 1. listopada god. 1874 — od 1. listopada g. 1875.

Razne viesti.

— Proračun grada Beča. Za g. 1876. preliminirano je za nastavne svrhe 2,109.790 stot. (192.560 st. više od prošle godine). Za tako zvana srednja učilišta participirano je 325.610 st., za pučke škole 1,774.430 st. Od ove poslednje svote odpada na beriva ravnateljâ i ravn. učiteljâ 111.240 st., na beriva učitelja i podučitelja 749.440 st., na beriva pomoćnih učitelja 60.000 st., isto toliko za industrijalne učiteljice. Doplatci iznose 52.950 st., mirovina 27.440 st., remuneracije za tjelovježbu i francezki jezik 65.840 st. Trošak za pedagogium iznosi 19.850 st.

— Zdravstvoslovje u školi. Bavarsko državno ministarstvo za bogošt. i nastavu naložilo je na predlog jednoga lječnika, da se imadu ne samo na srednjih i viših učilištih, već i na pučkih školah učenici upoznati s glavnimi načeli zdravstvoslovja, i to stranom na temelju čitanke a stranom u savezu sa naravoslovjem. Nadalje je isto ministarstvo izrazilo želju, da u sjednice mj. škol. odbora dolazi i mjestni lječnik, te razpravam prisustvuje.

— Na štipendija na ljubljanskoj preparandiji podielilo se 9000 for., i to: 4 kandidatom po 150 st., 28 po 100 st., 30 po 50 st., 26 učenikom pripravnoga tečaja po 50 st., 2 kandidaticam po 100 for., 54 po 50 st.

— Šk. list „Lehrerbote“ pripovieda sliedeće: Učitelj u N. kaznio je tjelesno učenika radi nepristojna ponašanja u školi, te ga radi toga roditelji kod mj. oblasti zatužiše a ova ga obsudila. Na priziv učitelja izreče okružna oblast ovakovu rješitbu: Po §§. 413. i 420. tamošnjeg kaz. zakona nije dokazano, da je tjelesna kazna bila protivna obćim pedagogijskim načelom, niti da kazan sa krivnjom u razmerju stajala nije pa se zato niti kao prestupak smatrati nemože. Kao prestupak smatralo bi se samo tada, kad bi kaznjenik na tielu trpio kakovu štetu, ili bi ista vidljive znakove i posljedica imala. Dočim to dokazano nije, to je oblast izrekla, da se učitelj obtužbe i po §. 390. k. z. možebitnih troškova rješava.

— Vriednost broja 7 u metričkoj mjeri. Ako se ciena polića (oke) pomnoži sa 7, a zadnja brojka, koja ima vriednost desetinke, odreže, dobije se vriednost litre; n. pr. oka vina valja 48 nov. to $48 \times 7 = 336$ ili 33⁶/₁₀ novč. valja litra.

— U Rusiji napreduje školstvo, te bi opet više početnih škola utemeljeno, nu komuna Petersburga odgodila je još neko vrieme zaključak ob obligatornom polazku škole.

— Iz Kitaja. Carskim dekretom imenovan je Tschungki, otac pokojne kinezke carice, članom izpitnog povjerenstva za učiteljske kandidate.

— Papir. Prema metričkoj mjeri imade se i mjerenje papira urediti po desetičnom sustavu, po kojem će imati smotčina = 10 rizma po 10 knjiga, ova 10 snopića, a svaki 10 araka.

Književnost.

Poziv na predplatu narodnih primorskih pripoviedaka.

P. N.

Koliku imaju vriednost narodne pripoviedke i pjesme nije mi treba kazati. To izrekoše učenjaci svjetskoga glasa. — Uvidiv i ja tu vriednost, a s druge strane ponukan od muževah zauzetih za nauk, odlučih, da sakupim te gradje u našem Primorju — koju nebi čovjek izerpio sav svoj viek, toliko je ima! Napisah ju narječjem, koje se govori oko Bakra.

Nakana je moja — pomogne li Bog i narod — tu zbirku na svietlo iznieti. Pozivam s toga najsmjernije svu p. n. gg. rodoljube, družtva itd. da mi pomognu, te da moja nakana neostane samo nakanom. — Nedajte čakavštini propasti, da nezakopate narodnoga blaga! nego se predbrojite na tu zbirku pripoviedaka, koja će iznositi oko deset tiskanih araka na osmini, a stojati 60 novč. — Na svakih 10 predbrojenih otisaka dolazi jedan badava.

Predbrojka — predplata — neka se pošalje što prije sakupitelju Fr. Mikulčiću u Senju.

— Matica hrvatska izdala je prevod znamenitoga romana francezkoga spisatelja Vernea: „Put do mjeseca i oko mjeseca“, obadvoje u jednom svezku na 20 tiskanih araka sa 85 jako liepih ilustracija. Cielo djelo može se dobiti u Zagrebu u Fiedlerovoj knjižari po 1 for. 80 novč.

Digitized by Google

Natječaji.

— Počam je dne 4. studenoga 1875. razpisani natječaj bezuspješan ostao, to se ovim iznovice do konca ožujka t. g. za višju djevojačku školu u Karlovcu razpisuje jedno mjesto učitelja za tehničke predmete, naime za geometriju, geometrijsko i prostoručno risanje, fiziku i krasopis.

S tim učiteljskim mjestom skopčana plaća iznosi godišnjih 700 for. a. vr., 15% stanarine i 10% petgodišnjeg doplatka.

Natjecatelji za to mjesto imaju svoje molbenice, obložene s dokazi svoje dobe, svoga osposobljenja i dosadanjega službovanja, putem predpostavljenog županijskog školskog nadzorničtva podnieti mjestnomu školskomu odboru slobodnog i kralj. grada Karlovca.

Prednost imaju oni natjecatelji, koji su usposobljeni za učiteljstvo gradjanskih škola ili malih realka; ali se neizključuju ni učitelji osposobljeni za bivše glavne škole, koji bi dokazali, da su vješti naznačenim predmetom, te se obvezali, da će za godinu dana iz dotične skupine položiti izpit propisan za učitelje gradjanskih škola.

Kr. nadzorničtvo za pučke škole.

U Zagrebu, 6. veljače 1876.

— Ovim se izpravlja do konca veljače t. g. razpisani natječaj za podučiteljsko mjesto na obćoj pučkoj školi u Vel. Gorici sliedećim:

S tim mjestom skopčana je godišnja plaća od 250 for., zatim stan u naravi, 6 hv. hrast. drva, u ime orguljanja od 81 kuće po 50 n. t. j. 40 f. 50 n., od 12 seoskih krčma 6 f. i od 219 kuća 54 vag. kukuruze ili žita.

Kr. nadzorničtvo za pučke škole.

U Zagrebu, 6. veljače 1876.

— Za učitelja i orguljaša na obć. pučkoj školi u Ilaču. Beriva: 400 for. plate, stan, 8 hv. drva, 10 st. iz crkvene blagajne za orguljanje.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 20. veljače t. g. nadzorničtvu u Vukovaru.

— Za učitelja rimokat. vjeroizpovjesti u Karlovcih. Beriva: 400 f. plate, 100 for. stanarine i svake treće godine 60 for. za podučavanje opetovnjaka.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 15. veljače t. g. gradsk. magistratu u Karlovcih.

Očitovanje.

U prvom broju ovogodišnjega „Napredka“ opravdava učitelj ludbrežki g. Josip Hereeg svoje rieči, koje je izustio na sastanku učiteljstva podžupanije koprivničke, ter se na koncu tuži na jednoga učitelja i učiteljicu iz sried dične Koprivnice, koji da su mu tobož krive rieči u njegovu govoru podmetnuli i pred nekim ga župnikom kod stola za dar nastojali ocrniti.

Mi podpisani sjećamo se dobro, da iz ustiju g. Hercega nije na prehvaljenom sastanku iztekla nijedna, koja bi svećenstvo mogla ma i najmanje vriedjati, i zato to iznašamo na vidjelo s tim, da g. Hereeg sazna, da mi nismo babe, i zato nikad pripravni na klevetanje, a najmanje da smo o njem kada glede njegova govora u sastanku učiteljstva podžupanije koprivničke koju govorili.

U Koprivnici dne 26. siečnja 1876.

Gj. Ester. Mijo Maljevac. Josip Kirar.

Na znanje.

Pošto je izviešća II. obće hrvatske učiteljske skupštine u Petrinji još prilično iztisaka preostalo, to se p. n. gg. dotični učestnici pomenute skupštine ovim pozivlju, da podpisanomu odboru jave, jesu li voljni, da im se rečeno izviešće na njihov trošak bez svake dalnje tražbine dostavi. Knjiga ima 300 strana, poučna je i zanimiva veoma liepimi svojimi razpravami, pa je vriedna, da ju svaki učitelj ima u svojoj knjižnici.

Napokon se javlja, da se pomenuto izviešće za škoskle knjižnice dobiti može uz obaljenu cienu od 50 novčića. Novci — neka se šalju blagajniku centralnoga odbora gosp. Antunu Irgoliću, ravnajućemu učitelju kaptolske obće pučke škole u Zagrebu, a knjiga će se odpremiti odmah.

Centralni odbor obćih hrv. učit. skupština.

Poziv.

Pozivlju se ovim sva učiteljska družtva u Hrvatskoj i Slavoniji, kako u provincijalu tako i u krajini, koja su potvrdu štatuta jur postigla, da bi podpisanomu odboru priposlala jedan primjerak potvrdjenih svojih štatuta u svrhu, da se onda prema tomu udešavati može zajednički i složni rad ovoga odbora i svih učiteljskih družtva, koja su jur u život stupila.

Centralni odbor obćih hrv. učit. skupština.

Listovnica uredničtva.

G. A. K. u V. Glede 1 i 2. točke izvolite se obratiti na predpostavljeno nadzorničtvo. Za opetničare priredjene su posebne tiskanice. Hrv. pedagog. knjiž. sbor izdati će naskoro popis knjiga, koje bi se mogle nabavljati za škol. knjižnice — Ako Vam se službeno piše na školu kao na ured, neplaćate poštarine, nu ako naslov glasi na osobu, dužni ste platiti poštarinu, ma i stajalo na naslovu: službeno.

G. J. Š. u Sl. Na Vaš upit naći ćete odgovor u 2. komadu „Služb. dodatka.“ Ostalo pismeno.

Svim našim suradnikom i dopisnikom. Uztrpite se! Uvrstit će se, čim dodje na red.

Ovomu je broju priložen 2 komad „Služb. dodatka“.

Izdaje ga **„Hrv. ped.-knjiž. sbor“**, uredjuje **Ljudevit Modec**, a tiska **Drag. Albrecht.**

Digitized by Google

Br. 6. U Zagrebu, 20. veljače 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Nekoliko iskrenih rieči o zaprekah, stojećih na putu uspješnomu razvitku našega narodnjega školstva.

Piše **Mijat Stojanović.**

(Dalje.)

IV.

Riedke obćine nastoje popravljati školske sgrade, krečiti, čistiti, snažno dižati školske prostorije, pribavljati u pravo vrieme sve što školi treba: drva za ogriev, valjana i pouzdana poslužitelja za školu, pisaće stvari za školsku mladež, učila za zornu obuku, i za zemljopisnu i prirodoslovnu itd., vodu za piće, pokusni školski vrt sa potrebitim vrtlarskim orudjem i sjemenjem, pčelinjak sa 2—3 pčelca, gombalište sa najnuždnijimi spravami za tjelovježbu.

Zar to nije zapreka? — Te kako velika, koja se s puta ukloniti može samo složnim nastojanjem, kao što biva po onih obćinah, gdje su razboriti obćinari i zadahnuti čuvstvom zajedinstva, a na čelu obćinske uprave imadu čestita poštenjaka, značajna rodoljuba i poštena domorodca. Sažalenja je vriedna svaka obćina, koja u obćinskom zastupstvu neima ljudi sposobnih, vještih, umjetnih za obćinsku samoupravu, ljudi naprednjaka, koji pojimaju neizmjernu važnost narodnjega školstva, na kojem se osniva obća prosvjeta naroda. Ako se, kao što je i pravo, pohvalno spominje i danas poslie viekova mati Rimljanka (Kornelija), koja je svojim susjedam i prijateljicam pokazala svoju djecu kao svoje najskupocjenije dragulje: tako je pohvale vriedna i svaka obćina, koja u svojoj djeci smatra svoju ljubimčad, svoju nadu, svoje nasljednike, te svojski skrbi, da joj pri uzgojnom razvoju i pri obuki ništa nemanjka, što bi moglo i najmanje priečiti razvijanje tjelesnih i duševnih dječjih sila. Naš je narod, ako dosad i ne svojom krivnjom, u prosvjeti zaostao iza drugih naroda, pak bi imao postostručenom pomnjom nastojati, da sastigne druge naprednije, pak zato i srećnije

Digitized by Google

narode, a za to ima dosta sposobnosti, te ako i odsele zaostane iza drugih, zaostati će svojom krivnjom. Tko nastoji sam se pomoći i Bog mu pomaže. Budi nam najpreća narodnja škola, prosvjeta i naobraženost, pak će se sigurno postići željena svrha polag izreke evangjeoske odnoseće se na vječni život: „Najprije tražite kraljestvo nebesko i pravdu njegovu, a sve će vam se drugo dodati.“ — Tako glede zemaljskoga života: „Najprije tražite unaprieditи narodnje školstvo i obću prosvjetu, pak će se postići blagostanje i sreća naroda.“

V.

Uškolovana mladež po mnogih mjestih nepohadja školu redovito. Kad će već jednom nastati napredna doba, da se nebude morala nametati novčana globa za izostajanje neopravdano od škole. U Lici i Krbavi po kršu, gdje neima niti jednoga sela, gdje bi sve kuće bile na okupu, težko će se ikada postići zimi redovito pohadjanje učionice, jerbo tu su udaljenost kuća od škole po milju i pol, putine zavejane dubokim sniegom, pokadšto poplavice vode, uboštvo naroda, te golotinja i bosotinja djece zapreke, koje se nemogu nikako ukloniti s puta. Proti buri u Lici na Kapeli, na Vratniku, na Oštarijah, na Kuku, na Papuči, na Ljubči, na Metli, na Srednjojgori, na Velebitu itd. itd. neima u tom obziru pomoći. Ljeti bi se dalo mnogo toga nadoknaditi, da nije običaj, za svakom kozom, za svakom ovcom, za svakom kravom, za svakim prasetom šiljati u polje pastira: ovčara ili ovčaricu, kozara ili kozaricu, govedara ili govedaricu, a zavesti občinske pastire (čordaše) opet nije moguće pri ovako raztrešenih seoskih kuća, gdje skoro nitko nemože bez $^1/_4$—$^1/_2$ milje hoda govoriti sa susjedom. Pa kakav može biti tu družtveni život, gdje žive ljudi osamljeni kao pustinjaci? Dao Bog, da ikada bude moguće ovu zapreku ukloniti s puta razvitku narodnjega školstva. A što nije moguće. — Kad se bratska srca slože, i olovo plivat može; a nesloga kad zavlada, isto perje na dno pada! — —

Naš narod može samo sloga spasiti, a nesloga će ga upropastiti. Vjerujte mi, istina je, o tom sam se osvjedočio mnogogodišnjim izkustvom.

VI.

Riedko koja občina skrbi poboljšati materijalno stanje svojih narodnjih učitelja.

U sadašnje vrieme, gdje su sve stvari potrebite za život, bilo jelo, bila odjeća, bio stan, jako poskupile, da niti nespominjemo, što učitelj treba neobhodno za svoju duševnu hranu, koju izvrstnu pedagog. ili znanstvenu knjigu, koj valjan časopis strukovni, nije ni pomisliti, da bi mogao narodnji učitelj sa godišnjih 300 for. makar i kuburno i oskudno, težko, premučno životariti, a treba učitelj da svježim duhom, veselim srdcem, vedrim licem, mirnom dušom, dobro razpoložen, zadovoljan, veseo stupa u učionicu medju svoje učenike. Može li on to učiniti, kad ga taru brige kao zla godina, bije tuča oskudice sa svijuh strana nemilo, kad gladuje duševno i tjelesno, kad neima dana u godini, da mu što nemanjka, bez čega se neda živiti. Veselo srdce kučine prede! A presti

Digitized by Google

kućine posao je težak, mekanićan; ali djecu uzgojivati i obučavati, posao je prevažan, za koji se iziskuje podpuna duševna i tjelesna željezna snaga; za takav rad potrebito je biti vještim, umjetnim, školovanim, uvježbanim, izkusnim mužem, koji puno čita, piše, uči se, mozga, vježba se i neprestano napreduje u zvanju i poznavanju prirode, čovjeka, djeteta gledom na tjelesne i duševne sile i sposobnosti, u poznavanju ćudi, družtvenoga života, poviesti, kulture i njezinih činbenika u narodu; njemu (učitelju) nesmije ostati nepoznat napredak kulturni ni svoga naroda ni stranih kulturnih naroda, on mora biti svojim učenikom pravi uzgojitelj i učitelj, dakle podpun, valjan, vješt pedagog i didaktik, uman gospodar, uzoran u svakoj struci znanja, za koje se u narodnjoj učioni polaže temelj, na kojem se dalje gradi u srednjoj i u visokoj školi. To bi imale občina na um uzeti, k srdcu primiti, dostojno uvažiti, pak se osvjedočiti, kako je neobhodno potrebito poboljšati biedno materijalno stanje onih ljudi, koji su pozvani promaći, unaprediti, podići, oživotvoriti narodnju sveobću prosvjetu i naobraženost, od koje zavisi napredak narodnje privrede, ratarstva, obrtnosti, zanata, prometa, trgovine, svega, o čem zavisi blagostanje i sreća naroda. Bolje je umieti, nego imati! a ja bih rekao, tko neumije ništa, tko je neuk, nevješt, nesposoban za rad i privredu, nemože ništa ni imati. Što tko neuči, ono nemože ni znati, a bez učione neima znanja, bez valjanih, dovoljno osposobljenih učitelja neima dobrih učiona, a dobra poslenika, vješta, umna i valjana, treba dobro platiti.

Najbolje, najsposobnije i najodličnije sile naroda morat će se takmiti i jagmiti za mjesta narodnjih učitelja, i dok to nebude, nećemo pravo napredovati; ali pitam svakoga nesjetnoga po Bogu brata, što će namamiti takve sile naroda, da se posvećuju pućkomu ili narodnjemu školstvu? Možebit 300 for. godišnje plaće? E, to su nekoč bili silni novci. Kao nadučitelj i ja sam imao nekoliko godina 300 for. u srebru, računajuć for. po tri srebrena dvadesetaka (cvancike), al je onda bilo sve jeftino i brašno i meso i mast i odjeća i obuća i stan i druge potrebštine; u gostionici objed gospodski dvadeseticu srebrnu, a sad 2 stotinjaka austr. vr. — najmanje 1 stot. 70 novč. — Bolje je ni nespominjati, jerbo što je bilo, prošlo je, pak se bojim nikada više. — Na sve to imale bi se občine dobro obazreti, pak u svom vlastitom interesu nastojati, da svojim učiteljem u tako jako preinaćenih okolnostih poboljšaju materijalno stanje. Svaki novčić potrošen na uzgojne i obučne svrhe donosi sigurno stostruke kamate, ako ne danas i sutra, a ono s vremenom..Ni iz žira nemože uzrasti za godinu dvie dub, bukva, brest, klen, hrast u čas, nego treba pol i cielo stoljeće, dok uzraste i razvije se do svoje podpune snage, a da narodnja učiona danas sije, a sutra da se već njezin plod žanje i pobira, sudite sami, je li moguće. — Tko želi postići veliku svrhu, mora upotriebiti shodna sredstva nežaleć ni truda ni troška.

VII.

Na gdjekojih mjestih vlada od najnovijega vremena nesloga i nesporazumljenje izmedju učitelja, gdje ih je više na jednom zavodu, kao što je to po gra-

Digitized by Google

djanskih i četverorazrednih narodnjih učionah. Gadna zapreka, kad Vestalinke neznaju sačuvati vječnjega ognja — ljubavi, sloge, sporazumljenja. Preporučam za tu pošastnu bolest ove naše narodnje poslovice: „Sloga od Boga! nesloga od zloga!“ „Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari!“ „Nesložna braća, propala kuća!“ A nestalo stida, nestalo vida!“ „Nestalo nesloge, nastale mnoge — nevolje!“ — Nesloga po naših gradjanskih učionah dolazi ponajviše odtuda, što bi svaki gradjanski učitelj rado mahom biti ravnateljem zavoda, a zavod treba samo jednoga kao i svaki dom što treba samo jednoga kućnoga gazdu, jednoga starešinu. Sve se čupa i nateže za prvenstvo, a nitko neće, da se pravom vrlinom pokaže vriednim prvenstva. Težko je slušati, a još težje pametno, umno i valjano zapoviedati.

Gdje su same strasti,
Ništ' nemože cvasti!

Najsmješnije je čuti: „Ja sam to i to, i ono i ovo učio, pak da sad slušam ravnatelja i nadzornika, koji nije učio u tom i tom mjestu fiziologiju, — alogiju, elogiju, ilogiju, ologiju, ulogiju, i kako se već zovu sve te gije i gilogije. — Ako je tako, junački sinovi, onda smo u Hercegovini i u Bosni ustaše i Turci, pak hajde u koštac. — Lako je reći: Ja sam to i ono učio u B. u P. u X. i Y. a kako — jesi li i dobro naučio, posve proniko u ono, što si učio, jesi li steko podpuno izkustvo, prošo, što se veli sito i rešeto, vodu i vatru, najeo se kruha iz mnogo peći? Nemoj se, junački sine, vrpoljiti, kebeljiti i šepiriti; ćekaj malko, pak skočivši reci: hop! Teorija i praksa — to su dva pojma, dva ekstrema, jedna bez druge nevalja ni pušljiva boba, ni lule trula duvana. Bio si u učionici, u realki, u gimnaziji, u učiteljištu, u sveučilištu. Pak šta? Pokazali su ti svuda put, kojim ti valja proći, da dodješ do prave mete. Izkustvo života posve je nešto drugo, nego sgoljna teorija, a teorija i praksa dva su krila, kojimi se dade poletiti poput sura orla suncu pod oblake. Mir, junački sinovi! ugrijali ste se kao futočki knez, a neznate zašto. Škodite i sebi i obćemu napredku. Nemojte se sramotiti. Ima teorije i izvan škole. „Gdje je prave volje, tu je uviek bolje!“ Nemojte se šepiriti onim, što ste učili, nego se osvrnite na ono, što ste sbilja proučili, naučili, izučili i postigli, pak ćete se umiriti. — I ja sam nešto teorije, al nikada bez prakse učio u Š., u K., u B., u O., u B., u Ž., u K., u Z., u K., u O., u G., pa i sad još učim, ineću ni do konca izučiti, makar doživio 100 godina, a vi bi ste rada poletarci, goljuštravci bez boka i brade, da ste mudriji od svih velikih i malih proroka. Pomislite, molim vas na Habakuka; angjeo Gospodnji uzeo ga sa njegovom taranom za perčin i odneo na jamu lavsku, u kojoj sjedjaše Daniel. Valjda čekate s našimi načeli da i vas spopadne višja vlast za perčin i nosi k jami lavskoj? — Mir vam i domu vašem! —

Nedao Bog, da se kukavština pokaže u svoj svojoj goloti! —

(Sliedi.)

Digitized by Google

Dragutin Kehr.

Slika iz života marna učitelja.

(Dalje.)

Četvrtoga travnja 1859. prispio sam u Waltershausen. Na svoj rodjendan nastupih službu, razloživ učiteljskomu sboru svoja načela. Učitelji nisu imali plaće, već su životarili od akcedencija. U školi su bila djeca poredana po časti i staležu roditelja. Nije tu bilo zemljovidom, fizikalnim aparatom, učevnoj osnovi i kakovu redu u obće ni traga. Svaki je učitelj radio, kako bi najbolje znao i mislio. Uvidih, da valja sve reformirati, ali da će tu biti i stotinu zapreka. Od prvoga dana već nastojah, da se s učitelji sprijateljim, pak da onda sjedinjenimi silami stvar pokrenemo. Ravnatelj, koj neživi sa svojimi učitelji u ljubavi i slozi, manje je od ništice. Ja kao mlad čovjek živio sam sa svojimi učitelji u ljubavi, pa i oni uvidiše, da treba zastarjele običaje i uredbe izkoreniti. U školu uvedoh ravnopravnost, a prednost imao je samo onaj, koj je bio marljiviji i čedniji. Bogati su bjesnili, a siromašniji se veselili, što uvedosmo u školu ravnopravnost. Nu žalibože pao sam na skoro u nemilost posljednjim. Ovi nešiljahu djece si marljivo u školu, a ja zahtievah, da ih na to prisile, pa ako uztreba, i kazne. To ih je ogorčilo. Nebijah im bo po volji, što sam uveo strožiju disciplinu. I tako moradoh mnogo pretrpiti za stvar toli plemenitu. Za kratko vrieme umre mi kćerka. U kući sve plakalo. Dan prije pogreba primih anonimni list sliedećega sadržaja: „Gradjani walterhausenski raduju se, što Vas je Bog smrću Vašega djeteta kaznio.“ To li sam u Waltershausenu zaslužio! Kakovo me čuvstvo obuzelo, kad sam ga pročitao, svatko si može pomisliti. Pripoviedam pako to ovako otvoreno zato, da dokažem učiteljem, mojim nekadanjim učenikom, koji mi se često tuže, da i mene gorki kalež minuo nije. — Mnogi bi na mojem mjestu očajao bio, nu ja bijah vazda miran, nevraćajuć nikada žao za sramotu. Znao sam vazda sama sebe svladati, držeći se svedjer načela: „Narod siliti k dobru, znači narodom vladati.“ I tako idjah mirno svojim putem, imajući uviek na umu: kako da si školu podignem. Odulje me zanimala misao, kojih mi se sredstva latiti, da narod obljubi školu. Nekoja ću ovdje navesti, da ih i drugi učitelji čuju. Uvedoh ponajprije obće školske svečanosti, na koje pozvah i sve roditelje. Da izpadne sve svečanije, dadoh načiniti više barjaka, a djevojčice spletoše na nje vience, dječaci pako nakitiše si šešire kiticami cvieća. Pod nadzorom učitelja prodje sva mladež gradskimi ulicami na igralište izvan grada. Mladež je ondje pjevala i igrala se, a množtvo roditelja nasladjivalo se uz djecu. Mnogi dodjoše djeci za volju, a drugi da vide, što li će to biti. I sam grad žrtvova nešto, te djecu počastismo kruhom i kobasicami. — Pod noć vratila se mladež opet u redu i pjevajuć u grad. Nevino veselje mladeži izmamilo je mnogim roditeljem na oči suze radostnice, što je opet bilo školi u prilog. Opazio sam nadalje, da su mnogi roditelji ogorčeni s toga, što moraju djeci nabavljati pisanke, zadaćnice itd. Valjalo im posegnuti u džep, pa zato stala na školu vika. Mnogi rekoše: I mi živimo, premda nam nisu roditelji takovih stvari ku-

Digitized by Google

povali! — Da i tomu pomognem, uvedoh neku vrst lutrije. Načinih naime 1500 srećaka po grošić i razprodav sve srećke primio sam 50 talira. Za 15 talira nabavih liepih sgoditaka, a 35 talira ostalo mi za zadaćnice, pisanke itd. Kad su roditelji morali dati djetetu si grošić za pisanku, bijaše krike i vike, a za lutriju imali su svi novaca, jer su se nadali za grošić svakojakim sgoditkom. Tako uvedoh si na liep način red u školi. Malo po malo nabavih si sva učila, kojimi se još i danas učitelji služe, a roditelji se sve više i više zanimahu školom, pače ju neki upravo obljubiše.

Za kratko vrieme izabrali me predsjednikom obrtničkoga družtva. Tudier predavah gradjanom o fizici i nekih drugih predmetih. Kad sam vidio, da gradjani rado i mnogobrojno dolaze na predavanje, predložih, da bude i gospodjam dozvoljeno svaki mjesec po jedan put dolaziti na predavanje. Predlog prihvatiše oduševljeno. Na prvo predavanje došlo ih malo, nu vidiv kako prisutne stvar zanima, znao sam, da će ove budući put dovesti i druge. Pa tako je i bilo. Govorah im o kućanstvu, o kemiji, o njihovu laboratoriju — kuhinji, o hrani, kako se imadu rabiti Papinovi lonci itd. To ih je zanimalo, pa je za kratko vrieme broj slušateljica narasao na stotine. Ja sam to i jedva dočekao, pa im radostan javio, da ću u buduće govoriti ob uzgoju u obće, a na pose, kako imade majka s djecom postupati. Ponajprije im tumačih, kako im je postupati s napršćetom (djetetom, koje sisa), zatim s djecom odraslijom pak o vriednosti igre. To je polje neutralno, pak jer sam ja kao otac mnogobrojne obitelji govorio iz izkustva, slušahu majke odobravanjem moje iskrene rieči. Vremenom prošao sam na školsko pitanje. Razpravih u tom pogledu sliedeća pitanja: „Čemu se imadu roditelji od škole nadati, i što opet imade ova od roditelja zahtievati?“ „Škola i dom imadu se medjusobno podupirati.“ — „Kako mogu majke djecu svoju za školu pripravljati.“ — „O laži.“ — „O poslušnosti i pietetu“ itd. — Tom sgodom opazih, da je moći ljudem i istinu kazati, dakako pristojno, bez strasti, ozbiljnošću i taktom, nedirajuć u ničiju osobu. Što sam želio, to hvala Bogu i postigoh, — navratih naime školska kola u drugu kolotečinu. Škola postala ljubimcem gradjana. Najprije stupiše u akciju, te stadoše raditi za školu odlićniji gradjani, zatim bivši joj protivnici. Dušom pako svemu bijaše gradski načelnik Albrecht, koj me je svakom sgodom podupirao.

Tako bijaše na gradjanskoj školi, a nije bora mi ni na obrtničkoj gore bilo. Ovu polažahu mladići — muževi pripravljajući se za tako zvani „majstorski izpit.“ Čudio sam se često, kako marljivo rade i uče. Dolazili bi u školu iz mjesta više sati udaljenih. Nedjeljom pošiljahu iz obližnjih mjesta šegrte u Waltershausen u tolikom broju, da već nije bilo za nje prostora u prostranoj i liepoj školskoj sgradi. Za seoske učenike napisao sam „Praktičnu geometriju“, dodavši joj liep broj zadaća za vježbanje. Zanimanje gradjana za školu bijaše mi nagradom, a drugo nisam ni želio.

Škola, prije gradjanom deveta briga, postade sada njihovim ponosom. U novoj i krasnoj školskoj sgradi zavlada mir, sloga i ljubav. Roditelji podupirahu u svem i svagda učitelja. Veseleć se uspjehu i smišljajuć nove osnove, nisam

Digitized by Google

ni sanjao, da ću morati naskoro Waltershausen ostaviti. O božiću god. 1862. ponudi mi drž. ministar Seebach mjesto inspektora sjemeništnoga, a već 6. travnja 1863., na moj 33. rodjendan, uvede me šk. savjetnik dr. Drag. Schmidt kao takova. Težko mi se bijaše razstati s gradom, gdje sam toliko ljubavi stekao. Učitelji i učenici me izpratiše; plačuć se rastasmo. (Sliedi.)

Rieč, dvie o monitorih.

Napisao **Drag. Körbler.**

Kolika je bila potežkoća učiteljevati u trorazrednih učionah sa 80—100 djece, te jednom učiteljskom silom, svaki će dokučiti, koj se je u tom položaju nalazio, te uz to što veći napredak svijuh razreda razmjerno jednako polučiti hotio. —

Koli veća ali potežkoća bila bi to sada, gdje obstoje četiri razreda, da se drugom alineom §. 61. šk. i nastav. reda nedozvoljava učitelju, da smije oveće i bolje učenike tako zvane monitore — teachere — imati u pomoć. Da ove druge alineje neima, doista ni prva alineja nebi izvediva bila.

Istom drugom alinejom spomenutoga §. ujedno se podobro označuje djelokrug monitora, nu kraj svega toga nakan sam govoriti o postanku im i još o nekih važnih po učitelja točkah.

A. Bell († 1832) i Jos. Lancaster († 1838) uvedoše monitore. Oni prvi zamisliše ideju o monitorih, paće sva se njiova metoda osnivala na tom, da učenik učenika pod nadzorom učitelja podučava. Da je i taj nadzor malo ne nikakav bio, to se razumieva, pomislimo li, da je u jednoj školi uz jednog učitelja često 700 do 1000 djece bilo. — Time dakako često promašio se je cilj monitora.

Kako je Bell a kako Lancaster do metode došao, koju njihovimi imeni okrstiše, opisano je potanko u lanjskom tečaju „Napredka“, te nećemo o tom dalje duljiti, nu spomenuti nam je samo to, da se njom, kao što obično svimi novotarijami biva, mnogo preceravalo.

Poput bujice bo raznio se glas o toj metodi u Francezkoj, Njemačkoj a i Ruskoj, te na zahtjev samoga ruskoga cara napisa, nu u njemačkom jeziku, Josip Hammel godine 1818. u Parizu djelo pod naslovom: „Der gegenseitige Unterricht. Geschichte seiner Entstehung und Ausbreitung durch Bell, Lancaster und Andere.“

U Francezkoj je zaniela nova metoda osobito neke financijere, koji, uviek pripravni na štednju, — ali dakako samo kod škole — proračunaše na brzo, kako bi se uz monitore, pošto oni ništa nestoje, mogao smanjiti broj učitelja na polovicu, i time prištediti dva i pol milijuna franaka.

U Njemačkoj uz žestoko pretresivanje rečene metode najposlie se takodjer prihvatila, nu znatno modificirana, t. j. djelokrug monitora vrlo ograničiše, a broj djece, što ih jedan učitelj imati smije, smanjiše. — Jednom riečju, nova

Digitized by Google

metoda, t. j. monitori stekoše si mnogo prijatelja, a kako i nebi? Ta znamo iz izkustva, da većina djece, imajuća kod kuće starijega uškolana bratca ili sestru, koji s njom ono opetuju, što je učitelj taj dan predavao i učio, mnogo su bolja od one djece, koja neimaju nigdje nikoga.

A tako nalazimo, kako jur napomenusmo, i u škol. i nastav. redu na temeljnu misao Bella i Lancastra, t. j. monitore, kojim je ali djelokrug vrlo ograničen. — „Monitori, veli se, treba da budu stariji i bolji učenici, a dužnost im, da samo s manjimi učenici opetuju ono, što je jur učitelj predavao; isti da su samo neka pomoć učitelju, a nipošto posebna nastava itd.“

Uz navedene u tom §. točke valja nam imati na umu još sliedeće:

I. Prigodom izbora monitora valja nam biti vrlo opreznim. Isti bo u koliko nam mogu pomoći i koristiti, još većma nam bi mogli i naškoditi. Uzmimo samo, da si u kojem razredu slučajno postavimo liju-prevejanca, taj će ti cio onaj razred i druge monitore pokvariti tako, da ćeš i sám imati posla i briga zadosti.

II. Izabrani i naimenovani monitori imaju se prije svoga rada po učitelju dobro uputiti, koja im je dužnost, da se neusmjele možda na svoju ruku raditi proti nakani i cilju učiteljevu.

III. Mjesto monitora ima biti mjesto častno i nagrada, koje mjesto mogu zadobiti samo najvrstniji učenici — a ne, da možda i tude protekcija zavlada. Čast ta poticati će veće učenike k natjecanju i radu.

IV. Posao monitora treba u obće što više ograničiti. — Dopustiti im se može, da nadziraju čitanje u prvom razredu, ili mekaničko čitanje zadanih i jur raztumačenih štiva u viših razredih; da izpitaju zadanu koju pjesmicu; da izpravljaju recimo prigodom pisanja brojka slabije učenike; da paze na držanje tiela kod pisanja; nadalje im posao budi razdjeljivanje i pobiranje pisanka, zadaćnica te pazka na red i čistoću cieloga zavoda, nu to sve pod nadzorom učiteljevim, a ne da se isti iz škole udalji, te i samu obuku monitorom prepušta.

V. Broj monitora ima se ravnati po broju djece u obće školu polazeće. — U školah sa 55—60 učenika dovoljan bude jedan monitor ili dvojica, i to: za prvi razred jedan, a za drugi jedan; toliko bo broj djece jedan učitelj uz jednoga, dva monitora liepo zajednice zabavljati može, a to je jedna od bitnih stvari. — Postigne li se to, zadovoljiti će se i naučnoj osnovi; napredak bude time povoljan i uspješan, a to nam je najvruća želja, jer znamo, da će se narod naš jedino time podići iz svoga mrtvila, te biti s vremenom ravan drugim prosvjetlenim narodom.

Digitized by Google

O nadievanju ptica, sisavaca, dvoživaca, riba; o sabiranju kukaca, leptira, ruda; o sušenju bilja i o skeletizovanju.

Piše **Davorin Trstenjak.**

(Dalje.)

IV. O nadievanju sisavaca.

Koli je mučno svlačiti malene ptice, toli je lako sisavce. Svlačeć pticu moramo vrlo pomno raditi, da se koža nepodere, dočim kod sisavaca, koji imadu obično jaku kožu, tolike pomnje netreba. Prije nego li ćemo sisavca svlačiti, valja nam ga, ako je zaprljan ili krvav, oprati, u koju se svrhu uzme češalj ili šćetka, pa se dlaka razčeše, mlačnom vodom smoči i šćetkom izpere. Očišćenu i opranu sisavcu nakostrieši se češljem dlaka, te se posipa sitnom piljevinom, koja vlagu popije i čini, da se dlaka brzo suši. U gubicu, nosnice i uši natrpa se piljevina, da nam se životinja neokrvari, kad ćemo joj kožu preko glave svlačiti.

Sad se položi životinja na ledja, a sa svake strane treba uz trbuh staviti cjepanice, da sjegurnije leži. Sredinom trbuha razdvoji se dlaka, a tom stazicom razreže se koža počam od grudi pa do blizu repa. Parajuć kožu moramo paziti da nerazrežemo drob, jer bi tim mogli kožu omrčiti. U nekih se sisavaca koža posve lako guli, kao što su zecevi, vjeverice, pusi, mačke, a u nekih težko, kao u jazavca, vidra, medjeda i d. Svlačeć ove posljednje, treba im oštrim nožem kožu od mesa, reć bi, odbrijati. Da se dlaka neomasti, posipava se golo meso piljevinom ili suhim pieskom. Kad je na taj način koža svučena, na koliko se je to moglo, odrežu se stražnje noge u kukovih, a rep u korenu. Za tim se svlači koža napred do prednjih nogu. Prednje se noge odrežu u lopaticah, da se može koža dalje čak do njuške, da i preko glave svući. Kod ušiju treba dobro paziti, da ih preplitko neodrežemo, a kod očiju, da kože neprerežemo, što se lako dogoditi može. Vrat se na prvom kralježu kod lubanje odreže, lubanja od mesa posve očisti, oči i jezik izvade, a mezdra se s kosti ostruže. Ako je škuljica u lubanje malena, to se jakim nožem izreže, da se laglje mozag odstrani. Za vadjenje mozga treba žličica. — Sad se vratimo k prednjima nogama. Prednje smo noge već prije odrezali u lopaticah. Sada nam treba oguliti kožu do čaporaka. Meso se odstrani, a kosti ostanu. To isto treba i kod stražnjih nogu. Preostaje nam još rep. U gdjekojih sisavaca rep se iz kože lako izvuče, n. pr. u puha, vjeverice, ali se u vidre, vuka, lisice i d. nedade izvući. Zato se rep razpori, pa se ovako meso izvadi. Ako li je ostalo što mesa ili mezdre na koži, to se pomno nožem odstrani, a koža se, ako smo ju slučajno gdje prerezali, sašije. Ako smo i rep razporili, to ga valja takodjer odmah sašiti. I tim bio bi najdosadniji posao gotov. Sad uzmimo otrov i kist, pa namažimo najprije lubanju i kožu oko nje, zatim noge, rep i ostalu kožu, te ju položimo u dvie pole. Ima li mesa u tabanih, to razrežimo tabane, te ga izvadimo, a prazninu

Digitized by Google

zaštrcajmo otrovom. Kad upije koža otrov, namažimo ju drugi, treći i četvrti put. Zimi se može koža ovako mazati i po četiri, pet dana, da ju posve valjano otrujemo.

Žica nam je svarena, treba ju samo zašiljiti. Jednu žicu trebamo za hrbtenjaču, dvie za prednje, dvie za stražnje noge, a jednu za rep. Kako je debeo vrat, tako debeo omotak namotajmo od kudelje ili vate na žicu hrbtenjaču. Ovaj se omotak dade po volji micati gore i dole. Turnimo žicu u lubanju, da na nosnicu izadje, a omotak t. j. umjetni vrat turimo do lubanje. Tim smo gotovi; zato podjimo dalje. Uz kosti prednjih nogu turimo žice, da na tabanih izadju i privežimo ih uz kosti. Prednje noge t. j. kosti prednjih nogu omotajmo kudeljom na toliko, koliko je bilo prije mesa. Na omotane kosti navučimo kožu, a žice spojimo s hrbtenjačom. Kako postupasmo kod prednjih nogu, tako valja postupati kod straźnjih, a i kod repa. Žice stražnih nogu i žicu u repa valja svezati s hrbtenjačom, pa kostur je gotov. Izpunimo sad kudeljom ili vatom kožu, i to najprije počamši od vrata, ali ne podpuno, zatim na ledjih i straga. Evo nam sad na polovicu nadjevene životinje. Sad nam treba daske, na koju ćemo ju učvrstiti. Evo nam i daske, koju smo si već prije priugotovili. Pokušajmo, kako će životinja na toj dasci stati. Zabilježimo si, gdje su joj noge stale, provrtajmo tamo rupice i turimo žice u nje, koje žice vire zvieri kroz tabane. Privinimo žice na dolnjoj strani daske i učvrstimo ih u nju. Sad nam naš sisavac stoji, ali ga je vidjeti, kao gladnu godinu; mršav je. Sad istom napunimo i ostale praznine, ali gledajmo dobro, da nam dobije pravi naravni i liepi oblik. Napokon sašijmo kožu na trbuhu jakim domaćim koncem, prigladimo dlaku na tielo, namjestimo valjano uši medju papir, dok se osuše, a umetnimo staklene oči, razredimo čaporke i privinimo rep kako valja, pa je posao gotov.

Ako se životinja ponajprije sva izpuni i na prorezu sašije, pa istom onda na dasku postavi, to neće imati nikad svoga pravoga naravnoga oblika, jer se sašivena neda naravno namjestiti.

Preporučamo početnikom, da se vježbaju najprije na vjevericah, zecevih, torcih i inih manjih sisavcih, a poslie na većih. Većih sisavaca, kao što su medjedi, neka početnik nenadieva, jer njim treba kožu nesamo na trbuhu, nego od vrata do repa i na noguh do čoporka razrezati, a to je poslie težko tako sašiti, da životinja dobije pravi naravni svoj oblik.

Buduć je životinju laglje nagaćiti, da stoji, a vrlo težko, da leži ili da skače, to preporučamo početnikom prvi način, a posljednja dva vještijim već nadjevačem, jer se za ova dva posljednja načina hoće velike vještine, pošto treba mišice u ležeće i trčeće životinje a i kožu tako stegnuti, kako je to u živa sisavca vidjeti, što je vrlo težko pogoditi.

Još nam je napomenuti sliedeće, što se u nadievanju sisavaca dogoditi može. Dobijemo li ljeti koju životinju, kad joj dlaka pada, to ju moramo ili odmah čim smo ju svukli, nadjeti i nedirati više u nju ili treba kožu osušiti, da se dlaka prihvati, pa ju onda naglo omekšati i nadjeti, inače joj dlaka izpane.

Digitized by Google

Gotova se životinja determinira i namjesti u ormar, kao što smo to kod ptica vidjeli. Evo dragi prijatelju, to ti je sve, što treba znati nadjevaču sisavaca.

(Sliedi.)

Dopisi.

Samobor, 8. veljače 1876. Mili „Napredče"! Javljam ti crnu viest, da nam dne 6. o. m. nemila smrt ugrabila premiloga nam druga Ivana Sušnika u 50. godini njegova života.

Svatko, tko je poznavao pokojnika, mora da prizna, da je bio jedan od onih, kojim stoji do savjestna vršenja častne, nu težke zadaće — naobrazbe mladeži; on ti bio u pravom smislu rieči učitelj. U svem učiteljevao 23 godine, od tih 17 u Samoboru. Kako mu bio život sladak, zaključit se može odatle, što se je do pred dvie godine boriti morao zajedno sa drugovi si mišlju: kako da si i na koji način osjegura svakdanje životne potrebe, jer plata bila što no rieč nit za živjeti nit za mrieti, o kojoj niti pojedinac nije mogao da živi, kamo li on, kojega okruživala supruga sa trojom dječicom. Što više, nesmiljena sušica uzimala mu tjelesnu snagu već preko 10 godina, dok ga evo upravo sada, kad se veselio, da će moći, pošto nam se stanje poboljšalo, sretnije i zadovoljnije živjeti, sada ga evo otelo, da razcvili četvero kukavnih sirota!

Znao i sam, što mu čeka obitelj poslie njegova odlazka, znao, nu dosjeti se jadan prekasno — istom prije dvie godine — al ga „Zadruga" neprimi, pošto mu lječničke svjedočbe odbrojile ure života. S toga mu nebijaše veće nesreće do one, koju je znao, da čeka obitelj očita nevolja. Nu polag svega toga neklonu on duhom; radio je on poput radine pčele u svojoj školskoj sobi, gdje si ga mogao vidjeti i prije i poslie izminulih sati za predavanje. Ali u posljednje vrieme tako oslabi (bilo to početkom ove zime), da već nit do školskoga si stola nemogaše dovući se, već bi sjeo kod vrata na smješten si stolac, te tako vršio svoju učiteljsku dužnost. Badava tu bilo sve nagovaranje sudrugova mu, da se povuče barma za vrieme u mir, neće da o tom čuje, dok ga evo baš na novu godinu bacilo u krevet, s kojeg se više neustade, dok ga danas neodnesoše do boljeg mu stana, gdje će, kako nam jednoć reče jedan od naših predpostavljenih: tješite se, bit će Vam plaća na drugom svietu bolja — tu ju sigurno i on primi.

Što će pako sada sirota udova sa ostavljenom dječicom? Uteći se u okrilje sl. trgovištnog zastupstva, koje će joj priteći u pomoć radi neumorna rada pokojnikova. — Da ga štovalo svjestno naše gradjanstvo, dokazalo je prigodom sprovoda, kojemu se pridružilo u veliku broju zajedno sa mjestnim škol. odborom na čelu im trgovištni načelnik Vojko pl. Špišić. Suznim ga okom sprovedosmo do hladna mu stana, gdje mu zaklinusmo: Ivane, druže! lego si u hladnu zemljicu, koja ti krije ostanke izmučena tiela, koje se žrtvovalo i radilo za nar. prosvjetu — ta ti zemljica bila lahka — slava Ti!!! Š.

Digitized by Google

Iz Primorja. Više puta se u privatnih kruzih, dà, i u javnih glasilih razpravljalo pitanje: „Ima li školska mladež i u koje vrieme sv. misi pribivati“ i „tko je na selu kateketa“? U načelu izrečeno je ovo: „Školska mladež dužna je, izuzam praznika, od proljeća do jeseni po nedjeljah i blagdanih i po svaki dan prije nauka sv. misi pribivati; nastane li zima, onda škol. mladež polazi službu božju po nedjeljah i blagdanih.“ Glede katekizacije veli zakon: „Na obćih pučkih školah dužan je djecu u nauku vjere podučavati dotični župnik ili ujegov duhovni pomoćnik. Nu učitelj je obvezan duhovnika svoje vjere u tom podupirati, ter ga, kada nalogom posla ili inače bude zapriečen, zamieniti.“ Nu kako to biva kod nas, čuj štioče i čudi se: Sada je kod nas najljuća zima, sveudilj nas bije bura sa škropcem ili sniegom. Primorac je siromašan, to mu se poznaje i na njegovoj djeci; on ju rado šalje u školu, kupuje joj knjige i druge potrebite stvari, ali ju nepremogne dobrahno obući. Djeca dolaze bosa i pô naga a kadkada i do kože mokra u školu. Ako je liep dan, to su sva djeca do pol 8 sati u školi, ako li je bura s daždom ili sniegom, to nam dolaze djeca jedva do 9 ili pol 10 sati, i onda tek počima nauk i traje propisano vrieme.

Kod nas je djačka misa obično u 9 sati i kašnje, kako se već svidi župniku. Može li učitelj svoju mladež po svaki dan u zimi i tako kasno voditi u crkvu? Nemože i nesmije, i to s razloga:

a) Učitelj nesmije samovoljno ili bud za volj čijih hira prekidati si predavanja; *b)* Župnik imade čestokrat prije mise, koja je uviek kasno, drugoga posla, n. p. upeljivanje, krštenje i upisivanje, a kadkada pogreb ili vjenčanje itd., istom onda misu, a pod misom djelenje sv. otajstva, kuševanje križića ili sv. moćih itd. Misa se svrši u 10 ili u 10 i pol sati.

c) Djeca nemogu bez pogibelji da si nenaškode zdravlju, tako duga gola i bosa stajati na mrzlu kamenu. A gdje je nauk? Je li dovoljno prije podne po jedan sat predavanja? a zakon nalaže 3—4 sata. Hoće li na pô smržnjena djeca biti tada pazljiva, osobito ona, koja su cieli sat hoda udaljena od škole i čestokrat na tašće? Kada će učitelj ostalo zadocnjeno vrieme nadomjestiti? To nemisle gg., ali ipak to zahtievaju. A da je tomu tako, evo dokaza: Polovicom studena p. g. dodje mi župnik u školu i reče: „Nisam mogao sve do sada doći u školu, bijah bo svojimi poslovi zabavljen, no ja se nadam, da ste svoju dužnost (katekizam?) izpunio. A sada mi kažite, što ste sve u to vrieme iz vjeronauka predavao djeci?“ (Gospodin župnik bijaše onda u školi, a kada dodje polugodišnji izpit, onda će i opet doći i djecu izpitivati vjeronauk te pobrati lovor-vienac.) Zatim reče djeci: Hodte marljivo u školu, svako se jutro operite, bogu pomolite, katekizam naučite, a kada na misu zvoni (na misu zvoni u 9 sati), onda u crkvu a poslie mise u školu — indi u 10—10 i pol sati. E, dakako, učitelj je novoga kova te će djecu poput duha sv. nadahnuti sa svimi mudrinjami i bez svakoga napora.

Ja služim već više godina na ovoj školi, a sve to vrieme vazda sam i kateketa, — kapelan je došao kadkada u školu i to zapaljenom smotkom, a da mu se ova neugasi, ode. Župnik dodje u školu, kad mu treba dječak, da komu

Digitized by Google

šalje poruke ili da njemu samu nosi listove na dva sata udaljenu poštu. To je katekizacija? — to je plandovanje! A ti učitelju sa 200 i više djece radi i muči se za drugoga, koj tebe i tvoje drugove ipak danomice bezbožcem, materijalistom i bog ti ga znao čim ne sve, sve na slavu božju nazivlje. Bavi se svake osmice po 8—10 sati vjeronaukom u 4 razreda, a tebi je za sve ostale predmete dosti 15—17 i na pol uzkraćenih sati, a kada ti posjeti školu inšpektor ili ća koj dostojanstvenik iz Zagreba, pak ti pokaže put iz škole, a ti onda ajde trbuhom za kruhom, jer ti se neće vjerovati, da ti je školsko vrieme prikraćivano, a polovicu toga preostaloga vremena da si morao vjeronaukom potrošiti. Škola nije da se samo u njoj katekizam uči, već da se djeca iz svih predmeta razmjerno za budući svoj život priprave.

Koliko god poznajem učitelja, ne vidjeh, da bi se ma samo jedan ustručavao vjeronauk u školi predavati, ali zato netreba misliti, da je učitelj rob, da se muči tudjim predmetom, da mu se nedopuščenim načinom prikraćuje šk vrieme. Ustajte g. plovane ranije, ako želite, da vam djeca polaze sv. misu; — u ostalom nije sada vrieme, da bi školska mladež mogla na dobu u crkvu i u školu dolaziti.

Ovo napisah u nadi, nebi li se moglo tomu i mnogim drugim nepodobštinam stati na put. Dužnost je žup. šk. nadzornika, da se prigodom vizitacije područnih učiona vazda dade točno izviestiti, da li dotični župnici ili njihovi kapelani svoju dužnost u školi točno vrše ili ne, a nemarne valja mu bez svakoga oklievanja i milosrdja prijaviti vis. zem. vladi.

Samo tim načinom uvesti će se red u školah. Učitelj imade pune ruke posla sa realnimi predmeti u školi, na kojoj bi 4 učiteljske sile raditi imale, a kao što se od njega zahtieva, da svoje dužnosti točno vrši, isto tako neka vrše gg. župnici svoje dužnosti, predavajuć marljivo vjeronauk u svojih školah.

Jošte Vam, gospodine uredniče, imadem javiti jednu novost. Naše svećenstvo u obće počelo je izbjegavati školu, učitelje pogleda mrklim, da prezirnim okom; neima tuj više prijateljskih sastanaka i razgovora, već je tuj nastalo trvenje i bezsramne denuncijacije. Učiteljstvo goji jedinu svetu želju, a ta je: da nam vis. kr. zem. vlada na proljeće pošalje svoga savjetnika, da mu svoje jade očitovati uzmogne.*

Jedan sa 200 učenika obterećeni
pučki učitelj.

---

* Nebismo radi u tu stvar dirali, jer i onako nisu još duhovni stolovi izdali svoje odredbe glede duhovnih vježba; nemože se dakle ni reći: propisano je ovo ili ono; nu pošto nas naš dopisnik uvjerava, da su sbilja stvari onako, kako ih on riše, priobćujemo ovaj dopis, da se zlu, ako sbilja tako obstoji, doskoči. Svatko neka vrši svoju dužnost, pa će biti mir! Ured.

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Njeg. preuzvišenost, ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je učitelja u Levanskoj varoši Gabriela Vojdića učiteljem obće pučke učione u Semeljcih, učitelja u Kapeli Marka Grivića učiteljem obće pučke škole u Novomgradu, priv. učitelja u Vrbici Franju Kotzbecka učiteljem obće pučke učione u istom mjestu, — bivšega učitelja u Orlovcu Ladislava Matkovića učiteljem obće pučke škole u Johannisdorfu, dosadanjega učitelja u Gaju Andriju Lukača učiteljem obć. pučke škole u Sesvetah.

— Mjestni škol. odbor u Zaprudju (kotar velikogorički) umolio je kr. šk. nadzorničtvo, da mu se dozvole držati prvopoljetni izpiti u drugoj polovici ožujka, a godišnji u kolovozu, tako da bi onda praznici pali u mj. rujan i listopad. Mjeseca listopada je berba, pa su onda mužkarci i žene u vinogradih, a djeca hrane i pasu marvu. Škola je onda dakle prazna; tomu bi se dalo pomoći, ako se praznici prenesu u mjesece rujan i listopad.

— Zabava, što ju je priredio 9. o. mj. upravljajući odbor „učit. Zadruge", posjetilo je uzprkos mogli bismo reći svakdanjim zabavam liepo číslo gospodjica i gospode. Zabavu počastiše velem. g. Jurković, vl. savjetnik i nadzornik škola; presv. g. Ivan Kukuljević, predsjednik zem. šk. odbora; predstojnik odjela za bogošt. i nastavu kod c. kr. voj. zapovjedničtva, major Špilauer; nadzornik puč. učiona, Andrija Knežević. Dvorana bila je dubkom puna mlada svieta, te se plesalo do biela dana, a stariji se zabavljahu i veseljahu u ostalih prostorijah. Bilo je i liepih zgoditaka, premda ne toliko, koliko prošle godine. Vidi se dakle, da su zadružne zabave gradjanstvu zagrebačkomu upravo omiljele, pa da rado na nje dolazi.

— „Smilja" je već izašao 2. broj, te se odlikuje svojim upravo obilnim sadržajem, kao i ono prošle godine. Predplatnici dolaze svaki dan, pa se nadamo, de će číslo predplatnika biti veće od onoga prošle godine. A to zavisi o naših učiteljih, koji čine školu školom, koji su duša svemu. Oni mogu liepim načinom ponukati roditelje, da žrtvuju 50 novč. Jedan put valja početi, a na to je u prvom redu zvan pučki učitelj kao obrazovatelj naroda. Revan i oduševljen učitelj može mnogo učiniti, a nemaran mnogo zanemariti. S toga se nadamo od rodoljublja i samosviesti našega učiteljstva, da neće biti škole, gdje nebi „Smilje" imalo barma deset, dvanaest predplatnika.

— III. sjednica hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora. Tajnik M. Kobali pročitao je zahvalnice začastnih članova gg. šk. nadzornika: Drag. Dürra, Baloga, Bobinca i Grotića, u kojih se zahvaljuju na počasti, te obećaju svagda i svagdje promicati i unapredjivati interese ovoga sbora. Dopisujući član g. Körbler se takodjer zahvaljuje i moli pravila, jer se nada, da će mnogi njegovim nagovorom pristupiti kao član sboru. P. g. Grotić položiti će osim toga i utemeljiteljnu svotu. Mj. školski odbor u Granešini pristupio je kao utemeljitelj ovomu sboru, te jur poslao polovicu prineska, naime 12 st. 50 n. Živio, ugledali se u nj i drugi odbori! Kotarska knjižnica u Ljutomeru u Kranjskoj moli, da joj sbor uzrači poslati sve knjige, što ih je dosele svojim troškom izdao. Pošto je ista knjižnica ovomu sboru sve svoje knjige poklonila, to će se i njoj sve dosele izašle knjige poslati. — Podnieti će se molba vis. kr. zem. vladi, da uzrači pozvati obćine, neka bi oglase i natječaje takodjer i u „službenom dodatku" „Napredka" priobćivale, a to s toga, što mnogim učiteljem „Narodne novine" ni nedolaze u ruke. Po §. 29. imenovat će sbor učitelje kao povjerenike. Toga radi sastaviti će se kratak poziv i imenovnice. Pozvati će se napokon učitelji, da ovomu sboru dojave za školstvo zaslužne muževe, koje će onda on imenovati začastnimi članovi.

— Ovih dana bio je u Zagrebu g. Opat, ravnajući učitelj iz Velike Gorice sa obćinskim sudcem Hribarom, te su razgledali i izmjerili klupe po Kunzeovu sistemu, kakove se nalaze na ženskoj vježbaonici i viš. djev. školi u Zagrebu. Čujemo, da su neke obćine dale načiniti za svoje škole klupe po starom sistemu. S toga upozorujemo kr. šk. nadzorničtva i mj. šk. odbore, da nastoje o tom, da se negrade klupe, koje su nepraktične, koje u obće nevaljaju.

Razne viesti.

— O fizičkom uzgoju žena. U Petrogradu držao je „Pedagogičeski muzej" 12. veljače sjednicu o tjelovježbi. Profesor Leshaft potaknu tuj pitanje o fizičkom uzgoju žena, razjasniv stepen istoga u Rusa i inostranih naroda. On veli: U Njemačkoj se upravo nezanimaju pravim uzgojem žena, već im je samo mar do ljubkosti (gracija) i estetičnosti lika, a po tom se cieli fizički uzgoj osniva na plesu. Tuj je majka spram kćeri vrlo stroga, nu i jednostrana, jer želi, da joj bude kćerka dosljedno žena, po svojem umnom i fizičkom uzgoju samo dobra gazdarica. — Takovim zahtjevom posve udovoljuje obstojećoj sistemi uz germanski konservatizam, što se tiče uzgoja. — U Francezkoj, fizički razvitak žena, gdje je uzgoj u rukuh duhovničtva, susreta u posljednjih moćne protivnike. I u Švicarskoj se ni to zaboravilo — U Saksiji pako se žene usrdno zanimaju tjelovježbom;

Digitized by Google

na takove se pako vježbe, kao što je ples, ni ne obaziraju. U Austriji je godine 1874. u programih za ženske škole gledom na tjelovježbu, uzporedjena ista školam mužkim. Prelazeć u Rusiju upita govornik: kako je kod nas sa fizičkim uzgojem žena? — „Ne nastoje ništa oko toga, posve je zanemaren", bijaše odgovor. Po tom u Njemačkoj i u Franczkoj je podložnost kćeri pram svojim materam vrlo stroga i duga; a kod nas su djevojke slobodnije: njih skoro i ne sile na ono, što im se nemili. U ostalom u naših djevojka opaža se želja za takovim uzgojem, kakov daju mužkim i nastoje, da budu njim ravne. U takovih okolnostih, udaljujuć se od pedagogijske istine, da se umni uzgoj ima razvijati jednako sa fizičkim, nalazim tjelovježbu vrlo shodnom u ženskih školah. Jedno uz drugo mora napredovati uzporedce, dočim se inače pokazuje oslaba organizma, nemoć. Ljubkost, estetičnost, koja se pojavlja gibanjem — jest zadaća fizičkomu uzgoju. Samo posredovanjem istoga postizava se krasota vanjskoga lika, krepost, okretnost, nježnost gibanja.

Razjasniv svu potrebu i korist tjelovježbe, dade govornik program gledom na fizički uzgoj žena. U tom se programu nalaze sve vježbe, koje i kod mužkih, samo ne — što se po sebi razumieva — bojne vježbe, jahanje, mačevanje itd. Napokon pridoda jedan član komisije, da polazi školu mačevanja 25 žena.

D. S.

— **I učitelj doživio liepu starost.** U Lackenbachu, nedaleko Neustadta, slavio je 18. studenoga pr. g. umirovljeni učitelj Josip Mannheimer zlatni pir. On broji preko 100 godina, a supruga vjerna mu drugarica 96. Premda imadu samo jednu kćerku, to im je ipak tom sgodom 27 unuka i praunuka čestitalo. Doista riedkost!

— U Gothi objesio se dječak polazeći školu, komu je 13 godina, u Kraehbergu uze si takodjer jedan mladić život, a trećega nestade bez traga i glasa. Kako se pripovieda, učiniše to, bojeći se kazne. Roditelji i učitelji zamislimo se u to, te si uzgajajmo mladež kako valja.

— **Školstvo u Ruskoj.** Ruski ministar nastave grof Tolstoj proputovao je južne provincije evropske Ruske, da se o školstvu glavom osvjedoči. On se je vrlo zadovoljan vratio. Na više mjesta izrazilo mu je pučanstvo svoju zahvalu za uspješno preustrojstvo škola. U Nostowu na Donu predadoše mu otci i majke učeće mladeži adresu, u kojoj mu izriču svoju blagodarnost. Ministar se uvjerio, da većina pučanstva smatra preustrojstvo škola spasonosnim korakom.

Municipalno vieće u Petrogradu vieća o tom, kako da se uvede prisilan polazak škole. — Osnovu izradilo je šest članova.

— Izbornici u Minnesoti zaključiše velikom većinom glasova, da imadu i žene, koje navršiše 21. godinu, pravo votirati, i da mogu biti birane u školske odbore.

Književnost.

— **Početnica hrvatske povjestnice za mladež pučkih škola**, napisao Lj. Tomšić, učitelj dolnjogradske obće pučke škole u Zagrebu. (Drugo izpravljeno i popunjeno izdanje. 1876. Strana 80. Cieua 30 novč.)

Mislimo, da nam netreba dokazivati znamenitost poviesti u obće, o tom smo svi uvjereni, već prelazimo umah na dva glavna pitanja, oko kojih se vrti ciela obuka u pučkoj školi: 1. Što i koliko treba napisati iz hrvatske povjestnice za pučku školu? — 2. Kojim ju načinom valja pripoviedati?

Svi smo jedne misli, da pučka škola uči svoga naroda poviest, nu nismo jedni u tom: koliko i kako ju treba tumačiti? — Po našem mnenju neka bude piscu povjestnice najsvetija nakana: da ga djeca lako shvate i razumiju, pak da privede učenike jasnim i zanimivim poviedanjem osvjedočenju, da se narod razvija i kroči do svoje samostalnosti lih naobrazbom, a gdje se ta zanemaruje, kako se kazni. Poviest ima u mladjahnih srdcih razviti bujnu klicu ljubavi za domovinom, podpaliti i pobuditi pomisao, da je spas njihove domovine: sreća, čast i sloboda, i to im treba tako preliti i usaditi u dušu, da će se toga vazda spominjati. A da li se to postizava knjižicom, u kojoj je množina imena i bitaka? — Mislimo, da ne. Podajmo odraslu mladencu povjestnicu nanizanu suhoparnimi imeni i godinami bez opisa, neće je nikada onim uzhitom čitati kao onda, kada ju popunimo tumačenjem i mogućimi poukami.

Priprema li se gradivo za poviest, treba vazda imati na umu, da će tu knjižicu dobiti u ruke nestašna djeca, u koje su jošte nerazvite duševne sposobnosti i sjetila, te koja nerado čitaju pusta imena, a da ih njimi neuznesemo. Po mnenju izkusnih pedagoga nemože diete pojmiti skoro ništa iz svoje poviesti, dok mu nismo progovorili u kratko o njegovoj domovini i narodu, koji u njoj živi, i kad smo ga upoznali sadašnjošću, predjimo u prošlost.

G. Lj. Tomšić, sastavljajuć povjestnicu za mladež, nije se nit najmanje osvrtao na pedagogijsko načelo: od poznata do nepoznata, od sadašnjosti u prošlost, već je na brzu ruku u kratko iz Tkalčićeve povjestnice prepisao, nu žalibože na nekih mjestih manjkavo i pogrešno. Izkušani učitelj, koj pregleda budi s nehajstva, budi s neznanja metodičke umjetnosti, podobi neuku gospodaru, koj želi na goleti bez rationalna gospodarstva proizvesti izdašan plod.

Nepojmimo, čemu su ona dva predgovora na učitelje, a knjiga je napisana za djecu? U predgovoru veli g. Lj. T., da mu je namjera ovim djelcem pokazati na temelju svoga višegodišnjega izkustva u školi, koliko bi se moglo zahtievati povjestničkoga znanja od mladeži pučkih škola. Gosp. Lj. T. nebude nam upisao u grieh, ako uztvrdimo, da je ne-

Digitized by Google

mogućе u pučkoj školi, gdje jedan učitelj tri razreda obučava, toli silna imena i neprestane ratove utuviti djeci u glavu, a borami niti u gradskih. (Uvjerio se i sam o tom.)

A sada da vidimo, kako tumači g. Lj. T. poviest mladeži pučkih škola. On počima evo ovako: „Prije nego li su se Hrvati nastaniii u današnjoj svojoj domovini, bijaše gospodar današnjih hrvatskih zemalja rimski car Heraklij, koji je bio jako bogat i mogućan. Hrvati pako stanovahu u to vrieme za gorami Tatrami ili Karpati, te nazivahu svoju zemlju bielom ili velom Hrvatskom“ itd. Iz ovih redaka razabrati će svaki uman učitelj, da to nije način, kojim se ima poviest tumačiti djeci, van jednostavni prepis iz običnih povjestnica i to po zastarjeloj bajci Konstantina Porfirogenita, koju je u novije doba zabacio naš neumorni povjestničar dr. Rački. Ta je seoba Hrvata, koje se g. Lj. T. drži, pjesan, koju je Hrvat pjevao o seobi naroda svojega, kako su hrvatski narod na putu njegova života pratile dvie rodjene sestrice: Tuga i Buga ili kako Hilferding tumači: zla i dobra kob. (Vienac. V. K. 1872.) Nu g. Lj. T. skratio je i staru bajku nejasno, a za mladež posve nedokučivo. N. p. Kako se to slaže, da je bio Heraklij jako bogat i mogućan car, a nije mogao svladati Obre. Tuj bi se morali napomenuti razlozi, s kojih je taj car oslabio, a to je neslogom naroda. Djeci nije dovoljno kazati, da bijaše Heraklij gospodarom današnjih zemalja; treba jim ponajprije spomenuti, koje su te zemlje. Napokon ni to nije razumljivo: „prije nego li su se nastanili u današnjoj svojoj domovini“ imala bi se oertati domovina. Nenavadjaju se niti razlozi, s kojih su krenuli Hrvati na jug, već se na prosto veli: „da krenuše 5. i 6. vieka iz svoje zatatranske domovine prama jugu.“ Rimskomu caru moglo se je pridodati, da je stolovao u Carigradu. Napominje se takodjer, da su Hrvati tada našli ovdje više srodnih plemena, a neveli se, odkuda su došla ta plemena i kako se imenovahu. Kod pokrštenja Hrvata izpustio je g. Lj. T. najzanimivije, a to je opis Solina, u kom je hrvatska slava pokopana, zatim biskupske palače te kako se je započeo Špljet.

Pošto su pako dokazali povjestničari u novije vrieme, da su to bajoslovni ostatci, koji neimaju povjestničke vriednosti, s toga ni mi nebi po tom bajoslovju tumačili djeci seobu Hrvata, već po sliedećem poviedanju, koje su svi naši povjestničari poprimili:

Za obćenite seobe naroda, kad su Germani hrlili k zapadu i Italiji, pomicalo se je za njimi slavjansko pleme, i zauzimalo prazne krajeve, što su jih Germani ostavili. I tako su već u 5. i 6. stoljeću naselili Slavjani današnju Hrvatsku, Slavoniju, Dalmaciju i Bosnu. Višeputij navaljivali su na rimske gradove u Dalmaciji, nu pošto nebijahu vješti u umjetnom obsjedanju, nemogahu ih predobiti. Nakon toga odreknu se oružja i, življahu u slavjanskoj zadruzi, te obdjelavahu svoja polja. Oni nisu imali svojega vrhovnoga vodje, već su živili raztepeno pod raznimi imeni. Mnogo je godina minulo, dok je od zadruge postala obćina, nad kojom je župan vladao. Živili su mirno i krotko. Kad su Obri navalili u Panoniju, porobili su u njoj sva slavjanska plemena, te su Slavjani kao zarobljeni vojnici udarali zajedno sa Obri na Carigrad i dalje na Dalmaciju. Krajinu medju Savom i Dravom obratili u pustoš; tko nije htio robovati, morao je pobjeći u gore primorske i dalmatinske. Tom su prigodom valjda napučili Slavjani mnoge otoke Jadranskoga mora i Istru. Tako bijahu Obri strah ne samo Latinom i Grkom, već i Slavjanom. Kad je pod konac 6. stoljeća počela polagano padati moć Obara, ohrabre se ponešto i Slavjani. Na to se južni Slavjani slože, te izaberu zajedničkoga glavara: vojvodu ili kneza. Ovi gorani ili Hrvati, — kako su se u ono doba u Slavjana imenovali svi, koji su po gorah obitavali, — prvi su zasnovali na jugu ideju oslobodjenja ali i državne zajednice. Sa gora hrvatskih poteče hrvatska država i oslobodjenje od Obara. To bijaše u sedmom vieku za cara Heraklija.

To bi valjalo djeci tumačiti umišljenim opisivanjem, a nebacati jim lupine bez jezgre; ona bo se nezadovoljavaju pukim nabrajanjem običnih dogodjaja, nju moramo uznieti nad zemaljske visine, a to ničim nemožemo van poezijom. Odstranimo li poeziju iz škole, ubili smo narod.

Gosp. Lj. T. reći će nam, da bi na taj način narasla ciela knjižurina, a mi pako odvraćamo, da nebi; jer bi izpuštali sve, što djecu nezanima, a opisivali bi samo važnije momente, dakako u savezu. (Sliedi.)

Natječaji.

— Za pripravni tečaj pri kralj. pomorskoj učioni u Bakru imadu se namjestiti dva učitelja, jedan za jezikoslovnu-povjestnu, a drugi za matematičko-prirodoslovnu struku.

Beriva: 800 st. plate i 200 st. stanbine.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 10. ožujka t. g. kr. vlad. odjelu za bogoštovje i nastavu.

— Na mješovitoj pučkoj učioni u Podgajcih i gornjoj Bebrini, zatim na djevojačkoj učioni u Nemcih imadu se popuniti učiteljska mjesta.

Beriva za svako od ovih mjesta: 300 stot. plate, stan, vrt i 3 metra drva.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 5. ožujka t. g. za Podgajce c. kr. kotarskomu uredu u Županju, za gornju Bebrinu c. kr. kot. uredu u Garčin, a za Nemce c. k. kot. uredu u Vinkovcih.

Putni troškovi neće se imenovanim izplaćivati.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. zbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 7. U Zagrebu, 1. ožujka 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Nekoliko iskrenih rieči o zaprekah, stojećih na putu uspješnomu razvitku našega narodnjega školstva.

Piše **Mijat Stojanović.**

(Dalje.)

VIII.

Nesloga, nesporazumljenje, dapače i razpra i svadnja, te natezanje, tužakanje i mržnja izmedju učitelja i katekete na nekih školah zapreka je takodjer ne malena. Crkva i škola (to valjda znadu i učitelj i kateketa) imadu jednu te istu veliku zadaću: prosvietiti, naobraziti narod i sposobnim ga učiniti za zemaljski i nebeski, vremeniti i vječni život, pak imade crkva školu, škola crkvu u rješavanju toli velike i važne zadaće složno i svojski u svem i uviek podupirati. To biva ondje, gdje svećenstvo i učiteljstvo složno, u miru božjem živi i jedno i drugo svoje dužnosti naprama školi svjestno i točno izpunjuju na slavu božju i napredak i sreću milog roda i drage domovine. Nego s veseljem izjaviti mogu ovdje, da je u Lici i Krbavi riedka nesloga izmedju crkve i škole, i gdjegod se pojavi, krive su obe stranke. — Na stran ličnosti i posebne interese, gdje se radi o općem napredku, o općem boljku naroda, a pozvani smo svi služiti jedan drugomu u bratinskoj ljubavi onimi darovi, koje je svaki primio od Boga. Kad je Spasitelj, milost ga bila, pri zadnjoj večeri pripasao zapreg (kecelju), nalio ledjen vode i oprao noge svojim učenikom i istomu Iškarioti, dao nam je svim primjer, u koj, žalibože, malo se ugledamo. Svatko živ, makar bio i duševno šuša i goliša, već stere krila na daleko i široko, pak znade samo zapoviedati, baniti se — makar i po tudjoj kući i pašaluk provoditi. — Proti svakomu pašaluku ustajmo svi složno; toga netrebamo, nemožemo i nećemo trpiti. Vidimo upravo sad, dokle je dotjerao pašaluk u Hercegovini i u Bosni; došlo do skrajnosti; došle vile k očima, te ili se moraju vile slomiti ili oči iz-

Digitized by Google

skočiti. Sve zlo na svietu ništa drugo nije, nego zloporaba dobra, jerbo iz ruke Stvoriteljeve nije proizišlo ništa nedostatna, ništa manjkava, ništa krnjava, ništa nesavršena. Bez strasti nebi bilo u čovjeku tetika za djelovanje, pak niti zasluge i krieposti, niti zloće. Zloporaba strasti — zlo; dobroporaba strasti — dobro, zasluga, kriepost. Svi ljudi griešnici i laže, sam Bog istina i svetinja. Svi ljudi slabi, sam Bog jak. Oprosti nam duge naše, kako i mi odpušćamo dužnikom našim! To molimo posveduevno u molitvi gospodnjoj, i ako zaboravimo na smisao iste prošnje, već smo sami sebe odsudili. A zar neimamo liep primjer u sv. pismu od Abrahama i Lota. — Bolja je najmršavija nagodba, nego najmastnija, najtustija parnica. A kad obće dobro, obći napredak, obće blagostanje, obća sreća, obći boljak zahtieva, da zatajimo sama sebe (što nije lako); zar ćemo se dati kukavštini, zar ćemo se iznevjeriti boljoj ljudskoj naravi, božjemu zakonu, domovini i narodu? A što smo mi pojedinci naprama narodu i domovini, kamo li naprama čovječanstvu? Kapljica vode u sinjem moru; pak se zanešeni strastmi povodimo zlom parom za namišljenom časti. Častno i pošteno može samo ono biti, što je obće koristno i dobro, što je utemeljeno na pravoj krieposti, na bratinskoj ljubavi, što ju je doneo Spasitelj, Isus Krst, s neba i ostavio nam amanet kao najveću zapovied u zakonu: „Ljubi gospodina Boga svoga iz svega srdca svoga, iz sve duše svoje, iz sve krieposti i mogućnosti svoje, a bližnjega svoga, kao sama sebe!“

Dakle snosimo se, slažimo se, ljubimo se bratinski, pak će se izpuniti o nas ona pučka poslovica: „Gdje brat bratu ruku pruži, ondje dom i rod netuži!“ — —

IX.

Roditelji domaćim uzgojem svoje djece nepodupiraju učionu, kao što su dužni. To je zapreka veća od Kleka, od Kapele i od sama Velebita. Učitelj dobiva u školu djecu, koja o ničem pod suncem i nad suncem neimaju pojma, do ciglih 10 do 20 predmeta, što se tiču najužjega domaćega kruga i svakdanjih potreba za tjelesni život ili često dobije i takove učenike, koji ništa drugo neznadu, do lagati, psovati, kleti, pritajivati se i ogovarati druge; o vjeri i o Bogu ni traga ni glasa; o čistoći i urednosti, o redu i poredku — ništa, odkud, kad je sirota diete odraslo kao divjačica u šikari. Barem djeca iz boljih, imućnijih i iz gospodskih kuća, bolja su. Istina, ali koliko ima takve djece, da se pretvore u sol, jedva bi osolio juhu. Svemu je tomu nedostatku domaćega uzgoja krivo slabo naobraženje materâ, koje su prve uzgojiteljice i učiteljice svoje djece i pozvane od Boga, da polažu prvi temelj za uzgoj i obuku svoje djece. Majke domaćice! promislite samo, da, što bolju predju predate tkalcu, dobit ćete bolje platno, tako i što bolje uzgojenu djecu i nepokvarenu predate u školu, bolju ćete ju dobiti iz škole. Samo Bog je mogao iz ništa sve stvoriti, a ljudi mogu samo iz išta nešto učiniti. Učitelj glede uzgoja samo ono može izpučiti, što je dom svojim uzgojom osnovao; učitelj nije, niti može biti čudo-

Digitized by Google

tvorac, da pretvori kamenje u kruh, liticu u palentu zalivenu kiselinom, a kamo li vrhnjem i maslacem.

Gdje su takove okolnosti u pogledu domaćega uzgoja, tu je zadaća narodnjega učitelja deseterostruko težja; tu sva pedagogijska vještina traži volju živac kamen, željezan, pravi muževski značaj, vrlinu izvrstnu, rodoljubje pravo i živo, uztrajnost apoštolsku, mukotrpljivost mučeničku, strpljivost angjeosku, duh proroká, um mudracâ, srdce vitezová, duh patriarkâ, mudrost Salomuna, jakost Samsona, samo ne u kosi, koja se dade odsjeći Dalilinima škarama (makazama). Možebit bude dojdući naraštaj u tom obziru sretniji.

X.

Neki učitelji drže se načela: „Kakva plaća, takav rad! a na to jim se odvraća: „Kakav rad, onakova i plaća! Učiteljev valjan, uspješan, plodonosan trud pri uzgoju i obuki mladeži neda se nikada dovoljno naplatiti novcem, a učitelj svjestan svoga zvanja nalazi najveću svoju nagradu za trud i muku u svojoj sviesti, da je točno i vjerno izpunio svoju dužnost i srdačno se veseli gledajuć cviet i plod svoga neumornoga nastojanja. Pravi učitelj kao i pravi pastir nije najmenik i netraži za svoje revno djelovanje srebra i zlata; ali svakako zaslužuje kao makar koji drugi radnik toliko papirnoga novca (bančica), koliko mu je neobhodno potrebito za okrepu i uzdržanje tjelesnog i duševnog života. Učitelj radi, djeluje, posluje većom stranom napirajuć se duševno, a to mora činiti veselim srdcem, bodrim duhom, pak mora biti materijalno tako postavljen, da ga netaru crne brige, čim bi se nahranio, čim sebe i svoje zaodjeo, ogrejao, osolio i osmočio, a napokon bez sredstvâ, kako bi mogao neprestano raditi o svojem dalnjem naobraženju i strukovnom usavršenju absolutno nemože biti učitelj, koji želi učiteljevati uspješno. Dakle niti učitelji imaju pravo reći: „Kakva plaća, takav rad!“ niti itko ima pravo glede učitelja reći: „Kakav rad, onakova i plaća“! jerbo se takovim načelom nikad nepromače narodnje školstvo i dovieka nepostiže obća pučka naobraženost, pak niti materijalno, niti duševno blagostanje naroda. — — (Sliedi.)

Dragutin Kehr.

Slika iz života marna učitelja.

(Dalje.)

Da budem jednom učiteljem na sjemeništu, te da uzmognem uzgajati čestite i vrstne učitelje, bijaše vazda moja vruća želja. Neima za mene ljepšega i častnijega zvanja. Što učitelj centralnoga obrazavajućega zavoda buduće učitelje uči, to će ovi jednom kao učitelji raznositi zemljom; oni će usadjivati nauk učitelja svoga u srdašca djetinja, iz škole će doprieti nauk u obitelj, u gradove i sela, u kolibu i kuće gradjanina. Tielo učiteljevo doduše sagnjije, nu duh njegov živi neprestano.

Digitized by Google

Unapried bijah uvjeren, da mi rad neće biti bezuspješan. Gdje je volje i ljubavi, ondje se sve može. Ali opet želim, pače molim, da mi nitko ovo neupiše u grieh, kao da sam sama sebe precienio ili da me pače neukori s oholosti. Kad mi bje rečeno mjesto ponudjeno, bijah veseo, nu s druge strane miśljah u svoj poniznosti na onoga, koji upravlja svakim mojim korakom. U poniznosti sjetih se zahvalnošću na ljubav otca nebeskoga. Glavom mi se verale razne osnove i poduzeća, koje sam sretno njegovom pomoći izveo. Sjetih se kućice, u kojoj sam bieli sviet ugledao, te koju mi još djetetom bilo ostaviti. S toga zahvalih Bogu, što sam se njegovom milosti mogao pripravljati i usavršiti za toli važno i plemenito zvanje. I tako odlučnom voljom i čvrstom nakanom podjoh u Gothu. Odnošaji školski stupiše novim školskim zakonom u sasvim novi štadij. Mnoge zapreke bijahu odstranjene, te ništa već nemogaše škole priečiti ni zaustaviti u njezinu razvitku. U sjemeništu bijahu onda muževi, koji su znali sebi i rodu glas učiniti; muževi oduševljeni za svoje sveto i uzvišeno zvanje. To bijahu muževi: šk. savjetnik dr. Dragutin Schmidt, Burbach, Zeis, Sundhausen; muževi, koje sam iskreno ljubio i štovao. Tko da neradi, nenapreduje s takovimi muževi! Pa ako smo o čem posumnjali — dvojili, eto ti Schmidta, koj nas je ohrabrio i osokolio. On nam je bio hrabri i oduševljeni vodja. Bio to muž učen, bogat znanjem. S njim raditi bijaše liepo i ugodno, nu s druge strane bora mi i vrlo težko. Sa sjemeništnimi pitomci bio je često prestrog, zahtievao često previše, dà, nemoguća. On nije gledao na to kakovi su, nego kakovi bi morali biti. On im bo nije znao zaviriti u dušu. Često sam morao moliti, da sa siromasi nepostupa bezobzirno; često sam mu morao dokazivati, da tako nevalja. Morao sam često slušati, kako je udario nogom o pod, te energično uzkliknuo: „Mora ići!“ — Išlo je dakako, nu Heine veli: „Pitajte me kako?“ — Schmidt je kasnije nadgledajuć pućke škole mnogo naučio, osobito što se prakse tiče. Udario je i on kasnije drugim putem, pa i mene često i radje poslušao. Šetali smo se po više sati, razgovarajuć o našem sjemeništu, o svojih školah. I danas rado priznajem, da sam mnogo naučio, mnogo liepa i koristna čuo od toga plemenitoga i poštenoga muža. Zavirio sam mu u dušu, čudio se njegovu znanju, te ga štovao.

Žalibože da je s nami radio samo jednu godinu. Početkom travnja 1863., došav iz Köthena, nastupio je svoje novo zvanje. G. 1864. ob uskrsu obolio i pošao u kupalište u Karlsbad (Karlove vari). Oko polovice listopada vrati se tobož zdrav, nu na žalost našu oboli opet 6. studenoga, a 10. izpratismo mu umrle ostanke do kolodvora. Odavle ih odvezoše u rodno mu mjesto Köthen. Njegova smrt iznenadi sve kao iz vedra neba grom. Njegov život mi se pričini kao meteor, čigovoj se svjetlosti svatko čudi, a za čas ga nestane. — Svi ga oplakivasmo.

Sgrada, koju naumismo sa Schmidom podići, bje istom započeta. Ta morali smo najprije staro, nevaljano porušiti. On se držao parole: „napred moraš, jer natrag niti možeš, niti smiješ.“ Stare naukovne osnove morali smo zamieniti novimi; sve je pako valjalo onako postupice, a ne naprečac izvadjati. Bilo

Digitized by Google

tu dosta raditi i misliti, što ćeš i kako ćeš. Bilo to, da pravo reknem, kaotičko komešanje. Pa upravo sada, gdje nam najviše Schmida trebalo, ugrabi ga nesmiljena smrt. Svatko si može predstaviti, kako mi je bilo težko primiti ostavštinu Schmidovu od ministarstva; mukom primih upravu sjemeništa iza toli slavnoga muža. Upravljao sam zavodom od god. 1864. do 1865. Za to vrieme reorganizovao sam sjemeništnu školu, uveo drugi i bolji način obuke; riečju, projurila mi ladja školstva sretno kroz luku prošlosti. Kad je 15. travnja 1865. namjestnikom Schmidovim imenovan šk. savjetnik dr. Dittes, mogao mi je mirnom dušom izdati svjedočbu, da sam zavod organizovao, na koliko su to tadanje okolnosti i odnošaji dopuštali. Ja sam svoju zadaću riešio. Školska kola naveli smo u drugu kolotečinu, sve je išlo liepo i u redu napred; odabrasmo si put do posvemašnjega uredjenja. Oblasti priznale su zahvalnošću moj râd i trud, pa se i ja radostno sjećam na ono za mene trudno doba. Ono doba i sada blagoslivljem, jer sam mnogo naučio. Za Schmidova života bavio sam se jedino praktičnom pedagogijom i organizacijom sjemeništne škole, a po njegovoj smrti morao sam se baviti teorijom i poviešću pedagogije. Tako stupih na prostrano polje pedagogičke znanosti, te mi valjalo sve sile sabrati, da svojoj zadaći zadovoljim.

Došašćem Dittesovim nasta u sjemeništu nov život. Dittes je bio posve drugoga mnenja, nego li Schmidt. -- Schmidt bijaše naravi, koja bi sve poput bujice rušila; dočim je Dittes promišljajuć, konsekventno i pazljivo gradio. — Schmidta nisu u mnogom njegovi učenici razumjeli ili bolje shvaćali. Drugačije to bilo kod Dittesa. On sam bijaše sjemeništni pitomac i pučki učitelj, on se znao sagnuti, da svoje učenike podigne. On se, sliedeć Lessinga, držao one njegove zlatne: „Što je jasno, ono je vazda i najljepše.“ On je iz vlastitoga izkustva znao, što i koliko treba pučki učitelj da znade; on je znao, koliko su znanja u sjemenište donieli učenici; u obće je znao radosti i žalosti mlada pučkoga učitelja. On je s toga sa svakim postupao nježno i blago; a u obćenju bio srdačan i mio. On preuze literaturu, svjetsku poviest i teoriju pedagogije; a ja sam predavao poviest pedagogije, rukovodio praktičke vježbe, podučavao u kateketici i metodici, ravnao sjemeništnom školom. Vrieme, što ga proživih s Dittesom, mogu mirnom dušom nazvati: vremenom razvitka, vremenom plodonosnim i blagoslovljenim. U ono doba dogotovih već za Schmidtova života započetu „Kršćansku vjerouku“ (2 svezka), izdao „Metodiku prve jezikoslovne elementarne obuke“ sa Schlimbachom, „Praksu u pučkoj školi“. Posliednja knjiga tiskana je prve godine tri puta, te je već u pet jezika prevedena. Nitko mi izmedju kritika nije prigovorio, nu zato mi vjerouka pribavi mnogo neprijatelja. U toj knjizi sliedio sam svoje pedagogičko osvjedočenje, a za teologičko stanovište nisam se brinuo; nisam gledao ni lievo ni desno. Razlika medju ortodoxi i slobodoumnimi nije u obće za mene bila mjerodavnom kod prosudjivanja čovjeka. Ja sam toli medju ortodoxi koli medju slobodoumnimi poznavao čestitih ljudi i opet osoba, koje su zavriedile, da se preziru. Ja sam se uvjerio, da je mnienje teologa jedino stvar glave, a ne vazda stvar srdca. Kod vjerouke valja

Digitized by Google

uplivati na srdce i značaj; pa s toga valja više djelovati u pogledu etičkom, nego li dogmatičkom. Drugo će reći obučavati odrasle, a drugo djecu. Djeci da je škola asylom mira. Skromnom se radosti i danas sjećam one dobe, kad no sam mogao s Dittesom raditi, sgradu sjemeništnoga života podići, svojimi sjemeništnimi osnovami stupiti pred javnost, te svietu pokazati, da se je zavod liepo razvio i napredovao.

Žalibože nas i Dittes naskoro ostavi. Pozvan odidje već 26. srpnja 1868. u Beč. Opet mi državno ministarstvo povjeri privremeno ravnanje zavoda; opet mi se pružala prilika i sgoda, da koraknem na novo polje. Sada mi se bilo baviti psihologijom. Budući sam imao sreću upoznati se s raznimi granami znanja i umienja, to sam se sada mogao svom pomnjom bacitî na polje psihologičko, što no ga još i danas držim najvažnijim. Bijah tako sretan, da sam imao sgodu redomice i postupno za svoga dvadesetgodišnjega učiteljevanja, raznimi se granami i študiji upoznati. Da sam pako morao učiti sve to na jedan put, to bih kao autodidakt pod težinom bremena podlegao bio. Moj princip bijaše i ostaje: napreduj neprekidno i postupice, pa tomu mi se za moga učiteljevanja upravo vazda sgoda pružala. Tomu imadem zahvaliti, da sam toliko naučio, i da toliko znadem. Čim više čovjek uči, tim više uvidja, što mu manjka, i česa nezna. — Čim više učiš, tim više nastojiš o vlastitoj naobrazbi; uviek te nešto goni i opominje. Nastojati i truditi se znači živjeti! —

Dokle je Dittes na našem sjemeništu djelovao, podučavao sam ja u pojedinih pomoćnih znanostih pedagogije. Kad je on odišao, morao sam preuzeti svekoliku poduku teoretičke i praktičke pedagogije. Svekolika disciplina bila je u mojih rukuh, pa upravo tomu imadem mnogo zahvaliti. Tim sam postigao jedinstvo u poduki, dočim se to redje postigne, kad su srodne struke medju razne osobe porazdieljene.

Nasljednik Dittesov g. školski savjetnik dr. Möbius nadje sve u redu, s toga je postojeći red i uredjenje akceptirao zahvalnošću i prijaznošću.

(Sliedi.)

Prinesak k našemu materijalnomu pitanju.

U koliko i je naš novi zakon oduševnuo hrv. učiteljstvo, postaviv ga na zdraviji, samostalniji i slobodniji temelj, nije on ipak zapriečio, da se starim vapajem iz suzne doline učiteljstva nepridruže nove jednake čemernosti.

Danas se gotovo još jedan put toliko traži od narod. učitelja u vršenju njegovih težkih dužnosti, koliko pred dvie godine; pa ipak se s druge strane nisu razmjerno teretom pogodnosti nimalo nastojale izravnati.

Uspjeh klasifikovanja našega u plaćevne razrede ako i je koga udovoljio, nije ono ipak najčastnije po učiteljstvo izpalo, jer je tu mnoga nezaslužena trpika učitelju u dio pala.

Istina Sedan nismo mogli pretrpjeti, jer kapitulirati nemožemo, ali nismo ni daleko od Solferina bili.

Digitized by Google

Držao do toga uspjeha što je koga volja, ja otvoreno kažem, da je on ovisio negdje od puka slučaja, negdje od hrdjavih premisa; svakako je pravda i istina u zakutak potisnuta bila.

Daleko je od nas, a i prekasno, da idemo izticati, po kojih bi se bio dao najpravednijih načelih izvesti §. 126. našega zakona, nu tim više nam je u volji neke misli ovdje pridonizati o §. 137. i sliedećih, koji govore o mirovini.

Svih tih 9 §§. duh i slovo za nas je hladno slovo, koji jurve neko vrieme službujemo.

Paragraf 145. znade i ono malo okrepe i radosti, što su ti predjašni u grudi ulijali — pogasiti; jer kaže: bila mirovinska kasa puna ili prazna, makar ti marljivo sve pristojbe platio, ipak ostaje prvih 10 godina glede mirovine naše i naših udova status quo, t. j. imadu istu i odsele plaćati, kojim je to i dosad prinadležilo. A tko su ti?! tako zapita sl. učit. skupština koprivnička, a s njom sigurno i svaki učitelj.

Čudnovato, al istinito, kako učiteljstvo slabo znade za tako važan zakon, koj već odavna obstoji, a drži se sploham kao da ga ni neima.

Ja istina neimam sav savcati zakon u ruci, da s njim subraću prevedem preko Rubikona, ali imadem jednu odluku vis. vlade, po kojoj je neka udova učiteljica mirovinu u istinu zadobila.

Da više nepogoršam, nego li popravim, ja sam istu odlučio rieč po rieč, izpustiv samo nepotrebno, objelodaniti — i evo je:

Obćinstvu županije zagrebačke

ovdje.

„U riešenju izviešća od — t. g. br. — glede odmjere mirovine učiteljskoj udovi N. N. u N. odpisuje se sliedeće:

Kao što iz prileżećih izprava proizlazi, služio je pokojni učitelj N. N. kao sliedi:

a) Glasom svjedočbe župnika N. od — god. — u N. kao podučitelj 6 mj.

b) Glasom svjedočbe upravne obćine N. od — u N. kao pučki učitelj ujedno organista 5 god.

c) Glasom potvrdnice vrhovnoga škola nadzorničtva u Zagrebu od — br. — u N. kao pučki učitelj i organista 19 god., 6 mj. 26 dana.

Ako je dakle rečeni učitelj N. cielo ovdje izkazano vrieme službovanja neprekidno služio, to bi vrieme njegova službovanja iznašalo 25 god. 26 d.

Po §. 46. obćega mirovinskoga normala, koj po §. 71. Systhema scholarum elementarium kr. ugarsk. vieća od 16. srpnja 1845, br. 25224, takodjer za pučke učitelje dosljedno i za njihove udove valja, pripadalo bi udovi pokojnoga učitelja N., koja je po §. 83. prenapomenuta normala propisane dokaze dopriniela, trećina njegove zadnje plaće, sastojeće glasom izviešća obćinstva županije od — god. — br. — iz godišnjih 315 for. indi na godinu 105 for.

Kako se nadalje iz prileżeće skrižaljke, izpunjene po županiji, razabire, uživao je pokojni osim gore naznačene plaće još 12 hv. drva, koja su procienjena, kako je u upitnoj skrižaljki naznačeno, sa 120 for., to bi udovi obzirom na

Digitized by Google

§. 19. slovo *d*) prenavedenoga normala takodjer pripadala trećina za slučaj, ako je pokojnik ovaj deputat in partem solarii dobivao, relutum trećine ovog deputata iznosi na god. 40 for. — Napokon se iz priležećih izprava vidi, da je pokojnik ostavio izza svoje smrti 7 neobskrbljene djece, od kojih šestero normalnu starost navršila nije; po §. 62. upitnoga mirovinskoga sustava pripada svakomu djetetu do navršene normalne dobe 12 for., dakle 72 for.

Ota obskrba umanjit će se onom godinom, kojom će diete dotično navršiti normalnu godinu.

Normalna doba neobskrbljene djece ustanovljena je po §. 57. istoga normala kod onih stranaka, koje pravo na mirovinu imadu i to: kod sinova navršenom dvadesetom, a kod kćeri navršenom 18. godinom, a za one, koji samo na proviziju pravo imadu, kod sinova navršenom 14. godinom, a kod kćeri navršenom 12. godinom.

Uslied svega toga do sada navedenoga pripada učiteljskoj udovi N. N. i to:

A. U ime mirovine	105	for.
B. Relutum za drva u prepomenutom slučaju	40	„
C. Za obskrbu djece	72	„
dakle ukupno . .	217	for.

Ovu mirovinsku pristojbu imade polag obstojećega propisa, naročito polag Systema scholarum elementarium od g. 1845. občina N. nositi, gdje je N. preko 19 god. službovao, i jer polag prenapomenutog propisa imade udova učiteljeva dobivati mirovinu iz one blagajne, iz koje je njezin suprug posljednju plaću vukao.

Pošto su napokon beriva pokojnikova koncem svibnja g. — obustavljena, to pripadaju rečenoj udovi i njezinoj sirotćadi pristojbe mirovinske dotično odgojne po §. 87. mirovinskog normala, počamši od 1. lipnja iste godine.

Občinstvo županije N. imade sgodnu naredbu izdati, da občina N. prenavedenim dužnostim bez odlaganja zadovolji. U itd. itd.“

Iz toga vidimo, koliko nam i je težko, što nas naši §§. o mirovini skroz nemogoše umiriti, da su ipak neka vratašca tuj, koja nam otvaraju vidik u utješniju budućnost.

Naravno, da teret mirovine po tom pada na občine, koje imadu mnogo zagovornika, a i one će bez dvojbe hajku podići, kad jednom svoj aversionalni quantum u obću mirovinsku zakladu plate, pak neće htjeti štogod o tom čuti; ali bi jim i mi i drugim mogli doviknuti: i mi nismo dosele imali 4 razreda, nismo imali do 100 i prieko učenika, nismo imali toliko predmeta, nismo itd. itd.

Ili da samo učitelju može tko presjeći onom: ja Bauer, das ist was anderes. Medjutim zakon i vis. vlada je tuj!

Na kraju konca molim sl. uredničtvo „Napredka“, nebi li se ono moglo dočepati toga zakona, te ga na ne malu korist učiteljstva javno, možebit putem „Služb. dodatka“ objelodaniti. *

Ovaj moj prinesak samo bi poslužio kao vjerna i istinita ilustracija istomu.

Do vidjenja! J. Klobučar.

* Bitne točke toga zakona priobćio je jur „Napredak“ god. 1872. u br. 16. Ur.

Digitized by Google

O nadievanju ptica, sisavaca, dvoživaca, riba; o sabiranju kukaca, leptira, ruda; o sušenju bilja i o skeletizovanju.

Piše **Davorin Trstenjak.**

(Dalje.)

V. O nadievanju dvoživaca.

Nećemo se dugo baviti nadievanjem dvoživaca, jer se ovi riedko kada nadievaju, a kad to biva, to je samo za nuždu. A nije ni praktično dvoživce nadievati, jer je to prvo vrlo mučan posao, a drugo izgube nadjeveni dvoživci svoju naravnu boju, te neimaju skoro nikakve znanstvene vriednosti, ali za školu su ipak bolji, nego li slike. Počmimo i ovdje najlagljim.

Najlaglje je nadievati od dvoživaca kornjače. Izvadimo kornjači najprije iz oklopa glavu i noge. Zatim izvadimo pomno nožem meso iz oklopa, zatim ogulimo glavu i noge, otrujmo kožu, izpunimo ju vatom, pričvrstimo na žice, te ih namjestimo u oklop posve prirodno. I evo nam gotove kornjače.

Mnogo je teže nadievati zmije. Položimo zmiju na ledja, razporimo ju od glave do repa i izvadimo meso, a kožu otrujmo. Sad uzmimo posve mekanu i to tako dugu žicu, kao što je zmija. Omotajmo žicu vatom i načinimo zmiju od vate. Turimo ovo umjetno tielo u kožu i sašijmo razpor kože. Prigladimo liepo kožu čim je moguće prirodnije, smotajmo zmiju kako već hoćemo i stavimo ju na dasku ili ljepenku, da se osuši. Na taj način mogu se nadievati gušteri i zmije. —

Nadievanje dvoživaca može se samo onda opravdati, kad neimamo potrebnih stakala i žeste. Da dvoživci zadrže svoju naravnu boju i oblik, to je najbolje, da ih stavimo u žestu, u kojoj se dobro i dugo sačuvati dadu. Zato otrujmo zmiju, da pogine, operimo ju u čistoj vodi, smotajmo ju prirodno i stavimo u dugoljastu staklenu posudu široka vrata. Napunimo staklenicu čistom žestom, začepimo ju za to priredjenim staklenim čepom; a da zrak nebude mogao do zmije doprieti, zamaže se čep staklarskim kitom, ili u žesti raztopljenim šelakom, o kom smo već čuli kod nadievanja ptica.

Pocrni li žesta za koji mjesec u staklu, znak je, da žesta nevalja i da predmet propada, zato treba žestu zamieniti čistom, inače stvar posve propane. Ovako se dadu sačuvati i ini dvoživci, kao što su n. p. žabe, daždenjaci, čovječje ribice itd.

VI. O nadievanju riba.

Pošto i nadjevene ribe izgube često svoju boju, to i ove samo za nuždu nadievamo. Ribu, koju hoćemo nadjeti, valja razporiti trbuhom od glave do repa, kožu pomno odlupiti od mesa, da se ljuske neodkinu. Glave netreba razrezati, jer se može mozag i bez toga izvaditi. Čim smo ribu svukli, valja ju odmah otrovati, izpuniti vatom, razpor liepo sašiti, a peraje naravno razširiti i staviti medju ljepenku ili jači papir i probosti gumbašnicami, da se tako osuše. Oči

Digitized by Google

ostanu iste, samo ih treba nešto izbočiti, da ostanu u svom običnom položaju. Napokon treba osušenu nadjevenu ribu namazati firnisom, jer tim dobije živahniju boju.

Najbolje se ribe sačuvaju, kad ih stavimo u žestu. Živih riba, kao što niti zmija nesmijemo stavljati u žestu, jer se umiruće bacaju i grče, te ostanu izkrivljene, a neke se zmije boreć sa smrću prekinu ili kašnje puknu. Ako je staklena posuda dovoljno velika, to možemo staviti u nju i više riba. Nu kao što nesmijemo živih riba stavljati u žestu, isto tako nesmijemo niti krtih; jer u krte ribe nemože žesta probiti, pa se zato pokvare. Prije svega toga moraju se ribe dobro oprati i očistiti.

Na putovanju jako je nespretno spremati ribe odmah u stakla, jer se isto lako potare, a osim toga neprilično je stakla sa sobom nositi. Da si pako posao olakotimo, dajmo si kod limara načiniti limenu posudu, koja može biti po potrebi duga i duboka, n. p. 4 decimetra duga a jedan decimetar duboka. Na dno ove posude stavi se sloj vate. Svaka se pojedina riba zamota u jak papir. Zamotane ribe naslažu se na prvi sloj jedna do druge, ali nikad jedna na drugu. Na ove ribe stavi se opet sloj vate, na koji se poredaju omotane ribe. Tako se postupa i nadalje, dok se posuda napuni. Sad se ovi slojevi zaliju žestom, a pokrov se hermetički pripoji. Na pokrovu se ostavi škuljica, kojom se može ulijati u posudu još toliko žeste, da bude posuda posve puna. Napokon se i ta rupica hermetički zatvori. Ovako se dadu ribe liepo poštom ili kojom drugom prilikom odpremiti. Neimamo li stakla pri ruci, to mogu ovako ribe i preko pol godine stajati. Kad dobijemo stakla, otvorimo li limenu posudu, izvadimo ribe, te ih stavimo u stakla, koja ćemo napuniti svežom žestom. Na ovaj način dobivao je ribe carski bečki muzej čak iz Amerike, a nijedna se nije pokvarila.

U žesti mogu se isto tako sačuvati i raci, štipavci, pauci i crvi; samo mješice nedadu se u žesti liepo uzčuvati, jer izgube posvema svoju boju. (Konac.)

Učiteljska skupština banskoga okružja g. 1875.

Predskupština, obdržavana dne 22. kolovoza 1875.

U 5½ sati po podne otvori predsjednik gosp. Drag. Dürr sjednicu sliedećim slovom: „Štovana gospodo i cienjene gospodje! Eto smo se sastali po treći put u ovih prostorijah, da nastavimo zajednički rad o boljku školstva a napose školstva našega okružja. Ovaj rad započeti ćemo tek sutra. Al kako pri svakom radu, ako hoćemo, da nam bude uspješan, mora da bude i reda, tako ima i naš današnji sastanak zadaću, da ustanovimo red za dalnje sjednice. Ja vas kao zakoniti predsjednik pozdravljam srdačno te otvaram predskupštinu.“

Zatim si imenova g. Josipa Glasera, profesora na petrinjskoj preparandiji, za podpredsjednika, koga skupština sa burnim „živio“ pozdravi.

Podpredsjednik zauze, zahvaljujuć se skupštini za tu čast, svoje mjesto. Zatim budu za perovodje predloženi: gg. Ivan Martinović i Mijo Biffl, oba učitelja na ovdješnjoj vježbaonici, koj izbor skupština jednoglasno odobri.

Digitized by Google

Pošto su i ovi svoja mjesta zauzeli, pozove g. predsjednik perovodju gosp. Martinovića, da pročita zapisnik zadnje odborske sjednice, u kojem medju ostalimi zaključci čitaše sliedeći program za ovu skupštinu i to:

23. kolovoza o. g. u jutro ob 8 sati doći će na pretres 1. i 3. pitanje. — Prvo pitanje glasi: „Kako ima učitelj jednorazredne učione sa 6 tečaja postupati, da propisanu zadaću postigne?“

Treće pitanje glasi: „Koje zapreke stoje na putu razvitku javne nastave, i kakvi bi se predlozi glede odstranjivanja istih učiniti mogli?“

Po podne držat će g. Trkulja, učitelj na vježbaonici, predavanje „o metričkoj mjeri.“

24. kolovoza o. g. u jutro ob 8 sati držat će profesor ovdašnje preparandije gosp. Josip Glaser predavanje „o bitnosti, vriednosti i načinu harmoničkog uzgoja“, zatim će slieditи razprava drugog pitanja: „Imade li razloga, da se današnja obća pučka škola preustroji u onih mjestih, gdje se djeca sbog dalekog i tegotnog puta u većem broju tek s navršenom osmom godinom života uškolovati mogu? Može li se svrha obće pučke učione onda i u kraćoj dobi postići i kako bi se prema tomu škola preustrojiti imala?

Po podne u 3 sata će učitelj na preparandiji gosp. Mijo Biljan eksperimentirati fizikalnimi i kemičkimi aparati.

25. kolovoza o. g. u jutro držat će profesor na ovdješnjoj preparandiji g. Antun Pechan predavanje o „intenzivnosti i ekstenzivnosti obuke“ — a poslie toga od prilike u 9 sati razpravljat će se četvrto pitanje, koje glasi: „Na koji način može si steći učitelj ugled kod naroda, te tim postignuti plodonosnu sponu medju školom i domom?“

Svršiv ovako čitanje ovog programa, upita g. predsjednik skupštinu, da li koj od gospode skupštinara što primietiti imade. Na to ustane g. Glaser, te predloži u drugom pitanju preinaku, da na mjesto „tek u osmoj godini“ stoji „propisanoj dobi“, što takodjer i sam izvjestitelj toga pitanja za dobro uvidi.

Zatim pročita g. predsjednik naredbu glavnog vojnog zapovjedničtva glede izbora jednoga člana u zemaljsko školsko vieće, te toplo preporuči skupštini, da se o tom porazgovore, koga za takovog birati žele, te da se treći dan ovog skupštinskog rada ovaj izbor što laglje i uspješnije ovršiti uzmogne.

I dočim bi tako ova pitanja i predlozi od skupštine jednoglasno primljena, zaključi predsjednik sjednicu, pozdravi skupštinu i ureče prvu redovitu sjednicu skupštinsku za sutra u 8 sati prije podne.

I. Sjednica od 23. kolovoza.

Gosp. predsjednik pozdravi danas skupštinu sliedećim govorom:

Slavna skupštino! Znamenita blagodat nove naše dobe jest naš školski zakon. Po njem nam je krajiškim učiteljem tek moguće postalo, da se sakupljamo, te se ob onih stvarih posavjetujemo, koje nas tište, i koje napredku školstva priete. Ja sam osvjedočen, da zajednički neutrudivi rad mora uroditi dobrim plodom, jer samo u zajedničtvu leži prava snaga. I ako se obazremo na prijašnje dvie skupštine, naći ćemo potvrdu ovih izreka.

Digitized by Google

U prvoj skupštini viećalo se je:
1. O postignuću boljega polazka škole.
2. O školskih knjigah.
3. O školskom zaptu.
4. O ženskom uzgoju i
5. O školskoj osnovi.

U drugoj:
1. Kako bi se mogao novi zakon bolje udomiti.
2. O opetovnicah.
3. O gombanju ženske mladeži.
4. O obskrbi škola s pisaćimi i risaćimi stvarmi.
5. O uzroku manjkava napredka u učionah. (Sliedi.)

Dopisi.

Iz kotara vel. goričkoga. Gospodine uredniče! Naš drug g. Milan Kobali ubaviestio vas je, da smo si ustrojili učiteljsko družtvo i poslali pravila visokoj vladi na potvrdu. Visoka vlada vratila nam pravila, da ih gdješto promienimo.

U tu svrhu sastadosmo se uzprkos ljutoj zimi svi kotarčani dne 20. siečnja 1876. u Bukevju; izuzam g. Haramičića, koj nemogaše doći radi bolesti.

Nakon podulje debate zaključismo: „Ostaviti stvar neriešenu do prve podžupanijske skupštine, a onda ćemo odlučiti, da li ćemo ustrojiti posebno družtvo, il pako pristupiti sisačkomu.“

Da pako uzalud netratimo vremena, držasmo i praktična predavanja, i to: Gosp. Eranjo Galić, učitelj bukevski, pokaza nam svoj način, kako zabavlja djecu u sva 4 razreda istodobno.

G. Galić pokaza, da je vrlo praktičan i marljiv učitelj; al ipak da nije kadar 4 razreda istodobno s uspjehom zabavljati. U obće svi izrekosmo ovu: „Težko bijaše zabavljati 3 razreda, a 4 je upravo nemoguće.“ *

G. Ivan Fiucek predavaše o naglasku. Tom prigodom pravo reče: „Braćo! kanimo se u pučkoj školi pukih pravila, čitajmo i govorimo djeci pravilno, pa siguran nam uspjeh!!

G. Janko Brleković raztumači, kako on uči gospodarstvo. Izmedju ostalih reče i ovu: „Nastojmo oko toga, da narod duboko ore, široke slogove pravi i gnjojišta si uredi. Svakom prilikom upućujmo djecu ob onom, što čitamo il prokušamo sami.“ Napokon predavaše g. Skender Horvat o zraku.

I tim se završi naš sastanak.

Drag. Kušan.

---

* Upozorujemo štov. čitatelje na članak „Rieč, dvie o monitorih“ u zadnjem broju „Napredka“. Ur.

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanje. Preuzvišeni gosp. zapovjedajući general kao načelnik krajiške zem. uprave imenovao je gradjanskoga učitelja, Pavla Oreškovića, ravnateljem gradjanske učione u Otočcu.

— Napredak u Slavoniji. Zastupstvo grada Požege pod predsjedom svoga vrloga gradonačelnika g. Bunjika zaključilo je, da se tamošnja dječačka škola uvrsti u prvi plaćevni razred, a da se dosadanja djevojačka obća pučka škola podigne na osmorazrednu višu djevojačku školu. — Ovaj zaključak gr. zastupstva zaslužuje tim veće priznanje, što je zastupstvo njim pribavilo gradu Požegi u pogledu narodne prosvjete prvenstvo medju slavonskimi gradovi i što je tim bjelodano dokazalo, da mu nije nijedna žrtva velika, kad se radi o najvažnijoj svetinji naroda — o narodnoj prosvjeti. Živili Požežani! —

— Plaće zagrebačkoga učiteljstva. Kako su u posljednje vrieme iz svih krajeva domovine stizali prilično povoljni glasovi ob uredjenju učiteljskih plaća, i kako se je tomu svaki pravi rodoljub iskreno radovao, nadali smo se punim pravom, da će se i rodoljubivo gradsko zastupstvo zagrebačko osvjetlati lice, te svoje učiteljstvo obskrbiti onako, kako to dolikuje njihovu položaju i obćini, kojoj služi. Nu prevarili smo se. Gradsko zagrebačko zastupstvo neima srdca ni sućuti prema stališu, koj su u novije vrieme počele cieniti i iste seoske obćine, ono kao da nemože podnieti, što se je hrvatsko, naročito zagrebačko, učiteljstvo donekle otelo duševnoj i materijalnoj nevolji, pa s toga ne samo da nije poboljšalo plaća svojemu učiteljstvu, već ih je upravo snizilo. Da čujemo razpravu, koja je o tom tekla u sjednici istoga zastupstva dne 19. veljače:

„Ponajprije pročita izvjestitelj g. Deželić sva izviešća školskoga i gospodarskoga odbora i nakon toga uzme rieč zast. dr. Rački te reče: Kako čujem iz ovih izviešća, hoće gospodarski odbor, da su škole u Zagrebu razno sistematizirane i to da samo jedna škola bude s plaćom prvoga razreda. Ja mislim, da je to vrlo neumjestno s ovih razloga. Učitelj dolnjogradski sa 700 for. i učitelj duhovljanski sa 500 for. i učitelj kaptolski sa plaćom od 600 for. imadu isti posao i podvrgnuti su istomu nadzoru. (Polazili su iste škole, položili iste izpite. Op. ured.) Zašto dakle neimadu iste plaće? Gospodarski odbor misli, da osamnaest godina staru mladiću dosta je plaća od 500 for., i da će to biti nekakvo bodreće sredstvo, ako učitelj bude avanzovao s duhovljanske škole na kaptolsku ili dolnjogradsku. (Ako stariji učitelji dulje služe, imadu svoje petgodišnje doplatke. Tko nije svjestan, neće ga nikakov avanzma obodriti. A mlad učitelj uz kukavnu plaću mora ne samo fizično — već i duševno zakržljaviti. U tom slučaju neće ga ni avanzma spasiti. (Op. ured.) Ja mislim, da Zagreb nebi imao biti za prakticiranje učitelja, već da bi se ovdje imali postaviti izkusni i već dobro upućeni učitelji. (A što su gorji Kaptolci, Novoveščani, Potočani ili Duhovljani od Iličana, da bi njihova djeca morala ići k učiteljem, koji se istom prakticiraju za dolnjogradsku školu? Ili zar oni neplaćaju obćinskoga nameta kao i ovi? (Op. uredn.) Ako je ovaj oženjen, njemu nedoteče ni 700 for., a kamo li 500 for. U Zagrebu bi se imala dizati školska literatura, koja je za sada skoro nikakova. Ako mi damo učitelju 500 f. plaće, da li on može o njoj živjeti — ne — on mora i službu obavljati, a onda neće procvasti književnost pučkoga školstva. U civilnoj Hrvatskoj daje već 15 obćina učiteljem plaću prvoga razreda, a grad Zagreb, koji bi imao biti uzorom svim drugim obćinam, daje svojim učiteljem plaću 3. razreda. Repeticija nemože učitelj u Zagrebu dobiti; jer se repeticijami ponajprije djaci uzdržavaju i jer učitelj, držeć repeticije, zanemaruje svoj posao, te se nemože baviti književnošću. Zaključujuć govornik toplo preporučuje predlog školsk. odbora, naime, da se svi pučki učitelji u Zagrebu postave u prvi platežni razred.

Zast. Hondl podupire takodjer predlog šk. odbora.

Zast. dr. Pongrac priznaje, da učitelji zaslužuju i 800 for. i da je njihov posao težak. Nu misli, da obćina toga dati nije kadra i da je dosta 500 for. svakomu mladomu čovjeku. Tko svrši samo 4 godine gimnazije i 3 preparandije, može se zadovoljiti s plaćom od 500 for., te si upravo čestitati, da i toliko dobije, jer to nisu mali novci (!). (I to je logika! Ponajprije se veli, da učitelji zaslužuju 800 for. i da jim je težak posao, — a poslie se tvrdi, da si učitelji mogu čestitati, ako dobiju i 500 for., naravski uz tako blagodarne otce. Op. uredn.) Napokon što zna pučki učitelj, nešto čitati i pisati, a ako zna više n. p. ako je dr. matematike, neka ide na viši koj zavod, gdje dobije veću plaću. (Takovimi argumenti vojevali su i po drugih mjestih naše domovine, ali ne doktori prava, već jednostavni gradjani zanatlije, kojim nije zamjeriti, ako neznaju, što se danas zahtieva od pučkoga učitelja. Op. uredn.) Neka svatko promisli, da onaj, koji svrši 8 godina gimnazije, maturu i 4 g. jusa, sve moguće izpite i još k tomu doktorat (!) postaje tek vježbenikom sa 400 for. plaće. (Ali može dočekati i 4 do 5000 for. Doduše kukavno životare doktori prava i ingenieuri, pa s toga i nemogu shvatiti položaja pučkoga učitelja. Op. ur.) Preporučuje s toga predlog gospodarskoga odbora,

Digitized by Google

Zast. Egersdorfer podupire predlog dra. Pongraca. Plaće učitelja su dosta velike, te nije moći većih tereta nametnuti občini. Kad bi sve učitelje stavili u 1. razred, to bi za nekoliko godina sa petgodišnjim doplatkom občini naraslo tereta do 20.000 for. — i onda bi gradska občina bila bankrot (!) (Škola neće občine dovesti do bankrota, nego druga nesretna poduzeća. Kad su daće povećane, koje i siromašni učitelji snositi moraju, reklo se je, da to biva u interesu škola. Zar je to interes škole, kad se učitelju prikraćuje plaća? Op. uredn.)

Zast. Badovinac ističe obzire pravednosti veleć: Uzmite proračun u ruke, pak pogledajte, ta gradski stražmeštar ima više od 500 for., a gradski kaprol neima mnogo manje od plaće, koje ste nakanili dati učitelju. Preporučujem stoga predlog školskoga odbora.

Zast. Šušković poriče pravo gospodarskomu odboru predloge stavljati glede plaća učiteljskih. Ako je potrebna štednja, to neka se štedi kod drugih stavaka, kod uprave daća, mjerničkoga ureda, vojničkoga ukonačivanja, a ne kod škola. Podupire predlog dra. Račkoga.

Kod glasovanja prevlada gospodarski odbor na žalost cieloga grada velikom većinom. — To može imati zločestih posljedica po školstvo grada Zagreba, a moglo bi nepovoljno djelovati i na cielu domovinu. Nu gradsko je zastupstvo zagrebačko u posljednje vrieme toliko ljubavi pokazalo prema narodnoj našoj prosvjeti u obće, da će se sigurno svjestnije občine čuvati u tom pogledu u njem tražiti uzora. Učiteljstvo se medjutim može tješiti tim, da su se za njegovu stvar, kao stvar narodne prosvjete zauzeli najinteligentniji i najrodoljubiviji muževi gradskoga zastupstva, kao predsjednik akademije Rački, kanonik Šušković, k. financ. nadsavjetnik Badovinac i Hondl. Karakteristično je svakako, da je kr. školski nadzornik g. Suhin šutio, prem bi imao po svom položaju najodlučnije i najvatrenije braniti učiteljstvo. Kako se to slaže s §. 153. zakona, po kom se školskim nadzornikom ima imenovati prijatelj škole i učiteljstva? — Nadamo se medjutim, da kr. zem. vlada neće toga zaključka potvrditi, jer je ne samo nepravedan, već i nekorektan, pošto neodgovara naredbi kr. zem vlade od 2. rujna 1875., br. 3962., po kojoj se osim zastupnika školskih občina imadu u sjednicu pozvati i učitelji, te dotični zapisnik supodpisati. Nu dakako grad Zagreb nemora slušati naredba, — jer g. Egersdorfer reče u sjednici, da provedbene naredbe nisu zakon. — Istina, ali zakon je, da je vlada nad gradom, i da grad vladine naredbe mora slušati. — „Conti spessi, amicizia lunga.“ — „Čist posao, duga ljubav.“

Razne viesti.

— Žensko ručno djelo u školi. Prošloga tjedna predavala je gospodja Emilija Bachova, ravnateljica odborne škole za umjetno vezenje u Beču, velikomu čislu pozornih slušalaca, kako valja preustrojiti obuku u ručnom djelu u puč. školi. Nacrtav razvoj ženske kućne obrtnosti od njezina početka do dan danas, obrazloži povjestničkimi dokazi, kako se nije nikad nauka o ženskom ručnom djelu toli krivo shvaćala, kao što ovoga stoljeća, jer se pletenju posvećuje prva i najveća briga, a šivanje bude posljednjim predmetom u naukovnoj osnovi. Predavačica razglobi osnovu neke bečke pučke učione te razpravi pojedince sve pogreške i nedostatke, što jih ima gotovo u svih takovih osnovah, da uzmogne napokon predložiti one preinake, što mnije da su od nuždne koristi po rastuću mladež, po težnje za neovisnim ženskim dobitkom i po umjetnu ovoga vieka propadajuću obrtnost. Za prvu preinaku smatra ta gospodja, da se podvostruči naukovna ženskoj radnji dopitana doba. Pučka škola nije pozvana, da njeguje s pieteta stare obrte, koji su radom na strojevih bezejeni, zato valja se ostaviti čipkanja i svake ruke šarena vezenja. Usupor treba u naukovnoj osnovi, razredjujuć satove, veći obzir uzeti na šivanje, koje sgotavljanjem rublja i haljina stiče vriednost. Kroj lataka spojen s crtanjem, metodička obuka uz isto tvorivo i istu radnju za sve učenice, onda uvedenje šivala glavne su potrebštine, koje će današnjoj krivoj obuci po noći.

Ovo je predavanje bilo toli zanimivo, da su ga svi slušaoci najpazljivije poslušali te na kraju predavačicu odlikovali živahnim odobravanjem.

Dobro bi bilo, da se i u nas više promišlja o ženskoj radnji, jer netreba, da u nas ide sve polaganim korakom, naš se razvoj ima okoriščavati i izkustvom drugih naroda.

— Štajerska štedionica darovala je 300 st. za podporu siromašnih pripravnika učiteljišta gradačkoga. 20 o. m. imalo je skupštinu družtvo za podupiranje pripravnika na zagrebačkom učiteljištu. S toga se nadamo, da će se i naši novčani zavodi poput gradačke štedionice sjetiti i ovoga družtva.

— Kako „Tiroler Schulblatt“ priobćuje, obavljao je u Pefelsu (kotar Bozen) ondješnji učitelj donekle i službu grobarsku, a učitelj i organista u Silianu zaredi na dan trijuh kralja kuće. On gusla, a tri pjevača pjevaju, od kojih najstariji nosi zviezdu. Dakako, da se navrate i u seosku krčmu, kamo ih dečurlija prati. Tu pjevači pjevaju, što ih grlo nosi, a učitelj gusla kao za okladu. Dobivši, što ih ide, otidju pjevajuć i želeć gospodaru sretnu novu godinu. To je po Greuterovih nazorih uzor pedagoga. —

— Skupština berlinskih učitelja. U velikoj dvorani obrtničke zadruge u Berlinu sakupi se 11. pr. m. do 500 obć. učitelja, gdje izrekoše jednoglasno svoje nezadovoljstvo rad toga, što nisu niti tako plaćeni, kako su plaćeni podčinjeni (niži) gradski činovnici. Plata

Digitized by Google

ovih iznosi poprieko na g. 1040 talira, dočim učitelji dobivaju 745 talira. Ujedno su izrazili svoje negodovanje nad motivi odbora za proračun. Skupština pihvatila je sliedeće rezolucije:

1. U interesu pučke škole drže obć. berlinski učitelji, da se plate njihove izjednače s onim podčinjenih građ. činovnikâ.

2. Obć ber. učitelji žale, što se nije kod odmjerivanja plaće uzeo baš nikakov — obzir na njihov trud, na njihovo djelovanje, već se kao mjerilo uzeo broj urâ, pa i taj nije točan.

3. Berlinski obć. učitelji žale, što se nije upravo nitko našao, koj bi imao i srdca i duše, te bi zagovarao njihovu peticiju.

Žalostno je to, da se upravo svagdje kod školâ počimlje štediti. Kad se drugim činovnikom plaće povisuju, nitko ništa neveli, a dobije li učitelj koju forintu više, eto ti graje sa svijuh stranâ. — Lih učitelj morao bi raditi kao rob, a uz to se zadovoljiti kukavnom plaćom.

— Žalostno svršio. Učitelj Petar Szoke u Klausenburgu obiesio se 16 pr. m. — Nažívio se valda do volje! —

— Englezka kraljica otvarajuć parlamenat naglasila je u svom priestoljnom govoru, da će njezina vlada predložiti zakonsku osnovu ob elementarnih školah i sveučilištih.

— Družtvo učiteljicâ u Austriji imade i zakladu za podupiranje bolestnih družtvenih članovâ. U Austriji i Njemačkoj podupiraju učitelji toliko družtva, držeći se poslovice: tko će komu, ako ne svoj svomu. A kako je kod nas? Kod nas se mnogi izgovaraju, da nisu oženjeni, pa neće podupirati uč. Zadruge i žale 3 stot. na godinu žrtvovati za sirotčad braće i sudrugovâ svojih. — I mnogi, koji imadu obitelj, za nju nemare.

— U skupštini družtva „Volksschule“ držao je predavanje Franjo Gallistl o naobrazbi slaboumne, zaostale i idiotičke djece. Rieč „idiot“ bila je već Grkom poznata. Privatne ljude, koji nisu obavljali državnieh posalâ, zvahu idioti. Kasnije tako nazivahu i one, koji nisu bili umjetnici. Rimljani razumievahu pod izrazom idiote svakoga neučena i neizkusna čovjeka, te one, koji bijahu u umjetnosti petljavi. U Njemačkoj nazivlju idioti slaboumne i tupoglave. Idioti prozvaše i djecu, kojim su duševne moći slabe, djecu zapuštenu i tjelesno kršljavu.

Govornik govorio je podulje o institutih, gdje se naobrazuju idiotička djeca, a za uzor navodi penzionat Schrötera za slaboumnu djecu u Draždjanih. Taj zavod obstoji od god. 1867. te ima sada 22 učenika. Uspjeh je povoljan, a bio bi najpovoljniji, kako to sam Schröter veli, kad bi učenici imali u zavodu hranu i stan, jer bi mogao posvetiti veću pažnju uzgoju.

Napokon zaključi željom, da se i u Austriji podignu zavodi za idiote, koje bi imali nadgledati ne samo pedagogi, već i lječnici.

Književnost.

— Početnica hrvatske povjestnice za mladež pučkih škola, napisao Lj. Tomšić, učitelj dolnjogradske obće pučke škole u Zagrebu. (Drugo izpravljeno i popunjeno izdanje. 1876. Strana 80. Ciena 30 n. (Konac.)

Najprije treba djeci opisati u sličici pripoviedke njihovu domovinu, jer nemožemo prije govoriti o njezinoj prošlosti, dok je djeca nepoznaju kakova je i kolika je sada, a nakon toga privesti ju na suhoparno povjestničko poviedanje kakovom umjestnom i liepom narodnom pričicom, da pojme, što će to reći, što o kom pričati, zatim joj kazati, da njihovih djedova i pradjedova kuće nisu bile vavick na jednom mjestu, već su obitavali moguće u kojem drugom selu, te kašnje se naselili u isto mjesto. Kad bi djeca shvatila, da se o svačem po nešto pripovieda, pak da se ljudi sele iz jednoga mjesta u drugo, treba joj razložiti, da naše hrvatsko pleme nije ovdje začeto, te kakova bijaše naša domovina prije dolazka Hrvata. Za tim djecu prenieti duhom u sjeverni kraj, i prosboriti joj koju o tadanjem zanimanju Slavena u staroj njihovoj domovini. Uputiti ju razložno na seobu naroda, na život razštrkanih na jugu Slavena, a napokon prosboriti u kratko o sdruženju gorana t. j. Hrvata, te o borbi sa Obri. Kada se govori o ratovih one dobe, moralo bi se nešto spomenuti o oružju i tadanjem načinu ratovanja, a najzad o slavodobitnoj pobjedi.

Prije nego li se napomenu župani, imalo bi se djeci natuknuti, da kao što je otac gospodar u svakoj kući, koj se skrbi za obitelj i pazi na red kućni, da svako obavlja svoj posao, te kao što je u selu starješina, koj bdije na red svojih seljana, isto je tako u državi gospodar car, kralj, knez, a Hrvati s početka kad su se primirili i uredili, izabraše si poglavare i imenovaše ih župani. Tako bi djeca bolje shvatila što je župan, a ne po povjesti g. Lj. T.: „Poglavari tako razdieljenoj državi hrvatskoj bijahu veliki župani, i župani, koja čast u našem narodu još i dandanas obstoji.“

Pokrštenje Hrvata posve je nerazumljivo djeci. Tuj nije dosta kazati, da bijahu Hrvati pogani, i da jih je taj i taj pokrstio, kako povjestničari tvrde, van treba diete navesti s dviema trima, da pojmi tko je poganin i komu se klanja, te pripomenuti, da su Hrvati imali dva boga: crnoga i bieloga boga, te kako obožavahu vatru i vodu, pak uzput tomu proštiti: „Sunce u naših bajoslovnih ostatcih od M. K.“ („Vienac“ 1873.) — a kašnje mu progovoriti liepo razumljivo, s kojih su jih razloga nagovarali na Hristovu vjeru, najposlie tko si je najveće zasluge u tom ubrao.

Takove kratke crtice zanimale bi djecu, a ne kako g. Lj. T. piše: „Hrvati bijahu, došavši na jug, pogani t. j. krivovjerci.“ Čudom smo se začudili, da g. Lj. T. kao povjestničar

Digitized by Google

nerazlikuje poganina od krivovjerca. Ta krivovjerac je, koj pozna pravu vjeru Hristovu, pa ipak neće u njezino krilo, već vjeruje nešto drugo, — dakle krivo.

Hrvatsku borbu s Franci valjalo bi u kratko opisati poput pripoviedke, pak liepimi riečmi preliti djetetu u srdce čistu i nesebičnu ljubav Ljudevitovu za narodom hrvatskim, a crnimi slikami ocrtati gadnu neslogu, nevjeru te izdajstvo, koje je zasijao medju Hrvati tudj narod, da ga za uvieke odvratiš od toga zloduha. Samo takovim načinom uzgojiti će nam poviest od mladjahna srdca čelični značaj. Al podnipošto, ako pregledamo najglavnije momente, kojimi upravo možemo razgriti diete, te jih samo na prosto spomenemo, kao što je to uradio g. Lj. T. kod Ljudevita, dodav mu nesgrapno, „da je živio u to vrieme neki pošten Hrvat imenom Ljudevit, župan posavskih Hrvata."

Sada sliedi samostalnost Hrvata. Gosp. Lj. T. nije ni rieči progovorio: što je samostalnost, a što je ovisnost, što bi se moralo na svaki način razložiti djeci; već počima: „Iza kako su se Hrvati pomoćju Bugara oslobodili franačkoga jarma, započme u našoj poviesti nova doba — doba prvih knezova u Hrvatskoj." I dalje nabraja redomice sve knezove uz svakojake ratove, a na koncu opetuje sve knezove. Da djeca nauče na izust ono nekoliko imena, neznači ništa, ono će jih neki čas pamtiti, nu kašnje neće se ni spominjati toga. Dovoljno je za djecu da znadu, da bijaše Hrvatska samostalna pod svojimi knezovi, a uz to opisati dva ili tri najznamenitija, i na koncu napomenuti, da jih je i više bilo. To je shvatljivije za djecu nego li nabrajanje raznih imena i neprestanih suhoparnih ratova. Kod kraljeva imalo se je protumačiti što je kralj i kraljestvo, da dobe neki pojam o kraljevini, a zatim ocrtati najviše tri kralja i to: Petra Krešimira, krunitbu Zvonimirovu i posljednjega Stjepana II.

Tako bi mi pripoviedali djeci poviest biografičkim načinom a ne kronologičkim, koj su zabacili svi izkušaniji pedagogi Većina je za oto, da se za mladež odaberu iz poviesti najznamenitiji dogodjaji, te zaodjenu liepim pripoviedanjem.

Nepobitno je, da mladež iz takove poviesti nauči 1. sve znamenitije dogodjaje svoje poviesti, te osobe, koje su u tom sudjelovale, 2. oživljuje mu mladjahni duh, kad ga poneseš u najzanimiviju dobu njegova naroda.

Ovako napisana poviest za pučke škole postizava svoju cielj, dočim su sgoljna fakta poviesti tielo bez duše. A takova je poviest i g. Lj. T.

Gosp. Lj. T. imao je liepu namjeru u pameti, nu nije je znao oživotvoriti, s toga od srdca žalimo rad mu i vrieme, što ga je potrošio. Mi uz najveće štovanje prama g. piscu nemožemo toga djelca preporučiti mladeži, jer u njem za njihov mladjahan i nježan duh neima prave hrane. Učitelji, kojim nije stalo, da što obširnije i temeljitije prouče poviest svoga naroda, mogu ju u nuždi rabiti. —e—.

— Milan Kostić, okružni prota st. bečejski, poziva na predplatu na novu knjigu: „Škole u Crnoj-gori od najstarijih vremena do današnjega dana." Čist prihod do jednoga novčića ide na hercegovačko-bosansku sirotčad. Takovo djelo može zanimati svakoga rodoljuba, a naročito pedagoga. — Srbsko učeno družtvo u Beogradu dosudilo je tomu djelu 30 dukata nagrade. Naručbine se šalju knjižari braće Jovanovića u Pančevu. Predplaćuje se u gotovu novcu. Knjiga će biti jaka 12 araka, ciena joj 80 novč. Nadamo se, da će se tomu pozivu odazvati naši učitelji u interesu liepe namjene i svoje vlastite naobrazbe.

Natječaji.

— Za učiteljicu u Orahovici (Slavonija) s plaćom od 400 for., stanom od jedne sobe u školskoj sgradi i 3 hv. drva za vlastitu porabu.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 15. ožujka t. g. preko svoga nadzorničtva školsk. odboru orahovičkomu.

— Za učitelja rimokat. vjeroizpovjesti u Kapanu s plaćom od 350 for., stanom u naravi, prostranim vrtom i 12 hv. drva.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 15. ožujka t. g. preko svoga nadzorničtva školsk. odboru kapanskomu (pošta Suhopolje).

— Ponavlja se natječaj za mjesto učiteljice u Suhopolju Beriva: 400 for. plate, stan u naravi, 12 hv. drva za školu i vlastitu porabu.

Molbenice s dokaznicami do 24. ožujka t. g. preko svoga nadzorničtva šk. odboru suhopoljskomu.

— Za učitelja na obć. puč. školi u Samoboru. Beriva: zasad 600 for., predložen je II. plaćevni razred.

Molbenice s dokaznicami šalju se do konca ožujka t. g. mj. šk. odboru u Samoboru putem žup. šk. nadzorničtva

— Za učitelja i orguljaša u Jesenju (podžupanija krapinsko-toplička). Beriva: 400 st. plate, odšteta za stan i drva u iznosu od 60 f.

Molbenice s dokaznicami šalju se do konca ožujka t. g. mj. škol. odboru u Jesenju.

— Za učiteljicu na višoj djev. učioni u Zagrebu. Beriva: 600 for. plaće, 15% stanarine i 10% petgodišnji doplatak.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 25. ožujka t. g. odboru sl. i kr. grada Zagreba.

— Za učitelja na filijalnoj školi u Borovu, podžupanije virovitičke. Beriva: 350 st. plate, 15% stanarine i 8 hv. drva za vlastitu porabu i školu.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 20. ožujka t. g. mj. šk. odboru u Borovo (pošta Suhopolje).

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor", uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 8. U Zagrebu, 10. ožujka 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Nekoliko iskrenih rieči o zaprekah, stojećih na putu uspješnomu razvitku našega narodnjega školstva.

Piše **Mijat Stojanović.**

(Dalje.)

XI.

Knjige leže po učiteljskih knjižnicah, a učitelji ih slabo čitaju. Moramo reći k sebi i od sebe, čitalo bi se više i radje, da učitelje netrapi materijalna oskudica; ali nečitajuć ili slabo čitajuć, učeć, mozgajuć, neusavršavajuć se u svojoj struci ni do vieka neće se doći do poboljšanja materijalnoga stanja. Čovjek učen, vješt, sposoban za rad i privredu neće u nijednom staležu dugo trpiti oskudice, a tako i učitelj napredovat će sigurno tim više i bolje, čim je učeniji, vještiji i sposobniji. Učitelju, brate, druže! neka ti neprodje nijedan dan, a da nebi uzeo koristne knjige u ruke i pera u desnicu, te pročitao koj list i napisao koj redak. Pokušaj samo tako činiti, pak ćeš vidjeti za godinu, dvie, kako si napredovao i duševnim junakom i vitezom postao, koji svakomu zlu zna dati uztuk, odoljeti svakoj napasti, stati na rep svakoj guji, koja bi htjela otrovati sreću tvoga života. Život je neprestana borba, zato se oružaj znanjem i zakloni štitom krotke vjere svojih praotaca, pak se neboj nikoga do Boga, dobro ćeš proći trnatom stazom zemnoga života i srećno stići u luku mira. Čovjek mora da se uči, dok se sguči! A to je, doklegod živi. Tko neuči, nemože znati; tko nezna, nemože umjeti; tko neumije, nemože imati; tko neima, prazna mu ruka, a prazna ruka ničija druga! A znate li gospodo učitelji, braćo i drugovi! čija ruka ostaje prazna? — Samo ruka onoga ostaje prazna, čija glava ostane prazna, i to je naravni tečaj u životu. Zar neznate naše poslovice: „Ni ludom teci, ni mudrom ostavi!“ Možebit gdjekoji od vas nije na to ni pomislio, da promatra život ljudski sa svih strana, sa svjetle i sa sjenaste. Svjetlost u životu dolazi

Digitized by Google

od prosvjete, ali samo od prave, koja nije odpala od svoga proizvora, od vjere u Boga i u neumrlost čovječje duše, od opredieljenja ljudskog za vječni život; sjenka dolazi od pomanjkanja svjetlosti, prosvjete; zato nastojmo, da nam svjetiljke neostanu bez ulja kao ludim djevicam u evangjelju, jerbo neznamo ure ni časa, kad će doći zaručnik i pokucati na vratih.

Učimo, čitajmo, pišimo, radimo, djelujmo, trudimo se, mučimo še, revnujmo neumorno, neutrudivo, nećemo se nikada pokajati; vjerujte starcu izkusnu, koji je od 17. veljače 1832. do danas 9. siečnja 1876. tako radio, čitao, pisao, mozgao, djelovao, pak se nikad pokajao nije, i sad, da mi se reče: „Hajde, starče u zakutak, u mir, sjedni na pletenu ili meku stolicu, pak miruj i uživaj. — E da, hvala liepa, još ću čitati, još pisati, još učiti, još mozgati i nastojati koje zrnce prinieti u hambar narodnjega napredka, koj kamen donieti ka hramu obće narodnje prosvjete, držeć se poslovice: „Kamen do kamena palača, zrno do zrna pogača!“ Još nije podpuno podignut hram sveobće narodnje prosvjete, dok se narodnja ili pučka učiona neusavrši, dok se neskupi toliko zrnaca bjelice pšenice, da sĕ može umiesiti pogača, kojom će se zasititi moći sav naš narod kao božićnom pletenicom, božićnim pletenim kolačem, badnjicom i ljetnicom. Samo znanje, umjetnost i vještina spasit će nas i naš narod, a ovo se neda postići bez dobrih narodnjih učiona, kojih neima i nemože biti bez učenih, vještih, dovoljno osposobljenih učitelja, koji neprestano čitaju, pišu, mozgaju, djeluju, rade i posluju.

XII.

Mnogi učitelji neproniču dovoljno u duh školskih knjiga, školske osnove i obće i posebne učbe. Tko bi i mogao polag svoje osposobljenosti, neće mu se, na svašto prije misli, nego na to; e da, dosta sam se mučio i učio, sad mi je pripravljat se na što drugo. To je za mlade pedagoge, koji su svršili trogodišnji tečaj učiteljišta, bagatela, — to oni imaju sve u malom prstu, pak što će u glavi ono, što je već u prstu? Je li da? — Eto uznositosti, a to je početak oholosti, gordosti, precjenjivanja samoga sebe, — sve gad i smet, trice i kučine, gad i nesnaga, a tko udari tim putem, nikad nedodje do prave vrline. Poznam nekoliko mladih učitelja, koji bi dovoljno sposobni bili, da nisu uznositi, prpošni (tko sam, ja sam, a što je meni ovaj i onaj, što predpostavnik, on još nije vlast, a ja što sam i šta još mogu biti?!) Neosposobljeni, za nuždu učitelji pri svojoj najboljoj volji nisu u stanju u tom obziru ništa učiniti. Imamo i starih učitelja, koji su, žalibože osiedili učiteljujuć, pak još nisu ni iz daleka valjano pojmili svoga zvanja, kojim je manje stalo do prave zadaće učiteljske, nego do toga, da su sa svakim „ti“ — da se nadje pravdopravnikâ, za nuždu jurista, koji će napisati članak u javnom listu, makar bio taj list i teta zagrebačka, proti mužu, koji, učiteljujuć od god. 1832. do sad, u svakom obziru zasvjedočio, što je i tko je, a to sve za trice i kučine. — Kukavno narodnje školstvo! kad se prvaku, predpostavljenomu cielomu učiteljstvu u Lici i Krbavi, može prišiti ono, na što se nije ni pomislilo. U Lici, mislio bi čovjek, istina je laž, a

Digitized by Google

laž istina. Jadna Liko! još ćeš morat mnogo i dugo čekati, da budeš složna i pravo srećna. — —

Mladim i starim učiteljem dovikujem: „Proničite dovoljno u duh školskih knjiga, školske osnove i obće i posebne učbe. Prvim velim: neprpošite se, neimate čim, već ako kukavštinom precjenjivanja, a drugim kukavštinom podpune duševne golotinje i bosotinje.

A čim si se pooholila
Tašta, ljudska oholosti;
Sve što više stereš krila,
Sve ćeš paka niže pasti!

U narodu je rieč: „Golo, oholo, po ciganski hoda! Zasluga nije nikakva, što koj učitelj ima 5, 6 do 8 djece, pak mu je ove, one godine umrlo toliko i toliko. To je bezobrazluk i spominjati, učiteljevo je i drugo zvanje osim toga, nego li roditi i pokapati svoju djecu. Zar je to zasluga? Ili je zasluga trubiti dati u javnom listu ličku laž, i to priesnu laž. Ako u goru vuci, ako u selo Turci! Ako u Liku svaka neprilika! — — Pak da tud napreduje školstvo? Za pravi napredak hoće se drugog gradiva, drugog materijala, nego su laži i spletke, nego je precjenjivanje sama sebe.

XIII.

Mnogi učitelji nevode točno propisanih školskih zapisnika. To možeš naći ne samo po onih učionah, gdje su namješćeni učitelji za nuždu, nego po gdješto i kod učitelja, koji sami sebe ili poradi svoje osposobljenosti ili poradi toga precjenjuju, što su osiedili službujuć, učiteljujuć po ličkom kršu, kano da se život i službovanje, učiteljevanje mjeri metrom, odprije rifom, a necieni po uspješnom djelovanju. Red je duša poslovanju, bez reda i poredka neima napredka u nijednoj struci posla. Malo poznajem učitelja, koji bi sve propisane i potrebite školske zapisnike točno i valjano vodili. Medju takove zapisnike računam sliedeće:

1. Popis za školu sposobne djece obojega spola cieloga školskoga kotara, koj se popis svake školske godine popunjuje iz krstnih zapisnika.

2. Popis mladeži polazeće učionu, u kom se bilježi svaki dan, koje je diete došlo u školu, a koje izostalo i uzrok, zašto je izostalo od nauka.

3. Izpitnik, u kom se pri koncu svakoga školskoga poljeća popiše, kako su svaki učenik i svaka učenica napredovali u svakom pojedinom propisanom učevnom predmetu.

4. Naredbe školskih oblasti.

5. Izviešća i dopisi upravljeni na školske oblasti.

6. Školski našastar.

7. Spomenica, u kojoj se nalaze povjestne crtice škole i školskoga kotara i svi važni sbivši se dogodjaji, koji makar u kojem pogledu odnose se na utemeljenje učione i dalnje njezino razvijanje.

8. Dnevnik, u kojem bilježi učitelj, što je iz kojega učevnoga predmeta i s kojim uspjehom predavao svojim učenikom i kojim se načinom obučavajuć

Digitized by Google

poslužio, što je pri tom izkusio itd. Nebi bilo suvišno, kad bi učitelj bilježio u taj zapisnik, po kojem se je pedagogu pripravljao za ovaj ili onaj predmet i što je pri tom u praksi izkusio glede učbe. Tim bi načinom sama sebe u svom radu, u svom djelovanju kontrolovao i malo po malo liepo izvježbao u svakom načinu obuke, od čega mnogo zavisi kao i od ličnosti i ćudi učiteljeve.

Nije dosta reći: službujem, učiteljujem već 30 i toliko godina odlično, a kad se pogleda u zapisnike školske tako dugo i odlično učiteljujućeg hvastavca, nadje se sve pušljivo, sve nedostatno, sve babe Mare predja, što vele Slavonci, a to je predja kidava. Tko se posveti uzvišenomu učiteljskomu zvanju, mora se posvetiti svom dušom, svim srdcem, mora sve svoje duševne i tjelesne sile i sve časove života, izuzamši riedke časove odmora, posvećivati svomu zvanju, i u časovih odmora nezaboravlja na svoju veliku zadaću. — Svatko je kovač svojoj sreći! Svatko spava onako, kako si prostre postelj. — Mi učitelji moći ćemo samo znanjem, samo pravom vrlinom, značajem, točnim izpunjivanjem svojih važnih dužnosti steći priznanje, štovanje, dapače i poboljšanje materijalnoga svoga stanja. Sviet će uvidit uspjeh našega djelovanja, al ovo mora biti okupano, umiveno, očešljano, odjeveno, dostojno radnika na polju obće pučke prosvjete, u ničem manjkavo, baš niti u vodjenju školskih zapisnika. Kad dodjemo u koju kuću, mahom na prvi pogled poznamo valjana domaćina i valjanu domaćicu po čistoći i po redu i po tom, što je u kući i okolo kuće sve spremljeno, sknadjeno, uredjeno, sve na svomu mjestu, sve, ako i staro, oprano i okrpljeno. — Ta krpež kuću drži! Učitelji! pokažite se u velikom i u malom, u glavnom i u uzgrednom, u svem i svačem vriednimi, dostojnimi, valjanimi, napredujućimi, pak će sviet napokon svrnuti na vas svoju pozornost i u laž utjerati stare Rimljane, koji su imali poslovicu: „Koga su bogovi mrzili, onoga su načinili pedagogom!“ Ja mislim, mi smo ljubimci božji izpunjujući svoje dužnosti kao uzgojitelji i učitelji malenih, o kojih je rekao Spasitelj: „Pustite malene k meni doći, i nemojte jim kratiti, jerbo je njihovo kraljestvo nebesko.“ (Sliedi.)

Dragutin Kehr.

Slika iz života marna učitelja.

(Konac.)

Tako bilo do jeseni g. 1871. U to vrieme dobih službeni nalog, da posjetim veći broj pruskih i saskih sjemeništa, te da o svem, što vidim i opazim s pedagogijske strane, državno ministarstvo izviestim.

Državna vlast vidjela je, da predtečno znanje, što ga pitomci u sjemenište donose, nije dostatno, s toga je želila, da čuje i sazna, kako je u drugih zemljah. I sbilja nisam našao nijednoga sjemeništnoga učitelja, koj bi bio za naše pripravne škole.

Digitized by Google

I u tom nebijahu složni, da li imade pripravna škola biti spojena sa sjemeništem ili od ovoga odružena. U načelu — u glavnoj stvari bijahu njemački sjemeništni učitelji složni; bijahu jednoga mnenja. Pitanje o reformi sjemeništa bilo je za mene velevažno, s toga sam si držao za svetu dužnost, da priobćim svoje izkustvo i predloge ne samo oblastim, već i njemačkomu učiteljstvu, da ih izpita i o njih svoju rekne. Koga to zanima, i tko želi moje nazore i mnenje o tom saznati, može to čitati u „Allgem. deutsche Lehrerzeitung“ od g. 1870., br. 23 itd., zatim u mojih „Pädagogische Blätter“ prvi svezak. Ovaj posljednji časopis plod je moga pedagogičkoga putovanja, te mu bila svrha, da razbistri s jedne strane toli zamršeno sjemeništno pitanje, a s druge strane da učini jednom kraj razciepkanosti, koja je svakomu sjemeništu vazda toli škodila. To nije zaista lahak posao, nu ja mu se i danas radujem, jer mi se pružila krasna sgoda, da doprinesem štogod k unapredjenju pučke i učiteljske naobrazbe. Moralo se u obće nastojati, da pučki učitelji u pravom smislu rieči, budu svojim znanjem, što ga steku u sjemeništu, ponosni, da si obogaćeni znanjem pribave štovanje i ugled, bez koga nemogu uspješno djelovati. Pa ako mi tko dokaže, da neimam pravo, onda ću ju rado sám izreći: prevarih se, uzaludan mi trud. O da samo svi, koji ljube svoj narod, koji imadu znanja, hoće raditi za učiteljska obrazovališta.

Kad sam se sa pedagog. putovanja kući vratio, nadjoh zvanično pismo grada Nürnberga, u kojem mi javlja ondješnje poglavarstvo, da sam jednoglasno izabran školskim savjetnikom. Ja sam množtvo ponudâ i imenovanja odbio; nu ovo posljednje nemogoh odbiti, već odlučih o njem razmišljati. Nu preteklo me naše državno ministarstvo, ponudiv mi sjemeništno ravnateljstvo. Tu častnu ponudu odlučih primiti pod tim uvjetom, da se ustroji 6-razredno učiteljsko sjemenište organički spojeno sa pučkom školom. To je bila moja vruća želja; bez toga nisam po mom mnienju mogao uzdržati dobar glas sjemeništu u buduće. Žalibože nije se moglo zadovoljiti mojoj želji. Komu su naši odnošaji i okolnosti poznate, taj neće toga nikomu predbacivati. Nisu morda osobe krive, jer dobre volje nije uzmanjkalo. Naše državno ministarstvo predložilo je cielu stvar saboru, a ovaj bivši drugoga mnienja, odgodi stvar, da ju rieši budućnost.

Nu vratimo se opet k nutarnjim odnošajem zavoda, pa spomenimo, da sam živio sa svojimi kolegi u ljubavi i prijateljstvu, te se njihovim povjerenjem i danas ponosim. Mi življasmo kao vjerna i ljubezna braća. Bili smo često različitoga mnienja, nu išli vazda za jednim ciljem. Ja sam svoju iskrenu braću kolege — učitelje — opominjao na ova: „Nastojmo da budemo znanjem slobodni, ljubavju jaki i vjernošću veliki.“ — Tomu dosljedno radio sam riečju — govorom i perom, pa sam to i sretno postigao. Ja se sciehim i ćutim najsretnijim, kad sam na katedri pred svojimi učenici i medju braćom učitelji. Meni je poducavanje liek, sredstvo, koje jači i lieči. S toga je sjemenište za mene nebo, pa se nebrinem mnogo, što se sbiva u družtvenom, a još manje u političkom životu. Moguće, da je to pogreška, nu ta se pogreška temelji na mom čvrstom uvjerenju, da u isto vrieme nije moći služiti svim i svakomu; sa svim se baviti

Digitized by Google

i zanimati. Tko hoće da nešto ciela izvede, mora se i na nešto ograničiti. „Tko hoće druge rukovoditi i ravnati, mora biti sposoban, mnogoga se odreći.“ — Da to načelo nije baš loše, naučilo me 23godišnje učiteljsko djelovanje. Ovdje i ondje nemožeš raditi, ako želiš štogod postići, pa baš zato ja i danas od toga načela neodustajem. Gdje su radne sile razcjepkane, tu ti neima napredka ni blagoslova, a najmanje u učiteljstvu.

Primiv dakle ravnanje i upravu sjemeništa u Gothi, zavoda, koj je bio na glasu, i na kojem su od god. 1865. 282 slušatelja (hospitanta) iz svijuh zemalja Evrope bila, odlučih ovdje raditi do kraja.

Do mala bilo drugačije. —

Poznato je naime, da je u Pruskoj za školstvo i za sjemeništa mnogo učinjeno, odkad je ministrom nastave imenovan dr. Falk. Stiehlovi regulativi padoše, a Falkove obće ustanove stupiše u život 15. listopada 1872. Da sam ja taj prekret na polju pučkoga školstva radostno pozdravio, netrebam skoro ni kazati. Ima li učitelja, koj se tomu nebi radovao?! — Koje učit. srdce da nekuca od radosti silnije, kad istina pobiedi?! — Iskreno izpoviedam, da nisam niti direktno ni indirektno tražio pruske službe, pa da sam, držeći se svoga načela, poput vjerna vojnika mirno čekao na svom mjestu, dokle će višji zapovjediti, da tko mene ili ja koga zamienim. S toga me ne malo iznenadi ponuda preuzv. g. ministra nastave dra. Falka, kojom me prijateljski umolio: „da svoje sile i darove, te pedagogijsko izkustvo i uvidjavnost školstvu ciele Njemačke posvetim, te u Halberstadt kao ravnatelj podjem.

Sjemenište u Halberstadtu ustrojeno je 10. srpnja 1778., te je po izviešću dra. Steinberga najstarije i samostalno, od nikojega zavoda u Pruskoj zavisno. Godine 1867. sagradjena je nova i krasna sjemeništna sgrada, koju strukovnjaci drže najljepšom u čitavoj Pruskoj. Grad je poklonio u tu svrhu 5 jutara oranice, a sabor je dozvolio 76.000 talira. Okolica je, veli dr. Steinberg, vanredno liepa, te mora svakoga uzhititi. Od sjevera je grad sa veličanstvenimi zvonici, od juga liep borik, od iztoka i zapada krasni vrtovi. — U to sjemenište dolaze učenici iz kr. sjemeništne pripravne škole iz Osterwicka, iz zavoda u Halberstadtu, a stranom i iz Mühlhausena. Sa sjemeništem je spojena četverorazredna gradjanska škola, jednorazredna pučka škola i zavod provincije Saske za gluho-nieme. Riečju, sve je tu, što želiš i što k izvanjskomu uredjenju sjemeništa spada. Na to mjesto pozva me s pouzdanjem pruski ministar nastave, pa mi neće nitko zamjeriti, da sam se odazvao pozivu. Potvrda careva stigne mi oko polovice travnja. Za nekoliko tjedana (oko polovice srpnja) odputovah u Halberstadt.

Bolnim srdcem osťavih mile mi briegove liepoga Thüringa; težko mi se bilo razstati s množtvom toli vjernih i iskrenih prijatelja, kolega i ljubljenih učenika. Ostavih si dragu i nada sve milu domovinu, u kojoj sam toliko ugodnih dana proživio, bolnim srdcem. Na nju ću mislit vazda s najvećom zahvalnošću. Pomisliv na prošlost, na ono, što je s menom dosele bivalo, to moram zahvaliti dragomu Bogu, što me je na mom putu vodio i svojom milosti preobilno nadario.

Digitized by Google

Zahvalan sam i onim dobrim ljudem, koji mi bijahu prijatelji, te me svagda i u svačemu podupira hu. S toga se nadam, da me neće dragi Bog i dobri ljudi ni u buduće zaboraviti. Rada i borbe neće mi sigurno ni u buduće uzmanjkati, nu „čovjeku se je boriti dokle živi, i tko se nije nikad borio, onaj nije ni živio.“ Dokle sam zdrav i krepak, nastojat ću raditi i služiti njemačkomu školstvu i učiteljstvu. Kad čovjek radi i čini, što može, što mu sile dopuštaju, onda Bog učini i pomogne ondje, gdje čovjek nemože. Kad je Samuel nakon žestoke borbe Philistre kod Beth-Cada pobiedio, stavio je medju Mizpu i Sen kamen, na kojem napisa ove rieči: „Dotle je Bog pomagao.“ A dragi Bog će zaista pomoći i nadalje.

Ja evo napisah, što sam doživio kao učitelj. — O stalih odnošaja i dogodjaja nisam spomenuo, jer treba da se ponajprije zna, što sam doživio kao učitelj, pa što nisam ovoga vjekopisa pisao za sebe i za svoju obitelj, već za njem. učiteljstvo i za svoje mile učenike. Najviše za ove posljednje. Na posljedku mi je javno izpovjediti, da sam uz mnogi žalostan i čemeran čas, doživio i množtvo sretnih dana. Ja imam mnogo toga dragomu Bogu zahvaliti, koj me sbilja ljubljaše, pa makar ljudi ovo ili ono nazivali srećom. Pa ako i narod u knjizi mudrosti svoje veli: „Svaki je kovač svoje sreće“, to ja ipak iz izkustva tvrdim, da nije tako. Čovjek je produkt nutarnjih sposobnosti i izvanjskih odnošaja i okolnosti. Jedno i drugo nezavisi o njegovoj volji, to je dar Višjega. Pa ako sam za svoga života nastojao, da usavršim podieljene mi darove i sile a izvanjske odnošaje valjano upotrebim, to mi je bila dužnost. Ja sam dakle činio svoju dužnost, pa zato neočekujem niti hvale niti zahvalnosti. Da su drugi nadareni takovimi darovi, učinili bi morda isto. A čuvajuć se pogrešaka, kojih se ja nisam morda čuvao, bili bi revniji od mene. Ja pako mogu iskreno i bez hvalisanja reći, da sam radio. S toga ti mladi učitelju evo iskrena i prijateljna savjeta: „Radi, nastoj, pa ćeš znati i umjeti! Tko želi do jezgre, taj mora ljusku sgristi. Nesreća je za mnoge ljude, što nisu učili u mladosti raditi, pa onda za čitavoga života smatraju rad ne potrebom i slašću, već nesrećom i nesnosnim teretom. Makar ti sviet i nepriznavao rada, to ipak neprestaj raditi, već misli: da ti najveća čast i dostojanstvo nije kadro nadoknaditi onoga svetoga čuvstva i veselja, kad ti savjest šapće: radio si prilježno i sdušno. Prije svega nastoj da se naobraziš; nezapuštaj sebe, svoje vlastite naobrazbe, ona bo najbolje plaća. Radi, uči, dok živiš, jer je i siedokosu starcu raditi, a kamo li nebi mladu učitelju. Tko misli, da mu netreba raditi i učiti, taj je ili veleum ili je lud. Uči već za rana, jer ti mnogo, dà, vrlo mnogo učiti, a život je prekratak. Na razstanku moram ti doviknuti rieči našega ljubljenoga Spitte: „Žurno i veselo pomoćju božjom na râd; rano nastoj sijati, jer je pogibeljno biti bezposlenu. Sijati moraš, želiš li žeti; a poslie marljiva i trudna râda sladko ćeš počivati.

Pohrv. **Milan Kobali.**

Digitized by Google

O nadievanju ptica, sisavaca, dvoživaca, riba; o sabiranju kukaca, leptira, ruda; o sušenju bilja i o skeletizovanju.

Piše **Davorin Trstenjak.**

(Konac.)

VII. O sabiranju kukaca, leptira i ruda.

Za sabiranje kukaca, leptira i ruda netreba velike vještine i truda, jer je to vrlo ugodna i koristna zabava. Koli je ugodno u proljeću prije izhoda sunca izaći u mirisno krilo majke prirode; kolika je naslada dihati blagi jutarnji uzduh i mirisati ugodni miris mnogovrstna bilja; koli je veselo prevrtati lišće i cviće i tražiti njegove sjajne stanovnike! Čovjek zaboravi u divotnoj prirodi na sve tegobe života. Ako nas ostave i prijatelji, ako nas nevine progoni sviet: to nas priroda iskreno prima u svoj naručaj, ona nas tješi i priznaje nam plemenita djela. Ona nas sjajno nagradjuje: razgoni nam duhomorne misli, vraća nam duši pokoj i zadovoljstvo, uzdiže duh, a tielo nam oporavlja i kriepi, kad ju posjetimo. Čovjeku duhom radeću i nalazeću se u gradskoj prašini, daje priroda ono, što mu sav sjaj i bogatsvo gradova dati nemože. Uz ove duševne i tjelesne blagodati, što nam ih priroda pruža, može se učitelj i okoristiti sabiranjem kukaca i leptira.

Podjimo dakle dragi prijatelju u prirodu i načinimo prvi izlet. Nu prije nego li krenemo na posao, providimo se potrebnim orudjem. Treba nam stakalce široka grla, koje ima dobar čep i koje napunimo preko polovice otrovnom žestom, u kojoj ćemo utapljati uhvaćene kukce. Nadalje treba nam još mrežica od flora za hvatanje leptira, škatuljica za leptire, veliki kišobran ili biela plahta i razne gumbašnice za kukce.

K u k c i. Kukaca nadjemo svuda: u zraku, u vodi, pod zemljom, u cvieću, na lišću, pod korom drveta, u trulom drvu, na korenju, na gljivah, pod mahovinom, pod kamenjem, u strvini i drugdje.

Evo pred nami drva, na kom ima raznih kukaca. Razprostrimo pod drvo bielu plahtu ili otvorimo kišobran i okrenimo ga naopako; udarimo sad štapom po drvu, da izpanu kukci s granja u otvoreni kišobran ili na plahtu, ako smo ju razprostrli. Uzmimo si od ovih kukaca, koliko nam treba i stavimo ih u stakalce, u kojem ima otrovne žeste, da poginu. Kukce, što se nalaze po cvieću i lišću, možemo hvatati i sabirati golom rukom. Mislimo li, da ima kukaca pod kamenjem, to ga preokrenimo, a kukce, ako ih ima, pohvatajmo rukom. Tražimo li kukce u mahovini, izčupajmo i iztresimo ju na bielu plahtu tako, da kukci na nju popadaju. Za hvatanje vodenih kukaca treba nam takove mreže, kakvom se hvataju leptiri, nu mora biti nešto veća.

U jeseni zaruju se kukci u zemlju. Za sabiranje ovih treba nam četveruglasto sito od tanke žice, koje da je po potrebi dugo, široko i duboko; — zatim male željezne grablje, kojimi se grebe zemlja, u kojoj mislimo, da ima kukaca. Ovimi grabljami grebe se i smrvi zemlja, koja se meće na spomenuto

Digitized by Google

sito. Pod sito priveže se tri decimetra duboka vreća. Napunjeno sito zemljom potresa se, da sitna zemlja i kukci u vreću popadaju. Lišće, mahovina, kamenje i deblje grude zemlje ostanu na situ, što treba baciti. Kad smo dosta zemlje nasijali, odveže se vreća od sita, a sitna zemlja pomješana kukci, sasipa se na bielu plahtu i razgrne. Sad legnimo na trbuh, pa izbirajmo kukce. Ovo je jako praktičan način sabiranja kukaca iz zemlje, a zove se sijanje kukaca.

Došavši kući izvadimo kukce iz žeste, nabodimo ih gumbašnicom na desnom krilu, tako da na trbuhu izmedju drugoga i trećega para nogu izadje. Da nam nebude jedan kukac više na gumbašnici a drugi niže naboden, uzmimo si malu škatuljicu jedan i pol centimetra duboku; na gornjem pokrovcu probušimo škuljicu, da može gumbašnica lako prolaziti. Kad smo već kukca na gumbašnicu naboli, turimo njezin šiljak u škuljicu te ju turajmo kroz kukca, koji sad na škuljici leži, tako dugo, dok neosjetimo, da je gumbašnica do dna škatuljice doprla. Tako nabadajmo svakoga kukca, pa će nam biti svi nabodeni u istoj visini, što je dakako liepo vidjeti. Kukce, koji su tako maleni, da ih nemožemo na gumbašnicu nabosti, jer bi ih smrvili, treba najprije priliepiti na komadić risaćega papira, koji ima oblik istokraka trokuta, a ovaj trokutić nabodimo istom na gumbašnicu, pa će nam ostati kukčić neozledjen. Nabodimo sad kukce na ljepenku, stisnimo im krila, ticala i noge namjestimo prirodno i stavimo ih u sjenato mjesto, da se lagano osuše. Kad se kukci osuše, treba ih smjestiti u škatulje. Škatulje za kukce moraju biti tako duboke, da još nešto prostora izmedju gumbašnica i pokrova ostane. Pokrov može biti od stakla ili od drva. Dno iste obloži se debelom mekom ljepenkom ili plutom, što se opet pokrije čistim papirom, da posve lako nabodnemo kukce u dno škatulje. Kukci se namjeste u redovih po stanovitom sustavu. Obično se od svake vrsti uzmu po dva kukca, i to mužko i žensko. Napokon se napiše na komadić papira ime kukca i mjesto gdje smo ga ulovili, pa se stavi na dno škatulje, na koju se par kukaca nabode. Tko želi imati veliku sbirku kukaca, treba da si nabavi ormarić od više sunjica bez pokrova, u koje se smještaju kukci; a da nemogu moljci do njih, treba da posebna vrata pritvaraju sunjice. Da nam moljci sbirke neuništе, treba dna škatulja zasipati samlivenim naftalinom, i često ju provjetrati i očistiti. Opazimo li pod kojim kukcem smedju prašinu, znak je, da ga moljac izjeda; takvoga kukca treba odmah odstraniti, da se drugi nepokvare.

Leptiri. Sbirku leptira sastavimo si lako na dva načina: ili hvatanjem leptira ili odgojivanjem gusjenica. Prvi je način vrlo lahak, dočim je drugi skopčan velikim poslom i uztrpljivošću. Ako hoćemo imati liepih i čistih leptira, to ih možemo dobiti jedino odgojivanjem gusjenica. Kako se leptiri hvataju, o tom neću ni govoriti, jer to svaki zna. Uhvaćena leptira treba umah ubiti, inače se lepršuć ošteti, a to biva, ako mu grudi stisnemo i nabodemo ga na gumbašnicu, a napokon ga stavimo u pripravljenu škatuljicu. Pošto se veći leptiri nedadu tako lako usmrtiti, zamočimo iglu u duhanov sok, što se u luli sakuplja, i probodimo ga; ako namah nepogine, opetujmo isto tako dugo, dok pogine. Mjesto duhanova soka može nam služiti i alkohol.

Digitized by Google

Vrativši se iz izleta kući, treba da leptire razapnemo i da ih osušimo; neimamo li za to vremena, možemo i taj posao odgoditi. Za razpinjanje i sušenje leptira treba nam sušilo, koje se sastoji od dvijuh mekih daščica, šest decimetra dugih a jedan širokih. Krajevi ovih daščica pričvrste se na komadić drva tako, da izmedju daščica ostane toliko prostora, da može u nj pristati tielo leptira. Za veće leptire treba da bude taj prostor izmedju daščica veći, a za manje razmjerno manji. Pod ovaj prostor pričvrsti se na daščice meka ljepenka. Gumbašnica, na koju se leptir nabode, ubode se izmedju daščica u ljepenku, a krila mu se prirodno razprostru po daščicah, na koje se stavi papir te se pričvrsti iglami na dasku, a ticala se namjeste kako valja. Kad se leptir osuši, valja ga staviti u sbirku na onaj način, kako smo namještali kukce.

Najljepše leptire, kako već spomenusmo, možemo dobiti odgojivanjem gusjenica i kukuljica. Gusjenice sabiru se po grmlju i drveću kao i kukci, ako se pod grm razprostre plahta ili otvori kišobran, a grm se strese. Sabrane gusjenice zatvore se u za to priredjenu škrinju ili ormar, koji se sastoji od običnih dasaka, a s jedne strane providi se ili gustom rešetkom ili florom, da može u nju dopirati zrak. Ova škrinja razdieli se na više pregrada, da se može u svakoj pregradi gojiti posebna vrst gusjenica. Dno svake pregrade pokrije se vlažnom zemljom i mahovinom. Hvatajuć gusjenice, moramo paziti, na kakvoj smo ih bilini našli; jer na kakvoj smo ju bilini našli, takvom se bilinom i hrani. Pa kad znamo kakvom se bilinom hrani, takvo joj bilje davajmo u gojilištu. Čim lišće povene, treba ga odmah posve odstraniti i svježim zamieniti. Leptir, što smo si ga na taj način odgojili, u prvom je početku posve mamuzan, zato ga nevalja odmah razpeti, nego poslje, kad mu se krila posve razkrile. Odgojimo li si na ovaj način leptira, to ćemo dobiti nesamo čistih i krasnih leptira, nego ćemo se upoznati i s gusjenicami i saznati, čim se hrane i kako se preobrazuju, i da li su štetne, što je za gospodarstvo od velike važnosti.

Od najveće je važnosti i vriednosti ona sbirka leptira, koja ima uz svakoga leptira jaja, gusjenicu i kukuljicu. Komu nije moguće od svakoga leptira jaja, gusjenica i kukuljica sakupiti, neka ih barem od onih leptira sakupi, koji su vrlo škodljivi. Leptirova jaja treba staviti na vruću peć, prije nego li ih namjestimo u sbirku, da poginu, jer da to neučinimo, to bi se u sbirci izlegla. Pojedina jaja priliepe se na papirić, pa se nabodu na iglu. Gusjenice, koje želimo uz leptire ponamjestiti, treba prije prirediti, što biva ovako: Da gusjenica pogine, stavimo ju u vinovicu, koja nesmije biti odviše jaka, jerbo prejaka često promieni boju gusjenici, a ostavimo ih kratko vrieme u njoj. Kad se izvade, treba im drob iztisnuti, što biva, ako se gusjenica stavi na list bugačice, a prstom, počamši od glave prema zadku pritište, da drob na zadak izadje, koji se štipcem uhvati i posve iz tiela izvuče. Razumije se samo sobom, da netreba gusjenice odviše gnječiti, nego pozorno postupati. Zamaže li se koža gusjenici, to ju valja izredjenom žestom izprati. U mieh, t. j. u praznu gusjenicu ubode se u zadak slamka, kroz koju se puhne, čim dobije naravni oblik. A da se brzo osuši i naravni oblik pridrži, stavimo ju nad limenu ploču, pod kojom gori

Digitized by Google

svetiljka. Da se sa svih strana dobro osuši, valja ju često okretati. Kad se gusjenica dobro osuši, izvadi joj se iz zadka slamka, te se prilepi na list, kojim se hrani, a ovaj se nabode na gumbašnicu i stavi uz leptira u sbirku. I kukuljice treba prije usmrtiti, nego li ih u sbirku namjestimo, što može biti toplinom ili žestom. Najbolje je, ako ih stavimo u vinovicu, u kojoj ostanu jedan dan. Na ovaj način usmrćene kukuljice mogu se najbolje sačuvati, jer ih moljci nejedu.

Ako neimamo vremena, da leptire, što smo ih nahvatali, odmah razapnemo, ili smo već suhe ali zlo i nenaravno razapete dobili, to možemo suhe omekšati. Suhe i sklopljenih krila leptire stavimo u škatulju, u kojoj ima na četiri prsta vlažne piljevine. Škatulja se debelom i gustom krpom zatvori. Uslied vlage u škatulji odmeknu krila, da ih možemo po volji gibati i na daščice razapeti. Nu svakako je najbolje. da se leptiri odmah razapnu, čim smo ih uhvatili.

Rude. Jednostavnijega i lagljega posla već neima za sabiratelja prirodnina, nego je sabiranje ruda. Za taj posao netreba nikakve skoro vještine; kamen, ako je prevelik, umanjiti svaki zna; ako mu je oblik neliep, lako je tomu pomoći; krhnimo zidarskim kladivcem sad ovdje, sad ondje, pa je stvar gotova. Ako je ruda nečista, treba ju mekim kistom ili šćetkom očistiti, ili čistom vodom oprati. Samo one rude, koje se u vodi tope, nesmiju se u njoj prati. Najviše ruda ima u gorskih i brdovitih predjelih, pa zato si onaj, koji u takvih predjelih živi, najlaglje sbirku ruda sastavi. Za to netreba drugo, nego da često posjećujemo kamenare i rudokoplja. U sabiranju ruda treba paziti i na to, da budu sve rude jednake i dosta velike, jer tim nastaje liepi sklad u ruda, što ugodno na oko djeluje. Rude se u posebni ormar sustavno smjeste, determinuju i označe gdje su nadjene. Sitni ledci stave se u stakalca. — Ovakova se sbirka najlaglje čuva, jer ju nemože nijedna životinja, nijedan moljac oštetiti.

Kako da se urede školski vrtovi.

Priredio **Janko Benković.**

Novom naukovnom osnovom imati će se predavati gospodarstvo na temelju čitanaka u pučkoj školi, da se probudi u mladeži volja k naprednijemu i umnijemu gospodarenju i kućenju. Prema tomu se imadu nove čitanke sastaviti i urediti.

Ja sam evo ovdje napisao nešto po svom praktičnom izkustvu a nešto po raznih spisih o školskih vrtovih, te sam nastojao, da samo ono priobćim, što se kod nas može izvesti gledom na agrikulturni život i potrebu našega naroda. Osobito mi je dobro došlo djelo dra. Schwaba, ravnatelja na bečkom komunalnom gimnaziju, ob uredjenju šk. vrtova.

Nijedan veliki grad nije najedanput sagradjen, već se je morao kamečak po kamečak pojedinim sgradam doprinašati, dok je dobio sjajni lik veličanstvenoga grada; nit ovo, što pišem o šk. vrtovih, neće se moći namah izvesti, al dobrom voljom naše vis. zem. vlade, našega naroda, te marljivih i valjanih učitelja moći će se svaka potežkoća nadvladati a tim i oblik škole za nekoliko godina u svakom smislu promieniti.

Digitized by Google

Sadanji viek prosvjete i naobraženja zahtieva, da se školski uzgoj i obuka ima ponajveć osvrtati na potrebe svakdanjega života, te da se uzgoj i obuka dovede u harmoničan sklad potrebam čovječanstva, t. j. da treba nastojati djetinje duševne moći usavršivati a tjelesnu snagu jačati; to bi bila zadaća pučke škole i mnijem, da se neće nitko živ naći, koj bi ovim načelom protuslovio.

Prešni ovaj zahtjev našao je već u cielom naobraženom svietu sveobće priznanje, pak da se ta svrha postići uzmogne, jedino ako se uvede u pučku školu kućanstvo, risanje i tjelovježba; zatim da se osnuju zabavišta i igrališta za malenu djecu, i to bi reć bila podloga pučkoj školi, na kojoj bi se dalnji uzgoj i obuka imala rukovoditi.

Uz pučke škole imale bi se uvesti, gdje je samo moguće, nastavne i obrtne škole.

O tom kao dnevnom pitanju cieli naobraženi sviet sbori i razpravlja, te se i kod nas počelo na tom polju raditi.

Nitko nemože temeljito pobiti, da je neobhodno potrebno svakomu čovjeku, spadao on u koju mu drago klasu, poznati najvažnije prirodne zakone i razabrati prirodne pojave.

Našim škol. zakonom će se i toj znanosti prokrčiti put u pučkoj školi, dočim se u naprednijih državah predavalo to jur više godina.

Austrijski šk. i nastavni red napominje u §. 56., da se nauka prirodoznanstva na pučkoj školi najbolje postizava dobro i prema mjestnim okolnostim i dobi uredjenimi šk. vrtovi.

Uz svaku dakle školu bila ona na selu, u velikom ili malom gradu imao bi biti šk. vrt, koj će učitelju služiti kao pomoćno sredstvo za obuku u prirodoznanstvu.

Kod nas većom stranom jur obstoje škol. vrtovi, al u kakovu su hrdjavu stanju, izim nekoliko hvalevriednih iznimaka, nije mi ovdje razpravljati, samo ću reći, da neki ni ograde neimaju. Tuj nestoji krivnja na učiteljih, nego naša obć. poglavarstva, kojim je škola deveta briga, toj su neurednosti uzrok.

Uz svaku dakle školu morao bi biti šk. vrt tako uredjen, da će odgovarati prema mjestnim okolnostim i godišnjim dobam učenikom za pouku u prirodnih naucih.

Mi ćemo po osnovi dra. Schwaba šk. vrtove razdieliti na tri diela: 1. na vrtove uz škole na selih, 2. na vrtove uz škole povećih gradova i 3. na vrtove uz škole manjih gradova, te svagdje po mogućnosti pokazati put, kojim bi se moglo do žudjene i prave svrhe doći; najviše pako ćemo se baviti vrtovi uz škole na selih.

Vrtovi uz škole na selih.

Zavirimo li u vrtove naših seljaka, žalošću ćemo priznati, da to nisu ni iz daleka spodoba vrtova, već malena ograda od nekoliko četvornih metara.

Što imade u tih vrtovih? Nekoliko pera salate (sijanke a ne sadjenke), nekoliko glavica biela i crvena luka, malo mrkve, kukuruza, i to ti je sve povrće.

Digitized by Google

Nije tomu sirotinja seljak kriv, već njegovo neznanje, u tom treba da ga pučka škola pouči.

Počem se naš narod ponajviše bavi s gospodarstvom i tim hrani sebe, plaća porez, namiruje razne potrebe, to se imade i šk. vrt tako urediti, da će učenici naučiti umnije gospodariti i znanje crpiti za cieli budući život.

Priložen nacrt s nekimi promjenami, kako ga je sastavio Ant. Heinrich, bivši nadvrtlar na gospodarskoj školi u Mödlingu, predočuje nam dobro uredjen šk. vrt za škole na selih. On imade tri odjela:

A. Gospodarsko pokušalište, *B.* voćnjak sa cjepilnjakom i *C.* povrtnik (odjel za povrtlarstvo).

Prema okolnostim mjesta i tla imale bi se pojedine struke gospodarstva više ili manje uvažavati.

Svaki pojedini odjel imao bi biti uz puteve, koji vrt križaju i okružuju od $1^1/_2$ metra širine rabatom (slogom, gredom) obrubljen, a po ovom usadjene voćke patuljke. Vidi u nacrtu *a, b, c, d.*

Na rabatih povrtnjaka izmedju voćaka usadimo cvieće, na rabatih voćnjaka i cjepilnjaka (vidi *c.*) njegujmo dudovinu i nizku dudovu živicu; rabati gospodarskoga pokušališta, kao i rabati oko plota (vidi *b, d, h)* neka budu popunjeni jagodastimi i grozdastimi bilinami, kao što su ribiz, ogrozd, cjepike-jagode itd.

A. Gospodarsko pokušalište sa više pododjela nastojmo urediti tako, da će biti u njem za praksu učenika posijano razno žito, što se u našoj domovini goji; osobito se imade u obzir uzeti na razne djeteline, repu, kao krmne biline, na koje se naš narod malo osvrća. Veličina pododjela u pokušalištu ravna se po prostoru vrta. U pokušalištu vježbaju se učenici opetovnice, gdje imadu težati zemlju, sijati, presadjivati itd.

B. Voćnjak neka bude popunjen samimi plemenitimi voćkami, u njem nesmije manjkati voća od rane triešnje do kasne zimske kruške. Neće li i učitelju dobro doći, kad će imati u šk. vrtu voća preko ciele godine?

Gredu u cjepilnjaku posijmo košćicami raznoga voća, uviek je bolje ciepiti na mladicah niklih iz košćica, nego na divljake. Kod presadjivanja šiba za cjeplenje valja paziti, da su u redu sadjene. Cjepilnjak spada na učenike 3. i 4. razreda.

C. Sad nam još preostaje obrazložiti treći odjel, naime povrtnik.

Gdje dopušta prostor vrta, neka se dade svakoj djevojčici 3. i 4. razreda po jedna greda. Razumieva se samo sobom, da te grede nemogu biti veće od jednoga četvornoga metra, a gdje i to nebi moglo biti, neka po dvie a dvie na jednom slogu rade. Povrtnik će djevojčice najvećim veseljem držati u redu, one će same povrće presadjivati, plieti, zalievati, okapati itd. Sjeme raznoga povrća dužne bi bile obćine nabavljati bar u zametku vrta, a poslie bi se moglo kupovati iz dohodaka prodanih voćaka.

Učitelju se skrbiti, da bude u vrtu i onakova povrća, kakova naši seljaci nepoznaju. Čim povrće naraste za jelo, neka bi se dalo djevojčicam za porabu, dakako svakiput dozvolom učitelja. Neće li se tada i roditelji poveseliti daru, koj im je kćerka u šk. vrtu odgojila? Tim će im i škola više omiliti.

Digitized by Google

Uz vrt da je i zdenac, a gdje se može potočna voda unj napustiti, tamo ga netreba, nu to su riedki slučaji. Malo dalje od zdenca izkopajmo jamu, u koju će se voda iz zdenca dovoditi; mrzlom bo zdenčom vodom nevalja suncem ugrijano povrće zalievati. (Vidi *g.*)

Ako je vrt tik škole, na što se ima gledati kod ustrojenja istih, i to radi lagljega nadzora učiteljeva, može se unj smjestiti i pčelinjak. (Vidi *i.*)

I tjelovježba mogla bi se za ljeta u šk. vrtu gdje u hladu obavljati. (Vidi *j.*)

Presadjivanje cvieća u povrtnjaku na rabatih neka učitelj tako rukovodi, da dobije po raznih bojah kakovu sliku, n. p. sliku okruga, zviezde, trokuta itd., a ne da presadjuje bez svakoga reda i simetrije. Kod svake radnje ima učitelj u vrtu prisustvovati. (Konac.)

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Njeg. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega privr. učitelja na Bednji Drag. Radoboja učiteljem obće pučke škole u istom mjestu, — zatim dosadanju privatnu učiteljicu u Zagrebu Rozaliju Fabijanijevu učiteljicom novo ustrojene djevojačke obće pučke škole u Fužini.

— Odpisom od 16. veljače o. g. dozvolilo je vis. c. kr. vojno zapovjedničtvo, da „Napredak“ može u posebnom „službenom prilogu za vojnu krajinu“ priobćivati naredbe tičuće se krajiškoga školstva.

— Družtvo za podporu ubogih pripravnika držalo je dne 20. veljače o. g. svoju glavnu skupštinu. Priv. predsjednik i ravnatelj kralj. preparandija otvorio je skupštinu, naglasiv korist i znamenitost toga družtva. — Pošto bi pročitani računi, imenovan je revizijonalni odbor od gg. Basarička, Grdića i Irgolića. Razpoloživih novaca ima 65 for. 62 n., koji se prema zaključku skupštine imadu podieliti medju oskudne pripravnike tako, da jim se neda gotovština, već odielo i obuća. — Pošto dosadanja pravila neodgovaraju svrsi ni sadanjim okolnostim, imadu se promieniti, u koju je svrhu odabran odbor od gg. Haseka, Modca, Fabkovića, Filipovića i Grdića. — Napokon je obnovljen upravlj. odbor, te predsjednikom odabran g. Lj. Modec, tajnikom Gj. Šimončić, a blagajnikom Ambroz Grdić.

— Školstvo u zagrebačkoj podžupaniji. Iz izvieśća podžupanije zagrebačke vidimo, da se na škole od ukupnih občinskih dohodaka troši 35·3%. Po tom se vidi, da narod ipak donekle uvidja potrebu škola, te da rado doprinaša žrtve za duševni razvoj svoje omladine, dapače dvie občine: Popovec i Dugoselo troše više na školu, nego li na občinsku upravu, koja inače veoma mnogo novaca proguta. Podžupanija nastoji i o tom, da se i u onih predjelih, u kojih je polazak škole radi daleka puta otegočen, podignu nove škole, — naročito je u Rudah otvorena o trošku občine provizorna škola, koju polazi do 60 djece.

— Izbor učitelja u Zagrebu. Prem smo jur u 5. broju ovoga lista spomenuli, da je školski odbor grada Zagreba povriedio vladine naredbe tim, što preko mjesec dana iza minuloga natječajnoga roka nije pristupio k izboru učitelja za dolnjogradsku učionu, to se ipak još ni danas nečuje, da bi isti odbor nastojao svoj nemar izpraviti. — Za višu djevojačku učionu obavljen je izbor, ali naravski proti odredbam zakona, — jer nije sastavljen trojni predlog, prem je, kako čujemo, bilo toliko molitelja. Kako je pako mogla doći u kandidaciju izraelićanka, prem §. 6. školskoga zakona veli, da se može obzir uzeti na vjeroizpovjesti, koje su u manjini onda, kada iste sačinjavaju bar četvrti dio ukupnoga stanovničtva dotičnu školu uzdržavajuće občine? — „Svako selo svoju pjesmu pjeva.“

— Nove školske sgrade. U Bribiru graditi će se nova škola, u koju je svrhu vis. kr. zem. vlada dopriniela svotu od 4000 for. Isto tako ima se graditi škola i u Resniku o trošku od 9500 for., čemu vlada doprinosi 2000 for. Za školsku pako sgradu u Bistri dogotovljena je osnova na temelju provedene konkurencionalne razprave.

— Brižna občina. Trgovište Vrbovsko nabavilo je za svoju školu učevnih sredstva u svoti od 225 for. — Koliko ima još velikih i bogatih občina, koje neimaju niti najnuždnijih učila. Nadamo se, da će naši žup. šk. nadzornici u tom pogledu učiniti ono, što zahtieva napredak škole i interes mladeži.

— Hrvatski pedag. književni sbor. Kao utemeljitelji članovi uplatili su gg.: Dragutin Domjanić, vlastelin zelinski, 10 for.

Digitized by Google

Zdešić Mirko, učitelj u Čabru, 25 for.; — obćina Jaska 25 for., i Granešina 12 f. 50 n.

Razne viesti.

— Naredba o obterećenju djaka na srednjih učilištih. Austrijski ministar bogoštovja i nastave izdao je na zemaljske školske oblasti radi obterećenja djaka na srednjih učionah naredbu, u kojoj veli:

„Od neko doba pomnožavaju se tužbe, da su djaci na srednjih učionah preveć obterećeni. Potrebno je, da uvažim taj pojav tim većma, budući da se takove tužbe potvrdjuju i u izvještajih zemaljskih školskih nadzornika. Valja potražiti uzroke, kojimi se povećavaju potežkoće u obuki, a sile mladeži više napinju, nego li je potrebno. Uzroci ovoga obterećenja djaka jesu u manjkavosti školskih knjiga ili u manah pri obradjivanju učiva ili pako u tom, što se neuzimlje obzir pri svakom predmetu na onu mjeru, na koju je nuždno obazirati se uz suvremenu valjanost drugih učevnih predmeta.

Što se prvoga članka tiče, moram priznati, da su mnoge školske knjige u novih izdanjih znatno narasle, tako da je moguće jedva polovicu učevnoga gradiva obraditi, kada se i obuka ponavlja.

Suprotiv tomu prižaju knjige, koje ostaju u svojih medjah, svojim prividno malim sadržajem ili više elementarnim svojim razjašnjenjem mnogomu učitelju priliku za bogato razgranjenje učiva.

Napokon valja spomenuti i slučajeve, gdje se uzprkos strogoj zapovjedi nadomješćuje školska knjiga posve ili čestimice zapisnici.

Glavne mane, koje su se pokazale, jesu: Često se samo tradira učivo, koje bi se moralo izraditi s neprestanim obzirom na to, jesu li djaci stvar shvatili. Često je izbor manjkav, kao i na naznačivanje glavnih stvari neuzimlje se uviek obzir na obadva stupnja u obuki. Uslied toga opaža se, da uspjeh, postignut ovakovim obučavanjem, nije u nikakovu razmjeru prema onomu velikomu vremenu, koje se je potrošilo. Uz to gubi se u obćinstvu povjerenje radi neobhodno potrebne domaće pripomoći. Obćinstvo može svim pravom zahtievati, da se od domaće radinosti djaka nezahtieva više, nego li djak može postići vlastitimi svojimi silami. Velika je mana, kada nekoji učitelji nepomisle, da svaki predmet ima ograničeno svoje stanovište; poslje dice su joj, da se pojavljuje pretežnost pojedinih nauka, a s toga jednostranost o obučavanju.

Onda mora nastati obterećenje i omalaksanje onih učenika, koji bi drugačije dobro zadovoljili odmjerenim zahtjevom; ali svestrano preceranim zahtjevom nisu kadri da zadovolje. Drugi se djaci sile na prenapetost svojih sila; a to je samo na štetu tjelesnomu i duševnomu razvitku.

Školske se oblasti pozivlju, neka gledaju, da naznače način, kojim bi se izbjeći moglo svim gori navedenim nestašicam."

Ova naredba austrijskoga ministra bogoštovja i nastave probudila je obću pozornost.

— Sirotište za učiteljsku sirotčad. Družtvo „Pestalozziverein" u Neustadtu zaključilo je sagraditi kuću, u kojoj će imati učiteljska sirotčad badava stan, hranu i sve ostalo. A da nebude odružena od ostale djece, polazit će gradske škole. Grad je poklonio u tu svrhu zemljište, gdje će moći družtvo sagraditi upravo krasnu sgradu. Glavnica u tu plemenitu svrhu odredjena, iznosi 45.000 maraka, a do konca godine narasti će na 48.000 maraka. Izabran je odbor, koj će nadgledati gradnju. Odbor, u kojem imade i gospodja, nada se sabrati od svojih sugradjana, koji obiluju, liepu svotu. — Eto opet braćo! dokaza, što sloga može. — U Njemačkoj kako vidite nežale učitelji žrtvovati po koju forintu za učiteljsku sirotčad.

— 22. obća njemačka učiteljska skupština obdržavati će se ove godine o duhovih u Erfurtu.

— Austrijsko ministarstvo za nastavu odlučilo je prema potrebi imenovati komisare-strukovnjake, koji će nadgledati risanje u školah.

— Učiteljsko družtvo „Dittes" obdržavalo je svoju glavnu skupštinu pr. mjeseca. Predsjednik konštatovao je s ponosom, da se upravo inicijativom ovoga družtva drže obć. učiteljske skupštine; njegovim nastojanjem povećane su plaće učiteljem zapadnoga bečkoga predgradja; njegovim nastojanjem prinose obćine za učiteljske knjižnice itd. Svoj govor dovršio je ovimi riečmi: „Hoćeš li biti jak i napredan, a ti se udružuj; hoćeš li pako oslabiti, a ti se isoliraj, ostaj osamljen!" Udružujmo se dakle i mi braćo hrv. učitelji, da budemo moćniji i napredniji. Dan danas sve se udružuje, sve više ljudi svakoga stališa uvidjaju moć i korist udruživanja. Što nemože pojedinac, to možemo svi u družtvu, u skupu. Nu mi bismo se usudili reći: da naša učiteljska družtva reć bi driemaju; neima od njih ni glasa. Na rad dakle braćo, jer tko nenapreduje, on nazaduje! Eno njemački sudrugovi imadu sijaset družtva, pak ipak svako ima liepo číslo članova. Svi rade i nastoje, da im družtvo napreduje. Družtvo, koje neradi, zovu oni „ein todter Verein". Nedao bože, da bi mi morali koje učiteljsko družtvo sbog nerada tako nazvati!

— Čujmo i ovu! Gospodja Karolina Uetz u Beču oporučila je obćini Namiest u Moravskoj 10.000 stot. za školske svrhe.

Natječaji.

— Za učiteljicu u sv. Križu (Krapinsko-toplička podžupanija), koja će podučavati djecu 1. i 2. razreda obojega spola, dokle se

Digitized by Google

neustroji samostalna djevojačka škola. Beriva: 400 st. plate, koja će se odobrenjem vis. kr. zem. vlade povisiti na 600 st., stan i 4 hv. drva.

Molbenice s dokaznicami šalju se do konca ožujka t. g. nj. šk. odboru u sv. Križu, a upravljene imadu biti na vis. kr. zemaljsko vladni odjel za bogoštoje i nastavu.

Javne zahvale.

Presvietli i visokorodjeni gosp. grof Pavao Pejačević podgorački blagoizvolio je za ovu učionu nabaviti sliedeće:

a) Novi Paulinijev zemljovid Hrvatske i Slavonije;

b) Za produžno obrazovanje učitelja knjigâ novije literature;

c) Sve potrebne školske knjige za djecu;

d) Desetičnu vagu sa odnosnimi utezi i šuplje mjere do 20 litara;

e) Školski pečat.

Osim toga pokloni blaga mu desnica školi ovoj više prošlih tečaja „Vienca“ i ovogodišnji „Vienac“ školi šalje; nadalje predplatio se je na 10 eksemplara „Smilja“ i na „Školski prijatelj.“

Mladež ove učione nemože na ino, nego se plemenitomu darovatelju najtoplije zahvaljuje kličuć: Živio nam plemeniti grofe još mnogo godina, a ti mila domovino diči se i ponosi takovim sinom!

U Podgoraču, 3. ožujka 1876.

Ferdinand Ulses,
učitelj.

Blagorodni gosp. Berto Šulentić, mjestni škol. nadzornik ove učione, trgovac u Trgovih, osobiti ljubitelj narodne prosvjete, te revni podticatelj uapredka premile nam omladine —, iz osobite privržeoosti prama istoj, darovao ju je prekrasnim darkom, a to je, u glavnom metrička mjera i utez, kao što se u naravi rabi: Jedan metrički štap, jedna deci-metrička kocka, jedna posuda od 1 litra za tekućine a jedna za suhe stvari, tako isto po jedna od 5 decilitara i jedna od 1 centilitra, zatim po jedan utez od 1 kilograma, 20 dekagrama, 1 dekagram i 1 gram.

Gosp. darovatelj je kako u meni, tako u školskoj mladeži, prouzročio prekrasno veselje, te osjećam preduboko za toli ugodnu si dužnost, da njemu, kao vrlomu prijatelju škole, od svoje strane i u ime nadarene mladeži, izrečem najtopliju zahvalnost, želeć, da bi se za naše škole našlo više takovih prijatelja. — Ovaj primjer neka bi se nasljedovao — dao Bog!

U Rujevcu dne 20. veljače 1876.

Gligo Pletikosić,
učitelj.

Mladež obće pučke učione orahovičke predplaćivala se je sve od prvoga tečaja omiljela joj lista „Smilja“ svake godine na dvadeset primjeraka istoga, zasvjedočivši tim jasno svoj mar i ljubav k čitanju naše knjige. Nu za godinu 1876. nemogaše ih uslied novčanih okolnosti ni polak toliko smoći potrebne predplate, te bi mnogo ih moralo se za ovu godinu odreći te mile zabave i pouke, da ne bilo vrednih prijatelja učione i mladeži, koji ju predplatiše na 10 primjeraka „Smilja“, a evo i čestitih imena tih prijatelja mladeži: gosp. Kamilo pl. Mihalović 6 primjeraka, g. Franjo Lampe, župnik, 2 a g. Drag. Smalcelj, duh. pomoćnik, 2 primjerka. I tako je sada predplaćeno na 19 primjeraka.

U ime česa im na ime mladeži najsrdačnija hvala.

U Orahovici 20. veljače 1876.

L. Vrbanić,
učitelj.

Poziv na predplatu.

Naše nebo, breguljasta zemlja, prijazno razmjerje izmedju vlage i topline, to su postojnosti, s kojih je kadro voćarstvo u nas procvasti, te se razviti do takova stepena, da može narodnomu gospodarstvu liepu podporu doprinieti. Kako kod poljodjelstva, tako i kod voćarstva, treba da se ravnamo po prokušanih pravilih, ako hoćemo, da mam posao nebude uzalud. U tu svrhu sastavio sam **„Kratak nauk o voćarstvu“**, koji će staromu i mladomu dobro doći. Sadržaj razjasnjen 32 slikama ovaj je: **Prvo poglavje.** Uvod. Ob odgoju divjake. Oplemenjivanje voćaka. Cjepilnjak. Sve vrsti cielpljenja. **Drugo poglavje.** Odgojivanje cielpljenih mladih voćaka. Pravila kod prirezivanja zrnatih voćaka. Pravila za rezanje košćatih i lupinjskih voćaka. Priredjivanje tla. Privezivanje mladih voćaka. O iz kapanju mladih voćaka. O presadjivanju voćaka.

Knjižica je pisana jezikom puku razumljivim u pitanjih i odgovorih. Stoji 30 novč. Na svakih 10 kom. dajem jedan badava. P. n. gg. predplatnici neka se prijave do 25. ožujka; poslie ovoga dana prodavati će se knjižica po 40 novč.

Komu je stalo do unapriednjenja narodnoga gospodarstva, neka knjizi put krči u najniže slojeve pučanstva. Bude li predplatnika dovoljan broj, sniziti ću cienu; nisam bo ju pisao svoje koristi radi. Predplatnike na više otisaka zahvalno ću obielodaniti.

Varaždin, dne 20. veljače 1876.

Fr. Stepanek,
ravnajući učitelj više djevojačke škole i urednik „Pučkoga Prijatelja.“

Ovomu je broju priložen nacrt škol. vrta.

Izdaje ga **„Hrv. ped.-knjiž. zbor“**, uredjuje **Ljudevit Modec**, a tiska **Drag. Albrecht.**

Digitized by Google

Br. 9. U Zagrebu, 20. ožujka 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Što vriedi putovanje za naobrazbu i znanost.

Kao da se preskakuju države, kako da sagrade što više željeznica, urede što više rieka, da se što bolje olakoti obćenje, što uspješnije uzdigne trgovina i obrtnost, te putniku što većma ulagodi putovanje; a svaki ga zna, da se rado putuje, znadeš li, da te na putu čeka što bolja i stalnija u svem narednost.

Sve to u istinu i jest dandanas. Eno, gdje se trgovina sve to više razgranjuje, obrtnost razvija što bujnije a broj putnika umnaža svakim danom. U dobri nam čas sve to!

Putovanje mnogo vriedi i samoj djeci, jer se njim umnožavaju zorne slike majčice naravi, jer se njim sve to većma razširuje vidik mladjahnu putniku. Pak onda, zar nas neuvjerava i vlastito izkustvo o tom, kako nam mašta stvara živahne slike — eno i u muževno doba, — koraknemo li kamo iz doma si bliže, oli da odmaknemo i dalje u sviet? — Uzmi si sada mladjahnu dušu, koja ti prviput za života svoga prekroči, recimo, samo obliži humak oli bubanjak, obliži zelen-gajak oli ti duboku dubravu: zar se neuvjerava na prvom si već obsežnijem vidiku, da i tamo dalje ima livada, šumica, potoka i brda, — ali drugih; zar se neuvjerava, da i tamo dalje ima sela, ima ljudi itd., — ali drugih?

Mlad se putnik učio i više toga iz knjiga u školi; al je stalno, da je mnogo toga imao u pameti bez čista pojma. Kad je sada u svietu, u naravi božjoj; kad mu bilo pregaziti potočiće, prebroditi potoke oli rieke; kad mu se bilo penjati i uzapeti na glavicu brežuljka oliti više gore; kad mu se bilo proturati gustim šikarjem i dubokom dubravom, pak tamo vidjeti i motriti raznovrstna bilja i životinja šumskih; kad mu se bilo upoznati s drugimi seli, gradovi itd.: onda se uvjerio, da je istina, što je čuo i što si zapamtio; onda ima živu sliku raznih stvari, pak i nehoteć mora da sravnjiva jedno s drugim, tudje sa svojim, čim mu se bistri i oštri um, srdce oplemenjuje i tako

Digitized by Google

primiče poznavanju, znanju onoga, što mu je prije samo lebdjelo u mladjahnoj dušici. —

Putovanje promiče u mladu putniku volju za bolje, krasnije, uzvišenije stvari i čine, pripomaže mu znatno, da se u njem što prije ustanove biljezi značaja njegova, a duhu mu podava mnogovrstna gradiva za pouku i zabavu.

Stara je rieč: „svakomu treba projti kroz sito i rešeto; sve se mora prorešetati i prosijati.“ I u tom je koristno putovanje; jer je u istinu malo putnika, kojim se nebi namaknula buđ koja nesgodica, bud koja nepoćudnica, a stalno je, da upravo ovimi postaje svaki čovjek pozorniji, oprezniji, uztrajniji, razboritiji, pak i slobodniji. To nam opet potvrdjuje ona narodnja: „tko se jednom opeče, i na mrzlo puše.“

Svi ga znamo, kako je u srednjem vieku poticala mladiće pohlepa za znanjem u daleki sviet. S toga im nije bilo daleko a niti mučno projti preko Alpa i Pireneja, da u Cordovi, Salerni, Bolonji oli Padovi, iz najčišćih za onda izvora srču razna znanja, nuždna im za oplemenbu srdca i usavršitbu duha; pak još i dandanas ostavljaju mladići zavičaje svoje, da si popune znanja putovanjem; a danas se zaisto već nesumnja, da nam se znanje popunjuje, zaokružuje i usavršuje upoznavanjem nazora drugih naroda, njihovih navada, njihove ćudi, uprave državne u obće, njihovimi raznimi znanstvenimi i umjetnimi sbirkami itd. Nu, pošto je najviše gojilište raznih znanosti, mislim velike škole, nekim načinom pod uplivom vladajućega duha raznih naroda, zato je dobro pak i nuždno, da si u vlastitom domu nadogradimo sgradu znanstvenicu i umjetnicu, istu sgradu uredimo na najpouzdanijoj osnovi tudjih velikih škola te popunimo izkustvom, stečenim putovanjem. A čim se stvorio Humboldt Veliki zviezdom prve veličine, ako ne putovanjem?

Obsežnim poznavanjem svieta susteže se nadalje i umaljuje hvaljakanje, nadimanje i uzvisivanje sama sebe; tim poznavanjem ujedno se uvjeravamo, da nam napredak mile domovine visi o splošnom napredku cieloga čovječanstva. Nije druge, treba si sticati štovanje i u tudjinstvu; al upravo u njem prouča se način, kojim nam valja odkrivati duševne si vrline, da nas uzmogne tudjinac obljubiti i štovati. Slovom: putovanjem se mladići upravo omuže, očovječe.

Ako već usavršuje putovanje svakoga, to se i samo kaže, da se isto preporučuje i svakomu učitelju.

Učitelj treba da bude u svem najčišćim i najvjernijim zrcalom svojim učenikom; pak s toga mora upotrebiti svaku najbolju priliku, u kojoj se može ugladiti, usavršiti u nuždnih si znanjih i vještinah. Takove smo već naravi, da i neznajućke prianjamo u domaćih krugovih uz razne mahne, pokluzice, nepodobštine, štetne i nam i onim, uz koje se desimo i koji su nam povjereni. Ovih se oslobadjamo, kada se možemo omjerivati s drugimi, naročito s tudjinci naprednijimi u znanju, s tudjinci naobraženimi i tanko uzgojenimi. Najvećma bludi učitelj, koj si upilio u glavu, da mu neima premca; s toga si nesmi nikada utvarati, da obućava najboljim načinom, pak da je samo ono najbolje, što se slaže s njegovimi načeli, što se približuje njegovoj besjedi. Korakne li u sviet,

Digitized by Google

to će se omjeriti s drugimi muževi svoga zanata, pak se i brzo uvjeriti, da ima i drugih načina obučavanja, da su drugi i vještiji i učeniji od njega, da drugi sbore milotno i ljubezno, da se kreću nježno, da kazne mladež si razumno itd.; čim će se lasno uvjeriti: što je u njem u istinu dobra, što li možda zla. Posve je naravno, da sviet ima svega, pak da će učitelj vidjeti u svietu i raznih izuma, učila, kojih možda u domu si neima a nuždna su mu tako, košto je blaga rosica travici suhoj. (Konac.)

Kako da se urede školski vrtovi.

Priredio **Janko Benković.**

(Konac.)

Vrtovi uz škole povećih gradova.

Vrt uz škole povećih gradova ima priličiti svojimi na široko viĵugastimi putevi modernomu perivoju. Sve osebine, što smo ih naveli kod vrta uz škole na selih, kao gospodarsko pokušalište, cjepilnjak, povrtnik i t. d. neimaju ovdje mjesta. Naprotiv imadu se u tom vrtu njegovati ovozemne trgovačke biline, znamenitije voćke, razno grmlje, šumsko drveće, što će sve gradskoj djeci kao živa slika naravi služiti za zornu obuku u bilinstvu. Veća strana gradske djece slabo poznaje razno drveće, jer riedko vidi božji dar u naravi. Školski vrt imade joj predstavljati sliku žive prirode; iz koje će naučiti i razabrati moći razne biline. Cvieća ovo- i inozemnoga nesmije manjkati u tom vrtu.

Gombalište i igralište imade se smjestiti u vrtu. Za takovo mjesto hoće se svježa zraka i hladovine. Svakako imade se obzirati i na to, da nebude vrt odviše odaljen od škole.

Vrtovi uz škole manjih gradova.

Ovaj imade priličiti svojim uredjenjem i sadržajem vrtom uz škole na selih i povećih gradovih, i mnogo će se laglje ustrojiti, nego u velikih gradovih. Tuj se ima kao i kod svakoga vrta osvrtati na mjestne okolnosti i potrebe.

U svakom vrtu, bio on na selu ili u gradu, imadu biti putevi šljunjkom posuti, da će se moći svaka radnja iza kiše nastaviti. U vrtovih imadu djeca sve laglje radnje sama obavljati, što će joj osobito služiti na zdravlje, imenito onoj djeci, kojoj je zapušten ili slabo gojen tjelesni razvoj i kretanje. Lahkom radnjom će se djeca već u mladjahnoj dobi potaknuti na marljivost i radinost, a sama obuka i uzgoj privesti u harmonički sklad.

II.

Koja se svrha u obće postizava za obuku i uzgoj dobro uredjenimi i valjano rukovodjenimi škol. vrtovi?

Dobro uredjeni i valjano rukovodjeni škol. vrtovi služit će djeci:

1. za zornu obuku u bilinstvu,
2. oplemenit će joj ćut za cieli budući život,

*

Digitized by Google

3. dobit će djeca ukus za krasotu,

4. potaknut će se na zajednički rad,

5. naviknut će opažanji naravnih promjena na samostalan, bistar, razborit i pravi sud,

6. uputit će se od malenih nogu u povrtlarstvo te na uztrajnu djelatnost i

7. proniknut će tim blagostanje samoga naroda, jer će mu dobro uredjen šk. vrt pružati naputak za umno gospodarstvo.

Već smo unapried uvjereni, da će nam mnogi doviknuti, sve je to prećeranost, odkuda nam toliko novčanih sredstva, da se uzmogne valjano urediti školski vrt!

Da ti zvedljivci nebudu u velikoj brizi, mi ćemo im na pitanja, za koja mislimo, da su jim zakučasta, namah odgovoriti.

1. Da li treba za dobro uredjen škol. vrt mnogo zemljišta?

Još najveći trošak će imati občine nabavom zemljišta za škol. vrt, al i taj nebude toli ogroman, da ga nebi mogle namaknuti.

Čim bude vrt veći, tim će moći i pojedini odjeli veći prostor zauzimati; najmanji vrt morao bi imati površinu od 800 četv. m. Gdje dopuštaju okolnosti, mogao bi iznositi jedno jutro i više.

2. Zahtieva li uredjenje šk. vrtova mnogo novč. sredstva?

Kod uredjenja šk. vrtova na selih mogli bi podavati občinari ručne težake, a u gradovih mogli bi se sabirati u tu svrhu dobrovoljni prinesci. Pak napokon nemora se u jednoj godini urediti vrt po našem zahtjevu; ono što je u pojedinih okolicah najnuždnije, neka se kao prešno uvaži.

Obstojavši jur škol. vrtovi mogli bi se po našem sudu za nekoliko godina posve preurediti, kao što to biva u Šlezkoj, koja orijaški nastoji vrtove tako urediti, da nekoriste samo djeci za obuku, već nose i privredu samomu narodu.

3. Tko da utemeljuje i uredjuje škol. vrtove?

Od škole imadu ponajprije korist djeca pojedinih roditelja t. j. občinara, isto tako imati će korist i od školskih vrtova. Pošto su občine dužne po zakonu škole podizati i uzdržavati, to pada ista dužnost na nje i glede šk. vrtova.

Kod pomanjih vrtova uz škole na selih, koji se nebi nikako mogli prema sadanjim potrebam i duhu vremena urediti, neka bi se na najnuždnije i najjednostavnije u obzir uzelo. Veći pako vrtovi bilo to na selih ili u gradovih, nebi se smjeli uredjivati bez vještaka, a oni će svakako gledati kod uredbe na prostor vrta, mjestne okolnosti pak i na novčana sredstva.

Svaki pojedini nacrt vrta kao što biva i kod nacrta škol. sgrade, imale bi proučiti t. j. pregledati školske oblasti, te se nebi smjelo niti motikom zasjeći, dok nebi bio vrt po odobrenom nacrtu razdieljen.

Digitized by Google

Kod prouke nacrta šk. vrtova morao bi takodjer biti zastupan jedan strukovnjak osim mjestnoga, žup. nadzornika i mjest. učitelja.

Mi doduše nebrojimo mnogo strukovnjaka u tom pogledu, al ipak bi nam mogli u pomoć priteći nadvrtlar „Hrv. slav. gospodarskoga družtva“, nadvrtlar „nadbisk. zagrebačkoga“ i t. d.

Za nekoliko godina bili bi u stanju i sami praktični učitelji, kojih bi jur vrtovi prema preustrojstvu uredjeni bili, po svojih kotarih uz malenu nagradu kod pojedinih škola uredjivati vrtove po odobrenom nacrtu.

Naš nacrt nedržimo mi sami za sv. pismo, mi ga samo u toliko nacrtasmo, da se vidi obća uredba šk. vrtova.

Nadalje velimo i ovo: Svrsi shodan šk. vrt može se podići na briegu i u dolini; na visočini i nizini; na plodnom i neplodnom zemljištu; blizo tekućice vode i daleko od nje; u zaklonu šume kao i na otvorenom mjestu.

Nezahtieva se bo, da mu bude tlo ravna poljana, pravna slika četverokuta, već će se marljivim nastojanjem dotičnoga učitelja uz pripnmoć šk. i političkih oblasti i na najhrdjavijem zemljištu i u sliki raznih oblika dati urediti liep vrt.

Pod konac nam je još ovo napomenuti: Dobro uredjeni školski vrtovi nositi će obćini preveliku dobit, a u samu puku će poticati nagnuće k vrtlarstvu i povrtlarstvu.

Kako bi bilo samo krasno vidjeti, kad bi voćke resile puteve pojedinih sela, a bogat njihov plod podmirivao pojedincem razne potrebe. Zar je u Šlezkoj i u nekih drugih sjevernih državah, koje na veliko voćem obiluju i znatnu trgovinu njim tjeraju, podnebje prijaznije rastu voćaka nego u Trojednici?

Mi sasvim odlučno odgovaramo, da nije; dapače smijemo tvrditi, da je baš podneblje i tlo u našoj domovini, reć bi stvoreno za voćarstvo i povrtlarstvo.

Sam uzduh zraka, što ga srčemo i bez kojega nemožemo živjeti, kako je mnogoputih napomenuo neumrli Dr. Čačković, postao bi mnogo zdraviji po narod, s toga je isti učenjak i preporučivao, da se u gradovih uzduž ulica krošnasto drveće sadi.

Iz škol. vrtova dobivat će roditelji preko svoje djece ciepova plemenitoga voća, a samu učitelju i učenikom, kako već gore spomenusmo, biti će vrt pomoćno sredstvo za obuku u bilinstvu. Djeca će laglje shvatiti nauku svoga učitelja, kad će zrieti predmete u naravi a uzato će naviknut i obljubit rad.

Tko samo jednu voćku usadi, učinio je veliko dobro svojim nasljednikom, a tko valjano uredi škol. vrt, ostat će u narodu nezaboravnim. Liepo ti veli naša stara: „U svakom kraju nek ti voćke staju, nastoj ih snažiti, trud će ti se platiti.“

Mi ovdje javno na srdce i dušu stavljamo našoj vis. zem. vladi uredjenje škol. vrtova, a ona kako je zauzeta za svako dobro i naprednost naroda, unapried smo uvjereni, da će to pitanje uvažiti i sve učiniti, da se i ta kultura grana u našem narodu promakne.

Digitized by Google

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Dalje.)

II. odsjek.

Ponavljajući (reproduktivni) život naše duše.

Uztrajanje duševnih tvorova. U osjetilnom smo životu naše duše govorili o tragu ili ulogi; kazali smo, da za postanak istih valja imati osjećala i duševnih sila; a da kroza osjećala moraju na duševne sile doći podražice. — Utisci, koje su napravile podražice na naše duševne sile (pramoći), neizgube se, nego se razviju do zamjetbe i ćućenja n. pr. o majci, otcu, o tečnosti ili netečnosti jela i pila. — Zamjetba ćućenjâ, koja su na taj način postala, možemo se kašnje, kad nas isti predmeti s nova podražuju, ili ako nas i nepodražuju, sjetiti prostim ponavljanjem. — Tako u duši zaostanu od utisaka tragovi, ulozi, zamjetbe i ćućenja. Mi ovo zovemo uztrajanje (Beharren) duševnih tvorova.

Gdje i kako nam uztraju ulozi i duševni tvorovi, toga mi neznamo, jer se nije našlo, da bi se moždjani ma i najsavršenijega čovjeka lučbeno razlikovali od moždjana nejaka djeteta. Po svoj prilici neće se to nikada dokučiti, jer u glavu čovjeka nije moći poviriti za života njegova.

Vriednost uztrajanja. Da je uztrajanje duševnih tvorova čovjeku od velike vriednosti, to se dade posve lako dokazati.

1. Tim, što nam duševni tvorovi uztraju u duši, možemo jih i ponavljati. Ponovljene opet zamjetbe, koje nazivamo predstavami, prispodabljamo i spajamo po jednakosti te dielimo po nejednakosti t. j. sudimo, zaključujemo, mi mislimo. Čovjek može nadalje osjećati sa svojim bližnjim radost i žalost; naravski samo onda, ako se je sam prije veselio, radovao, žalostio, bolovao itd. Onaj, koji nije nikada gladovao, nezna što je glad; onaj, koji nije bolovao, nezna što je bol, neima sućuti. — Od ponovljenih ugodnih ili neugodnih osjeta naših postanu sklonosti ili odklonosti napram predmetom, koji su te osjete probudili u nas. Za dobrim težimo, a zlu se opiremo. Mi spoznajemo svoj duševni rad, dolazimo do samosviesti, spoznajemo i druge ljude, pa i samoga Boga. U tom sastoji upravo cieli duševni razvitak, koji bi bio nemogućan, kad nebi u nas uztrajali duševni tvorovi.

2. Da neima uztrajanja, nebi se naša duša u mnogom razlikovala od kakva ogledala ili od površja mirne netalasajuće se vode, u kojih se slike predmeta samo dotle vide, dok su dotični predmeti pred njimi. Mi onda nebismo ništa znali o prošlosti, još bismo manje mogli zaključivati o budućnosti, već bismo jedino zavisili o utiscih naše bližnje okolice, kao što to biva kod nižih bića n. pr. životinja. Svi duševni tvorovi nisu nam dakako uviek u sviesti, nego izmjenice, sada jedan, sada drugi, a to je upravo dobro. Žalostno bi bilo, kad bi sve predstave i sva ćućenja čovjeka u jedan mah u sviesti bila. On bi posve bio raztrešen, te bi, kao što obično kažemo, poludio.

Digitized by Google

Pamćenje.

Bitnost pamćenja. Ako svi duševni tvorovi nisu uviek u sviesti, ipak se nisu izgubili, jer nam kašnje opet u sviest stupe. U vrućici ili u sličnoj težkoj bolesti sjećaju se neki ljudi stvari, kojih se nisu u normalnom stanju nipošto sjetiti mogli. Iz ovoga zaključuje Beneke, da se iz duše u obće nemože ništa izgubiti. Uztrajanje duševnih tvorova u nesvjestnom stanju zovemo pamćenje (Gedächtniss).

Dittes razlikuje dvojako pamćenje i to: *a)* prvotno, koje se sastoji u pridržavanju podražica, koje su djelovale na našu dušu. Osniva se na svojstvu naših pramoći, na pridržljivosti. *b)* Razvito pamćenje ili uztrajanje gotovih duševnih tvorova. Ovomu služi prvo za podlogu: da uzmognemo dokučiti pravu bitnost pamćenja, valja nam raztvoriti duševne tvorove u njihova počela. Po našoj teoriji sastoje se duševni tvorovi od pramoći i podražica. U pramoći našli smo svojstvo pridržljivosti. Pridržljivost sama po sebi nije još pamćenje, jer se ono proteže na duševne tvorove, koje prije moramo imati, nego si jih zapamtiti možemo. Pridržljivost u pramoćih jest sama po sebi nešto neizvjestnoga, što stoprv u duševnom tvoru postane izvjestnim, nu ipak je ona osnova ili poluga pamćenju. Nije bar nuždno, da izvan nje još šta drugoga tražimo kano osnovu.

Pošto se duševni tvorovi sastoje samo od pramoći i podražica, pošto u pramoćih imademo svojstvo pridržljivosti, pošto nam svaki pojedini duševni tvor na svoj osobiti, vlastiti način uztraje i njegova uztrajnost raste, ako i tvor množenjem utisaka ili ponavljanjem raste, vidimo, da je pamćenje kano prvotno i kano razvita nešto, što je u duševnih tvorovih, a nipošto štogodj, što bi izvan njih bilo. Nedodju li podražice na osjećala u dušu, nemožemo jih pridržati; neimamo li duševnih tvorova, nemožemo si jih ni zapamtiti? Pamćenje je zato pridjevak (accidens) naših duševnih tvorova, nipošto kakva izvan njih nalazeća se sila, koja bi se sama za se vježbati ili usavršivati mogla, kano što su prvašnji dušoslovci tvrdili. Kad bi pamćenje bila posebna sila, morali bi vježbom narasle i nenarasle predstave jednako pamtiti, što pako nije. Mi po tom nećemo vježbati pamćenja učenjem pjesama, govora, štiva itd. na izust, nego ćemo nastojati, da si o svakoj materiji (predmetu) pribavimo pojmova, i da si jih ponavljanjem zapamtimo.

Obseg pamćenja. Pamćenje se neproteže samo na naše zamjetbe i one duševne tvorove, koji se iz njih razvijaju, ne samo na stvari našega razuma, kano što se obično uzima i kao što su to stari bilježili izrekom: „Tantum scimus, quantum in memoria tenemus“, „toliko znademo, koliko nam toga pamet obuhvaća“, nego se proteže na čitavi razvitak naše duše, dakle i na naša čuvstva, na naše sklonosti i odklonosti, hotjenja. Isto tako pamtimo si one duševne tvorove, koji postanu nutarnjim motrenjem. Mi pamtimo što je trag, ćućenje, predstava, pridržljivost, hitrost, razdražljivost i t. d., jednom riečju: mi pamtimo sve, što ide u duševni naš razvitak. — Toliko je opet istina, da pojedini duševni tvorovi tako oslabe, da ih se kašnje nemožemo sjetiti, mi ih zaboravimo.

Digitized by Google

Da li su oni pako sasvim izčeznuli iz duše, to je pitanje. Prije navedeni primjer o sjećanju u vrućici svjedoči protivno.

Što se tiče toga pitanja, da li imamo jedno ili više pamćenja, vidit ćemo iz sliedećega, kako stvar stoji. Pošto nije pamćenje posebna, za se obstojeća snaga, neima onda ni govora o jednakoj uztrajnosti svih duševnih tvorova u duši. Izkustvo nas o istom osvjedočava. Imade ljudi, koji osobito dobro pamte oblike predmeta, a imade ih, koji ih nepamte; jedni opet pamte dobro imena, drugi brojeve, treći mjesta i t. d. Tu bi se moglo govoriti o dobrom pamćenju oblika, imena, brojeva, mjesta. — U primajućem životu duše bilježili smo, da predstave, postavše osjećali višega reda, ostanu bolje u pameti, nego li predstave postavše osjećali nižega reda. Razne predstave jednoga te istoga osjećala imadu raznu uztrajnost. Tako uztraju kod jednoga, kao što smo gore spomenuli, bolje oblici predmeta, nego li boje; rieči bolje, nego li melodije. Iz svega toga sliedi: „Mi imademo toliko pamćenja, koliko duševnih tvorova."

Što jedan duševni tvor ostane bolje i dulje u duši, drugi lošije, to zavisi još i o drugih okolnostih, koje ćemo u sliedećem spomenuti.

Svojstva dobroga pamćenja. Da se što temeljitije mogu osnovati pravila za dobro pamćenje, moramo još označiti svojstva dobroga pamćenja a ta jesu: Dobro pamćenje mora biti bogato, vjerno i dugotrajno. Bogato je onda, ako si toga puno pamtimo. Vjerno, ako si ćućenja zamjetbe tako zapamtimo, kakove smo si jih pribavili. Dugotrajno, ako nam duševni tvorovi dugo ostanu u duši, ako ih lako nezaboravljamo.

Vježba pamćenja (da bude dobro). Po tom, što smo do sada o pamćenju govorili, lako nam je postaviti pravila za vježbanje istoga.

1. Dobro pamćenje zavisi o dobroj pridržljivosti. Ovo svojstvo duševnih sila nam je prirodjeno, na to mi neimamo velikoga upliva. Prema pridržljivosti valja samo urediti količinu predstava, koje si imade diete zapamtiti.

2. Draženje osjećala od strane predmeta mora biti dovoljno. Samo u dovoljnom draženju ostane nam duša mirna, postanu nam predstave. U svih drugih omjerih draženja uzrujani smo, izgubimo potrebnu nam mirnost, zamjetbe nam postanu zamršene, izuzamši veselo draženje, koje u pojedinih slučajevih podupire pamćenje. Ako dugo traje prekomjerno ili nedovoljno draženje, uništi nam ćak osjećala i duševne sile. Ako tko u sunce gleda, pokvari mu se oko; ako diete zatvorimo, nedademo mu ništa gledati ni slušati, ono oglupi, pa bilo još toliko sposobno.

3. Ako hoćemo, da nam naše zamjetbe budu dugotrajne, moramo gledati, da u duši ojačaju, Dressler veli „narastu". Ovo biva ponavljanjem. Ponavljanje pako je dvojako, ili gledamo još jedanput isti predmet, čin; ili reproduciramo utisak, a da predmeta i čina na novo negledamo.

Ako nastojimo oko toga, da si jedan red rieči u pjesmi ili kakvu govoru, brojeve u računu ili poviesti tim načinom zapamtimo, što si jih zasebice više puta ponavljamo, i to tako dugo, dok neostanu u pameti, onda tu vježbu zovemo „učiti na pamet" (mnemorisanje). Ovakove vježbe moraju biti, da si djeca

Digitized by Google

zapamte liepe klasične izreke, te tako se i ona priuče savršeno razgovarati, da si zapamte historičke brojeve; samo moraju uviek i razumjeti ono, što uče.

Na ovom mjestu moramo napomenuti još jednu vještinu, koja se preporuča osobito za lakše pamćenje historičkih brojeva. Ovo je tako zvano pametarstvo (mnemonika). Ona se sastoji u tom, da se pamćenju historičkih brojeva podmetnu slova, koja imadu sličnost sa brojkami dotičnoga broja. Iz slova se tvori dotičnomu historičkomu dogodjaju prikladna rieč; rieč se stavi onda još i u stavak ili izreku. Da si n. pr. zapamtimo broj 863 i došašće slavjanskih apoštola Cirila i Metoda na dvor moravskoga kneza Rastislava u Velehrad, stvorimo si rieč „hipom“ i stavimo ju u stavak „hipom su osnovali slavjansku liturgiju“, jer h = 8, b ili p = 6, m = 3. Tu imademo dakle broj 863. Samoglasi neznače ništa; hiljade se nebilježe, jer vele, da se tako lako nezaborave, akoprem ih u našem broju i neima. Iz ovoga primjera može se uviditi, da se tu mora zapamtiti troje: rieč, značenje slova, stavak. Nije li onda laglje zapamtiti same brojeve? Pored ovih uzporednih stvari lako mimoidjemo sam predmet. — Ozbiljnost, kojom se ima svaka znanost obradjivati, pretvori se mnemonikom u igrariju. Iz navedenih razloga nemože se mnemonika preporučiti učitelju djece.

4. Ako hoćemo, da nam bude pamćenje dobro, nesmijemo biti raztrešeni, kad si pribavljamo zamjetbe. Raztrešeni možemo biti na dvojaki način, prvo ako je u našoj okolici huka i buka, ako ima predmeta, koji našu pozornost odvraćaju od stvari; drugo, mi možemo biti u svojoj nutarnjosti razdraženi, uzrujani, ako imademo kakovu žalost ili veselje. Huke i buke nesmije biti, nesmije biti takovih predmeta, koji bi odvraćali našu pozornost (n. pr. u školi mačka, pas, malo diete), kad si imademo zapamtiti ozbiljne stvari. Odstraniti valja, koliko je moguće i sve ono, što bi moglo ćud djece uzrujati, kano razne nesgode, tjelesne kaštige i t. d.

5. Duševnim silam škodi i slabi pridržljivost razuzdani život, nespavanje, bolesti. (Sliedi.)

Nekoliko iskrenih rieči o zaprekah, stojećih na putu uspješnomu razvitku našega narodnjega školstva.

Piše **Mijat Stojanović.**

(Dalje.)

XIV.

Gdjekoji učitelji zaboravljaju, da su ujedno i uzgojitelji. Učitelj je dužan svojim primjerom priučavati sebi povjerenu mladež na svaku vrlinu, držeći se strogo pravila dobroga uzgoja, koja ćemo ovdje u kratko natuknuti, što mislim za mnoge učitelje neće biti suvišno.

1. Valja se starati za tjelesno zdravlje mladeži jednostavnim, naravnim načinom življenja izkorenjivajuć svaku razkošnost, razvraćenost. Diete nemora svačega okušati, nego samo ono, što je za djecu.

Digitized by Google

2. Nastojati je uzgojitelju, da se djeca od malih nogu, od rane mladosti nauče poznavati, kako je važan svaki čovjek kao čovjek, da poznaju, što upravo daje čovjeku važnost: umjetnost i vještina, radinost i pomnja, razbor, izpravnost, pošten značaj i kriepost.

3. Upoznati mladež sa liepimi nasljedovanja vriednimi primjeri hrabrosti, junaćtva, viteštva, velikodušnosti, vjernosti i drugih krieposti iz domaće povjestnice.

4. Podpaliti valja u mladeži želju za krieposti u svakom odnošaju života, a nikad nepodpaljivati skvarne strasti: tvrdoću, lakomost, taštinu, zavist, sebičnost.

5. Predupredjivati, da se stanoviti nagoni, po sebi neporočni ili upravo i plemeniti, neizvrgnu u priepone obće dobrohotnosti! Medju ove računam: domoljubje, djetinju i roditeljsku ljubav, prijateljstvo i čovjekoljubje.

6. Nepokazivati mladeži — dokle god je moguće — ljude s njihove zle strane, ili barem nikad samo s ove, jerbo čovjek, koji motri i uzima stvari samo s jedne strane, postane obično jednostranim i po tom nesposobnim za praktični život. —.

7. Prije svega valja nastojati, da se što ranije i jače probudi uzvišeni nagon, da djeca prionu srdcem i dušom za svim, što je pristojno, slavno i plemenito. Čovječanska narav zaista sposobna je za taj nagon, sposobna težiti za svim, što je liepo, dobro, podpuno, savršeno; njoj ugadja i mili se to, ako samo krivi način uzgoja neuguši ovu plemenitu klicu. Priviknuti valja djecu, kako će prianjati za dobrim ne iz sebičnosti, očekujuć nagradu, pohvalu i odlikovanje. Uzgojitelj mora znati, kako nije dobro ni dobra vidilo djecu uviek podbadati, siliti pohvalom i nagradom, da izpunjuju svoje dužnosti, da budu uredna, umjerena i čista, nego mora naučiti djecu, da poznadu narav nutarnju krieposti i njezine naravne posljedice.

8. Čim bivaju djeca zrelije pameti, tim više ju valja upozorivati na pravednost, koja je prava čovječja zasluga i koja sve većom postaje, čim smo nakloniji raditi o dobru bližnjih svojih. Malo je i skoro nikakva zasluga, starati se samo za sobstvene svoje potrebe. Narav nas naša nehotice goni na to; a ipak se samo ono može nazvati kriepošću, što nas stoji truda, muke, napora i žrtve i to samo vriedi, da se nazove zaslugom.

Često se pruža učitelju prilika, gdje može u tom smjeru djelovati na srdca i ćudi dječije, a pri svakom učevnom predmetu valja mu nastojati, kako će i dječji razum izoštriti i srdce oplemeniti, volju na dobro skloniti. Nije lako biti dobar uzgojitelj i učitelj, ali je liepo i vele zaslužno.

XV.

Teoriju neskapčaju mnogi učitelji u učionici sa praksom.

Djeca se u školi uzgojem i obukom pripravljaju za praktični život, a to se postiže samo radnjom. Ako školska mladež nikad neradi sama, nego učitelj mjesto nje promatra stvari i predmete, misli, sudi, čita, govori, piše, računa, neće se nikad postići željeni cilj. Poznam više učenika i po viših školskih razredih, koji nisu u stanju ni ustmeno ni pismeno skoro o ničem izraziti svojih

Digitized by Google

misli valjano, koji računaju po pukih formulah, što su ih mehanično naučili, a to mi je dokaz, da je zanemaren samorad, jerbo je učitelj neprestano samo predavao, a nije nastojao, da učenik sam radi, posluje, djeluje, a učitelj mu pripomaže ravnajuć mu rad, izvodeć ga na pravu stazu, tumačeć, razjasnjujuć, što je nejasno u predmetu, razriešujuć ne sam nego sudjelujuć sa učenikom čvorove onoga, što je zakučato, težko razumljivo; nepredajuć n. pr. prirodoslovja izvan u živoj prirodi, siloslovja nečineć pokusa (nepokušavajuć) itd. Učitelj nesmije nikada lučiti praksu od teorije i zaprećivati samoradnju svojih učenika, ako želi uspješno djelovati.

XVI.

Neuzgaja se mladež posvuda, kao što bi valjalo, dovoljno za družtvene krieposti, a još manje za ćut krasoslovnu, za estetiku.

Glede ove zapreke upućujem gospodu i braću učitelje na moju razpravicu izišavšu u „Napredku“ broj 16. od 1. lipnja i broj 17. od 10. lipnja 1875. pod naslovom: „Recimo koju o estetičnom naobražavanju i uzgoju u nar. školi“, koja je razpravica čitana u glavnoj skupštini „Hrv. ped. knjiž. sbora“.

Samo na žalost primietiti moram, da sam u ličko-otočkom okružju naišao na mnoge učitelje, koji jako malo ili ništa neznadu, što piše „Napredak“ i što izlazi u drugih pedagogijskih i drugih listovih. Ubila sirotinja i golotinja, oskudica i nevolja sa zločestoga materijalnoga stanja u glavu i u srdce, pak tu nemože biti ni traga o duševnom životu, o nastojanju oko dalnjega naobraženja. „Hljeba, hljeba, gospodaru! tri dni hljeba nevidjesmo, a kadšto nestane i polente. I neće i nemože biti bolje, dok se sami neosokolimo, neohrabrimo, nepregnemo za knjigom, za čitanjem i znanjem, pak ćemo se otresti hrdje, doći do boljega napredka u svem. Vjerujte izkusnu drugu, koji se je samo tim načinom izkobeljao, izvuko iz nevolje i oskudice. Znanje je sila jača od mača, pouzdanija od svake druge sile materijalne, a do znanja dolazi se samo neumornim radom: čitajuć, pišuć, promatrajuć, razmišljajuć, vježbajuć se u svakoj struci znanja, vještine, umjetnosti, zanata, obrta, prometa, u svem, što čovjek treba za život.

XVII.

Nevježba se dovoljno školska mladež niti u praktičnom zemljodjelstvu, niti u ženskom ručnom djelu i kućanstvu. Za vježbanje u praktičnom zemljodjelstvu propisom je obvezana svaka občina, da po mogućnosti priredi za svoju školu pokusni vrt. Dosad je ovuda malo občinâ u tom obziru svoju dužnost izpunilo i gdje se nalazi ogradjen pokusni vrt kod škole, riedko ga koji učitelj upotrebljava za praktično vježbanje učenikâ u vrtlarstvu, voćarstvu i u obće u poljodjelstvu. Kad se u vrtu kopa, grablja, sije, sadi, presadjuje, okopava, zalieva, pljevi, staze čiste, voćkice kalame, stare voćke krešu i makar što posluje, treba da učeća se mladež u stanovite ure ne samo prisustvuje svakomu takovu poslu, nego i sama sudjeluje, a učitelj ju nadzira, upućuje i ravna dječji rad. Dok se tako nebude činilo, neće se u toj obuki napredovati, neće biti pokusni školski vrt praktično učevno sredstvo, kojim se

Digitized by Google

služi učitelj za praktično vježbanje učenikâ u poljskom gospodarstvu, kao što se služi zemaljskom krugljom (globusom) i zemljovidi pri zemljopisnoj obuci ili računskim strojem pri računstvu ili sbirkom slikanih prirodnina tumačeć i razjasnjujuć učenikom živinstvo, bilinstvo i rudstvo ili sbirkom metričkih modela tumačeć nove mjere i uteze itd. Što se tiče ženskoga ručnoga djela i kućanstva, za ta dva predmeta namješćene su po gdjekojih mjestih, gdje obstoje djevojačke učione, dovoljno osposobljene učiteljice, i tu je sve u svom pravom redu, neima prigovora, samo glede kućanstva nepruža se ženskoj mladeži dovoljna prilika za praktično vježbanje, nego se kućanstvo ponajviše predaje teoretično, pak se bojim, da ako djevojčice školarice nedobiju prilike u svom domu uvježbati se praktično u kućanstvu, u školi će jedva se moći izvježbati u tom, kako se kuha, miesi, sir i maslac pravi, živad podsadjuje i odhranjuje, po kući mete, pere, sprema, rubje luži, pere i sprema, vrt nadgleda, smočnica drži i kako se za nju priredjuje i spravlja mrsni i postni smok itd. Po gdjekojih mješovitih narodnjih učionicah namješćene su tako zvane industrijalne učiteljice, koje obučavaju žensku mladež u ženskom ručnom djelu i u kućanstvu. Pri ovih sam opazio, da vježbaju svoje učenice više u uzgrednih djelih, naime uče djecu više vezti, mrežkati, razpljetati, bilježiti iglom pismena, dapače izvoditi slike biserom, a zaboravljaju na glavno: presti, krpiti, krojiti, šivati, plesti čarape, kuhati jela, miesiti kruh i druge takove važne stvari. Za to se sve hoće više znanja i vještine i dobre volje i prave ljubavi za učiteljsko zvanje i prama mladeži, a čini mi se svega toga malo je naći kod podpuno neosposobljenih učiteljica, pak se zato i postizava dosta slab uspjeh, kao i sa za nuždu učitelji. Velike su to zapreke, koje će se moći samo s vremenom malo po malo ukloniti s puta nastojeć dobiti za sve učionice dovoljno osposobljene učiteljske sile, a dotle neostaje drugo, nego krpež. Kad se nemože, kako bi se htjelo, mora se, kako se može. Nego moglo bi opet sve bolje biti, kad bi svi faktori narodnjega školstva više i bolje revnovali, složno nastojali i točno svoju dužnost izvršivali. (Konac.)

Dopisi.

Iz podžupanije jastrebarske. Dodje mi ruku broj 3. „Gospodarskoga lista“ sa prilogom, u kojem posljednjem naidjoh i na članak: „Nekoliko predloga za preustrojstvo gospod. zavoda u Križevcih, predloženih izpitnomu povjerenstvu po Aleks. pl. Fodrocy-u.“ Naidjoh tu i na stavku: „Tečaj za pučke učitelje“, o kojoj mi je koju primetnuti. Nu i to zaista činio nebih, da su to misli druge koje osobe, — nu dočim to piše muž, za kojega sam mislio, da više cieniti znade hrv. učiteljstvo, s toga na obranu posljednjega u kratko ovo nekoliko rieči:

U prvoj stavki gosp. pl. Fodrocy veli, da se pučki učitelji — dakle svi bez iznimke — nisu dosada u preparandiji o gospodarstvu baš ništa učili, *

* Čudimo se veoma, kako je mogao taj ugledni gospodin nešto tako smjelo uztvrditi, prije nego li se o tom glavom osvjedočio. Da se je upitao kod ravnateljstva dotičnoga zavoda, bio bi saznao, da se na zagrebačkoj preparandiji predaje gospodarstvo već od

Digitized by Google

te ovu svoju tvrdnju hoće da dokaže jednim jedinim navedenim primjerom. — Neću reći, da možda taj jedan primjer nije istinit; akoprem je možda i samo ravnateljstvo zavoda naručbu krivo shvatilo; nu na takovoj hipotezi sud, pa i zaključak stvarati, te radi jednoga odsuditi sveukupno učiteljstvo, vrlo je neumjestno. Da je barma većina hrv. učitelja slična tomu jednomu, nekako bi se možda stvar progutati dala, nu uvjeren sam upravo o protivnom. Većina hrv. učitelja, ako si već nije sama kadra držati gospodarskih novina, to obćine priteku u pomoć, pa svaka škola ima bud „Gospodarski list", „Seoskoga gospodara" ili „Pučkoga prijatelja", pa zar se iz tih časopisa hrv. učitelj o gospodarstvu baš ništa naučiti nemože? — Nemislim, da je tako! Nu izim toga znam za mnoge učitelje, koji si izim toga nemogav kupiti sami gospodarskih knjiga, takove uzajmljivaju i čitaju, riečju uče. — Da još neimamo uz svaku školu malena uzorna gospodarstva, tomu nije kriv učitelj. Zar da ga o svom trošku, u zraku ili medju oblaci podiže? — S toga, što nije moguć to učiniti, te neima gdje da pokaže svoje vještine u gospodarstvu, — još nesliedi, da o istom neima ni pojma, te da se u istom neusavršava. Mogao bih pako nabrojiti dosta škola, uz koje imade komadića zemljišta, gdje su ista zasadjena liepimi cjepiljnaci i dudinjaci, da je uz školu i pčelinjak sa raznimi sistemi košnica itd. Ima ih dosta, gdje neima ništa, nu — „de nihilo dii aliquid facere possunt." —

U drugoj je alineji g. pl. Fodrocy nešto popustljiviji, te se nekako ograničuje na rieč „većina", — ali kasno je koga ljevicom pogladiti, kad smo ga jur desnicom ošinuli. Tom se alinejom tvrdi, da se zahtjevom školsk. zakona — dakako uz ovakovo učiteljstvo — zadovoljiti neće moći. Da to nestoji, dokazah gori, a ima li pojedinih učitelja, što neću reći da ih neima, za ote jur obstoji jesenski tečaj na križevačkom zavodu od više godina.

Što se dalje tvrdi, da se opetovnice nemogu ni uvesti, i to nestoji. Ta znam za mnoge jur škole, gdje iste opetovnice obstoje jur 5—6 godina, ako ne dulje, pa im je uspjeh, što se i gospodarske struke tiče, dosta liep. A znade zaoto i g. pl. Fodrocy, dočim mu lanjske godine, kako doznah, opetovničari jedne pučke škole vlastoručno napisanu i podpisanu čestitku odaslaše. Kako da se dakle nemogu opetovnice uvesti, dočim jur velikim djelom obstoje?

Nadalje uvjeravam svakoga, da neće trebati vis. vlada nijednoga učitelja siliti, da ide na produljni tečaj, dočim su kao i ja svi hrv. učitelji vazda pripravni, da se u dobrom i koristnom usavršuju. Nu neće li se hrv. učitelji u tom produljnom tečaju više naučiti, no prosti ratari u glavnih učionah, to bi vis. vladi savjetovao, da si i te troškove prištedi, dočim tvrdim, da svaki hrv. učitelj toliko jur znade.

Konačno moram primietiti, da se vrlo čudim, kako se svatko rado upliće u novi nam šk. zakon, nu samo ondje, gdje se govori o dužnostih učiteljskih; kada se je pako radilo o materijalnom boljku, plaćah učiteljskih, da se je riedkom iznimkom u pojedinih podžupanijah dosta mlitavo postupalo. — Sada pako neda mu se ni ono malo, što su mu u mnogih mjestih obćine dragovoljno odredile. — Ta dajte da i učitelju već jednom dodje mrsan dan, ta dosta se je napostio, a dotle necjepidlačite o njegovu rádu! —r.

---

godine 1857., a od godine 1868. da ga predaje strukovnjak i to ne možda samo površno, nego upravo sve struke gospodarstva teoretički, a neke struke kao upravo voćarstvo i praktički. Uredn.

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Njeg. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega privr učitelja u Kraljevici Antuna Kezele-a učiteljem, a dosadanju privr. učiteljicu na novo ustrojenoj djevojačkoj školi u Kraljevici Franjku Prakiševu učiteljicom u istom mjestu; — zatim izpitanu učiteljicu Mariju Crnićevu učiteljicom novo ustrojene djevojačke učione u Križu, — dosadanjega učitelja u Virovitici Petra Petrovića, učiteljem dječačke obće pučke škole u Požegi; dosadanjega priv. učitelja u Čavlih Klementa Kunčarića, učiteljem obće pučke škole u istom mjestu, te izpitanu učiteljsku kandidatkinju Vlastu Lopašićevu, učiteljicom djevoj. obće pučke škole u Ludbregu. — Zagrebački žup. šk. nadzornik imenovao je gospoju Oljevčevu, učiteljevu suprugu, učiteljicom ručnoga djela u Sveticah, — a belovarski gospoju Olgu Basaričkovu, rodj. Roubin, privr. učiteljicom u Bregih kod Ivanić-grada.

— Privatne preparandije. Novi šk. zakon negovori ni slovce „o privatnih preparandijah", dapače on naglašuje, da je samo „zemlja" vlastna podizati i uzdržavati preparandije, pa ipak mi imamo takovih preparandija u Pakracu, Karlovcu i samom Zagrebu. I ako se uzme, da se privatne preparandije mogu dozvoliti na temelju onih paragrafa našega zakona, koji govore „o privatnih pučkih školah" u obće, to bi ipak neobhodno potrebno bilo, da vis. kr. zem. vlada glede istih izdade posebnu provedbenu naredbu, naročito da se označi, pod kojimi i kakvimi uvjeti mogu obstojati i steći pravo javnosti, — da li jim je slobodno primati pitomce raznih konfesija, — i da li će se isti moći i bez svake zapreke namjestiti na „obćih pučkih školah" ili samo onda, ako se podvrgnu učiteljskomu izpitu pred komisijom imenovanom za kr. zem. preparandiju. — To bi bilo u interesu obćem, i u interesu dotičnih zavoda napose, od kojih mnogi, kao što je to i „Obzor", s kojim se glede privatnih preparandija posve slažemo, u 12. i 13. ovogodišnjem broju spomenuo, imadu dosta sumnjivu težnju, da osujete bitni smjer novoga našega zakona, i da budu glavnim poticalom separatističkih ciljeva. — U obće se mora spomenuti, da naše „privatne škole" i u samom Zagrebu neodgovaraju zahtjevom zakona, dapače one se nanj niti neobziru, kao da jih neveže. Tako još i danas možemo u „Dugoj ulici" čitati: „Francezki zavod za djevojke", — prem bi po zakonu i privatne škole morale biti onako uredjene, kao javne, naročito pako mora u njih nastavnim jezikom biti onaj isti, koji je i u javnoj školi iste obćine. — Nebi li se mogao s vremenom naći tkogod, koji bi svoju školu nazvao „njemačkim", ili „njemačko-magjarsko-hrvatskim zavodom". — U novije vrieme zabranilo je cislajtansko ministarstvo, da se takovim načinom obsjenjuje lahkovjerno obćinstvo. Tako valja. —

— Tko je tomu kriv? Početkom ove škol. godine otvorena je za mladež, koja je nešto odaljena od Zagreba, u predgradju Sv. duh za sad dvorazredna obća pučka učiona. To je liepo i hvale vriedno. Ali čudom ćeš se, čitatelju, začuditi, kad uzčitaš, da u toj školi, tik glavnoga grada, koj imade posebnoga kralj. škol. nadzornika i posebni mjest. i županijski šk. odbor od istih lica, — tik grada, u kojem je sjedište svih vrhovnih svjetskih i duhovnih oblasti, u kojem imade više svećenika, nego u cieloj županiji, da u toj školi — velju — sve dosele nije bilo svećenika, koj bi mladež učio svetu vjeru, koji bi toj mladeži čitao svetu misu ili progovorio slovo božje. Tko je tomu kriv? Da li su možda i tomu bezvjerstvu učitelji krivi ili tko drugi? Videant consules. —

— Školstvo u podžupaniji riečkoj. U području ove podžupanije imade 20 pučkih škola. Od ovih su 2 u I., 17 u II. a jedna privremeno u III. razredu. U Trsatu i Novom obstoje i djevojačke učione. Djece školu polaziti obvezane imade za sve škole 4412. Imade za ove škole 29 ustrojenih učiteljskih i podučiteljskih mjesta. — 11 škola je u posebnih zgradah, dočim su ostalih 9 smještene koje u obćinskih, koje u privatnih zgradah. — Glede gradjenja školskih sgrada u Krasici i Bribiru nalazi se razprava u tečaju, u Praputniku započeta je gradnja pod ovom podžupanijom, dočim će se glede ostalih nastojati, da se takodjer s vremenom školske sgrade podignu. Podžupanijsko poglavarstvo obećaje, da će nastojati o tom, da kod svake škole bude i šk. vrt, u kojih da se osobito goje (ovike), da se radi razne vrsti groždje, da se goje pčele, da se urede sušione za smokve i ostalo voće. — Isto tako potaknuti će razpravu, da se ustroje nove škole u Orehovici, Dolu, sv. Jakovu i Triblju. Polazak je škole u riečkoj podžupaniji posve povoljan, te radi toga podžupaniji nije niti jedna tužba stigla; pa su se i posebni poslanici osvjedočili, da djeca primorska velikom željom i ljubavi svoju školu polaze. Mjestnimi školskimi nadzornici imenovani su ponajviše župnici, nu 6 jih se zahvalilo, i to upravo u onih mjestih, gdje neima inteligencije, i gdje bi bilo neobhodno nuždno, da školu i napredak podupiru upravo župnici.

— Školstvo podžupanije varaždinske. U ovoj su podžupaniji 33 škole. Ove godine otvorene su nove djevojačke učione u

Digitized by Google

Radovanu, Maruševcu, Križovljanu i Klenovniku. Dozidana je jesenas školska sgrada u Klenovniku, Križovljanu i Kneginecu, — a odredjeno je, da se sagrade u varaždinskih Toplicah, Bednji i Nadkrižovljanih. Popravljena je škola u Remetincu. Polazak škole se je poboljšao, ma da je za stroge zime bio kadikad poremećen. U podžupanijski školski odbor nije dopustio presv. g. veliki župan, da se bira ikoji član mjestnoga odbora, jer da nitko nemože sudjelovati kod dvajuh odborskih inštancija. Po našem mnenju to je posve izpravno mnenje, osobito s toga, što naši podžupanijski odbori vrše i disciplinarnu vlast.

Razne viesti.

— „Fr. pädagog. Blätter“ tuže se, što su mnogi članovi šk. odbora vrlo nemarni. te niti nedolaze u sjednice. Drugi se opet škol. odbori nebrinu, da li djeca školu polaze ili ne. Učitelji prijavljaju nepolazeće, nu to je sve badava, kad to šk odbori jednostavno na znanje primaju. Mi jošte neznamo, kako kod nas biva; nu zaklinjemo toli šk. nadzornike, koli šk. odbore, neka bezobzirce čine svoju dužnost, kako im to šk. zakon nalaže. Tu neima nikakovih obzira, gdje se radi o prosvjeti, o napredku naroda i domovine. Učitelji, ako ih šk. odbori nebudu podupirali, neće moći napredovati; pa se onda i nitko neka na nje netuži. A kao rodoljubi dužni smo i onako svi promicati napredak miloga nam naroda.

— Darovi u prosvjetne svrhe. Prva austrijska štedionica darovala je centralnomu odboru za pjestovalište 2500 stot.; gospojinskomu družtvu za radionice, bečkomu centr. družtvu za uzgoj male djece, bečkomu gospojinskomu obrtnomu družtvu, družtvu „Humanitas“ u Kahlenbergerdorfu, odboru za učeničke konvikte, da porazdieli biljege za objede po 1000 stot.; družtvu za promicanje umjetnosti, asylu (utočištu) za zapuštenu djecu u Oberdöblingu, pjestovalištu u Leopoldstadtu, utočištnomu družtvu za zapuštenu djecu u Fünfhausenu, zaštitnomu družtvu za zapuštenu djecu u Ober-St. Veitu po 500 stot.; družtvu za podupiranje ziromašnih slušatelja na tehnici, družtvu za podupiranje ubogih slušatelja na medicinskom fakultetu, družtvu za podupiranje siromašnih slušatelja na filoz. fakultetu, družtvu za podupiranje podučitelja, družtvu za podupiranje oskudnih učitelja na sred. školah, c. kr. trgovačkoj akademiji, družtvu za podupiranje ubogih slušatelja na viš. trgov. školi po 100 stot. — Daj bože, da bi i mi mogli izviestiti naše čitateljstvo o tolikoj darežljivosti naših novčanih zavoda!

— Škole u Japanu. „Het Schoolblad“ donosi obširno izviešće o organizaciji i razvitku škola u Japanu, iz kojega vadimo sliedeće: God. 1874. bilo je carstvo razdieljeno na 246 distriktâ za srednje, i na 46.687 distriktâ za pučke škole. Od ovih je god. 1874. novo ustrojenih 7 za srednje a 4246 za pučke škole. Početkom g. 1874. uzdržavala je država 8602 škole, a koncem godine 18.712. — Odatle se vidi, da se škole u Japanu sve više u državne pretvaraju. — God. 1874. bilo je 33.577.026 stanovnika, te tako dolazi na 1000 od njih po jedna škola. — Učenika bijaše 1,725.107, medju ovimi 1,303.300 dječaka, a 5.13% mladeži polazi škole od ukupnoga pučanstva. Ima 52 učilišta, koja polazi 5022 pitomca (medju ovimi 350 žen.). Javnih učitelja bijaše god. 1874. 32.556, javnih učiteljica 457; privatnih učitelja bilo je 4398, a priv. učiteljica 210. Na učiteljištih su lih učitelji; ima ih 285. Na viših školah i školah za tudje jezike učiteljuje mnogo učitelja iz inozemstva, i to: 91 Englez i 10 Englezkinja, 22 Amerikanca i 2 Amerikanke, 22 Niemca i 2 Njemkinje, 56 Franceza i 1 Francezkinja, 3 Nizozemca, 1 Rus, 1 Švajcar i 1 Kinez. — Broj učitelja povećao se g. 1874. za 15.639 individua. — Kako se vidi, škole i učitelji u Japanu niču preko noći kao vrganji. — Bit će tu, gdje se reć bi tako brzo stvara, mnogo nesgrapna; bit će tu mnogo nezdravo sjemence. —

— Vriedno, da se čuje. Škola u Hainfeldu ima osobitoga prijatelja i podupiratelja, a to je Henrik Zmoll, član školskoga odbora. On je darovao školi nove orgulje za 110 stot, množtvo uzoraka za risanje, za te uzorke okvire sa staklom, klupe za risaonicu, sbirku novaca, sbirku sjemenja u 120 staklenicah, ormar za učila, ploču, množtvo knjiga, tako da sada već ima knjižnica njegovom darežljivošću 427 knjiga, razulju, žežno staklo. Njegovim nastojanjem dobivaju djeca, koja su iz udaljenih mjesta, badava objed; njegovim nastojanjem kupila je občina zemljište od 800 četv. hv. za školski vrt. On ga je dao vlastitim troškom ograditi i urediti, kupivši i potrebito vrtljarsko orudje. „Fr. pädag. Blätter“ žele mu dug život i sreću na korist i slavu občine i naroda. Mi to priobćujemo zato, da se i kod nas čuje i zna, što mogu učiniti za školu oni, koji obiluju. Koliko ima kod nas škola, kojim bi dobro došla pomoć bogataša; koliko ima kod nas škola, gdje učitelj nemože napredovati bez učila, a neima nikoga, koj bi hotio štogod žrtvovati. — Koliko ima kod nas učenika, kojim roditelji nemogu smoći niti najpotrebitijih stvari, pa s toga i zaostaju. — Koliko ih ima, s kojimi bi se jednoč domovina ponosila, da im se smilovao koj bogataš. — S toga i opet kličemo: sjetite se vi, koji obilujete, naših škola i učeće mladeži poput Henrika Zmolla, jer će vam to biti zadužbina. Sliedimo Amerikance, pa evo i Niemce, te neskuparimo ondje, gdje se radi o napredku miloga nam naroda! — Daj bože, te naše rieči našle odziva! —

Digitized by Google

Književnost.

— **Uzroci kratkovidnosti učenika.** Po dru. A. Treichleru priredio A. Hajdenak, učitelj na kr. vježbaonici u Zagrebu. 16ina, 47 str. Ciena 20 novč. Ovo je djelce vriedno, da ga svaki učitelj i uzgojitelj što pozornije pročita.

Na ubaviest.

P. n. gosgodi, koja su predplatila na „Sbirku pučkih crkvenih pjesama", javljam, da, pošto ih se samo nekolicina predplatila, odnosno predbrojila, izdavanje odpočeti nemogu s toga, što mi se ni približateljno nezajamčuje trošak za jedan svezak, a ni jedna tiskara nemože takodjer nakladu preuzeti, a da nepredvidi, kako će se pokriti troškovi. S toga još jednom pozivljem gospodu, kojoj je od volje, da naše pučke crkvene pjesme tiskane uz napjeve izlaze, da se još do 15. travnja prijave. Nebude li do toga dovoljno predplatnika i predbrojnika, to tad dosadanjim i još možebitnim predplatnikom stavljam njihovu predplatninu na razpolaganje.

Miroslav Cugšvert,
učitelj kr. vježbaonice u Zagrebu.

Natječaji.

— Za učiteljicu u Suhopolju. Beriva: 400 for. plate, stan i 12 hv. drva za školu i vlastitu porabu.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 24. ožujka t. g. mj. školsk. odboru u Suhopolju, putem žup. šk. nadzorničtva.

— Za učitelja u Zvečevu (podžupaniji virovitičkoj, pošta Voćin). Beriva: 350 for. plate, stan, 12 hv. drva za školu i učitelja, jutro oranice i jutro livade.

Molbenice s dokaznicami šalju se putem žup. nadzorničtva do 31. ožujka t. g. mj. šk. odboru u Zvečevu.

— Za učitelja u Lisičinah (podžup. virovitička, pošta Voćin). Beriva: 350 stot. plate, stan, 8 hv. drva za školu i učitelja.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 31. ožujka t. g. putem žup. nadzorničtva mj. šk. odboru u Lisičinah.

— Za učitelja i pojca u Dobroviću (pod županiji virovitičkoj, pošta Slatina). Beriva: 400 stot. plate, stan, 12 hv. drva za školu i učitelja.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 31. ožujka t. g. putem žup. nadzorničtva mj. šk. odboru.

— Za učitelja u Miklošu. Beriva: 350 stot. plate, stan, 12 hv. drva za školu i učitelja.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 31. ožujka t. g. putem žup. nadzorničtva mj. šk. odboru.

— Za učitelja u Suhoj Mlaki (pošta Slatina). Beriva: 350 stot. plate, stan, 12 hv. drva za školu i učitelja.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 31. ožujka t. g. putem žup. nadzorničtva mj. šk. odboru.

— Za učitelja u Vučevcih (podžup. djakovačkoj, pošta Semeljci). Beriva: 350 st. plate, stan. 6 hv. drva, vrt od pol jutra.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 31. ožujka t. g. putem žup. nadzorničtva mj. šk. odboru.

— Za učitelja u Erdutu (podžup. osiečkoj, pošta Dalj). Beriva: 350 stot. plate, 52 stot. 50 novč. stanarine, i drva za ogriev, koliko uztreba.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 31. ožujka t. g. putem žup. nadzorničtva mj. šk. odboru.

— Za učitelja u Sarvašu (podžup. osiečkoj). Beriva: 400 stot. plate, za orguljanje 25 st., stan i 8 hv. drva za školu i učitelja.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 31. ožujka t. g. putem žup. nadzorničtva mj. šk. odboru.

— Za učitelja u Rakitovici. Beriva: 400 stot. plate, stan, 6 hv. drva, pol jutra vrta i 2 jutra oranice.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 31. ožujka t. g. putem žup. nadzorničtva mj. šk. odboru.

— Za učitelja u Noskovcih. Beriva: 400 st. plate, stan, 12 hv. drva za školu i učitelja.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 31. ožujka t. g. putem žup. nadzorničtva mj. šk. odboru.

Izpravak. U 6. broju „Napredka" uvukla se slučajno pogreška „Ljutomer u Kranjskoj". Medjutim, da čovjek i nebude bog zna kakvim „ljubiteljem zemljopisne znanosti" ili poznavateljem „kapljice Lutenberg-Weina", kao što je g. zemljopisac u K., lako bi izpravio takovu pogrešku, koja se može podkrasti i najpozornijemu čitatelju. Medjutim hvala gospodi, koja su ma kojim putem na taj lapsus calami naišla, te nas upozorila. Ur.

Listovnica uredničtva.

G. Š. u S. Kako vidite iz nastavka dotičnoga članka u ovom broju, netreba ostalih naerta, jer će si jih po ovom naertu, te po opisu i svaki sam prema svojim okolnostim sastaviti moći.

Od 1. travnja neće se slati list onim, koji nisu predplatili, pa makar su ga i naručili. Umoljavaju se gg. učitelji, da na to u svom vlastitom interesu upozore dotična občinska poglavarstva.

Uprava „Napredka".

Izdaje ga **„Hrv. ped.-književ. sbor"**, uredjuje **Ljudevit Modec**, a tiska **Drag. Albrecht.**

Digitized by Google

Br. 10. U Zagrebu, 1. travnja 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Svećenik i učitelj.

Tkogod se je zrelošću duha i plemenitošću srdca dovinuo do iskrene želje, da nam mili naš narod spasonosno napreduje, uvidio je doista, da je tomu napredku veoma koristno, pače bezuvjetno nuždno: iskreno prijateljstvo i sporazumak medju svećenici i učitelji. Drugih razloga, koji istu želju pobudjuju i opravdavaju, i koji su osobito na selih po oba stališa vele znameniti, ovdje niti nespominjem.

Da se dakle to toli potrebno i toli žudjeno prijateljstvo i sporazumak ostvari i za uviek utemelji, pak po čitavoj miloj domovini razširi, imao bi nastojati svakom prigodom svaki uvidjavni i plemeniti svećenik od svoje, i svaki uvidjavni i plemeniti učitelj od svoje strane.

Ovdje valja spomenuti nešto, što krivo shvaćeno, zapriečuje to prijateljstvo. Veli se: „Škola je od crkve razlučena, pak dosljedno i učitelj od svećenika.“ Nu to se nebi smjelo tako tumačiti.

Priznajem, da je škola razlučena od hierarhije. Ali hierarhija je u crkvi i za crkvu; nu ona sama za se nije crkva. Tridentinski sabor veli: „Ako tko kaže, da **u crkvi** katoličkoj neima hierarhije božjom naredbom ustanovljene, koja sastoji od vladika, svećenika i ministra, anatema budi.“

Škola dakle, ako i nije odvisna i podložna hierarhiji, može zato ipak biti i jest u crkvi, i to u istoj katoličkoj crkvi, u kojoj je i hierarhija, recimo svećenstvo, a u kojoj je takodjer isto tako i učiteljstvo. Jer kao što svećenik neprestaje biti čovjek i gradjanin, tako niti učitelj neprestaje biti kristjan. Faktično su do sada naši učitelji ogromnom većinom dokazali, da su bud kao roditelji i supruzi, bud kao uzgojitelji školske mladeži, dobri i iskreni kristjani. Na pojedine iznimke ili pogreške prosvjetljeni um negleda.

U ostalom, ja sam živo osvjedočen, da se je napredna škola morala odlučiti od hierarhije.* Jerbo prvo i pravo zvanje svećenstva jest dušobrižnost;

* Mi mislimo barem, da to nije na uštrb crkvi. Uredn.

Digitized by Google

a ovo je zvanje tako važno, ujedno pako tako obsežno i težko, da ga je svećeniku dosta, i da polag istoga svećenik nemože još drugomu, isto tako važnomu i težkomu živjeti. Dušobrižnost i školstvo može vršiti i vrši jedna te ista crkva, ali nikako nemora jedan te isti faktor u crkvi.

Toliko o toj stvari, koja, kad se dobro shvati i sa svih strana promotri, neprieči ni najmanje našemu sporazumku, nego mu je pače povodom i temeljem.

Samo si treba prije svega očistiti dušu od pogibeljnih predsuda. Jednu takovu predsudu čuo sam već višeputi i to u Cis i u Trans, te glasi veoma „dur“: „Učitelji su nam više manje svi neprijatelji“!

I opet s druge strane: „Svećenici neće s nami druge sloge, nego na temelju naše podložnosti! Jedno i drugo nije istina, ili ako i je gdjegdje, netreba da bude, valja da prestane u interesu crkve i škole, svećenstva i učiteljstva.

Mi moramo nastojati o iskrenom prijateljstvu, kakovo zapovieda razum i sveti krst. Ovdje valja reći: „Spiritus est qui vivificat, fumus non prodest quidquam“: Sliedimo za duhom, a ne za dimom! —

Sloga izmedju svećenstva i učiteljstva neka se sagradi na dvojem principu: 1. Na napredku u zvanju. 2. Na pravednosti: slobodi, bratstvu i jednakosti.

„To činimo, i Bog mira bit će s nami.“ (Pavao.)

Jedan svećenik.

Što vriedi putovanje za naobrazbu i znanost.

(Konac.)

Putovanjem promiču se i usavršuju raznovrstne znanosti; pak eno vidimo, da upravo zato putuju učenjaci u najskrajnije strane zemlje, neplašeć se ni pučine morske. Ovdje napominjem Ingleza Livingstona, kojno je putovao sredinom najdivlje Afrike, učeć mrtvu i živu narav one zemlje, kojno je našao prava vrela veličanstvene rečine „Nila“, velim vrela, bivša staromu vieku pravom tajnom, štono se kašnje samo nagadjala, te o kojih se u najnovlje doba prečesto razpravljalo sad ovako, sad onako.

I države znaju, što je putovati. S toga šalju u sviet nesamo pojedince učenjake, već i čitava družtva na sve strane svieta, i kopnom i vodom, da se u znanostih usavrše, da gledaju prije nevidjena a tako u svem ojačani, da predavaju stečeno si duševno blago onomu narodu, koj ih poslao u sviet.

Takovim ljudem treba se pokloniti. To su junaci prve veličine, jer drage volje hrle u naručaj najužasnijih pogibelji zavolj znanosti, zavolj unapredjenju čovječanstva.

Stalno je, da su dandanas pojedine znanosti tako već razgranjene, te se nebi mogao osvrtati na sve jednakom silom niti isti orijaški duh samoga Humboldta; nu ipak može se učenjak dobrahno obazirati uz lih svoju struku i na druge. Recimo n. p. ovako: ako i nije zvjezdar, to ipak može motriti na zvjezdištu obće pojave, a to i bez raznih strojeva, ako samo pozna pojedine zviezde oli i zviežđje, — a naravoslovac može si, uz smotre svoje struke bilježiti život

Digitized by Google

i navade raznih naroda pak i proučati jezike i razriečja njihova, nemanje poslovice, gonetke, doskočice, priče i ostala poviedanja istoga naroda. (Tuj se namiče izraziti vruću želju, da nam se već jedared začne pod moraš učiti brzo pisati sva mladež u svih srednjih školah. Koliko li će narodnjih umnih plodova ostati u vječnoj tmini jedino zato, što ih nemože uhvatiti učenjak sporim si perom!)

Nu, želimo li si putovanje spojiti s iztraživanjem u pravom smislu; želimo li pripomoći znanosti u svoj sbilji: to putujmo svakako s nuždnimi i sgodnimi strojevi. Komu je dakle označiti zemljopisni položaj kojega mjesta, taj neputuj nikada bez sata i kutomjera; tomu budi uviek u glavi i mjestopis; taj treba da je ujedno i vješt risar. Što se tiče pregleda političkoga, statističnoga, putnik će uviek dobiti dovoljna za to gradiva od javnih upravljajućih oblasti, a samo se kaže, da mu u svem liepo pripomažu razni sami spomenici, kojimi se prekrasno dopunjuje zemljo-poviestna znanost.

Nekoji nebeski pojavi, n. p. Zodiakalna svjetlost, mogu se dovoljno motriti i dobrimi nebovidi. To je ona svjetlost, štono se diže večerom na zapadu a jutrom na iztoku u spodobi šiljnika, nad horisontom koso. Položaj i spodoba zodiakalne svjetlosti može se naime zviezdami podpuno naznačiti. Divni pojav, komu se veli „kresanje, čišćenje zviezda“, može se motriti i bez posebnoga stroja. Putniku budi glavna zadaća, da podpuno naznači barem puteve pojedinih meteora, da im zabilježi izhodište i zalaz, neima li već pri ruci meteoroskopa. Pri tom treba da što pozornije prati onu stranu zvjezdišta, odkuda izlazi najveća sila meteora, uza to da što pomnjivije motri sve one meteore, kojim je najkraći put, jer su ovi ponajbliže tako zvanoj točki radiacije.

Povucimo i dalje. Putnik može motriti na raznih mjestih zemaljske površine i zanimiv pojav sumraka i osvitka; tuj mu je prilika, da potanko opredieli trajanje astronomičnoga sumraka, kano i visinu astronomičnoga lúka.

Divotan je pojav na sjevernih i južnih stranah zemlje, poznat nam imenom: sjeverna zora (sjeverna žar), koja se u nas pojavlja preriedko. Tom mu je prilikom motriti: kojim se pravcem šire traci, kada se pojave i kada ih nestaje, kako se za cieloga pojava mienjaju, prelievaju i kako su visoko nad zemljom? Tuj treba da se zabilježe i svi mogući zračni pojavi prije i po istoj sjevernoj zori, naročito ima se zabilježiti promjena tlaka zraka, pak magnetične igle. Tim se hoće saznati, da li je sjeverna zora u kojem savezu s olujami i kakova je upliva zemaljski magnetizam na čarobni taj pojav.

A što ti je putniku more sa svojimi krasnimi, milimi, čarobnimi, užasnimi pojavi? Eno ti već same čudnovate plime i osjeke, u koje se moraš zamisliti. A koli se diviš tajnosti naravi božje, kadno zaviriš u krilo pučine morske! — Voda morska zanima putnika lučbara; ona ga privlači, kada se uz pogodni lahorac bávî, kamo li ne, kada se uzruja te ljulja i talasiče, da te prolaze srhovi; ona ga k sebi mami i za tamne noći, svojim svjetlucanjem, kano da će reći: mudruj putniče, zašto se svjetlucam, zašto li i žarim?

*

Digitized by Google

Težko je doduše putniku pratiti pojave meteorologične, jer se hoće najmanje godina dana za dovoljnu neku samo uredbu istih; al ipak može se i za ovu znanost nešto učiniti. Može se naime putnik namjeriti na ljude, koje će nagovoriti, da drage volje bilježe promjene topline, tlaka zraka, pravac i brzinu vjetrova, broj oluja itd.

Umni putnici vjerni su pomagači i ljekarstvu. U nijednoj znanosti neima neriešenih jošte problema toliko, što u zdravstvu; veliki broj istih može se povoljno riešiti jedino razumnim putovanjem. Tako je na priliku veoma znamenito saznati, koje i kakove je sile navadna hrana na zamet, na postanak koje bolesti u raznih stranah svieta; nemanje smo željni saznati, kako se razne bolesti u raznih zemljah razgranjuju, u kakovih oblicih pojavljuju, jesu li iste svagdje jednake sile, čim se i kako pojedine liječe itd.

Putnik unapredjuje i znanost zemljoslovnu, ako n. p. pregledava po raznih gorah vrst kamenja i zemlje; ako sazna, u koliko i kuda se pojedina vrst razgranjuje, da li je različno kamenje u slojeve poredano itd. U klancu mogao bi možda razabrati, kako je za postanka gore pojedina vrst kamenja drugu nadmašivala, kako su djelovale pojedine vrsti kod stvorbe, kako li su sklonjene. Neuzimljem u mučan posao ni to, da si može nacrtati i spodobu gore, opredieliti joj položaj i visinu te si naznačiti, kojim pravcem raste, kojim li pada visina gore.

Putnik može doživjeti i potres zemaljski; i onda treba da bude svjestan. Zato neka pozorno pazi, koli je dugo trajao, da li je bio tries u spodobi titranja, talasikanja ili raza; da li je za triesa čuo zvuk, kakov je isti bio, kada je začeo, kada li dočeo?

A što da reknem o divnoj naravi ustrojnoj, koja se kanoti sama nudja putniku te ga moli, da popostoji uz nju, da ju sbiljno motri i prouča.

Tuj dakle motri putnik raznolike životinje, tamo ga k sebi privlači razno bilje svojom ogromnošću i maljahnošću, svojim lišćem, cviećem, šarovitošću, — svojim miloduhom i svojim plodom. Tom prilikom motri i samo tlo, na kom raste razno bilje; tom sgodom, iduć uz potoke, jezera i druge vode, najde po gdjekoj ledac, koju okaminu, koju ljušturu: svemu se tomu on sagne, sve prihvati i sve spravi u torbicu svoju. Ah! kad je u šumi: primami ga k sebi sve što je šumsko; dà, baci okom na smolu, na onu suzu razna dublja; prouča cviećе, gljive, svlake, mahovinje i lišaje razne, pak onda, zamisli se i u sama ptičja gnjezda, te se čudi, kako li su raznovita i divno sagradjena.

Čim se dalje odmičeš od doma svoga, tim više stupaš u kolo raznih ljudskih plemena. Eno dakle putniku sgode, gdje može učiti i čovjeka kao takova, gdje može uskoriti i popuniti znanost, kojoj je ime Antropologija, to jest čovjekoslovje. U tom osebito preporuča Virchov, da se ima osebito i sdušno motriti: koji tjelesni odnošaji spadaju u osobne, pak u čem su tipski i plemenski biljezi. Mogu se prispodabljati i pojedina plemena, mogu se proučiti biljezi, kojimi se plemena označuju, da se vidi, što je u kojega s drugimi srodna, slična, nalična oli različna. Tuj danas osebito pripomaže i svjetlopis.

Digitized by Google

Al ga neputuje svaki s ovim oružjem. Tko će u sviet jedino zato, da mu tamo što bržje projdu danci, da se tamo samo zabavlja i jedino si ugadja pùti: taj ti projde uz premnoge stvari i naravne i rukom ljudstvom stvorene hladna srdca i mirne duše. Nu takov putnik, ako se već u svietu neobogati novimi izumi ljudskimi i divotom naravi, ujedno nije niti štetan znanosti. Znanosti su štetni samo oni putnici, koji neprouče stvari temeljito, koji se samo površno upoznaju s ovim ili onim pojavom, pokrajinom, spomenikom itd., itd.

Ovakovi putnici nabave si ono nešto pomiešana znanjića tu i tamo od kojega učenjaka, koga tu i tam nasluhnu u kojoj školi; takvi putnici uvuku se u razne zabave, gdje zavirucnu u ugladjenost tudjega svieta, a kad kući: onda sipaju i bahato pretakaju u svoj narod sve tobožnje svoje smotre, sva stečena si dobra, — nebi li se uzvisili, nebi li im se poklonio narod; a sami niti neslute, da su u putopisu predali narodu nagrdjenu sliku osobe svoje.

Dr. Križan.

Nekoliko iskrenih rieči o zaprekah, stojećih na putu uspješnomu razvitku našega narodnjega školstva.

Piše **Mijat Stojanović.**

(Konac.)

XVIII.

Školski zapt i red imao bi biti savršeniji.

Zar nije naš školski zapt i red savršen? — Nije! A zašto nije, kad imamo disciplinarni školski zakon? Zato nije, što neimamo u obće pravoga domaćega uzgoja. Ovakav školski zakon mogao bi se samo onda shodno upotrebljavati, kad bi bilo domaćega zapta i reda, domaćega uzgoja. Za djecu, koja se nedadu ničim drugim u školi uzdržati u zaptu i u redu, osim da se izključe od pohadjanja učione, neima kod nas pomoći, jerbo došavši do toga, moći ćemo svu djecu izključiti iz škole i učionice zatvoriti. Naš prostak nesmatra pučku učionu za izvor buduće sreće narodnje, nego za teret, izpod koga bi želio izvući svoja ledja što prije. Pri tom imadu učitelji veliku i težku zadaću, koju će moći samo onda valjano riešiti, ako dobro shvaćajuć sve okolnosti svoga položaja i držeć se točno načela napredne pedagogije i didaktike izvršivali budu svoje uzgojne i učiteljske dužnosti tako, kako će učionu učiniti zaista plodonosnom, produktivnom, pak će narod, vidivši plod i rod, produktivnost, morati napokon uviditi preveliku važnost pučke učione, odpor će prestati, i što je narod za učionu, za uzgoj i prosvjetu, za naobraženost svoje djece činio silom, nategom, pod moraš, činit će milom, rado, dobrovoljno, a to će biti uspješno, napredno, blagoslovljeno, berećetno. Sve dakle zavisi od djelovanja učiteljeva. Ako je ono podpuno, valjano, dobro, shodno, biti će i zapt i red u školi dobar. —

XIX.

Zanemaruje se nastavna obuka školska, škola opetovnica. Na mnogih se mjestih najrevnijim radom učiteljevim i nastojanjem mjestnoga školskoga nad-

Digitized by Google

ziratelja i ostalih članova mjest. škol. vieća kao i kotarskih predstojnika jedva postizava, da djeca pohadjaju svakdanju školu redovito i neprekidno, a opetovnicu skoro nigdje opetovničari redovito nepohadjaju. U tom obziru sve se nekako i sa svijuh strana zanemaruje, a opet bi mogla dobro uredjena opetovnica silno promicati i unapredjivati pučku prosvjetu. Da se obukom u opetovnici makar samo to postigne, kako nebi mladež izškolovana u 13. do 14. godini do 16. zaboravila ono, što je polazeć svakdanju učionu kroz 5—6 godina naučila, već bi vriedno bilo, da se svatko živ, tkogod je pozvan na to, svojski zauzima za opetovnicu, a kad bi se ova dobro uredila i kad bi ju mladež redovito pohadjala, dalo bi se u njoj i dalje poći i poseći, te nastaviti i razširiti obuku u onom, što je za praktični život i za stališ, komu se mladež posvećuje, potrebito, dalo bi se puno toga učiniti za promicanje poljodjelstva, obrta, zanata, prometa, privrede, a tako i glede ćudorednosti i družtvenih krieposti.

XX.

Nevaljaju nam mnoge naše školske knjige. O tom se je predmetu već toliko govorilo i pisalo, da se možemo pouzdano nadati, nešto će se do skora učiniti u tom pogledu, jerbo bez alata neima zanata! Naše školske čitanke morati će biti tako sastavljene, kako će postati stožerom, oko kojega će se kretati sva jezikoslovna, prirodoslovna, zemljopisna i povjestna, a borme i poljodjelstvena obuka u pučkoj učioni; za žensku mladež morao bi se uzeti obzir i na kućanstvo.

Velike zapreke čini nam stari krivopis (pravopisom nemože se nikako nazvati), s njim bi trebalo dokinuti i baciti ga u ropotarnicu. — Kèrst, mjesto: krst, pèrst, mjesto: prst; lěpo, mjesto: liepo; lěpota, mjesto: ljepota; vèrlina, mjesto: vrlina; kèrš, mjesto: krš itd., to su stvari, preko kojih su svi naši bolji pisci davno prešli na dnevni red, samo u školskih knjigah nezna se za red, nego se pìta mladež ostarjelom pićom i rogato ě i nečuveno è mora školska mladež učiti, makar je jedno i drugo za naš pravopis ne samo suvišno kao u ćirilici debeli i tanki jer (ъь), nego i skvarno jerbo: „Nauka jedna muka, a oduka sto muka!“

Sad smo u našoj knjigi prilično na čistom glede pravopisa, samo valja i naše školske knjige po tom pročistiti, protakati i uljuditi. Ovaj pravopis, koji se sad pravom ostavlja, bio je od godine 1834. do 1835. prelaz na bolje sa mnogo gorega, kad je i pri latinici i pri ćirilici bilo koliko pisaca toliko raznih tobožnjih pravopisa. Svakako smo dosad liepo i krasno napredovali, pak će Bog dati i bolje će biti, i bolje ćemo napredovati.

Od naše državne samouprave ili autonomije očekujem i u tom obziru poboljšanje, napredak i boljak.

XXI.

Nepripravljaju se mnogi učitelji dovoljno niti za svakdanja predavanja u učioni, niti za učiteljske skupštine.

Držim se pri tom rieči svetoga pisma: „Podigni glas kao trublju, naviesti puku zloće njegove i kući Jakova griehe njezine!

Digitized by Google

Bez priprave nije uprave, ni reda ni napredka. Za svaku uru predavanja u učioni mora se svaki učitelj, osobito mladji, dovoljno pripraviti, pak kad počme predavati, mora iz svakoga rukava, iz svakoga žepa prosipati primjere, a ne zapinjati kao kuharica, koja u smočnici neima ni zere začina, ili kao tkalac, komu pomanjka putka, pak nemože dalje tkati tkanje ili bez (platno). O tom sam se dovoljno osvjedočio nadzirajuć naše narodnje učione od god. 1871. dosad, a tako isto pri učiteljskih skupštinah pozna se na prvi pogled, tko je takovom prilikom pripravan, tko li nepripravan. Pred skupštinu na 4 do 6 tjedana priobće se obično učiteljem pitanja, koja će se razpravljati, pak bi tad imao svaki pronići u sadržaj, u smisao, u duh istih pitanja, da došavši na skupštinu, ako ne baš o svakom, a ono barem o kojem tom, barem o jednom izjavi svoje mnienje, kako predmet shvaća, što je glede ovoga ili onoga predmeta izkusio u svom učiteljskom praktičnom djelovanju; kojim načinom ovaj ili onaj uspjeh postigao, kako ove ili one zapreke i priepone u svojih mjestnih odnošajih uklonio s puta, kako ovaj ili onaj uspjeh postigao? Za to se hoće priprave, revnovanja, nastojanja, razmišljavanja, čitanja, pisanja, učenja, mara i božjeg dara, umovanja i uvažavanja svoga uzvišenoga zvanja, vrline prave, do koje se dolazi samo pravim, srdačnim pregnućem za napredkom. U tom obziru moramo odsele poći boljom stazom, pravim putem, a nelutati kao dosele stranputicami, kojimi se hodeć nedolazi do zasluge, dapače niti do riešenja svoje zadaće. Mi smo, braćo! poslenici u mladom vinogradu gospodnjem. Naša je zadaća velika; mi smo u mnogom smislu prilični svećenikom, koji su učitelji naroda. I za nas valja rieč spasiteljeva: „Vi ste sol zemlje! Ako sol izhlapi i izgubi svoju snagu, zašto je drugo, nego da se baci i pogazi. Vi ste svjetlost ljudska (a i djeca su ljudi); svieća upaljena meće se na svjećnjak (čirak) i stavlja na stol, da svietli svim, koji su u domu, a nestavlja se pod šinik, da vlada mrak u sobi. I mi smo učitelji upaljene svieće, stavljeni u pučku učionu, da svietlimo školskoj mladeži svojim primjerom, kako ćemo mladež prosvietliti, naobraziti, oplemeniti, usrećiti.

Pripravljajmo, spremajmo se neprestano za naš svaki rad, za svaki posao, za svako predavanje i nemalaksajmo duhom, negubimo snage, da nebudemo bačeni i pogaženi. Ima svieća, koje netreba usekivati, za koje su suvišne makaze, a ima ih i takovih, koje treba svaki čas usekivati. Dakle što napisah, nebilo zamjerke, pisao sam sve s najboljom voljom i namjerom, nebi li se probudili za rad i driemajući pospanci, osokolili i loši slabići. Nitko nam učiteljem, vjerujte mi, niti hoće, niti može pomoći bolje, do mi sami. Razum caruje i banuje, vlada, zapovieda i pobjedjuje, a čim, nego znanjem, vještinom, umjetnošću i vrlinom, a do tog se dolazi trudom, mukom, radom, nastojanjem, revnovanjem, pomnjom. Istina je, da i današnji dan valja još ona rieč: Bolje je imati dram sreće, nego sto oka razuma! Ali je i sreća jako relativna stvar. Sreću svoju nosi nas svaki u sebi, u svojih njedrih. Težko onomu, koji traži sreću izvan sebe i svoga doma; neće ju nikad naći.

„O mani se svieta mani
„U bolesti što ćeš vani?

Digitized by Google

„Sviet boluje viek do vieka,
„Ni sam za se neima lieka,
„Kamol' za bol rane tvoje,
„Miruj, miruj srdce moje!

Pravo pjeva naš slavne uspomene domaći pjesnik Preradović.

XXII.

Učiteljem nepruža se prilika putovati po naprednijih zemljah, da se osvjedoče na svoje oči i na svoje uši o napredku pučkoga školstva i o sredstvih, kojimi je osiguran napredak.

Čovjek makar koliko čitao putopise, dok sam neputuje i nerazgleda se po svietu, nemože imati pravoga pojma o stranih mjestih, i ob onom, kako se ondje živi, čim se ljudi i s kojim uspjehom zanimaju, kako ondje sa družtvenim životom, kakva je ćudorednost, što se i kako radi u polju i u domu, kakav je napredak u obrtnosti i prometu. Učitelja putujućeg, razgledajućeg se po svietu, zanima, istina, sve to, ali ponajviše zanima ga školstvo: školske sgrade, školski vrtovi, zabavljališta, učiteljišta, seminari, učila, školske knjige, škol. knjižnice, školski propisi, učevne osnove, vodjenje školskih zapisnika, razdieljenje učevnih ura, predavanje iz raznih učevnih predmeta. To sve viditi, proučiti i poznati iz vlastitoga izkustva koristno je i potrebito za učitelja, koji treba da mnogo toga kuša i što je najbolje zadrži za sebe, pak se stečenim izkustvom poslie služi radeć, poslujuć i djelujuć u svomu djelokrugu. I drugdje došlo se je do boljega napredka u školstvu tim sredstvom; zato bi naše obćine, barem koje su imućnije, trebale, nežaleć troška, pružati svojim učiteljem pomoć, da mogu za školskih praznika svake godine barem po 14 dana do 3 tjedna putovati sad po ovoj sad po onoj stranoj zemlji ili po pokrajinah naše monarkije, gdje je školstvo već bolje razvijeno, gdje bi se imalo šta viditi i naučiti. To bi bilo prekrasno sredstvo za dalnje naobraženje naših učitelja, a nam, našemu narodu, toga treba kao gladnu kruha ili žednu napitka. — Svaki novčić, koji obćina uloži za školstvo, donieti će s vremenom njoj samoj najveće kamate. Već kad se pri našem siromaštvu nebi moglo smoći toliko troška, da bi se mogla pružiti pomoć svim učiteljem koje obćine u jedan put, a ono nek bi svaka obćina barem po jednomu učitelju svake godine pružila priliku putovati, proći se po svietu i štogod izkusiti, naučiti se Neka samo pokušaju obćine, pak će se osvjedočiti, što će jim donieti njihov učitelj s puta. To bi se mahom poznalo u školi, na učitelju i na djeci, svakako i bezdvojbeno opazio bi se znatan napredak. Zar nije zanatlija, koji je proputovao po stranom svietu, mnogo vještiji i umjetniji od onoga, koji nije nikad koračio dalje izvan svoga mjesta (grada ili sela)? Tako je i sa trgovcem i sa zemljodjelcem, pak tako isto ima se stvar i sa učiteljem. Očekujmo od naših obćina i rodoljubivih, za boljkom narodnjim težećih obćinskih zastupstva, da će ovaj predlog, koji nije samo moj, nego i ciele učiteljske skupštine ličko-otočkoga okružja, prihvatiti i po mogućnosti oživotvoriti.

Pri koncu ove razpravice neka mi bude dozvoljeno reći samo još dvie, tri rieči. Bio sam odlučio sve zapreke pretresti, ali bi me bilo to dalje zavelo, zato

Digitized by Google

ću zasad samo još koju reći o značaju, za koji se u pučkoj školi svakako mora položiti temelj, pak onda mir, Bog. Muž značajan ravan je Minervi, blag, veseo, plemenit, ali oružan štitom i na glavi mu kaciga. — Značaj je u moralnom svietu, što je u fizičnom koštur ili okostica. Ljudi bezznačajni, u kojih je srdce kao makovo zrnce, prosto, podlo misleć nemogu ni pojmiti duha pravo značajna muža, pak misle o njem ono, što su oni sami: ako on kudi štogod, vele zavidan je, ozloglašuje; ako muči, gdje bi imao svakako govoriti, jerbo je uvjeren, da tu neima pomoći, do toljage, pak po ludoj glavurdi, onda vele, nije razumio svoje odnošenje ili je — podkupljen itd. To su sasma proste duše, koje, premda osjećajuć premoć pravoga muževskoga značaja, nastoje svakako povući ga dole k sebi u prah i u blato. Srećan je onaj, koj u svom položaju izvanjskom ostaje u skladu sa svojom ćudi, a uz to je muž cio, podpun, koji razumije svoju ćud ravnati po svojem položaju. Grčka podpunost, koja se obično prevodi riečju — kriepost, veli više, nego latinska rieč virtus (muževnost), muž značajan uviek je jednak i sebi ravan, uviek junak, uviek slavan.

U Lici su takvi značajni muževi barem kod škole riedki. — —

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Dalje.)

Ponavljanje duševnih tvorova (reprodukcija).

Bitnost ponavljanja. Ja mogu svaki dan gledati nebo urešeno suncem, mjesecom i zviezdami. Ja si mogu u duši ponoviti zamjetbe o majci i otcu; isto tako se ponavljaju osjeti; hotenja kruha, mesa itd. bez novoga uticanja dotičnih predmeta, koji su jih probudili. Poslie, kako se je koji duševni čin obavio, kako su nam zamjetbe, ćućenja, hotenja pred dušom ili u sviesti bila, stupe opet u nesviest.

Odtud se vidi, da se stanje duševnih tvorova u duši mienja. Jedanput su nam zamjetbe, ćućenja, hotenja u sviesti, onda stupe opet u nesviest. Ovaj pojav u duševnom životu zovemo ponavljanje (reproduciranje) duševnih tvorova.

Ponavljanje je po ovom prelaz kojega duševnoga tvora iz nesvjestna u svjestno stanje.

Budeća počela kano uzroci ponavljanja. Stari su pripisivali ovaj pojav reproduktivnoj sili naše duše. Kad su pako poprimili silu za prelaz jednoga duševnoga tvora iz nesvjesti u sviest, onda bi bili morali dosljedni biti i govoriti o sili, koja duševne tvorove uvadja opet u nesviest.

Pa kad je to jedna posebna sila, zašto onda nedjeluje kod svih duševnih tvorova jednako, nego jedan nam duševni tvor ide lako u sviest, a drugi težko ili nikako.

Po tom se vidi, da za ponavljanje duševnih tvora neima nikakve posebne sile. Što je dakle uzrok ponavljanja?

Digitized by Google

Svi naši duševni tvorovi dadu se stegnuti na pramoći i podražice kano počela, od kojih su postali. Uzalud je po tom tražiti drugu kakovu primarnu silu izvan ovih, jer je u duši neima niti nam je treba da se protumači ponavljanje, ovo bo se dade posve lako razložiti pramoćnimi podražicami.

Jedan duševni tvor nam se ponovi, ako predmet, čin ili rieč, koji mu odgovaraju, s nova na nas djeluju. U tom je slučaju očevidno, da podražice od strane predmeta, čina, rieči itd. (kojom predmet bilježimo) probudjuju u duši obstojeći tvor. Kad vidimo konja, velimo to je konj, kad tko kaže Dunav, mi si predstavljamo najveću rieku Austro-Ugarske.

Kao što. baciv kamen u vodu, valovi tim slabiji bivaju, čim se više razširuju, dok ih sasvim nestane; tako je i sa našimi duševnimi tvorovi, koji su u sviesti; oni stupe u nesvjest. Ovo postane tim, što draženje dotičnoga tvora (bolje njegove uloge) sve slabije i slabije biva, mi to zovemo izčezavanje podražica. Može se dogoditi, da sve podražice izčeznu iz dotične pramoći, osobito onda, ako smo predmet ili čin samo jedanput vidjeli i njegovu zamjetbu više nikad ponovili nismo. Tih nam zamjetbâ obično onda posve nestane iz duše, kano da jih nije ni bilo. Izčezavanjem podražica postane duševni tvor nesvjestan, ponavljanjem pako mogu se podražice tako učvrstiti, da dotičnih duševnih tvorova nikad nezaboravljamo.

Da je ovo ponavljanje duševnih tvorova slično talasom zraka ili vode, vidi se i po tom, što nam više puta duševni tvor stoprv kašnje stupi u nesvjest, pošto je draženja već prije nestalo. Ja sam čuo muziku, pjesmu, pa mi ovo poslie draženja još dulje vremena zvuči u duši. Tu su živci, moždjani i duševni tvor u titranju i tvor nam ostane u sviesti dotle, dok se titranje nešto neumiri.

Što se tiče ponavljanja riečmi, valja još napomenuti, da se tvorovi, kojih u duši neima, nedadu riečmi ni ponoviti, nedadu se ni stvoriti, jer rieči nisu predmeti.

Druga vrst ponavljanja. Duševno nam je gradivo, kad smo budni, u neprestanom gibanju. Sad nam stupi ovaj, sad onaj duševni tvor u sviest; jedanput njih više, drugiput jedan i taj težko; kadkada prestane rad sasvim, što obično biva u dobru snu.

Što se tih pojavâ tiče, prispodablja Dittes našu dušu površju mora. I ovo je kadkada sasvim uzrujano, kadkada pokazuje samo male valove, biva pako i sasvim tiho.

U životu moramo se više puta spomenuti činâ, dogodjajâ, osobâ, životinjâ, biljkâ, predjelâ i t. d., a da nas ti dotični čini, predmeti nedraže na novo. Isto tako nam dodju kadkada stvari u sviest, kojih se nismo hotjeli sjetiti, koje nam tôk naših misli samo kvare. Mi si n. pr. reproduciramo jedan bilinski sustav, i najedanput nam stupi u sviest, kako nas naš neprijatelj neprestance ljuti; — ponavljamo poviest, eto ti kakove ludorije, koja nam tôk naših misli kvari.

Što je ovomu ponavljanju uzrok? Ako cieli dan duševno radimo, onda nam prama večeri već ništa neće u sviest, mi smo umoreni i pospani. Poslie, kad smo se naspavali, ponavljanje nam opet ide od ruke. Ako se jednim te istim

Digitized by Google

predmetom dulje vremena bavimo, najedanput neda se više o njem misliti, mi moramo prestati ili koji drugi predmet preduzeti. (U promjeni leži odmor.) Za svaki rad valja imati sile. Kano što se fizičnim radom troše fizične sile, tako se troše duševnim radom duševne sile; kano što odmorom, osobito mirnim spavanjem, naraste novih tjelesnih sila, tako naraste odmorom novih duševnih sila. Mi obično sanjamo prama jutru, jer su nam ojačale ili narasle duševne sile, koje teže za radom, te duševne tvorove probudjuju. U snu, ili na javi, kad ništa ozbiljna nemislimo, biva ponavljanje nepravilno. Kad ozbiljno razmišljavamo, tad je ponavljanje pravilno, akoprem nam i ovdje rado skače. Vježba u tom mnogo pomaže.

Iz navedenoga mogli smo se uvjeriti, da posljednjoj vrsti ponavljanja nemože biti ništa drugo uzrokom, nego pramoći. Nestane li ovih, nestane i ponavljanja, narastu li pramoći, naraste i ponavljanje.

Podražice i pramoći vode po Beneku ime budeća počela, jer obavljaju probudjivanje duševnih tvorova iz nesviesti, ili ponavljanje. U prvih primjerih bile su podražice, u drugih pramoći povod ponavljanju.

Kako se dieli ponavljanje? Mi dielimo ponavljanje na dvoje: *a)* na nehotično, *b)* na hotično.

Nehotično, ako slučajno naidjem na ovaj ili onaj predmet, na ovaj ili onaj čin, ako mi slučajno stupi ovo ili ono u sviest (sanjanje). Uzrok nehotična ponavljanja jesu u prvom smislu podražice, u drugom pramoći. Beneke uzima, da svaki novi utisak izpuni novu duševnu silu. Ova, puna podražica, izdade jedan dio istih, koji po zakonu spajanja jednakoga prelazi, te probudi u duši obstojeći jednaki tvor (uzimajuć, da je prijašnimi utisci takov u duši postao). Kad vidimo krušku, trešnju, kajsiju, mi ju poznamo, nećemo ju zamieniti sa jabukom, smokvom ili kakovom drugom zamjetbom. Budući da dražila i dalje izčezavaju, prelaze i na one duševne tvorove, koji su sa probudjenimi u savezu ili u blizini. Ja se n. pr. od trešnje sjetim drva, na kojem trešnja raste; mjesta, gdje raste; teka, koji ima itd. Tim, što jedan dio podražica izčezne, postane dotični duševni tvor nesvjestan.

Ako mi proti redu, slučajno stupi ovaj ili onaj duševni tvor u sviest, to su onda preskočila budna počela na susjedne tvorove. U sanjanju su pramoći uzrok nehotična ponavljanja.

Hotično ponavljanje zovemo ono, gdje se upravo hoćemo sjetiti zamjetbâ, hotjenjâ, ćućenjâ. Uzrok hotična ponavljanja jesu, kano što je dokazano, pramoći; kad ovih nestane, neima ni ponavljanja. Uzrok prelazu dotičnoga tvora u nesviest jest malaksanje sile. Kano što u fizičnom životu mišična sila poslie svakoga napora malaksa, tako i u duševnom životu sila poslie napora popusti „nesviest“.

Sjećanje. U hrvatskom se zamjenjuje ponavljanje sa izrazom sjećanje (Erinnerung), koje ima nešto više znamenovati. Ako se kod ponavljanja jednoga ili drugoga duševnoga tvora sjetimo i mjesta, gdje, vremena kad, i pod kojimi okolnostmi nam je taj tvor postao, onda to ponavljanje obično zovu sjećanje.

Digitized by Google

O čem zavisi dobro ponavljanje? Dobro ponavljanje zavisi:

1. O dobroj hitrosti, brzini, kojom naše duševne sile rade.

2. O dobrih duševnih tvorovih. Da takovi postanu, moraju nam biti dobre pramoći, dobra svojstva; na naša osjećala mora doći dovoljno podražica.

3. Duševne tvorove moramo si dobro zapamtiti, što zavisi o dobroj pridržljivosti, zornom podučavanju i opetovnom ponavljanju. Sjećanje raste opetovanjem kano mišica vježbanjem.

4. Nesmijemo potrošiti primanjem novih utisaka sva naša budeća počela (pramoći); jer onda nam nepreostaje ništa za kretanje duševnih tvorova, za ponavljanje. Zato nije dobro prije izpita ciele dane i noći učiti, jer se tim potroše sve prazne pramoći, te se mi kod izpita ni onoga nemožemo sjetiti, što nam je inače lako svjestno bilo. A što nam hasni, da imamo puno toga u pameti, kad se nemožemo ničega sjetiti. Osobito moramo paziti na to, da nikad nepretrpamo djece novim gradivom, t. j. da joj novoga nepružimo nikad više, nego što mogu duševne dječje sile podnieti, i da im ostane iza primanja još i praznih pramoći za ponavljanje.

U austrijskih se školah grieši puno proti ovomu pravilu, kod nas mladež u školi puno više uči, nego li u drugih zemljah, kano n. pr. u Njemačkoj. — Dosljedno tomu morali bi kašnje duševno više tvoriti, producirati; ali, kano što nas izkustvo uvjerava, nije tomu tako, Njemačka ima puno više učenjaka svake struke, nego Austrija. Uzrok je taj, što mi imamo u duši puno gradiva, ali je to gradivo mrtvo, mi smo vikli samo primanju, ne smišljanju, kombiniranju i stvaranju, škole nas čine živimi enciklopedijami.

5. Dobromu ponavljanju hoće se dalje mira. Mi nesmijemo biti raztrešeni niti vanjskom bukom, bukom, niti drugimi kakovimi predmeti, koji na stvar nespadaju; nesmijemo biti uznemirene ćudi. U obće sve, što se tiče ove točke, kano kod pamćenja. (Sliedi.)

Dopisi.

Iz Gorjana. Uvjeren, da „Napredak“ svaku, školskomu napredku povoljnu viest rado uvršćuje, evo nekoliko redaka iz Slavonije. Svim nam je poznato, da je prvi uvjet narodnjemu napredku dobro uredjeno školstvo, al kraj svega toga priznati moramo, da je u ovo vrieme našemu narodu veoma mučno uz silne poreze i namete toli oskudnim učionam žrtvovati onoliko, koliko bi potrebno bilo. S toga i ostaje mnoga želja bez uspjeha. Hvala pako Bogu, što ima još muževa, koji rado otvaraju svoju darežljivu desnicu, da narodu pripomognu, premda je u nas broj takvih dobrotvora još uviek premalen. Ovo spomenuh zato, da tim bolje iztaknem zasluge onih muževa, koji našoj dosta velikoj, al i već preterašenoj obćini pomogoše, da si za umnožani broj učenika novu djev. učionu sagradi. Blagor. gg. Edmundo Kovačić i Vladoje Selinger pokloniše nam svu potrebitu gradju za učionu i učit. stan, a g. Josip Selinger dade nam ju svojim troškom urezati. Tim darom prištediše nam blagodarna gospoda dobranu svotu novca. Hvala jim indi pred cielim našim narodom, i Bog dao, te se i drugi rodoljubi

Digitized by Google

za njimi poveli. Opeku pribavismo većinom jako jeftinu, ali tu opet ide zasluga mjestnoga školskoga nadzornika i župnika vel. g. B. Topalovića, koji je iz svih sila nastojao, da odbor o potrebi nove učione osvjedoči i na posao ga obodri. Do sada mu je, hvala Bogu, posao dobro išao za rukom, a ako odbor i nadalje bude voljno slušao po obćinu i školu koristne naputke revnoga i rodoljubnoga g. mj. šk. nadzornika, tad će započeto djelo do početka buduće šk. godine biti gotovo a mi ćemo doživiti radost, da u kotaru svojem prvu djev. učionu ugledamo. Ujedno se nadamo, da će nastojanjem mj. škol. nadzornika i obć. poglavarstva doskora biti priredjen pokusni vrt i predati se na školsku porabu.

Toliko za sada, štov. g. uredniče, a ugledam li gotovu novu učionu, neću propustiti, da Vam i štov. čitateljem to neobjavim. Donde pako pomoć božja s nami. Najuljudnije umoljavam i sl. uredničtva „Primorca“ i „Nar. novina“, da bi ovo u zahvalu našim dobročiniteljem u svoje cienj. listove uvrstiti blagoizvoljela. —ć.

Sisak, 24. ožujka. Danas spremismo u bolju i mirniju domovinu sudruga svoga, Gjuru Tominca, učitelja u Selih kraj Siska.

Sve, što bratska ljubav i požrtvovanje subraće učiniti može, bijaše mu učinjeno. Tako nas 6 iz Siska pohrlismo na dan pogreba, a k nam se pridružiše i neka braća iz kotara. Ostalim u istinu nije zamjeriti, jer poplava pak neizmjerno veliko blato nedopušta nikomu uz najveću nuždu izaći iz svog mjesta. Što sam osobita opazio tom prigodom, reći mi je na žalost, da je učitelj na selu najveća sirota. Pokojnik dobio je doduše, što je u redu, 1. o. mj. svoju plaću, te nije imao tražbine do „Sterbequartala“, o kojem će obćina, a valjda i sama podžupanija jošte viećati imati. Ali supruga ipak ostade u velikoj biedi i nevolji. Molba moga prijatelja Kiša pak moja koja rieč jedva prinukaše, da je sudac prije obćins. sastanka, koji će biti za 8 dana, doznačio, da se uzmu najpotrebitija u dućanu na račun obćine. Ako je sve u redu, ali to nije, da neima izrično paragrafa, koji bi spominjao, što da se u takovih slučajevih učiniti ima. Laka ti zemljica, sudruže, a jao si ga ti udovici kukavnoj. F. Hefele.

Iz Cernika. Na poziv pogl. g. Gjure Baloga, kr. žup. škol. nadzornika, sazvao je veleč. g. o. Petar Smoljanović kao mjestni šk. nadzornik obćinski šk. odbor, te bude u tom zaključeno, da pristupi ovaj odbor kao utem. član „Hrv. ped. knjiž. sboru“ i da se ima svota od 25 for. odmah položiti; nadalje, da se nabave za školu listovi: „Napredak“, „Šk. prijatelj“ i „Gosp. list“ te da se u proračun stavi svota od 12 for. za nabavu zemljovida. Bog bi dao, ugledale se i druge naše obćine u našu, kojoj je mnogo stalo do napredka svoje mladeži. Iz iste sjednice pozvan bi na prvopoljetni izpit presvietli g. veliki župan, koji je i prošle godine u svih školah svoga područja izpitom prisustvovao i koji se svaki put, kad u koju obćinu dodje, ako mu iole poslovi dopuste, navrati u školu, da se osvjedoči o napredku mladeži; zatim bi pozvan i žup. šk. nadzornik, pogl. g. Gj. Balog. Ali žalibože, da bijaše presv. g. vel. župan poslovi prepriečen, te se nemogaše pozivu odazvati; nu pogl. g. žup. škol. nadzornik prisustvovao je izpitu, te iz nekih predmeta i sam djecu izpitivao. V. Kemenović.

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Njeg. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega učitelja u Driveniku Jurja Turinu učiteljem obće pučke škole u Bribiru; dosadanjega učitelja u Praputniku Gjuru Gašparca učiteljem pučke škole u Krasici; dosadanjega učitelja u Kraljevici Šimuna Vudija učiteljem obće pučke škole u Kuli; dosadanjega učitelja u velikoj Erpenji Ivana Sedlara učiteljem obće pučke škole u Zajezdi; dosadanju učiteljicu u Petrijancih Dragoilu Inkretovu učiteljicom novo ustrojene djevojačke obće pučke škole u Križovljanih.

— Družtvo za podporu oskudnih pripravnika i pripravnica na učiteljištu zagrebačkom imalo je svoju glavnu skupštinu.

Kako zapisnici svjedoče, obstoji to družtvo od god. 1865., i za ovo nekoliko godina pribavilo si je u svoj krug najodličnije naše dobrotvore, koji neuztegnuše ni oskudnim pripravnikom svoje darežljive desnice. — Medju utemeljitelji čitamo ime slavne uspomene kardinala Hauljka, koji je udielio 200, zatim bivšega bana Sokčevića, slavnoga biskupa Josipa Jurja Strossmajera, biskupa Ivana Kralja, nadbiskupa Josipa Mihalovića, kanonika Ivana Mikovića, od kojih je svaki poklonio po 100 for., a darežljivi biskup Kralj podjeljuje osim toga svake godine sirotam pripravnikom po 50 f.

Uz ove odličnike nižu se imena naših gradova, a medju njimi grad Zagreb na prvom mjestu sa 100 for., nadalje obćine i razna družtva i mnogi hvalevriedni podupiratelji. Bože daj, te se ugledali u ta imena svi naši boljari i mogućnici, te pripomogli kakovom svoticom siromašnim pripravnikom. U svem ima družtvo 1960 for. 42 novč. glavnice, a izdalo je tečajem deset godina na podpore siromašnim pripravnikom 1244 f. 86 n.

Sirotinju podupirati, da od nje postanu muževi, koji će svojim radom domovini i narodu služiti, odista je djelo plemenito. Imade već sada mnogo učitelja, koji su kao pripravnici dobivali pripomoć od toga družtva. Na vas se gospodo u prvom redu obraćamo, vi najbolje znate i poznavate kukavni život siromašna pripravnika, i molimo vas, da po svojoj mogućnosti barem ponešto od onoga, što ste primili od družtva, udielite svojim budućim drugovom, koje mori svaka bieda i nevolja. Molite i onu gospodu, koja nisu trebala tudje milostnice ruke, protumačite jim, kako je gladnu i nevoljnu težko sjediti uz knjigu; sklonite jih svojim nagovorom, da i oni koji novčić na oltar sirotinje doprinesu. Svaki i najmanji darak primit će se osobitom zahvalom.

Gjuro Kuten, tajnik.

— Ugarska vlada dignula je s nadzorničke časti mnogim poznatoga nekadašnjega pitomca bečkoga pedagogija Luku Radju, jer je dopustio, da se uvadjaju u škole zabranjene i državi pogibeljne knjige. — Dok ugarska vlada smatra nedužne knjige kao Balenovićevu poviest i Mařikove zemljopise državi pogibeljnimi, onda nije ni čudo, ako koji nadzornik, osobito Hrvat, u tom pogledu pogrieši.

— Školstvo u podžupaniji krapinsko-topličkoj. U ovoj podžupaniji ima 25 škola; od tih je uvrštena 1 u I., 11 u II. a 13 u III. razred. Pri imenovanju mjestnih šk. nadzornika držala se je podžupanija načela, da u toj struci treba zastupanim biti svim onim stališem, kojih se tiče napredak školstva, te je tako medju mjestnimi školskimi nadzornici polovica svećenika, a polovica svjetovnjaka.

— Presv. g. veliki župan varaždinski razaslao je naredbu, u kojoj pozivlje učiteljstvo svoje podžupanije, da u školskih sgradah i uzgrednih stanjih drži podpuni red i čistoću, da pazi na to, kako djeca školu polazeća nebi zimi išla bosa i golušava, da svakom prilikom nastoji o tom, kako bi za vremena na ogradi dvorištu, vrtu i cjepiljnjaku predusrelo šteti, koja se može odstraniti bez znatnijega troška čavlom, daskom ili letvom; napokon da nedrži pasa, pošto od nekoga vremena epidemično vlada bjesnoća pasa. — Ako i je sve liepo i dobro, što se tu učiteljstvu preporučuje, osobito pako ono, što se tiče reda i čistoće, koja svakomu učitelju dolikuje, te njegov ugled pred svietom uznosi, to ipak nije pravo, što mu se brani, da nesmije držati pasa, koji su potrebni mnogomu gospodaru, ponajviše pako onomu, koji stanuje na kraj sela.

— „Matica hrvatska“ imala je dne 19. ožujka svoju glavnu skupštinu. To velekoristno književno družtvo osobito napreduje u novije vrieme, te se je nadati, da će uroditi obilatim plodom. Do sada je izdala Jules Verne-a djelo: „Put do mjeseca i oko mjeseca“, te „Hrvatsku antologiju“ od Aug. Šenoe. Nadalje misli izdati „Hrvatske nar. pjesme“, koje je sakupio Mihovil Pavlinović; „Mitologiju klasičnih naroda“ sa slikami; „Zemljopis i narodopis trojedne kraljevine“ sa slikami; „Popularnu estetiku“, te životopis i prozaična djela Stanka Vraza. — Godišnji prinos od 3 for. veoma je neznatan, a svaki član dobije 2 prekrasne knjige, od kojih svaka vriedi više od 3 for. — Nadamo se, da će naši učitelji i učiteljice i u tom družtvu biti prvi i najjači brojem.

— Obćinski školski odbor u Malom Bukovcu zaključio je medju ostalim, da se školska sgrada i pripadajuća istoj gospodarstvena zdanja u istom mjestu povećaju i urede, te

Digitized by Google

je umolio kr. podžupaniju koprivničku, da odredi vještaka, koji bi priredio tomu potrebni nacrt.

Razne viesti.

— Učiteljski izpiti. Francezki ministar nastave dao je sastaviti obći pregled o rezultatih kod izpita za učiteljsko osposobljenje u čitavoj Francezkoj. Svaki, koj je prigodom izpita pokazao minimum znanja, što se iziskuje od učitelja, dobije svjedočbu učiteljsku. Prošle godine izpitano ih je 2559, od ovih proglašeno je 801 sposobnim, dočim ih je 1758 propalo. Što se tiče učiteljica, to su rezultati povoljniji. Od 4548 kandidatičâ proglašeno ih 2487 sposobnimi; dakle prieko polovice. Pravo veli poslovica: nije sve zlato, što se sjaje. Mnogi misle, da je u nas najgore, a kad tamo, to ti je u razvikanih i prosvjetljenih zemljah još kukavnije. —

— Izložba učilâ. Južno-ugarsko učiteljsko družtvo uredilo je izložbu učila, koja je 28. veljače otvorena. Tu je izloženo mnoštvo učila, premda je vrieme za priprave bilo upravo prekratko.

— Mudra naredba. Austrijanski ministar nastave odredio je, da se u buduće mogu rabiti i bez ministarske dozvole u školi prirodnine te fizikalno-kemički aparati. Ako dakle učitelj u Trstu ustrieli vrebca, te ga nadjene, netreba ga tek slati u Beč, već ga može odmah rabiti u školi. „Mi dakle ipak korak po korak stupamo napried“, vele „Fr. pedagog. Blätter.“

— Zabavišta. Po izvieśću generalnoga nadzornika za javne škole uživalo je g. 1861. od 6,500.000 dušâ provincije Napuljske samo 67.431 blagodati školske obuke. Našlo se domoljuba, koji odlučiše tomu doista žalostnomu stanju pomoći: s toga se ustrojio odbor gospodjâ u Turinu. Gospodja Julia Salis-Schwabe kao zastupnica toga odbora, sabrala je u Englezkoj znatnu svotu. Ona je želila sabrati toliko, da se uzmogne u Napulju ustrojiti zabavište i elementarna škola poput njemačkih i englezkih. Njezina plemenita namjera pozdravljena bje jur god. 1861. oduševljeno, no stvar nije ipak išla onako od ruke. Nu ona se opet sada energično zauze za tu stvar, pa se čini, da će sada ipak svoj naum izvesti, dočim je iz drž. sredstvâ dozvoljeno u tu svrhu 100.000 franaka. Rečena gospodja pozivlje s toga sve philantrope, da za realiziranje te ideje po mogućnosti doprinesu, pa ujedno priobćuje imena gospode, kojimi se imadu prinesci dostavljati. To je doista rodoljublje! — To je zaista vriedna i plemenita žena. — Uzgajajmo si s toga naše kćerke tako, da će biti jednoč domovini i narodu svomu na čast i ponos! —

— Iz sabora. Vlada predložila je tirolskomu saboru zakonsku osnovu o nadzoru škola, zakonsku osnovu o podizanju i uzdržavanju pučkih škola i napokon zak. osnovu o pravnih odnošajih učiteljstva, nu ultramontanska većina ih zabaci. U galičkom saboru podnešeno je 15. pr. m. više predloga, tičućih se materijalne poboljšice i pravnih odnošaja pučkih učitelja, i onih na srednjih školah. Moravskomu saboru podnešena je peticija, da se učiteljice s učitelji u plaći izjednače.

— Školstvo u dol. Austriji. Od 1. rujna 1874. do konca prosinca 1875. izdano je u dol. Austriji za gradnju školâ 2,260.760 stot., a odkad je novi školski zakon proveden, potrošilo se u tu svrhu 6,806.236 stot. Sada je tamo 1261 škola, u kojih 3992 učitelja podučava 256.944 učenika.

— Godišnje izviešće austr. nastavnoga ministarstva. U tom izviešću čitamo, da je u Tirolskoj veliko pomanjkanje učiteljâ, i da sve više odlaze. U Istriji je ukinuta školarina, isto tako u Kranjskoj osim Ljubljane. U Galiciji je takodjer veliko pomanjkanje učitelja, premda su im plaće povećane. U Gradcu i Mariboru ustrojene su djevojačke gradjanske škole; u dol. Austriji su učit. plaće takodjer povećane.

Učiteljišta u Trstu i Gorici ukinuta su, odsele će se usposobljavati mladići za učiteljstvo za Trst i njegov teritorij te za Goricu u Kopru. U Dubrovniku otvoreno je učiteljište za učiteljice, a u Freibergu za Moravsku. Za sada ima 40 učiteljištâ za učitelje, a 18 za učiteljice. I zabavišta se svake godine množe. U produžnih tečajih uzimlje se osobiti obzir na risanje. Nove učiteljištne sgrade jesu u Črnovici, Lincu, Inšbruku, Beču, Brnu, Ljubljani, Gradcu, Gorici, Kopru i Roveredu.

— U Pešti naumili su pokušati sa školskimi štedionicami, i to kako se čini, prisilnim načinom. „Fr. ped. Blätter“ vele, da iz toga brašna bez sporazumljenja sa učitelji neće biti kruha. Tako raditi znači računati bez krčmara. Što li zbilja još neće za kratko doba od učitelja zahtievati, a uz to ih bagatelizovati. Jedva da se uvela tjelovježba, već bi ti neki rado uvesti i vojničku gimnastiku. — A za primjernu plaću nitko nesanja; neki bi najvolili učitelje, koji ništa netrebaju.

— U gornjo-austrijskom saboru razpravlja se sada proračun zemaljskih školskih zaklada, a tom su se sgodom nekoji zastupnici izjavili proti novim školskim zakonom. Biskup Rudigier i Veiss Starkenfels tužili su se, kao i lanjske godine, da škole u Austriji nazaduju, odkad nisu pod duhovnim nadzorom. — Namjestnik Wiedenfeld odbijao je odlučno sve učinjene prigovore dokazajući, da škole baš napreduju uslied novoga školskoga zakona, pa i samo seosko pučanstvo u gornjoj Austriji da sve više prianja uz školske zakone. Namjestnik izjavio se je odrješito o svih agitacijah proti školskim zakonom.

Kod glasovanja nije učestvovala crkvena stranka; a to isto dogodilo se je i u štajerskom saboru, gdje je takodjer crkvena stranka prije glasovanja o školskom proračunu ostavila sabornicu.

Digitized by Google

Književnost.

(Hrvatsku stilistiku), tiskanu kod Drag. Albrechta u Zagrebu g. 1875., str. XV i 501 od Janka Tomića, odobrila je, davši ju prije po vještacih prosuditi, i preporučila za porabu u „srednjih učilištih, na preparandijah, gradjanskih i višjih djevojačkih učionah“ vis. kr. zemaljska vlada od 12. veljače o. g., broj 137. U toj preporuci ističe vis. odpis medju inim, da je to „prva knjiga ove struke u hrvatskoj književnosti i da su joj pravila shodna i valjana, a primjeri preobilni.“

Natječaji.

— Za učitelja u Gaju (občina Uljanik). Beriva: 350 stot. plate, stan, 12 hv. drva za učionu i učitelja, vrt od 796 četv. hv., 5 jutara i 52 četv. hv. livade prvoga reda, 5 jutara 1068 četv. hv. oranice, slobodnu pašarinu, od svake mise i sprovoda po 50 novč.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 5. travnja t. g. mj. šk. odboru u Gaju (pošta Pakrac).

— Za učitelja u Levanskoj Varoši (djakovačka podžupanija). Beriva: 275 stot. plate, 25 mjerova žita, 25 mjerova kukuruze, 6 hv. drva, za orguljanje ¼ urb., stan u naravi i vrt.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 11. travnja t. g. mjest. škol. odboru u Levanskoj Varoši.

— Za učiteljicu u Tomašici. Beriva: 350 for. plate, stan, 6 hv. drva i 1½ jutra zemljišta.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 20. travnja t. g. mj. školsk. odboru u Vrtlinskoj (pošta Čažma).

— Za učitelja u Vrtlinskoj. Beriva: 350 for. plate, stan, 6 hv. drva i jutro i pol zemljišta.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 20. travnja t. g. mj. škol. odboru u Vrtlinskoj (pošta Čažma).

— Za učitelja u Kapeli. Beriva: 350 stot. plate, stan, 6 hv. drva, 1 jutro vrta, a za orguljanje 150 stot. i 1¼ jutra livade.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 10. travnja t. g. mj. šk. odboru u Kapelu (pošta Belovar).

— Za učitelja na filijalnoj učioni u Borovu (podžup. virovitičke). Beriva: 350 stot. plate, 15% stanarine, 8 hv. drva za školu i učitelja.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 20. travnja t. g. putem žup. nadzorničtva mj. šk. odboru u Borovo (pošta Suhopolje).

— Za učitelja u Mikleuški (podžupanije sisačke). Beriva: 400 st. plate, stan, četvrt j. vrta, 12 hv. drva za školu i učitelja. Djeca su pravoslavne vjeroizpoviesti, pa mora i učitelj po §. 6. šk. zakona biti pravosl. vjeroizpoviesti.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 15. travnja t. g. putem žup. nadzorničtva mj. šk. odboru (pošta Popovača).

Javne zahvale.

Gosp. Andrija Hajdenak, učitelj na kralj. vježbaonici, poklonio je učiteljskim pripravnikom i pripravnicam kr. preparandija 50 komada svoga djela: „Tjelovježba u pučkoj školi“, na čem mu se podpisano ravnateljstvo ovime zahvaljuje.

Ravnateljstvo kr. mužke i ženske preparandije
U Zagrebu, 26. ožujka 1876.

Ljud. Modec,
pr. ravnatelj.

Gospodin Stjepan Grginčević, duhovni pomoćnik u Sotinu, osobiti prijatelj mladeži i njezina napredka, predbrojio je za više učiona „Seoski gospodar“, medju kojim i ovdašnja učiona jedan broj dobiva. — S toga mu podpisani u ime učeće mladeži ove učione izražuje najtopliju zahvalu.

U Sotinu, dne 17. ožujka 1876.

Mijat Jakovina,
učitelj.

Presvietli gospodin grof i vitez Julio pl. Janković daruvarski, koji je već višeputa dokazao mar za prosvjetu svoga doma i naroda, nabavio je o svom trošku „Napredak“ i dva eksemplara „Smilja“, prvoga učioni, a druga dva za nagradu najboljim učenikom.

Što više: donese sám svojom darežljivom rukom 18 veleliepih i koristnih knjiga za nagradu učenikom prigodom I. polugodišnjega izpita.

Školski odbor kao i omladina školska kliče: Plemeniti grofe i viteže, primi od nas svih najtopliju zahvalnost.

U ime odbora i mladeži:
U Badljevini, 22. ožujka 1876.

Fran Bratuša,
perovodja i učitelj.

Listovnica uredničtva.

Gosp. A. C. u S. Uvrstit ćemo na skoro.

Prem se odavle list posve točno i uredno šalje, to nam ipak veoma često dolaze reklamacije, dapače i za brojeve, koji su prije više mjeseci izašli. — Da se tomu doskoči i potrebni red uvede, neće se nikomu na privatne reklamacije list s nova pošiljati, već jedino na zahtjev poštarskoga ureda, koji po svojoj dužnosti ima iztraživati, gdje je list zaostao, ili kojim ga je načinom nestalo.

Odpravničtvo „Napredka.“

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 11. U Zagrebu, 10. travnja 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Cieua god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Na čem da se osniva učiteljeva popularnost?

Motto: Tko hoće da ugodi svakomu,
neugodi nikomu.

Stvar, o kojoj naumih govoriti, neuvažava se još uviek onako, kako to sbilja zaslužuje, premda duboko zasieca u život učiteljski, a trebalo bi ipak da se u nju svi zamislimo. Neću o njoj govoriti zato, da morda nabrojim tudje griehe i pogreške. I ja sam čovjek, pa znam, da ljudi opaze prije tudje mane, nego li svoje; ta i poslovica veli: vidi u oku brata svoga slamku, a u svom nevidi brvna. S toga je potrebno, da jedan drugomu istinu u brk onako otvoreno i iskreno kažemo, pa da na sebe više pazimo. Ako si budemo sami strogi sudci, bit će mnogo bolje.

Dopušteno, dà i liepo je, da nastojimo, kako bi si stekli popularnost. Ako je ikomu potrebna popularnost, to je doista učitelju. Popularan je onaj, koga puk voli, i komu se povjerava. Velimo i to: popularno predavanje, popularna knjiga itd., to jest, na koliko ljudi koju knjigu rado čitaju, ili predavanje rado slušaju. Što vriedi popularnost, vidimo kad se bira u sabor, u zastupstva, nu dakako da se razlikuje takova ephemerna popularnost od one Aleksandra velikoga i drugih velikana.

Pučki je učitelj član ili karika u narodu, on živi medju narodom, radi zanj, s toga mu nesmije biti svejedno, da li ga on ljubi i kako o njem misli. Onoga, koji nemari za to, što drugi o njem misle, koga, kako no je rieč, glava neboli, kako drugi o njem sude, pravom zovu čudakom. Učitelj, kojemu je to svejedno, otežčava i ogorčava si sam svoju službu, svoj položaj. Sud občinara doimlje se i njegovih učenika, pa s toga može njegov rad i djelovanje pospješiti ili otegotiti. Netrebam dakle dalje dokazivati, da učitelj hoće neće — mora nastojati, kako će si steći povjerenje i privrženost naroda. Mnogi učitelji o tom nastoje i odviše, i to načinom, koga mi neodobravamo. Neka se kod toga služi

Digitized by Google

učitelj poštenimi i dopuštenimi sredstvi; svemu tomu nastojanju neka je temelj ćudoredan. Na čem dakle da se osniva popularnost učiteljeva? Mi odgovaramo: 1. Na znanju, 2. na značaju, 3. na poštenju.

Premda je u većih gradovih drugačije, gdje se u tolikoj vrevi, metežu, huki i buki na učitelja toliko nepazi, koliko u manjih gradovih i na selu, to ipak, kako rekosmo, nesmije biti ravnodušan prema onomu, što drugi o njem misle i sude. Osobito mu je u manjem mjestu, gdje je ne samo poznata već i važna osoba, nastojati, da bude štovan i ugledan. A sad hajdmo na stvar!

1. Popularnost učiteljeva ima se dakle po mojem mnienju osnivati prije svega na znanju. Popularnost je plod štovanja. Štovanje ima si, rekao bih, učitelj upravo izvojštiti znanjem. Sve, što uči, neka nauči temeljito, neka to dobro prokuha. a ne onako površno, da mu se nerekne: od svačesa ponešto, a od svega ništa. Ponajprije da je vješt u svem, što mu valja u školi popularnim načinom učiti i predavati. Pa ako i nije crpio znanosti na akademiji, to ipak ima biti čvrst i siguran u onom, što je učio. Ako je i bogat znanjem stupio medju narod, to ipak neka neprestaje raditi, učiti, riečju napredovati. Uviek mu je duduhom vremena napredovati, jer je učitelj puka — naroda. Marljivo mu je čitati, slušati, motriti i pitati, da se u onom, što je naučio, usavrši, da se novim duševnim blagom upozna. Lih onda, ako je majstor, ako je predmet i materiju temeljito proučio, proniknuo, možemo se nadati, da obućava razumljivo i temeljito. Ako je on sam revan i oduševljen, potaknuti će i svoje učenike, te ih predobiti za nauk. Ako je majstor u svem, što mu valja učiti, onda može i svoje učenike pobuditi na samoradnju; tim čvršći postaje vez, koji ga spaja s njegovimi učenici. Znaj svaki, da djeca ljube učitelja, koj im umije vješto, razumljivo i liepim načinom razlagati, tumačiti i predavati. To djeluje i na roditelje, kad čuju i slušaju, kako im djeca s nekim pietetom govore o svom učitelju. Oni će se čuvati, da proti takovu učitelju govore pred djecom. Nemislite, da toga djeca neznadu razlikovati! — Stupite u školu, gdje vješt učitelj razlaže i obučava, pa ćete vidjeti, kako ga njegovi milići slušaju. Tad nemisle na razgovor, na igru. Netreba takovu učitelju šibe ni batine; njegova ih vještina iztjerala iz škole. — Dobro bi bilo, kad bi svaki učitelj pazio, kakov je utisak učinilo njegovo razlaganje, jer bi onda bio manje strog s učenici, a tim stroži sam sobom. Učitelj valja da svojim učenikom imponira znanjem, da predaje sjegurno, a ne morda, što je najgore, da čita iz knjige. Najkukavnije je pako to, kad nezna odgovoriti na pitanja, koja mu radoznala djeca stavljaju. Žalostno je čuti, kad ti se kaže, kod našega učitelja nemožemo ništa naučiti. Tu neima o autoritetu i popularnosti ni govora. Ako je učitelj nevješt, nesiguran, to se naskoro opazi i sazna u domu, u obćini i gradu; to se razširi munjevnom brzinom. S toga i opet velim, učitelju se je marljivo učiti, vrieme badava netratiti, te se savjestno pripravljati za svako predavanje.

Da zna, da umije, da je učio, ima svagda i svagdje pokazati, kad obći sa svojimi sudrugovi. Učitelj da nebude brbljavac, koj sve kori, koj, da pravo kažemo, hoće da bude svakomu loncu zaklopcem; nu zato ipak nesmije prezirati

Digitized by Google

onoga, što se dan danas punim pravom traži od naobražena čovjeka. Osobito neka je pazljiv, kada obći sa strukovnjaci; neka si o svem pribavi zdrav i bistar sud, makar se i neupuštao u potankosti. Ako šuti, držeći se poslovice: tko šuti mudro govori, ili ako radje pita, to će ga više štovati, nego li hvalisanjem i precjenjivanjem sama sebe. Nije sramota pitati starije i izkusnije; učimo se, dok živimo. I oni, koji su od nas izkusniji, mnogo su nekoč od starijih naučili. Znanje, kako prije rekosmo, oplemenjuje učitelja; tko neradi i nemari za sviet, taj si nesteče popularnosti ni do vieka. Kada obći sa nestrukovnjaci — neučitelji — neka je oprezan. Govoreć vazda o napredku svoje škole, o svojoj metodi, o disciplini i sjajnom uspjehu, što ga je postigao, pokazuje često samo svoju golotinju.* Učitelj, koji voli družtva kartaška, nego li čedna i solidna, nestiče si popularnosti. — Drugo je mjesto, gdje može pokazati svoje znanje, te svojim sugradjanom govoriti; a to su razna družtva i zadruge. Radeći u družtvu, stiče si povjerenje svojih sugradjana, makar i nebio izvrstan igrač, plesač, ili što je još gore šaljivdjija i zanovetalac. A prije svega zaviriti je učitelju u dušu i srdce djece — učenikâ svojih; tako radeći znati će, što i kako im valja govoriti, da ga budu rado slušala, da ih bude zanimalo, te da ga obljube. Ako je učitelj revno motrio ljude, ako u čovjeku štuje čovjeka, onda će ga i drugi štovati, kako mu to dolikuje njegovu uzvišenu zvanju. (Konac.)

Historija naše mjere.

Piše **Ante Cuvaj.**

Nova godina, koja nam preporodjaj mjere oživotvorila, odavna već minu. U koliko se jedna stranka tomu preporodjaju raduje, drugoj je opet razlog nedokučiv, zašto se uz staru mjeru, kojoj smo se priučili, uvadja nova, mjera nepoznata. I jedni i drugi mogu imati pravo, a jedni i drugi se varaju. Prvi će naći u slabahnom ovom opisu odsjev svojih mnenja, posljednji malu utjehu.

Kao što se tečajem vremena sve razvija, tako se je razvilo i mjerenje.

Ako mjere historički promotrimo, to odpadnu sve imenovanja vriedne metode mjerenja, jer ih u svakdanjoj porabi više neima.

Stari narodi poznavahu crte, ploštinu, tjelesninu, poznavahu absolutnu težinu, imadjahu metode za opredjeljenje vremena, mjerenje kutova, imadjahu dakle mjeru. Nu manjkala im je ona točnost, kojom se mi danas služimo. O tom nas uvjeravaju stariji spisi, u kojih je gotovo svaka protega izražena u okruglom broju.

Najdalje su doprli u mjerenju stari Egipćani. Oni izvedoše svoju mjeru po nekih tvrdnjah iz naravnih dimenzija zemlje; dakle prije mnogo i mnogo godina osjećahu oni ono, što je u naše doba na pretvorbu mjere toli silno djelovalo t. j. namjeru, da se osnuje mjera na prirodnom sustavu. Tuj se tvrdi, da je normalna jedinica njihove mjere uzeta od oboda naše zemlje.

---

* Nije baš tako velik grieh, ako učitelj govori o svojoj školi i svojem zanimanju; samo ako je u tom čedan. Uredn.

*

Digitized by Google

Nu po drugih tvrdnjah opet da je uzeta jedinica njihove mjere od dimenzija čovječjega tiela. Srednja duljina čovjeka (1·9 metra) razdieljena bje na 4 diela. Četvrtina činila je duljinu rifa, šestina — stopu. Za manje mjere služio je pedalj, širina ruke, prsta, stopala itd.

Osobitu pazku žrtvovali su stari Egipćani — ploštini. Silne poplave, koje su postavljene hunke i medje njihovih zemljišta porušile, prisiliše ih k tomu. Najobičnija plošna mjera bila im je „arura", t. j. četvorina, koje svaka stranica iznašala 100 rifi.

Razdjelba kružnice na 360° bijaše im takodjer poznata.

U uzkom savezu sa Egipćani stajahu Arapi, nu ne u mjeri, već trgovini. Arapi imali su mjeru, koja je svojom potankošću sve tadanje nadkrilila. Debljina dlake od deve bila im najmanja mjera. Druga mjera bila im protega 6 uzporedo položenih zrna ječma. Ova protega uzeta 27 puta (0·52 metra) bio je crni rif Al Mamuma (ime kalifa, pod kojim je ta mjera uvedena). Osim toga imali su rif Herona, Orgiju, Parasangu, kojih 20 činilo egipatski stupanj.

Grci dobiše svoju mjeru od Egipćana, a od ovih opet Rimljani. Kod Grka znamenitije su mjere Dolichos, mjera duljine kod utrkivanja, Dromos bio je put, što ga je brod za 24 sata prevaliti imao. Manje mjere imale su jednako sa Egipćani.

Za uteze služio je Egipćanom talenat sirski ili ptolomejski (oko 7 kilograma), egipatski (oko 45 Kg.). Talenat se je dielio na 60 Mina, svaka Mina na 100 Drachma. Šestina drachme zvala se je Obolos.

Rimljani priudesiše si pramjere po mjerah grčkih, te bi si takve usjekivali na javnih sgradah. Najmanje rimske mjere duljine bijahu Digitus (0·016 metra), Pes (0·296 m.), Palmipes (0·369 m.), Cubitus (0·443 m.), Passus (1·478 m.), Pertica (2·956 m.). Rimska milja (500 Pertica).

Za mjeru usebina služio jim Modius i Amphora. Prvi za krutine, drugi za tekućine. Rimski sustav uteza sačuvao se je u ljekarnah do danas.

Tiem progledasmo u kratko sustav mjera onih naroda, od kojih baštinismo moderno naobraženje, dakle mjeru — kulturnih naroda, te možemo reći:

Prvi su ljudi* mjerili veličinu kojim udom svoga tiela i to palcem, stopalom, obima rukama itd. i time su i nastala imena: palac, stopa, hvat i t. d. Da su time nastati morale silne razlike, lasno će svatko uvidjeti, jer kolika je samo razlika često izmedju noge snažnoga seljaka i nožice ubave gospodjice. — Dok se nije došlo do točnosti, moglo se zadovoljiti i netočnom naravnom mjerom, nu kad je trebalo izvadjati točne radnje, imalo se skrbiti i za točnu mjeru i valjan sustav. Tako bi 19. kolovoza 1588. osnovana naša stara mjera, kojom se je hvat dielio na stope, palce i crte. Nu ta točnost obstajala je samo za pojedine okolice, gradove, jer ako promotrimo samo silne varijacije u rifu austrijskom, nastaje kolisija nerazrješiva; tako n. pr.:

---

* Tuj mislimo poglavito Egipćane, jer je njihova mjera bila basa, po kojoj su sastavljene mjere inih naroda.

Digitized by Google

Bečki	rif imade	0·779139	metara
Moravski	„ „	0·790668	„
Pražki	„ „	0·59396	„
Sležki	„ „	0·57901	„
Tirolski	„ „	0·804136	„
Solnogradski	„ „	1·002044	„

To bi bio primjer mjere samo za lakatnu robu, dakle za rif, nu kolike su silne razlike obstajale u mjeri plošnoj, tjelesnoj i utezih, suvišno je da navadjamo.

Pošto je svemu mjerenju glavni interes trgovina i to koli za producenta, toli za konsumenta, to je tiem podpuniji uspjeh u porabi mjera, čim su prostiji odnošaji izmedju obih stranaka.

Ti odnošaji dovedeni su do jedinstva i u svakdanjoj porabi rabi danas većini naroda mjera metrička, mjera zasnovana po Francezih. Videći oni, kolike se tegobe radi nejedinosti mjera i uteza radjaju, zamisle, kako bi se pronašla mjera nepromienljiva, i u svako doba uvidljiva. Ta zamisao dovela je učenjake na razne predloge, od kojih nam poviest neke pričuvala. Tako bi predložena za jedinicu udaljenost dviju točaka na zemaljskoj površini, Holandez Huyghens predloži g. 1673. duljinu sekundnog nihala, drugi opet deset milijuntni dio zemaljske osi, a neki put, što ga prosto padajuće tielo provali u 1 sekundi.

Ovim navedenim predlogom pridruži se osnov lijonskoga astronoma Gavre Moutona, koj bi obielodanjen god. 1674. u djelu: „Observationes Diametrorum“. On predloži duljinu podnevnoga luka od jedne minute (60ti dio jednoga stupnja, kojih imade 360 na cielom meridijanu) pod imenom „Miliara“ za normalnu jedinicu, te bi se dalje imala dieliti na Centuriu, Decuriu, Virgu, Virgulu; Decimu, Centesimu i Milesimu.

Ako dakle i nesmijemo uzeti, da su već stari Egipćani ustanovili svoj mjerni sustav po dimenzijah zemlje, to pripada ipak u tom pogledu slava Moutonu, kojega zamisao po smrti nasljedovaše: Borda, Lagrange, Mouge, Condorcet i glasoviti Laplace, koj posljednji došao do prave jedinice nove mjere t. j. do metra, 40,000.000 diela zemaljskoga podnevnika.

Sada je trebalo izmjeriti sam podnevnik; nu silne varijacije, koje no se glede oblika naše zemlje već prije Isukrstova narodjenja pojavile, otegotiše taj posao jako, jer ustanoviti pravi oblik naše zemlje bijaše tiem teže, što su ih sjetila o protivnom uvjeravala.

S toga neće biti sgorega, ako razne tvrdnje glede oblika naše zemlje i ovdje u obzir uzmemo.

Stari Heleni mnijahu, da su okoline sredozemnoga mora nekim morem oblivene, i to da sačinjava cio sviet. Kaldejci učahu opet, da je naša zemlja okrugljasti zdjelasto izdubljeni kolut, koj po vodi pliva. Neki su sofisti opet htjeli dokazati, da je zemlja šilj, neki da je valjak, kocka itd. Za vrieme Pitagore (oko 550 pr. Is.) razširi se opet tvrdnja, da je zemlja tanka, na oceanu ploveća ploha, te da je Jerusolim središte toj ploči (Pogl. V. stih 5.). Nu na

Digitized by Google

skoro odustane Pitagora od te tvrdnje te reče: Najsavršenije tielo jest zemlja; najsavršeniji oblik tjelesa jest kruglja. Zemlja dakle, kao najsavršenije tielo, mora da je i najsavršenijega oblika, dakle kruglja. Aristotel (350 prije Is.) i Archymed syrakit (250 pr. Is.) pogledaše na zviezde, te potražiše tamo dokaze za kružni oblik zemlje. Izim toga uporabio je Aristotel fiziku te reče: „Voda traži neprestance najniže i središtu najbliže mjesto; jer bi se inače s viših mjesta slievala na niža i tiem se izjednačila. Što je dakle površina morska od središta zemlje svagdje jednako udaljena, dolazi od tuda, što je zemlja kruglja.“ Sve to bijahu samo slutnje. U V. stoljeću dokaza matematik Kleomedes, da je zemlja kruglja, nu to osta u tmini do Galileja, koj 1533 uztvrdi, da je zemlja sbilja kruglja, akoprem je to pred sudom opozvati morao.

Kad su ljudi glede oblika zemlje naslućivali koješta, posve je naravno, da se u njih i pojavila želja da proračunaju veličinu zemlje, što je i u Aleksandriji Erasthothenes (276—192 p. Is.) obavio. Nu njegov rad nemožemo ocieniti, jer je za obseg uzeo 250.000 štadija, a veličinu njihovih štadija sjegurno neznamo.

Arapi izvedoše sličnu izmjeru pod Chalifom Al Mamunom god. 827. na stepi Senar. Nu jedinica njihove mjere nije nam takodjer sjegurno poznata. Po Chalifu razaslani mjernici porazdieliše se na 2 odjela radi medjusobne kontrole. Jedan odjel pronašao je duljinu od 46, drugi od $56^1/_2$ arabskih milja. Od toga doba nije se čulo u srednjem vieku ništa više o sličnih poduzećih. Interes napram zemljopisnim znanostim padaše sve više. Tek 1525. nakon one velike oplovbe svieta zaćelo se opet tim predmetom javno zanimati. Te godine preduze lječnik kralja Henrika II., glasoviti matematik Fernel, izmjeru meridijana na vrlo jednostavni način. On pričvrsti na svoja kola stroj, na kojem je čitati mogao okretaje kotača, te se provezao od Pariza do Amiensa i tako izmjerio podnevni luk izmedju tih dvajuh mjesta. Iz broja okretaja kotača proračunao je duljinu provalenoga puta, te dobi za rezultat 57.070 toisa, koj se sa novijimi izmjerami prilično slaže. Godine 1615 izmjeri nizozemski mjernik Snellius veoma kratki luk izmedju Alkmara i Bergen op Zoom (u Holandiji), nu velikom točnošću. Taj po njem izmjereni luk obuhvaća $1^0 11' 30''$. Vriednost za 1^0 proračunana je na 55.021 toisa. Interesantna je ta izmjerba s toga, što je Snellius uporabio metodu triangulacije, koju no je on pronašao, t. j. spojio je oba kraja luka, što ga je izmjerio sa krajevi podnice trokutnom mrežom. Po tom je duljina podnice i njom spojeni trokuti, kojih su kutovi bili proračunani, dala duljinu luka. Godine 1635 izmjeri duljinu luka od Londona do Yorka mjernik Norwood pomoćju lanca. Duljina toga luka mjerila je 57.424 toisa. U isto vrieme mjerio je taj luk Riccioli, te bi imao iznašati 62.650 toisa.

Videć francezka akademija te bitne razlike u duljini jednoga te istoga luka, odluči, da se na novo izmjeri, te u tu svrhu upotriebi sva sredstva, kojimi je za onda znanost razpolagati mogla. Tu je zadaću povjerila glasovitomu mjerniku Picard-u, koj sbilja god. 1670 luk od Amiensa do Malvoisine u duljini $1^0 28' 28''$ najvećom točnošću izmjeri, te pronadje, da veličina toga luka iznaša

Digitized by Google

57.060 toisa. Po tom proračunaše Newton i Huyghens veličinu naše zemlje, koju su medjutim onda još držali podpunom krugljom.

Svršetkom 17. vieka slutio je Richer iz fizikalnih razloga, da zemlja nemože biti podpuna kruglja, već elipsoid, kojemu su osi u omjeru kao 324:323.

Ovu splošnju proračunao je Beffel na $\frac{1}{299}$ zemaljske osi, što će reći, da svakomu polu manjkaju 3 milje visine do podpuna oblika kruglje.

Tu tvrdnju širio je i Picard, nu naišla je na velike protivštine.

Posljednji radio je krepko oko toga, da se izašalje nova ekspedicija, koja bi imala riešiti pitanje, da li je zemlja kruglja ili elipsoid.

Taj bi zadatak povjeren Dominiku i Jakobu Cassini-u. Oni izmjeriše luk, štono ide kroz grad Pariz te dodjoše do toga rezultata, da jednomu stupnju bliže k polu manji luk odgovara, nego bliže k ekvatoru; dakle: da je premjer ekvatora veći od premjera stožera, da je zemlja s toga elipsoid, a ne kruglja.

Tvrdnja Newtonova, da je zemlja kruglja, pala je time, nu ipak našla je i zemlja Newtonova i zemlja Cassinijâ privrženikâ.

Da se tim tvrdnjam stranačkim jednom učini kraj, preduzeše dva Franceza novu izmjerbu u povećoj udaljenosti.

Jedna ekspedicija, pod vodstvom mjernikâ: Bouguera, Condaminea, botanika Jussieu-a i španjolskoga filozofa de Ulloa, odputi se 16. svibnja 1735 u Peru, preduzela izmjeru meridijana radeći marljivo do god. 1746.

U lipnju 1756 odputila se je druga ekspedicija, vodjena po akademicih: Maupertiusu, Clariautu, Authieru i švedskim fizikom Celsijom u Laplandiju. Tuj se je duljina 1 stupnja izračunala na 57.434 toisa, te se opet našli dokazi za elipsoidni oblik naše zemlje.

Nešto kasnije preduzela je sličnu izmjerbu i ruska ekspedicija pod Struvom.

Da vidimo u to vrieme mjeru u Franceza. Francezi imadoše već odulje vremena vrlo točnu mjeru „toisu peruansku“, dogotovljenu god. 1735 po Langloisu. Toisa dielila se na 6 stopa, stopa na 12 palaca, palac na 12 crta.

Nu tom mjerom nebijahu koncem 17. stoljeća zadovoljni, već htjedoše, da se kao osnov uzme stanovita duljina iz prirode. (Konac.)

Školske štedionice.

Pitanje o škol. štedionicah živahno se razpravlja po raznih krajevih austro-ugarske monarkije, pak se zapodjelo i kod nas. Mi smo već javili u ovom listu, što sudi o škol. štedionicah zagrebačko učiteljstvo, koje bijaše pozvano po jednoj zagrebačkoj štedionici, da se uvede takova školska štedionica i u Zagrebu; ono je naime odbilo tu ponudu s razlogâ, koje smo u svoje vrieme javili. Nu pitanje to zapodjelo se na novo. Ravnatelj vlastelinskoga dobra u Pakracu gosp. Ljudevit Stein upravio je ob ovom predmetu otvoreno pismo pučkim učiteljem pakračke podžupanije. Ovo su pismo objelodanila i hrvatska javna glasila, zaoto ga evo i mi priobćujemo doslovce, ali ćemo u zanj priobćiti i sud, što ga je o

Digitized by Google

školskih štedionicah izreklo bečko učiteljsko družtvo „Volksschule“. Ono se naime iz mnogih pedagogijskih razloga izjavilo proti škol. štedionicam a uzanj pristadoše skoro sva cislajtanska učit. družtva i škol. listovi i za čudo prvi put složno i njemački i slavenski. Štovano će naše čitateljstvo čitajuć tako pro i contra o toj stvari najbolje se o njoj uputiti te izreći svoj sud. Steinovo otvoreno pismo glasi:

„Od više godina nahodi se već rieč ova u novinah, a osobito u novije vrieme, gdje se inštitucija ova i u austro-ugarskoj državi udomljavati počima.

Što je školska štedionica u bitnosti, to svaki znade, nu ipak se potrebnim ukazuje neke stvari razjasniti i odovud proiztičuće koristonosne posljedice iztaknuti.

Školske štedionice zasnivaju se i uredjuju na sliedeći način:

Učitelj svake narodne škole vodi jednu knjigu, u kojoj svaki učenik svoj posebni list ima, na kom se svaki uložak tekućim redom ubilježuje. Prepis toga lista dobije dotični učenik u ruke. — Učeća mladež daje ma i najmanje iznose, koje od roditelja i drugih osoba za voće, kolače i druge sitnarije osobito na imendan i rodjendan dobije, ili od tako zvanoga nedjeljnoga dara (Wochengelder) prištedi. Makar svaki put samo po jedan novčić donio učitelju, ima on to u knjigu na dotičnom listu i ujedno na prepisu učenikova lista ubilježiti.

Koncem nedjelje ili mjeseca preda učitelj svekolike uložke školsk. predsjedniku, koji ih svagda na listu potvrdi, a kad svota pojedinoga uložka jednu forintu domaši, uz uložnu knjižicu na ime dotičnoga učenika glaseću u okružnu štedionicu uloži. — Knjižica se ova učeniku samo zato uruči, da ju roditeljem pokaže, inače ostaje pod zatvorom školskoga predsjednika, koji ju roditeljem na osobni način izruči.

Pobudu na štednju treba da učitelj potiče pri mladeži, izuzimajuć svaku silu, ako roditelji inače neodrede, nesmije i netreba učitelj da uzkrati povratak novca ili da prieči izručbu uložne knjižice.

Ovim načinom po djeci sakupljenih nekoliko novčića mogu se za nabavu novoga odiela, ili drugčije kako koristno upotriebiti. Primjer jednoga ostalu bi djecu na slični postupak potaknuo; jer kao što izkustvo uči, u drugih je zemljah dječija privreda novčića pri nekojih roditeljih štedljivost probudila.

Kad se mladež za rana uči i privikne šteditи, raditi, razkošne štednje svladati, kád novčiće, koje od roditelja i drugih na dar dobije, na kojekakove poslastice nepotroši, već radje štedi, i za podmirivanje pravih potreboća sakuplja, tad joj to u kašnjih godinah čvrsti oslon podaje, oprieti se zavedljivomu izkušavanju, te time steče moralnu snagu, koja svagda glasu razuma mjesto prokrčiti zna.

Zavedenje školskih štedionica ima se pojedinim ljudem drugih narodnosti zahvaliti, koji su svojim postojanim i neumornim trudom u ovom pravcu na tu sretnu misao došli, da bi škola mogla praktično razvijati vrlinu štednje još za rana u djeci, ako bi se stvorila ustanova, koja bi štednju u djeci ukorenjivala, a time je, kako uspjeh pokazuje, ogromni napredak u svekolikoj pučkoj radinosti i privredi nastao, i nagrada uztrajnoga nastojanja i postojanosti bio.

Digitized by Google

Poznata je stvar, da je u Gentu, jednoj belgijskoj varoši, sveučilištni profesor Laurent god. 1866 zavedenje školskih štedionica predložio, koje su dragovoljno ustrojene, te po štatističkih podatcih koncem školske godine 1873. izmedju 16.658 učenika ondješnjih škola imadjahu 13.035 učenika uložne knjižice sa 463.064 franka uložaka. — Ovaj povoljni uspjeh prouzroči, da se u svoj Belgiji, Francezkoj, Englezkoj, Talijanskoj, u novije doba i u Austriji i Ugarskoj inštitucija ova u život privodi.

Ja mislim i nadam se, da mi nitko u tom protusloviti neće; jer nigdje nije toli od potrebe šteditи i raditi kao u našoj podžupaniji, gdje u dobrih godinah kako poljodjelac tako i zanatlija u izobilju plovi, naprotiv pako ako 1 do 2 neplodne godine nastupe, odmah je tuj glad, nužda i nevolja. Da su moji sugradjani zemljodjelci i zanatlije već u školi na štednju, radnju i privredu naviknuli, nebi u dobrih godinah više trošili, nego što je nuždno, već se svakom prigodom trsili koju forintu na štedioničku knjižicu koristonosno uložiti, pak bi im bilo sasvim drugčije u vrieme neplodnih godina, ili u mjesecih, gdje svaki promet prestane, nikakove prodje, a ni mogućnosti neima zaslužiti novca za podmirenje kućnih potreboća. Još je žalostnije, kad porez nije plaćen i ovrha u kuću dodje, ili kad jedan obiteljski član oboli i privreda se umanji, osobito ako to stigne glavu obitelji, o kom visi uzdržavanje.

Kako bi dobro prišteda došla u ovako doba, kad bi si vlastnik knjižice nekoliko forinti iz štedionice dignuti mogao, te nebi trebao praviti dugova i novce uzajmljivati uz velike lihvarske kamate n. pr. „na nedjelju od forinte jedan grošić!“

Današnjim danom sve vjeru polaže u načelo, da se u zemlji našoj sva snaga i pozornost školstvu obratiti ima, a to zaista punim pravom. — Ja sam već dvadeset godina podpuno uvjeren, da nas ništa toliko na sve strane netišti kao nestašica škola i školske naobrazbe. Odkloni li se mana ova, naši će se odnošaji u mnogom poboljšati; ali mi se ipak ne vidi sám ovaj pravac dovoljnim: Valja nam nastojati, da u mladosti našoj uesamo odhranimo ljude, koji čitati i pisati znadu, — jer će uz ovu prednost možda još i veće potreboće imati, — nego nam se valja trsiti, da radine, marljive i štedljive državljane izobrazimo, koji nisu zasliepljeni predsudami i koji će se odreći kod nas običajnoga načela: „to kod nas neide, ili nije vriedno truda“; te koji će sa novčićem šteditи pričeti, time si neku samostalnost priugotoviti, i s vremenom u položaj doći, da budu valjani ljudi i koristni članovi države.

Poznato je, da narodno-gospodarstveno naprednije zemlje u Evropi, kao: Englezka, Francezka i t. d. bogatstvo svoje neutrudljivoj obrtnosti, udruženoj sa razumnom štednjom svog naroda, zahvaliti imadu. Nadalje je poznato, da se upravo u ovih državah još tečajem posljednjih stoljeća uslied nesmislene bezbrižnosti i razkošja puka neki pojavi ukazaše, koji žalibože kod nas k svagda njim spadaju, kao: sveobće osiromašenje, nestašica izdašne zaslužbe i tim skopčana nevolja, u dobrih godinah pijanstvo i razsipnost, — što se tjednom za-

Digitized by Google

služi, to se nedjeljom zakarta, ili na drugi način potrati, a nastupi li i najmanja nesreća, onda se prosjači, jadikuje, i svim ljudem dosadjuje.

Kao što lječnik ranu izvidati nemože, dok je neodkrije i neupozna, tako je neumorno djelujućim čovjekoljubom u onih državah za rukom pošlo, puk opametiti i na stazu ga boljeg gospodarstva privesti neprestano ga opominjuć i upozorujuć na uništujuće opasnosti i zle posljedice ovakova življenja i uvadjajuć mudre uredbe. I već se danas Englezka i Francezka, gdje je još pred jedva 150 godina veći dio pučanstva od milostinje mogućnika živio, nahodi financijalno na dobru glasu, imade nepobjedivu obrtnost, nagomilano blago glavnice i znanja tako, da ni isti uništujući, ogromne žrtve potrebujući rat, kao što je zadnji njemačko-francezki bio, nemogaše Francezke u njenom gospodarstvenom biću uzdrmati. Temelji ovi su tako moćni, da su Francezi nakon 2—3 godine poslie rata za 40 do 50 milijuna franaka više poreza platili, nego je propisano bilo.

Što bi se kod nas zbilo, da nas je slična nesreća postigla? Naša bi sela na desetak godina opustjela bila, sirotinjom napučena, ne da bismo mi državi pomoć prinosili, već bi se još nama pomagati moralo, kao što se nemalo svake godine dogadja, kada koju god občinu led ili požar snadje.

Zaoto šteditи, prištednju pobudjivati, time u školi pričeti, budi naša lozinka, i ako se svi za to zauzmemo, svaki sugradjanin u svom krugu ove misli razprostranjivao bude, onda ćemo si skovati najbolje oružje proti osiromašenju, a bolja i sretnija budućnost našeg puka krasit će nam djelo, nevolju odstraniti, ugodnije stanje pribaviti, i time sudovom našim manje posla zadavati, a okolicu našu u prebivališnije stanje dovesti.

Na vas štovana gospodo učitelji, ponajprije svoje rieči upravljam; nemojte se malog truda kloniti, koj je za uvedenje školskih štedionica potreban, nedajte se proti tomu na kakov odpor zavesti, a da vam početak laglji bude, prilažem vam nekoliko komada uložnih knjižica Pakračko-Daruvarsko-Kutinjske okružne štedionice svaku na 1 for. glaseću — s molbom, da njima zaslužne učenike ili učenice obdarite, i meni imena i broj knjižice pismeno priobćite, da zabilježku posjednika kod štedionice naknadno obaviti uzmognem.

U Pakracu, početkom siečnja 1876.“ (Konac.)

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Dalje.)

Spojenost duševnih tvorova (associjacija).

Skupne, redne i skuporedne predstave. Jabuka, trešnja, dekadični brojni sustav, pjesma, uzročnost, život jednoga čovjeka, historički dogodjaji jednoga odsjeka ili ciele poviesti itd. nisu jednostavne, nego dosta sastavljene predstave. Tako sastoji predstava jabuke od predstava: okruglo, crveno, mehko, kiselo; — to je cieli skup predstava. Isto tako imamo cieli skup predstava u

Digitized by Google

predstavi trešnja, kuća itd. Dekadični brojni sustav sastoji se od jednoga ustanovljenoga reda jedinica, gdje deset jedinica nižega reda sačinjava uviek jednu jedinicu višega reda. Red predstava je u pjesmi, u uzročnosti (dan i sunce; mraz i zima), u životu čovjeka red godina i dogodjaja svake godine, mjeseca, dana i sata. Historički dogodjaji sliede redom po godinah, tu su pako skupovi, kano bitke, državna uredjenja. Isto tako imademo red skûpa u predstavi putovanje iz Petrinje u Zagreb; mi znademo kako mjesta sliede, mjesta su pako skùpne predstave. Takovih primjera dade se po zemljopisu više nabrojiti.

Predstave su naše duše po navedenom većim dielom sastavljene predstave, i to skùpne predstave, ako ih je, kano u predstavi jabuka, trešnja, kuća, u jednoj predstavi više skupa; redne predstave, ako ih je više redomice u savezu, kano u brojenju, kod pjesme i u predstavi života jednoga bića. Skuporedne se zovu onda, ako ti skupovi redomice sliede, kano u predstavi putovanja iz Petrinje u Zagreb, u poviesti i zemljopisu.

Ne samo predstave, nego predstave i ćućenja mogu biti u savezu. Ne samo predstave, nego predstave i ćućenja imademo u duši vezane. Mi znademo što je glad (osjet). Znademo takodjer, da se dade kruhom i mesom zasititi (predstave); mi znademo za udobnost igre, kojoj se može zadovoljiti igranjem. U pjesmi se imenuju razne zamjetbe, koje u nas probude razne osjete. U crkvi znade propovjednik do suza dirnuti. Šibanje, bockanje u razgovoru ima svoju snagu iz navedenoga saveza predstava i ćućenja. U kući obješenjaka negovori o užetu. Mi možemo unapred pogoditi, što će probuditi koja rieč u drugom, ako mu poznajemo duševni razvitak.

Uzrok postanku skupnih, rednih, skuporednih predstava, sjedinjenih predstava i ćućenja. — Kod rednih predstava postane jedna za drugom; — kod postanka samih skupnih predstava nemožemo mi sve predstave na jedanput svladati nego posebice, prvo zamjetimo krov, onda zid, sobe itd.; zato nemožemo pojmiti, kako se te predstave u duši vežu, te tako stalno u njoj ostanu? — Beneke uzimlje, da su prosta tekuća počela (budeća počela, Weckungselemente) vez skupnih i rednih predstava, predstava i ćućenja.

Skupne, redne predstave, predstave i ćućenja ostanu nam nadalje tim stalnije u duši, čim ih višeputa ponovimo, po tom moraju i veziva ojačati. Prema tomu veli Beneke, da za svakim vezanjem ostane spajajući trag (Verknüpfungsspur), i da taj kano i predstave ponavljanjem raste u duši, te tako ojača.

Primjera imade, da se skupne i redne predstave razrieše. Tako se znademo višeputa sjetiti glave, pandžâ, stasa koje ptice; ali ne perja. Kod nekoje pjesme znademo pojedine rieči, ali jim neznamo saveza, akoprem smo pjesmu jedanput sasvim dobro znali. Sigurno ju nismo dugo ponavljali, spajajući tragovi nisu bili dosta jaki, predstave su nam se razriešile.

Drugi pojavi, koji se ukazuju pozornomu motritelju ponavljajućega života.

Zakoni associjacije. 1. Osim toga, što se, sjetiv se školske sobe, u kojoj smo podučavani bili, sjećamo naših sudrugova i učitelja, ili misleć na

Digitized by Google

obitelj, sjećamo se majke, otca, sestara, braće i drugih (skupne predstave). — 2. Osim toga, što su nam kod pjesme, kakova govora, molitve, brojenja i kod svih rednih i skuporednih predstava one istim onim redom svjestne, kojim smo si jih zapamtili — opažamo u ponavljanju još sliedeće:

3. Ako vidimo zebru, sjetimo se višeputa konja; ako opazimo jelu, sjetimo se omorike; ako vidimo snieg, sjetimo se šećera.

4. Opaziv velika čovjeka (gorostasa), mislimo višeputa na patuljka; kad vidimo slona, sjećamo se rovke; svietlo nas sjeća na tminu, crno na bielo.

5. Kod zviezdja „veliki medvjed" sjećamo se 7 zviezda; u predstavi kuće krova, zidova, sobe, komore, kuhinje, pivnice itd.

6. Kod predstave crnila sjetimo se crnoga; kod krvi crvenoga, kod mlieka bieloga.

7. Dan nas sjeti sunca; padanje kamena privlačivosti zemlje; pjesma pjesnika.

To su već stari opažavali, te su kazali, da ovi pojavi ponavljanja bivaju po stalnih zakonih. Takovih zakona su imali 7:

1.	Zakon	istodobnosti	(Pojavi pod	1)
2.	„	suslieda	„ „	2)
3.	„	sličnosti	„ „	3)
4.	„	opreke, contrasta	„ „	4)
5.	„	združena u prostoru	„ „	5)
6.	„	stvari i svojstva	„ „	6)
7.	„	uzročnosti	„ „	7)

Dittes navadja još ovo: Rieč nas sjeti na predmet, nota na glas i obratno.

Navedeni pojavi ponavljajućega života naše duše su istiniti, ali nisu stalni. Kad vidimo slona, nesjećamo se uviek rovke; kad vidimo snieg, nedodje nam vazda na pamet šećer; crnac neprobudjuje uviek u nas zamjetbu kavkaza; mehko zamjetbu perja itd.: zato nesmijemo reći, da su navedeni pojavi po stalnih zakonih ili da su zakoniti; jer po stalnih zakonih biva samo onaj čin, koji se sbiva pod istim uvjetom i uviek na isti način, što ovdje u svih slučajevih nebiva; zato mogu samo onda vrieditи, ako se negleda na logičnu strogost.

Svi ovi zakoni, dadu se svesti na dva sbilja obstojeća zakona, i to na zakon istodobnosti i suslieda. Sličnost nam se probudjuje u duši samo onda, ako su nekoč bili skupa u sviesti; ili ako smo ih skupa zamjetili. Tako probudjuje predstava konja predstavu zebre; predstava tutije predstavu zlata samo onda, ako smo te predstave skupa sravnjivali ili nas je tko upozorio na njihovu sličnost. — Tako biva i sa oprekami crno, bielo; slon, rovka itd. Što je združeno u prostoru, to postane i u duši zamjetbom u istoj dobi. Isto tako stvar i svojstva, rieč i predmet, glas i nota.

Prvi zakon: Što je u isto doba u duši postalo, isto se tako i ponavlja. Redne predstave i uzročnost uvršćuju se u zakon suslieda.

Drugi zakon: Što je zasebice u duši postalo, zasebice se i ponavlja.

I kod samoga suslieda imademo skupova; jer postanak sliedeće predstave uviek je skupa sa svršetkom prediduće, tako u pjesmi, govoru i brojenju.

Digitized by Google

U obće možemo reći: Duševni tvorovi, koji su u isto doba ili zasebice u duši postali ili tim načinom višeputa ponovljeni bili, spoje se, te nam se sliedeći put isto tako ponavljaju ili reproduciraju. — To je jedini stalni zakon ponavljanja, u kojem su navedena dva zakona sjedinjena. (Sliedi.)

Učiteljska skupština banskoga okružja g. 1875.

(Dalje.)

Na temelju naših zaključaka izposlovala je naša visoka vlada, da su častnički stanovi i druge erarijalne sgrade za školske svrhe prepušćene. Supruge učitelja namještaju se kano obrtničke učiteljice, gdje je samo moguće. Čitanke se preinačivaju ponajviše nastojanjem naše krajiške vlade. Školska osnova za gradjanske učione preinačena je čestimice po naših predlozih.

Preporučeno je občinam, da poboljšaju učiteljske plaće, što su nekoje i učinile. Da to nebijaše već sada svagdje, uzrokom su sigurno zadnje oskudne godine.

Drugi glavni dobitak ovih naših sastanaka jest moralni ugled. Sviet je počeo s nami računati, novinarstvo je uhvatilo naše zaključke, te ih je i razpravljalo.

Treći najglavniji dobitak jest taj, da se svaki učitelj odnosno učiteljica oplemenjenimi novimi pedagogijskimi idejami povrati u mjesto svoga službovanja, te neima ni sumnje, da neće nastojati iste po mogućnosti i provesti.

Ovo, štovana gospodo i cienjene gospodje! držao sam si za dužnost, da vam razložim, jer se čovjek veseli samo onomu radu, koj mu kakav plod donosi, te tako obilježiv vam u kratko uspjeh naših sastanaka, namjera mi bijaše, nebi li vas uzneo, da sve svoje sile uložite, te da nam i ova treća skupština dobrim plodom urodi i ugled učiteljstva pred svietom i našom vis. vladom, koja se zaista za učiteljstvo tako otčinski skrbi, podigne. Ovo očekujem tim više, što su nam nove sile prirasle, naime učiteljstvo bivše I. banske pukovnije.

U to ime Bog nam u pomoć!

S tim otvaram skupštinu i molim perovodju g. Biffla, da pročita zapisnik jučerašnje predskupštine.

Zatim se prošlo na glasovanje, te ga skupština u svem odobrila.

Gosp. predsjednik predloži za redatelje skupštinske gg. Lerhingera Ivu i Deželića Franju, koje je skupština sa većinom glasova primila.

Nadalje pročita naredbu vojnoga zapovjedničtva, kako se članovi kod ovakovih skupština vladati i kakov red uzdržavati imadu.

Zatim se predje na dnevni red.

Prvo pitanje glasi: „Kako ima učitelj jednorazredne učione sa 6 tečaja postupati, da propisanu zadaću postigne?“

Pošto je izvjestitelj g. Kaurić to pitanje potanko obrazložio, započe živahna razprava, u kojoj se radilo o sliedećih pitanjih: 1. kako bi se 6 tečaja

Digitized by Google

jednorazredne pučke škole svrhi shodno u 3 razreda razdielilo. 2. Glede pomoćnika ili monitora, je li se kao takovi za stalno ili privremeno i izmjenice uzimati i kod nauke rabiti imadu, i 3. O početnom risanju.

Skupština prihvati napokon sliedeće rezolucije:

1. Poredak predmeta neka se tako udesi, da u jednoj te istoj uri svi tečaji shodno zabavljeni budu.

2. U dva i dva tečaja obradjuju se predmeti u istom obsegu, samo sa zrelijimi učenici intensivnije.

3. Tim postaje ovakova škola trorazredna, ako i ima 6 tečaja.

4. Što se tiče čitanaka, mogao bi se učitelj u ovakovih školah zadovoljiti s početnicom i sa I. i II. slovničkom čitankom, jer i onako nemože gradivo čitanke IV. razreda svladati.

5. Gradivo II. slovničke čitanke može učitelj prema vremenu i zrelosti učenika u prirodopisu, prirodoslovju, zemljopisu i poviesti sa gradivom čitanke IV. razreda dopuniti.

6. Ovo bi ostalo samo dotle, dok se nove čitanke neuvedu.

7. Učitelj trorazredne škole sa 6 tečaja neka se sposobnijimi učenici višega tečaja izmjenice posluži, da ovi (učenici) kod nižih tečaja s djecom predmete ponavljaju.

8. Isti (učenici) nesmiju se uzeti iz onoga tečaja, gdje učitelj neposredno podučava.

9. Prvim i zadnjim razredom neka se učitelj, koliko moguće, i sam bavi.

10. Učitelj podučava neposredno u najvažnijih predmetih u jutro i

11. U zimi neka bi se nauk radi kratkih dana obdržavao prije podne od 9—11 sati, a poslie podne od 1—3 sata. U ljetu pako velike vrućine radi nek bi se nauk od 8—11, a po podne od 3 do 5 sati preduzimao.

Tim bijašc prvo pitanje dovršeno.

Dočim je predskupština za ovaj dan još ovo pitanje odredila bila: „Koje zapreke stoje na putu razvitku javne nastave i kakvi bi se predlozi glede odstranjivanja istih učiniti mogli?“ — dade gosp. predsjednik do nastavka rada 10 časova odmora.

Buduć je pako već pol 12 sati minulo, i buduć već o ovom i sličnih pitanjih u prvih skupštinah podosta se govorilo, predloži g. predsjednik, da bi se ovo pitanje izpustilo već i iz toga razloga, što po podne čeka skupštinu važno predavanje o metričkoj mjeri, koje takodjer duševnoga napora iziskuje; — to uvidi skupština, te poprimi predlog jednodušno.

Napokon umoli g. predsjednik skupštinare, da izvole po podne u 3 sata prisustvovati predavanju; ureče za sutra ob 8 sati u jutro novo predavanje g. Glasera o „bitnosti, vriednosti i načinu harmoničkoga uzgoja“, a zatim II. sjednicu, te pozdraviv skupštinu, sjednicu zaključi. (Konac.)

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Njeg. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega pr. učitelja na Odri Andriju Čikulina učiteljem obće pučke škole u istom mjestu: dosadanjega pr. učitelja u Nuštru Gjuru Čižmarevića učiteljem obće pučke škole u istom mjestu; dosadanjega pr. podučitelja u Velikoj Gorici Emanuela Smida podučiteljem obće pučke škole u istom mjestu; dosadanjega namjestnoga učitelja u Tovarniku Antuna Koharića učiteljem dječačke obće pučke škole u istom mjestu; dosadanjega učitelja u Kukojevcih Milka Lucarića učiteljem obće pučke škole u Ilači, te izpitanu za pučko učiteljstvo kandidatkinju Jelisavu Pilarovu učiteljicom novoustrojene djevojačke obće pučke škole u Tovarniku.

— Podpore pučkim školam. Glavna skupština županije zagrebačke podielila je iz županijske zaklade Franje Josipa 450 for. podpore medju siromašne školske občine. Nadieljene su većom stranom občine iz podžupanije karlovačke, jer je tamo najveća oskudica. —

— Sjednica podžupanijskoga odbora zagrebačkoga obdržavana je dne 4. o. mj. pod predsjedničtvom presv. g. vel. župana Pogledića te u prisutnosti p. n. gg. Ivana Filipovića, škol. nadzornika ujedno izvjestitelja, Stj. Matkovića, zastupnika duh. stola; I. Mikovića, Concilie i Sigmunda zastupnikâ županije, te Lj. Modca i J. Posavca zastupnika učiteljstva. Stvoreni su mnogi znameniti zaključci. Potanji izvještaj donieti ćemo na skoro.

— Izvještaj o školstvu u hrv.-slavonskoj krajini. C. kr. vojno zapovjedničtvo u Zagrebu kao zemaljska upravna oblast za krajinu izdala je svoj izvještaj o školstvu za g. 1875., iz kojega vadimo u kratko samo ono, što se tiče pučkoga školstva.

U krajini obstoji 1 učiteljište u Petrinji sa tri godišnja tečaja. Na istom zavodu djelovali su 1 ravnatelj, 5 učitelja i 1 suplent. Polazilo ga je pako 85 pripravnika; za 10 više nego g. 1874. — 75 njih uživalo je štipendij u iznosu od 15.000 f. Izpit zrelosti za učiteljsko zvanje položilo je 20 pitomaca toga zavoda i 2 sa strane, dakle 22. Od prvih položilo je taj izpit 3 s odlikom, a 13 s dobrim uspjehom. Zavod je učili dobro obskrbljen; knjižnica ima 581 svezak; ukupno se pako nanj troši 9356 for. 29 nov.

Gradjanskih škola bilo je g. 1875. 9 i to u Otočcu, Ogulinu, Glini, Novojgradiški, Brodu, Varadinu, Kostajnici, Bagu i Slunju. Prema g. 1874. niti se je broj gradj. škola pomnožao niti umanjio. Broj učitelja pomnožio se je za 10. Sve gradjanske škole polazilo je 1671 diete; ove godine se je dakle pomnožao broj djece za 193. Troškovi za uzdržavanje gradj. škola pokrivaju se izključivo iz krajiškoga zem. budgeta. Iznosili su pako, uračunav ovamo i troškove za nabavu nastavnih sredstva. 58.356 for. 63 nov.

Pučkih škola bijaše iste godine 535; za 29 više nego prijašnje godine. Od tih škola bile su 72 dječačke, 81 djevojačka i 382 pučke škole za oba spola. Radnih škola za žensko ručno djelo i za kućanstvo spojenih sa pučkimi školami po spolu mješovitih, bilo je 61, za 19 više nego prijašnje godine. Postojeće pučke škole diele se po nastavnom jeziku u 514 hrvatsko-srbskih, 17 njemačkih, 3 slovačke i u 1 mješovitu školu. Na svih pučkih školah bijaše 14 uprav. učitelja, 478 pučkih učitelja i 24 pomoćna učitelja; — nadalje 9 uprav. učiteljica, 100 učiteljica, od kojih su 2 opatice, 1 podučiteljica i 61 učiteljica za žensko ručno djelo. Učiteljevalo ih je dakle 926 mužkih i 171 žensko, ukupno 1097. Napram prijašnjoj godini 21 mužka i 50 ženskih učiteljskih sila više. — Poveći broj namještenih osoba nije pedagogijski naobraženo, pa zato neodgovaraju stavljenim zahtjevom.

Svakdanju školu polazilo je 20.370 dječaka i 14.088 djevojčica, ukupno 37.158 djece, napram prijašnjoj godini za 198 više. Produžnu školu polazilo je 3775 dječaka i 2309 djevojčica, ukupno 6084 djece, napram prijašnjoj godini za 2242 više. Školskih sposobnjaka bijaše 99.586; za 12.050 manje nego prijašnje godine. Školu je dakle polazilo samo 37·3%. Gluhonieme djece za školu sposobne bilo je 60; sva su ostala bez obuke. Za niže pučke škole potrošeno je u svrhu nabave učila iz dobitka državne lutrije najprije 3606 for., nadalje opet 5249 for 80 nov., ter je nabavljenimi učili 100 pučkih škola podpuno providjeno. Iz tih sredstva nabavljeno je 308 zemljovida trojedne kraljevine od J. J. Paulinya. Za nekoje ženske škole nabavljena su šivala u svoti od 680 for. — Učiteljskih knjižnica ima u krajini 20, od kojih odpada 9 na okružja, 9 na gradjanske škole i 2 na magistrate. Učeničkih knjižnica neke znamenitosti ima kod brodskoga i zemunskoga magistrata. Sada postojeće učit. knjižnice imaju 5587 svezaka, učeničke knjižnice 830 svezaka, ukupno 6417 svezaka; za 1635 svezaka više nego prijašnje godine. Troškovi za uzdržavanje pučkih škola iznieli su 233.454 for. 18 nov. Ovi su troškovi pokriveni 10% školskim prirezom i dohodci iz školskih zaklada sa 134.161 for. 16⅝ n., doplatkom iz krajiškoga zemaljskoga budgeta sa 67.583 for. 98 nov., te pobranimi zaostatci 10% školskoga prireza iz prijašnjih godina sa 31.709 for. 3½ novč. Obskrbna zaklada za onemogle učitelje i njihove sirote iznosila je 65.700 for. u papirih i 47 f. 97½ nov. u gotovu novcu, dakle prema prijašnjoj godini

Digitized by Google

za 15.293 for. 95 nov. više. — Tečajem iste godine sklopila su se učiteljska družtva u Gospiću, Ogulinu, Glini, Petrinji, Vinkovcih, Mitrovici i Varadinu, te su jim već i pravila potvrdjena. O djelovanju tih družtva neda se za sada još ništa reći, jer istom kratko vrieme postoje, nu nadati se je, da će ta družtva u buduće mnogo doprinašati uspješnomu razvitku školstva.

Razne viesti.

— Učiteljice moravske saznavše, da im je plaća za 100 stot. svagdje manja od one učitelja, zamolile su sabor, da ih u plaći s učitelji izjednači. Jednake dužnosti, jednaka prava čujemo vazda sboriti, pa ipak se to kod učiteljica svagda i svagdje zaboravlja. Hoćemo si valjano uzgojiti djevojčice, da budu jednom vriedne i brižne majke, a ipak ih nećemo plaćati prema njihovu trudu. —

— Školstvo u Štajerskoj. God. 1875. bilo je u Štajerskoj 145.110 školskih sposobnjaka, koji su po zakonu morali polaziti škole, pa od ovih ipak ih nije 21.333 polazilo. Javnih pučkih škola bilo je 886, a učitelja 1580; 857 definitivnih, 723 provizorna. 283 škole neimadjahu učitelja.

— Obća njemačka učit. skupština. Upravljajući odbor obćih njemačkih učiteljskih skupština zaključio je, da se imadu razpravljati ove godine sliedeće teme: 1. O ortografičkoj reformi. 2. Imadu li se u Pruskoj, respec. u Njemačkoj rabiti jedne te iste čitanke. — Upravljajući odbor pobrinuti će se za dotične izvjestitelje.

— Sjedinjene države. U New-Yorku ustrojio se njemačko-amerikanski centralni odbor za utemeljenje učiteljskoga sjemeništa. Taj centralni odbor nastojati će, da se u zemlji više odbora u tu svrhu konštituira, te svakim dopuštenim načinom nastoji, da se sakupi 250.000 dol. Na tom zavodu imao bi se osobito njegovati njemački i englezki jezik, a pristupan bude svakomu bez razlike.

— Zabavišta. U Njemačkoj obstoji 600 zabavištâ sa 30.000 djece. „Fr. ped. Blätter“ pitaju, koliko ih ima u Austriji; a mi, koliko u Hrvatskoj? — 0.

— Kako je jedan star učitelj občinsko zastupstvo izliečio? Jedan učitelj, koga je občinsko zastupstvo svakom sgodom i svagde upravo ignorirala, odlučio je na dan izpita toj gospodi odčitati malu lekciju. On je naime dao ovo na šk. ploču napisati: „Ti, koj siromaka učitelja prezireš, znaj, da bez njega nebi upravo ništa bio.“ Da su ga dotični razumjeli, znak je, što nisu od onoga dana tako arogantni bili, te uvidili, da im je stavio temelj on kao pučki učitelj. Taj starac im je dakle pogodio žilicu, kako naši pravo vele. Učitelj je u obće onda dobar, kad ga neki trebaju, a drugčije se nanj ni neobaziru, kao da ga ni neima! —

Natječaji.

— Za učitelja i pojca grč.-iztoč. vjeroizpovjedanja u Popovcu (občina Garešnica, podžupanija Križ). Beriva: 350 st. plate sa 10% petgodišnjimi doplatci, vrt, ogradu i 6 hv. drva. Molbenice s dokaznicami šalju se do konca travnja t. g. mj. šk. odboru u Popovcu (pošta Garešnica).

— Za učitelja u Ladislavu (občina Hercegovac, podžup. Križ). Beriva: 350 for. plate, stan, vrt, ogradu, 2 jutra zemljišta. 6 hv. drva, za orguljanje 25 mjerova raži, a za štolarske funkcije 10 stot. Molbenice s dokaznicami šalju se do konca travnja t. g. mj. škol. odboru u Ladislavu (pošta Garešnica).

— Za učitelja na konfesionalno-mješovitoj obćoj pučkoj školi u Pašianu (občina Garešnica, podžup. Križ). Beriva: 450 stot. plate, stan, vrt, ogradu, 6 hv. drva, za pjevanje u pravosl. crkvi od svakog župljana po 2 novč. od jutra, što iznosi po prilici 40 stot. Molbenice s dokaznicami šalju se do konca travnja t. g. mj. šk. odboru u Pašianu (pošta Garešnica).

— Za učitelja u Sotu. Beriva: 400 stot. plate, stan, 6 hv. drva i vrt. Molbenice s dokaznicami šalju se do 25. travnja t. g. mj. šk. odboru u Sot (pošta Ilok).

— Za učitelja u Brkasovu. Beriva: 400 for. plate, stan i 6 hv. drva. Molbenice s dokaznicami šalju se do 25. travnja t. g. mj. školsk. odboru u Sotu putem žup. škol. nadzorničtva.

Izkaz

članova „učiteljske Zadruge“, plativših svoje prineske počam od 1. siečnja 1876.

P. n. g. Dr. Antolek-Orešek, kao utem. 10 st., Benković Janko, Bezuk Mijat, Dugački Stjep., Hudec Stj., Korbar Fr., Klaić Fr., Laksar Iv., Pomper Mirko, Pravica Nikola, Ljubić Dinko, Sinković Antun, Šlogar Filip, Suveljak Marko, Tepeš Vjekoslav, svaki kao redoviti član po 3 st.

Hajdenak Andrija, Irgolić Ante, Ivkanec Tomislav, Kovačić Ivan, Klobučar Josip, Modec Ljudevit, Šah Ivan, Vlašić Vatrosl., svaki 1 st. 50 n. Kamate 30 st. 75 n., čisti iznos zabave, priredjene u Zagrebu, 72 st. 90 n.

U Zagrebu, 5. travnja 1876.

Ant. Irgolić, blagajnik.

P. n. gg. predbrojnici umoljavaju se, da točno naznače poštu i na čije da se ime list pošilje. — Predbrojka se neprima samo na pojedine četvrte, već na cieli tečaj počam od 1. siečnja pa do svrhe prosinca. Tko se tečajem godine predbroji, dobit će sve izašle brojeve naknadno. Odpravničtvo „Napredka“.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 12. U Zagrebu, 20. travnja 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Na obranu pučkoga učiteljstva.

„Obzor“ je nedavno donio članak pod naslovom: „Pučke škole“. U tom članku dokazivaše, da pučko školstvo ništa nevriedi i da je samo na teret narodu. Takovih osvada čitali smo i slušali često, te se njimi služe žalibože i oni, koji bi po svojoj dužnosti imali nastojati, da škola narodu omili, a neomrzne. Hrvatsko se je učiteljstvo po svoj prilici čudilo, što mi već prije nismo suzbijali netemeljite te osvade, — nu mi smo volili šutiti, jer smo uvjereni, da se mnogi ljudi, kad čuju pravu istinu, još većma razdraže. Ali kad se navalilo i na školu, koja je sa svoga napredka i s marljivosti svoga učitelja upravo na glasu, tad više nismo smjeli šutiti ni mi ni onaj, koga se to po službenom njegovu položaju ponajprije tiče. Zato je naš školski nadzornik I. Filipović potražio službene podatke glede škole, koju napada onaj članak, te skinuo krinku nepozvanu izvjestitelju „Obzorovu“, dokazav, da su podatci tamo navedeni neistiniti i zlobni. Taj članak preštampavamo iz 83. br. „Obzora“ doslovce:

Već od duljeg vremena počelo se je u javnih organih izticati, kako naše pučko školstvo nezadovoljava svojoj kulturnoj zadaći, te da je narodu više na teret, nego li od koristi. Netražeći tomu, ako je sbiljam tako, sve moguće razloge i uzroke, ili se je izrikom sva krivnja toga radi na učiteljstvo bacala, ili ako ne izrikom, izmedju redaka je to ipak svuda proviralo. A napokon da se toj osvadi i posve konkretan dokaz pruži, reče štovano uredničtvo „Obzora“ u br. 69. glede vugrovačke škole izmedju ostaloga i to: „A sad nam kazuju, koji primaju novake, da od vugrovačkih sinova neznam da li koji il nikoji nezna čitati ni pisati.“

Takovo neprestano osvadjivanje ne samo da ruši ugled samoga učiteljstva, nego ono pobudjuje takodjer u narodu zlovolju proti samoj školi, te je kadro uštrba nanieti svim prosvjetnim interesom naroda. S toga smatram svetom svojom dužnošću, počem sam svojim službenim položajem o pravom stanju stvari pobliže upućen, da glede te osvade na temelju službenih data sliedeće očitujem:

Digitized by Google

Što se tiče tvrdnje glede vugrovačke škole, da od njezinih učenika jedva koji il nikoji čitati i pisati nezna, to je ta tvrdnja posve neosnovana. Po službeno mi dostavljenih izkazih unovačeni su ove godine bivši učenici vugrovačke škole sliedeći: 1. Fišter Mijo iz Kučanca br. 4., 2. Židak Valent iz Goranca br. 7., 3. Galović Petar iz Paruževine br. 12, 4. Blažinović Skender iz Kućilovine br. 7., 5. Ros Ivo iz Paruževine br. 7., 6. Tešta Makso iz Paruževine br. 8., 7. Fiolić Stjepan br. 3., 8. Popović Franjo br. 7., 9. Popović Vatroslav br. 7., svi tri iz Šimučevca. Svih ovih devet unovačenih znaju čitati i pisati; za to jamči sav vugrovački mjestni školski odbor vlastitimi svojimi podpisi i to: Muslia, privr. mjestni školski nadzornik, Franjo Kašaj, občinski bilježnik, Ivo Kilašić, odbornik, Mato Kovačić, odbornik, Janko Galović, odbornik, Franjo Bolčević, odbornik, Gjuro Popović, učitelj, Ivan Popović, odborik, Stjepan Pavlović, občinski sudac.

Osim ovih novaka pronadjeno je njih 20 bivših vugrovačkih učenika za vojničtvo nesposobnimi, a svi ti znaju čitati i pisati, što takodjer svi prije naznačeni svojim podpisom potvrdjuju. A 71 bivši vugrovačke škole učenik nalazi se sada kod vojničtva, naime kod pješačtva, konjaničtva, topničtva, oružničtva i financijalne straže; te su takodjer svi pismeni, pa i to gore spomenuti potvrdjuju. Svu tu momčad poimence navadjati, bilo bi ovdje suvišno; nu svatko se može kad god hoće o istinitosti tih službenih spisa osvjedočiti u mojoj pisarni.

Odavle se dakle jasno vidi, koliko je istine u tvrdnji glede vugrovačke škole, i kako je sl. uredničtvo „Obzora“ neistinito i zlobno bilo izviešteno o tome. Što se pako tiče one obće tvrdnje, da naše pućko školstvo nezadovoljava svojoj kulturnoj zadaći, a da je tomu krivo učiteljstvo, opažam ovo:

I ja priznajem, te sam to već i u svojih službenih spisih naglašivao, da naše pučko školstvo, kakovo je sada, ne samo nije moglo, nego ni u buduće neće zadovoljavati svojoj kulturnoj zadaći; ali iz posve drugih razloga, nego li se to u javnih organih obično iztiče.

Pravi su tomu razlozi: Skroz manjkav i neuredan polazak škole, nedovoljna obskrba djece s propisanimi učevnimi sredstvi, loša i nepodpuna učila, velik broj neshodnih školskih sgrada i namještaj skroz neprikladan. U zagrebačkoj županiji jedva da će biti 30% sposobnjaka uškolano; a o tih 30% niti trećina nepolazi uredno škole. Ne u jednoj nego u mnogih školah zatekao sam od 80 – 100 i više djece po 15 – 16 u školi; a kazivahu mi, da je dobar polazak, ako ih se do 30 sabire. U obće polazak je škola tako neuredan, da je prava grozota; a sve prijave od učitelja i savjestnijih mjestnih školskih odbora bivaju posve uzalud. Nadalje se djeca jako neuredno obskrbljuju propisanimi knjigami, zadaćnicami i pisankami.

Putujuć prošle zime mjeseca studena, prosinca i siečnja po županiji, neznam da li sam našao ikoju školu, koja bi bila svim potrebnim obskrbljena; dapače još mjeseca ožujka dolazilo mi je tužba, da djeca nisu providjena svim što im treba. — Uz sve te nepodobštine nije niti jedna škola podpuno providjena svimi propisanimi učili, dapače u gdjekojih nisam našao niti spužve, niti

Digitized by Google

krede, niti tinte. K tomu je još mnogo škola, koje su više čemu drugomu nego li školi nalične, u kojih se djeca nigda zdrava zraka neuživaju, u kojih nam se naš naraštaj fizično upravo truje a ne uzgaja, u kojih su klupe, da je prava tortura u njih sjediti i raditi. Takovo je stanje naših škola; pa to su uzroci, zašto naše škole nisu i neće nigda zadovoljavati svomu uzvišenomu zvanju, doklem god se svemu tomu korenito nedoskoči. Ja sam medjutim samo u glavnom rekao, što je zbiljam uzrok neuspjehu naših škola; a tko želi pobliže o tome upućen biti, tomu sam pripravan, ako se do mene potrudi, svoje tvrdnje službenimi izvještaji i zgoljnimi čini dokazati.

Tu dakle nije nikakovo čudo, ako se slabe ili nikakove koristi od škola nevidi; dapače u takovih je okolnostih pravo čudo, ako se išta postigne. Zar nije čudo, ako dječak, koji je po računu 3, ali uredno jedva 1 godinu u školi bio, a poslie u nedjeljnu školu ni zagledao nije, ako takov velim dječak nije posve zaboravio čitati i pisati? A tako su s malom iznimkom skoro sva naša seljačka djeca do sada školu polazila, jer ja nevjerujem, da je dosadanjih godina u tom pogledu bolje bilo, nego li je ove godine. Posve je dakle neosnovano i nepravedno, da se učiteljstvo krivi i napada, što nam se školami pučka prosvjeta ništa nepromiče. Nastojmo dakle ponajprije, da djeca, koja se u školu upišu, točno i uredno nauk polaze, da su nam djeca svimi potrebitimi učevnimi sredstvi a učitelji valjanimi učili providjena, i da su škole prema svojoj svrhi dostojno uredjene i držane; nastojmo velim ponajprije svi o tome, i postignemo li to, pa ako onda i opet nebude u narodu napredka: tada se slobodno bacimo kamenom na učiteljstvo; ali dok to nebude, moram izrikom još jedanput reći, da je svaka takova obćenita potvora našega učiteljstva kriva i neosnovana. Ja neznam, kako je u drugih županijah, ali što se tiče učiteljstva zagrebačke županije, mogu mirnom sviešću reći, da je ono skroz dovoljno osposobljeno za zvanje, pa da je i sve nadahnuto najboljom voljom; ali da se uz postojeće napomenute okolnosti i uz najbolju volju čudesa praviti nemogu; to mislim, da će ovim ipak svakomu nepristranomu sudcu biti dovoljno jasno i očevidno! Toliko na obranu pučkoga učiteljstva županije zagrebačke.*

Ivan Filipović,
žup. šk. nadzornik.

Na čem da se osniva učiteljeva popularnost?

(Konac.)

2. Popularnost stiče se značajem. Ako je učitelj kao trstika, koju vjetar amo tamo ljulja, onda ga odista neće njegovi sugradjani štovati. On ima biti stalna i čvrsta značaja, negledeć lievo ni desno. Njemu je uviek težiti za jednim ciljem. Čim je plemenitiji plod, tim dulje dozrieva. Značajnost pokazuje se

* Veseli nas medjutim, što je „Obzor“ kasnije u br. 86., kad je naš list bio već u štampi, izjavio, da mu je ova obrana ugodila i da ga vesele postignuti rezultati u školi vugrovačkoj. Izjavljujuć nadalje, da negoji mržnje i zlovolje proti učiteljstvu, a preporučajuć zamjenito poštovanje i podpomaganje medju učiteljem, obć. poglavarstvom i župnikom, poziva napokon sve faktore počam od nastavnoga odjela pa do obć. šk. odbora i učitelja, da goje pučku školu najsrdačnijom njegom, jer da će njom odgojiti sretan i napredan u svakom obziru narod. Uredn.

*

Digitized by Google

u njegovu zvanju. On svoj posao, svoju službu neobavlja mekanički poput nadničara kakovoj slavici ili hvali za volju, već s toga, što zna, da od toga ovisi budućnost naroda; što zna, da je učitelj budućih občinara i gradjana. Sám oduševljen za sve, što je pravo, dobro i uzvišeno, drži si za svetu dužnost preliti i usaditi to u srdca svojih učenika. Takovu revnost, takovo oduševljenje i revnost opaziti će a i mora opaziti narod, njegovi sugradjani i občinari pa će ga štovati, postat će popularan. Najamnik ili bolje rekav plaćenik dobit će prije ili poslie zasluženu platu, a to je prezir i mržnja sugradjanâ. — Oduševljen učitelj čini svoju dužnost točno, strogo i savjestno. Kada kazni vazda je pravedan i nepristran. Nepazeći i nemareći, što zli jezici govore, ostaje dosljedan u svojih zahtjevih; strog sam sobom, nepopušta u ničem i nikada ni malo. On se kani takovih pretnja, kojih nemože izvesti; a ono, što jednom reče, čim zaprieti, to i izvede nemareć za hvalu. — Slabiša učitelja, koj onako u vjetar govori, koj se neusudjuje liepu pogledu, liepoj rieči ili morda izpraznoj hvali za volju, ukoriti ili kazniti učenike odličnjakâ i bogatašâ, prezirat će njegovi sugradjani prije ili poslie. Ponajprije će u njem opaziti slabiša njegovi učenici, a onda i roditelji. Revna pako, dosljedna i energična učitelja štuje svatko, pa ga i mora svaki štovati. Učitelj, koj je na svom mjestu, neće biti plaz i pripuz. On neće liepu pogledu za volju nastojat urinuti se u višje krugove, te ondje mirno podnositi dosjetke i neslane šale. Učitelj, koj je na svom mjestu, neda se reć bi gaziti nogama. On zna, da viši s nižimi samo zato šuruju, jer neimaju nikoga od tobož sebi ravnih. Takovi, čim dodju do družtva i drugovâ, kakovih si želiše, dat će mu onako liepo za razumjeti, da je svoju dužnost učinio, a dalje da ga netreba. Neki, koji žele, da učitelj nastoji obćiti i doći u višje krugove, imadu morda pravo; nu ja velim, da kod toga bude učitelj vrlo pazljiv i obziran. — Često u viših krugovih sakrivaju postojeće forme aroganciju, pretvaranje, hinbu, praznoću, taštinu i mržnju. A to nije doista sphera učitelju prijatna. Svaki učitelj neka dobro pamti rieči mudroga Siraha: „Druži se s onimi, koji su tebi ravni.“ — Učitelj radi medju pukom — narodom za narod, s toga mu lih i tu mjesto. Koj nastoji rekli bismo silom urinuti se u višje krugove, taj nepojmi svoga zvanja; taj nezna, gdje je mjesto njegove radionice. — Občeć s pukom — s narodom, naučit će ga poznavati, što mu je i neobhodno potrebito. Ta svaki zanatnik mora poznati latak i tvar, što ju kod svoga zanata treba. Občeć s narodom ljubezno i pristojno, nauči ga ne samo poznavati, već postaje i popularan, što mu opet njegovo zvanje olakšava. Puk ga upozna kao svoga prijatelja, pa mu s veseljem povjerava dječicu svoju; riečju, takav postupak radja ljubav i povjerenje. — Razumieva se, da i tu mora biti veoma pazljiv; netreba da bude puki brbljavac. — Občeć s narodom, savjetujuć i naučajuć ga, postaje njegovim najzaslužnijim i najvriednijim članom; naučajuć narod stiče si pouzdanje, ljubav i hvalu naroda. Liepih li plodova može steći revan učitelj; dočim često onoga, koj se silom u višje krugove urinuo, držeći ga za pripuza, izsmjehivaju. — Razborit učitelj, ako već hoće, nastojat će dopuštenim načinom utrti si put u višje krugove; nu on neće ovim za volju zapuštati i zanemariti one,

Digitized by Google

kojim će dobro doći njegov savjet, njegov nauk. On nesmije nikada i nikomu za volju svoje samostalnosti i slobode žrtvovati; on nesmije biti ničiji rob. Iskren i razborit učitelj najvoli biti medju svojimi sudrugovi; tu je on medju svojimi, tu je on medju braćom svojom. On najvoli medju braćom odmarati i veseliti se. Ta i poslovica veli: svaka ptica svomu jatu leti, i opet: kud će suza, već na oko; kud će želja, već na srdce. Razborit i značajan učitelj nedira u tudje poštenje, što je poštenu čovjeku svetinja; nu isto tako pazi i na svoje, te ga nesmije nikomu za volju žrtvovati. — Nikomu za volju nesmije popuštati u revnovanju i izvršivanju svoje službe. On mora bez svakoga obzira u svom zvanju raditi revno i pravedno, pa makar i pao u nemilost kojega mngućnika. Neka pokaže, da ima značajnih ljudi, koji se neće klanjati mogućnikom za volju sladke rieči ili posmjeha.

Razboriti sugradjani dosuditi će konsekventnomu pravo; pa i isti zlobnici morat će ga štovati. Naduta čovjeka nitko netrpi, nu žalibože, da ima i takovih učitelja, koji se rado svadjaju, misleći, da će si takovim načinom steći popularnost. Ima ih žalibože, koji traže priliku, kako će se zavaditi s obćinom, da onda tobož demonički triumfiraju. Moguće, da se takovih svatko boji, nu štovati ih vjere nam nitko neće. Takav postupak radja gorkim plodom. — Mnogi si učitelj hoće steći popularnost lakrdijom i šaljivim brbljanjem, nu ja sam absolutno proti tomu, premda opet nisam za pedantnu ukočenost, kojoj imamo zahvaliti, da je naš stališ postao karikaturom. Dokle humor nepredje granica čednosti, dotle on nikoga neponizuje; nu učitelju se nepristoji da bude glumarom. On nesmije svoje osobne časti žrtvovati, niti sám svoje osobe stavljati na ruglo. Od učitelja se punim pravom zahtieva ozbiljnost, i gdje ta manjka, tamo nije najbolje mnienje o njegovoj djelatnosti. Brbljavac je većinom i lažac, a učitelju je poštenje svetinjom; on kao navjestitelj istine i pravde ima vazda u svih okolnostih braniti istinu. Brbljavac prekoračuje često i granice čednosti. — Nepristojnim i gnjusnim zabavam neka učitelj svoje časti radi izbjegava; pa što je jednom za nepristojno pronašao, to izbjegava i drži nepristojnim, činio to prosjak ili knez. Njemu je to svejedno. Neka mi bude dozvoljeno još nešto spomenuti. A to je bratinstvo kod punih čaša s ljudmi, koji nisu našega stališa. Podloga je tomu bratinstvu traljava, jerbo se često mnogi kod toga neobziru na inteligenciju i moralitet; tu se većinom siromasi ignoruju, a bogatijim se laska. Taj „ti“ bio je često uzrokom svadji i neprijateljstvu; ima naime ljudi, koji neznadu štovati pobratimstva. A najgore je, kad si novi pobratimi bezobzirno i nepromišljeno sve odkriju, da je jedan drugomu, reć bi, u dušu vidio. Mladju svoju braću molimo, da budu pozorni, jer mjesto da si steku popularnost, izgubit će štovanje. — Razboritu je učitelju nadalje nastojati, da bude samostalan i u političkom obziru. Ni njemu se nepristoji, da se i tuj nezna orientirati, da ga vjetar poput slamke simo tamo ljulja. I on nesmije biti prikrpina bez svakoga osvjedočenja, bez suda koje mu drago stranke.

3. Popularnost učiteljeva ima se osnivati na poštenju. To je braćo važna točka, u koju nam se svim zamisliti. Učitelj živi reć bi u staklenoj kući, u koju

Digitized by Google

svatko gleda, sve vidi i opaža. Njega bismo mogli prispodobiti haljini, na kojoj se pozna i najmanja mrlja. Mi moramo biti pozorni, jer i onako nad našom glavom visi prieteći nam Damoklov mač. — Ovdje nećemo govoriti o prostom zločinu, osobito in puncto sexti, kojim neki cieli stališ osramotiše. Kod ovakova neima o popularnosti ni govora. Sviet prestane govoriti o tom, nu zaboraviti toga neće tako brzo; takovi podavaju svietu u ruke orudje, koje će on znati o svoje vrieme upotrebiti. — Zlo po onoga učitelja, kojemu se bojati takovih napadaja. Dan danas sviet drugim slične prekršaje pregleda onako kroz prste, nu tim strožije sudi učitelje, koji su takodjer ljudi. — Ta mi smo i onako svagdje kod diobe najzadnji; nam se sreća od vieka riedko nasmijala.

Često neki učitelji želeć postignuti koje mjesto, puze pred ljudmi, koje inače preziru ili morda neštuju. Takovom sgodom obećaju stvari, koje je težko kasnije izpuniti. Često žalibože neki želeć postići cilj svoj, sudrugove svoje ponizuju. Mnogi se dapače tako zaboraviše, da su pijankami nastojali za sebe predobiti osobe, koje preziru. Ovakovi neznadu, da tako radeći postaju robovi svojih štitnika. Koli žalostno je i to, kad neki učitelji, samo da ugode roditeljem, djecu im hvale, žaleći, što su ih tobož tako nepripravne od svoga kolege primili; žaleći, da će ih na skoro izgubiti, jer se ničemu od ostalih svojih sudrugova nenadaju. Kod ovakovih se obistinjuje poslovica: tko pod drugim jamu kopa, sam u nju pada. — O mnogom učitelju govore u općini: „Taj nije ohol“, „tomu je sve pravo“, „taj će sve s nami“, „taj ti onako pleše, u kakovo kolo dodje.“ To će reći dakako popularnost; dušo i srdce, što ćeš više?! — Učitelj nesmije nikada biti prostak. Onaj, koga nećudoredne osobe hvale, doživiti će, da će se nanj blatom (pogrdami) nabacivati. Sud solidnih ljudi valja, a ne onih. Popularnost stečena kod vina nedoživi obično svoga rodjendana. — Učitelj mora biti ćudoredan, jer si tim načinom pribavlja štovanje učenika i općinara; dà, isti neprijatelji morat će ga štovati. Ćudoredan učitelj jak je i moćan.

Učitelj neka je dakle neumoran, točan, čovjek od rieči, pravedan svagda i svagdje; on mora biti pripravan raditi i svoje sile žrtvovati za obće dobro. To je biser njegove krune; njezinu sjaju nemože nahuditi ni najveća zloba. — Ima ljudi, koji ga priekim okom gledaju iz zlobe, nu štovat ga ipak moraju, jer ih na to sile njegova djela. Zlo po učitelja, koj je nemaran, nepravedan, strančar, koj nepromišljeno i u nevrieme govori, koj je plaz i pripuz, koj neima nikad vremena, novaca ni sila da ih žrtvuje općemu dobru, već vazda odgovara: „kakova mi korist od toga.“ Zlo po učitelja, koj znade, da su mu sudrugovi u svadji s općinari, pa ne samo, da ih nenastoji izmiriti, već proti njim agituje. Dopustit će mi svatko, da o takovih dalje neduljim. Njihov râd ih odsudjuje; njihov râd odaje ćudorednu propast. Vrieme, što ga čovječan učitelj žrtvuje raznim zadrugam i općemu râdu donosi mu kamate, makar baš nisu zvonko srebro. Njegovi općinari vraćaju mu ljubav za ljubav; sve što čini za obći napredak, donosi blagoslov njegovu zvanju. Tako radeći posije mnogo zrnce, koje će makar i kasno donositi plod. Potomci će ga blagoslivljati, kad mu kosti u hladnu grobu trunule budu. Tako radeći, sagradit će si spomenik, koj do vieka traje. Takov

Digitized by Google

da je učitelj u školi, u kući i u svietu. Žalostno je s toga, što mnogi mladići dolaze iz internata nepripravljeni u sviet; oni dolaze u sviet, gdje im se je boriti, a sirote ga niti nepoznadu. — Ovakovi najprije zablude, pa kad uvide svoju pogrešku, već je žalibože prekasno. Često im žalibože neima pomoći.

I opet opetujem: učitelju budi ćudoredan, jer su ti inače svi darovi uma i duše uzalud. Ako ćemo onako raditi, onako živjeti, kako smo to u ovoj razpravici naveli, umuknut će neprijatelji našega stališa. Popularnost u viših mogu neki redje postići osobitimi umnimi darovi i u osobito povoljnih okolnostih. Mi im toga kao braća nezavidimo, jer njihova slava je i naša slava, pa je našemu stališu na čast. Mi ostali pako raditi ćemo skromno i čedno u gradjanskom krugu. Da li ćemo uviek postići cilj, to zavisi od okolnosti; nu mnogo možemo, kad je samo volje i uztrajnosti. Pohrvatio **Milan Kobali.**

Historija naše mjere.

Piše **Ante Cuvaj.**

(Konac.)

Sbilja se godine 1789. obratiše gradovi: Paris, Lion, Metz, Orlean i Chalon peticijom narodnomu zastupstvu Francezke.

U svibnju iste godine bude kralj umoljen, da glede toga stupi sa Englezkom u dogovaranje. U ožujku 1791. god. bi želja naroda u narodnoj skupštini pretresana, potvrdjena, te bi sastavljeno i povjerenstvo, koje bi imalo taj zaključak izvesti.

Do sada izvedene izmjere trebalo je da zaključi novo imenovano povjerenstvo, naime mjernici: Mechain i Delambre. Oni izračunaše duljinu luka od Montjouy do Dünkirchena. Nu u tu izmjeru uvukoše se računarske pogreške, i to s uzroka, što su doglasne postaje, koje su mjernici podigli, pobudile u narodu nepovjerenje, pa bi ih ovaj po više puta razorio.

Ne samo da ih je narod u radnji smetao, nego ih pače i proganjaše. Nu sve to poduzetnike nesmetaše, dok im početkom god. 1794. sam convent neizrazi negodovanje i povjerenstvo nerazpusti.

Ciela ta radnja ostade sada u mrtvilu godinu dana.

God. 1795. nastaviše po Mechainu i Delambre-u započetu izmjeru Biot i Arago do otoka Formentara. Bouvard, Burkthardt i Mathieu proračunaše taj posljednji luk. Taj proračunani luk u duljini od 12° primiše kao osnov za izmjeru zemaljskoga podnevnika.

Po toj izmjeri iznašala je udaljenost pola od ekvatora; dakle podnevni četvrtac 5,132.430 toisa, a na deset milijuntni dio, t. j. metar, dolazi 443·296 parižkih crta ili 3·163446 bečkih stopa.

Taj dobiveni osnov nove mjere urezan bi u prut od platine i po narodnoj skupštini, koja ga primi, zadnjeg ožujka 1791. potvrdjen.

Francez Pouisant i Njemac Beffel dokazivahu sada, da su se u izmjeri podnevnika od Montjouy do Formentara uvukle pogreške. S toga je opet po akademiji odaslano povjerenstvo, koje se o tieh manah uvjeriti imalo.

Digitized by Google

To se je povjerenstvo i sbilja uvjerilo, da se je pogreška uvukla, koja iznaša kod duljine metra $\frac{1}{2}\frac{1}{5}$ pariških crta. Nu pošto je ta pogreška toli malena, da se prostim okom ni nevidi, nije prvobitnom duljinom metra nikakova promjena učinjena.

Duljina metra bi na 3·163446 *b.'* opredieljena te god. 1799. za valjanu mjeru proglašena, nu tek od god. 1840. obligatno uvedena.

Kod raznih izložba uvidile su se opet potežkoće nastavše razuimi mjerami.

Opet se ustroji povjerenstvo, koje je imalo raditi oko uvedenja nove francezke mjere. Berlinska trgovačka komora glasovala je prva za jedinstvenu mjeru. Ovoj se pridruži naskoro i badenska i 14. svibnja 1861. načinjena bi u gradu Heidelbergu pravila glede uvedenja metričkoga sustava u Njemačkoj. Akoprem se u tieh sjednicah pokazalo za novu mjeru veliko oduševljenje, osta ipak sve do rujna 1865. u mrtvilu. U Frankfurtu na Majni imala se glede nove mjere izreći konačna rieč. U tieh je sjednicah novi sustav mjere primljen i po austr. zastupnicih načinjen nacrt zakonâ za uvedbu toga sustava u Austriji.

God. 1867. napravljen bi opet nacrt zakona glede pretvorbe stare mjere u metričku.

U ožujku 1871. god. odobren je taj nacrt a u srpnju iste godine je po Njeg. Veličanstvu potvrdjen tako, da se od 1. siečnja 1873. može uz novu mjeru rabiti i stara, nu 1. siečnjem 1876. postaje nova, t. j. metrička mjera obligatnom mjerom.

Monakovskomu profesoru J. Steincheibu povjereno je dogotavljanje kopija po francezkoj pramjeri. On dogotovi točnu kopiju metra, ureza ga u staklo, te je pronašao, da je taj stakleni metar, kod topline talećega se željeza dug 999·998 milimetrâ.

Isto tako dogotovi pratežu t. j. kopiju kilograma iz prozirca.

Obe te pramjere austrijske čuvaju se u akademiji znanosti u Beču.

Toliko o poviesti metr. mjere, a sada da vidimo uzroke, zašto baš taj sustav odabraše za jedinstvenu sveobću mjeru.

Mjerenje se bavi samo kolikoćom, koja je po cielom svietu jednaka; jer 10 je kod Tunguza isto toliko, koliko kod nas. Zašto dakle nebi kraj jednakih kolikoća uz originalna imena vladala i jednaka mjera? Ta dovoljno izkusismo, kako se kod raznolike mjere počinjahu silne prevare, te se k tomu još otežčavala trgovina i promet, a trošilo vrieme uzalud. Nadalje, došlo se je do te mjere jedinicom uzete iz naravi, te se je zadovoljilo sveobćoj želji, a osigurana je i pramjera u toliko, što se do nje, kad bi se poput kolinske marke izgubila, opet može doći novom izmjerom podnevnika.

Uvedbom toga novoga sustava prestaje ona mnogostručnost mjerâ, štono je do sada vladala, te se danas bavimo samo jednom sveobćom mjerom, mjerom vrlo jednostavnom i lahkom.

Nebi li se konačno i zastidili, gledajuć krojače, postolare, švelje, gospodje i gospodjice, videći ih uspješno manipulirati centimetrom, koj im je priličniji od rifa ili reza papira.

Digitized by Google

I njim je početak bio težak, i oni rekoše, zašto da rabimo centimetar, kad znademo vješto rabiti rif, rez artije itd. Čemu dakle nova mjera, kad nam dobro služi stara?

Toj tvrdnji bi i dosljedni ostali, ali da! Modejournali rabe novu mjeru, a njihovi obožavatelji da ne rade po njih!

Sve su naprednije države, videć praktičnost toga sustava, o čem se je već dosta pisalo, prigrlili novu mjeru a i mi nezaostasmo za njimi te ju danas uspješno rabimo.

Sudi s toga cienjeni čitaoče, nismo li dužni bili veselo pozdraviti taj sustav!

Učiteljska skupština banskoga okružja g. 1875.

(Konac.)

II. sjednica 24. kolovoza. Gosp. predsjednik otvori poslie dovršenoga predavanja gospodina Glasera drugu sjednicu učiteljske skupštine i pošto bi zapisnik prve sjednice pročitan i nakon nekih primjetba odobren, uzelo se razpravljati sliedeće pitanje: „Imade li razloga, da se današnja obća pučka učiona preustroji u onih mjestih, gdje se djeca sbog daleka i tegotna puta u većem broju u propisanoj dobi uškolovati nemogu? Može li se onda svrha obće pučke učione postići i u kraćoj dobi i kako bi se prama tomu škola preustrojiti imala?“

Izvjestitelj g. Dragutin Kuzminović obrazloži ovo pitanje potanko i pošto ga je on, svaki obzir na zamašaj pitanja uzimajuć, u kratko al dobro razložio, te se o njem debatiralo, prihvaćene bi sliedeće rezolucije:

1. Udaljena djeca od školskoga mjesta nemogu se u nježnjoj dobi života do navršene 8. ili 9. godine siliti bez uštrba zdravlja, da po zimi redovito školu polaze.

2. Kroz neuredan polazak škole naraste silna razlika u napredku djece, te se tim školska praksa jako zamrsi i svrha pučke škole teže postizava.

2. Djeca moraju po zakonu polaziti školu kroz 6 godina, što roditelji mrkim okom gledaju, koji jedva izčekuju, da djecu mogu upotriebiti za svoje materijalne svrhe.

4. Tim postaje mnogo zapreka od strane roditelja, te se uzgojna svrha pučke škole uništuje.

5. Kad su djeca zrelija, može se s njimi u kraćoj dobi više učiniti, zaoto

6. Neka se djeca s navršenom 8. a slabija 9. godinom života uškoluju u onih mjestih, gdje se veći broj djece sbog daleka i tegotna puta u propisano doba uškolovati nemože.

7. Neka se iz svakoga u školu udruženoga mjesta razmjerno djeca uškoluju, dokle se potrebit broj učiona neustroji.

8. U takovih učionah traje polazak 4 godine.

9. Ova 4godišta neka se ovako podiele, da prvo godište 1., drugo godište 2., a treće i četvrto godište 4. razred sačinjava.

10. Da se učevni predmeti zadrže po propisu učevne osnove.

11. Da se glede postignuća svrhe najviše 60 učenika uškoluju na 1 učitelja.

Digitized by Google

Poslie toga pozva gosp. predsjednik skupštinare na fizikalno i kemikalno eksperimentiranje gosp. Biljana ob 3 sata poslie podne, a na predavanje gosp. Pechana ob „intenzivnosti i ekstenzivnosti obuke“ sutra u pol 8 sati pr. podne, te zatim proglasi sjednicu zaključenom.

III. sjednica 25. kolovoza. Na poziv g. predsjednika čita se zapisnik prošle sjednice, koj bijaše odobren.

Na dnevnom redu bijaše danas pitanje: „Na koji način može si učitelj steći kod naroda ugled, te tim postići plodonosnu sponu izmedju škole i doma?“

Izvjestitelj toga pitanja bijaše g. Antun Verić, koj ga svestrano razloži.

Poslie debate prihvaćene bi sliedeće rezolucije:

1. Učitelj mora u svom pedagogijskom i drugom znanju stajati na visini svoje dobe, zaoto mora neprestano sa svietom napredovati te imati toliko družtvenoga takta, koliko mu treba, da tim ugledno mjesto medju svojimi drugovi i u svojoj obćini zauzeti uzmogne.

2. Znanje svoje valja da on i zbilja upotrebljuje u korist djeci, jer će ona samo onda školu obljubiti, kada vide, da ju zabadava nepolaze; isto tako i roditelji.

3. Neka država podieli učitelju podpuno uživanje svih gradjauskih prava, da se kao značajan čovjek u školi i izvan nje pokazati može.

4. Plaća učitelja neka je jednaka plaći onoga činovnika, s kojim on zakonito u istom dnevnom redu stoji.

5. Visoko vojno zapovjedničtvo imalo bi se umoliti, da i pučki učitelji dobivaju svoju plaću kod poreznih ureda, kao i drugi državni činovnici.

6. Tečajem godine nastojat će svaki učitelj, da se sastane s roditelji svojih učenika, da se s njimi o djetetu posavjetuje te jim blagodat škole, gdje bi bilo potrebito, strogost zakona i posljedice nemarna polazka škole predoči.

Zatim se predje na izbor člana za zem. škol. vieće. Glasovalo se je pismeno.

Od onih članova, koji imadjahu pravo glasovanja, dobiše za takova.

Pučki učitelj Petar Gruić 17, ravnatelj gradj. učiona Matija Valić 12, pučki učitelj Nikola Kaurić 12, učitelj vježbaonice Ivan Martinović 5, ravnatelj gradj. učione Stjepan Mućan 2 glasa, pučki učitelj Matija Puškarić 1 glas, te bude kao izabran sa većinom glasova proglašen gosp. učitelj Petar Gruić, i tim bude ovogodišnje skupštinsko poslovanje dovršeno.

Gosp. predsjednik zahvali se skupštini oduševljenim govorom na mnogobrojnom učestvovanju kod toga zajedničkoga rada; napose izvjestiteljem pitanja, perovodjam i ostalim funkcionarom skupštinskim, a naročito onoj gospodi, koja su svojimi doista uzornimi predavanji i eksperimentiranji skupštini vrlo ugodan časak i napredni probitak pribavili; naglasi osobito razborito i muževno ponašanje i svake hvale vriedno razglabanje doista znamenitih i pedagogijskih pitanja skupštinskih, te povikne konačno njihovu djelovanju „dobar uspjeh“ a skupštinarom napose bratski i srdačni „S bogom.“

Na to se odazva skupština, zahvaljujuć gosp. predsjedniku na njegovu postupnom i obzirnom rukovodstvu, te se i ova okružna skupština puna sladkih uspomena kličuć svesrdni „Živio“ povrati u svoj zavičaj.

Digitized by Google

Školske štedionice.

(Konac.)

Sad da čujemo, kako sudi o štedionicah bečko družtvo „Volksschule“ u memorandumu, što no ga prihvatila nakon svestranoga razmatranja skupština istoga družtva:

„Školske štedionice! Koli važne i zamamljive rieči izušćene najprije u Francezkoj i Belgiji a sada kolaju po ostaloj Evropi. I u Austriji začarale su mnoge plemenite ljude, želeće već u školi djecu od 6—7 godina priučiti štednji. Bez dvojbe će mnogi u prvi mah pomisliti, da će i šk. štedionice, ako se uvedu, biti poput drugih prava blagodat. Mnogi će pomisliti, da je sa šk. štedionicami isto, što i s ostalimi, koje nastoje domoljubi, plemenite duše ustrojiti već u svakom povećem mjestu. Nu učitelja nesmiju zamamiti rieči „štedionice“ u interesu samih učenika.

Koja je svrha štedionicam? — Da si narod, koj se hrani žuljevi ruku svojih, neznatan svoj prištedak na sigurno mjesto uloži za buduće potrebe. Sliedeć taj princip, morala bi onda i šk. mladež raditi, te sačinjavati posebnu klasu u obćem družtvu. Onda bismo istom mogli govoriti o štednji šk. mladeži; jer „šteditи“ reći će: uživajuć koju stvar (ovdje novac) na najpotrebitije, na skrajnje se ograničiti, — malo od zasluženа trošiti. — On, koj hoće šteditи, mora i nešto posjedovati.

Jedini svakomu dozvoljen, pristupan i ćudoredan put, kojim se dade nešto postići, do posjeda doći, jest i ostat će do vieka râd ili radnja. Valjalo bi dakle u školi prije uvesti râd, kojim će si oni, koje želimo priučiti štednji, štogod privrediti. Moderna škola ubraja u svoje područje phyzični râd, nu novčanu privredu izključuje, pošto je njoj uzbuditi volju za rad njega sáma radi. Djeca neka s voljom i s veseljem rade, i u dovršenoj radnji da im je nagrada za uložen trud i marljivost. Hoćemo li nagraditi i naplatiti râd učenika u školi, to nastaje pitanje: tko će ga naplatiti?

Morda roditelji, koji stoje medjusobno u raznih novčanih odnošajih? — Pa zar je radnja učenika takova, da bi se njom imalo trgovati? — Jedno i drugo nam je zanijekati. Školskim radom nemogu si djeca ništa privrediti, pa s toga uzroka nemože se ni pomisliti na štednju.

Štednji onih novaca, što ih djeci roditelji i prijatelji u tu svrhu daruju, manjka preduvjet, naime: vlastita privreda. Nepobitna je istina, da štednja veseli lih onoga, koj je štogod trudom i marljivošću privredio; pa s toga jedino takov prištedak ima moralnu vriednost. Znade li pako diete u onoj dobi, kad mu je polaziti školu, što će reći briga za budućnost, gdje ga netare briga ni za sadašnjost?! — Djetinja narav nepozna i nezna, što će reći: osjegurati si budućnost prištednjom; diete, kako rekosmo, ni na ono nemisli, što mu sada treba. Bilo bi i više nego nenaravno djetetu narinuti, i od njega zahtievati ono, što je lih kod samostalna čovjeka moguće, ili da se jasnije izrazimo: već postojećoj školskoj disciplini narinuti obligatornu štednju. Štednju novacâ nemožemo

Digitized by Google

dakle smatrati racionalnim uzgojnim sredstvom; pa joj s toga i nije mjesta u školi. U ostalom je škola od vajkada svojim učenikom štednju preporučala i u tom ih vježbala.

Recimo, da će se štedionice uvesti u škole. Što onda? Tu će biti pojava, koje svaki učitelj kao nećudoredne označiti mora. U svakoj školi naći će se množtvo učenika, kojim roditelji uz najbolju volju ništa pokloniti nemogu, i koje će zaista boljeti i mnogu suzu na oko izmamiti, što njihova dječica bez svake krivnje spadaju u klasu siromaka i kukavica školske obćine. Bit će djece, koja će makar i nedopuštenim načinom nastojati, da dodju do novaca — dakle lažju, licumjerstvom, a morda i kradjom medju sudruzi! Bit će i takovih, koji si neće priuštiti kupiti žemljičke ili kruha, samo da nebudu zadnji medju štedljivimi; dakle prištednjom, koja može nahuditi zdravlju. — Bit će djece bogatih roditelja, koja će mnogo dobiti, dakle i mnogo prištediti, te onda sebi u zaslugu ubrajati; tim se ponositi, sebe precienjivati a druge prezirati. Siromašniji nemogući da toliko ili morda ništa prištede, bit će onim zavidni. Hvala Bogu, da su ukinućem školarine odstranjene „kaste“, a šk. štedionicami uveli bi ih na novo.

Bit će nadalje roditelja, koji nemogući da svojoj djeci štogod u to ime poklone, smatrati će to presijom ili nepravednim porezom, a učitelja silovitim poreznikom, te će uslied toga nestati povjerenja prema školi i učitelju; prekinut će se nit, koja mora spajati školu i obitelj, ako želimo uspješno djelovati.

Mnogo je već predloga za uvedenje šk. štedionica učinjeno, pa se to i putem publicističkim pokušalo. Uprava štedionica nespada toliko na učiteljstvo, to je nuzgredna stvar. Nu viesti, koje dolaze iz Belgije o sjajnom uspjehu tih štedionica, nemožemo onako mimoići. Istina je, da su uložene svote znatne, nu još uviek nisu onolike, kako se u prvi mah očekivalo. Dopuštamo i to, da ima dovoljno primjera o koristi tih belgijskih financ. institutih. Ti primjeri nam ništa drugo nedokazuju, nego da štednja nevolju budućih vremena ublažuje; a nigdje ni slovca neuzčitasmo, da bi uplivali na uzgoj mladeži. Čudnovato je dakako, da su u čitavoj državi u kratko vrieme ustrojene tolike štedionice. Na to nam vrlo lako odgovoriti. Školstvu u Belgiji temeljem su staležne škole; tamo su naime u školah homogeni individui. Tamo ima školâ za djecu siromašnih — nešto imućnijih — i bogatih roditelja. Odnošaji na toliko uplivaju na biće škole, da one postaju škole „kastâ.“ Austrija nepozna staležne razlike u školi; nepozna je s razloga važnih po učenike i čovječanstvo. Duh austr. šk. zakona sasvim je protivan takovim školam. Naši šk. zakoni izrično vele: „U školi nepodjeljuju nijednomu djetetu prednosti razni odnošaji.“ Zakon, pred kojim su djeca svih gradjana jednaka, morali bismo krnjiti uvedenjem štedionica. Taj zakon štititi će školu; taj zakon neće dozvoliti, da se školi silom nešto narine.

S toga učiteljsko družtvo „Volksschule“, kojemu je zadaća unapredjivati uzgoj i naobrazbu naroda svoga, uvaživ sva gore navedena, izriče: „Uvedenje školskih štedionica nemože se u Austriji preporučiti s pedagogičkih razloga.“

A sad čujmo, kako je časopis „Volksschule“ taj memorandum popratio!

Digitized by Google

„Kako da mi od djece zahtievamo ono, što je odraslim i zrelim ljudem rekli bismo tek na polak pošlo za rukom. — Štedionicam bilo bi mjesto u kući, u obitelji, u školi nipošto. Za manje darove neka bude djeci dozvoljeno, da si kupe igračke ili štogod za pojesti, jer su to radosti djetinjega života, koje im moramo, a i rado priuštimo. Veći iznos neka diete preda roditeljem, nu i opet im neka bude dozvoljeno time razpolagati. U tom ih mogu onda roditelji pametno savjetovati. Koli sveto čuvstvo i zadovoljstvo radja se u srdcu djeteta, kad vidi, da je prištedjenim novcem pomoglo nevoljnomu! Kad vidi, kako nevoljnik uzdiže oči i ruke prema nebu iz zahvalnosti; kad vidi, kako lije suze! I to je dakako moguće kod djece mogućnih roditelja; gdje će novaca uzeti diete siromašnih, ako ne da ih ukrade?

Priučajmo djecu, da štede odielo, knjige i igračke; priučimo ih na red i točnost. Škola nesmije svojom autoritetom djecu siliti na ono, što se njihovoj naravi protivi. Škola kao utočište u demokratičkom duhu, gdje ni novac, ni plemstvo nedaje nikomu prednosti, nesmije nikada dozvoliti nepravedno natjecanje, naime bogatih i siromašnih. — Plod takova natjecanja bio bi: nenavist, mržnja, jal; oholost, precjenjivanje sama sebe itd.“ —

Milan Kobali.

Dopisi.

Virovitica. (Liep spomen.) Dne 14. ožujka t. g. preminu u Djakovu naslovni biskup rosonski Dr. Josip Matić, 85 god. star. Pokojnik se je rodio u Virovitici, gdje je i početnu školu polazio, na koju nije zaboravio u svom posljednjem času. U svojoj oporuci ostavio je virovitičkoj učioni 120 for., koji se imadu ukamatiti, te kamate upotriebiti za nabavu školskih knjiga najsiromašnijoj virovitičkoj djeci. Potaknut ovim plemenitim činom, smatram si za dužnost u ime školske mladeži ovaj dar objaviti.

Pokojnik si je ovim poklonom stekao nezaboravnu uspomenu, na koju će se virovitička djeca zahvalnošću sjećati. Slava mu!

Gj. Žakić,
pr. ravn. učitelj.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Njeg. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je učitelja u Ljubi Matiju Krasnika učiteljem obće pučke škole u Tompojevcih; podučitelja u Velikoj Gorici Manojla Šmida učiteljem novo ustrojene škole u Mrzlojvođici; dosadanju namjestnu učiteljicu u Lokvah Viktoriju Gršićevu učiteljicom novo ustrojene djevojačke učione u istom mjestu; izpit. učitelj. kandidata Ivana Pavoševića učiteljem u Kraljevici; privr. učitelja u Karlovcu Stjepana Lipkovca učiteljem obće pučke škole u Samoboru; dosadanju privr. učiteljicu u Zagrebu Mariju Hofbauerovu učiteljicom nižih razreda više djevojačke škole u istom gradu, te učitelja u Apatovcu Ivana Lepušića podučiteljem obće pučke škole u Virju.

— Vis. kr. zem. vlada pridielila je izpitanoga gimnazijalnoga učitelja Ivana Hoića na službovanje kr. mužkoj i ženskoj preparandiji u Zagrebu i to za struku zemljopisno-povjestnu. Rečeni je gospodin isto mjesto jučer nastupio,

Digitized by Google

te je sada učiteljski sbor tih zavoda kompletan, jer je za svaku struku namještena posebna sila. — Iz toga se vidi, da naša vis. vlada posvećuje tomu po narodnu prosvjetu toli znamenitomu zavodu osobitu brigu i mar.

— Nj. c. i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvolilo je ravnajućemu učitelju pučke škole u Mitrovici Dragutinu Beeru prilikom njegova umirovljenja premilostivo podieliti srebrni krst za zasluge s krunom.

— Privatna interkonfesijolna škola u Zagrebu. Već od nekoliko godina obstoji u Zagrebu privatna škola bez svake koncesije. Pročulo se, da je u svoje vrieme nadležna oblast učinila korake, da se ta škola zatvori, ali uzalud. Novi nam škol. zakon stupio u kriepost i uza sve to — čudi se čitatelju — obstoji u Zagrebu bez vladine dozvole škola, kojoj je predstojnikom protestant, učiteljem židov, a djeca — većinom katolici. K tomu ni predstojnik ni učitelj neznaju hrvatski. — Zato pitamo iznovice: Ima li se svatko zakonu pokoravati ili ne? Što radi nadležni školski organ, kojemu je bditi nad tim, da se zakon vrši? —

— Veleč. g. Blaž Mračić, župnik u Velikoj, preminuo je dne 7. o. m., te je oporukom ostavio „učiteljskoj zadruzi" 50 for. — Pokoj mu duši! —

— Hrv. pedagog. književnomu sboru pristupiše kao utemeljiteljni članovi občine Gaj i Grižane; zatim gg. Dragutin Pajanović, podžupan u Jaski, Gjuro Burgstaler, vlastelin u Kruškov-vrhu, Ivan Milković, obć. bilježnik u Krašiću i Lenac, odvjetnik u Jaski. Što je sbor toliko članova dobio upravo u jaskanskoj okolici ima se zahvaliti našemu revnomu sudrugu Dragutinu Korbleru, koji ne samo rieču, već i djelom svakom zgodom i prigodom podupire interese tako ovoga sbora, kako i učiteljskoga zvanja u obće. Vidi se, da dobra stvar ipak može naći odziva, kad su učitelji na svom mjestu i kad hoće, da rade i tvore. Isti je sbor zaključio, da se svi dosele u njegovoj nakladi izašli spisi i „Napredak" daju pripravnikom i pripravnicam uz polovicu ciene. Osim toga dati će se „Napredak" bezplatno po dvojici pripravnika, dotično pripravnica iz svakoga tečaja zagrebačkih preparandija.

— Podžupanijski školski odbor belovarski držao je dne 24. siečnja o. g. sjednicu pod predsjedanjem presv. g. velikoga župana Raiznera. Prisutna bijahu gg. žup. šk. nadzornik Marijan Vuković ujedno izvjestitelj; podarcidjakon i župnik crkvenski Budicki, kao zastupnik rimokat. crkv. oblasti; Marković i Simunović kao zastupnici učiteljstva; Ignjat Katkić, prisjednik duh. stola i župnik u Topolovcu, Franjo Podel, podarcidjakon i župnik u Kapeli, Milutin Bulić, prisjednik duh. stola i župnik u Novoseljanih, Antun Hada, prisjednik duh. stola i župnik u Pitomači, Dr Josip Mar. župnik u Trojstvu i Stjep. Gjurgjević, trgovac i posjednik u Pitomači kao zastupnici podžupanijskoga občinstva. — U toj sjednici stvoreni su sliedeći znamenitiji zaključci: 1. Predloženi su za mjestne školske nadzornike svi oni, koji su tu službu dotle priv. obavljali, osim onih za kalinovačku i gornjo-sredičku školu, jer se nisu nimalo pokazali privrženimi školi i njezinu napredku. 2. Dozvolilo se selu Orlovcu, da može podići školu pod uvjetom, ako se izkaže, da može prirediti si školsku sgradu i školsko pokućtvo po zahtjevih šk. zakona i kada dobije izpitana učitelja. 3. Zaključeno je, da sve občine, u kojih su područne škole, svakoga tjedna na odredjeni dan šalju kola po svećenika, koji ima katekizirati školsku mladež. 4. Odlučeno, da se pozovu obć. škol. odbori, neka bi svoje šk. proračune za buduću godinu već u mjesecu kolovozu podnieli, da se mogu u mjesecu listopadu občinam dostaviti radi uvrštenja u obći občinski proračun. 5. Občina Kapela ima se pozvati, da obzirom na veliki broj školske mladeži početkom buduće šk. godine namjesti učiteljicu. 6. Visoka će se vlada zamoliti, da razpoloživе častničke stanove, u kojih su već smještene škole, definitivno odstupi občinam u školske svrhe. 7. Učiteljem putujućim na žup. učit. skupštinu imadu občine dati podvoz i po dva for. dnevnice. 8. Zaključeno je, da se poprave školske sgrade u nekih mjestih kao Rači, Predavcu, Ivanskoj itd. 9. U Topolovac imao bi se namjestiti drugi učitelj ili učiteljica, u Pisanici učitelj grčko-iztočne, a učiteljica katoličke vjere. 10. Ima se umoliti vis. vlada, neka bi odredila, da se pokraj svake škole napravi po jedna sobica za školsku knjižnicu, učevna sredstva i druge za školu potrebne stvari. 11. Občine imadu nabaviti za svoje škole „Pučki prijatelj". 12. Ima se umoliti vis. vlada, neka bi se uklonili nekoji posve nesposobni učitelji, neka bi se neizpitani učitelji pozvali, da polože izpite. — neka bi se učevna osnova preinačila i umanjila tako, da joj bude učitelj dorasao i da se bar donekle približi i primakne obćemu zahtjevu glede pučkih škola. — i napokon neka bi se bolje i sposobnije učiteljske sile, namještene na školah manjih i neznatnijih mjesta premjestile u bolja i veća mjesta.

Razne viesti.

— U moravskom saboru predložio je zastupnik Fuchs sa svojimi istomišljenici, da se i pučkim učiteljem podieli pravo aktivnoga i pasivnoga občinskoga izbora. Na sabor ga zabaci, prošav na dnevni red. — Učitelju je po mnienju nekih literalaca mjesto lih u školi, on neka radi, nosi terete kao i ostali njegovi sugradjani, a tko da zastupa i brani interese zemlje i občine (dakle i njegove, jer je i on državljanin i občinar), neka ga glava neboli. On prima za svoj rad plaću, pa što će više?!

— Galički sabor prihvatio je rezoluciju, da se podigne na zem. sveučilištu učit. stolica za

Digitized by Google

pedagogiju i didaktiku. — Radi bismo znali, što će na to reći oni, koji vele: I pučki učitelji rado bi imati doktore školničtva.

— Školarina. Zastupnička komora u Monakovom zabacila je predlog. da se školarina u pučkoj školi ukine.

— Pravo izbora. U Pruskoj predali su pučki učitelji saboru peticiju, u kojoj mole, da se ukine zakon od g. 1853., koj im uzkraćuje passivno pravo izbora. — Dakle je i u toj glasovitoj i liberalnoj Pruskoj pučki učitelj paria, kao i drugdje! Svagdje nanj rado zaboravljaju! —

— Pomanjkanje učitelja. U Pruskoj namješteno je 4508 nediplomiranih učitelja; ovi dakle (računajuć 60 djece na 1 učitelja) 270.480 djece neobućavaju onako, kako bi ih obučavali usposobljeni i vrstni učitelji, koji su se pripravljali za težko učiteljsko zvanje. Tako je u eminentno inteligentnoj državi, a po tom sudeć je u nas kamo li bolje. Prusi s druge strane vole, da im djeca išta uče — nego li ništa i čim prije, tim bolje.

— 20. siečnja o. g. sakupila su se djeca u Dobravi u Kranjskoj poslie podne prerano u školu, te bijahu vrlo nemirna. Kad je učitelj došao, ukori ih veleć: „Vičete i skačete kao koze", a jedna djevojčica mu odgovori: „A vi stupiste u sobu kao jarac." Učitelj mjesto da postupa zakonito, povuče ju iz klupe za kose; zatim ju stane udarati po glavi, baci ju u zapećak, turiv ju nekoliko puta nogom u ledja, a napokon ju izćera na hodnik. Djevojčica dodje jedva kući, legne u krevet a 2. veljače umre. Eto primjera za svakoga učitelja, kako mora biti pazljiv i oprezan, kada kazni ili kara, te nikada da nekazni u ljutosti i gnjevu, jer je onda čovjek sličan uzburkanu moru, pa se često nu prekasno kaje. Čovjek, koj uzplamti, nije za učitelja; a da je to bila nečuvena i nečovječna kazna, svatko će dopustiti. Drugi je tuj put, a dan danas nije bora nam liepo, da se učenici volovi, magarci i mulci nazivlju. Budimo dakle trieznі i oprezni, držeći se one zlatne: um caruje! — A žalostno je i to. da su djeca nekih roditelja toli drzovita, pak još u školi. —

— Vrlo zanimivo dopisivanje. Zemaljsko vieće u Brünecku pozva posjednika plemićkoga dobra pl. Bessera u Brausenu u zapadnoj Pruskoj, da uredi žensku školu za ručno djelo, predloživ ujedno gospodju ondašnjega učitelja Schuberta za učiteljicu uz god. nagradu od 54 marke. Na taj poziv odgovori Besser ovo: „1. Učitelj Schubert nije oženjen, dakle ni gospoje neima. 2. Ministerijalni zaključci, koji se neosnivaju na pozitivnom zakonu, mene nevežu. 3 Ja neću nikada pristati na to, da se seoske djevojke mojih radnika za gospodične — švelje uzgajaju." — Vlada mu na njegovo pismo posla sliedeći odgovor: „Predlaže se majka učitelja Schuberta kao učiteljica s tim nalogom, da se odmah izbor preduzme. Ako se toj odredbi nepokorite, kaznit će vas globom od 45 maraka." — Besser odgovori ovako: „Vlada mi predlaže za učiteljicu gospodju, koje nikada vidio nisam, koju nepoznam, a uz to me hoće prisiliti. prieteć mi globom, da bude učiteljicom osoba, koja nije za učiteljsko zvanje usposobljena. Predlagati učiteljicu, a opet nalagati, da biramo, to je zaista čudnovato. Po njem. etymologiji onda je moći birati, ako su najmanje dvie kompetentice. Pa ja i inače kao utemeljitelj, uzdržavatelj i patron svoje škole imam pravo koju reći. (Tu navadja dotične §§.) Molim i to, da mi se naznači zakon, po kojem sam ja obvezan uz učitelja plaćati i uzdržavati i učiteljicu: a konačno bih molio, da mi vis. vlada uzrači razjasniti. što ona pod izrazom „ručno djelo" razumieva. Ja pod tim izrazom razumievam: „Fino švelo, pletenje itd.: čega baš moji radnici netrebaju. Djevojčicam mojih radnika treba znati: 1. Sebi, suprugu i djeci umiesiti i speći tečan kruh i dobro kuhati. Gdje toga supruga nezna, ondje suprug zalazi u krčme, opije se, a kod kuće onda proklinja pa se često i razbija. 2. Priredjivati lan, presti i tkati. 3. Prostije rubače šiti, slamnjače i haljince suprugu i dječici krojiti i šiti, a osobito krpati. 4. Muzti i praviti tečan sir. 5. Hraniti krmke itd. 6. Čistiti sobu, staju, raditi u vrtu te korun saditi. 7. Žeti, ovce strići itd. To su po mojem mnienju predmeti, koje im treba znati. Vlada mu odpravi sliedeći odpis: „U pruskih školah imadu se obučavati djevojčice po obćih ustanovah u ručnom djelu. A što imadu učiti, o tom su dobili u svoje vrieme mjestni nadzornici naputak. S toga se imadete sporazumjeti sa župnikom kao član šk. odbora, te izabrati učiteljicu i vladu za 14 dana izviestiti pod prietnjom globe od 45 mar. G. Besser obratl se napokon na ministarstvo nastave, doblvši od ovoga sliedeću odluku: „Što se tiče, to vas je vlada dovoljno uputila, nu ovo ministarstvo nemože pristati uz vladu. što vas hoće globom prisiliti. da stvar uredite. S toga će vam se opredieliti rok. do koga ima obć. zastupstvo urediti školu, opredieliti plaću te napokon izabrati učiteljicu. Ako do onoga vremena ništa učinjeno nebude, to će se pobrinuti vlada, da se škola otvori i učiteljici plaća ili remuneracija opredieli." — G. Besser uze tu odluku jednostavno na znanje, te do danas još nije ništa učinjeno; pa ipak se neusudjuje vlada toga tvrdoglavnoga patrona kazniti, koj imade u mnogom pravo, a u mnogom je opet prećeran.

— Nadvojvodkinja Marija Valerija primila je dozvolom Nj. Veličanstva kralja protektorat nad zabavištem za bečki kotar Josefstadt.

— Vorarlberžki sabor. Ultramontanska stranka podniela je saboru osnovu o pučkih školah, pošto je vladinu zabacila. Po toj osnovi pripada vrhovni nadzor crkvi, da tako svoje uzgojno djelovanje u skladu uzdrži. To crkveno pravo mora štititi država. Djeca moraju

Digitized by Google

7 godina polaziti školu. Školska godina traje 10 mjeseci, a na selu može trajati samo 6 mjeseci. Učitelji imali bi svake sedmice 28 sati predavati i uz to nedjeljom obučavati. Plaće odmjerene su učiteljem od 300—800, a podučiteljem od 200—500 stot. Ali gledaj čuda, plaće se mogu reducirati do 60%. To je po onoj, ako si komu što dao, onda mu to možeš uzeti ili umanjiti. Učiteljice dobivaju 60% od učiteljske plate. Ako n. pr. učitelj ima 200 st. plate, pa mu se ova do 60% reducira, to mu ostane **120 st.**; ako služuje učiteljica, te joj se od 200 st. sa 60% reducira plaća na **72** stot. godišnjih ili na dan **20** novčića. Tako dakle kroje ti tobožnji prijatelji vorarlberžkoga učiteljstva. Svaki je kandidat dužan 6 mjesecih badava prakticirati, a onda može uljesti u luku podučiteljske blaženosti. Podučiteljem ima biti 3 godine, onda ga istom **mogu** imenovati učiteljem s toli mastnom plaćom. Mjestni šk. nadzornik naravski je dušobrižnik. Vrhovnu škol. vlast sačinjavaju tri člana, prvi je zemalj. ravnatelj, koga imenuje diecez. biskup, drugi zem. nadzornik, i njega imenuje diecez. biskup, treći je izvjestitelj za administrativne i ekonomičke poslove, toga bira zem. odbor. Država može i predloge stavljati, te ih i obrazložiti po svom zastupniku pred vrh. šk. vlasti. Toliko dakle ta osnova dozvoljuje državi. Kruna toj osnovi je konac: „Provedba ovoga zakona povjerava se mojemu ministru za nutarnje poslove.“ Pak recite, da to nije liberalan zakon! —

Natječaji.

— **Za učitelja i orguljaša u Dubranec** (podžupanija sisačka, pošta Velika Gorica). Beriva: 400 st., 24 st. poslužbine, 15 st. paušala, 6 hv. drva za učitelja, stan i 1 jutro zemlje.

Molbenice s dokaznicami šalju se do konca travnja t. g. školsk. odboru u Dubranec putem župn. škol. nadzorničtva.

— **Za učitelja u Požegi.** Visokoj je kr. zemaljskoj vladi predloženo, da se ista učiona glede plaće uvrsti u I. razred.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 10. svibnja t. g. mj. šk. odboru putem župn. škol. nadzorničtva.

— **Za učiteljicu u Petrijancih** (kraj Varaždina). Beriva: 315 st. plate, 21 st. u ime drvarine te stan. Predloženo je vis. zem. vladi na odobrenje 400 st. plate i 42 st. drvarine.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 10. svibnja t. g. mj. škol odboru u Petrijancih (pošta Varaždin).

— **Za učitelja i orguljaša u Gornjoj Stubici.** Beriva: 400 stot. plate, 12 st. za podvornika, 15 st. paušala, stan, oranica od 741 četv. hv., vrt od 189 četv. hv. i 12 hv. drva za školu i učitelja.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 10. svibnja t. g. mj. šk. odboru u Gornjoj Stubici.

— **Za učitelja i orguljaša u Sladojevcih.** Beriva: 400 st. plate, stan, vrt, 18 hvati drva za školu i učitelja, za orguljanje 50 st. i 2 jutra livade.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 15. svibnja t. g. mj. škol. odboru u Sladojevcih putem župn. šk. nadzorničtva.

Javna zahvala.

Gosp. Ivan Dundjerović, vlastelinski šumar, sakupio je u domoljubnom družtvu 7 for. austr. vr. te ih je podpisanomu predao, da se za taj novac školske knjige kupe, i medju siromašnu djecu učione drenjanske podiele; s toga im kličem u ime sirotinje: Živili plemeniti darovatelji, i velika im zahvalnost!

Drenje, dne 7. travnja 1876.

Josip Bujanović,
učitelj.

OGLAS.

Početkom mjeseca kolovoza t. g. obdržavat će se u Petrinji izpiti za obće pučke i gradjanske učione. Prošnje se imaju upraviti na c. kr. izpitno povjerenstvo za obće pučke i gradjanske učione u Petrinji najdulje do 15. srpnja t. g. Dani izpita naznačit će se naknadno svakomu molitelju u pozivu na izpit.

U prošnji se ima očitovati (§. 7. Propis ob učiteljskom izpitu za obće pučke i gradjanske učione), kojemu se izpitu dotičnik podvrći želi, da li izpitu za obće pučke ili onomu za gradjanske učione: u zadnjem slučaju ima se takodjer naznačiti i skupina.

Prošnji se ima po gornjem §. priložiti:

a) Kratak opis životnih odnošaja i način prosvjetnog razvitka;

b) Svjedočba zrelosti, stečena na kojem učiteljištu;

c) Dokaz, da je dotičnik najmanje dvie godine u školstvu služio (§. 19. al. 2. Propisa za naobrazbu učitelja).

Ravnateljstvo
izpitnoga povjerenstva za obće pučke i gradjanske učione u Petrinji.

Listovnica uredničtva.

Gosp. X. Y. u Karlovcu. Odgovara, te ćemo uvrstiti naskoro. Slične radnje dobro će nam doći.

Gosp. F. P. u P. Uvrstit ćemo, ali nešto pokraćeno, jer je jedan od onih medjutim preminuo, pa nam se valja držati one: De mortuis nil nisi bene.

Ponudjeni članak pošaljite što prije.

☞ **Ovomu je broju priložen „Služb. dodatak“ kom. III.**

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiz. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 13. U Zagrebu, 1. svibnja 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarsko) državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Može li se dozvoliti, da školska mladež priredjuje predstave?

Kad si neki privatni zavod u jednom od manjih gradova naše domovine nemogaše nikojim načinom više steći priznanja, tad da probudi s nova pozornost občinstva, priredi dramatsku zabavu za djecu, i pozove k istoj ne samo roditelje, već i mnoge druge odličnike, da s jedne strane uzveličaju zabavu, s druge pako da pronesu o njoj dobar glas po cielom gradu, a možda i dalje.

Predstava je tekla, kako se je moglo zahtievati od djece, koja su se tomu pripravljala ne više dana, već više mjeseci. Ali to je stvar uzgredna, — glavno je, da je mnoge slušatelje uzbitila, i da se nisu mogli dovoljno nahvaliti koliko glumačke vještine djece, toliko revnosti i sposobnosti dotičnih učitelja i učiteljica. — Pa nije ni čudo, slušatelji ti, većinom prijatelji zavodu te zagovornici duha i smjera njegova, promatrahu cielu stvar više na naočale oduševljenja i zanosa, nego li sa stanovišta razumne i napredne pedagogije. Diveć se jedino sjajnomu uspjehu, nedospješe promišljavati o tom, da li je priredjivanje takovih predstava u obće po uzgoj i naobrazbu omladine koristno ili štetno.

Mislimo s toga, da nam je kao pedagogijskomu glasilu upravo dužnost progovoriti o tom tim više, što je mnogo do toga, da se naše i onako lahkovjerno občinstvo nezavadja kojekakvimi prividnimi i obsjenjujućimi resultati tobožnjega napredka.

Da su dramatske predstave obće obrazovne vriednosti, tko bi o tom sumnjao. Ta i kod starih naših Dubrovčana bijahu one veoma milom zabavom i znamenitim sredstvom naobrazbe. Ali nije jih ni tamo izvadjala učeća se omladina, već odrasli i savršeni muževi. Nevalja zaboraviti, da jedno isto sredstvo primienjeno u razno doba može donieti razne, što više — upravo protivne resultate. Mi znamo veoma dobro, da u razvitku dječjih sposobnosti nesmijemo s vida spustiti nekih zakona, te da nam je raditi postepeno i prirodno, ako hoćemo,

Digitized by Google

da djeca savršeno sazriju. Kad se u naravi umjetnim načinom izvede klijanje, onda ili neizklije ništa, ili slaba i krživa stabljika, koja nenosi ploda, i koja mora prije reda poginuti. Sve u svoje vrieme i shodnimi sredstvi. Velika je pogreška današnjega vieka, što traži ploda u proljeće, i zahtieva od djece, da budu podpuni muževi, kako u duševnom tako i u ćudorednom pogledu. Zato upravo imamo toliko „mladih staraca“, koji moraju prerano ne samo tjelesno, već i duševno poginuti. Tko promotri današnje stanje našega družtva i prouči uzroke tako zvane nervoznosti i mržnje svieta, taj će doista priznati, da je tomu, što se toliko samoubojstva pojavlja i medju istom mladežju, krivo i to, jer joj se već u djetinstvu podavalo ono, što bi imala uživati istom u doba muževno.

Istina, dječji kazališni komadi imadu posve drugi smjer, nego li komadi za odrasle; u njih se pazi više na ćudoredni moment, nego li na kazališni efekt, pa ipak je šteta, što proniče odtud, da djeca sama priredjuju takove predstave, znamenita i velika. I najmoralniji će jih komad zavesti na nemoralnost. Njim je naime predstaviti razna ćuvstva, kao: ljubav prema bližnjemu, patriotizam itd. Ta ćuvstva imala bi poticati upravo od srdca, a ona ih očituju pustimi i praznimi riečmi. Neuče li se tim pretvarati, netitraju li se najsvetijimi i najuzvišenijimi idejami čovječanstva? Koji se je priučio na daskah hiniti ljubav, neće li on u sgodnoj prilici pokušati to ćuvstvo hiniti i u samom životu?

Osim toga mladež je onako odviše sklona častolublju. Ta je sklonost sama po sebi velike pedagogijske vriednosti, ako se shodnimi sredstvi kriepi i njeguje. Nu koliko se puta prigodom takovih predstava pljeska iz neke uljudnosti, možda ljepušastom lišču, sgodnu odielu, ili smislu rieči više nego li samoj igri i pravoj zasluzi! Zar se tim nekvare djeca tako, te jih kašnje ni uz najbolju volju nije moći popraviti. Taština, sebičnost, zavidnost i jal ugniezdi se ne samo u njihovo srdce, nego i u srdce njihovih roditelja, — i to sve samo zato, da bude ugodne zabave ne toliko djeci, koliko onim, kojim hoćemo ugoditi.

Pokraj svega toga koliko se zanemari vremena, dok se priredi takova zabava. Sva druga nauka je drugotna. Uloge se uče na vrat, na nos, dan i noć. Djeca nemisle na ništa, već samo na svoju predstavu, — na odielo, na masku itd., samu obuku nesmatraju drugim do li golom predstavom. Jednom riečju, prije ni poslie predstave nisu za ozbiljno i koristno zanimanje. Nepriučaju li se tim, da više mare za zabave i veselja, nego li za pravi rad, — neotudju li se svomu glavnomu cilju?

Onaj razlog, da se priredjivanjem kazališnih predstava djeca priučavaju ugladjenosti u govoru i kretanju, nije temeljit ni odlučan. Bilo bi dosta žalostno, kad bi učitelj u tom pogledu samo tim načinom svoju mladež usavršivao. Ima škola i za to dosta prigode, k tomu mnogo bolje i shodnije. Školi je nastojati o tom, da usposobi svoju mladež, kako bi bila kadra jednom svoju znamenitu ulogu ovršivati na pozorištu života, a ne na daskah pozorišta. Jedino se tim načinom može osigurati naša moralna, umna i materijalna budućnost. Skopčajmo školu uz život, a život uz školu, i nedopuštajmo, da naša mladež trati vrieme izvadjajuć kazališne predstave.

Digitized by Google

Crtice iz pčelarstva.

(Čitao u glavnoj skupštini „hrv. ped. književnoga sbora“ **Aug. Matoš.**)

Tjelesni je sastav i prirodni nagon pčele toli divan, poredak u pčelca toli zanimiv, da čovjeka i nehotice nekom privlačivom silom vuče i goni, da proučava svojstva toga nada sve koristnoga zareznika. Prijatelju prirode neće nikada dosaditi zanimanje s pčelami, jer ga uviek dovodi na nova iznašašća i pruža mu vazda novih dražesti. Gojenje je pčela jedno od najljepših i najplemenitijih zanimanja, — njim se ne samo zabavljamo, nego i plemenimo te poučavamo. Osobito pako može učitelj iz života pčele za svoju uzgojnu zadaću crpiti veoma krasnih primjera ćudorednosti i marljivosti.

S toga, pa jer je i onako učitelju zanemarenu tu granu gospodarstva njegovati, želim sakupljenomu s b o r u prosboriti koju u kratko o povjestnom razvoju pčelarstva i razplodu pčela.

Već u spisih starih naroda nalazimo viesti o medu i vosku. Čim se je koji narod stalno nastanio, evo ga već vidimo da goji pčele i rabi med. Kako su Hebrejci med visoko cienili, znamo iz sv. pisma: „zemlja, kojom mlieko i med teče“, čim se htjelo reći: sretna, u svem obilna i blagoslovljena zemlja. Egipćani rabljahu veliko množtvo voska za mazanje svojih mumija. Osobito su pako Grci cienili med, kojim zalievahu svoje žrtve, da tim svojim bogovom omile. I Rimljani si kod bogato i razsipno urešenih svojih stolova rado ugadjahu nektarom i ambrozijom. Slaveni i Germani naučiše već 400 godina prije Isusa rabiti med, a poznato je, da Rusi i Poljaci pa i naš narod još i dan danas medicu voli. Pa i najdivlji narodi, koji se inače hrane i najgadnijom hranom, traže u šupljem drveću med i troše ga lakomo.

Uvadjanjem kršćanstva počelo se dizati i pčelarstvo i napredovalo je znamenito; nu obretom sladora i stearinke, te krčenjem šuma i oranjem livada pade ovo opet u nazadak. Ali u novije vrieme, kad se počela priroda sve to više izpitivati, našlo se dosta ljudi, koji nastojahu, kako da što bolje prouče narav pčele, da prirodjenu joj marljivost razumnim timarenjem što bolje izcrpe tim više, što moderni duh vremena naprćujuć čovječanstvu sve to više potreba, ujedno mu nastoji otvoriti za to i novih izvora, pa tako i sirote pčelice nalaze sve to više njegovatelja. Pčelarstvo se i sbilja u najnovije vrieme dnevice sve to više diže i usavrševa, pa dao Bog, da se i u nas sve to više razširi i usavrši.

Premda su i stari pčelske proizvode veoma cienili i obilno ih trošili, bijaše im polag svega toga poznavanje naravi pčele te načela o valjanu timarenju istih deveta briga. O naravi pčele, o spolu i životnom opredjeljenju pojedinih članova imadoše upravo najsmješnije nazore, koji su čovječanstvu služili samo na sramotu. I iste trnke bijahu im do najnovijega vremena oskudne i neshodne.

Koncem 17. i početkom 18. vieka dodjoše neki pozorni izpitivaoci prirode u pogledu spola pčela do sasvim novih nazora. Nu pošto su ove nazore nekoji ugledni učenjaci tobože oprovrgli, nije se opet mogao postići pravi resultat. Antun Janša po stališu seljak iz gornje Kranjske, čovjek inače zdrava i bistra uma,

*

Digitized by Google

poslie učitelj na velikoj školi u Beču, obielodanio je već g. 1774. svoje uvjerenje, da se matica izvan trnke visoko u zraku i to jedanput za cio si život zaplodjuje. G. 1789. priznade to i Franjo Huber, Švicar francezke narodnosti. Da si pčelac po okolnosti i potrebi može iz radiličnoga legla proizvesti maticu, što je za sgotavljanje umjetnih rojeva veleznamenito, pronašao je g. 1767. Širah, protestantski župnik iz Kleinbautzena u Saskoj. Najsjajnije djelovanje u tom pogledu započeo je sa svojimi doista neumornimi iztraživanji Dr. Ivan Dzirzon, rimokatolički župnik iz Korsmarkta u Šlezkoj, što jih je stao saobćivati u svom pčelarskom listu „Bienenvater". On izpostavi, da matica bez ikakva zaploda nosi jaja, iz kojih se izključivo razviju trutovi, — partheogeneza ili djevičanski izvod, — te da istom iz svakoga pojedino zaplodjenoga jajašca postaje radilica. Sam Dzirzon malo si je glavu tro dalnjim iztraživanjem ove po pčelare veleznamenite stavke, te nije mnogo radio o tom, da ta teorija steče obćenita priznanja. Barun Berlepš, posjednik Sebaha u Thüringkoj, njegov najveći učenik, nastojao je više o tom, te je sa glasovitimi zootomi i fiziolozi Dr. Leukartom iz Giesena (sada u Lipskom) i Todorom Siebaldom, profesorom na sveučilištu u Monakovu, ovu teoriju znanstveno razbistrio u zajednici sa urednikom pčelarskih u Eichstädtu izlazećih novina.

Pošto je ova teorija za samu pčelarsku znanost velevažna, pošto je partheogeneza upravo središte, oko kojega se sveukupno pčelarenje vrti, pače se bez nje umno pčelarenje niti pomisliti neda, neka mi jasnosti stvari radi dozvoljeno bude, da u nju i dublje posegnem i praktičan joj zamašaj obširnije obrazložim.

I. Matica. Poznato je, da je matica najvažnija pčela u košnici i to toga radi, što je ona jedina kadra nesti jaja, dakle od nje ovisi sav budući naraštaj u košnici. Zato je slučaj, kad matice u košnici nestane, za košnicu od veoma zamašnih posljedica, a osobito pako zimi, kad se same pčele za drugu maticu pobrinuti nemogu. Osjećajući pčelac, kako mu od matice vlastiti obstanak zavisi, poklanja joj osobitu pozornost, ljubi ju, njeguje i čuva neograničenom požrtvovnosti. U izvršivanju ovih sladkih dužnosti odlikuju se naročito mladje radilice, koje ju u ulištu vazda vjerno prate i tako rekuć njenu tjelesnu stražu sačinjavaju. Nestane li slučajno matice, sazna se to namah munjevitom brzinom u trnci. U taj čas zavlada medju njimi neki nemir te izrazujuć svojimi žalobnimi glasovi tugu i krajnju razcviljenost traže ju nekim strahom po svoj košnici. Neizmjerna ova požrtvovnost biti će po svoj prilici razlogom, što su već od davnine nazivali maticu kraljicom (jedno vrieme kraljem).

Pošto su radilice i matica ženskoga spola, naravno i dosljedno je, da obe postaju iz istovetnih ženskih jaja. Svako jaje, iz kojega se radilica izlegla, imalo je ujedno klicu matičnu, t. j. mogla se iz njega razviti i matica. Da i ista hrana prvotno razvijajućega se crvića u početku je ista i to od radilica probavljeni hranivi sok (Futtersaft). Matica dakle i radilica jesu klicom i prvim si razvojem posve jednake. Odatle sliedi, da se iz svakoga radiličnoga jajeta i iz svakoga ne prieko 6 dana stara radiličnoga crvića može razviti matica.

Digitized by Google

U dalnjem razvoju istom nastupljuje medju obima neka razlikost. Matica se odgaja u široj, većoj stanici, koja naliči visećemu žiru te se matičnjakom zove. Tuj dobiva ona hraniviju i obilniju hranu, nego li leglo radilica u ostalih stanicah. Namjeravaju li pčele radilice odgojiti maticu, to jednostavno stanicu razšire. U taj matičnjak iznese starica-matica po jedno žensko jajašce, iz kojega se za tri dana izleže crvić ili ličinka. Ako je u ležnom gniezdu dovoljno toplo te ima i dosta hrane, ostane nova matica 5—6 dana kao ličinka, a medjutim kroz to vrieme radilice matičnjak dogradjuju. Prije nego li matičnjak sasvim dograde i zatvore, obskrbe ga radilice boljom i obilnijom hranom, koja sastoji od meda i peludi a mnogo naliči mlieku te se zove matični hranivi sok. Ovaj je sok već po drugi put u želudcu radilica probavljen, dočim je hranivi sok za mlade radilice prvotni sok, probavljen samo jedan put. Kad su tako radilice mladu maticu kraljevskom hranom u obilju providile, po prilici deveti dan iza kako je jajce snešeno, zatvore radilice matičnjak, u kojem tad matica dozrieva, dok napokon po većoj ili manjoj toplini 17. ili 18. dan stanicu neostavi, kojom sgodom vješto i osobitom brzinom svojimi kliještcami zaklopac zaokruži i izreže.

Uslied bolje hrane i veće stanice razvije se matica prije i savršenije od radilica. Dočim ove trebaju za svoj razvoj 20 dana, dovoljno je matici kadkada i 16. —

Toliko glede sama poroda i odgoja matice, a sad da vidimo, u čem se matica bitno razlikuje od radilica. (Sliedi.)

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Dalje.)

Nutarnje motrenje.

Bitnost. Vidim, čujem, predstavljam si, hoću; predstava, ćućenje itd. To su čini i proizvodi naše duše, za koje mi znademo. Mi znademo takodjer za predmete vanjskoga svieta, za svojstva i čine istih. Do poznavanja predmeta vanjskoga svieta, svojstvà i činâ istih, dodjemo mi vanjskim motrenjem, za koje nam služe naša osjećala. Pita se, kako dodjemo do prvo navedenih predstava o činih i proizvodih naše duše.

Mislilo se je, da imademo za postanak istih posebnu silu u našoj duši, silu nutarnjega motrenja. Prema tomu bismo mi morali sve čine i proizvode naše duše jednako jasno motriti, što pako nije. Čin ili proizvod naše duše tim nam je bistriji, čim je u duši više narasao. Za predstavljanje znademo istom onda, kad smo si već puno predstavljali, isto tako za gledanje, hotjenje; za zamjetbu, ćućenje tekar onda, kad su ovi postali u duši; i tim bolje, čim su ti duševni tvorovi više narasli.

Od tud sliedi, da sila nutarnjega motrenja nije nešto izvan duševnih tvorova, nego u njih, jest pridjevak istih, koga možemo nazvati svjestnost duševnih

Digitized by Google

tvorova i čina. Za čin ili tvor naše duše znademo svjestnošću samoga tvora, ničim drugim. To je nutarnje motrenje, koje bismo mogli ovako označiti: Zamjećavanje, pozorovanje čina, proizvoda naše duše; sila svojstva i zakona iste, zove se nutarnje motrenje. (Neka se nabroje po dosadašnjem sile, svojstva i zakoni naše duše.)

Gdje je početak nutarnjemu motrenju. Za nutarnje motrenje traži se već prilična zrelost duše, ali ipak počima u dobi djetinstva. Naskoro, kako su osjeti postali, opažava diete svoja osjećanja; opažava da vidi, čuje, da ima predstava, da misli, da hoće. Poslie kako je ovo činilo i proizvelo — ono čuje rieči, kojimi stariji te stvari bilježe, te jih počne rabiti i za svoje predstave o duševnih činih i proizvodih, kaže: ja vidim, čujem, hoću, mislim. Isto tako biva što se tiče sila, svojstva i zakona naše duše.

Kano što smo kod vanjskoga motrenja vidjeli, da predstave postanu tim, što se sve više i više utisaka od predmeta spaja, tako zaostavi i svako nutarnje zrienje čina i proizvoda, sila, svojstva i zakona naše duše trag; ponovljenim tim zrienjem množe se tragovi, spajaju se po jednakosti te narastu do jasnih predstava o činih, proizvodih, silah, svojstvih i zakonih naše duše. Istina je, da prije vanjskoga motrenja nemože biti nutarnjega. Prije mora duša radit, prije mora u njoj štogodj postati, onda istom možemo to opaziti.

Koje se znanosti osnivaju na predstavah nutarnjega motrenja. Predstave nutarnjega motrenja možemo mi isto tako dalje obradjivati, kano i predstave vanjskoga motrenja.

Kano što postanu obradjivanjem predstava vanjskoga svieta znanja (znanosti), tako i kod predstava nutarnjega motrenja. Znanosti, koje se osnivaju na predstavah nutarnjega motrenja jesu: Dušoslovje, logika, etika (ćudoredje). Poznavanje drugih, opisivanje značajnosti i dramatičko pjesničtvo imadu jedini ovaj izvor.

Sviest.

Bitnost iste. Naši duševni tvorovi nisu nam uviek pred dušom, nego sad nam je jedan, pa ga nestane, te nam stupi opet drugi pred dušu.

Budno ovo stanje jednoga ili drugoga duševnoga tvora zove se sviest; mirno njegovo stanje nazivamo nesvjest. Da ima sviesti, to znademo; ali što je, toga neznamo. Dittes ju sravnjiva s plamenom. Kano što znademo, da ovaj postane, ako se ugljik sa kisikom spaja; kano što znademo, da je žut; da je jači ili slabiji, čim se manje ili više tih počela spaja, tako je to i sa sviešću, ali što je plamen ili što je sviest po pravoj svojoj bitnosti, toga nitko nezna.

Početak sviesti. Početak joj mora biti već u prvom tragu, koga zaostavi pojedini utisak u našoj duši, jer uzmimo, da u prvom tragu neima ništa sviesti, te sbrojimo sada 1000 ništica sviesti u pojedinih tragovih, iz kojih se od prilike jedan ili drugi duševni tvor sastoji, to ćemo kano svotu opet dobiti ništicu. Nešto je sviesti ipak već u prvom tragu, ali je ona tako slaba, da se još nemože pojaviti; tekar kada se nakupi tragova (uloga), naraste i ona. Dalje

Digitized by Google

sliedi, da ona nije ništa izvan duševnih tvorova, kano što se je mislilo, nego je nešto u duševnih tvorovih, jest jedan pridjevak istih, jer samo s njimi raste.

Objektivna, subjektivna sviest. Mi znademo, da obstojimo, da imademo tielo i dušu. (Dielimo tielo od tjelesa vanjskoga svieta i od duše), mi znademo, da duša radi, da proizvadja; mi poznajemo proizvode duše, zakone, po kojih proizvadja duševne sile i svojstva istih. Ovo znanje o nas zovemo samosviest ili subjektivnu sviest, da se uzmogne razlikovati od znanja pojedinih duševnih tvorova, čina, koju sviest prema tome objektivnu sviest nazvati možemo.

Interesantno je motriti, kako se samosviest u djeteta razvija. Kad počme govoriti, onda si još nije svjestno, zato i kaže mjesto „ja bi jeo, pio“, „Dragutin bi jeo, pio“, mjesto „ja sam pjevao“, „on je pjevao“. Diete se tu smatra jednako sa predmeti oko sebe. Istom kad mu je motrenjem postalo jasno, da razna hotjenja, ćućenja, razne predstave pripadaju njegovu biću, razlikuje se ono od drugoga svieta, od predmeta i osoba njegove okolice, razlikuje svoju dušu od svoga tiela — postane si svjestno — veli ja.

„Ja“ kano predstava. Medju 3. i 4. godinom počme diete uporabljivati rieč „ja“. U ovoj dobi razvilo se je ono duševno do uvidjanosti, da čini, kano gledanje, slušanje, mišljenje, hotjenje njegovoj duši pripadaju, da ono imade razne predstave i ćućenja.

„Ja“ je dakle predstava o pripadanju svih naših duševnih čina i proizvoda, sila, svojstva i zakona istoj našoj duši, jest predstavljanje duše naše u cielom svom razvitku. U predstavi „ja“ je predstavljajući subjekt ujedno i predstavljeni objekt. „Ja“ je jedna od najobširnijih predstava naše duše, za koju se predstavu iziskuje već prilična zrelost duše.

Predstava sama sebe. Ova predstava obuhvaća nešto više, ona obsiže naše tielo i našu dušu; „ja“ je samo prisvajanje duševnih čina i proizvoda, sila, svojstva i zakona. Obično se pako kaže mjesto predstava sama sebe (Selbstvorstellung) „ja“.

Predstava o drugih ljudih. Mi nemožemo gledati u dušu naših bližnjih ili drugih ljudi. Pomoćju svojih osjetila vidimo jim tielo, vidimo pojave na tielu, ali dalje ne. Zato se pita, kako možemo poznavati dušu drugih ljudi. Njemačka poslovica veli: „Wie der Schelm ist, so denkt er sich.“ Ta poslovica označuje nam način, kojim možemo poznavati dušu drugih ljudi sasvim liepo. Na svom tielu vidimo razne pojave, mi se smijemo, plačemo, hodamo, govorimo. Uzrok ovim pojavom znademo, on leži u našoj duši. Radost je povod smijanju; žalost, bol plakanju; razno hotjenje kretanju naših ruku i nogu, tako isto govoru. Te iste pojave opažavamo i na tielu drugih ljudi, pa zaključkom po analogiji „kad su pojavi jednaki, biti će im jednaki i uzroci“ možemo spoznati dušu drugih ljudi. Izkustvo nam potvrdjuje ovaj zaključak, te tako biva nedvojben. Ipak moramo biti oprezni, nesmijemo se dati varati; jer se znadu ljudi i pretvarati, te nam se licem pokazuju drugčije, nego što jesu. Ovo su tako zvani licumjerci,

Digitized by Google

ali i diplomati. Od tuda i poslovica francezkoga diplomata Taillerana: „Rieči služe čovjeku, da njimi svoje misli sakriva.“

Kako dodjemo do predstava viših bića, do predstave o Bogu i angjelih. Čovjek si može sva svoja svojstva puno savršenije predstaviti, nego što ih sbilja ima sam ili drugi ljudi. Tako si može zamisliti znanje svoje savršeno u sveznanje; radost samo o tom, što je liepo i plemenito; hotjenje samo onoga, što je plemenito, i koje hotjenje onda ništa neprieči; — tako redom. Sva ta svojstva sakupljena u jednom biću podaju predstavu o najsavršenijem biću; — predstavu o Bogu; razdieljena u pojedina bića, predstave o angjelih, svetih itd. I zločesta svojstva dadu se predstaviti ili pojedince ili sakupljena u pojedina bića — vragove. —

Dakako, da si mi nemožemo ništa drugoga savršena predstaviti, nego što sami imamo. Čovjek bi rado, ono što osjeća i misli, sebi i drugim predočiti; čovjek je za nas najsavršenije biće ovoga svieta, zato i vidimo, da se predstavlja Bog ponajviše u obliku čovjeka. — Buduć da tielo prieči duh da dodje do žudjene savršenosti (pomanjkanje osjećala), zato držimo, da su Bog i angjeli bez tiela, da su prosti duhovi. Kipoborstvo imalo je upravo u ovoj dilemi našega mišljenja o Bogu svoj izvor. Neosnovana je tvrdnja: „Čim čovjeka duševno više usavršiš, tim postane bezvjerniji“; jer čovjek, koji je nerazvijena duha, koji samo tjelesno živi, nije si nikada kadar predstaviti duhovnoga Boga, Bog mu je sasvim materijalan, pun strasti, kano što i on. Ovo nam potvrdjuje poviest. Grčki bogovi bili su, kao i isti Grci puni strasti; pa su Grci bili ipak narod dosta razvijena duha. Kod drugih naroda bijaše i jest bogoštovlje puno surovije. Narodi, koji su na najnižem stupnju duševnoga razvitka, kano današnji crnci u Africi, imadu fetišizam ili obožavanje tjelesa. U koliko je kod Židova staroga vieka pomanjkavalo pojedinih duševno savršenih ljudi, kadrih cieli narod uzplamćivati za vjeru u jedinoga Boga Jehovu, u toliko je fetišizam ili obožavanje tjelesa sve više i više bujalo, i imalo je uzroka u inače slabom duševnom razvitku istoga naroda. U samoj katoličkoj crkvi imademo u dobi srednjega vieka ili u dobi duševne surovosti obožavanje amuleta, sv. moći: kosti i drveća.

(Sliedi.)

Ruža.

Napisao **Drag. Hirc.**

Radi svoje ljepote i ugodna mirisa svim je naobraženim narodom ruža omiljela, a kod nekojih izvrgnu se ljubav k ružam u pravu zanešenost. Ruža bijaše i jest znak ljubavi, čistoće i nevinosti. Mislilo se, da joj je domovinom Azija; nu svaka strana svieta ima svoje osebite vrsti.

Sjevernim putnikom ugadja oku liepa „Rosa blanda“. Gojenje ruža vrlo je staro. Prije dvie tisuće godina cvala je ruža u vrtu Semiramide, babilonske kraljice, a u Kini odavna je poznata. Marljivi Kinezi goje dvie vrsti, od kojih prave ružično ulje.

Digitized by Google

I Grkom bijaše ruža poznata. Anakreon veli, da je biela ruža postala od morske pjene. Kod Grka i Rimljana nošahu djevice i mladići biele ruže u hramu svojih bogova i božica. Kad je Adonis ranjen od vepra u dubravi ležao, priteče mu božica u pomoć. Morala preko ružičnog grma cvatućega bielimi ružami; tuj se okrvari na bodljah, a ruža procvala crveno.

Druga nam priča pripovieda, da se je Amon, plešući na Olympu, dodirnuo svojimi crvenimi krili nektara, te prebaciv ga, obojadiše sve ruže i podieli im ugodan miris. Muhamedanci pripoviedaju, da su sve ruže postale od suza njihova proroka; zato svaki Muhamedanac pazi, da nebi koju ružu pogazio.

Liep oblik, boja i miris ruže bijaše uzrokom, da su stari Grci i Rimljani kitili ružami svoje hramove i trupla slavnih muževa njimi obsipavali. U prijašnja vremena pripisivala se ruži neka tajna moć liečenja i mnogo se o tom pisalo. Dan danas pravi se od ruža ružično ulje, ružična mast, med i voda. — O nijednom cvietu neima toliko pjesama, kao o ruži. Da bi čovjek sve pokupiti mogao, čitava bi to bila knjižurina.

U Rimu svetila se treću nedjelju po uskrsu zlatna ruža, a taj dan zvao se Dominica in rosa.

Tu ružu podielio bi papa kojoj kraljevskoj kući. God. 1855. dobi ju carica francezka, a god. 1867. kraljica španjolska. U 13. vieku nošahu gospodje krunu složenu od samih ruža. Najsiromašniji nadničar, kad je udavao svoju kćer, dati joj morao kiticu ruža.

Kod Rimljana postigne ruža vršak svoje slave; ali joj i naskoro ciena pade. Spavaća soba Nerona bijaše sva ružami okićena, a zidine soba tako uredjene, da se mogahu kretati, predstavljajuć četiri godišnje dobe. Mjesto kiše, sniega ili tuče padali su milijuni ružičnih latica. Nero jednom na ruže potrošio 30.000 for. Heliogabal kupao se u vodi punoj ružami. Buduć, da se ih mnogo trošilo, moralo ih se i mnogo gojiti. Iz Aleksandrije i Nove Kartage dovažahu u Rim brodove pune ruža. Kod razkošnih gostba i pijanka vjenčahu si glave i kupe ružami, nasipavahu pod po pedalj visoko ružinimi laticami, nadievahu njimi i iste jastuke, a za objeda obsipala je goste čitava kiša listića, tako da se u njih višeputah i pijanice podaviše, kako nam se to pripovieda.

Rimljani posvetiše ružu Aphroditi i Diani; a Dionysos, bog vinove loze, prebivaše u cvietnoj Tilidi ili ružičastom Pangeonu. U ovo doba poznavahu Rimljani samo četiri vrsti ruža i to: ružu šipčanicu, sitnolistnu, srčastu i stoperku. (Rosa canina, pimpinellifolia, gallica i centifolia.) Plinius spominje deset vrsti ruža, a za najstariju vrst smatrahu neku bielu ružu; osim ove poznavahu još i sumporasto-žute, tamno-žute, jasno-crvene i rumene. Neku vrlo rano cvatuću vrst dobivahu iz Campanije.

Za ružu mjesečarku kažu, da je najprije gojena u Kartageni. Rodske ruže bijahu na glasu i po njih dobi cieli otok ime. Od ovdje raznesoše ju Rimljani po svem širokom carstvu. Kako se vidi, ruža igraše u klasičnoj starini vrlo važnu ulogu.

Digitized by Google

U srednjem vieku, kad je mnogo toga propalo, zaboravi se na gojenje ruža, dok ju opet nepočeše gojiti Benediktinci, te im je uz svaki samostan bio i vrt ružičnjak. Ruža je resila mnogi grb i prsten starih vitezova, a u poviesti svakomu su poznati krvavi bojevi biele i crvene ruže kuća York i Lancaster god. 1399—1486 u Englezkoj.

Od ruža dobila je krunica njemačko ime „Rosenkranz“ utemeljen po Dominiku Gusmanu.

Najveći gojitelj i razploditelj novih suvrstih je Francez i Englez. Poznajemo ih sada do 3000 vrsti. Najveće čudo ruža je Bankova ruža u Toulousu u Francezkoj; 57 godina je stara, grane imadu u promjeru od 15″, a deblo 2′8″. Kad cvate, ima na njoj do 50.000 cvjetaka.

Liepa je ruža stoperka (Rosa centifolia). — Pripovieda se, da ju je Aleksandro Veliki u Evropu donio; a još je ljepša njena odlika „Rosa centifolia muscosa.“ Ova cvate crveno-morgovasto, bliedo ili bielo crveno. Čaška i stapke obrašćene su kao mahom, a kod jedne vrsti i list je obrasao. Od latica stoperke pravi se ružično ulje. Od cente latica dobiva se samo ½ lota ulja, zato je i tako skupo. Kod toga se postupa ovako: ruže se bace u mjedenu retortu, poliju vodom i polagacko destiliraju; tekućina, koja izcuri, ružična je voda, na površju koje pliva ružično ulje. Ovo tako miriši, da je dostatno umočiti iglu i ubosti ju u rubac, pa će ovaj mirišati nekoliko mjeseci. Ružičnoga se ulja mnogo pravi u I. Indiji, Kašmiru, Perziji, M. Aziji, Siriji i Egiptu. Od slavjanskih se naroda mnogo tim zanimaju jugoslavenski mravi — Bugari.

Kod nas poznata je svakomu ruža šipčanica (Rosa canina). Plod od šipčanice se jede, dobar je liek proti crvom, a hasnovit i proti trakavici (Bandwurm).

Osim šipćanice cvatu u našoj domovini sliedeće ruže: Rosa pimpinellifolia, spinosissima, alpina, gentilis, reversa, rubrifolia, sempervirens, arvensis, repens, rubiginosa, colina, pomifera, gallica i pumila. (Vidi Flora Croatica str. 132.)

Meni su skoro sve ove vrsti poznate; nu mogu reći, da su najljepše R. gallica i alpina. Prva ima najveći cviet od svih naših divljih ruža i ugodno miriši, a druga je bez bodlja i ima grimizno crveni cviet. Raste po Velebitu, Ivančici i Kalniku. Rosa repens cvate bielo, a ima puzeće stabljike.

Po naših je ružah naći babuške nalik mahovini, većkrat liepe i velike, a potiču od ružinog babuškara (Rhodites rosae). U njoj neprebivaju samo njezini proizvoditelji, već ima i drugih babuškara kao stanara (Einmiether, inquilinae), onda podmuklica, koji prebivaju u njihovu tielu.

Dopisi.

Iz podžupanije križevačke. Svatko nas se jošte živo sjeća, koli se je radostan i veseo glas raznio premilom domovinom, kada je u život stupio zakon „o slobodnom udruživanju“. I mi pozdravismo taj prehvaljeni zakon s najvećim oduševljenjem kao znatnu polugu općemu napredku.

Digitized by Google

Da se i mi te blagodati naužijemo, da i mi koju doprinesemo boljku zaostaloga nam — žalibože — naroda, stanu se naši sudrugovi mal ne po svih gradovih i povećih mjestih dogovarati, da osnuju „učiteljska družtva“. Tako stupiše u kolo i naši Križevčani p. g. u siečnju. Da si taj velevažni dan što dublje u srdca urežemo, kojega bi položili prvi i temeljni kamen našoj zajednici, priredište za dan prije, t. j. za 2. veljače m. g. „tombolu s plesom“ na korist našoj „učiteljskoj zadruzi“; pozvaše i nas vanjske k toj liepoj i ugodnoj, s plemenite svrhe još ljepšoj i ugodnijoj zabavi, a drugoga da se dana posavjetujemo i sastavimo družtvena pravila.

Koliko se dobro još danas sjećam, odazvasmo se u prilićnom broju pozivu privr. odbora, preinaćismo u nekih točkah gotovu jur osnovu pravila i udarismo prvi pečat toj našoj zajednici.

Privr. odbor odaslao je pravila našoj vis. vladi na potvrdu. Dogovorismo se, čim ova prispiju potvrdjena (čemu se ozbiljno nadasmo), sastat će se privr. odbor i utanačit rok prvomu ped.-didakt. sastanku.

Cielu dugu godinu izgledasmo potvrdjenim pravilom u susret. Godina minu, ali pravila — neima — te ih neima. Znali smo doduše, da naš visoki kralj. vladni odjel zabavljen bio što novim zakonom, što provedbenimi naredbami i drugimi institucijami narodnjega školstva, pa zato mućasmo kao mramor. Kad al nam istom ove godine javi opet privr. središnji odbor, da je visoki vladni odjel povratio mu pravila s pozivom, da ih u nekih točkah preinačimo. Ajde opet u Križevce! Bilo to upravo na sv. Sebastijana i Fabijana. Kad tamo, posavjetovasmo se — na našu žalost: „Čemu nam družtva? Zašto da trošimo, kad se na naše predloge obazirati nebude?“ I evo ljubezni čitatelji! opet nam jedan dokaz, kako liepi i koristonosni podhvati pri zametku sahnu, kad im nije potrebne vlage, koja bi ih hranila, kad njim nije topline, koja bi ih razgrijala, kad njim nije pomoći, koja bi ih poduprla. I tako nam se je družtvo prije godine rodilo, kojemu smo se veoma radovali, nit se je moglo na vlastite noge staviti, a moralo je ostaviti svoj vidokrug za sada a odreći se djelovanja. Tješimo se ipak tim, jer će se slični sastanci sa istom zadaćom, po zakonu pod predsjedanjem našega žup. nadzornika sazivati. *

Čujemo, da će se za podžupaniju križevačku prvi sastanak držati već u svibnju; jer je onako tegotno za nas putovanje zimi radi veoma loših puteva, slabe odjeće itd. Kada će biti taj prvi sastanak i o čem se bude viećalo, javit ću u svoje vrieme. Svakako molimo u interesu obćem našega g. žup. nadzornika, da nas za dobe o njoj izviestiti izvoli, da nas upozna sa dnevnim redom razpravljati se imajućih temata, ili sudim, da nebi sgorega bilo, da nas pozove,

* To nas još neuvjerava, da nebi trebalo učiteljskih družtva, pače upravo te okolnosti neka nas nukaju, da se gdje i u koliko samo moguće udružujemo. Turiv ruke u džep te izčekujuć sve samo od vlade i njezinih organa, nedočekasmo se tako brzo bog zna česa, jer su i u vis. vlade i njezinih organa pune ruke posla, a i njoj je svladati svakojakih pa i velikih zapreka. Da se odobrenje pravila tako otegnulo, nije kriv odjel školski, nego onaj za nutarnje poslove, jer takove stvari spadaju u njegov resort. Nemojte dakle biti mlitavi — samo radiša stiče. I u Cislajtaniji pa i u našoj Krajini drže se službene učit. skupštine, pa opet obstoje ondje tolika i tolika učit. družtva! — Ur.

Digitized by Google

da svaki svoju prije pismeno reče. Tako se može odabrati ono, što je najnuždnije za razpravljanje; premda neznamo, česa bi se imalo najprije poprimiti, jer ima odviše toga, što stoji na putu naobrazbi, uzgoju i napredku.

Naš nas je g. nadzornik već jednom posjetio, resp. učione razgledao. Mi ga svi obljubismo! Dao bože, obljubio on i nas! Prve će godine morati, uz svu svoju najbolju revnost u službi, više toga gledati kroz prste, jer je još mnogo toga, u čem si svi nismo na čistu. Ali ga uvjeravamo, da ima u nas puno dobre volje, uztrpljivosti i marljivosti, da koristimo narodu!

Naše je svećenstvo, bez malene iznimke, prijateljski dočekalo i primilo g. žup. nadzornika. Živili! Samo od sporazumka i sloge izmedju svih zvanih faktora biti će narodu koristi. Budimo si prijatelji u zajedničkoj zadaći, podupirajmo se; jer će po tom samo biti olakoćena nam zadaća, a narodu prave i valjane koristi od crkve i učione.

Toliko sam želio već kroz dva mjeseca u kojem škol. listu čitati; ali vidim, da smo manje više svi dremežljivi, da se jedan o drugoga oslanjamo. To nevalja! Tako bi i godine prošle, pa se nebi ništa čulo i čitalo o školstvu naše stare županije (sada podžupanije).

Braćo! znadem, da vas premnogo više toga tišti. Dajte oduška svojemu srdcu, samo nam neka bude istina u peru. Istinom samo možemo tolike i premnoge rane liečiti, s kojih naše školstvo boluje, ma se i ova ovoga ili onoga neugodno dojmila. Nevalja samo u osobu, nego u stvar. Nastala je ozbiljna hora; jer se s više strana na nas krivnja baca: „Zašto je naš narod zaostao.“

Jedan vanjski član bivšega **„privr. odbora“.**

Iz Požege. Žao mi je, al moram ponajprije priznati, i to na sramotu našu, da je dopis iz Požege vrlo riedka ptica u „Napredku“. Mnogi će misliti: ti šijački meštri baš mora da živu kao bubreg u loju, dok nejadikuju, te se netuže na lošu plaću. E bies ga znao, možda nam je ipak bolje nego vrbovačkomu školniku, pak netražimo više, „nego što zaslužimo“. Vaš je dopisnik sjegurno imao na pameti Spasiteljeve rieči: što nećeš da tebi drugi čini, nečini ni ti njemu“, kad je ono u 2. broju o. g. vrbovačkomu učitelju onako čestito rekao, kolika ga plaća ide po zaslugi. Al znajte, one dvie bisage, što jih, kako kažu, nosimo s prieda i s traga, nefale ni g. župniku, a bormeš nemanjkaju ni sirotici meštru, i ako su ovomu posljednjemu sa silna bogatstva i mastne plaće sve bisage, vreće i kese — prazne il volja Vas pune praznine, to Vam u onih bisagah nemanjka nikada blaga, što su ga ljudi okrstili tudjimi i svojimi griesi. Al što to pišem! — U petom je broju o. g. našega „Napredka“ uvriedjeni školnik nastojao onomu dopisniku, koj ga je u 2. broju onako nemilo čvaknuo, vratiti milo za drago. Meni ga je žao i s jedne mu to strane zamjeram, nu moj mu komplimenat, što mu je pošlo za rukom, da toli sjajno iztakne mar onoga dopisnika za vrbovačku učionu, što ga je pokazivao prigodom izpita. Jeste li si zapamtili sadržaj onoga dopisa iz Vrbovca u 5. broju o. g.? Nu, sudite, treba li onomu gospodinu ljepše hvale i priznanja za njegovo neumorno djelovanje oko napredka povjererene mu učione?! —

Nam dadoše po sreći prvi red. Ponajprije htjedoše nam dati drugi red s popravkom, t. j. gradski otci nakaniše za ovu šk. godinu uvrstiti gradj. dječ. učionu u drugi a tek sliedeće šk. godine u prvi razred. Nu vis. zem. vlada nije htjela toga potvrditi, nego je zahtievala, da se učiona namah uvrsti ili u

Digitized by Google

prvi ili u drugi razred. I na to zaključiše naši zastupnici, da ovu učionu uvrste u prvi plaćevni razred. Prava je sreća, što su to naši zastupnici zaključili prije, nego li je zagrebačko zastupstvo onako liepo i po glavni grad dostojno razredilo svoje škole, jer da su čitali one sjajne govore, možda bi se i u nas našao koj Egersdorfer. Ovaj gospodin možda ni nezna, koliku je uslugu učinio ugledu zagrebačke grad. blagajne i imovini gradskoj izjaviv u obće, da bi ona — molim Vas nesmetnite s uma, da je Zagreb glavni grad Trojednice — došla do — ili bolje bila bankrot, da joj teret za učione naraste na 20.000 for. Da za tu izjavu g. Egersdorfera znadu babe iz „Ciganjske varoši", ja sam uvjeren, da bi mu votirale adresu povjerenja, a možda i drugu kakovu počast priredile.

Nemogu pojmiti, kako se nekoj gospodi u zagrebačkom zastupstvu hoće šaliti. — Mislite li, da on sbilja misli, da je učit. služba tako laka, kao što bi po prilici bilo na mjesecu igrati. — Ali da malo šlabikati, ajnmalajns, pak črčkati pismena po Klaićevih i Grajnerovih „Vorschriftih", to ti je sve! A zato 800 for. na godinu — mladić od 20 godina? — hahaha! Čujete, učitelji, vi ste lakrdijaši, nekvarite posla obljubljenomu zagrebračkomu „Volkskomikeru" S. Neumanu. — A kr. zagreb. škol. nadzornik Suhin? — Rekoste g. uredniče, da je karakteristično, što je on šutio, meni se pako čini karakterističnije, što su drugi govorili, prema onoj: Reden ist Silber, — Schweigen ist Gold! Bogme i ja volim zlato i to tim više, što srebru, kako uvjeravaju Englezi, pada ciena. Prijatelj Joso ili koj drugi drug od sv. Duha neka upita svoga kr. grad. nadzornika, hoće li mu biti s voljom, ako o sliedećem božiću obidje bar bogatije kuće u sv. Duhu s tri capina i ogromnom, liepo izšaranom zviezdom. Od njih doduše koliko znam, nijedan negusla, al mogao bi žveglicom pratiti pjevače, pak eto nekomu Lehrera po ćefu. Nu dosta o tom! Većina zagrebačkoga zastupstva, koja je glasovala za tako sjajne i na čast gradu Zagrebu služeće plaće gradskih učitelja jedva je zaslužila ovaj spomenik u našem „Napredku".

U koliko se sjećam, nije Vam nitko od ovdje javio, kako su u požežkoj podžupaniji klasifikovane učione. Nadam se, da ću zadovoljiti i Vam i štov. čitateljstvu, ako redom priobćim, kako su koju učionu dopitali i zato evo Vam azbučnim redom svih učiona požežke podžupanije:

1. Brestovac, plaća 315 for., stan, vrt, 8° drva, 35 mjerova suraži. 2. Buk, plaća 350 for., stan, vrt, drva. 3. Cernik (učitelj), plaća 500 for., stan, vrt i drva. Cernik (podučitelj), plaća 300 for., soba u šk. sgradi i 4° drva. 4. Kaptol, plaća 500 for., stan, vrt, 8° drva, dva vinograda; 10 for. iz crkvene blagajne. 5. Kula*, plaća 500 for., stan, vrt, drva; 3½ jutra livade. 6. Kutjevo, plaća 600 for., stan, vrt, drva; 2 i pol jutra livade; 52 for. od kutjevačkog dobra. 7. Pleternica, plaća 400 for., stan, vrt, drva; oranica, vinograd, šljivik; 35 f. iz crkvene blagajne. 8. Poreč,* plaća 350 for., stan, vrt, drva. 9. Ruševo, plaća 450 for., stan, vrt, drva. 10. Skenderovci, plaća 400 for., stan, vrt, drva. 11. Stražeman, plaća 315 for., stan, vrt, drva; 50 mjerova raži, 10 ak. vina. 12. Svi sveti, plaća 350 for., stan, vrt, drva; 63 f. od kutjevačkoga dobra; 3 i pol jutra livade. 13. Velika, plaća 450 for., stan, vrt, drva; livada; 12 for. iz crkvene blagajne.

Osim toga otvorit će se u Gradišcu i Jakšićih škola, učitelj će uživati uz stan, vrt i drva 400 for. plaće; u Jakšićih namjestit će i podučitelja, pak jer je u toj šk. občini velik broj stanovnika grč. nesjedinjene vjere, morat će podučitelj biti grč. nesjed. vjerozakona.

Podielite li dohodak ovih škola razmjerno, to ćete se uvjeriti, da na svaku dolazi nešto preko 430 for. uz stan, vrt i drva; samo nekoje učione imaju osim

* Spada k župi kutjevačkoj.

Digitized by Google

toga beriva u naravi i zemljište. Žao mi je, što vam nemogu javiti, kako su dotirane učione u pakračkoj podžupaniji, nu nesumnjam ni najmanje, da će Vam koj drug iz one podžupanije pisati.

Naš je grad. šk. odbor predložio a zastupstvo gradsko zaključilo, da se požežka obća pučka djev. učiona pretvori u osmorazrednu višju djev. učionu i to tako, da se već 1. listopada t. g. otvori peti, a svake dalnje godine po jedan višji razred. Vis. zem. vlada uzela je taj zaključak predbježno sa zadovoljstvom na znanje, te očekuje samo potanje izviešće o plaćah. što su namienjene učit. osoblju i o lokalitetih, u koje će se smjestiti višja djev. učiona. Za sad Vam javljam samo to, da je mj. šk. odbor izabrao iz svoje sredine pododbor, koj ima šk. odboru predložiti, kamo da se smjesti višja djev. učiona, koliko će trebati za prvu godinu učit. sila i koja da se plaća predloži vis. kralj. zemalj. vladi. Tom jem odboru predsjednikom mj. šk. nadzornik presv. g. M. Kraljević, a pozvat će se k sjednicam i ravnatelj gimnazije požežke A. Mazek. Čim se o tom što stalna odluči, javit ću Vam. Još mi je dodati, da se klasifikacija požežke učione neproteže na djevoj. učionu, na kojoj službuju sestre milosrdnice. Mogao bih Vam koješta pisati o toj djev. učioni, nu ja volim šutiti o takovih školah. „Vienac" neka, kad mu se prilika pruži, i opet svoje čitatelje izviesti o dramatičnoj predstavi u zagrebačkom samostanu, mi znamo, koliko i kako nam je cieniti takove predstave, a bormeš i izviešća sama. Ja sam tvrdo uvjeren, da će pripravnice biti i marljive učiteljke i vrle domorodke, ma one izašav iz učiteljišta i neimale pojma o dramatičnoj umjetnosti, i usudio bih se primietiti, da bi se takovim čestim predstavljanjem uzgojile ne doduše dobre učiteljice, al posve nešto drugoga. Napokon nebi mi bilo težko dokazati svakomu, da se neke učenice, koje su u samostanu zagrebačkom deklamovale, te istinito (?) i ćutljivo izlievale svoju ljubav prama domovini, danas stide hrvatski govoriti. Neka mi se nereče, da sam neprijatelj duvnam; možda nitko više nepriznaje njihove revnosti od mene, ali ja govorim samo o dramatičnoj predstavi pripravnica u zagrebačkom samostanu. Imade ljudi, koji su sjegurno najveći prijatelji duvnam — ako već mene nećete takovim priznati, — pa ipak i oni osudjuju takove predstave. — —

Dosta je. Dopis mi se i onako odveć razvukao. Imao bih Vam jošte štogod javiti, al ostavljam to za drugi put. —x.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanje. Njeg. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je izpitanu za pučko učiteljstvo kandidatkinju Anku Bučekovu učiteljicom djevoj. obće pučke škole u Suhompolju.

— Zastupstvo obćine Popovača u Moslavini zaključilo je Miji Dolenčiću, slušatelju kr. zem. preparandije u Zagrebu, počam od 1. siečnja o. g. podieliti godišnji štipendij od 200 for. — Takova obćina zaslužuje doista javno priznanje. To pako može biti ponukom i dotičnomu pripravniku, da bude sve revniji, i drugim obćinam naše domovine, da podupiru svoje sinove i tim predusretnu oskudici učitelja, koja u istinu prieti našoj domovini.

— U novije vrieme uči se varaždinska šk. mladež gimnazijalna i pučkih škola gombanje u Graberju. Školski je odbor na predlog načelnika Dragutina Pusta zaključio, da se privremenomu učitelju podieli u tu svrhu mjesečna podpora, što je i gradsko zastupstvo odobrilo. — A kod nas u Zagrebu odbili su molbe nekih učitelja, koji su gradsku djecu u tom predmetu poučavali ne od svoje domisli, već na poziv dotičnih rav. učitelja, s izgovorom, da su razredni učitelji obvezani i u tom

* Ovdje nisam spominjao požežke dječačke i djevojačke učione, a to zato, jer one spadaju pod gradski, a ne podžupanijski škol. odbor.

Digitized by Google

predmetu poučavati. — Da li dotičnici pako razumiju isti predmet ili ne, i da li se od njih zahtievati može, da ga razumiju, to je deseta briga gg. školskih odbornika.

Razne viesti.

— Književnički jubilej dr. Frana Palackoga. Slavljeni historiograf kraljevine Češke, dr. Franjo Palacki, dovršio je ove godine veliko i glasovito svoje djelo „Dějiny národa českého“ (Poviest naroda českoga), koje mu je češki sabor god. 1831. povjerio da izradi. — Banketu, kojega je priredio na čast slavljenomu historiografu češki klub, prisustvovala je najviša češka aristokracija, prvi češki rodoljubi, gosti iz raznih slavenskih krajeva, a Hrvate zastupaše urednik „Obzora“ i zastupnik naroda J. Miškatović. — Od svih strana stigoše slavljenomu mužu čestitke, pa i grad Zagreb, kojemu je već odavna počastnim gradjaninom, „Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti“, „Matica hrvatska“ i „Historičko družtvo“ čestitaše mu žicom.

— Skupština učiteljicâ. 6. travnja sazvao je šk. nadzornik Swoboda sve učiteljice svojih kotara Mariahilf i Neubau, da viećaju o ručnom dielu. 20 ih je glasovalo za to, da se u 8. razredu imadu učenice vježbati na šivalu, a 20 proti. Šivanje proglasiše najvažnijim predmetom; prve godine imadu učenice šivati, a poslie i krojiti. Vezenje bojami nespada u školu. U mjerenju imade se obćenito (cieli razred) obučavati i vježbati. Skupštinarke se izjaviše, da imadu učenice dovoljno vremena uvježbati se u navedenom ručnom djelu. Napokon se viećalo i o tom, da li se imade početi odmah u prvih razredih, ili istom u 3. razredu, kako to zakon propisuje. Sve su bile toga mnienja, da se odmah u 1. razredu započme, jer to djevojčice zanima pa s veseljem rade.

— Moravski sabor. Moravsko pučko učiteljstvo ima u saboru iskrenoga prijatelja i odvažnoga branitelja, a to je zastupnik Fucks. Zagovarajuć svoj i svojih jednomišljenika predlog, da se naime i pučkim učiteljem podieli pravo aktivnoga i pasivnoga obćinskoga izbora, reče medju ostalim i ovo: „To je barma jasno, da se svim onim, koji imadu u obćini kakav upliv, dade pravo koju reći i birati. Inteligencija ima takodjer biti zastupana; ona bo je vazda toli važna, koli materijalni posjed. Učitelji djeluju u obćini, njihovo je djelovanje obće koristno; oni su upravo vezani na obćinu. Čim je pučki učitelj namješten, zadobije pravo državljanstva. Kad to pravo uživaju dušobrižnici, zašto da ga onda nedademo i nepriznamo pučkomu učitelju. A sada da vidimo, kako je s porezom! Voćari, kramari i ostali često neposjeduju više, nego li njihova roba vriedi. Učitelj ima stalan dohodak, što svakako dovoljan kapital ili glavnicu reprezentira. Nemožete ih s toga brojiti medju one, koji upravo ništa neposjeduju. Već se tri godine predlaže, da se učiteljem dade pravo izbora; obćine šute, a to je znak, da im i one kao svojim vele koristnim članovom to pravo priznavaju. U Českoj uživaju učitelji i podučitelji jur od g. 1864. pravo izbora. Pa je i pravo, da ga uživaju, jer to njihova služba — njihovo zvanje zahtieva. Svi znademo, da učitelji kao uzgojitelji mladeži budućega naroda imadu važnu misiju u kulturnoj državi, a ipak im s druge strane uzkraćujemo izborno pravo kao tudjincem. Osobito neka to dobro promisle oni, koji bi rado, da su pučki učitelji vatreni i oduševljeni zagovornici državnoga ustava, koji bi rado, da učitelji uzgoje domovini vjerne sinove. Upravo ovi bi morali nastojati i dopustiti, da učitelje pučke kao toli važne osobe, po koj tračak toga ustava ogrije, a ne sniziti ih do političkih helotâ!!“

Sabor je prihvatio uslied toga sliedeću rezoluciju: „Svi definitivni učitelji na javnih pučkih školah imadu bez obzira na plaću, pravo aktivnoga i pasivnoga obćinskoga izbora“. — Podučitelje izključiše od toga prava, bojeći se, da nebi onda morali isto podieliti i duhovnim pomoćnikom.

Razprava zakonske osnove o učit. plaćah takodjer je žalibože odgodjena.

— Školstvo u Českoj. Češka ima 4337 javnih pučkih škola sa 8737 razreda. 124 ja. gradjanske a 4213 obć. pučkih škola. U 62 gradjanskih školah podučava se u njemačkom jeziku, a na ostalih u českom jeziku. U 2301 obć. pučkoj školi u českom, a u 1870 njem. jezikom. Na gradj. školah službuje 121 ravnatelj, 2 nadučiteljice, 370 učitelja, 2 podučiteljice, 63 pomoćna učitelja, 30 učiteljica, 1 podučiteljica, 17 obrtnih učiteljica i 9 pomoćnih učiteljica; na obćih pučkih školah ima 2005 nadučitelja, 3921 učitelj, 2171 podučitelj, 33 pomoćna učitelja, 9 nadučiteljica, 162 učiteljice, 63 podučiteljice i 647 obrtnih učiteljica. Na učiteljištih bijaše od svršetka god 1874—1875. 1590, a početkom 1875—76, 2338 piiomaca Sa 7 učiteljišta spojeni su jednogodišnji pripravni tečaji; 2 učiteljišta za učiteljice u Pragu imadu kurze za pjestovalište i obrtnost. Javnih pjestovališta imade sada 11, bez onih na učiteljištu. Školskih sposobnjaka bijaše 729.028. Školarina proračunana je za god. 1876. na 1.539.321 stot. Izraelitičkih škola ima 125 sa 254 učitelja i 5479 djece; u ovih podučava se njemačkim jezikom. —

— Holandezi opredieliše ove godine za uzgoj bielih stanovnika u iztočno indijskih kolonijah 750.000 st., pa tako dolazi u 108.000 stot. školarine na svakoga učenika 120 stot. Na Javi su sada 53 državne škole sa 4160 učenika, od kojih je 1318 oprošteno od školarine; u 29 privatnih školah upisano je 1318 djevojčica i 682 dječaka. Uz ove obstoje 73 državne i 114 priv. školah za tuzemce.

Digitized by Google

— Osnova o plaći učiteljâ moravskih. Po saboru predloženoj osnovi imale bi se učiteljske plaće u tri razreda: prvi razred sa 700 stot.: drugi sa 600 stot. a treći sa 500 stot. U prvi razred imala bi se uvrstiti mjesta, koja imadu preko 10.000 stanovnika, u drugi razred 200 mjesta, gdje je živež vrlo skup, a ostala mjesta dakako u treći razred. Gradjanski učitelji bez razlike imali bi 800 st. plaće. Ako koj učitelj dosada veću plaću uživa, to mu se ova nesmije umanjiti. Ako si učitelj osim toga što privredi, stanarina, pripomoć i doplatci nesmiju se uračunati u plaću. Pravo na petgodišnji 10% doplatak imadu svi učitelji bez razlike do navršene 30. godine službovanja. Funkcionalni doplatak ravnajućih učitelja na dvo- i trorazrednih pučkih školah iznosio bi 100 st., a onih na četverorazrednih 150 st.; nadučitelji onih škola, koje imadu više od 4 razreda, ravnatelji osmerorazrednih škola 300 st. Osim toga imadu stan ili stanarinu na školah 1. razreda 20%, 2. razreda 15%, a trećega razreda 10%. Ostali učitelji imat će i nadalje bezplatan stan, ako su ga dosele uživali. Plaće učiteljica manje su za 100 st., a prema tomu i doplatak. Privremeni učitelji bez učit. svjedočbe dobivat će 500 st. plate, a privr. učiteljice 400 stot. Podučitelji gradjanskih škola dobivši učit. svjedočbu, imat će 500 stot. plate, na četverorazrednih pučkih školah 400 st., a na ostalih 350 stot. Slobodan stan imat će nadalje oni podučitelji, koji su ga dosad uživali. To valja i glede stanarine. Podučitelji i učiteljice nemogu stupiti u brak bez dozvole kotarskoga šk. odbora. Učitelji neobligatnih predmeta i učiteljice ručnog djela dobivati će 200—360 st. remuneracije. Nijedan nesmije sudjelovati kod večernjih predavanja, niti obavljati zvonarsku ili crkv. podvorničku službu. Ovaj zakon stupa u život 1. siečnja 1877.

— Kavkaz. U Tiflisu je uredjeno rusko učiteljsko sjemenište za 58 pitomaca, a za azijatska plemena 95 pitomaca. U sjevernih kavkazkih provincijah bijaše 416 puč. škola, koje polazi 16.804 učenika. Nastavni jezik je ruski.

— Englezka. U englezkom narodnom družtvu za unapredjenje socijalnih znanosti zahtievao je g. Roland Hamilton, da se prva i jednostavnija načela narodnoga prava uče već u viših razredih obće pučke škole. Mladeži valja već u rano doba u srdce i dušu reć bi utisnuti načela narodnoga prava, a kad jednom odraste, znati će, kako ima raditi i postupati, da nečini svomu iskrnjemu štete.

— Pravo izbora. U zadnjem broju javismo našim čitateljem, da su predali pruski učitelji saboru peticiju, kojom mole, da im se podieli pasivno pravo izbora. A sada javljamo, da je peticionalni saborski odbor njihovu molbu riešio povoljno, pa ima s toga nade, da će tu rezoluciju prihvatiti i sabor. Ta peticija imadjaše 13. o. m. 2823 podpisa, a još svaki dan dolaze.

Književnost.

— Hrvatske narodne pjesme, sakupljene stranom po Primorju, a stranom po granici. Sabrao Stjepan Mažuranić, učitelj. Svezak I. U Senju. Tiskom i nakladom H. Lustera 1876. Ciena 45 novčića. — Kako su pjesme sakupljene u krajini i Primorju, to je nariečje, kojim su sastavljene smjesa štokavštine i čakavštine. — Preporučamo tu knjigu svakomu učitelju, jer će u njoj naći ne samo zabave, već i pouke; osobito onaj, kojemu je do toga, da u tom pravom narodnom proizvodu uči jezik, duh, osjećaje i želje našega naroda.

— Kako se sastavljaju pitanja. Prilog za usavršenje veštine nastavljanja putem pitanja po H. G. Šolcu. srbski udesio Dimitrije Josić, upravitelj srbske učiteljske škole u Pakracu. Pančevo 1876. Nakladom knjižare braće Jovanovića. Ciena 50 nov. Kako se u pučkoj školi mora sve obučavati načinom pitajućim, to će ova knjiga dobro poslužiti i mnogomu našemu učitelju.

— Očenje ili kalamljenje s listom. Napisao dr. Gjorgje Radić. Drugo izdanje. U Pančevu 1876. Nakladom knjižare braće Jovanovića. Ciena 10 nov. U toj brošurici opisuje se, kako se obavlja prosto očenje, očenje s izrezkom, s cielim prstenom, s presječenim prstenom i napokon kako se ima postupati s očenimi ciepovi. Dobro će doći našim učiteljem, koji imadu posla u voćnjacih, a kako je pisac poznat kao vješt i učen gospodar, zaista će naći u njoj i valjan naputak.

— Izjašnenje svete liturgije od Nikole Vukičevića. Pančevo 1876. Nakladom knjižare braće Jovanovića. Ciena 50 novčića. Učiteljem grčko-iztočne sljedbe ova je knjiga, što ju napisa poznati vještak, neobhodno potrebna, nu može zanimati i naše učitelje, u koliko jim je stalo do toga, da se upoznadu sa obredi srodne nam braće.

Natječaj.

— Za učitelja i pojca grčko-iztočne vjeroizpoviesti u Grabovu (podžupanija Vukovar). Beriva: 350 f., 6 hv. tvrdih drva, stan i vrt. Molbenice s dokaznicami šalju se do 13. svibnja t. g. kr. nadzorničtvu za pučke škole u Vukovaru.

Listovnica uredničtva.

G. F. P. u P. — Vriedi.

☞ **Nepomaže brojeve reklamovati, ako nije list predplaćen. Umoljavaju se zato gg. učitelji opetovano, da u svom vlastitom interesu upozore na to dotična občinska poglavarstva.**

Uprava „Napredka“.

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 14. U Zagrebu, 10. svibnja 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

I malene mane učenika valja izkorenjivati.

U pučkih učionah, gdje se svaki dan svakojaka djeca sastaju, imade dakako djece različite naravi, različite ćudi. Poslovica naša kaže: „sto ljudi, sto ćudi“, a ja dodajem: sto ljudi, dvie sta ćudi. Jedno je diete dobro; drugo je ljubezno i veoma uztrpljivo; treće je zdravo, živahno; ovo slabačko, kržljavo, zlovoljno, dosadljivo; ono zlobno, objestno, drzovito, naduto; imade pače i takovih učenika, koji će suditi rieči istoga učitelja. U školi nalazimo i takvih učenika, koji imadu zločestu navadu, da dolaze svaki čas k učitelju, da tuže ovoga ili onoga od svojih saučenika za stvar, kojoj su oni sami začetnici bili; ili da mu prijave štogodj, što je ovaj il onaj drugomu kojemu saučeniku učinio budi iz zlobe, budi iz same šale.

Poznato nam je, da učitelj čuje više puta tužbe proti dobrim, nevinim, nu plašljivim učenikom. Odtale sliedi, da i dobar učenik, poznavajući svoju slaboću, a videći se u družtvu zlobnih, drzovitih i objestnih saučenika, da se tobože neizvrgne ruglu drzovitih si saučenika, i on sam smionim postane. Ova je mana po mojem sudu u djeci prirodjena. Kad je koje diete za prvi put u školu došlo, ostali ga učenici obkole, motre ga i izkušavaju sad ovako, sad onako, da vide kakove je ćudi i naravi. Ako je novi učenik otvoren, neuplašiv, to ga oni izazivlju, da dokaže svoju smjelost, zatim ga ostave u miru; nu ako ga nadjoše plašljiva, neuztrpljiva, te ako se za svaku malenkost učitelju tuži, evo ti ga ruglom cieloga razreda, nitko mu neda mira, tako da će više puta trebati posredovanja istoga učitelja. Mnogi će možda nazvati sva ova neznatnimi manami i dječinskimi mušicami, na koje nevalja nikakve važnosti polagati; nu zdrava pedagogija opaža u ovih manah začetak nesavršenosti, koji začetak, ako se postupno dalje tjera, može ponarasti; ona vidi u njih sjeme neprijateljstva, a kadšto i mržnje, koja siže i dalje no dječinska doba.

Učenika, koji se pravom učitelju tuži, zovu saučenici njegovi klevetnikom, kašnje prišaptačem, zatim sakaludom pa kukavicom, a to je često povodom, da

Digitized by Google

dodje i do šaka, pošto položaj njegov dan na dan sve to jadnijim postaje, a on se nenalazi u stanju, da uguši mržnju svojih saučenika, budi što nemože, ili što je nije znao ugušiti u začetku.

Ako prodjemo sve razrede družtvenoga života, to ćemo lako naći ljudi takova značaja, koji, uvidiv, da je tko nešto važna izumio, pokazuju namah nekakav duh takme i mržnje proti slavnomu izumitelju. Toga mi lje nitko zanijekati neće, pošto se stvar ota svaki dan pred očima našima sbiva. Koliko nam se puta dogodilo, gdje nam netko rekao: ovaj mi ili onaj čovjek ništa kriva učinio nije, nu ja ga nemogu snositi. Moguće, da je onaj čovjek pun krieposti i svakovrstnih sposobnosti budi duševnih, budi tjelesnih, kojih u nas nenalazimo, pa su ove krieposti povodom, da ga mi mrzimo. Meni se čini, da je tomu uzrokom, što se nemogu drugčije izpričati. Svakako je ova pogreška velika, pa naša je nastojati, da ju posvema izkorenimo.

Veliku, pače preveliku bi si zaslugu stekli, kad bismo mogli položiti točan račun o svih griesih, o pokvarenosti, o nesreći, koja je posljedicom malenih mana, kojih niti roditelji, niti učitelji u djeci neopaziše; a još bi nam većma sviet bio zahvalan, kad bi mi pronašli shodan način, na koji bi se sve takve mane za vremena izkoreniti dale.

Pohitimo dakle, premili drugovi, te nastojmo svi iz petnih žila izkorenjivati sve mane u mladeži nam povjerenoj prije no one zločom postanu; jer ako želimo, da se stablo ravno diže, to ga valja ravnati već u početku, te sve njegove nesavršenosti namah u početku od njega odstranjivati. Čemu je liek bolestniku, čemu brižna nastojanja svih ljećnika, ako je bolest s vremenom zastarjela?

Pazimo, da slabiji učenici nebudu uznemirivani od jačih, kazujmo im sveudilj, koli je mrzko i nečovječno njihovo postupanje. Nastojmo razvijati duh svekolike mladeži nam povjerene: slabe hrabriti, a drzovitost ostalih sniziti, napokon bratinsku ljubav, mir i slogu medju svimi uzdržati. Osvjedočimo dječake previše osjetljive, koji su navikli svomu učitelju dojavljivati svaku krivicu od sudrugova im nanešenu, ma bila i neznatna, da djeca, kano i odrasli ljudi, moraju naučati jedan drugoga podnositi.

Bistroumlje i otčinski savjeti učitelja znati će najbolje izkoreniti u mladeži neznatne mane, koje bi u buduće mogle uroditi pogubnim plodom.

Učitelj je dužan, da svoje učenike ne samo u propisanih predmetih poučava, već i oplemenjuje im srdca; on ih ima nagovarati i sborom i tvorom navraćati ih na bratinsku ljubav i slogu; jer slogom rastu i male stvari, a nesloga sve pokvari. Nastojmo dakle svaki za sve i svi za jednoga, da dostojno odgovorimo uzvišenomu zvanju svojem; gledajmo, da nas djeca jednom budu blagosivljala, sjećajuć se dobrih savjeta naših. Težimo za tim svi složno; jer svi skupa možemo mnogo, ta poznata nam je ona starinska:

„Gdje se bratska srdca slože, i olovo plivat može
„A nesloga gdje zavlada, tu i slama na dno pada."

P. Giampieri.

Digitized by Google

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Dalje.)

Pazljivost, pozornost.

U čem se sastoji? Kad nam diete stupi u školu, nemože odmah velikimi brojevi začimati, nego ga moramo zornim načinom tekar s malimi upoznati; isto tako nemožemo o skladnosti trokuta govoriti prije, nego što djeca nauče poznavati trokute u obće. Kano što u ovih, tako moramo u svih drugih slučajevih u zemljopisu, prirodopisu itd. nepoznato uviek poznatomu nadoveživati, jer nas inače djeca nebi mogla shvaćati, nebi mogla biti pozorna. Govorimo li pako o skladnosti trokuta, pošto su djeca upoznala trokute u obće, onda nas i razumiju, onda mogu i pozorna biti. One u duši obstojeće predstave o tih stvarih (trokuta) pristupe k ovim novim, sličnim utiskom, te nam jih tako razbistre.

Pozornost, pazljivost nije dakle ništa drugo, nego budnost obstojećih duševnih tvorova i težnja, da se spoje s novimi, njim srodnimi utisci. Neima li početnih duševnih tvorova, nema ni pozornosti, o čem nas može osvjedočiti svakdašnje izkustvo.

Lječnik vidi više kod bolestnika, nego lajik, jer imade više primajućih predstava. Routina je kod strukovnjaka to isto. Trgovac znade svojoj robi laglje naći kupca, znade bolje utjerati dobitak, nego li onaj, koji neima te routine.

Apercepcija. Ako ja imadem u duši predstavu o jednom predmetu ili činu, kano na primjer, ako poznam toplomjer, pa ako mi taj predmet (toplomjer) opet dodje pred osjećala, onda pristupi k ovomu novomu utisku u duši već obstojeća predstava toga predmeta, i ja onda razaberem, da je to toplomjer. Ovakov pristup gotova duševna tvora k novomu, prijašnjemu jednakomu utisku, zovemo apercepciju.

Pozornost se po navedenom samo u toliko razlikuje od apercepcije, što apercepcija može biti i slučajna; kod pozornosti su pako srodni duševni tvorovi našom voljom budni i teže da načine apercepciju; pozornost nije više slučajna. Prama tomu možemo pazljivost (pozornost) i ovako označiti: „Budnost naših gotovih duševnih tvorova i težnja da apercipira nove njim srodne utiske je pazljivost ili pozornost. Ona nije ništa drugo nego jedna vrst sviesti naših duševnih tvorova.“

Promatranje (Beobachtung). Prirodoznanac promatra kakovu životinju od česti do česti, od početka života pak do smrti, u svih činih, da tako dodje do točne predstave. To isto čini s biljkom, zviezdom itd. Ovakovo hotično svestrano pozoravanje predmeta zove se obično promatranje.

Za čudo, kako se znadu pjesnici, umjetnici i učenjaci u svoj predmet zamisliti, da sve oko sebe zaborave. Zvjezdar se znade višeputa tako zagledati u zviezdu, da na se posve zaboravi, a nezna, da sluga uz njega od zime drhće.

*

Digitized by Google

To je izvanredna pozornost ili promatranje. Pozornost nesmije biti u svih slučajevih dugotrajna. Uzmimo umjetnika u sviranju gusala ili glasovira. Njegova je pozornost na pojedine note i glasove upravo strjelovita. — Kod čitanja je i pisanja naše pozorovanje pismena isto tako brzo.

Uvjeti dobre pozornosti. 1. Moramo imati početnih duševnih tvorova, ako hoćemo biti pozorni prema savršenijim. Ako diete ukočeno na nas gleda, to još nije dokaz njegove pozornosti, ono može to činiti i od straha. — Učitelji početne škole moraju uviek zorno podučavati (od poznatoga stupati k nepoznatomu, od bližega k dalnjemu itd.) i način podučavanja mora jim biti dialožki, da se osvjedoče, da li su jim djeca sbilja pazljiva i da li jih razumiju.

2. Naša pozornost nesmije biti razdieljena. Čovjek može u jedan mah imati samo malu količinu predstava u sviesti, sve one druge su u nesvjesti; čovjeku zato može u jedan mah samo prema jednomu predmetu biti pozoran, a ne prema više. Tako ja nemogu u jedan mah pisati pisma prijatelju i ujedno rješavati računsku zadaću. S toga razloga nesmije biti 3. oko nas nikakove huke ni buke, nesmije biti predmeta, koji bi nas mogli zanieti, nesmijemo biti uznemirene ćudi, odveć žalostni ili radostni, ako hoćemo svratiti svoju pozornost jednomu predmetu, jer navedenimi bi se stvarmi pozornost razdielila. Žalost i radost, u obće osjeti, imadu silnu snagu, te jih se uz najbolju volju nemožemo otresti i biti pozorni. S toga imadu roditelji i učitelji, u koliko je moguće, odstraniti od djeteta takove stvari, koje bi ga mogle raztresti, razžalostiti ili obradovati, ako radost nespada k predmetu pozornosti.

4. Predmet, prema kojemu imamo biti pozorni, neka nas zanima; to će dakako pozornost samo podupirati, nikako kvariti. Djecu zanimaju više živi predmeti (životinje), nego li mrtvi; naravski predmeti više uego li umjetno napravljeni; šarene stvari više nego jednobojne itd. (Sliedi.)

Crtice iz pčelarstva.

(Čitao u glavnoj skupštini „hrv. ped. književnoga sbora“ **Aug. Matoš.**)

(Dalje.)

Matica se razlikuje od radilica ponešto veličinom pa i ustrojstvom tiela, ili bolje savršenstvom u tom ustrojstvu. Krila su matice nešto dulja od krila radilica, ali pošto je u nje dulje tielo, pričinja se, da su kraća od krila radilica.

Nu bitna razlika medju maticom i radilicami neleži toliko u vanjštini, koliko u savršenijem razvitku nutarnjega ustrojstva. Uslied veće stanice i kraljevske hrane njene nerazvija se jedino savršeniji tjelesni joj obseg, već takodjer i spolnica matice, dočim ona kod radilica radi manje stanice i oskudnije hrane ostane nerazvita. Matica je zato jedina sposobna, da ju trud zaplodi, a radilice prem ženskoga spola, nisu zaoto sposobne.

Nu uza sve to može se dogoditi, da i matica nije sposobna za zaplod; a to biva u slučaju ako su joj spolni ustroji pogrešno razvijeni ili pako može

Digitized by Google

biti i drugih zapreka, da matica svomu opredjeljenju udovoljiti nemože. Ove su pako sliedeće:

1. Kao što kod mnoge životinjske ženke nastaje i kod matice neko opredieljeno vrieme parenja. Ovo parenje nije periodično, te bi se možebiti ponavljati moglo, već je jedino jedincato i to u početku matičina života. Od dana njena poroda traje vrieme parenja matice samo 3—6 tjedana. Sve ine matice, koje se za toga vremena zaplodile nisu, pa ma kasnije i koliko mu drago puta na zaplod izlietale, ostaju za uviek jalove. Ovo samo po sebi nebi toliko zlo bilo, kad nebi imalo čitavu povorku zlih posljedica.

2. Pri zaplodjenju matice imaju se trutovi izvesti. Manjkaju li oni u to vrieme na pčelinjaku ili u okolici njegovoj, tada se u prvih tjednih matica zaploditi nemože i ona ostaje nezaplodjena.

3. Zaplod matice moguć je samo izvan trnke i to po pravilu pri mirnu, toplu, sunčanu danu, jer samo onda i trutovi izlietati običaju. Nebude li dakle za prvih dana života matice prijatna vremena, ili ako ju koji drugi uzroci u izletu zaprieče, ostati će za uviek nezaplodjena.

Premda matičinu izletu za zaplod ima dosta zapreka i pogibelji, vidi se ipak i tuj posebna skrb svevišnjega tvorca. Uslied toga dospievaju samo zdrave i krepke matice do parenja s trutom, a s druge strane čuva se tom uredbom sama krvna i generativna srodnost (incestuosa) parenja. Oba ova navedena slučaja potriebni su, da se izbjegne obnemoćenju o degeneraciji potomstva. Kojim pako načinom samo parenje biva, da li visoko u zraku ili blizu zemlje, da li trut maticu traži ili ona njega i kojim načinom itd., o tom se samo naslućuje, a za samo praktično pčelarenje od manje je vriednosti.

Spari i zaplodi li se matica sretno, to započme po pravilu drugi dan nesti jaja, što joj je jedina svrha životu.

Potrebno je pako neobhodno, da znade pčelar, da li je matica zaplodjena i da li nese jaja, jerbo samo tako će si moći mnogu trnku spasiti od propasti. Tko imade sitnozor i znade se njim služiti, može se lako o tom osvjedočiti. — Neka mi bude dozvoljeno, da ovdje protumačim ustrojstvo plodila matice i promjene, koje se sbivaju zaplodom, pa da to i sličicami razjasnim.

Prigodom zaplodjenja matice unidje mužko sjeme (sperma) u mjehurčić (receptaculum seminis) matice (Sl. 1. d). Ovdje se životna klicavost i svježost čuva i uzdržaje dotle, dok se ono zaplodjujuć jaja sasma neiztroši.

Matična se jaja razvijaju u dvajuh jajinjacih, od kojih svaki naliči grozdu (Sl. 1. a. a.). U jednom i drugom imade od prilike do 200 jajnih cjevčica, u kojoj svakoj imade do 15 manje više razvijenih jajašca. Ove vaskolike jajne cjevčice stiču se u jajnih hodištih (b. b.), koja se inače još i jajnimi odvodi ili trumbetami nazivlju. Kod (c) spajaju se oba hodišta u jedno. U ovaj jajni hodnik dopire svojim držkom mjehurčić — receptaculum seminis — (d). Dalnji produžak ovoga utiče u spermatoforu ili ulište (e) t. j. u otvor, koji zaplodno mužko orudje primi i ujedno za izhodište jaja služi.

Digitized by Google

Jaja, što no se razvila u jajinjacih (a. a.) teku jajnim odvodom (b) i (c) k (e) držku mjehurčića (d). Matica je dakle kadra po volji, da se prolazeće jaje mužkim sjemenom, koje je u mjehuriću (d) sahranjeno, zaplodi ili ne. — Mužko sjeme sastoji se po dr. Leukharta računu do 20 milijuna zaplodnih i svomu biću posve karakterističnih zaplodnih, glavicom providjenih končića (spermatozea); svako jajašce pako ima na gornjem kraju otvor (microphilu). Pusti li dakle matica jedan ili po više zaplodnih končića u microphilu jajnu, koji tad jajnu kožicu probiju, te se sa žumancem pomješaju, tad se jaje zaplodilo, a iz takova jajeta izleže se r a d i l i c a. Nepusti li pako unj nikakova zaplodna končića, izleže se iz njega t r u t. Odatle vidimo, da iz zaplodjenih jaja postaju radilice (dotično matice), a iz nezaplodjenih trutovi, te da je maticu jedinu priroda usposobila, da nese sva i ženska i mužka jaja u trnci. Kad se mužko sjeme, što no se nalazi u mjehuriću (d), izcrpi, prestaje ujedno i matično opredjeljenje u trnci, jer ona više dalnjega jamstva za obstatak pčelca t. j. za proizvadjanje radilica dati nemože, a bez radilica nemože se dalnji obstanak pčelca ni pomisliti.

Iz svega ovoga crpiti nam je sliedeću pouku:

1. Da je matica jedina za razplod sposobna pčela u uništu.

2. Ona se zaplodjuje za cio život samo jedanput i to u prvih dana života

3. Samo zaplodjena je matica kadra nesti jaja, iz kojih se legu radilice, a nezaplodjena nese jaja, iz kojih se legu sami trutovi.

4. Čim joj je mjehurčić mužkim sjemenom puniji, tim joj veća i uztrajnija plodnost.

5. Zaplodjena matica neizleta nikada više i u nikojem slučaju na zaplod niti neostavlja svoga uništa, van ako ju na to sam pčelac, pogibelj itd. goni.

6. Samo onaj pčelac, koj imade zaplodjenu maticu, može se trajno uzčuvati.

7. Trutovna, djevičanski proizvedena jaja netrebaju nikakova zaploda; ona su dakle djevičanska — partheogenese. Život indi spola ženskoga proizlazi od mužkaraca, a ovaj mužkaraca od ženskoga spola.

8. U matičnjaku (matičnoj stanici), u kojem neima zaplodjena jajeta, pa makar ga providjele radilice najboljom hranom, nemože se odgojiti matica.

(Sliedi.)

Bez česa nebi smjela biti učiteljeva knjižnica.

Kad smo već učitelji i odgojitelji, to je naravno, da se imademo baviti svim onim, što nam pripomaže k usavršenju svoga zvanja i zanimanja. K tomu nam služe i rabe pedagogijska djela i časopisi. Bez ovih učitelj je sjekira bez toporišta, te nije moguć zahtjevom zvanja si udovoljivati. Ova su indi bitna sastojina njegove duševne hrane. Danas gotovo ni nesmije biti učitelja bez knjižnice, u kojoj nebi bilo djelâ u njegovo djelovanje, njegov zanat zasjecajućih. Pa

Digitized by Google

to i nemože biti, poslovica bo kaže, da nije zanata bez alata. Misli se indi, da i naše vrsti zanatnici nisu bez alata.

Drugi razdjel učiteljeve knjižnice imaju zauzimati znanstvena djela svijuh struka, koje je njemu u učioni predavati. Iz njih crpi on pripravu za predavanja i za svoju širju naobrazbu.

Treći razdjel učiteljeve knjižnice izpunjuju djela nespadajuća lih u njegovu struku, al spadajuća u knjižnicu svakoga naprednoga čovjeka, a to su književni pojavi različita sadržaja. Ovim je mjesto u knjižnici učiteljevoj s toga, da uzmogne jednako koracati sa napredujućom strankom u obće.

Četvrti razdjel učiteljeve knjižnice morali bi zauzimati — gdje neobstoje čitaonice — politični, zabavni i poučni časopisi. Težko je istina na sve to doći, al je i to istina, da učitelju, želećemu biti na svom mjestu, nebi ništa smjelo biti nepoznato, što se proteže bud na sviet u obće, bud na pojedini mu dio ili na odnošaj i stanje samog mu doma. — Dakako, da i materijalno naše stanje tomu najveće zapreke stavlja, da nemožemo biti takovimi, kakovimi smo biti voljni; ali se i od naše strane zahtieva još više žrtve polag svega i oskudnoga stanja. Samo veće naobraženje učitelja prouzročilo i uvelo je novi školski zakon, te samo veće naobraženje i strukovno znanje pribavilo mu je častnije mjesto i s materijalnoga gledišta. Zato treba još žrtve, još pregnuća, da se popnemo što više na liestvi naobrazbe. Tiem samo načinom doživjeti ćemo bolju budućnost.

Bez česa navlastito nebi smjela biti učiteljeva knjižnica?

Kad je onomadne „Vienac“ donio izkaz pod imenom: „Mala smotra Vienčevih predplatnika“, da nam obznani, kud mu se sve ponajviše čitatelja nalazi i kakova da su zanimanja, da zadovoljiv si dužnosti i prema tomu svoj rad udesi, — zabrinut pomislih odmah na sudrugove svoje. Jer je za željeti i jer ja od srdca želim, da hrvatsko učiteljstvo sudjeluje u svem, što interese njegove kako u cjelosti, tako i u pojedinosti podkrepljuje, diže, jača i oplemenjuje, to sam onaj izkaz veoma pozorno i kao što već rekoh, zabrinuto čitao, dok god nestigoh stavke, koja o pučkih učiteljih izvješćuje. Priznajem, da me tamo stojeći broj pučkih učitelja kao „Vienčevih“ predplatnika prilično umirio i zadovoljio, a to s toga, što oboji spol učitelja daje „Viencu“ tolik broj čitatelja, da se može uzporediti sa jednim od prvih stališa, koji taj književni rad podupiru. To je svakako liep znak predočujući svietu našu budnost i pohlepu za svim, što oplemenjuje nas, a po nas narod. Pa je i vriedan „Vienac“ da se čita, i da mu se čim ljepši i sigurniji put utre do svake kuće, kojoj je iole moguće priušćit si duši onako zdrave, tečne i ugodne hrane, kao što ju podaje „Vienac“.

Kako obilan i izabran, upravo zabavan i poučan njegov sadržaj, tako i većma još preporuča ga krasan hrvatski jezik i slog, kojim se on odlikuje. Jedno i drugo važno je veoma, a po gotovu po nas narodnje učitelje. U mene neima sposobnosti ocienit i preporučit taj list hrvatskomu učiteljstvu i njihovoj njegi i razširbi onako, kako to njegovoj vriednosti i vrstnoći dolikuje; nu mogu samo opetovati ono, što mnogi kompetentni sudci o njem izrekoše, naime: „da je skroz izvrstan.“

Digitized by Google

Prema tomu imadem očitovati ono, što me pritegnu k ovomu sastavku, a to je misao, da pri svem tom, kako je hrv. učiteljstvo medju predplatnici „Vienčevimi“ zastupano, da bi mu još veći, ljepši i znatniji broj predplatnika moglo dati; jer se skoro smije reći, da učitelja bez „Vienca“ ni nesmije biti. Toliku mu ja važnost dajem tješeći se tiem, da nisam sam ove misli. S toga razloživ stvar pitanju si u prilog zaključujem: osim napomenutih već književnih djela i časopisa svoje struke, gdje je prvo mjesto našmu „Napredku“ i osim knjiga znanstvenih struka i knjiga razna sadržaja, te osim dnevne literature, gdje toga neima čitaonica — nebi smjela biti gotovo nijedna učiteljeva knjižnica bez zabavno-poučnoga časopisa „Vienca“.

Toliko braći na uvaženje. Dakako, da svaki po voljici i mogućnosti radi, nu vjerujte, da tko se „Viencu“ nauči, ni za što se ga neoduči.

Nikola Kopsa.

Škola prema zdravlju.

Prošle godine imali su njemački naravoslovci i lječnici 48. skupštinu u Gradcu. Sekcija za „državno lječničtvo“ razpravljala je i o školskoj hygieniji, te bi na predlog izvjestitelja dr. Morica Gaustera iz Beča, uvaživ didaktički i disciplinarni joj upliv, prihvaćene sliedeće teze:

I. Škola mora nastojati, da moždane i osjećala kao i čitav organizam učenikâ shodno razvija, te za râd usposobi; s toga ih nesmije ni jednostrano, ni neshodno, ni prekomjerno obterećivati. Ona mora učenike harmoničkim vježbanjem izmjenice odmorom jačati i usposobljavati.

II. Školi se je tako u didaktičkom kao u disciplinarnom pogledu ne manje kod opredjeljivanja vremena za nauk obazirati na sanitarne zahtjeve; jer protivni postupak ili zanemarenje sanitarnih obzira uzrokom su kroničkim i drugim bolestim, te se tako djeca prieče na dulje ili kraće vrieme u râdu.

III. U didaktičkom obziru:

a) Učila bi valjalo da sa sanitarnoga gledišta, prije nego se odobre i dozvole za porabu u školi, izpitaju strukovnjaci; a njihovo mnienje i izjave imale bi dotične vlasti uvažiti. I kod pomoćnih knjiga ima se takodjer paziti, da nisu očima (vidu) štetne; a kao takove nesmiju se rabiti.

b) Škola neka nauk tako razdieli, da za domaće radnje nebude materijal preogroman, pa da ne samo djeca u 14. godini, već i starija da imadu dovoljno vremena za spavanje, jelo, odmor itd.

c) Nikada se nesmiju zadavati zadaće, koje bi imali učenici od prije podne do poslie podne (dakle u najkraće vrieme) izraditi.

d) Domaće zadaće imadu se zadavati tako, da iza ovih sliedi ili praznik ili odmor od najmanje 4 sata. Na mladju djecu imade se uzeti veći obzir. S toga se imadu učitelji, gdje ih više u jednom razredu podučava, sporazumjeti, i gore navedena uvažiti.

Digitized by Google

e) Koli domaći zadatci, toli predmeti u školi, imadu se tako razrediti, da za težim predmetom sliedi laglji; dakle izmjenice teži i laglji. A ne redom teži, i opet redom laglji.

IV. Što se tiče discipline, valja zabaciti onakovu kazan, koja zdravlju djece nahuditi može; dakle tjelesnu kazan, uzkraćenje jela na duže ili kraće vrieme, prekomjerno obterećenje moždana ili osjećala, zabranu odmora ili zastrašivanje.

Glede vremena:

V. *a*) Valja se kod obuke i to prije- i posliepoldnevne obazirati na godišnje doba i na organizam djece.

b) Za djecu od 12 godina štetno je, ako predavanje traje čitav prije podne; nadalje ako traje dulje od 3 sata za onu od 9 god., a za djecu izpod 9 godina, ako dulje traje od 2 sata.

c) Obuka nesmije nikada trajati dulje od 4 sata; u ljetno doba imade se u zadnji sat prije i poslie podne preduzeti takov predmet, koj duh i tielo učenikâ odviše neumara.

d) Za prvim satom neka se djeca odmore najmanje 10, za svakim drugim satom 15 časaka; u to vrieme neka im se dozvoli jesti, i gdje je ikako moguće, na svježi zrak izaći.

e) Praznici imali bi se prenieti u vruće doba, i trajati najmanje 6 tjedana.

VI. U obće imalo bi se sa zdravstvenih obzira *a*) učiteljem naložiti, da bdiju nad tim, da bude vazda u školi primjerena temperatura (do 14° R.), i da se prozrače šk. sobe za vrieme odmora. Za vrieme zračenja nesmiju biti djeca na propuhu.

b) Učitelj ima paziti, kako djeca rišuć, pišuć i čitajuć sjede, da si štede oči. On ima nadalje bditi nad razsvjetom, bila ova naravna ili umjetna, osobito pako da pazi na to, kako padaju u školu sunčane zrake.

c) Sa slabom i boležljivom, i u obće onakovom djecom, koju rado glava boli, ima se postupati nježno, te se nesmiju odviše zadaćami obterećivati, niti se njihov râd i nastojanje prestrogo suditi.

VII. Njega i nastojanje sa sanitarnoga gledišta ima se točno precizirati bilo to propisi ili uredovnimi inštrukcijami; a predpostavljeni da nad tim strogo bdiju.

Napokon bi još prihvaćene sliedeće teze, tičuće se hygieničke poduke:

I. Školi nije nastojati lih o tom, da budu koli učenici, toli učitelji zdravi, već valja učenike podučiti, i u obće narod tim putem upoznati s principi za uzdržanje i njegovanje zdravlja. Uz obću je naobrazbu uzdržanje zdravlja najvažniji narodno-gospodarstveni princip.

II. Uvaživ sva ova, od prieke je potrebe, da se na učiteljištih medju obligatne predmete uvrsti i zdravstvoslovje.

Milan Kobali.

Digitized by Google

Dopisi.

Iz Podravine. Mili „Napredče!“ Riedko čuješ koju iz Podravine, s toga se evo odvažih, da ti u kratko opišem dogodjaje, koji se ovdje sgadjaju.

Znano ti je, da su učitelji rodne, bogate Podravine od vajkada bili prama drugim učiteljem n. p. onim zagorskim, najbolje plaćeni i da su skoro svi uživali jednake plaće, u gotovom novcu. Novim zakonom dužne su obćine poboljšati učiteljem si plaće barem u toliko, u koliko im sredstva dopuštaju.

Da čuješ kako se je radilo u tom pogledu kod nas! Velemožni gospodin podžupan predložio je, uvidivši mogućnost obćine ludbrežke, da se škole iste obćine uvrste u II. razred, ako pako nije moguće uvrstiti sve u drugi razred, a to barem učionu ludbrežku u II., a ostale četiri u treći razred, ali sa 500 for. plaće. — Neki osobiti prijatelji škola i učitelja* glasovahu doduše za predlog velem. g. podžupana ali s primjetbom, da se učione Hrženica i Rieka uvrste u III. razred sa 450 for. Tako i bude. Dakle dviem školam poboljšaše plaću za cielih petdeset for. Neznam što je tomu krivo? Da li premaleni dohodci moje školske obćine ili možebiti loš napredak?

Nu da je i tako prošlo, imadem najviše zahvaliti velem. g. podžupanu i vrlomu načelniku obćine ludbrežke g. Šafariću, koj je uviek nastojao o boljku škole i koj je sa velečastnim g. Šavorom nastojao, da se u Hrženici podigne već dugo namienjena škola, kojoj sam ja evo drugu godinu učiteljem.

Neću da se tužim na plaće, „mlad sam, pak moram biti zadovoljan i s ovim što imam“, tako mi se je reklo kod klasifikacije škola, „oni bi mahom radi punu vreću“ itd. Jer znaj, mili „Napredče“, u Ludbregu nisu škole stavljali u razrede, nego nas učitelje! Naravski, da mi je 50 godina, da bih bio bolje prošao, nego ovako, gdje mi je istom 20.

To sve bi se jošte pregledati dalo, nego škola! Četiri stiene, klupe, tabla i stol, to je sve, to su učila — pardon! imadem globus.

S toga evo upozorujem obćinu, neka više štedi kod drugih stvari, na koje dosta troši, a za škole neka nabavi barem zakonom zahtievana učila.

U Hrženici je prije dvie godine podignuta učiona, ali učila, kako rekoh, nikakovih. Sada, učitelju, zadovolji zakonu!

Veoma grieši obćina, kada za jednu školu nabavlja i onih stvari, bez kojih bi mogla škola biti, dočim druga škola neima niti onoga, bez česa škola školom biti nemože.

Dobro bi s toga bilo, da obćina ludbrežka zadovolji najprije zakonu školskomu, te da nabavi barem sva najpotrebitija učila i to za sve škole bez iznimke, dohodci teku iz svijuh školskih obćina u jednu te istu obć. blagajnu.

Gdje su četiri razreda, morale bi biti dvie table školske, jer zašto bi ja sried bogate Podravine morao računati na peći?

Nu veli se: „strpljen, spašen.“

---

* Valja znati, da su samo stanovite osobe odlučivale o plaćah.

Digitized by Google

Kako se znade, plaće su kako tako poboljšane, nego sada ne samo da nedobiješ u vrieme poboljšice, nego ni stare plaće, dok blagajnika barem četiri krat neposjetiš u uredu.

Ovakovi dogodjaji i nehotice nukaju čovjeka na onu, koje nam se je čuvati: „Kakva plaća, takav rad!“

A sada s Bogom, mili „Napredće“, a ako mi dozvoliš, a ja ću ti se i više krat oglasiti iz ovog kraja mile nam domovine! *

K l i n g s p o e g l,
učitelj hrženički.

Iz Vrbovskoga. Obća ova pučka škola imala je svoj I. polugodišnji izpit dne 23. ožujka t. g. — Tomu izpitu predsjedao je mjestni župnik kao mj. školski nadzornik i mj. šk. odbora predsjednik, veleč. g. Fr. Vlah u prisutnosti nekojih otmenijih lica, koja su prije i poslie podne toj svečanosti prisustvovala, buduć se radi pomanjkanja prostora obučava mladež II. i III. razreda prije, a ona I. razreda poslie podne. Kako je izpit izpao, i kako je mladež napredovala, neka posvjedoče gg. slušatelji, a posvjedočavaju to i izpitna izviešća, pa i pismena radnja dotičnih učenika.

Mimogredno neće biti sgorega, ako spomenem, da od 64 učenika obojega spola, što no prije podne školu polaze, stekoše si njih 50 uspješan napredak. Od onih pako 80 početnika, koji se obučavaju poslie podne, 53. — Da budu školske knjige i ostala pomoćna sredstva početkom listopada nabavljena, bio bi napredak nedvojbeno podvostručen; ali pošto su djeca istom 23. siečnja t. g. s nuždnimi sredstvi po obćini providjena, bezdušno bi bilo za to kratko vrieme toli liepomu napredku prigovarati. Ako se pako i one okolnosti uvaže: što radi udaljenih sela, velika siromaštva i množine sniega djeca nejednako školu polaze; što radi ovud bjesnećih guta (difteritis), bijaše predavanje školsko od 15. do 31. prosinca obustavljeno; što dotićan učitelj uz toliko čislo učevnih predmeta još i religiju u školi sám predava; što se izviešća nemarno polazećih jednostavno do znanja primaju, mjesto da se djeca dotičnih roditelja po zakonu na marljivi polazak sborom i tvorom sile; mora se svaki prigovor, koga je samo zloba izmisliti kadra, ovim predusresti i zabaciti. — Nu polazak škole u II. ovom polječu mjesto da je prijatniji, a on je tim gorji. Prijepoldanjih učenika imade samo četvorica, a popoldanjih desetorica; pa će još i ovi izostati, ako se tomu zlu do skoro nepomogne, i stari nevavljani običaj spasonosnimi sredstvi, koje šk. zakon svestrano nalaže, neizkoreni. Dično je, što obćina ova nabavi nuždna sredstva za školu i učenike, ali sve to malo prudi, kad polazak škole nazaduje. Koliko imade manjih i siromašnijih obćina, koje kao i ova još na kojećem oskudievaju, ali nigdje djeca tako lošo školu nepolaze, kako upravo ovdje. Tako isto biva i s nedjeljnom učionom. Od 40 dječaka jedva ih trojica u školu dodje, pa i ovi nisu još s nuždnimi čitankami providjeni. Izviešća, koja se o tom svakih 14 dana podnašaju, bivaju bezuspješna. Tko je tomu kriv, nije mjesto ovdje iztraživati; to neka iztražuje, koga to ide. Jedino mi je ovdje ozbiljno naglasiti,

* Bit će nam drago. Uredn.

Digitized by Google

da učitelj neće moći u takvu neredu zadovoljiti golemoj svojoj zadaći, pa neka se onda nitko na njega netuži, niti ga zlobno neogovara.

Umoljavam sl. uredničtva „Obzora“ i „Primorca“, da ovaj moj dopis na boljak pučkoga školstva u svoj pribran uzeti izvole. K.

Iz Jastrebarske. (Koncert, tombola i ples u Jastrebarskoj u korist „Hrv. pedagog. knjiž. sbora“.)

Napried! lozinka jest sadanjega vieka i svih slojeva naroda u tu- i inozemstvu, a geslo jest i krvatskoga učiteljstva, koje da tomu zadatku udovolji, skupilo se prije nekoliko godina pod barjak „hrv. pedag. knjiž. sbora“ s devisom: Složno napried valja poći, hoćemo li cilju doći! — Prošlo je istom pet godina, i svaki nas jur vidi râd i plod toga sbora; vidi u svojem jeziku pedagogijska nekoja djela, duševnu hranu, koju je prije u tudjina tražiti morao. Nu mislim, da netreba da to iztičem, već s veseljem mogu reći, da râd toga sbora uvidja i priznaje jur mal ne svaki inteligentniji Hrvat, kojemu srdce lebdi za napredkom učiteljstva a po tom mile mu domovine; što jasno posvjedočava i slavno narodno pjevačko družtvo „Javor“ u Jastrebarskoj, davši mu 23. p. m. u korist koncert, tombolu sa sjajnim plesom, o kojem sam nakan ovdje u kratko nekoliko reći.

Za rečeni dan odaslani bjehu po odboru „Javora“ pozivi na sve strane ove podžupanije i u udaljenija mjesta, a 23. po podne mogao si vidjeti gdjeno i iz najudaljenijih mjesta sve hrli u Jastrebarsku, da zadovolji pozivu i da zasvjedoči, kako scieni mladi nam „Javor“ i „hrv. ped. knjiž. sbor.“

Osam bje sati u večer i dvorana narodne čitaonice bila dubkom puna otmenih gospodja i gospode to iz Jastrebarske i okolice, to iz Zagreba i Samobora i Karlovca; kadno stupi na pročelje vriedni nam drug Luka Vranko, učitelj jastrebarski, te pozdravi prisutne krasnim proslovom, kojega bi, da mi prostor dopusti, i ovdje uvrstio, da bi i čitajućim mi drugovom odjeknulo u grudih ono čuvstvo veselja, koje no se je i u meni prisutnomu radjalo. — Iza, burnim odobravanjem pozdravljena proslova, odpjeva pjevačko družtvo „Javor“ davoriju, zatim veoma umjetno odigra gospodja Senečićka na glasoviru fantaziju „Ludjak“ od Kalkbrenera. Krasno bje vidjeti, a milina čuti opere „Lucrecie Borgie“ odlomak, izveden drugom L. Vrankom i njegovom malom učenicom Z. P. odigran četveroručno, itd. Jednom rečju, sve stavke programa bjehu na najveće zadovoljstvo prisutnih izvedene, te se je sve divilo, kako mladi „Javor“, koj je istom prošle jeseni oživio, u tako kratko vrieme takovom točnošću i oteže varijacije izvadja. — Prva tu dakako ide hvala učitelju pjevanja L. Vranku, koj si daje izbilja neizrecivi trud sa gg. članovi „Javora“, samo da i sebi i „Javoru“ osvjetla lice, te kojemu imademo reć bi najviše zahvaliti na toj zabavi u toli plemenitu svrhu. — Velika hvala nadalje ide velemož. g. Pajanoviću, kr. podžupanu i predsjedniku „Javora“, kao i podpredsjedniku g. Lencu, koji ljubkim svojim načinom liepu uzajamnu ljubav i slogu medju članovi goje, te koji što više mogoše, doprinesoše, da se što sjajnija i što ugodnija zabava priredi.

Digitized by Google

Poslie koncerta igrala se tombola sa liepimi sgoditci, a iza tombole započe ples. — Dvorana bje dubkom puna tako, da se je jedva moglo plesati. — Krasne, ukusne nu ne prećerane toilette ugadjale su ti oku, a sgola hrvatština zujila je ljubkim uzduhom i godila ti uhu.

Zabava bijaše ugodna, da nemože bolje. Plesalo se je do poslie 3. ure u jutro, gdje se istom jedva ukladanim podom raztavismo, te svaki k sebi odputismo s doživotnom ugodnom uspomenom na tu večer.

Kako dočuh, čisti dohodak, koj će se odaslati „hrv. pedag. knjiž. sboru“, iznosi 70 for.

Zaključujuć, kličem slavnomu pjevačkomu družtvu „Javoru“ kao i revnomu nam drugu Luki srdačni „Živili!“ Nastojali i u buduće podupirati dobru stvar, kao što to učiniste sada! Ujedno pako želim, da se po primjeru dičnoga nam „Javora“ povedu i druga družtva ili osobe u domovini, kadre hrv. ped. knjiž. sbor materijalnom podporom u pomoć priteći; pa neka budu uvjereni, da će pedag. sbor djelatnost si i podvostručiti, a po tom i hrv. učiteljstvo dotično domovina drugom boljom i plodonosnijom stazom pokrenuti.

Vrhovac, mjeseca svibnja 1876.

Drag. Kõrbler, učitelj.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Njeg. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je ravnajućimi učitelji: Vlajka Kemenovića za obću pučku školu u Černiku; Josipa Kolandra za obću pučku školu u gradu Ivanić; Miju Klobučara za obću pučku školu u Čažmi; Milana Raca za obću pučku školu u Kloštru Ivaniću; Ivana Topolčića za obću pučku školu u Gjurgjevcu; Tomu Lukačevića za obću pučku školu u Virovitici; Josipa Šestaka za obću pučku školu u Slatini; Stjepana Sušu za obću pučku školu u Novoj Bukovici; Josipa Tilla za obću pučku školu u Čepinu; Ivana Jergovića za obću pučku školu u Djakovu; Josipa Beka za obću pučku školu u dolnjem Miholjcu; Ivana Markovića za obću pučku školu u Valpovu; Antuna Truhelka za obću pučku školu u tvrdji Osieku; Nikolu Kindleina za obću pučku školu u Našicah; Stjepana Potočića za obću pučku školu u Rovištu; Šimuna Kindera za obću pučku školu na Visokom; Marka Grivičića za obću pučku školu u Novomgradu: Jakova Majnarića za obću pučku školu u Delnicah; i ravnajućom učiteljicom Lidvinu Machulku za djevojačku obću pučku školu u dolnjem gradu Osieku; nadalje imenovao je izpitanu za pučko učiteljstvo kandidatkinju Amaliju Smodekovu učiteljicom djevoj. obće pučke škole u sv. Križu.

— † Kornelija Travenova, učiteljica karlovačke djevojačke učione, umrla je dne 3. o. m. na Vrhovcu kod Zagreba u najljepšoj dobi, te je 4. o. m. uz mnogobrojno učestvovanje školske mladeži i drugoga občinstva pokopana na groblju sv. Duha. Pokoj joj duši!

— Školstvo u požežkoj podžupaniji. Koncem prošle godine otvorena je u toj podžupaniji jedna nova obća pučka škola u Ruševu, kojoj je kr. zem. vlada obrekla podporu od godišnjih 250 for. do god. 1880., zatim je dozidana podporom kr. zem. vlade liepa nova školska sgrada u Kuli, dovršene su razprave za podignuće nove škole u Gradištu, Vetovu i Jakšiću, te je već vis. kr. zem. vlada za prvu i drugu školu dozvolila podpore i to iz zaklade narodnih učiona 1000 for. za podignuće školske sgrade; 150 for. za učit. plaću tečajem 5 godina; 150 for. za nabavu školsk. pokućtva i 1000 for. zemaljskoga zajma svakoj školi. — Osim toga imati će se graditi u Pakoj, Londžici, Mihaljevcih ilirskih, Slobоštini, Smoljanovcih, Bolmačah, Cečavcu, Bačindolu, Podvrškom i Sagovini, te će se nastojati, da se i tim novo se sagraditi imajućim školam, dočim su žitelji pomenutih mjesta veoma siromašni, izmoli podpora od vlade, pa da se ðim prije i ove gradnje započmu i dovrše. Polazak škole bio je prošle godine ovaj: od 1090 mužkih i ženskih sposobnjaka polazilo je učione 650, od tih je došlo na izpit

Digitized by Google

458. od kojih je bilo u drugom razredu 130. u trećem pako 78. Medjutim u tom razredu znadu djeca samo čitati, pisati i četiri vrste računa. Ima takodjer iznimaka, jer se je u nekojih školah učila i poviest obća i domaća, zemljopis i prirodopis. Dakle od pučanstva od 36.000 duša nije ni čitava 2% polazilo pučku školu, 1¼% bilo je na izpitu. Ove godine polazi mladež znatno marljivije školu, premda je ove stroge zime kadkad radi udaljenosti i prevelikoga siromaštva školski polazak poremećen bio i premda se uvriježenu zlu polazku škole nebude doskočilo, dok bude trajalo pastirstvo. Kad jedanput podje za rukom uvesti obćinske pastire, biti će i škole učenici napunjene. Razumieva se samo po sebi, da školska mladež u takovih okolnostih nemože napredovati. Uz sve nastojanje podžupanijske oblasti nije se još postiglo, da bi svi učitelji dobivali redovito svoju plaću.

— Kr. nadzorničtvo belovarsko razaslalo je sliedeću okružnicu svim mjestnim školskim odborom svoga područja:

U smislu §. 96. šk. zakona i dozvole vis. kr. zem. vlade odjel za bogošt. i nastavu od 2. veljače t. g., br. 225 naredjuje ovo kralj. nadzorničtvo učiteljski sastanak za podžupaniju belovarsku i križku na dne 6., 7. i 8. lipnja t. g. u gradu Belovaru, i pozivlje cielo dotično pučko učiteljstvo na učestvovanje iste.

Prigodom iste rješavati će se ova pitanja:

I. Što je u obće činiti pučkomu učiteljstvu sada u prvi mah od svoje strane za svestrano unapredjenje novoga šk. zakona?

II. Inštitut mjestnih šk. odbora vrlo je važan u sebi za unapredjenje obće pučke prosvjete, koji mu je dakle po duhu šk. zakona njegov obći položaj?

III. Buduć je vrlo mučan posao za one učitelje, koji imaju po 4 razreda podučavati; s toga, kako bi se moglo toj potežkoći, obzirom na postojeće okolnosti i ustanove novoga šk. zakona bar djelomice pomoći?

IV. U ovoj je okolici običaj, da pučki učitelji pod imenom „orguljaške službe, dotično pojanja“ još razne druge službe obavljaju, koje se neslažu s načeli §. 124. šk. zakona; što bi dakle sve imao i mogao pučki učitelj pod imenom „orguljaške službe, dotično pojanja“ obavljati, a da nemimoilazi granica §. 124. šk. zakona.

V. Koji bi način bio najshodniji, da naše ovopodručne obće pučke škole prama svojoj svrsi i ustanovam šk. zakona što prije podpuno lice dobiju? — Uz to će se držati praktična predavanja. Prvi takav predmet je: Neka se u kratko iztaknu svi stupnjevi predvježbanja za nauku u pisočitanju, koja se ima preduzimati s novaci od prvoga šk. dana do dana nauke u pisočitanju.

Drugi predmeti po volji pojedinaca.

Oni učitelji, koji žele posebne predloge skupštini podnieti, neka ih do konca svibnja t. g. dostave pismeno ovomu nadzorničtvu, inače neće biti uvaženi.

Kr. šk. nadzorničtvo goji nadu, da će se svaki dotični učitelj i učiteljica obzirom na svrhu rečene skupštine za istu što dovoljnije pripraviti.

Dodatak. Uslied pristigavše naredbe vis. kr. zem. vlade od 10. o. m., br. 1754, ima se riešiti prigodom uručene skupštine i ovo pitanje:

„Ima li se tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih školah ove zemlje?

— Županijski školski odbor sastao se dne 22. p. m. na Rieci. Predsjedao mu je podžup. tajnik g. M. Kukuljević, a prisutni bijahu ovi odbornici: zastupnik crkveni riečki župnik g. I. Fiamin: zastupnici podžupanijski gg. I. Mance, župnik kostrenski, L. Kvaternik, posjednik na Meji, Niko Polić, načelnik kraljevički i V. Brozović iz Bribira: zastupnici učiteljstva gg. P. Ožbolt, učitelj sušački, i N. Perša, učitelj dražki. Izvjestiteljem je g. P. Maričić, žup. šk. nadzornik.

Predsjednik otvara sjednicu, izjavljujuć, da mu je to osobita čast zastupati u ovom odboru odsutnoga vel. župana, pominje sve djelovanje podžupanijske oblasti na izvedenju šk. zakona, kao što klasifikaciju škola i ustroj obć. šk. odbora, proglašuje ovo žup. školsk. vieće konštituiranim i pozivlje napokon izvjestitelja, da priobći i svoje djelovanje.

Žup. šk. nadzornik čita svoje izvješće, iz kojega razabiremo ovo: Sve su školske sgrade ove podžupanije u najvećem neredu. U Drveniku, Kraljevici, Crikvenici i Novom nevaljaju školske sgrade ništa. U Dragi da je u istoj sgradi obć. sud. U Kraljevici, Novom i Sušaku imaju škole dosta učila. U Kraljevici, Novom i Grižanih ustrojene su šk. knjižnice. Drvenička i trsatska škola imaju šk. vrtove. Glede čistoće u školah nemože se nigdje pohvaliti itd.

Predlozi i zaključci. 1. Predlaže se ustrojiti nove škole u Dolu, Sv. Jeleni i Sv. Jakovu.

2. Jer se za razpisana podučiteljska mjesta u Crikvenici, Grižanih i na Hreljinu nitko nije prijavio, zaključuje odbor ustrojiti ta mjesta za učiteljice s plaćom podučiteljskom.

3. Radi ženskoga ručnoga djela želi odbor, da se pozovu, ako gdje neima učiteljica, supruge učiteljâ, neka podučavaju djevojke u ručnih poslovih i u kućanstvu. Ako su tomu voljne i vješte, imati će to prijaviti te će buduća sjednica o tom odlučiti.

4. Školske sgrade valja urediti i klupe nove napraviti. Umoliti će se vlada, da o tom izda što prije shodne naredbe po §. 39. šk. zakona. Glede sgrada i šk. pokućtva razprela se je živahna debata, u kojoj se je odrešito izticala bezprimjerna vladina sporost, koja nije ni sad poslie pol godine, odkako je šk. zakon stupio u život, izdala one naredbe, koje su za izvedenje samoga zakona neobhodno nuždne, zato

Digitized by Google

da i ostaje toliko §§. neizvedivih. Na predlog Fiaminov bude napokon zaključeno, da se vladi puste sve veće stvari, o kojih ovaj odbor bez shodnih naredaba nemože ništa dokončati, a mnoge su te stvari i posao zem. šk. vieća, kojemu se slabo zna za život; dotle neka ovo vieće radi ukloniti one manje nedostatke, koji prieče školskomu napredku. — Takodjer treba i kod vlade požuriti izdanje tih naredaba.

5. Radi školskih vrtova hoće nadzornik, da podžupanija naloži obćinam, neka ga svaka priskrbi i uredi. Odbor se je tomu protivio s financijalnoga gledišta, već neka se obćine pozovu, da ako imaju kakov vrt, bi li ga mogle urediti. Vladina se pomoć, predložena po jednom viećniku, odbija.

6. Izvjestitelj predlaže, da se naloži obćinam, neka se kod svake škole namjesti poslužnik, koj će školu čistiti i peći grijati. Fiamin misli, da to neće moći svaka obćina, jer za boga kuda obćini, kad joj se napréuje breme na breme; nu jer je takav poslužnik potreban, kako je to razložio N. Polić, to hoće, da se ta stvar prepusti obćinam samim, kojim nevalja svakom sgodom autonomije krnjiti. Prima se.

7. Prihvaća se, da se obć. pisarne drugamo smjeste iz šk. sgrada, kao što u Dragi, Novom i Selcih.

8. Nadzornik predlaže, da se poprave šk. sgrade na Grobniku, u Drveniku i Novom. Podžup. oblast priobćuje, da je popravak grobnički već u razpravi, glede Drvenika izdan je već nalog.

9. Izvjestitelj hoće izvedbu §. 41. šk. zak Odbor zaključuje, da to spada na obć. škol. odbor.

10. O zaostatcih, koje imaju obćine učiteljem doprinašati, misli odbor, da to nije njegova stvar što odredjivati.

11. L. Kvaternik navadja, kako krasički šk. odbor nije podoban vršiti svoga zadatka i to tim više, što mu sad i predsjednik odlazi, te predlaže i prihvaća se, da se tamo ustroji novi šk. odbor, te nastoji što prije popuniti izpražnjeno učiteljsko mjesto na Praputniku.

12. N. Polić potakne pitanje, kako je neshodno premještati učitelje usried godine, jer tim obuka vrlo strada. Podupiru ga u tom Ožbolt i Fiamin, te se dokonča obznanit to vladi, neka se nedogadjaju takove na uštrb školskoga napredka smjerajuće promjene i premještanje učiteljskoga osoblja tečajem godine, već u velikih praznicih.

Razne viesti.

— Zastupnici učenih družtva francezkih imali su ovih dana u Parizu godišnju skupštinu, kojoj je prisustvovao i ministar nastave Vaddington. U svojem govoru naertao je ministar program sadašnje vlade. „Mi ćemo, reče, mnogo zahtievati od patriotizma komore; za reforme, što ih vlada kani izvesti, hoće se povjerenja. U području više obuke predložiti će vlada, da se ustroje novi laboratoriji i učiteljska mjesta i da se fakulteti sjedine u sveučilišta. Što se tiče elementarne obuke, vlada je za to, da se djeca sile polaziti učionu. — Ovih će se nazora vlada strogo držati. Da se medjutim već sada ustanovi obća dužnost za polazak škole, misli vlada, da bi bilo pogrešno. Vlada se mora prije svega pobrinuti za to, da obitelji imaju škole u svojoj blizini. Čim se ovo učini, uvesti će se obća školska obvezatnost i kazniti će se oni, koji bi radili proti tomu zakonu. Ovim pravcem namjerava udariti predsjednik republike.

— Skupštine školskih nadzornika koruških. 18. pr. mj. sakupiše se u Čjeloven okružni školski nadzornici, da pod predsjedničtvom zemaljskoga škol. nadzornika Dr. Gobanca viećaju, kako bi se uvelo jedinstveno inšpiciranje.

— Iz Tirolske. U Tirolskoj nastati će za neko doba posvemašnje pomanjkanje učitelja ili će ih morati namještivati i bez osposobljenja. — Za posljeduji rok, do kojega se imadjahu prijaviti oni, koji žele položiti učiteljski izpit, prijaviše se tri kandidata. Od ovih dobi jedan svjedočbu II. reda, dočim ostali odstupiše. — Moguće, da to godi otcem domovine, koji žele pučko učiteljstvo nadariti vrlo liberalnim šk. zakonom. — Ta nije sile; možemo čekati?!

— Zabranjeno predavanje. Moses Leidesdorf htijaše u Gradcu držati četiri bezplatna predavanja o pitanju: Gospodje i služinčad. Zemaljska oblast zabranila je ta predavanja.

Odgovor g. Lj Tomšiću.

Piscu mladeži pučkih škola nije dovoljno da temeljito prouči samo stvar, o kojoj želi pisati, već mu treba uz to zamisliti se i u metodu, kojom je nakan djeci pripoviedati. Način pisanja, pripoviedanja i obučavanja mora da bude takav, da se djeci sve učenje pričini više igrom i zabavom. — „Ima raznih puteva“, veli neumrli Komenski, „da mladeži nebude trpčje čitati i učiti se, nego li joj jesti slador, ili orahe grizti, ili jagode brati, ili rižati se, konjica, lutaka sigrati ill trgom hodati, zijake prodavati, ili svakojakim ugodnim pripoviestim nasluškivati.“ — Da li će od svega toga odvratiti djecu poviest g. Lj. Tomšića, neka nam po duši kaže.

Ocienjujuć sa stvarnoga gledišta poviest gosp. Lj. T., držali smo se naših prvih povjestničara, a način pisanja, kojim da se tumači poviest mladeži pučkih škola, pristali smo uz Dr G. Diesterwega. I kazali smo, da je proti umu djetinjemu pripoviedati mu prije o sgodah i nesgodah njegova naroda u 6. stoljeću, nego li smo ga upoznali sadašnošću. Fr. Kapp preporuča, da se počima sadašnošću i tek onda

Digitized by Google

prolazi u prošlost; spominjujuć djeci znamenitije ljude, koji žive u njihovu narodu ili su možda već umrli, prosborit im koju o pričah, te obiteljskom i občinskom životu. Diesterweg veli, da je to umna kombinacija; i mi se usudismo tu preporuku Kappovu prizvati u pamet g. Lj. T. Na tu našu smiernu primjetbu, koje nismo okitili uvrjedami i porugami, uz koju vjerno pristaju i učeni Niemci, uzpalio se je g. Lj. T. u „Školskom prijatelju“ br. 7. i 8., te je raznimi doskočicami i sofizmi nastojao to načelo izvrći smiehu. — Cienjeni gospodine, da ste samo zavirio u Diesterwega, našli bi ovo poredenje gradiva za poviest pučkih škola: 1. kućni ili domaći život, 2. družtveni, 3. državni, i to sve biografičkim načinom, zatim napose 4. o državnom i narodnom životu, 5. o vjeri, 6. o umjetnosti, znanosti, ob iznašašćih, odkrićih ili obretih. U tom djelu opisuje se na široko geneologlčki, kroničkl i biografički način pisanja, te svakomu načinu pripominje pisac u čem je dobar, a u čem opet nevaljao.

Nu niste trebali baš ni Diesterwega, mogli ste samo otvoriti „Književnik“ od god. 1864.; u njem je Dr. Fr. Rački napisao cielu osnovu za poviest hrvatsku, i to u onom članku, kojim kritizuje prvu poviest Hrvata pisanu I. K. Tkalčićem. I Dr. Rački zahtieva, da se prije, nego li se govori o dolazku hrvatskoga naroda na jug, u kratko opišu one zemlje, koje zauzeše Hrvati i Srbi. Liepo priziva piscu u pamet i to, da se život naroda neočituje u samih krvavih ratovih, s toga da ni poviest, koja ima predočiti sliku narodnoga života, nesmije biti sgoljna poviest vojena. — Poviest dakle nesmije opisivati samo krvave borbe; ona mora obazrieti se i na borbu na polju crkvenih i državnih instituclja, na polju književnosti i umjetnosti.

Nadalje napućuje pisca na „dzieje Polski“ od Joahima Lelewela, koj razvija iz ustiju strica pripoviedajućega svojim sinovcem sav život, politički, crkveni, socijalni itd., junačkoga naroda poljskoga, a u pripoviedanju cielom ima se uviek pred očima, što stric govori u početku: „budući si dobar Poljak, prije svega imaš znati, što se je kod kuće, u Poljskoj dogadjalo.“ U toj se knjižici nepripoviela samo o bojevih, nego takodjer o trgovini, o školah, o knjizi poljskoj itd. Tako se piše poviest za mladež pučkih škola, a ne sgoljnu okostnicu krvavih bojeva, pa reći: ostalo je učitelju nadopunjivat.

To vam je bilo, štovani gospodine, ponajprije temeljito razmozgat, pa onda se podati pisanju poviesti, i da ste to sve proštili i prokuhali, nebi vam trebalo za obranu svoje poviesti opadati i ružiti pedagogijski sbor i uredničtvo „Napredka“, već bi proti metodi zaoštrili pero; ali tako nije čudo, što velite, da je „smiešno“ zahtievati od poviesti, da vodi djecu od poznata do nepoznata, od sadašnjosti u prošlost, i nebi preporučivali, da se vaša, pa i svaka druga poviest počima učiti od svršetka. To je, gospodine, najsjajniji dokaz, da niste nikada ma ni slovce proštili o poredanju gradiva za poviest pučkih škola. Proučite najprije razne metode, pa ćete imati u izobilj gradiva pitanju i odgovaranju, a ovako samo svoje neznanje svietu javno odgaljujete. Što biste nam, štovani gospodine, kazali, da i mi za svoju obranu začnemo vas i „Narodnu školu“ te uredničtvo „Školskoga prijatelja“ napadati, te vam spočitovati kojeśta? Kazali biste nam, posve pravo, da je to zloba, kleveta i prosto ocrnjivanje, koje nedolikuje nijednomu obrazovanomu čovjeku, a najmanje učitelju malenih. (Konac.)

Natječaj.

— Za učitelja i orguljaša na obćoj pučkoj školi u Velikoj Erpenji. Beriva: 400 st. plaće, paušal od 20 st., drvarine 20 st. i za vrt 30 st. Molbenice s dokaznicami šalju se do 25. svibnja t. g. mj. šk. odboru u Velikoj Erpenji (pošta Veliko Trgovište).

— Za učitelja i orguljaša na obćoj pučkoj školi u Driveniku (riečka podžupanija). Beriva: 600 st. plaće, 6 i pol hv. drva ili relutum od 17 st. 50 n., stan, vrt za učitelja i školu, a za orguljanje 50 st. Molbenice s dokaznicami šalju se do 30. svibnja t. g. mj. šk. odboru putem kr. nadzorničtva.

— Za učitelja i orguljaša na obćoj pučkoj školi u Praputniku (riečka podžup.). Kralj. zem. vladi predloženo je 600 st. plaće, 4 hv. drva, stan i vrt za učitelja i školu.

— Za učitelja i orguljaša na obćoj pučkoj školi u Selih kraj Siska. Beriva: 400 stot. plaće, stan, 6 hv. drva za učitelja, vrt i njivu od 2 jutra i 48 četv. hv., livade od 3 jutra i pašnjak od 9 jutara. Molbenice s dokaznicami šalju se do 1. lipnja t. g. mj. šk. odboru u Selih putem žup. šk. nadzorničtva.

— Za učiteljicu na obćoj pučkoj školi u Martinskojvesi blizu Siska. Beriva: 350 stot. plate, a predloženo je za III. razred, 50 stot. stanarine, 6 hv. drva ili u novcu 5 stot. za svaki hvat. Molbenice s dokaznicami šalju se do konca svibnja t. g. mj. šk. odboru u Martinskojvesi putem žup. šk. nadzorničtva.

— Za učiteljicu na obćoj pučkoj školi u Voloderu (podžup. sisačkoj). Beriva: 300 st. plate, stan, 4 hv. drva. Molbenice s dokaznicami šalju se do konca svibnja t. g. mj. šk. odboru u Voloderu (pošta Popovača) putem žup. šk. nadzorničtva.

Listovnica uredničtva.

G. A. Č. u K. Drugi članak štampat ćemo svakako, samo pošaljite što prije svršetak.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

☛ Ovomu je broju priložen litografisani dodatak.

Digitized by Google

Br. 15. U Zagrebu, 20. svibnja 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Vriednost učiteljskih sastanaka.

Slogom rastu i najmanje stvari,
a nesloga sve pokvari.

Mi živimo u doba, gdje se sve udružuje, sastaje i sakuplja. Pravnici naravoslovci, novinari, gospodari, zanatnici, radnici i t. d. sakupljaju se i dogovaraju. S ponosom možemo kazati, da i pučki učitelji u tom nezaostaju. — Neprestano donose pedagogijski i ostali listovi izvještaje ob obdržavanih učiteljskih skupštinah. Ima mjesta, gdje morda nisu jošte obdržavane, nu i ondje naši sudruzi sa ostalimi prijatelji učiteljstva i mladeži budućega naroda čine priprave za veće ili manje skupštine, da se i njihovi sudruzi sastanu i koju o školi i svojem stališu prosboriti mogu. Da se uzmognu posavjetovati, kojim bi načinom najprije cilj, radi koga su tolike škole podignute, te od kojega zavisi spas naroda, domovine i čovječanstva. S toga nam neka bude dozvoljeno, da stavimo sliedeće pitanje:

U čem sastoji važnost učiteljskih skupština?

Mi ćemo pokušati, da na to pitanje odgovorimo.

Najglavnije jesu razprave i debate o stanovitih tematah i razna predavanja koje priredjuju strukovnjaci. Mi moramo priznati, da kod takovih sgoda dodju do rieči i mnogi reć bi nepozvani, koji skupštinare dugočase nepotrebnimi i praznimi govori. Nu skupština i njezin predsjednik skrbi za to, da takovi govornicu čini prije ostave. Takovih govornika ima u svakoj skupštini. Ali opet neima učiteljske skupštine, u kojoj nebi bilo zanimivih poučnih i koristnih razprava, koje često uznesu srdce i dušu. — Protivnici učiteljskim skupštinam obično vele, da se nerazpravljaju vazda nove stvari i predmeti, već takovi, o kojih jur pisahu razni pedagogijski časopisi, o kojih jur razpravljahu skupštine i pedagogi. I mi priznajemo, da se obsolutno nove misli i predmeti vazda nerazpravljaju, nu riedki su ljudi, koji bi razmišljali o kojoj važnoj stvari ili predmetu unapried, već razmišljaju, govore i pišu poslie, kad je već bilà potaknuta. Onda istom zaoštre pero,

Digitized by Google

listaju knjige i časopise, istom onda se razpravlja svestrano potaknuto pitanje. Pa onda i onim, koji su voljni o potaknutoj stvari mozgati, razmišljati, pisati i govoriti, ostaje još uviek prostrano polje. Oni mogu i onda koristit svojim radom. Mi možemo o teoriji drugoga razmišljati, te nju sa vlastitimi postignutimi rezultati sravniti i omjeriti, razloge za nju ili proti njoj potražiti. Dobro i valjano možemo slieditі, možemo štogod pridodati prema onomu, što u praksi izkusismo i t. d.

U tom su obziru učiteljske skupštine od neizrecive koristi. Bezbrojna pedagogijska pitanja razpravljana su jur svestrano, revno i točno. — Upravo učiteljske skupštine potaknule su mnoge bistre glavice i umne pedagoge, da su o važnih pitanjih godine i godine razmišljali. Mnoge vriedne nu tihe radnike na pedagogijskom polju upoznalo je učiteljstvo upravo na učiteljskih skupštinah. Mnogi su upravo u skupštinah braći sudrugovom i svietu pokazali, da su izkusni učitelji, da su mnogo razmišljali. — Odakle vidimo, da nisu takove skupštine po mnienju njenih protivnika sastanci bez svrhe.

Mnogoga je brata učitelja upravo ondje vatrena rieč potaknula na rad, mnogi je ondje uzplamtio i odlučio se na razmišljanje. Pa makar se i razpravljale iste te iste stvari, odatle još nesliedi, da su takovi sastanci bezkoristni i bez svake svrhe. Ima naime takovih pitanja, o kojih nemožeš dosta pisati, govoriti i razpravljati. Ima mnogo stvari, koji su izvrstni pedagogi kao valjane i praktične priznali, pa ipak se s njimi neki nemogu ili neće sprijateljiti. Poznatiji pedagogi i većina učiteljstva složna je u tom već odavna, da ima prednost glaskovanje pred sricanjem, pa ipak nedavno jedan upravitelj škole reče, da on nikakove prednosti neuvidja; ja mogu i ovako i onako postići isti cilj, istu svrhu. To isto rekoše i mnoga moja braća učitelji. Stvari nove, ma one bile najbolje i najpraktičnije, s vremenom se uvadjaju, a ne onako naprečac. — Mnogo ima stvari, koje su za izkusne pedagoge važne, dočim ostali o njih niti nerazmišljaju.

A da se dade prilika i drugoj braći razmišljati o njihovoj vriednosti, koristi i zamašaju, zadaća je učiteljskih skupština. One, koji o stvari nerazmišljaju, mogu uvjeriti u skupštini o njezinoj vriednosti samo izkusni muževi.

Mnogo ima pitanjâ, koja nebi bila nikada toli svestrano razpravljana, da nebijaše učiteljskih skupština. Tamo je upravo za to sgoda, za to se i skupštinari pripravljaju, za to sa svih strana onamo hrle; dočim u časopisih mnogi neće pisati, jer neimaju vremena, a mnogi često i zaborave.

Pa i pedagogijska pitanja, o kojih je već mnogo pisano, sadržaju još uviek dovoljno gradiva za razprave. To će nam razjasniti primjer najbolje. Već slavni i neumrli Komenski reče, da se čitava obuka ima osnivati na zorovih, to isto su zahtievali kasnije Pestalozzi, Diesterweg i mnogi drugi pedagogi. Dan danas bismo se smijali onomu, koj bi se usudio tvrditi protivno. Mnogo je putah o tom jur pisano, u nebrojenih skupštinah razpravljano; da reći će mnogi, to je stvar, o kojoj ďuljiti bilo bi upravo uzalud i suvišno. A mi ipak velimo, da nije tako; da se varaju, koji tako umuju. Tko bi se usudio uztvrditi, da se predavaju u svih naših školah svi predmeti zorno?! — Mnogo će još vremena proći, dokle to bude, dokle se to uvede; a doći ćemo sigurno prije do toga, ako budemo o

Digitized by Google

tom u skupštinah razpravljali i svoje izkustvo na vidik iznašali. Upravo skupštine su mjesto, gdje će se uvjeriti mnogi o tom, te onda pokušati u svojoj tihoj radionici — u školi. Neka nam dakle neki slobodno predbacuju, da nerazpravljamo vazda novih stvari, novih predmeta, mi ih možemo uvjeriti, da imamo još uviek dosta posla sa starim.

Važne pedagogijske misli i nazore razprostranjivati, teoriju u praksi izvadjati, jest i ostati će častna zadaća učiteljskih skupština i sastanaka. Mnogo toga učiniše učiteljske skupštine, nu još više ostaje, o čem valja mozgati, te onda nastojati, da se to izvede. Mi ni danas nemožemo uztvrditi, da smo s ovom ili s onom izrekom pedagogije gotovi, da nam netreba o njoj više govoriti i razpravljati. — Čim više o kojoj stvari mozgaš, tim više uvidjaš, da ti još vrlo mnogo manjka, da ti valja još vrlo mnogo čitati i učiti. Kad misliš, da si proniknuo u duh koje stvari, onda istom uvidjaš, da ju lih s neke strane poznaš. Da prestane svako daljnje iztraživanje i pretresivanje o kojoj mu drago pedagogijskoj temi, to bi značilo stagnaciju, značilo bi nazadak.

Kad nastane tišina, kad sve šuti i nemisli govoriti o stvari, o kojoj se već razpravljalo, to je znak, da malo tko iztražuje, da li ima dokaza i razloga za ili proti njoj. A to bi bilo po nas učitelje, kojim je vazda učiti, motriti i iztraživati, dosta sramotno. Značilo bi nazadak, a toga nam se čuvati kao nečastivoga. Koliko ima stvari u pedagogiji, koje su pedagogi priznali kao valjane i praktične, a poslie razmišljajuć neki o njih, zamieniše ih boljimi. — Koliko puta zagovaraju i preporučuju pojedinci neke stvari, a skupštinari ih pobijaju. Tako se bistre pojmovi, pobijaju se mnienja, pa se onda laglje i brže dospieva do cilja. Ako smo dakle iskreni prijatelji narodu svomu, to nam je vazda i dok živimo razmišljavati ob uzgoju i obuci mladeži. — Istina je, da imamo časopisa, gdje možemo razpravljati uzgojna i ostala školska pitanja; nu drugo je čitati, a drugo slušati onoga, koji je ob onom, što govori, i u duši osvjedočen; koji je stvar proučio, staviv ju kako no je rieć na sito i rešeto Dokazom su nam ona braća učitelji, koji s drugimi sudruzi malo i vrlo riedko obće, koji živu u samoći. Oni, ako i jesu revni, ako čitaju, to ipak često imaju čudnovatih nazora o tako zvanih dnevnih pedagogijskih pitanjih. — Mnogi imade liepih misli, praktičan je učitelj, nu koja korist, kad s nikim neobći; nikomu to nikad nepriobći; s toga je potrebno, da se sastaju braća čim češće, gdje ih onda vatreniji podždinju na râd. — Oduševljena braća potaknu i druge, da reknu svoju o stvari, koja se razpravlja.

Skupštine su mjesto, gdje se misli bistre, gdje ima sgode svaki svoju reći, te sravnjivati svoje mnienje s onim ostalih svojih drugovâ. Tko nedodje lih zato da sluša, nego koj aktivno kod razpravâ sudjeluje, taj ima dvostruku korist, jer se uz to vježba u slobodnu govoru. Ako je ikomu ta vještina potrebita, to je doista nam učiteljem; pa nam valja o tom svojski nastojati. Ona dakle braća, koja se tuže, da neimaju prilike uvježbati se u slobodnu govoru i slobodnu predavanju, neka se potrude na učiteljske skupštine. Tamo imadu i zato prilike; pa je i to važan razlog, da dodju na učiteljski sastanak.

*

Digitized by Google

Ako tko misli, da nemože na učiteljskoj skupštini ništa naučiti, taj se neka onamo potrudi. da druge pouči, da se njegovim izkustvom ostali sudrugovi okoriste. To će biti za njega vrlo koristno. Bonstetten veli: „Trgovac riedko kada proda svoju robu bez dobitka, tako i na skupštini svaki dionik ponešto se bar u nečem okoristi.“ — Mnogi će od nas uvidjeti, da i drugi nešto znadu, da su i oni nešto izkusili. Vidiv, da i drugi nešto znadu, neće se ponosit svojim znanjem, te će prestati misliti, da je on jedini svjetlost svieta, kako no pravo naši kažu. — Za takove, koji morda svoj nos odviše dižu, jesu skupštine pravo liek. — Dočim ovakovi morda samo s djecom i s onakovimi obće, koji od njih manje znadu, koji im nisu dorasli, vide i slušaju u takovih sastancih sudrugove, koji su im nesamo dorasli, već i više znadu, te su izkusniji i praktičniji. — Plašljiviji i skromniji osokolit će se na takovih sastancih. Pravom se našemu stališu predbacuje, da je prečedan, pa se neki reć bi neusudjuju na vidjelo s onim, što znadu, što su izkusili. — Ima ih, koji su odviše čedni, te misle, da ništa neznadu, a tamo ipak vide, da nešto znadu, da su ipak nešto podučavajuć izkusili; pa da su kao takovi koristni članovi čovječanstva. Takovi postaju već i s toga sigurniji, ohrabre se, kad čuju ono, što i oni znadu, što su i oni u životu i u školi izkusili. Još bolje je, kad se mogu izraziti o kojoj stvari, izvješćivati o kojem predmetu, te braniti i zagovarati svoj predlog, a protivne pobijati. — Ovakovi se ohrabre, te vide, da je znanje moć, a još više onda kad im skupštinari odobravaju njihovo mnienje i razloge. — Skupštine su dakle mjesto, gdje se možemo spoznati, a takovim spoznanjem postaje čovjek ponizan nu ujedno svjestniji, ponosan na svoj rad. — To nam je pako tim potrebitije, što ljudi sami sebe najmanje poznadu i krivo o sebi sude.

Mislimo, da se je uvjerio svatko iz ovih redaka, da učiteljem donose korist oni dani i ono vrieme, što ih na skupštini sprovedu. Svaki učestnik čuti će ondje mnogo toga, što će mu i kasnije dobro doći, o čem će i kasnije još dugo razmišljati. Školski savjetnik Hoffman i predsjednik obćih njem. učit. skupštinâ reče zaključujuć skupštinu u Vratislavi, da je svrha skupštinam potaknuti skupštinare na razmišljanje ob onih temetah, koje su razpravljane. — Tko je razprave i predavanja pozorno pratio, on o njih i poslie razmišlja; pitanja razprave skupštinske i poslie ga zanimaju. Sastane li se poslie sa svojimi sudrugovi, razgovarati će se zaista o skupštinskih razpravah. Ako mu se bude činilo što nejasno, to će on onda potražiti nesamo izvještaje skupštinske, nego i druge časopise i novine, da vidi, što o tih razpravah pišu. — Mnogi neslažuć se s primljenimi rezolucijami ili mnienjem skupštine, zaoštrit će morda pero, te svoje mnienje poslati u koj časopis. A da je to opet od koristi, neće nitko podvojiti. Ovakove skupštine potiču svakoga skupštinara, ako nije sasvim nemaran, na dalnji rad, učenje i razmatranje. Pa tko bi se usudio od nas reći, da mu netreba učiti, ponavljati itd?! Kad mlad čovjek, izpitan učitelj, izadje u sviet, pun je nade; na licu mu možeš čitati radost i veselje. A kad stane raditi, te nemože onako, kako bi on htio i želio, postaje izkusniji i stane razmišljati, te sudi i misli drugačije. Svagdanja briga, razni protivnici, bučne zabave privatni sati

Digitized by Google

absorbirale mu prosto vrieme. On čita onako od navade, a na dalnje ni nemisli. Takova će učitelja, ako dodje na skupštinu uzhićenje i oduševljenost braće učitelja, bivših mu saučenikâ, probuditi iz letargije. — Tamo će on naći suučenika, koji su prije manje znali od njega, a sad ga marljivošću pretekoše. — Neće li ovakov sam u sebi reći: ta ovaj ili onaj manje je znao, težje učio, a sad tako pametno govori. Takov će došav kući, prionuti uz nauk, te nastojati, da zanemareno nadoknadi. — Ima žalibože, koji se sasvim zapuste, nu takovi ni neidu na skupštine, pa ih i tamo nemože ništa potaknuti. (Sliedi.)

Izlet na Pecko jezero.

Nach Wahrheit forschen,
Schönheit lieben,
Gutes wollen,
Das Beste thuen,
Das ist die Bestimmung des Menschen.

J. J. Spalding 1748.

Topli sunčani traci probudiše prirodu od zimskoga sna. Gora se zaodjela listom, a rudine zelenom travicom i raznolikim cviećem. Slast je šetati cvjetnjakom, ubavimi gajevi, hladovitom šumom ili cvietnom poljanom. Tuj ti pomalja svoju zelenu glavicu kukuriek, tamo te opet mami ljubica mirisava uz svoju posestrimu siroticu; briežuljke je i humje nakitio svojim sitnim cvietom proljetni gladuš, a gudure mirisava moškatka, raznomanjasti plućnjak s nježnom žutinom. Tko da izbroji sva čeda naše proljetne cjetane. I na zemlji sve vrvi, sve oživljuje. Tuj neumorni mrav gradi svoj stanić; tamo marljiva pčelica sabire med i vosak; ovdje se opet razkrilio liepi lastovac srčuć pohlepno iz cvjetnih medovnica. Ševa se takodjer razkrilila povisoko, a u živici joj pripieva poputnicu mili slavić i siva pjenica.

Razmatrajuć to sve osobito nam čuvstvo potresa dušom, nešto nas i neznajučke vabi bilo u cvjetnjak mirisavi, bilo u naručaj majčice prirode; a nijednomu se mjesecu toli neveselimo, koli upravo svibnju.

Da se naužijem mirisavog i svežeg zraka i svih sladosti proljeća, odlučih na dan sv. Florijana zaputiti na Pecko jezero.

Mnogi će se u čudu zapitati: ta kakovo je to Pecko jezero, kakova to prirodna krasota, ja niesam o tom nikada ništa čuo?!

Tješi se svatko, ta i meni bijaše tako. Došav u Sisak, saznao sam da je to jezero na vrh gore viš mjesta Hrastovice, pak još tomu bez dna i slane vode.

Jutro osvanulo da nemože ljepše! Sat udari pet i ja već bijah sa svojim vjernim šarkom na putu. Kad odmakoh kupskim mostom kroz Novi Sisak divan mi se vidik otvori na okolicu pračansku, a još ju divniju čine mnoge privremene močvare, te imaš uz mnoga brdašca pred sobom malu Švicu. Kad odmakoh uz dol, prispjeh u hladovinu drvoreda od jablana i topola. Oko mi se nasladjivalo na

Digitized by Google

bielih cvietovih rebratice (Hottonia palustris), crvene driemine (Lychnis Flos Cuculi) i žute mlječike (Euphorbia palustris.)

Kad dodjoh do Pračna, osebita me obuze sjeta i težko mi budne u duši; pitat ćeš: zašto? Tuj ti uočih djevojče krasno; crnih očiju i pramova, a ustiju poput mirisavih jagodica. Glavicu si pokrila crvenom kapicom, a ledja i prsi resi joj krasno i umjetno pleteno narodno odielo. Bila to — bosanska djevojka. Zakrene u dvorište nekoga seljaka hodom laganim, pristojnim držanjem tiela i pognute glavice.

Srdce mi hoćelo pući od tuge i razne mi misli prozujiše glavom. Sjegurno tuži bilo za roditelji ili braćom ili za milim si ognjištem i domovinom. Poznato je kako narod naš označuje takovu nesreću. On veli: U tudjini je čovjek, kao duša izgubljena. Dao Bože, da se izpune rieči kneza Petrovića, bivšega pobočnika Ljubibratićeva, koji no kad ga zasužnjena kroz Sisak u Mitrovicu vodilo, izustio: „Gospodo! nadošlo je vrieme, da nezasitnoj aždaji zatvorimo nezasitno ždrielo.“ Uzput sam sastao još mnogo bjegunaca, a vidio sam ih i raditi na polju. Svatko je neprijatelj narodu tvomu, koj veli da je za rad nesposoban. Naš je narod sjegurno pokazao golubinju ćud, kad je te sirote pod svoj krov primio.

Razmišljavajuć o koje čem niti neopazih da sam već u Českom selu. Od ovdje zakrenem uzbrdice pram Hrastovici. Popev se na vrh, opazim mjesto, koje leži podno gore, a za tri četvrta sata bio sam već medju Hrastovčani.

„Čujete kume! jeli gospodin učitelj kod kuće?“

„Gospodine moj! reći mi je na žalost svoju, da smo već godinu dana bez učitelja.“ Tomu sam se nemalo začudio, misleć u sebi: Hrastovina tako blizu Petrinje, u liepom položaju, plodna zemljišta, pak bez učitelja! U Petrinji sam saznao, da je bivši učitelj imao mnoge neugodnosti, pak stoga prošao. Sada drži mjestni župnik predavanja.

Školska je sgrada prilična; nu izvana prozori neki razlupani, a drugi omazani, akoprem su čistoća i urednost prve vrline školskih prostorija.

Dotični mi se seljak ponudi i za vodiča na Pecko jezero. Za kratko nas gora obuhvati svojim zelenim plaštom; uznojismo se dobrahno, i tekar za pol sata bijasmo na pol puta, ali kako nebi, kad je toli strmo, da bi se za koljena ugrizti mogao.

Nebilo dugo nadjosmo se medju kesteni i jedva što odmakosmo od šume, ukaza mi se čistina i puče pred očima liepa livada, a usried iste Pecko jezero. Oko njega se poredali bubanjci i brdašca obrasla sitnogoricom. Kamenja neima oko jezera, ali ga ima na dnu. Pecko je jezero do 15 m. dugačko, a do 9 m. široko, duboko će biti na pol drugi metar, nu nije bez dna; vode je mutne i neslane. Ima u njem i riba, a po seljakovu bi opisu imali to bili karasi (Carassius vulgaris.) Površinu mu krasi svojim kožnatim lišćem i bielim cvietom vragolić (Trapa natans), pak povodni hmelj (Polygonum amphibium), a obale obrubljuje ljubka potočnica (Myosotis.) Pecko je jezero glede visine nalik na mnoga alpinska jezera u Švici.

Digitized by Google

Vidik je odavle divan! Briežuljak se naklapa na briežuljak; brdo na goru, a gdje gdje proviruje plješiva stiena vapnenca. Kamo se god okreneš, svigdje ti se srdce razblažuje a uho nasladjuje. A što mu najvećma godi, to su mnoga seoca posadjena sred plodnih njiva ili poredana na podnožju gora. Zaviriš li malo dalje, to vidiš kako se izpod gore zagrebačke bjelucka Zagreb, a nedaleko od njega titra površje hladne Save poput biserja i draguljića. Pod tobom se razprostrla Petrinja uz mutni potok istoga imena. Plodnimi poljanami i pretilimi njivami vijuga se šumeća Kupa, njezini valovi rek bi šapuću: „divna, predivna je to zemlja; zato ju ljubite svi, koji se njezinih divota i dobrota uživate.“

Sliediš li okom Kupu i njezin jedan ovelik zavoj, uočiš i nekoč moćnu Sisciu (Sisak.) Prema podnevu opaziš Glinu uz prekrasnu okolicu. Pecko je jezero sa svojim toli dalekim i širokim vidikom ravno ruševinam Okića grada, jer od tuj čovjek vidi skoro svu Hrvatsku.

Nauživ se tako svih krasota na takovu mjestu navada mi je na spomen ubrati po kiticu cvieća; s toga se sjetih i tuj na krasne potočnice, a po tom krenuh istim putem put Hrastovice u Petrinju. Dragutin Hirc.

Crtice iz pčelarstva.

(Čitao u glavnoj skupštini „hrv. ped. književnoga sbora“ **Aug. Matoš.**)

(Dalje.)

II. Radilice. Premda su radilice ženskoga spola, to ipak nisu pozvane, da nesu jaja ili da potomstvo razplodjuju, već njim je skrbiti za životne potrebe te obavljati domaće poslove. Pčelac može se prispodobiti uzorno uredjenoj demokratičnoj državi, u kojoj imadu radilice veoma važnu zadaću; njim je obavljati ne samo sve vanjske i domaće i to naporne poslove, već im je u pogibelji branit čitavu obitelj na život i smrt.

Pa upravo zato, da ih u obavljanju težkih njihovih dužnosti ništa smetalo nebi, stvoriteljeva je providnost preniela brigu za razplod pčelca jedino na maticu, koja je jezgra, srdce i duša pčelca; radilice pako kao bezspolnice ili bolje ženke zakršljalih spolnih ustroja, mogu tim bolje posvetiti se svojoj zadaći.

Radilice se legu u običnih šesterokutnih stanicah, koje se zato radilične stanice ili radilično saće zovu. U trutovnih i matičnih stanicah nemogu se izleći radilice. Jaja iz kojih se radilice legu, zaplodila je matica mužkim sjemenom. Radilica treba za razvoj svoj, počam kako je jaje snešeno, od prilike 20 dana; i to živi ona od prilike 3 dana kao crvić ili ličinka, a 11 dana kao bahura. Uslied slabije hrane i manje stanice nerazviju se radilice kao matica, a navlastito zakršljave im spolni ustroji, i tako postanu reć bi bezspolnicami.

Da nam ovo bude što jasnije, sravnimo spolne ustroje radilica sa onimi matice. Ove posljednje razjasnismo slikom 1., a ustrojstvo spolno radilica neka nam razjasni slika 2. Već iz površne prispodobe obijuh slika, opazit ćemo nesavršenost spolnih ustroja radilice. U bitnosti nalazimo sliedeće razlike: 1. Mje-

Digitized by Google

hurić za mužko sjeme (sl. 2. d) tako je skvrčen, da u njem mužko sjeme ni prostora neima. Jajinjaci matice (sl. 1. a a) sadržaju do 200 jajnih cievih, dočim ih ima u jajinjacih radilice (sl. 2. a, a) samo 2—12. Dvostruki odvodi (sl. 2. b b) neimaju baš nikakova sjedinjenja u jednostavnom shodištu. Spolni otvor ili dvorište (sl. 2. e) toli je uzko, da se radilica trutom zaploditi nemože.

U pčelcih, koji su u redu, nenese nijedna pčela jaja do jedine matice. Nu ako ima u kojem pčelcu matica, koja je već duže vremena nezaplodjena ili pače, ako matice ni neima, tad se do gadja, da i radilice nesu jaja. Pčele bo izgubiše svaku nadu, da će dobiti drugu maticu, a bez nje prieti im pogibelj, da će se razsuti, zato u sdvojnosti kušaju same, kako će si stvoriti novo leglo. U tu svrhu hrane one radilicu, u koje je jajinjak ako i kršljav, ali ipak nešto bolje razvijen nego u drugih radilica, kraljevskom hranom, dočim se same hrane samim sirovim medom i peludom. Ovom se hranom jajinjak razdražuje, te se razvije na toliko, da je takova radilica kadra nesti jaja. Naravski da su ova jaja djevičanska ili trutovna, iz kojih se mogu semo trutovi izleći. Zato se i takova matica zove trutovnjačom. Trutovna jaja nalazimo u trutovnih stanicah, nu u pomanjkanju takovih kadkada i u radiličnih.

Vanjštinom je noseća radilica jednaka drugim, te se jedino razlikuje od drugih time, što su joj jajinjaci u nutarnjosti bolje razvijeni. (Sl. 3. a. a), dočim su ini spolni ustroji kao i kod obične radilice skvrčeni i nerazvijeni. Jošte su i jajne cievi u jajinjacih nešto dulje nego li u obične radilice, ali opet nikada nisu tako duge, kao kod prave matice. Množina u jajnih cievih nalazećih se jaja nije uviek jednaka. U nekojoj nerazvije se nijedno, a u nekojoj više ili manje njih, ali ipak za polovicu a najviše u toj kolikoći, koliko ima jajnih cievih u matice.

Pčelac bezmatičnjak t. j. koji je bez prave matice a ima samo trutovnjaču, neprima ili barem težkom mukom pravu maticu, koju mu staviš u košnicu, jer u svojoj zabludi drži, da ima zaplodjenu maticu. A još je veća potežkoća rad toga, što trutovnjaču, pošto se nerazlikuje vanjštinom od drugih pčela, nemožeš tako lasno razpoznati i odstraniti. Pa ako takova pčelca i spojiš s drugim pčelcem, koj imade pravu maticu, to će se riedko kada sdružiti, nego će obično pravilan pčelac bezmatičnjaka pobiti.

U običnom pčelcu, u kojem ima prava matica, nenese nijedna radilica trutovnjaća. (Jedinu iznimku tuj čini egipatska pčelska pasmina, u koje uz pravu maticu nese jaja i po nekoliko trutovnjaća.) Ali zato primaju na sebe radilice svu brigu majke za jaja i mlado leglo. Čim matica jaja snese, za nje se više nebrine, pa neima ni kad za nje se brinuti. Radilice pako poput dobrih majka pripravljaju hranivi sok za leglo, zatvaraju ga i griju; čiste i hrane mlade pčele, pa kad ove kolievku ostave, njeguju i čuvaju maticu i t. d.

Osim toga obavljaju pčele radilice sve druge poslove u i izvan trnke. Iz trnke odstranjuju svu nečistoću, gad, mrtve pčele, riečju sve, što u ulište nespada. One čiste i ugladjuju svoj dom, te nastoje, da ga sa svijuh strana dobro izmažu, sve luknje zatvore i od svojih se neprijatelja i od zime obrane. One straže svoje kuće a navlastito leto, da odbiju robeće pčele i druge svoje neprijatelje.

Digitized by Google

One upotrebljuju svako sgodno vrieme da si pribave hrane i tvari za gradju, kao što su: voda, med, pelud, cvietni prašak i lem. One proizvadjaju vosak, grade saće i t. d. Riečju one obavljaju sve poslove, a nepomažu jim pri tom ni matica ni trutovi. Domaće poslove obavljaju mladje i vanjske starije nosilice.

Nu radilice nisu jedino samo brineći se i hraneći, već ujedno uredjujući i vladajući živalj u pčelskoj obitelji. Prema svojim dužnostim uživaju one ujedno i sva prava kućnoga domaćine, pa su zaoto naoružane kliešticami i žalcem, dočim su glede spola savršeniji trutovi bez oružja, te zavise jedino od milosti i nemilosti svojih družica; — odista tužna sudbina. I ista se matica mora pokoravati volji radilica, te upotrebljuje svoj žalac jedino u borbi s drugom maticom. Radilice su tim marljivije i hrabrije, čim je pčelac jači i možniji, čim bogatija nošnja i vrieme. Jak pčelac čini zato više, nego li više manjih pčelaca, koji su brojem jakomu jednaki ili ga pače nadmašuju. Čim dakle bude imao pčelar jače pčelce, tim mu više od njih koristi! (Sliedi.)

Biljezi valjane škole.

Napisao **Drag. Körbler.**

Netreba upravo da je čovjek pedagog, pa će ipak, zaviri li časak u koju školu, moći reći: Scienim, ova je škola uzorna, — valjana, ili obratno. — Da će takav čovjek na prvi mah često i krivo suditi, dopuščam. — Nu promatrajući školu sa pedagogičko-didaktičnoga gledišta nedade se tako lasno griešiti, dočim imade nekih bitnih biljega, koje karakterišu valjanu školu, a te bitne biljege željan sam ovdje u kratko obrazložiti, i to sliedećom pripoviedkom:

Bilo je nekoga proljetnoga dana; sunce se još i nepomolilo, kadno ja i drug moj K. uranismo, da si prvi put posjetimo susjednoga nam druga u N. — Prebrodiv šumeću po pećinah Kupu, pjevajući si veselo „Oj talasi“, popesmo se na briežuljak, koj no se je postupice nad Kupu uzdizao, te popev se nanj, sa druge strane opazismo krasnu ravnicu, posutu pomanjimi briežuljci i bujnimi usjevi. Na jednom pako tih briežuljaka vidismo seoce obilujuće krasnimi voćkami, koje su bile upravo zaodjevene miomirisnimi cvjetići, a usried toga seoca stajaše krasna jednokatna sgrada, od koje se bielih zidina upravo izašli sunčani traci silno odbijahu.

Postasmo časak ko pomamni, oči nam se pako nasladjivahu prekrasnim vidikom. — Izminulo tako nekoliko časakâ, kad se netom obazriem na svoga suputnika, kojemu se u očijuh zablistale suze radostnice, te koj prekine tišinu sliedećimi po prilici riečmi. „Po opisu sudruga nam, zaista ona liepa sgrada, štono se tamo u sried sela bjelasa, — škola je i njegovo obitalište. Zaista, nevaram se. Gledaj kako se poput sokola nad ostalimi nižimi sgradami uzdiše. — Hram bo je to znanja i prosvjete, dočim u većini drugih sgrada vlada još tmina i neznanstvo. — Na najvišjem stoji mjestu poput munjovoda, da postupice uklanja sve zlo od onoga mjesta a štiti i dovodi samo dobro. — Kako dosto-

Digitized by Google

janstveno diže glavicu u vis; i sam bi joj se naklonio. Kojim li ponosnim pogledom mora da ide uz nju pojedini občinar: a koje li se istom čuvstvo budi u pojedinom školskom djetetu? — O! sretne li nam domovine, budne li jednom u svakom mjestancu u tako plemenitu svrhu podignuta takova sgrada, koja jur svojom vanjštinom takova čuvstva budi!"

Nastavismo put, i za kakovi sat evo nas i u selu, te pred školskom sgradom. Onaj par neznasmo, što da prije motrimo; — dali veličanstvenu za ondje sgradu, ili pako krasni cvietni vrtić, koji se je medju sgradom i cestom razprostirao, te cvieće, posuto proljetnom rosom i vonjajuće preugodnim mirisom. Promatrajući mnogobojno cvieće, krenusmo u školsku sgradu. — Evo nas u visoku hodniku, te razgledav se na desnoj strani istoga, naidjosmo na otvorena vrata, te zaviriv u sobu vidimo da je školska soba, upravo na čistac izmetena, a služkinja oprezno pobrisuje prašinu sa učiteljeva stola — klupa i učilâ; te uz otvorene prozore napaja sobu svježim proljetnim zrakom. — Upitasmo sad služkinju, da li nam drug još spava? — na što će nam ona: „Bože oslobodi! gospodin učitelj u školskom je vrtu sa djecom višjega razreda, te istu podučava u ciepljenju divjakâ. -- Izvolite samnom; iza kuće jest dvorište, a za njim školski vrt. Sliedismo si vodju, i došav na vrata školskoga vrta, opazismo druga si u skrajnem zakutku vrta, gdje kao otac usred množine sakupljene oko njega djece sbori i tvori. — Koracasmo sad sami tihance dalje, da neopaženi druga si iznenadimo, a to nam podje za rukom, pošto nas je dielila od njega brajda, obrasla zelenim hmeljem. — Prišuljasmo se bliže i bliže (ma nas i okrstio tkogod uhodami); stadosmo i slušasmo druga si, koji je po prilici ovako sborio: „Ivane! evo tebi, — koj si mi vazda zadane zadaće marljivo naučio i izradio, za nagradu četiri divjake, da ih oplemeniš i to svaku na drugi način, kako to malo prije pokazah, a kad ponarastu, posaditi ćeš si jih u svojem vrtu kraj kuće, — tvoji su. Samo treba da stvar lagano i razumno izvedeš, da se i drugovi tvoji što bolje u stvar upute. Evo i tebi, Blažu, za nagradu tri divjake u ovom redu; tebi, Josipe, dvie u ovom redu. — Vas pako, kojim sam radi slabijega napredka i neposluha uzkratio to veselje, upozorujem, da pazite na râd nagradjenih, te da u buduće nastojite biti marljiviji, pa da i vas za koj dan to veselje zapade! Gledajte samo ovamo, koli krasan je ovo već ciep, koga predlani zaciepio dobri Dragutin Milošev, ta i tablica još s njegovim imenom na njem visi. Ovoga zaciepio je Josip Carev, i tu mu svjedočba visi na ciepu. Ovoga je zaciepio Miko Kosov. Svi to bijahu dobri dječaci i vazda ih se s radošću sjećam. — Nastojte da budete i vi ako ne još bolji, to barma takovi; vaša će biti slava i korist. — Nemislite nikada, da učite za moju korist ili jerbo to biti mora, već jedino za dobrobit svoju, svojih ukućanâ i sveukupne nam premile domovine." — Sad nas mine sve strpljenje. — Pohrlismo iz svoga zaklona drugu i bratu si iznenadjenu u naručaj, — a dječica uzkliknu u jedan glas: „Hvaljen Isus!" — Veselo odzdravismo istoj, te najposlje za vrieme odpusti drug nam dječicu na ručak, a mi ostasmo u vrtu razgovarajući se o koje čem. Dodjosmo u sried vrta, gdje bje pčelinjak, te u njem liepi broj punih trnkâ po raznih sustavih, kao n. p. po sustavu baruna Rothschütza:

Digitized by Google

Dzierzona; Christa i Riem-a, i drugih. Ostaviv konačno vrt prodjosmo dvorištem, gdje nam u oči pale razne spreme za tjelovježbu, i uputismo se u stan učiteljev u prvi kat.

Sve bijaše već uredjeno i pospremljeno i najliepšoj čistoći. — Srdačno nas primio; — ručevasmo a najposlje se i raztasmo. — Popodjosmo kakovih dvadeset časakâ, ali sve nas nešto vuklo natrag. — U taj čas opazi moj suputnik, da neima ovećeg ovratnog rubca, već da ga je kod druga si ostavio.

Krenusmo indi natrag. — Sada već nezatezasmo, već skočiv brže u prvi kat po zaboravljeni rubac, stupismo jednako na školski prag. — Nad školskimi vrati visila tabla sa napisom „Učiona", te otvoriv ista stupismo u školu i pozdravismo začudjenoga druga, koj bje jur ako i ne Bog zna kako elegantno, nu ipak čisto preodjeven, pa upravo sa dvojicom odraslijih učenika pripravljaše pojedinim razredom pisanke i zadaćnice za taj dan potrebne. Djece još nebijaše u školi, stoga najljepša sgoda da se malko razgledamo po školskoj sobi.

Kako sam već napomenuo; sve čisto da nemože bolje, — paučini nigdje ni traga; — prozori osnaženi te izbilja prozirni; stiene biele poput alabastra. — Nad stolom učiteljevim, uzvišenom na podnožju, visi krasna slika „Isusa prijatelja djece" u zlatnu okviru. — S desne joj strani diploma „Hrvat. pedag. književ. Sbora", s lieve diploma „sv. Jeronimskoga družtva," dočim je naime učiona utemeljiteljni član jednoga i drugoga družtva.

Na desnoj stieni visila slika prejasnoga nam vladara Franje Josipa I.; oko iste pako slika neumrloga bana Jelačića, pjesnika Preradovića, biskupa Strossmajera, — Nikole Šubića Zrinskoga, Lj. Gaja, bana Mažuranića i mnoge druge narodno-povjestničkoj obuci potrebne slike. A nad svimi timi slikami bijaše namješten sat. — Na lievoj stieni o zid visi „zemljovidnjak", u kojem su zemljovidi o valjcih omotani, a pod njim stoji rusko računalo.

S desna i lieva učiteljeva stola stoje ovelike table, a u zakutku vidismo željeznu peć, uredjenu da se loži iz sobe. Sada slučajno otvori jedan učenik školski ormar, da izvadi još manjkajuću jednu zadaćnicu, a mi pristupimo bliže te opazismo u najgornjem predjelu krasnu knjižnicu od kakovih 130 osovljenih liepo uvezanih knjigâ, od kojih svaka imala na hrbtu svoj posebni broj. Izvadismo jednu tih knjiga, a to bijaše slučajno „Poviest učione u N.", u kojoj na prvom listku naslikan bijaše nacrt školske one občine, a nadalje po istom revnom nam drugu bijahu napisani svi važniji dogadjaji učione počam od njezina postanka. — Tu vidjasmo i „školsku maticu", — Hermanove slike za zornu obuku i mnoge druge krasne knjige.

Svrnusmo okom u drugi odjel, gdje bje zemaljska kruglja s hrvatskim napisom, liepa sbirka ruda, poimence potrebnih k tumačenju štiva 86. 87. 88. i 90. II. slov. čitanke; — biljnik sa kakovih 120 liepo osušenih i složenih bilina. U trećem bijaše odjelu fizikalni kabinet, sastavljen po dvorskom mekaniku Hauck-u u Beču. U četvrtom spratu vidjasmo složene pisanke, risanke, zadaćnice i učila za obuku u metričnoj mjeri, kao: metar, litar, gram, dkgr. i kilogram i t. d. U najdoljnjem pako odjelu složeno bijaše svakojako ratarsko orudje kao: plugovi,

Digitized by Google

kola, brane i t. d. u miniaturi, štono su ga školska djeca svojimi nožići pasući stada izradjivali, te koje se je prigodom izpita izložilo.

Tuj bje u škrinjici žesi u zalihi, spužva i staklenka napunjena crnilom za djecu. — Uzdahnusmo, te sa zadovoljstvom ostavismo tako liepimi stvarmi i učili napunjeni školski ormar, tu muku nu i veselje revna učitelja.

Na stolu učiteljevu nadjosmo nekoje pripomoćne knjige a i djela boljih pedagoga kao n. pr. Ohler-a, Münch-a, Kellner-a, Dittes-a i mnoge druge; nu nigdje neopazismo šibe ili batine, sčesa slutismo da u toj školi nikada ili bar samo u izvanrednih slučajevih tjelesna se kazan uporavlja.

Dok se tako pregledajuć učionu i učila nasladjivasmo, napunila se sve to više školska soba. Djeca ostaviv svoje kabanice i šešire u hodniku na klincih, zabitih u stienu, stupahu veselim licem u učionu, nazvav si jur prisutnim drugovom „dobro jutro“ ili „Hvaljen Isus!“ — Iz toga razabrasmo jur, da djeca s veseljem polaze učionu, pa da im se ista nečini mučionom, već izbilja učionom. Sva su djeca čista, umivena i počešljana; — a odjelo ako i ne upravo novo — barma čisto i cielo. — Sat netom odbi osmi sat, a drug naš stupi pred školsku dječicu, odmoli snjimi skrušenu molitvicu i započe nauk. — Mi sjedosmo na ponudjena nam od učitelja mjesta i odanle slušasmo i gledasmo, što se sbivalo.

Djeca prvoga razreda sjede na svojih sjedalih uzpravno, a oči im jedino uprte u učitelja. On pako naravskim svojim glasom pita sad ovoga sad onoga djaka, neizpustiv nijednoga; a biva li to, čini to za kaznu; a svaki jur jedva izčekuje, da ga učitelj prozove. — Prozvani odvažno ustaje, te umjerenim glasom i sa zadovoljstvom odgovara na zadano mu pitanje. — Tuj neima buke i vike, nit odgovara na jedan put više učenika, već lih onaj, koji je prozvan.

Drugi i treći razred bijaše zabavljen pismenom školskom radnjom. — Evo odbi školski sat prvu uru, a učitelj zapovjedi migom sveukupnoj djeci da ustanu i da zapjevaju veselu pjesmicu „Još Hrvatska nij' propala“; a izpjevav otu, još i drugu i treću. — Migom učiteljevim zašuti opet sve, a pred dječicu prvoga razreda stupe dvojica učenikâ trećega razreda (monitori), da iste nadziru kod pisanja, dočim je učitelj zabavljen drugim razredom, tumačio istomu zemljopisno štivo pripomoćju globusa. — U to treći razred izradjuje na svojih tablicah zadane iz računice račune. — Tu opazismo, da su vazda sva tri razreda zabavljena na temelju razredbe nauka, a da učitelj nikada nedolazi u nepriliku glede iznenadnih pitanja djece; dočim bje vidjeti, da se je za svaki razred i predmet večer prije dobro pripravio k svomu predavanju.

Učitelj si odabrao mjesto, skojega svu mladež pregledati može, te netrči zabunjen amo tamo po školi. — Makne li se sa svoga mjesta, čini to, bud da si iz školskoga ormara koje predavanju potrebno učilo donese, bud da nadgleda monitore.

Cielim predavanjem vlada neki takt; učitelj govori ozbiljno nu i ljubko, pa i onda, kad treba koga opomenuti i prizvati na red. Ali opet negovori učitelj sâm sat — dva, tako da bi djeca i volju slušanju izgubila; — već shodnimi pitanji nastoji, da djeca sama zrelo promisliv na pitanje odgovore.

Digitized by Google

Odbi i drugi sat, a učitelj pristupi prvomu razredu, te mu naznači, da ostavi školsku sobu i da izadje napolje, te da se pod nadzorom ovećega djaka i djevojke hvataju u kolo, djevojke posebice, a djaci posebice. — Drugi razred dobi opeta zadaću: da svojimi riečmi napišu prijašnjega sata čitano i tumačeno zemljopisno štivo; — zatim pristupi trećemu razredu. te izpitav pojedine učenike posljednje svoje predavanje, nastavi isto i to o „metričnoj mjeri.“

Sada tek opazismo da neka manja djeca izilaze iz školske sobe, nu pojedince i to na mig i dozvolu učiteljevu, — ali da se ujedno za ćasak opet povraćaju.

Iznenadilo nas upravo, da se je primaknuo već i konac trećemu satu, gdje će se djeca razpustiti, stoga se približih drugomu razredu, da pregledam nekoje zadaćnice. Zaista, neprevarih se u nadi, kako u svem, tako se i tuj ali najjasnije zrcalio pravi red i čistoća.

Potezi jednako jedan od drugoga razmaknuti, a u pismu jedan se učenik sa drugim upravo natjecao. — Odbi konačno i jedanajsti sat, a učitelj znakom svoje ruke naznači djeci, da se spremaju kući. Svi ustanu i metnu knjižice, tablice, držaljke i pera u svoje torbice; — a dvojica tom čašću za taj mjesec nagradjeni i odlikovani, pobiraju zadaćnice, pomeću ih u školski ormar; druga opet dvojica pružaju manjoj djeci, šešire, kabanice i t. d. — To sve pako biva bez svake vike, štropota ili nereda.

Zapjevala se zatim pjesmica, „poslie nauka“, našto izilaze djeca polagano iz prve klupe zatim druge, treće i t. d. dok neizadje i posljednji učenik iz zadnje klupe, a učitelj im sliedi u dvorište, te zadovoljan sa sladkim posmiehom na licu hoće da reče: „Hvala Bogu sretno dovršismo — a dao doskora opet se vidjeli!

A ja i drug moj videći sve to, sa dna duše uzdahnusmo: „dao Bog bila nam svaka učiona i učitelj takav, sretne li nam onda domovine!

Zagrliv si miloga i revnoga nam druga i obodriv ga jošte, da uz svu nevolju što nas tišti uztraje u svom radu, — ostavismo to sladke uspomene mjesto, učionu i učitelja.

Dopisi.

Gospodine uredniče!

Moj skromni člančić: „Svećenik i učitelj“ u 10. o. g. broju Vašega cienjenoga lista „Napredak“ nesmiera na ino, van što je najiskrenija želja ogromne većine hrvatskoga svećenstva i učiteljstva, i mogu reći — potreboća hrvatska, a to jest: otvorenje i propaganda iskrenoga prijateljstva svećeničko-učiteljskoga u svrhu tu, da narodu i domovini pomognemo k spasonosnomu napredku.

Uzrok ovoj „potrebоći hrvatskoj“ (dozvolite mi taj izraz) stoji u novom položaju učiteljstva napram svećenstvu i u novom odnošaju svećenstva napram učiteljstvu — koj položaj i odnošaj jest — uslied i kriepošću novoga školskoga zakona fait accompli — s kojim svaka pamet mora da računa.

Digitized by Google

G. Niemčić u „Kat. listu“ br. 19. diže proti mojemu članku obz. proti meni inkviziciju — stoga treba da si uzmem čast odgovoriti mu. Molim dakle slavno uredničtvo, da odgovoru izvoli dati prostora u cienjenom „Napredku.“

Najprije pako molim da primite ovaj izpravak moga članka, koj ste izvolili nekoliko preinačiti, akoprem niste preinačili smisla mu. Ja sam pisao, da prijateljstvo svećeničko-učiteljsko ima biti osnovano na sliedećih dvih principih: 1. Napredak u zvanju i u slogi! t. j. mi ćemo napredovati i raditi svak u svojem zvanju a svi u slogi, tako da jedan drugoga nesmeta nego podupira. 2. Na temelju pravednosti — sloboda bratstvo i jednakost! t. j. mi ćemo istinitu kršćansko-čovječansku slobodu bratstvo i jednakost, koja je od revolutionarne toliko različna, koliko je osnovana na temelju pravednosti.

Konačno javljam, da ću u Napredku g. Niemčiću odgovoriti i podpisivati se istim znakom, kojim u Katoličkom listu. —c.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanje. Njeg. preuzvišenost ban Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je ravnatelja kr. velike realke zagrebačke, Josipa Torbara, predsjednikom, a Ivana Stožira, profesora kr. velike realke zagrebačke, Mirka Divkovića, profesora kr. gimnazije zagrebačke i Stjepana Basarička, učitelja kr. preparandije zagrebačke, predbježno članovi izpitnoga povjerenstva za ospobljivanje kandidata učiteljstva na gradjanskih školah; — na dalje je imenovao Ivana Šaha i Mihajla Vrbanca učitelji više djevojačke učione u Zagrebu.

— Odpisom visoke kr. zemaljske vlade od 29. ožujka t. g. br. 5088 potvrdjen je štatut centralnoga odbora za priredjivanje obćih hrvat. učiteljskih skupština posve onako, kako ga je prihvatila II. ob. hrv. učit. skupština u Petrinji.

— Na temelju §. 1. naredbe zemaljsko-vladnog odjela za bogoštovje i nastavu od 14. travnja t. g. br. 1693. sazivlje nadzorničtvo za pučke škole županije zagrebačke učiteljsku skupštinu za podžupaniju zagrebačku i sisačku u Zagrebu na 19. lipanj t. g. a za podžupaniju jaskansku i karlovačku u Karlovcu na 26 lipanj. Predskupštine bit će 18. i 25. u 7 sati poslie podne.

U obijuh tijuh skupštinah razpravljat će se ova pitanja:

1. Ima li tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih školah ove zemlje?

2. Što je sve uzrokom da naše pučke škole skrozimice nemogu da postizavaju željena uspjeha i kako da se tomu doskoči?

3. Kako da se zemljopis predaje u pučkoj školi?

4. Kako da se uredjuju i rukovode cjepilnjaci da što više kulturno na narod djeluju?

5. Kako da se orguljaška služba dovede u sklad sa učiteljskom?

6. U kojem odnošaju da stoje učiteljska družtva prama podžupanijskim učiteljskim skupštinam, te u koliko bi se njimi pospješiti mogao smjer novoga školskoga zakona?

Osim tih pitanja najavljeno je i više posebnih predloga, koji će se mimogredno razpraviti, a takove može da svaki redoviti član skupštine učini, samo treba da ih prije javne sjednice pismeno predsjedničtvu podnese.

Uz to će još u Zagrebu biti priredjena i neka pedagogijska predavanja i to do sad najavljena:

1. Zorna obuka u pučkoj školi, spojena sa jednim praktičkim pokusom.

2. Računstvo iz glave u pučkoj školi, takodjer sa praktičkim pokusom.

3. Tjelovježbena produkcija priredjena po učitelju tjelovježbe g. Singeru.

Za Karlovac pako nije dosada najavljeno nikakovo predavanje.

Potanji program dostavit će se službeno svemu učiteljstvu zagrebačke županije.

— † Stjepan Borošić, bivši učitelj u Požegi, umro je početkom ovoga mjeseca u ovdješnjoj bolnici milosrdne braće iza podulje težke bolesti. — O njegovoj smrti nije nitko ništa znao, i tako mu nisu mogli ni sudrugovi očitovati posljednjega saučešća.

— Školstvo banskoga okružja. Iz izvješća, što ga je upraviteljstvo toga okružja priobćilo u ljetošnjoj proljetnoj skupštini, vidi se na žalost, da ogromni broj od 15.000 školskih obveznika nepolazi škole, a imade učiona, koje nepolazi više od 3—4 ili 7 djece, usu-

Digitized by Google

prot da imade mješovitih škola bez učitelja, te istimi upravljaju učiteljice. U istoj skupštini iztakne zastupnik Krnić iz Gora prednosti hrvatskoga školskoga zakona, koji je sudjelovanjem narodnoga zastupstva u hrvatskom saboru stvoren, te mnogo bolje odgovara potrebam naroda nego krajiški. Zatim dokazivaše, kako su 4 godine školovanja dosta za ladanjsku djecu, iztaknu neshodnost uzgajanja dječaka od 14 godina po učiteljicah od 18 godina, koje upravljaju sa mješovitimi školami, zaključi veoma tužnimi i zastupstva živo se dojmivšimi riečmi: „Hoću samo da kažem, da duševno nespavamo, odkrio sam obstojeće mane u školstvu, nezahtievam, da se poprimi moj predlog, jer znam da naša skupština žalibože nije ovlaštena u te stvari dirati, jer je žaliboše naša junačka krajina jedina zemlja u naobraženom svietu „zemlja bez imena“, — a takova zemlja naravno nemože se pozvati u zakonodavno tielo.“

Odgovor g. Lj. Tomšiću.

(Konac.)

Gosp. Lj. T. veli s nekim ponosom, da mogu djeca i više naučiti povjestnice, nego li je u njegovoj knjizi. To vjerujemo, rieč po rieč poput papiga za izpitnu paradu i to najviše trojica oli petorica, a ostali neće od toga ni mrvice znati. A Dr. F. Jacobi tvrdi, da diete nije moguće prije 14. godine dublje poviriti u poviest svoga naroda. Preporučamo gosp. Lj. T. to djelo, pak će mu se možda pričiniti ono pametnim, što mu je sada smiešno, ćak i ludo.

Buduć da nas gosp. Lj. T. pita za grieške i manjkavosti svoje poviesti i niječe nam u tom svaku razboritost, te veli, da „dvoji, da je „Napredkov kritičar“ pročitao i koji svezak Tkalčićeve poviesti, jer bi inače takova „manjkava“ i „pogrešna“ mjesta veoma dobro došla njegovoj zlobi, da podkriepi svoju tvrdnju, da ove poviesti „nemože preporučiti mladeži“, vraćamo se evo sada samo na nekolike neistine, da opravdamo potvoru, kojom nas je okitio gosp. Lj. T.

Gosp. Lj. T. povieda nam, da povjestničari nisu razbistrili jošte ni sada dolazak Hrvata na jug. To nije nikakav dokaz, ako uztvrdi sâm gosp. Lj. T., da ni danas nije ta „točka“ u hrvatskoj poviesti uz sva iztraživanja jasna i dokazana. Treba napomenuti djela i imena priznanih povjestničara, te navesti što koji govori o dolazku Hrvata, jer gosp. Lj. T., barem jošte za sada, nepoznata je olina na polju povjestničkom.

Gosp. Lj. T. objelodanio je u „Školskom prijatelju“ diljem naš izpravak o dolazku Hrvata na jug, pa je uzračio pripomenuti, da neka učiteljstvo sudi, kako bi „Napredkov kritičar“ tumačio djeci dolazak Hrvata. — Vidite, cienjeni gospodine, to ste uradio baš iz čiste zlobe, jer mi smo kazali, da bi se to imalo djeci tumačiti; dakle onim smo izpravili samo stvar, a podnipošto pako metodu.

Nadalje se ogradjuje i proti tomu gosp. Lj. T., da je prepisivao iz poviesti gosp. J. K. Tkalčića, a najviše ga ljuti primjetba „manjkavo i pogrešno“ i veli, da smo mu to spočitnuli iz zlobe. To je upravo najbolji dokaz, da nam nebijaše zlobna nakana, pošto vam nehtjedosmo u kritici svratiti pomnje na manjkavosti i pogreške, već smo se držali više metode.

Recimo, da nije gosp. Lj. T. baš ni slovca prepisao iz Tkalčića, već iz starih listina poput svih naših povjestničara, to ga smierno molimo, da nam objelodani te listine, u kojih je ubilježeno, da su „Kočeveri“ ostanci Franaka, kao što je napisao u svojoj poviesti na 8. strani.

Pronicava je ipak uma gosp. Lj. T. buduć da zna, što si je knez Mutimir čak i mislio, te piše na 16. str. ovo: Mutimir, koj nije mario za ničije prijateljstvo. Mislio si je: Ja sam hrvatski knez, imam veliku vojsku, zdravi i hrabri smo — pa šta će mi čije prijateljstvo?“ Liepoga će si diete pomisliti hrvatskoga kneza, koj nije s nikim u prijateljstvu živiti htio. U mjesto da djeci ulije u srdca prijateljstvo i medjusobnu ljubav, a ovdje jim primjerom njihove poviesti ubija mladjahnu klicu prijateljstva. Je li se i time oplemenjuje nježno djetinje srdce? To li će reći djelovati im na ćud?

Mi pako čitamo u Tkalčićevoj poviesti, da nije htio priznati ni bizantinskoga ni franačkoga gospodstva, što je velika razlika nad kim gospodovati i skim prijateljevati. Tuj vam tumačenje, štovani gospodine, nije pošlo za rukom.

Na str. 17. čitamo, da se je porodila prepirka o jeziku, kojim bi se služila sv. misa, i pripovieda se na sliedećoj strani ovo: Hrvati služili su sv. misu svojim narodnim jezikom, za tiem diljem na istoj strani „hrvatski jezik“, „slovenskomu jeziku“ „slavenskomu svećeniku“, „narodnom jeziku“, „slavensku službu božju.“ Kakovo je to tumačenje, jedan put narodni jezik, drugi put hrvatski, treći put slovenski, pa onda slavenski, iz te si smjese diete ima stvoriti zaključak, na kakovu se jeziku služila sv. misa, te kako se danas taj jezik imenuje. Svega i svašta, samo nigdje ništa, što je „staroslovenština“.

Gosp. Lj. T. veli u predgovoru, da je ovo drugo izdanje priredio po novijih podatcih. Nije li to puka prokšija nedržati se svojih rieči. Mi se svi sjećamo, da je gosp. I. Tkalčić u akademičkoj sjednici mjeseca ožujka 1875. čitao svoju razpravu: „Borba naroda hrvatskoga za anžuvinsku kuću proti ugarskomu kralju Arpadoveu, Andriji III.“, a izvadak te razprave objelodanio je u svih javnih glasilih i to godinu dana prije, nego li bje pod tiskom Tomšićeva poviest.

A Gosp. Lj. T., koji se bavi novijimi povjestničkimi podatci, morao bi svako predavanje

Digitized by Google

jugoslavenske akademije pozornim okom pratiti, i bilježiti si u svoje povjestničke spise, te po tom izpravljati gradivo. U obće do sada vjerovahu, da se je pokolj na krvavom mostu slučio istom god. 1303; al ga tada nije bilo, jer već smrću Andrijinom Hrvatska je sva prionula uz Karla Roberta. Ovaj pokolj slučio se je oko god. 1293., dakle punih 10 god. prije. U poviesti gosp. Lj. T. nije ta doba po tom predavanju izpravljena, već se je držao starih, a ne novih podataka. S toga mu je ciela ta doba, koja je inače najzanimivija, veoma jalova i pusta, i za cielih 10 godina kasnija.

Napokon nas gosp. Lj. T. preoštro donekle i porugljivo poučava što su opisi, a što pripoviedke, te kako se iste diele. Čudimo se, da je gosp. Lj. T. u tom pamet iznevjerila, kad je sastavljao svoj „Vrtić“, ako ikada, a to za cielo tada, bila bi mu ta pouka mnoge nesgrapnosti razbistrila, kojimi vrvi „Vrtić“. Za rieč „ovisnost“ upućujemo gosp. pisca na slovnicu 4. razreda pučkih škola, str. 40., napisanu A. V.

Na ostale poruge i epitetete, kojimi nas je htio poniziti gosp. Lj. T. do prašine, odgovaramo narodnom filozofijom: „Tko drugijeh sramoti, sebe nečasti.“ —e—

Ovoliko naš g. Tomšiću tobože toli kivan kritičar. G. je Tomšiću dakako svaki ljuti neprijatelj, koji mu ma ikakvu manu u kojem djelcu iztakne. On, čini se, nečita kritika u „Vienceu“, „Kat. listu“ i drugih naših časopisih, pa tako je samo moguće, da pobijajuć kritičara nije poštedio nabacit se prostačinami i na uredničtvo „Napredka“, pa i na hrv. pedagog. književni sbor. Ako i nismo dužni odgovarati g. Tomšiću za to, kako uredjujemo svoj list, i da li smijemo njemu nepovoljne kritike unj primati ili ne, to ipak da štov. čitateljstvo vidi, kako je g. Tomšić ćutahan, navesti ćemo ovdje doslovce jednu pripoviedku iz njegova „Djetinjega vrtića“, koju smo pripoviedku čitali već prije u naših nekojih novinah u raznicah medju viestmi o prevarah, tatbinah i razbojstvih.

Evo je: „Tat prevari tata. Prije više godina dogodilo se u Beču ovo: Na radničku obučen čovjek upita s pismom u ruci nekoga gospodina, koga je na ulici sastao: „Molim vas, gospodine, biste li mi mogli kazati, gdje da nadjem gospodina, na koga glasi ovaj list?“ Gospodin pogleda napis, na kojem bijaše opazka: „obterećeno s 1000 forinti.“ Čim je taj smotrio tu opazku, odmah odgovori: „Nu dakle su ipak jednom stigli novci. Ovaj list upravljen je na mene. Recite gospodaru, da sam se dosta dugo načekao ovih novaca.“ Radnik: „Hvala Bogu, da sam vas našao. Tražim vas već skoro čitav dan. Preporučam se za kakov darak, jer si čitav dan tražeć vas, nisam mogao ništa zaslužiti.“ Gospodin se maši rukom u žep, te dade s veseljem radniku desetaču (10 for.), uze list i naglo ode. Za nekoliko časova hoće da u nekom zabitnom mjestu prebroji novce. Otvori list, ali jao i naopako! Mjesto novaca nadje papirčić s ovimi ričmi: „Ala ste se prevario.“

Radnik i taj gospodin bijahu prevejani tati.“

Sada neka sudi slav. čitateljstvo, da li je ovakova pripoviedka za djecu, i to za dobru djecu, kojoj je g. Tomšić svoje djelce namienio.

Pa kad smo mi u svojoj kritici u prošlom tečaju pohvaliv i preporučiv djelce: „Djetinji vrtić“, spomenuli još jedinu ovu: „samo želimo, da bi pisac kod izbora još više pozornosti upotriebio, jer svaka baš nije za diete prikladna“, predbacuje nam g. Tomšić, da „Napredak“ zlobno navaljuje na njegova našim pučkim školam namienjena djela. Koliko dakle vriede njegove extemporacije u „Škol. prijatelju“, lasno će svatko prosuditi.

Ured.

Natječaj.

— Početkom dojduće školske godine 1876/7 popunit će se mjesto učiteljice djevojačke učionice u Jablancu, otočkoga kotara, u Sincu i u Lešću, u Vrhovini, takodjer otočkoga kotara, zatim u Vrebcu, gospićkoga kotara; na Udbini, udbinskoga kotara; u Srbu, dolnjolapačkoga kotara, i mjesta učiteljâ pučkih u Kupirovu, dolnjolapačkoga kotara; u Mogoriću, gospićkoga kotara, u Raduču i Ostrvici, gospićkoga kotara, u Ploči, gračačkoga kotara, u Popini, gračačkoga kotara; u Komiću i u Srednjojgori, udbinjskoga kotara, u Prozoru i u sv. Jurju, otočkoga kotara, u dolnjem Pazaristu, perušićkoga kotara, u Krbavici, zavaljskoga kotara, u Krasnu, otočkoga kotara, u Divoselu i u Ribniku, gospićkoga kotara; u Cerju, Štikadi, Tomingaju i Mazinu, gračačkoga kotara, gdje su zasada namješteni za nuždu učitelji ili učiteljski zamjenici. — Sa svakim ovim mjestom skopčana je godišnja plaća od 300fr., stan u naravi ili stanarina od 100 for. godišnje, 6 for. pisaćega paušala i 6 hvati drva za ogriev, 5 godišnji doplatak 10% i pravo na mirovinu i obskrbu.

Natječaj razpisuje se do konca Kolovoza t. g. Prosioci i prositeljice neka do toga roka dostave posredno ili neposredno svoje svjedočbom osposobljenja za učiteljice odnosno za pučke učitelje podkriepljene molbenice za ono mjesto, koje žele dobiti, spomenutim kotarskim uredom. Tko koje od spomenutih mjestah dobije, neće mu se putni trošak naknaditi.

Listovnica uredničtva.

G. K. V. u K. Za ovaj broj stiglo nam prekasno, U budućem broju.

G. I. L. u V. Uvrstit ćemo: pošaljite svršetak.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

☛ Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad IV.

Digitized by Google

Br. 16. U Zagrebu, 1. lipnja 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Važnost pismenih zadataka po obuku i uzgoj.

Piše **K. Vidačić.**

Mislim, da su pismeni zadatci najvažnija stran jezikoslovne obuke, kruna čitavoga, lice škole. A pismeni zadatci ne samo da mogu, već bi i po §. 35. naredbe kr. hrv. slav. dalm. zem. vlade od 14. srpnja 1875. br. 2947. morali svakoga učitelja sveudilj zabavljati.

Zadaće, polag svrhe, za koju su opredieljene, nazivlju se raznimi imeni, te i zahtievaju, da se svaka obradjuje na svoj način.

Prema mjestu, gdje se izradjuju, diele se u školske i kućne zadatke.

Neki zagovaraju ove, drugi one. Ali je nuždno njegovati jedne i druge, samo što obe vrsti neslužе školi u jednakoj mjeri, t. j. važnost je istih po obuku i uzgoj različita. Školske zadaće služe ponajglavnije obuci, a domaće prolaze preko školskih vrata i dosižu u roditeljsku kuću, te koriste uzgoju. Domaće zadaće služe dakle i obuci i uzgoju.

Vriednost domaćih zadaća, o izboru kojih je učitelj prije dobro promišljao, tako je jasna, da bi se svaka protivnost u tom obziru morala držati nemogućom. Pa ipak u istinu imadu velu množ protivnika.

Domaće su zadaće bitno sredstvo učitelju za promatranje individualnosti djeteta, pa ako Buffon kaže: „Le style c' est l' homme“, t. j. štil ili sastavak je čovjek, ili po štilu se poznaje čovjek; dapače, ako se već iz poteza pisma stvaraju zaključci o značaju pisara, zašto da se toga sredstva lišava sam učitelj, koj je ipak na vrutku psihologije?

Domaće zadaće služe nemanje i uzgoju. Pa upravo, čini mi se, da se ste strane najmanji uzimlje obzir, a to sve na uštrb kako djece tako i učione.

Ali obe svrhe i obuke i uzgoja mogu se postići samo pomnjivom pripravom i dobrim razmišljanjem o izboru zadataka za pismene radnje, te tko odabiruć iste štedi vremena i truda, taj bi u istinu bolje učinio, da jih niti nezadaje.

Digitized by Google

Zadaće, koje se obično exabrupto zadavaju, ovise o samovelji i razpoloživosti duha učiteljeva, te ne samo da nekoriste, već mogu prouzročiti vrlo opasne i pogubne posljedice. Ali posljedice ne absolutne, već relativne naravi, t. j. one neleže u samih zadaćah, već jedino u tom, što učitelj bagatelizuje njihovu važnost.

Prava je vriednost domaćih zadaća s poučne strane, da ponukaju i pridrže diete, kako bi se uvježbalo u predmetu, koji je čulo u školi, t. j. da si ono, što je predavano ponavljanjem što bolje zapamti. Potiču li zadaće ravno iz predavanja, što bi svakako imalo bivati, to pripomognu ne samo da se ono, što je predavano, čita, vrši i čvršće zapamti, već olakšavaju i učitelju sveudiljni pregled uspjeha, koj je postigao svojim predavanjem. Bez zadaća bio bi takav pregled skoro i nemoguć, osobito tamo, gdje je broj mladeži obilan. A evidencija uspjeha sveukupnoga predavanja jest učitelju od vele važnosti, pošto nije dovoljno kazati: „Svjestan sam si, da sam točno predavao“, već je nuždno znati, da li i kojim uspjehom predavanja radjaju.

Usavršenje i učvršćenje djeteta u onih naucih, što jih je čulo predavati, iziskuje veoma mnogo vježba, a ova opet potrebito tomu vrieme. „Da se djeca sveudiljnim radom uzdrže vesele ćudi, spada medju najglavnija uzgojna nastojanja učitelja“ reče: „Niemeyer.“

Ovu izreku, kao da je mnogi od učitelja hvalevriedno svojim načelom proglasio, pa ju je protegô i na râd zadaća, izjavljujuć, da mu mladež u školi zadaće izradjiva i to da mu svrsi škole udovoljava. Al' mi pada na um narodna: „Neide svaka čižma na svaku nogu!“

Uz sadanju obširnu osnovu, uz naše teritorijalne odnošaje, pogoršane često zlim vremenom, odaljenošću od škole, lošimi komunikacijami, vrlo će se riedko pružiti zgoda učitelju, da ugrabi toliko vremena, koliko bi svakomu djetetu dovoljno bilo, da svojoj individualnosti odgovarajući izradak u školi izradi.

Ovo vriedi u obće, nu napose osobito vriedi to za poveća mjesta sa četiri učitelja, gdje se imadu djeca poslie opredieljena sata točno iz škole odpustiti, pošto gdjekoja imadu prisustvovati drugim učevnim uram.

Uz poučnu stranu imadu zadaće i uzgojnu, a ovdje se ponajviše opaža prisilje na slobodan i samosvojni râd kao i njegove posljedice. Nastojati dakle valja, da se diete priučava, da i izvan škole radi i na ono misli, što je u školi čulo, a to će se postići jedino domaćimi zadaćami.

U načelu se zadavaju domaće zadaće tjedničkim praznikom, čim se prepušća učeniku čitavi dan za izradak iste. Ali čujem prigovora sijaset, kako je to nemoguće, dočim tjednički praznik upravo roditelji jedva izčekuju, da jim diete uzmogne na pašu, ili da kod kuće drugu malu braću čuva.

Nisam idealista i znadem, da je u mnogom i premnogom slučaju tako, te da će svekoliki zakoni i naredbe o polazku škole biti iluzorne, da će uspjeh napredka biti negativan sve dotle, dok vis. sabor nestvori zakona ob občinskih pašnjacih i pastirih. Nu uz sve ove zapreke pitajmo se: „Zar djeca i zimi hodaju na pašu?! — Zar su djeca ljeti cio dan od rana jutra do kasne večeri na paši?!

Digitized by Google

Medju ostalim neka je domaćim zadaćam i ta svrha, da si diete znade upotrebiti pravo i sgodno vrieme dana, te da tako niti dom niti škola netrpi, već da se jednomu i drugomu po mogućnosti udovolji. Ovako bo će se diete priučiti cieniti vrieme, to skupocjeno blago. Naučit će se u obće razpolagati s vremenom, te polagati tako i nesluteći prvi kamen sgradi buduće samouprave.

Dopuščam, dapače tvrdim, da imade roditelja neznalica, nu nipošto zlobnika, ali i to riedko i sve to redje, koji bi upravo priečili svomu djetetu da izradjuje domaće zadatke. Pa i kod takovih znati će vrstan učitelj upotrebiti shodna sredstva, kako da jih sklone, neka nebi svomu djetetu priečili kućnih radnja.

Mnogo više škodi pomanjkanje potrebitih sredstva, kao što je papir za zadaćnice, pera, crnilo, olovka, ravnalo, i t. d. — Pa gle i ovi razlozi ili pusti izgovori izćezavaju §. 41. škol. zak. od 14. listopada 1874. Nu poznajem hvalevriednih obćina, koje su jur prije navedenoga zakona davale vazda sva potrebita školska sredstva, pa i zadaćnice. Nu žalibože poznajem i nekoga učitelja, kojemu su zadaćnice liepo čiste; — čiste tako, da neima nit jedne zadaće u njih! Bilo i nebilo!

Ali nije nuždno da imadu upravo liepe i skupocjene zadaćnice, ako to biti nemože, nu ipak je moguće da imadu zadaćnice od nekoliko araka papira, koju si svako diete može samo nacrtati. Pa i ovakovo crtanje imade nešto dobra. Ako ništa drugo, a to se vježba i ruka i oko, što je pomoćnim sredstvom risanju. — Izgovor, da diete neima kod kuće crnilke nit crnila, nevriedi. Nemora bo svako diete imati skupocjene crnilke, ta sjegurno će se naći malo, čisto stakalce, a crnila u učioni vazda.

Po mojem mnienju druga je rak — rana, koja se je poput slakovnjača začela provlačiti školom, te nam prieti uništiti svaki trud i napor. To je mlitavost i lienost djece.

Istina, reći će mi tkogod, ta nije nit mlitavost nit lienost, već su djeca — djeca, pa jih često navabi igra u kolo i tudjer zaborave na râd.

Dopuštao bih i to, kad bi tako bivalo, nu žalibože niti igra neima razdražive sile za današnju mladež. Poglej na seoske spašnjake, pa ćeš viditi kako planduju ciele skupine bezposlenih pastira ležećih; nit se igraju, nit čitaju, nit štogod rade, već možda jedino napreduju u nemoralu pripoviedajuć si stvari s kojih bi se sgrozio. — Pitaj u ponedjeljak ili u petak diete u školi, što je jučer radilo, pa će ti za stalno odgovoriti: „Ništa.“

Ova zla biljka nije nikla u školi, već je sjeme kućnoga uzgoja. Roditelji misle, da dosta čine, ako djetetu davaju hrane i odielo, a da se još staraju za razvoj duševni, to jim nije nit na kraj pameti, dapače često zanemaruju i tjelesni uzgoj. Sve se prepušća blagoj majci naravi.

Ali upravo nepokolebivi, strogi zahtjev, da se točno izradjuju domaće zadaće, biti će moćnom polugom, da se mladež probudi iz driemeža, lienosti nehajstva za râd, te da si i nesluteć ojača tim volju. (Sliedi.)

Digitized by Google

Vriednost učiteljskih sastanaka.

(Dalje.)

Često čujemo neku si braću sudrugove govoriti: „zašto da se mučimo naukom, jer i onako nam jednaka plata i jednako priznanje, znadu li učenice što ili ne. Takovi će se osvjedočiti, kad dodju na skupštinu, da to nije svejedno. Oni, koji nerade, viditi će, da nemogu ni govoriti, ni u čem svoje drugove savjetovati. — Oni su tamo poput drugih neučiteljâ puki slušatelji. I one, koji su revni i marljivi, veselit će se, kad vide ostalu braću, kako su oduševljeni za svoje sveto zvanje. One, koji rade na školskom i književnom polju, veselit će, što se ostala braća njihovim trudom i mukom okoristiše. Oni će nastojati da i opet usreće braću si i sviet kojom novom knjigom, novim radom — Izkusnije radovat će, što je skupština njihove predloge prihvatila; veselit će ih, što će i ostala braća to kušati u svojih tihih radionicah. — Mnoge potaknu na râd već samo oduševljenje braće njihove. Mnogi došav kući, stanu raditi, te svoj râd priobćivati u školskih i inih listovih.

Često možeš čitati u školskih i drugih listovih, gdje javljaju, kako je skupština u ovoj ili onoj okolici potaknula učitelje na râd. Prije nisi skoro ni znao za nje, a poslie skupštine stadoše razmišljati, učiti i pisati, te svoj trud šk. listovom priobćivati, da se s njimi i ostala braća okoriste. S toga je od potrebe, da se takovi sastanci drže u raznih krajevih, u raznih gradovih, da potiču u svih krajevih braću učitelje na râd, budeć ju iz mrtvila i letargije. — Skupštinam je nastojati, da se svagdje radi i napreduje.

Nu nisu samo razne razprave i predavanja od koristi. S takovimi skupštinami spojene su i izložbe učilâ. Tuj imadu sgodu, da razgledaju mnogobrojna i praktična učila, koja se za razne struke i predmete s najboljim uspjehom rabe. Tuj imadu sgodu prispodabljati i sravnjivati jedno učilo s drugim; tuj vide, kolik se i u tom u kratko vrieme napredovalo. Tamo vide, koja učila rabe praktični i na glasu učitelji, pa mogu onda i oni nastojati kod svojih občina, da im takova učila nabave. Obično se razprodavaju i srećke, pa je već mnogo školâ i občinâ na jeftin način došla do valjanih i praktičnih učilâ. (S našom I. učit. skupštinom bijaše spojena izložba učila, te je mnogo školâ i učiteljâ dobilo liepih učilâ i knjigâ.) Tko bi se usudio reći, da to nije poučno, koristno i zanimivo tim više, što toga nemogu vidjeti svagda i kad bi htjeli. Mnogi nebi možda nikad vidio a nit znao što o mnogih učilih, da ih nije vidio na skupštini.

Mnogi od braće učitelja nebi bio možda nikada putovao, da neima skupština. Tako polazeći u sviet vidi i gleda druge krajeve i druge narode, vidi što i kako se radi, vidi njihove običaje, vidi more, gore, rieke i veće gradove. A sto je najglavnije, vidi njihove škole, njihovo uredjenje, učila, knjižnice, razne metode i t. d. — Vidi mnogo toga, česa nebi nikada u svojem gradu, u svojoj okolici vidio. — Putujuć sakuplja si pučki učitelj liep materijal za zemljopisnu obuku. O tom da duljimo, bilo bi suvišno, jer ga svaki od nas znade, kako je liepo dječici tumačiti i razlagati, što je velik grad, što li je more, luka, brdo, dolina

Digitized by Google

i t. d., kad si sve to vidio, kad si to sve vlastitima očima gledao i motrio. Kako brzo prolaze sati učitelju i učenikom. Mi bismo se usudili reći, da učitelj putujuć više nauči, nego čitajuć ma kako debelu geografičnu knjigu. Pitajmo one, koji mnogo putuju, jesu li više doma ili putujuć izkusili i naučili. Oni, koji putuju, obće s raznimi ljudmi te se kreću slobodnije. Takovi su ljudi rječitiji; znadu mnogo i o svem zanimivo pripoviedati. (O putovanju i njegovoj vriednosti donio je nedavno „Napredak“ liep članak. Op. prevod.) Dan danas gleda se i na to, kako se tko vlada ī kreće. To je nešto izvanjskoga, nu ipak potrebito. Knigge veli: „Dan danas se na to i odviše gleda. Često imade onaj u svietu prednost, koj se slobodnije kreće. Sviet često one, koji su nespretni, zapostavlja i nevoli ih, kako one, koji su okretni a uz to prazne glave. Ovakovi imadu često prednost, makar i ništa neznali. — Često nastoje ovakovi da svoju duševnu golotinju vanjštinom sakriju. — Pa oni većinom i uspiju, jer sviet dan danas žalibože sve gleda na naočale, voli ljusku nego jezgru, pa mu godi, kad mu se laska. — Starim i nespretnim školnikom imademo i onako zahvaliti, da s našim stališem sbijaju šale. Ako je sada i bolje, to nesmijemo ipak prestati napredovati. Mnogi od učitelja živi i djeluje u samotnom mjestancu, druži se i obći samo sa susjedi i roditelji svojih učenika; često živi mnogi sam za sebe kao u samostanu. Mnogi neima prilike, pa mu i učiteljska kesa nedopušta, da polazi veća družtva, zabave i t. d. — S toga mu je potrebito, da putuje, jer putujuć dolazi u doticaj s raznimi ljudmi i iz raznih stališa; postaje okretniji, življi i okretniji.

Moglo bi nam se prigovoriti, da netreba upravo na skupštine putovati, jer drugamo putujuć, može isto vidjeti i gledati, ako morda ne i više. Nu po našem mnienju nije tako. Putujuć i posjećujuć skupštine, vidi ondje u obće mnogo više, nego li drugdje, a napose kao učitelj, naobrazovatelj i uzgojitelj mladeži, članova budućega naroda, — buduće generacije. Mjestni odbori i odbori za razne svečanosti brinu se, da skupštinari sve i sva vide, što je u gradu i u okolici važnoga i znamenitoga. Sve to vide badava; svagdje ih čekaju ljudi, koji ih vode, koji im sve tumače i razlažu. Obično se onda priredjuju izleti željeznicom ili parobrodom u bližnju okolicu ili drugu koju, gdje je što znamenita, gdje su škole praktično i uzorno uredjene. U okolicu, gdje trgovina i obrtnost cvate, gdje je mnogo tvornica; u okolicu, koja je na glasu sa svoje romantike. Zar to dakle nije važan razlog, iz kojega mnogi polaze učiteljske skupštine. — Da neima skupština, mnogi nebi bio putovao za svoga života. Mnogi bi radio od godine do godine u svojoj tihoj radionici, ni nemisleć na putovanje. Mnogi želi putovati; mnogi bi rado vidio more, ovu ili onu okolicu, grad, uredjenje škola i t. d., nu nesretna kesa, sredstva to nedopuštaju. Zato mu pružaju priliku učiteljske skupštine, jer se onda i centralni odbor i ostali pobrinu, da se skupštinari cjenije voze željeznicom ili parobrodom; nastoje razni odbori, da se ciene svagdje snize. Skupštinari imadu badava stan, mnogim dadu obćine podporu, što je i pravo, jer je to u interesu škole, obćine i čitavoga naroda. Mnogi veselim srdcem čitaju u novinah pozive na skupštine, te se vesele, što će ipak jednom u sviet.

Digitized by Google

Posjet takovih skupština od velika je upliva i za intelektualnu naobrazbu; osim toga postaju mnogi živahniji, razvesele se. U obće djeluju slični posjeti na ćud. Pa to mnogo vriedi i za učitelja, jer vesela ćud i dobra volja duša su svakoj školi. Veselost vlada samo onda u školi, ako je učitelj veseo i dobre volje. Mnogi od naše braće živuć u samoći bude s vremenom sjetan i neveseo, bude hypochonder. Mnogoga muči briga, često boluje on, djeca mu, ima raznih neprilika. Takovim je potrebno, da putuju, da dodju medju strane ljude; da dodju medju sviet. Osim toga što putuju, rade i razmišljaju na skupštini; ondje se i zabavljaju, pa tako zaborave na brige i jade svoje bar za neko vrieme. — Tko se jednom odluči na putovanje, taj i nastoji, da vrieme čim ugodnije sprovede ostavivši brige i ostale neprilike kod kuće. — On se radostno sprema na put, jer zna, da će se sastati s braćom i sudruzi svojimi, koji s njim diele radost i žalost. Došav u grad, gdje će se skupština obdržavati, susreće vesela lica, veselu braću; ovdje se ljube i rukuju prijatelji, ondje suučenik suučenika pritišće na grudi. Kuće i školske sgrade nakićene su zelenilom i barjaci; veseli djaci vode nadošle goste u stanove. Ondje ih radostno primaju gospodari — gradjani, dvore ih i nastoje, da vrieme u njihovih kućah veselo sprovedu, da im ostane u miloj uspomeni. Sve je veselo, pa to treba vidjeti i gledati, jer toga nije kadro ni najvještije pero opisati. Dodje i vrieme sastanka; pa tko je već prisustvovao kod takove svečane sgode, sjećat će se je, dok bude živ. — (Koli sveto čuvstvo obuzima čovjeka, kad pomisli na onaj svečani momenat, kad je naš Ivan, predsjednik I. hrv. učit. skupštine, dao znak, a pjevači zapjevaše „Bože živi, blagoslovi!“ od slav. i neumrloga našega Preradovića! — Pomisli si krasnu onu dvoranu, razprave, one mnogobrojne i krasne zabave i svečanosti, pa se moraš i danas radovati. Opaz. prevod.) Sbor tolikih prijatelja, subraće, pozdravi stranih gostova, živahnost, kojom se pitanja razpravljaju, to i još mnoštvo drugih stvari pobudjuje u čovjeku uzvišena čuvstva. Poslie živahnih razprava sastanu se braća kod zajedničkoga stola, te se ondje prijateljski razgovaraju i vesele. — Poslie razprava drže vješti učitelji i ini prijatelji škole i napredka poučna i zanimiva predavanja. Drže se posebne strukovne sjednice i t. d. — Takovimi sgodami potaknuto je mnogo velekoristnih ideja. Pa i gradjani priredjuju razne svečanosti, kod kojih i oni učestvuju, i tim javno pokazuju, koliko štuju učitelje kao namjestnike roditelja. — Mnogi vidi ondje prijatelja, koga nije možda vidio, odkad ostaviše školu; tim je srdačniji sastanak, tim je veće veselje. — Iznova jedan drugoga zavoli; jedan drugomu opet omili; pa se i sada kao nekoč težko razstaju. Vrieme brzo prolazi, — dà leti; dodje i čas raztanku. Prijatelji se ljube i rukuju; za čas razidju se širom domovine, svaki u svoj domak. — Skupštinari nemogu se dosta napripoviedati svojim kod kuće o skupštini. — Tko želi biti dionikom takovih riedkih radosti i veselja, neka nepropusti da neposjeti svaku skupštinu, ako mu je ikako moguće. (Konac.)

Digitized by Google

Crtice iz pčelarstva.

(Citao u glavnoj skupštini „hrv. ped. književnoga sbora“ **Aug. Matoš.**)

(Dalje.)

III. Trut. Trut se razlikuje već samom vanjštinom od matice i radilice, čega radi se i lahko spoznati može. Tielo mu je straga okruglo a i glava više je okrugla. Osobito kad leti, razabire se njegov dublji i žuboreći glas.

Trutovi se legu u velikih šesterokutnih voštenih stanicah, koje se zovu trutovne stanice. Jaja pako, iz kojih se trutovi legu, jesu ona, kojih matica prolazom uz mjehurić nije zaplodila. Pošto trutovna jaja netrebaju nikakova zaploda, već od sama poroda nose u sebi životnu klicu, te mogu i nezaplodjene matice (stare djevice), iznimno dapače i radilice nesti trutovna jaja. U normalnom ili običnom stanju pčelca nosi zaplodjena matica sva, dakle i trutovna jaja. U pomanjkanju trutovnih stanica postavlja trutovna jaja i u radilične stanice, u kojih se podpuno i zaplodu sposobno razviju. Doduše veličina je vanjska manja; ali ostali je oblik isti kao i kod inih trutova. Pravilno se takove stanice nešto produlje i sa zaklopcem provide. Tim se dobije veći prostor za razvoj truta tako, da po tom postaje nešto veći od radilice. Ako se takove s trutovnimi jaji providjene radilične stanice ravno kao i kod radilica zatvore, izlaze iz njih još manji, radilici posve jednaki trutovi. Stoga razlikujemo: velike, sriednje i male trutove. Trutovni se razvoj od dana, kad je jaje snešeno, računa na 24 dana, od čega odpadaju kao i kod radilice 3 dana na jajni razvoj i 6 dana na život ličinke; dočim u zapredenoj i zatvorenoj stanici traje 4 dana više nego kod radilice, od prilike 15 dana.

Dočim je mužkarac tako rekuć kod svih drugih životinjskih vrsti jači i naročito sa radilačkom moći i sredstvi za obranu providjen, manjka to trutu posve. On neima žalca te se nezna niti čeljustmi pomoći. On neradi niti u uljištu, niti izvan njega. Prije se je krivo mislilo, da leglo ogrijava i vodu nosi. Pošto neima dalnje svrhe, van da mlade matice zaplodi, pokušat ćemo njegove spolne ustroje, kao što smo i kod matice učinili, povećanom slikom promotriti, u koliko se to dade što jednostavnije izvesti.*

U jajih truta (sl. 3. a a) razvija se mužko sjeme još prije nego je trut podpuno razvijen. Sjeme ovo, kad se prostim okom promatra, nagusta je biela tekućina. Pod sitnozorom ipak opazit ćemo u tom sjemenu neizmjerno množtvo maljušnih gibivih, dakle živućih končića — spermatozea.

Sjemenčasti ovi končići daju ženskomu spolu pčela život, i to samo ovomu spolu takovim načinom, dočim oni u jaju ležeću klicu ženskoga spola razvoju dovode. Kad se je trut podpuno razvio i stanicu ostavio, stupa sjeme u dvostruki hodnik sjemena (b b). Obi odvodi sjemena (b b) imaju kod (c c) veći objam,

* Sve tri u ovoj razpravici nacrtane slike (1, 2, 3) izvadjene su iz glasovitoga njemačkoga djela „Die Biene und ihre Zucht nach dem gegenwärtigen Standpunkte der Theorie und Praxis“ od Berlepša, II. izdanje, koje ljubiteljem, koji se u pčelarstvu znanstveno i praktično usavršiti žele, osobito preporučujem. Op. pis.

Digitized by Google

gdje se sjeme za neko vrieme sakupi. Ondje, gdje se objam sdružuje, nahode se dva vreći slična mjehura (d d), koji takodjer u odvod (e) utiču, te izlučuju od sebe bjelkastu slinastu vlagu. Ova slina ima one iz (c c) u jednostavni odvod (e) prelazeće zaplodne končiće obaviti te u tako zvanoj sjemenastoj kaplji (spermatophori) na početku zaplodnoga organa sjediniti, sčesa taj organ nakruščasto nabrekne. U ovom povoju prenese se sjeme pri zaplodjenju u matično ulište. Kod zaplodjene matice može se ova slina smatrati kao znak, da je dokončan zaplod.

Mužki zaplodni organ sastoji od više česti. On začimlje spomenutim jur nakruščastim nabreknućem (f), koje je na stražnjoj strani sa dva rožćića (g) zatvoreno. Na kraju nalaze se kraj ovoga opet dva veća roga (k), koji učvršćuju i zajedno drže zaplod. Kad se pari trut s maticom, nabreknu sve česti počam ozdol ća do spermetophore (f) i prodru u ulište matice, odakle se mužko sjeme u matičin mjehurčić (Sl. 1. d) doživotno smjesti. Pretvorbu ili nabreknuće trutova zaplodnoga organa, možemo si najbolje predstaviti i zorno viditi, ako truta prama zadnjici stisnemo, čim najprije ona dva rožćića (k), a zatim ostali i pravi zaplodni dielovi izadju. Onim časom, čim se ovi zaplodni ustroji budi u ulištu matice ili od kakova inoga pritiska ukažu, mora trut poginuti. Samo pak zaplodjenje matice trutom biva toli čvrsto, da se zaplodni trutov organ prekine i sve dotle u ulištu matičinu ostane, dok se mužko sjeme iz (f) polagahno neizvuče i u mjehurčić matice (d) nesmjesti. Pri zaplodjenoj matici opaža se, kako taj odtrgnuti dio poput biele vrpce na stražnjici visi.

Pošto su trutovi jedino opredieljeni za zaplodjenje matice, to se proizvadjaju samo onda, kada se ili pčelac rojiti ili matica zaploditi namjerava. Dokle rojenje i glavna nošnja traje, dotle trpi pčelac trutove, čim pako ovo prestane, protjera ih jednostavno. Samo takovi pčelci, koji neimaju zaplodjene matice, ili imadu trutovnjaće, štite trutove i u nevrieme i unapredjuju im leglo.

Premda matica za svoje zaplodjenje treba jednoga samo truta, to ih ipak proizvadja jaki, rojit se imajući pčelac i više tisuća, ako ga pčelarova ruka od toga nesačuva. Ovo se sbiva s razloga inštiktivnoga da se matica tim laglje i sigurnije zaplodi; jer čim više trutova ima, tim ga prije najde. Prirodno živi pčelac osamljen i svojim naravskim nagonom izseli se roj daleko od svoga prvotnoga pčelca. Samotna eksistencija pčelaca iziskuje takodjer veće množtvo trutova za jednoga pčelca, da se tim zaplod matică olakoti i sigurnije obavi. Čim je dakle manje trutova, tim više mora matica na zaplodjenje izlietati i tim veća pogibelj za pčelca, da si neizgubi maticu i tako nerazprši. Da se ovoj pogibelji izbjegne, žrtvuje pčelac veliko množtvo meda, da odgoji i uzdrži nepotrebne, liene i lakome trutove.

Posve drugčije je tamo, gdje ima u velikom broju pčelaca. Pošto ovdje trutovi iz svijuh ulišta dapače i od susjednih pčelinjaka mogu služiti za zaplod matica, to je veliko množtvo trutova u pojedinih trnkah upravo neshodno, nepraktično i nepotrebno. Pošto nadalje trutovi niti neunašaju meda, niti neobavljaju drugih poslova, već se dadu od radilica hraniti, to su kod običnih okolnosti upravo neshodni i nepotriebni gosti, a samom timarenju ubitačni. Pčelar

Digitized by Google

će dakle u svom vlastitom kao i u interesu svojih pčelaca blagotvorno djelovati, ako bude trpio što manje trutova u svom pčelinjaku za vrieme, kada nikakovih matica neima za zaplod. Samo u nekojih okolnostih, ako n. pr. za volju koje priznane pčelske pasmine ili trage (talijanske) trutove unapredjujemo, mogao bi se pustiti veći broj trutova.

Završujuć ovaj mali odlomak, tješim se da sam donekle, u kratko ali savjestno i istinito partheogenesu obrazložio. Prije pako nego li prodjem na samu prvotnu stvar, izrazujem ovim glasovitim zootomom i fiziologom Dr. Sieboldu* u Monakovu i Dr. Leukartu** u Lipskom osobitu hvalu i priznanje, koji opisavši partheogenesu, iznimni taj i jedini prirodni pojav kod zareznika, dadoše pčelarom u ruke nova sredstva, da se njimi okoriste, nam pako, da se njihovim zaista trudnim i subtilnim iztraživanjem divimo i znanjem nasladjujemo. (Sliedi.)

Nastavni tečaj u Petrovaradinu 1875.

Medju ina sredstva, koja nam služe za pedagogijsko i znanstveno usavršivanje učitelja, spadaju takodjer nastavni tečaji. — Školski zakon za Krajinu i to §. 23. o obrazovanju učitelja naredjuje obdržavanje a §. 26. opredjeljuje mjesto i vrieme za obdržavanje takovih tečaja.

Nu dočim se je iz raznih uzroka nepraktičnim dokazalo, da se oti tečaji obdržaju samo na učiteljskih obrazovalištih, odredilo je glavno zapovjedničtvo naredbom od 21. lipnja 1875. br. 1484. da se isti osim na učiteljištu u Petrinji drže i na gradjanskih školah u Otočcu, Novojgradiški i Varadinu. Dočim mi nije moguće o svih govoriti, zato ću o držanom u Varadinu, kojega će se dobro i zlo u glavnom sigurno slagati s drugimi.

Nastavni tečaj po gore pomenutoj naredbi započeo je 23. kolovoza a završio 19. rujna p. g. dakle trajao je samo 4 nedjelje, ukupno 136 sati. Za 136 sati dade se doduše naučiti puno dobra, pa naučeno i prilično utemeljiti; ali pogledom na niže navedenu učevnu osnovu, sijaset predmeta, razne vrsti slušatelja i ine zapreke, — bijaše vrieme prekratko.

Učevna osnova sastavljena je po okružnom školskom nadzorniku g. Antunu Otovčeviću, a odobrena istom naredbom glavnoga zapovjedničtva, te glasi:

1. Hrvatski jezik na nedjelju 6 sati. Postupanje sa štivi obzirom na mekaničko i logično pravo čitanje, zatim zornu, stvarnu i slovničku obuku.

---

* Od Siebolda glasovito je u tom pogledu djelce: „Partheogenesis der Bienen und Schmetterlinge“ ili „Partheogenesis der Bienen und Insekten.“

** Od Leukarta: Moleschots Untersuchungen.“

Oba pisca, prvi profesor na monakovskom sveučilištu, a drugi takodjer sveučilištnim profesorom prije u Giesenu a sada u Lipskom, poznati su kao prvaci u zootomiji i fisiologiji današnje dobe. S gledišta znanstvenoga mogu se oba autora preporučiti ne samo pčelarom, već takodjer svim učiteljem osobito gradjanskim, koji se bave strukom prirodopisnom, jer mogu mnogo iz njihovih spisa naučiti. Op. pis.

Digitized by Google

Poznavanje svih česti govora; sprezanje glagolja i sklanjanje samostavnikâ; stavak i njegove vrsti; uporaba velikih pismena i razgodaka.

2. Zemljopis na nedjelju 3 sata. Obće iz nizikalnoga, matematičnoga i političnoga zemljopisa svijuh strana svieta; obe polutke; Evropa i Austro-ugarska; kraljevina Hrvatska, Slavonija i Dalmacija i njen ustav.

3. Poviest na nedjelju 3 sata. — Glavni podatci iz obće poviesti; kratak pregled austr. ugar. poviesti; pregledna poviest Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od naselenja Hrvata i Srba.

4. Računstvo na nedjelju 6 sati. Desetični sustav protežuć se i na desetične slomke; kratko opetovanje četirijuh vrsti računa sa neimenimi, jedno- i višeimenimi cielimi brojevi i običnimi slomci; računanje s desetičnimi slomci sa osobitim obzirom na metričke mjere. — Računanje iz glave.

5. Gojitba nedjeljno 6 sati. — Svojstva i dužnosti učitelja, poznavanje najbolje metode svijuh predmeta, poimence pisočitajuće, brojčanoga računstva i računstva iz glave; sredstva za upoznanje dobre discipline. Osobita uputa u tvorbi pitanja, odnosno upoznavanje svojstva dobroga pitanja.

6. Krasopis nedjeljno 2 sata. — Pravilno izvadjanje svijuh vrsti pisma za pučku školu propisanih sa osobitim obzirom na položaj, udaljenost pojedinih pismena u rieči i riečî u stavku. Poznavanje metode, kako se krasopis ima preduzeti u školi, u kojoj se više razreda i učenika nalazi.

7. Pravopis na nedjelju 2 sata. Diktati raznoga sadržaja bez naznake razgodakâ.

8. Pismene vježbe na nedjelju 4 sata. — Ovih je svrha slušateljem nastavnoga tečaja pokazati vrst i način, kako će takove vježbe preduzimati sa učenici.

9. Gombanje na nedjelju 2 sata. — Opazka. Predmeti, koji nisu ovdje navedeni, imaju se preduzeti u obsegu i načinu, kako su propisani u učevnoj osnovi za obće pučke škole.

Nastavnomu tečaju prisustvovalo je 27 učitelja i 4 učiteljice, 1 izvanredni slušatelj i 4 slušateljice, ukupno 36.

Osim gradj. učitelja g. Luke Grbanovića, kojemu je i uprava tečaja povjerena bila i koji je predavao hrvatski jezik i pravopis" predavaše gradj. učitelj g. Vilim Radl „zemljopis i poviest, zatim pismene vježbe;" gradj. učitelj g. Dragutin Šierer „gojitbu i gombanje, a podpisani „računstvo i krasopis."

Posljednje dane t. j. 17. i 18. rujna prisustvovao je predavanju okružni školski nadzornik g. Antun Otovčević, da se osvjedoči o napredku slušatelja i slušateljica.

Svjedočbe su razdieljene dne 19. rujna i tako bijaše tečaj završen. — Što se tiče ponašanja slušatelja, neka mi je slobodno izreći ovdje svoj sud, a taj glasi, da su se svi sa vrlo malom iznimkom uzorito ponašali, a što se pako „uspješnoga napredka" tiče, izreći ću svoj sud kašnje. Od glavnoga zapovjedničtva bilo je k ovomu obrazovnomu tečaju odredjeno 55 slušatelja, a kao što iz ovoga vidimo, jedva je polovica odredjenih prisustvovala.

Digitized by Google

Od ovih, što su prisustvovali tečaju, prispjeli su neki za 4—7, dapače 3 za 15 dana kašnje, a nekoliko ih je otišlo opet za isto toliko prije kući.

Uzrok ovomu kasnomu dolazku ponajprije je kasno prispjela naredba u ruke onim, koji nastavnomu tečaju prisustvovati imadoše, a drugo, što nedobiše nikakva predujma. — Većina ovih slušatelja bješe privr. pučki učitelji, kojih je plaća samo 15 for. mjesečno; pa je li se sada čuditi, ako je koji zakasnio? ta od ove ogromne svote nemogaše toliko prištediti, koliko bi mu za vrieme nastavnoga tečaja u gradu potrebito bilo. Onoj pako polovici, što ni prispjela nije, neka Bog sudi, zašto nedodjoše. Naredba glav. zapovjedničtva od 1872. odjel bog. i nastavni unutar. br. 1267. §. 8. propisuje slušateljem podporu, zato neka im se dade, pa se onda mogu prisiliti da nast. tečaju prisustvuju, jer ako i u buduće nedobiju podpore unapried, biti će ih još manje, nego minule godine. Kao što gore rekoh, za 136 sati dade se mnogo naučiti; ali evo kad bi ih bilo 272 — dalo bi se još dva puta više.

Nijedan učitelj nebi u svojoj školi od 1.—15. kolovoza u neznanstvu tumarajuć toliko zanemario, koliko bi se u 15 dana marljivo slušajuć praktična predavanja koristio. Ovdje bi visoka vlada opet nešto dobra učinila, ako bi vrieme nastavnoga tečaja produljila.

Predbježne pedagogijske studije tih slušatelja bijahu razne i nikakve. Jedni, nu vrlo mali broj, svršili su preparandiju dvogodišnju, jednogodišnju, drugi tromješečni tečaj, treći su se podvrgli izpitu pred povjerenstvom ili pojedinimi osobami, a više od polovice neimadoše nikakova osposobljenja. Bilo ih je doduše i takovih, koji se nisu iz mladosti učiteljstvu posvetili, nego koji samo iz prevelike ljubavi naprama svomu blagoutrobju (trbuhu? Ur.) služe. Ti ljudi neimaju ni pojma o školi i njenoj zadaći, neznaju sami pravilno i razgovetno čitati i pisati, dá niti sam desetični sustav brojeva nepoznaju.

To su ljudi od zanata krojači, ćurčije, piljari i druge propalice. Jao si onoj školi, u kojoj su ovi kao učitelji namješćeni. Bolje bi bilo, da se sve zatvore, nego što se ti širitelji gluposti u lienosti podpomažu.

Kakov se je uspjeh sa ovakovimi slušatelji postići dao, može si svaki štovani čitatelj lako predstaviti; nu ipak ovdje dodati moram, da je bilo slušatelja i slušateljica, koji su svojoj zadaći sasvim točno odgovorili, prem ako predbježnoga znanja ni malo imali nisu.

Iz prednavedenoga može se zaključiti, da bi se slušatelji, ako ne u 3, a ono barem u 2 odjela podieliti morali. — Prvi odjel neka bi sačinjavali oni, koji imadu nešto pedagogijskoga znanja, te da ga nastave, a drugi odjel oni, koji vrlo malo nastavljati, ali tim više učiti imadu. Imao sam priliku više puta čuti iz ustiju nekih slušatelja, kada sam jedan te isti predmet predavao, da im je predmet vrlo lak, a od drugih, da isti predmet i nepojme.

Gospoda školski nadzornici najbolje poznaju učitelje svoga okružja, pa bi ih u ova dva razreda podieliti i visokoj vladi na potvrdu podnieti imali.

Da nam obrazovni tečaji postanu što plodonosniji, imao bi se na koncu istoga položiti račun, t. j. držati izpit. Za izpit sam zato, da bude svaki slušatelj

Digitized by Google

što pazljiviji pod predavanjem i marljiviji u polazku. Svjedočbe ove vrsti nebi imale nikakve vriednosti za osposobljenje, nego samo kao kontrola, da se nemarni slušatelj prisiliti može, da i o svom trošku nastavnomu tečaju prisustvuje.

Takodjer bi nuždno bilo, da je školski nadzornik obrazujući učitelj nastavnoga tečaja. Školski nadzornik najbolje zna gdje i koliko komu manjka, pa mu nitko nemože mane tako izkoreniti, kao on sam. — Što je pako važno, slušatelji bi mnogo marljivije i više pripravni dolazili u školu. Ta istinita je poslovica: „kad mačke nije, miševi svetkuju poklade.“

Da nastavni tečaj pravim plodom urodi, imao bi se po mojem sudu udesiti ovako:

1. Nastavni tečaj neka započme 1. kolovoza, a završi 20. rujna svake godine.
2. Učiteljem, koji nastavnomu tečaju prisustvovati imaju, moralo bi se obznaniti najkašnje u mjesecu svibnju, da se za dobe pripraviti uzmognu.
3. Svaki odredjeni neka dobije predujam pri polazku.
4. Slušatelji nastavnoga tečaja neka se razdiele u dva diela.
5. Neučitelji t. j. zanatnici, od kojih se je vrlo slabu ili nikakvu plodu nadati, neka prisustvuju obrazovnomu tečaju o svojem trošku ili neka se izključe.
6. Na koncu tečaja neka se svi slušatelji iz svijuh učenih disciplina podvrgnu izpitu.
7. Okružni školski nadzornik neka je ujedno ravnatelj i obrazujući učitelj nastavnoga tečaja.
8. Osim nadzornika trebalo bi samo još dva obrazujuća učitelja, a ove neka nadzornik u sporazumku sa ravnateljem gradj. škole izmedju gradj. učitelja odredi.

Ovdje izjavih mnenje o obrazovnom tečaju, a vrlo će mi biti milo, ako koji od sudrugova ob onom, što je izkusio, još koju prosbori.

Tomislav Jozičić.

Dopisi.

Gradnja nove škole u Lovasu. Občina lovaska gradi preko zime, sada već treću godinu, novu školu, a kada nadodje proljeće, tada občinari običaju reći: „na godinu“. Tako bilo i ovoga proljeća.

Mjestni školski odbor držao je dne 26. ožujka o. g. pod predsjedanjem mjest. šk. nadzornika prvu svoju sjednicu, u kojoj je zaključeno da se nova škola 15. svibnja t. g. graditi započme.

Dne 3. travnja izvoljela su na lice mjesta izaći p. n. gg. sriemski župan, žup. školski nadzornik i žup. mjernik. Presvietli gosp. župan dozvolio je školskomu odboru, da zanatnike pogadja i gradnju rukovodi i nadgleda.

Dan pogodbe ustanovljen bi na 17. travnja. Na odredjeni dan pogodbe došao je i opet amo presvietli gosp. župan sa župan. mjernikom, nu neznam kakova uzroka radi nedodjoše zanatnici.

Digitized by Google

Slavna sriemska podžupanija izvoljela je odrediti drugi dan pogodbe i to na 14. svibnja, nu na lice mjesta pa i opet nedodje nitko. A kako čujem pogovarati u mjestu — gradnja će se i opet odgoditi „na godinu“.

Občinari, ljudi! što mislite? Mislite li, da možete novu školu bez ikakovih žrtava sazidati, ili da će vas gradnja „na godinu“ manje stajati, ili zar je stara škola dosta dobra? To ne; lovaskoj školi težko da ima para po cieloj domovini. Da se štovani čitatelji „Napredka“ ob o tom, što rekoh, uvjere, to ću u kratko tu uzor- školu opisati.

Mjesto već, na kojem je škola, neodgovara svrsi, jer leži na obronku briega. Prednji kraj strši poput kule u vis, a zadnji uronio je u zemlju. Prije nego podjemo opisivati školu, ogledat ćemo se malo po dvorištu. Pogledjimo ogradu, ona razderana; bacimo oko na kapiju, a ona porušina. Nekada je u tom dvorištu stala štala i svinjac, nu sada ćeš im mjesto samo po ruševinah prepoznati. Nepopravljale se, pa se porušile, nestalo ih. Nu što govorim o gospodarskih sgradah, ta ni zahoda, koji bi pri svakoj školi morao biti, neima. Promotrimo li krov, na njem trula trska, a prednji i zadnji kraj mu odkrit, prokisava.

Pošto smo se po dvorištu ogledali, podjimo malo u šk. sgradu. Preko vratolomnih i ovisokih skalina, doći ćemo u kuhinju, a iduć kuhinjom do školskih vrata; nu kako ćemo u školu? Gdje je brava, gdje kvaka? Neima na vratih škole lovaske brave; pa i što će na vratih brava, kad se ona i klipom mogu zatvoriti. Ta škola će se i onako „na godinu“ zidati, pa čemu trošiti novac na takove stvari. Nu vratimo se na stvar! Mi ćemo pokucati na vratih, u to će koje diete dotrčati, izvući klip i otvoriti vrata. Sad smo u dosta ovelikoj školskoj sobi, koja je opekom popodjena. Dosta je svjetla; ima 4 srednja, stara i razklimana prozora; 14 loših klupa; jednu staru i izpucanu peć i budi mimogred rečeno — jedan krevet i sanduk.

Možebit će me koji od štovanih čitatelja upitati: zar neima u toj školi stola i stolca? Neima, vjeruj mi! Občina hoće da štedi, veli bo: prvo i prvo nam je „na godinu“ zidati školu, a kada bude gotova, onda ćemo se pobrinuti za pokućtvo i učevna sredstva.

Što da govorim o prostorijah, koje su za učitelja odredjene: jedna nepopodjena soba i kuhinja sve su učiteljeve prostorije. Tuj živi učitelj sa svojom obitelju „do godine“, dok se nova škola nesagradi.

Rekao sam, da je šk. soba dosta velika, u nju bo se može smjestiti 70 šk. sposobnjaka, nu Lovas ih ima i preko 146 — kamo s ovimi? Neki za svinjami, drugi za konji ili za drugom marhom, gdjekoji na oranje, a drugi imaju i kod kuće posla. Nije dakle čudo ako od 146 šk. sposobnjaka, školu polazi 30—40 (!) Dobro bi bilo, da i ovi marljivo u školu idu, ali danas dodju jedni, a sutra izostanu i opet drugi pridolaze. Radi tuj učitelju! Prigovorit će mi možebit tko, zašto se neobratim na mjestni školski odbor, na mjest. škol. nadzornika. Učinio sam i to, a za odgovor sam dobio: strpite se, dok se nova škola nenačini; sada ih nemožemo siliti prostora radi, kamo bi ih smjestili?

Digitized by Google

Nehasni tuj izgovor: nemožemo, neimamo novaca. Samo da je sloge i malo dobre volje, dalo bi se, moglo bi se. Opeka je već prije tri godine nabavljena, a tako isto i drva za gradju; novaca nešto ima, a što bi manjkalo, dalo bi se smoći. Ta občina lovaska je jedna od imućnijih občina u podžupaniji, moglo bi se dakle, dalo bi se, ali sloge i dobre volje manjka.

U Lovasu žive dva naroda, naime: Hrvati i prisiljeni Niemac, koji neprestano traži svoje pravo u crkvi i u školi. U obhodu na veliku subotu, nošahu Hrvati nebo i zastave, nu to nebijaše Niemcem pravo. Na svoje uši ćuo sam ih govoriti ovo. „Kad niti u crkvi neimamo prava, mi nećemo ni školu zidati; neka si ju Šokci sami zidju." Hrvat im odgovara: „Naši djedovi sazidahu crkvu i školu, a ne Niemac. — Nam je naša škola dosta velika, samo ju treba popravit, a Niemac neka si za svoju djecu sam zidje školu." — Kako vidite, najviše tuj nesloga prieči dobru stvar.

Poznato je, da naš narod nerado za školu žrtve doprinaša, a pitaj ga: hoćeš, nećeš? — to će on još uviek odgovoriti: neću. A Lovašani tim načinom neće niti „na godinu" imati nove škole. Josip Račck.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanje. Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je izpitanoga za pučke škole učitelja i občinskoga bilježnika u Trsatu Otona Srabca učiteljem obće pučke škole u Dubrancu.

— Školski dobrotvori. Presv. g. bivši veliki župan pl. Šimunčić poklonio je školskoj občini u Žaboku travnik u vriednosti od 400 for. i to da se tim poboljša prihod učitelju. — Selski pako župnik veleč. g. Franjo Folnegović poklonio je 400 for. gotova novca, za koje se je kupilo sgodno zemljište za školu i školski vrt. Ova su dobrotvorna djela vriedna, — da se razšire cielom domovinom.

— „Hrv.-pedagogijsko-književnomu sboru" pristupila je učiona u Lapcu kao utemeljiteljni član. — Isti je sbor zaključio, da se poklone hrv. družtvu u republici Peru svi do sele izašli tečajevi „Napredka" i „Smilja", zatim Komenskoga „Didaktika", Stojanovićeve „Zablude uzgoja", Bernštein-Esterov „Pogled u lučbu", Statistika hrv. školstva od g. 1875 Izviešće I. i II. hrv. učiteljske skupštine od svakoga po 5 eksemplara, svega 60 svezaka.

— Kr. Požežko šk. nadzorničtvo razaslalo je svomu učiteljstvu sliedeću okružnicu:

Vis. kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu odpisom svojim od 10 travnja o. g. br. 1754. izvolila je ovogodišnjim učiteljskim sastankom zadati od svoje strane jedno pitanje za pretres: „Ima li tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih školah cve zemlje?"

Ovo kr. nadzorničtvo scieni veoma potrebnim zadati od svoje strane za pretres županijskomu učiteljskomu sastanku sliedeća dva pitanja:

1. „Kako će naš narod školu obljubiti i što ima učitelj od svoje strane činiti u tom obziru?"

2. Je li moguće pučkomu učitelju na selu propisanoj učevnoj osnovi u sva četiri razreda udovoljiti, i što je tu činiti?

Uz to će se držati praktična predavanja. Prvi takav predmet je:

U I. razredu iz Slovnice „o izreci, rieči i slovci" i to prije, nego se započme pisočitanje.

Ovo je kr. nadzorničtvo zadalo samo jedno praktično pitanje, scieneći za dobro, ostaviti pojedinim učiteljem prostu volju, da se za praktično predavanje sami prijave, označiv njedno što bi predavali, i to što skorije: tim bi kr. nadzorničtvo moglo odrediti što će se još predavati i tko će predavati.

Za zadana pitanja neka nastoje učitelji sastati se po mogućnosti, te za svako pojedino sastaviti rezolucije i izabrati izvjestitelje pojedinomu pitanju, što se takodjer ima ovomu kr. nadzorničtvu saobćiti.

Osim toga, oni učitelji, koji žele posebne predloge skupštini podnieti, neka ih do konca o. m. dostave pismeno ovomu nadzorničtvu, inače neće biti uvaženi.

Ovo kr. nadzorničtvo goji čvrstu nadu, da će se svaki dotični učitelj i učiteljica obzirom

Digitized by Google

na liepu svrhu rečene skupštine, što podpunije pripraviti.

Dan skupštine naznačiti će ovo kr. nadzorničtvo svakomu pojedinomu pravodobno, čim od vis. kr. zem. vlade stigne provedbena naredba „o podžupanijskih učiteljskih sastancih".

U Požegi dne 17. svibnja 1876.

Gjuro M. Balog.

— Podžupanijske učiteljske skupštine u županiji riečkoj. — Kr. nadzorničtvo za pučke škole na Rieci priposlalo nam je sliedeću okružnicu: U smislu §§. 1. i 3. naredbe vis. kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade odjela za bogoštovje i nastavu od 14. travnja t. g. br. 1693, sazivlje ovo kr. nadzorničtvo učiteljsku skupštinu za područje podžupanije riečke, grada Bakra i Senja na dan 1. kolovoza na Sušaku, a za područje podžupanije delničke na dan 8. kolovoza t. g. u Delnicah.

Predskupštine biti će 31. srpnja i 7. kolovoza u 6 sati poslie podne.

Na ovih skupštinah razpravljati će se sliedeća pitanja:

1. Ima li tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih učionah ove zemlje?

2. Što je učitelju sa svoje strane raditi, da narod obljubi učionu i da djecu u nju marljivo šilje?

3. Sto je uzrok, da se u mnogih učionah nepostigava željeni napredak u krasopisu?

4. Školskim zakonom propisana je tjelovježba i za pučke učione; a budući, da je većina učitelja tomu nevješta; što bi se dakle imalo učiniti, da se učitelji u ovom predmetu bar u toliko usavrše, u koliko je za pučke učione propisan?

5. Kako da se uredi orguljaška služba, a da neprieči učitelja u vršenju njegovih učiteljskih dužnosti? Želi li koj od gg. učitelja čitati ovom sgodom koju pedag.-didak. razpravu, neka to do konca lipnja ovamo priobći i naznači predmet, o kojem će čitati.

Oni, koji žele posebne predloge skupštini podnieti, treba da ih prije javne sjednice predsjedničtvu pismeno predadu.

Potanji program izdati će se početkom srpnja.

Na Rieci, 26. svibnja 1876.

P. Maričić.

Razne viesti.

— U sjednici „Pedagogičeskago Muzeja" držanoj 6. svibnja o školskom zdravlju, bude konačno razmotren program sanitarnoga proračunanja za učevne zavode i formulovano pitanje o fizičkom vježbanju pitomaca i o količini bolesti u istih zavodih. Doktor medicine Nedats predloži prema tomu priredjenu tablicu, koja bude primljena, litografovana i razaslana članovom komisije, kao i nekim lječnikom. Dr. P. A. Iljinski sastavi diogram o razredbi vremena medju umnim i fizičkim naprezanjem. Svi predlozi budu dostavljeni na razsudbu bruseljskomu medjunarodnomu kongresu. Dr. Iljinski pokaza razredbu, koju je svojim izkustvom stekao:

Doba:	mladja.	srednja.	starija.
Umno naprezanje	7½ sat.	8¼ sat.	8¾ sat.
Fizičko „	2 „	2 „	2 „
Odmor	1¾ „	1½ „	1½ „
Spavanje . . .	9 „	8¾ „	8½ „
Objedovanje i dr.	3½ „	3¼ „	3½ „

Po tom se vidi, da za uman napor i fizičko vježbanje treba skoro polovina dana, a opaža se, da vrieme umna rada raste sa dobom. Referent misli, da ovakova razredba neodgovara zahtjevom logike i fiziologije. Veli on naime, treba da je vrieme odmora veće, čim je veći napor; pa sbilja vidimo, da neide tako progresivno i proporcionalno umnažanje odmora, kao što se povisuje umni napor. U obće ne da li se dovoljno vremena za odmor, to se upravo umne sile mladeži odveć troše. Riedko se nadje medju učenici koji mladić veseo, zadovoljan i zdrav, već se većim dielom opaža nemoć, a i lienost rad prekomjerna umnoga napora i zaostao fizički razvitak.

Dodav g. Iljinski još nekoliko dokaza, veli u zaključku svoga referata, da uz takove faktičke dokaze sanitarna nauka šutjeti ne može, i da se izvršitelji iste pokazuju čvrstimi i odrješitimi, priznadu li vriednim zdravlje u školi, ili izraze svoj veto, gledom na vlastito dragocjeno blago — obće zdravlje.

— Obćina Blasewitz kraj Draždjana sagradila je krasnu školsku sgradu, u kojoj se nalazi i prostrana dvorana za tjelovježbu. Čitava sgrada stoji usried vrlo prostrana i krasna vrta. U tom vrtu biti će nasadjeno drveće grmlje i biline tuzemske i inozemske botaničkim redom. Tu će naučiti školska mladež igrajuć množtvo toga iz botanike. To je prvi vrt te vrsti u Saskoj. Tu ideju potaknuo je prof. Schwab u Beču.

Književnost.

— Kratka stilistika za gradjanske i višje djevojačke škole. Priredio Ivan Filipović, županijski škol. nadzornik u Zagrebu, dopisujući član srbskog učenog družtva i pravi član hrv. pedagogijsko-književnog sbora. U Zagrebu, 1876. Nakladom i tiskom knjižare Lav. Hartmána. U 8ni str. 140. Ciena 40 nvč. Ovo je djelce u koliko nam je poznato niklo iz prakse i namienjeno praktičnoj radnji u gradjanskih školah. U obćem dielu te knjige govori se o svojstvih prozaičkoga i pjesničkoga sloga, te raznih slikah (figurah i tropih), koje su veoma sgodne i obilate. Drugi posebni dio govori o raznih vrstih prozaičkoga sloga, o poslovnih sastavcih, listovih, opisih, razpravah, pripoviestih, govorih i t. d. Osobito je pako bogat onaj dio, u kojem se razlaže pjesnički slog. Tu imade sijaset krasnih pjesmotvora od najboljih naših pjesnika, a to može dobro doći ne samo

Digitized by Google

u razlaganju i tumačenju raznih vrsti pjesničtva, nego se može i dobro upotriebiti za krasoslovje. Za sad se nemožemo upuštati u strogu kritiku glede sama sadržaja, ali toliko možemo kazati, da je gradivo odmjereno prama školskoj osnovi gradjanskih škola i da je to gradivo obradjeno u kratko, u koliko treba mladeži gradj. škola, i to jasno i jezgrovito. Jedino, što bismo glede sama gradiva prigovoriti mogli, jest to, što osim obćega uvoda neima specijalna gradiva za razne vrsti listova i poslovnih sastavaka. G. je pisac valjda mislio, da bi se tim možda knjiga znatno povećala, nu mi mislimo, da nebi s gorega bilo, kad se već stilistika mladeži gradjanskih škola u ruke predaje, da budu u njoj sve grane ote struke jednako obradjene. Medjutim će si učitelji taj manjak nadoknaditi moći djelom istoga pisca, naime: „Pismovnik, uputa u sastavljanju različitih listova i poslovnih sastavaka.“ Preporučamo dakle što toplije ovo djelce našim gradjanskim i pučkim učiteljem.

— **Poziv** za predbrojku na „Školski koledar“ za godinu 1877. Uredio i izdao „Hrv. ped.-književni sbor“. Naklada Lav. Hartmána u Zagrebu.

Da se s jedne strane doskoči jur živo osjećanoj potrebi posebnoga školskoga koledara, koji bi učitelju i za svakdanju bilježnicu služiti mogao: a s druge opet da se stvori godišnjak, koji će dosta mnogobrojno naše učiteljstvo pred narodom u svojoj ukupnosti i kao poseban stališ predstavljati, odluči se ovaj sbor na izdavanje ovoga koledara. Premda neima sumnje, da će se naše učiteljstvo radostno ovomu preduzeću odazvati, to se ipak smatra za osiguranje njegovo nuždno, ovim pozvati na predbrojku, da se od prilike vidi, kolika će potrebna biti naklada, da se uzalud nepravi većega troška, nego li je potrebno; a naročito se nadamo, da će nas u tom svojski podpomoći naši županijski i okružni nadzornici i ostale školske oblasti, osobito pako mjestni šk. odbori, na koje ovaj poziv i razašiljemo s molbom, da nam ga putem, kojim im u ruke dospije, čim prije s podpisi predbrojnika povrate.

Knjiga će biti u spretnom žepnom formatu i vezana u platno; a u obće nastojat će se, da bude što ukusnije uredjena. Ciena će joj za predbrojke biti 1 for. 20 nvč., izaći će mjeseca rujna i razaslat će se uz poštarsko pouzeće preko dotičnih školskih odbora, u Krajini i Dalmaciji preko škol. vieća.

Da pak nitko mačka u vreći nekupuje, evo sadržaja ciele te knjige: 1. Mjeseci (za katolike i pravoslavne). Medju svakim tiskanim listom bit će po jedan čist list. 2. Izvadak carske genealogije. 3. Biljegovne ljestvice.

I. Škol. oblasti i družtva. 1. Zemaljska šk. oblast u Hrvatskoj i Slavoniji, Krajini i Dalmaciji. 2. Zem. škol. odbor u Hrvatskoj i Slavoniji, zem. šk. vieće u Krajini i Dalmaciji, a eparhijalna škol. vieća u Karlovcu, Pakracu i Karlovcih. 4. Upravljajući odbori učit družtva s naznakom godine njihova postanja, njihove zadaće, broja članova i glavnice družtvene, i to: a) „Hrv. ped.-književni sbor“ sa imenikom svih njegovih članova, s naznakom knjižnice i sbirka; b) centralni odbor obćih hrv. učit. skupština; c) Učiteljska zadruga; d) Narodna škola; e) Družtvo za podporu preparandâ; f) ostala učit. družtva alfabetičkim redom.

II. Profesorsko i učiteljsko osoblje svih učevnih zavoda. 1. Osoblje sveučilišta zagrebačkog. 2. Bogoslovija djakovačka, senjska, zadarska i dolnjo karlovačka. 3. Velike gimnazije i realke u Hrvatskoj, Slavoniji, Krajini i Dalmaciji. 4. Preparandije zemaljske u Zagrebu, Petrinji i Zadru, privatna u Zagrebu kod milosrdnica, a konfesionalna u Pakracu i Karlovcu. 5. Male gimnazije i male realke u Hrvatskoj, Slavoniji, Krajini i Dalmaciji. 6. Javne više djevojačke škole u Zagrebu, Karlovcu i Varaždinu, i privatna u Zagrebu. 7. Gradjanske škole u Hrvatskoj, Slavoniji, Krajini i Dalmaciji. 8. Učiteljstvo obćih pučkih škola, poredano alfabetički po podžupanijah, okružjih i kotarih, s naznakom mjesta, gdje je koji i koliko služi. 9. Učiteljstvo konfesionalnih pučkih škola isto tako poredano. 10. Alfabetičko kazalo svih u koledaru nalazećih se osoba. 11. Brojni pregled svega učiteljstva u Hrvatskoj, Slavoniji, Krajini i Dalmaciji. 12. Tiskanice za ubilježenje reda nauka. 13. Bilježnica sastojeća se od 30 čistih strana. 14. Popis školskih knjiga: a) u srednjih školah; b) u gradjanskih školah; c) u obćih pučkih i konfesionalnih školah. 15. Oglasnik sa objavami raznih književnih i školskih predmeta.

Iz ovoga se vidi, da će knjiga biti skroz uredjena za svakdanju praktičnu porabu: pa toga radi mislimo, da bi i suvišna bila svaka dalnja preporuka, i da se nećemo ni malo prevariti u svojoj nadi, da će nas i cielo učiteljstvo radostno i svojski u preduzeću ovom podpomoći, te najkašnje do 15. lipnja podpisanoj knjižari dostaviti podpise štovanih predbrojnika.

Umoljavaju se i ostala uredničtva naših listova, da priobće ovaj poziv.

U Zagrebu, 12. svibnja 1876.

Knjižara Lav. Hartmána u Zagrebu.

Upravljajući odbor hrv. ped.-knj. sbora.

Natječaj.

— Za učiteljicu na obćoj pučkoj školi u Karlovcu. Beriva: 600 for. plate, 15% stanarine i 10% petgodišnjega doplatka.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 24. lipnja t. g. mj. škol. odboru u Karlovcu putem žup. škol. nadzorničtva.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

☛ Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad V.

Digitized by Google

Br. 17. U Zagrebu, 10. lipnja 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Cieua god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Važnost pismenih zadataka po obuku i uzgoj.

Piše **K. Vidačić.**

(Dalje.)

Zadaćami priuča se mladež i na red, čistoću i točnost, te ovako postaju one učitelju uzgojnim sredstvom na polju, koje žalibože jošte većinom u našega puka na uharu leži.* U ovom pogledu može svjestan učitelj u svojoj obćini već i samim nastojanjem oko zadaćnica izkoreniti mnogo zlo. Nečiste, kasnije donesene izradke neka samo u izvanrednih slučajevih i to vrlo riedko prima. Ako bude učitelj odmah iz početka strogo i postojano o tom nastojao, to će s vremenom sve laglje uzdržati red, a u mladeži će pobudit i uzgojit značaj, koj će joj mnogo vrieditи u budućem životu.

Važnimi smatram nadalje domaće zadaće i s toga gledišta, što njimi nije samo mladež u neprekidnom savezu sa školom, već što one često uplivaju i na roditelje, te što se višekrat upravo domaćimi zadaćami pobudjuje interes u roditelja za školu. Ako se u obće želi (o čem će svakako svaki učitelj nastojati) postići kakovo živahnije učestvovanje roditelja u školi, to je jedino moguće, ako jim se češće pruža prilika, da mogu zaviriti u rad školski a u tu svrhu nasgodnije su zadaće.

Ali čujem opet prigovarati, da kod domaćih zadaća nemože učitelj pravo prosuditi, u koliko je koji učenik sam radio, pošto djetetu mogu pomagati roditelji i starija braća. Neboji se pravi učitelj toga, dočim bo nije moguće pomisliti, da bi diete moglo savjestna učitelja u izpravljanju češće prevariti tudjim radom. Povrh toga ostaje jošte učitelju i to, da, kad mu se čini radnja sumnjivom, istu s djetetom ustmeno preduzme, pa će se odmah osvjedočiti, da li je diete samo radilo ili nije.

* Ob ovom predmetu prosborit ću napose. Pisac.

Digitized by Google

Činjenicâ dakle, koje govore za savjestno njegovanje domaćih zadaća, imade vrlo mnogo, nu ako se upitamo, u kakovu je razmjeru praktični uspjeh prema navedenoj teoriji, to se nećemo žalibože moći upravo najsjajnijim pohvaliti.

Uzroci su tomu doista vrlo različiti, nu u mnogom slučaju uzrok je tomu sam učitelj, koj zadaće zadaje.

Graknuti će možda mnogi na mene, nu braćo ruku na srdce! — Iskustvo stečeno službovanjem i doticaj s drugovi kao i čitanje raznih sastavaka, listova od vojnika, koji su polazili školu, povrdjuju mi izreku, a uz to i pomisao, da imade jošte po gdjekoja učiteljska sila stare i nove škole, koja neshvaća u obće važnosti zadaća. Imade i takovih, koji zadavaju zadaće, jer jih upravo moraju zadavati, nepazeć što zadavaju, komu ih zadavaju ili koliko ih zadavaju. Ovakove zadaće obično ubijaju volju djece k nauku, a interes roditelja za školu nesamo nepotiču, već ako ga i ima, to ga oslabljuju.

Pitamo dakle: „Kako bi imale biti sastavljene zadaće, da po mogućnosti što većma koristno djeluju?

Zadaće u obće počimlju polag naukovne osnove već u prvom razredu, nu obseg njihov različit je po broju učiteljskih sila, koliko jih naime službuje na kojoj pučkoj školi.

Prvomu i drugomu razredu, t. j. skoro izključivo I. odjelu ili 1. i 2. dotično 3. škol. godištu jedina je zadaća pripravljati mladež, da si sakupi velu množ misli i da se glasno i jasno u podpunih stavcih izraziti uzmogne ob onom, što je razumjela. Ali sve to biva pitanji i odgovori. Nadalje valja nastojati, da se znanje, što si ga je diete prisvojilo vlastitim zrienjem i promatranjem, raznimi pitanji nadopuni. Ta svakomu je poznato, kako se diete utiče miloj svojoj majci već za rane dobe sa prekomjernimi „zašto“ očekujuć na svaki odgovor. Učitelj u školi ima biti i otac i majka, pa i njemu je vazda ljubezno odgovarati na mnoga dječja pitanja. Djecu će pako usloboditi na pitanja, ako i sam bude mnogo pitao. — Kao što si ptica nosi slamku po slamku, da sagradi gnjezdo, tako si sakuplja i diete od svake rieči, što ju čuje, gradiva za duševni život, — temelj za budućnost.

Ali vrlo bi pogriešio, tko bi u ovoj dobi htio vježbati djecu u mišljenju abstraktnimi pojmovi. Ovimi neka se što kasnije započme, jer se inače mogu poroditi zle posljedice. Prenagleni pokušaji nesamo da nepodpomažu mišljenja, nego ga upravo nekim načinom zapriečuju. — Sve u pravo vrieme i shodnimi sredstvi. — Gdje neima jasnih predstava, tu nemože biti niti jasnih pojmova. Uman graditelj negradi sgradu bez dovoljna materijala, zato netreba niti od mladeži zahtievati, da bude sposobna za samostalnu duševnu radnju prije, nego li je dozrela, jer bi to inače bilo proti samoj naravi.

Obuka u obće, a osobito obuka u pučkoj školi valja da upućuje djecu od onoga, što joj je već poznato, izvadjati putem kombiniranja sudove, definicije, zaključke, dokaze, itd., t. j. svaka obuka mora da pokrene svekolike sile djeteta i da jih potakne na rad.

Digitized by Google

U prva dva razreda korene se pismene vježbe u obilnom ustmenom izrazu, te sastoje u prepisivanju rieči, stavaka, malih štiva ili napisivanju, t. j. pismenom ponavljanju (reprodukciji) čitanoga ili na izust učenoga štiva, kao napokon u pisanju po kazivanju u pero. Ali kazivanje u pero kao zadatak može upravo škoditi, ako nevlada kod toga stanoviti strog poredak. Nevalja, ako se kazuje previše i predugo, — prenaglo, — prepolagano i često opetujuć stavak, ako se pojedine rieči kazuju, — ako se kazuju stvari, koje su odredjene jedino za djetinje srdce, ćud ili pamtenje.

Ako se kazuje prenaglo, to diete ili izpušća rieči i ciele stavke, ili prestane sasma pisati, ili pravi nepodpune slovke, ili piše nepravilno, jer mu manjka dovoljno vremena.

Kazuje li se prepolagano i često opetujuć stavak, nesamo da si učitelj pluća nepotrebno kvari, već što je i gore, stvara od učenika buduće nepazljivce, nemarnjake i lienčine u mišljenju. Isto ovo valja i ob onom, koji kazuje u pero pojedine rieči.

Napokon imade možebiti i takovih učitelja, koji kazuju u pero stvari, koje se djeca imadu učiti, n. p. zemljopis, poviest, prirodopis, fiziku, itd. — Pa što bude od toga? Djeca napišu ciele, debele knjižurine, koje su pune pravopisnih pogrešaka, pisane svakojakimi krivuljami. — A da li su čemu? — Doista ne. Tim si djeca pokvare krasopisni potez, priuče se na prtlaniju u pismu, ubijaju si duh mekanizmom u učenju, te su za vetrogonje i neznalice paradne ptice prigodom izpita, jer obično navedene predmete takova djeca recituju kao šarene papige.

Istina, da je to najudobniji način na svietu, nu ali ujedno i najizopačeniji. Pa što i treba takovih učitelja? Naučimo diete čitati, pa mu šaljimo u kuću knjižurine ili spisane svezke, neka si ih prepiše i nauči na izust. Gdje bi se realni predmeti kazivali u pero jedino učenja radi, tamo bi škola prestala biti školom, u kojoj se ima učit zorno razvijajućim načinom, već bi to postalo mjestom pukoga mekanizma, dresure. (Konac.)

Vriednost učiteljskih sastanaka.

(Konac.)

Učiteljski sastanci nisu koristni samo pojedincu, već u obće svim. Takovi sastanci pribavljaju našemu stališu ugled i štovanje. — Oni podavaju priliku razštrkanim i po čitavoj zemlji djelujućim učiteljem, da se mogu sastati; podaju im sgodu, da se upoznadu i nauče cieniti. Ondje se nepita, tko je ravnatelj, nadučitelj, gradjanski učitelj ili podučitelj, da li je katolik, pravoslavni ili izraelita itd., da li učiteljuje na javnoj ili privatnoj školi. Svaki radi na školskom polju, pa ga braća i kao takova dočekuju i primaju. Na skupštinah ponavlja se staro prijateljstvo; ondje se uči štovati kolegialitet, ondje se budi ponos i samosviest. — One pobudjuju učitelje na rad, podavajuć im ujedno srčanost za borbu

*

Digitized by Google

svoga stališa. Kad se čitavi stališ bori, kad čitav stališ traži i zahtieva, onda nešto i postigne ; dočim pojedine nitko i nesluša. Neprijatelji ih skoro svladaju, pa moraju zašutiti morda za uviek. Kad pako borioc vidi, da su njegova mnienja sva braća, čitav stališ, on se ohrabri. Oduševljenje, koje u novije doba vlada medju učiteljstvom, probudile su učiteljske skupštine. Skupštine su prve zahtievale težku i trudnu râdu primjerenu plaću, višu naobrazbu, strukovni nadzor itd. Na skupštinah se iznašaju bez straha na vidjelo zapreke napredka. Nu učiteljstvo samo nerazpravlja, negovori onako u vjetar; ono prema svojim zaključkom radi, podnaša peticije saborom, vladi itd. U obće imademo mnogo toga zahvaliti učiteljskim skupštinam. Tko očekuje od drugoga pomoći, nesmije dakako turiti ruke u džep.

Učiteljske su skupštine mnogo dopriniele i k naobrazbi; to je u obće poznato i priznato. Vlade i zakonodavci obaziru se na njihove zaključke, razprave i mnienja. Vlade i obćine davaju im podpore, da mogu kod skupštinskih razprava sudjelovati. Skupštinam imademo zahvaliti, da su ustrojena tolika družtva. Nije bilo skupštine, u kojoj nebi bilo ovo ili ono družtvo zasnovano. One su potaknule učiteljstvo, da su poosnovana tolika učiteljska, literarna, pedagogijska i pjevačka učiteljska družtva, tolike čitaonice, tolika okružna i zemaljska družtva itd. A da laglje i čim prije dodju do žudjene mete, izdaju neka družtva i svoje časopise. Više družtva se udružuje, pa nastoje primamiti sve učitelje u svoje kolo. (I mi hrv. učitelji imademo zahvaliti učit. skupštinam, da su osnovana u obih polah tolika učit. družtva. To pitanje razpravljano je na II. učit. skupštini, gdje nas Petrinjčani liepo dočekaše i sva moguća učiniše, da nam oni dani ostanu u miloj i svetoj uspomeni. Op. prevod.) One nastoje, da se medju učiteljstvom pokrene što budniji život. Skupštine i učit. družtva ipak još svoje misije nesvršiše, jer od braće učitelja, koji na selu djeluju, nisu 20% članovi nijednoga družtva. (Tako je u Njemačkoj, a kako je u nas? Budimo iskreni, pa recimo, da radimo, ali bismo mogli raditi još više, kad bi bilo volje. Ima krajeva, gdje još ni nemisle, da osnuju učit. družtva. — S toga braćo napred, naš je zov! Op prev.) Mnogo je učinjeno, pa će se učiniti jošte mnogo, ako neuzmanjka volje; ako budemo složni. — Učiteljske skupštine mame sve više učitelje u svoje kolo i na javu iz samoće: pa ovi uvidjaju, da su članovi stališa, kojemu je svrha uzvišena. Učit. skupštine nastoje, da medju učiteljstvom uzvlada sloga, bratinstvo i jednakost, da kastâ nestane za uviek. Dva gimnazijalna nadučitelja dodjoše takodjer na učit. skupštinu u Rastenburgu g. 1873. te rekoše: „Mi nebismo bili nikad mislili, da ima medju pučkim učiteljstvom toliko bistrih glavica; govorilo se mnogo i vrlo razborito. Cielo vrieme vladao je uzoran red. (I naše hrvatsko učiteljstvo došlo je na glas poslie I. skupštine. Glas o naših skupštinah i njenih zaključcih raznosio se Evropom. Druga skupština nije za I. u ničem zaostala. Da narod prati djelovanje učitelja na skupštinah pozornim okom, svjedoči ono nebrojeno množtvo pozdrava, stigavših žicom sa svijuh strana naše mile domovine. O toj skupštini pohvalno se izjaviše i ostali gradjani neučitelji, koji su skupštini prisustvovali. (Pa i gjeneral preuzv. gosp. Mollinary takodjer je to

Digitized by Google

priznao, zahvaliv se centralnomu odboru. Opazka prevoditelja.) Predsjednik II. ugarske učiteljske skupštine zaključiv istu reče: „Svojimi rezultati može se ponositi skupština; javno mnienje je za nas i uz nas; ono pozorno prati naš râd.“ To je svakako dokaz, da skupštine i njihove 'triezne i razborite razprave dižu ugled čitavomu učiteljskomu stališu.

Dočim dakle učit. skupštine čine čitav stališ uglednim, služe one i učiteljstvu i školi. Podždinju učiteljstvo na râd, uzpiruju u njih oduševljenje i samosviest na korist škole i naroda. Gradjani i roditelji mare sve više za školu, štuju učitelje; što je svakako u prilog školi, što jako upliva za uzgoj i napredak mladeži. Na skupštinah se razpravlja ob uzgoju, o raznih metodah i učevnih osnovah, o učevnih predmetih, o disciplini itd. Skupštine su javne, pa zanimaju narod; on motri i sluša o čem se razpravlja. I to je važno, što se toliki učitelji sastaju. Pedagogijski časopisi i ostale novine donose izvještaje o skup. razpravah i imena onih muževa, koji onamo dodjoše kao prijatelji napredka, premda nisu učitelji, pa to i ostale primami, tim se sbližuje i sprijatelji škola i dom. Ova dva faktora imadu se i onako podupirati. Učitelji došavši na skupštinu, stanuju kod gradjana, pa tako dodju ovi u priliku s njimi govoriti ob uzgoju, o školi, što je opet od nemale koristi. A čim se više i življe zanimao bude dom za školu, tim ćemo prije polućiti cilj svoj. Narod se sve većma upoznaje školom, doprinaša rado žrtve za nju, što je opet od velike koristi. Mnogi gradovi, gdje su obdržavane skupštine, nabavili su množtvo učila za svoje škole, a na to potaknule su ih izložbe spojene s takovimi skupštinami.

Višje oblasti takodjer priznavaju veliku važnost učit. skupštinam; vlade rado doprinose, da se skupštine što dostojnije obave; one šalju svoje zastupnike, da skupštinu pozdrave i saznaju mnienje učiteljstva. Školski savjetnici i visoke osobe prisustvuju skupštinam, a često učestvuju kod razprava. Njemačkim obćim učit. skupštinam prisustvuju i zastupnici stranih vlada (II. obć. hrvat. učit. skupštini u Petrinji prisustvovao je g. Milorad Popović Šabćanin, sekretar ministarstva prosvjete u Srbiji. Op. prevod.) Odatle vidimo, da i vlade ovakove skupštine ciene, na nje se kod sastavljanja i stvaranja šk. zakona obaziru. To isto čine i zastupnici naroda sabravši se u sabor. (Naša vis. vlada i hrv. sabor stvarajuć novi šk. zakon, prihvatili su većinu principa izrečenih u rezolucijah I. i II. obće učit. hrv. skupštine. Op. prevod,) — U Njemačkoj se odazivlju sve većma zastupnici naroda pozivu skup. odborâ; dolaze na skupštine, da saznaju i čuju mnienje i zahtjeve pučkih učitelja. Učit. skupštine dakle mnogo pomažu i k tomu doprinose, da se stvore čim valjaniji školski zakoni i naredbe.

Ima država, gdje su ustrojene školske synode; a ove imadu upliv na stvaranje školskih zakona. Pučkoj školi a po njoj i pučkomu učiteljstvu sviće zora. Mnogo toga dobismo, zašto su učiteljske skupštine molile. A tko može uztvrditi, da bi bili ondje, gdje jesmo, da se nismo sastajali, da nismo o ničem mozgali i razpravljali. Bismo li bili postigli što, da smo šutili, te onako iz oblakâ pomoć očekivali. (I kod nas u Hrvatskoj bilo bi ostalo pri starom, da se neganusmo. I mi smo mnogo toga postigli i dobili, što smo zahtievali a

Digitized by Google

stranom i molili. Op. prevod.) Kad pojedinci zahtievaju ono, što je pravo i pravedno, nadje se ljudî, koji su razboriti i pravedni, pa ih posluhnu. A tim više posluhne vlada i narod, kad što dokazuje, kad što zahtieva čitav sbor, čitav stališ. Pisac navadja ovdje pasus iz izvještaja o II. obć. hrvatskoj učiteljskoj skupštini, što ga donose „Allgemeine deutsche Lehrer-Zeitung“ t. g. br. 1. „Napokon bi mogao ipak tkogod upitati, da li se ovdašnje oblasti i narod na naše zaključke obazire, da li ih uvažavaju? — Većina rezolucijâ I. obće učit. skupštine prihvatila je i krajiška vlada g. 1871. uvrstiv ih u krajiš. šk. zakon, a zem. vlada nedavno stvori novi šk. zakon, koj je jur i sankcioniran. Na predstavku, što ju je podnio centralni odbor vis. kr. zapovjedničtvu kao najv. upr. oblasti, stiže odpis, iz kojega se vidi, da se zaključci u mjerodavnih krugovih uvažavaju, i da se učiteljstvo — najprije krajiško — njihovu provedenju nadati može. U tom odpisu čitamo ovo: „Sa zadovoljstvom sam uvidio, da si je ovozemno učiteljstvo stavilo zadaću, da temeljito razpravi najglavnija školska pitanja, naime o strukovnoj naobrazbi učiteljâ i o promaku uzgoja mladeži. — Dočim si pridržajem, da o tom stvorene zaključke na pretres dadem zemaljskomu školsk. vieću, pa da ih po mogućnosti i izvedem; nalazim se ujedno ugodno ponukanim, da učestnikom te skupštine, kao i centralnomu odboru radi dostojnoga držanja skupštine svoje priznanje izreknem. Mollinary, FZM.“ To priznanje služi doista hrvatskomu učiteljstvu na čast, pa evo i njemačke učiteljske novine donese izvještaje o naših skupštinah. Tako nam se ime raznosi svietom; naše izvještaje donose njemačke novine, koje nisu baš najprijateljnije prema Slavenom, dakle i prema nam Hrvatom. Tako sam prije šest godina čitao u jednoj knjizi ovo: „Die Kroaten haben eine Art Thiere, die sie konji nennen.“ Dakle misle, da su u nas i konji drugi, nego li u njih. — Kad Njemci uzčitaju ovakovo pohvalno priznanje ob uzornom držanju hrv. učiteljskih skupština, dobiti će drugi pojam o nas. Učiteljstvo pako mora se tim ponositi, što i ono k tomu doprinosi, da naš narod bolje upoznaju i drugi narodi, da nas nauče štovati kao narod, koj teži za kulturom. A ponajprije da o nas to saznaju oni, koji nam bijahu vazda neprijateljni. —

Čim više narod uz školu prianja, tim više učitelj njeguje svoje mezimče — pučku školu. Čim su ovi revniji, tim više se postizava svrha, radi kojega su škole podignute, tim veća korist odatle narodu. Naobrazbom se diže blagostanje. Čim veća naobrazba, tim je brojnija inteligencija; riečju tim bolje po narod. — Učit. skupštine sbližuju učiteljstvo i daju mu priliku, da se učiteljstvo raznih konfesija medju sobom štuje i ljubi. Učit. skupštine imadu sbližavati i ujedinjivati srodna plemena, jer je i učiteljem svojim učenikom to onda reć bi prelijati u krv i meso, ili što je svejedno, u narod. To je svakako važna i častna misija učiteljskih skupština.

Sabravši sve u kratko, što rekosmo, vidimo, da skupštine promiču i unapredjuju interese našega stališa, interese škole, naroda i domovine.

Priobćio Milan Kobali.

Digitized by Google

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Dalje.)

Utvornost. (Razmniva, mašta, fantazija.)

Što je utvornost? Utvarati znači toliko, koliko u nutarnjosti duše stvárati. Svaka je predstava, ponovljena po našoj volji bez draženja od strane predmeta, utvorena. Osobito se pako zovu one predstave utvorene, koje su postale stavljanjem bistrih predstava i punih podražica u vlastite redove i skupove tako, da jim u tjelesnom svietu neima prvotvora (originala). Ovo su kod djeteta igre, kod odraslih pjesme, slike, melodije, gradjevine, bogovi.

Utvornosti zovu se i neistinite predstave, kao što ih ima u bolestnika u vrućici, u jako živahnoj duši djeteta i u ludjaka.

Mi si nemožemo ništa utvarati, dok nam radom naših osjećala u duši nešto nepostane. — Tako sastoje pjesme od predstava i osjeta, koje su u nas: proljeće, rat, zima i drugi vidljivi dogodjaji probudili. U mitologiji imademo bogove, božice, minotaure, sfinge. Bogovi su i božice ljudi osobite mudrosti, ljubavi, svevlasti; minotaur je biće pol čovjeka, pol konja; sfinga pol žene, pol lava. Česti, od kojih navedene utvorene predstave sastoje, postale su u nas radom naših osjećala i nutarnjim motrenjem. Predstave čovjek, lav, žena, konj idu radu naših osjećala; mudrost (Athena), ljubav (Lada, Aphrodita), svevlast (Svaroh, Zeus) predstave su nutarnjega motrenja.

Vlastitost utvaranja je samo stavljenje u nas već obstojećih duševnih tvorova u nov red, sklad, koji dakako neodgovara skladu savezu predmeta, koji u vanjskom svietu obstoji.

Rad naše duše, stavljenje predstava u prvotvorne redove, skupove, zovemo utvaranje; sposobnost naše duše utvarati, zove se utvornost, razmniva, mašta, fantazija.

Nipošto nije ona nekakova osobita sila, nego, kao što smo se mogli iz prije navedenoga osvjedočiti, samo jedna vrst ponavljanja; kao što i nemože iz ničega nešto stvoriti.

Proizvodi utvaranja. Sve igre, koje opažavamo kod odraslih i kod djece, proizvodi su utvaranja. Dalje imademo ove sakupljene u pjesničtvu, slikarstvu, arhitekturi (graditeljstvu), u mitologiji i u vjeri. Ako uzmemo naše predstave o Bogu, angjelih, o nebu, paklu, vragovih, to su sve te predstave postale utvaranjem, jer Boga, nebo, angjele itd. mi nikad vidjeli nismo, pa ipak si jih predstavljamo.

Uvjeti dobra utvaranja. 1. Dobra utvornost zavisi ponajprije o dobrih duševnih silah i svojstvih, osobito o dobroj razdražljivosti i hitrosti. Prvim svojstvom postanu predstave pune podražica, a drugim polet u istih.

2. Dobra utvornost zavisi o sgodnoj okolici, u kojoj živimo. Neka nam budu pramoći i svojstva još tako valjana, ako uzmanjka dovoljno draženje, nemogu postati bistre, jasne predstave, nemože biti dobre utvornosti, za koju se

Digitized by Google

iziskuju predstave pune podražica, bistre i jasne. Siromašna obitelj nije prikladna dobru utvaranju, jer gdje djeca trpe oskudicu na svem, na igri, prostu vremenu, na jelu i pilu, na odjeći, konačno i na predmetih za gledanje i slušanje, tu neima utvaranja.

3. Ako hoćemo imati dobru utvornost, nesmijemo pretovariti dušu gradivom, nesmijemo sve pramoći potrošiti u primanju, da nam nikakovih nebi ostalo za probudjivanje. Ako dušu pretovarimo, nedodje dovoljnih sila na pojedine tvorove, s toga ostanu slabi i krnjavi te nebude u njih nikada velike živosti (uvjeta utvaranja).

4. Za dobru utvornost iziskuje se i zdravlje. Čovjek bolestan nije razpoložen da si utvara, izuzamši može biti utvore bolestna čovjeka u vrućici ili u nadi poboljšanja njegova zdravlja.

5. Jedan od glavnih uvjeta dobre utvornosti takodjer je i dobar primjer. Neka diete čita i pjeva svojoj sposobnosti prikladne pjesme; gleda slike, umjetničke predmete, i neka se na savršenosti istih upozori. Isto tako koristno djeluje i čitanje životopisa znamenitih ljudi ove ili one struke, samo sve udešeno prema zrelosti djeteta, jer isto mora stvari razumjeti. Što primjer vriedi u djetinstvu, poznato je svakomu; ni mi odrasli nemožemo uviek izbjegnuti uplivu primjera. Pomislimo samo na mode svake vrsti.

Utvornost kano prelaz ponavljajućega u stvarajući život duše. Utvornost je rad naše duše, koji nekako drži sredjnu medju ponavljajućem životom duše, ali ujedno započima i stvarajući život iste. Mi smo bilježili, da je utvaranje jedna vrst hotičnoga ponavljanja, gdje nam idu predstave pune podražica bistre i jasne u sviest i gdje ponavljanje istih biva dosta hitro. Ujedno stavljamo tim ponavljanjem predstave u originalne redove, skupove, kojim načinom postanu onda razne igre, pjesme, slike, kipovi, sgrade itd., mi tvorimo. Zato čini utvornost već i prelaz u tvorni život naše duše, ona je upravo jedan i to dosta znameniti dio istoga života.

Zakoni, koji se dadu pozorovati u ponavljajućem životu naše duše, ili temeljne obave (Grundprocesse), na koje se dadu stegnuti pojavi u ponavljajućem životu duše. U primajućem životu naše duše imali smo priliku iztaknuti 3 temeljne i zakonite obave duše: *a*) primanje podražica, *b*) opažavanje, *c*) privlačenje jednakoga. Timi obavami postale su u našoj duši zamjetbe i ćućenja i ojaćale se do sviesti. U ponavljajućem životu duše opisali smo sliedeće pojave: Uztrajanje duševnih tvorova (pamćenje), ponavljanje istih ili reproduciranje, asocijacije t. j. skupne, redne, skuporedne predstave, nutrašnje motrenje, sviest, samosviest, ja, predstavu sama sebe, predstave drugih ljudi, viših bića, pazljivost i utvornost.

Što se tiče pamćenja, osniva se ono na privlačivosti jednakoga, jer čim se više tragova nakupi, čim više ponavljamo, tim bolje pamtimo.

Nutarnje motrenje postane istom onda, kad su vanjskim motrenjem duševni tvorovi (zamjetbe, ćućenja, hotjenja) narasli do podpune sviesti. Mi za njih onda znademo, možemo jih motriti u duši. Osim toga opažamo mi râd svoje

Digitized by Google

duše istom pri proizvadjanju tvorova, mi opazimo da gledamo, slušamo, ponavljamo, pazimo itd. Očevidno je, da se nutarnje motrenje isto tako osniva na privlačenju jednakoga kao i pamćenje.

Na temelju nutarnjega motrenja razvije se u duši: Sviest, samosviest, ja, predstava sama sebe, predstave viših bića. Razvitak ovih pojava mora se onda opet osnivati na privlaćenju jednakoga. Naše zamjetbe, naša ćućenja i hotjenja opažamo tek onda, kad su privlačenjem jednakoga narasla do sviesti (sviest). Kad ih u nas opazimo, onda istom možemo ih drugim podmetnuti (poznavanje drugih), usavršene zamisliti i u vlastitih bićih sebi predstaviti (Bog).

Pazljivost je, kao što smo prije spomenuli, jedna vrst apercepcije; zato ništa drugoga nego privlačenje jednakoga.

Samo u ponavljanju, asocijaciji, nesviesti i u utvaranju imademo posebne osnovne obave.

Mi smo rekli, da ponavljanje biva ili podražicami ili pramoći, koje obnavljaju obstojeće predstave, te nam stupe u sviest. Podražice i pramoći izjednačuju se ovdje.

Utvaranje je jedna vrst ponavljanja (osobito jasno i živahno), zato i tu izjednačivanje.

Jedan duševni tvor postane nesvjestan, ako jedan dio podražica izčezne ili ako pramoći malaksaju, kao što mišice poslie napora popuste; opet izčezavanje podražica.

Podražice, koje su izčezle iz duševnih tvorova, — prazne pramoći — zovemo budeća počela. Ova se u duši neprestano izjednačuju kano krv u tielu. Tim se tvore osobito pako učvršćuju skupne, redne, skuporedne predstave (asocijacije).

U ponavljajućem životu duše imademo 2 vlastite osnovne obave: Izčezavanje podražica, te izjednačivanje prostih tekućih počela (budećih počela); nego moramo napomenuti još jednu obavu i to, kad pramoćih nestane, narastu druge.

Buduć da se ovi čini ili obave pod istimi uvjeti uviek na isti način dogadjaju, zato velimo da su zakoniti, ili nazivamo ih upravo zakoni.

Do sada poznajemo sliedeće zakone u radu naše duše:

1. Zakon primanja (recepcije).
2. „ opažavanja (percepcije).
3. „ privlačenja jednakoga (apercepcije).
4. „ izčezavanja podražica.
5. „ izjednačivanja prostih tekućih počela (budećih počela).
6. „ prirasta novih pramoći. (Sliedi.)

Dopisi.

Iz Badljevine. U 13. broju ovogodišnjega „Napredka“ priobćio je neki od vriednih sudrugova klasifikovanje učiona, podpadajućih podžupaniji požežkoj.

Digitized by Google

U dalnjem svojem dopisu veli poštovani drug, da žali, što nemože javiti resultat o klasifikovanju učiona podžupanije pakračke, ali goji nadu, da će ga koj tamošnji drug sigurno objelodaniti.

Istina, jur je davno odhujilo ono doba, u kom se razpravljala klasifikacija ove podžupanije.

Učiteljstvo imalo je sreću pozvano biti k toj klasifikaciji. — Liepo se ovo pozivu odazvalo, radujući se materijalnomu poboljšanju svoga težkoga zvanja.

Al jao, — prevari se ono, iznevjere ga oni, koji ga prije pitahu liepimi nadami u bolju budućnost.

Oni, koji prije vikahu: učitelj je stup i temelj prosvjeti, bez njega neima ništa, treba, da nam neode, trud mu uvažiti i naplatiti; oni, velju, sada viču: narod nam je obterešen porcijom (nametom) i siromaštvom, nemožemo učiteljem poboljšati plate. Povećajmo ih radje obć. sudcem, bilježnikom i blagajnikom, viče drugi narodno-liberalni (?) patriot. — Ta občinsko poglavarstvo zaslužuje bolje plate po svojem trudu i autoritetu. Učiteljstvo, koje samo četiri sata u školi radi, nezaslužuje da se izjednači sa slavnim poglavarstvom.

Ovakove zlobne osvade, koje sada, javljajući o našoj klasifikaciji, mimoići nemožemo, uzrokom bijahu, da smo voljni bili radje šutjeti, nego ih objelodanjivati. A sada na stvar.

Na 15. prosinca prošle godine pozva občinsko poglavarstvo daruvarsko učiteljstvo podžupanije pakračke u občinsku pisarnu, ali taj poziv bijaše datovan 14. pros. te ga isti dan u večer tek uručiše panduri dotičnikom. Kako sada da učitelj udaljen 2—3 sata od Daruvara prispije preko noći na klasifikaciju. Nu učitelji znajući, da će im se tuj raditi o glavi, pohrliše onamo; a kad tamo, neima dovoljan broj odbornika, pa hajd putuj pješke kući. Drugi sastanak bi urečen na 20. pros. i tek onda je s mukom do sastanka došlo.

Već kod prvoga pitanja, koje bijaše na dnevnom redu, naime kakove da budu škole, zapodjene se dugotrajna žestoka debata. Svaki bi rado na svoju; jedan viče: ja sam Srbin pa hoću, da imam srbsku školu; drugi opet: ja sam katolik, pa hoću katoličku školu, a ne kakovu občinsku. Kako da tuj jednim i drugim strastvenim fanatikom udovoljiš?

Tako se vodila žestoka borba sve do mraka; pa kad i svieću upališe, još se neprimaknu kraju i napokon zaključiše sjednicu bez svakoga rezultata, a mi kući — Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba. Od toga doba nepozva nas učitelje nitko nikamo, i tako odmjeriše nam plaće bez nas, premda smo dva puta pješke maširali u Daruvar.

A kako su nam skrojili kapu, evo vidite iz sliedećega:

1. Badljevina, komunalna učiona. Plata 400 for.. stan, drva, vrt, zemljište i komad livade, za koju mora učitelj plaćati na godinu 8 for. Ovdje se orgulja. 2. Bastaji, konfesionalna škola. Rezultat nepoznat. 3. Blagorodovac, komunalna učiona. Plata 350 for., stan, drva, vrt i zemljište. Ovdje zemaljska vlada plaća 200 for., a občina 150 for. U školi je oltar, te se i služi u njoj sv. misa. 4. Brestovac, komunalna učiona. Plata 350 f., stan, drva, vrt

Digitized by Google

i zemljište. 5. Trgovište Daruvar, konfesionalna škola rimokatolička djećačka. Plata 600 for., stan, vrt, nešto zemljišta i drva; za orguljanje 20 for. iz crkv. blagajne. 6. Trg. Daruvar, konfesionalna djevojačka rimokat. škola. Učiteljstvo plaća presvietla porodica grofa Jankovića. Drže ju milosrdne sestre. 7. Trg. Daruvar, konfesionalna srbska škola. Plata 500 for., stan, drva, vrt i zemljište. 8. Trg. Daruvar, konfesionalna izraelitska škola. Plata na 1000 for. Učitelj je ujedno i šahter. 9. Dežanovac, komunalna učiona. Plata 350 for., stan, drva, vrt i zemljište. Tuj se i orgulja. 10. Gaj, komunalna učiona. Plata 350 for., stan, drva, vrt, zemljište i livadu. 11. Katinci, konfesionalna škola. Resultat nepoznat. 12. Končanica, komunalna učiona. Plata 400 for., stan, drva, vrt. 13. Pakrac, konfesionalna rimokat. škola. Plata 500 for., stan, drva, vrt, zemljište i vinograd. 14. Pakrac, konfesionalna srbska škola. Plata 500 for., stanbine 600 for., i drvarine 48 for. 15. Pakrac, konfesionalna izraelitička škola. Rezultat nepoznat. Glasa se, da je zatvorena od zem. vlade. 16. Trojglava, konfesionalna škola srbska. Plata 250 for., stan, vrt i zemljište kao i drva. Ova učiona ima 15 sposobnjaka, od kojih trećina polaze školu?! 17. Uljanik, konfesionalna srbska škola. Plata 350 for., stan i vrt.

Toliko navedoh, koliko nam je poznato. Svatko odtale sudeći može uvidjeti, da su obće pučke škole mnogo gorje klasifikovane, nego one konfesionalnoga značaja. Tko je tomu kriv, znade se vrlo dobro; rekoše bo javno: „Sve ćemo učitelje općih škola spravit u 3., a ide li, i u 4. razred.

Pošlo im sbilja za rukom: hvala im, a od Boga plata, narod ih lje zato blagoslovit neće.

Kao što veli drug iz Požege, da ima još mnogo reći, tako vjerujte veleštovani uredniče, ima i tuj iz naše sriedine trpkih, koje bi trebalo objelodaniti.

Napokon dovikujem svim učiteljem ciele nam županije: U „družtvo“ braćo, sramota je naša, kad nebismo kadri bili osnovati barem „1 učiteljsko družtvo“.

Kako da se poznajemo, kako da vidamo težke rane, kad se ova sakrivaju u bolna uda naša.

Braćo i prijatelji! sadanjemu je vieku geslo: „Napried k prosvjeti.“

F. B.

Iz Kravarskoga. Velecienjeni g. uredniče! Da se dobrotvoru i pravo rekuć začetniku ove pučke škole barem na koliko odužim, molim Vas, uvrstite ove redke u mili nam „Napredak“.

Pučka škola na Kravarskom otvorena je nastojanjem veleč. gosp. župnika Mije Očića godine 1863., i od toga vremena plemeniti taj dobrotvor svake godine nagradjuje školsku djecu zabavno-poučnimi knjižicami. Ove pako godine zaodje ta plemenita duša najboljega učenika prvoga razreda, buduć su mu roditelji veoma siromašni, posve novom odječicom od pete do glave; a prije nekoliko dana nagradi i ovu pučku školu sa 50 posve novih stranom pedagogijskih, a stranom zabavno-poučnih knjiga.

Akoprem me je skromni taj dobrotvor svaki put molio, da mu se javno nezahvaljujem, to mi ipak posljednja dva dara nedadu propustiti, a da mu u

Digitized by Google

ime nagradjenih nezavapim: Plemenita dušo! ja Ti srdačno hvalim, a pravedni sudac, koj nikomu dužan neostaje, nagraditi će Ti plemenita djela! —

Ivan Bujić, učit. kravarski.

Iz Miholjca. Sankcionirani zakon za pučke škole donio nam je liepu božićnicu, najamčio nam je bolju i sretniju budućnost, prem nas je rek bi preobteretio i obvezao onomu, čega neće moći mnogi učitelj izvesti. Mislim naime, da jedan učitelj nemože u četiri razreda uspješno napredovati, niti zadovoljiti težkoj si zadaći. Dosele imasmo po 3 razreda, pa gdje se je požrtvovno radilo, škole su cvale i liepo napredovale. Ali težke ti nevolje, kad ide devet na jednoga! Težke li i mučne brige učitelju na selu, gdje mu razne potežkoće stoje na putu! Ali što će biti sada? Vlada i sabor stvorili su zakone, koji nezaostaju za zakoni naprednijih zemalja itd., sada bi svaki pravi rodoljub, komu boljak i sreća mile nam domovine leži na srdcu, morao svimi silami nastojati, da pučko učiteljstvo podpomogne, hrabri, tješi i podtiče, da u toli mučnom radu nesdvaja. Vlada i sabor dobro znade, da nije moći takova melema pronaći, koji bi na prvi mah svaku ranu zacieliti mogao, — pa sam podpuno uvjeren, da, ako želimo bolji uspjeh pučkoj obrazovanosti osjegurati, imadu nas svi faktori uz visoku vladu brižno podupirati. Badava učitelju sav trud, ako ga obć. poglavarstva i mjestni šk. odbori nepodupiru!

Veli se, da djeca, svršiv pučku školu i došav k vojničtvu, nisu vješta čitanju i pisanju, ali to nije uviek istina, jer se mnogi mladić, koji zna pisati, pritaji tobož da dugo neslužbuje kod regimente; zato nevalja kriviti ni školnika, ni vlade!

Uzželi li visoka vlada, da bude više pismenih vojnika, a ona neka blagoizvoli odrediti: „da svaki učitelj prigodom popisivanja momaka vojničkoj dužnosti podvrženih ubilježi u posebnu rubriku, koji su vješti čitanju i pisanju.“ Uvjeren sam, da će na taj način naša domovina imati više pismenih vojnika. Osim toga mnijem i to, da bi veoma shodno bilo opetovnu obuku produljiti do 16. godine, jer će tad mladić već i sám blagodati čitanja i pisanja cieniti znati. — K tomu bi pako trebalo: a) Da svaka učiona ima dovoljan broj časopisa i knjiga. b) Pčelinjak, cjepilnjak i šk. vrt. c) Dovoljni nadzor nad marljivim polazkom škole. d) Revne prijatelje u šk. odboru, koji bi učitelju prigodom praktičnih pokusa pomagali. e) Dobrovoljnih prinosa, da se utemelje školske radionice, a ovim orudja svake vrsti.

Postigne li se to, uvjeren sam, da će prestati graja na pučko učiteljstvo.

Mijo Špoljar.

Iz Gospića. U nadi, da će štovano čitateljstvo „Napredka“ zanimati, kako se u nas, u kršnoj Lici družtveni život medju učiteljstvom razvio, priobćujem evo o tom nekoliko podataka. Na 29. studenoga 1874. sazvao je pogl. gosp. Stojanović sjednicu, u kojoj bi pretresivana pravila za učiteljska družtva, što ih je ovamo priposlao centralni odbor u Zagrebu. Pravila su uz neke preinake prihvaćena, i vis. c. kr. glavnomu zapovjedničtvu poslana na potvrdu. Družtvo si okrstismo: „Učit. družtvo za ličko-otočko okružje.“ Dotle su sastavljane pozivnice i razaslane svim kot. oblastim, učiteljem i svim rodoljubom i prijateljem mladeži.

Digitized by Google

U odborskoj sjednici od 24. siečnja 1875. javi g. pr. predsjednik Mijat Stojanović, da je vis. c. kr. glavno zapovjedničtvo dozvolilo utemeljenje učiteljskih družtva. U toj sjednici predloži nadalje g. Pejnović, da se podnese molba vis. zapovjedničtvu, neka bi se beriva krajiškoga učiteljstva izjednačila s onimi u prov. Hrvatskoj i Slavoniji. Predlog taj bi prihvaćen.

U sjednici od 9. lipnja 1875. javi g. pr. predsjednik, da je vis. zapovjedničtvo pravila potvrdilo, i predloži zatim sliedeće theme za predstojeću okružnu učiteljsku skupštinu, umoliv odbor, da ih uzme u pretres. Evo ih:

1. Kako se uspješno rabi zorna obuka u pučkoj školi?

2. Koja su glavna načela, kojih se ima držati učitelj, da uzdrži valjan zapt i red u učioni?

3. Koje zapreke stoje u okružju na putu, da se nemože javna obuka razvijati, i kako bi se dale iste zapreke ukloniti s puta?

4. Kako će pučki učitelj nastojati o svojem dalnjem obrazovanju?

Zatim je predložio g. pr. predsjednik za predavanje: „o dekadičnom sustavu", „o desetičnih slomcih", o „metričkoj mjeri i utezu", a poslie je dodano na predlog odbornika „postupak pri razglabanju jednoga zemljopisno-povjestnoga, jednoga prirodopisnoga i jednoga prirodoslovnoga štiva u stvarnom i jezikoslovnom pogledu.

4. rujna 1875. prigodom okružne učit. skupštine obdržavana bi i glavna skupština učit. družtva. G. pr. predsjednik razloži u kratko svrhu družtva, pozvav g. Oreškovića, da pročita sve spise odnoseće se na ovo družtvo, a napokon i potvrdjena pravila. Dosadanji privremeni odbor izabran je aklamacijom, i to: g. Mijat Stojanović predsjednikom, podpredsjednikom Ivan Balaško, tajnikom Pavao Orešković, blagajnikom Milan Pejnović; odbornici: Narcis Damin, Stjep. Gabrić, Marko Vojvodić; zamjenici: Gabro Markovac, Stjepan Ratković i Ivan Živković. Zaključeno je do 1. siečnja 1876. pobrati prineske, da se uzmogne zaključiti, koje novine da se nabave.

U sjednici od 2. veljače t. g. zaključeno je naručiti sliedeće časopise:

a) 7 kom. „Napredka", za svaki pol. kotar po jedan. b) „Šk. prijatelj". c) „Vienac". d) „Deutsche Lehrerzeitung".

Zaključeno bi nadalje, da družtvo pristupi kao član III. reda družtvu sv. Jeronima i kao član „hrv. matici". To je javljeno centralnomu odboru, pa odredjeno priredjivati shodna predavanja za narod.

U sjednici od 28. ožujka t. g. izabran bi tajnikom g. Gabro Markovac mjesto g. Pavla Oreškovića, koj odlazi u Otočac kao ravnatelj gradj. učione. — Predsjednik umoli zatim odbornike, da bi mu pomogli sastaviti theme za predstojeću okružnu učit. skupštinu, i svaki od gospode neka bi predložio po jednu ili dvie u sjednici „ad hoc", koja će se držati 9. travnja. Odlučeno bi držati predavanja, i prvo da će držati predsjednik „o b domaćem uzgoju".* M.

* Ovaj nas ako i kratak izvještaj vrlo obradovao. I u kršnoj Lici dakle učit. družtvo uhvatilo koren i liepo se razvija. A što biva drugdje po domovini? Od nikuda ni glasa. Svakako žalostan pojav. — Ur.

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanje. Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske. Slavonije i Dalmacije imenovao je Kvirina Vidačića ravnajućim učiteljem za obću pučku (dječačku i djevojačku) školu u Križevcih · — namjestnoga učitelja u Vrtlinskoj Franju Anderlića učiteljem obće pučke škole u istom mjestu; — namjestnoga učitelja u gornjoj Stubici Maksu Jurčića učiteljem obće pučke škole u istom mjestu, te učitelja u Mostih Ivana Bengesa učiteljem obće pučke škole u Kapeli.

— Izpiti za učiteljsko usposobljenje na kr. mužkoj preparandiji započeti će 10. srpnja.

— Kr. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, sporazumno sa c. kr. krajiškom zem. oblasti odlučila je nakladu školskih knjiga za pučke učione u Hrvatskoj i Slavoniji, ako se uzmognu za dotične poslove ovdje postići takove ciene, da dosadanji probitci zemaljskomu eraru i javnoj nastavi budu i nadalje osigurani, od c. i kr. naklade školskih knjiga u Beču postupno preuzeti, te ju prenieti u Zagreb. — U tu je svrhu jur razpisana i jeftimba za osiguranje tiskarskoga i knjigoveškoga djela, nabave papira i glavnoga razašiljanja školskih knjiga. — Hrvatski je ped. književ. sbor jur izradio „Početnicu“ i „Prvu čitanku“, te obe podnio visokoj vladi. Prvu je knjigu prihvatio i zemaljski školski odbor, te je pregledana i izpravljena posebnom vještačkom komisijom tako, te će sada odgovarati didaktičkim i jezikoslovnim zahtjevom.

— Pišu nam iz Golubinaca okružja petrovaradinskoga, kako je neki tobožnji bilježnik dao učitelja Bugarskoga prava, zdrava, na sablazan cielomu narodu, pratiti po bielom danu oko 5 sati po podne u občinski zatvor. — Mi toga obsežnoga dopisa nemožemo priobćiti, a donio ga je ovih dana i „Obzor“. — nego se nadamo, da će se c. kr. zapovjedničtvo, kao upravna krajiška oblast, zauzeti za svoga učitelja, i da neće dopustiti, da se ovakvim načinom ruši ugled onomu, koji se i bez toga ima boriti s raznovrstnimi neprilikami i sa zastarjelimi predsudami. Odnošaji su u našem krajiškom školstvu tako žalostni, materijalni položaj tako kukavan, te se je bojati, da će za nekoliko godina krajiške škole posve opustiti, osobito ako bude smio tkogod s učiteljem u svojoj objesti ovako krupne šale provoditi. Ta ako smo i blizu Turske, nismo valjda u Turskoj! —

— K „Hrv. ped. književ. sboru“ pristupile su obćine Cvjetkovići i Cernik kao utemeljiteljni članovi; kao podupirajući članovi: dr. Josip Matić, ot. Jerolim Horvat, Ivan Demetrović i Dragutin Blažeković, članovi mjestnoga škol. odbora, A. Ćiril Crnogaj, vjeroučitelj, Tomo Lukačević, rav. učitelj, Pavla Maršićeva, učiteljica i Petar Petrović, učitelj, svi u Virovitici. — Vidi se, da si naš sbor stiče ljubavi u svih krajevih i kruzih naše domovine.

— Školski odbor podžupanije jastrebarske viećao je 26. svibnja. Prisutni bijahu gg. kr. podžupan D. Pajanović kao predsjednik, L. Polić, kr. podžup. tajnik kao perovodja, kr. žup. nadzornik I. Filipović, J. Jagunić, odvjetnik u Jastrebarskom, J. Roneš, župnik plešivički, J. Bogović, župnik jastrebarski, Gj. Novak, vlastelin svetojanski (inače svećenik), T. Borković, seoski sudac iz Domagovića. Zastupnici učiteljstva: L. Vranko u Jastrebarskom i Lj. Klopović iz Cvjetkovića.

1. Gosp. žup. nadzornik izviesti ponajprije o stanju pučkih školah podžupanije u obće, naglasi zatim, kako bi uspješno djelovalo na školu i učitelje, da se mj. školskim odborom djelokrug u toliko razširi, da mogu tvrdokornim i nemarnim roditeljem (o pridržavanju djece si od škole) sami odmjeriti kazan a načelnik obćine (dotično sudac) kao zakoniti pripadnik mj. šk. odbora, eksekutivnim putem na svoj način da globu ili inu kakovu odredbu odmah da izvrši.

2. Na predlog g. žup. nadzornika preporučit će se svim obćinam što toplije, da onih 25% od prve opredielit se imajuće učiteljske plaće, one tu svotu mjesto svojih učitelja u mirovinsku zakladnu blagajnu uplate.

3. Budući se praznici po nekojih mj. škol. odborih raznolično ustanovljuju, upozori gosp. žup. nadzornik, da se neka jednakost u tom obziru uvede, s toga zaključeno: praznici imadu 15. kolovozom odpočeti, a dovršiti se 15. listopadom.

4. Cjepiljnjaci po mjestnih okolnostih imadu se već ove tekuće godine u svakoj škol. obćini zavesti, isto tako i bunar kod svake škole da se uredi.

5. Ventilacija škol. soba, obzirom na zdravni, tjelesni i duševni razvoj škol. mladeži, imade se čim prije u svakoj školi na zgodnom mjestu urediti.

6. Čišćenje škol. soba po školskoj mladeži po mnienju toga odbora ima prestati s obzira i opet zdravstvenih, pak u tu svrhu imadu se upotrebljivati škol. poslužnici uz mjesečnu nagradu od 2 for.

7. Budući se je opazio nered kod nekojih obćina, da neredovito ili bar u nezgodno vrieme potrebita drva za ogriev učiteljem svojim dobavljaju, s toga naložit će se svim obćinam ove podžupanije, da svojim učiteljem potrebita drva u mjesecu kolovozu za čitavu godinu privezu, ili odštetu (gdje to obstoji) u novcu ne mjesečno, već u dva obroka izplate, pak i to za vremena, da si potrebiti ogriev nabave.

Digitized by Google

8. Pozvat će se občinska poglavarstva (da godišnje proračune prije nego obično nadležnoj oblasti dostavljaju s razloga, da se i šk. potrebštine prije započetka svake sliedeće šk. godine u isti uvrstit mogu.

9. Pošto imade škol. sgrada u ovoj podžupaniji, koje neodgovaraju svrsi, s toga se imadu nove šk. sgrade u sv. Ani, Petrovini i Kupincu podignuti, a otvorit nova škola u Desincu: do toga vremena, dok to uzbude, imade se mladež iz toga sela popisati i neodvlačno u školu jastrebarsku pošiljati.

10. Pošto imade i danas jošte občina, koje svojim učiteljem školski list „Napredak" nedrže, s toga zaključi odbor ovaj, naložit mj. škol. odborom, da se svakoj školi takav nabavi. —

11. Budući je nabava škol. stvari: risaćih, pisaćih itd. s velikim troškom skopčana, pak i u sgodno vrieme nedospjevaju, s toga će se podžupanijska ova oblast sporazumit s jednim od ovdašnjih trgovaca u Jastrebarskom, koji će sve za školu potrebite stvari uz jamstvo iz glavnoga grada dobavljati i tim bi olakotio i unapredio školu i učitelje.

12. U trgovištu Jastrebarskom imat će se početkom budućе škol. godine ustrojiti mješovita obća pučku škola sa 4 učiteljske sile.

13. Nadzornici mjestni ostaju svi kao dosele u svom zvanju — s toga potvrdjeni — izim sv. Ane i Pribića, gdje kod prve škole bude naimenovan g. Gj. Rožman, a kod potonje Burgštaller.

14. O djelovanju mjest. škol. nadzornika čule se pohvale, osobito g. župniku Harabajsi, koji svoje zapisnike o držanih sjednicah točno i požrtvovno vodio; zatim gg. župnikom Jaugeeru. Bogoviću i (svjetovnjaku) Kamenaru.

15. U zapisnik uvršćene su pohvale učiteljem: jastrebarskomu, cvjetkovićkomu i domagovićkomu.

Bilo tuj i raznih opazaka, medju kojimi bilježimo osobito ove:

Gosp. Ronešu, župniku plešivičkomu, nevide se po ćudi pitanja, što jih je kr. žup. nadzorničtvo za pučke škole na zajednički učiteljski sastanak priredilo. Isti gospodin primjećuje, da mu se pitanja u tu svrhu prirediena vide preodviše pikantna i razdraživa zamašaja, osobito ova: Ima li se tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih školah ove zemlje; zatim: U kojem odnošaju da stoje učit. družtva podžup. učit. skupštinam, te kako bi se njimi pospješiti mogao smjer novoga škol. zakona: napokon: Kako da se orguljaška služba u sklad dovede s učiteljskom. Govornik misli, da su ta pitanja već po više put u šk. listovih razpravljana. Pita nadzorničtvo: da li je o svojoj domisli takova pitanja za učiteljski sastanak priudesilo?

Gosp. žup. nadzornik pučkih škola odgovori, da je u tu svrhu pozvao bio učiteljstvo iz obijuh podžupanija: karlovačke naime i jastrebarske, te dogovorom i zajedno da su ta pitanja pripravljena za obći sastanak obijuh podžupanija.

G. Novaku, vlastelinu svetojanskomu, vidi se vrieme učiteljskomu tomu sastanku opredieljeno predugo. On misli, da bi se ta pitanja u jedan dan imala riešiti, pak dodaje, da je to ogroman trošak občinam (2 for. na dan uz podvoz!): predlaže i zahtieva uvršćenje svoga predloga u zapisnik s dodatkom, da vis. vlada odredi za podžupaniju jastrebarsku sastanak taj u Jastrebarskom, a za podžupaniju karlovačku u Karlovcu.

Pita nadalje žup. šk. nadzornika, zašto se taj učit. sastanak baš u vrieme, školi opredieljeno, drži, zašto se takav sastanak za vrieme praznika neobdržava?

Gosp. žup. nadzornik odgovori: Pošto će biti svekupno učiteljstvo ove godine pozvano na produžni tečaj za vrieme praznika, s toga je nemoguća svaka preinaka više te odredbe.

Lj. Klopović.

— Kr. nadzorničtvo za pučke škole u Varaždinu dostavilo nam je sliedeću okružnicu: Prigodom ovogodišnjega učiteljskoga sastanka, kojemu će se dan i mjesto kasnije naznačiti, razpravljat će se sliedeća pitanja:

1. Ima li se tjelesna kazna rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih školah ove zemlje?

2. Kojim bi se načinom mogao postići skroz marljiv polazak pučke škole, glavni uvjet uspješne radnje učiteljeve, a po tom pučke naobrazbe?

3 Kako bi mogao učitelj dokazati, da mu je dobro ustrojena unutarnja škola, te kao takova izvana dobrotvorno djeluje? Što od svoje strane može učiniti, da ju puk smatra koristnom radionicom za život?

4. Je li od potrebe, da se kućanstvo u nižih i u viših pučkih djevojačkih školah predaje?

5. Držati će se praktična predavanja. Ako bi koj od gospode učitelja ili učiteljica izvan ovih druga koja pitanja predložiti htjeo, neka ih s rezolucijami ovomu nadzorničtvu do 10. srpnja o. g. dostavi.

Ovo se nadzorničtvo čvrsto nada, da će se gospoda učitelji i učiteljice za shodno riešenje ovih pitanja dovoljno pripraviti.

Razne viesti.

† Dr. Franjo Palacky, slavni historiograf kraljevine češke, učenjak na svjetskom glasu, vodja češke narodne stranke, preminuo je 26. svibnja u zlatnom Pragu. Za njim, za otcem svojim, plače i jadikuje sav češki narod. Koliko je štovao slavnoga pokojnika, pokazao je češki narod kod sjajnoga pogreba, kojemu su prisustvovale mnogobrojne deputacije iz ciele Češke. Vječna mu pamet!

— Plemeniti čin. Nedavno povede se govor kod baruna Stieglitza u Petrogradu o

Digitized by Google

tom, kako bi liepo i koristno bilo, kad bi se mogla podići i svimi risarskimi učili obskrbiti škola, koja bi onda podavala čitavoj Ruskoj vrstne tehničke risarske učitelje. Baruna je vanredno stvar zanimala, a misao i svrha činjaše mu se migom vrlo krasnom. „Pa koliko bi trebalo za podignuće i uredjenje takove uzorne škole?“ — pitaše barun. „Najmanje 500.000 rubalja“ odgovoriše mu. — „Dakle više ne!“ — „Čim više, tim bolje“ rekoše mu opet. — „Dakle 600.000.“ — „Onda slobodno više“ rekoše mu opet. — „Ja ću vam u tu svrhu dati milijun rubalja“ reče odista plemeniti barun. — Neda se opisati veselje prisutnih tehničara, čuvših te rieči i obećanje. Ovih dana pozvan je barun u carski dvor, gdje mu se veličanstva zahvališe na tom odista barunskom daru! — Daj bože, našao se i u nas takav mecen! —

— Školstvo u Rumunjskoj. U Rumunjskoj ima sada 2413 pučkih škola; od ovih uzdržaje država 2138 a 275 uzdržaju okružja, obćine ili se uzdržaju iz raznih školskih zaklada. U Rumunjskoj imade 1408 obćina, to dolaze na svaku po 2 škole. Tamo sačinjavaju po 2 veća ili više manjih sela obćinu. Na tih, mogli bismo ih zvati, državno-pučkih školah obučava 527 učitelja, koji su na učiteljištih usposobljeni i 340 teologijskih pitomaca. Ostali su učitelji iz starih preparandija ili su se drugim načinom donekle naobrazili. — Po mnienju ministra trebalo bi graditi nove školske sgrade poput švedskih. Po njegovu mnienju trebalo bi najmanje 3800 škola. —

Rumunjska šalje u Francezku, Belgiju i Njemačku mladiće, da se valjano priprave i usposobe za učiteljstvo, pa im dakako daje i štipendije. Na učiteljištih je vokalna i instrumentalna muzika obligatan predmet. Novo namještenim učiteljem naložio je ministar, da sakupljaju priče, pjesme i običaje narodne, te ih onda njemu dostavljati imadu. Djeca su zakonom obvezana, da 5—7 godina školu polaze. — Ministar konštatovao je, da je uzrok, zašto škole nenapreduju, taj, što nisu svi učitelji oduševljeni za svoje zvanje, te nepodučavaju ljubavju, koja se od učitelja kao namjestnika roditeljâ traži. Oni kandidati, koji su uživali štipendija, dužni su dvostruko toliko godina učiteljevati, koliko su godina uživali štipendij. Ministar želi, da se još koje učiteljište podigne, a godine 1874—75. izašlo je toliko kandidata, da je na novo 177 škola ustrojeno. Da budu učitelji radili s većim veseljem, promaknuti su svi revni i valjani učitelji iz II. u I. plaćevni razred. U tu svrhu dozvolila je komora 815 000 franaka, a manjak ima se pokriti izvanrednim zajmom od 60.000 franaka.

— Njemački školski muzeji 1. siečnja t. g. ustrojilo je učiteljsko družtvo u Berlinu njemački školski muzej. Zadaća mu je, da od vremena do vremena ustrojava izložbe školskih učila, sakuplja razna učila a naročito nova. Nadalje ima sakupljati brošure, u kojih se razpravljaju školska pitanja, te pedagogijske časopise. „Fr. pädag. Blätter“ vele, kako bi liepo bilo, kad bi se austrijski učitelji ugledali u svoje njemačke drugove. — Eto opet dokaza i našoj braći hrvatskim učiteljem, što sloga može. Sve možemo, kad smo složni te se udružujemo. Mnogo toga smo postigli, a možemo još više, ako sjedinjenimi silami prionemo uz rad. — Šutiti i mirovati znači nazadovati; nazadak nesluži nijednomu stališu na čast, a najmanje učiteljskomu. — S toga braćo napred, koji osnovaste družtva, a ostali se takodjer sastanite te nova poosnivajte.

Književnost.

— Kratak nauk o voćarstvu za puk napisao Franjo Stepanek, ravnajući učitelj višje djevojačke učione. U Varaždinu 1876. Tiskom Platzera i sina. Sadržaj razjasnjuju 32 slike. Stoji 40 nč. Ovo se djelce može upravo svakomu preporučiti, koga, ova struka zanima, a osobito bi bilo za želeti, da nam se svačijom preporukom u narod razturi, kojemu je baš i namienjeno. — Po sadržaju istoga opaženo je, da je izradjeno po najnovijih opažanjih i izkustvih valjda sjevernijih predjela evropskih, pa bi se možda kad i kad, kako vrieme doprinaša, mogla koja u tom smislu iznevjeriti za našu domovinu; inače je sve liepo poredano i dosta razumljivo opisano, da bi se dapače moglo rabiti i preporučiti ne samo u gori rečenom smislu, već i kao nagradna knjižica za učenike i učenice narodnih učiona.

Javna zahvala.

Pjevačko družtvo „Javor“ u Jastrebarskoj priredilo je u korist „Hrv. ped. knjiž. sbora“ tombolu s plesom, te je tom prigodom unišlo 44 for. čista dobitka. S toga se ovim najsrdačnija zahvala izriče odboru „Javora“, osobito pako predsjedniku vel. g. Pajanoviću, — podpredsjedniku pogl. g. Lencu i učitelju Vranku, koji su najviše nastojali oko te zabave.

Uprav. odbor.

Pošto ovim mjesecom ističe prvo polugodište, pozivamo sve one predbrojnike, kojim predplata ističe, da čim prije predplatu za drugo polugodište namire, jer bez predplate neće se nikomu list pošiljati.

Uprava „Napredka“.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 18. U Zagrebu, 20. lipnja 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šaiju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Naš zakon, ili krajiški školski propisi?

Od neko se doba u našem narodu pojavlja, koliko znamenita, toliko radostna težnja za cjelokupnošću i jedinstvom zemlje. U prvom se pako redu nastoji o tom, da se spoji krajina s provincijalom. I neima možda ni jedne želje, koja bi bila toli budna, i koja bi naš narod toli zanosila, koliko upravo ta. — Pa premda smo još dosta daleko od cilja, to se ipak možemo nadati, da će se jednom izvesti ono, što zahtieva interes naroda. Biti će jih vazda, koji će što od drage volje, što pod pritiskom okolnosti nastojati, da nas zaprieče na tom putu, ali mi smo uvjereni, da će to sve biti uzalud, dok ima ljudi, koji se brinu za dobro domovine, i koji već od više godina pripravljaju sve, što je potrebno, da se uzmogne što prije oživotvoriti ta jednodušna želja našega naroda. — Ako nevaraju novinski glasovi, to je prelaz ipak dosta blizu, te bi imao započeti spojitbom viših sudbenih oblasti, barem se, kažu, u načelu s tim slaže i sama krajiška vlada.

Počelo se čim mu drago, to je napokon svejedno, — tek dugo čekati nevalja ni s drugimi strukami. Što više ako je pitanje o jedinstvu naroda, ne samo političko, već i kulturno pitanje, tad bi bilo preko potrebno, da se ponajprije izvede spojitba u školstvu, jer ništa neveže ni neslaže narode tako kao škola i prosvjeta.* — Političko jedinstvo bez duševnoga nevriedi mnogo, to se vidi i kod drugih naroda, koji su istom onda došli do samosviesti i političke samostalnosti, pošto se je školom i knjigom probudila u svih slojevih jedna misao i jedan duh.

Razumieva se samo po sebi, da se spojitba u školstvu može provesti samo na temelju zakona, koji je stvoren ustavnim putem i dogovorm izmedju naroda i krune, zakonom, koji danas vriedi i postoji u provincijalnom nam dielu domovine. Na to je mislila i sama vlada, dok je u anketnu komisiju, u kojoj se

* U koliko smo ubavieštеni, spojena je već krajina sa provincijalom u pogledu kazniona. Da li je to prvi korak? — Uredn.

Digitized by Google

je spomenuti zakon osnivao, pozvala bila i strukovnjake krajiške od vojnoga zapovjedničtva, i dok je nastojala, da se u glavnih i temeljnih načelih približi „školskim propisom.“ — Da to želi i sam krajiški narod, kao i učiteljstvo, vidi se iz raznovrstnih izjava u novinah i skupštinah. — Spominjemo samo gorskoga zastupnika Krnica, koji je u proljetnoj skupštini banskoga okružja naveo mane krajiškoga školstva, te iztaknuo prednosti našega zakona, naglasiv, da mnogo bolje odgovara potrebam hrvatskoga naroda, nego li krajiški propisi. — Mi smo po „Obzoru“ priobćili tu izjavu ne toliko da iztaknemo nepovoljno stanje krajiških škola, koliko da dademo patriotičnoj izjavi oduška, u nadi, da će se tim potaknuti i nadležni krugovi na to, da promišljavaju o stvari, i učine onako, kako to zahtieva želja i korist naroda.

Medjutim priobći „Obzor“ od 15. svibnja o. g. priposlano mu s nadležne strane razjasnjenje, u kojem se pobijaju navodi spomenutoga skupštinskoga zastupnika, te navadja, da krajina svoje propise pridržaje ne s bog zna kakvih aspiracija, već s razloga ležećih u samoj stvari, t. j. ona nedopušća, da bi naš zakon bio shodniji, što više, iztiče neke prednosti krajiških školskih propisa.

Prije svega veli se, da su krajiški propisi i u tom bolji, što se po njih za učitelja može namjestiti svaki austro-ugarski državljanin, dočim se po školskom zakonu za Hrvatsku i Slavoniju gleda takodjer i na vjeroizpoviest. Krajiška vlada, dotično njezin zastupnik misli, da se ustanovom krajiških propisa može uzpostaviti poremećena sloga medju Hrvati i Srbi. — Mi mislimo upravo protivno. Po krajiških propisih može naime na čisto pravoslavnu školu doći katolik i obratno, a to može biti ne povodom slogi, nego smutnji, osobito onda, ako je dotičnik strastven, pun predsuda, ako mrzi članove druge vjeroizpoviesti, te ako nezna zatajiti svoga individuelnoga osvjedočenja. Da se je to već i dogadjalo u krajini, mogli bi nas osvjedočiti razni dopisi po novinah i interpelacije u kojekakvih skupštinah. — Mi se podpuno slažemo s tim, da se razcjepkanost našega naroda nesmije sankcionirati ciepanjem škola, i da je preko potrebno, da se djeca jednoga naroda bez obzira na to, koje su vjere, uzgajaju u jednih te istih školah, ali zato ni naš zakon neuvadja konfesionalnih škola, već mješovite ili obće škole, koje su pristupne svim i svakomu. Ako se pako većini osigurava učitelj njezine vjere, to je posve pravo i tolerantno, te strogo potrebno barem dotle, dok se uklone stare predsude. Tim se mogu umiriti protivnici mješovitih škola, koji bi narodu rado dokazati, da su takove škole bezvjerske. — Koliko je naš zakon u tom pogledu nježan i pravedan, vidi se i po tom, što nezaboravlja niti na znamenitiju manjinu, dočim drugi učitelj, ako je potreban, mora biti njezine vjere. Upravo su tom točkom naši zakonodavci pokazali, da jim je do pravoga i ozbiljnoga sporazumka medju našimi konfesijami, a da neteže za tim, kako bi se uvela hegemonija bud jedne ili druge. Tu liberalnu ustanovu priznali su i mnogi vanjski strukovni listovi, te ju preporućili svojim vladam i saborom. U obće nijedan evropski škol. zakon nije našao u vanjskom svietu toliko hvale s jedne i s druge strane, koliko uprav naš, — a to je dokaz, da se je znao mudro ukloniti svakoj krajnosti, dolazila s lieve ili desne strane.

Digitized by Google

Branitelj krajiških propisa navadja dalje, da je u krajini uzdržavanje škola stvar zajednička cieloga okružja, i da se mogući manjak pokriva iz zemaljskoga budgeta, dočim da u Hrvatskoj i Slavoniji mora svaka občina svoga učitelja uzdržavati iz vlastitih sredstva. Prema tomu, da bi se samo u banskom okružju moralo zatvoriti do 40 škola. — Da li se škole uzdržavaju neposredno iz občinske blagajne, ili pako iz okružne, to je svejedno dotle, dok se dotični troškovi pokrivaju 10% prirezom, koji svakako plaća narod. — Što više, mi mislimo, da je kod nas u tom pogledu mnogo bolje, jer se nesmije kupiti nikakov posebni školski namet, koji školu samo omrazuje, već se troškovi školski u prvom redu pokrivaju iz potrošarine, koje narod tako težko nećuti. — Što se pako tiče zemaljske podpore, to i naš zakon §. 32. odlučuje, da se siromašnim školskim občinam ima priteći u pomoć iz zemaljskih sredstva.

Ustanovu, po kojoj krajiški kandidati za učiteljstvo mogu istom onda položiti učiteljski izpit, pošto su dvie godine proveli u praktičnoj službi kod škole, mogli bismo samo onda odobriti, kad bi se prema tomu preinačili i oni §§., koji govore o plaćah učiteljskih. Ali ovako, gdje se u obće borimo s posvemašnjom oskudicom učitelja, mislimo, da nije shodno uvadjati još i takove ustanove, kojimi se sve više odbija mladež od učiteljstva. Osobito u krajini takove su za sada plaće, da se sbilja čudimo, kako se itko hoće posvetiti učiteljstvu. Napokon veoma je dvojbeno, da li je ta ustanova sbilja praktična. Proti njoj su se izjavili mnogi strukovnjaci, pa i naša II. obća učit. skupština u Petrinji. Kod učitelja vriedi praksa toliko, koliko i teorija. Onaj pako, koji se prvih godina svoga službovanja pripravlja za učiteljski izpit, većinom teorijskoga smjera, mora se napokon zapustiti u praktičnom pogledu, — a dobro je ako nezanemari i službene dužnosti, jer posve dobro primjeti sekretar srbskoga ministarstva Milorad Popović na II. našoj skupštini: „Takov čovjek, koji se ima istom brinuti za svoju budućnost, neće gledati na povjerenu si djecu, već na svoje vlastito naobraženje; on neće mnogo raditi kod djece i tako poradi ovakvih izpita žrtvujemo napredak svoje mladeži.“

Branitelj krajiških propisa sumnja nadalje i o tom, da li je to shodno, što u Hrvatskoj i Slavoniji ima svaka školska občina svoj posebni odbor, i što su županijski nadzornici samostalni, dočim su u krajini činovnici okružne oblasti. — Istina, školski odbori imadu kod nas još dosta protivnika, osobito medju onimi, koji bi volili, da mogu sami neograničeno vladati; ali izkustvo je drugdje dokazalo, da su upravo školski odbori onaj vez, koji može mnogo pomoći tomu, da narod sve više obljubi školu. Čim jih je dakle više, tim bolje. Naši su šk. odbori počeli dosta blagotvorno djelovati. — Početak je svuda težak, i tako se možda dogodi ovdje ili ondje štogod neumjestna, nu ipak se vidi, da su se upravo tom inštitucijom predobili za školu mnogi, koji prije nisu na nju ni mislili.

O shodnosti pako one ustanove, po kojoj su županijski nadzornici samostalni i neodvisni od županijske oblasti, mogao bi dvojiti samo onaj, koji nebi znao cieniti potrebu takovih nadzornika, i koji nebi bio podpuno upućen o znamenitoj i važnoj njihovoj zadaći. Školski su nadzornici strukovni, a ne upravni

Digitized by Google

organi, oni nadziru škole većinom s didaktičkoga i pedagogijskoga gledišta, kako bi se dakle u tom mogli podčiniti onomu, koji nije vještak, i komu je pedagogija možda „terra incognita.“ — Ta zašto su se učitelji borili, nego upravo za to, da školom upravljaju samo strukovnjaci. Ako se je priznalo, da je potrebno, da budu mjernici samostalni, kojim je posao više materijalan, kako se neće dopustiti samostalnost školskomu nadzorniku, kojega je djelovanje skroz duševne naravi. Koliko vriedi samostalnost školskoga nadzornika, znali su već za Bacha i Thuna, pa su s toga nekdanji zemaljski školski nadzornici u važnijih stvarih mogli dopisivati neposredno sa samim ministarstvom. Kad bi svi podžupanijski predstojnici bili sami strukovnjaci i zanešeni za napredak škole, tad bi podčinjeni odnošaj škol. nadzornika imao ponešto smisla, ali ovako, gdje još i danas ima takovih, koji se neslažu sa nazori škol. nadzornika, pače su im očiti protivnici, — morale bi se roditi najneugodnije neprilike i opreke, koje bi bile na veliku štetu i zator našemu i onako u povojih ležećemu školstvu.

Toliko da se razbistri stvar. Mogli bismo i na neke druge stvari odgovoriti, ali nam nedopuščaju prilike pa ni vrieme. Nije ni naš zakon posve savršen, — kao u obće nijedno čovječje djelo; — i u njem ima nekih manjkavosti, ali te se lako s vremenom izprave. To se ipak mora priznati, da su naši narodni zastupnici mogli prije pogoditi potrebe našega naroda, nego li ono nekoliko pouzdanika, koji su sastavljali krajiške propise u Beču; s toga krajiška oblast neima ni najmanje razloga da oklieva, već bi joj valjalo nastojati o tom, da se hrv. školski zakon što prije protegne i na krajiško područje, tim više, što će napokon morati zadovoljiti obćemu zahtjevu naroda i učiteljstva. S. B.

Važnost pismenih zadataka po obuku i uzgoj.

Piše **K. Vidačić.**

(Konac.)

Trećom, dotično četvrtom škol. godinom, t. j. u III. razredu, počimlje izradjivanje pismenih zadaća, jer nije dovoljno, ako si samo pribavimo množinu predstava, nego moramo takodjer znati sastaviti pojedine predstave u obće pojmove, pojedine primjere u obćenite stavke, pojedine slučajeve u obća pravila itd.

Zadaće sadržavaju u obće ili zadane misli ili vlastite misli djeteta, s toga se uzroka zadaće diele u ponavljajuće (reproduktivne) i proizvadjajuće (produktivne).

Kod jednih i kod drugih nesmije se nit posumnjati o tom, da moraju biti ponajprije zadaće uzko skopčane sa predavanji. Ta i sama osnova od 24. kolovoza 1875., br. 2949, zahtieva, da se uz dotične slovničke vježbe pismeno odgovara na pitanja iz realne obuke.

Zadaće imadu pokazati uspjeh prediduće obuke. One imadu tako rekuć iz obuke niknuti i rasti te ploditi, t. j. one se imadu jedino birati iz obuke predmeta.

Ovaj bitni zahtjev onemogućuje svaku samovolju u biranju zadaća, te čuva neobhodno potrebiti sklad medju zadaćami i obukom.

Digitized by Google

Druga bitna potreba jeste, da se zadavaju samo takove zadaće, o kojih smo osvjedočeni, da će jih diete moći riešiti već usljed prediduće obuke. Diete da bude kadro vazda samo riešiti zadaću i to jedno, da se neizgubi uzgojni momenat samoradnje, a drugo, da se neizaziva često vrlo opasno pomaganje od strane roditelja ili inih ukućana. Načelom neka nam bude, da sve, što diete ima učiti ili raditi, uči ili radi samo svojom snagom. Uzgojitelju je samo nastojati o tom, da pribavlja shodan materijal i da svraća pozornost djeteta na ono, što može pospješiti njegov umni razvitak. Neima bo nikakova pasivnoga intelektualnoga razvitka, već samo aktivnoga. Nikada da neovisi zadaća od domaće pomoći, već jedino od prediduće obuke. Gdje neima jamstva u samoradnji djeteta, da razumije zadaću, ondje doista nejamči zanj ni pomoć domaća. Gdje se mladež mora vazda oslanjati na pomoć roditelja, starije braće ili domaćega učitelja, tuj učitelj sam sebe obsjenjuje, a posljedica će biti ta, da diete klone duhom, te da mu zadaće omrznu, roditelji pako postat će nezadovoljni. Ova pogreška dolazi najčešće od tuda, što se djeca premalo vježbaju. Ako se želi postići zadaćami koristan uspjeh, to nije moguće dosta preporučiti što više vježba. U nekih školah se udovoljavaju time, da zadadu po jednu zadaću svakih 8 ili 14 dana, a zaboravljaju, što Herder kaže: „Moramo se u pisanju viežbati, jer pisalo oštri um, radja misli i čini, da duh čudnovatim načinom radi.“ — Ako se svaki dan neizradi po jedna zadaća; ako se dan na dan nepruži djetetu prilika, da se pismeno izrazi ob onom predmetu, o kojem bijaše predavano, te ako učitelj svakim danom nenastoji, da se takovi izradci što moguće točnije izradjuju; onda je u obće nemoguće postići koristan uspjeh na polju sastavkoslovja.

Neka nemisli nitko, da sam voljan izazvati onu žalostnu dobu, kadu su se zadaće po utezu ocjenjivale, ali svakako nebi smjelo biti dana, u kojem nebi mladež pisala. Nije jošte time rečeno, da se mora uviek pisati na papiru ili u zadaćnicah; ta za pisanje shodne su pločice i pisala ili što je još bolje zadaćnice na crnom papiru za računstvo, risanje, zadaće i kazivanje u pero od Ignjata Fuchsa u Pragu (Verlag der k. k. Hof-Papierhandlung, Wien), koje su bile na svjetskoj izložbi u Beču god. 1873. u Austrijskom odjelu izložene, te koje se mogu uspješnije rabiti nego pločice s toga, što imadu veću prostorinu, te se može zadaća i najvišjega razreda riešiti, izpraviti, prepisati i zatim izbrisati. — K ovim zadaćnicam dobivaju se i štedna pisala (Sparstifte) od Joh. Kleinoschega u Gradcu.

Od izradjenih zadaća neka se tada izabere svakoga tjedna po jedna, koju bi imala mladež kod kuće u pisankah izraditi i učitelju za izpravak donieti. — Pregledavanje i izpravljanje pismenih radnja za svakoga je učitelja doista najmučniji posao. Nu to mora biti, i to savjestno i točno bez svakoga oklevanja, dočim svako diete, koje po mogućnosti svoju radnju dobro izradi, željno izgleda, da mu učitelj pogreške izpravi, nanj ga upozori i svoj sud o njoj izreče. Ako to učitelj propušća, tad će doskora mladež donašati površne i — zle radnje. — Dakle se izpravljanje izbjeći neda. Bolje manje zadaća, nego mnogo, pa neizpravljenih. Zadaće imadu vazda služiti kao pregled i učiteljem i predpostavlje-

Digitized by Google

nim, a koncem školske godine imale bi se mladeži vratiti, da si diete nakon izstupa iz škole može kadkad, barma po gdjekoji zaviriti unj i obazrieti se na svoj rad.

Ali ako se i nemože nikako mimoići izpravljanje, a ono se dade ponekle ipak olakotiti.

Olakotit će si izpravljanje učitelj stranom, ako uz prenapomenuto valjano tumačenje zadaje lagane zadaće, te nastoji nepopustljivom strogošću pridržati mladež na točnost, pravilnost i čistoću pisma. — Ništa se tako neosvećuje učitelju, kao što popustljivost i pomanjkanje postojanosti.

Što se tiče samoga izpravljanja zadaća, to se može isto obavljati na različit način.

Ili izpravlja sam učitelj kod kuće, ili izpravljaju učenici zamjenito, ili izpravlja učitelj sa učenici u školi. — Svaki od navedenih načina imade nešto za i proti, te samo u svrsi odgovarajućoj zamjeni stoji pravi uspjeh načina. U svakom ipak slučaju mora učitelj uviek zahtievati, da mladež dobro prouči izpravke. Da se to poluči, neće biti sgorega, ako bude dao učitelj mladeži zadaće prepisivati.

Treći zahtjev, koga bih u pogledu zadaća stavio, jest: „koliko“ ?

Čuvajmo se preobterećivanja djece. Nezaboravimo nikada, da, ako diete treba možda za izradak zadaće po pol dana, da se to protivi nesamo djetinjoj naravi, već da to škodi i školi. Ako već, kako Dittes veli, odviš dugo učenje duševne sile djeteta izcrpljuje i njihovu djelatnost slabi, to mora tim više djelovati suhoparno prepisivanje čitavih štiva u zadaćnice ili izradjivanje zadaća, koje se protežu na dva, tri lista. Za svaki produktivni rad hoće se da imamo vremena i snage, a kad odviše na diete navalimo, onda mu raztresujemo duh, te mu slabimo produktivnu snagu. Jer ako tko svekolike svoje umne sile upotrebljava sve dok mu se duh neumori, onda je sasvim naravno, da u njem mora nestati volje, koja bi ga pobudjivala na slobodnu samoradnju. A volja za rad nije samo kod odraslih, već i kod malenih polovica radnje. Volja pako za rad može se samo tada uzdržati živahnom, ako se posao nerazvlači u prekomjernu duljinu.

Ovoliko sam mislio reći o zadaćah, dočim držim, da nam je svim ukupno nastojati, da valjano vršimo svoje dužnosti u svakom obziru, da svaki odgovara svomu pozivu, — i da živi ne samo sebi, već i općoj svrsi čovječanstva. Tim ćemo se ujedno već i na ovom svietu približavati vječnosti, jer koliko je uzvišenosti u tom, kad znamo, da smo nešto privredili općoj koristi miloga nam naroda, u kojem i od koga živimo, za čiju prosvjetu nam je vazda raditi. I ovdje mi na um padaju rieči Herderove: „Samo oni narodi, koji i pišu i čitaju, u istinu su obrazovani narodi.“

Crtice iz pčelarstva.

(Čitao u glavnoj skupštini „hrv. ped. književnoga sbora“ **Aug. Matoš.**)

(Konac.)

Protumačiv ustrojstvo i život matice, trutova i radilica, nacrtat ću još u kratko, kako se u novije doba pčelarstvo u raznih zemljah razvijalo i razširi-

Digitized by Google

valo. Dokazano je, da se pčelarstvo započelo pravo razvijati i širiti tek od onda, odkad se sviet upoznao pokretnimi (mobilnimi) trnkami. Premda imade tragova, da su već Arabi i Grci rabili nekakova pokretna ulišta i pokretno saće, i premda je Franjo Huber god. 1789. svojim ulištem neku pokretnost saća dokazao, to ide ipak čuvenoga Dzirzona zasluga, da je sviet pokretnom svojom trnkom upoznao, te usavršujuć svoju trnku sve više pčelare za svoju ideju predobivao. — Dzirzonove satne daščice zamieni Berlepš okvirići, čim se je ulište u pogledu pokretnosti znamenito usavršilo.

Od kad je Dzirzon obreo pokretno ulište i Berlepš znanstveno utemeljio Partheogenesu, usavršavalo se pčelarstvo postupice, dok napokon četnik Hruška svojim odbježnim bacalom meda (Centrifugal-Honigschleudermaschine), o kojem je izviestio pčelare god. 1865. na četrnajstoj pčelarskoj skupštini u Brunu, nepostavi umnomu pčelarenju stalan temelj. Time si je Hruška za umno pčelarenje stekao veliku zaslugu, te ga ide u poviesti pčelarskoj vječni spomenik.

Za razširivanje pčelarstva učiniše mnogo razne vlade, a u novije vrieme osobito pčelarska družtva. Tako svjedoči poviest, da je već Karlo Veliki unapredjivao pčelarstvo time, što je podieljivao pčelarom posebne povlastice. S toga se u njegovo doba pčelarstvo dobrahno dizalo, a osobito se odlikovahu pčelarstvom samostani. Za reformacije počelo je pčelarstvo opet padati i propade za onih mnogih ratova tako, da se kasnije uz svu pozornost i podporu, što su pčelarstvu pružale Bavarska, Pruska pak i vlada carice Marije Terezije nije moglo podići. Tomu pako bijahu krivi što krivo izviešteni vladini savjetnici, što razni obreti, promjene u gospodarstvu, a najviše manjkavo pčelarsko znanje. Pa i ono, što su prijašnje vlade za podizanje i širenje pčelarstva učinile, kasnije se činilo sve manje. Tako su prestale nagrade za pčelarske škole, pak i zakonita zaštita pčelarom spala je do ništice.

Što se današnjega unapredjivanja pčelarstva tiče, to čini u tom pogledu, u koliko sam izviešten, najviše bivša vlada hanoveranska, zato je ondje pčelarstvo i na najvišem stupnju razvitka. Za Hanoveranskom prva je Hessenska.

U Austro-ugarskoj razprostranjeno je pčelarstvo najvećma u Galiciji i Banatu. Pčelinjaci sa 100—200 pčelaca nisu tamo riedki. Nu žalibože što u Banatu pokretna ulišta skoro još posve manjkaju, nu u Galiciji su prilično razprostranjena a najveća zasluga glede toga ide častno rusinsko svećenstvo, koje sa pčelami u obće shodno postupati umije.

Najviše je pako pokretno ulište razprostranjeno u Českoj i to zaslugom čuvena pčelara Ötla. Za Českom dolazi Moravska, koja se svojom pčelarskom zadrugom upravo ponositi može. Nijedna evropska zemlja neima takove zadruge, a riedko gdje će se naći takova željezna marljivost i onaj nesebični, uztrajni rad, kao što ga je u Dr. Živanskoga, predsjednika te zadruge.

Napokon se i u gornjoj Ugarskoj vrlo liepo razvija pčelarstvo pokretnimi ulišti. —

Što se drugih evropskih država tiče, to Francezka troši medju svimi najviše meda, ali uz sve to francezko je pčelarstvo na vrlo nizkom stupnju, te se

Digitized by Google

čini kao da bi bilo izpod francezkoga dostojanstva, da zavire u druge u tom pogledu napredne zemlje i da se za njimi povedu.

Mnogo je više razvijeno pčelarstvo u Talijanskoj. Koliko sam pako iz ustiju jednoga člana milanske pčelarske zadruge razumjeti mogao, napreduje tamo pčelarstvo sa pokretnimi trnkami od dvijuh godina osobito, jer talijanska vlada uvadja pčelarstvo kao redoviti predmet ne samo u pučke i produžne škole, nego je pače i u samoj vojsci nastavnim predmetom. Nu talijanski je med žalibože radi svoje oštrine i nakisela teka lošiji od našega.

Prem je naša domovina gledom na svoje blago podneblje, na bogatu i medom obilujuću cvjetanu za pčelarenje osobito sgodna, naći ćeš danas riedko u kojem seocu u svem 60—100 pčelaca, a ipak koli bi potrebni bili mnogobrojni pčelci ne samo za zaplod velevažnih gospodarskih biljka, nego i radi materijalne koristi. Pak što jošte, ako i slučajno na koj pčelinjak nabašemo, naći ćemo i trnke i timarenje pčelaca bez ikakove osnove i načina u primitivnom stanju, ostavljene slučajnoj razsipnoj prirodi i volji božjoj. Ono malo pčelaca u mobilovanih trnkah, što se u našoj krajini pri svakoj skoro školi nalaze, netimare se onako, kao što bi se timariti imale te stoje ne svoje praktičnosti radi, već radi kurioziteta u vrtu. Svakako je to žalostno stanje, a tim žalostnije, kad pomislimo, da se u Českoj razumnim timarenjem pčelaca u dosta loših okolnostih dobiva do 45% dobitka, dočim bi se u nas kod naših povoljnih okolnosti upravo podvostručiti mogao.

Nu nadam se, da će biti i u tom bolje, da će se nastojanjem visoke vlade kao i našega gospodarskoga družtva i u nas pčelarstvo početi dizati, te da će za desetak godina naše pčelarstvo imati sasvim drugi vid. Dao Bog, da i naše pučko učiteljstvo a uzanj i domorodno svećenstvo svojski uz rad prione, — pa onda je uspjeh sjeguran.

Pripravljajmo se točno za svaki sat zorne obuke.

Nevalja misliti, da je zorna obuka lahak predmet, da nam je samo s malenimi buncati sad ob ovom, sad ob onom ili kazati: ja imam „rukovodnik“, pa se mogu pod predavanjem unj nagledavati, te samo pitanja na djecu iz njega stavljati. Tko tako radi, nedvojbeno je, da je na krivom putu; uztraje li na njem, nenaškodi samo svojemu daljnjemu usavršivanju, već i povjerenoj si mladeži. Valja nam prije svega imati na umu, da je obuka u zrienju jedan od najvažnijih, ali ujedno i najtežih predmeta, pa je zato nepobitna potreba, da joj se valjano pripravljamo. Tko pako ignorira ovu obuku samo zato, da se rieši posla, da joj se nepripravlja, tomu se može predbaciti punim pravom, da nepojimlje njezine važnosti; jer nijedna obuka nije lahka, najmanje pako ova, a nitko nas nije osjeguran proti zabludam, niti najstariji, niti najizkusniji.

Nisam ipak hotio tim uztvrditi, da nemože izkusan i vješt učitelj učiti djecu jedan sat zornoj obuci, ako se baš specielno za nju i pripravio nebi. To vrlo svojstvo bilo je u majstora Diesterwega. Nam pako valja znati, da mi nismo

Digitized by Google

Diesterwegi, a da nam još odviše do toga manjka, da budemo samo iz daleka njemu nalik. Nevalja takodjer misliti, da je lako s djecom govoriti, pa da ju je zato lako obučavati; da je dovoljno svratiti na nju svu pozornost, započeti obukom, te samo ovo ili ono razjasniti. Ako i je u tom koja istinita, valja nam se ipak zapitati: „što“ ću i „kako“ ću. Tko je ponešto samo djetinje razgovore pazljivo pratio, tečaj njihovih misli sliedio, mogao se je već osvjedočiti: da ove obliću sad simo, sad tamo, kao leptirić od cvietka do cvietka, a da ju je zato u razgovoru težko rukovoditi. Tomu se hoće mnogo vježbanja i velike umjetnosti, prije svega pako točnoga dušoslovnoga znanja, hoćemo li djecu dovesti na pravu stazu. Upravo je u ovoj umjetnosti bio majstorom Diesterweg. U koga je neima, u onoga se opaža pometnja, mjesto sabranosti raztrešenost, mjesto mirna, zanimiva razvijanja puko buncanje.

Neoslonimo se nikada na knjigu, nestavljajmo nikada iz nje pitanja na djecu; nezahtievajmo, da nam djeca onako odgovaraju, kako stoji u knjizi (rukovodniku) napisano. Ništa neima škodljivijega i za učitelja i za djecu, nego kad učitelj s knjigom u ruci ili mekanički naučenimi katekizacijami ili osnovami djecu podučava; jer su pitanja, ako i logična, navadno okolišana, a diete neće moći nikad tako odgovoriti, kako to stoji u knjizi napisano ili kako je na papiru izradjeno; diete će navadno pitanje drugčije shvatiti, prema tomu odgovoriti ili neće ga razumjeti, po tom šutjeti ili krivo odgovoriti.

Učitelju se je i stvarno čvrsto pripraviti, a želi li se u logičkih razsudbah i razvijanjih vježbati, to neka čini u svojoj sobi za sebe, ali taj papir neka za Boga neponese u školsku sobu; njim će samo dugočasiti sebe i djecu, otupit ju, mjesto potaknuti; obuka biti će mu abstraktna, podnipošto zorna, a svaka korist od nje podpuno iluzorna.

Sad dolazim s drugim zahtjevom: „budimo duhom mladi, zadržimo si ljubav i oduševljenje, trsivost i bistroću duha do svojega zvanja.“ To je doista velika umjetnost, težak ali neodpustiv zahtjev.

Mnogo se je već o tom mislilo i pisalo, ipak su riedki i izmedju vještih i izkusnih, koji su do te umjetnosti doćerali, dakako s poznatih, jasnih ali pravih uzroka. Pa ako se i nemožemo na vlas do stepena ove umjetnosti popeti, a mi barem nastojmo, da joj se koliko moguće više približimo.

Mnogi okršljave i postanu napokon čangrizavi. Žalostna je to istina; zato ponavljam: „budimo mladi duhom, dok nam je učiteljevati.“

U interesu malenih moramo si sami staviti taj zahtjev tim energičnije, što bi u protivnom slučaju bolje bilo, da se taj predmet propusti mladjemu, neizkusnomu, nepraktičnomu, ali trsivu, da ga uči, nego li onomu praktičnomu, izkusnomu, ali čangrizavu. Ako i je u mladjega kadkada odviše prećeranosti na račun živahnosti, to ovaj ipak pobudjuje u djetinjem srdcu veselje, dočim stariji prouzroćuje protivno.

Učiteljev glas neka bude djetinji, čist i živahan, podnipošto dječinski i neslan. On se mora prilagoditi djetinjemu načinu zrienja, mora djecu potaknuti na viši stepen shvaćanja — ali tako, da to neopaze. Veselje, dobra i čvrsta

Digitized by Google

volja najbolja su uzgojna sredstva, najbolje učiteljice. Neka nevlada pod predavanjem razuzdanost i divljanje, ali djetinja živahnost, koju valja svakako razlikovati od krike i vike. Navadno griešе u tom mladi učitelji i učiteljice, jer misle, da je živahnost u tom, ako što jače i glasnije govore, rukami mašu, osobito onda, kad djeca govore u sboru, a često i hodaju po sobi amo i tamo. To raztresuje djecu više, nego li ju u zaptu drži. Dovoljan je samo znak prstom, kad imaju govoriti bud pojedince ili u sboru. Priučiv se djeca tomu, paze više na učitelja i na ono, što on tvori, nego na ono, što on govori. A tako je i pravo. Djeca neka govore sama, pa neka se uče sama gledati, slušati i razlikovati, a to je zadaća i svrha zornoj obuci. V. Horvat.

Ugibajmo se definicijam u pučkoj školi.

Andrija Čurčić.

Dr. Zimmermann veli: „Echte Definitionen gehören zu dem Schwierigsten, was sich denken lässt, und logische Hilfsmittel reichen zu ihrer Bildung allein nicht hin.“ Ovaj stavak neka svaki pučki učitelj nauči na pamet, da mu bude u učioni uviek lebdio pred očima. U mnogih se je dosad učionah sva nauka i sastojala od samih pitanja i odgovora, pri kojih se naravno pitanjih morao dati takav odgovor, da je diete imalo definirati pojam, što ga je pitanje sadržavalo. Na primjer: Što je čovjek? Što su uda? Što su zmije, gušteri? Što gljive itd. Nije li to smiešno! Što treba znati djeteścu u pučkoj učioni definirati u potanko, što je čovjek. Glavno je, da ono zna, da čovjek treba da bude poštenja čista kao zlato, čelik značaja itd. A što mu opet treba znati definirati, što su zmije. Glavno je, da ono zna, kakvih ima zmija, koje su otrovne; te ako bi na nesreću koga otrovna zmija ujela, kako će se nesretniku pomoći. A što mu opet treba znati definirati, što su gljive. Neka diete zna razlikovati otrovne gljive od neotrovnih itd., pa to je dovolje. Priznati moramo, da nijedna nauka u pučkoj učioni nije imala toliko definicija, kao slovnička. Do nedavno učila se slovnica obširno. Djeca su morala znati definirati: što su samostavnici, pridavnici, glagoli, uzkličnici, predlozi itd., svu slovnicu, a misao zamišljenu nisu znala napisati na svoje tablice. I ja sam doživio, da je diete sve te slovničke definicije znalo na izust, a kad je došlo do razglabanja slovničkoga štiva, reklo je, da je glagol „pišem“ samostavnik.

Kanimo se definicija i kojekakvih pravila. Pedagog Kellner veli: „Nije onaj vješt ovomu ili onomu jeziku, koji na izust zna sva pravila dotičnoga jezika; već onaj, koji umije svoju zamišljenu misao logično izraziti i napisati, ma on i neznao što je samostavnik. Definicijami neka se služe učenjaci, a pučka učiona neka im se ugiblje. Definirati oli naški označiti reći će navesti u najstrožjem smislu glavne, bitne biljege kojega pojma. Nemisli zato tko, da se sve definicije odstrane iz pučke učione. Ima bo pojmova, koji se baš moraju definirati. E kad je tomu tako, a to onda neka bude bar definicija kako valja. Navesti ću, što zahtieva Dr. Zimmermann, da bude definicija valjana.

Digitized by Google

1. Definicija neka nebude razvučena t. j. takova, da se pod definiranim pojmom može razumievati i drugi pojam. Kao n. pr.. Ravan je trokut sustav triju točaka; ali može biti sustav triju točaka, pa ipak nije trokut, kad naime leže sve tri točke usporedice.

2. Definicija nesmije biti preuzana t. j. da se možda mjesto pravoga pojma navede samo ili natukne sadržaj kojega sličnoga pojma, n. pr. Catonova definicija: Orator est vir bonus dicendi peritus. Ali ima i zločestih ljudi, pa su ipak dobri govornici.

3. Definicija neka bude pravo kazalo pojma, a ne možda kakav opis; isto tako neka se u definiciji nenavadja kakovo načelo, zasada (Lehrsatz) ob istom. N. pr.: Ravan trokut jest slika, kojega kutovi iznašaju dva prava; ovo je zadnje načelo, zasada (Lehrsatz) o trokutu.

4. Definicija neka nebude prenapunjena. N. pr. Istosmjernice su crte, koje u istoj ravnini i pravcu svagdje jednak razmak medjusobno imaju. Ovo zadnje proizlazi već iz prvoga. Kao što nevalja, da definicija sadržaje negaciju, isto tako nevalja ni da bude (definicio per divisionem ili per disjuncta) u. pr. Prosjek čunja jest ona kriva crta (krivulja), koja je ili okrug, ili parabola, ili elipsa, ili hyperbola. Strogo dakle logička definicija nesmije sadržavati ni manje, ni više, nego što upravo treba. Nju valja dakle, kao što veli Dittes u svojoj praktičnoj filozofiji za učitelje, odmjeriti precizno; niti smije sadržavati kakovo označivanje, koje se već u kojem pojmu nalazi. Na primjer: Rhombus je četverokutna pačetvorina s jednakimi stranicami i kosimi kutovi. — Ova rieč „četverokutna“ suvišna je, jer se već u pojmu pačetvorina nalazi itd. Mjesto definicija upotrebljavajmo radje u pučkoj učioni opisivanje. Ja sam posve zadovoljan, ako mi diete zna liepo opisati koji predmet, ma ga ono i neznalo označiti. Opisujuć diete koji pojam ili predmet ujedno ga i razglaba, a tim se znatno promiče zorna obuka, koja ima biti temeljem svakoj nauci u pučkoj učioni. Opisujuć koji predmet navadjamo i slučajne i bitne njegove biljege, što definujuć podnipošto nesmijemo; zato je ono prvo kud i kamo lakše, nego potonje. Samo valja da sve, štogod opisujemo mi ili djeca, opisujemo razgovetno i podpuno. Kad se koj predmet opisuje, tada nije svejedno ma gdje početi opisivati. Opisujuć moramo se držati nekoga stalnoga reda, te biljege dotičnoga predmeta navadjati redom i neizpustiti iz oka nijednu bitnu biljegu. U I. i II. razredu zadovoljimo se, ako nam dječica koj predmet opišu u kratko, nu u višjih zahtievajmo uviek točnije i obširnije opisivanje. Tko hoće razne pojmove definirati, mora biti učenjak, i to duboki učenjak. Pučki pako učitelji nismo učenjaci, pa s toga se i ugibajmo definicijam. — Pri svrhi pada mi još na um, da mi je jednom jedan od mojih profesora, ako se dobro sjećam, pripoviedao, da je grčki mudrac Plato označio čovjeka ovako: „Čovjek je dvonoga golokožna životinja.“ Diogen, čuvši otu definiciju, ode kući, očupa gusku i odnese ju na trg rekav: „Evo po Platonovu čovjeka.“ S toga i opet: „Ugibajmo se definicijam u pučkoj učioni.“

Digitized by Google

Hrast.

Hrast je liep, snažan, dostojanstven, te jedan od najkoristnijih domaćih dubova.

On spada medju resnjake, kamo orah, prostu bukvu, kostanj, liesku, grab i plutak brojimo. Muški su cvietci porazmaknuti, rese valjkaste, ocvjeće dlanasto. Ženski su cvietci obaviti ozdol zdjelicom od sraslih listića i stoje pojedince. Plod mu je jedno-sjemeni orah (žir ili želud), ozdol obavit drvenastom kapicom.

U našoj domovini ima više vrsti hrastova s mnogo odlika i promjenaka, a sve imaju izverugano lišće.

Najpomnije iztražio je hrastove naše domovine nadšumar Ettinger, a gradivo sustavno razredio i opisao naš akademik L. Vukotinović (Vidi Râd akademije knj. XXII.). Glavne vrsti imamo tri i to: gradun (Quercus sessiliflora), medunac (Q. pubescens) i lužnjak (Q. pedunculata).

Lužnjak se resi mjesec dana kasnije od graduna.

Golubnjak je odlika graduna. Hrastu ovomu nametnuo je puk ime zato, što se njegovim sitnim žirom golubovi hrane. Kestenjar (Q. sesilifl. v. sphaericarpa) ima žir nalik kestenu. Zatim imamo gradun pozni i veležirni. Ovaj ima malo lišće, a krupan žir.

Žir od graduna poznoga (Q. ses. v. serotina) dozrieva najkasnije, koncem listopada, dakle blizu Sesveta. On se neodlikuje toliko botaničkimi svojstvi, koliko vriednošću svoga žira, koj mu tako kasno dozrieva, što kod žirenja krmadi mnogo vriedi, da žir nepada prerano i da nepada na jedanput, jer se onda prenaglo troši i ako je sušna jesen, žirenje netraje tako dugo ni neima dobra uspjeha. U listopadu, a osobito studenom više daždi, što krmadi prija tim više, kad ima opet na novo žira. Valjalo bi dakle na taj hrast više pozornosti svratiti, te nastojati, da se umnoži.

Druga glavna vrst hrasta s mnogo promjenaka je medunac. Medunac prstasti, perušasti, šiljasti, kudrasti, stričkolisti i šušnjavi odlike su medunca.

Treća je vrst Quercus pedunculata, hrvatski lužnjak zvan.

Lužnjak je velevažan, jer su ga puni u Hrvatskoj i Slavoniji lugovi i dubrave. I od njega imamo više odlika, kao: Lužnjak dronjavi, sitnolušćasti, zdjeličasti, Ettingerov, dugožirni, srpasti itd.

Svega skupa ima u našoj domovini — sada poznatih — pet glavnih vrsti i to: gradun, medunac, lužnjak, rani i pozni cer (Quercus Cerris i austriaca) s dvadeset odlika i promjenaka. Razlikuju se resami, žirom i lišćem.

Hrast doživi visoku starost. U Darmstadtu uz lugarsku kuću „Nikoline stube“ stoji i danas hrast, kojega se starost na hiljadu godina cieni; njegov panj mjeri u obodu 36′. I u našoj domovini ima silnih hrastova, osobito je njimi bogata Moslavina. Sjećam se, da je na I. hrv. izložbi izložen bio panj od $1^1/_2{}^0$ promjera. Zagrebčani spominju osobito veliki hrast kod Marije Bistrice, u kojeg se hladu razblažuje sva procesija zagrebačkih građjana. Hrast bijaše sveto drvo starih Germana. Najbolji mu prijatelji bili knezovi i vitezovi. Hrastov list i hra-

Digitized by Google

stov vienac bijahu nagrada pobjeditelju. Hrast je vrlo koristan dub. Žirom gojimo krmad, pržen i stučen rabi za liek od žliezdobolje; hrastovinom kurimo, rabi nam za gradju, lišćem gnojimo, korom kožari učinjaju kožu, a od šišaka pravi se crnilo.

Na naše vrsti hrastova zahadja mnogo šiškara. Gornja i dolnja strana plojkâ, petla, grane i isto korenje puno je njihovih ozleda.

Šiškari su malene, u rod opnokrilaca spadajuće mušice. S tankim, oblučasto svinutim svrdlašcem stavi šiškar po jedno jaje u hrastove pupove. Ozledjeni se listovi razvijaju, ali istodobce i šiška, u kojoj živi zametak budućega šiškara.

Prorežemo li šišku, nadjemo u njoj bielu savitu ličinku, koja tuj prezimi, ubahuri se, a s proljeća izleti. Ove šiške potiču od običnoga šiškara (Cynips folii). Na jednogodišnjih hrastovih mladicah nadjemo kadkad liepe šiške nalik češeru smreke. Ove proizvadja šiškar Cynips fecundatrix.

Već su stari poznavali vrst šiškara C. Psenes, kojim oplemenjivahu smokve. Dan danas rade tako u Grčkoj. Spomenuti šiškar živi u divljih smokvah, te je do konca lipnja, kad smokve dozriju, podpuno razvit. U to se vrieme sabiraju, dvie po dvie na dugačko svežu i na domaću smokvu razrede. Iz osušene smokve primorani su šiškari izaći. Sad se plode, a jajašca polažu u plod domaće smokve. — Prije nego smokve dozriju, oberu se iste, šiškari pogine, ali su sok u smokvah umnožili.

Šiškar korenjar (Biorhixa aptera) pojavi se s proljeća i živi nekoliko stopa duboko pod zemljom na hrastovom korenju, te prouzrokuje svojimi ubodi velike, tvrde i grozdaste šiške.

Na hrast stavlja svoje šiške i Cynips divisa, longiventris, petivla, verrucosus itd. Babuške (šiške) ljekarske polaze od hrasta babuškara (Quercus infectoria), rastućeg u Maloj Aziji, a tvori ih šiškar babuškar (C. gallae tinctoriae).

Stučene i pomješane zelenom galicom i vodom kišnicom daju nam vrstno crnilo. Osim šiškara, hrast je domovinom mnogim zareznikom. Na kori ćemo naći liepih sjajnika n. pr. Agrilus biguttatus, integerrimus i druge. Pod korom živi Bostrichus dryographus, saxesenii itd. Od gusjenica vodi tuj svoj skromni život Cossus ligniperda, Sesia canopiformis i Totrix juliana. Hrastova mahovina, gljive i lišaji puni su prekrasnih kukaca.

U samom drvu živi strižibuba velika (Hamma ticherus heros), rugač veliki i mali (Lucanus Cervus i Capreolus), mošačar (Calosoma sycophanta i inquisitor) itd. Na lišću hrastovom živu dvie vrsti hrušta (Melolontha vulgaris i hippocastanum).

Od hrastova se lišća hrane 42 vrsti gusjenica, a jednu jedinu možemo smatrati otrovnom.

Duge, vrškom biele i krhke jim dlake pune su mravje kiseline, te prouzrokuju na čovječjem tielu pogibeljnu upalu kože. Ova gusjenica potiče od leptira četnika ili prohodnika (Cnethocampa processionea), a pojavi se početkom svibnja i lipnja.

Digitized by Google

Čim se izvale, njih odmah 150—200 odmah putuju piramidalno pram vrhu krošnje, to će reći: u prvom redu jedna, u drugom dvie, a u svakom sliedećem po jedna više. Istim se redom nasićene vraćaju, na sgodnoj grani saberu u klupko i upredu. Kadkad objedu i opustoše hrastike toli silno, da su usred ljeta bez lišća. Tad silaze na lan, bob, grašak, korun, kelj itd.

Najveći su jim neprijatelji kukavica, mošaćar, od kojeg se ličinka u gnjezdu udomljuje i silovito jih gnjavi, zatim mnoge podmuklice, koje u čahurice iznesu svoja jaja, te mjesto leptira izleti sila podmuklica.

Hrastu su škodljivi i mnogi leptiri pedljaši: kao Bembya monacha, dispar i lanestris.

U Španiji, Portugalskoj, Francezkoj, Italiji i na Siciliji raste hrast plutak (Quercus Sober, Korkeiche). — Plutak je drvo od 30—40′ zimzelena, bodljikavo zubata lišća. Njegova debela, laka i pruživa kora zove se pluto, kojim čepimo staklenke i drugo posudje. Pluto se guli s duba, pošto se mlada kora s dola pojavlja; a to biva svake 10. ili 12. godine. Oguljeno pluto nazreže se na ploče. Pružívost i lakoća čine ga sposobnim za mnoge poslove. Stari Grci i Rimljani poznavahu plutak. Njihovi ribari rabili su ga u istu svrhu kao i naši. Nije nam poznato, jesu li pluto i za čepove rabili. Beckman piše, da su ih ljudi tekar onda rabili, kad su staklenke izumljene. Vrlina pluta zavisi od vremena, kako je dugo bilo na dubu. Staro je pluto nagriženo od kukaca, s toga i slabije. Pluto se kuha, da bude mekanije, napokon se ostruže, da bude gladje. Čepove režu radnici ili ih tvore pomoćju strojeva u tvornicah.

Savezne sjevero-amerikanske države imaju do 30 takovih tvornica. Najbolje pluto i čepovi dolaze ipak iz Francezke. Drag. Hirc.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanje. Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je nadalje članovi izpitnoga povjerenstva za osposobljivanje kandidata učiteljstva na gradjanskih školah: profesora kr. velike realke zagrebačke: Viktora Lipeža, Pavla Žulića i Dragutina Starka; zatim gimnazijalnoga učitelja Ivana Hoića, tajnika hrv.-slavon. gospodarskoga družtva Vlastimila Vichodila i privremenoga ravnatelja kr. mužke i ženske preparandije u Zagrebu Ljudevita Modca.

— Učiteljska skupština podžupanije zagrebačke. Jučer je počelo viećati učiteljstvo podžupanije zagrebačke i to sâmo, pa tako će i ostale podžupanije imati svaka svoju učiteljsku skupštinu napose, jer je vis. kr. zem.-vladni odjel za bogoštovje i nastavu opozvao svoju prvašnju naredbu, po kojem bi imale sve po dvie podžupanije učiteljske skupštine zajedno. Kako čujemo, učinila je to vis. vlada na predstavku škol. odbora podžupanije jastrebarske. Ako je i toj predstavci bio taj povod, da se umanji občinam trošak, to mi mislimo, da razlika u trošku neće biti toli velika, da bi se bila morala izdana već naredba ove godine opozivati, a s druge strane mnijemo, da je samoj stvari, rad koje se skupštine sastaju, samo na uhar, ako je više učiteljstva na okupu. — Pitanja, o kojih će se u zagrebačkoj učiteljskoj skupštini viećati, priobćismo jur, a rezultate viećanja obielodanit ćemo kasnije, samo nam je danas napomenuti jednu. Podžupanijska učit. skupština ima po §. 165. škol. zakona birati dva člana u podžupanijski školski odbor i to izmedju učitelja nalazećih se u sjedištu podžupanijskoga šk. odbora. Isto tako glasi §. 8. naredbe od 14. travnja 1876., br. 1693, o podžupanijskih učiteljskih skupštinah. Po glasu zakona i naredbe imala bi dakle zagrebačka podžupanija birati dva zagrebačka učitelja. Nu po istoj naredbi imati će zagrebački

Digitized by Google

učitelji posebnu skupštinu, pošto imadu i posebno nadzorničtvo. Na podžupanijskoj skupštini neimadu dakle zagrebački učitelji ni mjesta ni glasa, a opet da se izmedju njih biraju zastupnici učitelja podžupanije To je sbilja čvor, kojega mi riešiti neumijemo Kako će ga skupština riešiti i koga će birati, da zakonu i naredbi udovolji, sbilja smo zvedljivi!

— Koncert. Da bude prigodom podžupanijske učiteljske skupštine i zabave, priredio je za danas „Hrv. pedagog. književni sbor" koncert, kod kojega će sudjelovati hrv. pjev. družtvo „Kolo", učitelj A. Fijan, umjetnici gg. Josip Eisenhuth i Alfred Šiffer, pa iz osobite naklonosti prema družtvu i mladi umjetnik Franjo Krežma. — Naši će dakle učitelji imati priliku čuti čuvenoga umjetnika, koj se ovjenčan lovorvienci netom povratio u domovinu iz Italije, majke te umjetnostî. Isti je umjetnik poklonio „Sboru" prekrasnu fotografiju, koju će dati „Sbor" urezati u drvo i odtisnuti u „Smilje", da naša mladež vidi sliku četernaestgodišnjega, pa već glasovitoga hrvatskoga umjetnika.

Razne viesti.

— Uslied saborskoga zaključka razpisan je natječaj u dolnjoj Austriji za 7 putnih štipendija po 300 st., i to: jedan za študium jednorazrednih škola u Njemačkoj i Švicarskoj s osobitim obzirom na razredbu učenika, razpored učevnoga gradiva i metodu. Školski kot. nadzornici, koji još nikad nedobiše zem. putnoga štipendija, imadu prednost. Jedan štipendij za študium zabavišta u Njemačkoj; dotičnik imati će sravnjivati zabavišta njemačka s onimi u dolnjoj Austriji, a osobito s bečkimi. Treći štipendist imati će proučiti školsku osnovu i praktično učenje njemačkoga jezika u Njemačkoj i Švicarskoj. Štipendist ima proučiti gramatikalno pitanje, pomoćne knjige, metodu, ustmeno obučavanje i pismene radnje. Četvrti je štipendij razpisan za učiteljice; štipendistica morati će proučiti pitanje o ženskom ručnom djelu u pučkoj školi i na učiteljištih u Njemačkoj i Belgiji. Peti štipendist mora proučiti sbirke učila, knjižnice pučkih škola i njihovu praktičnu uporabu u Njemačkoj i Švicarskoj. Šesti štipendist imati će proučiti školske radionice u obće a napose strukovne škole obzirom na dobu sposobnu za rad, vrieme odmjereno za rad, njihovo moguće didaktičko i industrialno uredjenje u školah za sliepe i niemo-gluhe, u zavodih za zapuštenu djecu u Njemačkoj i Belgiji, eventualno mjesto Belgije u Danskoj. Sedmi štipendist morati će proučiti gospodarsku obuku i uredjenje školskih vrtova, učiteljskih sjemeništa i pučkih škola u srednjoj i južnoj Njemačkoj te u Švicarskoj. Natjecati mogu se svi učitelji i učiteljice dolnjo-austrijskih gradjanskih i pučkih toli gradskih koli seoskih škola.

— Učiteljice. Bavarsko ministarstvo za bogoštovje i nastavu izdalo je naredbu, kojom se odredjuje, da se mogu učiteljice namještivati ne samo na ženskih, veći na nižih dječačkih razredih.

— U Italiji izlazilo je godine 1874. 906 raznih novina i časopisa; od ovih bijaše 17 pedagogijsko-didaktičkih časopisa.

— U Njemačkoj počeli su rabiti u školah table od škriljevca mjesto dosadanjih drvenih.

— Družtvo za školske reforme razpisalo je prošle godine nagradu za „osnovu školskoga zakona u Pruskoj uz dotične motive." — Nagradu od 450 maraka dobio je dr. H. Beck u Berlinu, drugu od 300 mar. Julio Beeyer u Lipskom, a treću od 150 maraka dr. Pavao Schramm u Monakovu. Osnova dr. H. Becka izlazi sada u Lipskom nakladom Siegismunda i Volkeninga.

— Berlinski magistrat zaključio je na predlog školske deputacije, da se namjesti osam gradskih školskih nadzornika, koji će nadzirati 93 obćinske i 3 privatne elementarne škole, u kojih se obučavaju djeca troškom obćinskim i 85 privatnih škola.

— Drugi školski kotar u Beču držao je ovogodišnju učiteljsku kotarsku skupštinu u risaonici gradske gradjanske škole pod predsjedanjem šk. nadzornika g. Josipa Goldhanna. Razpravljane su sliedeće teme: 1. Imadu li se ustrojiti javni zavodi za slaboumnu djecu? 2. Domaće zadaće. 3. O primanju učenika u školu. 4. Izviešće knjižničke komisije.

Poslie živahne razprave primljene su sliedeće teze, odnoseće se na 1. pitanje: 1. Za slaboumnu i idiotsku djecu imadu se ustrojiti posebni zemaljski zavodi. 2. Za slaboumnu djecu neka se ustroje pripravni razredi na pučkih i gradjanskih školah. 3. Na pripravnih razredih neka se slaboumna djeca obučavaju dnevice 2 sata i to od 10—12 sati. Obuka neka se osniva na zorovih, osim toga neka se vježbaju u mišljenju i govoru te u pjevanju i tjelovježbi, a mogu se uporabiti i primjerne igre. 4. Na pripravnih razredih neka se nenamještaju posebni učitelji, već vješti, praktični i izkusni pučki i gradjanski učitelji uz primjernu nagradu. 5. Koje se diete može primiti u te pripravne razrede, odlučuje komisija, sastojeća od razrednika, ravnajućega učitelja, šk. nadzornika i lječnika. 6. Čim djeca postignu stanoviti stupanj zrelosti u pripravnih razredih, imadu se primiti u 1. razred.

Glede domaćih zadaća primljene su ove teze: 1. Da se zadaje čim manje domaćih zadaća. 2. Zadavati se imadu, kad je prosto. 3. Domaće zadaće neka se zadavaju iz slovnice, pis. sastavaka i računstva. 4. Pisati se imadu u zadaćnicah čisto i čitljivo, a prepisivanje na čisto imade se zabaciti. 5. Izpravljati ih imadu i učitelj i učenici sámi. 6. Učitelj neka uviek neizpravlja pogreške, već ih neka samo naznači. Učenik neka onda misli, gdje i u čem je pogrešio.

Digitized by Google

Glede 3. pitanja primljene su sliedeće teze: 1. Sadanji se dekretirani modus primanja učenika u školu ukida. 2. Svakoj školi neka se opredieli stanoviti okoliš, iz kojega će primati djecu u školu. 3. Učenici dotičnoga okoliša imadu prednost, ako je dovoljno prostora, mogu se onda primiti i iz drugoga okoliša. 4. Naredba za primanje učenika u 1—6 razreda neka obstoji; u 7. i 8. razred mogu dati upisati roditelji svoju djecu, kamo ih je volja.

— Treći kotar držao je takodjer sjednicu, u kojoj je razpravljano važno pitanje, naime o izbavištih za zapuštene i mladjahne zločince. Primljene su sliedeće teze: 1. Izbavišta neka budu državni uzgojni zavodi za zapuštenu djecu. 2. Država neka ustroji na državni trošak uzorno izbavište; nu jedan dio neka se repartira na roditelje, obćine i skrbnike dotične djece. 3. Taj zavod ima se podići negdje na selu. 4. Izbavište neka je internat, a u njem imala bi biti: a. Pučka škola. b. Obrtnički tečaj. Znanje ovdje stečeno imali dotičnici u radionicah usavršiti. c. Odjel za vrtljarstvo, ratarstvo i živinogojstvo. Svaki si može izabrati po volji struku u tom odjelu. 5. U izbavište primaju se a. djeca od 6. do 16. godine, koja su jur kažnjena radi kakova prestupka ili zločina. b. Onakova djeca, koja se nalaze u rukuh nemoralnih roditelja i skrbnika. c. Ona djeca, koju nemogahu popraviti ni tjelesne kazne niti nijedno drugo uzgojno sredstvo. 6. Imade li se diete primiti u internat i kako dugo da u njem ostaje, odlučuje: a. Škola, koju imadu polaziti. b. Roditelji i skrbnici. c. Komisija s policajnom oblasti. 7. Odpuštati se može iz izbavišta diete lih onda, kad o tom odluči ravnateljstvo izbavišta i komisija u tu svrhu izabrana. Pouzdana osoba ima se onda obvezati i obećati, da će na dotičnika pripaziti. 8. I poslie imadu oblasti na dotičnika pripaziti.

Sredstvo proti mravcem na ciepovih.

Čitajuć jedne njemačke novine, opazih neke crtice iz gospodarstva, koje sam zvedljivo čitao. — Vrlo me je veselilo, kad sam medju inim našao liep odgovor na pitanje, koje je lani jedan sudrug stavio u „Napredku“ broju 19. od 1. srpnja, naime „o mravcih na mladom drveću.“ Da li je stvar istinita ili ne, ja se osvjedočio nisam; nu svakako je dobro, da isti pokušaj čine oni, koji se odgojivanjem mladoga drveća bave. Evo od rieči do rieči, kako sam čitao:

„Ja sam žilje mladoga drveća, koje su mravi napadali, razsolom (kisela kupusna voda) nakvasio a takodjer i stabla polio i tako mrave proćerao. Na isti sam način i jabuku, koju su kebri probušili i već u svibnju sok joj izcurio a list požutio bio, okapanjem i polievanjem razsolom opet oživio.“ Nebi li se istim načinom i uši na vinovoj lozi put zapriečiti mogao?

Pokušaj sa razsolom preporučaju iste novine gospodarom, jer sve pokušati treba, osobito kad ništa nekošta; — što se pako mravih na mladom drveću tiče, veli isti list, neka služi sliedeće za razjasnjenje:

„Čim počnu puzati mravi po mladom drveću, onda je znak, da se na istom nalaze uši oklopčare (Panzerläuse), jer kamo mravi puze, tamo ima istih uši. One izgledaju kao crna, jedva vidljiva, jedno za drugo sliepljena zrnca, a nalaze se na granah i ogranciih i kori drveta. Kada se sdrobe, puste iz sebe neki žuti sok. Kroz sitnozor mogu se vidjeti te uši sasvim dobro. Uši oklopčare umnožavaju se vrlo brzo, sisaju sok iz mladoga drveća, te su u stanju cieli prirast voćnjaka utamaniti Mravi brzo za oklopčare osjete, puze brzo na drvo i hoće da se njimi okoriste. Mrav škaklji oklopčaru po ledjih, a ova svoje rilce još dublje zabode u koru drveta, te tako još više naškodi.

Drvo se može osloboditi oklopčara, ako se oštrom kefom ili svezkom slame dobro otare, a stablo i jače grane poznatom mazju (kreč, blato i gnojnica) namažu.

Tomislav Jozičić.

Književnost.

— „Škole u Crnoj gori.“ Napisao Milan Kostić, bivši rektor cetinjske bogoslovije a sadanji okružni prota st. bečejski. Pančevo, 1876. Stamparija braće Jovanovića. U 8ni, str. 233. Ciena 80 novč. — U ovoj krasnoj knjizi pripovieda pisac veoma zanimivo, kako se razvijalo školstvo u Crnoj gori počam od najstarijih vremena do današnjega dana. Da je knjiga vriedna, dokazom je, što ju je učeno družtvo u Biogradu nagradilo sa 30 dukata, pa zato ju preporučamo našemu učiteljstvu tim više, što je sav prihod od nje namenjen hercegovačko-bosanskoj sirotčadi.

— Izabrane novele od H. Zchokke-a pohrvatio Josip Valentić. I. Preobraženja. U Senju, tiskom i nakladom H. Lustera. 1876. U 12ini, str. 185. Ciena 50 nov. Zchokkeove su novele na glasu u njemačkoj literaturi, zato se može pohvaliti nastojanje nakladnikovo, da nam siromašnu beletrističku literaturu makar i prevodi dobrih djela obogati.

Natječaj.

— Pošto je 10. travnja t. g. razpisan natječaj za izpražnjeno mjesto učiteljice u Petrijancu (kraj Varaždina) ostao bezuspješan, to se iznovice do 10. srpnja 1876. razpisuje.

Plata: 315 for., drvarine 21 for. i stan u naravi; predložena je pako nova plata od 400 for. i 42 for. drvarine.

Molbenice s dokaznicami šalju se obć. šk. odboru u Petrijancu (kraj Varaždina).

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

☛ **Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad VI.**

Digitized by Google

Br. 19. U Zagrebu, 1. srpnja 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Risanje u pučkoj školi.

U novije doba uvršteno je i risanje medju obligatne predmete u pučkoj školi. Nu mnogi pedagogi, pa i učitelji risanja, a osobito takovi, koji su ujedno slikari, osudjuju to. Prvi kažu, da se time djeca u pučkoj školi odviše obterećuju, a drugi, što drže, da se imade učiti risanju samo onaj, koji je od naravi za to obdaren. Nu tko stvar dobro razmozga, uvidjeti će, da ima pučka škola prihvatiti risanje već zato, što je osobito uzgojno sredstvo.

Zamislimo li se malo u to, što je risanje i da li upliva na sveukupni uzgoj čovjeka, to ćemo se uvjeriti, da je prva i glavna svrha obuci u risanju, da učenik nauči gledati, t. j. izvježbati si ono osjetilo, kojim si čovjek nesamo može najviše okoristiti, nego kojim se može naužiti najviše slasti.

Tuj se dakle nemože tek pitati, da li ima tko za risanje osobita dara, ili neima.

Tko si je iole izvježbao i naobrazio vid, osvjedočit će se danomice, kako imade malo ljudî, koji sbilja vide; kako su, reć bi, upravo sliepi, te nevide ni karakterističnih forma predmeta, nespomenuv, da nevide njihove ljepote, pa da se njom razvesele.

Dočim onaj, koj si je vid izvježbao i naobrazio, sve vidi, što je liepo, valjano, čim se u svom znanju može okoristiti, i sve ono, što nije liepo, što neodgovara zakonom estetike, te si gledajuć sve više oko oštri i duh potiče na rad; onaj pako neizvježbena vida prolazi kraj svega toga kao sliepac. Tko si izvježbao vid, svuda će u bogatoj prirodi, u svakom i sliednjem predmetu, u svakom drvetu, kamenu, u svakom oblaku razabrati oblik i boju, dočim se onoga, koji si nije vida izvježbao, sve to dojimati neće. Njemu je drvo — drvo, brdo — brdo i ništa više. Tek što je izvanredno, bizarno, pobudjuje ga i zanima.

Neka nam se nekaže, da prećeravamo. Ta danomice vidjamo primjera, da i inače naobraženi ljudi, ako si nisu risanjem naobrazili vida, opet mnogo i mnogo toga nevide. Dà, upravo je Bogu plakati, kad vidiš toliko i toliko ljudi

Digitized by Google

zdrava vida, pa opet nevide i neshvaćaju ni oblika ni boja u prirodi i na umjetninah. Koliko li ljudi prolazi kroz galerije mimo najkrasnijih umotvorina sasvim bezćutno.

Nu mi nekažemo, da će risanje na manje naobražen puk Bog zna kako djelovati, jer se za shvaćanje umjetnina hoće svakako i obćega naobraženja. Ali i manje naobražen čovjek moći će se razveseliti krasotami u prirodi i na umjetninah, te se tim okoristiti, ako si je vid risanjem nešto izvježbao.

Svakomu je dakle prieka nužda, da si izvježba i naobrazi vid, pa zato je sasvim opravdano, što je risanje uvedeno kao obligatan predmet u pučke škole.

Da je pako risanje kao tehnička vještina za praktički život od velike koristi, netreba nam, mislimo, tek dokazivati.

Nu ako se i u obće uvidjela potreba, da sva mladež splohomice uči risati, to ipak jošte nisu pedagogi ni s daleka na čistu, kada se ima s tim predmetom začeti i kako se ima uporavljati, da i slabiji učenik ma i uz lošijega učitelja nauči toliko, koliko se zahtieva.

Neće dakle biti s gorega, da i mi koju o tom rečemo, nebi li tim i naše učiteljstvo potaknuli, da o tom predmetu što više razmišlja i razpravlja.

Prije svega nam je iztaknuti, da je izmedju obučavanja u risanju u pučkoj školi i obučavanja u strukovnoj risarskoj školi golema razlika. U pučkoj se školi hoće:

1. da se sveukupna mladež svakoga razreda kao u svih predmetih, tako i u risanju obučava zajednički. Tuj se neima obazirati na to, da li ima ovaj ili onaj učenik za taj predmet više ili manje sposobnosti, više ili manje volje. U pučkoj školi imadu svi učiti risati, pa zato će se kod obuke u risanju morati ravnati po većini srednje nadarenih učenika.

2. U pučkoj se školi može risanju posvetiti malo vremena; jedan ili najviše dva sata na tjedan.

3. U pučkoj školi obučavaju u risanju većinom učitelji, koji su tomu predmetu ili posve nevješti ili samo djelomice vješti.

Netreba se varati, te misliti, ako je ovaj ili onaj pripravnik narisao u učiteljištu po koj teži komad, da će biti zato već vješt učitelj u risanju. Drugo je narisati štogod pod nadzorom i pomoćju učitelja, a drugo opet znati risati samostalno, u čitavi predmet proniknuti, te metodički koga u tom obučavati.

Ovo su tri glavne točke, a osim toga mnogo tuj zavisi i od prostorija, učevnih sredstva itd.

Uvažimo li gore iztaknute točke, tad 1. nesmijemo u ciljevih obuke u risanju preceravati; 2. treba, da se obuka tako udesi, da će moći većina učenika jednako napredovati i da se tim predmetom započme već u prvom razredu, i 3. da učitelj obučava po što jednostavnijoj metodi i da imade prikladna za to učila. Ako učitelj i nije bog zna kakov vještak, moći će uz shodnu metodu i dobru volju ipak polučiti liep napredak. (Sliedi.)

Digitized by Google

Zlato.

Piše **Dragutin Hirc.**

„Ruka vam se pozlatila“, rekne mi jednom slabašna starica, kad sam ju nadario. „Zlato moje“ izustila nam stoput majka, kad nas kao čedo prispodobila kraljem svijuh kovina; „zlata majko“, kliče sin, kad se nakon mnogo godina nevidjelice baca u naručaj predrage si majke ili premile domovine. Oj! koje čuvstvo obuzimlje potlačeni narod, koli silno mu se nadimlju grudi, kad začuje, da mu se vraća „zlatna sloboda“.

Sa zlatom prispodabljamo, što nam je srdcu osobito milo, što nam godi ćuti našoj. Neima sigurno pokrajine na kori zemaljskoj, u kojoj se nije išlo za zlatom. Indija bijaše mnogo prije poznata s obilja zlatnih ruda, nego li u poviesti poznati Ophir. Arabija bijaše takodjer od starine zlatom bogata. Izpiranjem su se zlata mnogo bavili i stari Egipćani; a sve dragocjenosti Kroeza bile od izpranoga zlata malo-azijskih rieka. Drevni su Grci imali dovoljno zlata u vlastitoj si domovini; a ratoborni su Rimljani mnogo zlata dobivali s alpinskoga gorja. Tuj ima još i danas množina ostanaka od njihovih rovova. Bilo je zlata u 11., 12. i 13. vieku dosta i u Njemačkoj; nu danas ima ga malo. U Austro-ugarskoj ima zlata u Ugarskoj i Sedmogradskoj, a kako je poznato izpire se i u našoj Dravi.

Vidimo, da zlato nije tako riedko, kao što se čovjeku u prvi mah pričinja. Glede razprostranstva možemo ga prispodobiti sa željezom. U Evropi se nigdje nepojavljuje u velikoj množini. Zlatne su zemlje Kalifornija, Australija, Kapska i nekoje pokrajine u Ruskoj. Zlato nalazimo u prirodi suho. U tom je vrstnije od pobratima si srebra; nijednom se kiselinom neokisuje, neslučuje se sumporom, pak ni kisikom. Jedina mu je mana, da se lako razsitni, kadkad u takove čestice, da su prostom oku nevidljive. Naći ga je u sumpornom kisu, mišomoru, tutijinom sjajniku, pak od kamenja u bjelutku, gneisu, granitu, thrahytu i t. d. poput ljuska, listića, žilica i žilja. Najmiliji mu je prijatelj bjelutak, s kojim se nerazstaje, kad ga i zub vremena iztroši, jer ćeš ga naći kao zlati piesak. — Obični i najprostiji piesak može imati po koju trošicu zlata.

Zlatne su žile kadkad vrlo masivne. U Petrogradu se čuva takova žila, kolik srednja opeka. Zlata je naći u kamenu matičnjaku ili u naplavini. Ova je kadkad cieli mineralni kabinet, jer je osim zlata ima u njoj granata, safira, cirkona, rubina, topasa i drugih dragulja; na Uralu pridružuje mu se još i platina i njezini drugovi palladium, iridium, osmium i drugi. Mučan je posao vaditi zlato iz žestokoga kamena, a i težko ga je izpirati; jer se mnogo dangubi, dok se čovjek na dobro mjesto namjeri.

Amerika je s obilja zlatnih ruda postala dvaput znamenita, g. 1492. i u najnovije doba. Peru je znamenit sa srebrnih ruda, nu zlata ima malo. Nešto više ima ga Brazilija. Poznato je do 40 mjesta, gdje ga izkapahu; nu sada se je godišnji iznos smanjio na 300 kilogr.

Digitized by Google

U Braziliji izpiru zlato sliedećim načinom: Ima poviše velikih posuda, kamo se snaša zemlja i piesak. Posude leže jedna nad drugom, a njimi teče voda, koja se navadja žliebom. U svakoj su posudi dva tri čovjeka, koji pomenutu smjesu miešaju. Tim načinom voda laglje čestice odplavljuje, a zlatni se piesak taloži na dno. Kad su piesak prilično očistili, tad ga meću u posudu nalik na kinezki šešir i tuj ga do kraja očiste. Ako se ostatak nije dovoljno očistio, tad se pomieša živom, koja se zlatom spoji, a ostalih se primjesa živa neprihvaća. Poslie se toplinom očisti živa od zlata. Na mnogih mjestih napeljaju vodu na slojeve, u kojih ima zlata, i pošto se tok vode primirio, pušćaju da voda teče volovskimi kožami. Zlatni piesak prihvaća se dlake, dočim mulj voda odplavljuje. Kože se poslie steplju i zlatni se piesak sabire.

U sjevernoj Boliviji, Novoj Granadi i Venezueli mnogo se godina bave izpiranjem zlata. Mejiko je odavna na glasu sa svojih zlatnih žila, nu u najnovije doba nadvlada ga Kalifornija. I po ostalih se stranah Amerike našlo zlata; nu sve to kan da bijaše priprava k većemu odkriću u Kaliforniji. Već je Franjo Dracke proglasio Kaliforniju zlatnom zemljom i rekao, da u svakoj pregršti pieska ili zemlje ima zlata. Spominjalo se to i poslie; nu nitko se nije dao na podhvat, jer se bojao divljih Indijanaca.

Godine 1847. doseli se u Kaliforniju Švicar Sutter. Sagradiv si na pritoku rieke Sacramento maljušnu piljanu, opazi — dakako na najveće udivljenje — da je svaka pregršt pieska iz istoga potoka puna zlatnih zrnaca. Sad nasta u svjetskoj trgovini i prometu osobita živahnost. Sa svijuh strana staroga i novoga svieta hrliše putnici k srećonosnomu Sacramentu. Na brzu ruku našlo se zlata u velikoj množini. Južno od Sacramenta, kod rieke Joaquino, odkriše zlatonosnu poljanu od 50 četv. milja. Godine 1851. saznaše, da ima zlata i u kalifornijskih gorah.

Pusti i mrtvi priedjeli oživiše, stotine radnika imalo je svoj svakdanji kruh; trudom i radom širila se civilizacija. Sada su pomenute okolice prilično izcrpljene, te se težko već dokopati zlata. Vremena, gdje je čovjek — kako se pripovieda — u tjednu postao bogatašem, prodjoše. Današnji je izpiralac zadovoljan, ako na dan za dva dolara izpere zlata.

Kad kopači misle, da bi gdje moglo biti zlata, tad si svaki stupci odmjeri svoj kraj i razapnuv šatore započne radnja. Zemlja se izkopa na 3, 4—6 met. dubljine i izpire. Ima li što zlata, tad kopaju i dalje, ako neima, tad kušaju na drugom, trećem itd. mjestu, dok se nanj nenamjere. Težak je to posao, kad se na sunčanoj žegi ili velikoj moći cieli dan trudi i muči.

K izpiranju zlata potrebito je mnogo vode, s toga mnogi potoci presahnuše. To prinuka podhvatnike na gradnju velikih vodovoda. Voda se dovadjala od nekoliko milja daljine preko dola i preko gora. Ono zlato, što ga narav kroz milijune godina čovjeku stvorila, na brzo se je izpralo. Čovjek bude prinukan vaditi zlato iz tvrda bjelutka. Na brzo se sagradilo množina maljenica, koje su živac u prah satrle, a iz ovoga vadilo se zlato živom. To bi vrlo mučno bilo, da nije kod Joaquino toliko žive, kao u nijednom kraju ovoga svieta.

Digitized by Google

K Frazeru! bijaše nova lozinka i rulja od nekoliko hiljada krene k toj rieci. Nesigurnost, potežkoće i oštre klime radi obustave radnici naskoro svoj posao. Dan danas neide se u Kaliforniju zlata radi; jer ga izcrpiše, nu nastanilo se tuj mnogo Evropljana, koji pustare pretvoriše u divne oaze.

Došao red i na Australiju.

Na istu je upozorivao još g. 1844. englezki geolog Murchison s razloga, što imaju njezine gore mnogo naličnosti zlatnim brdinam Urala. Njegovo osvjedočenje bijaše takovo, da je zemljakom svojim savjetovao, neka se u Australiju nasele. Mnogi nadjoše zlata, pak ga i poslaše u London; nu bilo je i takovih, koji nalazišta tajiše. Dvojica se ponudiše inglezkoj vladi, da će zlate rude pokazati, ako ih bogato nagradi. Tako i bilo. Zlatne rude ležahu 200 milja od Sydneya. Pokrajine Bathurst i Wellington zadobiše ime Ophira.

Sydney je za kratko kao obumro; mlado i staro, slabo i jako, jednom riečju sve krene k brdinam bathurskim. Našlo se tuj zlatna pieska, a bilo ga u povećih i pomanjih komadih. Do 19. kolovoza 1851. odpremilo se je iz Sydneya u London za 21.000 funti šterlinga zlata. Jedan su komad našli od 53 kilogr.

Na skoro krene 30—40.000 ljudi s bathurskog Ophira k rieci Turonu. Ušlo se u trag zlatu na sve strane. Znamenita su osobito rudokopja oko Balarata. Welcome (dobro došao) je ime komadu zlata od 99 kilograma, kojeg 11. srpnja 1855. ovdje nadjoše. Nu i u Australiji potežko je već sada, jer su potrebiti parni strojevi i maljenice, koje bjelutak satiru.

Ukupni proizvod australskoga zlata bijaše izložen za izložbe god. 1862. u Londonu. Inglezi sagradiše od njega obelisk od 13 m. visine, s podnicom od 8·5 četvornih metara. Težio je 896.947½ kilogr., a vriedio 104,649.728 f. šterlinga.

Od evropskih je zemalja poznata sa zlata Rusija i to: Ural i sjeverna Sibirija. Rusi se pomažu centrifugalnimi strojevi, kojimi si znatno pripomažu. — Zlata se našlo i u Irskoj, nešto u Tirolu. Od zemalja Austro-Ugarske ima ga najviše u Ugarskoj. Zlatnih ruda ima kod Ščavnice, Königsberga, a najviše kod Vörös-Pataka. Granitne su brdine dovoljno zlatne, nu mnogo je truda, dok se kamen samelje. Zlato se tuj i izpire, a tim se najviše bave magjarski cigani. Ima ga i u kučadanih; ove oksidiraju i dobe zelenu galicu, a zlato izpiru.

Svako zlato sadržaje više manje primjesa kao: antimona, kositra, olova, iridija i srebra.

Srebro se težko luči od svoga plemenitoga druga; nu jer mu prieči u raztezljivosti, to se ono otopi u sumpornoj ili dušikovoj kiselini. Tako zvanom cementacijom postaje zlato plemenitije. Ono se meće u zemljano posudje, isto se napuni brašnom od samlivenih opeka i k tomu se primieša soli i zelene galice. Zatim se meće u vruću peć i tuj ostaje do 10 sati. U galici ima sumporne kiseline, ova izćera chlor iz soli, a onaj izjede srebro, dočim chlorno-srebro upija brašno. Zlato postane tom operacijom krhko i šupljivo, te se mora iznovice taliti.

Vidjeli smo, koliko se već zlata sabralo, te bi ga moralo biti u obilju; nu obrtom i trgovinom ono se tako razpačava, da i u onih zemljah, gdje su mnoge godine kolali zlatni novci, kolaju sada i papirni. Kao novac gubi trvenjem od

Digitized by Google

svoje težine. Jedan Louisd'or gubi u vriednosti svake godine 1—2 feniga. Mnogo se troši zlata na ures i nakit, a ima ga i na takovih stvarih, koje su od male ciene. Sve pozlate koža, papira, drva, posudja, knjiga, kamenja, stakla itd. propale su za dalnju porabu, te se vraćaju nakon nekoliko godina u carstvo atoma.

Upoznajmo se naravju i svojstvi zlata!

Do novije doba držalo se zlato za najtežu kovinu, spesifična mu težina $19^1/_4$—$19^1/_2$; nu nadkrilio ga iridium. Da se tali, potrebita mu je velika vrućina i tad izgori zelenim plamenom. Osobito mu je svojstvo — a to mu daje i cienu — da se neslučuje kisikom i s nijednom kiselinom, a topi se jedino u kraljevskoj vodici. To je smies od soli i solitrene kiseline. Vodik se spoji s kiselinom, a chlor sa zlatom u zlatni chlorid. Pomješamo li ovaj s amonijakom, to velikim praskom explodira. Zlatni kisac rabe svjetlopisci ili fotografi. Toliko o zlatu s kemičke mu vriednosti, nu svrnimo okom i na tehničku vriednost, na raztanjivanje i pozlatu.

Raztanjivanjem zlata bavili su se ljudi odavna. U tu se svrhu uzimlje posve čisto zlato ili takovo, u kojem ima bakra ili srebra, već napram finoći pozlatnih listića. Zlato se najprije raztali i tad salije u šipku. Ova se izvalja na $2^1/_2$ cm. širine i 1 m. m. duljine. Poslie se stapka razreže u komadiće od 15 cm. duljine, a oni se u snopiće svežu. Snopić kuju najprije dužinom, a onda širinom, dok se raztanji poput papira. Sad se razrežu u četvorce i naslažu u pergamentne četvorce od $7^1/_2$ cm. i tako dugo kuju, dok postignu istu veličinu. Mnogo stoji truda i vještine, dok se zlato tako raztanji. Listići su najfinijega zlata tako tanki, da ih 10.000 stane na jedan milimetar.

Na srebrnoj se žici dade tako raztanjiti, da ima debljinu od $^1/_{6\cdot000\cdot000}$ dio jednoga milimetra.

Pozlatnimi listići pozlaćuju se razni predmeti i to: na suho, mokro ili u plamenu.

Promotrismo poviest, nalazišta, postupak pri kopanju zlata, napokon se upoznasmo njegovimi vrlinami; nu netežimo za njim, ono nas neusrećuje; već si usvajajmo zlatnu postojanost i željeznu uztrajnost, da si zadaću čim bolje na korist domovine i roda riešimo. Više vriedi pošten glas, nego zlatan pâs.

Dao Bog, urodila svakomu njiva zlatim plodom!

Dodatak. Svršiv ovu radnju primih XXXIII. knjigu „Râda jugoslavenske akademije“ a u njem radnja od akademika dra. G. Pilara „Podravina, Djakovština i Dilj-gora“, u kojoj ima zanimivih podataka o zlatu u našoj domovini.

Zlata ima u Slavoniji na južnom obronku Papuga kod Velike i tu je Göttman g. 1852. izpirao zlato i na 1000 centi materijala dolazi 11·5 loti čistoga zlata! Neima dvojbe, veli akademik, da je našemu narodu najbolja zlatna ruda njegova plodna i prostrana zemlja i veća radinost i marljivost, ipak bi mogli to smatrati za sreću, da se jednom montanistički podhvati u našoj domovini razprostrane, jer čine izvor zasluge i privriede, kad i sama zemlja plod uzkrati.

Ležišta su kod Papuga mnogo širja, nego li ih je Göttman uzeo; jer on nespominje nijednoga ležišta na sjevernom obronku Papuga, što ih valjda nije

Digitized by Google

imao prilike obaći. Na sjevernom su obronku bjelutne kolutine nemanje česte kao i u okolici Velike, a hrdjast sipak bjelutak prava je matica zlatu. Pošto slična hrdjasta bjelutka ima i u zagrebačkoj gori, sluti učeni akademik, da bi moglo biti i tamo zlata, te obećaje, da će u svoje vrieme učiniti shodne pokuse, da svoju slutnju podkriepi.*

Pomenuti je Göttman dokazao, da ima u okolici Cernika i Sagovine zlatne rude i da na 1000 centi materijala dolazi 5 loti zlata. U šljunku kod Škrobutnika i gornjega Lipovca izprana je mala količina od 1¼ lt.**

Hydrauličko-strojbeni način izpiranja zlata 12—15 puta je jeftiniji, nego srednja količina zlata a tim načinom i sada u Slavoniji vriedi, te uzmemo li na um, da naše slavonsko gorje vodom obiluje, pače se malim troškom kao n. pr. kod Jankovca vodometi ustrojiti dadu, samo ti se kaže, da bi se podhvat na tu kov vjerojatno rentirati mogao, te bi u istinu za željeti bilo, da se shodni pokusi kojom prilikom poduzmu, kao i predloži, kako napram mjestnim okolnostim ta poduzeća udesiti valja.

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Dalje.)

Tvorni život naše duše.

Zamjetbu i osjet označili smo kano prve duševne tvorove, koji postaju radom osjećala. Ovi su tvorovi temelj svekolikomu duševnomu razvitku. Kod obće čovječanske obdarenosti obilježen je duševni naš razvitak kano intelektualni, ćudno-estetični, moralni i religiozni. — Ovdje nam je zadaća tumačiti, kako se na osnovi zamjetaba i osjeta razvija u duši intelektualnost, ćud, moral i vjera.

a) Intelektualni razvitak naše duše.

Osnova intelektualnoga razvitka. Zamjetba, — koja postane, kano što smo spomenuli već u primajućem životu duše, dovoljnim draženjem, i kod koje se naša duša više bavi s predmetom, koji ju draži, nego li promienjenim svojim stanjem, — prvi je temelj intelektualnomu razvitku duše, jer od nje postanu svi drugi oblici našega mišljenja, t. j. svi pojmovi, sudovi, zaključci, dokazi, razdjelbe i razjašnjenja. Mi dakako moramo ovdje uzeti zamjetbe u širem smislu, to jest zamjetbe vanjskoga i nutarnjega motrenja. — Intelektualni naš razvitak imati će prema zamjetbi kano temelju više mirni, objektivni, nego subjektivni ili afektivni značaj.

---

* Sjećam se iz djetinstva svoga, da mi je pokojna majka mnogoputa pripoviedala (a ona to čula od svoga otca), da su stari Zagrebčani u gori zagrebačkoj izpirali zlato, a pričinja mi se, da se u gradskom arkivu i pismena uspomena čuva. Op. pisca.

** Zlata ima i u odrobljenom bjelutku oko Kutjeva u 1000 centi materijala 2½ lota. Op. pisca.

Digitized by Google

Rad naše duše obavlja se po zakonih. Znameniti nam već poznati zakon našega duševnoga rada jest privlačenje jednakoga. To je drugi temelj. Ovaj sa zamjetbom u savezu sačinjava tekar pravu osnovu intelektualnosti.

Iz zamjetbe i po zakonu privlačenja jednakoga razvija se u našoj duši to, što mi zovemo intelektualnost ili razum čovjeka, kano što ćemo se o tom u sliedećem osvjedočiti.

Prvi proizvod — „pojam". Njegov razvitak. Vanjskim motrenjem postanu u djetetu zamjetbe o psu, mački, kravi, kozi, ovci, konju, kuni, zecu, srni itd. Kod svih tih životinja zrije ono, da rode mlade, koji poslie poroda sisaju mlieko svoje majke, opaze 4 okrajnike (noge), glavu, vrat i trup, te kožu dlakom pokrivenu.

Ono opazi i nejednaka svojstva ili biljege, da n. pr. jedni imadu rogove, drugi ne; da kod jednih imaju prsti pandže, a kod drugih kopita; da su neki veliki, a neki mali; neki žuti, a neki crni; neki bieli, a drugi pjegavi itd.

Po zakonu privlačenja jednakoga, spoje se jednaki biljezi, kombiniraju se, te tako u duši ojačaju. Nejednaki biljezi ostanu u pojedinosti, nenarastu tako jako i oslabe pram onim ojačanim biljegom, te se veli, da jih odlučujemo ili razstavljamo (abstrahujemo). Skupu svih jednakih biljega: „rode mlade, koji majku sisaju, imaju glavu, vrat, trup, 4 okrajnike (noge), tielo jim je dlakom pokriveno" daje okolica djeteta, rodbina njegova, ime „sisavac", to učini onda i diete, te tako postane u njem pojam **„sisavac."**

Tim istim načinom postanu pojmovi drvo, kuća, čovjek, zviezda stalica, prehodnica, i još drugi pojmovi vanjskoga motrenja. Neka si to svaki po gore bilježenom načinu tumači.

Da se u pojmu sisavac nalazi još i drugih bijega, koji su jednaki, kano crvena, topla krv; veliki i mali obtok; disanje na pluća; kostur, to uvide djeca istom kašnje, kad budu zrelija, i kad jih na to uputimo; u djetinskoj dobi, kad jim pojam o sisavcu tek postaje u duši, nemogu toga znati.

Kao što kod pojmova vanjskoga motrenja, tako i kod pojmova o duševnih silah, o svojstvih, o zakonih istih, o duševnom radu, o oblicih duševnih tvorova, koji se svi osnivaju na zamjetbah nutarnjega motrenja, možemo opaziti isto spajanje jednakoga i odlučivanje nejednakoga. Uzmimo pojam „pamćenja". Mi opažamo, da nam ostanu u duši imena stvari, broj, svojstva, veličina, čini i odnošaji istih. Ovu jednakost „uztrajanje svih duševnih tvorova u istoj" imenujemo „pamćenje", a to je pojam postavši od zamjetaba nutarnjega motrenja. Isto tako je to kod pojma: sjećanje, pozornost, gledanje, slušanje, utvaranje, ćućenje i drugih. Predstave, kojih jednake biljege hoćemo kombinirati, moraju nam biti zajedno u sviesti, inače nije moguće spajanje jednakostî.

I pojam je predstava, nego nije više prosta, već obća, kojom bilježimo više prostih predstava, to jest sve one, od kojih je postao pojam.

Naša se duša tim nezadovoljava, ona živi i radi dalje, te tako proizvadja od nižjih pojmova više. (Aus niederen höhere Begriffe.) Od pojmova: Sisari, ptice,

Digitized by Google

vodozemci, gmazovi, ribe, bage, crvi, stonoge, mehkušci, bodljače, mješice, praživi, proizvodi pojam „životinje.“ Kao što ovdje, tako i kod drugih pojmova.

Obave kod proizvadjanja pojma. Sjedinjavanje jednakih biljega nekoje množine predstava kod stvaranja pojma zovemo spajanje (kombinaciju). Drugi se nejednaki biljezi nisu posve izgubili iz pojma, nego su ostali tamni, slabiji, jer nesastoje od toliko pojedinostî, od koliko sastoje jednaki, te se obično veli, da smo jih odstranili, odlučili, te tako je postalo mnienje ob odlučivanju (abstrakciji). U staroj psihologiji bilježi se abstrakcija kano znamenitija obava kod proizvadjanja pojma, što ipak nije, jer je kombinacija važnija. — Spajanje (kombinacija) i odlučivanje (abstrakcija) po navedenom su čini ili obave naše duše kod proizvadjanja pojmova.

Oznaka pojma. Mi možemo pojam označiti na sliedeći način: „Pojam je predstava, koja sastoji od jednakih biljega više prostih predstava i koja postane spajanjem jednakostî (kombinacijom) i odlučivanjem nejednakostî (abstrakcijom).

Označuju li pojmovi štogod konkretna ili štogod abstraktna? Mi možemo uviditi iz postanka pojma, da pojmovi neobstoje u vanjskom svietu, nego samo u našoj duši. U vanjskom svietu obstoje predmeti, o kojih postanu u duši radom naših osjećala proste predstave. U prostih se predstavah nalaze sakupljeni jednaki i nejednaki biljezi, kano u predstavi „ovca, koza“ itd. Da naša duša množinu pojedinih, prostih predstava, postavših ponajprije vanjskim, onda nutarnjim motrenjem, svlada i zapamti, sakupi si ona te predstave u hrpe po jednakih biljezih, koje mi nazivamo pojmove. Pojmovi nam označuju vrsti, rodove, razrede itd. Pojmovi ili obće predstave neoznačuju zato ništa konkretna, tvarna, neoznačuju individue, nego nešta abstraktna, odlučena, nešto obćega.

Obseg i sadržaj pojma. Drvo (Holzpflanze — lignósae) je biljka, koja sastoji od korena, debele drvene stabljike, grana, grančica, lišća i cvjetaka, od kojih postane plod. Medju drveće (árbores) spada: višnja, trešnja, šljiva, kruška, jabuka, breskva, maslina, mendula, bukva, hrast, javor, jela, omorika itd. veći dio voćaka i šumsko drveće.

Istosmjernjak je lik, koji je omedjašen 4ma stranicama, od kojih su dvie i dvie protuležeće istosmjerne i jednake; koji imade 4 kuta, od kojih su dva i dva protuležeća kuta jednaka. Istosmjernjaci jesu: četvorina, pačetvorina, kosa četvorina i kosa pačetvorina.

Ovdje imademo u nabrojenih jednakih biljezih drveća „biljka, koja sastoji od korenja, debele stabljike i t. d.“, i istosmjernjaka „lik omedjašen sa 4ma stranicama itd.“ sadržaj tih pojmova. Predstave, od kojih se pojam drvo, pojam istosmjernjak sastoje, čine obseg. Obseg drva čine višnja, trešnja, šljiva i t. d., obseg istosmjernjaka četvorina, pačetvorina i t. d. Zato možemo kazati: Jednaki biljezi više prostih predstava ili nižih pojmova daju sadržaj pojma. Proste predstave ili nži pojmovi, od kojih se jednaki biljezi u sadržaju pojma nalaze, sačinjavaju obseg pojma.

Digitized by Google

vojstva pojma.

Bistri (jasni) i tamni pojmovi. Ako možemo jedan pojam od drugoga razlikovati, n. p. kuću od kolibe, trokut od četverokuta, kita od ribe itd., onda su nam pojmovi bistri (jasni). Bistri postaju pojmovi onda, ako su nas dotični predmeti dovoljno i dosta puta dražili, i ako nam valja duševna naša obdarenost. Ako to nije, onda nemožemo razlikovati jedan pojam od drugoga, nemožemo razlikovati trokut od četverokuta, kuću od kolibe, kita od ribe itd., onda se pojmovi zovu tamni. Kod djeteta su obično pojmovi tamni, te bivaju sve bistriji, čim predmeti više puta na njega djeluju, t. j. čim više puta diete iste stvari motri.

Razgovetni i zamršeni pojmovi. Ako su nam svi jednaki biljezi pojma poznati, ako nemiešamo biljege jednoga pojma sa biljezi drugoga pojma, može biti biljege pojma „drvo“ sa biljezi pojma „grm“, „mahovine“ sa „lišajem“, „basne“ sa „pričom“, „gore“ sa „planinom“ itd., onda se zovu pojmovi razgovetni, obratno su zamršeni. Do ove savršenosti dospiju pojmovi tekar logičnim usavršivanjem istih u daljnjem razvitku čovjeka. Manjkavosti ove vrsti dadu se teže popraviti nego li prve vrsti, jer se nalaze u razvijenijem duhu, gdje su se već učvrstili.

Moramo još i to napomenuti, da jedna savršenost navedenih vrsti podupire drugu, i da zato strogo logično jedna drugu neizključuje.

Točni i netočni pojmovi. Više se puta zovu „bistri i razgovetni“ pojmovi „točni“, tamni i zamršeni „netočni“ te se tumače ovako: Biljezi jednoga pojma ili su bitni, bez kojih se pojam kano stanovita cjelost nemože zamisliti, ili su slučajni, bez kojih se pojam kao stanovita cjelost može zamisliti. Tako su n. pr. u istosmjernjaku bitni biljezi, „da je lik omedjašen 4ma stranicama, od kojih su dvie i dvie protuležeće istosmjerne i jednake; koji imade 4 kuta, od kojih su dva i dva protuležeća jednaka“; slučajni biljezi jesu: „sve su 4 stranice jednake i istosmjerne, sva 4 kuta jednaka, svaki 90° velik.“ — Po tom, da li slučimo sve bitne biljege i izlučimo sve slučajne, nazivamo pojam točnim ili netočnim.

Pravi (istiniti) i krivi (neistiniti) pojmovi. Predstavljamo li si u jednom pojmu sbilja ono, što si u njem predstaviti imademo, kao n. pr. vinikom sbilja viniku, otrovnu jagodu, a ne možebiti trešnju; vatrometom goru, koja vatru riga ili ju je rigala; planinom uzvišenost zemlje preko 5000′ ili preko 1600 m.; Araratom vis u jermenskoj visočini; — prirodnimi pojavi kao grmljavinom potres zraka, koji je postao spajanjem ječne i niječne elektrike, kišom u kaplje spojenu vodenu paru, koja iz zračnih visina na zemlju pada, sniegom smrzlu zračnu vodenu paru itd., ako dakle ove pojave repripisujemo izvanrednim silam — onda imademo prave (istinite) pojmove; protivno krive (neistinite). Neistiniti, krivi pojmovi nanieli su puno zla u svietu. Uzmimo samo čarobije, palenje vještica i onda glupo pouzdanje našega naroda u razna nadrilječarstva kod liečenja ljudi i životinja. Težko ti je takove pojmove izkoreniti,

Digitized by Google

kad su se jedanput uvukli u narod. Göthe veli: Svaka glupost treba sto godina, dok se u ljudstvo usadi, i isto toliko godina, dok se iztriebi.

Analitični i sintetični pojmovi. Drvo, istosmjernjak, zviezda stalica, prehodnica, životinja, ruda itd. jesu analitični pojmovi. Oni su postali od predstava razlikovanjem jednakih i nejednakih biljega (analizom) kod svake pojedine predstave, zatim spajanjem jednakih biljega svih predstava u jednu cjelost.

Obitelj, škola, občina, država, vojska, četa, jato itd. jesu sintetični pojmovi. Mi si njimi predstavljamo odnošaj predmeta i imademo više pojedinosti spojenih u jednu cjelost.

Jednoviti (prosti) i sastavljeni pojmovi. Ništa, nešto; crno, bielo; desno, lievo itd. jesu pojmovi, koji imadu samo jedan biljeg, oni se prama tomu nemogu označiti, zato se zovu jednoviti. Naprotiv se zovu pojmovi, kao trokut „lik, omedjašen trima stranicama, te ima 3 kuta, koji su skupa 180° veliki; brieg „uzvišenost zemlje preko 1000′ ili 300 m., na kojoj se razlikuje vrh, podnožje i obronci“ tako isto „drvo, trava, kovina itd. sastavljeni su pojmovi, jer sastoje od više biljega.

Pojmovi, koji imadu samo jedan biljeg, jesu obično i visoki pojmovi, kao „nešto, to su ljudi, životinje, rašće, rude, zviezde itd.“ sve što jest.

Visoki pojmovi imadu pored svoga malenoga sadržaja jako veliki obseg. Pojmovi sa više biljega zovu se niži, i to tim niži, čim više imadu jednakih biljega. Uzmimo pojmove: životinja, sisar, kit. To su sastavljeni pojmovi, ali je životinja viši pojam od sisara, sisar viši pojam od kita. Prvi ima kao sadržaj najmanje biljega, drugi više a treći najviše. Što se tiče obsega, tuj valja obratno. Neka si to svaki tumači navadjanjem sadržaja i obsega spomenutih i inih pojmova.

Napram tomu zovu se viši pojmovi abstraktniji a niži konkretniji, jer se sve to više prostoj predstavi približavaju.

Abstraktni pojmovi zovu se još i takovi pojmovi, koji označuju svojstva, omjere predmeta kao bielo, crno; desno, lievo; kruto, mehko itd. Mi jih dobijemo, ako si jih od predmeta odlučimo i za se predstavljamo; oni obstoje samo na predmetih, a ne zasebice. (Sliedi.)

Opet svećenik i učitelj.

(Odgovor g. Niemčiću.)

„Certains hommes ont le talent de
„voir beaucoup en toutes choses; par
„malheur ils y voient ce qui n'y est po-
„int, et n'y voient rien ce qu' il y a.“*

Ovimi je riečmi karakterisao učeni Balmes (Art d' arriver au vrai) duhove, kakov mi se čini g. Niemčić, koj u mojem članku „Svećenik i učitelj“ vidi neznam koju proticrkvenu namjeru i cielu vojsku logičnih (!) nesmisala

* Stanoviti ljudi nadareni su nekim talentom, kojim tobož mnogo vide u svih stvarih; ali nesrećom, vide u njih česa tamo nije, a niti mrvice onoga, što tamo jest.

Digitized by Google

i vjerskih (!) neistina a nikakove dosljednosti, te oštrim svojim Don Quixotskim mačem juriša na — puku utvoru svoju tolikim štropotom, da bi čovjek i nehotice pomislio, da je sv. Gjuragj navalio na paklenoga zmaja.

Da je on dokazao censurom svojom toliko intensivne učenosti i extensivnoga znanja, koliko si sam utvara i koliko je dokazao protivno — ja bih, njegovimi Don Quixotskimi udarci poražen, nalazio se u tamnici demiheretikâ.

Nu ja se usudjujem izpitati malo njegov nerazboriti zelotizam i štovanomu občinstvu odkriti neosnovanost i krivičnost famozne kritike „Svećenik i učitelj" u „Kat. listu" br. 19—21.

Najprije moram pitati štovanoga protivnika, u kojem bi rječniku mogao štilac njegove kritike naći prevod rogatoga izraza: „logički nesmisao"? ili u kojem se katekizmu tumači, što su „vjerske neistine"? Jer „Napredkov svećenik" zna doduše, što je logični smisao i što su vjerske istine, al njemu nemože biti nesmisao logičan, i vjera nemože imati neistine. O „logičnom nesmislu" ili o „vjerskih neistinah" nitko si nemože stvoriti jasna pojma te mora kod ovih izraza drugo misliti i drugo reći ili nemisliti ništa, jer ovi izrazi neimaju smisla, kao što bi bili bez smisla izrazi: biela crnina, okrugao trokut itd. Moj štovani protivnik neka uzme logiku u ruke i točno prouči §. de notionibus arbitrarus, koje treba prije prosuditi, nego li upotrebljivati, jer mogu biti falsae et contradictoriae. Dok toga neučini, dok logike nepojede i neprobavi, neka pusti kritiku na stran, i neka vježba svoje duševne sile strogimi silogizmi u onoj najvećoj na svietu umjetnosti: Vidjeti u svakom predmetu sve, što je u njem, a ništa što u njem nije. „Un esprit juste cherche à voir dans les objets tout ce qu' ils contiennent, mais rien que ce qu' ils non contiennent." (Balmès.)

Čudim se zatim svomu kritičaru, što on jedva vjeruje, da je moj članak mogao napisati i k tomu jošte u „Napredku" objelodaniti — svećenik! Čudim mu se jošte više, što tvrdi, da ga niti uvažio nebi, ako nebi bio podpisan jedan „!" (?) svećenik. A čudim mu se zato, jer nevidim, kako može učena glava, koja se neustručava svojevoljno preuzeti kritiku, ignorirati princip: Non quis dicit, sed quid dicitur, attendendum. U ostalom ako gosp. N. nevjeruje, da se i svećeniku može pripetiti ono, što i svakomu drugomu, to jest, da reče ili napiše kakov nesmisao ili kakovu neistinu ili da je nedosljedan, neka izvoli — nu bez mrene sebeljubja! — pročitati svoju nesretnu kritiku.

Štovani moj protivnik goji očevidno neku antipatiju napram „Napredku" i njegovoj stranci. Ja ga u tom sliediti nemogu i priznajem, da ovaj izvrstni „časopis za učitelje i uzgojitelje mladeži" veoma cienim, kao što cienim i „Katol. list" i svaki dobar časopis, koj ima jednako plemenitu zadaću; pače želim, da si svaki kateketa drži „Napredak" i u njem školsko-kateketičke stvari razpravlja, a to tim više, što svojega kateketičkoga časopisa neimamo, niti se imamo nadati, da ćemo ga skoro imati.

Kako je „Napredak" radio negda, to je manje važno, a odlučivo jest, kako radi sada i kako će raditi u buduće. Riedki su časopisi, koji du uviek pra-

Digitized by Google

vim svojim pravcem i nikada negrieše; no bez uzroka nije ništa, najmanje u publicistici, i malo je kada sva krivnja na jednoj strani; a hvala u svrsi pjeva, i punoljetni ljudi vele: „Tout comprendre c' est — tout pardoner.“*

Koji od nas dvojice — ja ili moj štovani protivnik — točnije i temeljitije poznaje crkvu, njezinu bît i organizam, i njezin odnošaj naprama modernoj školi? ovo ja pitanje nesmatram važnim; no priznajem, da uprav zato, što si brojim u najveću čast i sreću biti članom i svećenikom svete crkve katoličanske, i što si za svetu dužnost smatram zauzimati se po mogućnosti za sve, što znam, da zahtieva duh, razvoj i napredak **katoličanski**, i biti proti svemu, što znam da je tomu duhu, razvoju i napredku tudje i protivno — uprav zato, velim, napisao sam članak „Svećenik i učitelj“, i uprav zato priobćio sam ga baš u „Napredku“ — niti zato neću dalje opravdavati se napram pessimistom, koji neće, niti nisu sposobni uvažiti onu katoličansku politiku, koju je Krist evangjeljem svojim toli svečano proglasio i — naglasio: **„Qui non est contra vos, pro vobis est.“** Sapienti! —

Štovani mi protivnik predbacuje, što nisam pitao, kada je nastalo neprijateljstvo izmedju svećenika i učitelja, i koji su uzroci tomu.

Ja o postojećem tobož neprijateljstvu nisam pisao, s toga nije nikakova nedosljednost, ako ni pitao nisam, kada i iz kojih je uzroka nastalo.

Protivnikovo pako ciepanje neprijateljstva i prijateljstva na osobno i na stvarno, suvišno je i neumjestno, i u pitanju neima logičkog smisla.

Ako ja ob upitnom tobožnom neprijateljstvu i uzrocih nisam pisao, to zato, jer nisam hotio; a polag nijedne logike, ono, što sam pisao, nepredpostavlja nuždu, niti nesliedi odanle logična dužnost, pisati o spomenutom neprijateljstvu.

Da je prošutio o tom i moj kritičar, onda nebih bio primoran kazati mu, da školsko pitanje niti povjestnički nepozna.

Koji u načelih historičke filosofije izvježban čovjek može napisati ovu neistinu i nesmisao: „Opreka medju svećenstvom i učiteljstvom nastala je tek prvom učiteljskom skupštinom“? Je li „philosophie de l' histoire“ tako iztražuje uzroke historičkim dogodjajem? Znači li to držati se pravila: „Je n' enseigne pas, je raconte“?** — Tko je stvorio prvu učiteljsku skupštinu? Nisu li bili gotovi već nazori i jasni zahtjevi glede preustrojstva pučke škole? A odkuda oni gotovi nazori i jasni zahtjevi? Što jim je bio uzrok? — što povod? — Tko je škole zato polazio, da se nauči misliti, taj na sva ova i još mnoga simo spadajuća pitanja neće moći odgovoriti: „Opreka medju svećenstvom i učiteljstvom nastala je tek prvom učiteljskom skupštinom!“

I koju prvu učit. skupštinu ima na umu štovani g. kritičar? Tko tako strogo postupa proti jednomu nevinomu člančiću, tko tako visoko poleti i svoju publicističku misiju takovim načinom i tonom inscenira, taj ovakovu pitanju nebi smjeo ostaviti mjesta! —

* Sve razumjeti, reći će sve oprostiti.
** Neobučavam, već pripoviedam.

Digitized by Google

G. kritičar valjda nemisli prvu učit. skupštinu hrvatsku; jer time bi tvrdio, da je opreka medju svećenstvom i učiteljstvom nastala tek godine 1871., što nije istina.

Nu mislio on prvu učiteljsku skupštinu koju mu drago, priznati mora, da nijedna nije nastala kroz noć kao vrganj, i da svaka predpostavlja opredieljeni smjer i gotov program, pak dosljedno, da „prva“ učiteljska skupština nije učinila — nego konstatirala „opreku“ medju svećenstvom i učiteljstvom.

„Protivnik nove škole“, kako sl. uredničtvo „Kat. lista“ izvoli nazvati moga štov. kritičara, nevidi drugoga uzroka školskoj revoluciji, van načela moderne pedagogije.

Ovdje mi se čini, da g. N. prelazi za čas u drugu vrst duhovâ, koje gosp. Balmès u prenavedenoj knjizi opisuje sliedećim: „D' autres sont atteints du défaut contraire; ils voient bien, mais peu à la fois. Les choses ne se présentent à eux que d' un seul côté; ce côte vient il à disparaître, ils ne voient plus rien. Ces esprits (nota bene!) inclinent à être sentencieux et obstinés. Villageois qui ne sont jamais sortis de leur pays; au — delà de leur horizon accoutumé — ils s' imaginent que finit le monde.“ (ch. I. §. 3. Diversité des esprits.)* (Sliedi.)

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanje. Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je učitelja u Vuki Dragutina Galovca. učiteljem obće pučke škole u istom mjestu.

— Vis. vlada povratila je gradu Zagrebu klasifikaciju škola, očitujuć, da nemože dopustiti, da u jednoj obćini bude razna plaća učiteljem. Na to je gradsko zastupstvo u sjednici od 26. lipnja ponovilo svoj prijašnji zaključak, te odlučilo predstavkom zamoliti vladu, da se drži zakona (!): — jer da su plaće, odmjerene gradskim učiteljem, dostatne, ako se sravne s plaćami drugih činovnika. Da pripravnik, navršiv 18 godina, dobi plaću od 700 for. s raznimi doplatci i kvinkvenali, to bi bilo u istinu odviše. (!) Uz to si mogu učitelji nešto zaslužiti i s instrukcijami. — Do sada smo mislili, da je samo sabor vlastan pozivati vladu na odgovornost, — nu evo čini to i grad Zagreb. Po svoj prilici „unicum“ u cielom svietu, kako napram vladi, tako i napram učiteljstvu. Mi bar mislimo, da nijedan grad u Austriji neškrtari tako u školstvu, kao Zagreb u najnovije vrieme. Što se je prije 4 do 5 godina podiglo i sagradilo, to kao da bi neki rado porušiti, i neuvidjajuć, da tim rade proti najbitnijim interesom grada i domovine. Najžalostnije je, što neima kod grada organa, koj bi mogao i htio zastupati intencije vladine i dobrobit škole, i koji bi gradskim zastupnikom znao protumačiti školski zakon i provedbene naredbe. — Gradski školski nadzornik više je obvezan gradu, nego li vladi, pa s toga mora i uz najbolju volju — šutiti.

— Koncert na korist hrv. pedag. knjiž. sbora, o kojem smo u prošlom broju spomenuli, bijaše vrlo liep. Svaki komad popratilo je obćinstvo pljeskanjem, a nakon guslanja mladoga umjetnika Krežme nebijaše gromovitu pljeskanju konca ni kraja. Njeg. preuzvišenost ban Mažuranić, koj je sa presv. gosp. Ivanom Kukuljevićem Sakcinskim koncert posjetiti udostojao, odlikova umjetnika i njegovu sestru, takodjer umjetnicu na glasoviru, pruživ svakomu ruku. I kritika se o koncertu veoma povoljno izrazila, žalibože samo, da nebijaše dvorana prepuna.

* Opet ini razlikuju se protivnom pogreškom; oni vide dobro, ali malo zajedno (u isti čas). Vide stvari samo jednostrano; ali i ova im strana izčezava, te nevide ništa. Ovi dusi (nota bene!) rado postaju sentenciozni, tvrdokorni. Seljani, koji se nisu nikada udaljili sa svoga zavičaja; iza njihova obzorja — sude oni — neima više svieta, konac je svietu.

Digitized by Google

— „Primorac“ donosi po „Dravi“ viest, da je vis. vlada razaslala energičnu okružnicu na sve oblasti, u kojoj se ove pozivlju, da najstrože provedu školski zakon, navlastito u ustanovah odnosećih se na srbske vjerske škole, pa makar i uz cienu materijalnih žrtava, koje će ponarasti (!) s ukinuća takvih škola. — Ta je viest posve netemeljita. Tko je pročitao vladinu naredbu od 9. lipnja o. g., br. 1903, bit će se uvjerio, da vlada nastoji samo zapriečiti, da se proti zakonu konfesionalne škole (bile katoličke, . pravoslavne, protestantske ili izraelitičke) neuzdržavaju iz dohodaka političke občine. Da to pako neće donieti narodu novih materijalnih žrtava, ako se spoje razne škole u jednu obću, dapače da će mu olakšati teret, uviditi će svaki, koji zna dobro računati, i komu je iole poznato ekonomno načelo o „podjeli raduje.“ Kad su u malom mjestu dvie ili tri škole, pa obavljaju ono isto, što bi mogla jedna, tad je vlada dužna, da proti tomu ustane ne samo za volju zakona, već i s razloga gospodarstvenih.

— Sliedeća gg. učitelji i drugi poznati rodoljubi imenovani su pouzdanici hrvat. pedagogijsko-književnoga sbora:

Skočen Mijo u Dubrovčaku, Milković Josip, obć. bilježnik u Krašiću, Körbler Dragutin u Vrhovcu, Vranko Luka u Jastrebarskom, Rendulić Dane u Domagoviću, Arnold Ante u Pokupskom, Premužak Josip u Jamnici, Šantek Niko u Samoboru, Kline Ivan u Severinu, Sutlić Niko u Bosiljevu, Brani Petar u Topolovcu, Kirin u Mariji Bistrici, Jurčić Makso u gor. Stubici, Bekova Ljubica u sv. Ivanu, Brleković Janko u Pješćenici, Buić Ivan u Kravarskom, Celinić Niko u Granešini, Jordanić Ivo, obć. bilježnik u Stenjevcu, Dobrovoj Stjepan u Brezovici, Bartolec Gjuro u Ivancu, Čerovski Gjuro u Klanjcu, Cvetko Franjo u Pregradi, Šlogar Filip u Malom Taboru, Bakliža Mirko u sv. Križu, Šur Dragutin u Vinici, Božić Davorin u Zlataru, Macka Josip u vel. Bukovcu, Štimali Mirko u Gjelekovcu, Klemen Vjekoslav u Jelenskoj, Čuklić Ferdo u Ljubešćici, Čakić Marko u Visokom, Gudl Fran u Lovrečini, Tomić Stjepan u Liču, Cenčić Vid u Mrkoplju, Zdešić Mirko u Čabru, Starčević Gjuro u Ratulji, Turato Niko u Kukuljanovu, Potočnjak Ivan u Brod Moravici, Osbold Pavao u Crkvenici, Mažuranić Stjepan u Grižanih, Jambrušić Dragutin u Orahovici, Andraković Josip u Podgajcih, Horvat Davorin u Moslavini, Dugački Stjepan u Osieku, Truhelka Ante u Osieku, Penjić Bogdan u Osieku, Jergović Ivan u Djakovu, Šestak Jos. u Slatini, Žakić Gjuro u Virovitici, Beck Jos. u dol. Miholjcu, Mesić u Almašu, Grdašić u Velikom, Ulses Vilim u Kutjevu, Kemenović Vlajko u Cerniku, Kelčec Andrija u Ilovi, Marković Mita, podžup. tajnik, u Pakracu, Poljak Ferdo u Požegi, Kopić Josip u Vukovaru, Barbarić Josip u Iloku, Benak Ivan u Irigu, Orešković Pavao, ravnatelj, u Otočcu, Pražić Petar u gor. Kosinju, Pejnović Milan u Gospiću, Sekulić Mate u sv. Roku, Vukajlić Stjepan na Udbini, Vitas Izak u dol. Lapcu, Nikšić Gašpar u Zavalju.

Hrv. pedagogijsko-književni sbor nada se, da će novo imenovani pouzdanici svimi silami promicati svrhu ovoga sbora, pa da će nastojati pribaviti mu čim više utemeljitelja i podupirajućih članova. Bez materijalne pomoći nemože sbor napredovati; nemože izdavati knjigâ — duševne hrane potrebne svakomu, a naročito pučkomu učitelju, širitelju pučke prosvjete, uzgojitelju budućega naraštaja. Osobito neka izvole o tom nastojati, da čim više občinâ pristupi kao utemeljitelj sboru. Tim će si imenovani pouzdanici steći priznanje ne samo ovoga sbora, nego i čitavoga hrv. učiteljstva, kojega je napredku rad ovoga družtva i onako namienjen. Pouzdanik Žakić u Virovitici poslao je ovih dana prineske osmorice podupirajućih članova, a Ferdo Poljak, pouzdanik požežki, prijavio je upravlj. odboru imena četrnajstorice podup. članova, obećav, da će i nadalje neumorno raditi. Kao podupirajući član pristupio je sboru g. Horvatin Mirko, učitelj na Bistri. — Mnogo možemo, kad hoćemo, kad je volje; — obratimo dakle svu pomnju polju pedadogijske književnosti, koje nam je jošte sasvim zapušteno. — Kamen do kamena palača, zrno do zrna pogača.

— Na temelju §. 1. naredbe zem.-vladnoga odjela za bogoštovje i nastavu od 14. travnja t. g., br. 1693, sazivlje nadzorničtvo za pučke škole županije požežke učiteljsku skupštinu za podžupaniju požežku u gradu Požegi na 3. kolovoza t. g., a za podžupaniju pakračku na 7. kolovoza u Daruvaru.

Predskupština biti će u Požegi 2., u Daruvaru 6. kolovoza t. g. u 6 sati poslie podne.

Što će se u obijuh tijuh skupštinah razpravljati, saobćeno je učiteljstvu požežke i pakračke podžupanije, osim toga je oglašeno u Vjestniku „Napredka“ br. 16.

Potanji program dostavit će se službeno svemu učiteljstvu požežke podžupanije, a i svim članovom, koji mogu tim sastankom prisustvovati sa savjetujućim glasom.

U Požegi dne 26. lipnja 1876.

Gjuro M. Balog,
nadzornik.

Razne viesti.

— Njemački učitelji sastadoše se ove godine u Erfurtu, ali ne kao prijašnjih godina pod imenom: Allgemeine deutsche Lehrerversammlung, već kao „erster deutscher Lehrertag.“ Tu je promjenu proizvela mladja stranka medju njemačkim učiteljstvom, kojoj nisu više po ćudi obće učiteljske skupštine, već bi rado stvoriti obće njemačko učiteljsko družtvo. Tim bi naravno i skupštine izgubile svoj karakter kao slobodne skupštine te postale poput glavnih skupština inih druž-

Digitized by Google

tva, koje su vezane na pravila. U tu su svrhu dogovarali se prošle godine izaslanici raznih učiteljskih družtva u Gothi; nu pošto jim nepodje za rukom stvoriti obćega učiteljskoga družtva, zaključiše, da se obća učit. skupština imade pretvoriti u sastanak zastupnika raznih učiteljskih družtva, i da ovi imadu samo pravo u takovih sastancih glasovati. Ovogodišnja obća učit. skupština u Erfurtu imala bi o tom odlučiti te odobriti ili zabaciti gotajske zaključke. Sakupilo se dakle i ove godine dosta učitelja kao i prijašnjih godina na obću skupštinu, ali i mnogo delegiraca raznih učiteljskih družtva. S toga već u predskupštini dodje do razmirica, pošto bi predloženo i zaključeno, da imadu samo delegirci pravo glasa, a ostali da se imadu smatrati samo kao gosti. — Mi s naše strane žalimo, što je nastao taj razdor medju njemačkim učiteljstvom; mladja stranka zaboravlja, da imade njemačko učiteljstvo upravo obćim skupštinam jako mnogo zahvaliti, što je pučko školstvo u Njemačkoj napredovalo i položaj se učiteljstva popravio. Pa nisu ni sigurni, da li neće u Njemačkoj opet zavladati reakcionarci, te bi jim onda slobodne obće skupštine dobro došle. Uslied toga razdora, zahvalio se u ovoj skupštini na predsjedničtvu dosadanji predsjednik skoro svih obćih skupština Hoffmann, te dodjoše na predsjednička mjesta sasvim nova lica: Beeger iz Lipskoga, Bauer iz Erfurta i Schmitt. Viećalo se pako ove godine o sliedećih tezah: 1. Pitanje o preustrojstvu obćih učit. skupština. 2. O disciplinarnoj vlasti škole. 3 Što se ima činiti, da se podigne ćudorednost i naobrazba naroda. Osim toga držala se predavanja: Ob školskom zakonodavstvu; o risanju, o zadaći pedagogijske štampe, o školskoj statistici, i o namještanju učitelja.

Rezolucije, koje je skupština prihvatila, nisu nam još poznate do ove: Uz obće učit. skupštine imaju se držati i skupštine delegiraca učiteljskih družtva.

Na koncu nam je još napomenuti, da je skupštinu pozdravio jedan zastupnik pruske vlade, te erfurtski gradonačelnik; skupština pako pozdravila je brzojavom pruskoga ministra nastave dr. Falka, koj se na pozdravu istim načinom zahvalio.

— Kako „Neue fr. Presse“ priobćuje, odlučila je vlada ipak jednom urediti školske odnošaje, da se tako kraj učini pomanjkanju učitelja, dakle da se jedan put ipak napred pokroči. Već je doista vrieme!

— Japanezka vlada umolila je talijansku, da joj pošalje za novo-ustrojenu visoku školu liepih umjetnosti u Yeddo tri taljanska profesora, i to za arkitektoničko risanje, za ornamentiku, za kiparstvo i slikarstvo. Namjestit će ih zasad na pet godina, te će dobivati na godinu 20.000 for. plaće, stanarinu i naknadu putnih troškova.

— Ovih dana držano je u Beču ministarsko vieće, u kojem se razpravljalo o tirolskom školskom pitanju. Očekuju se svaki dan neke naredbe.

— Dne 25., 26. i 27. mjeseca držat će učitelji sliepacâ skupštinu u Draždjanih, te će razpravljati neka važnija strukovna pitanja. —

— Predsjednik južno-ugarskoga učiteljskoga saveza sazvao je skupštinu učitelja južno-ugarskih u Temišvar. Viećati će 4., 5. i 6. o. m. To će biti 10. skupština južno-ugarskih učitelja. —

— Učiteljsko družtvo „Volksschule“ zaključilo je o tom nastojati, da se uzmogne sazvati buduće godine obća skupština austrijskih učitelja. —

— Gradjanski učitelji u Beču izdavati će časopis pod naslovom „Gradjanska škola“. — Kako vidimo, hoće cislajtanski gradjanski učitelji poseban list, koj bi imao zastupati interese gradjanskih učitelja i gradjanskih škola. „Fr. pädagog. Blätter“ pitaju: da li je sbilja potreba izdavati poseban list za gradj. učitelje? — Separatizam nije još nikad i nigdje urodio dobrim plodom, usudili bismo se mi reći. —

Književnost.

— **Krasuljak.** Priče i pripoviedke za mladež. Sabrao i izdao o svom trošku V. Z. Mařik. U 16ini str. 79. Ciena mu 30 novč., liepo vezanu 45 novč. Ovu je knjižicu namienio pisac mladeži za nagradu.

Listovnica uredničtva.

Gosp. D. R. u F. Nemožemo uvrstiti s razloga, što držimo, da je već jedan put vrieme, da neiznašamo svaku malenkost odmah u javnost, jer se tim podkapa ugled cielomu stališu. Medjutim, ako će vam se rad toga činiti nepravda, javite nam, mi ćemo objelodaniti.

Na ubaviest.

— „Smilje.“ Približavaju se godišnji izpiti. Takovom sgodom običavaju školska poglavarstva dobru djecu nadarivati koristnimi i poučnimi knjižicami. „Sbor“ je i ove godine dao vezati sva tri tečaja „Smilja“, koji su bogati poukom i zabavom, te krasnimi sličicami, koje gode oku i srdcu djeteta. Zato preporučamo isto kao najcjeniju nagradnu knjižicu. Stoji naime jednostavno vezano 60 novčića, ukusnije 70 novč. Naručbine se neka šalju „Upravi Smilja“, Pivarska ulica br. 90 u Zagrebu.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 20. U Zagrebu, 10. srpnja 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Risanje u pučkoj školi.

(Konac.)

Pošto smo u posljednjem broju u kratko nacrtali svrhu risanju u pučkoj školi, te iztaknuli glavna načela, kojih nam se valja držati, ako hoćemo, da se svrha postigne, sada ćemo pokušati razporedati gradivo prema raznim djetinjim dobam, te u kratko koju reći i o postupku učiteljevu.

Priprava. Za 6- i 7-godišnju djecu. Risanje na mrežicah kao podpora zorne obuke.

Učitelj riše pred učenici na namrežanoj ploči, a učenici rišu za njim na svojih namrežanih pločicah.

U tu svrhu odabire učitelj najjednostavnije predmete iz okoliša djetinjega, kao: iz školske sobe, domaće sobe, kuhinje, dvorišta, vrta i ulice. Na ovom najnižem stupnju glavna je svrha, da se djeca nauče oštro zrieti i shvaćati oblike predmeta. Samo je risanje uzgredna stvar.

I. Stupanj. Za djecu od 8 i 9 godina. Risanje na artiji u 3 stupnja, i to sa točkami u razmaku od 1, 2 i 3 centimetra.

Učitelj riše pred djecom na tabli, te rišuć tumači, a djeca rišu u stigmografičke risanke.

Prema risankam mora biti priudešena i školska ploča. Da se učenici laglje iznadju, valja da su i na ploči i na risankah krajne točke u razitom smjeru označene pismeni, a one u osovnom smjeru brojevi. Tako će moći učitelj svaku točku na ploči točno označiti, a djeca će ju lako na svojoj artiji naći.

Na tom se stupnju neka rišu osovne i razite crte, pravi kutovi, pravokutni krst, četvorina i svakojaki sastavljeni oblici od ovih temeljnih oblika. Zatim se prelazi na kose crte, dieljenje kutova, na trokut, dieljenje četvorina dvokutnicami te na svakojake sastavljene oblike poput zviezda itd.

Učitelj ima počam od prve crte tumačiti učenikom svaki lik, a uz to prve geometrijske pojmove, te ih u tom tako dugo vježbati, dok ih svaki podpuno shvati.

Digitized by Google

Kad su si učenici na tom stupnju ponešto uvježbali ruku, neka neke crte crtaju jače (deblje) i neke plohe izcrtkaju, t. j. izpune istosmjernimi crtami (schraffiren). Tim će pojedini likovi postati jasniji, živahniji, a učenici će se vježbati u crtkanju.

Ovo može već začeti na 1. stupnju, t. j. dokle jošte učenici rišu na risankah sa točkami u razmaku od 1 centimetra. Na sliedećih dvijuh stupnjevih, gdje su točke razmaknute po 2 i 3 centimetra, neka učenici postupice rišu krivulje. Gradivo je kružnica, njezini veći i manji lûci u raznom položaju, te od takovih lûkova sastavljene zviezde i ružice.

Darovitiji i marljiviji učenici neka se upućuju kako će od gradiva toga stupnja znati i sami sastavljati nove likove.

Prije nego predjemo na drugi stupanj, spomenuti nam je napose nešto o stigmografičkom risanju.

Kako se iz ovoga razporeda vidi, ima risanje u pučkoj školi započeti 8. godinom. (Risanje na namrežanih pločicah neima se još smatrati risanjem, nego samo pripravom za risanje.) Mnogi strukovnjaci protive se tomu, tvrdeć, da u toj dobi nisu djeca ni najmanje sposobna za risanje, a pedagogi opet dokazuju, da treba i s risanjem započeti čim ranije s razlogâ, koje smo već naveli u prošlom broju. Ako se pako hoće u pučkoj školi risanjem polućiti iztaknuti cilj, to treba svakako njim započeti već osmom godinom. Nu u djeteta u toj dobi ruke su još slabe i nesigurne, oko premalo izvježbano, da bi ono moglo risati bez svake pripomoći. Kao što kod obuke u pisanju pripomažemo djeci crtami, da lagljе pogode veličinu pojedinih pismena, isto tako valja u početku kod risanja takove pomoći. Neki su u tu svrhu preporučali risanje na namrežkanoj artiji (Netzzeichnen). Nu skoro se to dokazalo neshodnim, jer tim se premalo vježba oko i ruka. Jedino se može upotriebiti kao priprava prije pravoga risanja. Zatim pokušaše sa artijom s točkami. To je shodnije, a osobito onda, ako se razmak izmedju točaka postepeno povećava. Nu jedno je, što se nesmije kod stigmografičkoga risanja nikada pustiti s vida, a to jest, da učitelj 1. nenagli, te neprodje na novu vježbu. dokle nisu djeca u prijašnjoj sigurna. Tuj se učitelj jako lasno prevari, držeć, da djeca i sbilja već znadu ovaj ili onaj lik risati, ako im je za rukom pošao na stigmografičnoj artiji.

2. Da učitelj nepušta, da možda djeca s table ili kakovih uzoraka mekanički samo likove kopiraju, nego da jim sve tumači i da bdije nad tim, da li su ga djeca shvatila i kako pojedine likove rišu.

II. Stupanj. Za učenike od 10 do 12 dotično do 14 godina. Učitelj riše na ploči, a učenici u svoje risanke bez svakih pomoćnih točaka.

Ako učitelj neima vremena, da upravo svaki i sliednji lik riše pred djecom, to si može u prosto vrieme osobito teže likove narisati na ovećoj artiji budi kredom budi crnilom ili tušem. Da nebude skok od stigmografičkoga risanja na prosto odviše velik, mogle bi se rabiti u početku risanke, na kojih bi bilo označeno barem središte; zatim, da se riše u četvorinah sa raznimi pomoćnimi crtami.

Digitized by Google

Gradivo za taj stupanj neka budu jednostavni ornamenti, sastavljeni u četvorinah od pravih i krivih crta; jednostavni ali uzorni oblici posudja; jednostavni oblici bilja, cvieća, te laki ornamenti, izvedeni na temelju bilinskih oblika.

Sve se ove risarije imaju izvadjati samo u ocrtu (Umriss). Na posljednjem stupnju ima se geometrijsko oblikoslovje odieliti od risanja, jer se inače nebi moglo udovoljiti nijednomu predmetu.

Kada ovako učenici pučke škole prodju sve vježbe ovih dvajuh stupnjeva, tad bi se u nastavnoj školi (kod nas opetovnici) barem u gradovih moglo preći na treći, te bi onda risali stranom po modelih ornamente, stranom ravnalom i šestilom geometrijske i druge likove zasjecajuće u razni obrt. Djevojčice neka bi na tom stupnju risale razne pregledalice za ženski ručni rad.

Kada bi se ovako gradivo razporedalo, kada bi i sve škole i učenici imali sva potrebita k tomu sredstva, kada bi svaki učitelj posvetio tomu predmetu svu pažnju, te osobito na najvišem stupnju nastojao, da s jedne strane djeluje na estetično čuvstvo učenika, a s druge da ih uputi, kako se razni oblici, osobito ornamentalni dadu upotriebiti u obrtu; tad čuvstva za ljepotu, što no ga ima u narodu našem*, ne samo da nestajalo nebi, nego bi se pače sve više gojilo i cvjetalo, a uz to se dizala i naša domaća i umjetna obrtnost.

Po prof. Baueru.

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Dalje.)

Sudovi.

Bitnost suda. Slon je **najveća životinja na kopnu.** Drvo ima **drvenastu stabliku.** Labud je **ptica plivaćica.** Zemlja se **kreće oko sunca.** Sunce ima **svoju vlastitu svjetlost.** — To su sudovi. Više puta si jih samo pomislimo; kad se napišu ili izreknu, tad jim velimo takodjer stavak ili izreka. Mi imademo u njih najmanje dvie predstave, kojih si omjer, odnošaj, savez predstavljamo. Sud se zato sastoji s tri česti: *a)* dvie predstave, *b)* savez istih. Oznaka: Sud je predstavljanje omjera, odnošaja, saveza dvijuh predstava. Označuju ga i ovako: Sud je pomisao o spojivosti ili nespojivosti dvijuh predstava. Predstava, o kojoj se što veli, zove se podmet (subjekt). Predstava, koju podmetu pripisujemo ili mu ju zanijekavamo, zove se pogovor ili (predikat). — Savez, odnošaj, omjer, u kojem obe predstave stoje, zove se spona ili kopula, koja se označi ili posebnom rječicom „je“ ili „ima“ ili oblikom glagolja. Spona je upravo bitnost suda.

U gore navedenih primjerih jesu sitnije rieči „podmeti“, krupnije „pogovori“, a obično tiskane „spone“.

---

* To dokazuje Layeva sbirka: „Ornamenti jugoslavenske domaće i umjetne obrtnosti.“

Digitized by Google

Razvitak suda u našoj duši. Sud postaje u našoj duši ili neposrednim motrenjem saveza, u kojem predmeti, čini i svojstva stoje medju sobom: Kiša pada, ptica leti; zec skače; sablju paše; konja jaše; ili pako tim, što nadjemo, da je jedna predstava vrst drugoj općenitoj ili široj (pojmu). Mi n. pr. uvidjavamo, da su Slaveni pleme Indoevropejaca; lipa vrst bjelogorice; jela vrst crnogorice, pa kažemo: Slaveni su Indoevropejci. Lipa je bjelogorica. Jela je crnogorica. Druga ova vrst suda postaje u našoj duši po zakonu privlačenja jednakoga. U predstavi „Slaveni" imade istih biljega, kao u pojmu „Indoevropejci" koren jezika sanskrit nariečje. Lipa ima list kao u obće bjelogorice; jela igle mjesto lista, kao crnogorice. Ovi se navedeni pojmovi prema svojoj jednakosti u duši nadju i spoje. Nebo je modro. Ljubičica je modra. Trava je zelena. Kod ovih sudova je pogovor biljeg podmeta, ipak leži i ovdje podmet u obsegu pogovora. U obsegu modroga leži pored drugoga nebo i ljubičica, u obsegu zelenoga i trava. Sudovi ove vrsti postaju u duši ili na temelju pojma ili neposrednim motrenjem. Ja vidim nebo, vidim i modro; imam pojam „trava" a u pojmu biljeg „zelena". Kod neposrednog motrenja ovdje i u prvom odlučuje apercepcija. (Vidi apercepciju.)

Posljednje vrsti sudova postaju doduše na temelju pojmova; nego iz svega, što smo o razvitku suda kazali, vidimo, da nemoramo prije imati pojmove, pa onda istom da možemo stvarati sudove, jer prispodabljanje predstava i spajanje istih po jednakostih u proizvadjanju pojmova, već je sudjenje. Pojmovi i sudovi postanu dakle u našoj duši zajedno.

Vrsti sudova i postanak istih.

Analitični i sintetični sudovi. Lipa je bjelogorica, labud imade bielo perje, zemlja se kreće oko sunca i oko svoje osi. Ovdje leži podmet kao vrst (može biti i kao prosta predstava) u obsegu pojma pogovora, ili pogovor je biljeg iz sadržaja pojma predmeta. Sudovi ove vrsti zovu se analitični sudovi, jer postaju u duši dieljenjem. Oni se razvijaju istom na osnovi pojmova. U našoj duši pojavi se podmet kao jedna vrst pogovora „lipa je **bjelogorica**", ili pogovor se ukaže kao biljeg podmeta. Labud ima **bielo perje,** zemlja se **kreće oko sunca i oko svoje osi;** mi dielimo ili podmet ili pogovor; podmet spoji se sa pogovorom prema jednakosti istih; odnošaj nam se bolje razbistri, razjasni.

Sudovi ove vrsti mogu postati i prostim motrenjem, kao što smo već kazali, i kao što to biva razmatranjem biljega n. pr. „Kit", biljeg „rodi mlade, koji sisaju."

Snieg leži na krovu, kuća stoji na pećini, drvo leži na zemlji, oko mjeseca nema zraka — jesu sintetički sudovi, jer postaju tim, što dvie predstave spajamo, gdje pogovor nije biljeg podmeta niti leži podmet kao vrst u obsegu pogovora. Oni postaju u duši neposrednim razmatranjem saveza, omjera i odnošaja istih predmeta, što no si jih predstavljamo.

Tvrdeći i niječni sudovi. Ako mi u jednom sudu pogovorom nešto o podmetu tvrdimo, to onda imademo tvrdeći ili jestni sud. „Svi ljudi moraju

Digitized by Google

umrieti. Galium je novo odkrito počelo.“ Sudovi ove vrsti postaju u duši razmatranjem omjera, odnošaja, saveza, predmeta i predstava.

Ako smo se o protivnosti onoga osvjedočili, što smo prije pogovorom o podmetu tvrdili n. pr. „Svi sisari žive na kopnu (kit, dupin, tuljan ne)“; ako nam tko nešto zajamčuje, gdje smo mi o protivnosti osvjedočeni, n. pr. „sunce se kreće oko zemlje“; ako smo se mi prevarili u svom očekivanju, n. pr. da ćemo izpit položiti, te tako učitelji postati; to nas onda potiče na niječan sud. „Svi sisari neživе na kopnu, sunce se nekreće oko zemlje; ja nisam izpita položio, nisam postao učiteljem.“

Jednoviti, prosti (individualni); čestni (partikularni); obći (generalni) sudovi. Za ovu razdjelbu je podmet mjerodavan. — Zvonimir je bio kralj Hrvatske. Amos Komenski je bio najveći pedagog 17toga vieka. Nikola je Kopernik osnovatelj nove astronomije. Sveto Brdo je najveći vis na Velebitu. To su jednoviti (individualni) sudovi, jer je podmet samo jedna osoba ili jedan predmet. Takovi su sudovi i kad kažemo: „Ova tinta je crvena, ovo zlato je žuto, ovaj slavulj liepo pjeva.“ Pokazna zaimena bilježe izključivo jednu jedinost, podmeti su ovdje proste predstave, a sudovi prama tome jednoviti.

Nekoje su tinte crvene; nekoje su ptice pjevačice, mnogi su ljudi učenjaci, nekoje su biljke otrovne. Ovo su čestni sudovi, jer pogovor pripisujemo samo jednom dielu obsega pojma podmeta. Vanjski znak sudova ove vrsti jesu neizvjestni brojnici.

Tintu rabimo pisanju; sve ptice imadu tielo perjem pokriveno; sve, što je postalo, mora i propasti. Ovo su obći sudovi, jer pogovor pripisujemo cielomu obsegu pojma podmeta.

Sada nam je bilježiti, kako se ove vrsti suda u duši razvijaju. Očevidno je, da jednoviti (individualni) sudovi postaju prostim motrenjem. Čestni sudovi ne; mi tu nalazimo, kao u sudu „Nekoje su ptice pjevačice“ da imade slavulja, koji pjevaju, al i žuna, koje nepjevaju; dalje pjevaju ševe, drozdovi, kosovi; ali nepjevaju sokolovi, sove, orlovi. Po zakonu spajanja jednakoga spoji se u duši: Slavulji pjevaju, ševe pjevaju, drozdi i kosovi pjevaju, — te tako dobijemo sud: „Nekoje ptice pjevaju.“

Isto se tako razvijaju i obći (generalni) sudovi u duši. Mi opažavamo, da su kokoši, guske, patke, vrebci, lastavice, ševe itd. sve, što zovemo pticom, perjem pokrivene. Jednakosti se u duši spajaju, te tako postane sud: „Sve ptice imadu tielo perjem pokriveno.“

Razvitak razjašnjenja, oznake (definicije). Četverokut je lik omedjašen sa 4 stranice, ima 4 kuta, koji su skupa 360° veliki. Zviezda prehodnica je zviezda, koja se kreće oko svoje osi i oko sunca, od kojega dobiva svjetlost. Drvo je rašće, koje ima koren, drvenastu stabliku, grane, grančice, lišće, cviet i nosi plod. Ako kažemo biljege kojega pojma, to dobijemo razjašnjenje, oznaku ili definiciju. U razjašnjenju imademo jedan podmet i više pogovora.

Razjašnjenje postaje u duši na temelju viših prostih sudova jednoga te istoga podmeta n. pr. četverokut je lik, četverokut ima 4 stranice, četverokut

Digitized by Google

ima 4 kuta, u četverokutu su sva 4 kuta 360° velika. U svih ovih sudovih imademo jedan te isti podmet „četverokut.“ Po zakonu privlačenja jednakoga spoje se jednaki ti podmeti različitih pogovora, te postane gore navedena oznaka. Tako i u drugih tih primjerih.

Razvitak razdjelbe (divizije). Četvorina, pačetvorina, kosa četvorina, kosa pačetvorina su istosmjernjaci. Majmuni, kukcožderi, zvjerad, tobolčari, glodavci, krezubice, kopitari, dvopapkari, mnogopapkari, tuljani, kitovi su sisavci. Ako kažemo obseg kojega pojma ili ako nabrojimo vrsti, koje u kojem višem pojmu leže, dobijemo razdjelbu (diviziju). Razdjelba se razvije u našoj duši na temelju sudâ jednoga te istoga pogovora n. pr. Četvorina je istosmjernjak, pačetvorina je istosmjernjak, kosa četvorina je istosmjernjak, kosa pačetvorina je istosmjernjak. Tu imademo više sudova svi jednoga pogovora, a različitih podmeta. Jednako se u duši spoji, te mi dobijemo razdjelbe: Četvorina, pačetvorina, kosa četvorina i kosa pačetvorina su istosmjernjaci.

Razjašnjenje i razdjelba jesu u strogom smislu sudovi, a to sastavljeni sudovi, gdje imademo ili više pogovora, kao u razjašnjenju, ili više podmeta poredjenoga pogovora, kao u razdjelbi.

Indukcija. Mi smo opazili, da pojam postane od prostih predstava, viši pojam od nižih; sudovi se razvijaju iz predstava (prostih i obćih), čestni, obći sudovi iz jednovitih. To isto imademo u razjašnjenju i razdjelbi, koji su, kao što je rečeno, sudovi postavši sjedinjivanjem (generaliziranjem) jednakoga, jednakih podmeta ili pogovora. U svih tih slučajevih postalo je u duši od nižega nešto višega, od konkretna nešta abstraktna, od prosta nešto obćega, od pojedinih pojava zakon ili pravilo. Način razvijanja naše duše od nižega k višemu, od konkretna k abstraktnomu, od prosta k obćemu, od pojava k zakonu: zovemo induktivni način (indukcija).

Zaključak ili silogizam. Prednjaci ili premise: **Svi sisari rode mlade, koji sisaju mlieko svoje majke.** Tuljan **rodi mlade, koji sisaju mlieko svoje majke.** Zaključak: Tuljan je sisar.

Prednjaci: **Sva su tjelesa svemira okrugla.** Naša je zemlja **tielo svemira.** Zaključak: Naša je zemlja okrugla. **Sve strasti čovjeka su štetonosne po njegovo tjelesno i duševno zdravlje.** Pijanstvo je strast. Pijanstvo je štetonosno po tjelesno i duševno zdravlje čovjeka.

Ovakovi oblici našega mišljenja zovu se zaključci ili silogizmi. Oni postaju, kao što se može iz navedena tri primjera uviditi, iz dva suda, koje zovemo prednjaci ili premise; onaj sud, što ga dobijemo, zove se zaključak ili silogizam. Zadata dva suda zaključka imadu jedan zajednički pojam, kojega zovemo „srednji pojam“ (terminus medius). Dalje imadu dva različita pojma, od kojih postane jedan podmet a drugi pogovor silogizma. Podmet je obično „niži pojam, (terminus minor)“; pogovor „viši pojam (terminus major)“. U primjerih označili smo terminus minor najkrupnije, a terminus major najsitnije.

Jednako se u duši spaja. Kod zaključivanja spoji se srednji pojam jednoga suda sa srednjim pojmom drugoga suda, jer su si jednaki, te prema tomu po-

Digitized by Google

staje u našoj duši uvidjavnost, da viši pojam jedne te premise ide nižemu pojmu druge te premise kao pogovor, jer je niži pojam jedna vrst višega.

Dedukcija. Zaključkom dodjemo mi takodjer do novih uvidjavnosti, samo je ovdje način našega intelektualnoga razvijanja protivan onomu, što smo ga poznavali kod indukcije. „Tuljan je sisar", to je niži sud nego što je sud: „Sisari rode mlade, koji sisaju mlieko svoje majke". Tako i u drugih primjerih. Kod zaključka stupamo u razvitku našega duha od višega na niže, od abstraktna na konkretnije, od općega na prosto.

Razvijanje naše duše od općega k prostomu, od abstraktna ka konkretnomu, od višega k nižemu protivno je indukciji i zove se dedukcijom.

Dokaz. Povjet (tezis): Zemlja je okrugla. Argumenti: Okrugla tjelesa dadu okruglu sjenu. Zemlja dade kod pomrčanja mjeseca okruglu sjenu.

Ako koji zaključak okrenemo, t. j. ako postavimo silogizam na čelo, pa onda istom tražimo premise, dobijemo dokaz. U dokazu se zove zaključak „povjet" (tezis), a premise „razlozi ili argumenti." (Sliedi.)

Podžupanijske učiteljske skupštine.

I. Skupština belovarska.

Učiteljstvo županije belovarske sazvano bi na 6., 7. i 8. lipnja t. g. k učiteljskomu sastanku u Belovar.

Na dan 6. lipnja u 8 sati prije podne urečena bi predskupština. U sgradi dječačke škole sabralo se je 100 učitelja i učiteljka. Predsjednik skupštine, kr. žup. školski nadzornik, pogl. g. Marijan Vuković, pozdravi skupštinu jezgrovitim govorom, predočiv joj uzvišenu zadaću i svrhu njezinu i važnost iste, te proglasi sjednicu otvorenom.

Po predlogu predsjednika izabran bude podpredsjednikom g. Josip Marković, rav. učitelj u Belovaru, a perovodjami gg. Adam Slivarić, učitelj u Križu i Milan Rac, rav. učitelj u Kl. Ivaniću.

Na to ustanovi predskupština po zadaći svojoj dnevni red, po kojem će se u glavnih sjednicah razpravljati pojedina pitanja. Predlozi pojedinih članova skupštine pregledani bi redom; neki bi usvojeni za razpravu u glavnoj sjednici, a za neke opet bijahu izabrani posebni odbori, kako ćemo kašnje čitati, te njim povjereno riešenje.

Tim je predskupština svojoj svrsi zadovoljila, s toga ju predsjednik zaključi.

Nakon kratkoga odmora od nekoliko časaka sastala se je prva gl. sjednica.

Po dnevnom redu ustanovljenom u predskupštini uzelo se u pretres pitanje: „Ima li se tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih školah ove zemlje?"

Izvješćuje gosp. Antun Basariček, učitelj u Bregih.

Akoprem je, kako izvjestitelj navadja, tjelesna kazna neko zlo, kojega se učitelj ima čim više čuvati, to je opet u krajnom slučaju nuždna. Stavimo

Digitized by Google

slučaj! Diete je skroz skvareno, te nijedno od sredstva, kojimi mu želimo volju na dobro obratiti, nečini nanj nikakov utisak. Ukori, grožnje i blaže kazne ostaju bezuspješne. Što će tu učiniti učitelj?

Tako zvanih popravilišta jošte neimamo. U školi se to diete opet ostaviti nemože, jer je očevidno, da će se prije po njem mnogi dobri pokvariti, nego li bi se on od dobrih popravio. Tu dakle nepreostaje ino, nego izkvareno diete izključiti iz škole. A što je tim učinjeno?

Skroz izkvarena ćud, oko koje bi se svimi mogućimi sredstvi nastojati moralo, da se još za mlada, dok je tomu hora, popravi, prepuštena je sama sebi, prepuštena je svojoj propasti. Tu vidimo, da je u tom slučaju škola mimoišla svoj cilj, jer nije uzgajala, nije gledala zlo poboljšati, već je prepustila, da se koreni, da raste po volji.

Izključivanjem djeteta iz škole škodimo djetetu samomu, a škodimo i školi. Nastojanje je naše, da si sve više i više škole punimo, toga pako sigurno postići nećemo izključivanjem.

S toga predlaže izvjestitelj sliedeće rezolucije na pretres:

1. Učiteljska skupština žup. belovarske izjavljuje, da se tjelesna kazna ima rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkoj školi.

2. Ona se ima upotrebljavati samo onda, kad su sva ostala sredstva izcrpljena.

3. Tjelesna kazna neka se na učionah sa više učiteljskih sila obavlja u prisutnosti cieloga učiteljskoga sbora, pak ako je moguće i u prisutnosti mj. šk. nadzornika.

Na učionah pako sa jednom učiteljskom silom obavlja se ista u prisutnosti učitelja, mj. šk. nadzornika i nekoliko članova mj. šk. odbora.

4. Tjelesna kazna ima se obavljati načinom dostojnim, nu nikada se nesmije izvršivati po drugih učenicih.

Rezolucije bijahu primljene za specijalnu debatu.

Gosp. Vinković ima rieč, te veli, da nije proti tjelesnoj kazni, ali upozoruje glede prve rezolucije skupštinu na slučaj, gdje se dječaci i djevojčice u jednoj sobi podučavaju po jednom učitelju, zar da učitelj i djevojčice kazni.

Predsjednik: Vrlo je važnu točku spotaknuo predgovornik, jer se njom, nekim načinom, ciepa rezolucija. Molim gosp. predgovornika, da o tom svoje mnienje jasnije izreće: da li predlaže, da se ženski spol nekazni?

G. Vinković: Ja nisam za to, da se u školi kakva razlika čini, pa ako se mužki spol kazni, neka se kazni i ženski spol; ali tu nastaje pitanje: kojim načinom?

Predsjednik upozori predgovornika, da to pitanje spada na 4. rezoluciju.

Buduć se nitko više nejavi za rieč proti prvoj rezoluciji, proglasi ju predsjednik primljenom.

Kod druge rezolucije nejavi se nitko za rieč, te bude ista jednoglasno primljena.

Digitized by Google

U to stupi u skupštinu presv. gosp. župan Raizner, te pozdravi istu liepim, oduševljujućim govorom, bodreć ju na uztrajan i složan rad i želeć joj dobar uspjeh. Na što mu se u ime skupštine predsjednik zahvali, a skupština ga trokratnim „živio!“ poprati.

Po tom zauzeše članovi skupštine svoja mjesta, a na razpravu dodje 3. rezolucija.

G. Zadrović dobi rieč. On mnije, da je dostatno, ako učitelj sa ravnajućim učiteljem, a gdje posliedujega neima, sa mj. šk. nadzornikom, kaznu obavi, a prisutnost članova mjest. šk. odbora ne samo da nije potrebna, već bi u nekih slučajevih i smutnje izazvati mogla.

G. Filjak pita: što je u slučaju, gdje neima mjest. škol. nadzornika u mjestu? Takovih mjesta ima više u našoj županiji.

G. Šimunović je proti tomu, da se kazna obavlja u prisutnosti mjest. škol. nadzornika s razloga, što bi se slučiti moglo, da se mjest. šk. nadzornik uzprotivi kazni. Tim bi učitelju pred njegovimi učenici rušio ugled. S toga predlaže, da učitelj sam izvede kaznu, a mj. šk. nadzorniku da ju samo javi.

Presv. g. Raizner veli, da su po duhu vremena riedki slučajevi tjelesne kazne, te kada već biti moraju, neka se kod njih drži rezolucija glede prisutnosti mjest. šk. nadzornika.

U slučaju napomenutom po predgovorniku, glede nesporazumljenja medju mj. šk. nadzornikom i učiteljem, neka se posledni obrati na kr. žup. šk. nadzorničtvo.

Gosp. Vinković slaže se s tim, da se kazna obavi u prisutnosti mjest. škol. nadzornika, ali zahtieva, da se dodatak: „i nekoliko članova mjest. škol. odbora“ sasma izpusti.

G. Kolander preporuča za slučaj, ako mj. šk. nadzornik nije u slozi sa učiteljem, to neka učitelj neizrekne odmah odsude, već neka se prije dogovori sa mj. šk. nadzornikom, a onda istom da kaznu izvrši. Ako mu se mjest. škol. nadzornik bude češće opirao, neka to javi kr. žup. školskomu nadzorničtvu. Ako pako mj. šk. nadzornika neima u mjestu, a kaznu učitelj mora da izrekne, to neka sam kaznu izvrši, ali blažje, nego li je odsudjeno. Nipošto pako nesmije se kaznom zategnuti, jer bi takova kazna bila dvostruka kazna.

Predsjednik upita izvjestitelja, kojega je mnienja glede opredjelbe kazne i dogovora sa mjest. škol. nadzornikom.

Izvjestitelj prihvati predlog, da se učitelj prije dogovori sa mjest. šk. nadzornikom, a zatim da opredieli kaznu.

G. Novak, vjeroučitelj, predlaže, da bi se, prije nego li se diete kazni, upozorili na to roditelji, nebi li ga oni kaznili, a ako to nebi, onda treba istom diete kazniti u prisutnosti roditelja.

Izvjestitelj: Kako će roditelji pripomoći učitelju u kazni, kada djecu ni u školu šiljati neće.

Predsjednik: Mjestni školski nadzornik po svom položaju i po zakonu mora pratiti sve, što se u školi sbiva, dakle se njegov upliv nemože mimoići. S toga predlaže, da se poslie 2. rezolucije stavi sliedeća, kao 3. rezolucija:

Digitized by Google

Prije nego li se tjelesna kazna odredi djetetu, ima se učitelj sporazumjeti sa mj. šk. nadzornikom, dotično ravnajućim učiteljem. Ako medju njima nastane nesporazumljenje, odlučuje žup. škol. nadzornik.

Dosadanja pako 3. rezolucija, neka se po većini govornika predloženim izpravkom uvrsti kao 4. rezolucija, koja bi s izpravkom glasila ovako:

Tjelesna kazna neka se obavi u prisutnosti razrednoga i ravnajućega učitelja; na školah pako sa jednom učiteljskom silom obavlja se ista u prisutnosti učitelja i mjestnog škol. nadzornika.

Po predsjedniku izpravljene rezolucije primi skupština jednoglasno; s toga se prelazi na razpravu zadnje rezolucije.

Predsjednik upozoruje sada skupštinu na primjetbu gosp. Vinkovića u prvoj rezoluciji glede dvospolne škole.

Izvjestitelj: Ja se neslažem tim, da kaznu obavlja učitelj ili diete, već da ju obavi školski podvornik.

Čuje se obće pitanje: A gdje ga neima?

Predsjednik je za to, da se od rezolucije sve dalje od rieči „dostojnim“ izpusti, a mjesto toga umetne izpravak:

dotično po školskom podvorniku ili drugoj osobi, a u slučaju pomanjkanja obijuh može diete obaviti kaznu.

Topolčić scieni za shodno, da se kazna obavi sa dotičnim učenikom na samu poslie predavanja.

Gospodj. Pečarka je proti tjelesnoj kazni kod djevojčica.

Predsjednik upozoruje predgovornicu, da je to već riešeno u 1. rezoluciji.

G. Antolić predlaže, da se mužko pred mužkimi, a žensko pred ženskimi kazni.

G. Kolander sasma se slaže sa predgovornikom.

Buduć se nije nitko više za rieč javio, predje predsjednik na glasovanje. Sa odobravanjem skupštine bude bivša 4. rezolucija sa izpravkom predsjednikovim uvrštena kao 5. rezolucija, te glasi:

Tjelesna kazna ima se obaviti načinom dostojnim, dotično po škol. podvorniku ili drugoj osobi, a u slučaju pomanjkanja obijuh može diete obaviti kaznu.

Tim bi razprava 1. teme svršena.

Po tom se je prešlo na drugo pitanje, koje glasi: Što je u obće činiti pučkomu učiteljstvu u prvi mah od svoje strane za svestrano unapredjenje novoga školskoga zakona?

O toj temi izvješćuje g. Josip Kolander, ravn. učitelj u gradu Ivaniću.

Izvjestitelj, pozdraviv skupštinu, prosbori kako sliedi: „Stara je rieč, da je svakoj kući duša dotični gospodar, pa kakvim duhom on diše, takvim će mu odisati i ona. Tako je isto obćim pučkim školam duša dotično učiteljstvo, pa kakvim duhom ono diše, takvim će mu one odisati. Gospodar, koj želi i nastoji,

Digitized by Google

da mu kuća napreduje, uzdigne se i ojača, drži se nekog stanovitog reda i pravila, rek bi zakona, po kojem radi. Ima li tâj neki red, neki zakon, to ga tim više mora da ima pučko učiteljstvo, ako hoće, da valjano rieši svoju uzvišenu zadaću, uzdigne se naime i razširi pučku prosvjetu. Pa ima li pučko učiteljstvo kakov zakon? Ima. Ta evo nam zakona, dobismo i imamo ono, što toli željno izgledasmo. Sada pako nastojati nam je, da taj postane djelujućim faktorom tako, da ga ništa priečilo nebude, već da nam na temelju njega postane pučka škola u svom položaju alemom.

Nastaje sada pitanje, kako ćemo doći do te velevažne svrhe. Ta naš je šk. zakon posve nov, mlad i nježan, treba mu vremena, treba podpore; jer što je novo, mlado i nježno, treba uzgojiti, udobiti i udomiti. Svaki novi zakon ili kakvu mu drago ustanova uspieva samo onda, ako si steče čim više prijatelja i u puku na obću privrženost naidje, jer inače nebude mu sjaja, nebude mu napredka, već će ostati mrtvim slovom na artiji. Pa da je to u istinu tako, dokazuje poviest. Čujmo Špartanski zakon stvoren Likurgom (oko god. 880. pr. Is.) postao je važnim i moćnim, što ga je svaki Špartanac sam znati morao i upoznati s njim svoje mladje i u njih probuditi ljubav i privrženost prama njemu.

Tako dakle mislim, sl. skupštino, da se ima i naše novorodjenče, školski zakon, staviti u isti položaj, naime: s njim se moraju upoznati svi naši stališi, te ga obljubiti, a onda eto nam žudjenoga cilja, eto nam njega alemom, eto pučkoj prosvjeti ogradjeno polje, na kojem se ima gojiti najplemenitije bilje.

Poslovica je u naroda našega: „svaki sebi sreću gradi“ — pa tako je i s nami pučkimi učitelji, kao stožeri pučke prosvjete. Mi imamo nastojati, da nam naš šk. zakon dobije ono svojstvo, koje prije napomenusmo. Neučinimo li to, onda mu neima života ni procvate.

S toga nam je nastojati, da mu se duh prelije u krv naroda, a to ćemo postići, ako mu učinimo privrženimi najprije sve na školu uplivajuće organe, po tom one, koji su školi najbliži, zatim one, koji imaju inače upliva i moći u pučanstvu, tada pako pomoćju onih one, koji su dalji i tvrdji prama školi.“

Ovo rekav, predloži izvjestitelj sliedeće rezolucije:

1. Svaki učitelj treba da svestrano odgovara svojoj zadaći, da mu se nebude moglo ništa prigovoriti.

2. Učiteljstvo ima se upoznati svestrano sa školskim zakonom i nanj odnosećimi se provedbenimi naredbami.

3. Nijedan učitelj neka ni u čem šk. zakon neoskvrnjuje od svoje strane.

4. Učiteljstvo treba da je medjusobno složno i kao takovo da svestrano podupire svoga žup. šk. nadzornika, da mu nastojanje oko škola bude plodonosno.

5. Iz svih sila ima učiteljstvo nastojati, da se duh škol. zakona prelije u krv mjestnih škol. odbora, a po ovih u ostalo pučanstvo; s toga neka nastoji, da školi budu privrženi najprije oni, koji su joj po svom položaju najbliži, a to su mjestni šk. odbori, po tom druge važne i u pučanstvu upliva imajuće osobe.

6. Svaki učitelj, koji je član svoga mjestnoga školskoga odbora, treba da se u dotičnih sjednicah vlada muževno, ozbiljno i razborito; svoje predloge i

Digitized by Google

zabtjeve da obrazloži dostojno i nastoji, da će se moći odobriti, zatim da pobija pristojnim načinom svaki školi neprijajući predlog. Isto tako treba mu se vladati i na drugih mjestih, gdje se bude sborilo o školi ili zakonu školskom.

7. Svećenstvo od velika je upliva i veoma važno u pučanstvu, a i zadaća mu je istosmjerna našoj; s toga nastojmo, da bude svećenstvo i učiteljstvo živilo u slozi i ljubavi te se medjusobno uviek podupiralo.

Zatim otvori predsjednik specijalnu debatu.

Prvoj rezoluciji primjetne g. A. Basarićek, da bi shodnije bilo, da se mjesto riečce „ništa“ umetne „u ničem“.

Kod glasovanja primi skupština izpravak gosp. Basarićka, te po tom prva rezolucija s izpravkom glasi:

Svaki učitelj treba da odgovara svestrano svojoj zadaći, da mu se u ničem nebude moglo prigovoriti.

Ostale sve rezolucije primljene bi po skupštini jednoglasno, s toga proglasi predsjednik razpravu ovoga pitanja zaključenom. (Sliedi.)

Opet svećenik i učitelj.

(Odgovor g. Niemčiću.)

(Dalje.)

Moj je kritičar samo teoretičan diagnostik, kad priznaje, da „upoznati bolest na polak je već zdravlja“, a uzroke toj „bolesti“ traži jedino u modernoj pedagogiji i u struji, kojom je poletila nova škola. Nebude krivo, ako kažem, da g. kritičar uzima učinak za uzrok, a uzrok za učinak, i mogao bih mu dokazati, da se njemu bolešću čini, što je zdravlje, a zdravljem, što je bolest.

Imade još dandanas ljudi, koji velikoj francezkoj revoluciji neće da priznaju drugoga uzroka, van „bezbožnu“ filosofiju XVIII. vieka i istodobnu „liberalnu“ literaturu; nu takovi ljudi nisu historici, niti je historička istina predmetom njihovu iztraživanju.

Vriedno je da vidimo, kako g. N. krivo shvaća i krivično osudjuje „modernu pedagogiju.“

Da je on praktičan poznavatelj stvari, razlučio bi u njoj kukolj od pšenice i nebi osudio sve skupa in globo.

Pedagogija sa svojimi načeli nije od jučer ili prekjučer, nego je tako stara, kao i uzgoj mladeži.

Što je nuždna i bivstvena u njoj, ostaje uvieke nepromienjeno, a glede svega inoga: „tempora mutantur et paedagogia in illis.“

Pedagogija je uzgoj djece — „puerorum institutio et gubernatio“ — „l' instruction et l' education des enfants“; — i to uzgoj cieloga djeteta, duše i tiela.

Pedagogija ima zadaću uzgojiti djecu — i za život družtveni, i za život vječni, ili bolje, uzgojiti ju životu čovječanskomu i njegovu cilju. Gdje se ovo dvoje neuzima skupa, tamo neima pedagogije, pa makar joj bio epitet „kršćanska“ ili „poganska.“

Digitized by Google

Kako je „kršćanstvo“ iliti „evangjelje“ u čitavom svietu, tako je u pojedinih čestih i uvjetih čovječanskoga bitisanja: „sol“ zemlje i „kvas“ nebeski. I u pedagogiji ima „evangjelje“ biti „solju“ i „kvasom“, i to pravim božjim. Al mi se nehranimo ni samom „solju“, niti samim „kvasom“, a samo evangelje nije pedagogija ma niti kršćanska.

Neka nam g. N. kaže, u čem je načelo: „Pedagogiji je taj cilj: harmonički razvoj svih sposobnosti čovjeka“ — protivno evangjelju, ili evangjeoskomu načelu: „Cilj kršćanskoga uzgoja jest: usavršiti u čovjeku sliku božju i privesti ga k idealu Isusu Kristu“? Ja bih rado poznati onoga majstora, koj pretendira moći „usavršiti u čovjeku sliku božju i privesti ga k idealu I. K.“ — a bez „harmoničkoga razvoja svih sposobnosti čovjeka“!

Dalje moram u ime evangjelja prosvjedovati proti tvrdnji, da bi evangjelju protivno bilo načelo moderne pedagogije: „Erziehe das Kind zur möglichsten menschlichen Vollkommenheit. Entwickle die Individualitäten, welche sein Wesen ausmachen, so harmonisch, dass es ein vollkommenes Individuum wird“: „Ein gesunder und wohlgeübter Körper, ein kenntnissreicher und denkender Geist, ein sittlichreiner thatkräftiger Wille, ein heiteres und für das Schöne empfängliches Gemüth, eine vernünftige und lebendige Religiösität.“

Niti sv. Pavao nebi je ljepše ni bolje pogodio, niti je gore rečena od sliedeće: „Wirke so auf den Zögling ein, dass er zur Einheit mit Christus erhoben und befähiget wird selbstthätig nach allen Seiten seines Daseins hin dieses Verhältniss festzuhalten und immer vollkommener zu gestalten...“ „Erhebe den Zögling zur innigsten Lebensgemeinschaft mit Christus dem Gottmenschen, so dass dessen göttliches Leben auf ihn übergeht und in ihm eine immerwachsende, alle Lebensverhältnisse beherrschende Stärke gewinnt...“ — „Erziehe den Menschen zur Nachfolge und Aenlichkeit Christi.“

Tko ova krasna načela valjano shvati, tko u njih vidi sve, što u njih jest, i ništa, što u njih nije; taj će priznati, da se nipošto neizključuju kao protivna, pače da se uzajamno dopunjuju i razjasnjuju. „Non agitur de verbis sed de rebus!“

Meni je drago čitati i pisati presladko Ime Gospodnje, al mi je isto tako milo pisati i čitati mjesto Imena — Gospodnju Istinu; — a nota bene! njegova je sva i svaka istina na svietu, pa makar ju izjavio isti Voltaire il Rousseau. Štogod je liepo, istinito, dobro, pravedno, pošteno, slavno itd.; sve je Isusovo, a po njem i naše!

Toliko o modernoj pedagogiji. O vi svi, koji biste rado biti mudri! vježbajte i uzgajajte harmonički sve svoje sposobnosti, da biste se usposobili svigdje

Digitized by Google

vidjeti Vječno Liepo i u svem slušati Vječno Slovo, iz kojega jedinoga sve se izvodi, u koje se jedino sve povraća, i u kojem jedinom mudrac sve nazire, razumieva i — odobrava. (Sliedi.)

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanje. Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske. Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega učitelja u Crkvenici Franju Sinka učiteljem obće pučke škole u Selih, dosadanjega učitelja u Kanižkoj-Ivi Franju Dragoevića učiteljem pučke škole u Sladojevcih, privremenoga učitelja vjere na višoj djevojačkoj školi u Zagrebu Josipa Novakovića pravim učiteljem vjere na istoj školi, te dosadanjega podučitelja u sv. Gjurgju Ferdu Hrena učiteljem obće pučke škole u Požegi. Njeg. preuzv. zapovjedajući general, kao načelnik krajiške zemaljske uprave, imenovao je pridieljena petrinjskomu učiteljištu pučkoga učitelja Ivana Biljana gradjanskim učiteljem.

— Hrv. ped. književni sbor. Ovih dana pristupila je občina Ludbreg kao utemeljitelj poslav utem. svotu od 25 stot. i g. Davorin Jaković, učitelj beški, položiv 5 stot. Dopisujući član i povjerenik sbora g. Ljuboje Dlustuš. učitelj u Rumi, sabrao je 32 stot., te jih jur poslao blagajniku sbora. — Nadalje platiše svoje prineske kao podupirajući članovi za god. 1875. gg. Niko Santek 1 stot., Mate Sorić 1 st. i Gjuro Žakić 1 st. U posljednjem broju rekosmo, da se sbor nada, da će novo imenovani pouzdanici nastojati, da pribave sboru čim više utemeljitelja, pa se čini, da se u nadi neprevarismo. Živili dakle revni radnici!

— Molbenica krajiškoga učiteljstva, da bi mu se slabe dosadanje plate (300 for.) izjednačile s platami učiteljstva u hrvatskom provincijalu, t. j. da bi mu se te plate povisile od 300 na 400, 600 i 700 for. te mjesto 40 godina 30 za penziju opredielilo, gotova je, te će se ona (molbenica) početkom mjeseca kolovoza poslati Njegovu Veličanstvu neposredno u Beč. Zato se pozivlju svi krajiški učitelji i gradjanski i pučki, da bi svoje podpise izvolili poslati ovamo u Gospić do konca ovoga mjeseca srpnja ili gosp. ravnatelju Stjepanu Ratkoviću, ili g. dr. profesoru Tomiću.

Molimo Vas, gosp. uredniče, da ovo izvolite uvrstiti u prvi budući broj, da bi tako doznalo krajiško učiteljstvo od Velebita pa do Dunava za nakanu i odluku svojih gospićkih drugova.

— Podžupanijski školski odbor koprivnički držao je dne 8. lipnja t. g. pod predsjedničtvom velemož. gosp. Gavre Kiša, kr. podžupana ove podžupanije u prisutnosti virilnih članova p. n. g. g. Franje Lugarića, kralj. žup. škol. nadzornika, Josipa Šavora, podjašpriština i župnika, Jakova Šalamuna, rav učitelja, Josipa Kirara, učitelja; zatim odbornika: Ferdinanda baruna Inkeya, Škendera Štibohara, župnika, Antuna Janèarića, načelnika, Mije Gjuraneka, načelnika, i Mije Vaića, viećnika.

Gospodin predsjednik otvoriv sjednicu u pol jedanajest sati govorom, kojim je prisutnim članovom razložio uzrok, djelatnost i važnost ovih sjednica, izjavi odbor konštituiranim, te predloži Jakova Šalamuna za perovodju, koji predlog prihvatiše i ostali članovi sjednice.

Sada započme viećanje o sliedećih predmetih:

1. Na molbu gosp. predsjednika podnaša gosp. žup. škol. nadzornik kao izvjestitelj izviešće o stanju škola ove podžupanije, iz kojega se uvidja, da mnoge školske sgrade neodgovaraju svrsi svojoj glede prostorija ni glede unutarnjega uredjenja klupa, peći i t. d., a učila da neima skoro nijedna škola.

Zaključeno, putem podžupanijske oblasti občinam naložiti, neka se pobrinu. da sve nedostatke odstrane a učila da neodvlačno pribave.

2. Gosp. žup. nadzornik javlja, da školski list „Napredak“ još mnoge občine za svoje škole nabavile nisu, akoprem je po vis. vladi naloženo svim občinam, da se ovaj list ima za svaku učionu držati.

Gospodinu Šavoru nije ovaj list po ćudi, što tobož višeput dira vjerska čuvstva i vodi polemiku s inimi listovi, koja neodgovara njegovu smjeru, pa stoga da je za učionu njegove občine (u vel. Bukovcu) mjesto „Napredka“ predbrojen „Školski prijatelj“.

Jakov Šalamun zagovara „Napredak“ kao jedan od nijvrstnijih pedagogijskih listova i veli, da „Napredak nevodi nikakve vjeri pogibeljne polemike, već da jedino odbija nepravedne napadaje inih listova, da tim brani sebe i vjerno si učiteljstvo. Kad je još gosp. škols. nadzornik to isto uztvrdio i rekao, da visoka vlada nebi preporučila lista školam, koji svrsi neodgovara, bude zaključeno, da „Napredak“ mora držati svaka škola; nu na konačni predlog gosp. Šavora i presv. gosp. baruna Inkeya nadje se i gosp. predsjednik ponukanim, što i ostali članovi odbora prisvojiše, vis. vladu umoliti, da zabrani „Napredku“ u buduće vjerska čuvstva dirati i to radi sloge, koja je narodu toli potrebita. *)

3. Gosp. predsjednik preporuća občinskim škol. odborom, da kupuju potrebite knjige za

* Kako je mogao podžupanijski odbor takova šta zaključiti i to na prostu rieč gosp. Šavora, koji, kako se vidi, niti nečita „Napredka“, te po tom nemože o njem ni suditi.

Digitized by Google

školske knjižnice, a gosp. žup. nadzornik predlaže, da bi se svaka škola zapisala za člana družtva sv. Jeromima i pedagog. književnoga sbora; jer da bi tim načinom knjižnice dobivale svake godine liepih i koristnih knjiga. Ovaj je predlog prihvaćen.

4. Gosp. predsjednik naglašuje, da još neima školskih blagajna, te uvidja nemogućnost, da bi svaka škola imala svoju posebnu blagajnu; misli, da bi nashodnije bilo, kad bi te školske blagajne, spadajuće na jednu općinu, sve bile spojene u jednu školsku blagajnu kod dotične općine. I taj predlog usvojiše svi članovi odbora.

5. Gospodin školski nadzornik opaža, da općinski školski odbori neodgovaraju namjenjenoj svrhi, te predlaže, neka bi se ti odbori dokinuli t. j. stegnuli naime: neka bi se ustrojili samo u političkih općinah, i to u svakoj pol. općini da bi obstojao samo jedan obć. škols. odbor, u kojem bi bile zastupane sve škole općini spadajuće. Predlog se prima; jer su i ostali članovi jur uvidili, da su ti odbori kod svake škole suvišni. **

Dogovoreno, da mjestni školski radzornici imaju i nadalje ostati i da budu članovi obć. odbora; bili bi članovi tih odborah župnici, učitelji i načelnici općina, a svako mjesto, u kojem je škola, da bi bilo jednim odbornikom zastupano, nu svakako bi se ti odbori imali tako urediti, da bi broj ostalih odbornika nadmašio broj učitelja.

Glede ove točke poslat će se posebna predstavka na vis. vladu.

6. Gosp. predsjenik spominje, da se je kod ove podžupanije nagomilalo mnogo predmeta, tičućih se školstva, koje bi valjalo riešiti, a rješenje istih da spada u djelokrug žup. škols. nadzornika. Budući je pako sjedište i uprava žup. nadzornika kod županije u Križevcih, a veoma bi tegobno bilo, da se predmeti, tičući se ove podžupanije, rješavaju u Križevcih, to gosp. predsjednik moli gosp. nadzornika, neka bi o tom nastojao, da bi svakoga mjeseca 14 dana kod ove podžupanije svoje poslove obavljao.

7. Gosp. žup. škol. nadzornik predlaže da bi se občinskim načelnikom naložilo, neka bi se više brinuli, da djeca školu marljivo polaze; jer da u mnogom mjestu traje po pol g dine. dok polit. oblast pričera po učitelju prijavljene nemarnjake. —

Gosp. Kirar opaža ovdje, da mnogi politički poglavari nemogu odgovarati svojoj dužnosti zato, što nepoznaju naredaba i zakona, koje su dužni vršiti. Gosp. predsjednik obeća. da će se dotičnici putem ove podžupanije pozvati, da se up znaju sa zakonom i da imaju svojoj dužnosti točno zadovoljavati. A pres. gospodin barun Inkey spominje još i to, da tako dugo, dok svaka kuća bude za svoju marvu trebala posebna pastira, nije moguće, da se postigne ožudjeni red glede polazka škola, pa moli, da bi se podžupanija pobrinula i zato, da si svaka občina pribavi dovoljno velikih spašnjaka, u kojih će tako zvani čordaši marhu pasti. Ovaj je predlog po odboru odobren.

8. Gosp. Kirar tuži se na obć. odbore naime, da nehaje za dobrobit škola. Ima škola, koje već dugo vremena nisu čišćene; a učitelji da nedobivaju redovito plaća. Na to primjećuje gosp. predsjednik, da gdjegod je valjan mjestni školski nadzornik, da je tamo takodjer i dobar red u svakom obziru kod škole. pa obećaje, da će se putem ove podžupanije pozvati mjestni nadzornici škola, da u svakom pogledu drže potrebit red kod škola.

9. Glede osnove, po kojoj se ima ove godine graditi nova škola u Drnju, opaža gosp. predsjednik, da ista neodgovara sasvim sadanjim okolnostim, ali da je nije dao preinačiti; jer bi se tim tako gradnja zavukla, da se ove godine nebi mogla škola sagraditi, a silna je potreba, da se što prije nova škola podigne.

10. Presv. g. barun Inkey pita: imaju li škole zaklada, i kako su te postale?

Odgovoreno, da u provincijalu imade veoma malo i neznatnih zaklada, koje su iz ostavština postale; a znamenitije zaklade, kojih imade po razvojačenoj Krajini, veli gosp. Jančarić, da su postale iz državnih obveznica.

Ovim je sjednica svršena.

Jakov Šalamun,
perovodja.

— Kr. nadzorničtvo za obće pučke škole u Križevcih poslalo nam je sliedeću okružnicu: „Svim mjestnim školskim odborom podžupanije križevačke i koprivničke te slobodnih gradova Križevca i Koprivnice.

Glasom §. 96. školskoga zakona od 14. listopada 1874. mora se u području svake podžupanije najmanje jedanput na godinu držati učiteljski sastanak.

Na ovostranu predstavku od 5. svibnja t. g. br. 182. dozvoljela je vis. kr. zem. vlada odpisom od dne 12. svibnja i. g. br. 2190. da se za ovu godinu pokusa radi može učiteljski sastanak za križevačku i koprivničku podžupaniju držati zajednički, i to u gradu Križevcih.

Na temelju te visoke dozvole odredjuje i sazivlje ovo kr. školsko nadzorničtvo učiteljski sastanak za obe ove podžupanijo na dan 7. 8. i 9. kolovoza t. g. u gradu Križevcih, kojemu sastanku dužni su svi ravnajući učitelji, vjero-

„Napredak“ nevodi polemike, izvan ako ga izazovu, te ako je neobhodno potrebno, da se brane načela, na kojih se osniva sam zakon, koji bi morao vrieditи i gosp. Šavoru i podžup. odboru. — Mi sumnjamo, da bi vlada htjela ili mogla braniti „Napredku“, da zastupa ona načela, na kojih se osniva zakon. Uredn.

** Mi sumnjamo o shodnosti toga zaključka. Uredn.

Digitized by Google

učitelji, učitelji, učiteljice, podučitelji i podučiteljice ovoga područja prisustvovati.

Prigodom toga sastanka rješavati će se sliedeća pitanja:

I. Ima li tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih školah ove zemlje? —

II. Koji su najglavniji uzroci, da mladež nemarno polazi učionu, i kako bi se tomu zlu doskočiti dalo? —

III. Što je uzrok, da nam školska mladež, izstupiv iz pučke škole, nije u stanju gotovo nikakov pismeni sastavak za praktičan život složiti, i kojim načinom imala bi pučka škola proti tomu djelovati? —

IV. Kojim smjerom da udari realna obuka u pučkoj školi, da bude od koristi? —

V. Da li institucija mjestnih školskih odbora odgovara zahtjevom novoga školskoga sustava? — Ako neodgovara, — zašto ne, i kako bi se isti imali preustrojiti, da budu kadri unapredjivati napredak mladeži i školstva u obće? —

Uzato držati će se i praktična predavanja, i to:

1. Zorna obuka u I. razredu spojena sa pisočitanjem.

2. Iz realne obuke zemljopis za 3. i 4. razred.

Medjutim ostavlja se učiteljstvu na volju, da se za praktično predavanje iz kojega drugoga učevnoga predmeta pripravi, samo valja da se glede toga najkasnije do 15. srpnja t. g. ovomu kr. školsk. nadzorničtvu prijavi, naznačiv ujedno i predmet, koji želi predavati.

U svrhu rješavanja nazuačenih pitanja neka učiteljstvo uznastoji po mogućnosti sastati se, te za svako pojedino pitanje izabrati izvjestitelja i izraditi resolucije. Ti izvjestitelji imadu se takodjer ovamo prijaviti do 15. srpnja. Nestigne li do toga roka nijedna prijava, što bi svakako žalostno bilo, to će ovo školsko nadzorničtvo samo izmedju učiteljstva imenovati potrebite izvjestitelje.

Oni učitelji, koji žele podnieti skupštini posebne predloge, neka to čim prije pismeno ovamo priobće, inače neće se moći uvažiti.

Ovo kr. školsko nadzorničtvo podaje se nadi, da će učiteljstvo, uvaživ svrhu i važnost ove zajedničke skupštine, za istu se valjano pripraviti.

Naredbom vis. kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 14. travnja t. g. br. 1693. o podžupanijskih učiteljskih sastancih (komad XVI. sbornika zakona i naredaba od god. 1876) ustanovljena je redovitim članovom učiteljskih skupštinah odšteta podvoza i dnevnica od 2 fr. a. vr. na račun dotičnih občinskih blagajna.

U Križevcih, dne 29. lipnja 1876.

F. Lugarić,
župn. šk. nadzornik.

Razne viesti.

— Podučitelji štajerski naumili su predati saboru peticiju, kojom mole, da se i njim priznadu petgodišnji doplatci. U Štajerskoj naime ima podučitelja, koji moraju čekati 15—20 godina, dok ih kao učitelje namjeste. Mjesta učiteljska u većih mjestih riedko se kada izprazne, a drugi učitelji većinom službuju, dokle im sile dopuštaju, i dokle imadu pravo na podpunu mirovinu. Prije toga pako ide malo koj u mir radi neprijatna im u tom šk. zakona. Nije riedko, da tamo učitelj službuje 45 i više godina. Nitko pametan neće dakle zamjeriti podučiteljem, što mole, da im se priznadu petgodišnji doplatci. Nu neima zasad nade, da će im sabor, koji vrlo skupari, uvažiti molbu. — Takse, što ih imadu učitelji prigodom namještenja plaćati, nije od njih već više godina nitko tražio, te jih imadu sada naknadno uplatiti, a to se traži vrlo energično, što je mnogoga nemilo zateklo.

— Čemu sve ne upotrebljavaju škole! Ministarstvo za bogoštovje i nastavu dozvolilo je na predlog zastupstva gradačkoga, da se u Gradcu iznimice ove godine školska godina zaključi 15. kolovoza, a buduća otvori tek 1. listopada i to na svih pučkih i gradj. školah. To je dozvoljeno zato, da se prigodom ovogodišnjih vojnih vježba uzmogne u škole ukonačiti vojska. Nebi nitko vjerovao, veli „Volksschule“, kako se u Austriji sa školami postupa. U Beču upotrebljivaju škole za bolnice, u koje se smještaju bolujući na koleri, u Gradcu pako za kasarne. Ovdje i ondje moraju trpjeti školski interesi radi ostalih komunalnih interesa.

Izkaz

članova, platiših svoje prineske u blagajnu „Zadruge“ počam od 1. travnja do konca lipnja t. g.

P. n g. Barabaš Gustav, podarcidjakon, kao utemeljitelj, 10 for. Stjepan Tomić, učitelj, kao utemeljitelj, 10 for. Mažuranić Stjepan, kao redoviti član 6 for.

Jambrešić Josip, Filjak Pavao, Paulić Grga, Sajko Gjuro i Satler, svaki kao redoviti član po 3 for. Čikulin Andrija 2 for. Vlašić Ignjat 1 for. 50 n. Ilija Gutesa kao podupiratelj 5 for. Od čista iznosa zabave, priredjene na korist „učit. Zadruge“ u Karlovcu, priposlano u družtvenu blagajnu 112 for. 62 n.

Polugodišnje kamate 557 for. 34 n.

U Zagrebu 4. srpnja 1876.

Ant. Irgolić, blagajnik.

Pošto je minulim mjesecom izteklo prvo polugodište, pozivamo sve one predbrojnike, kojim je predplata iztekla, da čim prije predplatu za drugo polugodište namire, jer će se ovim brojem obustaviti list onim, koji ga nisu predplatili.

Uprava „Napredka“.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 21. U Zagrebu, 20. srpnja 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za ogiase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Tjelesna kazna u školi.

Razpravlja **Ljuboje Dlustuš.**

Nereklo mi se, da se iztičem, što već sada u javnom listu razpravljam o pitanju, stavljenom podžupanijskim učiteljskim skupštinam, da ga rieše; nereklo mi se ni to, da sam drzak nametati svoj savjet učiteljstvu sabranom na skupštinah. Nije mi u istinu do toga, da preteknem kategoričnom kakvom izjavom o tom predmetu skupštine, jer bih lasno mogao s njihovim glasom doći u opreku, pa se tako osramotiti; a nije ni te drzkosti u mene, da bih htjeo ovim člančićem uplivati na štovane mi drugove skupštinare po domovini, jer mi toga nikad nebi dopustila čednost, ponikla iz spoznaje moga oskudnoga izkustva.

Želja mi je jedino predložiti štovanim drugovom, da se to po sudbini našega školskoga uzgoja važno pitanje pretrese u javnosti prije, nego li dodje na skupštinske stolove, a to zato, da se takovim razglabanjem postojeće možda opreke izravnaju, a nazori koliko se može ujedine.

A nije bez dvojbe od neznatne važnosti, da izjave skupštinâ budu što više suglasne, jer će si takvo jedinstveno mnienje učitelja pred javnosti steći veći ugled, a i oblasti će ga prije uvažiti.

Predlažuć razpravu, valja mi dakako započeti razjašnjajem svojih misli.

Prigodom gornjega predgovora označio sam to pitanje važnim po naš školski uzgoj, te mi tu izreku valja opravdati.

Ovo pitanje spada u područje nauke o disciplini školskoj. Težko da bih pako medju štovanimi drugovi u domovini našao koga, koj bi mi se opro, kada bih uztvrdio: uspjeh i ugled naše današnje škole zavisi o valjanoj školskoj disciplini.

Drugimi je sredstvi, drugimi načini i putevi Napoleon I. osvajao sviet, a drugimi sredstvi, načini i putevi hoćemo mi da ga osvojimo; ali jedno nam sredstvo valja prigrliti jednakim načinom, kao što ga je cienio i gojio Napoleon,

Digitized by Google

a to je: stroga disciplina. Ovo je bio glavni temelj svih njegovih operacija, ovo mora biti osnovom i svoj našoj radnji.

Tko se samnom u tom složi, što eto rekoh o velikoj važnosti discipline, mora me slieditі, kada reknem, da je sve važno, što u savezu stoji sa pitanjem o disciplini: dakle i pitanje o tjelesnoj kazni.

Odkako su roditelji i uzgojitelji uzgajali djecu, zauzimala je šiba vazda medju uzgojnimi sredstvi odlično mjesto; ona je od vajkada bila u upravi i sudstvu dječjem ultima ratio i najviša inštancija.

Ne, jer je možda ljudstvo spoznalo u šibi zbilja kakvo možno uzgojno sredstvo, nego jer se je u stanovitih duševnih razpoložajih sasma nametnula. Sin otca razljuti: što će ovomu bolje utažiti gnjev, nego ako se sina do volje nalupa. Šiba nije dakle drugo, van proizvod osvetoljubivosti ljudske, požude, da bol zadamo onomu, koji nas je uvriedio. Pošto se je medjutim upoznalo u šibi možno pomagalo, prisiliti nekoga na posluh, uzvisiše ju na čast uzgojna sredstva. Špartanci, kod kojih najprije nalazimo sistematičan uzgoj, htjeli su šibom kriepiti i tielo i dušu. Salamunova mudra izreka veli: da ludost, bezumlje i lahkoumnost duboko leže u srdcu dječjem; nu da jih šiba izćera. Naš narod veli: „Šiba vodu nosi".

Ele kako se od vajkada govorilo, tako se i radilo.

Šibalo se za neposluh, za opačine, za prestupke, za lienost, a borme i za tupoglavost, nezrelost i nehotične bludnje dječje: šiba je postala universalnim liekom proti svim bolestim, kakvim n. p. danas hvale t. zv. „pagliano".

Razboriti i misaoni uzgojitelji medjutim posumnjaše o čarobnoj moći toga doista neliepoga uzgajala, te kod svih znamenitijih uzgojitelja nalazimo težnju, da to sredstvo učine ili posve suvišnim, ili da njegovu porabu svedu na najmanji minimum.

Vriedno je promotriti nazore, što su jih o tom napisali ozbiljni uzgojitelji, i od nas svijuh počitani pedagogijski velikani.

Prvi (bar od onih, koje ja znam) pisao je o šibi a ujedno pokušao atentat na njen priestol Francez Montaigne (rodj. 1533., † 1592.), koji o njoj u knjizi „les essais" gl. II. govori: „Ja osudjujem svako nasilje u uzgoju mlade nježne duše, koju nam je odgojiti poštenu i slobodnu . . . ."

„Nisam još nigda primietio, da se je šiba drugač dojmila čuvstva dječijega, nego ili je sasma klonulo i omlitavilo, ili ga je učinila još zlobnijim i tvrdokornijim."

Na drugom mjestu: „Leonora, moja jedina kći dorasla je do šeste godine i dalje, a nije se ničim drugim ravnalo njeno vladanje, niti su se ičim korile male njene nečednosti, van riečmi, i to blagimi . . ." Primietit mi je, da je to i jedino diete bilo, koje je uzgajao Montaigne.

Naš otac Komensky (1592., † 1671.) u svojih izabranih djelih, članku: „Kako valja lienost izćerati iz škole" točki 56. svjetuje: „Ako se koj tim (načini prije toga navedenimi. Op. p.) nebi dao skloniti niti potaknuti primjeri,

Digitized by Google

da se ostavi lienosti, to ju treba, ako je mladji, izćerati šibom, ako je pako veći, treba ga sama, kao utjelovljenu lienost izćerati iz škole.“

U „zakonih za valjano uredjenu školu“ od Komenskoga gl. XIV.: „Zakoni obzirom na školski zapt“ čita se pod točkom 2.) „Najveća obična kazna bit će u nas šiba, najmanja razborito karanje . . . .“

Pod točkom 5.) „Ako se koj s drugimi svadja, tuče, spram koga nečedno vlada, psuje, sa prikornimi osobami nedopuštenu pouzdanost zapodieva, taj vriedja čast, te ga treba strogo ukoriti, ako pako rieči neprude, šibom ućerati u red“.

Pod točkom 8.) „Ako desetnik (učenik, koj je imao paziti nad 10 suučenika = vrst monitora. Op. p.) hotimice što skrivi, treba ga kazniti podvostručenom strogosti drugim za primjer.“

„Ako je svoje zvanje zanemario pri pažnji, opominjanju, prijavi itd., ili ga treba svrgnuti, ako se može dostojniji naći, ili ga treba kazniti šibom.“ (Tko bi takova šta danas odobrio?! Op. p.)

Pod 9.) „Ako bi koj od starijih pokazao prezir spram zakona i školskoga zapta, ili ga pohulio, to treba da ga onaj, koji je krivcu najbolji, javno opomene. Nepomože li to, valja ga ukoriti pred cielim razredom. Ostane li i to bezuspješnim, treba ga prijaviti ravnatelju, koj će stvar pred cielim senatom temeljitije iztražiti, i drzovitoj ćudi tjelesnu kaznu dosuditi.

John Locke (rodj. 1632., † 1704.), čuveni englezki filozof, piše u svom djelu: „misli ob uzgoju“ §. 47. ovo: „Obično tromo i naprasno sredstvo, šiba, jedino uzgojno sredstvo, što ga učitelji poznaju, i što jim uploške rabi, najneshodnije je od svih, što jih ima u uzgoju.“

Naproti dalje u §. 78. nastavlja: „Ipak ima jedna, ali i samo jedna pogreška, radi koje djecu treba kazniti šibom, a to je prkos i neposluh . . . .“ „Ma mi kakav čin djetetu naložili ili zabranili: bezuvjetno treba da si pribavimo posluh, tu nevalja popustiti, niti trpiti odpora. Jer dodje li jednom izmedju nas i dječaka do toga, da kušamo, tko je jači, stanemo li se boriti, tko da budne goso: onda nam valja po što po to izvesti svoju volju, pa stajalo to koliko mu drago udaraca, ako rieč ni mig više neprude; osim ako smo naumili, da se u buduće sami pokorimo svomu sinu.“

Kao da tomu medjutim protuslovi §. 78.: „Ali uzmimo, da ima djece tako nemarne i liene, da se predloženimi blagimi putevi nebi mogla skloniti na učenje (moramo bo pripustiti, da ima svakakve djece), nesliedi iz toga još, da kod svijuh valja upotriebiti šibu . . . .“ „Dječaka, koj hotimice zanemaruje knjigu, te neće da obavi nešto, što može obaviti, makar to kako ozbiljno i odrešito izrečena zapovjed otčeva zahtievala, takova dječaka nevalja kazniti sa dva, tri li udarca u ljutini, što nije riešio zadaće, i nevalja radi jednakoga prestupka takvu kaznu ponavljati, nego, ako se je došlo do toga, da je očevidan, hotomičan neposluh i da tu treba tući, onda mislim, treba kaznu obaviti hladnokrvno, i da ju ljudski osjeti, te dotle mlatati, dok mu se na licu nebi spoznalo, da mu se je kazna dojmila duše.“ (Što mi se doduše vidi malo pretežkom zadaćom za pedagogijsku diagnozu. Op. p.)

Digitized by Google

August Hermann Francke (1663., † 1728.) u „listovih ob uzgoju i obuci“ gl. XVI., čl. XII.: „Neki misle, da djecu treba samo ljubežljivim napućivanjem navoditi na pravi put, i nedopuštaju, da se šibom, ili inače oštro kazne, kad rieči nepomažu. Ali izkustvo je najboljim učiteljem, da se šiba nemože sasma razstaviti od dječjega uzgoja.“

U drugom djelu: „Ordnung und Lehrart, wie selbige in dem Paedagogio zu Glaucha an Halle eingeführt ist“; pod naslovom: „Instructionen für die Praeceptores, was sie bey der Disciplin wohl zu beobachten haben“, piše pod točkom 30.): „Šibljem (Schilling) treba kazniti male dječake (ali nikada djevojčice), nu ne radi neznatnih stvari, nego samo, ako je koje diete vrlo pakostno, ili ako je što vrlo znatna skrivilo (und sehr grob pecciret hat)“.

Pod točkom 56.: „Sa pakostnom djecom od 15 i više godina treba da postupa praeceptor vrlo obzirno, da jih neogorči i još gorimi neučini. pogrde i prietnje dječjom kaznom nemogu tu ništa opraviti. Najbolje je, kako s drugimi, tako i s ovimi višeput se na samu razgovorit, te jih rečju božjom od pakosti odvraćati i svom prijaznosti otčinski opominjati, pače s njimi i moliti. Ako je to nekolikoput učinjeno, te nepomaže, tada i njih valja, pošto smo jih osvjedočili o njihovoj pakosti, otčinskim srdcem ozbiljno izšibati . . . .“

Slavni filozof Kant (rodj. 1724., † 1804.) piše u svom djelu „über Paedagogik“ pod naslovom: „Die moralische Kultur“: „Godi li djetetu, da ga ljube i ciene, to je u tom sjegurno sredstvo tako udesiti tjelesne kazne, da budu od trajnih posljedica . . . .“

„Ali s početka mora fizična prisila nadomjestiti oskudicu razbora u djece“.

„Nu pozitivne kazne valjaju za pakost i neposluh . . . .“

Da Kant pod timi „pozitivnimi kaznami“ razumieva i tjelesne kazne, sliedi iz predjašnjih ovdje navedenih njegovih izreka.

Herbart (rodj. 1776., † 1841.) u djelu „Umriss paedagogischer Vorlesungen“, u drugom dielu, I. odsjeku pod naslovom: „Regierung der Kinder“ gl. II., §. 51.: „Tjelesne kazne, koje onda običaju nastupati, kada ukori više nepomažu, zaludu bi se nastojalo posve odstraniti; nu treba da budu tako riedke, da više iz daljine strah zadaju, nego li rabe“.

„Neškodi dječaku, ako se opominje, da je djetetom kadgod bio šiban. Neškodi mu ni to, ako isto tako sumnja, da bi mogao biti šiban, kao što sumnja, da bi takvu kaznu mogao zaslužiti“.

Rousseau (rodj. 1712., † 1778.) u „Emilu“ knj. II.:

„Ako bi se diete usudilo od sbilje koga tući, pa ma mu to bio sluga, dapače ma to bio krvnik, to se valja pobrinuti, da mu se udarci lihvarski vrate, i to tako, da ga za naviek volja prodje igda više pokušati, da kogagod udari“.

Za nijedan drugi slučaj nepripušta Rousseau tjelesnu kaznu, kojoj naravski nemože ni biti mjesta u njegovu uzgoju, osnovanom na načelu, po kojem treba prirodi prepustiti uzgoj djeteta, te ju samo u toliko podupirati, u koliko ona to naročito od roditelja zahtieva; nadalje namiću sustavno uzgojne prigode nuždne

Digitized by Google

za izkustvo gojenca, u koliko jih dane prilike ili slučaj sam nebi donosio, i napokon nastojeć, da gojenca uviek stižu naravne posljedice njegovih čina.

Od filantropâ spomenut ću ovdje nazore najznamenitijih:

Basedov, rodj. 1723., † 1790., izključuje dosta jasno, ako i ne izrično tjelesnu kazan iz svoga uzgoja, i to bar kao sredstvo proti lienosti, kada, obznanjujuć ustroj svoga filantropina, veli: „K marljivosti u učenju neće se učenici siliti, dapače niti ukori".

Salzmann, rodj. 1744., † 1811., u svom djelu „Konrad Kiefer": „Prkos i tvrdoglavost čine kadkada kod male djece šibu nuždnom .... Vidimo li se medjutim jednom upućeni na to sredstvo, onda treba udarati ljudski, da to diete i osjeti kako valja. Tko osim toga jednako lupa, taj dokazuje tim, da nerazumije, kako valja postupati s djetetom. Što se više nevaljalštinam djece prašta, tim jih je teže kašnje izkoreniti. Ako si se maloga tvrdoglavca ljudski natukao, dobro si učinio, toga neće zaboraviti ni za pol godine. Da si ga samo blago udario, ne samo da to ovajput nebi ništa pomoglo, nego bi ga morao biti neprestano, te bi se dječak tako priviknuo udarcem, da napokon za njih nebi ni mario. To je uzrokom, što se djeca obično neplaše udaraca materinjih, jer u ovih nema srdca, da ljudski ošinu. To je uzrokom i tomu, što su mnoga djeca tako zalupana, da ni najokrutnijimi batinami ništa više nemožeš snjom opraviti.

Čvrkni diete danas, pa prekosutra opet, pa sve jače i jače, to će ti diete napokon otvrdnuti tako, da će poslie pretrpiti i primjeren obrok batina onako lasno, kao kad si ga prije samo čvrknuo."

U dodatku svoga djela: „Noch etwas über die Erziehung", „Ankündigung einer neuen Erziehungsanstalt" kaže Salzmann: „Dielim si pitomce u tri glavna reda, koji se i odielom razlikuju.

U najniži vrstam djecu, kojoj se, kad uztreba, akoprem vrlo riedko i iza velikih priprava i šibom prietim; ali se ta prietnja vrlo riedko, kod gdjekoje djece i nikad neizvede.

U odsjeku, gdje govori o kaznah, koje mu rabe u tom zavodu, ima članak:

„Kazne za pakost i hotimičan neposluh:

a) kod djece nekoliko udaraca šibom, kojimi se kazne sasma u potaji, iza kako se prije toga tužnim glasom opomenu, uz prietnju, da će biti javno šibana, ako se nepoprave."

Djelâ Campeovih (rodj. 1746., † 1818.) neimam pri ruci do „Teofrona", u kojem se nerazpravljaju uzgojna pitanja; nu naišao sam na drugom mjestu na sliedeću njegovu primjetbu: „Dodje li do žalostne nužde, da treba tući, onda to treba ovršiti živo, velikom ozbiljnosti i muževnom čvrstoćom, jer ćemo inače zlo za cielo još pogoršati. Jednoč samo ovrši tjelesnu kaznu strogo i kako gore rekoh, pa ti je nikad više neće trebati ponoviti; budneš li medjutim udarao štedljivo i slabom rukom, morat ćeš se stoput vratiti k tomu žalostnomu sredstvu, a nijednoč nećeš polučiti željena uspjeha."

Ni Trapp, takodjer filantropista, kao da neosudjuje uporabu tjelesne kazne, kada veli:

Digitized by Google

„Nije pravo, da se djeca na učenje batinom priganjaju, — ali nevalja nikada dopustiti dječakom, da bezposliče, već jih valja prisilom pridržavati na mehaničke poslove.“

Nije ovdje suvišno pripomenuti, da su filantropisti načelno išli za tim, da kaznu u obće učine suvišnom u uzgoju, i da su u svoje zavode primali samo djecu otmjenijih roditelja.

Jean Paul (rodj. 1763., † 1825.) u Levanni §. 68.: „Ako stari Goti, Grönlandezi, Quäckeri i većina divljaka uzgaja djecu tihu i čilu kao šumski dubovi bez batine, po kojoj naša djeca poput pitomih zmija moraju u vis da se viju, to vidimo, kako nam zlorabi šiba, ako ju kašnje moramo zamieniti batinom. Trebalo bi, da je šiba batinu učinila suvišnom. Dapače i sama šiba imala bi rabiti samo kao paradigma i tema budućnosti, uslied koje sama prietnja prodiči i odbija. — Ipak prigovor divljaka i Gota, da udarci dječaku uništuju srčanost, stranom odviše dokazuju, — jer bi to moralo valjati za svaku bol, koja obogaćujuć izkustvo poučava, — n. p. kada si opečeš prst, — stranom ga oprovrgava njemački prosti vojnik, koj u boju možda toliko udaraca nadieli, koliko jih je u mirno doba primio; a oprovrgava taj prigovor često i častnik, kod koga kadšto biva obratno.“

„Ali diete, koje tuče, treba tući, i najbolje je da to čini povriedjeni sam, ako je tomu dorasao. — Ako je koje diete udarilo drugo diete, n. p. djevojčicu, onda neka mu otac budne curator sexus; je li pako dječak, koga je drugi dječak udario, taj doista nebi zaslužio budući muževski šešir, kada bi se radje opro glasom nego li šakom, te kad bi utočišće potražio pred sudištem otčevim.“

Od naših suvremenika spomenut ću izreku dra. Dittesa u djelu: „Grundriss der Erziehungs- und Unterrichtslehre“ §. 47. „Belohnungen und Strafen“:

„Tjelesna kazna, istina, nije naravna kazna, ali kod male i razmažene djece često najbolje je sredstvo, kojim se suzbija samovolja i prkos.“

Spomenut ću nadalje ustanovu 3. pogl. školskoga reda na uzornoj učioni gothajskoj, nacrtana u djelu inšpektora Kehra „Praxis der Volksschule“ pod točkom 30.:

„Ako su sva disciplinarna sredstva izcrpljena, i ako se unatoč tomu sebična volja učenikova još tvrdokorno zakonu opire, tada istom može nastupiti tjelesna kazna . . . .“

Neka bude dosta, ako još navedem mnienje Karla Richtera o tjelesnoj kazni. Govoreć o ustanovah Salzmanovih glede nagrade i kazne u schnepfenthalskom uzgajalištu, pripominje:

„Što se tjelesne kazne tiče, mora se pripustiti, da može biti suvišnom, pošto je uspio uzgoj, i da ju u uzgoju valja malo po malo učiniti suvišnom, te da si oni zavodi izdaju najbolju svjedočbu, koji to najbolje poluče bez uštrba po uzgoj, i neslužeć se opasnijimi sredstvi od same tjelesne kazne; ali uza sve to, i unatoč glasovom, koji su se u novije doba proti njoj podigli, opravdana je ona sa pedagogijskoga gledišta, i to osobito za mladju djecu, i što se

Digitized by Google

proti njoj navadja, ili je upravljeno proti krivoj uporabi te kazne, ili se osniva na krivo shvaćenih humanitarnih nastojanjih.“

Dakle svi od navedenih pedagogijskih uglednika izuzam Montaignea i Basedova pripuštaju, dakako pod raznimi uvjeti, tjelesnu kaznu u uzgoj dječji kao sredstvo proti raznim ukorenjenim manam. Od ovih Rousseau i Jean Paul preporučuju tjelesnu kaznu samo za takvu djecu, koja bi se usudila tući drugoga.

Ostali ju svi preporučuju kao sredstvo proti prkosu, pakosti i hotomičnomu neposluhu, razumievajuć očevidno pod potonjim i hotimično zanemarivanje dužnosti, te pasivni odpor lienosti. Svi se pako slažu u tom, da se tek onda valja poslužiti tjelesnom kaznom, kada su sva ostala uzgojna sredstva izcrpljena, te bezuspješna ostala. (Sliedi.)

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Dalje.)

Razum.

Pojam, sud (razjašnjaj, razdjelba), zaključak i dokaz jesu oblici duševnih tvorova, koji se razvijaju na osnovi proste predstave. Čim više imamo ovakovih duševnih tvorova iz jednoga ili drugoga predmeta (znanosti), tim ga bolje razumijemo, i ako jih dovoljno imamo iz svih znanosti i iz raznih odnošaja ovoga svieta, veli se, da smo razumni. Dakako, da je pored obsežnoga razvitka znanosti nemoguće, da jedan čovjek bude vješt u svih predmetih, ali obćih ipak može imati pojmova o svem.

Po ovom mogli bismo **razum** označiti kano skup svih naših predstava, pojmova, sudova, zaključaka, dokaza. Beneke označuje razum kao sposobnost, kojom pojmimo; gdje uzima, da pojmovi, što si jih je pribavila naša duša, pristupe k svakomu pojavu ovoga svieta, koji nam se ukaže, te nam ga razbistri. Ali i ovdje vidimo, da razum zavisi o množini pojmova naše duše. Čim imademo više pojmova iz jednoga ili drugoga predmeta, tim ćemo ga bolje razumjeti.

Sigurno neće nitko, tko je naš razvitak razuma sliedio, uztvrditi, da je razum posebna kakva izvan pojma stojeća sila, jer se on nalazi samo ondje, gdje se pojmovi nalaze; bez pojmova neima ni razuma. Kad nije to, onda nam nemože biti kao takov ni prirodjen, jer pojmovi nam nisu prirodjeni, oni se u nas razviju na osnovi predstave, kao što je dokazano.

Predstave opet postaju radom naših osjećala ili na temelju istoga rada nutarnjim motrenjem. (Vidi predstavu.)

Istom pošto si pribavimo pojmova o jednom ili drugom predmetu, možemo ga razumjeti. Mi zato nećemo, kao što se je do sada običavalo, razum razvijati izključivo računstvom ili matematikom, te misliti, da tako postajemo sposobni razumjeti sve u svietu. Ako učimo račun, mi ćemo znati računati, ali ništa drugo; ako hoćemo poviest razumjeti, to ju moramo posebno učiti, te si tako

Digitized by Google

posebnih historičkih pojmova nabaviti. Isto je to sa prirodopisom, prirodoslovljem i drugim. Znanje jednoga predmeta može doduše učenje drugoga olakšati, u koliko imadu oba srodnosti. Ako znadem jedan jezik, laglje ću naučiti drugi, jer subjekt, predikat, substantiv itd. imade u jednom i drugom jeziku, te mi je ove pojmove samo prenieti iz prvoga poznatoga jezika u drugi meni još nepoznati, a netrebam si jih napose nabavljati. Matematika samo podupire znanje drugih znanosti, kao prirodoslovlja, astronomije itd. Sposobnost, da budemo razumni, prirodjena nam je, kao što je ptici pjevačici prirodjeno, da nauči pjevati. Ta sposobnost leži u naših pramoćih, svojstvih i zakonih istih; osobito zavisi o dobroj pridržljivosti pored dovoljne razdražljivosti i hitrosti. Drugi činac je, da moraju podražice u dovoljnom omjeru dolaziti na naša osjećala.

Razum kao sila opažavanja, pojimanja (apercepcije), sudjenja i zaključivanja. Razum smo označili kao silu pojimanja (apercepcije), nu kod razuma se može govoriti i o sili sudjenja i zaključivanja. Za opažavanje, pojimanje imamo osjećala i pojmove. — Ja imam pojam o raži. — Dobijem li novi utisak kakovom ružom, to stupi pojam ruža k ovomu novomu utisku, te mi ga razjasni, ja u njem poznam cvjet „ružu“. (Vidi apercepciju.) Suditi možemo, ako imademo proste ili obće predstave, zaključivat samo onda, kad smo se razvili do sudâ. — Čim predstave, pojmovi, sudi u našoj duši postanu, to su oni odmah žive sile, kojimi možemo pojimati, suditi i zaključivati po zakonu privlačenja jednakoga, kao što je to od prije kod razvitka apercepcije, sudova i zaključaka dokazano. — Mi zato možemo govoriti o sili opažavanja, pojimanja, sudjenja i zaključivanja, kao čestih našega razuma, ali jih nesmijemo smatrati kao posebne, pored naših intelektualnih, duševnih tvorova, obstojeće sile; oni su samo pridjevci tih tvorova, život istih.

Mišljenje. Još moramo i ovaj pojam razjasniti. Mi govorimo o motrenju, osjećanju, hotenju, te označujemo ovimi izrazi razni rad naše duše.

Tako je isto i s mišljenjem.

Motrenjem (vanjskim i nutarnjim) dodjemo do predstava; — predstave neostanu kao takove u duši. Naš se duh dalje usavršuje: — iz predstava se razvijaju pojmovi, sudovi, razjašnjenja i razdjelbe (zaključci, dokazi).

Rad naše duše oko obradjivanja predstava, dakle kod proizvadjanja pojmovâ, sudovâ, zaključaka i dokaza zove se mišljenje; ili pojimanje, sudjenje, označivanje, djeljenje, zaključivanje, dokazivanje je mišljenje.

Mišljenjem razvijemo se mi intelektualno; mišljenjem postaje ono, što zovemo razumom čovjeka.

Uvjeti dobra razuma. Na temelju našega razglabanja možemo uztvrditi, da razum zavisi:

1. O dobrih pramoćih i svojstvih, osobito o dobroj pridržljivosti uz dovoljnu razdražljivost i hitrost.

2. O dovoljnu draženju. Život na selu u prijaznoj okolici i valjanoj obitelji, koja nestrada.

Digitized by Google

3. Nesmije se duh pretrpati gradivom. Tvrdi se, da je iz seoskih škola izašlo više mislećih ljudi, nego iz gradskih, jer se u seoskih školah duh nemože tako lako pretrpati. Dakako da sve zavisi o učitelju.

4. Mora se često ponavljati, jer inače se lako zaboravi, što se je naučilo.

5. Pojmovi nam moraju biti živi, što će biti onda, ako duh nepretrpamo gradivom, da nam ostane još i praznih pramoći za ponavljanje; i ako dosta puta ponavljamo, da pojmovi narastu, zato već Plinius veli: Multum, non multa (Mnogo, ali ne mnoga). Dalje zavisi razum:

6. O priviki na samorad. Ništa neuztraje tako dugo u duši, kao ono, što si djeca pribave samoradom.

7. O ozbiljnosti i uztrajnosti u radu. Bila svojstva i dražila još toliko dobra, ako samo površno motrimo, to si ipak nemožemo pribaviti dobrih predstava, na temelju kojih se razvija razum.

8. O zdravlju. Osobito pako podpomaže zdravlje živaca i osjetila intelektualni razvitak. (Sliedi.)

Podžupanijske učiteljske skupštine.

I. Skupština belovarska.

(Dalje.)

U sjednici 7. lipnja preduzeta bi razprava 3. pitanja:

„Institut mjest. škol. odbora vrlo je važan u sebi po napredak obće pučke prosvjete; koji je dakle po duhu škol. zakona njegov obći položaj?

Izvjestitelj: g. ravn. učitelj Ivan Topolčić u Gjurgjevcu.

Iztičuć važnost mjest. škol. odbora, kao u upravi škole, u kojoj zastupa dotičnu školsku občinu, tako isto i u nadziranju škole i učiteljskoga osoblja, predlaže skupštini sliedeće rezolucije:

1. Mjest. škol. odbor zastupa škol. občinu u upravi škole, i kao takov ima se brinuti za svestrane vanjske interese škole.

2. On je posrednik izmedju škole, učitelja, školske občine i nadležnih školskih oblasti.

3. On traži proti svim školskim zaprekam lieka na shodnih mjestih.

4. On je jedino po svom predsjedniku pozvan, da râd učiteljev i ćudoredno ponašanje prati, te u slučaju potrebe pristojnim načinom upozori učitelja na pomnju i dobro vladanje. A gdje to prudilo nebi, da potraži lieka kod viših oblasti.

Inače neima škol. odbor nikakove druge vlasti nad učiteljem.

Presv. g. župan Raizner upozoruje skupštinu na važnost te teme, te preporuča istoj rezolucije po izvjestitelju stavljene.

Gosp. Slivarić predlaže, da se u slučaju, gdje u mjestu neima dovoljno članova, koji bi kao odbornici u mjest. šk. odboru svojoj zadaći odgovarali ili odgovoriti mogli, biraju u odbor članovi iz drugih mjesta.

Predsjednik nalazi, da je shodno, ako se biraju odbornici u mjest. šk. odbor iz mjesta izvan odborskoga sjedišta samo onda, kad se škol. občina ima

Digitized by Google

više mjesta, što i vis. kr. zem. vlada naredbom ob upravi pučkih škola, §. 3., nalaže; ali primjećuje, da se ti odbori istom imadu prama svrsi uzgojiti.

Gosp. Kolander upozoruje skupštinu na §. 5. naredbe ob pučkih školah, koji veli, da se biraju u odbor ljudi svjestni i voljni svojski se za interes škole zauzimati.

Budući se nitko više nejavi za rieč, preduzme predsjednik glasovanje, u kojem skupština jednoglasno prihvati rezolucije izvjestiteljeve.

Tim bi razprava ovoga pitanja svršena. Po dnevnom redu prelazi se na razpravu pitanja:

„Koji bi način bio najshodniji, da naše ovopodručne obće puč. škole iz svoga veoma nepovoljnoga stanja na bolji pokrenu?“

Izvjestitelj: g. ravn. učitelj Josip Marković u Belovaru.

Izvjestitelj upozoruje skupštinu na nemarni polazak kao najveću zapreku razvitka škole, kojemu je ponajviše uzrokom, što u nas još nije pastirstvo uredjeno, već svaka kuća na poseb blago svoje timari, te k tomu obično djecu za školu sposobnu upotrebljava. Kao daljnju zapreku navadja stanje školskih sgrada, kojih ima mnogo skroz neprikladnih. Velika je potreba takodjer, da se čim prije oživotvore šk. blagajne i zaklade, a uprava istih da se preda školskim odborom. Učiteljstvo pako potiče na uztrajnost i požrtvovanje u zajedničkom, složnom rádu.

Na posljedku obazire se na stanje žup. škol. nadzornika, koji su obterećeni pisarijom, te predlaže:

1. U svakoj občini, dotično svakom selu, neka se pastirstvo uredi zakonom.

Školski izostatci neizpričani neka se prijavljuju svake sedmice, i ako školu polaze djeca iz više polit. občina, odmah dotičnoj polit. občini, kao eksekutivnoj oblasti; mjest. šk. odbori neka bi se u tom slučaju prigodom tjedničkog viećanja o tom izvješćivali radi posredovanja zakonom im opredieljena.

2. Sgrade, školi sasvim neprikladne, neka se zatvore, prikladnije pako neka se po zakonu razprostranjuju i uredjuju, a novogradnje samo dozvolom visoke vlade izvadjaju.

Učila, zornoj obuci potrebna, da nigdje nemanjkaju.

3. Onim občinam, koje nemogu posve zadovoljiti zahtjevom škol. zakona, neka se pruži iz zemaljskih sredstva potrebita pripomoć; a gdje toga nije, neka ih više vlasti prisile, da se utjelove drugoj občini.

4. Školske blagajne i zaklade neka se čim prije oživotvore u smislu §. 30. i 33. škol. zakona, da se sve stvarne potrebe školske i uredno plaćanje učitelja podmirivati može.

5. Učiteljstvo treba, da se tielom i dušom žrtvuje svomu zvanju, predočujuć si slogu i kolegijalnost.

6. Mjestni šk. odbori imaju obavljati preduzetu dužnost po duhu školskoga zakona sa oduševljenjem.

7. Nikoja oblast nebi imala primati tužbe proti učiteljstvu radi prestupa u školi počinjena bez ikakovih podataka od dotičnih škol. oblasti.

Digitized by Google

8. Žup. šk. nadzornik neka bi se stavio u takav položaj, da se može više baviti nadzorom školâ, nego pisarijom u uredu.

U generalnoj debati iztaknu predsjednik važnost te teme, te obaziruć se na navedene u njoj obće protivštine napredka škole, preporuča tu temu specijalnoj debati.

Presv. gosp. župan Raizner govori za rezolucije, koje smatra shodnimi, nu upozoruje skupštinu na faktično stanje u mnogih občinah, kao što glede pastirstva, gdje neima pašâ, tako isto i glede škol. sgrada i blagajna, što se nemože mimoići. Mi se, veli, borimo za napredak škole, ali to će nam nastojanje naše biti samo onda uspješno, ako ga na obstojećih okolnostih snovali budemo.

S toga predlaže, da se kod prihvata pojedinih rezolucija u obzir uzme sadanje stanje pol. oblasti, naroda i škole.

Gosp. Vinković primjetne, da se voćarstvo uredjivanjem cjepiljnjaka podigne, te tim materijalno stanje naroda našega poboljša, što bi takodjer djelovalo na marljiviji polazak škole.

Gosp. Basarićek napominje kao uzrok slabomu polazku škole takodjer i zle puteve, te predlaže, da se k rezolucijam kao zadnja, primetne sliedeća:

„Neka se brinu nadležne pol. oblasti, da djeci omoguće polazak škole popravkom zlih puteva.“

Izvjestitelj pristaje na dopunjak te teme devetom rezolucijom predgovornika.

Skupština prihvati rezolucije sa dodatkom gosp. Basarička za specijalnu debatu, te prelazi na razpravu 1. rezolucije.

Gosp. Šimunović ima rieč, te shodnim predlaže, da se školski izostatci neposredno prijave polit. oblasti.

Gosp. Kolander: Školski izostatci neka se svakih 14 dana prijave mj. šk. nadzorničtvu, koje ima roditelje dotičnih učenika opomenuti blagim načinom, a kazniti istom onda, kada to nebi prudilo.

Predsjednik misli, da bi bilo shodno, kad bi se 1. rezolucija zamienila s drugom, koja bi u obće odgovarala zahtjevom množine predgovornika.

Za zamienu prvoj predlaže sliedeću rezoluciju: Nadležne šk. oblasti neka se svojski zauzimaju za redoviti polazak škole.

Presv. g. župan Raizner preporuča u govoru predsjednikovu preinaku.

Buduć se nitko više nejavi za rieč, predje predsjednik na glasovanje. U tom primi skupština izpravak predsjednikov, pa izpusti rezoluciju devetu, što ju je dodao g. Basarićek u smislu popravka puteva, jer je ista već u primitom izpravku predsjednikovu.

Drugoj rezoluciji primjetne g. Slivarić, da se rieč „zatvore“ zamieni sa riečmi „što prije zamiene svrsi shodnijimi“, jer je u duhu škol. zakona, da se čim više školâ ustroji, a ne da se obstojeće zatvaraju.

Gosp. Benkek predlaže, da se u školah, koje u razmjeru sa školskimi prostorijami odviše veliki broj djece polazi, uvede poldnevna obuka. 3. i 4. razred obučavao bi se tada prije podne, a 1. i 2. razr. poslie podne.

Digitized by Google

Predsjednik predlaže, da se iz rezolucije počam od rieči „uredjuju“, izpusti sve do kraja, i to s razloga, što to i same naredbe vis. kr. zem. vlade sadržavaju.

Prigodom glasovanja primljena bi druga rezolucija sa izpravci g. Slivarića i predsjednika, te glasi:

Sgrade za školu sasvim neprikladne neka se što prije zamiene svrsi shodnijimi, prikladnije pako neka se točno po zakonu razprostranjuju i uredjuju.

Prelazi se na 3. rezoluciju. Tu predsjednik predlaže, da se poslie rieči: „koje“, umetne „glede uzdržavanja svojih školskih sgrada“; a poslie rieči „pripomoć“, da se umetne „uslied §. 32. šk. zakona“.

Skupština primi rezoluciju sa izpravci predsjednika. Ona glasi:

Onim obćinam, koje glede uzdržavanja svojih školskih sgrada nemogu zahtjevom škol. zakona posve zadovoljiti, neka se pruži iz zemalj. sredstva potrebita pripomoć uslied §. 32. šk. zakona; a gdje toga nije, neka ih više oblasti prisile, da se drugoj obćini utjelove.

Rezolucije 4., 5. i 6. primljene su bez promjene, 7. pako bi izpuštena, a 8. primljena, te uvrštena na mjesto sedme.

Pošto bi tim razprava ove teme svršena, prelazi predsjednik po dnevnom redu na razpravu pitanja:

Budući je vrlo mučan posao za one učitelje, koji imaju po 4 razreda podučavati; s toga, kako bi se moglo toj poteškoći obzirom na postojeće okolnosti i ustanove novoga škol. zakona bar djelomice pripomoći?

Izvjestitelj g. učitelj Gjuro Benkek u Rači. (Sliedi.)

Opet svećenik i učitelj.

(Odgovor g. Niemčiću.)

(Dalje.)

Priznajem, da u modernoj pedagogiji imade kukolja, ali treba znati, da ga je bilo uviek, i možda najviše onda, kad su ju ravnali ljudi, kakovi ju sada osudjuju. Nekoji pedagogički demagogi nesačinjavaju moderne pedagogije, nego su višeputa uzrok ili povod, da se koja istina dublje iztraži, koje načelo temeljitije opredieli, koje pravilo točnije postavi. Vjetar neprekucne lipe, nego ju učvrsti. Što bi od nas bilo, da nas protivnici i napasti nesile na vječno bdenje, vježbanje, radnju i borbu? Ono što od stojeće vode! Nu naša radnja i borba mora imati sasvim drugi pravac i smjer, nego što ga ima kritika štovanoga moga protivnika.

Kazao sam već, da g. N. neima pravo, kad u školskoj emancipaciji nevidi drugoga uzroka, van modernu pedagogiju. Pedagogijski zahtjevi bili su samo jedan uzrok, koji sam ja veoma tiho naveo, rekši: „Ja sam živo osvjedočen, da se je napredna škola morala odlučiti od hierarhije itd.“

Digitized by Google

Ovdje imam sa štovanim protivnikom glavnoga posla, koj ću obaviti „sine ira et studio."

Ja sam rekao, da se emancipacija škole nebi smjela tako tumačiti, kao da je u podpunom smislu rieči škola od crkve razlučena, pak dosljedno i učiteljstvo od svećenstva.

Najprije moram konstatovati, da nisam imao na misli druge škole, van školu hrvatsku, niti drugoga šk. zakona, učiteljstva ni svećenstva, osim hrvatskoga.

Ja poznam veliku razliku medju hrvatskimi školskimi odnošaji i onimi u Cislajtaniji; poradi ovih imao sam u svoje vrieme čast stajati na sudu.

Tamo je kod stvaranja novoga školskoga zakona svećenstvo za svoje nedvojbene zasluge za školu dobilo u nagradu javno predbacivanje „Volksverdummung", „selbstsüchtige Zwecke" etc. Ovdje je bilo javno hvaljeno, zasluge službeno priznane.

Tamo se je čitav episkopat sa čitavim svećenstvom digao proti novomu šk. zakonu, a i većina narodâ je prosvjedovala, i što je odlučilo, bilo je to, da je apostolski stol zakon improbirao. Ovdje svemu tomu ni traga.

Tamo najveći optimisti vele o zakonu, da, premda je u njem mnogo dobra, ipak u cjelosti svojoj neodgovara ni crkvi ni narodom. Ovdje najljući pessimisti moraju priznati, da u cjelosti narodu koristi a crkvi neškodi, premda ima u njem više toga, što bi moglo bolje biti.

S toga sliedi očevidno, da svaki pošten čovjek mora o hrvatskom novom školstvu govoriti inače, nego li o cislajtanskom. A i učiteljske skupštine hrvatske i slovenske sasvim su drugoga duha i obraza nego li njemačke. Dočim ove zaudaraju po liberalnom dimu, naše svojim liberalnim duhom kršćanstva nigdje nepreziru. Da je članak „Svećenik i učitelj" pisan u Cislajtaniji, ili čak gdje god vani u Njemačkoj, moj kritik bi imao ponešto pravo, i ja ga mogu uvjeriti, da sam članakâ, kakov je njegov, već puno čitao pa i pisao. Nu sada opet k stvari.

Polag novoga škol. zakona nije pučka škola ni pučko učiteljstvo razlučeno od crkve, premda je razlučeno od hierarhije, to jest od jurisdikcije crkvene.

Škola nemora biti „Adnex ili Appendix" crkve, to nestoji ni u naravi škole ni u positivnoj naredbi božjoj. A u novoj školi ima crkva sav onaj upliv, koji zahtieva narav kršćanske škole i božanska misija crkve. Ergo:

Škola nemora biti konfesionalna, a bezkonfesionalna je mnogo shodnija i sposobnija, da pripomogne narodu k jedinosti vjere!

Bezkonfesionalnost nije bezvjerstvo, pa ni u školi se neuči vjera iz puke milosti, nego uprav polag zakona i dužnosti, i to po nikom drugom no baš po svećenstvu. Ergo.

Da je crkva i hierarhija stvar identična, to može kazati samo „peregrinus in Israel", koji nezna, da su načelo: „L' etat c' est moi" već davno odsudili svi slobodoumni i naobraženi narodi kao attentat i blasfemiju. Pak g. N. možda misli, da katoličanskoj religiji i crkvi čini bog zna koliku uslugu i čast, ako joj pripisuje ono, česa se stidi čitavo kršćanstvo! Ergo.

Da bez hierarhije neima crkve, to znadu i djeca u **novoj** pučkoj školi, a i to nije katoliku nepoznato, da, tko nije hierarhiji podložen, taj crkve neposluša. Ali zato hierarhija ipak nije drugo, van oblast i poglavarstvo crkve, pa nigdje nestoji, da ona mora biti oblast i poglavarstvo i svim samostalnim inštitutom, medju koje spada — par fait accompli — i škola. Ergo.

Da su Papiasi, Justini i bezbrojni katoličanski korifeji gradili i uzdržavali škole, to je liepo, ali da isti danas žive, oni bi doista istom revnosti i požrtvovnošću radili oko napredka moderne škole polag novoga škol. zakona, dočim moderni neprijatelji škole u njihovo doba nebi sagradili bili nijedne škole.

Digitized by Google

Kad bi svećenik Napredković „samo jedan list napried u kanonih i dekretih koncila tridentinskoga otvorio“, tumačio bi upitni kanon — in sensu accommodato — onako, kao što ga je i tumačio, neotvoriv jednoga lista napried, nego recitirajuć prije svoje ordinacije, sve kanone i dogmatičke dekrete tridentinske na izust kao Pater noster. Niti nebi pitao g. kritičara, smije li onaj passus „u crkvi“ naglasiti u svrhu, da oštrbi jedan nepotreban trn u domaćih školsko-crkvenih odnošajih, osvjedočen za stalno, da se i napram istoj dragoj majki svojoj crkvi slobodno posluži načela: „Quod mihi prodest (t. j. momu narodu) et tibi non obest teneris permittere.“

Glede „pogledanja u dogmatiku prije pisanja člančića“ neka se g. kritičar slobodno umiri, i da se u buduće sličnih utvora i sličnoga „Don Quixotskoga“ jurišanja okani, neka ozbiljno pročita i prouči logiku, a svietlom logike neka repasira traktat „de ecclesiae.“

Jer što on piše o crkvi i hierarhiji, vrlo slabo dokazuje, da o tih stvarih zna nešto više, nego što je izvolio dosuditi meni. Izreka bar: „Crkva je zavod i občina“ takova je definicija, kakove neodobrava nijedna logika, a sve, što iz ove šepave definicije izvodi, spodobnije je forciranomu rječkanju, nego li razpravi jasna mu themata, sve kao: „Verba voces praeterea nihil.“

(Sliedi.)

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Učiteljski izpit započeo je na kr. zem. preparandijah 10. o. m., te mu se podvrglo 6 redovitih slušatelja III. tečaja kralj. mužke preparandije. 4 privatista i 1 privatistica. Ob uspjehu javiti ćemo napose. Za sada priobćujemo samo radnje, koje je kr. zemalj. vladin povjerenik vel. gosp. školski savjetnik Janko Jurković opredielio za pismeni izpit: I. *a)* „Razjasnite, kako se najbolje tumači u III. razredu pojam ob imenih občih i vlastitih; nadalje tumačite temeljito pojam o pojmovnih imenih u IV. razredu. *b)* Što je pitanje, koja svojstva valja da ima dobro pitanje; kako valja učitelju postupati s raznimi odgovori učenika? II. *a)* Fizička i duševna kultura trojedne kraljevine. *b)* Dogodjaji u kraljevinah Ugarskoj i Hrvatskoj za vlade Leopolda I. *c)* Kako se mogu djeci jednostavnimi sredstvi n. p. čašom ili inom shodnom staklenom posudom, naprstnjakom, mjehurom itd. razjasniti zakoni o spojnosti, lamanju svjetla, da je zrak težak, pruživ, nepronicav te da se toplinom steže i razteže? III. *a)* Koju vrst računa zovemo razmjerom, po čem se pozna izpravnost razmjera, kako se dobije vanjski, kako nutarnji nepoznati član razmjera? *b)* Trgovac plati za robu, kod koje mu se 131·2 for. popusti, 9708·8 for.; koliko % iznosi popust? *c)* Kojimi se načini može proračunati ploština inosmjernjaka? — Ustmenomu izpitu, koji je započeo dne 12. o. m., prisustvovao je od strane vis. kr, zem. vlade pogl. g. žup. školski nadzornik Ivan Filipović, kao zamjenik vladinoga povjerenika, a od strane preč. nadbisk. duh. stola zagrebački kanonik preč. g. dr. Stjepan Vučetić.

— Novi dekreti. Sa svijuh strana pitaju učitelji, hoće li se na skoro podieliti novi dekreti, da mogu što prije dobiti željno očekivani povišak plaće. Mi nemožemo na takova pitanja odgovoriti, ali se nadamo, da će vis. vlada što prije zadovoljiti pravednoj želji učiteljstva, tim više, što je to i u interesu občina, kojim će se inače mnogo toga nagomilati, tako te neće moći odmah zadovoljiti svojoj dužnosti, — a onda će opet biti zamjere i tužakanja. — Napokon gubiva tim zatezanjem i mirovinska zaklada, ako ne na glavnici, koja će se svakako podpuno uplatiti, a to na kamatah, koji bi u to vrieme prirasli. Komu će pako to pasti na vrat nego zemlji, koja ima deficit pokriti. — Dakle nove dekrete, što prije to bolje! — „Qui cito dat, — bis dat.“ —

— Uzor dobrotvor škole i učiteljstva Vladoje Selinger, veletržac i gradjanin djakovački, koji je već višeput znamenitimi darovi obdario pojedine škole i učitelje svoga mjesta i okolice, podielio je i ove godine obilne nagrade učenikom obće pučke škole u Djakovu, i to najboljemu učeniku IV. razreda 20 for., III. razr. 15 for., II. razr. 10 for. i I. razr. 5 for. — Hvala mu u ime učiteljstva i mladeži hrvatske, a dao Bog, dielio još mnogo godina u sreći i zdravlju! —

— K hrv. ped. književnomu sboru pristupiše kao utemeljitelji: Škola u Gračacu, zatim gg. Budisavljević Priedoski, kr. podžupan Bučan, financ. povjerenik, dr. Fischer Mavro, Göszl Jakov, ravnatelj, Hondl Josip,

Digitized by Google

ljekarnik, Koprinski, učitelj. Mladjenović Josip, kr. kot. sudac, Riester Dragutin, knjigovodja štedionice, Spiller vitez Ernesto, kat. povjerenik i posjednik, svi u Rumi; Brnčić, učitelj u Putincih. Čoaš, učit. u Slankamenu, Kopiček Ivan i Wienerl Josip, učitelji u st. Pazovi; — kao podupirajući: Nikolajević Svetozar, odvjetnik u Rumi, Pintarić, učitelj u Kraljev-vrhu, Wölf Pavao, učitelj u Bedenici i Kirin Josip, učitelj u Marija Bistrici.

Razne viesti.

— Bečki savez za gimnastiku priredio je ove godine u više kotara gimnastičke kurze za one učitelje i učiteljice, koji moraju učiti gimnastiku u 1. i 2. razredu. Oni, koji su te kurze priredili, nisu štedili ni truda ni vremena. Svi učitelji i učiteljice zahvališe se srdačno gg. Leitneru i Klingsbiglu, a adresu zahvalnicu poslaše bečkomu gimnastičkomu savezu. Takovih bi težnja trebalo i našim učiteljem, koji moraju po novom šk. zakonu učiti gimnastiku, a nisu je sami nikad učili, osim nekolicine. — Što sam nisi učio, i što sám neznaš, u onom nemožeš ni drugoga podučiti.

— Tršćansko zastupstvo zaključilo je, kako „Laibacher Sckulzeitung“ priobćuje, razrediti sve gradske škole u osam razreda. Učitelji imali bi 900, 800 i 700 st. plaće, uz 150 st. stanarine. Najvišu plaću od 900 stot. uživali bi učitelji viših razreda. Učiteljice dobivat će 800, 700 i 600 st. plaće uz 150 st. stanarine. Škole tršćanskoga teritorija imadu se takodjer preustrojiti u peterorazredne. Učitelji imali bi 650 i 550 st. plaće, a učiteljice 550 i 450 st.

— Gradsko zastupstvo u Lipskom zaključilo je nedavno uzajmiti 9,000.000 maraka. Od tog zajma trebat će 2,000.000 maraka za gradnju 6 novih škola, a 1,000.000 maraka, da se nabavi i uredi botanički vrt.

— Švicarski učitelji držat će ove godine obću učiteljsku skupštinu mjeseca kolovoza u Bernu. Već je izabran odbor, koj se ima pobrinuti, da se skupština čim dostojnije obavi. Isti odbor ima sastaviti teme, koje će se razpravljati na skupštini.

— Bavarska vlada izdala je naredbu, kojom zabranjuje učiteljstvu obavljati službe, koje nedolikuju učiteljskomu zvanju. U toj naredbi navadjaju se sliedeće nedolikujuće službe: krčmarenje, sviranje za novac na plesovih i ostalih javnih mjestih, obavljati poslove svadbenih pozivača, službe pogrebne, pisarske službe kod odvjetnika, javnih bilježnika i oblasti.

— Zemaljsko školsko vieće u Koruškoj odredilo je, da se u periodičnih kot. učiteljskih sjednicah u buduće za dva razpravna pitanja, i to jedno obće pedagogičko-didaktičko, metodičko ili disciplinarno izvjestitelji istom u skupštini imadu izabrati ždriebom. Tako će se svaki učitelj morati pripraviti i razmišljati ob temah. Kotarska školska vieća ovlaštena su, da mogu pojedine skupštinske članove iz osobitih razloga oprostiti izvjestiteljstva.

— Pruski učitelji neće ipak zadobiti pasivnoga komunalnoga prava izbora, jer je zastupnička kuća primila predlog dotične komisije, koj to pravo nepriznaje svećenikom, crkvenim službenikom ni elementarnim učiteljem dotle, dokle su oslobodjeni od občinskih tereta. — Ostat će dakle sve pri starom dotle, dokle nebude izdan zakon o komunalnom porezu. A i onda ih mogu tobož velikodušno oprostiti, samo da nedodju do pas. izbornoga prava. — S toga je jur razaslan iz Berlina poziv na sve učitelje pruske, da nastoje nagovarati i raditi kod budućih izbora za one kandidate, koji će ih uz ostale obće interese i školske i učiteljske htjeti i umjeti svjestno i neustrašivo zastupati.

— U Njemačkoj se živo razpravlja o reformi njem. ortografije. Dotične razprave berlinske konferencije izdane su ove godine tiskom i to nalogom pruskoga nastavnoga ministarstva.

— „Slovenski učitelj“, glasilo učit. družtva za slovenski Štajer javlja, da su koruški rodoljubi naumili ljetos oko polovice kolovoza proslaviti spomen prerano umrvšega sloven. jezikoslovca i spisatelja Antuna Janežića, te mu na kuću u Rožnoj dolini, gdje je ugledao svietlo božje, staviti ploču spomenicu.

— Najpotrebitiji je predmet u slovenskoj školi po mnienju g. Gašperina (Obmann der Filiale des krain. Lehrervereines in Gurkfeld) „njemačka ortografija“. 22. lipnja t. g. razpravljano je sbilja to pitanje u učiteljskoj skupštini. Stavio je on to pitanje na prvo mjesto ovako: „Die deutsche Ortographie in slovenischen Schulen.“ „Slovenski učitelj“ pita, kad smo mi Slovenci čitali ma u kojem njemačkom listu „die slovenische Sprachlehre in deutschen Schulen!?“ Njemački je jezik fin, a slovenski prost i njemškutarom zazoran! — Neka ih, znamo kamo smjeraju ti licumjerci, tobožnji prijatelji i nosioci kulture.

— Isti list imade dopis iz Kranja, u kojem mu jedan od učitelja javlja, kako ondašnji ravnatelj ugied učitelja podkapa, nazivajuć ih „Holzknechti“. Valjda je i to kakav njemškutar! —

— Zastupstvo grada Beča prinosec vazda radostno za prosvjetne svrhe, dozvolilo je 600 st. za ovu i za svaku buduću godinu, da se uvedu pedagogijska putovanja na bečkom pedagogiju. — Gdje zastupstvo rado doprinaša za prosvjetne svrhe, tamo se mora opažati napredak. Takova spremnost zazorna je lih prijateljem tmine i gluposti, dočim iskrenim prijateljem takove viesti gode i duši i srdcu.

— Prijatelj djeci. Vlastnik jahališta u Beču g. Carré priredio je predstavu za svu školsku djecu bečkoga Leopoldstadta. Predstava bila je dakako skroz estetična, a mladež nadgledali su dotični učitelji. Veselju nebje ni kraja ni konca; mladež voli od vajkada

Digitized by Google

konje, skakanje i gimnastičke produkcije. Ali to nepriobćujemo kao kakav kuriosum, već s toga, nebi li se i kod nas tkogod našao, pa sgodnom prilikom mladeži našega glavnoga grada priredio kakovu zabavu, ma baš nebila u cirkusu. Ima za to često sgode, samo se onda valja sjetiti na to.

— Turci odpuštaju redomice kršć. učitelje bez milosrdja i bez svakoga dokaza. Dovoljna je puka sumnja; pak onda recite, da to nije po turski. To je doista turska ravnopravnost!

— Kako „Volksschule“ u 19. broju priobćuje, prestadoše podučavati 9. pr. m. svi srbski učitelji u Vršcu s toga, što im nije izplatio magistrat njihove plaće. Kad se je sakupila isti dan školska mladež, rekoše joj, da je škola zatvorena, i da neće dotle biti predavanja, dokle učitelji nedobe svoje plate. Svaki učenik dobio je pol arka, na kojem bje natiskano, da učitelji s praznim želudcem, dakle gladni, nemogu učiti. Školska komisija držala je sjednicu, to je zaključila, kako to „Werschetzer Zeitung“ priobćuje, da se svi učitelji odpuste! — Premda mi takav učiteljski strike nezagovaramo, to je ipak naše smjerno mnienje, da se neće učitelji baš natjecati za takovo mjesto, — makar bilo i u gradu.

— U glavnom gradu Ugarske htjedoše sve donekle gradski otci uvesti u školah ma bilo i silom, školske štedionice. Oni smatraju šk. štedionice važnim sredstvom, koje će izliečiti narodno-ekonomičku bolest i nevolju. Učitelji ondašnji prosvjedovali su u svoje vrieme proti takovu nasilju. Nu to sve nebi bilo koristilo, da nije ministarstvo izdalo naredbu, po kojoj se školske štedionice mogu samo preporučiti, a nipošto uvesti pod moraš. — Čudnovato je, da se svagdje nepitaju strukovnjaci za savjet i mnienje; pak se onda ono, proti čemu se izjave ili što zabace, neuvadja. O školskih štedionicah izrekli su svoje mnienje, pa se ipak na to obzir neuzimlje. Neki to hoće i silom uvesti, držeć se one stare, da je učiteljstvo i škola pučka u svem i svagdje iznimka. Na školskom i tobož — neznatnom polju — svatko je vještak, svatko je tu praktičan! — Bog zna, dotle će to trajati!? —

— To je ipak grozno! U Opavi je škola, u toj školi je neki učitelj, koga su sdušne i brižljive dušice opisale višim oblastim ovako: „taj vam je čovjek Čeh!“ Dokazi! Evo ih! Občina je sasvim tvrdo-češka, a taj učitelj sve javlja občini jezikom češkim. Ergo, to je grozno, to je strašno!

Kad je to dočuo zem. šk. nadziratelj, neki g. Zeynek, skokni bormeš u ono selo, pak udri po učitelju, kako li se usudjuje javljati jezikom češkim — občinarom češkim — razne dogadjaje učione svoje.

Isti zem. inspektor čudom se čudio pred okružnim inspektorom, kako je naime moguće, da kuca češka krvca u čovjeku, imena njemačkoga, a ne češkoga! U istinu, i danas jošte čitaju se ovakovi dogodjaji, kojimi se sve to većma dokazuje pomanjkanje pravoga uzgoja, prave prosvjete u moćnih inače osobnosti. —

— Nije moguće. A što? Sada smo gotovi. — — U Pragu je „ženska obrtnička zadruga češka“, o kojoj pišu i tudji listovi, da je ista zadruga u austro-ugarskoj monarkiji prva, koja razvija sile svoje orijaškimi koraci za dobro ženskoga spola. Ovu zadrugu uzdržavaju ponajviše blage rodoljubive ručice, uzdržava se znatno trudom i mukom svojom, pak ponekle i pripomoćju občine grada Praga.

Al je i druga takova zadruga postala za ovom češkom, naravski sasvim njemačkoga duha. Ovu podpomaže njemački duh, onu češki. Nesrećom, obadvie zadruge neimaju prilagodna stana, pak napinju sve sile, da takov steknu od starešinstva grada pražkoga. Ovih se dana raznielo, da se slavno starešinstvo priklonulo njemačkoj zadruzi; radi toga piše se u veliko i svom zviedljivošću ob uspjehu istih glasova.

Mi znamo samo toliko, da je zastupstvo grada Praga vjerni odsjev najvrućega osjećanja većine pučanstva pražkoga, pučanstva češkoga, pak smo uvjereni, da će u tom zadovoljiti što prije pravednoj želji zadruge, koja nosi dično ime: „Ženský vyrobní spolek český“ v-Praze.

Natječaji.

— Za učiteljicu rimokat. ili grčko-iztočne vjere u Erdeviku. Plaća 400 for., 6 hv. drva, stan i vrt.

Molbenice šalju se kr. nadzorničtvu za puč. škole u Vukovar do 15 kolovoza o. g.

— Za podučiteljicu rimokat. vjere u Iloku. Plaća 300 for., 8 hvati drva i stan odnosno stanarina.

Molbenice preko kr. nadzorničtva za pučke škole u Vukovaru do 15. kolovoza.

— Za učitelja i orguljaša u Kukojevcih. Plaća: 400 for., 8 hv. drva, stan i vrt, te u ime orguljanja 24 for.

Molbenice se šalju mjestn. škol. odboru u Kukojevce (pošta Erdevik) do 15. kolovoza o. g.

— Za učitelja i orguljaša u Sotu. Plaća: 400 for., stan, vrt i 6 hvati drva. Molbenice do 15. kolovoza o. g. mjest. škol. odboru u Sot (pošta Ilok).

— Za učitelja i orguljaša u Tompojevcih. Plaća: 400 for., 6 hvati drva, stan i vrt od pol jutra.

Molbenice do 15. kolovoza o. g. mj. šk. odboru u Tompojevce (pošta Sotin).

— Za učitelja rimokat. vjere u Bogdanovcih. Plaća: 400 for., 6 hv. drva zanj i školu, stan i vrt od pol jutra.

Molbenice do 15. kolovoza o. g. mj. škol. odboru u Bogdanovce (pošta Vukovar).

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 22. U Zagrebu, 1. kolovoza 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Tjelesna kazna u školi.

Razpravlja **Ljuboje Dlustuš.**

(Dalje.)

Pošto smo ovako čuli glas znamenitih i zaslužnih pedagoga, promotrimo stvar sami temeljito i svestrano.

Nemože o tom biti dvojbe, da rieč tjelesna kazna označuje čin protivan naravi ljudskoj, jer nikako nemože u srdcu nepokvarena čovjeka biti mjesta namjeri, da drugomu hotimice zadaje bol. Nu to se isto tako može reći i glede svih ostalih kazna, te ako bi se s toga razloga imala ukloniti tjelesna kazna, to bi se morale ukloniti i sve ostale.

Tako medjutim još nije usavršena uzgojna umjetnost, da bi mogla svoju zadaću vršiti bez kazne.

Prigovara se, da je ta kazna brutalna, i da se nikako neda svesti u sklad s načeli humanitarna uzgoja. Istina. Tući drugoga, to je brutalno; a batina i humanitarnost pojmovi su, koji se nedadu ni uzporedo, a nekmo li u zajednici i skladu pomisliti. Nu tim ipak nije dokazana neumjestnost tjelesne kazne u uzgoju. Bez dvojbe nož i život stoje u sličnoj opreci kao batina i humanitarnost, pa ipak nastaje kadšto nužda, te liečnik mora kakvu rak-ranu sa tiela čovječjega odstraniti nožem, da ukupni organizam spasi od propasti.

Da batina nije humanitarno sredstvo, to stoji, ali nije dokazano, da tjelesna kazna — dakako razborito upotriebljena — prieči, da se poluče humanitarne svrhe uzgoja.

Moglo bi se reći, da je to sredstvo neliepo, te po tom na uštrb estetičnomu uzgoju. Uz to da obostrano razdražuje, i uzgojitelja i pitomca.

I to je istina, ali još nije dovoljan dokaz, da valja odstraniti tjelesnu kaznu iz uzgoja.

Kud će gadniji liek od kinine, koja uz to, što je veoma gorka, još i uzbuni cjelokupno živčevlje! Liečnici su u tom složni, da kinina nedjeluje povoljno

Digitized by Google

na organizam tjelesni, ali ju ipak pridržavaju, jer je jedino sredstvo, kojim se dade liečiti groznica i još gdjekoja druga bolest. Momentani nepovoljni učini kinine kašnje prestanu, a što je važnije: vrati se zdravlje.

Navadja se proti tjelesnoj kazni i to, da nije pravo, ako tučemo djecu, gdje su bez dvojbe roditelji krivi, što su joj se tako duboko zavriežili griesi u dušu. To je bez dvojbe istina, da su velikom većinom samo roditelji krivi, ako valja tako drastičnimi sredstvi liečiti djecu, i da bi onom šibom, kojom udaraš diete, trebalo najprije dvaput toliko udaraca izbrojiti na ledjih otca mu ili majke; ali eno se Jeremija tuži na sama Boga, da djecu kara za ono, što su otcevi sagriešili. Ovaj razlog neima medjutim ni u pedagogiji osnova. Po pedagogijskoj nauci nije kazni motivom ideja pravičnosti, već namjera, da popravi pitomca.

Dakako, da kazna zato mora ipak biti tako udešena, da bar u očima djeteta odgovara ideji pravičnosti, i da nebudne pojmu pravičnosti na uštrb.

Pao je na petrinjskoj skupštini odličnim članom te skupštine izušćen prigovor, da je u Dalmaciji dokinuta tjelesna kazna, te bi to moglo biti zaprekom našemu ujedinjaju, ako se i kod nas nedokine. Meni se ovaj prigovor vidi posve idealnim, te mu se uz sve svoje mozganje nisam mogao dovinuti realnoj sadržini.

Još neki primjećuju, da u školi valja dokinuti šibu, jer su za odrasle dokinute batine. Ovaj bi razlog tek onda valjao, kada bi dotičnici najprije dokazali: 1. da izmedju odraslih i djece neima nikakove razlike; 2. da u školi isto takva kaznena sredstva preostaju iza šibe, kao kod odraslih iza batine. Najbolje će jim medjutim odgovoriti zlatna izreka Kehrova, vriedna, da ju uviek u pameti drži svaki učitelj i uzgojitelj: „Je freier die Formen des Lebens sind, desto strenger muss die öffentliche Erziehung sein.“

Samo jednim bi se načinom moglo dokazati, da tjelesnu kaznu valja ukloniti iz uzgoja, a to tim, kada bi se dokazalo, da je suvišna, i da se dade svaki put nadomjestiti drugimi sredstvi.

To pak do danas, bar u školskom uzgoju nije dokazano. Dokazanim ću to smatrati tek onda, kada budem iz ustiju koga učitelja čuo reći: „Ja sam proveo svoje učenike kroz četiri razreda, a nisam nijednoč upotriebio tjelesne kazne. Djeca su mi se marljivo učila, a poredak mi je u školi uviek bio uzoran. Ako je gdje što i valjalo popraviti, sretno sam to svakiput obavio drugimi sredstvi, i nijednoč nisam osjetio potrebe, da se latim tjelesne kazne.“

Ovakva izreka samo jednoga pučkoga učitelja, poslujućega u prilikah običnih u nas, morala bi se smatrati posve dovoljnim dokazom, da tjelesnu kaznu kao zaptneno školsko sredstvo valja dokinuti.

Nasuprot imamo do sele dokaza posve protivnih. Još nijedan pučki učitelj niti praktični, u svakdašnjih prilikah poslujući uzgojitelj nije tjelesnu kaznu našao suvišnom.

Digitized by Google

Pedagogijski ju uglednici, kako vidjesmo, skoro svi priznaju nuždnom. Zanimivo je pri tom razabrati, da joj nuždnost uvidjaju tim većma, čim većma posluju na polju praktičnoga uzgoja. Dočim ju Montaigne, koj osim svoje jedinice Leonore nije nijednoga djeteta uzgojio, Rousseau, koj se uzgojem u praksi u obće ni bavio nije, i Jean Paul, koj je takodjer uzgajao samo svoju vlastitu djecu, ili posve, ili skoro sasvim odsudjuju, pridržana je od samih filantropista, Salzmanna, Kampea i Trappa, koji su bar u načelu u obće bili proti kaznam, a uzgajali u svojih zavodih samo djecu iz boljih kuća. Najviše ju pako preporuča Komensky, koj se je bavio sa svakakvom djecom, te u uzgojnih prilikah, kakve su mu se upravo pružile. Mogli bi u istu svrhu uzporediti Dittesa s jedne, sa Kehrom i Richterom s druge strane, te bi došli do istoga rezultata.

U Njemačkoj, gdje se je školstvo najljepše razvilo, pridržali su šibu u školi. U Cislajtaniji ju izključiše iz škole.* Ali se u novije vrieme čuju glasovi, koji se tuže, da je tamo razkalašenost u školske mladeži preotela mah, i da ju je težko svladati. Pojavili su se već na više mjestah glasovi, koji zahtievaju, da se tjelesna kazna opet u školu povrati.

Usavršivanje pedagogijske znanosti medjutim samo po sebi išće, da se tako odiozna sredstva, kakvo je tjelesna kazna, učine suvišnimi. Uzgojna je znanost hvala Bogu u toliko već uspjela, da se danas tjelesna kazna i nemože smatrati uzgojnim sredstvom, po čem se racionalnim postupkom u istinu diete dade sasma liepo uzgojiti ne samo bez batine, već u obće bez oštrijih zaptnenih sredstva. Tjelesna je kazna danas samo sredstvom pedagogijske terapije.

Iz domaćega se uzgoja zato može odstraniti, jer si roditelji mogu udesiti prilike, kakve su jim nuždne za racionalan uzgoj.

Kad bi se dakle i u školi udesile sve prilike, kako jih išće racionalan uzgoj, vjerojatno je, da bi se i tamo ta kazna malo po malo mogla učiniti suvišnom.

Svakako bi to u školi bio teži posao, jer škola neima samo kao dom, da uzgaja i razvija, ona ima i mnoge da popravlja.

Ovo udešavanje uzgoju povoljnih prilika u školi iziskuje našu najveću pozornost.

I za uspješno djelovanje u školi, i da se uzgoje valjani državljani, hoće se u školi uzorna poredka i stroga zapta. Prvi dakako spada u područje potonjega.

Zapt se stvara i podržaje poukom, prietnjom i kaznom. Ali ima još jedno možno podupiralo zapta, a to je pietet, ono neizvjestno čuvstvo, koje čovjeka sili na smierno i tiho vladanje, a nezna ni sam, zašto. Uzme li se na um, da je pietet čin mašte; pomisli li se, da je mašta u djece, osobito u manje, od svih duševnih sposobnosti najjače razvita; uvaži li se, kako se po tom shodni spoljašni utisci silno dojimlju duše dječje: eto nam kazala, kojim da putem udarimo.

* Ali ne praktični učitelji ili uzgojitelji, već oni, koji školom upravljaju od zelena stola, — birokrate i parlamentarci. — Učitelji su splohom proti tomu protestirali u skupštinah i pedagogijskih listovih. Ur.

*

Digitized by Google

Smjesti školu u uglednoj, pače veličanstvenoj, ukusnoj sgradi; sobe neka su prostrane, visoke i svjetle; sa zida sivo oličena neka na diete, stupajuće u školu gleda prijazno oko Spasiteljevo i plemenito lice kraljevo; — na drugoj strani neka mu pogled zapne o ozbiljno oko banovo; sa svih strana neka mu prirodopisne slike i sbirke pripoviedaju o čudesih prirode, povjestne pako slike o slavi pradjedova; slike znamenitih muževa neka ga sjećaju na liepe posljedice marljivosti, plemenita srdca i jake volje; zemljovidi neka mu predočuju veličinu svieta i Stvoritelja njegova; svuda neka je uzorit red i isto takva čistoća, što će mu sve neodoljivom snagom dušu siliti, da se stavi s takvom okolinom u sklad; pa vjeruj, neće ti se dugo trebati mučiti, da si djecu privikneš poredku, dostojnu ponašanju i čistoći. Što još ipak bude preostalo od skvarena doma surovosti i nepočitanja, doskora će se odkloniti simpatetičnim putem: uviek ćeš u školu tiho stupati, tiho razgovarati, svaku stvar ticati i uzimati očevidnom opreznosti i nekom bojazni, da je neozlediš ili nezamažeš, pa ma ti prsti još tako čisti bili.

Najneznatiju nečistoću odstranit ćeš s mjesta, upravo nekim nemirom, a dodje li koj prljav, upozorit ćeš ga na nesklad, što ga je izveo izmedju sebe i ciele si okoline, pa ga odmah odpraviti u priredjenu za to sobicu (koju takodjer škola treba da ima, da se u njoj spremaju gornje haljine dječje, te gdje bi se smjestila i umivaonica) da se opere i očisti.

Klupe, bile po komgod sustavu, neka su ukusno izdjelane, liepo oličene, te tako udešene, da se u njih može s obijuh strana unići, te udobno sjediti, a da se nikada u jednu više njih nenamjesti od četvorice, kako neće ciela povorka morati izlaziti, kada koji iz sredine ili s kraja hoće da izadje.

Učiteljev stol, školska tabla i sve školske sprave neka su na podnožju, koje se sprednje strane prostire preko ciele škole, da djeca bez naprezanja mogu vidjeti, kada učitelj što pokazuje, ili koji djak kod table bud piše, bud računa.

Pitam, kakav bi tu morao biti učitelj, kakvi li djaci, kad bi mu u takvih prilikah još trebala šiba, da u školi održi tišinu, red i čistoću?

Do škole neka je ogromno, za svu školsku mladež dosta prostrano igralište, a odmah do njega ukusno (nemislim skupocjeno) udešeni nasadi, što će jih učenici i učenice djelomice i sami njegovati, pa će se djeca odista najradje baviti i zabavljati u blizini škole, a neće se kojekuda skitati i tražiti mjesta, gdje ju možda skvari zlo družtvo i zli primjeri, dočim će ljepota mjesta i blizina učiteljeva u svakom pogledu povoljno djelovati na njihovu ćud, te ju plemeniti. Učitelju neka je primjerenom materijalnom obskrbom obezbiedjena eksistencija, kako će moći vesele duše i vedra lica, a uz to vazda dobro pripravljen stupati medju djecu, te vršiti sveto si zvanje. Nehotice mi ovdje u pamet dolaze rieči Jeana Paula u §. 156. Levane, koje mi se ovdje baš umjestnim vidi navesti:

„Nitko nije veći mučitelj nego li onaj, koga sama muče, tako n. p. kaludjeri. Hoćeš li da plačem, veli Horac, plači najprije ti. A potonje može školnik.

Digitized by Google

Albrechtu Dūreru, koj je rado slikao, kako Isusa razapinju, nitko nebi bolje mogao sjediti modelom nego li školnici, imenito njemački (i oni hrvatski, koji su uvršteni u 3. i 4. plateżnu kategoriju. Op. p.), i ako je razapinjanje Isusovo sliedilo tek iza četiri godine naučanja, u nas je jedno s drugim spojeno. Englezka, koja podravnatelju daje godišnji dohodak od 6000 dolara, puno će teže polučiti, da na križ budu razapinjali oni, koji ga nose, — makar je tamo u svih školah šiba uzvišena do žezla i njihala — nego li takve zemlje, kao n. p. Pruska, gdje najveći dohodak učiteljev iznosi 250 talira. — —

Jedna će nam potežkoća ipak još uviek ostati, a to je, da odstranimo kod mnoge djece duboko zavrieženu duševnu tromost. Ovo će uviek ostati Akilovom petom škole, dok se nepopravi domaći uzgoj.

Samo najsilovitijimi sredstvi dade se često (a kadkad se baš ni neda) izćerati zlosretna lienost, koju su roditelji posijali bud vlastitim primjerom, bud zanemarivanjem svake, osobito duševne djelatnosti dječje.

Veli se: podučavaj zanimivo, da ti djeca obljube predmet, pa će dragovoljno naučiti tvoje zadatke.

Ovaj prigovor pušta iz vida narav dječju. Diete radi prema momentanomu dojmu. Ti pripoviedaš i razlažeš, pa ti srdce igra gledajuć, kako ti se učenikom kriese oči; vidiš da jih zanima, te si veliš: taj će mi zadatak za cielo svi naučiti. Pa koliko se put prevariš! Kolikoput ga jedna trećina nauči, a dvie ne! Nije isto tako zanimivo sjediti pa učiti nešto, kao slušati drugoga gdje pripovieda. Ili misliš li svojim zanimivim naučanjem polučiti, da diete došav kući, sve drugo baci na stran, pa sjedne učiti 1×1, ili nauku o djelujućoj i posvećujućoj milosti?

Zabranimo prije svega roditeljem odvraćati djecu od učenja i priečiti ju u tom kućnimi poslovi; neka nadalje roditelji budu dužni djecu šiljati i četvrtkom i u druge prazničke dane u školu, ako učitelj nadje nuždnim, da učenik u takav dan nadoknadi zanemareni zadatak, i to pod prietnjom stroge kazne, ako jim se dokaže, da u tom pogledu grieše, pa je učitelju u pola olakšan rad. — Dobro obskrbljena i shodno rukovodjena radionica mnogo će u tom pogledu biti od koristi.

Još jednu vrlo važnu! Učitelj neka je na učiteljištu dobro upućen u praktičnu psihologiju; neka se je vježbao u fizionomiki, u spoznavanju individualnosti, i u obće neka je u pedagogijskoj diagnozi vještak; — dajte sve, što eto rekoh, pa će tjelesna kazna kao zrela jabuka sama spasti sa debla uzgojne umjetnosti. (Konac.)

O staklu.

Napisao **Ferdo Gregurić.***

Koli nezahvalno je čovječanstvo prama nekim predmetom, što jih nekoč toli oduševljeno pozdravi! Propali su u ponor zaboravnosti, pa ako i ne sasvim,

* Ova je razprava čitana u sjednici „družtva hrvatskih tehnika“ u Beču.

Digitized by Google

a ono ih neznatnimi smatra; oni mu više nezaslužuju, da se na njih veća pozornost obrati, spali su s onog stepena ugleda, na kom nekad stajahu, — postadoše svagdanjimi. Koliko li puti nerinuste, štovani čitatelji, nogom prividno neznatan kamen, što no ga bjelutkom (Quarz) zovemo, a nepomislite, da taj neznatni kamen na godinu po prilici 90 milijuna forinti promiče; jer je bjelutak glavna sastavina stakla. Jest, staklo je danas nizko spalo, dočim se je moglo prije četiri stoljeća takmiti u vriednosti s najdražom kovinom.

Tko si danas glavu tare, ako mu zavidna ruka ob noć prozore polupa, ili ako nespretnoj ruci izpane staklena posuda na tla, te se na sto komada razpane? Istina, i danas će radi toga štedljiva gospodarica čitav dan biti zlovoljnom, nu šteta ipak nije tolika, kao u ono doba, kad su stakleni prozori ili posude vriedile čitava imanja. — Pa zašto je palo staklo u vriednosti tako nizko? Zato, jer je ono danas predmetom industrije, jer se danas u tvornicah za jednog dana priugotavlja više stakla, nego što ga je imao u starom vieku čitav sviet.

Kuda god okom krenemo, svud opažamo staklo. Koli je divno gledati, kada niz staklenih prozora zadnji traci zapadajućega sunca obsiplju čarobnom rumeni? Koli ugodno je zimi u toploj sobi sjediti kraj prozora, te promatrati padajuće snježne pahuljice, a svatko zna, koli zamamljiv je plod vinske lozice u staklenoj posudi! — Čim bi se danas ponosio naduti mladić, kad si nebi mogao očalima nos osedlati; čim bi danas u kazalištu jasno i dobro gledali uznosite prizore na pozorištu, kad nebi imali stakla; kako bi za krasne noći mogli bluditi onimi neizmjernimi prostorijami svemira, kad nebi imali dalekozora; gdje bi našli ključ vratima onoga velikoga nevidnoga svieta, kad nebi poznavali sitnozora; na kojem bi stepenu znanost, na kojem li ljudski um stajao, kad nebismo imali pri ruci sprava, kojim je staklo glavnim faktorom. Staklo dakle, ne samo da je razsvietlilo prvašnje tamne hramove, palače i priproste kolibice, već je ono dovelo čovjeka do prosvjete, ono ga postavi gospodarom naravi, za kojega je i stvoren.

Pitajmo lučbara, što je staklo? odgovorit će nam: „Staklo je smjesa od nekojih kremično kiselih soli, kao što su n. p. kremično kisela sodičina (Na O, Si O_3), — pepeličina (Ko, Si O_3), — kremično kiselo vapno (Ca O, Si O_3), — kromično kiseli olovov kis (Pb O Si O_3), s kojimi je kadšto pomješan kremično kiseli manganov (Mn_2 O_3, Si O_3), — željezov kis (Fe_2 O_3, Si O_3) itd.

Po tom bismo mogli lako uviditi, da je kremenikova kiselina (Kieselsäure Si O_3) glavna sastavina stakla.

Mogli bismo sad pitati lučbara, što je kremenikova kiselina? — Na to će nam odgovoriti: „kremenikova kiselina glavna je sastavina bjelutka i kremena“ (Feuerstein).

Pa kako je moguće od toli tvrda kamena uobličiti staklenine na tako razne načine? Kremen i bjelutak sami po sebi nedadu se doduše taliti, nu da uzmognemo od njih načiniti staklo, moramo ih ponajprije dobro zažariti, zatim studenom vodom politi i to s toga razloga, da se ta tvrda tvar lakše samelje.

Ako samljivenu bjelutku ili kremenu primiešamo pepeljika (Pottasche KO, CO_2), tad dobijemo kalijevo ili pepeličnato, ako sode (Na O, CO_2) ili glauberove

Digitized by Google

soli (Na O, SO_3), tad sodičnato staklo. Sad možemo bjelutak i kremen taliti i to u razmjerju, u kojem se ovi nalaze u smjesi; čim više kremenikove kiseline, tim se i smjesa sporije tali.

Da pojedine sastojine nisu kemičko čiste, razumieva se samo po sebi; jer mnogo bi truda i posla stajalo, da ih prije čistimo. Zato i nije čisto staklo, koje tako dobivamo; ono je zelenkasto, ako u smjesi imade željeza. Takovo je staklo najprostije; u posudah od takova stakla razašilje se kiselica. — Manganom postaje staklo crvenkastim; ako dakle u raztaljenu smjesu, u kojoj ima željeza, dodamo manganova kisca (Mn O), tad će nestati te zelene boje, i to već po fizikalnom zakonu o bojah, neobzirući se na kemičko djelovanje. Zelena bo boja protivna je crvenoj, a obe u razmjerju pomješane dadu bielu boju; dakle i zeleno staklo postat će bielim, ako mu dodamo mangova kisca. Mjesto njega rabi se često salitar (KO, NO_5) i sičanova kiselina (As O_5).

Razmjeri od sastojina smjese i način čišćenja stakla raznovrstni su kod raznih tvornica; nu to su samo gospodarove ili poslovodjine tajne. Razlog tomu moći je lako pogoditi. Naidje li koja tvornica pokusi ili slučajno tečajem vremena na razmjer pojedinih dielova smjese, po kojem se može dobiti čisto, svim zahtjevom odgovarajuće staklo, to će ista pronadjeno razmjerje bez sumnje smatrati tajnom, jer inače bi prestala svaka konkurencija.

U kemičkom pogledu razlikujemo olovnato staklo i staklo bez olova; što manje olova u staklu, tim je isto i manje vriedno.

Obzirom na čistoću i porabu razlikujemo više vrsti stakla; zeleno naime, polubielo i sasvim bielo, zatim kristalno, od kojega se prave brušeni predmeti, Flintovo za optičke sprave, te napokon staklo tako zvani „stras“, u kom imade najviše olova. Ovo posljednje je tako čisto i sjajno, da se rabi za patvorene dragulje.

Pogledom na porabu stakla, dieli se isto ponajprvo u dubko i plosnato, a svaka od ovih vrsti opet u prosto i brušeno. Od prosta dubka stakla prave se mnogovrstne posude, što ih rabimo svaki dan, a plosnato služi ponajprije za prozore i ogledala, zatim za pokrivanje krovova, a kadšto i za taracanje.

Početne su radnje za obe vrsti reć bi iste.

Pošto se je smjesa u peći raztalila, a staklar pronašao, da je shodna za porabu, čemu treba osobite vještine i izkustva, laćaju se radnici svoga posla.

Glavno orudje radnikovo jest staklarska surla (Glasmacherpfeife). To je ciev po prilici 2—4 stope duga; jedna trećina iste, i to ona, koju radnik u rukuh drži, jest od drveta; na taj dio cievi puše. Drugi je pako dio obično od željeza. Ovaj dio (kraj) uroni radnik u raztaljenu staklenu smjesu, pak pošto se je potrebita množina na njem uhvatila, puše u ciev krećuć njom vješto dotle, dok nestvori stanovita oblika. Ako radnik na taj način nemože dati predmetu potrebita oblika, stavi on taj dio cievi, na kojem se nalazi raztaljena smjesa, u kalup (model), te puše u nju kao obično. Kad je posuda već gotova, prave se ostali dielovi, kao n. p. držci na nekih čašah, peharih itd. A sad da vidimo, kako se pravi staklo za prozore. Pošto je masa na staklarskoj surli puhanjem

Digitized by Google

radnika postala šupljim valjkom, te pošto je radnik probušio dolnji kraj tog valjka, postavi ga na drvenu ili razgrijanu željeznu ploču. Da sad dobije plosnato staklo, netreba mu nego razrezati taj valjak duljinom; zato povuče u tom smjeru željeznom iglom, a preko toga zareza odmah mokrom spužvom, pak čim je to učinio, razpuknuti će se stakleni valjak; istim se načinom odrežu i obe druge strane takove plohe, pa evo ti gotova stakla za prozore.

Ovo staklo, kao i one razne posude, meću se odmah u razgrijanu peć, koje su otvori pozatvoreni tako, da može staklo malo po malo ohladnjeti; jer kad bi staklo brzo ohladnjelo, postalo bi krhkim poput bolognezkih bočica.

Fabrikacija staklenih cievi jest takodjer lahak posao radnikom. Grudu raztaljene smjese uzmu dvojica medju staklarske surle, pušu polako, odmičuć se ujedno jedan od drugoga; naravno da je tu kao i u obće kod fabrikacije stakla potrebita osobita vještina.

Staklene kruglje dadu se djelati na dva načina. Radnik jednostavno puše, kao i u gore navedenih slučajevih te ujedno kreće cievju u okrugu; raztaljena staklena smjesa dobiva na taj način sve više i više oblik kruglje. Mora li pako krugla biti prilično velika, tad radnik nemože istu toliko nadahnuti. Što čini dakle? Začepi jednostavno onaj kraj cievi, kojega je do sad u ustijuh držao, te nadnese na pol napuhnutu kruglu nad vatru. Zrak, nalazeći se u kruglji, ugrijati će se dosljedno i raztegnuti, a tim će naravno postati i kruglja većom; dakako, da i tuj mora radnik vješto kretati svojom cievju.

Druga osobita vrst jest brušeno staklo, a tuj valja osobito napomenuti brušenje plosnatog stakla za ogledala, zatim brušenje posuda, te napokon staklo za optičke sprave.

Pošto je plosnato staklo i posudje napravljeno načinom malo prvo razjašnjenim, tad nastaje drugi posao, naime brušenje.

Ovo obsiže brušenje u užem smislu, a za tim gladjenje ili poliranje.

Brušenje je samo po sebi prilično dugotrajan i tegotan posao. Bjelutak i ovdje igra veliku ulogu. Samliveni bjelutak prosije se naime kroz više raznih sita, a tim se dobiju i zrnca razne veličine; često se bjelutku primješa po koja druga vrst samlivena kamena a uviek i nešto vode. Brušenje počimlje grubom vrsti a okončaje najsitnijom. U drven okvir stavi se najgrubija vrst bjelutka, a ovaj se pokrije drvenom pločom, na koju radnik jednom rukom pritište, dočim drugom okvir po staklenoj ploči povlači. Izbrusi li radnik tom vrsti bjelutka čitavu staklenu ploču, počme istu radnju drugom finijom, a dovršuje najfinijom vrsti. Izbrušeno staklo sasma je tamno i neprozračno, pa zato se mora gladiti ili polirati; tomu pako služi obično tako zvani „Šmirgel“. Način poliranja jest isti kao i kod brušenja, samo što se mjesto nakvašivanja vodom često rabi ulje.

Za brušenje posude rabi se stroj, sličan onomu, kojim se lončari služe, a da se taj sastoji od okrugle, oko svoje osi vrteće se ploče, poznata je stvar.

Staklo za optičke sprave (u slici leće) bruse u kalupih, sličnih posudicam, što jih rabe risari za boje, s tom razlikom, da je dno kalupa izbočeno, za bru-

Digitized by Google

šenje konkavne staklene leće. Radnja je, akoprem dugotrajna, ipak iagana i samo mehanička, pak ju s toga obično obavljaju djeca.

Toliko o fabrikaciji stakla u obće. Najnovija iznašašća napomenuti ću na koncu, a sad predjimo na povjestnički razvitak obrta stakla. (Sliedi.)

Podžupanijske učiteljske skupštine.

I. Skupština belovarska.

(Dalje.)

Za da se omašan i preobsežan posao učiteljem, obučavajućim po 4 razreda, porazdieli ili djelomice olakoti, te tim sjegurniji uspjeh, a školi bolji napredak osjegura, predlaže izvjestitelj sliedeće rezolucije na prihvat:

1. Neka se spolovi školske mladeži, gdje su već razdieljeni, spoje u mješovite obće pučke škole, jer za oba je spola s malom razlikom jedna te ista osnova obuke. Tako će se gradivo, koje je natrpano naporu jedne učiteljske osobe razmjerno porazdieliti na dvie učiteljske sile.

2. Svaka občina, koja bi već sada obstojeću posebnu djevojačku školu i nadalje zadržati ili ako bi u buduće novu otvoriti željela, neka se obveže, da će na svakoj školi od razdieljenih spolovah školske mladeži uzdržavati po dvie učiteljske sile.

3. Neka se visoka vlada zamoli, da se jednorazredne škole, bar one, koje imadu više od 50 učenika, pretvore u dvorazredne škole posvuda, gdje bi to blagostanje puka ili druge financijalne okolnosti iole dopuštale.

4. Neka se ostale občine, kod kojih ove okolnosti još za sada nedopuštaju, da se na jednorazrednu školu uvedu dvie učiteljske sile, pozovu, da se pobrinu, kako bi im bilo moguće toj neuklonivoj potrebi što zadovoljiti u kraćem roku.

5. Neka se po mogućnosti na jednorazredne škole uvadjaju izkusni i najsposobniji mladji učitelji posve zdrava tjelesna organizma, dok se toj oskudici nepomogne, jer imade 4 puta toliko napora, koliko onaj na višerazrednoj školi.

G. Andrlić dobiv rieč, pobija 1. rezoluciju, jer je nedostatna, te pita: „što je u slučaju, ako je samo jedna učiteljska sila u mjestu?“

G. Kolander neslaže se sa mješanjem spolova, već voli, da se uvede poldanja obuka. S toga predlaže: „Gdje je veliki broj djece, tu bi bilo shodno, da se II., III. i IV. razred prije podne, a I. razred po podne obučava.

Gdja. Pećarka zagovara spajanje spolova, te mnije, da učiteljka može uzgajati i podučavati dječaka s istim uspjehom, kao i učitelj, te dopušta i mogućnost, da ista učitelja nadkrili u mnogoj struci, neizključujuć tu ni gospodarstvenu struku. Za primjer navadja majku u uzgajanju sina.

G. Šimunović zagovara spajanje spolovah.

G. Basaričck predlaže, da se spolovi spoje, te tuj da učiteljka obučava I. i II. razr., a učitelj III. i IV. razred.

G. Polić, real. učitelj, zagovara spajanje spolova, jer neuvidja, da bi isto štetonosno bilo po napredak u naucih ili po moralni uzgoj djece. Za primjer navadja mjestnu realku, na kojoj se takodjer podučavaju oba spola zajedno.

Digitized by Google

G. Kolander pobija gospodju Pećarku, svraćajuć se na primjere, gdje je sam imao mnogo putih priliku viditi, da učiteljka nije mogla uzdržati zapt medju dječaci. On neće da učiteljkam tim odriče sposobnosti, ali misli, da je sasma jasno, da će se njihova narav lagljе prilagoditi naravi djevojčica nego li dječaka. Uz to misli, da je predgovornica predaleko prešla, kada je uztvrdila, da će učiteljka dječaka isto tako kao i učitelj ako ne i bolje podučavati, u čem ju ni primjer uzgoja sina po majci nezagovara. Nije li stanje ženske i mužkoga u kući različito? Hoće li učiti majka sina orati, a otac kćerku kuhati? *

S toga se neslaže s tim, da učiteljka podučava dječake, već upozoruje skupštinu još jednom na svoj prijašnji predlog glede poldanje obuke, i to: II., III. i IV. razred prije podne, a I. razred po podne.

Predsjednik: 1. je rezolucija izvjestiteljeva jednostrana, jer se svraća samo na slučaj sa dvie učiteljske sile. Nu mi nesmijemo mimoići ni slučaja s jednom učiteljskom silom.

S toga mnijem, da se po mnenju predgovornika mjesto 1. rezolucije stave dvie druge. Prva od ovih, tičući se dvajuh učiteljskih sila, razdielila bi râd, po predlogu g. Basarička, medju učiteljku i učitelja, a drugom, obazirajuć se na jednu učiteljsku silu, uvadjala bi se, po predlogu g. Kolandra, poldanja obuka, nu tako, da se prije podne po dva i po podne po dva razreda podučavaju.

Po tom bi se imale mjesto 1. rezolucije staviti sliedeće dvie:

1. Neka se dječačke i djevojačke jednorazredne škole, gdje su već razdieljene, spoje tako, da I. i II. razred podučava učiteljka, po §. 22. šk. zakona, a III. i IV. razr. učitelj. Učitelj ima podučavati svu mužku djecu u gospodarstvu, a učiteljka žensku u kućanstvu.

2. U mjestih pako, gdje je samo jedna učiteljska sila, neka se obuka razdieli, i to tako, da se prije podne obučava III. i IV. razr., a po podne I. i II. razred.

Glasovanjem zaključeno bi, da se 1. rezolucija izpusti, a mjesto nje stave obe, predsjednikom predložene rezolucije.

Rezolucije izvjestiteljeve 2. i 3. primljene bi po skupštini jednoglasno, te uvrštene sliedom kao 3. i 4.

Izvjestiteljevu 4. rezoluciju izpusti skupština s razloga, što je glede jednorazredne škole u prvoj, a glede uvadjanja druge učiteljske sile u 4. primljenoj rezoluciji riešena.

Petoj rezoluciji primjeti g. Basaričeк, da se imadu rieči: „posve zdrava tjelesna organizma“, izpustiti kao suvišne.

G. Šimunović: Ako se učitelju zadaje veći i teži posao, neka mu se i više okriepe daje. (Odobravanje.)

Predsjednik, upozoriv skupštinu na slobodu kompetovanja i izbora učitelja predlaže, da se ova rezolucija sasma izpusti; na što i skupština pristane.

Tim bi razprava toga pitanja dovršena, te prihvaćene rezolucije pročitane.

* Oranje i kuhanje nije jedina zadaća uzgoju, pa ni obuci, Ur.

Digitized by Google

Predlozi pojedinih članova skupštinskih.

U dne 8. prije podne nastavljenoj sjednici dolaze, po dnevnom redu, na pretresivanje predlozi pojedinih članova skupštine.

I.

Gosp. V. Klemen, učitelj u gor. Jelenskoj, predstavi u liepom govoru živu sliku žalostnoga stanja u naroda našega, što se tiče knjige.

Motrimo mladež! Ona se bavi knjigom, te uči, dok je dužna školu polaziti. A kad školu ostavi? Tuj se onda i knjiga ostavlja. U školi se je diete usposobilo, da se može, kad školu ostavi, te domaćeg râda lati, sámo za isto dalje usavršivati čitanjem za njega pisanih i po njega koristnih knjiga. Ali žalibože riedki su roditelji u puka našega, koji bi koj novčić za knjigu sebi ili djetetu svomu žrtvovali.

A kakve su posljedice tomu? Naravno je, da će diete i ono, što je u školi naučilo, zaboraviti. O čem nas osvjedočuje žalostni razmjer nepismenih prigodom novačenja.

Nebi li tu škola ustrojenjem pučke škol. knjižnice pripomoći mogla?

Tuj bi na sastancih po blagdanih učitelji uz pripomoć revnih dušobrižnika tumačili koristne članke iz pojedinih časopisa, te pozajmljivali svojim občinarom koristne, za puk pisane knjige.

Tim bi se naš puk za svoj stališ naobrazio i u njega volja za knjigom pobudila.

S toga predlaže: 1. Da imade svaka občina, i to od buduće godine, kako se liepo kaže u šk. zakonu §. 95., pružiti barem svotu od 10 for. — ako više nije moguće — za koristne i poučne knjige za šk. knjižnicu. A osim toga da drži svaka za svoju školu: školski časopis „Napredak“, zatim gospodarstvene časopise „Pučki prijatelj“ i „Seoski gospodar“, kao što i zabavne „Smilje“ ili „Bršljan“ za djecu.

2. Da bi svaka občina uvrstila svoje škole u družtvo „sv. Jeronima“ i u družtvo „hrv. ped. knjiž. sbora“.

3. Da se u svakoj školskoj občini odmjeri komad zemljišta i da se šljivami zasadi, te bi se plod prodavao, a novci za nabavu knjiga upotrebili.

4. Da se od onih novaca, što se dobe iz globarine šk. nemarnjaka, trećina upotrebi za nabavu knjiga barem u prvih 5 godina.

5. Da svaki učitelj, koji umre neoženjen, ostavi svoje knjige dotičnoj školskoj knjižnici.

6. Da se po mogućnosti pritekne u pomoć dobrovoljnimi prinesci, bilo u novcu ili u knjigah.

Prigodom glasovanja primljene bi sve rezolucije jednoglasno, izuzam 4., koja bi izpuštena. S toga bi 5. i 6. rezolucija uvrštena kao 4. i 5.

II.

Gosp. Basariček nadoveže tomu: Neka se visoka kr. zem. vlada umoli, da se kod svake škole jedna soba za čuvanje školskih

Digitized by Google

učila, mapa, knjižnice i ostalih školskih stvarih opredieli. Kod onih škola, gdje je to moguće, neka se uvede odmah. U buduće pako ima se kod gradnja novih škola na napomenutu svrhu obzir uzeti.

Predlog taj prihvati skupština. (Konac.)

Opet svećenik i učitelj.

(Odgovor g. Niemčiću.)

(Dalje.)

Štovani protivnik odbija moju izreku: „Kao što svećenik neprestaje biti gradjanin, tako ni učitelj neprestaje biti kršćanin.“

Ako ju on odbija od sebe, neka mu bude; ja bo nikoga nesilim, da usvoji ma ikoju mojih izreka. Nu ovim odbijanjem nemože učiniti, da nebude istinita, ili da je u mojem članku neumjestna.

Opazke pako, kojimi ju odbija, i opet su suvišne i neumjestne i u pitanju bez logičnoga smisla.

Znam dobro, da niti svećenici niti učitelji nisu svi katolici, pošto su mnogi pravoslavni; a ni to nije tajna, da izmedju jednih kao i drugih jesu nekoji žalibože takovi, da krstu i crkvi baš nisu na čast.

Nu mojemu je člančiću smjer, koji ni sa proselitismom ni sa moraliziranjem neima posla.

Nemože mi se dakle predbacivati, da miešam učitelja i školu, i čudnovit je samo protivnik moj, koj svigdje vidi nešto, česa drugi nevide, a nevidi ono, što svi vide.

Neka g. N. dokaže, da učiteljstvo kao takovo baš mora odvisiti o hierarhiji, hoće li biti u crkvi; i da hierarhija baš mora imati jurisdikciju nad školom, ako ova neće biti proticrkvena.

Nije duh crkve bar katoličanske nikada kazao: Štogod nije hierarhiji bezuvjetno podvrženo, čim god svećenstvo absolutno nevlada — ono je proti crkvi ili bar izvan crkve.

Ako taj vjetar gdje god puše, tomu je izvor fumus clericalis, — al spiritus sacerdotalis prosvjeduje!

Svaki učitelj kao kršćanin podložan je u duhovnih stvarih hierarhiji, koja je pravom božanskim oblast i poglavarstvo crkve; nu kao učitelj nemora joj biti podložan u stvarih školskih, jer škola nije više nikakov adnex ili adpendix crkve, nego je kriepošću zakona i — par fait accompli — institut ili zavod za se i od crkvene jurisdikcije neodvisan.

Na isti način i svećenik kao gradjanin podložan je državnoj vladi i gradjanskomu zakonu a ne crkvi; kao svećenik pako nije podvržen zemaljskoj vladi, nego crkvi.

Kako su dakle svećenici i učitelj faktično i punim pravom sugradjani iste države, tako su i sučlanovi iste crkve.

Digitized by Google

Odtud sliedi ono, čemu je pisan članak „Svećenik i učitelj“, a to je, da tobožno razlučenje škole od crkve, koje u smislu hrvatskoga školskoga zakona nije ništa drugo, van emancipacija školstva i učiteljstva kao takova izpod jurisdikcije crkvene — nije nikakova zapreka iskrenomu prijateljstvu i složnosti medju hrvatskim svećenstvom i učiteljstvom.

Moj štovani kritičar žali, što ima posla sa svećenikom, koji je „osvjedočen, da se je napredna škola morala odlučiti od hierarhije i to zbog toga, jer prvo i pravo zvanje svećenstva jest dušobrižnost, a ovo je zvanje tako važno i težko, da ga je svećeniku dosta, i da isti nemože još drugomu isto tako važnomu i težkomu živjeti“.

„Dušobrižnost i školstvo — velim dalje — može vršiti i vrši jedna te ista crkva, al nikako nemora jedan te isti faktor u crkvi.“ —

Da vidimo, je li ove rieči sbilja „izdavaju toliko nezrelosti i neznanja“, koliko jim g. N. svojom već poznatom zrelošću i svojim znanjem pripisuje; — je li mi sbilja stvar, o kojoj imam svoje osvjedočenje, skroz nepoznata? — i je li sbilja krivo, da se razstavi dušobrižnost od školstva?

„Imati osvjedočenje o stvari, koja je skroz nepoznata“ — nije drugo van contradictio in terminis, kojoj se g. N. ugibati nezna.

Da ja pripisujem školstvu — valjda „tjelobrižnost“ — ta je izreka plod neozbiljnosti.

Kojim pravom pretvori g. N. moj akusativ školstvo (koje pripisujem učiteljstvu) u dativ školstvu, kojemu svojevoljno a na moj račun primisli tjelobrižnost?

I što razumieva on pod ovom tjelobrižnošću, koju uzporedjuje sa dušobrižnošću?

Tjelesni uzgoj sačinjava doduše jedan dio pedagogije i dosljedno školstva, al se nigdje nezove tjelobrižnost, niti nečini škole materialističnom.

Ja sumnjam, da g. N. ima jasan pojam o školstvu i o dušobrižnosti, o svećeničkom i učiteljskom zvanju; jer njegova kritika protivno dokazuje.

Da on ima jasne pojmove ob obojem, nebi mogao pripisivati školstvo svećeniku kao takovu, a još manje dušobrižnost učitelju!

Školsko pitanje samo je u onom smislu pitanje o spasu duša, u kojem je svemu na svietu pak i poljodjelstvu i istomu vojničtvu spas duša „finis ultimus“.

Neposrednom i izključivom zadaćom pako jest spas duša jedinoj dušobrižnosti, koja je dosljedno pravo zvanje svećeničko, dočim je školstvu neposrednom zadaćom uzgoj mladeži, koji uzgoj ima biti sám udešen prama čovječanskomu životu na zemlji i prama njegovu cilju, koji je spas.

Neka g. N. uzme u ruke koji mu drago pastoral, pak će se osvjedočiti, da sasvim krivo pripisuje dušobrižnost učiteljstvu.

I neka pročita kojugodj pedagogiju, pak će uviditi, da školstvo nije samo ono, što se pripisuje svećenstvu.

Digitized by Google

Dušobrižnost (duhovno pastirstvo, cura animarum) jest služba crkvena jure divino, koje nitko nemože valjano vršiti, ako nije svećenik — redjen crkvenim sakramentalnim redom i opunomoćen crkvenom jurisdikcijom: Officium divinum salvandi animas sacerdotibus committitur.

Znam, da se rieč božja imade propoviedati i da se otajstva božja imadu dieliti i mladeži, nu zato i priznajem školsku katekizaciju, koja nije samo obuka, nego i vježba, i kojoj je zadaćom religiozni i moralni uzgoj školske djece. (Sliedi.)

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanje. Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je namjestnoga učitelja c. k. male realke u Gospiću Gavru Markovca učiteljem matematičko-tehničke struke na višoj djevojačkoj školi u Karlovcu.

— Pošto su izpiti učiteljski na kr. preparandiji zagrebačkoj posve dovršeni, možemo javiti, da su od redovitih 6 pripravnika za učiteljstvo sposobnimi proglašena 4, i to jedan s odlikom, a jedan uz popravak iz jednoga predmeta. Ostali moraju izpit ponoviti. Od 5 privatista nadopunila su 4 izpit s dovoljnim uspjehom.

— Ovih dana obavljeni su izpiti i na ovdješnjoj gradskoj višoj djevojačkoj učioni, te je izpitu 8. razreda prisustvovao i sam preuzvišeni g. ban. — Na svršetku izjavi Njeg. preuzvišenost svoje zadovoljstvo i obodri učiteljstvo i mladež. — Naša viša djevojačka učiona stiče si uz sve neprijateljstvo priznanje domaćega i vanjskoga obćinstva.

— Na pučkoj školi u Hreljinu obavljen je dne 11. t. m. godišnji izpit, kojom prigodom bijahu nadareni najodličniji liepimi knjigami. Porazdieljeno je 35 komada, koj· su u tu svrhu poklonili gg. Gjuro Rožić-Piketčanin, posjednik kožarnice na Rieci i osobiti prijatelj školske mladeži, 8 kom; — Ivan Urpany, župnik hreljinski, 8 kom., i obćina hreljinska 19 komada. — Tamošnji učitelj zahvaljuje se u ime mladeži na rodoljubivom tom daru.

Razne viesti.

— Previšnji dar. Nj. Veličanstvo darovalo je mirovinskoj zakladi učiteljà u Linou 200 stot.

— Odbor organizacijonalni za ovogodišnju švajcarsku obću učiteljsku skupštinu sastavio je sliedeći program: 11. i 12. kolovoza biti će svečanosti. Odbor je učinio ugovor glede dvorane za razne švajcarske gimnastičke svečanosti. Biti će dvie specialne konferencije, i to jedna za primarne učitelje, druga za sekundarne i one srednjih škola. Specijalne konferencije biti će 11. kolovoza i to u isto vrieme; 11. kolovoza u 2 sata banket a u 4 tjelovježbene produkcije učenika. Glavna skupština biti će 12., a započimlje svagda točno u 8 sati u jutro. Razpravljat će se sliedeće pedagogijske teme: 1. U gl. skupštini: „švajcarski savezni ustav od god. 1874. i vjerozakonska obuka u pučkoj školi.“ Sekcija primarnih učitelja razpravljat će takodjer dva pitanja.

— Tjelovježba. Ovih praznika obdržavati će se naknadni učevni tečaji za tjelovježbu u glavnom gradu Ugarske, u vel. Varadinu i još u nekih gradovih, na koje će tečaje biti pozvani pučki učitelji. Neznamo, što je kod nas odlučila učiniti vis. zem. vlada, — ali bi svakako bilo potrebno, da se i naši pučki učitelji pozovu ovih praznika na takove tečaje. Tjelovježbu moraju po propisu i zakonu učiti, a nisu je ni sámi učili, jer nije bila za onda propisana. S toga bi jim se svakako morala pružati prilika, da se s tim novim učevnim predmetom upoznadu.

— Odlikovanje. U Monakovu slavio je Friderik Güll, učitelj i pjesnik, 40godišnjicu svoga službovanja. Tom sgodom podieljena mu je zlatna kolajna zaslužnoga reda bavarske krune, a gradsko zastupstvo zaključilo je nadariti ga sa 1500 maraka.

— U Draždjanih nastoje ondešnji učitelji, da se gradjanske škole podignu na deseterorazredne. Družtvo realnih učitelja, koje o tom najviše radi i takovu potrebu uvidja, predalo je jur u tom smislu molbu gradskomu zastupstvu.

— Učitelj kao ljećnik. Za najbolje djelo, koje o spomenutoj temi razpravlja, razpisalo je „družtvo za popularna djelca i knjižice“ dvie nagrade, svaku po 12 dukata. Jednu je dobio Ernest Zikero, praktični ljećnik, a drugu Franjo Jäger, učitelj dječačke škole u Beču.

— Zabavišta. 9 zabavišta „berlinskoga Fröbelova saveza“ polazilo je god. 1875. 497 djece. Najviše ih polazilo u svibnju, naime 566, a najmanje u srpnju, 402. Broj članova toga saveza takodjer se umnožao: unišlo god. 1875. 12240,84 marke, a izdalo 10040 maraka.

Digitized by Google

Gotovina iznosi 2380,80 maraka, a vaskoliki imetak 22730 maraka. — Družtvo imade 16 knjižnica, u kojih se nalazi 67.503 svezka, 4298 više od g. 1874. — 300 svezaka je odstranjeno, jer se nemogu više rabiti.

— Bečki učitelji nastoje već više godina o tom, da bi se samo prije podne podučavalo. U Berlinu takodjer o tom nastoje ondešnji učitelji. Neki od njih i polučiše već ono, za čim teže. Množtvo ih je predalo red nauka za ljetni semestar školskoj komisiji na odobrenje. Ova ih pako odobri i povrati bez svake primjetbe. Neima dvojbe, da će se to za kratko i drugdje uvesti; jer što je dozvoljeno učiteljem berlinskim, zašto da se to isto drugim zabranjuje. Nu čini se, da to nije po volji roditeljem, jer je umolilo u Frankfurtu na M. 700 obitelji, koje imadu 1436 djece provincijalni školski kolegium, da se to u buduće nedozvoli. Uslied te molbe sad se opet podučava prije i poslie podne, nu ne od 2—4, već od 3—5 sati. Iznimku čine ovaj put gimnazije.

— Ruska. U Ruskoj dolazila je na 3349 stanovnika jedna škola, a na 81 stanovnika jedan učenik. U Ruskoj dakle valja još više tisuća školâ podignuti i ustrojiti, da bude svekolika mladež imala koristi od obuke.

— Pošto nije mogla mladež u glavnom gradu Ugarske polaziti posljednje vrieme radi silne poplave škole više tjedana, to su mnogi školski odbori umolili magistrat, da se tekuća godina zaključi istom koncem kolovoza. Škol. praznici bi trajali samo mjesec dana, a tim bi se i ono, što je zanemareno, nadoknadilo. Magistrat na to dakako brže bolje pristao. Nu to nije pravo, jer su praznici vrieme odmora i za učenike i za učitelje. Za vrieme povodnje vladao je strah i trepet, a nije bilo vrieme odmora. Tomu pako nisu krivi ni učenici ni učitelji; zašto dakle da baš oni moraju kao pod kazan mjesec dana dulje podučavati. Nu varaju se, koji misle, da će mladež onda štogod naučiti. Ona će vazda misliti na praznike, biti će raztrešena i nepazljiva, te će vrlo malo zapamtiti i naučiti. — Sve u svoje vrieme!

— Nj. Veličanstvo car i kralj sankcionirao je zakon ob ustrojstvu zemaljskoga školskoga fonda u Štajerskoj i gornjoj Austriji, što su ga stvorili dotični sabori.

— Šlezki učitelji imati će ove godine 28., 29. i 30. kolovoza u Bielitzi petu obću učiteljsku skupštinu. Mjestni odbor nastoji o tom, da čim više gostova bude imalo badava stan. Izlet će biti u Wieliczku. Razpravljat će se o sliedećih temah: 1. Tjelesna kazna u pučkoj školi. 2. Razsudba raznih spisa za mladež. 3. Taksa, što ju učitelj plati prigodom namještenja, imala bi valjati za sve krunovine. — Vidimo dakle, da će i šlezki učitelji razpravljati o tjelesnoj kazni, pa nitko neveli, da je to pitanje razdražive naravi. Kod nas ima ljudi, kojim je sve razdražive, što nije po njihovoj ćudi.

— Francezki ministar nastave imenovao je savjetnikom šk. vieća ravnatelja normalnih škola Barzota. Apostol zabavištâ šk. savjetnik imenovan je sekretarom u ministarstvu nastave. Od 25.000 franaka, dobit će 4 učitelja, svaki po 5000 franaka, da posjete izložbu u Filadelfiji. — Francezki ministar nastave, Waddington, sakuplja dakle oko sebe učiteljestrukovnjake.

— Darovi. Nedavno umro je u Oberdöblingu trgovac Wilhelmo Czernohlawek, te oporučio uzgojnomu zavodu sliepaca 1000 st. — Lovro Schmid, načelnik u St. Gertraudu u Koruškoj, darovao je tamošnjoj školi 300 ciepova, te je i stolove, klupe, plotove i sve ograde dao načiniti svojim troškom. — Gospodja Terezija Kunstowny darovala je školi u Frainu u Moravskoj vrlo skupocjenu sbirku prirodnina. Svaki čas možeš čitati u njemačkih novinah, kako je ovdje ili ondje koj dobrotvor darovao štogod kojoj školi. — Kod nas žalibože nije tako, a dao Bog, te bi i mi mogli kadgod izviestiti svoje štov. čitatelje o sličnih darovih.

— Amerika. Najveća crkvena občina sjev. sjed. država je „Missouri synoda". Članovi te občine jesu svi „staro-luterani". Osim teologijskog seminara ima zavod za gluhonieme i seminar učiteljski u Addisonu. Taj je zavod internat te je uredjen po pruskom štilu, a s njim je spojena sjemeništna škola. U seminaru je sada petdeset semenarista, a preparandeum broji sedamdeset pitomaca. Svake godine odobre ih po prilici dvadeset za učitelje. Ima tu urodjenika, Hanoveranaca, Holsteinaca, Saksonaca, Švajcara itd. Kad je koje učit. mjesto izpražnjeno, onda izmedju odobrenih poziva občina jednoga tako nazvanim „Vokations-dekretom". U seminaru ima pet učiteljskih sila. Orguljati i englezki jezik mora skoro svaki da znade. Plaća učiteljska iznosi većinom 600 dolara, riedko 800—900 dolara na godinu; upravo dakle toliko, da mogu namirliti svagdanje potrebe. A drugo valjda ni netreba, jer učitelj nesmije da ima drugih potreba. Kako vidimo, neće ni u Amerlki učitelji obogatiti svojom izdašnom plaćom!

Podučavati je ondje igra, jer su učitelji dužni podučavati na tjedan samo 25 sati. — Prvi poglavari učiteljevi jesu predstojnik školski s dotičnim pastorom. Posljednji se većinom malo brini za školu. Iste občine malo se brinu za školske stvari, nu vrlo mnogo na to gledaju, da li je učitelj ćudoredan. Učiteljice namještaju samo iznimice s mjesečnom plaćom od 25 do 35 dolara. U nedjelju mora učitelj orguljati i rukovoditi koralno pjevanje. Učitelji se bore s dvostrukim elementom, s njemštinom i s engleštinom. Oba jezika mora učitelj da uči u školi. Na ulici čuti ćeš njemački, a promet i trgovina zahtieva englezki. Crkva zahtieva njemački, a trgovina englezki. Često se tuže roditelji, da im djeca nenauče dovoljno njemački, a drugi se opet tuže, da se u školi zanemaruje engleština. Učitelji drže redovito lokalne i distriktske skupštine, a sa

Digitized by Google

pastori svake godine synodalne skupštine. — Sjemeništni učiteljski kolegium izdaje školski časopis, koj izlazi svaki mjesec jedanput. — Osim toga izdaje jedan pastor synode list za mladež

Književnost.

— „Razvitak metoda u čitanju i pisanju". Napisao Ljudevit Modec, pr. ravnatelj kr. preparandija i vježbaonica. Preštampano iz ovogodišnjega izvještaja kr. preparandijâ i vježbaonica. Str. 25. Ciena 10 novč. Tko pošalje piscu naputnicom 12 novč., poslati će mu se u nakrstnici franco.

Ova je razprava namienjena u prvom redu učiteljskim pripravnikom i pripravnicam; nu pošto je u nas malo još ob tom predmetu pisano, jamačno će dobro doći i našim učiteljem i učiteljicam.

— „Mladice", razne pjesme mladeži našoj. Spjevao Ljudevit Varjačić. U Zagrebu. Nakladom knjižare Lav. Hartmana. Str. 136. Ciena 30 nov. — Gosp. je pisac sabrao svoje najljepše pjesmice, koje umije prilagoditi naravi i pojimanju dječjem, — s toga jih preporučamo kao shodnu nagradu djeci.

— „Kratak nauk o voćarstvu" preporučila je visoka kr. zemaljska vlada odpisom od 15. srpnja, br. 3281, pučkim učiteljem a imenito opetovnice polazećoj mladeži kao pomoćnu knjigu. Uslied ove preporuke snižena je djelcu ciena na 30 novč., da si ju mladež lasnije nabaviti može. Liepo vezana za nagrade stoji 40 novč.

Natječaji.

— Na pučkih učionah u Duboviku, Glogovici, gornjoj Bebrini, Klakaru, Kutah, Zadubragu, Sušnjevcih, Novom Topolju, Prnjavoru i Kupini c. k. kotara u Garčinu; u Retkovcih, Šiškovcih, Lazah, Slakovcih, Jankovcih, Podgradju, Novomselu i Otoku c. k. kotara u Vinkovcih; u Podgajcih i Soljanih c. k kot. Županja, pak na djevojačkih učionah u Nemcih i Soljanih imaju se popuniti mjesta učitelja odnosno učiteljka s godišnjom plaćom od 300 for., stanom u naravi i vrtom ili stanarinom od 100 for. na godinu. 12 metara drva za ogriev, s pravom na petgodišnji doplatak i na mirovinu zakonom školskim ustanovljenu.

Natjecatelji, odnosno natjecateljice imaju priposlati putem svoga poglavarstva molbenice svoje na dotični c. k. kotarski ured do 20. kolovoza o. g.

— Za učitelja na obćoj pučkoj školi u Žakanju, podžupanije karlovačke (pošta Netretić). Beriva: 350 st., poslužni paušal 15 st., nagrade za orguljanje 50 st., od zadušnice u župnoj crkvi po 52 i pol novč, u kapeli po 70 novč., stan, pol rali vrta, 6 hv. drva za školu a 6 za učitelja. Novo odobrena plaća iznosit će 400 stot.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 18. kolovoza t. g. mj. škol. odboru u Žakanju putem žup. škol. nadzorničtva.

— U mjestu Legradu, županije zaladske, izpražnjeno je mjesto učiteljice. S tom je službom skopčana godišnja plata od 300 for. a. vr., 4 hv. drva, slobodan stan i k tomu vrt. Imade takodjer nade još na 100 f. a. v. iz jedne fundacije.

Natjecateljice imadu znati hrvatski i njemački, a prednost imadu, koje k tomu znadu i magjarski.

Molbenice sa svjedočbami imadu se poslati do 20. kolovoza t. g. šk. odboru u Legrad.

Legrad, 12. srpnja 1876.

Matija Gadó,
župnik, ravnatelj i predsjednik
škol. odbora.

Na ubaviest.

„Smilje". Hrv. ped. književni sbor imade jošte u zalihi vezanih teč ja „Smilja".

Pošto će se na mnogih školah svršiti škol. godina tek mjeseca kolovoza, upozorujemo učitelje i obć. škol. odbore na ovo krasno djelce kao najcjeniju nagradnu knjižicu. — Jednostavno vezano stoji 60 novč., a ukusnije 70 novč. Naručbine neka se šalju „Upravi Smilja", Pivarska ulica br. 90 u Zagrebu.

Listovnica uredničtva.

G. J. H. u L. Vaš ćemo dopis uvrstiti, kad bude prostora. Oštrija smo mjesta morali izpustiti.

G. Lj. D. u R. Kako vidite, priobćismo odmah. I ostalo možete priposlati, da vidimo, je li za nas

G. Gj. G. u K. Takovih pabiraka nemožemo primiti. Mogli bismo povrieditи pravo autora.

G. J. G. u P. Dovršismo. Nebi li se za nastavak pobrinuli. Sad je vremena.

G. T. J. u Z. Lanjski tečaj „Napredka" možete dobiti uz obaljenu cienu od 3 for.

G. Ђ. u Z. Vašega dopisa neprimamo. jer smo uvjereni, da je cieli sviet osudio takovo šarlatanstvo. Tko sam sebe hvali, mala mu je ciena. Napokon valjan učitelj neuči za izpit, već za život.

☞ **Pošto „hrv. ped. književni sbor" nastoji o tom, da izda štatistički pregled našega školstva, to se ovim umoljavaju slavna ravnateljstva svih srednjih, gradjanskih, viših djevojačkih i obćih pučkih škola u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji, da bi istomu priposlala svoja „godišnja izviešća".**

„Upravlj. odbor".

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. sbor", uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 23. U Zagrebu, 10. kolovoza 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Cieua god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvo „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Tjelesna kazna u školi.

Razpravlja **Ljuboje Dlustuš.**

(Konac.)

Ali kako je u nas? Mi smo kao lječnik, koga dovedu k bolestniku bolujućemu od tifusa, da ga lieči; ali niti je u sobi čista zraka, niti ima valjane dvorbe, niti onemoglu tielu primjerene hrane. Lječnik će upotriebiti sve svoje znanje i najshodnije ljekove, ali bolestnika neće spasiti.

Škole su nam većinom dječje kasarne, a ne uzgojilišta; stiene prazne, zamazane; klupe neukusne, neudobne, dugačke, često — u. pr. u Rumi — pružene do zida; pa ako peti učenik u klupi hoće da izadje, ili mu je preko klupe skočiti, ili mora četa od četiri delije poput tjelesne straže pred njim uz štropot i na smutnju ostalih da izstupi; dvorišta su nam relativno tiesna, a ako i nisu, zašto da učitelj svoje kokoši i guske dade po djeci razganjati! U pogledu domaćega uzgoja vlada u obće najveće neznanje i nemar, djeca dolaze u školu razuzdana, zlobna, liena, duševno i tjelesno zapuštena itd.

Naša učiteljišta davala su nam samo vrlo oskudne obroke od nuždne podnke, a što je najvažnije, o praktičnoj pedagogiji, imenito pedagogijskoj diagnozi, jedva da je bilo ozbiljna razgovora.

Loše plaćeni učitelj dolazi u školu gotov mučenik, — s glavom punom težkih briga, kako će da živi, — raztrešen, zlovoljan itd.

Ali recimo, ako je svjestan svetoga si poziva, on se svlada. Izpituje, što je zadao da se nauče, pak se sgraža, kako jih je mali broj naučio zadatak. On jih ostavi do 12 sati u školi; ali djeca, umorena već duševnim naprezanjem za tri učevna sata, sada po gotovu, sve da i hoće, nemogu da nauče zadatak. Za kaznu ostavit će jih preko podne. Ali tako je bilo jučer, a slično mu se desilo i prekjučer; a on po naredbi mora da ostane s njimi poradi nadzora. Kojim se to pravom može tražiti od učitelja? Od kojega se još stališa zahtieva, da ni za vrieme objeda nesmije u krug mile si svo-

Digitized by Google

jadi, već da služ b uje i onda, dok drugi objeduju? Hoće li nadalje učitelj sa zatvorenimi učenici da posti? Ili će pred njimi objedovati, pa jim jadnikom podraživati hranila?

Učitelj si medjutim zna pomoći. „Idite vi djeco kući, sutra je četvrtak, pak ćete mi u 8 sati doći, te mi dotle naučeni zadatak izkazati. Ako ga nenaučite, a vi ćete sutra sjediti u školi, dok ga nenaučite.“ Dodje četvrtak, učitelj čeka: — djaka nijednoga. U petak pita: „Gdje vas je jučer bilo?“ A jedan će mu: „Molim, mene otac nije pustio u školu, morao sam za konji“, drugi je morao na oranje, treći je u kući morao pomagati.

Što sad? Da je učitelj dotične lienjake primjereno izprašio, kada već ni zatvor ni ništa pomoglo nije, pa da jim se je još zaprietio, da će tu operaciju ponoviti, ako bi još jednoč zanemarili dužnost, vjerojatno je, da bi bio uspjeo.

Pitam nadalje, što se može u školah, kakve su naše velikom većinom, tako dojmiti ćudi učenika, da budnu skloni poredku, te čednu i pristojnu vladanju. Važnost estetičnoga uzgoja po etični pušta se pri gradnji i posobljavanju naših škola posvema s vida; škole su takve, da se ni učitelju nemili u njih koraknuti, a nekmo li djetetu. Okolina tu neplemeni dječje mašte, već je se posve protivno dojimlje: što nam dakle preostaje, da djecu priljubimo poredku, te čednu i pristojnu ponašanju? Pouka o dužnosti? Diete do 9., 10. godine nezna što je dužnost, i nemože toga shvatiti, ono samo zna, što je: m o r a š. Poslie tek si budne svjestno, da mu nešto t r e b a činiti, a najviši je stepen, do koga mu se je dovinuti, da d r a g o v o l j n o vrši, što mu treba činiti, drugimi riečmi, da dužnost o b l j u b i. (Dittes oživlje ta tri stepena, koje valja proći razvoju, ponima za dužnost: m ü s s e n, s o l l e n, w o l l e n.) Ovaj zadnji stepen nastupa, kada nastupajućom dječačkom dobom razum iz dojakošnje klice razvije prve svoje stapke i listke, dakle 11.—12. godinom.

Ele, što tu preostaje drugo učitelju, nego zapoviedati, opominjati, prietiti — i kazniti? Koliko se put nadje nestašnik i zlobnik, koji se kod kuće nije privikao nikakvu baš redu ni zaptu, a koji se je uz to batinam i raznu zlostavljanju od ljutine i hira otčevih i majčinih privikao kao svakdanjemu hljebu? Nitko odanj nema mira, ni suučenici, ni psi, ni svjetina na ulici, ni ptičice u šumi. Sve mora da osjeti njegovu požudu za razorom. Što mu rekneš, na jedno uho udje, na drugo izadje: neda se riečmi osoliti kao ni jaje u loncu. Badava je već tolikoput stajao i u klupi i izvan klupe, uzalud si ga zatvarao do podne i preko podne. Tu po mom smiernom mnienju samo još može pomoći pošten obrok batina po receptu Kampea, Lockea i Salzmanna; takav obrok, o kakvom u domu otca svoga ni sanjao nije. Ja držim, da bi dva takva obroka bila posve dovoljna, da pustolova posve preobraze. Da zbilja: ta zaboravio sam na popravilnice. Ali tih još neimamo, a vrlo dvojim, da će popravilnice, što će se graditi poslie 10—20 godina, biti od kakve pomoći nevaljancem, koji nam d a n a s kuže školu. Kaže doduše zakon, da se diete od roditelja nesposobnih za uzgoj može uzeti, i predati drugomu komu na uzgajanje i pričuvak. Ova ustanova doduše liepo zuji, ali o uspjesih njom polučenih moći ćemo

Digitized by Google

tek onda koju reći, kad ju gdjegod izvedu. Za danas me samo muči znalič-nost: tko li će htjeti, da takvoj izgubljenoj ovčici ukaže djelo milosrdja, o kak-vom se u pomenutoj ustanovi govori, osobito još onda, ako se takvih ovčica nadje u nešto ovećem broju?

Mislim, da je iz svega toga jasno, da će se tek onda moći izključiti tje-lesna kazna iz škole, kada se u njoj udomi racionalan uzgoj, i da se taj tek onda može u školi udomiti, kada se pribave svi zanj nuždni uslovi, naime shodno udešena i obskrbljena škola i stroga stega nad roditelji. Dok pako svega toga nije, dotle ob izključku tjelesne kazne iz škole putem upravnim nemože biti govora.

Nisam okrutnik, i nemili mi se batina na tudjih ledjih kako ni na mojih rodjenih; volim humanitarnost, volim vidjeti vedro i veselo lice u djece; ali narod svoj najvolim, sretna mi je njegova budućnost vrhu svega! Volim vidjeti u školi i šibu, nego li razuzdanost, razkalašenost i nered, jer to znači za ra-stuću generaciju kada doraste: nemoralnost, anarkiju, neslogu.

Sviet nevoli novotarije, pa zato ni na našu novu školu nepogleda baš veli-kom pouzdanosti. Stanemo li iz te škole na vrat na nos goniti stara sredstva, prije nego li smo jih vrstni zamieniti novimi, lasno nam se može dogoditi, da s neuspjeha sviet izgubi vjeru u današnju školu, koja se je eto tek stavila na slabe još nožice, da prohoda.

Nemože voditi k dobru, kada se učitelju množe zadaće, stara sredstva, koja je imao pri ruci, kada mu je manje valjalo uraditi, oduzimlju, — a nova nedaju.

Svjetina školu više sudi po disciplini, kakva u njoj vlada, nego li po znanju, što ga djeca stiču; ele već iz samoga toga razloga valja da disciplini posvetimo svu našu skrb, i da se nepromišljeno neodričemo sredstva, kojimi ju možemo uzdržati.

Ako je u obće opasno eksperimentovanje, gdje rezultat nije posve izvje-stan, to nam se valja takvoga eksperimentovanja kloniti kano žive vatre, a sada baš najviše. Učiteljstvo neka si medjutim za dušu priveže, da tjelesnu kaznu, koliko se igda može, u školi učini suvišnom. Učitelj neka u tom traži čast i ponos, da mu broj tečajem godine obavljenih tjelesnih kazna budne što manji. Netreba ju krojiti, dok nismo, ne dvaput, već desetput mjerili. Tek kada ti hladni razbor nakon svestrana razmišljanja rekne: tu nepomaže više ništa, a vjerojatno je, da će šiba pomoći, onda udri. Dobro će zato biti, ako se tjelesna kazna upotriebi tek iza dogovora i privolom bilo ravnajućega učitelja, učitelj-skoga sbora ili mj. šk. nadzornika. Nemislim medjutim sniziti učitelja do ovr-šitelja presude bilo koga od navedenih faktora, čim bi ga zapala zadaća dosta slična prijašnjoj četničkoj ili pandurskoj. Shodan bi mi se vidio ovaj način. Po-što su izcrpljena kod kojega učenika sva sredstva i nije se polučio željeni uspjeh, te učitelj drži, da se tu valja latiti šibe, neka o tom izviesti gornje faktore uz molbu, da mu se dozvoli takva učenika u buduće tjelesnom kaznom navraćati na pravu stazu. Dobivena dozvola imala bi valjati za svaki budući slučaj, kada učitelj uzvidi shodnim upotriebiti tjelesnu kaznu.

Digitized by Google

Obavljena tjelesna kazna imala bi se kao i svaka druga kazna uz navod uzroka zabilježiti u posebnu knjigu (u Kehra Individuenbuch). Takva bi knjiga jasno ilustrovala koli disciplinu u školi, toli i sposobnost učiteljevu.

Iz svega, što ovdje rekoh, izvadjam ovo: „Tjelesna kazna ima i nadalje rabiti disciplinarnim sredstvom u školi, i to za zlobno zlostavljanje, nemoralno djelo i prkos odmah, a za često ponovljeni neposluh i lienost tek pošto su sva druga sredstva ostala bez uspjeha.“

„Učiteljstvo i učiteljišta imadu svako svojim putem nastojati, da tjelesnu kaznu u školi učine suvišnom.“

„Škole treba što prije udesiti i uresiti shodno zahtjevom estetičnoga uzgoja.“

„Roditelji nesmiju u ničem priečiti školskoga rada“.

„Uprava tek onda može bez opasnosti po disciplinu i napredak škole dokinuti tjelesnu kaznu, kada se izkustvom dokaže, da je suvišna.“

O staklu.

Napisao **Ferdo Gregurić.**

(Dalje.)

Najstarija je doba pogledom na staklo veoma nejasna; nezna se pravo, kojemu se narodu ima pripisati izum stakla. Obično se veli, da su Feničani jednoč slučajno, kuhajuć objed na pjeskovitu tlu, pronašli staklo; nu to govori samo priča.

Rieč „kelasa“, koja se još i danas u Indiji rabi, znači u sanskritu „sjajno“, a od tuda izvadjaju jezikoslovci njemačku rieč Glas; slično tomu nazivaju staklo i mnogi drugi narodi.

Ako uzmemo u obzir, da su Venećani u Indiji učili praviti ogledala, te ako razni narodi iz rieči „kelas“ izvadjaju naziv stakla, to bismo mogli zaključiti, da je pronadjeno staklo u Indiji.

Sydon i Tyrus, glavni gradovi starih Feničana, dovažahu mnogo stakla na svjetsko tržište. Od Feničana naučiše Egipćani praviti staklo, budući su s njimi najviše dolazili u doticaj. Da su Egipćani poznavali staklo već u prastaro doba, dokaz su tomu njihovi reljevi, kojimi su kitili svoje sgrade, kojimi su svoju obrtnost, svoje izume neizbrisivimi slovi za sve vjekove ubilježili. Na takovih reljevih, kojim ima preko 4000 godina, opažamo čovječji oblik sa staklarskom surlom u ustijuh. — Pošto su Rimljani Egipat osvojili, poprimiše osim nekojih običaja i pojedine grane obrta, te tako se upoznaše i sa fabrikacijom stakla. Već polovicom prvoga stoljeća p. I. imadjahu Rimljani tvornice stakla; nu oni poznavahu samo bojadisano staklo a rabljahu ga za ures svojih sgrada i za svoj vlastiti nakit, kao što to još danas nalazimo kod naroda, koji stoje na nizkom stepenu naobraženja.

Digitized by Google

Čisto, prozračno, plosnato staklo jest izum novijega vremena, pa zato i nenalazimo na egipatskih i rimskih sgradah staklenih prozora, već ploče od roga ili vezene tkanine. Kako li je u palačah Pharaona, kako li u onih rimskih kraljeva i careva izgledalo, kad neimahu prozračnih prozora? Pa da ustane sada koji od onih giganta, da stupi samo u priprostu kućicu kojega gradjanina, koli sjajnom bi mu se prikazala skromna sobica, a dvorane velikaša pričinile bi mu se kristalnom palačom boga Plutona. Samo stakleno posudje bijaše za ono doba od velike vriednosti. Tako imaše car Neron posudu, koja je vriednošću nadmašivala sve ostale dragocjenosti njegova dvora; bila bo je procienjena na 900.000 for. po našem novcu.

Naravna je stvar, da, pošto Rimljani neimahu plosnata stakla, nisu imali ni staklenih ogledala, te krasotice rimskih patricija promatrahu svoja liepa lišca u srebrenih ogledalih. Koli bi one bile milostive, naklone i privržene prama onomu, koji bi jim bio mogao darovati po koje stakleno ogledalo, ma i srednje veličine!

Bojadisano, neprozračno staklo u pločah, kao što su danas najprostije vrsti, koje često rabimo za taracanje, rabilo se je u istu svrhu već i u ono doba. — Rimski umjetnici ukrašivahu njim kupališta patricija, podove, dà, i stiene oblagahu plosnatim staklom, koje su lievanjem sgotavljali. Kolik ugled su tada staklari uživali, vidi se već otale, što su bili oprošteni od svakoga državnoga poreza.

Akoprem su Egipćani pravili mnogo staklenih stvari; akoprem je Sydon i Tyrus imao priličan broj tvornica stakla, ipak bijaše Grkom staklo još dugo vremena nepoznato.

Grmani se upoznaše ponajprije s rimskim staklom, te smatrahu razne staklene sitnjarije dugo vremene velikimi dragocjenostmi, kao što su otočani tihog oceana do nedavna veoma rado zamjenjivali zlato i drago kamenje za staklo.

Znamenito je to, da su Kinezi, taj veoma čudnovati narod, već dugo vremena, po prilici prije 2000 godina, poznavali staklo, te od njega umjeli praviti zvonca, sviralice, dà, i prozračno plosnato staklo, nu ipak su — što je uprav kinezki — svoje prozore kao i prije obljepljivali uljenom artijom.

Istom onda, kad se je počelo širiti kršćanstvo, te kad se je sve, što je bilo liepo i dragocjeno, rabilo za ures božjim hramovom, istom onda počelo se je staklo rabiti u svrhe, u koje ga još i danas ponajviše upotrebljujemo. Prozori hramova bijahu izprva zastrti skupocjenimi tkaninami, zatim umetahu u njih tako zvano Marijino staklo (Marienglas, neka vrst sumporno-kisela vapna ili sadre); nu sve to nedolikovaše božjemu hramu, buduć je sve to i bogatije kuće riesilo. Komadići bojadisana stakla, sastavljeni u jednu cjelinu, bili su prije ono, što su nam danas staklene ploče na prozorih, a kroz tu cjelinu prodiralo je svjetlo sunčano veoma slabo u otajstvenu tminu.

Kaludjeri nekojih manastira bijahu prvi, koji naidjoše na misao, da iz takova bojadisana stakla sastavljaju razne slike za ures prozora, kao što su i Rimljani od raznolikih kamenčića sastavljali tako zvane mozaike.

Digitized by Google

Tim bijaše učinjen prvi korak k slikarstvu na staklu, te naskoro bijahu ukrašeni skoro svi prozori nekojih manastira i crkava raznimi slikami iz stare i nove biblije s nadpisom na svakoj, što ista predstavlja. Mnogo takovih prozora održalo se i do danas.

Istom u 14. stoljeću počelo se je slikati na staklu, nu tko je prvi taj način izumio, sasma je nepoznato. Njemački redovnici razprostirahu tu umjetnost reć bi po čitavoj Evropi, ali ipak više u sjevernoj, budući su takovi prozori mnogo ljepše dolikovali gotskomu štilu, za ono doba običnomu načinu gradjenja.

U 16. stoljeću trudili su se umjetnici slikati na staklu onako, kako se slika uljenom bojom na platnu; nu pošto se o nemogućnosti toga uvjerili, počeše opet po starom načinu zažigati boje u staklo. Naskoro predje umjetnost slikati na staklu iz prvih ruku redovničkih u narod, koji je, reć bi, samo nastojao što više raznih boja ograničiti što manjim okvirom i to bez svakoga umjetničkoga smisla; to je pako već dovoljan razlog, da je to slikarstvo sve više i više gubilo cienu, te u 18. stoljeću pade skoro sasvim u zaboravnost. — Frank pronadje u Nürnbergu godine 1827. nešto bolji način slikanja na staklu. U koliko se je ta umjetnost do današnjeg doba usavršila, lako možemo uvidjeti, ako pogledamo krasno izradjene prozore hrama sv. Stjepana u Beču, kojimi si je Geyling, u toj struci umjetnik prvog reda, postavio vječit spomen.

Crkve su dakle bile prve sgrade sa staklenimi prozori. Svećenstvo pako zabranjivalo je dugo vremena slične prozore rabiti kod javnih sgrada, samo da se neumanji tim ugled božjemu hramu.

Velikimi znamenitostmi smatrale su se u 14. i 15. vieku nekoje sgrade u Baselu s prozori od stakla, mjesto običnih, naime artijom obljepljenih prozora.

U 15. vieku imao je u Francezkoj samo kraljevski dvor staklene prozore. Viećnica grada Züricha u Švicarskoj, sagradjena god. 1402., bijaše sva od drveta, a prozori joj suknom zastrti, koje istom poslie dugog vremena staklom zamieniše. Prozori englezkih plemićkih palaća bijahu vrbovimi šibicami prepleteni ili hrastovom korom zastrti. Istom koncem 14. stoljeća izumljeno je čisto plosnato staklo, koje se je moglo umetati u prozore; jer dosadanji stakleni prozori sastojali su od olovom spojenih komadića nečista, bojadisana stakla. U 15. stoljeću imao je neki englezki knez prozore od takova stakla, a kad je kud putovao, ponio bi uviek i prozore sa sobom, scieneć, da je samo u njegovoj neposrednoj blizini takovo blago sigurno. (Konac.)

Podžupanijske učiteljske skupštine.

I. Skupština belovarska.

(Konac.)

III. Gosp. Slivarić, učitelj u Križu, predlaže: Neka bi se visokoj vladi podnesla predstavka, da u slučaju potrebe dotične občine dadu učiteljem predujam, kojega on u stanovitih obrocih povratiti ima.

Digitized by Google

Skupština jednoglasno pristaje uz predlog g. Slivarića.

IV. Gosp. Basariček, učitelj u Bregih, predlaže: Neka se umoli vis. kr. zem. vlada, da bi u slučaju, gdje su u podžupanijskom sjedištu, u kojem se podžup. škol. odbor sastaje, samo dvie učiteljske sile, a da koja od njih nebi voljna bila učiteljstva shodno zastupati, odrediti izvoljela, da si može učiteljstvo izmedju vanjskih članova birati zastupnika u podžup. škol. odbor.

Predlog taj primljen bi po skupštini.

V. Gosp. Filjak, učitelj u Pitomači, predlaže: 1. Neka svaki učitelj svom silom nastoji, da postane članom „Zadruge".

2. Neka bi se ustrojio, ako ne u svakoj občini, a to barem u svakom kotaru, stalan odbor od tri do pet lica, koj bi i druge rodoljube poticao, da postanu članovi.

Ote predloge prihvati skupština.

VI. Gosp. Filjak predlaže dalje: 1. Svaki učitelj, koj častno to ime nosi, znade i sam, što mu je dužnost, da naime svagda i u svačem našemu narodu bud savjetom bud činom pomogne.

2. Najbolja bi bila prilika po nedjelah pri sastancih, gdje bi učitelj barem po jedan sat u kakvoj kulturnoj struci narod podučavao.

Stavljene predloge prihvati skupština.

VII. Gosp. Topolčić predlaže sliedeće: 1. Ima se umoliti visoka kr. zem. vlada, da se pripadci za mirovinsku zakladu izplate u 20 mjesečnih obroka.

2. Da se prigodom smrti učitelja pruži njegovoj supruzi posmrtnina u iznosu tromjesečne plaće. Isto valja i za učiteljke i učitelje, bili oženjeni ili neoženjeni.

Oba predloga primi skupština jednoglasno.

VIII. Gosp. Benkek predlaže: Neka se umoli vis. kr. zem. vlada, da nijedna oblast nesmije učitelja sbog kakova mu drago prestupka u školi učinjena prije pozvati na odgovor, dok to nisu školske oblasti razvidjele.

Skupština prihvati taj predlog. Zagovarao ga je g. Kolander, predpostavljajuć, da će taj zaključak občuvati učitelje od možebitnih neprilika ili surovosti. Za primjer navadja slučaj, što ga je letošnji „Obzor" donio, u kojem je bilježnik učitelja oružnici selom do ureda dao pratiti i uz to ga surovimi riečmi grdio.

IX. Gosp. Gjuro Benkek izvješćuje skupštinu o rádu posebna, u predskupštini odredjena odbora u smislu razprave glede shodnijih mjesta za sastanak učiteljski u buduće u ovoj županiji.

Pitanje, koje je imao odbor razpravljati, glasi: Bi li se u buduće skupilo učiteljstvo na godišnji sastanak opet u Belovaru kao središtu županije, ili pako u svakoj podžupaniji naposeb i koja bi mjesta tomu najshodnija bila.

Digitized by Google

Odborov predlog, koj glasi: „U Belovaru, kao središtu čitave županije, najshodnije je i nadalje obdržavati učiteljske skupštine za obe podžupanije“, primi skupština jednoglasno.

X. Gosp. Nikola Predavec, učitelj u Rači, predlaže skupštini sliedeće rezolucije na pretres:

1. Mjestni školski odbori neka bi kazne za nemarni polazak škole sami odmjerivali na temelju postojeće naredbe vis. kr. zem. vlade od 6. listop. 1875., br. 4613, a dotični roditelji ili zamjenici, ako bi bili nezadovoljni sa dosudom kazne pomenutoga odbora, mogli bi uložiti svoj utok najdulje u roku od 8 dana od obznane, da se okolišanjem prijava školskih absencija političkoj oblasti negubi vrieme, pa i pospješenje škol. napredka nezateže; — a dotične političke občine imale bi kazan izvesti.

2. Produžni učevni tečaji za učitelje (§. 101. šk. zakona), koji bi imali nadopuniti svoje usposobljenje, neka bi se obzirom na siromaštvo ove pokrajine, obdržavali o praznicih na nižoj realci u Belovaru, pod uvjetom, da se osnova za preparandije u nijednom smjeru nekrnji, pa da se što laglje taj cilj postigne, neka bi se nekim načinom ustrojilo izpitno povjerenstvo.

3. Pošto se je iz više glasila čitalo, da je vis. kr. zem. vlada neke pučke učitelje imenovala ravnajućimi, gdje u mjestu obstoje dvie ili više škola, to isto da bi se i u području belovarskoga kr. šk. nadzorničtva na skoro učinilo, pošto ovi baš imaju pristup u mjestni šk. odbor, te bi imali priliku kod istoga kao ravn. učitelji podavati izviešća ne samo o svojoj, nego i ob ostalih školah.

Od ovih trijuh rezolucija prva bi izpuštena s razloga, što je riešena u prvoj točki teme izvjestitelja g. I. Markovića i što se u naredbi vis. kr. zem. vlade „o polazku škole“ nalazi; ostale pako dvie primljene bi po skupštini.

XI. U predskupštini odredjen bi poseban odbor za razpravu pitanja: Ima li se u pučkoj školi podučavati u staroj i novoj mjeri zajedno i kojim načinom?

G. Bela Zadrović izvješćuje za odbor, te predlaže: „U 1., 2. i 3. razredu neupotrebljava se stara mjera, u 4. razr. pako samo kod takovih zadaća, gdje se pretvara nova mjera u staru ili obratno“, koj predlog i skupština jednoglasno primi.

XII. Predsjednik odredi, da se po dnevnom redu prelazi na izbor učitelja zastupnika u podžup. škol. odbore.

Glasovanjem izabrani bi u belovarski podžup. škol. odbor gg. Šimunović i Marković, oba učitelji u Bolovaru, a u križki podžup. šk. odbor gg. Slivarić i Filipović, učitelji u Križu.

XIII. Naredbom kr. zem. vlade od 14. travnja 1876., br. 1693, §. 7., odredjuje se, da se imadu u pojedinih podžupanijah obdržavati učit. sastanci.

S toga predlaže predsjednik, da se biraju odbori za svaku podžupaniju, kojim će biti zadaća priredjivati i uredjivati učiteljske sastanke. U slučaju zajedničkoga sastanka učiteljstva obijuh podžupanija imadu se ta dva odbora sporazumiti u rádu.

Digitized by Google

Na taj predlog izabere skupština u odbor za priredjivanje sastanaka podžupanije križke gg. Basarička, učitelja u Bregih; Kolandera, ravn. učitelja u gradu Ivaniću; Raca, rav. učit. u Kl. Ivaniću i Slivarića, učitelja u Križu.

U odbor podžupanije belovarske izabrana bijahu gg. Topolčić, ravn. učit. u Gjurgjevcu i Benkek, učit. u Rači, javnim glasovanjem; a gg. Marković i Šimuvić tajnim glasovanjem.

XIV. Gosp. Predavec predlaže: Pismene radnje školske mladeži, neka bi se odsele u svakoj budućoj učiteljskoj skupštini od svake pojedine škole cjelokupnomu učiteljstvu na pregled izložile, jer će se tim neko natjecanje medju učiteljstvom postići.

Skupština primi predlog g. Predavca.

Svršiv tim skupština gradivo opredieljeno po predskupštini i zadovoljiv zadaći svojoj, zahvali se predsjednik skupštinarom liepom riečju na pomnji i uztrajnosti, kojom su prisustvovali svim sjednicam, kao i na živahnosti te oduševljenju, kojom su sborovala. Zahvali se ujedno presv. g. vel. županu Raizneru na požrtvovnosti i neutrudivom nastojanju, kojom pripomaže podići školu na stepen, na kojem će moći svestrano odgovarati uzvišenoj si svrsi; zahvaljuje mu se na liepih savjetih i stalnoj zaštiti, koju svakom sgodom pruža učiteljstvu. Učiteljstvo poprati rieč sa oduševljenim „Živio“!

Zahvaljuje se takodjer učiteljem realke, koji nepožališe truda, da koli učestvovanjem kod sjednica, toli predavanji i izložbom učila ukrase sastanak. Isto tako zahvali izvjestiteljem na marljivosti i maru, kojim rješavahu preduzete si teme, te obodriv još jednom sveukupno učiteljstvo na uztrajan rad, proglasi skupštinu dovršenom.

Na to prosbori g. Kolander zahvalnicu od svega sakupljenoga učiteljstva pogl. g. Marijanu Vukoviću, predsjedniku, iztaknuv mu vrline koli u poučivanju podčinjenoga si učiteljstva, toli u neumornom nastojanju oko unapredjivanja školstva u nas. Srdačni ga višekratni „Živio!“ poprati.

Uroćiv na popodne 2 sata prijateljski sastanak razidje se skupština o podne.

Kroz ta tri dana, što je trajala skupština, zabaviše sliedeća gospoda skupštinu zanimivimi predavanji. Pogl. g. nadzornik M. Vuković: „O obliku zemlje i tumačenje zemaljske kruglje“. praktično predavanje; gosp. real. učitelj Polić: „Poviest učiteljica svieta“, crta iz svjetske poviesti; g. Zadrović: „Prirodoslovje u pučkoj školi“, praktično predavanje; g. Slivarić: „Poviest zorne obuke“; g. Vinković: „Gojenje voćaka“, poučno predavanje; g. Šimunović: „Zorna obuka u pučkoj školi“, praktično. Dne 7. po podne posjetilo je sakupljeno učiteljstvo izložbu učila na realci i prisustvovalo prirodoslovnomu predavanju i eksperimentovanju g. Kogulje.

Toliko o razpravah i predavanjih. A sada da motrimo zabavnu stran.

Već u predvečer skupštine počeše se sa svih krajevah učitelji sakupljati. Kuda li će nego k školi. Tuj ih je dočekalo malo i veliko, odlično i priprosto.

Digitized by Google

Stanovničtvom grada, koje je hrpimice pred školom vrvilo, vladao je neki življi duh, neki mar i učestvovanje. Škola bijaše nakićena cviećem i barjaci, a nad njenima vratima čitasmo na rad bodreći uzklik: „Dobro došli borioci narodnje svetinje na polju prosvjete!“ Isto tako bijaše barjaci nakićena realka i djevojačka škola.

Na trgu sakupi se školska mladež, koja je, pod pratnjom gg. Mazanka i Šimunovića, ugodnim sviranjem i veselim pjevanjem pozdravila i proslavila sastanak učitelja.

Istim veseljem, kojim su se učitelji na taj dan sastajali, istim su veseljem obćili sve sjedničke dane, te će svakomu od skupštinskih članova, a i našim gostovom g. Kvirinu Vidačiću, rav. učitelju u Križevcih i g. Stjepanu Potočiću, učitelju u Rovišću, sastanak taj ostati u ugodnoj uspomeni.

Treći dan po podne sastade se učiteljstvo u Vojnovićevu vrtu, pa da si stvori liepi spomenak prvog svog sastanka, dade se skupno slikati.

Po tom zasjede sve uza stol. Tu si čuo liepih riečih prosboriti, veselih pjesama izpjevati. Ali na žalost svih nije to dugo potrajalo. Najednom udri silni vjetar, tries za triesom potrese zemljom, a silna ploha stade lievati. Nekoji članovi, udaljeniji od Belovara, pojuriše svojim stanovom, da se spreme na put, a bliži strpaše se u kućicu, štono je u vrtu, te ondje sprovedoše kratke čase, odmjerene im jošte zajedničkom boravku, u liepoj prijateljskoj zabavi, koja će svakomu članu ostati nezaboravnom.

Na razstanku čuo si srdačnih „s bogom!“ — i željnih „do godine se vidili!“ I ja kličem: „dao Bog, te se do godine opet u toli mnogobrojnoj liepoj kiti sastanemo k zajedničkomu složnomu rádu!

Milan Rac,
perovodja.

Opet svećenik i učitelj.

(Odgovor g. Niemčiću.)

(Dalje.)

Školska je katekizacija diel školstva, a ne školstvo; nu ona je jošte više diel dušobrižnosti. Zato ju školski zakon pripisuje svećenstvu a ne učiteljstvu.

Ako i jest školska katekizacija (u cielom i podpunom svom smislu) najsvetiji i najvažniji diel školstva, nije ipak najobsežniji, a jošte manje sačinjava ona sama školstvo.

Školstvo, Officium educandi pueros, nije po sebi služba crkvena i nepripada svećenstvu niti jure naturali niti jure positivo divino. A što se tiče prava positivnoga čovječanskoga, po kojem je škola bila Appendix crkve — to svaki zna, da se ono može mienjati i da se zbilja mienja.

Nestoji dakle, što tvrdi g. N.: „Škola je zavod dušobrižni!“ — „Škola i crkva imadu jednu te istu svrhu!“ — „Učiteljstva prvo i pravo zvanje jest dušobrižnost!!“ — „Dušobrižnost i školstvo jesu pojmovi nerazdruživi!“ — „Svi školski zakoni slažu se u tom!!“

Gdje je g. N. crpio ove izreke, ovaj čudni metež pojmova? Nije li to tjerati svoje nazore ad absurdum?

Digitized by Google

Škola je zavod uzgoju mladeži, kao što je crkva zavod spasu duša.

Iz toga može svatko vidjeti, tko ima krivo, ja, koj razstavljam školstvo od dušobrižnosti, ili moj kritičar, koji mieša ove dvie po dpuno različne stvari?

Nije dakle meni „skroz nepoznata stvar, o kojoj sam osvjedočen“, nego je nepoznata momu kritičaru, pak zato nemože biti o njoj osvjedočen, niti uviditi temelj moga osvjedočenja.

Tko nevidi, da je dušobrižnost sbilja tako obsežna služba, da joj svećenstvo mora posvetiti sve svoje sile; i da je od druge strane i školstvo, kakovo je dandanas čovječanstvu potrebno, tako obsežno, da zahtieva cieli faktor za se, koj mu može sve svoje sile posvetiti; — onaj dakako nemože biti osvjedočen o tom, da se je napredna škola morala odlučiti od hierarhije, to jest, zakonom osloboditi od svećeničkoga nadzorničtva, te postaviti na svoje noge.

Nu gdje je ostao dokaz g. kritičara, da je moj izraz, napredna škola, nespretan?

Ona se stvar može zvati naprednom, kojoj je napredak zakonom zajamčen. Novoj hrvatskoj školi zajamčen je napredak novim školskim zakonom. Tko ga ozbiljno pročita i dobro prouči, mora uviditi odmah, da ga treba samo dosljedno vršiti i — dakako viribus unitis sve ostvariti, što propisuje — pak će biti za nekoliko godina najsjajniji progres pučke škole očevidan; dakle nova se škola može zvati naprednom. Moj izraz, napredna škola, nije po tom nespretan.

Znam, što znači francezki izraz „moderno“, i da toga nisam znao, otvorio bih „Manuel lexique“ pak bi se naučio: „École moderne c' est l' école actuelle.“ Nu uprav zato, što je sadašnje školstvo osnovano na temelju i načelih naprednih, može se moderna škola zvati škola napredna par excellence!

Iz toga pako, što ja sadašnju školu zovem naprednom, neima g. kritičar pravo tvrditi, da je po mojem sudu prijašnja morala biti nenaprednom. Po mojem sudu bila bi prijašnja danas nenaprednom, a u svoje vrieme mogla je odgovarati i odgovarala je napredku, kakav je tada bio poznat i moguć. Nu današnji je napredak drugi i zahtieva novu školu: Tempora mutantur s nami ili bez nas?! (Dalje.)

Dopisi.

Iz Podravine. „Riedko čuješ koju iz Podravine“, rieči su dopisnika iz Podravine u 14. broju ovogodišnjega „Napredka“.

Riedak je zaista taj dopis, ali prema svojoj riedkosti morao bi imati više smisla i istinitosti. To sam izjavio i g. dopisniku, upozoriv ga na neke krive tvrdnje, počem mi osbiljno obreče, da će svoje misli u budućem broju točnije protumačiti i razjasniti. Nu buduć on toga još učinio nije, laćam se sam pera, da suzbijem neke netemeljite tvrdnje toga dopisnika.

Digitized by Google

Prvo moram zanijekati, da su učitelji u Podravini od vajkada bili bolje plaćeni nego li zagorski, i da su uživali svi jednake plaće. Gosp. dopisnik nije dobro izpitao okolnosti zagorske, a za podravačke si je malo glavu razbijao. Ja poznam plaće zagorskih učitelja, jer sam jih uživao, a poznam sada jur 17 godina plaće podravačkih učitelja, ali nemogu pristati na tu tvrdnju. Ima u Zagorju učitelja, koji su si na dopuščeni način koju krajcaru prištedili, što bi u Podravini mogli učiniti samo na nečuveni način. Nu da bi ravna Podravina mogla bolje platiti svoje učitelje u nekih mjestih, nego li Zagorje, tomu neprigovaram.

Drugo. Velemožni g. podžupan predobro pozna okolnost i mogućnost Podravaca, a da bi mogao u prvi mah sbiljno predložiti, da se sve škole občine ludbrežke stave u II. razred. Ja sam bio tamo prisutan, gdje i g. dopisnik, ali toga nisam čuo. Ne da mu što od njegove slave oduzmem, koja mu u tom obziru u podpunoj mjeri pripada; ali da občina ima uzdržavati pet škola sa deset učitelja s gotovom plaćom od 3900 for. a. vr. — osim paušala, drvarije i inih školskih potrebština; pa da će taj trošak s kvinkvenali narasti do još veće svote, to je valjda vel. g. podžupan znao, te nije mogao sbiljno predložiti drugi razred, već ako je to učinio, to je samo specialiter izmamiti hotio občinsko mnienje, jer je obće podravačko mnienje dobro već prije proučio bio. Nu da ludbrežku školu uredi, kako najbolje može, a da drugim pomogne, u tom je svojim predlogom prodro, jer su ga u tom svjestni odbornici a na čelu g. Šafarić u velikoj većini podpomagali; a ne da učitelje razredjuje, kako to gosp. dopisnik naglasi, jer istini za volju moram mu primietiti, da su sbilja učitelje razredjivali, to bi ga njegovi vlastiti odbornici bili stavili u četvrti razred, jer su se već takovi glasovi orili po sobi; a to ne zato, što mu je samo 20 godina, već iz drugih obzira. —

Pa ako bi i stajalo to, što su ga uvrstili u III. plateżni razred sa 450 for. zato, što mu je samo 20 godina, a zašto su i riečkomu opredielili 450 for., komu je već preko 50 godina? Neka mi to g. dopisnik razjasni. Odovuda sliedi, da nisu učitelje razredjivali, već učione prema njihovim odnošajem.

Odtuda se takodjer jasno vidi, da je g. dopisnik namjeravao moju osobu takmiti i mene nekojim načinom poniziti, kao da nedolikujem mjestu, koje zastupam. A ja mu otvoreno kažem, a da se nehvališem, da sam na svom mjestu vjeran občemu dobru domovine, što može posvjedočiti moje poglavarstvo i mnogi vriedni članovi domovine, koji su kao učenici ili moji drugovi pod mojom upravom ovdje boravili. Svi mi čestitaju, samo jednomu, i to g. dopisniku nije po ćudi ludbrežka razredba. — Tim li se naplaća trud učitelja od strane učenika? Čemu ste nenavidni mojoj boljoj plaći? Mjesto da mi čestitate kao svomu dobromu učitelju, vi me nekim prezirom pratite? I vi ćete doživiti tako veliku plaću sa svojimi kvinkvenali, ako budete 25 godina valjano služili. Pa ako imadem veću plaću nego Vi, to me ide, jer sam put krčio današnjoj školi.

G. dopisnik dolazi na svoju školu, ali je zaboravio pribrojiti računarsko kretalo sa cielimi brojevi i slomci, česa ni ja neimam, pa mi ipak djeca poznadu

Digitized by Google

slomke. Manjkaju mu, kaže, zemljovidi, kojih ni ja nisam imao 12 godina svoga učiteljevanja, a ipak su djaci poznavali zemlju kao kruglju, i sve strane svieta. U Varaždinu dobio sam jednu kruglju od kugljane, prevrtao sam ju i na stalak naredjeni si postavio, narisao na njoj kako sam najbolje znao sve strane svieta i mora, pače velike rieke osobito u Evropi, a za stienu imao sam svakojakih malih zemljovida, što sam ih kojekuda iz knjiga znao iztrgnuti. To su bila moja pomagala, pak je išlo. Tako bi mogao i g. dopisnik u prosto vrieme učiniti. — Tim bi si malko dugo i samotno vrieme prikratio, i druge nepovoljnosti odbio, dok bi občina smogla, da i na njegovu učionu pogleda.* G. dopisnik hoće još jednu tablu, pitam ga, kamo bi ju namjestio?

Toliko g. dopisniku, a sad ću jednu veseliju:

U školsko-odborskoj sjednici dne 17. svibnja t. g. držanoj, kojoj je i opet predsjedao g. Šafarić kao mj. škol. nadzoznik, zaključeno je, da ludbrežka škola postane utemeljiteljni član ped. knjiž. sbora. Danas mi predadoše tu svotu, te ju radostno pošiljam. Zajedno se odbor izrazi, da će nastojati, da naskoro i škola sv. gjurgjanska takovim postane. Josip Herceg.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Ovih se dana predstavi učiteljski sbor kr. zemaljskih preparandija Nj. Preuzvišenosti g. banu Ivanu Mažuraniću, da mu preda izvještaj o svom prvogodišnjem rádu. Tom sgodom spomenu ravnatelj i neke nedostatke, koji zapreču pravi napredak i razvitak tih zavoda. Nj. Preuzvišenost primi učiteljski sbor veoma prijazno i milostivo, obećav, da će za razcvat kr. zem. preparandija učiniti sve, što je u današnjih prilikah moguće. Spomenuv nadalje želju, da kr. zem. preparandije budu i sbilja „obće" tako, te bi se na njih naobražavali učitelji i učiteljice iz ciele domovine bez razlike na vjeru. — Iza toga predstavi se učit. sbor presv. g. Muhiću, načelniku bogoštovja i nastave, koji ga takodjer primi ljubezno, uvjeravajuć, da se od kr. zem. preparandija nada najboljemu plodu, osobito kad se put prokrči i kolotečina utre. — Toli liepim dočekom Nj. Preuzvišenosti g. bana i presv. g. načelnika za bogoštovje i nastavu ohrabri se učiteljski sbor, uvjeren budući, da će pod okriljem tako brižne i rodoljubive vlade procvasti naše školstvo. —

— Izvještaj kralj. mužke i ženske preparandije i vježbaonica u Zagrebu koncem škol. godine 1875—76. Na čelu izvještaja je razprava pr. ravnatelja Ljudevita Modca o „razvitku metoda u čitanju i pisanju" — Na kr. preparandijah službovalo je osim ravnatelja 5 redovitih učitelja, 2 vjeroučitelja, 1 dodieljeni gimn. učitelj i 6 što pomoćnih učitelja, što učiteljica. Pošto su oba zavoda spojena u toliko, da imadu isto ravnateljstvo i učiteljski sbor, to se je postiglo, te je za svaku skoro struku namješten poseban učitelj, koji se po tom može cielom snagom odati svomu predmetu. — Kad se tim i nebi štogod prištedilo u novčanom pogledu, postiže se ta liepa svrha, da ćemo s vremenom imati i učitelja i učiteljica, koji će biti uzgojeni i naobraženi u jednom duhu, te po jednih načelih, odgovarajućih intencijam našega škol. zakona. — Mi mislimo, da se naša vlada može upravo ponositi tim, da joj je pošlo za rukom, te je mogla izvesti ono, što je kod drugih jošte „neizvediva želja". — Izvještaj žali, što su neke preparandijalne učevne sbirke manjkave i nepodpune, te se nada, da će vlada i tomu nedostatku doskočiti. Mi pako možemo pouzdano javiti, da je to vis. vlada jur i učinila, doznačiv za nabavu nekih učevnih sredstva do 500 f., a za knjižnicu 120 f. i to za ovu godinu. Na kr. mužkoj preparandiji obstojala su 3 tečaja, a na ženskoj za sada samo 2. I. tečaj mužke preparandije polazio je 21 pripravnik. Od ovih je 16 sposobno za prelaz u II. tečaj, a 5 uz popravak. II. tečaj polazilo jih je 15, od kojih je 13 sposobno, 1 nesposoban i 1 sposoban uz popravak za prelaz u III. tečaj. Od 6 pripravnika položili su 4 učiteljski izpit, 1 s odlikom, jedan uz popravak,

---

* Ako ste vi u ono doba, gdje se nije mnogo marilo za škole, morali tako kuburiti, to nesliedi odtud, da želje i zahtjevi g. dopisnika nisu opravdani. Ur.

Digitized by Google

a 2 moraju ponoviti izpit. — Na ženskoj preparandiji bijaše 14 pripravnica u I. a 4 u II. tečaju. Sve su proglašene sposobnimi za prelaz u više tečajeve. Svega bijaše 60 pripravnika i pripravnica.

Na kr. mužkoj vježbaonici službovahu 4 učitelja, a na ženskoj (gradskoj) 1 učiteljica i 3 namjestne učiteljice. Mužku vježbaonicu polazilo je 158 učenika, a žensku 158 učenica. Svega 316. — U praktičnom tečaju za učiteljstvo na gradjanskih školah bijaše koncem godine 8 kandidata.

— Izvješće o djevojačkih učionah u samostanu milosrdnica koncem šk. godine 1875—76. Ravnateljica je tim zavodom Ivana Krösbacher (!). Na preparandiji samoj djelovale su samo 2 učiteljice i 1 vjeroučitelj. Ostalo su učitelji i učiteljice, koji predaju i na drugom kojem zavodu. Svega su bile na tom zavodu 82 pripravnice i to 27 u I., 24 u II.a, 26 u II.b i 5 u III. tečaju. Koliko je od ovih sposobno za prelaz u više tečajeve, nemožemo navesti, jer se to u štatističkom pregledu nespominje. — U obće je cielo izvješće veoma manjkavo i nekom tajnom koprenom zastrto. Ljetopis tako ogromnih i na široko zasnovanih zavoda nesačinjava ni podpuna 24 redka. Ako je sav rad tih zavoda tako površan kao to izvješće, onda se njihovi prijatelji neimaju čemu radovati. — Svih 5 redovitih pripravnica odobreno je za učiteljstvo **s odlikom.** — Mi toga nebismo mogli razumjeti, kad nebi bila javna stvar, da je samostanska preparandija prkos-preparandija napram kralj. zem. preparandijam a skoro bi rekli i napram zakonu samom. Nu to je prava ironija na učiteljske izpite, i po tom će naša mladež, ako vis. vlada tomu na put nestane, cielu stvar pa i buduće svoje zvanje lakoumno shvaćati. I do sada su pripravnice u samostanskoj preparandiji polagale sjajne izpite, ali da sve bez iznimke polože učiteljski izpit — izpit zrelosti naime, iz svih predmeta, koji se tečajem triju godina predavaju na preparandiji, s odlikom; to je sbilja čudo, čudo nevidjeno u svoj Evropi. Tuže se u Njemačkoj i Cislajtaniji, gdje su druge prilike, nego li u nas, da se učevno gradivo, propisano za preparandije, nemože s uspjehom svršiti ni u 4 godine, Kehr dapače zahtieva 6 godina, — nu naše častne sestre dokazuju, da mogu i u 3 godine s najsjajnijim uspjehom svršiti ono, čemu po mnenju priznanih kapaciteta treba još jedanput toliko vremena. Ako je tomu tako, onda naši hrvatski, osobito krajiški učitelji netrebaju putovati u Njemačku, da vide uzornu uredbu i ustrojstvo tamošnjih škola; dapače možemo se nadati, da će naša Hrvatska privući Kehre i druge vještake, nebi li u samostanskoj preparandiji prisustvujuć izpitom i „**pred-izpitom**“ progledali, ili od „divnoga sjaja“ osliepili. Mi se nadamo, da će vis. kr. vlada takav postupak shodnim načinom zapriečiti, te u buduće za obe preparandije imenovati jednu komisiju, u koju se po smislu zakona može pozvati i po nekoliko vještaka. Inače neima jamstva, da se izpiti obavljaju jednako, i da se jednako strogo klasificira. —

Medju pripravnicami I. tečaja vidimo 4 sa zviezdicom obilježene pripravnice za ručni posao, koje tamo u istinu nespadaju, ali se navadjaju samo, da bude broj veći. Jedna je od njih i odobrena za učiteljicu ručnoga posla. Nu mi bismo rado znali, po kojem se je normalu taj izpit obavio; jer koliko nam je poznato, kod vis. kr. vlade radi se istom o tom, da se takav sastavi i izda. — Napokon ono, što pripravnica za učiteljstvo ručnoga posla čuje u I. tečaju, može biti za nju i premalo i premnogo. Iz pedagogije nije bo dovoljno, da uči samo nešto ob uzgoju u obće, — ili o teoriji pedagogije, nego je potrebno, da se što više uputi i u metodu u obće. — napose ručnoga posla. Na to se pako, koliko se sjećamo izjave neke učiteljice, bivše opatice, u 25. i 28. broju „Napredka“ od g. 1874., u samostanu jako malo pazi.

U svem je polazilo opatičke zavode bez preparandije 557 učenica. Od lani manje za 138. Dakle broj mladeži pada sve više i više, godinu za godinom. Možda s toga toliko naprezanje! —

— Godišnje izvješće gradske više djevojačke i obćih pučkih dječačkih učiona slob. i kr. gl. grada Zagreba koncem šk. godine 1875—6. — Na višoj djevojačkoj školi službovahu na višem odjelu uz pr. ravnatelja 2 redovita učitelja, 1 redovita učiteljica, 1 vjeroučitelj. 1 dodieljeni učitelj, 2 učiteljice ručnoga djela i 4 nuzučitelja. Na nižem odjelu službovahu 3 redovite i 1 namjestna učiteljica. — Viši odjel polazila je 141 učenica, — 62 više nego lani. Broj mladeži raste godimice. U svem je bilo na tom zavodu 325 učenica. Ako se to uzporedi s godinom 1864., gdje je bilo samo 113 učenica, to se mora priznati, da je to ogroman napredak. Osim više djevojačke škole stoje pod upravom grad. škol. nadzorničtva 3 obće dječačke pučke škole. na kojih službuju 3 rav. učitelja, 5 redovitih učitelja, 1 redoviti vjeroučitelj, 7 namjestnih učitelja i 2 namj. vjeroučitelja. Sve zavode grada Zagreba javne i privatn· polazilo je 2037 djece.

— K hrv. ped. književnomu sboru pristupiše kao podupirajući članovi p. n. gg. Ivan Maletić, župnik, Ernesto Janda. kotar. sudac, Kosta Nović, kot. pristav, Augustin Loborec, kapelan, Franjo Antolković, obć. sudac, Janko Tkalčić, trgovac i Stjepan Turjak, krojač. svi u sv. Ivanu preko pouzdanice družtva gdčne Amalije Bekove; — zatim Mijo Ilianić, Nikola Burja i Adam Matko, školski odbornici u Krašiću preko pouzdanika Ivana Milkovića, mjestn. škol. nadzornika u Krašiću.

— Na obćoj pučkoj školi u Vrbovskom obavljen je 28. srpnja o. g. izpit, a 3. kolovoza zaključna služba božja. Tom prigodom

Digitized by Google

bijahu nadareni najodličniji učenici liepimi knjigami. Porazdieljeno je 35 komada, što jih je u tu svrhu nabavio mjestni školski odbor. Dotični se učitelj radi toga zahvaljuje u ime nadarene mladeži.

— „Primorcu" pišu iz Dalmacije: „Poznato je i vašim čitateljem, kako ima Dalmacija jedino narodno učiteljište u Arbanasih kraj Zadra, i kako revni ravnatelj g. Stj. Buzolić nastoji iz svih sila, da podigne taj zavod; ali svuda ima zapreka i kod nadzorničtva i kod namjestničtva, kao i kod ministarstva u Beču. Povrh toga ocrnjuju ga i u dopisih samo zato, jer je narodan i pošten Hrvat. Sbirke su i sredstva slaba, te bi mnogo toga trebalo nabaviti: ali vlada neda podpore, kako drugim njemačkim i talijanskim zavodom. Sada i to hoće posebnom naredbom, da se njemački uči predmeti, a nezna se, čemu to narodnim učiteljem u Dalmaciji. Kad su propali s talijanštinom, kušaju s njemštinom." — To je sbilja žalostno, i doista svakoga će Hrvata zaboliti, kad čuje, da se takove zapreke stavljaju tomu zavodu, koji se je veoma liepo počeo razvijati, i o kom se je samo Nj. Veličanstvo prigodom svoga boravljenja u Dalmaciji pohvalno izrazilo.

— Izpiti za učiteljsku službu na gradjanskih školah obdržavati će se prema vis. naredbi od 30. stud. 1875, br. 5701, 2. i sliedećih dana mjeseca listopada o. g. Izpiti držati će se iz svih predmeta pismeno, ustmeno i napokon praktički.

Kandidati želeći se izpitu podvrći, treba da se pismenom molbenicom (50 nč. biljeg) najkašnje do 28. rujna kod podpisanoga predsjedničtva prijave. U molbenici treba da navedu: a) iz koje skupine predmeta (§. 8. vis. naredbe) žele izpit polagati; b) imadu u kratko opisati svoj život i tečaj svojega obrazovanja; c) priložiti svjedočbu, kojom se imadu izkazati, koje su nauke svršili, koje li izpite položili; d) jesu li već, gdje i koliko vremena kao učitelji služili; e) kandidati s gimnazija ili realka (§. 2. vis. nar.) imadu još priložiti svjedočbu o fizičkom zdravlju izdanu od lječnika u javnoj službi te napokon svjedočbu preparandije o praktičkom tečaju; f) kandidat, koji je literarnim radom svoju sposobnost pokazao, ima i svoj rad molbenici priložiti.

U Zagrebu, 1. kolovoza 1876.

Predsjedničtvo izpitnoga povjerenstva
(u sgradi kr. vel. realke.)
Josip Torbar.

Razne viesti.

— Učiteljsko družtvo „gradjanska škola u Beču" držalo je pr. mj. skupštinu, u kojoj je predsjednik s radošću javio, da je prvi broj časopisa „Gradjanska škola" izašao, pa ako svi znaci nevaraju, nadati se je obilnoj podpori. „Pa tko bi i branio interes gradjanskih učitelja", reče predsjednik; „zar pučka škola i njezini časopisi ili drugi listovi, primajuć kadkada onako iz milosti koj članak!" — Kako je vidjeti, razdielit će se ondešnje učiteljstvo u dva tabora, pa će svaki zasebice — razdruženo živjeti. — Mi se bojimo, da to nevodi k slogi; nesložna braća, propala kuća, veli poslovica. Toj neslogi veselit će se dakako neprijatelji, pa nastojat se njom u svoje vrieme i koristiti. —

— Istarski školski odbor umolio je školski odbor gorički, da neka izvoli i on o tom nastojati, kako bi se pripravljaonica u Kopru uredila prema narodnomu duhu. Njemština neka bi se stegnula u granice obligatnoga predmeta, jer je nemoguće mladićem pripraviti se za težko učiteljsko zvanje u trih jezicih. Od prieke je potrebe, da se učiteljište ili pripravljaonica u Gorici na tri odjela razdieli. Konačno pozivlje isti gorički odbor, da se neka o tom izjavi. Mi se nadamo, da će se gorički odbor najohotnije odazvati škol. odboru, i s njim složno u zajednici raditi. U to ime Bog pomogao! —

— 10. srpnja t. g. izgorjela je školska sgrada u Neumarku u Českoj: u Tulbingu je uslied silnog potresa pukao zid ondešnje šk. sgrade. U Fünfhausenu oštećena je takodjer školska sgrada, i u mnogih drugih mjestih oštećene su školske sgrade. Srećom nije nigdje nitko od učitelja ni učenika postradao.

Književnost.

— Ruski pedagogijski muzej postao uzorom ostalim prosvjetljenim narodom. Prošle godine bila je u Parizu strukovna medjunarodna izložba iz zemljopisne struke i pomoćnih srodnih znanosti. Učestvovale su sve veće prosvjetljene države. Rusi su zatekli i najvećma iznenadili ostale narode svojimi izložci. To je priznala i medjunarodna porota, koja je sastavljena od raznih članova raznih Rusom većinom neprijatnih država. — Kada je porota po drugi put pregledala podrobno ruski odjel, uvidila je, da se rus. ped. muzeju mora dati nova viša nagrada, jer medalja nije dovoljna za toli izvrstno izloženje i obučavanje. Kao posebnu zaslugu nad ostale priznaše i iztaknuše: sabiranje i sistemizacija učevnih kolekcija, skrb za proizvadjanje domaćih sredstava, te njihovo usavršenje i jeftinoću, razprostranjivanje znanja putem javnih lekcija i narodnih čitanja. — U govoru profesora Düpina, odobravanom cielom skupštinom, pokazivalo se je na djelovanje ruskoga muzeja kao na uzorni primjer za sve narode. Francezki list „Moniteur Universel" izreče: „Le musée (russe) Voit produire une véritable révolution dans les écoles françaises."

„Muzej ruski mora proizvesti pravi prevrat u školah francezkih". Veće netreba pohvale i priznanice. Tko bi se dosada bio usudio takovu predmnjevu izreći?! — Sve je pitalo za razloge, s kojih je Rusija mogla tiho i tako brzo preteći ostale države i narode, osobito

Digitized by Google

hvalisave Niemce. Na to se je u obće odgovaralo, da je Rusija, dok su ostale države ratovale, upotrebila to vrieme i sredstva te uporabila izkustva i ideje svoje i ostalih naroda, pa ih je oživotvorila. Kako je Francezom težko priznati, koji sebe i danas još drže za prvi narod, stojeći na čelu evrop.-američkoj civilizaciji, pa osobito da varvarom — Rusom priznaju prvenstvo, neuvidja svatko, kao i to, da su njemački odbornici u duši bili puni jada, videći, kako njim nepripade prvo i najveće odlikovanje, nego Rusom. To prizna, makar i nerado, najljući dušmanski list Slovenom — „Neue freie Presse“ u Beču. Medjunarodna komisija odredi za Rusiju povrh medalje posebno pismo (list) odlikovanja: La lettre de distinction.“

To je odlično i izvanredno pismo ljetos polovicom veljače odpremio u Petrograd predsjednik geograf izložbe i kongresa parižkoga g. Laroncière le Nourry, viceadmiral francezki, general-majoru Kobovskomu, predsjedniku rus. ped. muzeja. Pismo ovo vriedi, kako obrekosmo i uredničtvu „Vienca“, da se priobći. U prevodu glasi: „Pedagogički muzej u Petrogradu organizovao je u četiri godine za predavanje u vojeno-učevnih zavodih zornu kolekciju te je popularizovao najodličnije metode obuke. Oživotvorenje djela, koje ima jako veliku budućnost i koje odgovara podpunoma svojoj cieli, pronadje za dobro medjunarodna porota, da se nagradi po zaslugah izvanrednom nagradom. Tiskana djela, učevna sredstva, geografske karte, modeli predloženi kongresu od muzeja, sačinjavaju za izučanje geografije tako koristan materijal, da nebi u izložbenih pravilih opredieljene nagrade mogle pristajati muzeju (rus.). Dostavljajuć vam do znanja tu visoku ocjenu muzeja od strane porote (jury), imam čast poslati vam pismo odlikovanja (la lettre de distinctione)“ Sliede podpisi.

Ovomu se slavenskomu napredku mora svako slavensko rodoljubivo srdce radovati. Kako Rusi u računstvu, tako evo i u geografiji prednjače svojom praktičnošću. Opetujemo i ovom sgodom, da dobrih školskih knjiga danas više nesastavi, tko mimoilazi ili nepozna ruske knjige. — Kod parižke izložbe nije bila hrvatska državica zastupana kako smo željeli, jer bi bilo o tom u javnost moralo prodreti kakvo takvo izvješće. Ja sam nastojao od krajiške vlade i pod imenom putnoga štipendija zadobiti 450 for., koje sam krvavo zaslužio i koji me idu po pravu i zakonima od 1855. i 1856. godine, što sam u V., VI. i VII. razr. realce rakovačke kroz tri godine učio francezki jezik bez izakove podpore i bez vladinih sredstva. Tu sam svotu svoju htio i kao zastupnik Krajine ne samo upotriebiti za geografske i historijske, nego i za pedagogijske studije kao i za usavršenje u francezkom jeziku preko 2-mjesečnih školskih praznika; no uzalud, do danas teče još pravda i borba za pravo moje.

Dr. Petar Tomić,
gimn. profesor.

Natječaji.

— Za podučitelja na obćoj pučkoj školi u Grižanih (podžupanija riečka). Beriva: 360 f. plaće, 54 for. stanbine.

Molbenice s dokaznicami salju se do 26. kolovoza t. g. mj. šk. odboru u Grižanih putem žup. šk. nadzorničtva.

— Za podučitelja na obćoj pučkoj školi u Cirkvenici (podžup. riečke). Beriva: 360 for. plaće i 54 for. stanbine.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 26. kolovoza t. g. mj. škol. odboru u Cirkvenici putem žup. šk. nadzorničtva.

— Za podučitelja na obćoj pučkoj školi u Hreljinu (podžup. riečke). Beriva: 360 for. plaće i 54 for. stanbine.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 26. kolovoza t. g. mj. šk. odboru u Hreljinu putem žup. šk. nadzorničtva.

— Za podučitelja na obćoj pučkoj školi u Liču (podžup. riečke). Beriva: 420 for. plaće, stan u naravi i 25 m. drva

Molbenice s dokaznicami šalju se do 26. kolovoza t. g. mj. škol. odboru u Liču putem žup. šk. nadzorničtva.

— Za učitelja i orguljaša na obćoj pučkoj školi u Biškupcu. Beriva: 600 for. plate, za podvornika 8 f. 40 n., 12 hv. drva za učionu i učitelja, 3 rali i 29 četv. hv. oranice, livadu od 1 rali i 123 četv. hvata, druga od 1505 četv. hv., vrt od 334 četv. hv. te stan.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 30. kolovoza t. g. mjestnomu šk. odboru u Biškupec (pošta Varašdin).

— Za učitelja i pojca grčko-iztočne vjere na obćoj pučkoj učioni u komorskih Moravicah. Beriva: 400 for. plaće, stan i 24 metra drva.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 26. kolovoza t. g. kr. nadzorničtvu na Rieku.

— Za učitelja i orguljaša na obćoj pučkoj učioni u Divljakah-Skradu. Beriva: 400 for. plate, stanarina 60 for., 24 metra drva i 20 for. za orguljanje.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 26. kolovoza t. g. kr. nadzorničtvu na Rieku.

— Za učitelja na obćoj pučkoj učioni u Mrzlojvodici. Beriva: 400 for., stan, dvie rali livade i 24 kub. metra drva.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 26. kolovoza t. g. kr. nadzorničtvu na Rieku.

— Za učitelja na obćoj pučkoj učioni u Bakru. Beriva: 500 for. plaće i 75 for stanarine.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 26. kolovoza t. g. kr. nadzorničtvu na Rieku.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. zbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 24. U Zagrebu, 20. kolovoza 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i nesloviuski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Kako da postupamo s lažcem.

Laž je mrzka i sramotna ljaga, koja zadaje i školi i obitelji mnogo brige. Skoro svim drugim prestupkom laglje je stati na put, i odabrati proti njim shodan postupak, nego li proti laži.

Ako se ikojem griehu hoće posebna načina iztraživanja i posebna postupka, to ga svakako treba kod laži. Za nju se neda ustanoviti ni udariti pravilo, po kojem bi se krivcu opraštalo ili po kom bi mu se sudilo.

Da se prouči narav same laži, neobhodno je potrebno poznavanje značaja. To jest uzgojitelju je nastojati, da upozna i prouči temperamenat, narav, dobra i zla svojstva, te navade svojih pitomaca.

Imade djece, koja sistematično lažu, koja danomice govore neistinu, a uzgojitelj to s početka ni neopaža. Ona sbore junačkim mirom ili djetinjom prostodušnosti. Skoro je nevjerojatno, koliko se takove lažitorbe pretvaraju. Izpričivanja im se neprotive mogućnosti, da i vjerojatnosti; — u svojih zapletajih običavaju se pozivati i na osobe, koje nisu uzgojitelju pri ruci, ali kojim bi on bez sumnje povjerovao. Tim si pako steru put k lienosti, neredu i nećudorednosti. Ta poznato je, da oni, koji su se pomoćju laži slavodobitno iz neprilika i opasnih sgoda izvukli, sami svojim lažim vjeruju; to ih u njih utvrdjuje i podaje njihovu bezdjelu stanoviti sustav, po kom i nadalje u potrebi i prilici svoje kolo vode.

Svemu navedenomu našlo bi se prigovora, te lako reklo: „ta uzgojitelj, koji takovu pitomcu nedodje odmah u trag, mora biti gluh i sliep; pa ipak se to sbiva, kao što nam svjedoči naše i drugih izkusnih muževa izkustvo.

Možda se upravo nenadanom nekom sgodom sluči, te uzgojitelju pukne pred očima i on razluči svietlo od tmine. Progledav tako i zaviriv ponešto u nutrinju pitomca si, počima ga proučavati, sliedom slieditи, te svaku rieč i svaki pogled njegov prosudjivati. I eno! sad je lažac uhvaćen u prvoj laži. Umjetni njegovi zapletaji na jednom su razvezani i raztrgani. U grudi uzgojitelja uvuče

Digitized by Google

se istim časom nepovjerenje napram njemu. Sve, što bje do sad zamršeno, jasno mu je, i on mora shodnim načinom djelovati i vojevati proti odurnoj i mrzkoj laži.

Prije svega tražiti je uzgojitelju vrelo uzrokom, s kojih je diete zlu privoljelo, te ako se je osvjedočio, da je lagalo iz lakoumlja ili opakosti, neka mu prezirom pokaže svoje negodovanje.

Pitomac će na skoro osjetiti, da se njegovim riečim nevjeruje kao prije, a da su prezira puni pogledi odgovorom na njegova izpričivanja. Tako će njegovih laži sve većma i većma nestajati, a da ipak neoćuti tjelesne kazne.

Indi prezirom moći je proti laži vojevati uspješnije, nego ikojom kaznom; pače riedko kad uspije u svom poduzeću proti laži onaj, kojemu u tu svrhu rabi druga koja kazna. Laž bo nam je neposredno smatrati odurnom, a to očitujemo prezirom.

Preziruć lažca, kaznimo ga za poznate nam i nepoznate laži, dočim druge vrsti kazna možemo upotriebiti proti njoj samo onda, kad smo joj u trag ušli. Ali posliednjim postupkom mine lažca kazna za svaku laž, na koju uzgojitelj nije naišao. Vele, da to lažac pojimlje, te s toga sasvim logično zaključuje, da mu, ako je pazljiv i pozoran, ipak laž poslužiti može, a da nije kažnjen.

Još je i to vjerojatno, da, kazniv lažca tjelesno, ništa nepostignemo, ako mu tim do živa nedodjemo, jer da mu je u takovu slučaju lažju dokučen probitak često toliko mio i drag, da voli pretrpiti kazan, nego li se lišiti onoga probitka.

Najbolja je dakle i najnaravnija kazna za laž prezir, što ga sad u blažjoj, sad u strožjoj formi lažcu očitujemo. On imade osjetiti, da ga kao takova preziremo i da se strogo držimo one: „Tko jedanput slaže, slabo mu se vjeruje, baš i onda, kad istinu govori.“ Nevjeruje li mu se konačno sasvim ništa, biti će doskora naučio i opazio, da mu laž slabo što pomaže i ništa nekoristi. I Kant i Rousseau veli: Tko drugi put slaže, nevjeruj mu neko vrieme ništa.*

I samomu se psihologičnomu izkustvu protivi, kad laž batinom progonimo, premda znademo, da je iz mnoge kreature u svietu lih batina, zatvor il druga koja muka izmamila istinitu izpovied ili priznanje; nu tu nam je naglasit i to, da je u takovih sgodah kazna prestala biti uzgojnim sredstvom. Mi pako kao uzgojitelji nesmijemo nikako smetnuti s uma, da kazneć uzgajamo.

U obiteljskom krugu prilično je mučno prkositi laži postojanim prezirom, jer se tuj iziskuje mudrosti i dosljednosti; osim toga valja svratiti svu pazku na čas, u kom će se popuščati, t. j. u kom će lice srdjbe i sbilje zamieniti lice blagosti i povjerenja.

Preslušavajući lažca i dotične svjedoke budimo što kraći, što točniji i što jezgrovitiji. Udešujmo pitanja tako, da jim bude jednostavan odgovor: „jest ili ne“ dostatnim. Tim se postigne to, da diete nemože plesti ni motati, te stvar sve većma zamršivati, već je natjerano u tjesnac, iz koga nemože van samo

* Kant nije upravo tako rekao. Medjutim mi bismo veoma podvojili o pedagogijskoj shodnosti toga sredstva. Uredn.

Digitized by Google

istinom. Upravo iz toga postupka zaključuju, da diete prije i brže vrši zapovjed otčevu, nego li majčinu, buduć da on netroši mnogo rieči.

Osvjedočimo li se, da si diete pomaže lažju, da tako svoju lienost sakrije, onda je tjelesna kazna na mjestu; jer se tada lienost kazni. To valja i za druge slične slučajeve.

Pošto u svietu bitišu tako zvane potrebne laži, t. j. laži za silu i tako zvane družtvene laži, što služe odraslim u osobitih sgodah, to ćemo i o njih koju reći.

Laž, bila koje mu drago vrsti i potekla bud s koje namjere, svakako je nedostojna i protivna Krstovu nauku, a kad tako, tad joj neima mjesta nit u školi, nit u obiteljskom krugu. Ako i moramo pregorjeti način, kojim se služimo umirivajuć i tješeć bolestnike, — način, kojim se služimo, kad nećemo da odkrijemo kakovih tajna, pričiniv se radje, da nam je stvar nepoznata; to ipak nesmijemo dopustiti, da se i najnevinija te vrsti laž uvuče u školu. One nisu, kao što se čine sasvim nepogibeljne, osobito malenim, koji bi ju kao nestašni i neiskusni mogli na toliko usvojiti i u dušu si uvriežiti, da bi s njih ponikao danas sutra i zao plod.

Nedopuštajmo indi djetetu, da češće izjavlja tako zvano „samo tak“, jer taj, ako se nanj odviše nauči, provodić je do pravcate i pogibeljne laži. Djelujmo pako tamo, da sami nebudemo povodom takovoj izjavi, t. j. da sami neprivabimo diete na slične izjave. Ono bo nemože vazda razlučiti sbilju od izlike.

Družtvene laži niču u krugovih odraslih, i to upravo u boljih kruzih. Javna pučka škola za njih valjda ni nezna; nu tim više ušuljala se u privatne zavode, osobito djevojačke. Tu se zamiču razgovori sad ob ovoj, sad ob onoj obitelji, kritizuju se soiréji i thé dansanti*, hvale konji, kudi nošnja — u kratko od služavke do kućegazde, sve je podvrženo cenzuri i kritici. Vele, kojim je bilo slušati takove razgovore, da su se čudom čudili i križem križali s laži, što no se tamo neizbuncale, i što no su tako reći postale bolešću pitomica takovih zavoda. A da su takove družtvene laži pogibeljne, netreba ni dokazivati, jer znademo, da radjaju i u srdca djetinja usadjuju precjenjivanje sebe, te jal i prezir — sve same aristokratičke nekrieposti. — Zato je uzgojitelju i u to dirnuti te osuditi takove razgovore i presjeći nit takovu načinu uzgajanja, gdje niče laž, prilizavost, prevejanost i prezir.

I tim dovršismo svoje o postupku proti laži, želeći, da se naše učiteljstvo i tim okoristi.

Nikola Kopsa.

O staklu.

Napisao **Ferdo Gregurić.**

(Konac.)

U prvoj polovici 16. vieka pronadjeno je, da se staklo u tanke niti izvlači, a pletenice od takova stakla rabile su za zastore. Nu sve to bijaše samo

* Domaće zabave uz čaj i ples.

Digitized by Google

gdje gdje, jer još tada nalazimo u najvećih gradovih, kao u Milanu, Fiorenci, Veneciji itd. ponajviše artijom obljepljenih prozora. Navadjam gradove južnih predjela Evrope s razloga toga, što je uporaba stakla za ono doba u tih zemljah uhvatila najčvršće korenje, a kad ni gradovi onih zemalja nisu imali staklenih prozora, kako je moralo biti tek na sjeveru! Talijani bijahu u srednjem vieku osobito glasoviti sa svog stakla. Kao trgovci upoznaše se oni u orientu sa staklom, a glasovita venetska ogledala mogli bi indijskimi nazvati, jer su u Indiji pravljena prva ogledala. Talijani su pridržali prvenstvo dulje vremena, te ih je sve smatralo izumitelji ogledala. Na otoku Muranu bijahu sagradjene velike tvornice, a radnici u njih bijahu izključivo Talijani, i to s toga, što se je tvorenje stakla smatralo velikom tajnom. Radnik, o kom se je sumnjalo, da je odkrio komu drugomu tajnu za liepe novce, bio je jednostavno pogubljen, a da je itko imao prava, potužiti se sa takova postupka. A komu bi se bio mogao potužiti? Ta svi radnici postadoše plemići onim danom, kad u tvornicu stupiše, a kao takovi uživahu velika državna prava.

Izvažanje bjelutka bijaše strogo zabranjeno, te tako ostade Venecija za dugo vremena središtem obrta sa staklom; nu malo po malo poče taj obrt padati, a danas je skoro nikakov. Prva tvornica stakla sagradjena je u Englezkoj godine 1557., u Švedskoj 1640., u Portugalskoj god. 1750. Prva tvornica ogledala sagradjena je u Francezkoj god. 1665., a u Njemačkoj 1697.

Što se naše dobe tiče, valja mi napomenuti, da austrijska država, a napose kraljevina Češka, nadmašuje kakvoćom svoga stakla sve tvornice Evrope, dà, i čitavoga svieta.

U prilog iste dobe pogledom na usavršivanje obrta stakla nesmijem mimoići, a da nenapomenem u prvom redu fabrikaciju ogledala. Poznata je stvar, da su se ogledala do nedavno tako pravila, da se je jedna strana staklene ploče oblagala otopinom kovinâ u živi, tako zvanim amalgamom. Većinom oblagahu ogledala amalgamom od kositra i žive. Nu od kada su slučenine srebra dobro proučene, obratiše lučbari svoju pozornost i na fabrikaciju ogledala pomoćju srebra i to poglavito s toga, da odstrane pogubni dojam žive na ljudski organizam. Dosta je, ako rečem, da radnik u takovoj tvornici ogledala, koja živom radi, nemože više od šest mjeseci neprekidno raditi; jer to je krajno vrieme, kad se mora početi liečiti, ako hoće, da može poslie nekoliko tjedana a možda i mjeseci dalje raditi.

Dušično-kiseli srebrov kis rabi se danas za oblaganje ogledala, a da bude jasno, kako to biva, valja mi samo navesti obćenit primjer.

Ako dušično-kiselu srebrovu kisu (AgO, NO_5) dodamo nešto solne kiseline (H Cl), to postane u isti par gusta sirnata oborina od srebrova soličnika (Ag Cl); ako sada toj oborini dodamo tutije, tad se čisto srebro obori u slici praha na dno posude.

Predstavimo li si sad, da smo tu operaciju obavili na površini staklene plohe, koja ima postati ogledalom, to ćemo lako uviditi, koli se jednostavno prave ogledala i koli je to pogibeljno po radnike.

Digitized by Google

Još moram napomenuti bielu neprozračnu vrst stakla, tako zvani „email“. Ako običnoj smjesi od stakla dodamo kositrena kisca ili košćana pepela, eto nam najjednostavnije vrsti emaila. Već stari Rimljani poznavahu email, te ga i često rabljahu za ures zemljenih posuda. Danas se email neupotrebljava u tu svrhu; glavna mu je uporaba, da čuva željezne ili druge predmete od kovina proti škodljivu dojmu raznih tekućina, a i zraka. Brojevi na satovih ubilježeni su na emajlnatoj ploči, a željezno kuhinjsko posudje jest takodjer obloženo emajlom, bar na nutarnjoj strani.

Medju novije izume spada takodjer upliv fluorine (H Fl) na staklo. Poznato je svojstvo fluorine, da jede staklo.

Ako u posudi od platine ili olova polijemo fluorov vapnik (Flusspath) englezkom sumpornom kiselinom, pa ako tu posudu pokrijemo staklenom pločom, koju smo prije oblili voskom te zatim željeznim šiljkom u vosak ubilježili slova, imena ili čitave slike, to ćemo za kratko vrieme opaziti ubilježena slova, imena ili slike izjedena u staklu.

Na svjetskoj izložbi u Beču god. 1873. mogao se je svatko upoznati s načinom, kojim se može fluorina sasma mimoići, a da se ipak postigne ista svrha. Obložimo li naime staklenu ploču kojom tvari, n. p. raztopinom gutaperče, urežemo li zatim u nju imena itd. tako, da samo na tih mjestih staklo vidimo, pak izvrgnemo li tad tu staklenu ploču dojmu makine, koja neprestance baca sitan bjelutak na tu ploču, to ćemo na skoro opaziti, da je staklo dojmom pieska izjedeno na mjestih, koja nebijahu obložena raztopinom gutaperče. —

Evo ti, štovani čitatelju, slabe, reć bi, maglovite slike ob staklu. U kratko sam naveo najvažnije stvari iz obrta staklarskoga.

Prispodobimo li staklarstvo prijašnjih vjekova s današnjim viekom, uvidit ćemo, koli je silno napredovalo. Riedke su sad i kolibice prosjaka, u kojih nebi bilo staklena posudja, malo je prozora obljepljenih artijom ili zastrtih ponjavom; slobodno sada prodire milo sunčano svietlo u ljudske stanove, čuva ih od ciče zime i vjetra; srdačno pozdravlja bolestnik iza dosadne noćne tmine prve zrake jutarnjega sunca, koje mu podieljuju nov život i snagu. Doista mnogo smo hvale dužni staklu glede udobnosti naših stanova.

Nu da su samo to zasluge stakla, da se je uporaba njegova samo u toliko razprostranila, odista nebismo ga imali toliko cieniti; ta pomislimo samo, što bi lučbari bez stakla, što bi zvjezdoznanci bez dalekozora, a što naravoslovci bez sitnozora! Da neima stakla, pitajmo se, bi li se mogla znanost dičiti slavnimi imeni Galileja, Kopernika, Keplera i Newtona? — Pa kao što god dragi kamen blišti u kruni kraljevskoj, blišti i staklo u kruni, kojom je znanost okrunjena. Staklo bo savi lovor-vienac mnogim velikanom, ono jim postavi vječni spomen u srdcu svijuh naroda!

Digitized by Google

Podžupanijske učiteljske skupštine.

II. Skupština zagrebačka.

(Dalje.)

Učiteljstvo zagrebačke podžupanije sabra se na 19. lipnja na prvu skupštinu i sborovaše tri dana.

Predsjednik otvori skupštinu govorom, u kojem iztakne, „da se učiteljstvo imade najviše zahvaliti vis. saboru, glavi zemlje i ostalim predstojnikom škol. oblasti, što je ovaj školski zakon stvoren i oživotvoren. Nadalje, ako nam zakon i nepruža svega onoga, što bi si mnogi od učiteljâ želio, to smo se ipak na temelju toga zakona sastali danas na prvu skupštinu, te zaključuje, da goji čvrstu nadu, da su svi članovi ove skupštine shvatili liepu svrhu današnjemu sastanku, što vidi, da su se sakupili u tako obilnom broju.“

Sakupljeno učiteljstvo lati se bez velikog okolišanja rada, videći unapried, da će mu slabo vremena dostajati za tako obsežan program, kakov bje ovaj, što mu ga priredi odbor sazvan ad hoc nekoliko nedjelja prije skupštine.

Tko pročita redom točke toga programa, uvidjeti će odmah, da je u njih sve, što je u tom pogledu najprešnijega i najvažnijega. Evo ga:

1. Ima li se tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih školah ove zemlje?

2. Što je sve uzrokom, da naše pučke škole skrozimice nemogu da postizavaju željena uspjeha i kako da se tomu doskoči?

3. Kako da se zemljopis predaje u pučkoj školi?

4. Kako da se uredjuju i rukovode cjepilnjaci, da što više kulturno na narod djeluju?

5. Kako da se orguljaška služba dovede u sklad sa učiteljskom?

6. U kojem odnošaju da stoje učiteljska družtva prama podžupanijskim učiteljskim skupštinam, te u koliko bi se njimi pospješio smjer novoga školskoga zakona?

Osim tih pitanja najavljeno je i više posebnih predloga, koji će se mimogredno razpravljati, a takove može da svaki redoviti član skupštine učini, samo treba da ih prije javne sjednice pismeno predsjedničtvu podnese.

Uza to bijahu u Zagrebu priredjena i neka pedagogijska predavanja i to do sad prijavljena:

1. Zorna obuka u pučkoj školi, spojena sa jednim praktičkim pokusom.

2. Računstvo iz glave u pučkoj školi, takodjer s praktičkim pokusom.

3. Tjelovježbena produkcija priredjena po učitelju tjelovježbe g. Singeru.

U prvoj od trijuh sjednica razpravljano je 2. pitanje programa, kojemu bi izvjestitelj g. Španović, a primljene su o njem sliedeće rezolucije:

1. Pomanjkanje učitelja ponajglavnija je zapreka obuci u pučkih školah, a da se tomu predusretne, ima se umoliti vis. kr. zem. vlada, da ustroji barem 60 štipendija po 200 for. za učiteljske pripravnike i pripravnice.

Digitized by Google

2. Knjige, pisanke, risanke i ostala potrebita škol. mladeži dužna je nabaviti občina prije početka školske godine i bezplatno ih podieliti medju mladež.

3. Opetovnjakom pučke škole ima učitelj davati iz škol. knjižnice knjige za čitanje, te o tom voditi točan zapisnik.

4. Školski odbor imade pravo sam opredieliti globu proti nemarnim roditeljem, te ju dostaviti občinskomu poglavarstvu ovrhe radi.

5. Za pospješenje urednoga polazka neka se izdade naredba svim obć. poglavarstvom, da prijave škol. odbora imadu riešiti najdulje za 8 dana.

6. Cjelokupne školske uprave radi odredjuju se veliki školski praznici za mjesec rujan i listopad.

7. Mjesec dana iza početka škol. godine nesmiju se početnici više primati u školu, a roditelji istih neka se kazne po obstojećem zakonu.

8. Odbornici, koji tri put uzastopce nedodju u odborske sjednice, imadu se kazniti po zakonu, kao da te časti primiti nisu htjeli.

9. Djeci iz odaljenih mjesta dužna je občina dati u nesgodno vrieme predpregu do škole i natrag.

10. Iz udaljenih mjesta od škole imadu se u istu upisati samo ona djeca, koja su navršila o s m u godinu.

Ove su rezolucije većinom primljene po predlogu izvjestitelja, te su samo gdješto promienjene izpravci pojedinih članova, a navlastito po g. predsjedniku.

Po dokončanoj sjednici izabere skupština izmedju sebe nekoliko članova, koji se kao deputacija pokloniše preuzvišenomu g. banu i ostalim predstojnikom školske oblasti.

Svietli ban primi deputaciju vrlo prijazno, te odvrati na pozdrav, — da znade, da se je škola i učiteljstvo imalo boriti s mnogimi neprilikami i poteškoćami, i da je osvjedočen o radinosti i voljnosti hrvatskoga učiteljstva, pa mu stavlja na srdce slogu sa svećenstvom, jer da će se samo tako željena cilj postići. Napose prosbori nekoliko rieči sa svakim pojedinim članom deputacije.

II. U drugoj sjednici razpravljalo se pitanje, koje je veoma važno ne samo neposredno za školu, već posredno za gospodarstveni napredak ciele zemlje. Izvjestitelj toga pitanja gosp. Benković predloži sliedeće rezolucije, koje bi i prihvaćene.

1. Uz svaku obću pučku školu, bila na selu ili u gradu, ima se ustrojiti školski vrt. Kod ustrojavanja školskih vrtova ima se obazirati, da po mogućnosti budu čim bliže škole radi lagljega nadzora učiteljeva.

2. Svrha je školskim vrtovom, da se djeca upoznadu raznimi granami gospodarstva, da se probudi volja k racionalnomu gospodarenju prema potrebam budućega života.

3. Školske občine dužne su za veće i teže radnje podavati ručne težake i ako uztreba gnoja za popravak zemljišta. Težaci imadu se plaćati gotovim novcem, a učitelj prigodom sastavljanja godišnjih šk. proračuna ima predložiti potrebiti broj težaka, i ako je nuždno navesti ine potrebe škol. odboru, da se stanovita svota novaca stavi u proračun.

Digitized by Google

4. Školskim vrtom upravlja učitelj dotične škole, nipošto pako koja druga osoba, a gdje je više učiteljskoga osoblja, ravnajući učitelj.

5. Dobro uredjen školski vrt ima biti občini uzor vrta, te poduka i poticalo k umnijemu gospodarenju. Samomu učitelju služiti će kao pomoćno sredstvo u prirodoznanstvu i za zornu obuku.

6. Imadu se svake godine dieliti preko djece roditeljem voćke, razni vrtni presad a i isto povrće za kuhanje. Tim će se i stariji upoznati plemenitijim voćem i raznim povrćem — te potaknuti, da si prema školskom vrtu urede svoje vrtove.

7. Školski vrt ima biti razdieljen na tri glavna odjela: *a*) za povrtljarstvo, *b*) za voćarstvo, *c*) za gospodarsko pokušalište. Svaki pojedini odjel može imati prema okolnostim mjesta više pododjela. Svaka ova gospodarstvena grana neka se više ili manje uvažava po potrebi ondješnjega pučanstva.

8. U gospodarskom pokušalištu vježbaju se učenici opetovne učione, gdje će zrieti razno domaće žito, i upoznati se krmnimi bilinami itd.

U povrtniku i voćnjaku podučava se mladež svakdanje učione poslie ili prije predavanja, te ujedno obavlja sve laglje radnje.

Osobiti obzir ima se uzeti na djevojčice, kako će one naučiti u školskom vrtu povrtljarstvo za buduće kućanstvo. Indi treba im poduke u sijanju, presadjivanju, pljevenju, okapanju i zalievanju.

9. Gdje već obstoji škol. vrt, neka se prema toj osnovi uredi.

10. U posve siromašnih občinah, gdje se nebi mogao šk. vrt urediti prema ovim rezolucijam, neka se u obzir uzme ono, što je najnuždnije za onu okolicu.

11. Kod ustrojavanja novih škol. vrtova nebi se smjelo ništa uraditi bez nacrta po vještaku izvedenu i po dotičnoj oblasti odobrenu.

III. U trećoj sjednici razpravljalo se pitanje 1. „o tjelesnih kaznah". O ovom pitanju nije mogao izvješćivati izabrani izvjestitelj, buduć je bila ta zadaća po odboru povjerena jednomu učitelju iz podžupanije sisačke, kojoj medjutim nije bilo dozvoljeno, da drži skupštinu ujedno s podžupanijom zagrebačkom.

S toga povjeri skupština već u prvoj svojoj sjednici ona pitanja, o kojih bi imali izvješćivati učitelji podžup. sisačke, posebnomu odboru, da ih pretrese i u bližnjih sjednicah podnese svoje predloge.

Izvještujući odbor za ovo pitanje sastavi svoje predloge u 4 rezolucije, a skupština pridodade ih još nekoliko, od kojih budu usvojene sliedeće:

1. Kazan tjelesna ima se rabiti onda, kada su sva ina sredstva izcrpljena i ostala bezuspješna.

2. Tjelesna kazan ima se rabiti samo radi ćudorednih prekršaja onih, što ih je diete moglo dokučiti svojim umom, da su protućudoredna.

3. Pod tjelesnom kaznom u pučkoj školi razumieva se kazan šibom i to po gaćah, a sve druge tjelesne kazne se izključuju.

4. Tjelesna se kazan ima podieljivati samo dogovorno s mjestnim školsk. nadzornikom ili u njegovu odsuću s kojim članom mjest. škol. odbora, o čem se ima voditi posebni zapisnik.

Digitized by Google

5. Kazniti se ima prvi put samo pred učiteljem i mj. škol. nadzornikom; drugi put pred djecom dotičnoga razreda, u koji spada djak. Treći put pred svom školskom mladežju.

6. Broj šikaca nesmije prekoračiti 6 šikaca.

7. Za ovršitelja se kazne ima odabrati koji god učenik.

8. Djeca, na kojoj su sva disciplinarna sredstva ostala bezuspješna, neka se pošalju u popravljaonicu, podignutu troškom zemlje.

Prekratko vrieme nedopusti, da bi se bilo moglo viećati i ob ostalih točkah programa.

Premda mi je izvještaj dosta obsežan, to nemogu na ino, već da dodam i posebne predloge podnešene po pojedinih članovih ove skupštine. Evo jih:

1. Neka se umoli Jugoslavenska akademija, da knjižnicam pučkih škola svoja djela odpusti polovinom ciene.

2. Neka se umoli vis. kr. zem. vlada, da se, iza kako je plaća pučkim učiteljem odobrena, pospješi i novo dekretovanje.

3. Neka se umoli visoka kr. zem. vlada, da nam dozvoli postotke od plaće za mirovinsku zakladu izplatiti najmanje u 24 roka.

4. Zemlja daje svake godine znatne svote srednjim školam na različite školske svrhe. Obćine pako ostavlja same sebi, te nije dala još ni pare. Zato se neka umoli vis. vlada, da se od zemlje svakoj podžupaniji doznači po 200 for. na godinu za nabavu pedagogijskih djela, koja bi se prema potrebi razdielila na pojedine pučke škole. Namicanje i razdjelbu tih knjiga neka rukovode podžup. učit. skupštine.

5. Da se probudi veća radinost na polju pedagogijske književnosti, moli se vis. vlada, da doznači svake godine po 200 for. pedagogijskomu sboru, da uzmogne razpisati nagrade za najbolje sastavke u „Napredku“.

6. Neka se zamoli visoka kr. zem. vlada, da bi se žup. školska skupština za cielo županijsko područje držala u sjedištu županije, a takovoj da se pridruži i učiteljstvo grada Zagreba.

Osim toga držana su i praktična predavanja, što je dobro došlo pojedincem, da se upoznadu s raznimi metodami predavanja.

Konačno bude tajnim glasovanjem izabran odbor od petorice članova, imajući sastaviti program za buduću skupštinu. Evo lica toga odbora: Gosp. Fijan sa 20 glasova, g. Šantek sa 20 glasova, g. Španović sa 17 glasova, g. Bertak sa 17 glasova i g. Popović sa 17 glasova.

Nadati se je, da će taj odbor za buduću skupštinu u obzir uzeti i ona pitanja, koja su za ovaj put ostala neriešena.

Zajednički objed našao nas još jedan put skupa (u gostioni kod cara) te je mnogo pomogao, da smo se bolje upoznali, približili i sporazumjeli.

U Markuševcu, 26. lipnja 1876.

Josip Cunić, učitelj.

Digitized by Google

Opet svećenik i učitelj.

(Odgovor g. Niemčiću.)

(Dalje.)

Po sudu moga kritičara moderna je škola plod liberalizma i podignuta na dva temeljna stupa: državne svemoći i moderne pedagogije.

Što se liberalizma tiče, ja odvraćam ovu: Ako je istina, da je nova hrvatska škola plod liberalizma, tada je dokazano, da liberalizam nije zločesto drvo, jer mu plod nije zločest, i da ima veliku prednost napram svomu protivniku absolutizmu, koji nije mogao stvoriti napredne škole.

Ja ovdje smatram liberalizam samo kao protistavak absolutizmu, bilo državnomu ili crkvenomu, i velim, da danas posljednji neima mjesta van u glavah nekih ljudi, koji su škole svršili u prvom četvrtu tekućega vieka, dakle je na izmaku, i to tim jamačnije, što njegov extrakt turski barbarizam već pobire svoja šila i kopita, da podje rakom zviždat.

Liberalizam pako i njegov essenc-demokratizam zajamčio si je svoju budućnost uprav svojim plodom — naprednom školom, a osiguravaju mu istu tri energična uzroka: liberalna politika, pred kojom absolutna sve više kapitulira, socialni razvoj čovječanstva, koje se sve više liberalno dresira te demokratizmu odaje, i konačno javna literatura, koja podpunoj pobjedi slobode i demokracije put krči te se već kao najveća velevlast ponaša i priznaje.

Ja bih želio, da gospoda protivnici moga mnienja čitaju uvod u knjigu: „Dieu d'après la foi“ od g. Planeta, gdje osobitom bistroumnošću i temeljitom učenošću razpravlja: „La societé moderne e les chretiens.“

Znadem, da čvrsti mladić liberalizam ili demokratizam mora obaviti svoje rigoroze, mora pretrpiti svoju krizu, to jest izjaviti se povoljno o Bogu, o Kristu i o crkvi, ako hoće, da mu se povjere kršćani. Djeloma je to već i obavio, a njegovi sinovi razišli su se u dva tabora: liberalni duh i liberalni dim.

Nu čim budućnost kršćanstva nesmije biti deveta briga, sliedi, da se kršćani imadu pobrinuti naprama liberalizmu za odnošaje, koji će ovomu omogućiti, da obavi svoju krizu tako, da duhu, razvoju i napredku katoličanskomu ne samo nikakve zapreke nenačini, nego mu pače pomogne k novu i svježu uzletu.

Tobožnju državnu svemoć mećem kao odviš oglodanu frazu u isti koš, u koji smo u svoje vrieme bacili nemškutarske i bečke „schlagwörtere“ liberalnoga dima: „Pfaffenherrschaft, kirchliche Uebermacht, römischer Absolutismus, bischöfliche Omnipotenz, Ultramontanismus, schwarze Partei, klerikale Zwecke, Volksverdummung etc.“

Da je državna vlast od Boga kao i crkvena, svjedoči sv. pismo staroga i novoga zavjeta: „Per Me reges regnant et principes populorum justa decernunt.“ — „Non est potestas nisi a Deo, quae autem sunt a Deo ordinatae sunt.“

Svećenstvo valjda nije zvano, da ovu istinu samo teoretički propovieda, a praktično je nepriznaje.

Digitized by Google

Liberalnomu se pako duhu ideja državne svemoći nemože podnipošto pripisati, jer mu se protivi državni absolutizam isto onako kao i crkveni.

Ako on državi predaje neke stvari, koje su nekoč spadale u područje crkve, to čini, da reducira crkvenu svemoć, koja se je preživila.

Crkva tim negubi ništa, nego pače napreduje.

Država je priznala svoju dužnost, da skrbi za uboge; je li tako zvano birokratičko milosrdje gubitak za crkvu?

Država je priznala dužnost, da se brine za uzgoj mladeži; kakov je gubitak za crkvu obća pučka škola?

Nije li to pobjeda evangjelja i kraljevstva Božjega? I nije li protiviti se tomu toliko, kao prosvjedovati proti duhu, razvoju i napredku katoličanskomu?

Da država hoće u školi imati zastupane svoje interese, to je sasvim naravno i pravedno. Al ista država zahtieva, da crkva u njoj i u njezinoj školi vrši svoju misiju, zahtieva školsku katekizaciju, zahtieva religiozni i ćudoredni uzgoj mladeži.

Da njezini interesi nisu uviek istovjetni sa interesi vjere i crkve, to nije čudo, i ako ikada jesu, to je slučajno, a ne nuždno; jer medju državom i crkvom, medju zadaćom jedne i druge i medju interesi jedne i druge golema je razlika, kao medju zemljom i nebom, kao medju vremenom i vječnosti.

A da su interesi jedne protivni i ubitaćni interesom druge, to nestoji, i to može tvrditi samo onaj, koji nerazlikuje države i crkve te zadaću i interese obijuh. Barem su u hrvatskom školskom zakonu i državi i crkvi zajamčeni bivstveni interesi; tko toga neuvidja, toga muči pitanje o vlasti, i taj misli, da mora uviek biti sve onako, kako je negda bilo; nu dosljedno morala bi ostati i Turska i u njoj kršćanska raja.

Što se napokon moderne pedagogije tiče, o kojoj sam već prije izjavio svoje mnienje, to sam osvjedočen, da je moj kritičar neocienjuje nepristrano i pravedno, i sumnjam, da ju temeljito pozna; bar ima o njoj sasma krivih pojmova i goropadnih predsuda.

Diesterwega, Dittesa i druge odlične pedagoge osudjuje, kako je gdje čuo ili čitao da su jih osudjivali, a da je njihove spise bez predsude pročitao, nebi mogao ignorovati, da imade u njih mnogo dobra i zaista napredna, i da uprav njihova glavna načela nisu takova, s kojimi se zdrav razum, pak dosljedno valjda i kršćanin, barem katolik, nebi nikako mogao sporazumiti.

Izgredne pako i stranačke deklamacije nisu mjerodavne i nisu pedagogija, i tko bi poradi takova šta zabacivao odlične auktore koje god vrsti, morao bi dosljedno zabaciti mnoge katoličke auktore jednoga od odličnih redova.

Presmjela je tvrdnja g. N., da je moderna pedagogija vršila protuvjerski posao, da je radila samo u prilog države i na štetu crkve, a nipošto na korist škole. Kad bi se štogod od toga i moglo reći o nekih osobah (a sve se nemože reći), o modernoj pedagogiji u obće to nije istina.

U prilog države radilo se toliko, što je bilo potrebno na korist škole, a to nije crkvi na štetu; jer u interesu je crkve, da školstvo napreduje, da se

Digitized by Google

mladež uzgaja polag zdrave pedagogije na spas i usavršitbu čovječanstva. Ili možda kršćanstvo namjerava što drugo?

Sv. Ignacio Lojola postavio je svojoj divnoj knjizi „liber exercitiorum“ na čelo ovo njegova apostolskoga veleuma vriedno pravilo: „Svaki kršćanin mora biti pripravan rieći svoga bližnjega prije u dobru nego li u zlu smislu razumjeti i tumačiti.“

Ovo bi zlatno pravilo morao svaki štilac knjiga i svaki kritičar imati uviek na umu.

Uzmimo sada rieči Diesterwegove, koje moj kritičar navadja i bez razloga u zlu smislu tumači.

„Die Emancipation der Schule verlangt — die Stellung der Schule unter Fachmänner, und darum (da die Geistlichen aller Konfessionen solche Männer in der Regel nicht sind, und nach ihrer Vorbereitung, Stellung und Richtung nicht sein können) gesetzliche Befreiung der Schule von der Aufsicht der Geistlichen.“

Može li pošten čovjek i iskren domoljub posumnjati, da je „Stellung der Schule unter Fachmänner“ najpravedniji zahtjev, i koj bi najviše urgirati moralo baš svećenstvo?

Može li tko dokazati, da je crkva ili država od svećenstva zahtievala, da budu takovi „Fachmänner“? Je li dakle krivo, ako se kaže, da „in der Regel“ svećenici nisu strukovnjaci? Je li bezbožno reći, da to nije njihovo zvanje? Je li protuvjerski uztvrditi, da (in der Regel) „solche Männer“ biti ni nemogu, jer jim to prieči zvanje sasvim različno, kojemu su dužni posvetiti sav život svoj, bud da se priprave, bud da njegove dužnosti vrše, i kojemu je napokon ne doduše protivan, al ipak različan pravac: „nach ihrer Vorbereitung, Stellung und Richtung.“ —

Nu ako su sve ove premise istinite, može li nepravedna biti logična konsekvencija: „gesetzliche Befreiung der Schule von der Aufsicht der Geistlichen“?

Kako dakle može g. N. okriviti Diesterwega, i to iz prenavedenih njegovih rieči, da traži odieljenje škole od crkve zato, jer su svećenici „zastupnici vjere i crkve, i jer neuče pedagogije, osnovane na njegovih načelih?“

U ostalom ja bih i ove rieči potvrdio, al u istom smislu, u kojem sam potvrdio rieči Diesterwegove.

Jer zastupničtvo vjere i crkve jest zaista uzvišeno i božansko zvanje svećenstva isto tako kao dušobrižnost, i zahtieva ciela čovjeka; i uprav zato nemože svećenstvo da se valjano i podpuno posveti jošte i školstvu, koje polag ciele i podpune pedagogije zahtieva takodjer faktora, koj se posveti njemu samomu.

U tom smislu znače rieči g. N. isto, što rieči Diesterwegove, o kojih sam složio svoj sud sa sudom svih prijatelja moderne, to jest napredne škole.

Sve može jedini Bog, „universal-ženiji“ su riedki.

Digitized by Google

Propovjedao Krista i prosvjetu Pavao ili Apollo — samo da se propovieda! „et in hoc gaudeo sed et gaudebo.“

Ako je škola i kći crkve, zato se slobodno uda cielomu zvanju svomu, kad mu je dorasla; duh njezine majke neprosvjeduje ni najmanje.

Identifikacija zvanja škole sa zvanjem crkve jest plod nepoznanja stvari i illuzornih nazora. Nu stvar je preozbiljna i posljedice kriva shvaćanja predomašne a da bi se smjelo povoda davati misli, da je mati crkva protivna slobodnomu razvoju i napredku svojih stvorova.

Slobodoumne države i institucije — kako svjedoći poviest i statistika — nenapreduju nigdje tako brzo i dosljedno, kao u krilu katoličanstva, i ako je Englezka u preporodu Evrope prednjačila, treba znati, da se ista kroz tolika vremena nije badava zvala „l' ile des saints.“ A Francezka ju je malo kasnije i dostigla i nadmašila.

Liepo ju je rekao sv. Pavao, taj divni graditelj crkve katoličanske, taj „sapiens architekta“ obćenitoga hrama kršćanskomu svebratstvu. Po njem je crkva Kristovo Tielo, kojemu je glavom Spasitelj Sin Božji. Na ovom tielu svako udo, svaki član imade svoje zvanje i svoj posao. A medju njimi nije gospodstvo, ni podložnost, nego sloga, plod ljubavi i prijateljstva. — Tko nešto drugo traži i zahtieva, taj ruši božanski hram čovječanskoga bratstva — crkvu — taj razapinja Kristovo Tielo. A to nije svećenićko zvanje, niti duh katoličanski. —

U ostalom, ako g. N. misli, da je on ili koj drugi svećenik Schulfachmann, neka se umiri, jer školsko poglavarstvo hrvatsko gleda prije svega — a polag školskoga zakona i moderne pedagogije i mora gledati — na sposobnost, a u drugoj liniji opet na sposobnost, i u trećoj isto tako.

Hierarhija kao školsko nadzorničtvo to nije mogla; jer faktični dostojanstvenici i službenici crkveni bili su ipso facto i školski ravnatelji i nadziratelji, i buduć je medju njimi bilo i nesposobnih, s toga školstvo nije napredovalo načelno, nego slučajno.

Napredak je dakle škole zahtievao, da se školstvo odluči od nadzora hierarhije, koja s druge strane reklamira cielu i nerazdieljenu — dušobrižnost.

Crkva nije izgubila ništa, pače je mnogo dobila. Ona je dobila to, da budu morali dušobrižnici viši i niži u novoj školi vršiti svoju kateketičku dužnost savjestnije nego li dosada, gdje je tako zaostala, da ni dandanas nije dovršen praktičan školski katekizam, a na vjeroučnu čitanku možda nitko ni nemisli.

Ona je dobila to, da u buduće neće moći župnik prepustiti cielu školsku katekizaciju učitelju kao svomu podložniku, dočim on niti katekete nedrži niti sám neide u školu, kao što je bilo n. pr. u nekom mjestu blizu Zagreba, gdje kroz deset godina svećenik nije pohodio školske mladeži osim na izpitu.

Crkva je dobila, jer novim školskim zakonom zahtievana ozbiljnija i savjestnija školska katekizacija, dat će povoda misliti, da li je shodno, da se kapelani, kao katekete premeću s jednoga na drugo mjesto u svako doba i bez svakoga razloga,

Digitized by Google

van što nesavjest nepodnosi njegove zvaničke revnosti, ili što oholost i strast kojekakvih osoba netrpi, da se itko usudi razplesti i prepriečiti njezine intrigue.

Jer crkveno poglavarstvo, kojemu nadzor i ravnateljstvo školske katekizacije pripada kako po crkvenom pravu, tako i po školskom zakonu, uvažit će jamačno, da napredak mladeži u vjeronauku i dobar uspjeh školske katekizacije zavisi puno od toga, da vjeroučitelj pozna školsku mladež, pa da i njegovo vlastito usavršenje u kateketičkom zvanju bezuvjetno zahtieva, da istu školsku djecu kroz sve razrede vodi i uzgaja.

Riečju, crkva je emancipacijom škole dobila to, da se kateketičko zvanje, urgirano školskim zakonom, mora popeti na onaj stepen revnosti napredka i uspjeha, gdje je bilo za vrieme katekumena. Sapienti!

Evo prvi temelj mojemu osvjedočenju, „credidi propter quod locutus sum.“ —

(Konac.)

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanje. Nj. Preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je učitelja c. kr. male realke u Gospiću Narcisa Damina, i pridieljenoga c. kr maloj realci mitroviečkoj gradjanskoga učitelja Aurela Sontaga, učitelji pri kr. pomorskoj učioni u Bakru s glavnim opredieljenjem za pripravni tečaj iste pomorske učione.

— Zastupstvo grada Požege zaključilo je, da se već ove godine otvori prvi razred više djevojačke škole. — Što će na to glavni grad Slavonije Osiek, gdje bi takova škola još više potrebna bila? —

— Preč. g. Franjo Kalabar, bivši kanonik pojac stolne crkve zagrebačke i opat, ostavio je oporukom pučkim školam u Sisku i Granešini svakoj po 600 for.

— Trgovište Virovitica uvrstila je u novije vrieme i svoju žensku obću pučku školu u I. razred sa 700 for. plaće, a trgovište Samobor u II. razred sa 600 for. — Obćina Pribić u podžupaniji jastrebarskoj, koja netom bijaše svoju pučku školu uvrstila u IV. razred sa 350 for. plaće, podigla ju je vlastitom inicijativom u III. razred sa povišenom plaćom od 500 for. — Dokle se tako naše obćine nadmeću, koja će bolje svoje učitelje platiti, neimamo se bojati, da neće naše školstvo napredovati.

— Treće god. izviešće c. k. učiteljišta u Petrinji. Proglašeno koncem šk. godine 1875—6. Na čelu je članak: „Obseg matematičkoga nauka na učiteljištih“ od učitelja J. Stipetića. U tom se članku zahtieva, da se gradivo matematičko u učiteljištih na toliko razširi, kako bi se kandidati mogli pripraviti ne samo za obće pučke škole, nego takodjer i za gradjanske, „akoprem se veli, da se pripravljanje na izpit za gradj. škole propušta učiteljevoj marljivosti i samoradu.“ Na zavodu službovala su osim ravnatelja 3 redovita učitelja, 1 dodieljeni gradjanski učitelj, 2 vjeroučitelja (katolički i pravoslavni), 1 učitelj glasbe i 1 učitelj za gombanje. Pripravnika bilo je svršetkom godine ukupno 92, i to u I. tečaju 30, u II. 28, u III. 34, — od posljednjih 7 izvanrednih: po vjeri 59 katolika, 26 pravoslavnih: po napredku 6 s odlikom (1 u prvom, 5 u trećem tečaju), 51 s prvim, 14 s drugim, 5 s trećim redom. Prema lanjskoj godini bilo je ove za 7 redovitih slušatelja više. Izpit zrelosti položili su 3 s odlikom i 13 s prvim redom. Dakle petina samo sodlikom (!) a ipak je petrinjsko učiteljište valjano uredjeno i sa svimi potrebnimi učili providjeno! Od 78 redovitih slušatelja uživa jih 77 državni štipendij od 200 for. na godinu.

— Godišnje izviešće više djevojačke i obćih pučkih učiona u Karlovcu koncem šk. godine 1875—6. — Na čelu je izviešća razprava „o kamenom ulju“. Na višoj djevojačkoj školi službovahu osim ravnajućega učitelja 1 redoviti učitelj, 1 vjeroučitelj, 1 dodieljeni učitelj i 1 učiteljica ručnoga djela na višem, a 3 redovite učiteljice, 1 podučiteljica i 1 priv. učiteljica na nižem odjelu. Na obćoj dječačkoj učioni službovahu 3 redovita učitelja i 1 vjeroučitelj. Viši odjel djev. škole polazile su 54 učenice, za 9 više od lani; niži 271, za 3 manje od lani. Od ovih bilo je u višem odjelu 31 s odlikom, 21 s prvim redom, 1 s drugim redom i 1 neizpitana; u nižem 113 s odlikom, 105 s prvim redom, 39 s drugim redom, 2 s trećim redom i 12 neizpitanih. — Dječačku pučku školu polazilo je 200 učenika, za 24 više nego lani. Od ovih bijahu 49 s odlikom, 96 s prvim redom, 26 s drugim redom, 17 s trećim i 11 neizpitanih.

Digitized by Google

— Godišnje izviešće više djevoj. učione slob. i kr. grada Varaždina na koncu šk. god. 1875—6. Izviešće donosi članak: „Treba li narodu viših djevojačkih škola?“ od ravn. učitelja Franje Stepanka, i „Zahvalnicu“ izgovorenu na koncu šk. godine 1875—6. Marijom Kosovom, učenicom 6. razreda više djev. škole. Na zavodu službovahu osim ravn. učitelja 1 redoviti učitelj, 1 vjeroučitelj, 1 učiteljica ručnoga djela, 1 pomoćni učitelj i 4 redovite učiteljice nižih razreda. Viši odjel polazilo je 29 učenica, a niži 176. Od ovih je bilo na višem odjelu 17 s odlikom i 12 s prvim redom; na nižem 41 s odlikom, 82 s prvim redom, 53 s drugim redom i 4 neizpitane.

— Godišnje izviešće gradjanske i obće pučke dječačke i djevojačke učione u Sisku koncem šk. god. 1875—6. Na čelu je članak: „Dragulji tvorbe zemaljske“ od Dragutina Hirca, zatim „Svrha i korist gradjanske škole“ od ravn. učitelja Ivana Petrača. Na gradjanskoj školi službovahu 2 redovita učitelja, 1 vjeroučitelj i 1 pomoćna učiteljica; na dječačkoj pučkoj školi 4 redovita učitelja, a na djevojačkoj 4 redovite učiteljice. — Dozvolom vis. vlade mogu gradj. učionu u Sisku polaziti i djevojke. Prema tomu polazio je taj zavod 6 učenica i 15 učenika. Svega 21. — Od ovih bijaše jih 6 s odlikom, 10 s prvim redom i 5 s drugim redom. Dječačku pučku školu polazila su 253 učenika, za 13 više od lani. Od ovih su 32 s odlikom, 142 s prvim redom, 44 s drugim redom, 16 s trećim redom i 19 neizpitanih. Djevojačku školu polazilo je 208 učenica, za 5 manje od lani. Od ovih bijahu 42 s odlikom, 101 s prvim redom, 42 s drugim redom i 23 neizpitane.

— Izviešće dječačke obće pučke učione u Varaždinu koncem školske godine 1875—76. Učiteljski sbor sastoji od 1 ravnajućega učitelja, 1 vjeroučitelja, 7 redovitih učitelja i 5 nuzučitelja. Školu je polazio 441 učenik, za 42 više nego lani. Od ovih je bilo 47 izraelićana, što je liep znak sloge. Po napredku bilo ih je 80 s odlikom, 253 s prvim, 83 s drugim i 20 s trećim redom. 5 jih osta neizpitano.

Razne viesti.

— Prošloga mjeseca preminuo je u Perisau u Tirolskoj trgovac i obćinski zastupnik Ivan Zacherle ostavivši 40.000 stot., da se od kamata svake godine imade podupirati 10 pripravnika učiteljišta u Inšbruku. Svaki ima dobiti godimice 200 st. podpore. Oni će dobivati tu podporu dotle, dokle ima država vrhovni nadzor nad pučkom školom, a zavlada li kada klerikalna reakcija, onda se imade podpora sistirati i uzčuvati za bolja vremena. To ima juridički fakultet u Insbruku konštatovati; glavnicom pako ima upravljati gradsko insbruksko zastupstvo. — I kod nas u Hrvatskoj ima oskudnih i valjanih pripravnika i pripravnica, pa bi i njim dobro došao takav dar. Nu kod nas se žalibože malo tko sjeća učiteljišta, pučkih škola i učenika.

— Na učiteljištu u Kremsu bijaše izpit ove godine za učiteljsko osposobljenje pod predsjedničtvom dra. Sonndorfera. Od 13 pitomaca četvrtoga tečaja odobreno jih je za učiteljstvo 11, a dva su pala. Manje povoljan uspjeh bje kod externistà, koji se prijaviše, da će polagati učiteljske izpite. Od dvanaestorice odobrena su dva, dočim ih je deset odustalo od izpita, vidivši, da se nepripravše dovoljno za izpit.

— Školstvo u Švedskoj i Norvežkoj. Čitava zemlja razdieljena je na 6381 školski kotar: u svakom se nalazi po jedna škola, izuzam tri kotara, u kojih su po dvie škole. Mladež se podučava u 1980 vlastitih te u 2373 iznajmljenih školah. U 129 školah uči mladež obojega spola raditi razne predmete; u 16 školah uče onako igrajuć mala dječica. Imadu 338 kurza za zapuštenu djecu.

U Švedskoj dolazi 1·3 škola na geografsku četvornu milju, a na 237 stanovnika jedna škola. U Francezkoj dolazi jedna škola na 514, u Švajcarskoj na 524, u Pruskoj na 525, u Bavarskoj na 648, u Würtemberžkoj na 271, u Saskoj na 1051, u Austriji na 1344, u Englezkoj na 1415, u Ruskoj na 2992 stanovn. Vidi se dakle, da se u toj zemlji živo zanimaju školami; pa je i uspjeh upravo nevjerojatan. Od 214.897 školskih sposobnjaka polaze školu svi, osim 4241, što čini upravo 2%.

Bili bi i još povoljniji rezultati, da imadu tamo dovoljno namještenih učitelja. Imade ih 3289, pa tako dolazi na svaku drugu školu po jedan učitelj. Pa ipak uz toli malen broj učitelja dolazi na jednoga 66·4 učenika.

U Norvežkoj podučava svaki učitelj 16 tjedana ili 4 mjeseca; svaki dakle podučava 31·7 tjedana ili 28·1 propisanih a 3·6 onako dobrovoljno. U Norvežkoj podnebje otežčava rád učiteljev, pa i plaća mu je kukavna. Svi učitelji norvežki primaju na godinu 311.593 sp. talira, a u naravi primaju 81.149 šp. talira. Od posljednje svote prima 800 učitelja 37.123 sp. talira, što obavljaju službu kantorà. To iznosi po prilici 982.000 for. u srebru, dakle na jednoga učitelja 303 forinta.

— Policajna vrhovna oblast u Pruskoj izdala je naredbu, da će kažnjen biti svatko globom od 30 maraka, koj diete nespadajuće u obitelj za vrieme nauka upotrebi za rad. Ovakova naredba biti će zaista od koristi.

— 273 javne elementarne škole u Parizu polazi 90.865 učenika. U 135 dječačkih školah podučava 81 svjetovnjak i 54 kongreganista (školska brata). U pojedinih razredih ima po prilici 65 dječaka i 66—67 djevojčica. Od 90.865 učenika ostavilo je školu tečajem godine 15.000; 2245 primilo ih je odpustnice, 11.500 ih je, koje izvjestitelj zastupstva Thourel nazivlje nezrielim plodom, t. j. koji slabo ili ništa nenaučiše. U Parizu nemoraju djeca pod moraš polaziti školu.

Digitized by Google

— Ugarski ministar nastave izdao je naredbu, kojom se školske štedionice: 1. Mogu pokušati uvađjati privolom učitelja. 2. Mogu se s uspjehom uvadjati u onih gradovih, gdje obrtnost cvate, te gdje mogu djeca štogod zaslužiti. 3. Samo onaj novac smije se i može ulagati, što si ga djeca sama zaslužiše. Pokušati valja štedionicami u obrtnih učionah i opetovnicah. 4. Nad uložci imadu bditi lokalne školske vlasti. 5. Budući školske štedionice zadaju učiteljem mnogo posla, na što upravo nisu obvezani, s toga se smiju one samo privoljom njihovom uvadjati.

— Kr. učiteljište slavilo je 15. srpnja t. g. uz mnogobrojno učestvovanje učitelja 100-godišnjicu svoga obstanka. Kod te riedke svečanosti bile su zastupane skoro sve oblasti.

— Prije nekoliko godina umro je u Beču gradjanin Diehl ostaviv glavnicu od 68.000 f. za podignuće radne učione za one djevojčice, koje navršiše 14. godinu. Pravna sekcija odobrila je zakladnicu, pa će se ta radna učiona spojiti s gradjanskom djevoj. školom kotara Margaretskoga. Ima i kod nas mnogo toga, čega bi se naši bogataši mogli u svojoj oporuci sjetiti, nu to biva u nas žalibože vrlo riedko. —

— Kr. statistička centralna komisija izložit će na izložbi, što no će biti spojena s ovogodišnjim statističkim kongresom u Pešti, statističke karte o polazku školskom, o razmjeru škola prema broju pučanstva, osobito škola s jednim učiteljem. Te karte izradio je dvorski sekretar Gustav Schimmer, pa će dodati svomu djelu „statistiku pučkih škola u Austriji g. 1875.“

— Godišnja skupština delegiraca dolnjoaustrijskoga učiteljskoga saveza obdržavana je 23. pr. mj. u Beču. U toj skupštini zaključiše generalnu skupštinu držati 7. rujna t. g. Na dnevni red staviše: Vrieme, što ga je učitelj sproveo službujuć, ima se uračunati u mirovinu. 2. Učiteljem na jednorazrednih školah neka se dade funkcionalni doplatak. 3. Razredi, po kojih učitelji primaju plaću, neka se ukinu. Svi učitelji, bili u gradu ili na selu, imadu primati jednaku plaću. 4. Učiteljem imala bi se izplaćivati stanarina. 5. Djeca morala bi polaziti školu osam godina. 6. Učitelji, službujuć deset godina, imadu pravo na mirovinu. 7. Tabele, u kojih se ocienjuje učiteljev rad, neka budu u toliko javne, da budu i učitelju dozvoljeno znati, što se o njem i njegovu radu izvješćuje. 8. Zabavišta. Kad se je viećalo o tom, što će se na generalnoj skupštini razpravljati, porodi se žestoka i burna debata. Učitelj Gatterer reče: kako je to štetno, što se učitelji sad simo, sad tamo premještaju i sele. Drugi govorahu, da bi upravo na selu morali biti najbolji učitelji; za seoske učenike imala bi biti pučka škola sve i sva; prava pravcata visoka škola. — Neki predložiše, da bi učitelji imali dobivati najmanje 900 for. plaće, jer učitelju treba godimice izdati liepu svotu na duševnu hranu (knjige). Kod točke 6. „o mirovini“ ima se uračunati i ono vrieme, što ga dotičnici sprovedoše kod vojničtva, pa kao invalidi nemogu više službovati. Većina je ovo posljednje zabacila, jer bi onda pravo na mirovinu imao svaki stališ.

— Učitelj Ignat Weisz predavao je prigodom skupštine svojim drugovom u Neunkirchenu o risanju. Sve, što učenici rišu, reče on, mora učitelj risati na ploči. Pokazao je na ploči, kako se ima prostoručno risanje spojiti s oblikoslovjem. Pod konac stavi sliedeće rezolucije: 1. Risanje u pučkoj školi je geometrička zorna obuka. 2. Početnici neka rišu na pločicah, viši odjel na stigmografičkih tekah; točke imadu biti 2 centimetra razdaleko. Risati imadu srednje mekanom olovkom. Najviši odjel neka riše na risankah, širokih 22 a visokih 24 centimetra. 3. U tu svrhu imadu se rabiti uzorci od Rollera, elementarna risaća škola od Grandauera i uzorci od Tretaua.

Natječaji.

— Za učitelja i pojca grč.-iztočne vjere u Malih Radincih. Plaća 350 f., 4 hv. drva, stan i vrt.

Molbenice šalju se obć. školsk. odboru u Male Radince (pošta Ruma) do 16. rujna o. g.

— Za učitelja i pojca grč.-iztočne vjere u Vognju. Plaća 350 for., 3 hv. drva, stan i vrt.

Molbenice šalju se obć. škol. odboru u Voganj (pošta Ruma) do 16. rujna o. g.

— Za učitelja i pojca gr.-iztočne vjere u Mohovu. Plaća 350 for., 6 hv. drva, stan i vrt od pol jutra.

Molbenice šalju se obć. šk. odboru u Mohovo (pošta Opatovac) do 16. rujna o. g.

— Za učitelja i pojca grčko-iztočne vjere u Ostrovu. Plaća 350 for., 6 hv. drva zanj i školu.

Molbenice šalju se do 16. rujna o. g. mj. šk. odboru u Ostrovo (pošta Vinkovce).

— Za učitelja i pojca grčko-katol. vjere u Mikluševcih. Plaća 350 for., 6 hv. drva, stan i vrt.

Molbenice šalju se obć. šk. odboru u Mikluševce (pošta Sotin) do 16. rujna. Prositelji imadu dokazati, da su uz hrvatski jezik vješti i ruskomu.

— Za podučitelja na obćoj pučkoj školi u Senju. Beriva: 360 f. plaće, 54 for. stanbine.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 5. rujna t. g. škol. odboru u Senju putem žup. šk. nadzorničtva.

— Za učiteljicu i dvie podučiteljice na obć. pučkoj školi u Senju. Beriva: učiteljica dobivat će 600 for. plaće i 90 for. stanbine, a podučiteljice 360 for. plaće te 54 f. stanbine.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 5. rujna t. g, mj. škol. odboru u Senju putem žup. šk. nadzorničtva.

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. zbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad VII.

Digitized by Google

Br. 25. U Zagrebu, 1. rujna 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

O ćudorednom uzgoju.*

I.

Ćudorednim se uzgojem ima oplemeniti srdce i ukriepiti volja. Srdce je najnutarniji i najsubjektivniji dio čovječjega duševnoga života. Osniva se pako na čuvstvih, koja kao takova neprestano rade i izražavaju nutarnje stanje u vidu radosti, žalosti, zadovoljstva, tuge, nade, straha, ljubavi, mržnje itd. Srdce je dakle izvor čovječjoj sreći ili nesreći; ono je temelj saučešću i ljubavi bližnjega. Nepokvareno srdce osjeća tudju sreću kao svoju vlastitu, tudje muke kao svoje iste, i po tom ćuti potrebu, da dobro čini i da pomaže, gdje treba. Milosrdje i prijateljstvo, ljubav i život obiteljski, občinski i državni, umjetnost i vjera — sve to ima najjači temelj u srdcu.

Ali srdce, makar i najplemenitije, nije samo po sebi dovoljno. Ljudi mekana srdca zaboravljaju često najvažnije stvari na vlastitu štetu; — jer samo srdce nikad nije stvorilo velikih ni slavnih djela, radilo ono u tihu i zadovoljnu domaćem krugu, ili planulo u najbujnijem oduševljenju na javnih mjestih i sastancih. Dobričina nemari ni da spori, ni da se bori; — on pušta sviet, da ide svojim putem, zadovoljava se mirnim motrenjem, prima i trpi, što mu se daje, i najviše ako se opire jadikovanjem i naricanjem. Iz srdca neproiztiče dakle ni uztrajna radinost, ni energična snaga. Nemožemo se s toga osloniti na čovjeka, koji ima samo blago i plemenito srdce, jer neznamo, kako će u stanovitih prilikah raditi. Mnogo ima ljudi, koji se razplaču nad srećom, uznesu nad liepim govorom, koji u prvom uzhitu i sami govore liepe rieči, snuju velike osnove; ali kad jih mine taj zanos, neće maknuti ni rukom ni nogom, već ostaviti sve pri starom.

Potrebno je dakle, da se uzporedno obrazuje srdce i volja, da se sa čuvstvom spaja i čin. Prem srdce i volja imadu zajedničko zemljište, prem izviru

* Ulomak iz spisa: „Teorija pedagogije ili nauk ob uzgoju“ od Stjepana Basarička, koji se upravo počeo štampati.

Digitized by Google

iz jednoga istoga izvora, to se ipak očevidno razlikuju u svom dalnjem razvitku. Srdce je blaženo i zadovoljno samo u sebi, najviše ako se zaustavi na kojem izvjestnom predmetu; nu volja neće da miruje, ona nije zadovoljna u samoj sebi, već traži zadovoljstva u radu. Dvoje potiče našu volju k radu: probitak i poštenje. Ako jedino probitak sklanja našu volju, t. j. ako težimo jedino za onim, što nam može donieti kakvu korist, bez obzira na to, da li je u sebi dobro ili zlo, tada naša volja nema nikakve ciene, i mi radimo poput nieme životinje, koja teži samo za onim, što godi njezinim požudam. Težnja za poštenjem sili nas, da cienimo i tražimo jedino ono, što je moralno dobro, bilo ugodno ili ne. Svaki je čovjek dužan promicati i umnožavati dobro, a što većma utamanjivati zlo, i to kako u općem, tako i u vlastitom svom interesu. — Da to uzmogne, treba mu ne samo srdca prema onomu, što je dobro, nego i krepke volje, koja samo razum sluša i njemu se pokorava.

II.

Ćudoredni se uzgoj veoma zapušća. Obično misle naši roditelji, da je dovoljno, ako se djeca čuvaju od zla i priučavaju vanjskoj pristojnosti. Nu takova je privika samo priprava ćudorednomu životu; prava je pako i bitna zadaća ćudorednomu uzgoju, da oplemeni i ojača volju pitomca, te ga privede k ćudorednoj slobodi, kako bi i proti raznim napastim ostao vjeran boljemu uvjerenju i po njem živio. Tomu pako nije dovoljno, da mu se u srdce ucjepe samo neka pravila obične pristojnosti, nego on mora biti proniknut moralnim zakonom, koji će ga u svako doba navoditi na čestita djela i načiniti karakterom.

Mnogi se opet brinu samo za umnu naobrazbu, te se nadaju, da će djeca biti bolja, čim budu razumnija. Ali ni to nevalja. Istina je, da se umnim uzgojem podpomaže i ćudoredni, ali kad bi se s toga samo um obrazovao, a srdce i volja posve zapušćala, tad bi se moglo lako dogoditi, da bi um samo tomu služio, kako da vještije i mudrije izvede kakvu zloću. Već je Aristotel rekao: Čim je umna naobrazba jača, tim valja da je ćudoredna obsežnija, jer samo umno naobražen čovjek može časom da izadje najnepravedniji i najgori, pošto svojim nadmašujućim razumom ima više oružja, da škodi drugim. — Čuvstvo je i žudnja sa spoznanjem u najužem savezu, te može i mora jedno uz drugo postojati i uzajamno raditi, ali ipak odlučuje pravac ćudorednomu životu volja, pa s toga ju valja pomno obrazovati.

Ima ih i takovih, koji poriču mogućnost ćudorednoga uzgoja (deterministe). Tako veli Schoppenhauer, da je volja i značaj svakomu čovjeku u toliko prirodjena, da se neda ničim promieniti. „Zlobniku je zloba svojstvena tako, kao i otrovnici zmiji otrov.“ Po takovu nema zloće ni ćudorednosti, i svaki je uzgojni rad bezuspješan i nemoćan. Drugi opet filozofi, medju inimi i Schlegel, uče, da se u svakoga čovjeka može razviti kriepost, ali da se mora razviti sama po sebi, što takodjer nije posve izpravno, te je Seneka punim pravom rekao: „Discenda virtus est, non dat natura virtutem.“ (Kriepost se mora učiti, jerbo je nepodaje narav.) Istina je svakako, da se ćudorednost može razviti u pitomcu jedino slobodnom njegovom samoradnjom, ali s toga ipak nije suvišna ni pripomoć uz-

Digitized by Google

gojiteljeva. On bo može obzirnim postupkom ukloniti mnoge zapreke i doskočiti mnogim neprilikam, — pa i samo nas izkustvo uči, da je dobar primjer i poučna rieč uzgojiteljeva čestoput pokrenula i sasvim otvrdnulo srdce. — Nevalja precienjivati moć uzgoja, ali ju netreba ni posve zametavati. — Uzgoj nemože čovjeku sam po sebi podati ćudorednosti, ali ga može k istoj uputiti i privesti.

III.

Ćudoredni uzgoj ima začeti što prije, dakle u prvo doba djetinstva. Mnogi se tomu protive, dokazujuć, da djeca u to doba nemogu shvatiti, što je dobro, a što zlo, po tom da se nemogu ni ćudoredno uzgajati. Istina je doduše, da ćudoredni uzgoj u prvo doba veoma težko napreduje, i da se ćudoredna zrelost može postići istom onda, pošto se razviju sve čovječje sposobnosti, ali ipak može već i diete shvatiti najglavnije zakone ćudorednosti, te jim podvrći svoje sklonosti. To je pako u toliko potrebnije, u koliko je teže kašnje nadoknaditi i gdje treba popraviti ono, što je zanemareno ili izkvareno u djetinstvu.

Kad bi mi diete u prvo doba propustili sliepu slučaju, tad bi ono posve propalo; jer to se mora priznati, da je u naravi djeteta nešto, što ga neprestano dovodi u borbu s čistimi načeli ćudorednosti, a to su samoživi nagoni. — Čim ti nagoni — kad je jača snaga djetinja — postanu snažniji, tim je veća pogibelj, da će diete sagriešiti. Po tom s djetetom raste i sam grieh, kako u obsegu, tako i u posljedicah griešnih djela.

I slavni naš Komensky veli: „Kriepost se može vježbati prije nego se začmu javljati nepodobštine. Jer ako se njiva s proljeća zadobce neposije, ploditi će doduše, ali kako i što? Kukolj, drač, trnje, koprive i druge nevriedne stvari. Nu ako si naumio koren jim podsjeći, laglje ćeš to obaviti, ako za rana preoreš, te sjemenu valjano tlo pripraviš, nego da istom kašnje začmeš čupati korov, gdje bi te uz to bockao i žgao. — Pa zar neznamo, da čim je lončić najprije uzavrio, tim i zaudara. Vuna zadrži boju, kojom je najprije bojadisana, niti se dade tako lako prebojadisati. Vosak i sadra dadu se samo onda lievati i tiskati, ma u koj lik, dok su mekani; ako otvrdnu, zahman ćemo jih pretvarati.“ —

Za rana treba dakle, da se pobudjuje ćudoredna sviest u djece, da jim se jača moć ćudorednih težnja; to će pako biti, ako se budu u njih poticala plemenita čuvstva. Snaga zloće može se pobijati samo snagom dobrote i vrline. Ćudoredna snaga uzima mah u doba, o kojem govorimo, ili pobudjivanjem sažaljenja ili ojačanjem djetinje ljubavi prama Bogu i roditeljem. Ovo dvoje podiže čovjeka od samoživosti k nekomu višemu stanju, na kojem bar za neko vrieme zaboravlja na svoj posebni interes.

Uzrok i način postanka sjeverne zore po teoriji Lemstrjoma.

Prije, nego prodjemo na samu stvar, valja nam razložiti, što je sjeverna zora. Sjeverna se zora sastoji u tom, da se u sjevernih pokrajinah kadkad nad

Digitized by Google

obzorom diže tamnosieda magla, okolo koje se onda vije bieli jasni a dalje modro-svjetli lûk. Iz toga se za neko vrieme dignu u velikom broju svjetle pruge, koje se dižu u vis kadkad do zenita (nadglavnika).

Dugo se nije znao uzrok sjevernoj zori, a još dulje način, kojim postaje, dok nije u tom velezaslužni Lemstrjom počeo izpitivati taj pojav tekar prije nekoliko godina, te u listu „Les Archives des sciences physiques et naturales" od god. 1869., 1873., 1875. i 1876. razvio svoju teoriju o uzroku i načinu postanka sjeverne zore, koju evo u glavnih crtah priobćujem.

Zemlja nam naša s obzirom na električnost, koju posjeduje, predstavlja ogromni konduktor (vodilo), kojim obtiču električne struje raznimi smjeri i koji je okružen isolatornim slojem uzduha, na kojem poglavito vidjamo znake munjine. Uzrok te munjevnosti u atmosferi pripisuju nekoji uplivu zemlje, nu vjerojatnije je svakako, da se ona radja na površini zemaljske kruglje trvenjem čestica vodenih para o česticah uzduha. Nu za nas je samo važno to, da je atmosfera električna. Govoreć pako, da je naša zemlja okružena isolatornim slojem uzduha, nisam mislio tako, da bi se uzduh zemaljske atmosfere u svakom slučaju protivio dizanju munjine u vis. Ta to niti nemogu tvrditi, jerbo je nasuprot dokazano pokusi mnogih učenjaka, da, čim je uzduh vlažniji i redji, da tim laglje propušta munjinu, po tom mora da bude dovoljno razriedjen uzduh i dobrim vodićem munjine. Rezultati, koje nabroji Lemstrjom, potvrdjuju, da u razriedjenom uzduhu vodljivost munjevnosti postigne maksimum kod tlaka 5 do 10 mm., a ta vodljivost brzo izčezava povišenjem tlaka, te je već kod 50 mm. za nekoliko stotina, a kod 760 mm. t. j. na površini naše zemlje nekoliko deset tisuća puta manja nego li kod tlaka 5 mm. Sa takovom oslabom vodljivosti uzduha uzporedno teče i napomenuti tlak (5 mm.), premda je oslabljenje vodljivosti u posljednjem slučaju (760 mm.) nesravnivo manje, no u prvom slučaju (5 mm.). Po tom dakle, kad nam je poznato, da je atmosferni tlak podložen stanovitomu zakonu izraženom u formuli Laplasa, da naime tlaka nestaje prama visini, lako nam je uobraziti si, da zemlja naša u izvjestnoj daljini mora biti okružena okrugom razriedjena uzduha, kojega je tlak velik blizo 5 mm., te kojega na temelju prijašnjega razjašnjenja moramo smatrati kao vodića munjine, kô vrst „uzdušnoga konduktora", koj lebdi oko ciele zemlje. Na isti način mora da je i zemlja naša kao dobar vodić munjine okružena drugim konduktorom, koj je koncentričan sa prijašnjim. Medju timi pako konduktori prostiru se gusti slojevi atmosfere, kojih je vodljivost neznatna, ako ju sravnimo sa vodljivošću razriedjena uzduha u gornjem konduktoru.

Kao što prije spomenusmo, radja se munjina procesom izparivanja vode na površini zemlje. Vodene pako pare, dižuć se po izvjestnoj sili fizičkih zakona do najgornjih slojeva atmosfere, donašaju ujedno sa sobom i munjinu, koja, došav do uzdušnoga konduktora, u njem se razprostranjuje i buduć da se ta munjina nalazi pod uplivom privlačive sile, niječne naime zemaljske munjine, to se razredjuju po njem izvjestnim načinom, koj zavisi od položaja toga konduktora i zemaljske kruglje. A kakov je to položaj?

Digitized by Google

Da je zemlja naša kruglja u podpunom smislu te rieči, da ima posvuda jednaku temperaturu i da se neokreće, to bi u tom slučaju naš uzdušni konduktor bio na svih mjestih jednako udaljen od zemlje, i po tom ako bismo namjestili izvjestnu količinu munjine, n. p. negativne na površini zemaljske kruglje, a isto toliku količinu pozitivne munjine na uzdušni konduktor; to bi se te munjine razprostranile ravnomjerno po svoj površini i jednoga i drugoga vodića, gustoća munjine bila bi takodjer posvuda jednaka, i privlačivo djelovanje zemaljske munjine (t. j. munjevni pojavi) bilo bi napokon po svoj zemlji jednako.

Nu poznato je, da takovi ideali nebitišu. Zato bo imade nekoliko uzroka, koji tumače posebni položaj uzdušnoga konduktora, odnosno zemaljske kruglje. Jedan je od najglavnijih uzroka tomu različna temperatura na raznih mjestih zemaljske površine. O tom uzroku zavisi, da krug razriedjenoga uzduha na 5 mm. tlaka, nije posvuda jednako udaljen od zemlje, već se kod polâ spušta niže, nego li kod ekvatora. I u istinu ako uzev, prvo, kao srednju toplotu ekvatorijalnih strana + 25° C, polarnih pako 12° C, a za srednju toplotu uzdušnoga prostora, koj čini konduktor ne više nego — 60° C, i drugo, uztvrdiv, da je uzduh zemaljske atmosfere skoro do polovine zasićen vlagom, a takodjer, da temperatura toj atmosferi nestaje daljinom od zemaljskoga površja, izračunanu veličinu udaljenosti gornjega konduktora od zemlje*, to ćemo naći, da je ta udaljenost kod ekvatora 37·47 kilometra, a kod pola 34·25.

Da ovo gornje još bolje razjasnim, napomenut ću znatan faktum, u kojem su naime razmjeru razdieljene oluje po površini zemlje. Udaljenjem se od ekvatora prama polom oluje susliedice umanjuju, te ih već kod 70° sjeverne širine posve nestaje; nu najznatnije je od svega, da se sila olujâ, koja je oslabila udaljenjem od ekvatora, s nova povraća kod 60° sjeverne širine i da postaje na tih mjestih tako znatna, da se navlaš spominju oluje tropičkih krajeva. Tako je n. p. u finskoj Laplandiji grmljavina riedka, nu kad jednom preuzme mah, tada biesni velikom silom, i često uviek za grmljavinom sliedi grom. To se razjašnjuje tiem, da se prostor, u kojem se sastaju oblaci oluja, u toj širini takodjer spušta mnogo niže, nego li u krajevih ekvatorijalnih, i to je upravo dokaz, uslied kojega mora da se gore napomenuti uzdušni konduktor približuje zemaljskoj površini kod polâ mnogo više, nego kod ekvatora. Posljedica pako umanjenju olujâ, te riedkom njihovom pojavljenju u krajevih, koji su najudaljeniji od ekvatora, jest: prvo, veća vodljivost uzduha, koji sadržaje u sebi znatnu, ako ga sravnimo sa tropičkimi krajevi, količinu vlage, a drugo, umanjenje sile, koja proizvadja konduktor, t. j. umanjenje vodenih izhlapljivanja na zemaljskoj površini.

---

* Po formuli Laplasa, koju je usavršio Ramon, $x = 18{\cdot}393 \text{ metra} \left(1 + 0{\cdot}002837 \text{ Cos. } \varphi\right)\left(1 + 0{\cdot}04 \frac{T + t}{2}\right) \log \frac{H}{h}$. X naznačuje visinu, φ sjevernu širinu, T temperaturu na površini zemlje, t temperaturu na konduktoru, H i h visinu barometra na prvom i drugom mjestu.

Digitized by Google

Ponovimo još jednom ono, što smo prije spomenuli, da se naime prostor razriedjenoga uzduha spušta kod pola za tri kilometra niže, nego kod ekvatora. — Uslied takova uzajamnoga položaja vodića, gustoća munjine, kako na jednom, tako i na drugom izmedju njih, mora da bude do 9%, a sila privlačiva zemaljske munjine oko 42% veća kod polâ, nego kod ekvatora. Jednom riečju, takov položaj uzdušnoga konduktora odnosno zemlje jest uzrok, da se munjina nerazredjuje ravnomjerno na obadvijuh vodićih, nego da se skuplja u većoj količini kod polâ. (Konac.)

Podžupanijske učiteljske skupštine.

III. Skupština županije križevačke.

Skupština sborovaše u slob. i kr. gradu Križevcih dne 7., 8. i 9. kolovoza. (Prisutni kao gosti: Presv. g. veliki župan križevački Davidović i pogl. g. načelnik grada Križevaca Ferdo Bubanović.) Prva sjednica dne 7. kolovoza.

Poslie sv. mise, kojoj su uz šk. nadzornika prisustvovali svikoliki sakupljeni skupštinari, otvori skupštinu predsjednik gosp. Franjo Lugarić u za to priredjenoj i po učiteljskom sboru križevačkom liepo izkićenoj dvorani školske sgrade polag izdanoga programa i u predskupštini dne 6. kolovoza ustanovljenoga dnevnoga reda sliedećim govorom:

Da ste pozdravljena Vi slavna i ugledna gospodo, koji ste posjetom Vašim uveličali ovaj sastanak, — a da ste mi pozdravljena i Vi gospodo učitelji, gospoje i gospodične učiteljke na prvom ovom našem zajedničkom sastanku!

Po smislu §. 96. školskoga zakona imade se svake godine najmanje jedan put držati učiteljski sastanak, i to u svakoj podžupaniji; nu visoka vlada dozvoljela je, da se učiteljski sastanak za podžupaniju križevačku i koprivničku može pokusâ radi zajednički držati i to u gradu Križevcih, te je na istom temelju ovaj sastanak sazvan, a ja mu iz srdca želim, urodio nam plodom toli potrebite bratske sloge i uzajamnosti.

Kad svrnemo pogledom na nedavnu prošlost našu, sa žalošću priznati moramo, da je učitelj bio pravi mučenik; nu danas hvala Bogu i vis. našoj vladi — pokrenula je stvar drugim pravcem, i učiteljstvo može već danas spokojnije gledati u budućnost.

Jest, gospodo, mnogo je patio stališ učiteljski, ali je patio i narod, kojemu taj stališ pripada.

Učiteljstvo podnosilo je svakojakę oskudice, a narod nam je čamio u neznanstvu, i baš zato bio je preziran od narodâ, koji su se popeli do znanja i umienja već za onih vremena, kad se je narod naš mačem u ruci borio proti najljućemu neprijatelju ljudske prosvjete.

Visoka naša zemaljska vlada, kojoj duševni i materijalni napredak mile nam domovine nad sve ino na srdcu leži, uvidila je tu nevolju naroda našega, a uvidio ju je i visoki naš sabor, te su oba ta možna faktora zamislila misao,

Digitized by Google

kako da se taj junački narod već jedared trzne iz mrtvila i probudi iz duševnoga sna, te da se uputi na stazu, koja vodi k prosvjeti, napredku i blagostanju.

Svi se veleumi sjediniše u tom, da, želi li se u istinu pomoći narodu, prije svega valja da se preustroji narodnje školstvo, a uza to nije se zaboravilo ni na učiteljstvo, kojemu baš i jest namienjena uzvišena zadaća buditi, unapredjivati i širiti prosvjetu u narodu, te se je učinilo, ako i ne sve, a to bar onoliko, koliko se je učiniti dalo, da se materijalno stanje učiteljstva poboljša.

Čim je u kojoj zemlji bolje uredjeno školstvo i čim savršeniji mu je šk. zakon, tim naprednije i naobraženije je i pučanstvo one zemlje.

Na temelju te nepobitne istine stvorila nam je vis. zemaljska vlada, a na čelu joj preuzvišeni naš ban, školski zakon, kakovim se malo koja zemlja ponositi može. Taj zakon prihvatio je visoki sabor, a njegovo Veličanstvo naš premilostivi kralj podielio mu je previšnju sankciju.

Narod pako naš, prem da je obterećen mnogimi tereti, ipak je dobrovoljno pristao na to, da se učiteljstvu po mogućnosti olakoti dosadanje biedno njegovo stanje. —

Sad je gospodo učitelji do nas, da se za sve to zahvalnimi ukažemo, a to ćemo učiniti samo onda, ako nikada nesvrgnemo s uma dužnosti uzvišenoga svoga zvanja; ako iz svih sila poput brižna i vješta vrtljara budemo uznastojali oko tjelesnoga uzgoja i duševnega napredka povjerene nam mladeži; ako budemo neutrudivo iztraživali i prokušavali načine, kojimi bi se ovo ili ono na boljak školstva postići dalo; pa ako dnevimice i oko vlastitoga naobraženja uznastojali budemo. Nu želi li učiteljstvo to sve u istinu postići, to neka se naobraženiji i svomu zvanju derasliji neuzdižu i neka nepreziru manje naobražene, a ovi opet neka se nestide potražiti savjeta kod svojih izkusnijih sudrugova, pa što jedan za dobro pronadje, neka to i drugim saobći, da tako sjedinjenimi silami i u bratskoj slozi uzmognemo raditi na prostranoj ali žalibože zanemarenoj poljani našega narodnjega školstva, jer „u slogi stoji spas“ kaže naša poslovica. —

Uzrok i svrha ovomu našemu sastanku nije druga, već da se upoznamo, posavjetujemo i iztraživamo sve ono, što nam pravi i žudjeni napredak mladeži osujećuje, te bi se odstraniti imale, a s druge strane da prihvatimo i usvojimo sve one prokušane praktične načine, kojimi bi najlaglje, ali i najuspješnije doći mogli do opredieljenog nam cilja; pa to će biti stožer, oko kojega će se kretati djelovanje trodnevnoga našega sastanka.

Nu prije, nego naše djelovanje započme, uzkliknimo sa oduševljenjem i starom, hrvatskomu narodu pristalom lojalnošću: Da nam živi naš premilostivi car i kralj Franjo Josip I. i vas prejasni habsburžki dom!

Da nam živi ljubimac naroda, preuzvišeni naš ban Ivan Mažuranić!

Živili nam vrhovni crkveni dostojanstvenici bez razlike vjeroizpoviesti!

Živio nam presvietli gospodin vrhovni župan križevački i velemožni gospodin podžupan koprivnički, koji su svojski nastojali oko materijalnoga boljka učiteljstva svoga područja!

Digitized by Google

Živila nam poglavita gospoda gradonačelnici slobodnih kr. gradova Križevaca i Koprivnice!

Živio napokon vaskoliki narod hrvatsko-slavonski i mila naša domovina!

Skupština se odazva svakoj ovoj zdravici trokratnim oduševljenim „Živio!“

Pošto je predsjednik pozvao u predskupštini izabrane častnike: podpredsjednika Josipa Hercega, ravnajućega učitelja u Ludbregu, i perovodje Gjuru Estera, učitelja u Koprivnici, te Stjepana Riglera, učitelja u Križevcih, da zauzmu svoja mjesta, i pošto je podpredsjednik kratkim govorom izrazio hvalu na odlikovanju, kojim ga je počastilo učiteljstvo, započe po dnevnom redu generalna razprava o prvom pitanju:

„Ima li tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih učionah ove zemlje?“

Izvjestitelj toga pitanja g. Ignjat Horvat, učitelj u gornjoj Rieci, stupi na govornicu i progovori ovako:

Slavna skupštino! Preslabe su mi sile, da ovo važno uzgojno sredstvo po znanstvenoj pedagogiji razpravim; preslabe su mi, velju, sile, da bi se mogao uzporediti tolikim umovom, koji su o tjelesnoj kazni svoja mnienja i nazore vješto napisali i izrekli; nastojati ću ipak, da primjereno svojim silam, primjereno svojemu teoretičkomu i praktičkomu izkustvu što moguće bolje ovo pitanje razjasnim, tako s gledišta uzgojnoga i ćudorednoga, kako s gledišta didaktičkoga.

Glasoviti, na pedagogijskom polju neumrli Amos Komensky veli: „Učiona bez valjane discipline jest kao vodenica bez vode.“ (Kehr: „Die Praxis der Volksschule“ str. 13.) U ovoj nam se izreci zrcali vjerno, od koli zamašne je znamenitosti ovo pitanje i za obuku i za uzgoj. Da je jedno od važnijih pitanja, dokazuje nam takodjer i to, jer nam ga je naša visoka kr. zemaljska vlada na razpravljanje predložila.

Kako već prije napomenuh, ob ovom su važnom uzgojnom sredstvu napisali premnogi izkusni i revni muževi na polju pedagogije počam od najstarije dobe pa sve do danas toliko, da bi se moglo reći, da je suvišno još koju o tom reći. Ali nas jedna sjeća, ako se nevaram Goetheova: „Da se ob onom, što je dobro, potrebno i važno, nije dosti napisalo, izreklo i razpravljalo, pa da se valja na to često vraćati; jer čim se više o kojem važnom pitanju pretresuje, tim postaju o njem nazori i mnienja bistrija, a sud pozitivniji.

Premda se je o tom već toliko pisalo i govorilo, usudjujem se reći: Ovo pitanje još nije pravo riešeno! Do pozitivnoga i trajnoga riešenja doći će se istom onda, kad će nam ga moći roditeljska kuća riešiti pomoći svojim moćnim uplivom.

I kod nas nije ovo pitanje terra incognita, pisalo se je o njem već u „Napredku“, „Škol. prijatelju“, „Kat. listu“, a razpravljalo se u našem „ped. književnom sboru.“ Nu kao što se svagdje, tako se i o tjelesnoj kazni mnienja i nazori razilaze, pa su jedni za, a drugi proti tjelesnoj kazni za pučke učione. S obadvima strankama složiti se nemožemo.

Prije nego li se mi samo naprosto izjavimo, da smo za ili proti tjelesnoj kazni, i prije nego li ću imati čast slavnoj ovoj skupštini svoje rezolucije za

Digitized by Google

specijalnu razpravu predložiti, scienim potrebnim, da sa nekoliko argumenata, tičućih se i uzgojitelja i gojenaca, popratim ovo pitanje.

Da zlo vlada u svietu, to je istina tako jasna, kako je jasno sunce; jer žalibože slušati moramo iz raznih krugova, što obiteljskih, što socijalnih, a nemanje i iz učione mnoge tužbe sbog nećudorednosti današnjega naraštaja, te bih dopustio opravdanom bojazan, da će preoteti mah, te uroditi zlimi posljedicami, da će podkopati temelj svakomu budućemu socijalnomu životu, ako li se nebude još zadobce što godj učinilo, da se tomu stane na put. Ako i mi taj pojav baš s tako pessimističkoga gledišta neprosudjujemo, ipak nemožemo i nesmijemo tajiti, da je današnja ćudorednost zaostala za prijašnjom, jer se je svojim korenom duboko uvrežila u premnogih kućah, odkle joj i izvor, pa da će biti nama odgojiteljem potrebno velikoga napora i uz svu uztrpljivost, marljivost, vještinu i dobru volju, da uzčuvamo valjano i zdravo sjeme, da se neuguši u tom korovu, ako i nikne.

Da se pustimo na dno toga žalostnoga pojava, da mu ondje potražimo pravi uzrok i izvor, daleko bi nas to iztraživanje zavelo; ostavimo zato sve faktore iz ove razprave, koji uplivaju na gojitbu mladeži, bud javno, bud privatno, jer je i onako naša vis. kr. zemaljska vlada formulirala ovo pitanje, protegnuv ga samo na učionu, pa ćemo se zato kretati samo oko nje i nas pučkih i zvanih javnih uzgojitelja. Premda se čini, da će nećudorednost prevagnuti, zato bih prije svega želio, da se nam nit najmanja krivnja radi toga nepripiše; jer je sveobće poznato, koliko se je pučka učiona pazila. Ja se usudjujem proti tomu ograditi, a upravo protivno uztvrditi: mi učitelji želimo, a iz petnih sila nastojimo oko toga ozbiljno, da bude svako djelovanje, revnovanje i nastojanje škol. mladeži na temelju valjane ćudorednosti. Tko može podvojiti, da nije sama obuka već po sebi izvrstno uzgojno sredstvo? Neosnovana je dakle svaka tvrdnja, da učiona nemože uzgajati, već obučavati samo. Zar nisu: vještina, dobra nakana, marljivo i neumorno djelovanje glavne i nerazdružive zvanične krieposti, koje riese veliku većinu hrvatskoga učiteljstva.

Čuveni pedagog, pok. majstor Diesterweg, veli: „Valjani učitelj je takodjer i valjan uzgojitelj.“ Koj dakle umije valjano podučavati, može valjani red i stegu uzdržati; ta već u bajno doba nazivahu svaku obuku disciplinom. Mnije li učitelj probuditi interes i volju u svojih učenicih do nauka, to je ta vještina već u istinu veoma važna disciplina. Od nas dakle zavisi mnogo, kakova stega i red vlada u učioni. Ali nas izkustvo uči, ako je učitelj još tako vješt i brižljiv, ako umije obuku još tako priudesiti, ipak se nadje medju njegovimi gojenci neposlušnjaka, nemarnjaka, t. j. takovih, koji griešе proti škol. disciplinarnomu zakonu i propisu svojevoljno i prkosno, koji uzprkos svim nastojanjem učiteljevim narušavaju red u obuci i disciplini. Proti takovim nalazimo disciplinarni postupak u škol. i nast. redu od 19. kolovoza 1875. §. 23.

Neima ni tomu dugo, kako je svaka učiona dobila zrcalo, t. j. disciplinarni propis za djecu, kako se imaju vladati u i izvan učione, u i izvan crkve, tako za vrieme školsko, kako za vrieme praznika.

Digitized by Google

U 25. točki toga propisa nalazimo opet, da prekršitelje toga propisa kaznimo po ustanovi §. 23.

Iz ovoga nam propisa opet jasno proviruje važnost valjane discipline, da se osjegura ne samo ćudorednost, već i napredak i uspjeh obuke.

Ali sada čujmo, što nam sve nestoji na putu i pored dobre discipline; ne samo zle posebitosti i navade pojedinih učenika kao što su: netočnost, svojevoljno izostajanje, nečistoća, laž, prkos itd., već, što je još mnogo gore, nevaljali ili nikakav kućni uzgoj, osobito na selih, koj nam navedene nekrieposti podupire, a nam se je timi neprestano boriti, jer nas u valjanom djelovanju prieči. Proti takovim nam se je opet poslužiti onimi, istimi disciplinarnimi sredstvi.

U ovom §. nalazimo razna kaznena sredstva, samo ne tjelesnu kazan; tjelesno nam je dakle kazniti zabranjeno. Zapitati nam se je, a kako da kaznimo one, koji su uznapredovali ili uztrajali u nećudorednosti, a mi smo izcrpili sva dopuštena blažija sredstva? Najzadnje dopušteno disciplinarno sredstvo, t. j. ultima ratio, jest izključenje iz zavoda. Premda sam uvjeren, da će biti malo takovih slučajeva, a po pravu bi ih moralo biti tako malo, da bi se moglo reći, da ih ni neima. Uzmimo, da ih ima, da nevaljancem dademo consilium abeundi, zar bi se tim postigavala žudjena svrha, koju ima učiona polučiti? Nebi podnipošto! Tim bi se zadaća javne obuke samo promašila. Da ga znadu zazorni roditelji za ovu točku, to bi ona bila voda na njihov mlin, jer bi svoju djecu istom podučila, da uztraju u nećudorednosti, samo da budu izključena iz zavoda.

Doživio sam mnogo slučajeva, gdje mi je roditelj kazao za svoje diete kod upisivanja: „a kaj budu s njim u školi, niti ja niti oni nebudemo s njim ništa dokončali; tak njim je tvrdokoren, bude i njim i drugim dijakom samo na spačku.“ Ipak sam se poslie osvjedočio, da je roditelj lagao, samo da mu diete kod kuće ostane. A kamo bi se došlo tim? Još gorih bi nam bilo posljedica; učione bi nam još više opustile, a narodu bi još manje koristi bilo od njih. Tomu bi se moralo u najgorih slučajevih pomoći popravilnicami.

Premda sam napomenuo, da ćemo se kretati samo oko učione, ipak mi se čini, da nebude s gorega, ako se malko duhom prenesemo u roditeljsku kuću, samo jednoga primjera radi; t. j. kako je u disciplinarnom pogledu u njoj.

U mnogoj, djecom blagoslovljenoj, obitelji prodje malo koji dan, da nebi roditelj bud korio, bud tjelesno kaznio svoju neposlušnu ili prkosnu dječicu. A nam je zabranjeno ili će nam se u grieh upisati, ako molimo, da nam se to pravo povrati ili netaknuto pusti za učionu, u kojoj ima veliki broj djece, razno uzgojene, sa raznimi zločestimi posebitostmi i navadami, razne dobe, sa 3 do 4 odjela. Dakako, da nesmijemo tajiti, da učionu polaze i valjano od kuće uzgojena djeca, koju je moći okom ili riečju samo ravnati, ali nam tim manje može tko oprovrći, da neima medju škol. mladeži krivo uzgojenih ili bez ikakova uzgoja, kojih se nedojimlje nikakav ukor ili blažija kazan. Zar ćemo takove uviek kazniti samo blagimi kaznami, medju kojimi je najoštrija zatvor? A kako možemo na selu zatvarati djecu, koja imadu sat dva i više hoda, preko polja i šuma, preko brda i dolina, da sama idu kući, koja i onako jedva čekaju, da dodju kući, da si ka-

Digitized by Google

kovim kukavnim zalogajem glad utišaju. Zar nije dokazano, da najviše naših sudrugova umire u najljepšoj dobi, koji su svu svoju revnost prenesli u učionu, u kojoj je zrak otrovan, što će nam sigurno velem. g. Dr. Derenčin znati protumačiti; učitelja, koji rade u nespretnih i neodgovarajućih školskih sobah, pa da mjesto potrebna odmora i svježa zraka sjede još koj sat uz kažnjenike?

Ili je naš materijalni položaj takav, da nam nije potrebno brinuti se za svakdanji hljeb i izvan učione? A gdje su druge razne brige s obiteljskoga gledišta? Gdje školska priprava za drugi dan? Gdje dalnje usavršivanje naše? — Jedna poslovica veli: „Tko neće da sluša, neka očuti!“ Istina je, da je tjelesna kazan za ovakove gorak liek, koj njim se nerači, ali je ipak koristan, kojim je moći djelovati i griehe liečiti. Pa zašto da nam se uzkraćuje taj melem? Premda se neslažem sa onimi, koji su proti svakoj tjelesnoj kazni, nepristajem takodjer ni uz one, koji bi ju rado kao universalno sredstvo upotrebljivati, ali sam zato, da nam se u pučkoj učioni pusti, da ju rabimo promišljeno i ograničeno, da ju svedemo u njezine granice, da budemo u njoj što najviše samo moguće umjereni. Osobito nam se valja čuvati naglosti i ljutosti. Tko pako pozna svoju slabu stranu, tomu neka nerabi. Tako su n. pr. Lavater i Flattich za tjelesnu kazan, ali je nisu sami izvršivali, jer su poznavali svoj temperamenat.

Dopuštam rado, da ima učiona, u kojih nerabi šiba, pa ipak vlada u njih dobar red; dočim ima i takovih, u kojih je šiba izložena za simbol reda i mira, pak ćeš naići na nered i na zločestu disciplinu. Bilo bi doduše krivo mnienje, kad bi si koj učitelj upilio u glavu, da se neda ništa ili veoma malo opraviti bez šibe; tomu moram dozvati u pamet Zerrenerove rieči: „Onaj učitelj, u kojega neima druge snage, nego da uči šibom u ruci, taj neka bude mlatcem, za učitelja je nesposoban.“ Ali je isto tako smiešno, koj bi uztvrdio, da je moći i bez šibe uzgajati, tomu navadjam Mirosl. Körnera, koj veli na 68. str. svojega djela: „Der Volksschullehrer“. Da se on boji, da princip humanizma lako uzgojitelja zavede u škol. disciplini na stranputice, jer mnogo toga kroz prste gleda.

Velecienjeni sudrugovi! Ja sam dakle za to, da ima tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkoj učioni kod nas, pa molim: da me nebi nazvao koj barbarom pod konac 19. prosvietljenoga vieka, jer sam barbarizmu isto toliki neprijatelj, kao i prećeranomu humanizmu. Mislim, da ćemo onda istom biti pravo humanitarni, ako ćemo po zaslugah dobre nagradjivati, u dobru ih nastojati uzdržati, ako ćemo zločeste prema zaslugam i prekršajem kazniti, od zla ih odvraćati, ako već ne drugim sredstvom, a to baš tjelesnom kaznom. Želim pako, da bi nastala doba, u kojoj bi bila sva strožija disciplinarna sredstva, a i ista tjelesna kazan nepotrebna, i to i u roditeljskoj kući i u pučkoj učioni. Dao Bog, nastala ova doba što prije, a nastati će samo onda, ako se svi faktori: kuća, crkva, učiona i država u svojem uplivanju na javnu gojitbu i obuku slože; ako će svi ti faktori onako pučku školu paziti, kako to potrebuje i zaslužuje interes i potreba duševnoga i materijalnoga blagostanja naroda našega.

Dočim neimam više nijednu reći, molim slavnu skupštinu, da prihvati ove moje rezolucije: (Sliedi.)

Digitized by Google

Opet svećenik i učitelj.

(Odgovor g. Niemčiću.)

(Konac.)

Prelazim na drugi temelj svojemu osvjedočenju, a to je odnošaj, u kojem su bili dosele učitelji napram župnikom, koj, što je obće poznato, nebijaše takav, da bi si ga iole svjestno učiteljstvo i nadalje željeti moglo. Uzmemo li na um samo položaj kapelana, pak ćemo lasno dokučiti, kako je bilo učiteljstvu, dokle je bilo podloženo hierarhiji i zašto mu ovaj jaram nije bio sladak ni breme lako. Nu neću o tom duljiti i dirati u morda još otvorene rane.

Nisam ni mislio, da ću morati javno progovoriti o toj stvari. Ja sam bo u svom članku „Svećenik i učitelj“ samo kazao, da si treba za ljubav sloge i prijateljstva medju učiteljstvom i svećenstvom — očistiti dušu od dvijuh pogibeljnih predsuda, kojih se jedna čuje od strane svećenstva: „Učitelji su nam svećenikom više manje svi neprijatelji“ — a druga od strane učiteljstva: „Svećenici neće druge sloge s nami, osim na temelju svoga gospodstva i naše podložnosti“. —

Jedno i drugo, rekoh, u obće nije istina, nego predsuda, ili ako i je gdjegdje, valja da prestane u interesu crkve i škole, svećenstva i učiteljstva.

Moj članak nije potekao iz taštine, a što sam postići hotio, dostojno je moga zvanja. Iskreno prijateljstvo i sloga medju dva zvanja i stališa od tolike znamenitosti i tolika upliva na prosvjetu naroda jamačno je predmet najiskrenijih želja domaćega svećenstva i učiteljstva. Ove želje valja ne samo tajno gojiti, nego i javno konstatovati, da budu što intenzivnije, i da se mogu sve više razširiti.

Jedan uvjet iskrenoga prijateljstva i zvaničke sloge svećeničko-učiteljske jest izpunjen, to jest učiteljstvo je samostalno i neodvisno napram svećenstvu. Jedno se od drugoga neima ništa bojati, jedno drugomu nije ništa dužno osim srdačne ljubavi i iskrena štovanja.

Drugi uvjet imamo jošte izpuniti, a taj je dvoje načelo, na kojem mora biti osnovana svaka prava sloga i sporazumak, i bez kojega se naposeb svećeničko-učiteljska solidarnost niti pomisliti nemože.

Prvo je načelo: Napredak u zvanju i u slogi! Ovdje se pod napredkom razumieva najprije radnja, aktivitet, savjestno vršenje dužnosti svoga zvanja. Ako se ovo načelo valjano shvati i iskreno prihvati, možemo biti uvjereni, da će danas sutra naš puk biti preporodjen i prosvietljen.

Drugo načelo glasi: Na temelju pravednosti: sloboda, bratstvo, jednakost! Kako je poznato, ovo je slavna lozinka moderne civilizacije i duša Evropstva. Tko je Kristovo evangjelje proučio, taj zna, da je to ideal, za kojim ide kršćavstvo, ideal preobražena čovječanstva.

Tim zaključujem odgovor g. Niemčiću; on se zauzeo — bona fide — za stvar, polag svoga mnienja, pravednu — i ja sam učinio isto.

Živio duh, razvoj i napredak katoličanski!

Digitized by Google

Pridajem kratak odgovor slavnomu uredničtvu „Katol. lista“ na opazku u br. 21. str. 197.

Kritika g. N. nije dokaz, da sam „zlo pogodio svojim člančićem“. Namjeru „osvjedočiti protivnike nove škole o protivnom“ nisam imao, nego drugu, koja se postići dade, i koja je vriedna, da se za nju javno radi. — Na „pomirbu svećenikâ i učiteljâ“ nisam mislio, nego na utvrdjaj i razširaj postojećega već prijateljstva i na istinu jednakih želja u grudijuh većine svećenstva i učiteljstva. Ja bih onda „bolje učinio netruditi se tim člankom“, kad bi tko drugi hotio u istom pravcu napisati bolji članak. — Urednik „Napredkov“ nebi „učinio pravo, da je metnuo moj članak na stran“, koj se slaže s načeli i smjerom toga časopisa. Jer se časopisi nesmiju monopolizovati i služiti samo nekojim priviligiranim piscem. Moj članak nije „iz nova uzpirio istom utišalu razmiricu, niti je nanio štetu i sablazan našemu narodu“; ovo ja niti kritici svoga članka neću da pripisujem. „Vjera katolička i narodnost hrvatska može se braniti“ različitim načinom. — „Unusquisque in suo sensu abundet!“ In necessariis unitos, in accessariis libertos, in omnibus charitos, a ova posljednja zahtieva, da se obdržava i prvo i drugo — u podpunom smislu. —c.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanje. Nj. Preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je učiteljicu u Ivankovu Arminu Ferićevu, učiteljicom na djevojačkoj obćoj pučkoj školi u Karlovcu, te kapelana i vjeroučitelja u Belovaru Franju Novaka samostalnim vjeroučiteljem na obćih pučkih školah u Križevcih.

— U zagrebačkoj županiji bez grada Zagreba, Karlovca i Siska službovalo je koncem ove školske godine 97 učiteljskih sila. S pomanjkanja učiteljskih sila bile su zatvorene tri dvospolne i dvie djevojačke škole, a jedna je škola zatvorena, jerbo joj se je školska sgrada za druge svrhe okupirala. — Ako se uzme, da po zadnjem popisu zagrebačka županija bez spomenutih gradova broji 220.146 stanovnika, to dolazi jedna učiteljska sila na $2269^{53}/_{97}$ ili okruglo na 2270 stanovnika. A počem kod 2270 stanovnika do 300 sposobnjaka biti mora, pa bi za taj broj, kad bi se svi u školu stjerali, jedva dostale i tri učiteljske sile, to odavle svatko vidi, da bi zagrebačka županija barem još dvaput onoliko škola morala imati, koliko ih sada ima. Tek bi se onda nadati mogli, da bi se prosvjeta narodna uspješno unaprediti dala. A što se čini, da se toj silnoj potrebi narodne prosvjete doskoči? Razpisuje se samo deset štipendija. Ta to neće dosta biti, ni da pokrije manjak sadanjih škola, a kamo li da se nove osnivaju! U istinu, tim načinom neće nam se kultura našega naroda ni za sto godina naprvo pokrenuti, a kamo li, da bi druge narode dostigli!

— Vojvoda Federico Lancia di Castel Brolo iz Palerma, tajnik palermitanske akademije i član mnogih drugih, bavio se je ovih dana u Zagrebu, pregledavajuć razne znamenitosti u narodnom muzeju i prvostolnoj riznici. Osobito se je pako zanimao za naše školstvo, te mu je i hrv. pedagogijsko-književni sbor predao svoje publikacije, o kojih je obećao, da će progovoriti na kongresu talijanskih učitelja, koji će se skoro sastati baš u Palermu.

— Kao što je poznato, uvrstila je jastrebarska občina lanjske godine svoje škole u II. plaćevni razred. Ali pošto se je pokazala potreba, da se tamo namjesti više učiteljskih sila, uplašila se občina velika troška, te je u najnovije vrieme preinačila lanjski svoj zaključak, uvrstiv svoje škole u III. razred s plaćom od 400 for. Naravski, da to boli tamošnjega učitelja L. Vranka, koji je 17 godina s osobitom ljubavlju i oduševljenjem radio na školskom i prosvjetnom polju. Mi se nadamo, dapače uvjereni smo, da će visoka vlada protuuredni taj zaključak zabaciti, a

Digitized by Google

občina, ako nemože plaćati učitelja, može ustanoviti podučiteljska mjesta za niže razrede. Tako čujemo, da su neke občine krivo shvatile i naredbu o nerazdruživosti orguljaške od učiteljske službe, te obustavile nagrade za orguljanje, koje su same dragovoljno ustanovile. Pošto nijedan zakon ni naredba nemože imati povratne moći, to će doista vis. vlada takvu postupku doskočiti, ako se dotičnici svojim putem na nju obrate.

— Koncem ove školske godine umirovljen je Grga Palčić, učitelj u Žakanju, podžupaniji karlovačkoj. Palčić je rodjen 3. ožujka 1793. godine, navršio je dakle 83 godine, a kod učiteljstva služi od 1. stud. 1818., dakle mal ne 59 godina. A za tolike silne godine truda i napora, odpravljen je u mir, čujte! sa 200 godišnje mirovine! — To vam je nagrada onomu, koji je 59 godina ljude uzgajao! Neka u starosti od nužde i nevolje strada, jer da se sa 200 for. sada živiti može, to neće ipak nitko vjerovati! Pa nek sada tko rekne, da učiteljska služba nije zamamljiva! —

— Bosanske škole u Krajini. U Krajini ima više škola za bosansku djecu, koje podigoše i dobrovoljnimi prilozi iz Englezke uzdržavaju našemu svietu poznate plemenite Englezkinje Irbieva i Macancyeva. One plaćaju učitelje i stan, gdje se nalazi škola. Bosanska djeca vrlo rado idu u školu, a imaju takodjer osobit dar za nauku: — za nekoliko mjeseci nauče čitati i pisati. Takva jedna škola ima i u Okućanih, koju je preuzv. g. zem. zapovjednik barun Mollinary, putujuć po Krajini, 14. o. m. posjetio. Sirotna djeca dočekala su zemaljskoga zapovjednika velikom radosti, a dječačić Ostoja Gligić pozdravio je Nj. Preuzvišenost liepim govorom, u kojem je dao oduševljen izraz zahvalnosti bosanskih bjegunaca za blagodati, što jih uživaju od naše monarkije.

— K hrv. ped.-književnomu sboru pristupiše kao podupirajući članovi p. n. gg. Josip Tomašić, podžupan, s god. prinosom od 2 for., Josip Sertić, podžup. tajnik, Vjekoslav Ištvanović, podžup. tajnik, Josip Černy, podžup. živinar i Simon Neumann, trgovac, svi u Zlataru preko g. povjerenika Davorina Božića, — zatim g. J. Šanjek, učit. u Hrašćini, preko g. povjerenika Josipa Kirina.

Otvoren list uredničtvu „Napredka".

Velecienjeni gospodine uredniče! Od izobraženja ženskoga spola ovisi mnogo izobraženje u obće cieloga naroda bez razlike spola, pa je mnogo lakše i školi i upravi, kad jim njihovu zadaću pripomažu rješavati matere valjanim i naprednim uzgojem djece u roditeljskoj kući.

Opaža se, da narod već naravnim razvojem teži i sam za naobrazbom ženskoga spola, pošto se ženska mladež sve više i više posvećuje naukom, polazeć ne samo niže, nego i više obstojeće prosvjetne zavode.

Vladi i upravi valja po svoj mogućnosti u susret poći tomu prosvjetnomu razvoju, te ga svimi mogućimi sredstvi pospješiti.

Imajuć na umu to u obće, a napose onu okolnost, što ovdješnju realku svake godine sve više polazi ženske mladeži, — što nikako neodgovara načelom ni pedagogije ni ćudoredja, da mužka i ženska mladež u dobi od 10 do 12 godina svakdanje nauke mješovito polazi, — pak imajuć onda okolnost na umu, što imade još mnogo više ženske mladeži, koja bi se iz ciele Krajine posvetila naukom u svrhu podpunije naobrazbe, da joj se pruži prilika otvorenjem shodnih zavoda, — zaključilo je ovogradsko zastupstvo u sjednici dne 16. o. m., da se visoko c. k. glavno zapovjedničtvo umoli, neka u Petrinji osnuje višu djevojačku školu, koje bi se 5. razred već idućom školskom godinom otvoriti mogao.

Gradsko poglavarstvo pripravno je u tu svrhu odstupiti potrebne prostorije. U pogledu prostorija neće dakle c. k. glavno zapovjedničtvo nikakovih prepona imati.

Zato se je nadati, da će visoko c. k. glavno zapovjedničtvo i ovom prilikom zasvjedočiti, da mu na srdcu leži dobrobit naroda njegovoj upravi povjerena, pa da će u gradu Petrinji u obćem interesu, a naročito u interesu srednje hrvatske Krajine višu djevojačku školu zemaljskim troškom podići.

Moleći Vas, velecienjeni gospodine uredniče, da ovo u cienjenom „Napredku" priobćiti izvolite, častim se biljeżiti

Vašim osobitim štovateljem:

Nikola Kos,
gradski bilježnik.

Razne viesti.

— Pedagogijski švindel. U članku pod tim naslovom čitamo izmedju ostaloga u „Pester Lloydu" br. 182. od 3. kolovoza t. g. sliedeće:

Mnoge se tužbe podižu proti političkomu, financijalnomu i obrtnomu švindelu, ali malo tko na to i pomisli, da se sve to temelji na pokvarenom uzgoju.

Neznanje i nadutost roditelja, neizkustvo gdjekojih školskih poglavara, sebičnost i častohlepje uzgojitelja prouzročilo je na pedagogijskom polju humbug, koji je čovječanskomu družtvu na veliku štetu. I neda se tajiti, da je u vinogradu gospodnjem zavladao užasan korov šarlanterije, gdje lje samo poštenim radom, te žarkom istinom sladko i zrielo grožđje rodi.

Vriednost školske obuke i uzgoja ocjenjuje se po broju školu polazeće mladeži, po množini ućevnih knjiga, te što nerazumljivije navedenih znanstveno-učevnih predmeta.

O naravnom uzgoju i prema tomu svrsi shodnoj postupnoj obuci nemože biti tuj ni go-

Digitized by Google

vora: površno i momentano znanje pravi efekt i nosi ti korist.

Prigodom izpita treba da bude sve sjajno. Biele oprave za odraslije djevojke, krasno vezane zadaćnice, panzirani zemljovidi, krasopisi i risanje treba da posjetnike izpita začaraju, pa makar to bilo i skako velikim troškom ubogih roditelja skopčano.

Da li se tim načinom uzgaja u mladeži čuvstvo štednje, jednostavnosti i naravnosti, za to nitko nepita!

Neobzira se nitko ni na to, da li se obukom i uzgojem probudjuju čuvstva istine, iskrenosti i čestitosti, kad imadu učenice prigodom izpita otvorene knjige, ili kad već naprvo znadu, na koja će pitanja odgovarati, ili kad na izpitu samo pojedina djeca paradiraju.

Švindel se tjera i s učevnimi sredstvi, cifrastimi izvana a iznutra posve nezgodno uredjenimi školskimi zgradami. Članak taj namienjen je školskim oblastim, školskim prijateljem, roditeljem i učiteljem, da svu pozornost na te okolnosti svrate, te zavladalomu švindelu na put stanu. Pučka bo škola ima utirati put pravoj istini, slobodi, poštenomu radu i pravoj pučkoj prosvjeti.

Taj članak priobćujemo u kratko u izvadku zato, jer se je žalibože i u Zagrebu i to u „Obzoru“ pojavio takov prijatelj pučkoj školi, koji ocjenjuje napredak škola samo po godišnjih školskih izviešćih. Po mnienju toga prijatelja nije mogla postići javna škola žudjena napredka, ako je u privatnih školah bilo manje mladeži; ako u godišnjem školsk. izviešću nije bilo poučna (po njegovoj gramatici poučnoga) članka i naukovne osnove; ako se nije u obćem pregledu sva mladež javnih i privatnih učiona u skrižaljci u dotičnih rubrikah slučajno sbrojila i napokon, ako se je u školsko izviešće nehotice i to radi prenagloga tiska školskoga izviešća koja pogreška podkrala.

Iz ove ocjene proviruje, da je sastavitelj toga „Priposlano“ ili prijatelj — ne pučkoj školi — nego švindelu, kako ga opisao „P. Lloyd“, ili pako zlobnik i neprijatelj zagrebačkomu učiteljstvu, koj nemože mirovati, nego i u jajetu dlaku traži, nebi li mogao zagrebačko učiteljstvo gdje uštinuti i nanj se u javnosti blatom nabaciti. Jer kad bi mu sbilja više stalo do pravoga napredka, nego li do švindela, i kad nebi u njega bilo zlobe, tad bi se bio uputio u same škole i ondje se osvjedočio, da li zagrebačke škole napreduju ili nazaduju. —

Natječaji.

— Za pripravnike pučkoga učiteljstva na kr. mužkoj preparandiji zagrebačkoj razpisuje se natječaj za 8 štipendija po 200 for. i 7 po 150 for. na godinu.

Molbenice se imadu podnesti do 15. rujna t. g. kr. zem. vlad. odjelu za bogoštovje i nastavu. Pravo na ta štipendija imaju pripadnici Hrvatske i Slavonije bez razlike vjere.

Natjecatelji, koji istom žele stupiti u preparandiju, imaju svoje, svjedočbami o tom, da su 15. godinu navršili, da su tjelesno zdravi, te da su s dovoljnim uspjehom izučili barem malu gimnaziju ili malu realku ili gradjansku školu od 8 razreda, podkriepljene, — oni pako, koji već polaze preparandiju, posljednjom školskom svjedočbom, i svi bez razlike svjedočbom o siromaštvu obložene molbenice do gori naznačenoga roka podnieti gore navedenomu kr. vlad. odjelu. — Svjedočbe o tjelesnom zdravlju moraju biti izdane od liječnika, koji stoji u javnoj službi, — svjedočbe pako o siromaštvu od dotičnoga občinskoga poglavarstva.

— Za učiteljicu za ručni ženski posao na kr. ženskoj preparandiji. Beriva: 600 f. plaće i 15% stanarine. Molbenice šalju se do 20. rujna o. g. kr. zem. vladnomu odjelu za bogoštovje i nastavu.

— Za učitelja matematičko-tehničke struke na višoj djevojačkoj školi u Varaždinu. Beriva: za sada 700 for. plaće i 100 for. stanarine. Novo sistemizirana plaća iznosi 800 f. i 15% stanarine. Molbenice s dokaznicami šalju se do 12. rujna t. g. mj. škol. odboru u Varaždinu.

— Za učitelja i učiteljicu na konfesionalno mješovitoj školi u Pisanici (občina Severin, podžupanija Belovar). Učitelj ima biti grčko-iztočnoga vjeroizpovjedanja, a učiteljica rimokatoličkoga. Beriva učitelja: 350 for. plaće, 6 hv. drva, stan, vrt u 2 komada, a za pojanje 24 for. na godinu. Beriva učiteljice: 350 for. plaće, stan, 6 hv. drva, pol jutra vrta u 2 komada. — Za učitelja na obćoj pučkoj školi u Mostih (občina Kapela, podžup. Belovar). Beriva: 350 for. plaće, 6 hv. drva, stan, vrt od pol jutra, za orguljanje ¼ jut. livade i 30 vag. mješ. žita ili u novcu 100 f. — Za učitelja na obćoj pučkoj školi u Tomašici (obćina Garešnica, podžupanija Križ). Beriva: 350 for. plaće, stan, 1 jut. zemljišta, 6 hv. drva, a za orguljanje 35—40 vag. žita. — Za učitelja grč.-iztočnoga vjeroizp. na obćoj pučkoj školi u Dišniku (obć. Garešnica, podžup. Križ). Beriva: 350 f. plaće, stan, 3 jut. zemlje i 6 hv. drva. — Za učitelja rimokat. vjeroizpov. na obćoj pučkoj školi u Širokom polju. Beriva: 350 for., stan, 12 hv. drva te vrt — Za učitelja i orguljaša rimokat. vjeroizpov. na obćoj pučkoj školi u Levanskoj varoši. Beriva: 350 for., stan, 6 hv. drva, vrt, za orguljanje uživanje ¼ urb. selišta. — Za učitelja grč.-iztoč. vjeroizp. na obćoj pučkoj školi u Lisičinah. Beriva: 350 for., stan, 8 hv. drva i vrt. — Za učitelja rimokat. vjer. na obć. puč. školi u Rakitovici. Beriva: 400 for., stan, 6 hv. drva, vrt i 2 jutra oranice. — Za učitelja rimokat vjer. na obćoj pučkoj školi u Vučevcih. Beriva: 350 for., stan, 6 hv. drva, vrt od pol jutra. — Za učitelja gr.-

Digitized by Google

iztočne vjeroizp. na obćoj pučkoj školi u Suhoj mlaki. Beriva: 350 for., stan. 12 hv. drva te vrt. — Za učitelja gr.-iztočne vjeroiz. na obć. pučkoj školi u Miklošu. Beriva: 350 f., stan ili 15% stanarine te 12 hvati drva. — Za učitelja rimokat. vjeroizp. na obć. pučkoj školi u Zvečevu. Beriva: 350 for., stan, 12 hv. drva, jutro oranice te jutro livade. — Za učitelja gr.-izt. vjer. na obćoj pučkoj školi u Dobroviću. Beriva: 400 for., stan ili 15% stanarine ili 12 hv. drva. — Za učiteljicu na obćoj pučkoj školi u Orahovici. Beriva: 700 for., stan i 3 hv. drva. — Za učitelja na obć. pučkoj učioni u Kapanu. Beriva: 350 for. plaće, stan, 12 hv. drva i vrt. — Za učitelja rimokat. vjer. na obćoj pučkoj školi u Bušetini. (Pošta Virovitica.) Beriva: 600 f. plaće, stan, 16 hvati drva te vrt. — Za učitelja rimokat. vjer. na obćoj pučkoj školi u Novom Gradcu. Beriva: 350 for. plaće, stan, 12 hv. drva te vrt.

Molbenice s dokaznicami šalju se za sva ova mjesta dotičnim školskim odborom do 20. rujna t. g.

— Za 2 podučiteljice rimokat. vj. na obć. pučkoj žens. školi u Rumi. Beriva: 360 for. plaće. 54 for. stanarine i 3 hv. drva.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 11. rujna t. g. škol. odboru u Rumi.

— Za učitelja i pojca grčko-iztočne vjere u Šidu. Beriva: 400 for. plaće, stanarine 80 for., vrt i 6 hv. drva.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 15. rujna t. g. kr. nadzorničtvu u Vukovaru.

— Za učitelja na obćoj pučkoj školi u Gašincih. Beriva: 350 for., stan, drva te vrt. — Za učitelja i orguljaša na obć. pučkoj školi u Čadjavici. Beriva: 450 f., stan, drva i vrt. — Za učitelja na obćoj pučkoj školi u Noskovcih. Beriva: 400 for., stan ili 15 post. stanarine i drva. — Za učitelja na obć. puč. školi u Borovi. Beriva: 350 f., 15 post. stanarine i 8 hv. drva. — Za učitelja grč.-izt. vjeroiz. na obć. puč. školi u Gazju. Beriva: 350 for., stan, drva te vrt. — Za učitelja na na obćoj pučkoj školi u Klokočevcu. Beriva: 350 for., stan, drva te vrt. — Za učitelja na obćoj pučkoj školi u Zdencih. Beriva: 400 f., stan, drva, vrt te pol selišta zemljišta. — Za učitelja na obćoj pučkoj školi u Breznici. Beriva: 350 for., stan, 12 hv. drva te vrt. — Za učitelja grč.-izt. vjeroiz. na obćoj pučkoj školi u Smudah. Beriva: 400 for., stan, 12 hv. drva te vrt. — Za 1 učitelja grč.-izt. i 1 rimokat. vjeroizp. na obć. puč. školi u Tenju. Beriva: svaki ima 400 for., stan, 12 hv. drva te vrt; onaj rimokat. može dobiti mjesto stana 15 post. stanarine. — Za učitelja grčko-izt. vjeroiz. na obćoj puč. školi u Klisi. Beriva: 350 for., stan, 12 hv. drva i vrt. — Za učitelja i orguljaša na obć. puč. školi u Velikoj Erpenji. Beriva: 400 for., paušal 20 f., drvarine 20 for., te odštete za vrt 30 for.

Za sva ova mjesta šalju se molbenice s dokaznicami do 20. rujna t. g. dotičnomu škol. odboru putem kr. šk. nadzorničtva.

— Za učitelja i orguljaša na obćoj pučkoj školi u Pleternici. Beriva: 400 f. plaće, stan, vrt, drva. 35 for. za orguljanje, 855 četvorn. hv. oranice te 339 četv. hv. šljivika. Od oranice i šljivika ima sám učitelj namirivati porez. — Za učitelja i orguljaša na obćoj puč. školi u Gaju. Beriva: 350 for. plaće, stan, 12 hv. drva, vrt, 5 jut. i 52 četv. hv. livade, 5 jut. i 106 četv. hv. oranice, slobodnu pašarinu, od svake mise 50 novč.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 15. rujna dotičnim obć. škol. odborom putem šk. nadzorničtva.

— Za učitelja i orguljaša na obć. pučkoj učioni u predgradju Bregi grada Koprivnice. Beriva: 600 for., stan, potrebita drva te vrt. — Za učitelja na obć. puč. školi u Pogancu. Beriva: 600 for., stan, drva te vrt. — Za učitelja na obć. puč. školi u Jagnjedovcu. Beriva: 350 for., stan, 6 hv. drva te vrt.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 17. rujna t. g. dotičnim obć. šk. odborom.

— Za učitelja na obćoj puč. školi u Apatovcu. Beriva: 350 for., stan, 6 hv. drva, vrt i 12 for. paušala. — Za učitelja na područnoj školi u Osieku, obćine vojakovačke. Beriva: 220 for., stan, 6 hv. drva, 12 for. paušala.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 15. rujna t. g. dotičnim obć. šk. odborom.

— Za podučitelja na obć. puč. školi u sv. Gjurgju. Beriva: 300 for., stan, 3 hv. drva.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 17. rujna t. g. škol. odboru. (Pošta Ludbreg.)

— Za učitelja i orguljaša na obćoj pučkoj školi u Lokvah (podžup. delničke). Beriva: 450 for., stan, vrt, 15 met. drva, 25 for. iz crkvene blagajne za orguljanje, i od svake mise 33 novč.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 25. rujna t. g. šk. odboru u Lokve.

Javna zahvala.

Prigodom obdržavanoga izpita na dne 31. pr. mj. nagradjeno je više mojih učenika i učenica liepimi molitvenimi knjižicami.

Te knjižice darovaše pogl. gosp. Antun Vranicani, kr. kot. sudac, ujedno ovomjestni škol. nadzornik, vel. g. župnik Josip Maršić i g. kot. lječnik Josip Malich iz Grubišnogpolja.

Na tom liepom daru nemogu propustiti, da se darovateljem u ime svoje mladeži srdačno i najponiznije nezahvalim u nadi, da i nadalje svoje darežljive ruke neće uztegnuti.

U Grubišnompolju, 9. kolovoza 1876.

Josip Djakovac,
učitelj.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. zbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 26. U Zagrebu, 10. rujna 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarsko) državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Red i izbor zorne obuke.

U „Napredku“ se je već dovoljno pisalo ob ovom predmetu. Nu nemisli s toga nitko, da je stvar posve izcrpljena. Niemci su doista najbogatiji u pedagogijskoj literaturi, pa se u njih ipak još uviek ne samo razpravlja, nego i debele knjige pišu o tom predmetu, i to s tako razna gledišta, da bi se moglo reći: koliko pedagoga, toliko i nazora o zornoj obuci.

Karl Richter, čuveni njemački pedagog, koji je za svoje umne plodove jur višeput odlikovan, izdao je prošle godine krasno djelo o zornoj obuci. Uvjeren, da ću ugoditi našim čitateljem, ako jih barem ponešto upoznam s tim djelom, prevedoh iz njega jedan od najzanimivijih ulomaka. Evo ga:

Ponajprije nam je odgovoriti na pitanje: „Čim da započme zorna obuka?“ Pestalozzi predlaže u svojoj „knjizi za matere“ djetinje tielo kao prvi i najnaravniji predmet za zornu obuku i vježbanje u govoru; nu napredujuća je pedagogija to mnenje zabacila. Već se je Fichte izrazio proti tomu, da bude knjiga matera podlogom prvoj obuci, — najmanje je pako bio za to, da se zorna obuka započme s tielom djeteta. Dopuščao je doduše, da bude prvim predmetom zorne obuke diete samo, ali veli dalje, zar je tielo djetinje samo diete? I kad bi bilo već samo tielo čovjek, zar nebi bilo djetetu materinje tielo mnogo bliže i zornije. Pa kako bi ono moglo jasno poznavati svoje tielo prije, nego li se umije njim služiti? Ono može mekanički naučiti mnogo toga o svom tielu, nu to nije pravo poznavanje same stvari, nego golo znanje pustih rieči. Vlastito je tielo za diete premalo objektivno, nego da bi ga moglo zanimati i da bi se uzanj prisnovati mogle toli duge vježbe.

Stvari oko djeteta zanimaju diete toliko, da se sjeti svoga tiela samo u kakvoj nesgodi, n. p. kad ga što zaboli, kad nemože slobodno kretati svojimi udi, ili kad mu što pači. Na to bi morali misliti oni učitelji, koji još uviek prianjaju uz Pestalozzijevu bludnju, te misle, da djecu bogzna kako zanima promatranje raznih uda i osjetila, tobož zato, što jih uviek sobom nose, i što se učitelju

Digitized by Google

pruža liepa prigoda, da može kadkad krasno i uznosito govoriti o njihovu divnu ustroju i t. d.

Tako n. p. počima još Wiedemann u svojem „Učitelju malenih“ i u svojih „Pripravah za zornu obuku“ sa čovječjim tielom, te razglaba u 27 vježba čovječje tielo u obće; glavu, trup i uda u obće; broj česti našega tiela desno, lievo; glavu, vlasi, obraz, sliepočice, čelo, oči, uši, nos, lice, usta, jezik, zube, bradu, vrat, prsa, dolnje tielo, lakte, ruke, prste, noge i stopala napose. To kao i osobita ljubav, kojom pristaše analitičko-sintetičke metode pojedina ova uda, kao ruku, stopalo, oko, uho, nos itd. uzimlju za normalne rieči u svoje „Početnice“, dokazuje dovoljno, da se još danas podržava Pestalozzijevo stanovište.

Nemože se usvojiti ni Herbartov nazor, da se zorna obuka ima započeti uzornimi trokuti, kako bi djeca laglje i sigurnije razumjela sve prostorne tvorine. Jer i negledeć na to, da bi takova obuka bila samo neko pusto geometrijsko oblikoslovje sa čisto sintetičkim smjerom, koga nemožemo odobriti, zapustila bi ona posve one zorove i predstave, što no si jih je diete jur drugim putem steklo. Djetinje se poznavanje prostornosti neosniva na likovnih počelih, na crtah i trokutih, već na cjelovitom obliču tjelesa, koja su oko njega, i koja neprestanim gledanjem i motrenjem po glavnih njihovih vlastitostih razpoznaje i razlikuje.

Ako želimo dakle obučavati prema naravi, to nam je obuku skopčati uz ono, što je djetetu u glavnom poznato, te to samo u toliko razširivati, koliko je potrebno radi točnosti i podpunosti. Valja dakle zornu obuku započeti s predmeti i pojavi iz naravi, u koliko je diete s njimi u dodir došlo, te jih, makar i površno, upoznalo, da se tim ponajprije udomi u svojoj najbližoj okolici, s kojom danomice obći, i koja ga najvećma zanima. — Sve ono, što je izvan dječjega vidokruga i duševnoga obzora, valja izbjegavati. O riedkih se predmetih i dogodjajih može samo onda rieč povesti, kad su jih djeca u istinu zamjetila, te su jim još u živoj uspomeni, a pružaju možda i priliku, da se izpita i izpravi njihova shvatljivost. Svakako spadaju takovi predmeti k iznimkam, jer domaća nam priroda pruža množinom i različitošću svojih pojava tako bogat izbor za zornu obuku, da bi skroz suvišno i nepotrebno bilo, kad bi pokraj toga zalazili u druge strane svieta, te govorili ob onom, što se nemože zrieti. I zaista će se trud naplatiti, ako djecu za rana upućujemo na ljepotu prirode, na milinu i prijatnost domaćega kraja. Tim će se sačuvati od one nadutosti, koja teži izvan domovine, u daleki, tudji sviet, u kom se zaboravlja na narod i narodno dobro. (Sliedi.)

Uzrok i način postanka sjeverne zore po teoriji Lemstrjoma.

(Konac.)

Uzev nadalje u obzir slične pojave, koji se pokazuju prigodom sjeverne zore, kao: nepravilan hod magnetičke igle, uzbudjenje električne struje na tele-

Digitized by Google

grafičkih žicah i t. d. sa pojavi, koji se pokazuju uzbudjenjem induktivne munjine, — Lemstrjom suglasno sa mnienjem, koje je zavladalo medju učenjaci u sadašnje doba, pripisuje uzrok sjevernoj zori munjini. Za potvrdu mnenja, da je munjina uzrokom sjevernoj zori, služe i rezultati pronadjeni spektralnom analizom. U dužici (spektrum) toga svjetla opažamo do devet potezića, koji imadu isti položaj, kao kod dužice, koja je nastala tokom munjine kroz proriedjeni uzduh. U obće svjetlost, prouzročena sjevernom zorom, po više putah je sravnjivana sa svjetlošću, koja postaje indukcijom električnoga toka u Geisslerovom valjku. Dvie je već godine prošlo, što je Lemstrjom opazio, da se je takov valjak razsvietio uslied cigloga približenja polâ električnoga munjila, te mu je to odkriće poslužilo iztočnom točkom u njegovih tumačenjih o sjevernoj zori. Zatiem je Lemstrjom sastavio spravu, kojom je moći medju četirima stienama zorno pokazati pojav sjeverne zore, te je tom spravom proizvadjao prošle godine sjevernu zoru na izložbi geografskoga kongresa u Parizu, gdje mu je i dopitana kolajna prvoga reda. Evo kratki opis te sprave.

Mjedena kruglja, providjena na gornjoj polukruglji šiljci, namještena je na izolojućem staklenom stupu, koji je utvrdjen na dasku, koja je podnožjem ciele sprave. U nekoj daljini od kruglje poredano je u luku, gledom na radius kruglje, nekoliko Geisslerovih valjaka, u kojih se nalazi razredjen uzduh na 0.5 mm. Sa obimi kraji tih valjaka spojeni su komadići platinove žice, da može bolje timi valjci prolaziti munjina; a taj komadić, koj se nalazi na gornjem kraju valjka, spojen je pomoćju kovne žice sa zemljom. Kruglja pako, koju više napomenusmo, spojena je mjedenom žicom, koja je pokrita guttaperčom, sa niječnim polom električnoga munjila Holjčeva (pozitivni pol toga munjila odveden je u zemlju.) Čim munjilo počme djelovati, to se kruglja uzelektruje negativno, djeluje zatiem induktivno na munjinu konduktora, koja je ovdje predstavljena razriedjenim uzduhom u valjcih, u kojih tada u isti mah nastane svjetli pojav. Pa ako dignemo stalak, na kojem su pričvršćeni valjci, na daljinu dva metra od kruglje, to se ipak neće prekinuti svietlo. Svietlo se neće prekinuti ni tada, ako odstranimo žice, koje spajaju vrhe valjaka sa zemljom, samo u tom slučaju moramo valjke primaknuti.

Pomoćju te sprave možemo svakoga osvjedočiti o tom, da struja munjine, koja izlazi iz munjevnoga tiela, neproizvadja pojava svietla, kad prolazi zrakom normalnoga tlaka (t. j. prostorom medju krugljom i valjci), već da se u isti tren, čim stupi u prostor uzduha, koji je razredjen do izvjestnoga stupnja, porodi u posljednjem svjetlost sjeverne zore. Prispodabljajuć sam pojav sjeverne zore sa pojavom, koji je proizveden u valjcih opisane sprave, Lemstrjom veli, da sjeverna zora nije ništa drugo, nego djelovanje munjevne struje, koja teče iz gornjih razredjenih slojeva atmosfere, iz poznatoga nam naime već konduktora i koja ide u množini do površine zemaljske kruglje. Struja dakle ta, tekuć slojem razredjena uzduha, radja u njem poznati nam već gore spomenuti svjetli pojav; nasuprot pako tekuć u niže i gušće naime slojeve atmosfere neradja nikakova pojava svietla.

*

Digitized by Google

Promotrimo jošte, koji zakoni moraju obstojati, da se pojavi sjeverna zora. Kako već prije napomenusmo, konduktor je razriedjenoga uzduha kod polâ znatno bliže zemlji, nego kod ekvatora i napetost munjinâ, koje su razredjene na tom i drugom vodiću za 42%, veća je na prvom mjestu, nego na drugom; i napokon razredjenje je munjina znatno premoćnije u polarnih krajevih. U normalnom se stanju sila, kojom teže te munjine da se izjednače, više ili manje umjerava protivljenjem, poznatom dizanju munjine medju ležećimi slojevi gusta uzduha atmosfere. Uobrazimo si, da se ravnovjesje naruši. Pomislimo si n. p., da je napetost munjine postala znatna uslied velikoga nakupljenja, ili pako da je uslied zasićenosti izolojućih slojeva vlagom, nastalom od vodenih hlapova i donesenih južnimi vjetrovi u polarne krajeve, izolujuća moć tih slojeva oslabila, to je jasno, da će, kako u prvom, tako i u drugom slučaju (koj je po svoj prilici običniji no prvi), sila protimbe, koju čine gusti slojevi uzduha, napokon nadvladati, munjine se timi gustimi slojevi razrediti, te se tom prilikom pojaviti sjeverna zora. Osobitom se jasnoćom vidjeva sjeverna zora u sliedećem slučaju, koga je po više puta opazio Lemstrjom prigodom švedske polarne ekspedicije g. 1868. Uobrazimo si, da se u tih gustih slojevih, koje smo malo prije označili, pojavi oblak donesen iz ekvatorijalnih strana i da je taj oblak nakrcan pozitivnom munjinom. Predpostavimo si nadalje da + E oblaka, koj se nalazi pod uplivom — E zemlje, izteče, te se mirnim načinom razdieli neproizvev kod toga nikakove svjetlosti; a medjutim da se + E uzdušnoga konduktora sjedini sa — E oblaka, čineć kod toga svjetli pojav, koj se pojavljuje nalik na zrake, koje stoje okomno na kraje oblaka.

To je bitnost teorije Lemstrjoma, koju evo u kratko nacrtah. Tko bi pako želio potonje taj pojav proučiti, toga upućujem na gori spomenuti list, kao takodjer tko bi htio još pobliže o tom čitati, na sliedeće knjige: Hansteen „Untersuchung über Erdmagnetismus“, Christiania 1819; Karstner: „Handbuch der Meteorologie“, Erlangen, 1823, II. 2; Ideler: „Ueber den Ursprung der Feuerkugel und des Nordlichtes“, Berlin 1832; i napokon J. Payer: Die österreichisch-ungarische Nordpol-Expedition in den Jahren 1872—1874, 6. Lieferung, S. 191.

Iz toga vidimo, kako ljudstvo napreduje; jer tko nenapreduje, taj nazaduje; mnogi bo pojavi, koji su se činili prije nekoliko decenija, da jih neće nikada dojmiti um ljudski, sada su jasni i zorni. Tako je isto i sa pojavom sjeverne zore, na koji su oči tolikih vjekova i muževa žmirile, dok ih nije otvorio i upro u taj pojav ovaj plodni viek i Lemstrjom, koji ga je protumačio.

Zato se neplašimo u radu svojem, već budimo mudri i kupujmo vrieme, te nepostajmo u isto vrieme meso, kad treba da budemo duh. M. T.

Podžupanijske učiteljske skupštine.

III. Skupština županije križevačke.

(Dalje.)

Rezolucije na pitanje: ima li se tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih školah:

Digitized by Google

1. U pučkih učionah ima tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom i to: a) kod prestupaka: kradje, laži, kletve, zlostavljanja, zavadjanja na zao čin, prkosa, dokazane nemarnosti, svojevoljnoga izostajanja od predavanja; b) kod prestupaka, rad kojih je diete već kažnjeno bilo svimi blažimi sredstvi, ali bezuspješno.

2. Tjelesno kazniti valja samo šibom.

3. Prvi put valja kazniti na samu; valja li kazan opetovati, neka učitelj pozove nekoliko takovih sudrugova, koji su već inače kažnjeni bili, a velike prekršaje valja kazniti pred cielim razredom, u najgorem slučaju pred cielim zavodom.

4. Ćuskanje rukom po licu, udaranje pešću, natezavanje za vlasi; udaranje glavom o školsku ploču, o zid, o glavu sudruga, neka posve izostane iz učione.

5. Tjelesno kazniti imadu se samo dječaci; početnike nevalja kazniti barem tako dugo, dok se točno neupoznaju sa disciplinarnim propisom.

6. Tjelesnom kazni nevalja odlagati, već valja istu po okolnostih čim prije izvesti, ako je moguće još istoga dana, kojega je učin konštatovan kažnjivim i to u sporazumku i prisutnosti ravnajućega učitelja ili mjestnoga školskoga nadzornika.

7. Učitelj neka nikada sam neizvršuje kazni, već poslužnik, a gdje ga neima, koji zrelijih učenika.

8. Učitelji neka bilježe tjelesno kažnjene u posebnu knjigu; neka naznače vrst prestupka, broj udaraca i kazna, a i rezultate o djelovanju kazne.

9. Neka se za svakogodišnji učiteljski sastanak odredi posebna razprava o uporabljenih kaznah, u koliko se je takovimi uspjelo i djelovalo na pojedince, da se tako uzmogne doći do valjanih zaključaka o kaznah u obće, a o tjelesnoj napose. —

10. Neka se zamoli visoki naš sabor i visoka kr. zem. vlada posebnom predstavkom, da čim prije ustroji u prvi mah barem po većih gradovih zabavišta i popravilnice.

Predsjednik: Rieč ima g. Gjuro Ester, učitelj iz Koprivnice.

Ester: Slavna skupštino! Kada čovjek pozorno pročita ovo po visokoj zemaljskoj vladi svemu učiteljstvu hrvatsko-slavonskomu na odgovor stavljeno pitanje, razabrati iz njega mora, da vlada neželi drugo, vau saznati pedagogičko-didaktički obrazloženo mnenje učiteljstva, da li tjelesna kazan ima u pučkoj školi rabiti disciplinarnim sredstvom, ili ne. — Rezolucije, koje nam predlaže za debatu g. izvjestitelj Horvat, nisu po mojem pokornom mnenju sastavljene prema smislu toga pitanja, jer se u njih obrazlaže i način podjeljivanja tjelesne kazne, i vrieme, pak i ine potankosti spominju, česa svega vlada od nas znati neželi. Zato predlažem, da se ovo pitanje rieši, kako rekoh, obrazloženim mnienjem: ima li ili neima tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkoj školi.

Digitized by Google

Predsjednik: Pitanje ovo jest dakako tako stavljeno, da bi se moglo nanj odgovoriti prosto jestno ili niječno; ali ja mislim, da zemaljska vlada očekuje ne samo naše obrazloženo mnenje, ima li se ili neima tjelesna kazan rabiti, nego i potanje riešenje ovoga pitanja, i zato pozivam slavnu skupštinu, neka se izrazi, da li prima za podlogu debate po izvjestitelju Horvatu stavljene rezolucije.

Ogromna većina: Primamo, primamo.

Predsjednik: Pošto se za generalnu debatu nije nitko prijavio, prelazimo na specijalnu. Molim g. perovodju, da čita redom rezolucije.

Ester čita prvu rezoluciju.

Hudec: Nemogu se složiti sa formulacijom g. izvjestitelja; jerbo u njoj nenalazim, da se tjelesna kazan rabi samo kod one djece, koja znadu lučiti dobro od zla, i zato imam drugu formulaciju.

Horvat: Ja sam ovu rezoluciju zato izveo u dvie točke, da u prvoj uzmognem navesti manje, a u drugoj veće prekršaje. Mislim, da je to postignuto; a da će učitelj znati prema tomu, kako koje diete znade lučiti dobro od zla, uporabljivati kazan, o tom nedvojim. Medjutim za početnike govori peta moja rezolucija.

Smaić: Tjelesna kazan ima rabiti disciplinarnim sredstvom, tako stoji u ovoj rezoluciji; ali bi se tuj imalo dodati: kada su se izcrpila sva ostala disciplinarna sredstva. Nadalje nisam zato, da bude i laž medju prekršaji, koji zaslužuju tjelesnu kazan.

Lepušić: I laž je isto tako prekršaj, kao i drugi, ako je diete za nju već višeput bilo kažnjeno; zato sam toga mnenja, da ostane u prvoj točki rezolucije; jer se i onako predmnieva, da će se tjelesno kazniti radi laži i svih ostalih u prvoj točki navedenih prekršaja tek onda, kada budu izcrpljena sva ostala disciplinarna sredstva. U protivnom slučaju morao bi učitelj neprestano držati šibu u rukuh.

Kinder: Ako se izpusti iz prve točke laž, onda sam ja toga mnenja, da izostane i kletva, ili da se bar navede: velike i opetovane kletve.

Potočić: Nedopada mi se nikako ovo nabrajanje prekršaja; — učitelj svjestan svomu zvanju znati će razlučiti, što je prekršaj, ter prosuditi, da li takav zaslužuje tjelesnu kazan ili ne. Mislim, da bi dobro bilo, da se prikrati ova rezolucija i reče ovako: „U pučkoj učioni ima tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom kod prekršaja, za koje je diete bilo već kažnjeno svimi blažimi sredstvi, ali bezuspješno.“

Šalamun: Neslažem se, niti se nemogu nipošto složiti s g. predgovornikom; jerbo, da nenaznačimo poimence prekršaje, za koje se može rabiti tjelesna kazan, mogla bi gdje nastati zloporaba, česa neće biti, ako bude učitelj i tude zakonom obvezan. Ja sam zato, da ostane prva točka u ovoj rezoluciji, samo bih izpustio „svojevoljno izostajanje“; jer riedko kada diete izostane svojevoljno, većinom su tomu krivi roditelji, nje treba za to kazniti.

Horvat: Priznajem rado, da su izostajanju većim dielom krivi roditelji, ali ja imam slučajeva, gdje je upravo diete samo bilo krivo izostajanju. U ta-

Digitized by Google

kovu slučaju valjda nećete kazniti roditelje, nego diete, u koju sam svrhu i postavio u rezoluciju „svojevoljno izostajanje“.

Predsj.: Svakako sudim, da ostane u prvoj točki „svojevoljno izostajanje“; jer kad bi djeca znala, da se ovakovo izostajanje nemože tjelesno kazniti, slabo bi dolazila u školu. — Dočim se nitko više nije prijavio za rieč, molim, da ustanu ona gospoda, koja su za rezoluciju, kako ju je predložio g. izvjestitelj Horvat.

Većina ustane, i tim bi prva rezolucija primljena, kako je po izvjestitelju predložena.

Perovodja čita drugu rezoluciju.

Horvat: Ja sam u ovu rezoluciju stavio šibu za tjelesnu kazan naročito zato, da nebi tko mislio, da se tjelesno kazniti može i postom, klečanjem, stojanjem i t. d.

Ester: Slažem se s ovom rezolucijom, samo bih ju ja formulirao ovako: „Tjelesno kazniti smije se samo šibom.“

Predsjednik: Za rieč nije se više nitko prijavio. Prima li se izpravak Esterov?

Svi: Prima se.

Bilježnik čita treću rezoluciju.

Hudec: Veli se u toj rezoluciji, da se veliki prekršaji kazne pred cielim razredom ili pače pred cielim zavodom, ima li se to razumievati i za one razrede, gdje su spolovi pomješani? Ja sam za to, da se spolovi separiraju, ako se već odluči izvadjat kazan pred cielim razredom; a neslažem se s tim, da se pozovu učenici, koji su sbog slična prekršaja već bili kažnjeni, da budu svjedoci te kazne.

Kinder: Gosp. Hudec sasvim pravo govori. Nije u redu, da se pozivaju k eksekuciji kazne djeca, koja su radi slična prekršaja već kažnjena; jer se mora uzeti, da je njihova kazan na nju djelovala, i ona da su se popravila.

Predsjednik: Sramotno bi po pojedino diete bilo, i više bi ga boljelo, nego li ono, koje se ima kazniti, da mora prisustvovati tudjoj kazni, — bila bi to nekim načinom moralna kazan i za njega. Zato mnijem, da se prvi put kazni na samu, a opetovano pred cielim razredom.

Potočić, Šalamun i Fržić slažu se s predsjednikom.

Ester: Kako sam razumjeti mogao gospodu govornike, svi se slažu u tom, da se izpusti alinea druga i treća ove rezolucije, pak kako se i sam s tim slažem, imam sada ovako izpravljenu ovu rezoluciju: „Prvi put valja kazniti na samu; treba li kazan opetovati, neka se ova vrši pred cielim razredom za dječake po dječaku pred dječaci, za djevojke po djevojki pred djevojčicami.“

Predsj.: Govoriti neće više nitko. Prima li se rezolucija treća, kako je po Esteru izpravljena?

Većina: Prima se.

Bilježnik čita četvrtu rezoluciju.

Digitized by Google

Ester: Stvorenom rezolucijom drugom, koju je slavna skupština prihvatila malo prije, pada ova četvrta rezolucija, zato mnijem, da se izpusti sasvim, to tim većma, što bi nabrajanjem ovih svakojakih niti dosele nedopušćenih barbarskih kazna nekim načinom podali svjedočanstvo, da su se takove u istinu rabile, čega ja nedopušćam.

Predsj.: Rieči neima nitko više. Izpušća li se ova četvrta rezolucija?

Svi: Izpušća se.

Bilježnik čita petu rezoluciju.

Hudec: Nemogu dokučiti, kako su u ovoj rezoluciji izključene djevojke od tjelesne kazni, ta ima i njih svejedno nevaljanih, kao i dječaka; griehu smo podvrženi i žene i mužkarci, svim nam treba popravka, svim skoro za iste griehe, ter istimi sredstvi. Držim shodnim, da se od tjelesne kazni neizključe djevojke.

Hechtl: Žao mi je, što moram priznati, da se s gosp. predgovornikom sasvim slažem. Moram to priznati, jer me je kao učitelja na dvospolnih školah naučilo izkustvo, da zločestoj djevojci isto tako treba muhe izganjati šibom, kao i zlu dječaku. Naučilo me izkustvo, da većput u zlu djevojke i nadkriljuju dječake, te zato nalazim potrebnim, da se i na nje protègne tjelesna kazan za prekršaje navedene.

Vidačić: Gospodo! Druga su u žene čuvstva, a druga u mužkarca; drugi je već i ustroj tiela u žene, nego u mužkarca, — druga je ćut sramežljivosti u djevojke, nego u dječaka. Mogao bih vam mnogo tih razlika navesti medju ženom i mužkarcem, kojimi bih mogao dokazati, kako je neumjestno a i nepotrebno rabiti tjelesnu kazan i kod djevojaka; nu da nedirnem dalje u taj delikatni predmet, nemogu na ino, nego reći, da se slažem s g. izvjestiteljem, koji veli: neka se tjelesna kazan rabi samo za dječake.

Kirar: Tjelesna kazan valjala je i po gradjanskom zakoniku za oba spola. Zakonotvorci tadanji dobro su poznavali okolnosti vremena, čuvstva i značaje obojega spola, prema čemu su i stvorili zakon. Niti danas neima baš razloga, zašto bi se ženski spol izključivao od tjelesne kazni, kad bi takva obstojala, kako žalibože neobstoji; a neimamo niti mi uzroka, izključit školsku žensku mladež od tjelesne kazni. Pogledajte u roditeljsku kuću, pak ćete se osvjedočiti, kako kod kućevnoga uzgoja majka jednako zasluženu šibu rabi i za kćerku i sinčića si bez svake povrede sramežljivosti. Učitelj je u školi otac, a učiteljka majka djetetu, zašto nebi onda otčinski kazniti mogli jednako djevojku, kao i dječaka, kad njihov prekršaj to zaslužuje; ja neznam, zašto nebi dao provjetrati šibom djevojku, koja je mnogoput gora od dječaka.

Gospodjica Potočićeva: Ja sam sama žena, zato ćete mi, gospodo, dopustiti, da svoj spol, ako ne bolje, a to svakako toliko poznam, koliko i vi. — Ona gospoda, koja brane djevojku od šibe, nisu nikada imala posla s razredom, gdje su same djevojke, kako to imamo mi učiteljke po gradovih. Može biti, da su djevojke bolje od dječaka u školah, gdje su spolovi pomješani; ali zato nisu u gradovih, gdje, ako nisu gore od dječaka, sigurno bolje nisu. Ako treba šiba

Digitized by Google

dječaku, po gotovo treba je zločestoj, prkosnoj djevojčici, kakova se inače niti neda popraviti, van ovakovim radikalnim sredstvom. Ja sam zato, da se tjelesna kazan rabi i za ženski spol.

Ester: Već je trećom rezolucijom odlučeno, da se imaju kazniti dječaci pred dječaci, a djevojke pred djevojkami, i tim je, čini mi se, priznala skupština, da se tjelesna kazan rabi i za djevojke, te po tom da neima mjesta alineja prva ove rezolucije, koju sam ja stegnuo ovako: „Početnike dotično početnice nevalja kazniti barem tako dugo, dok se točno neupoznaju sa disciplinarnimi propisi.“

Predsj.: Za rieč se više nitko prijavio nije. Primate li, gospodo, po Esteru izpravljenu rezoluciju petu?

Većina: Primamo.

Bilježnik čita šestu rezoluciju.

Potočić: Ja bih se slagao s ovom rezolucijom, samo neznam, što će biti ondje, gdje neima ravnajućega učitelja niti zauzeta mjestnoga šk. nadzornika. U čijoj prisutnosti i u čijem sporazumku će se onda vršiti kazan?

Mitrečić: Gosp. je predgovornik baš sgodno primjetio; jer ja iz izkustva znam, da mnogi mjestni školski nadzornici neće htjeti dolazit k vršenju kazni, kada budu pozvani. Riedki su mjestni šk. nadzornici, koji bi voljni bili vršiti svoje dužnosti onako, kako treba; a najmanje jih ima, koji bi dolazili u školu na takovu neugodnu zabavu.

Hudec: Ja mislim, da bi se slobodno povjerilo učitelju, neka sam ovršuje kazan; jer će mu se tim povećati ugled pred djecom.

Fržić: Nisam za to, da učitelj sam ovršuje kazan; kod podieljivanja tjelesne kazni treba postupati nekim važnim držanjem, zato bi valjalo svakako, da bar kod kažnjenja za veće prekršaje bude prisutan ravnajući učitelj ili mjestni školski nadzornik.

Potočić, Hechtl i Kirar su za to, da učitelj za manje prekršaje sam ovršuje kazan.

Predsjednik: Vidim, da je većina za to, da manju kazan vrši učitelj sam. I ja sam za to, samo bi se imala ta kazna opredieliti.

Glasovi: Učitelj neka sam kazni do tri udarca.

Filipašić: Velite, gospodo, neka učitelj kazan do tri udarca vrši sam; a niste pomislili na to, da može učitelj jednomu te istomu djaku dati u jutro tri, pak poslie podne tri šikca. Ovim načinom nebi bila stegnuta dozvola za podieljivanje samo trijuh šikaca učitelju samu.

Glasovi: Dvaput u dnevu neće razborit učitelj kazniti. Niti nesmije.

Ester: Dopadaju mi se nazori gospode govornika, i proti samoj rezoluciji nebih mogao podići rieči, da ja od neko doba nisam prijatelj promišljenoj radnji, i da se nebih držao uviek onoga uzgojnoga načela, koje govori, da se kaznom nevalja nagliti. Zato bih vam preporučio, da izpustite iz ove rezolucije onaj passus, koji odredjuje, da kaznom tjelesnom nevalja odlagati. Recimo: Kazna

Digitized by Google

tjelesna neka se ovršuje poslie konstatovana kažnjiva čina koncem tjedna u subotu ili koji drugi dan.

Horvat: Vidim i sam, da ima ova moja rezolucija nekih nedostataka, zato sam ju prema izjavam gospode govornika složio sada ovako: „Tjelesnu kazan valja izvesti onoga dana, kojega je konstatovan kažnjiv čin; kazan do tri udarca izvršuje učitelj sam, a veću u sporazumku i prisutnosti ravnajućega učitelja ili mjestnoga škol. nadzornika.

Predsjednik: Prima li se šesta rezolucija, kako ju je g. izvjestitelj Horvat iznova složio?

Većina: Prima se.

Bilježnik čita sedmu rezoluciju.

Filipašić: Ako sravnimo po tielu poslužnika s djetetom, koje se ima kazniti, moramo uvidjeti, da je on obično ljudesina prama nejaku djetetu, pak da bi mogao svojom silom diete i ozlediti, i zato nisam toga mnenja, da tjelesnu kazan ovršuje poslužnik.

Smaić: Slažem se s gosp. Filipašićem u tom, da bi poslužnik mogao svojom jakosti nanesti nejaku djetetu ozledâ, zato zam i ja proti tomu, da bude on ovršitelj kazne. Kako nisam za to, da poslužnik udara, tako i opet nisam, da šiba koji od odraslijih učenika; jer ima u nekom razredu djaka odraslih, koji bi takodjer mogli ošinuti istom silom, kao i poslužnik. Kazan neka vrši učenik ili učenica dotičnoga razreda.

Kinder: Najsgodnije je, da dieli kazan poslužnik; jer će po tom izbjeći dječak mnogi navalam roditelja, koji obično znadu familijašu groziti se, a borme kadkada i osvetiti mu se.

Predsj.: Većina je prijavljenih govornika, da se tjelesna kazan vrši po učeniku ili učenicih dotičnoga razreda, molim g. izvjestitelja, neka prema tomu formulira rezoluciju.

Horvat: Imam ju, evo je: „Učitelj neka nikada neizvršuje kazan svojom rukom, već koji od učenika ili učenica dotičnoga razreda.“

Predsj.: Prima li se ova rezolucija?

Svi: Prima se.

Bilježnik čita osmu rezoluciju.

Štefanov: Prihvaćam ovu rezoluciju, ako je ta posebna knjiga privatna, ako ima služiti samo na opravdanje učiteljevo; nu ako je to knjiga službena, koja se ima sahranjivati medju školska akta, onda je nemogu prihvatiti; jerbo bi se moglo dogoditi, da bude u toj knjizi imena, koja se nalaze koncem šk. godine i u zlatnoj ili tako zvanoj počastnoj knjigi, kako smo jih dosada imali.

Glasovi: Ovo je privatna knjiga.

Predsj.: Nitko se drugi nije prijavio za rieč, prima li se ova osma rezolucija?

Svi: Prima se.

Digitized by Google

Bilježnik čita devetu rezoluciju.

Glasovi: Ovo nespada na stvar.

Predsj.: Čujem glasova proti ovoj rezoluciji, a čini se i meni neumjestnom. Primate li, gospodo, ovu rezoluciju za specijalnu debatu?

Svi: Neprimamo.

Bilježnik čita desetu rezoluciju.

Glasovi: I ova nespada na stvar; neprimamo niti te za debatu.

Predsjednik: Čuju se glasovi, da se niti ova rezolucija neprima za debatu. Mogla bi se prirediti za posebnu predstavku. Primate li, gospodo, ovu desetu rezoluciju za debatu?

Svi: Neprimamo.

Predsjednik: Molim g. perovodju, neka sada pročita redom sve rezolucije prvoga pitanja, kako jih je skupština prihvatila.

Perovodja Ester pročita prihvaćene rezolucije, na što predsjednik odredi 10 časaka odmora. (Sliedi.)

Dopisi.

Iz rumske podžupanije. U dopisu priposlanom Vam jesenas iz ove podžupanije reklo se je na jednom mjestu, iza kako je razgovora bilo o opoziciji ovdješnjega srbstva proti školskomu zakonu, da će Srbi ove podžupanije po svoj prilici doći u sukob sa §§., te da će netko morati uzmaknuti ili §§. ili oni. — I došlo je vrieme, da se izpuni, što je bilo pisano: kr. zem. vlada odgovorila je, da §§. sačinjeni na saboru ove kraljevine imadu jednakom snagom kvačiti sve državljane ove zemlje, i da se ona nesmatra vlastnom ustupiti jedan dio zakonodavne vlasti saborske karlovačkomu kongresu. Uslied toga će kr. podžupanija rumska iznovice preduzeti provedbu školskoga zakona. Početak je već učinjen u Rumi, te se je ovdješnja srbska škola prometnula obćom pučkom školom. Da će pako isti uspjeh biti i po ostalih mjestih, jamči nam ovdje vrlo dobro poznata i u „Zastavi“ vrlo zlo zabilježena eneržija našega čestitoga podžupana, koj će sam glavom ovaj put rukovati provedbu. Čujemo, da je tvrdo odlučio i riečju i činom uputiti naše dobre ljude, da jedinstvenost u školstvu ove kraljevine neima ostati samo na artiji. O konačnom ćemo Vas rezultatu izviestiti u svoje vrieme. —

Vidimo Vam već na ustijuh pitanje: „A kako učiteljsko družtvo „Fruška gora?“ Je li živo i zdravo? Što je s javnimi predavanji? Radi li se u obće štogod?“ I o tom ćemo Vam „u svoje vrieme“ više moći pisati, za sada samo ovoliko: Učiteljsko je družtvo „Fruška gora“ hvala Višnjemu živo i zdravo.* Predavalo se je prošle zime „o novom školskom zakonu“, „o metričkih mjerah i utezih“ i „ob uzgoju djeteta u prvoj dobi.“ Što ostala predavanja, koja su naviešćena u jesenjem dopisu, nisu rečena, uzroci su: 1. što su dotični članovi promjenami, koje su nastale novim školskim zakonom i preinačenimi naukovnimi osnovami bili preterešeni pripravami za promienjeni školski rad, 2. što bijahu pre-

* Vrlo nam je drago! Ur.

Digitized by Google

davanja, koja su urečena bila, tako slabo posiećena — izuzam prvo —, da se je naumilo odgoditi jih za buduću zimu. Man will Zeit gewinnen. Dotle će biti za izradjivanje predavanja više vremena, naći će se za predavanje zgodnije prostorije i djelovati na obćinstvo, da u većem broju dolazi. Rado bismo Vam poslali predavanja za „Napredak“ i šiljat ćemo jih, ali prvo predavanje „o novom školskom zakonu“ nevjerujemo, da bi zanimalo naše učiteljstvo, počem je ono već dosta upute dobilo saborskom razpravom i odličnim člankom našega Basarička; predavanje „o metričkoj mjeri“ za cielo nebiste štampali, jer je o tom već toliko pisano i kazano, da to već svatko zna na pamet, a posljednje predavanje „ob uzgoju itd.“ tako je obsežno (15 araka), da dotični predavač dvoji, da li biste ga štampali. Želite li medjutim, može Vam se prvo i treće još uviek poslati.*

Na molbu ovoga družtva preporučila je kr. podžupanija rumska svim podčinjenim si obćinam nekako mjeseca prosinca, da svakoj svojoj školi drže „Napredak“ (kašnje naredjen vis. vladom) „Volksschule“ i „Novu školu“. Uspjeh nije podpun, ali bar priličan. Idućih praznika prikupljati će pouzdanici ovoga družtva po podžupaniji gradivo za „štatistiku školstva u ovoj podžupaniji“, koju družtvo namjerava izdati. Na molbu družtva obećala je kr. podžupanija predprege, ako takvih uztreba. Štatistika će zalaziti u potankosti, a bit će dodana po mogućnosti i poviest svake pojedine škole. Vis. kr. zem. vlada vratila je pravila i zahtieva neke preinake. O svem tom medjutim više „u svoje vrieme.“

Sisak, 28. lipnja. Tko pozna naukovnu osnovu za četverogodišnje gradjanske škole, taj će uviditi, da učenici trebaju mnogo učila, koja, prilično skupa, a po tom su mnogomu talentu vrata prosvjete zatvorena. Da se tomu doskoči, zamisli pogl. g. Ivan Filipović, školski nadzornik, kad je 19. studena m. g. prvi put zavod naš posjetio, da se ovdje osnuje družtvo za podporu ubogih učenika. Svoju zamisao priobći najprije učiteljskomu sboru, a drugi dan bude već razaslan poziv na nekoja otmenija lica, koja se isti dan poslie podne u učiteljskoj sbornici sakupiše. Gospodin ih nadzornik pozdravi te raztumači svrhu sastanka, a sva se gospoda radostno odazvaše toli plemenitomu nastojanju te sklopiše družtvo. Predsjednikom bude izabran veleč. g. König, mjestni župnik, a izvjestiteljem g. F. Hefele, učitelj. Pravila budu izradjena i vis. vladi na odobrenje odaslana. Prije mjesec dana poprimismo ih s nekimi dodatci, te izpraviv jih odaslasmo vis. vladi, te se nadamo, da ćemo ih naskoro primiti potvrdjene, a po tom će se i družtvo oživotvoriti te rad svoj ozbiljno odpočeti.

Na gradjanstvo su odaslani pozivi, u kojih se razlaže svrha i znamenitost pomenutoga družtva. Pozivu se odmah odazva sl. vjeresionska banka svotom od 30 for., za koju budu knjige i još neka učila nabavljena i medju siromašnu mladež razdieljena. Srdačna joj hvala!

Dne 23. o. m. sahranismo Josu Komarca, trgovca i gradjanina sisačkoga. I taj se starina sjeti školske mladeži ostaviv legat od 50 for. Pokoj mu duši, a ugledali se i drugi rodoljubi u njegov primjer.

---

* Pogodili ste glede ovih članaka; nu u buduće rado ćemo mjesta ustupiti, osobito kraćim ali jedrim razpravam. Ur.

Digitized by Google

I naše se poglavarstvo brine za mladi zavod svoj, što se vidi po tom, jer je nabavilo raznih učila u vriednosti do 500 for.

Osim toga predplatilo je ono zavod na „Napredak“, „Školski prijatelj“, „Vienac“, „Pučki prijatelj“ i „Gospodarski list“, a za žensku školu osim pomenutih na „Illustrirte Damen-Zeitung.“ Ugledali se i drugi gradovi u naš Sisak! Primite srdačni pozdrav, naskoro opet! D. H.

Iz Ivanića. (Izviešće obće pučke dječačke i djevojačke učione Ivanić-grada.) Školska je godina započela dne 1. listopada 1875. svečanom službom božjom. Pošto pako još neki popravci na sgradi nisu bili učinjeni, to je uredno predavanje odpočelo istom 6. listopada.

Mladež ovoga zavoda imala je uredno svakdanju službu božju, ka kojoj je i uredno dolazila po djelatnicih, nedjeljah i blagdanih osim oštre zime, i obavila 5 godišnjih izpovjedi sa sv. pričesti, i to: sesvetsku dne 30. listopada, božićnu dne 23. prosinca, uskrsnu ujedno sa učit. osobljem dne 12. travnja, duhovsku dne 3. lipnja i konačnu dne 29. srpnja.

Izpiti za I. polugodište držani su dne 11. ožujka, a za II. polugodište dne 27. srpnja, na kojem bi odmah i nagrade dieljene.

Poglaviti g. žup. šk. nadzornik Marijan Vuković, da upozna osobe, te da uvidi rad i napredak zavoda, posjeti škole dvaput, i to: 12. studenoga i 1. srpnja.

Zavodom ovim upravljao je do 10. veljače uslied visoke naredbe od 25. rujna 1875., br. 4440, kao mj. šk. nadzornik bivši učione ravnatelj mj. župnik g. Ivan Stepić, a od 10. veljače, pošto se je školski odbor posve konštituirao, upravljao je do 10. svibnja izabrani mj. šk. nadzornik g. Bolto Rubetić; 10. pako svibnja preuze upravu dne 27. travnja 1870., br. 1558, imenovani ravnajući učitelj g. Josip Kolander.

Školska godina svršena je dne 29. srpnja svečanim „Tebe Boga hvalimo.“

Gradski šk. odbor kao šk. oblast: gg. Lazar Kajganović, gradski načelnik, predsjednik; Bolto Rubetić, mj. nadzornik učione; Mirko Kunek, podpredsjednik; Ivan Stepić, mj. župnik; Gjuro Kundek, Stjepan Kunek, Franjo Pendelić, Blaž Horvatić, Tomo Kosić, učitelj i Josip Kolander, rav. učitelj.

Učiteljsko osoblje: Josip Kolander, ravnajući učitelj, podučavaše I. i II. razred i opetovnjake I. odjela. Ivan Stepić, mj. župnik, predavaše vjerouku. Tomo Kosić podučavaše III. i IV. razred i opetovnjake II. odjela. Marija Pobuda, učiteljica, podučavaše u sva četiri razreda.

Učila i knjižnica. Zavod je providjen dobrimi učili za svaku pojedinu struku, kao: zornu obuku, zemljopis i poviest, prirodopis (živinstvo, bilinstvo i rudstvo), fiziku, računstvo i risanje. Što se knjižnice tiče, za sad je neznatna, ali i ona će se za koje doba ojačati, samo dao Bog, da se čim skorije oživotvore školske blagajne.

Statistika zavoda. Koncem šk. godine bijaše 71 učenik i 36 učenica. Ukupno 107, 2 više nego lani. Od tih je bilo po vjeri 100 katolika, 3 grčkonesjedinjena i 4 izraelićana. Po napredku 43 s odlikom, 30 s prvim redom, 13 s drugim redom i 21 s trećim redom. K.

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Dr. Bogoslav Šulek, hrv. književnik i tajnik jugoslavenske akademije, upravio je na hrv. pedagogijsko-književni sbor ovu poslanicu: „Slavni sbore! Slavni ovaj sbor izvolio me je imenovati svojim začastnim članom. Zahvaljujuć se svesrdno na ovom velikom odlikovanju uvjeravam Vas, da ću svakom prilikom plemenitu namjeru ove zadruge drage volje, koliko samo uzmogu, podupirati. Primite izraz moga iskrenoga poštovanja. — U Zagrebu, 10. lipnja 1876.“

— Rodoljubivi prijatelj škole Vladimir pl. Janković vočinski, vlastelin u Cabuni, izabran je predsjednikom tamošnjega mjestn. školskoga odbora, te se je revno brinuo za napredak škole i mladeži. On je predsjedao skoro svakoj sjednici školskoga odbora, a prineo je i neke materijalne žrtve u škol. svrhe. Medju ostalim nabavio je odmah u početku školske godine o svom trošku školske knjige za svu mladež ove škole. Dao je zatim za šk. zdenac 4000 opeke i svu tomu potrebitu gradju: kupio je jednu novu klup; — prigodom prvopoljetnoga izpita razdielio je medju najmarljivije učenike 24 for., a prigodom konačnoga izpita 50 komada nagradnih knjiga. — osim toga dao je o svom trošku cielu školsku sgradu opraviti i pobieliti, a pruža češće veoma znamenite podpore samomu učitelju. Živio plemeniti darovatelj i prijatelj hrvatske mladeži. Dao Bog, te svako selo dobilo takova predsjednika školskoga odbora. — Ovo je ujedno dokaz proti onim, koji tvrde, da nam inštitucija mjestnih školskih odbora nije doniela ništa dobra! —

— Viša djevojačka škola u Karlovcu, koja je do sada imala samo sedam razreda, popuniti će se po zaključku zastupstva gradskoga još i sa osmim razredom. Nasuprot se glasa, da je ustrojenje više djevoj. škole u Požegi, o kom onomad javismo, ponešto zapelo, pošto su se pojavile želje, da opatice podignu tamo nekakvo (!) učilište. Tako javlja „Obzor“. Mi znamo samo to, da je proljetos požežki školski odbor upitao ovdješnje predstojničtvo „milosrdnih sestara“, nebi li htjelo obskrbiti učiteljicami otvorit se imajuću višu djevojačku školu u Požegi, a ono je odgovorilo, da nemože, jer neima dovoljno sposobnih individua. (!) Čudimo se s toga, kako se poslie tako eklatantne izjave može u Požegi ozbiljno misliti i govoriti ob opaticah, izvan ako je tko na toliko zaljubljen u njihovu čednost, te misli, da je predstojničtvo samostana iz puke skromnosti zatajilo sposobnost svoga osoblja. — Napokon mi bismo Požežanom u tom pogledu preporučili opreznost već s toga, što će se svakako morati jednom odlučiti i jasno izreći, da li škole, na kojih službuju izključivo članovi redova ove ili one konfesije, mogu biti javnimi i obćimi onako, kako jih hoće i pozna naš novi zakon. Ako bude dosljednosti, onda će se to morati zanijekati tim više, što s učiteljstvom takovih zavoda nemože razpolagati visoka vlada, dotično Nj. preuzvišenost ban Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, već predstojnik samostana ili manastira, koji može i uz najveću opreznost vlade širiti zakonu protivne tendencije. Vrhovni nadzor zemlje nad takvimi školami, kojim bi neki htjeli opravdati i dokazati njihovu javnost i obćenit karakter nevriedi ništa, jer vlada ima pravo nadzora i nad privatnimi školami, i dosta bi žalostno bilo, kad se one nebi nadzirale još pomnije i oštrije nego javne.

— Godišnje izviešće izraelitske pučke škole za dječake i djevojčice u Zagrebu koncem školske godine 1875—6. Na tom zavodu službovahu osim privr. ravn. učitelja 2 učitelja, 1 učiteljica, 1 učiteljica ženskoga ručnoga djela i 1 pomoćni učitelj za tjelovježbu. Koncem školske godine bilo je na zavodu 69 učenika i 63 učenice, Ukupno 132. Od lani manje za 8. Od ovih je dobilo 43 prvi red s odlikom, 64 prvi red, 10 drugi red, 7 treći red, a 8 jih je ostalo neizpitanih.

— Godišnje izviešće obće pučke dječačke i djevojačke učione u Križevcih na koncu školske godine 1875—6. Na čelu je disciplinarni propis za obće pučke škole kraljevina Hrvatske i Slavonije, što ga je izdala kr. zemaljska vlada. Ljetopis donosi zanimivu listinu, koja je god. 1674. od višega mjesta poslana zapovjedniku križevačke tvrdjave Ferdinandu Ernestenu, i u kojoj se na molbu gradskoga vieća dozvoljava Pavlinom, da mogu u svom samostanu s nova uvesti javnu obuku u početnih naucih. Na istom zavodu službovahu osim ravnajućega učitelja ujedno katekete 4 redovita učitelja, 4 redovite učiteljice i 1 pomoćni učitelj. Koncem godine ostao je na zavodu 191 učenik i 185 učenica; ukupno 376; za 27 više od lani. Od tih je bilo s odlikom 80, s prvim redom 199, s drugim redom 55, s trećim redom 12, neizpitanih 30. Opetovnu obuku polazilo je svega 196 učenika.

Razne viesti.

— Zemaljski odbor u Ljubljani izabrao je narodnjake Zarnika i Murnika u na novo se konstituirati imajuće zemaljsko školsko vieće, i predložio narodne učitelje Praprotnika i Schuklea za članove.

— Gradački učitelji izradiše veoma obširan memorandum ob organizaciji ondješnjih škola. U tom memorandumu oni odlučno zahtievaju, da se sve učione gradačke jednako organizuju, pa da se za svaki razred stanoviti stupanj

Digitized by Google

znanja zahtieva. Oni nadalje zahtievaju: 1. Da budu sve gradjanske gradačke škole peterorazredne. Osim ovih neka bi obstojao i stanoviti broj trorazrednih gradjanskih škola. Učenici svršivši petorazrednu pučku školu, ako neprodju u srednju školu, primaju se u prvi razred kojegod gradjanske škol . „Freie päd. Blätter“ vele, da je taj memorandum vrlo pomnjivo izradjen, pa je vriedno, da ga svaki pučki učitelj pomnjivo pročita. Kako vidimo, drugdje učitelji neprestano snuju, predlažu, a kod nas se diže obično graja na učiteljstvo, kad što predlaže i moli. Kod nas mnogi pozvani i nepozvani takove predloge bagatelišu veleć onako porugljivo: ti pučki učitelji, kad se sastanu, rado bi čitav sviet srušiti!

— U Černovici, glavnom gradu Bukovine, otvorena je 17. srpnja izložba radnja zabavištnih. Ta izložba trajala je više dana. Na dva velika stola bile su poredane radnje trodo šestgodišnje djece. Izradjene bijahu toli liepo i skladno, da si ih od srdca rado gledao. Sve igračke, koje učitelji zabavišta rabe, bijahu tu izložene. Bilo je na stienah gibljivih igračaka sa slikami za zornu obuku. Tom izložbom steče si veliku pohvalu predstojnica zavoda gospodična Slivinska.

— U Beču otvorit će po svoj prilici početkom buduće školske godine ženski licej, koj će biti uredjen poput onih u Berlinu, Draždjanih i Lipskom. Biti će pod protektoratom odličnih lica. Gospodična Ljubica Thilo, predstojnica ženskog liceja u Breslavi, iz svijuh sila o tom nastoji, da se taj licej polovicom listopada svakako otvori.

— Kratko, jasno, nu veoma dobro! Francezki ministar poljodjelstva dao je pribiti na putevih i u šumah crne ploče, na kojih je velikimi pismeni ovako napisano: „Jež se hrani miševi, puževi, grčicami, riečju takovimi životinjami, koje čine na polju i u vrtovih štetu. Nemojte ga dakle ubijati! — Krt pojede množtvo grčica i zareznika. Nitko još nenadje u njegovu želudcu bilina; on nam više koristi, nego li škodi. Neubijajte dakle i njega! — Hrušt i grčice glavni su neprijatelji gospodarstvu i gospodaru: ženka iznese 60—100 jaja, iz ovih se polegnu najprije grčice, a iz ovih se razviju vremenom hrušti. Ubijajte ih. Hrušti, zareznici i gusjenice čine u svakom departementu svake godine više milijuna franaka štete. Nje tamane ptice: one su dakle vjerni pomagatelji gospodarâ. Djeco, nevadite jaja i netrgajte gnjezda!“ — To je dobro, pa još valja u školi uputiti djecu, da to protumače i razlože kod kuće roditeljem, susjedom i ostalim u selu.

— Peti bečki učiteljski kotar u Beču imao je 27. pr. mj. skupštinu, u kojoj se razpravljalo o slaboumnoj djeci. Skupština prihvatila je ove rezolucije: 1. Za onu slaboumnu djecu, koja se mogu njegom i lječenjem na toliko oporaviti, da bi mogla kasnije s drugom djecom školu polaziti, neka se prema potrebi ustroje pripravni razredi. 2. Za sasvim slaboumnu djecu neka vlada podigne internate. — Zatim zaključiše viećati buduće godine o tjelovježbi u djevojačkih učionah. Razpravljalo se i o knjižnicah, pa će umoliti školsko vieće, da im u ženskoj školi ustupi bezplatno potrebne prostorije, te da ih uredi, knjige nabavi i u zimi dade bezplatno o svom trošku ložiti. A kod nas? Sve driema; o učiteljskih družtvih ni govora. To nam doista nesluži na čast! — Napried dakle!

— Franjo Palacki oporučio je zakladi za podupiranje učiteljskih udova i sirotčadi u Českoj, Moravskoj i Šlezkoj 1000 for. Kod podjeljivanja podpore neima se gledati na narodnost. Nadalje ostavio je crkvi i školi u Hotzendorfu 1000 for.: od te glavnice imadu se lih kamate upotrebljavati.

— Kako „Pädagogische Zeitung“ javljaju, neće odsele učiteljske supruge u Pruskoj poučavati u ručnom djelu, već će djevojčice obučavati obćinske učiteljice i učiteljske udove.

— Kako „Moniteur belge“ javlja, belgijska je vlada poput švedske prigodom bečke izložbe, sada u Filadelfiji izložila uzornu školsku sgradu. Graditelj Blandet je izradio tu školsku sgradu, te je po mnienju vještaka i pravi praveati uzgojni hram. Školska soba ili kako ju oni zovu palača je 8,50 met. duga, 6 met. široka i 5 met. visoka, pa ima u njoj 50 djece dovoljno prostora. Aparati, kojimi se sgrada razsvjetljuje, ventilira a zimi grije, jesu upravo umjetni i ukusni. Kod klupa uzet je obzir na sve zahtjeve pedagoga, hygienista, lječnika i ekonoma. — Kad drugdje jednom započmu, bit će morda i kod nas bolje, pa će mnogi uviditi, da nevalja ni za školu ona sgrada u obćini, koja već za ništa drugo nevalja, kako je to slavni i neumrli naš Dežman u svom predavanju „Škola prema zdravlju“ prigodom I. obće učiteljske skupštine spomenuo.

— Glasoviti i obće poznati naravoslovac dr. Ule, koj je bio zapovjednikom vatrogasnoga družtva u Halli, umro je uslied ozlede, dobivene kod požara.

— U Cincinatiu u sjevernoj Americi dogodi se velika nesreća. Bila je naime velika predstava u operi na korist siromašnih učenika javnih zavoda. Pod predstavom zaviče netko, da je negdje u sgradi vatra. Ljudi u strahu navale na vrata, pa tom sgodom pogaziše 13 djece i 4 odrasla. Netko se našalio, nu u zao čas. —

Književnost.

Pod štampom se nalazi „Školski koledar“, što ga je uredio „Hrv. ped. književni sbor“, a izdaje Hartmánova knjižara i bit će gotov još do konca ovoga mjeseca. Taj će koledar sadržavati sve, što je za svakdanju učiteljsku bilježnicu potrebno, naime osim koledara pod-

Digitized by Google

puni imenik svih školskih oblasti, učiteljskih družtva i ukupnoga profesorskoga osobljа ciele Hrvatske, Slavonije, Dalmacije i Krajine. — Osim toga imat će potrebne križaljke za red nauka, za djačke imenike i čistih strana za svakojake bilježke; zatim popis svih propisanih i pripuštenih školskih knjiga u pučkih i srednjih školah, a napokon i oglasnik različitih knjiga i učila. Upozoravamo cielo hrvatsko učiteljstvo na tu veoma zanimivu knjigu i preporučujemo ju što toplije. Ciena će joj biti u platno liepo i ukusno vezana 1 for. 20 novč., a prodavat će se u knjižari Hartmánovoj u Zagrebu.

Natječaji.

— Za učitelja i pojca grč.-iztoč. vjeroizp. na obćoj pučkoj školi u Mikleuški (podžup. sisačkoj, pošta Popovača). Beriva: 400 for. plaće, stan, 12 hv. drva.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 30. rujna t. g. šk. odboru putem žup. škol. nadzorničtva.

— Za podučitelja na obć. puč. školi u Grižanih. Beriva: 360 for., stanbine 54 for.

— Za podučitelja u Liču. Beriva: 420 for., stan i 25 m. drva.

— Za podučitelja u Cirkvenici. Beriva: 360 for., 54 for. stanbine.

— Za podučitelja u Hreljinu. Beriva: 400 for., drvarine 20 for. i stan.

— Za učitelja i orguljaša u Divjakah-Skradu. Beriva: 400 f., 60 for. stanbine, 24 m. drva, 20 for. za orguljanje.

— Za učitelja i pojca grč.-izt. vj. u Komorskih Moravicah. Beriva: 400 for., stan, 24 m. drva.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 20. rujna t. g. dotičnim škol. odborom.

— Za učitelja u sv. Jeleni. Beriva: 500 f. a. vr., stan, 10 hv. drva za ogriev, te vrt i livada od pol jutra.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 24. rujna t. g. obć. škol. odboru u sv. Jeleni (pošta Križevci).

— Za učitelja i orguljaša u Drnju. Beriva: 500 for., stan, 6 hv. drva, vrt i oranica od 833 četv. hv. Osim toga u ime orguljaške službe od svake kuće 1 osminu vagana žita, užitak oranice od 1169 četv. hv., od svake kuće 5 nov. za pohod sa križićem, za svaki sprovod 12 nov. i za svaki requiem 45 n.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 25. rujna t. g. obć. šk. odboru u Drnje.

— Za učitelja i crkvenoga pojca u Marincih (pošta Vukovar). Beriva: 350 for., 6 hv. drva, stan i vrt.

— Za učiteljicu rimokat. vjeroizpoviesti u Sotinu. Beriva: 350 f., 6 hv. drva, stan i vrt.

Molbenice za oba ova mjesta imadu se poslati dotičnim šk. odborom do 28. rujna t. g.

Javne zahvale.

Plemeniti čini gosp. Dragutina Fröhlicha, trgovca u sv. Petru, zaslužuju javne pohvale, jer je on kroz više godina nastojao doprinašati sve, što je bilo za boljak škole i unapredjivanje školske mladeži. — Nu on dokaza i ljetos, da ljubi školu i povjerenu joj omladinu, jer je sakupio dostatnu svotu iz dobrovoljnih prinesaka za prirodoznanstvene slike od Schuberta. Zatim je od svojega vlastitoga novca pribavio 25 nagrada za najbolje učenike i to: za dječake krasne molitvenike, a za djevojčice cipele i čarape, čim je nastojao pobuditi u mladeži veću marljivost.

Blagoslovio mu svevišnji njegov čin, da mu želje koristnim plodom urode. A od mene i njegovih mu mladih obćinara najsrdačnija hvala, pa ugledali se mnogi u njegov plemeniti čin.

U sv. Petru kod Orehovca, 16. kol. 1876.

Marko Herak, učitelj.

Veleštovani gospodin Reinhold Hartwich, upravitelj uljane tvornice iz Zidanoga mosta u Stajerskoj, darovao je ovim učionam zemljovid austro-ugarske države na platnu razpet i uručio je podpisanomu 10 for. za školske svrhe.

Tim plemenitim novč. darom, kojim će se ovomj. dječačka učiona učiniti članom sv. jeronimskoga družtva III. razreda, zasvjedočio je spomenuti gospodin, da mu napredak škole i prosvjeta naroda i u drugih pokrajinah leži na srdcu.

U ime česa mu se od strane ovomj. učiteljstva svesrdna hvala izriče.

Babinagreda, 3. rujna 1876.

Mijat Lešić,
upr. učitelj.

Listovnica uredničtva.

— G. A. Č. u K. Na Vaša pitanja: koja djela valja imati pri ruci onomu, koji se pripravlja za gradj. učitelja i da li je opredieljen točan obseg znanja, što se za pojedine skupine zahtieva itd., nemožemo Vam za sada odgovoriti drugo, nego uputiti Vas na naredbu od 30. studenoga 1875., br. 5071. Više nije niti nam poznato.

— G. F. B. u I. Drago nam je, što se radujete napredku našega školstva, — ali nemožemo primiti dopisa, koji jur sve druge novine priobćiše, jer nebi zanimao našega obćinstva.

— G. V. K. u O. Takova Vam se svjedočba izdati nemože.

— G. Š. V. u K. Kao što štampamo izvještaje o skupštinah drugih podžupanija, štampat ćemo i taj. Pošaljite dakle. — Ostalo nemožemo za sad štampati, jer imademo takova gradiva u obilju.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. zbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.
Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad VIII.

Digitized by Google

Br. 27. U Zagrebu, 20. rujna 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Kako da se predaje rudstvo na gradjanskih školah.

Piše **M. Tkalec.**

U četiri vrsti bića razvija se život prirode na zemlji, te stvara tim svojim razvijanjem četiri carstva zemnih bića naime: rudstveno, bilinsko, živinsko i čovječje. U rudah prikazuje nam se taj život kao vječno mrtvilo, u bilinah spava, u životinjah se probudjuje i napokon u čovjeku misli i spoznaje sama sebe. U rudah, rekosmo, prikazuje nam se taj život kao vječno mrtvilo, s toga nije čudo, da je i rudoslovje, t. j. nauka o rudah mrtva i suhoparna. — Pa je li doista rudstvo samo po sebi mrtvo, ili se samo pričinja? Nije, odgovaram sa F. Bekonom, već su tomu krivi rudstveni sustavi, koji hoće, da na djela božja udare pečat našega siromašnoga oblika, mjesto da razgledamo onaj, koji im je Bog dao. — Nije moja nakana, muževom, koji su nam prednjačili i puteve krčili, kao štu su: Linne, Mohs, Berzelius, Rossi, Verne, Nauman itd. niekat zasluge, te bud zato, što se naši razlozi s njihovimi neslažu, bud zato, što su naši razlozi bolji, osuditi i zabaciti njihovo djelovanje, već duh nas vremena tjera, da kročimo napried, jer tko nenapreduje, taj nazaduje. S podpunim dakle štovanjem prama ovim velikanom usudjujem se njihove sustave promotriti.

Svi mnogobrojni rudstveni sustavi dadu se svesti na tri vrsti po tom, da li su classificatori pazili kod sastavljanja sustava na fizikalne biljege, da li na lučbene, da li napokon na fizikalne i lučbene. Mi nećemo ovdje navadjati mnogobrojne classificatore tih trih vrsti, već ćemo napomenuti najvažnije. Tako je Mohs razdielio rude na temelju fizikalnih svojstva* po načelu ovom: „da se nijedna prirodnina u tu svrhu, da se classificira, nesmije uvrstiti u drugo stanje, nego ju ostaviti onako, kako ju priroda sama stvori." Berzelius nasuprot pazio je kod ruda na lih lučbena svojstva, te razdielio rude po elektropozitivnosti i

* „Das Mohs'sche Mineralsystem nach dem gegenwärtigen Standpunkte der Wissenschaft" bearbeitet von Kenngott.

Digitized by Google

elektronegativnosti*. Nauman je napokon spojio oba sustava, t. j. on je pazio koli na fizikalna, toli na lučbena svojstva, te po tom razvio svoj mješoviti sustav**. Imade još i drugih vrsti sustava kao Rossiev i Okenov, nu ovi su već odavna priznani specialističnimi.

Sustav Mohsov, koji classificira rude po fizikalnih svojstvih, nedostatan je, jer classifikacije po tih svojstvih dadu se izvesti samo kod onih jednovitih ruda, kod kojih je ledačasti lik jednostavan i na stalne zakone vezan; nu kod ruda sastavljenih (kao: naličine, dendriti, coralloidei, dendritiche itd.) i kod bezlikih (kao: perlit, picit, opal, obsidian i t. d.) fizikalna svojstva nepružaju dovoljno sredstvo, da se označe rude, jer nas nemogu dovesti, da spoznamo pravu istinu, koja je podloga znanosti, niti nas nemogu upoznati sa essentijom takovih ruda. — Promotrimo samo red allofani po Mohsovu sustavu. U allofane Mohs broji: hrysokolla, allofan, obsidian, perlit, picit, opal. Mjedenac (hrysokolla) ima tvrdinu 2 . . . 3, dočim obsidian 6 . . . 7; mjedenac se nalazi bezlik u naličinah grozdastih i bubrežastih i poput brašnastoga postienja, dočim se opet obsidian nalazi bezlik, jedar, u krugljah, u tupobridih ili okruglastih zrnah i valuticah; onaj je obično zelen, a ovaj crne masti itd. — Pa recite, da li se te rude po fizikalnih i morfologičkih svojstvih mogu ubrojiti u jednu kategoriju. Uzmemo li još k tomu, da je mjedenac slučenina drugoga reda, te ima stalan lučbeni znamen (3 Cu O. 2 SiO_3 + 6 HO), dočim je obsidian smjesa različitih ruda, te neima nikakova lučbena znamena, već se sastoji iz raznih počela kao Si, Al, Ka, Na, Ca, Mg, TeO. Uzmemo li napokon, da je prvi (mjedenac) postao raztrošenjem mjedenih rudača, a drugi (obsidian) ohladom smjese od raznih ruda uslied vulkanske tvorbe, to ćemo iz svega vidjeti, da se ove dvie rude medjusobno razlikuju kao sisavac i zareznik. Naumanov sustav takodjer neodgovara svrsi, jerbo smo kazali, da se njegov sustav obazire na fizikalna i na kemička svojstva, a više gore smo dokazali, koje zapreke stoje na putu, da se rude nemogu poredati po fizikalnih svojstvih. Preostaje nam još jedini Berzelijev ili kemički sustav.

Odkada se počela scieniti zlata vriedna izreka Bekonova, da netreba, da iz starih knjiga učimo rude, biline i rude, nego ih valja proučavati u prirodi, koja da jedina može popraviti pogreške i obogatit nas novim znanjem, odtada podju prirodoslovne znanosti na bolje. Odkada je nadalje sujevjerna alkimija, mati današnje kemije, porodila silu podzemnih kovača, od onda se započe poimence rudstvo razvijati. Kemija je naime zadržala marljivost svoje matere, te tom neumrlom marljivošću iztražujuć rude, pronadje, da rude sastoje od počela. — Kasnije, kad je rude analytički iztražila, kušala je, nebi li mogla rude syntetički sastaviti. Jedno i drugo pošlo je kemiji za rukom, te su već sve rude analytički razstavljene, a do 260 ih je syntetički sastavljeno***. Da se nisu kemici osovili na svoje noge, te počeli rude izučavati iz njih samih, to bi nam biće ruda kao i pobliža spoznaja i korist ostala bila tamna i tmasta. Slava naprednoj znanosti!

* „Handbuch der bestimmenden Mineralogie“ von Haidinger. 2. Aufl. S. 448 i 449.
** „Elemente der Mineralogie“ von Nauman. S. 168—182.
*** Aus der Natur von S. W. Reisland. Jahrg. 1864. S. 848.

Digitized by Google

Na temelju dakle lučbe razvio je Berzelius svoj sustav. Nu i njegov se sustav, premda se osniva na valjanom temelju, t. j. na lučbenom, preživio. — Preživio se zato, što njegov sustav nije strogo lučbeno a ni rodoslovno izveden. Tako on uračunava u drugi red sliedeće razrede: sprhle ustrojine, smoline, pakline, ugljevje i soli. Ti su razredi toli kemički, koli rodoslovno razlučeni, da se nipošto nemogu pribrojiti u isti red. Znanost se dakle nije mogla ni tomu sustavu pokloniti, već je morala iztraživati dalje ter dalje. —

Već odavna su klassificatori nastojali, nebi li pronašli stalno mjerilo, po kojem bi cielu božju prirodu razdielili, nu to im nije pošlo za rukom, jer su faktori živinstvo, bilinstvo i rudstvo po svoj naravi tako nesumjerljivi, da im se činilo takodjer nemoguće, da će se ikada um ljudski moći do toga dovinuti. Nu što nebje sudjeno učiteljem, to bje učenikom. Tako i naravoslovci našega vremena nezaboraviše amanet svojih učitelja, već iztraživaše, nebi li pronašli to mjerilo. I doista podje im za rukom. Otac toga mjerila može se smatrati otac prirodoslovnih nauka, a to je Darwin, kojega se nauka „O postanku vrsti“ može scieniti izhodištem toga mjerila. — To pako mjerilo jest rodoslovni savez, koj se sastoji u postupnom razvitku individua i u prelazih, koji ovaj postupni razvitak spajaju*. Gdje je napokon oživotvoren taj postupni razvitak rudoslovja? U kemičkoj srodnosti, t. j. u srodnosti sastavina, u savezu dakle srodnosti onih sastojina, od kojih rude sastoje. To je najsigurniji način, koji je sada takodjer obće primljen. Ako se i raztvara, n. p. i uništuje kod iztraživanja jedna ruda, zato se neozledjuje priroda, niti se uništuju sve rude, nego se samo na nekolicini traže sredstva za označenje inih istovjetnih ruda, a sustav je i onako samo sredstvo, a nije svrha znanosti**. Rodoslovni dakle savez, koj leži samo u srodnosti kemičkoj, najnovija je teorija za gradnju rudstvenih sustava.

(Konac.)

Što vriedi voda u prirodi i kući čovjeka?

Stari grčki mudrac Thales dokazao je jur prije više nego 2000 godina, koli je veliku silu pripisivao vodi tvrdnjom naime, da je voda izvor svijuh stvari ili da je sve stvoreno od vode i da se opeta sve u vodu pretvara. Premda je ova izreka prećerana, dandanas pače smiešna, ipak nam dokazuje, koli veliku silu a po tom i važnost pripisivahu jur stari vodi. Kao što je Thales vodu smatrao za izvor stvari, tako je Anaximenes pripisivao stvarajuću moć zraku, a Heraklit vatri, i tako postao je jur god. 440 pred Isusom Empedoklom naime nauk o četirih počelih, kojim se tvrdilo, da sve na zemlji i u svemiru sastoji od četiri počela, naime od vode, zraka, vatre i zemlje. Nu taj nauk mogao se je uzdržati samo dotle, dokle neumorni iztraživaoci nisu dokazali, da ovo nisu počela, već ili slučenine ili smjesi od počela, kojih imade, kako nas lučba uči,

---

* Vidi: Lj. Vukotinović „O Descendentiji ili rodoslovju bilinah.“ Rad jugosl. akademije znanosti i umjetnosti. Knj. XXXV. ** Ibidem.

Digitized by Google

dandanas do šestdeset i četiri u prirodi. Premda mi dandanas vodi nepripisujemo tolike važnosti kao stari mudraci, to je ipak ona svojimi svojstvi znamenita činjenica u prirodi. Ne samo, da je ona znatno sudjelovala kod tvorbe naše zemlje, već ona i organični život na našoj zemlji uzdržaje. Osim da se voda u prirodi nalazi kao krutina, kapljevina i uzdušnina, razteže se ona nepravilno, pošto je naime kod 4° C najgušća, a odatle do ništice sve redja, to ovim svojim svojstvom u prirodi mnogo koristi. Bez ovoga bi se svojstva naime u ljutoj zimi rieke smrznule do dna, a naša zemlja zaodjela bi se ledenom korom, koje i najtopliji traci sunčani raztaliti nebi mogli. Voda raztaplja dalje veliki broj krutina a plinove upija. I ova svojstva vode od velike su važnosti u prirodi. Bez raztopa krutina u vodi bi se naime okružaj lučbenih processa znatno umanjio, a tim, što voda plinove upija, nalazi se u njoj vazda opredieljena množina uzduha i ugljikova dvokisa, što je veoma važno za život živinstva, koje živi u vodi. U lučbenom je pogledu nadalje voda u prirodi toga radi važna, što je ona srodna sa mnogimi lučbenimi slučeninami kao sa kiselinami, osnovami i solmi. Uslied svoje lučbene srodnosti sa solmi pretvara se voda u prirodi u krutinu, te se divnim načinom stvara ledac. Kakove promjene stvara nadalje voda u doticajućih joj tvarih? Metnimo na primjer komad željeza u vodu, to ćemo opaziti za nekoliko dana, da ono zahrdja. Što je uzrokom toj promjeni željeza? Ništa drugo, nego lučbeni processi, koji dotikom vode i željeza postadoše. U mnogih slučajevih raztvara se naime voda kod dotika sa drugimi tvarmi u svoja počela to jest u vodik i kisik, a to je i kod dotika sa željezom. Neki dio željeza doticajuće se vode raztvori se u vodik i kisik, od ovih se kisik spaja sa željezom u željezni kis, a to je hrdja.

Kod stvorbe naše zemlje sudjelovala je osim vatre i voda i premda je težko naći granicu medju jednom i drugom djelatnošću, ipak se znade točno, da je vatra prije vode svoju stvorbenu silu razvijala, a gornji slojevi naše zemlje tek da su nastali oborinom iz vode. Nu i dandanas nastoji voda visine naše zemlje sniziti, a nizine uzvisiti. Motrimo samo žuboreći potočić ili deruću rieku, pa ćemo viditi, kako se šljunak, mulj i kršje žurno u ravnine nose. A što podiže švedsko i norvežko primorje sve više i više nad površje mora? Jamačno ona neizmjerna sila vodenih para, što se u nutrini naše zemlje razvija, te koj goruću lavu iz vatrometa neizrecivom silom baca, a našom zemljom tako strahovito potrese, da ciele gradove u razvaline pretvara. Pače i otoke stvara razpružívost vodenih para. Ovim načinom nastao je naime god. 1831. otok Ferdinandija u morskoj pučini.

Morske vode nadalje sunce neugrija jednako. Na polovniku ugrije se voda naime jače to postane tim redja nego je prama sjeveru; a tim uzrokuje strujanje morske vode od polovnika k skrajnikom i obratno. I kod nadimanja morske vode sudjeluje sunce više ili manje po svojem položaju k zemlji. Morski vjetar imade takodjer svoj uzrok u ugrijanju morske vode sunčanimi traci i u razhladjaju iste.

Koli važna je dalje voda za uzdržaj i razvitak organičnoga života na zemlji!

Digitized by Google

Znademo bo, da nemože niti čovjek niti životinje bez vode živjeti a niti se mogu biline razvijati bez iste. Afrikanske pustare svjedoče nam, da bez vode neima na zemlji organičnoga života. Zvjedoslovje nas uči, da na mjesecu neima vode niti je isti okružen ozračjem poput naše zemlje. Smiešna je indi tvrdnja, da imade bistrovidaca, koji na mjesecu opazuju ljude, jer bez vode je mjesec pust a organični stvorovi nemogu se na njem razvijati. Kako željno izčekuje se napokon iza dulje suše dažd i kako je blagotvorno njegovo djelovanje na našoj zemlji! Da se bez vode rastline i biline nemogu razvijati, potvrdjuje nam jur ta okolnost, što se u njih nalazi 70 do 90 česti vode. I u sirovu drvu nalazi se mnogo vode, tako na primjer imade sirovo bukovo drvo 20 do 30 česti vode a u vrbi nalazi se čak 40 do 50 česti. Nu osim što je voda glavna hrana rastlina, priredjuje ona nekim načinom rastlinam hranu tim, što voda ostalo hranivo rastlinam stranom privadja, a stranom raztaplja.

Voda je dalje glavna sastojina čovječjega i životinjskoga tiela. Osim u kostih nalazi se naime u čovjeka i u životinja toliko vode, da ona sačinjava tri četvrtine težine. Dalje nalazi se voda u svakom jelu i pilu budi u većoj budi u manjoj množini. U sirovom mesu ima je na primjer 77 postotaka, u mlieku 86 do 96, a u vinu 10 do 15 postotaka. Voda je dalje čovječjemu tielu koristna s toga, što ona preprečuje, da se isto odviše neugrije. Onaj dio vode naime, koj kao para kroz pluća iz tiela izilazi, i koj kao znoj kroz kožu tielo ostavlja, spaja mnogo topline tiela čovječjega, a tim se upravo razhladjuje tielo postojano te se preprieči, da se ono odviše neugrije.

Nu imade sila i takovih bilina i životinja, koje mogu jedino u vodi uspjevati i živiti. Poznato bo je, da se u stojećoj vodi osobito žurno razvijaju biline, te da se u njoj nalazi neizmjerno mnogo sićušnih bilina, koje se jedino sitnozorom opaziti mogu; a na površju morskom opaziti možemo tako zvanu morsku drezgu, koja poput plivajućih otoka više četvornih kilometara zauzima. Nu pravu sliku ob organičnom životu zadobijemo istom onda, kad u vodu zavirimo, ili kad sitnozorom vodu motrimo. A kako je moguće, zapitat će možda tko, da se i u vodi organični život razvijati može? Voda upija naime zrak i tako pruža životinjam i bilinam potrebiti kisik. Zato u prekuhanoj vodi, ako se ista i ohladi, ribe dugo neživu, jer se kuhanjem iz vode zrak iztjera.

Voda pospješuje dalje trgovinu i obrt osobito odonda, odkad je Watt iznašao, da ekspansivnost para može obavljati radnju. Po tom je voda čovjeku od velike koristi, jer gibajuća sila vodenih para nadomješćuje tisuću i tisuću ljudskih ruka, ona prevaža mu neizrecivom brzinom u svaku daljinu različitu robu te mu tim nadomješćuje veliki broj konja vozaća. Voda spaja riekami odaljene gradove i pokrajine a morem različite strane svieta te nas omogućuje uporabom sile vodenih para u parobrodih neodvisno od vjetra i strujenja medjusobno obćiti, te duševni i materijalni napredak medjusobno si zamjenjivati. Mimo gradova i kroz razne doline zviždajuće lokomotive tjerane silom vodenih para u skrajne kutiće naše zemlje, nepolakšavaju rodu ljudskomu samo putovanje, već unapredjuju promet i trgovinu, a kulturi i napredku otvaraju sve veće prostranište.

Digitized by Google

Voda spada napokon medju izvrstne ljekove te je tim opeta u kući čovjeka od velike koristi. Mrzla voda i led rabi, kad se imade sniziti toplina našega tiela, kao što je to kod upala i grozničavoga stanja neobhodno potrebno. Mrzlimi oblozi nesnizuje se samo toplina tiela, već se razširene i krvlju prenapunjene žile stežu, čim se onda nagomilanje krvi na istom mjestu preprieči. Zato je probitačno rabiti mrzle obloge kod užežnih rana, kod upale potrbušine, pluća i moždana. Nu i topla je voda ljekovita osobito pako parne kupelji. Tako na primjer rabe tople kupelji kod gnojavih rana a i one pospješuju razvitak mladjahnoga organizma te preprečuju naglu ohladu tiela, pošto kožu na neprekidno djelovanje pobudjuju. Osobito pako izvrstan su liek parne kupelji proti kožobolji, osutku i ulogom. I kao pilo voda je liek. U ognjuštini utalažuje naime ona veliku vrućinu našega tiela a krv uzdržaje na onom stupnju koncentracije, kod koje može ista kružati bez zapreke i izlučivati ekskremente. Mnogo bolesti trbuha može se izliečiti jedino postojanim pićem vode. Koli važna i koristna je pako istom voda-rudnica potvrdjuje nam njezina sveobća poraba u ljekarstvu.

Dr. Križan.

Podžupanijske učiteljske skupštine.

III. Skupština županije križevačke.

(Dalje.)

Poslie odmora nastavi predsjednik: Na dnevnom je redu drugo pitanje: „Koji su najglavniji uzroci, da mladež nemarno polazi učionu i kako bi se tomu zlu doskočiti dalo?“ — Ovomu je pitanju izvjestiteljem g. Jakob Šalamun, ravnajući učitelj u Koprivnici; molim ga, da reče svoju.

Izvjestitelj Šalamun: Buduć sam više bolestan, nego zdrav, molim gospodu, neka dopuste, da čitam svoje obrazloženje.

Slavna skupštino! Kao što biljka samo pod tim uvjetom bujno klije, niče, raste, lista, cvate i plod nosi, ako joj je tlo po ćudi, ako ju mraz neopuri, žega nespali, tuča neomlati; ako ju njeguje skrbna vješta ruka marljiva vrtlara okapajuć, presadjujuć, zalievajuć, zaklanjajuć od zlog vremena i drugih nezgoda: tako može i naše narodnje školstvo samo pod tim uvjetom uspješno se razvijati, napredovati, usavršivati se i željni plod, sveobću narodnju prosvjetu donositi i širiti, djelujuć blagotvorno na sve slojeve naroda, ako ga u njegovu razvijanju ništa neprieči.

Nu žalibože uspješnomu razvitku našega narodnjega školstva stoji još premnogo zapreka na putu, od kojih sam ja po svom slabom mnenju na ove najglavnije naišao:

Naše narodnje školstvo, akoprem se negdje za koji znatniji stupanj unapredilo, što se svakako ima ponajviše pripisati dotičnim učiteljskim silam i marnim političkim oblastim, to se ipak mora uvažiti i ovo, da su nam još mnoga mjesta popunjena samo s učitelji za nuždu ili zamjenici, kojim manjka svako novovječno obširnije pedagogijsko znanje.

Digitized by Google

Narodnjega učitelja djelokrug tako je razgranjen, toliko iziskuje zvanja i svestrane naobraženosti, da joj najveći pedagogi nemogu u svem zadovoljiti.

Učitelju, brate dragi! odlikovao te je Bog, povjeriv ti čovjega, cieloga svieta najodličnije stvorenje, da ga rukovodiš. Nastoj dakle, da ćeš svoje sveto zvanje tako obavljati, da ćeš mirnim srdcem medju narodom boraviti i u svakoj sgodi reći moći: ja sam svoje učinio.

Neima sumnje; bude li učitelj u školi svoju dužnost ne samo mekanički, nego s onim oduševljenjem, kojemu je izvor u sviesti uzvišena zvanja, obavljao; bude li s djecom po propisih pedagogike ljubezno i otčinski postupao; bude li jih po dobro promišljenom nastavnom postupku koristno ali prema djetinjoj naravi takodjer ugodno i zanimljivo obučavao: jamačno će djeca školu obljubiti, a takav učitelj iznieti će na vidjelo plodove svoga uzgoja i svoje obuke takove, da će i roditelji očito ih videći, školi se prikloniti, za nju mariti i urednu nje polaženju pripomagati.

Toliko mi je reći o samu učitelju, koji, ako neodgovara svojoj zadaći, postane uzrokom, da djeca neljube škole, pa po tom istu nemarno ili samo za silu polaze.

Nemarnu su polazku škole nadalje krivi dotični politički organi, koji neodklanjaju zapreka, iz kojih potiče neuredno polaženje škole, a te su zapreke obće poznate, naime: nehajstvo za školu od strani roditelja učenika, nepritjerivanje izostalih od polazka škole, pastirstvo, zločesti i neprelazni putevi i siromaštvo.

Akoprem ima proti svemu tomu lieka u školskom zakonu od 14. listopada 1874. i u naredbi vis. kr. zem. vlade, odjela za bogošt. i nastavu od 6. listopada 1875., to su me okolnosti ipak na to dovele, da se neurednu i nemarnu polazku škole doskoči, sl. skupštini glede toga staviti sliedeće rezolucije:

1. Učiteljevo moralno djelovanje i nastojanje oko promicanja školstva neka bude takovo, da će njim tako mladež školu polazeća, kao i sami roditelji, osjećati blagodat obuke u školi, to jest: uvjeriti se o koristi pučke škole zrenjem plodova njezinih.

2. Pritjerivanje djece u školu neka se povjeri onakovim organom političke uprave, koji su poznati prijatelji napredka i po tom škole; jer se je od njih nadati, da će, štujuć zakon, isti takodjer točno vršiti.

3. Čim koje diete tri dana neizpričano u školu nedodje, ima to učitelj odmah javiti nadležnoj političkoj oblasti, da se u školu pritjera.

4. Dotična politička poglavarstva neka se pobrinu za to, da će svagdje, gdje je potrebito, imati dovoljnih obćih spašnjaka.

5. Zločeste i neprelazne puteve, koji djeci prieče polazak škole, imaju dotične obćine marljivo popravljati.

Predsjednik: Za generalnu debatu neimamo nikoga, i zato prelazimo na specijalnu. Molim g. perovodju, da pročita prvu rezoluciju.

Perovodja čita: „1. Učiteljevo moralno djelovanje i nastojanje oko promicanja školstva neka bude takovo, da će njim tako mladež školu polazeća, kao

Digitized by Google

i sami roditelji, osjećati blagodat obuke u školi, to jest: uvjeriti se o koristi pučke škole zrenjem plodova njezinih.“

Šalamun: Učitelj je duša školi, on svojim radom može možno djelovati na mladež, da ova školu obljubi, a i na roditelje, da budu školi prijatelji. Ovo me je potaklo, te sam sastavio ovu prvu rezoluciju.

Ester: Uvidjam, da nemože drugačije biti, nego da je učitelj glavni faktor u školi; od njega zavisi najviše, da mladež i roditelji obljube i njega i školu; a da će po tom ona marljivije polaziti, a ovi ju redovitije pošiljati, o tom neima dvojbe. Ja pristajem uz prvu ovu rezoluciju, samo bih ju prikratio i rekao ovako: „Učiteljevo moralno djelovanje i nastojanje oko promicanja školstva neka bude takovo, da po njem i mladež i roditelji osjete blagodat škole.“

Predsjednik: Rieči neima nitko više. Prima li se prva rezolucija, kako je po Esteru izpravljena?

Svi: Prima se.

Perovodja čita drugu rezoluciju: „Pritjerivanje djece u školu neka se povjeri onakovim organom političke uprave, koji su poznati prijatelji napredka i po tom škole; jer se je od njih nadati, da će, štujuć zakon, isti takodjer i točno vršiti.“

Smaić: Novi naš školski zakon jasno govori o tom, kojim se načinom imaju nemarnjaci pritjerivati u školu. Organi politički imaju se držati zakona i vršiti ga. Pritjerat djecu u školu neiziskuje nikakove premudrosti i prijateljstva škole ili pače učitelja. Na kom je dužnost, neka ju vrši. Meni se čini ova rezolucija suvišnom; a ako ima ostati, neka se bar drugčije stilizira.

Ester: Kad je gosp. izvjestitelj ovu rezoluciju sastavljao, ja sam uvjeren, da je mislio na one organe, koji su dosada vršili pritjerivanje u školu; on je sigurno bio osvjedočen, da su do danas političke oblasti kruto malo marile za prijave, učinjene o nemarnu polazku po školskih odborih, i zato bi on rado, da to pritjerivanje bude povjereno prijateljem škole. Ali prijatelja škole imamo malo, nemožemo bar reći, da je svaki politički glavar školi prijatelj, i zato se slažem s g. Smaićem dotle, da se ova rezolucija drugačije stilizira, u njoj da se naglasi dosadanje slabo vršenje dužnosti glede pritjerivanja mladeži u školu po političkih oblasti, kojim bi se imao izdati po višoj oblasti strog nalog, da svoje dužnosti točnije obavljaju.

Židovec: Nitko nesmije mimoilaziti školskoga zakona, dakle niti škol. odbori, niti občinska poglavarstva, kojim se zakonito pošiljaju popisani nemarnjaci. Občinska su poglavarstva u tom obziru slabo radila; umjestno bi bilo, da jim se po visokoj zem. vladi izda strog nalog na vršenje dužnosti.

Mitrečić: Pristajem uz gg. Smaića i Estera. Zakon govori o pritjerivanju, zato se ima samo po nadležnoj oblasti nastojati, da ga budu dotični organi vršili.

Predsjednik: Molim g. Estera, neka dade svoj izpravak.

Digitized by Google

Ester: Polag onoga, kako sam netom rekao, glasila bi druga rezolucija ovako: „Svestrano vidi se, da je nemarnu polazku krivo i to, što su glede pritjerivanja popisanih nemarnjaka slabo vršili svoje dužnosti dotični politički organi, kojim se zato ima izdati strog nalog na točnije vršenje zakona.“

Predsj.: Evo mi je predao g. školski nadzornik županije belovarske takodjer jednu stilizaciju, koja glasi ovako: „Nemarnu polazku škola krivo je dosadanje neuredno pritjerivanje djece u školu, i zato imala bi se občinska poglavarstva staviti pod strogu kontrolu glede vršenja prijava mj. šk. odbora o nemarnu polazku.“

Mislim, da je tude sve rečeno, i zato bio bih za ovakovu rezoluciju. Primate li, gospodo, ovu rezoluciju?

Većina: Prima se.

Perovodja čita treću rezoluciju: „Čim koje diete tri dana neizpričano u školu nododje, ima to učitelj odmah javiti nadležnoj političkoj oblasti, da se u školu pritjera.“

Kinder: Zakon govori, da se prijave o nemarnu polazku čine svakih 14 dana; nemožemo zakona mienjati, zato neka ostane rok od 14 dana.

Smaić: Istinabog, da zakon naredjuje 14 dana za prijave nemarnjaka; ali se zakon može i promieniti, ako se pronadje, da je shodno ovako, a ne onako. Dugo je vrieme 14 dana; za 14 dana mnogo se izgubi; ja sam za tri dana, kako je rezolucija; jer nam se i onako sporo obavljaju prijave.

Kinder: Moramo pomisliti i na to, hoće li htjeti, a i moći občinska poglavarstva svaka tri dana činiti pozive roditeljem nemarnjaka i s njimi razpravljati. S tim je, gospodo, mnogo posla.

Ester: Svakako su neshodni paragrafi naredbe o polazku škole, po kojih se prijave o nemarnu polazku čine svakih 14 dana; ali mi se obzirom na primjetbe g. Kindera vide opet s druge strane preguste prijave svakoga trećega dana. Mislim, da bi se tu udarilo srednjim putem, pak ustanovilo za takove prijave osam dana.

Predsjednik: Govoriti neće više nitko. Sveo sam misli svih govornika u jedno, i mislim, da se stavi za treću rezoluciju ova: §§. 11. i 12. naredbe kr. zem. vlade odjela za bogoštovje i nastavu od 6. listop. 1875., br. 4613, o polazku škole pokazali su se u praksi neshodnimi, te bi se imali promieniti tamo, da je učitelj dužan svakih 8 dana prijaviti nemarno školu polazeću mladež nadležnoj političkoj oblasti, da ju ona u školu pritjera.“ — Prima li se ova rezolucija ovako?

Svi: Prima se.

Perovodja čita četvrtu rezoluciju: „Dotična politička poglavarstva neka se pobrinu za to, da će svagdje, gdje je potrebito, imati dovoljnih obćih spašnjaka.“

Digitized by Google

Potočić: Zakon o pašah i pašnjacih već je stvoren, samo bi občine imale nastojati, da bude vršen; mislim, da je suvišna ova rezolucija.

Kirar: Mnogo sam tu čuo zapreka marljivu polazku škole; ali nečujem, niti nevidim u rezolucijah nigdje one, koju imamo takodjer brojiti medju glavne, a to je, gospodo, siromaštvo. Ima mnogo djece, koja nemogu škole polaziti upravo radi pomanjkanjka obuće i odjeće, jer si je sbog siromaštva nemogu nabaviti. Primjer imali smo ljetos u našem gradu, zato mislim, da treba u jednoj rezoluciji spomenuti i siromaštvo.

Grivić: Ja po izvjestitelju stavljenu rezoluciju prihvaćam; ali mnijem, da bi se bolje reklo: neka se vlasti brinu ne za obće pašnjake, nego za obće pastire občinske, da nebude svaki rep imao svoga pastira, što nam množinu djece vuče iz škole na pašnjak.

Kinder: I ja sam za to, da se uredi pastirstvo, a ne pašnjaci.

Predsjednik: Četvrta i peta rezolucija mogle bi se spojiti, te reći ovako: „Više vlasti neka bi se starale, da se odklone u narodu sve zapreke, koje prieče marljiv polazak škole, kao što je: pomanjkanje občih pašnjaka, pastirstvo, uredjenje puteva itd.“ Ako pristajete, gospodo, uz to, molim, da se izjavite, primate li ovu rezoluciju.

Svi: Prima se.

Predsjednik: Molim g. perovodju, neka sada redom pročita sve rezolucije II. pitanja, kako su po skupštini prihvaćene.

Perovodja Ester pročita prihvaćene rezolucije.

Predsjednik: Dnevni je red za današnju sjednicu izcrpljen. Poslie podne biti će predavanja, kako je programom ustanovljeno. Radostno zaključujem današnju sjednicu. (Sliedi.)

Prijamni izpiti.

Pod ovim naslovom donose „Freie pädagogische Blätter“ u br. 28. od 8. srpnja t. g. članak, koga je napisao dr. A. Thurnwald, ravnatelj vježbaonice u Beču. Taj je članak tako pisan, da vriedi, da ga i naši čitatelji uzčitaju. Evo ga dakle u hrvatskom prevodu!

Hoće li učenik iz pučke škole stupiti u koju od srednjih škola, to se od njega prije svega zahtieva krstni list, kojim mora dokazati, da će u tekućoj godini navršiti 10 god.. Zatim mora dotični kandidat položiti prijamni izpit; mora naime napisati znati običan diktat bez pravopisnih pogriešaka, iz slovnice analizovati stavak i računati 4 vrste s neimenovanimi brojevi. To su uvjeti, pod kojimi se može primiti u srednju školu.

Mislio bi čovjek, da mora svaki učenik toliko znati, koj je pučku školu polazio 6—10 godina. Nu nije tako! Dogodilo se, da je od onih, koji su prijamne izpite polagali, 60% kao nezrielih odbačeno.

To je dokaz, kažu, da se u pučkoj školi ništa — absolutno ništa neradi.

Digitized by Google

To je obična fraza, koju žalibože prečesto slušati moramo. S toga se usudjujemo reći koju u obranu pučkih škola, moleć unapried, da nam se opet štogod nepredbaci.

Prije svega nam je reći koju proti inkompetenciji. — Pisac ovih redaka uzimlje si slobodu nazvati se kompetentnim u toj stvari, jer je trinaest godina revno službovao na srednjoj školi, od god. 1872. bio je profesorom na bečkom učiteljskom pedagogiju a sada je ravnateljem mužke vježbaonice. Kao takav može prije koju reći na obranu pučke škole, nego li mnogi nepozvani. Kao takav znam što je i kako je s našim školstvom.

Nadalje nam se ograditi proti zlobnomu predbacivanju i proti onim, koji mniju, da braneć pučku školu, nastojimo steći hvalu, privrženost i naklonost pučkih učitelja.

Naš motto bijaše vazda i ostat će: Sve za istinu i poštenje!

Mi se dakle uslobodjujemo reći, da srednja škola nije nipošto vlastna a niti može iz rezultatâ postignutih kod prijamnih izpita prosudjivati rad i nastojanje pučke škole dotle, dokle nije u stanju suditi učenike, koji su u pučko školi proglašeni zrielimi za prelaz u srednje škole.

Mnogi, koji polažu prijamne izpite, nisu nikad morda ni bili u pučkoj školi, već su privatno podučavani.

Za takove neodgovara pučka škola.

Drugi su oni, koji polažahu pučku školu.

I za ove nam valja znati, valja nam iztražiti, kako su školu polazili, da li bijahu marljivi ili nemarni, kako se ponašahu, kako izradjivahu zadaće, koliko godina ju polažahu, da li je dotična škola jednorazredna ili sa više razreda i koliko ima učiteljskih sila itd. Ima još množtvo toga, što valja uvažiti, i na što valja uzeti obzir, ako želimo biti pravedni.

Mi u interesu i pučke i srednje škole stavljamo sliedeće zahtjeve:

1. Svaki učenik, želi li, da bude primljen u srednju školu, mora se izkazati svjedočbom, da je svršio IV. razred osmorazredne gradjanske škole. U svjedočbi da se izrično navede: „može proći ili zreo za srednju školu."

2. Svaki učenik želeći proći u srednju školu mora imati iz njemačkoga (kod nas iz hrvatskoga) jezika i računstva „dobar red"; dobije li manje, nego li „dobro", onda može proći u srednju školu istom iz V. razreda gradj. škola.

3. Prijamni izpiti, izpitivalo se ovako ili onako, u buduće prestaju.

Lih onda moći će srednja škola izreći svoj sud o učeniku i o rádu i nastojanju dotične škole.

Mi želimo u interesu jedne i druge škole, da bude medju njima neki savez, a ovlašćeni smo o tom raditi tim više, što se način, kojim se prijamni izpiti obavljaju, protivi svakomu pedagogijskomu pravilu, što je upravo na ruglo tim pravilom.

Učenik pučke škole dodje u nepoznatu i tudju kuću. S toga mu je sve onako neprijatno; dodje medju učenike, kojih nepozna, izpituje ga učitelj, koga nepozna, dà, koga nikada u svom životu ni vidio nije. Pečali ga misao, da mu

Digitized by Google

sreća zavisi o izpitu, koj nekoliko časaka traje, te se na brzu ruku obavlja; pečali ga misao, nedobije li „vrlo dobro“, već dobro ili još slabiji red, da uz toliku množinu učenika — njega primiti neće.

Tko će se razborit čuditi, dobije li učenik na prijamnom izpitu uz takove okolnosti, uz toliku zabunu, uz toliku pristranost, nedovoljan red. Tko će biti toli naivan, pa od 8—10-godišnjega dječaka zahtievati, da nebude uz takove okolnosti smeten i uzbunjen.

Zašto se abiturientni izpiti neobavljaju i nedrže na sveučilištu?

Pravo imadu oni, koji tvrde, da učenik srednje škole stupi smeten i uzbunjen pred svoga izpitatelja, pa se može dogoditi i dobromu učeniku, da bude bačen. Universitetski profesor nepozna prošlost kandidata, te izriče svoj sud po onom, što je na izpitu čuo. Uz toliku smetenost odgovor mora da bude nedovoljan. —

S toga i zahtievamo, da učenik klausulu „zreo za prelaz u srednje škole“ dobije od svoga učitelja, kako i učenik srednjih škola svoj „zreo za universitet“ dobije od svoga profesora.

Nu nam se je svratiti jošte na jedan momenat.

Često se prijavi do 100, često i više učenika za prijamni izpit. Ako ih i razdiele u grupe, ako i svaku grupu drugi učitelj izpituje, to ipak mora jedan učitelj u jedan dan izpitati 50, a često i više učenika.

Kod tolikoga posla može često i dobar i marljiv mladić proglašen biti nezrelim, pa onda propasti. Pa je li i čudo, da se u onoj hitnji učini kojemu učeniku krivo?!

S navedenih velevažnih razloga zahtievamo, da se prijamni izpiti ukinu.

Priobćio Milan Kobali.

Spol ili rod?

Sve romanske slovnice (latinska, talijanska, francezka, španjolska i portugalska) razlučuju imena po rodu (genus, genere, genre), a ne po spolu (sexus, sexe).

Isto tako sve slavenske, izim hrvatske i slovenske, koje imenom pripisuju spol; a to je pogreška, koja se valjda iz njemačke slovnice u našu uvukla. Jer njemački jezik ime Geschlecht upotrebljuje i za spol i za rod, premda za rod imade i Gattung.

Treba znati, da se imena u slovnici smatraju abstraktno a nipošto konkretno, pak s toga jim nevalja pripisivati spol.

Spol pripisuje se stvarim, bud ljudskim osobam, bud životinjam i bilinam.

Zašto se imena razlučuju po rodu? Iz istoga razloga iz kojega i stvari.

Kad više stvari imade znakove i svojstva, kojih druge stvari neimadu, kojimi se dakle od svih drugih razlikuju, tada sačinjavaju svoj rod, genus. Stvari istoga roda razlikuju se po znakovih poližjih i sačinjavaju vrste, species.

Digitized by Google

Imena se u slovnici smatraju abstraktno i sačinjavaju, ako se smijem tako izraziti, svoje carstvo. Koja imadu ista slovnička svojstva u govoru, sačinjavaju svoj rod.

Dva su imena, koja imadu različita slovnička svojstva, ime muž i ime žena. Sva ostala imena imadu ili sa prvim ili sa drugim jednaka svojstva u govoru, pak dosljedno sačinjavaju mužki rod i ženski rod.

Ime mužkoga roda nije dakle ime, koje znači stvar mužkoga spola, to je samo slučajno, nego ime, koje se u govoru ravna po imenu muž. Isto valja o imenu ženskoga roda.

U nekojih su jezicih sva imena ili mužkoga ili ženskoga roda, trećega neimadu. Tako francezki i talijanski jezik.

U drugih kao i u našem imade pak imena, koja se u govoru neravnaju ni po imenu muž ni po imenu žena, te imadu vlastita svojstva, kojimi se od mužkoga i od ženskoga roda razlikuju i dosljedno sačinjavaju treći rod.

Taj treći rod imena zove se u latinskom neutrius, to jest ni prvi ni drugi, u njemačkom sächlich od Sache, a u našem se jeziku zove srednji rod, a po mojem sudu bi bolje bilo: treći rod.

Razlog, zašto preporučujem, da se neslovnički spol u školi zamjeni sa slovničkim rodom, jest dvoji, jedan logičke a drugi pedagogičke naravi.

—c.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Nj. Preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je učitelja kaptolske obće pučke škole u Zagrebu Skendera Kapetanića ravn. učiteljem obće pučke u području grada Zagreba spadajuće škole kod sv. Duha; zatim izpitanoga za pučko učiteljstvo kandidata Vojtjeha Vidovića pravim učiteljem obć. puč. škole u Driveniku i dosadanjega učitelja u Čabru Mirka Zdešića pravim učiteljem obće pučke škole u Žakanju; — nadalje uslied preustrojstva pučkoga školstva na temelju šk. zakona od 14. listopada 1874 Ferdu Hefelea, Ivana Kiša i Skendera Kranjca pravimi učitelji na dječačkoj. Anku Pukšecovu, Silvinu Sojku i Ljubicu Stublićevu pravimi učiteljicami na djevojačkoj obćoj pučkoj školi u Sisku; — Mirka Jurkovića, Dragutina Pintera, Adolfa Vizerta, Stjepana Krolca pravimi učitelji dječačke obće pučke škole, — Matiju Prusca pravim učiteljem naravoslovne skupine, a Franju Stjepanka pravim učiteljem slovničko-historičke skupine, obojicu na višoj djevoj. školi; Josipa Crnića i Milana Stanisavljevića vjeroučitelji, i to prvoga na dječačkoj obć. pučkoj, a potonjega na višoj djev. školi; zatim Mariju Binderovu, Katu Čaićevu, Mariju Juraskijevu i Krunoslavu Klaićevu pravimi učiteljicami nižih razreda više djev. škole i Dragoilu Dolenčićevu (Pavčevku) pravom učiteljicom za žensko ručno djelo na višoj djev. školi u Varaždinu; — Skendera Dončevića, Stjepana Dugačkoga, Vjekoslava Fragnera, Andriju Pakšeca pravimi učitelji gornjo-gradske dječačke, a Antuna Felingšteina i Bogdana Penjića pravimi učitelji dolnjo-gradske dječačke, Josipa Jurekovića pravim učiteljem novogradske, a Antu Truhelku pravim učiteljem nutarnjo-gradske dječačke; — zatim Mariju Christovu, Silviju Genzićevu, Lidvinu Machulkovu i Sofiju Meichsnerovu pravimi učiteljicami dolnjo-gradske djevojačke; Slavku Dončevićku i Franjku Pakšecovku pravimi učiteljicami gornjo-gradske djevojačke i napokon Terezu Heržićevu pravom učiteljicom novogradske djevojačke, a Karolinu Horvat pravom učiteljicom nutarnjo-gradske djevojačke obće pučke škole u Osieku; — Gjuru Estera, Josipa Kirara, Mihovila Maljevca i Jakoba Šalamuna pravimi učitelji dječačke; Ljubicu Kirarovu, Mariju Mrljičkovu, Ljubicu Murovu i Ljubicu Tkalčevu pravimi učiteljicami djevojačke obće pučke škole u Koprivnici, a Ljudmilu Šindlerovu pravom učiteljicom djevojačke obće pučke škole u Bregih; — napokon Ivana Šulca, Franju Mesnera, Ferdu Poljaka i Ferdu Hrena pravimi učitelji na dječačkoj obćoj pučkoj školi u Požegi.

Digitized by Google

— Učiteljska skupština grada Zagreba. „Glasom §. 96. školskoga zakona od 14. listopada 1874. i §. 3. naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 14. travnja t. g., broj 1693, sazivlje ovo kr. nadzorničtvo učiteljski sastanak za obseg grada Zagreba na dan 25. listopada o. g. u 8 sati prije podne u gombališnu dvoranu više djevojačke učione.

Prigodom sastanka rješavati će se sliedeća pitanja:

1. Ima li se tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih školah ove zemlje?

2. Učitelj po zvanju svojem dužan je učenike odgojivati. Treba dakle da ih priuča i pristojnomu ponašanju posvuda i prama svakomu.

3. Svestrano razlaganje §. 35. školskoga i nastavnoga reda za pučke škole od 14. srpnja 1875., br. 2947.

4. U svih krugovih poslovnoga svieta zahtieva se danas lako čitljivo i oku ugadjajuće pismo. Koja se metoda u tu svrhu ponajviše preporuča? Kako se ima postupati, da se žudjeni cilj prije i sjegurnije postigne?

Ostavlja se svakomu učitelju na volju, da se za praktično predavanje iz kojega učevnoga predmeta pripravi; nu treba da se najkašnje do 4. listopada o. g. ovomu kr. nadzorničtvu prijavi, naznačiv predmet, koji želi predavati.

Predmeti pojedinih učitelja imaju se dorečenoga dana pismeno ovamo priobćiti, inače se nebi mogli uvažiti. U Zagrebu dne 5. rujna 1876. Kr. nadzorničtvo za pučke učione grada Zagreba."

Mi veoma dvojimo, da će se tolika pitanja moći valjano i temeljito razpraviti u jedan dan. Bilo bi takodjer nuždno, da su se ovim pitanjem pridale dotične rezolucije, da se o njih može razmišljati, i što ozbiljnije razpravljati na skupštini.

— Hrv. pedag. književni sbor. Kao utemeljiteljni član pristupi grad Požega. — Pouzdanici sbora imenovana su nadalje p. n. gg. Josip Švarc ml., trgovac u Nov. Gradiški, Gjuro Šafar, načelnik lipovljanski, Petar Dragosavljević, načelnik okućanski, Stjepan Keceljević, učitelj u Sibinju, Luka Gvozdić, učitelj u Roguljih, Ivan Topolčić, ravn. učitelj u Gjurgjevcu, Jakov Kalajdžić, učit. u Garčinu, Ivan Martinović, učit. u Babinojgredi i Stjep. Mućan, ravn. učit. gradj. škole v Brodu.

— Godišnje izvieśće obć. pučkih škola slob. i kr. grada Koprivnice koncem školske godine 1875—6. Na čelu je članak pod naslovom: „Roditelji, djeca i škola" od katekete. Oba zavoda imadu isto ravnateljstvo. Službuju pako osim rav. učitelja 3 učitelja, 1 vjeroučitelj, 3 učiteljke, 1 podučiteljka i 1 pomoćni učitelj za pjevanje. Koncem šk. godine bijaše 215 dječaka i 186 djevojaka. Ukupno 401. Za 12 manje od lani. Od tih bijaše po vjeri 361 katolik, 2 grčko-iztočne vjere i 56 izraelićana; po napredku 89 s odlikom, 228 s prvim redom, 53 s drugim redom, 19 s trećim redom i 20 neizpitanih.

— Osmogodišnje izvieśće o obćoj pučkoj dječačkoj i djevojačkoj učioni u Krapini koncem šk. g. 1875—6. donosi članak: „O strujanju zraka" od ravnajućeg učitelja M. Preloga. Osim rav. učitelja službuju na zavodu 2 učitelja, 1 vjeroučitelj, 1 učiteljka, 1 podučitelj i 1 podučiteljka. — Svršetkom godine ostala su na zavodu 163 dječaka i 117 djevojaka. Ukupno 280. Od ovih dobiše prvi red s odlikom 60; prvi red 151; drugi red 59; 13 ostade neizpitanih.

Razne viesti.

† Josip Wenzig, umirovljeni c. k. školski savjetnik, preminuo je 28. p. m. u Turnovi. Njim je izgubilo česko školstvo ne samo znamenitoga pedagoga, nego i spisatelja i vrla rodoljuba, koji je prvi otvorio u Pragu česku veliku realku, a kasnije se odlučno borio proti tomu, da se češke srednje škole ponjemče. — Lahka mu zemljica!

— Učitelji kotara volovskoga u Istriji imali su skupštinu u Kastvi 22. i 23. lipnja. Razpravljali su ove teme: 1. Gospodarstvo u narodnoj školi u obće, a napose poljodjelstvo i voćarstvo. 2. Zašto učenici tako lako zaborave, što prouče, i kako se može to odstraniti. 3. Koji je prvi početak pismenomu računanju. 4. Kako ima učitelj uzbudjivati i gojiti blagu ćud djece do ljudi i do iste životinje. 5. Povjestnica i zemljopis u pučkoj školi. 6. Materinski jezik u pučkoj učioni. 7. Kako valja da učitelj postupa, da djeca pravilno čitaju i ono opet razume. 8. Koji se učevni predmeti imadu kod čitanja u višjem odjelu obzirom na novu učevnu osnovu ter obzirom na okolnosti kraja i vremena po sadanjoj čitanki „drugo berilo" metodično preduzimati. 9. Učevna osnova za razdieljene i nerazdieljene jednorazredne škole. 10. Kako bi valjalo urediti podučavanje na 30 sati kroz tjedan, da mogu i roditelji rabiti djecu kod kuće. 11. Kako valja razrediti učevne predmete, da bude svakomu odjelku i razdjelku na korist. 12. Kako da budu u redu učiteljevi uredovni spisi. — „Slovenski učitelj", iz koga ovo izvadismo, napominje, da medju ondešnjimi učitelji vlada liepa sloga. Osobito je liepo gledati, kako je častno svećenstvo kolegijalno s učitelji. Napokon spominje, da nije braći učiteljem trebalo ni malo nemškutarati, već se sborilo hrvaštinom. Tako valja; živili!

— „Slovenski učitelj" javlja, da će se ove godine držati nastavni tečaj u Gradcu od 20. rujna do 31. listopada, kojemu je pozvano 35 učitelja.

— Kako „Volksschule" javlja, izgorjela je 11. kolovoza u noći školska sgrada u Bocanowitzi kod Jablunkana u Slezkoj. Sirota učitelj Andrija Bukovski prisustvovao je vojnič.

Digitized by Google

vježbam, pa se je imao baš drugi dan vratiti. Supruga sa dvoje dječice jedva si spasi život. Učitelj, vrativ se kući, mjesto da u krugu svoje obitelji odpočine, nadje kup pepela, ženu i djecu bolestnu, lišen pokućtva, marve, riečju svega. — „Volksschule“ veli: pučki učitelj i onako životari, a dogodi li mu se takova šta, onda zlo i naopako.

— Da se uzmognu razveseliti i odpočinuti kroz praznike školska djeca siromašnih roditelja, urediše u Danskoj učitelji s drugimi čovjekoljubi i prijatelji školske mladeži stvar vrlo liepo. Kad nastanu praznici, pozovu se svi stanovnici danski, da se jave oni, koji žele uzeti i prehraniti djecu kroz praznike. Obično se javi množtvo stanovnika u Kodanju i kodanjskoj okolici, te siromašna djeca kod njih veselo sprovodu praznike. Djeca mogu svakamo lako, brzo i bezplatno, jer ih sva željeznička i parobrodarska družtva badava odpremaju. To je doista liepo i plemenito. Pa ako je plemenito podupirati sirotčad u obće, to je tim plemenitije podupirati škol. mladež, koja će jednoč domovini svojim znanjem koristiti i slavu joj širom svieta raznositi. U nas je to riedkost, slabo tko na to pomišlja, da učini školskoj mladeži, budućoj generaciji, kakovo veselje. I isti bogataši na našu žalost slabo mare za siromašne nu revne i valjane učenike. Ugledajmo se u danske čovjekoljube!

— To je ipak nečuveno. Na seoskoj školi Siede kod Berlinchena, provinciji Brandenburžkoj učiteljuje 14-godišnji dječak imenom Wagner s plaćom od 5 talira mjesečno. Izstupio je o uskrsu iz gradske škole, pa je evo već učiteljem. Upute prima od učitelja bližnjega sela, 17-godišnjega bivšega preparanda. Patron te škole je gjeneral pl. Wittig, koj je barma svietom putovao, pa je ipak i njemu i obćini to po volji. Pak što ćete više?!

— U Solnogradu zaključili su školsku godinu već 19. srpnja radi škrleta, koj je medju djecom zavladao. Čim se je pojavio, zapovjedila je zdravstvena komisija škole zatvoriti.

— Materijalno stanje pruskih pučkih učitelja nije baš najpovoljnije, premda je Pruska toli razvikana. Kako „Leipziger Volkszeitung“ priobćuje, da neima u Pruskoj dosele 11.000 učitelja niti 250 talira plaće, od 52.000 mjesta ih je 43.000 sistemizirano izmedju 300 do 400 talira a samo 9000 ima prieko 400 talira. Emeriti (tako nazvani penzioniste) dobivaju poslie 50 godina (čujmo!) trećinu plaće. Udove i sirotčad po prilici 50 talira. Premda je to žalostno, to ipak nevjeruje „Volksschule“, da je zbilja tako. Ona mnije, da su „Leipz. Zeitung“ krivo izvješćene. — Bilo kako mu drago, nismo ni mi Hrvati hvala Bogu i u tom stražnji. Mi učinismo u mnogom liep napredak, pa se i s novim škol. zakonom nemoramo stiditi.

— Pasivno pravo izbora učitelja pučkih u Pruskoj. O toj razpravi donose „Fr. päd. Blätter“ sliedeći izvještaj: Gradski načelnik iz Mindena, gosp. Brüning, branio je pravo učitelja. Ne pravo učitelja, reče, već sugradjana naših ja branim, da si uzmognu izabrati čovjeka, u koga stavljaju povjerenje. Neki se boje toga elementa, nu ja im velim, da imadu krivo. Ja usuprot želim, da ljudi takovi sudjeluju svagdje. Njemu je protuslovio načelnik Becker, veleć: „ljudi, koje obćina plaća, nemogu biti birani.“ — To čusmo žalibože i kod nas. Čudimo se, da se tako sbori u liberalnoj — i razvikanoj — Pruskoj. „Fr. pädag. Blätter“ dovikuju tim tobožnjim liberalcem: nam treba više svietla, a manje tmine! To i mi velimo.

— Učitelji „štajerskoga učiteljskoga saveza“ imati će skupštinu oko 15. rujna t. g. u Celju. Premda još nisu razpravne teme publicirane, to će ipak biti, kako se nadaju, razprave živahne. Spremaju se sastaviti i poslati štajerskomu saboru peticiju, kojom će moliti, da se i štajerskim definitivnim podučiteljem dadu petgodišnji doplatci. Stvar je osobito važna za mladje učitelje. Stariji učitelji radi neprijatnih ustanova služe što dulje mogu, to moraju onda podučitelji dugo čekati, dokle dobe veću plaću. Položaj mladjih učitelja nije dakle najpovoljniji. Učitelji 1. razreda imadu 800, 2. 700, trećega 600 a četvrtoga 550 for. plaće; oni u glavnom gradu 900 for. Svi imadu pravo na 10-godišnji doplatak. I podučitelji se imaau istim izpitom podvrći; obavljaju istu službu, pa dobivaju ipak 70% od učit. plaće bez 5godišnjega doplatka. Često mora sirota podučitelj deset i više godina čekati, dokle dobije veću plaću; pravo bi dakle bilo, da im se dadu 5godišnji doplatci. S toga pozivlje „Volksschule“ podučitelje, da dodju u što većem broju na skupštinu u Celje.

Zadnjih dana mjeseca kolovoza bile su u Štajerskoj kotarske učiteljske skupštine, a s njimi bijahu spojene izložbe učila. Taj korak pozdraviše radostno svi iskreni prijatelji napredka, jer su učitelji imali sgodu razgledati razna učila, te ih onda svojim obćinam preporučiti.

— Provizorno kr. zemaljsko školsko vieće u Tirolskoj izdalo je 16. lipnja t. g. sliedeću naredbu: Ministarstvo bogoštovja i nastave izreklo je naredbom od 19. travnja t. g., br. 5223, da sve učione, koje svećeničke korporacije rukovode, prestaju biti javnimi, a postaju privatnimi. Te škole su i onako konfesionalne, pa jer ih norme, što za javne škole valjaju, sasvim nevežu, budući da dotične svećeničke korporacije nisu dužne po svojih ustanovah u svem pokoravati se dotičnim normam. —

— Izpit iz phonografije. G. Brant u Beču pozvao je na izpit obćinstvo, da vidi i čuje, kako mu učenici napredovahu u phonografiji. Zemaljski školski nadzornik Prausek, i množ-

Digitized by Google

tvo občinstva dodje na izpit. G. Brant razložio je sakupljenim vrlo obširno sistem phonografije, zatim je dao učenikom pisati na školskoj ploči znakove, pa onda tvoriti slovke i rieči, koje im je diktirao prisutni zem. šk. nadzornik. Najzanimiviji je nauk vokalizacije. Glasnici se označuju kao i kod stenografije simbolički, nu dočim može stenograf označiti glasnik n. pr. „i“ na šest načina, označi ga phonograf na jedan način. Vidi se dakle, da je taj način jednostavniji. U obće su svi znaci kod phonografije jednostavniji. Ova se osim toga osniva na jednom jedincatom pravilu, dočim stenografija ima množtvo iznimaka. A da prisutni vide, kako je taj način praktičan, dade na jednoj tabli pisati phonografički, a na drugoj običnim pismom. Phonograf je u isto vrieme napisao tri puta toliko rieči, koliko onaj drugi; phonograf nije trebao za 60 rieči više prostora, nego li onaj za 15. Najznamenitije je to, kako učenici brzo pisahu. Šest dječaka od 7—8 godina, koji svršiše 2. razred, i od kojih možeš jedva zahtievati, da ti napišu diktat od 10 rieči u jednom času, napišu 40 do 50 rieči u časku, pa uz to vrlo brzo. Zemaljski školski nadzornik zahvalio se je vrlo srdačno g. Brantu.

Književnost.

— **Poziv na predplatu.** Senj! — Komu da se pri tom imenu razne nenametnu misli? U komu da se neprobude kojekakve slike i uspomene iz davne prošlosti, kad čuje rieč Senj? — Senj! Eto nam pred očima Juriše Senjanina i Nikole Jurišića, Pavla Vitezovića i Petra Zrinjskoga. — Senj! Gle Turaka pod njim, Uskoka na njegovih zidih a Mljetčana pred njegovom lukom; gle! eno zasinuo uškočki nož a ziblju se mljetačka vješala; gle biskupa Antuna de Dominisa, gdje sa jedanaest kanonika pada pod Klisom; gle njegova sinovca Markantuna; gle Rabatine glave povrh vrata gradskoga kaštela; eno kralja Bele IV., kako od Tatara bježi kroz Senj u Dalmaciju; a eno ti u crkvi sv. Franje grobova senjskih junaka! Takove nam se slike redaju izpred očiju izrekav rieč Senj. Doista znamenit i zanimiv grad u hrvatskoj poviesti, kako to „Vienac“ reče u listku 32. broja. A što tek onda, da dobiješ u ruku štampanu poviest toga zanimivoga grada?! Zato nije podpisani žalio truda ni muke, da prikaže svu prošlost grada Senja u knjizi. Napisao je njegovu topografiju i poviest, a sprieda dodao njegovu fotografiranu sliku iz najnovije dobe. Obširnije i podpunije izradio je topografiju, što je štampana u ovogodišnjem programu senjske gimnazije i o kojoj „Vienac“ u listku 32. broja reče: „— čini nam se, da već ovaj početak sadržaje mnogo nova i zanimiva ob ovom, u našoj poviesti toli zanimivom gradu.“ K tomu je dodao fotografiju grada Senja, te sve složio u jednu knjigu, koja će iznašat do osam štampanih araka u maloj osmini, a sada pozivlje hrvatski sviet, da se predbroji na tu knjigu, koja je sigurno prva u svojoj vrsti u hrvatskoj literaturi. — Knjiga „Topografija i poviest grada Senja sa njegovom slikom“ neće više stojat od 70 novčića; s toga se nada podpisani, da joj hrvatski narod neće zatvoriti svojih vrata.

Tko sakupi deset predplatnika, dobiva jedanaestu za trud.

U Senju, 14. rujna 1876.

Prof. Mile Magdić.

Sprave za gombališta.

Za uredjenje gombališta za pučke, gradjanske i srednje škole preporuča tvornica gombališnih sprava Bruna Schleichera u Beču bogato svoje skladište. Naručbe za Hrvatsku i Slavoniju prima g. F. Singer, učitelj gombanja u Zagrebu, kojega je gornja tvrdka za to izključivo opunovlastila.

Isti je takodjer pripravan na pismene upite ubavješćivati glede uredjenja gombališta i ciene gombališnih sprava.

Natječaji.

— Za učiteljicu na obćoj pučkoj djevojač. školi u Klenovniku. Beriva: 600 for. plaće, paušal 42 for., 63 for. drvarine ili 12 hvati drva i stan.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 10. listopada t. g. šk. odboru u Klenovniku.

— Za učiteljicu na obć. pučkoj djevojačkoj školi u Indjiji. Beriva: 500 for., stan, 3 hv. drva i vrt.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 8. listopada t. g. školsk. odboru u Indjiju, a upravljene imadu biti na kr. vladni odjel za bogoštovje i nastavu.

— Za učitelja na obć. puč. školi u Kraljevici. Beriva: 600 f., stan, za orguljanje 50 for.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 25. rujna t. g. škol. odboru u Kraljevicu.

— Za tri učitelja na obć. puč. školi u Sušaku (riečke podžupanije). Beriva: 700 for. plaće i 15% stanarine.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 25. rujna t. g. škol. odboru u Sušaku putem kr. žup. škol. nadzorničtva.

Učitelji na toj školi uzdržavat će se zemaljskim troškom.

— Za učiteljice u Nemcih, u Ivankovu, u Starih Mikanovcih. Beriva: 300 for. plaće, kod prvih dvajuh škola stan u naravi i vrt, a kod treće stanbina od 100 f. i 12 m. drva.

— Za učitelja u Privlaki. Beriva: 300 for. plaće, 100 for. stanbine i 12 met. drva.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 25. rujna c. k. kot. uredu u Vinkovcih.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 28. U Zagrebu, 1. listopada 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Kako da se predaje rudstvo na gradjanskih školah.

Piše **M. Tkalec.**

(Konac.)

Da li bi bilo shodno, da se lih po gori spomenutoj teoriji osnuje sustav za gradjanske škole?

Nebi, velim, jerbo sustav sastavljen lih po toj teoriji ne samo da bi bio na gradjanskih školah mrtav i suhoparan, nego takodjer mnogo teži s razloga, što se takovu sustavu hoće prvo: dobro poznavanje kemije, prije no se predje na izučavanje toga sustava t. j. rudoslovja, sastavljena po tom sustavu; a drugo: što mora ovo lučbeno znanje, proučavajuć rudoslovje, uviek cielo i nezaboravljeno imati pred očima. — Što se tiče prvoga zahtjeva, to se nikako nemogu slagati s tim, da se kemija na gradjanskih školah uči odieljeno, jer ciglo izučavanje kemije nije drugo no računanje s nekakovimi idealnimi brojevi, koji u prirodi većim dielom neobstoje, već se umjetno tvore, a takav je postupak anomalovanje prirode; drugo, što se nezahtieva na gradjanskih školah bog zna kakovo znanje kemije, da bi se kemija morala učiti odieljeno. Na drugi pako zahtjev imam primietiti, da tko će zahtievati od djeteta, da uviek drži pred očima kemiju, a ako toga neima, to će nauka svaki čas zapinjati, jer će se učitelj morati kod tumačenja uviek osvrtati na kemiju. A niti se nemože po naukovnoj osnovi za gradjanske škole* kemija prdavati odieljeno, jerbo je po toj osnovi kemija pripojena fizici. S tim takodjer, da se kemija pripoji fizici, nemogu se slagati, jerbo fizika tumači pojave i uzrok tim pojavom na prirodninah, dakle na bićih, koja u istinu u prirodi obstoje, a ne na bićih idealnih, kakove su nekoje kombinacije slučenina kemičkih počela. U tom dakle, što naukovna osnova za gradjanske škole nije odredila, da se kemija posebno uči, posve je korektno

* Sbirka zakona i naredaba o preustrojstvu pučkoga školstva. Sv. II. Naredba br. 2049, kojom se izdaju naukovne osnove za obće pučke i gradjanske škole. E. F. lj. H.

Digitized by Google

postupala iz razloga gori navedenih, nu u tom, što ju je fizici pridielila, nije opet opravdana, kao što spomenuh tek prije. Nu nemože se u tom prigovoriti naukovnoj osnovi za gradj. škole, jerbo je kemija u svih školskih osnovah drugih zemalja, gdje se samostalno nepredaje, pridieljena fizici. Po tom bi bilo najbolje, da se kemija spoji sa rudoslovjem, te da se na temelju rudoslovja tumači kemija. Tim bi se načinom ujedno omogućilo, da se gori spomenuta teorija, koja se naime sastoji u lučbenoj srodnosti, uzmogne uvesti na gradjanskih školah. Na temelju dakle rodoslovno-lučbenom morao bi se sastaviti sustav tako, da bi se ujedno po koncentrično-syntetičkoj metodi, koja je najshodnija za gradjanske škole, mogla uz isti sustav predavati kemija. Po takovu sustavu sastavljena naukovna osnova ne samo da bi bila valjana za gradjanske škole, nego i za sva niža učilišta, kao niže gimnazije i niže realke. Za više pako škole srednjih učilišta, gdje se zahtieva obširnije znanje koli rudstva, toli kemije, nebi ova osnova bila shodna, jerbo bi bila odviše spletena, već bi se tamo morao stvarati opet sustav na temelju gornje teorije, t. j. na temelju lučbeno-rodoslovnom, a mjesto kemije imala bi se uvesti kemička analyza i donekle synteza. Tim bi načinom ta kemička analyza i synteza nadoknadila lučbu, pa ako bi se još ponešto uzelo u obzir više nego dosada na gospodarstvo i technologiju, to se jamačno nebi povratilo staro mrtvilo i suhoparnost. Samo bi se morala osnova tako priudesiti, da bi učenik mogao prije no prodje na rudstvo, proučiti anorganičku kemiju. U znanstvene napokon svrhe može se takodjer stvoriti na temelju te teorije sustav, jerbo se tamo predpostavlja, da dotičnik ima potrebitoga znanja kemičkoga, kao takodjer da je vješt u kemičkoj analyzi i syntezi. To sam samo mimogredno spomenuo, jer moja nakana nije da stvaram rudstvene sustave bud za više škole, bud u znanstvene svrhe, to bo moram propustiti onim, koji su imali prilike više učiti, čuti i vidjeti, nego ja, a meni je nuždno ograničiti se, da pokažem, te načinim nacrt, kako bi se imalo predavati rudoslovje na gradjanskih školah po gori spomenutom sustavu.

Prije nego prodjem na sam sustav, valja mi spomenuti, da se po naukovnoj osnovi za gradjanske škole, koja je sliedila koncentrično-syntetičku metodu, doduše u petom i šestom razredu nepredaje sustavno, već tekar u sedmom, nu upravo iz naravi te same metode sliedi, da mora učitelj već unapred znati sustav, u koj će koncentrično-syntetički sabrati svekoliko gradivo, jer bi se na jedanput mogao u sedmom razredu naći u škripcu, buduć da nebi moguće zastupnika kojega roda ili vrsti uzeo, ili dapače sve zastupnike kojega roda ili vrsti zaboravio, ako si nije unapred preduzeo, koj će sustav slieditи. S toga ću najprije pružiti pregled toga sustava, a poslie ću navesti kratko tumačenje, kao takodjer i druge eventualnosti, koje će mi se činiti nuždnimi.

Pregled sustava rudstvena na temelju lučbeno-rodoslovnom.

I. Red nekovina.

a. Skûp sumpora.
b. Skûp ugljikâ.
c. Skûp kremikâ.
d. Skûp pranika.

Digitized by Google

II. Red težkih kovinâ.

1. Razred dragih kovina.

a. Skûp zlata.
b. „ srebra.
c. „ platine.
d. „ žive.

2. Razred prostih kovina.

a. Skûp željeza.
b. „ mjedi.
c. „ tutije.
d. „ olova.
e. „ kositra.
f. „ barijâ.
g. „ sićana.
h. „ raztoka.

III. Red lakih kovina.

1. Razred pepelikâ ili lužninâ.

a. Skûp pepelikâ.
b. „ sodika.
c. „ amonija.

2. Razred gorčikâ.

a. Skûp gorčike.

3. Razred vapnika ili kovina lužnih zemalja.

a. Skûp vapnika.

4. Razred glinika ili zemljanih kovina.

a. Skûp glinika.

IV. Red kremena (silikata).

a. Skûp živca.
b. „ dragića.
c. „ augita.
d. „ granata.
e. „ tinjca.

V. Red ustrojnih slučenina.

a. Skûp smolina.

Iz toga se pregleda vidi, da se ovakova razdjelba ruda na redove, razrede i skûpove osniva na kemičkoj razdjelbi počelâ, kao takodjer, da će karaktaristika pojedinih redova, razreda i skupina biti slična karakteristici lučbene razdjelbe, samo ju valja popuniti u toliko, u koliko se proteže na rude. Nedopušta mi prostor ovoga lista, kao takodjer i vrieme, da karakterišem pojedine redove, razrede i skupine, to bo sam naumio u rudoslovju, koje bude napisano po toj osnovi, čim mi uzbude vremena. A sada mi preostaje još, da navedem rude, koje da ubrojimo u koj skûp. Tako spadaju u skûp:

1. Sumpora: sumpor kao počelo.
2. Ugljikâ: ugljik kao počelo, alem, tuha, mrki i crni ugalj.
3. Kremikâ: kremik kao počelo, bjelutak i opal.
4. Pranika: pranik kao počelo.
5. Zlata: zlato kao počelo.
6. Srebra: srebro kao počelo, merni i kršni srebrni sjajnik i srebrni blistavac.
7. Platine: platina kao počelo.
8. Žive: živa kao počelo, rumenica.
9. Željeza: željezo kao počelo, crvena iglasta i gnjeda željezna rudača, sumporna i sićanova pakovina, magnetovac, ociljevac i zelena galica.
10. Mjedi: mjed kao počelo, bakrena rudača, mjedena pakovina, malachit i modra galica.
11. Tutije: tutija kao počelo; tutijev blistavac, tutijevac, kalamina, biela galica.

Digitized by Google

12. Olova: olovo kao počelo, olovni sjajnik, bieli, žuti i zeleni olovnjak.
13. Kositra: kositar kao počelo, kositrena rudača.
14. Barijâ: barij kao počelo, težac.
15. Sićanâ: sićan kao počelo, žuti i crveni sićan.
16. Raztokâ: raztok kao počelo, raztokov sjajnik.
17. Pepelikâ: pepelik kao počelo, obična salitra.
18. Sodikâ: sodik kao počelo, sol, solajka, glauberova sol i čilska salitra.
19. Amonijâ: amonij kao počelo, i nišador.
20. Gorčikâ: gorčika kao počelo, gorka sol, istiva, mastnik i zmijak.
21. Vapnikâ: vapnik kao počelo, talac, vapnenac, sadra i jedovac.
22. Glinikâ: glinik kao počelo, korund, glina porculanača i kocelj.
23. Zivcâ: živac, labrador, leucit, lazurac, obsidijan i perlit.
24. Dragićâ: topaz, smaragd, beril, olivin i cirkon.
25. Augitâ: augit i amfibol.
26. Granatâ: granat i turmalin.
27. Tinjcâ: obični tinjac.
28. Smolinâ: jantar, nafta i asfald.

Druga počela i slučenine, koje se u prirodi stranom nalaze, stranom opet nenalaze, možemo izvesti iz onih ruda, iz kojih se izvadjaju. Tako kod ugljika (dotično ugljena) možemo protumačiti ugljikov kis, kiselinu i plin za osvjet; kod pranika dušik; kod žive kisik; kod zelene galice sumpornu kiselinu; kod tutije vodik i sumporo-vodik; kod pepelika dušikovu kiselinu; kod sodika solik, jod i solnu kiselinu; kod vapnika fluor i čipavac.* Tako dakle bi se mogla na temelju rudstva proučiti sva počela anorganičke kemije.

Što ćemo sa organičkom kemijom, upitat će misaon čitalac. Nju ćemo takodjer poredavati na temelju rodoslovnom, t. j. vratit ćemo bića rodjena od istih roditelja natrag tim roditeljem, te ih tim načinom postaviti u naravno stanje, iz kojega ih je bila znanost iztrgnula, te mladiću predočiti prirodu, kakova je u istinu, a ne kakovu su ju učene glave izmislile i izmudrile. Tako i kod vinove loze, valja tumačiti vino, grozdov slador, vinovicu, kvasinovinu i kiselo srešno-kiselu pepeličinu (cremor tartari); kod hrasta trieslovinu i strojbarstvo; kod sladorovca slador i rum; kod koruna škrob i korunovicu; kod ječma pivo; kod šljive žganicu; kod krmka tuk, stearin i glicerin; kod uljike ulje; kod pruževnjaka kaučuk; kod krvi vlakninu i bjelance; kod sodika sapun i t. d. —

Nastaje napokon još i ovo pitanje, kako da koncetrično-syntetički poredamo gradivo spadajuće pod ovaj sustav, t. j. kako da koncetrično-syntetički predajemo po ovom sustavu. Ovo pitanje koli je važno, toli je i obširno, tako da se na njega nemože odgovoriti podpunce u ovom listu, već se za to hoće rudoslovje sastavljeno po tom sustavu. Uzrok je pako tomu taj, što je u obće

* Kod tumačenja kemije dobro će poslužiti: „Kurzes Lehrbuch der Chemie“ von H. E. Roscoe. Braunschweig 1873; zatim „Lehrbuch der technischen Chemie“ von Friedrich Hinterberger. Wien 1868 i napokon „Lehrbuch der Chemie“ v. B. Quadrat. Brünn 1859.

Digitized by Google

kod svakoga obučnoga predmeta, poimence pako kod prirodoslovnih predmeta težko ili upravo nemoguće jednom za uviek ustanoviti učbeno načelo, kojega se držati valja kod tumačenja, jerbo je priroda stvarala bića sad syntetički, sad analytički, sad genetički; dapače jedno biće nalazi se sad u jednom, sad u drugom, sad u trećem stanju. Prema tomu predavajuć prirodopis nije moći ustanoviti stalnog učbenog načela, buduć da u prirodi neima stalnog pravca, kojim bi se bića congruirala, zato će morat učitelj predavati sad syntetički, sad analytički, sad opet genetički, t. j. morat će uzeti višeputa ono, što je jednostavno za sastavljeno; a opet ono, što je sastavljeno, za jednostavno. Stoga morat će kod jedne skupine uzeti više ili manje kompliciranu rudu, pa ju raztvoriti, da pronadje jedinke (počela), koje mu je protumačiti (analytički); kod druge opet skupine morati će uzeti prije jedinke, da protumači kompliciranu rudu (syntetički); kod treće napokon skupine morati će oba postupka spojiti (genetički). Zato je težko naprečac ustanoviti, koje da rude, počela i slučenine uzmemo u petom, koje u šestom, koje opet u sedmom razredu gradjanskih škola.

Nu da ipak nekako ograničimo to koncentrično-syntetičko poredanje, valja nam i ovdje uzeti na oko glavno učbeno načelo, koje je: obučavaj elementarno, t. j. prelazi iz lagljega na teže, od jednostavnoga na sastavljeno, od poznata k nepoznatomu i napokon obučavaj zorno i zanimivo. Valja dakle paziti kod razredjivanja gradiva po toj metodi, da neuzmemo koju rudu, koja je sastavljena iz više nego jednoga počela ili slučenine, o kojoj nismo govorili. Nadalje treba da uzmemo prije jednostavne rude, a tekar onda sastavljene; napokon pako da uzmemo s početka laglje stvari iz gospodarstva i technologije, a tekar onda teže. U obće je nuždno, da učitelj nikada negovori o rudi, počelu, slučenini ili štogod iz technologije i gospodarstva, ako nije prije učeniku pružio dovoljna predtečna znanja. —

Na temelju dakle ovih navedenih načela usudio bih se ipak za to životno nu ipak težko pitanje pružiti čitateljem glavni nacrt poredanja gradiva rudstveno-lučbenoga po koncentrično-syntetičkoj metodi, sliedeć gori spomenuti sustav. Tako bi trebalo u petom razredu gradjanskih škola protumačiti obćenit pojam rudâ i rudoslovja, zatim najvažnija počela (poimence kovine); najvažnije slučenine prvoga (poimence kovinske kise) i drugoga reda (poimence soli)*, uz to takodjer valjalo bi protumačiti najvažnije iz gospodarstva i technologije, u koliko se dotičnih ruda dotiče. U šestom pako razredu imala bi se uzeti ostala počela i ostale slučenine prvoga i drugoga reda; zatim nekoji kremeni i ustrojne slučenine; važnije iz gospodarstva i technologije s obzirom na te rude i napokon karakteristika redova. U sedmom napokon razredu slučenine trećega reda; svi kremani i ustrojne slučenine; ponavljanje svega prijašnjega i popunjaj; kao i ostalo iz gospodarstva i technologije; i napokon karakteristiku razreda i skûpina, te pregled cieloga sustava.

---

* Kao uputa u to, da se naime upoznamo sa lučbenimi znameni ruda, najbolje poslužiti će nam knjiga: „Lehrbuch der Mineralogie u. Geognosie“ v. P. S. Fellöcker. Wien 1855.

Digitized by Google

Tim smo dakle riešili, u koliko je bilo moguće, ovo posljednje, nu velevažno pitanje lučbeno-rodoslovnoga sustava, te smo tim načinom naznačili i razjasnili sustav i naukovnu osnovu, za koju mislim, da bi bila najshodnija za gradjanske škole. Ostale eventualnosti, kao što su, da bi svaka gradjanska škola morala imati podpunu zbirku svih ruda, jerbo se one nemogu ni slikom predočiti jasno, a niti tako lako naći, kao takodjer, da se učitelj mora svjestno pripraviti, te sve, što predaje, ako je iole moguće, zorno učenikom predočiti, mislim, da su svakomu poznate, koj je iole zavirio u rudstvo.

Iz toga napokon, što je ovakova naukovna osnova osnovana po mojem mnenju, akoprem je rodoslovna teorija plod učenjaka novijega vremena, bojim se ipak odlučno uztvrditi, da je najbolja. To niti nemogu, buduć nisam nikakov ni auktoritet, ni veteran u gradjanskom školstvu; nego me je izkustvo, da su dosadanje osnove, ter sustavi neshodni za gradjanske škole, ponukalo, da tražim i nadjem shodniji i bolji sustav i osnovu. U bitnosti ipak tvrdim, da je ova osnova najbolja, nu glede toga, koliko se ruda i koje imadu učiti na gradjanskih školah, kao takodjer, koliko i koje se imadu učiti u kojem razredu, nemogu biti iz gornjih razloga kompetentan sudac. Zato mislim, da bi bilo najbolje, nebi li vis. zem. vlada, ili koji od županijskih nadzornika stavio skupštini učiteljskoj sliedeća pitanja: 1. Da li bi bilo shodno, da se na gradjanskih školah predaje lučba na temelju rudstva, te da se stvori lučbeno-rodoslovni rudstveni sustav? 2. Kako bi se i u kojem obsegu to imalo izvesti? Tim bi načinom zemaljska vlada mogla dobiti kompetentan sud, te poprimiti shodne korake, da se to izvede, ako bi u obće bila rezolucija ječno primljena.

Ja sam pako sa svoje strane razjasnio u glavnom, u koliko mi je prostor dopuštao, ovu teoriju i osnovu, a doskora, čim mi vreme dopusti, svratit ću se i na živinstvo, bilinstvo i antropologiju.

Vrieme je i doba jednom, da se postavimo na svoje noge, te da u svem i u svačem nenasliedujemo tudjine. Posijmo svoje sjeme, jer su tudjini u naša hrvatska srdca svojim sjemenom posijali i mnogo kukolja.

Osvrt na moj izlet u Banovinu.

Piše **D. Hirc.**

Krasota me priedjela i bogatstvo prirodnina prinukalo, da sam se u dičnu Banovinu uputio.

Dne 7. kolovoza krenem u Petrinju. U okolici petrinjskoj ima vrlo zanimivih naslaga, medju kojimi se odlikuju one lušturastoga vapnenca. Od njega ima u Hrastovici pak Gorah moćnih slojeva sa ostanci morskih školjka i pužića, a naći je tuj i tamo ukamenjenih amonita. Taj kamen rabi za gradju, te se neriedko sgadja, da je kuće-gospodaru nepoznato, da mu je kuća od morskoga dna sagradjena i da je trebalo tisuće godina, dok se onaj mulj vapnikom prometnuo.

Digitized by Google

Slučaj je htio, da sam se u Petrinji sastao i upoznao s rudarskim ravnateljem A. Schönbuchnerom iz Bršlinca; jer bijaše to uzrokom, da sam izletom ovim vrlo obogatio mineralogičku i ichtyologičku sbirku zavoda našega. Pomenuti mi je rodoljub u svakom pogledu išao na ruku, a njegov se sin takodjer mnogo trudio; s toga se obojici najsrdačnije zahvaljujem.

10. kolovoza krenusmo na put i nakon vožnje od dva sata stigosmo u selo Moštanicu. U potoku istoga imena našao sam od riba: krkušu (Gobio vulgaris), zlatana (Phoxinus laevis) i brkana (Cobitis barbatula). Put odavle do Bielnika — a ne Biednika, kako ga okrstiše Niemci — vrlo je ugodan. Pomenuto je mjesto došlo do toga imena po lapornih i krednatih slojevih.

Čudni su u istinu ti njemački kulturträgeri! Od Bršlinac načini on Bešlinac, od potoka Žirovica Sinovac itd. Mnogo ima takovih pogrešaka i na naših boljih zemljovidih, što bi sve izpraviti valjalo.

Kad dodješ do sela Panjana, divan ti se vidik otvara u dolinu, kojom se vijuga tamno-zelena i hitra Una. Najprije uočiš tur. Kostajnicu, koju naseliše g. 1863. prebjegli Turci iz Srbije. U sriedini se prpoši sjajni polumjesec tek dogradjene džamije, kojemu će, ako bog da, sjaj i naskoro potamniti.

Još nekoliko zavoja, da opaziš našu Kostajnicu, koja se poredala duž lieve obale unske, a podno vinorodnoga Djeda. Kostajnica je jedna duga ulica od jednospratnih zidanica, drvenica ili potleušica, u kojih nabijaju kovači i kolari. Grad se dieli na troje: gornju varoš zovu „Novovljani“, srednju „Majdanci“, a dolnju „Madjari“. U Novovljanih je glavni trg, župna crkva sv. Nikole, porezni ured i gradjanska škola. Tako krasne školske sgrade nevidjeh naskoro! Na liepom je i zdravom mjestu, dvospratna i okružena miloduhim cvjetnjakom. Učila ima liepih, a osobito se njimi odlikuje kabinet fizikalni.

U Kostajnici je zrak u obće zdrav, pak i zdrava voda. Važna su tri zdenca: Tekelija na podnožju Djeda; Paunovac, zdenac u gradu i zdenac na Čaprama kod sv. Gospe na brdu Djedu. Ovdje je svake godine 20. rujna na pravoslavnu Gospu sbor, kamo dolazi iz Bosne sila naroda.

Isti po podne odlučismo poći u tur. Kostajnicu. Što, u tursku Kostajnicu! uzkliknuti će gdje koj od sudrugova, ta Turci bi vas mogli nabiti na kolac i tako poslati u Muhamedov naručaj?!

To bi se nepoznatu čovjeku lako dogoditi moglo; nu mi imadosmo dobrog vodića. —

Preko Une vodi most, kojega su Francezi 1811. sagradili. Na desnoj obali Une, na otoku, što ga čini Unica i Una, leži kostajnička tvrdja ili kaštelski grad. Kad je g. 1537. izdao Niemac Kacianer našu vojsku u Slavoniji, dade ga Ferdinand I. zatvoriti; nu on pobježe u Kostajnicu i stane nagovarati Nikolu Zrinjskoga, da predje Turkom. Zlo ga pogodio! Zrinjski ga dade kroz prozor u Unu baciti, gdje je i zaglavio.

Niemac Lusthaler proda Kostajnicu Turkom za 2000 dukata; nu Tomo Lukšić, vojvoda gvozdanski, dade tog izdajicu na konjske repove raztrgati. God. 1657. osvoji ban Nikola Bakač Kostajnicu.

Digitized by Google

Kad odmakneš od tvrdjave, počima turska Kostajnica. Na kraj mosta od Unice stoji stražarnica. Tuj opazim prvog Azijata. Čudnim me pogleda okom; srhovi me prodjoše. Prošav stražu, evo nas na čaršiji (trgu).

S desne strane štacun do štacuna. Malo je dulji i viši od Tureta. Roba, što se nekroji, leži na zemlji izpremiešana, a koja se kroji, razmieštena je u rafah (polica). Podom je razastrt ćilim, a na njem čuči trgovac odbijajuć guste dimove čibuka. Robe, koju može doseći, prodaje sjedeć; koja mu odalje, za njom ustane i opet brzo sjedne. U sebi ima dvie tri kese novca. Odbrajajuć ih baca ih preda te, a nebroji na dlan. U nekih dučanih ima liepih ćilima i šalova.

Od štacuna podjosmo u duhanarnicu, te si kupismo duhana, nu ako hoćeš, dobiješ i krušaka. Odavle krenusmo oboružani turskimi smotnici i lulami kavendžiji. Kava bijaše brzo kuhana, te nam ju donese u malih kavenkah od porculana. Kava je vrstna; nu jer ju neprocjedjuju, to ju istodobce piješ i jedeš. Od čaršije na lievo je priedjel, gdje nekoliko katoličkih i hrišćanskih obiteljih stanuje baveći se zanatom. Dvie takove žene vidismo, kad su se s vode vraćale. I one nose dimije (turske hlaće) od crnoga sukna. Za nas vele Turci, da su nam noge razpiljene, da izgledamo kao rodo. Buduć su turske haljine široke, to su i skupe.

Usried čaršije je bunar. Skreneš li na desno, to te vodi put, gdje stanuju sami Muhamedanci. Kuće su im drvene i na sprat. Najvrednija je kuća kadijina. Tu je džamija i škola. Žao mi je, da se nisam sastati mogao s rabijem (učiteljem). Od ovdje vodi put u Priedor. Do blizu Kostajnice vodi jedan trag željezničke pruge od Novoga. Nad Kostajnicom uzdižu se baljska brda, gdje su Turci na tri mjesta podigli obkope. Čim je hodža sa džamije oglasio akšam (molitvu pred mrak), nastane u gradu skromna tišina. Dva sata poslie klanjaju jaciju. Turci iduć gledaju u zemlju i stupaju širokim korakom; jer vele, da samo pseto u vis gleda. Netrpe, da im se tudjinci na prozore nagledavaju, jer se boje za svoje bule. Žao mi je, da nisam nijedne viditi mogao.

Vojnici izgledju kao prnjari, a boga mi i častnici. Jedan ima tok bez bajoneta, drugomu pako manjka tok. — Odkad traje ustanak i rat u Bosnoj, trgovina je tuj vrlo slaba, prem inače veoma živahna. Na povratku si kupismo za spomen svaki po jedan turski novac.

Drugi se dan odputismo dalje. Krenuv niz dol divna ti se dolina unska otvara, mjestimice je $^1/_4$ a mjestimice $^3/_4$ sata široka. S lieva ju obrubljuju naše, a s desna bosanske gore. Dolinom se valja rieka Una. Ona izvire u ličkih brdinah, a utiče kod Jasenovca u Savu. Una je vrlo brza voda, nepravilna korita; tuj i tamo obrašćena povodnim biljem.

Zemljišta su dosta plodna, samo bi trebalo marljivije ruke. — Ove se je godine naš seljak ovdje posve zapustio, jer mu zemljišta bosanski bjegunci obradjuju.

U toj su se krasnoj dolini poredala i nasadila sela Divuše, Kuljane, Kozjibrod, Golubovac i Unčani. Stanovničtvo je splohomice bljutavo i bliedo, čemu je uzrokom nesretna rakija, koja se tuj u veliko troši.

Digitized by Google

Kad dospjesmo do Podova, odosmo u Dvor, koj na brdu leži. Odavle vidiš u Bosnoj Novi, gdje je stanovničtvo tursko. Oko Novoga bjelasaju se turski čadori, a nad njimi se uzdiže dosta uredno katoličko selo Jablanci. U njem vlada sada mrtvilo, jer se stanovničtvo u naše strane preselilo. Pod Novim teče rieka Sana, koja s desna utiče u Unu, dočim s lieva prima dosta jaki potok Žirovac.

Prošav Trgove, stigosmo po podne u Bršlinac. Okolica mu je vrlo liepa. Od svijuh ga strana okružuju humovi, brda i gore. Malo imade mjesta u domovini našoj, koja bi bila tako bogata rudom, kao što je Bršlinac. Ovdje obstoji ljevaonica željeza, bakra i olova od g. 1858., a vlastničtvo je anglo-njemačke banke u Hamburgu. Željezo se vadi iz ociljevca i gnjedca; ima ga do 58%. Na godinu se iztopi 50.000 centi željeza, 2000 cnt. bakra, olova manje, a dobiva se iz olovnog sjajnika i gmižinca (Fahlerz). Na dan se izlije u kalupe 130 centi željeza. Sada ga ima u skladištu 28.000 centi. Centa se prodaje po 3 for. 80 novč., leži tuj dakle vriednost od 106.400. Poslie podne istoga dana razgledao sam ljevaonicu i sve spreme. Sada se netopi ništa, jer je ciena željezu pala, nu râd će odpočeti mjeseca listopada. Kada se topi mjed, prekriva toli gusti dim dolinu, da nevidiš na 8 koračaja daljine. Sitni prah prodire u sgrade i srebrnine se hvata, koja tad pozeleni.

Razgledav si sve, odputismo se u Rujevac, koj je odavle 10 časaka pram sjeveru udaljen. Tuj sam vidio do 800 bosanskih obitelji, koje na izplatu dodjoše. Najviše su me iznenadila vješala pred občinskim sudom s nadpisom „prieki sud“. Oko Rujevca je narod vrlo izkvaren, jedan drugomu krade i otima. Počini li kakav veći zločin, bojeć se kazne, odmetne se u hajduke. I sad se njih trojica pridržavaju u okolici rujevačkoj. Najveći je krvolok neki Jović. Taj se sakriva u Šumarici. To je gusta šuma, kojom se imaš dva sata voziti. Sada istom nitko neputuje, akoprem je odavle put u Petrinju dva sata kraći.

(Konac.)

Podžupanijske učiteljske skupštine.

III. Skupština županije križevačke.

(Dalje.)

Druga sjednica. Dne 8. kolovoza otvori predsjednik drugu sjednicu točno u 9 sati s tim, da je na dnevnom redu treće pitanje, kojemu je izvjestiteljem g. Antun Fržić, učitelj u Kuzmincu, koji stupiv na govornicu, reče ovo:

Slavna skupštino! Pitanje ovo po značaju svojem sastoji iz dvie strane; u prvoj se pita za uzrok stilističkog neznanja pučke školske mladeži, u drugoj pako, kako bi škola proti tomu djelovati imala.

Što se tiče uzroka, s kojih mladež, izstupiv iz pučke škole, nije kadra nit najmanji u praktičan život zasjecajući sastavak izraditi, nahode se takovi stranom u samoj pučkoj školi, stranom opet izvan ove.

Pučka je učiona institut, iz kojeg poput sunčanih trakova svietlo znanja i umljenja, svietlo nuždne i u veliku pučku gromad zasjecajuće prosvjete svoje

Digitized by Google

trakove razprostranjivati ima. Pučka je učiona vrt, u kojem se bujno bilje i milovidno cvieće — pučka omladina — vrtlarskom umjetnosti njeguje i razvija. A koji mu je smjer? Taj, da se u njem one duševne klice, koje su poput stolistate ruže u pupolja nježne i nevine omladine savijene, razviju i razgrane. A kao što se iz liepe jutrenje zore radja krasan i ugodan dan, tako se i iz skladnog uzgoja duševnih sila školske omladine razvija um, iz kojeg iztiču liepe misli i milozvučne rieči. Što pako bistra i naobražena duša u umu svojem začima i darom govora izrazuje, to isto i ruka na papir bilježi. Pa zato nam daje slog najsigurnije svjedoćanstvo liepe duše, iz koje je proizteko. A kako je pučka učiona ovaj najuzvišeniji dar čovječjeg duha razvijala, i u koliko je slog, kao najsigurnije jamstvo zdrave i razvite duše, njegovala? Odgovor je vrlo kratak: „Slabo il nikako ili nesistematično.“ I sa dr. Otonom smijem reći, da nešto malo liepa pisanja i čitanja, nešto računstva i vjeronauka nečini još naobražena gradjanina. Pa ako pučka škola uz sve ovo još nešto najnuždnijega iz zemljopisa i poviesti, iz fizike i prirodopisa u duh povjerene si omladine uvriežiti nastoji, a kraj toga zaboravlja razvijat joj duh, oplemenjivat joj srdce i priučavat ju liepoj i svežoj misli i govoru, i da ono, što liepo misli i skladno govori, takodjer liepo i skladno napisati znade, promašila je svoju svrhu u duhu ovoga pitanja.

To je uzrok stilističkog neznanja pučke mladeži, koj se u samoj školi nalazi; promotrimo sada uzroke, koji su izvan ove i koje škola teže vidati može.

Pučka je učiona institut, iz kojeg naobrazba u najniže razrede narodnje zasiecati ima; a kada mlad i nepokvaren pitomak takovog pučkog zavoda u širok i buran sviet, u struju ljudskoga života stupi, koji mu je smjer? — Plug i motika. Liepo ono znanje, što si ga je nabavio neumornim trudom i težkom mukom pod rukovodstvom brižna učitelja, prolazi u zaboravnost i izčezava malo po malo iz duše njegove, jerbo mu manjka dalnje vježbanje i usavršivanje. Škola se muči, da mu driemajuće duševne sile razvije, da mu učini duh prikladnim za gradjanski sviet, uči ga i vodi možda, da mislim svojim takodjer i milozvučnom rieči i skladnim slogom može izraz dati; al kada se mlad pitomak s ovim pučkim zavodom oprosti, koji mu je smjer, koja mu je zadaća? Opet plug i motika, a ob onom, što je u školi učio, niti govora više. I tako ono liepo znanje, što si ga je višegodišnjim rukovodstvom škole nabavio, prolazi ponajprije u sladku uspomenu, a kašnje u vječnu zaboravnost, jer mu manjka praksa i dalnja usavršitba.

Kojim načinom ima sada pučka škola proti tomu djelovati?

Prije, nego se upustimo u razpravu ovoga pitanja, u koliko ono u samu pučku školu zasieca, recimo koju o samom slogu, jer se u njega upire i druga strana ovoga pitanja.

Rieč slog, kad se motri sa literarnog gledišta, odnosi se u širjem smislu na podpun izraz u govoru, u užem pako na karakterističan način u pisanju. Slog, u pismenom prikazivanju, kako naime valja predmet shvatiti i prikazati, — zavisi koje o sadržaju i vriednosti predmeta, koje opet u nutarnjosti onog, što se piše. Izraz pako pojedinih misli, kao takodjer uporaba raznih fraza

Digitized by Google

i vještina, da se takove valjano upletu i poredaju, nije još slog, no samo majstorska vještina u pisanju. Samo iz zriela i samostalna prosudjivanja o stvarih, koje želimo opisat, proiztiče način pismenoga predavanja. — Pa zato pravo kaže Buffon: „da je slog čovjek sam.“

U obće se razlikuju tri vrste sloga: naime niži način pisanja u prozi, viši u pjesničkom duhu i sriednji u besjednosti. Kod onog prvog načina djeluje predočnost čovječjega duha, kod drugog: ćutljivost i fantazija, a kod trećeg: jedno i drugo.

Nu ovakovo razlikovanje upire se ponajviše u obće psihologijske pojmove, jerbo se raznovrstno djelovanje svih duševnih sila neda uviek baš tako točno lučiti i obračunati. A buduć da iz raznovrstnih odnošaja, u kojih je čovjek upleten i iz kojih se raznovrstni smjerovi pismenoga priobćivanja radjaju, takodjer i raznoliki slogovi izticu, zato imade i u prozajičkom predavanju više vrsti sloga uz nekoje stalne i nepromienljive zakone.

Pučkoj je školi zadaća samo sa ovom vrsti pisanja; ogledajmo se dakle malo u ovaj slog niže vrsti. Tko želi u prozi dobro pisati, mora znati, oslanjajuć se na temeljna načela sloga, i sam razna pravila izvadjati, i mišljenje mu mora tako uvježbano biti, da znade za svaku misao najbolji izraz upotrebiti. Nu prije, nego će pisac koj izraz upotriebiti, mora istinitost svojih misli dobro izpitati. O dobru slogu nije pako nit govora, ako pisac nepazi na točan način prikazivanja, koj mora liepu i točnu izrazu prednjačit. — Što dakle čovjek želi liepo kazati ili napisati, mora to prije liepo i smislit znati; a da bude liepo mislit znao, mora mu se duh slobodno i živahno kretati.

Onaj predmet, o kojem želi pisac pisati, mora da je u duši njegovoj uviek na prvom mjestu; pravila pako, po kojih će pisati, treba da su u dubljini njegova mišljenja, dakle za predmetom. Nije li toga sklada, odmah se pojavlja u slogu usilnost i suhoparnost, ideja pako bude smetena i oslabljena. A buduć da je i prozajički slog umjetnosti, zato iziskuje uztrajno vježbanje, i mnogo će pitomac u ovoj umjetnosti morati uporabiti napora, dok bude smio kazati, da dobro piše. Da pako prozajički slog bude tanak i nježan, skladan i pravilan, valja da je a) razgovetan, b) ugodan, c) pristojan i ćudoredan.

a) Slog mora biti razgovetan. Prije svega mora pisac, ako i ne liepo, a to barem pisati razgovetno; jer ako osobito kojoj odličnoj osobi nerazgovetno i nečitljivo piše, izvrgava se pogibelji, da mu dotični korespondent ono, što mu piše ili neuvaži, ili što je još gorje, lista mu niti nečita. Razgovetnost pako u poredbi misli temelji se stranom na nesretnu izboru dobrih izraza, stranom opet na dobru poredanju i razvijanju ideja i njihovu skladnu spajanju. — Razgovetnost pako dobiva mnogo po tom, ako je slog kratak i duhovit, ter prost od nepotrebnih rieči. Dobar slog mora pokazivati tančinu i lakoću izraza i vrstnu duševnu naobrazbu, uz koje se mora vezati u listu najveća kitnost i ugodnost izraza i neka upravnost i odprt um, koj izvire iz javnoga života i ljudskoga obćenja. Povrh toga mora pisac najvećom jednostavnosti opisivanje predmeta spajati znati.

Digitized by Google

b) Dobar slog mora biti nadalje ugodan. Pisac mora svoje misli lagano i ljubko, naravno i od srdca bilježiti, takove kriepko i toplo izraziti, a svakog se prostačtva čuvati, ter najvećom čednosti pred svojega čitatelja izaći. Svoje misli mora on znati primjerit značaju, volji i okolnostim svojega korespondenta; pa zato je potrebno, ako je ikako moguće da ga pozna s dobre i sa zle strane.

c) Dobar slog mora biti napokon pristojan i ćudoredan. Pisac nesmije ničim dužno počitanje svojega korespondenta povriediti; pa zato ima dobro promozgati okolnosti, u kojih spram njega stoji; drugačije bo se piše prijatelju, drugčije opet odličnim osobam. Ali i spram onih, koji su od njega niži u časti, mora biti uljudan i pristojan, jer to mu je dužnost, ako nije rad, da ga sviet prostačinom krsti.

A čemu ja sve ove vrsti sloga i njegova svojstva navadjam? Zato, da dokažem učitelju, koj svoje pitomce u ovoj umjetnosti barem u toliko uvježbat ima, da će, stupivši u struju javnoga života, s ove strane u družtvu ljudskom imati barem nekakovu korist, kako on skroz i skroz dušom i srdcem u važnost i značaj ovog predmeta proniknuti ima; jer što nije prije u umu i srdcu njegovu, tim se niti duh njegovih pitomaca obogatiti nemože. Pa zato treba, da se sve gradivo školskoga predavanja okolo toga kreće, kako će se njim što više razviti i oštriti djetinji um, kako će iz njega krepke i bistre misli izvirati, jer ništa u pamet nedolazi, česa prije u umu bilo nije. Naobražen je dakle um prva i najveća podloga dobromu slogu.

Buduć pako da biti mora slog čedan i ugodan, te pristojan i ćudoredan, zato ima škola i srdcu svojih pitomaca veliku posvetiti pozornost, te ga oplemenjivati i naobražavati, jer samo iz ugladjenoga srdca može izaći liep i ugodan slog. A jerbo slog ima biti nadalje razgovetan i liep, zato ga mora uz uredan izraz, ljepotu i istinitost misli kitit takodjer i točan, čist i krepak jezik. Pa zato je priešno, da se slovnica, kao neobhodna podloga dobromu slogu što više i što temeljitije u školi njeguje i svestrano razvija; jer dobar slog i liepe misli mnogo time gube, ako nije list pisan jezikom krepkim i čistim; jer što je sliki boja, a muziki takt i harmonija, to je dobromu slogu točno znanje slovnice.

Učitelj mora dakle učenike svoje po svih razredih u mišljenju i govorenju tako rukovoditi i vježbati, da im pozornost na sve napeta bude, i da ono, što dobro shvaćaju i čisto i logički izrazuju, takodjer i napisati znadu. Pa zato će on već u I. razredu zahtievati, da mu djeca osim pisanja iz početnice, još i male izreke sastavljaju, navadjajuć svojstva i čine raznih njim poznatih predmeta. Što će opet u II. razr. nastaviti i još više razširiti.

U III. razredu, gdje djeca znadu već nešto više misliti, zahtievati će učitelj, da mu napisuju i preinačuju razne izreke, da mu ustmeno i pismeno odgovaraju na razna pitanja, da mu opišu razne, njim poznate predmete, da mu napišu po koju basnu ili pričicu. A pošto su ovako donekle u slog uvedena, započeti će s njom sastavljanje malenih, u njihov djetinji život zasiecajućih listova. Svaki će im ovakov list protumačiti i razložiti, na osnove razdieliti, a pošto su ga shvatila i ustmeno sastavila, zahtievati će, da ga i napišu, što će on opet

Digitized by Google

pročitati, prosuditi, izpraviti i učenike na pogreške upozoriti. Kada pako u slog više uvedena budu, zahtievati će, da i sami pogreške ili svaki sebi ili jedan drugomu izpravlja. Sve se ovo uzima u IV. razredu još obširnije i istim ovim načinom učenici u sastavljanju raznih listova i poslovnih sastavaka, koji ponajviše u njihov budući život zasjecati imaju, — vježbaju i rukovode, a pri tom se upozoruju na sva gore navedena svojstva dobroga i pravilnoga sloga.

Na koncu svega ovoga još mi je pripomenuti, da, buduć je školsko predavanje svietlo, koje um i srdce učenika razgrijavati i razsvietljivati ima, da, velim, takovo svietlo bude čisto i jasno, i da odsieva zrake pune boja svih dobrih svojstva osobito kod ovoga predmeta. Pa zato preporučam slavnomu učiteljstvu ovih podžupanija ovdje 6 rezolucija sa toplom željom, da se ono, što ja ovdje na višegodišnjem izkustvu temeljim, po jezgrovitoj i svestranoj kritici dobrohotno uvaži.

Predsjednik: I kod ovoga pitanja neimamo za generalnu debatu nijednoga govornika, i zato prelazimo na specijalnu, molim perovodju, da pročita prvu rezoluciju.

Perovodja čita prvu rezoluciju.

Ester: Ako nitko neima ništa primetnuti ovoj rezoluciji, onda bih ja molio, da se iz nje izpusti rieč „znatno.“

Predsj.: Rieči neima nitko; izpušća li se „znatno“ iz ove prve rezolucije?

Svi: Izpušća se.

Perovodja čita drugu rezoluciju.

Izvjestitelj Fržić: Pred riečju „ugladjenost“ imade doći u ovu rezoluciju još „bistar um i“; a pred riečju „ljubkomu“ još rieč „pravilnomu i“, što je slučajno nekako izpalo kod prepisivanja.

Ester: Kad se i ove izpušćene rieči umetnu u rezoluciju, ona mi se još nečini ipak pravilno napisana. Ako govorimo o štilistiki, treba da na nju i pazimo. Prema tomu mislim ovu rezoluciju ovako reći: „Svi predmeti pučke škole neka budu uredjeni tako, da se po njih svestrano razvija i oštri djetinji um, a srdce oplemenjuje; — jer je bistar um i ugladjenost srdca podloga pravilnu, ljubku i milozvučnu sastavku.“

Predsj.: Dalje neima nikoga za rieč; prima li se ova rezolucija, kako je po Esteru izpravljena?

Svi: Prima se.

Perovodja čita treću rezoluciju.

Ester: Ako dopustite, i ovdje bih imao promieniti samo jednu malenkost; ja bih naime mjesto „potrebitu podlogu dobroga sastavka“ rekao „potrebitu podlogu dobru sastavku“; a drugo neka bi ostalo.

Predsj.: Prima li se izpravak Esterov?

Svi: Prima se. (Sliedi.)

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Nj. Preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega učitelja u Novom Slankamenu Adolfa Mizlera učiteljem na obćoj pučkoj školi u Sotu; — nadalje uslied preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listopada 1874. Matiju Brletića, Josipa Krpana i Franju Rajkovića pravimi učitelji dječačke, a Franjku Miletićevu pravom učiteljicom djevojačke obće pučke škole u Senju; — Franju Kolića i Ivana Molnara pravimi, a Franju Rimanića privremenim učiteljem na dječačkoj i Gašparinu Rumboldovu privremenom učiteljicom na dječačkoj obćoj pučkoj školi u Bakru; — Josipa Kolandra i Tomu Kosića pravimi učitelji na dječačkoj, a Mariju Pobudu privremenom učiteljicom na djevoj. obćoj pučkoj školi u gradu Ivaniću; Šimuna Antolića, Josipa Markovića i Adalberta Zadrovića pravimi, a Franju Šimunovića privremenim učiteljem dječačke, Matildu Draganićevu i Julku Wimmerovu pravimi učiteljicami, a Mariju Jageticevu privremenom podučiteljicom na djevoj. obćoj pučkoj školi u Belovaru; — napokon pravimi učitelji na obospolnih pučkih školah Petra Bošnjaka u Stražemanu, Stjepana Černolatca u Ruševu, Antuna Čačića u Skenderovcu, Alberta Grdašića u Velikoj, Blaža Kemenovića u Cerniku, Andriju Lukaća u Sesvetah, Vatroslava Lukića u Buku, Ferdu Muzlera u Brestovcu kod Požege, Šimuna Vudija u Kuli. i Dragutina Žgurića u Kaptolu, a Ivana Miškatovića pravim podučiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Cerniku. — Preuzvišeni gospodin zapovjedajući general, kao načelnik krajiške uprave, imenovao je privremenoga ravnatelja gradjanske učione u Bagu Grgu Pavlića stalnim ravnateljem toga zavoda, a pučke učitelje Nikolu Marinčića, Matu Jankovića, Danu Marasa i Miju Biffla gradjanskimi učitelji.

— Na interpelaciju narodnoga zastupnika Ignjata Katkića o provizoriju za škole po belovarskoj županiji odgovorio je presv. gosp. predstojnik odjela za bogoštovje i nastavu Pavao Muhić u trideset i četvrtoj saborskoj sjednici od 22. rujna, da je vlada naredbom svojom od 3. siečnja 1876. pretekla sve, što je školski odbor predložio u predstavci, navedenoj u toj interpelaciji. Izdavajuć vlada onu naredbu, imala je pred očima konkretne odnošaje školstva u belovarskoj županiji. Nigdje neima više razlika u učiteljstvu, nego li baš u toj županiji. Razloživ razlike, reče, da se nemogu obćenitom naredbom urediti, već individualnim postupkom. Vlada je odredila, da se saberu podatci o sposobnosti i ob okolnostih učitelja, a nadzornici da stave svoje predloge. Sad, kad su podnešeni ti podatci, moći će se odredbe donieti. Moći će se naime nekoji učitelji potvrditi, drugim će se staviti uvjeti, i to da ili nadopune znanje izpitom ili polazkom preparandije. Biti će učitelja, koji će se morati umiroviti, a opet i takovih, koji će se morati odpustiti. Ravnateljstvo preparandija upućeno je, kakve ima zahtjeve stavljati kod izpitivanja učitelja. Vlada je dakle prije učinila, što je zahtievao školski odbor. Provizorij će morati trajati ne tri godine, nego dotle, dok prelazni odnošaji nepostanu normalni. — G. zastupnik Katkić se zadovolji s odgovorom, a kuća ga primi do znanja.

— Kako čujemo, gradsko je zastupstvo karlovačko podielilo trima učenicama tamošnje više djevojačke škole štipendija, da se mogu na kr. zemaljskoj preparandiji zagrebačkoj naobraziti za učiteljstvo. — Živilo takovo zastupstvo, koje ima pred očima obće obrazovne interese naše domovine!

— Izviešće gradskih obćih pučkih škola slob. i kralj. grada Osieka koncem školske godine 1875—6. Izviešće nema ni članka, ni viesti, a ni statističkoga pregleda, što je ipak najglavnije u izviešću, i tako nemožemo o tih školah priobćiti nikakovih podataka. Službovala su na svih zavodih 3 ravn. učitelja, 6 redovitih, 1 privremeni i 1 namj. učitelj, 4 vjeroučitelja, 1 ravnajuća učiteljka, 8 redovitih, 1 privremena i 1 namj. učiteljka.

— Izviešće djećačke obće pučke učione u Pitomači koncem školske godine 1875—6. Službovao je 1 učitelj i 1 vjeroučitelj. Školu je polazilo 83 učenika, za 7 manje nego lani. Katolika je 82, 1 gr.-nesjedinjenik. Po napredku bilo ih je 12 s odlikom, 55 s prvim, 12 s drugim i 4 s trećim redom.

Na djevojačkoj obćoj pučkoj učioni u Pitomači bijaše koncem školske god. 1875—6: 1 učiteljka i 1 vjeroučitelj. Školu je polazilo 60 učenica. Po napredku bilo ih je 10 s odlikom, 30 s prvim, 15 s drugim i 5 s trećim redom.

Razne viesti.

— I u slobodnoj Švajcarskoj počeli su pučki učitelji pisati proti tomu, što im se propisuje, koja učila imadu rabiti. Učitelj Schneider piše ovo: „Nam propisuju, što smijemo i što nesmijemo kao učitelji rabiti u školi. Kojemu se stališu to propisuje? Baš nijednomu. Profesorom, lječnikom i t. d. nepropisuju, koja sredstva imaju rabiti, da svoj cilj i svrhu postignu. Samo mi učitelji pučki vazda smo maloljetni, te neznamo, što valja i što nevalja. Država nas dade u seminaru dresirati, da to budemo razumjeli. To je upravo sramota za učitelje. Nikomu ti se počam od države i tako dalje, toliko nepropisuje, koliko pučkim uči-

Digitized by Google

teljem. Mnogo toga bismo postigli bili, da nismo morali neka nepraktična učila rabiti pod moraš. Pa tko zato narodu odgovara? I nadzornici to isto zahtievaju. I u semeništu nerade baš pravo. Govore premnogo o didaktici, a premalo o raznih metodah, pa tako mnogi mladić misli, da neima bolje na svietu od one, što ju je naučio u seminaru. Neki se tuže, da nenapredujemo, kako valja, a neznadu, da su tomu krivi propisi i naredbe, koji učiteljem učila propisuju, te ih tako sapinju na štetu naroda i prosvjete. Mnogi učitelji rado bi štogod promienili, ali se neusudjuju; nedaju i nedopuštaju mu to obligatorna učila. To prouzrokuje stagnaciju. Prestajte dakle s obligatornimi učili, pa će nastati u naših školah svjež život. To nemože dugo potrajati, mi želimo i hoćemo slobodu i svjetlost, a ne tminu! Naše učiteljstvo je hvala Bogu toliko zrielo, da će moći izabrati ono, što je najbolje. Mi bismo se imali držati poslovice: „Bolje je dobromu neprijatelj." Neka dakle prestane obligatorij, pa će biti bolje! — Švajcarske učiteljske novine tomu dodaše sliedeće: „Glavni motiv, radi koga se je vlada odvažila na obligatorij, je taj, što su škole dobivale učila cjenije. Liepo je to, kad možeš dvanaest knjižica dobiti za 2 franka. Nu štednji tuj neima mjesta. — Najbolje će biti, ako se uvede sloboda u izboru učila spojiv s tim red i točnost. Knjige i učila imala bi se svake godine revidirati; tako bismo napredovali. — Ukinuti se mora za uviek onaj moraš, i stvoriti put slobodnoj konkurenciji!"

— U Carigradu umro je 1. srpnja t. g. Golovšček, rodjen u Kanalu na Goričkom g. 1845., bivši vodja austro-ugarske škole u tom mjestu. On bijaše na glasu kao enciklopedista. Nadjoše ga pod jednim stupom mrtva.

— Buduća obća učiteljska skupština obdržavat će se g. 1877. u Augsburgu. Prigodom te skupštine biti će izključene zabave, jer mame na skupštinu veseljake, i one, koji dodju lih zato, da se zabavljaju. Razdielit će se samo stanovit broj karta za stan. Izabrat će se užji odbor, koj će kontrolisati i nadzirati program predavanja i razprava, da se time nepovriede inomišljenici, i da se preprieči svaki parlamentarni nered. Kod podjeljivanja kartâ za stanove imati će prednost svagdje delegirci.

— U nekih elementarnih školah u Parizu zadaje se svake godine 12- i 13-godišnjim dječakom, koji školu svršiše, teme za nagrade. Za sve učione je ista tema. Tko na nju najbolje odgovori, onaj dobije kao dar: štedioničku knjižicu, počastnu diplomu ili osobito dobru svjedočbu. Ove godine imali su učenici odgovoriti na sliedeće pitanje: „Koje bi si zvanje ti izabrao dozvolom svojih roditelja, i s kojih razloga?" Mislio bi, da si je po svoj prilici jedan odabrao vojnički stališ, drugi bi htio da bude mornarom itd. Ali nije tako, jer od 150 dječaka izuzamši dvojicu ili trojicu, svi žele biti činovnici kod kojega ministarstva ili grada. A sad čujmo razloge, s kojih bi oni najvolili biti činovnici. Jedni rekoše, da bi kao takovi u zimi sjedili u toploj sobi, drugi mniju, da se u toj struci najlaglje uvježbati, pa se onda čovjek nenapinje. Neki bi volili taj stališ zato, jerbo su činovnici plaćeni točno svakog prvog. Neki misle, da je to najlaglji stališ, jer čovjeka nitko netjera, pa je i inače ugledan. — Tako u Parizu, a u nas? Zar se nepita obično: pa što će biti od toga čeljadeta, pošto ide u školu: pop, sudac, doktor itd.? Ako to nebude, netreba mu škole.

— Jedan učitelj iz Bukovine piše u provincionalnih školskih novinah, da je tomu, što škole nenapreduju, kriva prerana autonomija mnogih občina, jer im občinari za samoupravu nisu jošte posve zreli. Za nepotrebne stvari troše občine množtvo novaca, a za škole neće ni da znadu. Učitelja, koj što za sebe i za školu traži, progone. Predsjednici tobož pismeni ljudi, dopuštaju si sve i svašta. Mnogi su tako drzoviti, pa odpuštaju djecu, koja su samo jednu godinu učionu polazila. Valjda se boje, da nebudu premudra. I mi velimo, da je prevelika sloboda za nenaobrazovane ubojito oružje; oni ju mnogo puta zlorabe.

— Nedavno razpravljao je englezki parlamenat o tom, kako bi se u Englezkoj uveo obligatoran polazak škole. Ujedno će se preinačiti elementarni nastavni zakon od godine 1870. Dotični bill hoće, da i na selu, riečju svagdje pod pretnjom kazne moraju školski sposobnjaci propisano vrieme polaziti školu. To je osobito zagovarao i preporučivao zastupnik liberalne partaje George Dizon. On reče u svom govoru: S tim zakonom sprijateljit će se doskora svaki prijatelj naroda. — Delegirci poljodjelaca istočnih i zapadnih grofovija izjavili su se nedavno u Oxfordu za obligatoran polazak. Nadbiskup u Cantenbury i 9 biskupa englezke crkve predaše Disraeliu peticiju, u kojoj mole, da se jednom uvede obligatoran polazak škole. Osobito su važne rieči John Brighta, koj reče, da nije dovoljno, ako djeca nauče samo čitati, pisati i računati. Treba, da djeca nešto više nauče, s toga je od potrebe, da ju k tomu država prigoni. — Konservativna partaja neće medjutim ništa da znade o uvedenju takova zakona, jer se tim tobož vriedja osobna sloboda. Načelnik nastavnoga ministarstva izjavio se je u parlamentu vrlo povoljno o toj osnovi, rekav, da se vlada sáma nekako neusudjuje bar zasad preporučiti prisilan polazak na selu. — Kod glasovanja medjutim ustade 160 zastupnika za obligatoran polazak, a proti 281.

— Učiteljska skupština u Reichenbergu u Českoj razpravljala je sliedeće teme: 1. Učitelj kao član naroda. 2. Kritika čitanaka c. kr. naklade. Skupština prihvatila je ove teze: 1. Učitelj neka nastoji, da bude sa roditelji u neprekidnom kontaktu. S roditelji neke se čim češće dogovara, a sa odraslom mladeži u

Digitized by Google

periodičnih sastancih. 2. On neka uzimlje osobit obzir na siromašne nu valjane učenike. 3. Učitelj neka je članom družtva, koji podpomaže i podupiru znanstvene i obće koristne svrhe. S tom skupštinom bila je spojena i izložba učila, koju su posjetnici skupštine pomnjivo razgledali. Drugi dan razpravljala je skupština temu: „Uzgajaj djecu za pravo i zakon!“

— Kako „Pädagogische Zeitung“ javljaju, odbrojio je blagajnik jednomu berlinskomu učitelju mjesto 500, 5000 maraka. On to nije prije opazio, dokle nije nešto kupovao i 1000 maraka od trgovca više natrag primio. Opaziv to, pohiti k blagajniku, te mu vrati 4500 maraka, što je više primio. Blagajnik uze novce, nu obuzet ćuvstvom zahvalnosti nemogaše poštenjaku učitelju dosta nahvaliti.

Natječaji.

— Za učitelja grč.-iztoč. vjeroizp. na obćoj pučkoj školi u Medarih. Beriva: 300 for., stan, vrt, 6 hv. drva i 6 for. pisarine.

— Za učitelja na obć. pučkoj školi u Svinjaru. Beriva: 400 for. plaće, 100 for. stanarine, 6 hv drva i 6 for. pisarine.

— Za učitelja na obćoj pučkoj školi u Oriovcu. Beriva: 300 for., 100 for. stanarine, 6 hvati drva i 6 for. pisarine.

— Za učitelja na obćoj pučkoj školi u Kobašu. Beriva: 300 for., stan, vrt, 6 hv. drva i 6 for. pisarine.

— Za učiteljicu na obć. pučkoj djevojačkoj školi u gornjem Raiću. Beriva: 300 for., stan, vrt, 6 hv. drva i 6 for. pisarine.

— Za učiteljicu na obćoj pučkoj djevojač. školi u Okučanih. Beriva: 300 for. plaće, stan, vrt, 6 hv. drva i 6 for. pisarine.

— Za učiteljicu na obć. pučkoj djevojačkoj školi u Vrbju. Beriva: 300 for., plaće, stan, vrt, 6 hv. drva i 6 for. pisarine.

— Za učitelja na obć. puč. školi u Piljenicah. Beriva: 300 for. plaće, 100 for. stanarine, 6 hv. drva i 6 for. pisarine.

— Za učitelja na obć. puč. školi u Jamaricah. Beriva: 300 for. plaće, 100 for. stanarine, 6 hv. drva i 6 for. pisarine.

— Za učitelja na obć. puč. školi u Kozaricah. Beriva: 300 for. plaće, 100 for. stanarine, 6 hv. drva i 6 for. pisarine.

— Za učitelja na obćoj pučkoj školi u Subocki. Beriva: 300 for. plaće, 100 for. stanarine, 6 hv. drva i 6 for. pisarine.

Za sva ova mjesta šalju se molbenice s dokaznicami do 20. listopada t. g. dotičnoj c. kr. kotarskoj oblasti. Putni se troškovi neće odštetiti.

— Za učitelja i orguljaša na obć. pučkoj školi u Selih (podžup. sisačkoj). Beriva: 400 for. plaće, stan, 15 hvati drva, vrt, njivu od 2 jutra, livade 3 jut. i 9 jut. pašnjaka.

— Za učitelja, učiteljicu i podučitelja na obćoj pučkoj školi u Gjurgjevcu. Beriva: učitelj i učiteljka 500 for. plaće i stanarine 75 for.; podučitelj 400 f. plaće i 60 f. stanarine.

— Za učiteljicu na obć. pučkoj školi u Topolovcu kraj Belovara. Beriva: 350 f. plaće, veoma udoban stan, vrt, voćar i 6 hv. drva.

— Za učiteljicu na obć. puč. školi u Kapeli. Beriva: 400 for. plaće, stan, vrt i 6 hv. drva.

— Za učitelja na obć. puč. šk. u Plošćici. Beriva: 350 for., stan, 1 jutro livade i 6 hv. drva.

— Za učitelja na obćoj pučkoj školi u Kanižkojivi. Beriva: 350 for. plaće, stan, 6 hv. drva i 36 vag. žita za orguljanje.

— Za učitelja i pojca na obć. puč. školi u Vukovju. Beriva: 350 for. plaće, stan, vrt i 6 hv. drva.

— Za učitelja i pojca na obć. puč. školi u Grgjevcu. Beriva: 350 for. plaće, stan, vrt, 6 hv. drva i 30 vag. mješovita žita.

Za sva ova mjesta šalju se molbenice s dokaznicami dotičnim školskim odborom.

— **Djački bilježnik za školsku godinu 1876—7.** Hartmánova knjižara izdala je bilježnik za našu učeću omladinu. To je kod nas nov pojav, i mi mu se radujemo, jer je bilježnik sbilja tako uredjen, da će ga naša mladež moći veoma dobro upotriebiti. Osim koledara sadržaje raznovrstne tabele za red nauka, imena učenika, profesora, učevne knjige, domaće i škol. pismene radnje, knjige za čitanje, popis odjeće, pranje rublje, primitak i izdatak itd.; zatim ima popis knjiga za sve vrsti škola i dovoljno čista papira za razne bilježke. Ciena mu je 40 novč.

Listovnica uredničtva.

Gosp. I. S. u Budrovcih. Vi ste platili 1. siečnja za g. 1875. 4 for., a 10. svibnja 2 f. za prvo polugodište g. 1876. Dugujete dakle za drugo polugodište, te vam se s toga nije list slao. — U ostalom, kad bi i bila kakova pometnja, onakovo pisanje nebi dolikovalo naobraženu čovjeku, pa još tomu u otvorenu listu.

G. K. u sv. Gj. „Volksschule“ izdaje knjižara Sallmayer i Com. u Beču (Neuer Markt Nr. 7). Stoji na cielu godinu 4 for., na pol godine 2 for. 10 nov., a na četvrt godine 1 for. 10 nov.

G. Štj. H. u K. Za ovaj broj došlo je prekasno. Budući put.

Velebićaninu. Nagomilalo se gradiva. Upotriebit ćemo i Vaše, u koliko se bude moglo.

☛ **Ovim brojem začima posljednji četvrt. Tko nije poslao predplate, neka se neljuti, ako nedobije lista.**

Uprava „Napredka“.

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. zbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

☛ **Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad IX.**

Digitized by Google

Br. 29. U Zagrebu, 10. listopada 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Red i izbor zorne obuke.

(Dalje.)

Nadalje valja odabiruć predmete za zornu obuku paziti na to, da se od onoga, što je djeci poznato, uzme ono, ćim se najviše i najshodnije obrazovanje djeteta promiče, i što najviše pomaže, da se razbistre i pročiste njegove misli i pojmovi. — Pogledom na obsežno polje školskoga djelovanja, odavna se je već pedagogija izjavila o tom, da se iz obsega pojedinih struka ima odabrati ono, što je najshodnije i najznatnije; što je vriedno, da se uči, dokučuje i pamti, što ima trajne vriednosti, što bi se i odraslomu mililo, te česa će se diete i u istoj starosti rado sjećati. Ovo načelo mora prevladati u svakoj, dakle i u zornoj obuci. I ona ima djetetu predočiti jedino vriedne i valjane predmete, a ne tratiti vrieme koječim, kao lonci i lončići, postolami i čižmami, sjekirami, kefami, čavli i t. d.

Dosta put se je već zanemarilo to načelo u zornoj obuci, dočim se je mislilo, da je svaki predmet i svaka stvar, ma i najtrivijalnija, dosta dobra za razmatranje i razgovor. Tomu je pako bila ponajviše kriva prepirka, koja se je u pedagogijskom svietu vodila radi formalne i materijalne svrhe naobrazbe, i u kojoj su pristaše formalne naobrazbe održali pobjedu, što je dalo povoda ubitačnoj pometnji pojmova, te iz česa su se polegle veoma zle posljedice po cjelokupnu obuku. Jer pošto se umna snaga i sposobnosti donekle mogu vježbati na svakom gradivu, to je posve naravno, da su mnogi sam predmet u obće smatrali posve drugotnom stvari. I u istinu dotjeralo še je tim dotle, da se nije tako rekuć o ničem govorilo i ničim duh djece obrazovao, što su regulativci*, kao protivnici zdravijega duševnoga razvitka, jedva dočekali, navaliv bezprimjernim i pakostnim načinom na cielu noviju pedagogiju. Ali pošto se je i

* Tko se želi pobliže upoznati s nastojanjem regulativaca u Pruskoj, neka pročita članke pod naslovom: „Moje putovanje i hamburžka učiteljska skupština“ u „Napredku“ od godine 1872. i 3. Ured.

Digitized by Google

ta stvar razbistrila, te se pedagogijski sviet u obće osvjedočio o tom, kako je ništetno i bezumno prepirati se o takovoj stvari, počelo se je više paziti i na gradivo. Ta formalna se naobrazba ni neda pomisliti bez materije, na kojoj se mora osnivati, pa s toga nije svejedno, da li je ovakva ili onakva. Hoćemo li, da se djetinja umna snaga u istinu obrazuje, to mu moramo podati zdravu i izdašnu hranu, a ne pusti kamen mjesto hraniva hljeba. Samo se valjanim i vriednim gradivom može polučiti uspješna i prava naobrazba. Tomu zahtjevu, da se naobrazba mladeži promiče samo na znatnijih predmetih i onakovih, koji se neuče samo radi toga, da se opet zaborave, valjalo bi što veću pozornost svratiti već s toga, da se što bolje upotrebi dragocjeno školsko vrieme, a netrati s onim, što je nepotrebno i bez svake osobite koristi.

Tko bi pako htio tvrditi, pozivajuć se na Pestalozzija, koji da je takodjer, kako Raumsauer pripovieda, govorio ciele ure sa svojom djecom o rupi na tapetah, da je djetetu jedan predmet tako znatan i zanimiv kao i drugi, čarapa isto taka kao i ptica, izuvač kao cviet, ili da ga tako malo zanima lonac, svrdao, kobasica itd., kao i poderana tapeta, — taj se veoma vara, jer doista već i malo diete znade razlikovati predmete, te ga jedan više nego drugi zanima i privlači. Doduše i dosadni se predmeti mogu primjesom umjetnih dražila učiniti ugodnimi onako, kao i zločesta jela jakimi mirodijami, ali zato se ipak nemože reći, da su i probitačni i obrazovni. Umjetnimi dražili pobudjena zanimivost na daleko je od one, koja neposredno niče iz samoga predmeta, i koju prava obuka mora u prvom redu poticati i pobudjivati. S toga valja kod zorne obuke pomno paziti na načelo, po kom valja sve odstraniti, što nije vriedno, da se uči i pamti, a sve ono namaknuti, što podpomaže naobrazbu i što pobudjuje zanimivost, te dušu djeteta obuzimlje.

S gledišta toga pripada prvo mjesto prirodninam. Već nam svojim likom i obličjem, bojom i svjetlošću, ustrojem i vlastitostmi pokazuju takovu razlikost, savršenost i značajnu pravilnost, kakvu nijedan drugi predmet. Uz to imadu one stalnu intelektuelnu, etičku i estetičku vriednost, — ne samo s toga, što podaju gradju za razne proizvode čovječje umjetnosti i vještine, već i s toga, što nam živo predočuju svedjer pomladjujući se život naravi. Već i maleno djetešce veselo prati svojima očicama sve, što je živo, i što mu raznovrstnim gibanjem i promjenami dušu na razne misli pobudjuje i srdce ugodnimi osjećaji izpunjuje. — Neprekidne promjene, koje se skoro sa svimi prirodninami sbivaju i zakonitost, koja vlada prirodnimi pojavi, podaje najbolju priliku, da se djeca vježbaju u točnom razmatranju i sravnjivanju pojedinih predmeta i njihovih česti, — nadalje sgodne su i za sastavljanje jednakih biljega, za razlikovanje bitnosti od slučajnosti, uzroka od učinka itd.

Kao što „natražnjačka“ stranka u obće nastoji o tom, da se prirodoslovna obuka iztjera iz pučke škole, naziruć u njoj povod nevjerstvu; tako opet hoće druga inače „slobodoumna“ stranka, da se poduzme što kašnje, osobito tako zvano prirodoslovje, naime fizika, kemija i fiziologija. I tako se sbiva, da su i djeca višerazrednih gradskih škola bez svake obuke u prirodoslovju, dočim se po

Digitized by Google

više godina ničim drugim nebave, nego ljeti pustom botanikom, a zimi zoologijom, te istom zadnjih godina svoga školovanja čuju takodjer nešto i o fizici te kemiji. Po tom neznadu ni učenici viših razreda ništa o najjednostavnijih svakdanjih pojavih u naravi, kao n. p. o postanku oblaka, dažda, rose i t. d. Tim se, kako bi Stoy rekao: „Organi tako zanemaruju, da poslie više ništa nepomažu duševnomu organizmu.“ Ponajviše opravdavaju protivnici prirodoslovne obuke svoj postupak tim, da su djeca na nižih stepenih još nezrela, te nebi mogla shvatiti ni razumjeti razne fizičke ni kemijske pojave. To bi se moglo samo onda dopustiti, kad bi se od djece zahtievalo onakovo znanje, kakvo se zahtieva od strukovnjaka, znanje naime, koje polazi do krajnih uzroka te do matematičkih oblika i dokaza. Ali kao što nije pučkoj školi težiti za takovim znanjem, tako se nemože ni zahtievati, da se u njoj uče svi pojavi naravi, naprotiv ima ciela povorka takovih pojava, koji se dadu malim trudom i na najnižem stupnju školske obuke protumačiti, — spominjemo samo gore pomenute pojave. Tko bi tvrdio, da je to nemoguće i za malu djecu nedohitno, taj bi pokazao, da se je za sto godina prekasno rodio. Previsoko i pretežko biti će samo onda, ako se na udobni način opisuje suhoparnimi riečmi, koje djeca moraju na prosto vjerovati, sve ako si ni nemogu od njih stvoriti jasne slike. — Udarimo li pako protivnim smjerom, i nastojimo li o tom, da ono, što tumačimo, takodjer i zorno predočimo, — tad ćemo se doista uvjeriti o povoljnu uspjehu. Vlastito nas izkustvo u tom tako podupire, da nas o protivnom neće uvjeriti ni najsnažniji prigovori prodrljive premudrosti. Već je Rossmäsler, taj neumorni borac za bolju pučku naobrazbu, svratio pozornost na opakosti dosadanje prirodoznanstvene obuke; nemanje je u istom smislu djelovao i Dr. R. Arendt, — nu ljudi, koji uz staro prianjaju, odmah dolaze s raznovrstnimi prigovori o nemogućnosti. Ne, razum se tomu neprotivi, već jadno prianjanje uz tradiciju, i sliepo počitanje stanovitih autoriteta. Neka se pokuša sa djecom od 7—8 godina, neka se prirede pokusi o raznih pojavih prirode, pa da vidimo, neće li jih razumjeti. Ugrijmo n. p. nad svjetiljkom u maloj posudi nešto vode, tim ćemo jim predočiti, kako se razvija para; stavimo zatim nad razvijajuću se paru mrzlu zdjelu, to će viditi, da se para opet u vodu pretvara i tako će jim se zorno protumačiti, kako postaju oblaci, pa i dažd, ako se vodene kapljice stope i padnu. Ako mjesto zdjele uzmemo kovnu, ledom napunjenu kutiju, to će viditi, kako postaje snieg itd. — Čovjek mora upravo viditi, kako mala djeca napetom pozornošću i veseljem prate ovakve pokuse, pa će se sigurno osvjedočiti, da jih upravo tako jasno razumiju, kao i svako drugo tumačenje.

Po svem ovom, što navedosmo, posve je bjelodano, da je u prirodi najbolje sredstvo za zornu obuku, i da je ona najshodnija podloga za dalnju umnu naobrazbu. Osim toga zornim se upoznavanjem prirode čisti pravo shvaćanje našega odnošaja prama njoj, a tim se, ako i posredno, ipak dosta dobro podpomaže obrazovanje čistih, jasnih i ćudorednih pojmova. (Sliedi.)

Digitized by Google

Osvrt na moj izlet u Banovinu.

Piše **D. Hirc.**

(Konac.)

Dne 12. kolovoza rano u jutro krenem s rudarskim činovnikom Galvom put Majdana. Išli smo hladovinom i putem kao u perivoju; nu revolvera nezaboravismo sobom uzeti. Uz put zabludismo, što se pomenutomu gospodinu već drugi put sbilo i prvom je prilikom do turskog korduna došao. Tumarajuć kojekuda nadjosmo ipak pravi put.

Majdan je maleno selce, uklopljeno medju gore, a narod dosta izkvaren. Svaki nosi za pasom kuburu, što je povodom mnogomu razbojstvu. Da mi je u vlasti, ja bi to strogo zabranio. Ovi ti ljudi nepoznaju pozdrava ni prijaznosti. Pričini mi se, kao da sam medju hotentoti. Majdan su posjedovali Zrinjski, dok su bili gospodari gvozdanski. Mnogo smo tuj našli troske od željeza i bakra od onih vremena. Bila je tuj za onda crkva, nu sve propade. U Bršlincu čitao sam u prepisu listinu od g. 1537., gdje se spominje prodaja Majdana i Gvozdanskog Niemcu Abatiusu Schrottu za svotu od 13.300 for. Na listini su podpisani: Jelena Zrinjski i njezina braća Ivan i Nikola. Dva su podpisa nečitljiva. Listina se čuva u Beču. Ovdje obstoji i sada Zrinjskijev rov, u kom se kopa na ociljevac, koj se u mjestnoj talionici topi.

Iz Majdana vodi put u Gradski potok. I ovdje bijaše prije ljevaonica, a sada se kopa ociljevac, bakar i olovo, koje se vadi iz gmižinca i olovnog sjajnika. Naslage su mjestimice nekoliko metara debele. Ovdje ima i liepih ledaca od malahita.

Vraćasmo se drugim putem i nakon hoda od pol druge ure dodjosmo do Hasanova groba. To bijaše glasoviti turski hajduk, kojega neki krajišnik ovdje ubio. Od ovdje vodi jedan put u Bosnu na Čorkovaču, gdje bijahu ustaši utaboreni pod Karagjorgjevićem, a drugim se dodje u Bršlinac. Prije nego li simo dodješ, krasan ti se vidik sa Vučjaka u Bosnu otvara. Divna zemlja, ali žalibože u rukuh barbara!

Akoprem bijasmo utrudjeni, to se ipak istoga dana naoružani kako treba uputismo na podrtine Pedalj-grada. Grad ovaj bijaše osobito prostran, što se po ruševinah viditi dade; nu vrlo mi je žao, da mi je poviest njegova nepoznata. Izpod grada ima moćnih slojeva litavskog vapnenca sa ostanci vrlo liepih školjka.

S Pedlja-grada vidiš u Bosnoj Risovac, Grmeč-planinu i Kozaru, poznato zaklonište bosanskih ustaša. U obližnjih selih Pedlja-grada ima mnogo bosanskih bjegunaca. Opazio sam, da trpe na kozicah, te se onako bolni suncu izvrgnu, da im rane peče i suši, a boli ublažuje.

13. kolovoza krenusmo u Gvozdansko. To je prilično selo s katoličkom crkvom i učionom, a leži u kotlini, koju sa svijuh strana okružuju brdine i humovi, medju kojimi se u kotlini Kokjerna samotno uzdiže.

Na jednom humu leže podrtine grada Gvozdanskoga, koj bijaše vlastničtvo Zrinjskija. Grad bijaše sagradjen u četverokut, sa četiri jake kule, a peta i dobro sačuvana uzdiže se u dvorištu. Izpod grada vodi jedna cesta u Žirovac, a druga u Majdan.

Digitized by Google

Kad su god. 1582. Turci provalili u Majdan i sve sgrade porušili, priliegoše i pod grad Gvozdansko. U gradu nebijaše vojničke posade do 40, 60 rudara, koji se simo pred Turci zakloniše. U malo im nestalo hrane i municije, te ih polovica od gladi umre. Živi sahraniše mrtve. Turci se neusudiše na grad navaliti i ležahu pod njegovimi zidinami 15 tjedana. Nekoliko smielih Turaka popne se na zidine gradske, nadje sve mirno i tiho; nu kad zaviriše u dvorište, imadu i šta vidjeti — 14 mrtvih rudara, koji od gladi pomroše.

Tadanji paša zapovjedi, da se ti junaci svetčano sahrane, a ne na sablje raznesu. I tako postadoše Turci gospodari grada Gvozdanskoga.

Izpod grada ima moćnih slojeva od bjelutka, koj u Bršlinac i Trgove svažaju. Ima od njega i ledaca. Ako su posve bieli, tad ih zovemo mliekoliki bjelutak, ako je zelen kao pras-luk prasem (od kojega ima tuj ledaca). Bjelutkovi ledci mogu biti i ljubičasti, tu odliku zovemo ametistom; kao vino žute imenujemo citrinom ili žutcem, smedje čadjavcem, a crne morijonom ili crncem. Najvažnije su mu odlike: dresva, okremenjeno drvo, kremen škriljevac, jašma, kalcedon i ahat. Bjelutak spada u sedmi stupanj tvrdoće, tvrdji je od ocali, ako ga krešemo, frca iskre. Ako dva komada taremo, svietlucaju u tmini i zaudaraju po paljevini. Poraba je bjelutka, kako je poznato, velika. Osim njega ima u Gvozdanskom i ociljevca, koj se vadi iz Karolinijeva rova.

Poslie podne krenuli smo iz Bršlinca u Trgove. Ovdje se prži ociljevac, koj kopaju kod Lukarevca blizu Grmušana. Mjestimice je ociljevac čist, a mjestimice pomiešan bjelutkom. Odlomljen ociljevac žutkaste je masti, ili tamno-crvene, na zraku naskoro pocrni. U njem ima i olovnog sjajnika i bjelutka. Od ociljevca ima u Lukarevcu 4—5 metara moćnih slojeva. Akoprem je ovaj težac nekovina lica, ima mnogo željeza, koj se vadi u talionicah ili grnilih (Hochofen). Čim dulje leži na zraku, tim je bolji, a poslie se prži u pržilih i tim izgubije sjaj. Zatim se meće u grnila i to: jedna vrsta samljena bjelutka i vrsta ugljena, te se u grnilu žeravkom raztvara, topi i na dno pada. Kroz otvor na dnu grnila teče željezo sa troskom, koja pliva na površini, te se lako odstraniti dade, a željezo se svâdja u 6—8 kalupa, gdje skrutne.

Rudarski činovnik g. Kutler poklonio mi je vrlo liep ogled ugladjena vapnenca (Calcit) iz Gvozdanskoga. Ledci su od kosih kocka sastavljeni, a imade ih na mojem komadu 60—80. Gospodinu se Kutleru na tom liepom daru srdačno zahvaljujem. Osim toga sabrao sam liepih komada od ociljevca. Kraj Trgove teče već spomenuti Žirovac.

Tuj sam načinio vrlo interesantan lov. Upravo me je iznenadila vrst mrene, koja nam bijaše dosele samo iz Knina i Žegara u Dalmaciji poznata, gdje su ju ichtyologi Kner i Haeckel našli. Ta je mrena bakrenaste masti, vretenasta tiela i crno pedičava. Latin ju zove „Barbus plebejus“. Naraste 2—3 funta težka.* Druga je vrlo interesantna ribica okruglica (Rhodeus amarus). Tu bi bio morao 1874. donieti iz Slunjčice, nu nisam tamo dospio.

* Gg. sudrugove i sve prijatelje napredka molim najuljudnije, da mi javiti izvole, ako se ista gdje u njihovoj blizini nalazi. Skupljam gradju za domaću ichtyologiju, te bi mi takovi podatci vrlo dobro došli. D. H.

Digitized by Google

Malo ima riba, koje su nježnošću tiela i krasotom masti jednak okruglici. Ja dapače tvrdim, da nadmašuje kinezkoga šarana, koj se kod nas za ures i zabavu po kućah drži i skupo plaća. Doba i spol uplivaju na mast okruglice. — Postrance (moji exemplari) se prelieva u svih bojah dužice, dočim su prsi i trbuh narančasti; hrbtena i repna peraja grimizna i crno obrubljena. Oči poput rubina. Okruglica naraste 2½", mesa je gorka; s toga ju Niemac „Bitterling" zove. Ima je u Njemačkoj, Francezkoj, nu nigdje u velikoj množini.

U Žirovici ima i klena, kečuga, paroklisa, somova, štuka itd. Medju ribami uhvatismo i smukulju. To je prava povodna zmija. Hrani se ribami, te vreba na nje pod vodom ¼ do ½ sata. Ta je zmija posve nalik na ženku od otrovne ridjovke, te bi se neprirodoslovac lako prevario uhvativ ju golom rukom.

Osim nje ima u ovoj okolici i kljećana (Vipera amodytes, Sandwiper). Kad su prije dvie godine u Trgovi razkapali razdrobljeno kamenje, bila je tuj tolika množina klećana, da su ih dvojica ubijala, a jedan na tačkah odvažao, To mi pripoviedao stari rudar, koj ih vozio.

Pun zadovoljstva krenem u Bršlinac. Drugi sam dan (14.) odpočinuo, i razgledavao množinu krasnih stvari, koje sam sabrao, a poslie podne krenusmo na groblje. Ovom prilikom okiti kćerka g. Schönbuchnera viencem grob palog ustaše, a hrabrog junaka.

Jedan su dan doveli u Bršlinac ustašu, koj bijaše ranjen u nadramenicu, a zrno mu se zaustavilo u kosti. Prije nego ga ljećnik operirao, reče mu: „Daj mi čašu rakije." Sad počme operacija; nu čim zareže nožem, okrene se ranjenik i uzklikne: „Boga ti, ti me režeš, daj mi još čašu rakije, pak onda reži, koliko te volja."

Tane izpadne na zemlju, a buduć bilo krvavo, prihvati se nanj nekoliko prosnih zrnaca. Dignuv ga, uzklikne: „Avaj bože sveti, što su Turci na mene projom pucali!?" Ranu mu zavezaše, stan mu opredieliše, nu drugi ga dan nestane. Svi su grobovi pokriveni brinjem ili borovicom. Pitat ćeš: čemu to? Dno je kamenito, pak ih neukapaju dublje od 2' i po tom se boje, da ih krmci neizkopaju.

S groblja krenusmo u vrlo zanimivu dolinicu. — Toga nisam nikada vidio, to je mineralogički muzej. Tu ima zmijevca ili serpentina, zelenca, smedjega i crnoga ugljena, jašme crvene, sjajne i šarene. Werfenskog vapnenca, triasnog vapnenca, krede, bakra, porfira, pješčanika, crvenog škriljevca, ilovače i modre zemlje. Tuj su razvite tri formacije, što je vrlo zanimivo.

Na večer spremih se na put, a na dan Velike Gospe krenusmo drugim putem preko Kostajnice, Majura i Sunje u Sisak.

Nijedan mi put nebijaše toli izdašan, kao ovaj; jer sam sabrao 127 komada ruda i 8 vrsti riba u 32 komada. Neizcrpiva prirodo, na bogatom ti daru hvala! —

Digitized by Google

Podžupanijske učiteljske skupštine.

III. Skupština županije križevačke.

(Dalje.)

Perovodja čita četvrtu rezoluciju.

Horvat: Da je velika razlika medju školami na selu i onimi po gradovih, to ćete, gospodo, morati dopustiti; drugčije ti je učitelju jednomu sa četiri razreda, a drugčije jednomu samo s jednim razredom. Ovaj učitelj sa četiri razreda nije kadar svršiti govorom toliko gradiva, koliko onaj s jednim razredom. Iskati na selu od jednoga učitelja, da već u prvom razredu svlada toliko gradivo, čini mi se odviše; ja bih bio za to, da se u prvih razredih, gdje je samo jedna učiteljska sila, neuči nikakova slovnica, niti nevježba u slogu tvoreći izreke i pišući jih, dosta je, da djeca tu prepisuju izreke i štiva iz početnice, kako to propisuje dosadanja naukovna osnova, pak tim se neka priučaju slovnici i slogu.

Hechtl: Ja nemogu nikako dokučiti, kako je gospodin izvjestitelj došao do toli obširnoga gradiva za prve razrede u školah s jednom učiteljskom silom. Ta već je po obstojećoj naukovnoj osnovi toga premnogo; — neće se moći svladati toliko gradivo u prvom razredu kraj ostalih trijuh razreda. Sasvim dajem pravo gospodinu Horvatu, da se ima obzir uzeti na jednu učiteljsku silu u više razreda.

Grivić i Smaić slažu se s predgovornici.

Kirar: Ja doduše nisam imao prilike službovati kao jedna sila u više razreda, i zato mi nemogu biti poznate niti potežkoće gospode vanjskih sudrugova; toliko sam ipak osvjedočen, da se gradivo ovom rezolucijom za prvi razred ustanovljeno može u gradovih, gdje ima više sila, svladati, pak zato i jesam za izvornu ovu rezoluciju, samo neka se mjesto rieči „u stanju bude“ reče „uzmogne“.

Ester: Ako i ja neznam muka vanjske braće, ipak mogu si predstaviti, koli je ogromna njihova zadaća, ako ju uzporedim sa svojom u jednom razredu. Čini mi se svakako shodnim, da se gradivo za svaki predmet na školah s jednom učiteljskom silom stegne, kako je to i sama visoka vlada svojimi naukovnimi osnovami učinila. Neka ove osnove ostanu netaknute; ova rezolucija treba svakako pogledom na želju gdna. Horvata izpravka.

Fržić: Valja mi priznati, da sam ja ove rezolucije sastavio obćenito za sve škole; nisam u obzir uzimao škole s jednom niti one sa više učiteljskih sila. Ja sam na školi s jednom silom; meni se nečini ovo previše; a ako vi, gospodo, držite, da je ovo prevelika zadaća, vi ju stegnite. Zato smo ovdje, da se razumijemo.

Ester i Horvat predaju ovu štilizaciju: „Vježbe u mišljenju i govorenju imaju se tako razvijati, da diete ono, što dobro shvaća i čisto izražuje, takodjer i pravilno napisati uzmogne; pa zato imaju djeca već u I. razredu, gdje su 4 učiteljske sile, drugoga poluljeća uz prepisivanje iz početnice još i lahke izreke sa-

Digitized by Google

stavljati navadjajući svojstva i čine poznatih jim stvari, dočim se na školah s jednom učit. silom temelje iste na prepisivanju štiva iz početnice, i na vježbah zorne obuke, koje se na ploču napisuju.

Predsj.: Prima li se ova po Esteru i Horvatu sastavljena rezolucija?

Svi: Prima se.

Perovodja čita petu rezoluciju.

Horvat: Ja sam malo prvo naglasio, da se vanjske škole s jednom učiteljskom silom nemogu izjednačiti s onimi, gdje ima više sila. I ova rezolucija opet nas vanjske učitelje preobterećuje gradivom. Kako i prije, tako sam i ovdje, da se gradivo za nas stegne.

Ester: Gosp. izvjestitelj prerevan je učitelj, on je ovu rezoluciju sastavio samo kraj svoje prevelike marljivosti i truda, pak s tim uvjerenjem, da je svakomu moguće činiti ono s lahka, k čemu će i njemu trebati svakako prilično napora. Ovom rezolucijom ustanovljeno gradivo ne samo da je preveliko za škole s jednim učiteljem, nego i za one, gdje ih ima više. Kraj ostalih spomenutih vježba za treći razred dosta su priče i basne, a drugo neka neka se potegne na četvrti razred.

Smaić: Čekao sam već dugo, da dodje red na mene. Gospodo, mi ovdje razpravljamo o rezolucijah, koje niti najmanje neodgovaraju stavljenomu pitanju. Pita se naime, koji je uzrok, da nam mladež nije kadra, kada izstupi iz škole, sastaviti nikakova pismena sastavka; a u ovih rezolucijah nalazim samo puku naukovnu novu osnovu, koje nam netreba stvarati, kad takovu već imamo. Ja mislim, da je nazadku u slogu uzrokom neuredan polazak škole, preobterećene djecom školske sobe, pomanjkanje pisaćih sredstva, stranom nevješti učitelji itd.

Nekoliki članovi mrmljaju.

Predsj.: Rieč ima gosp. Hechtl.

Hechtl: Poslie govora g. izvjestitelja Fržića nitko se za govor u generalnoj debati prijavio nije; skupština prihvatila je jednoglasno po izvjestitelju predložene rezolucije za specijalnu debatu. Treba se sada ove držati; g. Smaić mogao je u horu proti rezolucijam dići svoj glas, a ne sada.

Predsj.: Nemožemo sada uvažiti prigovora gdna. Smaića, prelazimo dalje na debatu. Rieč ima g. Kirar.

Kirar: Reći imam samo to, da odobravam rezoluciju izvjestiteljevu; jer sam osvjedočen, da se tamo ustanovljeno gradivo može u trećem razredu svršiti.

Ester: Kako vidim, neka bi gospoda htjela, da opet od nova počmemo specijalnu debatu. (Smieh.) To bi baš bilo probitačno sada, gdje smo već na koncu. Predlažem, da se završi debata ob ovoj rezoluziciji.

Predsj.: Prije nego dadu gospoda Horvat i Ester svoj izpravak, molim, neka ustanu ona gospoda, koja su za rezoluciju izvjestiteljevu.

Većina (52 proti 20) ustane, i tim je primljena rezolucija izvjestiteljeva.

Perovodja čita šestu rezoluciju.

Digitized by Google

Filipašić: Ja jesam dakako za izpravljanje zadaća, ali nisam za prepisivanje na čisto. Promislite samo, koliko se prepisivanjem izgubi vremena, a to nevodi k nikakvoj svrsi. Dosta je, da se u zadaćnici jednostavno pogreške modrom olovkom podbrišu; diete ima jih onda samo izpraviti.

Smaić: Slabo bi se dolazilo žudjenu cilju, kad bismo samo podbrisavali pogreške; malo će se naći djece samoradine, koja će htjeti a i znati izpravljati si podbrisane pogreške. Pogreške valja izpravljati pred cielim razredom, a izpravljene zadaće prepisivati u čiste zadaćnice.

Šalamun: Do sada pokazao se je ovaj način izpravljanja, kako ga preporuča g. Smaić, najpraktičnijim. Mladež upozoruje se na pogreške, vježba ovakovim izpravljanjem u mišljenju; a prepisujuć na čisto izpravljene zadaće vježba se zajedno i u pismu. Ja sam svakako za to, da se izpravljene zadaće pišu u čiste zadaćnice, koje će djeci ostati, kako i izvjestitelj mnije, za budući život rukovodnikom i tumačem.

Kirar: Načina izpravljanja zadaća ima mnogo; nijedan nije tako loš, da se po njem nebi kakva takva dobra svrha postigla. Ja mislim, da učitelj sam najbolje može prosuditi, kojim će načinom najuspješnije izpravljati. Za sve sam načine, samo se nikako nemogu slagati s prepisivanjem u čiste zadaćnice. Ne samo da to nevodi nikakovoj svrsi, nego treba uzeti na um, da mladež jedva dobiva za jednu pisanku, a odkuda će mu smagati svaki čas za pisanke i zadaćnice roditelji, koji i onako dosta viču na školu radi troškova.

Ester: Kako vidim, već neima govornika; ajde da ja zaključim malom promjenom ove zadnje rezolucije. O izpravljanju i prepisivanju neću ništa reći, dosta su rekli drugi; ja se s njimi samo slažem; dopustite, da mjesto „iz kojega će učitelj samo najpraktičnija i najpotrebitija povaditi“, rečem: „iz kojega je učitelju vaditi samo najpraktičnije i najpotrebitije predmete.“

Predsj.: Rieči neima nitko drugi; prima li se šesta rezolucija uz izpravak Esterov?

Većina: Prima se.

Predsj.: Neka se sada još jednom pročitaju prihvaćene rezolucije.

Perovodja Ester pročita primljene rezolucije, na što predsjednik odredi 5 časaka odmora.

Poslie odmora nastavi predsjednik: Na dnevnom je redu četvrto pitanje: „Kojim smjerom da udari realna obuka u pučkoj školi da bude od koristi?“ — Izvjestitelj je tomu pitanju g. Kvirin Vidačić, učitelj križevački; molim ga, da reče svoju.

Izvjestitelj Vidačić: Slavna skupštino! Kad mi je razpravljati pitanje o realnoj ili prirodnoj obuci u pučkoj školi, doista priznati moram, da mi je povjerena zadaća, koju može valjano riešiti samo čovjek pun znanjem i izkustvom, a da si to prisvajam, bila bi smjelost. Pa upravo s toga prije no začnem razvijati si nazore, molim slavnu skupštinu, Vas braćo sudrugove, da zrnca, koja pokušah doprinieti zajedničkomu nam radu, izvolite primiti blago-

Digitized by Google

hotno i bratinske ljubavi, držeć se narodne: „Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača“.

Smatram si zadaćom obrazložiti ponajprije važnost realnoj obuci, a zatim generalno razviti joj po mogućnosti pedagogičko-metodička načela.

Priroda je velika knjiga, ležeća otvorena pred očima čovječanstvu tisuće i tisuće godina, pisana velikimi i krasnimi slovi, a sadržajuća velu množ čudna i koristna na svakom si listu, na svakom si redku, ali samo onomu, koji u njoj čitati znade; samo se takav iz nje uči premudrost i dobrotu Svevišnjega. Opetujem samo takov, a prošla je množ vjekova, te je sadržaj tomu ogromnomu evangjelu prirode bio ogradjen kinezkim zidom.

Svjedoči nam poviest naroda, da se zadovoljili najstariji narodi lih fizičkim užitkom prirode i neiztraživav je pobližje, pa zato ih eno, živuće s lova, ribarstva, a kasnije živinogojstva i poljodjelstva, kao najprostijeg zanatarstva, udovoljavajućega čovječjim potrebam jela i odjela.

Egipćani i Kinezi imaju već ranom dobom čovječanstva prilično uredjene države, pa su i prvi njegovali umjetnine i takove proizvode, koji jasno dokazuju, da se znadoše okoristiti prirodom; — premda nisu učili prirodnina, bili su im mnogi prirodni zakoni poznati. Znamo ih dobrimi zvjezdari, pa na zvjezdoznanstvu uče oni matematiku, dočim su im bližnja okružujuća ih realia većinom „terra incognita.“

Grci, najizobraženiji narod staroga vieka, živili su u tako krasnoj i bogatoj prirodi, da im ova sama sobom namirivala sve potrebe životu, pa čemu njim onda iztraživati prirodu?! To samo početkom. Kasnije rodila Grčka Aristotela, ovaj ima učenika; ali što ih imao, nijedan neproslovi tako, kao Teophrast i punim ga pravom nazivamo otcem prirodopisu.

Eto Rimljana, osvajajućih i podjarmljivajućih narode; njim je glavnim zanimanjem rat i propis zakona osvojenim narodom. Pa upravo oni, koji su osvojili toliko naroda, oni, koji su diktirali zakone svim narodom; pa upravo oni: ni nezaviriše, reć bi, u bibliju prirode; oni nepojmiše zakona prirodi, koji su daleko nad zakoni ljudskimi.

Bijahu Rimljani doduše prijatelji prirodninam, ali samo u toliko, u koliko ona zasićivala nečovječje im strasti, požude i naslade. Imali su oni doduše najljepših riba iz cieloga, poznatoga svieta, ali samo zato, da ih hrane mesom robova svojih; imali su zverinjaka, sijaset najkrasnijih ptica, da im slade luculične gostbe. Imali su, kako rekoh, sve to, ali u tom spoznati prebogatu prirodu: kad? Nu ne tako o svih Rimljanih. Krivo bi bilo starijemu i mladjemu Pliniju, dobrima prirodoslovcima; krivo bi bilo i obzirnu gospodaru Virgilu Maronu, koji tako ratarstvu izpjeva, kako bi riedko koji danas. Virgil Maron je spoznao prirodu bogatom i prebogatom žitnicom, kojom se čovjeku okoristiti, ali ponajprije svladati si ju umom.

Padom ogromnoga rimskoga carstva, nastalo po Evropu burno doba. Ciele rulje pučanstva ostavljaju prebivališta si i traže novu postojbinu mačem. Gdje se kolje, ubija, pustoši, hara, tuj ni umjeće, ni znanosti; zato se i preselile ove

Digitized by Google

u Aziju. Iz Azije ih donieli Križari i Arapi. Tinjajući žeratak kršćanstva, buknuo plamenom i razširio se križ Evropom, spojio narode u jedno i postao čvrstim zidom, o koga se razbijale sve vanjske navale; sad se je mogla gojiti znanost barem u samostanih. Ljudsko udružno stanovanje umnažalo i svagdanje potrebe, a ljudi se obazri na prirodu, te smišljaj i smišljaj, kako iz nje crpiti što veću korist.

Akoprem se nastojalo o obćoj pučkoj naobrazbi već prvom polovicom srednjega vieka, za Karla Velikoga, to je ipak riedko naći trag prirodnim znanostim; jer jao si ga onomu, koji se drznu uglednosti nepovriedljivih i jedinih znanstvenika — državnih dostojanstvenika. Nu ipak usudio bi se tu i tamo pojedinac izmaći tomu gospodujućemu robstvu, te smišljati i obretati što nova nazorom pomenutih uglednika protivna i oporna; nu kakova im plaća? Groza me hvata, kad pomislim na množ žrtva za Henrika IV., spominjem dominikana Campanella, historika Pianona. Proti novim se nazorom ustajalo, ljude zastrašivalo, prietilo se ljudem, ubijalo ih; ali sve badava, bilo je prevladati istini, kako nas i sam učitelj vjeri i moralu (Isukrst) uči, rekav ju: „Ako neimam pravo, dokaži; ako je istina, zašto me biješ?! Nu, kako rekoh, badava sva ta sredstva: silom se ni istina, ni oživljujući se duh neuguši. Vidimo, Kollumbo odkrio Ameriku; Magellan zauzeo zemlje; tu opet proračunao Keppler tek nebeskim tjelesom; riečju, izum sliedio izumu i tako oživi zemljopis i zvjezdarstvo; prirodopis i prirodoslovje, u obće sve prirodne znanosti. Vidimo, da ju pravo reče Seneka: „Mnogo i mnogo će se toga poslie više stoljeća pronajti na polju znanosti, što nam je sada tajnom.“

Bacimo se u XVI. viek, kadno je Baco Verulamski (rodj. 1561. u Londonu, † 1626.) potisnuo načeli, da ima biti znanost zornom, živom i praktičnom. U Švicarskoj navadja Zwingli (rodj. 1484., † 1531.) u istom stoljeću u svojoj godine 1524. izdanoj knjižici: „Kako se imadu dječaci kršćanski uzgajati i obučavati“, da se imadu osobitim obzirom pratiti prirodne znanosti, jer su velike vriednosti po nabožni uzgoj mladeži; dočim se osobito pomoćju naravi dade dokazati premudrost božja.

Tako i Luther (rodj. 1483. u Njemačkoj), poziva kao pedagog god. 1524. sve gradonačelnike i zastupnike, da podižu čim više škola; tumači nadalje predmete, koji bi se u školah imali predavati, navadja medju ostalim: „Preporuča se učenje prirodnina; jer ovo nemože biti nabožnosti pogubno, već jedino koristonosno.“

Nu nije mi nabrajati tih svih muževa, koji se borahu za učenje prirodnih znanosti; jer tko će izbrojiti silu umnika, koji prigrliše prirodne znanosti u školi, ali nemogu zaboraviti slavnoga i neumrloga pedagoga Amosa Komenskoga. Filozofija mu proiztiče iz nevidljivoga svieta (empyrika), prelazi u vidljivi (rationalni), a njim se podiže do veličanstva božjega (theologije). Netaji on nikada omedjašenost čovječjemu duhu. On bijaše empyrista i rationalista i theolog, pa s toga upravo navadjam, kako je taj glasoviti muž mislio o realnoj obuci ne samo u pučkoj školi, već i u roditeljskoj kući.

Digitized by Google

Komensky veli: Iz kolievke širi se djetinji pogled sobom; iz ruku majčinih ostalimi prostorijami kuće, dvora, bašče, ulice, polja itd. Iz majčina krila gleda diete žarko sunce, bliedi mjesec i sjajne zviezde. Iz majčina krila čuje i uči se diete imenovati i poznavati svoja uda, porabu im, kao takodjer razne životinje, bilje, kamenje, svjetlost i tminu, toplotu i mrzlinu, različitost bojam, u obće: diete se služi vidom, sluhom, njuhom, kusom i tikom uz majčino tumačenje i naputak. Uz to pojmi zorove, naravske promjene, uredjenje ljudskoga života; čuje rieči, govore, pjesme, te si već samo u duhu stvara sviet.

(Sliedi.)

Dopisi.

Iz Otočca. (Kratko izviešće o gradjanskoj učioni u Otočcu koncem školske godine 1875 6.) Školska godina započela je svećanom službom božjom i zazivanjem duha svetoga dne 4. listopada 1875.

Ponajprije mi je napomenuti nekoje promjene u učiteljskom osoblju.

Gosp. Stjepan Gabrić, ravnatelj ovoga zavoda, bi radi poremećena zdravlja prinuždjen, još prije početka škol. godine bolestnim se javiti, uslied česa je 1. siečnjem 1876. i umirovljen. Za vrieme bolovanja g. Gabrića, te i kašnje do konca I. poljeća obavljao je ravnateljski posao g. Mate Kolak, gradj. učitelj. Osmu učiteljsku silu nadomješćao je za to vrieme g. Danilo Vukovojac, pučki učitelj a osposobljen za gradjanske učione.

Početkom II. poljeća bi podpisani definitivnim ravnateljem ovoga zavoda imenovan, a g. Vukovojac, kao ovdje prekobrojan, za ravnajućega učitelja na pučku učionu u Gračac poslan.

Osim jur navedenih sbiše se odmah početkom škol. godine takodjer još i ove promjene: Gosp. Mihailo Boroević bi premješćen u Glinu; njega zamieni g. Petar Stunić iz Gline. Gosp. Juraj Cipšić otidje u Ogulin, a odtud dodje ovamo već spomenuti gospodin Mato Kolak.

Gospodin Mile Jurković, gradj. učitelj, dobi dozvolu, da se može u svojoj skupini (prirodoslovnoj) na bečkom pedagogiju usavršivati a za zamjenitelja mu dodje za gradj. učione izpitani učitelj, g. Mato Janković, iz Topuskoga.

Napokon desi se blizu izmaka šk. godine i medju kateketi promjena. Katolički kateketa g. Josip Nagy dobi upraviteljstvo župe u doljnjih Pazarištih; njega zamieni ovdje kao kateketu g. Josip Broz.

Pri svih ovih promjenah tekla su predavanja ipak redovito, buduć su se nadošlice i odlazeći pravo rekuć na mjestu izmjenjivali.

Prvi razred polazilo je 72, II. razred 42, III. razred 36, IV. razred 58, V. razred 43, VI. razred 20, VII. razred 8, VIII. razr. 4 djece, ukupno dakle 283. — Po spolu bijaše 270 mužkaraca, a 13 ženskinja. (Ženske polaze samo gornje razrede, pošto imadu u mjestu 4-razrednu djev. učionu.)

Po vjeri bijaše rimokatolika 204, a grčko-istočnih 79. Prvi red s odlikom dobilo ih je 67, prvi red 118, drugi red 34, treći red 16, a neizpitanih ostalo 48. Ovogodišnji broj školske mladeži nadmašuje lanjski za 23, i to za 19 učenika i 4 učenice. Polazak je bio u obće povoljan. Prvi razred čini u ovom pogledu neku iznimku, buduć je više na novo uškolane djece odmah početkom šk. godine izostalo, te već u školu i nedošlo. Nu ove će se godine za izvjestno nastojati, da ta djeca školi neizbjegnu, te da ove godine I. razred polazila budu.

Digitized by Google

Zdravlje mladeži bilo je najpovoljnije. Radostno mi je ovdje iztaknuti, da se — Bogu hvala! — kroz cielu godinu nesluči baš nijedan žalostan dogodjaj (smrt ili koja druga nesreća) medju dosti mnogobrojnom škol. mladeži. Jedan član učit. osoblja bolovao je dvaput i to svaki put duže vremena.

Zamjenjujuć ga, čuo sam više puta želju za još jednim učiteljem.

Ova se je želja počela izticati kod svih gradjanskih škola u Krajini. Istina je, udobno bi to bilo, te bi se realizacijom iste odstranile mnoge neprilike pri zamjenjivanju kojeg učitelja. Nu trebamo pomisliti, da bi — kad bi se još i deveta sila gradjanskim učionam dala — naše obće pučke škole još više osirotili, te da bi tim obćoj pučkoj prosvjeti više nahudili, nego li gradj. učionam koristili. Mislim dakle, da bi tu želju trebalo odgoditi na povoljnije vrieme, na vrieme naime, gdje nestane ovako ogromna pomanjkanja izpitanih učitelja.

Službi božjoj prisustvovala je školska mladež po nedjeljah i zapovjednih praznicih ciele godine; a od 1. svibnja išla je katolička mladež osim toga svaki školski dan pod nadzorom učiteljâ k svetoj misi.

U drugom polječu predavano je ovako: Pavao Orešković, razrednik 7 razreda, predavaše u 7. i 8. razredu oba jezika (hrv. i njem.).

Matija Kolak, razrednik 8. razreda, predavaše računstvo i knjigovodstvo u 5., 6., 7. i 8. razredu; mjerstvo u 6. i 7., risanje u 7. i 8. razredu.

Petar Majer, razrednik 6. razreda, predavaše prirodopis u 5. i 6., prirodoslovje u 6., 7. i 8.; risanje u 6.; krasopis u 6., 7. i 8.; gospodarstvo u 7. i 8.; gombanje u 6., 7. i 8. razredu.

Ivan Duić, razrednik 5. razreda, predavaše jezike u 5. i 6., zemljopis u 5 razredu.

Matija Janković, razredni učitelj 4. razreda, predavaše izim vjerouke i pjevanja sve predmete u 4. razredu, zatim prirodopis u 7. i gombanje u 5. razr.

Mihailo Brakus, razredni učitelj 3. razreda. predavaše sve predmete 3. razreda izim vjerouke i pjevanja, te zemljopis i poviest u 7. razredu.

Petar Stunić, razredni učitelj 2. razreda, predavaše sve predmete 2. razreda izim vjerouke i pjevanja, onda mjerstvo, risanje i krasopis u 5. razredu.

Nikola Sabljak, razredni učitelj 1. razreda, predavaše sve predmete 1. razreda izim vjerouke i pjevanja, zatim zemljopis i poviest u 6. i 8. razredu.

Josip Nagy dotičnu Josip Broz vjerouku kroz sve razrede.

Danilo Vurdelja, gr.-ist. kateketa, isto tako.

Dragutin Morelly predavaše pjevanje i glasbu.

Amalija Lončarić podučavaše u ženskom ručnom djelu djevojčice viših razreda.

Učiteljski sbor držaše redovito svakoga mjeseca sjednicu, u kojoj se pretresalo i razpravljalo sve ono, što se smatralo, da u napredak i razvitak ovoga zavoda zasieca.

Izvanredne sjednice bile su 2.

Učila ima ovaj zavod za svaku struku sasma dovoljno. Isto tako providjeni su svi razredi i ine prostorije shodnim pokućtvom.

Broj učila povećava se znatno svake godine. I ove godine dobismo za fiziku i lučbu, prirodopis, zemljopis, za matematiku, mjerstvo i crtanje učila u vriednosti preko 330 for. i još ka tomu podpun mjerački stol, što nam ga vis. glavno zapovjedničtvo neposredno posla.

Za glasbu dobio je zavod k glasoviru još 5 gusala s gudali, i 5 gitara, čemu se osobito djevojčice vesele.

Pokušalište i gombalište odmjereno je u bivšem ravnateljevom vrtu, oboje dakle školi na veoma prikladnu mjestu. Za pokušalište dozvoljen i nabavljen je najnuždniji alat.

Digitized by Google

Školska sgrada nalazi se u sasma dobru stanju. Osim 8 shodno uredjenih školskih soba ima u njoj još jedna soba za katekiziranje grčko-iztočne mladeži, 1 soba za čuvanje glasovira i inih glasbenih strojeva, te za obučavanje u glasbi; jedna soba za sahranu učevnih zbirka, 1 sbornica i knjižnica, napokon 1 ravnateljeva pisarna.

Ako bi se još što željeti smjelo, to bi bila ponajprvo dvorana za risanje.

Vanjskim i nutrnjim uredjenjem škole zadovoljni su svi prijatelji škole i prosvjete. — Presmjerna i najusrdnija hvala na tolikoj brizi našemu visokomu c. kr. glavnomu zapovjedničtvu!

Što je lanjske godine na ovom mjestu željeno, to se već ove godine izpunilo.

Djevojčicam, polazećim gornje razrede ove učione, pružilo je vis. glavno zapovjedničtvo i tim blagodat, što je naredilo, da se obučavaju i u ručnom djelu.

Obučavanja se poprimila gospoja učiteljka Amalija Lončarić, a obučavano je dvaput tjednom, ukupno 3 sata. Učiteljku će vis. c. k. glavno zapovjedničtvo za njezin trud primjereno nagraditi.

Djevojčicam se zaista mili polaziti ovaj zavod, jedno što imaju priliku učiti racionalno pjevanje i glasbu, a drugo, što se u ručnom djelu usavršavaju. Krasno je to bilo vidjeti, gdje su nekoje izmedju djevojčica na dan konačnog izpita došle u odielu, što su si ga same u školi skrojile i sašile.

Dne 27. travnja o. g. posjetio je ovaj zavod pogl. g. Mijat Stojanović, okružni šk. nadzornik, a 4. srpnja opet velemožni gospodin A. Knežević, zem. škol. nadzornik. Prvi se je bavio ovdje 2, a drugi tri dana, pregledajuć zavod svestrano i izpitujuć mladež po svih razredih iz svih predmeta.

Konačni izpiti trajahu od 8. kolovoza po podne, pa do uključivo 11. — Školska godina zaključena je dne 12. službom božjom zahvalnicom, shodnimi govori po pogl. g. nadzorniku Stojanoviću i po podpisanom ravnatelju, deklamacijom, pjevanjem, i čitanjem klasifikacije.

Gospodin kateketa Broz podielio je ovom sgodom liep broj molitvenika medju odličnjake nižih razreda. Hvala mu!

Buduća školska godina odpočet će 2. listopada 1876.

Petar Orešković, ravnatelj.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Nj. Preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega učitelja na Selcih Nestora Lihla pravim učiteljem na obospolnoj pučkoj školi u Mrzlojvodici, te dosadanjega gradjanskoga učitelja, dodieljenoga maloj realci u Gospiću, Mijata Biffla pravim učiteljem više djev. škole u Varaždinu, — nadalje uslied preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listopada 1874. pravimi učitelji na obospolnih obć. pučkih školah: Fr. Bratušu u Badljevini, Petra Plohla u Dežanovcih, Martina Rukavinu u Blagorodovcu, Ferdu Čuklića u Ljubešćici, Gustava Felbingera u Voći, Josipa Hegjia u Cvjetlinu, Dragutina Hercega u Sračincu, Stjepana Janzona u Remetincu, Ladislava Kubovskoga r Knegincu, Ferdu Ladiku u Nadkrižovljanih, Dragutina Radoboja u Bednji, Augusta Šuflaja u Lepoglavi, Marka Šuveljaka u Sviboveu, Matiju Bolfa u Brodu na Kupi, Vida Cenčića u Mrkoplju, Jakoba Krasovića u Tršću, Franju Maruzzia u Kužlju, Andriju Mihokovića u Plešću, Franju Zahariju u Gerovu, Franju Denka u Prezidu, Mirka Bakližu u sv. Križu, Matu Cerhauera u Jezeru, Alberta Heithuna u Rozgi, Franju Juraka u Selih, Vatroslava Pavlića u Zaboku, Stjepana Pečeka u Konobi, Janka Podgajskoga u Kostelu, Jurja Prejaca u Desiniću, Filipa Šlogara u Malom Taboru, Franju Tepeša u Poljani, Ivana Vitkovića u Luki, Ivana Dornikovića u Loboru, Stjepana Hercezia u Mihovljanih, Maksa Jurčića u gornjoj Stubici, Vjekoslava Kanceljaka u Orehovici, Franju Korbara u Oroslavju, Franju Matijaka u dolnjoj Stubici, Dragutina Pintarića u Kraljevuvrhu, Tomu Pisačića u Maču, Ivana Sedlara u Zajezdi, Josipa Šanjeka u

Digitized by Google

Hrašćini, Pavla Wölfla u Bedenici, Franju Župančića u Konšćini, Gjuru Gašparca u Krasicah, Stjepana Mažuranića u Grižanih, Gjuru Maletića u Kostreni (sv. Luciji), Pavla Osbolta na Sušaku, Nikolu Peršu u Dragi, Gjuru Starčevića u Ratuljah, Petra Solertia u Grobniku, Matu Sorića u Kostreni (sv. Barbari), Gjuru Turinu u Bribiru, Nikolu Turata u Kukuljanovu, Klementa Kunčarića u Čavlih, Ignjata Arsenijevića u Binguli, Stjepana Beka u Jarmini, Gjuru Čižmarevića u Nuštru, Matu Epnera u Novak-Babskoj, Stanimira Gospočića u Gibarcu, Milka Lucarića u Ilači, Jovana Murgulovića u Gabošu, Filipa Nedića u Molovinu, Gjuru Popovića u Viziću, Josipa Račeka u Lovosu, Petra Simića u Svilošu, Abrama Stojanovića u Banoštoru, Antuna Topalovića u Antinu, Ivana Vlašića u Neštinu, Josipa Albera u Punitovcih, Martina Brdarića u Šaptinovcih, Josipa Bujanovića u Drenju, Dragutina Galovca u Vuki, Skendera Jakića u Viškovcih, Josipa Kindleina u Feričancih, Franju Kotzbeka u Vrbici, Luku Pavoševića u Vukojevcih, Janka Pikiju u Selcih, Ivana Svobodu u Budrovcih, Ivana Šneidera u Satnici, Roka Tunukovića u Mrzoviću, Ferdu Ulsesa u Podgoraču, Josipa Dimića u Trnavi, Gavru Vojvodića u Semelcih, Luku Vrbanića u Orahovici, Josipa Vukelića u Tomašincih, Ivana Zomborya u dolnjoj Motičini, Tomu Auspergera u Rasinji, Matu Bemšića u Ždalih, Mirka Dianića u Hlebinah, Antuna Fržića u Kuzmincu, Ivana Jagrovića u malom Bukovcu, Konrada Klingspoegla u Hrženici, Vjekoslava Mitretića u Ivancu kod Koprivnice, Mirka Radoboja u Torčecu, Ivana Šipraka u Imbrioveu, Marka Štimalija u Gjelekovcu i Miju Židovca u sv. Petru kod Bukovca, — zatim pravimi učitelji na obćih dječačkih školah: Antuna Irgolića, Dragutina Jurišu i Josipa Posavca na kaptolskoj, Ferdu Vuksanovića, Franju Šulera, Vjenceslava Mařika, Jurja Kutena i Ljudevita Tomšića na dolnjo-gradskoj te Skendera Kapetanića na duhovljanskoj, — napokon Stjepana Niemčića pravim vjeroučiteljem na dolnjogradskoj školi sve u Zagrebu; nadalje Franju Bratića u varaždinskih Toplicah, Vinka Bratića u Vidovcu, Gjuru Cvjetka u Petrijancu, Stjepana Gužvinca u Radovanu, Vjekoslava Horvata u Križovljanih, Franju Mišinskoga u Klenovniku, Dragutina Šura u Vinici, Savina Božića u Fužini, Jakova Majnarića u Delnicah, Stjepana Tomića u Liču, Dragutina Gudla, Nikolu Kopsu, Stjepana Miljana i Matiju Preloga u Krapini, Josipa Maletića u Hreljinu, Agrikolu Sokolića u Novom, Franju Sinka u Crkvenici, Velimira Akurtia u Novom, Josipa Barbarića u Iloku, Josipa Brandekera u novom Vukovaru, Franju Hržića, Josipa Kopića, Iliju Mitrovića i Mijata Vujnovića u starom Vukovaru, Mijata Jakovinu u Sotinu, Antuna Koharića u Tovarniku, Milana Lončarića u Iloku, Josipa Mrazeka u Šarengradu, Matu Aspergera, Ivana Jergovića, Antuna Lebanovića i Srećka Vuljaka u Djakovu, Nikolu Kindleina u Našicah, Marka Grivića u Novomgradu, Ferdu Hechtla u Peterancu, Josipa Hercega u Ludbregu, Josipa Macku u velikom Bukovcu, Stjepana Stefanovu u Virju, Franju Cvjetka u Pregradi, Juraja Cerovskoga u Klanjcu, Davorina Božića u Zlataru, Josipa Kirina na Bistrici i Ivana Jeranda u krapinskih Toplicah; zatim pravimi učiteljicami na djevojačkih obćih pučkih školah: Vlastu Bešvirovu u Maruševcu, Mariju Gužvinčevu u Radovanu, Dragoilu Inkretovu u Križovljanih, Antoniju Kriegovu na Vinici, Lauru Mikšićevu u Varaždinskih Toplicah, Anku Bosnarovu u Krapini, Krunoslavu Brajdićevu u krapinskih Toplicah, Ružicu Cvjetkovu u Pregradi, Antoniju Pečakovu u Krapini, Tereziju Šnidaršićku u Klanjcu, Dragoilu Maršićevu u Kraljevici, Anku Sokolićku u Novom, Krstoslavu Jehovu u novom Vukovaru, Jelisavu Pilarovu u Tovarniku, Kandidu Sabo u Iloku, Josipu Bürger u Našicah, Antoniju Brekovićevu u Peterancu, Vlastu Lopašićevu u Ludbregu, Magdalenu Pejnovićevu u Virju, Jelisavu Šrabčevu u Novomgradu i Mariju Fabkovićku u Zagrebu, zatim pravimi podučitelji: Ivana Budora u Desiniću, Ivana Lepušića u Virju i Franju Šestaka u Ludbregu; — nadalje privremenimi učitelji: Dinka Udinu na Trsatu, Pavla Ankenbauera u Berku, Gjuru Gunderlaha u Erdeviku, Imbru Kopu u Korodju, Antuna Mezödya u Čakovcih, Luku Hešteru u Svinjarevcih, Josipa Hattu u Bokšiću, Franju Paulina u Crncu, Josipa Horvata, Miloša Krpana, Stjepana Matosovića i Josipa Plantića u Varaždinu, Lavoslava Kovačića i Vjekoslava Petaka u sv. Gjurgju; — zatim privremenimi učiteljicami na obospolnih obćih puč. školah: Vladku Karakaševu u Brestovcu i Ljubicu Podolšakovu u Končanici; — na djevoj. školah: Luizu Mahnigovu na Trsatu, Mariju Vujnovićku i Jelenu Edingerovu u starom Vukovaru, — nadalje uvjetno učitelji: Tomu Klepača u Maruševcu, Vjekoslava Tepeša u sv. Iliji (Obreš), Ivana Potočnjaka u Brod-Moravicah, Vatroslava Cerovskoga u Vinogori, Josipa Fabiančića u Kraljevcu, Pavla Floriana u Radoboju, Ladislava Jaklića u Humu, Gjuru Lutza u Ceriću, Juraja Stankovića u Nabrdju, Marka Švaganovića u Lapovcu, Milu Grbića u Bolfanu, Aksentu Grubača u Plavšincu, Titu Horvata u Šemovcu, Andriju Mraza u Sigetcu, Šimu Paunovića u dugoj Rieki, Lovru Senjana u Molvah, Gjuru Sentmartonya u Golah i Josipa Žmaru u Miholjancu; — napokon na višoj djevojačkoj školi u Zagrebu: Josipa Gala pravim učiteljem slovničko-historičke skupine, Ivana Šaha i Miju Vrbanca učitelji, prvoga naravoslovne, a drugoga matematičko-tehničke skupine, Josipa Novakovića pravim učiteljem vjere, Mariju Jambrišakovu pravom učiteljicom slovničko-historičke skupine, Mariju Strohmayerovu i Idu Šulcovku pravimi učiteljicami ženskoga ručnoga djela; — zatim Mariju Hof-

Digitized by Google

bauerovu, Anku Kovačićku i Mariju Langovku pravimi učiteljicami nižih razreda.

— Izpiti za učiteljsku službu na gradjanskih školah obavljeni su pred izpitnim povjerenstvom 2. o. m. i sliedećih dana. Za pismene izpite zadana bi sliedeća pitanja:

Za kandidate slovničko-historijske skupine. 1. Iz hrvatskoga jezika: a) Može li se Hrvat ponositi svojim imenom?; b) Kako se dieli hrvatski glagol po trajanju. 2. Iz njemačkoga jezika: a) Wie ist die Entstehung des Nebensatzes zu denken? Man stelle ein übersichtliches Schema der Nebensatz-Arten auf und füge einer jeden Art ein Beispiel hinzu; b) In welchen Dichtungsarten arbeitete Göthe. Man gruppiere seine Werke nach diesem Gesichtspunkte. 3. Iz zemljopisa: a) Kratak nacrt oro-hydro i topografije balkanskoga poluotoka; b) Fizička kultura, obrt i trgovina trojedne kraljevine. 4. Iz povieste: a) Solon i Likurg na koliko se njihovi zakoni slažu a na koliko razilaze; b) Ljudevit XIV., njegovo doba.

Za kandidate naravoslovne skupine. 1. Iz fizike: a) Koja su svojstva sferičkih zrcala i optičkih leća i koja se srodnost pokazuje u pojavih izmedju obadvijuh? 2. Iz lučbe: Ugljik i njegove slučenine, osobito s vodikom i dušikom. 3. Iz prirodopisa: a) Od kojih se ruda dobiva željezo i kako?; b) Kako se hrani bilje i koje ima u tu svrhu organe?; c) Sistematična razdjelba riba. 4. Iz gospodarstva: a) Što je gnoj, kakove vrsti gnojiva upotrebljuju gospodari za poboljšanje svojih zemljišta; od kojih glavnih činbenika zavisi množina valjanost gnoja, te kako treba urediti dobro gnojište; b) Koju važnost imade stoka u gospodarstvu, kojih načela mora se držati gospodar kod izbora živine za prigoj u obće, a kojih napose kod odgojivanja rogate marve. 5. Iz matematike kao predmeta za dopunu imadoše riešiti zadatke matem.-tehničke skupine.

Za kandidate matematičko-tehničke skupine: 1. Iz matematike: a) $(a^{1}/_{6}-3b^{5}/_{6})(5a^{1}/_{6}+6b^{1}/_{6})=$; b) vanjska površina neke šuplje kruglje iznosi 289·3824□em., debljina 3 cm.; kolik je polumjer masivne kruglje istog sadržaja?; c) Na polju se ima tražiti odaljenost dvijuh točaka A. i B.; kolika će ta biti, ako nam je poznata daljina $BC = 52$ m.; $\sphericalangle B = 57^{0}\ 18'$, $\sphericalangle C = 63^{0}\ 15'$? 2. Iz prostoručnog risanja: Ima se opisati važnost narodne naše (jugoslavenske) industrije, njezin umjetni značaj; treba li, ju gojiti, širiti te u izvornoj čistoći čuvati? Čija je to najviša zadaća? 3. Iz geom. risanja: a) Ima se narisati četverac, kojemu je stranica 0·015 m., a iz njega ima se tražiti četverac veličinom dvostruko tolik; b) Neka se uzme jednostavni nacrt piramide, te se neka pomoćju razmjernoga kuta za šesti dio poveća 4. Iz graditeljstva: Sto su stropovi; koliko ih ima vrsti; koje im je lice po prorezu i nacrt s dotičnimi mjerami? 5. Iz fizike i lučbe kao predmetâ za dopunu imadoše riešiti pitanja naravoslovne skupine.

Za pripravnike iz svih trijuh skupina: a) Koja je korist i praktična vriednost psihologije u obće; u koliko i zašto treba, da ju zna uzgojitelj, dotično učitelj? b) Koji si je od Slavena stekao najviše zasluga i najljepši glas u pedagogiji? Opišite mu život; navedite djela i najglavnija načela.

— Visoka je vlada podniela saboru osnovu proračuna za god. 1877., iz koje se vidi, da je za pučke škole predloženo 30.015 for., za 1.506 for. više nego lani.

Razne viesti.

— Učiteljsko družtvo u Gföhlu imalo je skupštinu, u kojoj je čitao učitelj Kristian Šteiner razpravu „o zornoj obuci". Prisutni slušahu ga pazljivo, pa mu se poslie predavanja srdačno zahvališe. Kod nas je nekim zorna obuka neznatnom, čini im se malenkost, pa ipak evo vidimo, da u Austriji i u Njemačkoj strukovnjaci o njoj drže predavanja. Učiteljstvo rado dolazi na takova predavanja i pozorno sluša, premda imadu već množtvo knjiga o zornoj obuci. Ovo na razmišljanje onim, koji drže, da su takova predavanja suvišna.

Književnost.

— Hrvatska pjesmarica, nova sbirka rado pjevanih hrvatskih pjesama, upravo je izašla tiskom i nakladom primorske tiskare. Sabrano je u njoj 100 pjesama. Ciena 15 n.; dobiva se u svih hrvatskih knjižarah i kod primorske tiskare s poštarinom po 17 novč. Ovu je pjesmaricu sabiratelj posvetio akademijskim družtvom „Velebitu" u Beču, „Hrvatskomu domu" u Zagrebu i „Hrvatskoj" u Gradcu na spomen krunitbe Dmitra Zvonimira, kralja svih Hrvata, u gradu Spljetu na dan 9. listopada 1076. I mi preporučamo priručnu ovu knjižicu štovanomu čitateljstvu.

— „Milozvuk", sbirka popievaka za mladež obojega spola. Uglasbio Ivan pl. Zajc. Sadržaje 42 pjesme; ciena 35 novč. Upozorujemo naše čitateljstvo na krasno ovo djelce namienjeno upravo našim pučkim školam. Do sele moradosmo ponajviše mučiti si djecu svakojakmi tudjimi napjevi, kojim prikrajasmo hrvatske pjesme, a sada nas čuveni glasbenik usrećio hrvatskimi napjevi, koji će sjegurno, kao što su potekli iz čistoga hrvatskoga srdca, i goditi nježnim srdašcom hrvatske mladeži.

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. sbor", uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

☛ Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka" komad X.

Digitized by Google

Br. 30. U Zagrebu, 20. listopada 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Cieni god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Koje okolnosti djeluju povoljno, a koje nepovoljno na naobrazbu puka, i koliko se dojima pučke naobrazbe pučka škola i njezin predstojnik t. j. učitelj.

Razpravlja **Josip Šestak.**

(Ovo pitanje jedno je izmedju trijuh pitanja zadanih po nadzorniku g. Stj. Grotiću učiteljstvu županije virovitičke.)

„Pedagogija je carica svim državam, do nje stoji, da ljudi budu angjeli ili sotone: da glava ili trbuh sude, ili da jim se sudi.“ Michelet.

Nikad se ljudi nezanimahu toli uzvišenimi idejami: sloboda, napredak — u obće školstvom, napose pako pučkom naobrazbom, koliko danas. Sa svijuh strana čuje se samo jedna težnja, jedna želja za sveobćim napredkom i intelektualnom naobrazbom. Ova želja razigrava i oživljava sve treznije i budnije slojeve čovječjega roda. Njezin glas odjekuje tako u grudih iznemogla starca, kao što i u srdcu nadobudna i oduševljena za naobrazbom mladića. Istinabog, na mnogih je mjestih taj glas jošte mukao i potajan, al neima dvojbe, da će na skoro divnom svojom snagom prekinuti i posljednju sponu, kojom su ga, rek bi, despotički sputali, ter zoru sretnije budućnosti naviestiti svim narodom, svim stališem i svemu svietu. Da se pako neodtisnem u preobširno polje razvijanja i razglabanja, te da što prije zasiećem u kolotečinu više označenoga pitanja, valja mi gojitbom i to sliedećimi redci izaći na vidik: Čovjek, narod, puk, kako hoćemo uzeti, obdaren tjelesnimi, prirodnimi i duševnimi svojstvi, te stupa na pozorište ovoga života, kao neko posebno, od drugih stvorova različno biće. Sve je u njem, kao u zametku, što se tek razviti, razcvjetati, za plod usposobiti i dozrieti mora. S čovjekom radjaju se dakako sve tjelesne sile i moći duševne, koje su mu potrebite, da postigne svoju svrhu; nu sve je to nekako sakriveno kao u sjemenu i klici; ote sile i moći driemaju i počivaju u nas dotle, dok jih neka

Digitized by Google

vanjska djelujuća moć i shodan postupak nepotakne, da se probude i djelovati počmu. Bez tudje pripomoći neda se to postići. Bez dvorbe i uzgoja od poroda tielo bi okršljavilo i čovjek bi bio družtvu ljudskomu samo na teret. Isto tako bi i umne moći u driemežu ubitačnom ginule, da se koje umno biće nepostara, kako bi sposobnosti duševne postupno razvijalo, te shodnom poukom do znanja po tom i naobrazbe privadjalo, što no je potrebito svakomu čovjeku, dakle i cielomu narodu, — ako kani medju svojimi, svoj zadatak na obće i individualno blagostanje povoljno riešiti.

Iz svega dosele rečenoga sliedi: da prvim i najprečim uslovom i okolnosti po naobrazbu pučku budi „prosvjeta osnovana na valjanu uzgoju.“ Da pako prosvjeta blagonosno prodre i spoji puk svojim prosvietljenim žarom znanja i umića, valja na prvu i jedinu mjestu da ju podupiru: škola, crkva i država. Posljednje ove nepobitni su stožeri, oko kojih se viju i okreću: prosvjeta, sloboda i naobrazba, koje u zakretaju svom zajimlju svu narodnju masu, te ju postupno dižu u krilo sveobćega blagostanja i dalnjeg razvoja — napredka. — Škola, crkva i država karični su lanac, koj valja da tiesno steže pâs cjelokupna naroda, jer čim ga tjesnije i jače stezao bude, tim će svaka karika toga lanca — što ovdje u prenešenom smislu rečeno budi — što većma podavati moći tjelesnu kao i duševnu hranu opasanu članu naroda. Kad je indi prosvjeta prvom, jedinom uslovnom polugom pučke naobrazbe, jedinom je po tom kćeri škole.

Škola.

Škola kao majka prosvjete, studenac je neizcrpiv bistra i okrepljiva napitka, koj napaja mladi narod, kriepi k njemu pristupivša trudna, iznemogla duhom i tielom putnika — podaje mu umu, duši, srdcu i tielu hranu, kojom, oživljen na novi život, okretno i slobodno koraca. Škola je, koja dovodi najveća dostojanstvenika, kralja i cara na najuzvišeniji priestol, stavlja mu sjajnu krunu na glavu; vodi svećenika k žrtveniku; posieda ostale dostojanstvenike naroda na dične stolice. S toga učitelju blagi, ti, koj si zastupnikom škole, ti, kroz čija usta znanje i umjeće pretače se u tlo naroda, — ti si, velju, istosmjerno sa drugim učiteljem, naime svećenikom i svjestnim činovnikom najboljom okolnosti pučke naobrazbe, koja divno-plodonosnim načinom na nju djeluje. Druga je okolnost, al ravna prvoj: ljubav i povjerenje naroda školi, učitelju kao zastupniku iste i obratno. Svim je i nepedagogom poznato, da je ljubav prvi ćut, koj se već i u nejaku čedu radja naprama onim, koji ga bolje paze, ljubeznije s njim postupaju; pak, kad je već ljubav toli čarobna moć, koja tajinstvenom silom srodno privlači sebi, to budi nam najuzvišenijom zadaćom, uzpaliti ju u narodu napram školi, učitelju i obratno. Da pako narod školu priljubi, sebi ju prigrli kao vjernu si drugu, da mu po tom ista, rek bi, i nehotice, neosetljivo pružati bude duševne hrane, rado će je primati od ljubimćeta svoga; jer znamo: tko što ljubi, za njim teži, nerazdruživim se učini. To valja na prvu mjestu učitelju, da započme putem posrednim; posrednika pako u dobro uredjenoj i marnoj obćini imade puna škola (učenika). Narod, šaljuć svoje gojence obuci, učitelju, pomno

Digitized by Google

motri svako djelovanje, svaki koračaj, mig učitelja naprama svomu milenku, pa s toga prevažna je stvar odgojitelja, da si steče ne samo prvi dan, čim diete začme polaziti školu (od čega doduše mnogo odvisi), ljubav i povjerenje pitomaca, već skroz i vazda neka je spojen nježnom ljubaznosti, neizrecivom strpljivosti, blagom poukom i uviek veselom ćudi spram djece. Poznata je bo stara: ljubav radja ljubav, pa kad si stekao ljubav posrednika djece, stekla je i škola; gdje je ljubav, tamo i povjerenje. Školska mladež, kao posrednik izmedju škole, učitelja i naroda, privest će isti školi, a tad sretne li škole — učitelja, koj će svojim znanjem, svojim načinom, ugledom, koji valja da si najprije u naroda pribavi, blagonosno i povoljno uplivati na naobrazbu istoga.

U rečenih redcih nisam ni najmanje mislio krive popularnosti učitelja spram puku, koju mnogi naše braće krivo shvaćaju, 'kadno naime ljubav i povjerenje traže u intimnosti bratimstva s prostim narodom, čega se svaki ugledan, nekmo li učitelj, kao odgojitelj čuvati imade. Nadalje vrlom bi polugom po naobrazbu puka, osobito mladjega, bili praznički, nedjeljom i svetcem sastanci u školskih prostorijah. Po mojem mnenju, ako si je učitelj pribavio dovoljno ugleda, ljubavi i povjerenja u svojoj okolici, te sa svojim starješinstvom grada, trgovišta, sela i dotične občine u skladu živi, što valja da je i glavnim načelom svakoga učitelja, sazvat će u šk. praznicih mjestni i okolični puk, pa držati makar izprva sa dvojicom, trojicom polag sveučilištne poslovice: Tres faciunt collegium javna predavanja, koja bi imala sadržavati po gradovih nauk skupine prirodoslovne, kao što su: zračni pojavi, tlakomjer, toplomjer, toplina, magnetizam, elektricitet, izvore istih i djelovanje u prirodi, u koliko se dojimaju svrhe i ljudske koristi itd. Po selih imalo bi se iz te struke uzeti: pojavi u zraku; što je zrak, vjetar, rosa, mraz, magla, oblaci, dažd ili kiša, snieg, grad ili tuča, grmljavina i bljesak, nebeska dúga, te promjena vremena uz toplo- i tlakomjer. Učitelj kao brižan motrilac pučkih mana i nedostataka i sám će znati i uvidjeti, što mu valja činiti i kojim putem udariti, da predusretne narodnjemu fanatizmu sa gledišta prirodoslovnoga. — Našim je narodom zavladalo veliko praznovjerje, koje je po pučku naobrazbu od znatne upornosti i smetnje. Pa ako crkva naša svako sujevjerje strogo osudjuje, opet se ono nekako za dušu naroda liepi, i narod ga mal ne isto tako toplo, kao i samu vjeru prigrljuje. — Bajke u praznovjerstvo svakog su naroda poezija i krivo umišljanje prave istine. Neslažem se nimalo s onimi, koji mudruju: izgoni narodu iz srdca svako sujevjerje, oduzeo si mu i svu vjeru u poeziju; zašto, zato: prije svega valja narod upoznati prirodnimi, fizičnimi i lučbenimi pojavi, s uzrokom i postankom, pa si satro svaki trag pukim sanjarijam i vračanju, a narod će isto tako gojiti poeziju kao što, kad je i u obmami živio, s razlikom ipak, što će mu uzrok i postanak biti jasan. — Da nečislam silna narodnja praznovjerja, kojih toliko imade, koliko časaka u godini, velju samo: neće li u praznicih predavanja i sastanci svemu tomu doskočiti? Ili zar občinari većma zadovoljuju čovječjemu odredjenju u blagdanih poslie podneva, kad se sastaju po krčmah i sablažnjivih mjestih? — Naša bi si vlada s moralnoga i intelektualnoga gledišta stekla lovor vienac, kad bi dotičnim

Digitized by Google

predstojnikom občina, školskim odborom i svećenstvu naložila, da što više pobudjuju narod na polazak javnih predavanja, a svaki bi se učitelj radostnim srdcem odazvao vladinu pozivu i naroda želji. U tom slučaju nebi s gorega bilo, da iz prva predstojnici občina, članovi občinskih školskih odbora i po kad dotični duhovnik prisustvuje takovim predavanjem. — Svaki je početak tegotan, al jednom valja odpočeti. Iskrena rieč i valjana pouka u oči puka vatrena je iskra, koja će upaliti srdca voljnih slušalaca, otvoriti jim driemajući um i upreći ih na novu djelatnost.

Samo se po sebi razumieva, da će se svaki pojedini učitelj za takovo javno pučko predavanje svojski pripraviti znati, da narod uvidi svojstva i sposobnosti svoga učitelja, pa će učitelj u istinu u svom narodu steći štovanje i priznanje. Izbjeći će predsudam: učitelja plaćamo badava, djelokrug mu nepoznajemo pa je i pukom istinom, jer inače vrlo riedko dolazi prosti občinar u školu, da se o djelovanju učiteljevu kao i napredku svoje gojenčadi osvjedoči. Uvodimo indi za puk javna praktična predavanja, pa ćemo vidjeti, kolikoj smo osudi izbjegli, a do mala očutit ćemo blagoslov naroda za svoje naporno djelovanje. Na posljed neda se ni izreći, u kakovoj i kolikoj mjeri i raznih pravcih takovimi predavanji puku koristimo i dovodimo ga do stepena naobrazbe.

Malo prije rekoh, što i u koliko bi s prirodoslovne znanosti puk upućivali; sad pako velim još obrtnu, gospodarsku struku, u koliko ta pojedinim okolicam dobitnije odgovara; kao n. pr. Slavonija voćarstvu, pčelarstvu; brežuljci, kojimi obiluje okolica virovitička a naročito pako slatinska, vinogradarstvu, a i drevni Sriem, koj je još za rimskih vremena slovio kao kolievkom vinarstva, te punio u velikoj mjeri ukusnom i mirisnom kapljicom rimske lagvove. Hrvatska skroz odgovara položajem i podnebljem ratarstvu, pčelarstvu, stočarstvu; kršno Zagorje i ostale brdine vinogradarstvu; posestrima Dalmacija stranom vinogojstvu, a svuda radi blaga podneblja svilarstvu. — Naš prosti narod većinom slab je računar, neuk knjizi i pismu, te s toga sapet u negvah raznih nametnika, koji ga sišu poput pijavica, i oduzimaju mu snagu materijalnu na svoju korist. Nebi li i tudier javna pučka predavanja shodnimi i udešenimi naputci pomogla?! — Zato opetujem sad i još po tisuć puti: Što je za mladež škola, to su za odrasle shodno udešena javna predavanja; pa samo jedino ta bi naprećac djelovala što po intelektualnu pučku naobrazbu, što po materijalno stanje našega naroda. — Dobro nadalje promiču pučku naobrazbu primjereni dohvatu naroda časopisi, kao što ih nekoliko već i danas imademo, n. pr. „Gospodarski list“, „Pučki prijatelj“, „Naša sloga“ itd., al oti časopisi, bolje tjednici, nebi se smjeli svojim sadržajem, slogom odaljivati od cieli, koju žele zastupati i kojoj su namienjeni. Valja nam još uviek pred očima imati, da smo mladi u knjizi, pa nam uztrajati treba u započetoj radnji, a ne orijaškim kročiti korakom u pučkih spisih. Financijalne su okolnosti danas takove, da i sami pregalci književtva tegotno smažu i podupiru literaturu; naš će pako narod tim manje pregnuti za knjigom ili tjednikom, ako taj neodgovara zamršenošću ili nerazumljivim slogom dohvatu pučkomu. Nu do javnih je narodnjih predavanja, da se i tomu doskoči. Na tih

Digitized by Google

predavanjih imale bi se za puk raznoga smjera pisane knjige, časopisi, poučni tjednici svestrano pretresivati i tumačiti, a čim jim puk na taj način jezgru i sadržaj razumio bude, koristit će se njihovom poukom i naukom, pa će i rado s vremenom polagati žrtvu na domaći literarni žrtvenik. Ovdje mi je pripomenuti još jedno: obćine imale bi se pozvati vladom, koje da svrsi shodne tjednike, knjige ili ine poučne časopise za puk nabavljaju svojim troškom (razumievam dva, tri, pa makar i jedan samo otisak); posve siromašnim obćinam imala bi se u doskočivom iznosu iz zemaljskih sredstva pomoć pružati. Časopisi, tjednici ili druge knjige namienjene puku, imale bi se mjestnoj školskoj knjižnici priklopiti, t. j. gdje bi se predavanja držala. Dotični učitelj imao bi sastaviti točan imovnik o rečenih. Pozajmljivanje označenih časopisa ili možda knjiga pojedinim obćinarom imalo bi se dozvoliti uz povratak. — Više gore rekoh, da su jedine po pučku naobrazbu okolnosti: škola, crkva i država. U koliko shvatih ovo pitanje i u koliko se škola dojima pučke naobrazbe, po mogućnosti obrazložio sam u svojoj evo razpravi. Sada mi pako preostaje, da progovorim koju u kratko o crkvi i državi. (Konac.)

Podžupanijske učiteljske skupštine.

III. Skupština županije križevačke.

(Dalje.)

(Nastavak izvještaja Kv. Vidačića.)

Ovako riše Komensky temeljnu osnovu prvoj zornoj obuci i vježbam u mišlenju i govoru, te pokazuje, kako se na njih temelje sve dalnje obuke, dakle i realne, već u roditeljskoj kući.

Po Komenskom napomenuo bih Engleza Johna Lockea (rodj. 1632., † 1704.), koji je utemeljiteljem empyričkoj psihologiji, koju su kasnije Herbart i Beneke razširili i usavršili u Njemačkoj.

U XVII. se stoljeću vrlo malo praktična učinilo za usavršenje školstva. Skoro sasma bijaše izčeznulo oduševljenje za kakovom višom svrhom, a k tomu još dodje i 30-godišnji rat. Nu uz sve grozote toga rata spominjem važni momenat XVII. stoljeća, a taj je odredba Ernesta pobožnoga, vojvode gotskoga, kojom odredjuje: da je sva mladež mužka i ženska po selih i gradovih dužna polaziti obuku i prije i poslie podne. Što se učevne osnove tiče, naredi ovaj: da se uz vjeronauk, čitanje, pisanje i računstvo, mora takodjer učiti nauka o bilinstvu, živinstvu, čovječanstvu, prirodnih pojavih, dušoslovju, domoslovju, kućanstvu, mjerstvu itd., da se tako mladež ojača proti sujevjerstvu.

Početkom XVIII. stoljeća domože se liepa glasa August Herman Franke (rodj. 1663., † 1727.), širec pučku naobraženost. Isti je uredio uz početne škole i gradjansku za mladež obojega spola; pa u jednoj i drugoj bijaše obuka humanističkom, realističkom i tekničkom; dakako primjerena razredom.

Obukom realnih predmeta naučili su se ljudi, da se realija više njegovati imadu, no se to dosad učinilo u gimnazijah. Pa eto temelja realkam! Prvu ta-

Digitized by Google

kovu matematično-mekanično-ekonomičnu realnu školu nalazim za Krištofa Semlera u Halli 1739., a drugu u Berlinu 1747., ustrojenu po Julijanu Heckeru.

XVIII. stoljeće bilježi još osobito tri čovjekoljuba (filantropiste) pedagoga, koji su imali u svojih zavodih obuku u svih granah filologije i realija osnovanu na praktičnoj vriednosti; dakle bi se moglo reći poput realnih gimnazija. Ta su tri čovjekoljuba: Johann, Bernhard Basedow (rodj. 1723., † 1790.), Kristijan, Gotthilf Salzmann (rodj. 1744., † 1811.) i Joahim, Henrik Campe (rodj. 1746., † 1818.).

Mogao bi još navesti i Rousseau-a, Pestalozzija, Diesterwega i mnoge druge, nu to bi me predaleko odvelo.

Ovako se je razvijala realna obuka, poznavanje prirodnina u svako doba, osobito u XIX. vieku, — vieku, komu je geslom: „Napried“; u kom se podignula znanost divnim, dà, orijaškim korakom, reć bi do najvišega stepena, a to sve na temelju realnih znanosti. Il' nam to sve neposvjedočava moć pare, munje i tisuće inih izuma?!

Kako je bilo kod nas sa školom, da i nenapominjem! Gdje su i bile uvedene, nije li se tu učilo jedino čitanje, pisanje i računstvo skoro sasma mekanički?

Nije li to bilo krivo shvaćanje, nije li to bio nemetodički postupak razvoja čovječje naobrazbe? Tko da toga neoćuti? O prirodi nebijaše ni govora, pa i bude li tu i tamo, to se nabrajahu pusta imena, učahu mrtve rieči, a ni traga zrienju i promatranju žive prirode! Pa je li čudo, kad je omrznula ta nauka lih abstraktnim nabrajanjem, a ljubav se nepobudila? Danas ga dodjoše do samosviesti, te se zahtieva strogo, da se uči prirodoznanstvena obuka već u pučkoj školi po načelih umne i valjano priznane metodike.

Nu niti je, niti može biti zadaćom pučkoj školi, da njeguje prirodoznanstvo kao kakovu posebnu znanost. To je i visoka kr. zem. vlada jasno iztakla u popratnici naredbi od 24. kolovoza 1875., br. 2949, navodeć: „Realna obuka nebudi sustavno predavanim predmetom; ne svrhom, no sredstvom. Pa i p. n. g. Šugh naveo je jučer u svom predavanju, da se nemože ni gospodarstvo sistematično predavati, akoprem je i gospodarstvo grana realne obuke. Nije zadaćom pučkoj školi s pedagogijskoga gledišta samo nabrajati koristna znanja, njoj je glavnom: obrazovati, razvijati i usavršivati duševne sile, čuvstvo i volju. A tomu je najboljim i najshodnijim sredstvom prirodoznanstvo u rukuh dobra učitelja; s toga i je ono glavnim faktorom formalnomu uzgoju.

Pučka škola neka uzgaja i obučava mladež tako, da će se umjeti valjano služiti razumom i jezikom; neka usavršuje gojenčad vremenitomu i vječnomu životu. Na učitelju je, da se to postigne; jer se svaka njegova premnogo dojmi blagostanja občine. Naša je, braćo, promicati interese občinske; naša je, unapredjivati socijalno stanje u občini.

Učitelj, koji nepoznaje što bolje obitalište si; koj nepoznaje skroz i skroz občinara si: taj nije motrio uzroka, s kojih se pojavilo u občini ovo dobro ili ono zlo; taj nije mozgao o praktično socijalnih načelih naše dobe, te takav si sam osudjuje svoj jednostrani školski rad.

Digitized by Google

Učitelj, komu je na srdcu blagostanje občine, neka je kadar svakoga u potrebi izviestiti o položaju mjesta i kakvoći tla, o podneblju, o cvjetani i živinstvu svoga kraja, o proizvodih prirodnih, o obdjelavanju, o poslovanju stanovnika, o stanovih im, nošnji, hrani, ćudorednosti i običajih, te o zdravstvu, o crkvenih te političkih odnošajih občine, o bogatstvu i siromaštvu te uzrocih im, zatim o ostalih družtvenih odnošajih, o zakonu občinskom, sjegurnosti, poviesti svoga sela itd.

Ovim putem da udarimo praktičnim nam radom! Samo onaj učitelj, koji je svemu tomu dorasao, zauzimlje u svojoj občini ono socijalno mjesto, koje mu pripada samo sobom, bez njegove težnje ili zahtjeva drugih.

Takvim je danas biti učitelju.

Svemu tomu pako jest glavnim uvjetom poznati prirodoznanstvo; jer tko nepoznaje prirode, taj se lje nikada neupozna s ljudskim bićem i odnošaji mu.

Naša je, sva ova saobćivati povjerenoj nam mladeži, da uzbudu vrlimi i čestitimi gradjani. Zadaća ljudska je dvojaka: vremeniti i vječni život. Pa tko će nas braćo samo i časak posumnjati, da nećemo, tumačeć valjano prirodnine, uznieti djetinje srdce do priestolja Svevišnjega. Gdje je do prirode toliko bogatstva u oblicih i bojah, gdje tolike različnosti, pa opet toliki sklad? Što se dojmi više čuvstva no prirodni pojavi, kao rumena zora, zlato jutro, žarko sunce, tiha noć, romon potočića, blagoglasan spiev ptičica, bljesak munje, tutanj groma, biser-rosa, miomirisan cviet ruže?!

Pa ipak ih mnogi i premnogi neznade ili neće znati, da vlada najveća harmonija medju prirodom i razvojem ljudskim! Svakim danom možemo gledati, kako se hladno i bezćutno prolazi kraj divnih tvorina prirode, kako se malo obazire na krasne prirodne pojave, pa ako i da, krivo ih tumače. Tuj je uzrok sujevjerje; tuj obstanku bajalicam i vračem, čarobijam i mnogim drugim; bolje ih i nespominjat! Nije li žalostno živiti sried tolikih krasota, pa ih ni neviditi?!

Čovjek se podiže umom si nad sve zemaljske stvorove. On jedini shvaća sva oko njega; njega jedinoga pozvalo gospodovati nad svim tim.

Nevrši on svojih djela s kakova nagona, već sve što radi, radi samosvjestno. On misli; dovadja u svezu uzrok i posljedice, on si život udešava primjerenoj osnovi. On nadvladjuje svojim umom i najjaće prirodne sile, ukroćuje najdivljije i najbjesnije životinje. Razumom si izpituje zakone svemira; njim se zanaša u sviet duhovni, u sviet neomedjašen ni vremenom, ni prostorom, i u njem si zna vječnu domovinu.

Nije čovječji duh samo sposoban spoznanju, no on i teži za njim. Duhu mu je potrebna istina, kao i tielu zrak i hrana. Nastoji li čovjek o tom, da si naobrazi i usavrši intelektualnu snagu, sliedi jedino nagon svojoj naravi i samo u toliko, u koliko mu je to moguće postići, približava se svojoj svrsi i svomu pravomu dostojanstvu; s toga je već neobhodno djetetu potrebno, da motri razne oblike, te boje prirodnih tjelesa, da onda može duševnimi si silami spoznati njihovu vriednost po kućanstvo svoje i bližnjega si, da spozna koristno od škodljiva, potrebno od nepotrebna. Čim je diete spoznalo koju prirodninu, tim

Digitized by Google

ju boljom cieni, tim ju više ljubi, tim mu je vriednijom. Tko zapreèuje èovjeku, da se umno razvije, taj ga sustavlja na putu mu opredjeljenja; tko mu pako pokazuje put k istini i spoznaji, taj ga privodi njegovoj svrsi. Jedna je dakle od najglavnijih zadaæa uzgoju, nastojati o tom, da se naobrazi umna snaga, a ta se može naobraziti samo valjanom methodièkom obukom u prirodoznanstvu.

To iziskuje i sama praktièna potreba. Dovoljno nam svjedoèe današnji kulturni odnošaji, kako je potrebno znanje prirodoznanstva i pojedincu i cielomu narodu; jer o njem zavisi blagostanje naroda.

Nije prirodoznanstvo samo polugom umnomu razvitku uzgoja, veæ je i moralnomu. Kellner ju krasno reèe: „Poznata je psihologièka istina, da se djetinja savjest naobražuje po najbližem družtvu, te da je pojam dobra i zla oborina moralne atmosfere, u kojoj se kreæe.“

Od kolike je koristi moralnomu uzgoju zahvalna uspomena na tisuæe i tisuæe ugodnih, te veselih èasaka, koje nam je priroda pripravljala, pripravlja sada i u buduæe æe pripravljati. A promislimo opet, koliko radostnih sgoda pušæamo hladnokrvno, niti se ih nesjeæamo, ali da se upoznasmo s uzroci njihovimi, one nam uzrokovaše za cielo tim veæu i stalniju radost. — Jean Paul liepo veli: „Moramo se priuæati vagati svaki uspjeh rada, svaki žudjeni dogodjaj, svaki uèin, što se nam dogodi, ili opažamo, da se je drugomu dogodio. Po Götheu slavit nam je prirodu, jer nam ulieva svakim èaskom nov život. S Hölderlinom blagoslivajmo vjeènost, da se uživamo svjetla i toplote sunca, a s Hippelom smatrajmo svaki dan osobitom milošæu, koje ništim nezaslužismo.

Gdje èvršæega temelja religioznomu uzgoju do prirodoznanstvene obuke? Evo: „Vjerujem u Boga, jedinoga stvoritelja neba i zemlje!“ Krasnih i uzvišenih rieèi, ali Boga spoznati, kako se objavlja svagdje i svud u sièušnom crviæu i gorostasu dubu, to je pravo blaženstvo“ — reèe Göthe.

Majko, vodi si diete k Bogu. Prva spoznaja njemu da je na èast!

Mislim, da se nepobudjuje nikada prerano èuvstvo vjere kod djece. Iz svega, što diete zrije, da uèi spoznati dobroga, nebeskoga otca, stvoritelja svieta. Cieli ogromni sviet je koprenom, koja nekrije Svevišnjega našemu oku, veæ nam ga ukazuje tako daleko, kako ga može podnositi naše slabašno oko.

Svaka pomisao ma na samo jednu jeditu krasnu ružu, zrielu voæku, blistajuæu se zviezdu, budila pomisao na Boga; — budila mu molitvu zahvalnicu! Jean Paul veli: „Svaki pojav prirode, tutanj groma, zviezdami posut nebeski svod, izvanredna sreæa ili nesreæa, sve to su gradilišta, gibuæe se crkve u djetinjoj duši.“

Djetinje srdce neka se uèi moliti u krasnoj prirodi. Nu moliti neznaèi uviek prositi. Na izust naučene, mekanièko reproducirane rieèi nisu molitva, veæ neka vanjska priuka. Moliti je misliti na Boga, stvoritelja i uzdržatelja svieta, pa s njim razgovarati. A tko želi tako moliti, taj mora prirodu poznati, jer æe se samo po njoj moæi diviti premudromu uredjenju, vjekovitomu uzdržavanju iste, te upoznati neko vrhunaravno biæe, koje upravlja sa svim tim, t. j. upoznati æe Boga, stvoritelja svoga, stvoritelja neba i zemlje.

Digitized by Google

Napokon je svrha prirodoznanstvenim znanostim podupirati i estetični uzgoj.

Tko neće uviditi preuzke sveze medju ćudorednim i estetičnim čuvstvom? Čovjek, u čijoj se duši uvriežilo čuvstvo za liepim i uzvišenim, taj će zaista urednije, ukusnije i udvornije misliti, govoriti i raditi, nego li ostali ljudi, koji neimaju ni pojma o ljepoti. Takav se čovjek priuči tako uztrajnosti, pozornosti, redu, vještini, pristojnosti i ljepoti, da prezire kasnije sve, što je napomenutomu protivno; gadi mu se svaka lukavština, prisilje i nenaravnost.

Stalno je, da je nježna djetinja doba najprikladnijom uzgoju ljepote, i djetinjoj je dobi najmoćnijom polugom prirodna znanost; spomenuti mi se je sada rieči George Sandove: „Uvela me je moja majka i nehotice, te najprostodušnijim načinom u sviet ljepote, pustiv me čuvstvovati svoja vlastita čuvstva. Kad bi naime opazila kakov liepi oblak, izvanrednu svjetlost, bistar, žuboreći potočić, vaviek bi me upozorila, govoreći: „To je liepo, gledji!“ Pa umah uvidih ljepotu tih prirodnina, koje možda nikada nepojmih vlastitim nagonom. Uviek bi mi se činilo, da je u majke neki čarobni ključić, kojim mi otvara um k nepojmivim ljepotam prirode.

Diete si mora svojevoljno oživljavati pojmove; oplemenjivati si srdce zrijuć krasne oblike i boje raznim prirodninam. Priroda mu pruža vazda pobudjujućih predstava; s toga bi želiti, da diete varošanina okružuju već od kolievke samo vesele i živahne stvari. Lako djetetu seljanina! Ono ima uza se nebo, sunce, jasne zviezde, životinje i bilje, a varoško zakršljavi često duhom, žalibože često i tielom i to kod siromaka u nečistoći, kod bogataša zlim ukusom, a kod srednjeg stališa s podpuna nehajstva k ljepoti. Kako li prisluškuje diete, kad se približava bura; kad jutrom začuje cvrkutanje ptičica, ili nisi opazio, kojim miljem motri šarena metulja? Odnošaj djeteta prama prirodi jest vrlo uzak, i posve naravan. Ono se divi svakomu tračku prirode; sve je zanj osobite vriednosti i značenja. Svaka promjena godine dolazi dobro djetetu. Zima s debelim sniegom donaša mu toliko veselja i ljepote, kao i proljeće i ljeto. U svakoj dobi djetetu novih igara, kojimi se nasladjuje. Svaki cvatući cvietak mami neodoljivo diete k sebi.

Ali djeca ostadoše uz sav prirodni nagon bezćutnom, da ih neprivode k spoznanju stvoritelja svega toga u školi sistematično; jer samo tim spoznanjem ostaje im ćut ljepote doživotnim miljem. S toga i bile prirodne znanosti polugom i estetičnomu uzgoju pučke škole.

Prirodne će znanosti samo onda biti koristne, ako se njihovo učenje neće smatrati znanstvenom svrhom, već samo sredstvom duševnomu uzgoju; jer nije glavnom svrhom realnoj obuci pučke škole sistematična znanost, već intelektualno moralno, religiozno i estetično naobraženje. Više vriedi bistar razum, vruće čuvstvo, stalna volja, no puna glava mrtvih znanosti.

Ako dakle poznavanje svieta bistri djetinje nazore; ako ga vodi tamo, da se uzmogne jednom u svietu kretati i koristno upotrebljavati okolnosti mjesta i vremena, te razsudjivati čine i uzroke: to diete mnogo vriedi. Mnogo više još vriedi, postigosmo li nutarnji uzgoj t. j. spoznanje svieta, ljubav prirode, čuvstvo

Digitized by Google

svemu liepomu i uznositomu, privrženost pravu i dobrotvornosti, jednom riečju: obćeniti i harmonični duševni uzgoj.

Nu kao što je mnogomu nepoznata svrha realnoj obuci pučke škole, tako im je nejasan i obseg istoj. U nijednom se predmetu nerazilaze mnenja toliko u izboru gradiva, koliko upravo u ovom. Kad se čuju razna mnenja glede obsega realnoj obuci; pa kad bi pučka škola htjela cielomu svietu udovoljiti i nehotice ti se sgrozi. — Pitajmo n. p. gospodara, što bi mu bilo najmilije, da se iz realne obuke uči u pučkoj školi, to ćeš čuti: „Gospodarstvo.“ Idi k pravniku on će ti reći: „Ustav zemlje i zemaljski zakoni.“ Upitaj medicinara, taj će zahtievati „Zdravstvoslovje“, a trgovac „Roboznanstvo, komunikacije, tržišća itd.“ Pa idimo od petoga k šestomu i sedmomu, to bi svaki zahtievao nešta drugoga i sasma protivnoga, a svaki bi držao svoj zahtjev najprečim i najvažnijim.

Iz ovoga nas labirinta nazora spasi samo jedan pravi nazor, a taj je: „Prava svrha pučkoj školi.“

Držimo li se čvrsto pomenutoga načela, da naime nije zadaćom pučkoj školi obučavati za stanoviti zvanični pravac, već da je njezinom svrhom uzgajati i podučavati svu mladež bez razlike u toliko, koliko svaki čovjek za zemaljsko si bivstvovanje i spas duši treba, to je svakomu jasno, da je glavna svrha pučkoj školi: obuka u vjeri, čitanju, pisanju i računanju. Realnoj je pako obuci svrhom podupirati i dopunjivati rečene glavne predmete; pa u tom obziru nam i daje premnogo gradiva pismenim vježbam; s toga i ima svaki sat realne obuke biti u prilog jezikoslovnoj obuci. Nit mi mjesta, ni kada razvijati na obširno primjera, već jedino preporučam svakomu, koji si želi do volje gradiva sakupiti „Vježbe u slogu“ od Franje Šćepanka i „Praktično učenje narodnog jezika“, prevod Ferde Vuksanovića. Birajmo i praktično i koristno gradivo realnoj obuci; jer što se je učiti sveukupnoj mladeži pučke škole, mora da je i koristno svakomu djetetu bez razlike. Učitelj bi vrlo griešio, kad se nebi obazirao, da li je koja biljka ili životinja štetnom ili koristnom. Tu je upravo sgode sujevjerje iztrebljivat, puku dokazati neznanstvo i ništetnost vrača i bajalica; predusresti nesrećam s otrovnih bilina; štititi koristne ptice itd. Nevalja nabrajati jednostavno zemalja, gradova, potoka, gora i proizvoda cielog svieta. Prirodoznanstveno gradivo je doista obširno, nu ipak se mora znatno stegnuti u pučkoj školi, te ono, što nam naša krasna i prirodninami bogata domovina u izobilju pruža, biti će dovoljno za obuku u pučkoj školi. Od inozemnih prirodnina samo ono uzeti, što je po sebi vrlo važno ili u kakovu odnošaju prama našoj domovini.

Mnogo je bolje manje, pa svestrano i temeljito proučiti, nego nagomilati sijaset gradiva, koje bi se samo površno prošlo, a sama obuka postala bi suhoparnom.

Ponajprije nam je mladež upoznati sa zavičajem si, sa domovinom si i susjedi; što imademo; kako i gdje što proizvadjamo i unovčujemo. Netražimo udaljena i tudja, već bližnja i domaća realija. Pa čim se bude više mladež upoznala sa prirodninami svoga zavičaja, svoje domovine, tim će joj biti milije rodno mjesto, zavičaj i domovina; tim će ju više cieniti, više ljubiti, njom se više ponositi, te biti za nju tim većma uzhićenom.

Digitized by Google

Ali što sam neimaš, nemožeš ni drugomu dati; narodna je. Sjetio bih se i Diesterwega, koj je zahtievao od učitelja realija, da proputuje ne samo svoju občinu, ne samo svoju okolicu, već i koliko najviše moguće svoju domovinu i to ne koli, željeznicom ili parobrodom, već pješke; da se popne na vrške goram, da se spusti u dolove i sliedi romor bistrih potočića, da zaviri u tvornice i radionice, da posjeti kuće velikana i priprosta seljanina.

Razlika je, i to velika u obuci onoga, koji je stvar ili predjel, o kom govori, vlastitimi očima vidio, i onoga, koj poznaje stvar ili predjel jedino s opisa.

Napokon da se osniva sva realna obuka, u koliko je iole moguće, na predmetih, koji se mogu zrieti u naravi. Ako je treba u viših zavodih kod prirodoznanstvene obuke zorova, exkursija, to je potrebno tim više u pučkoj školi, gdje su zorila manje naobražena, a duševne moći slabije razvite. Vodimo dakle gojenčad svoju u prostu prirodu, tamo ju učimo zrieti prirodnine, tražiti njihova svojstva, prispodabljati i razlučivati ih. Nesmijemo nikada zaboraviti, da mladež neima samo uši, nego i oči. Razlika je tolika izmedju čuti ili čitat i svojima očima viditi štogod, kolika je izmedju teorije i praktike, izmedju rieči i djela, izmedju slike koje osobe i same osobe.

Samo ono, što upravo nije moguće zrieti u naravi, neka se pokazuje mladeži u slici; ali svakako treba birati dobre slike, koliko samo moguće prema naravi udešene. Sve pako opisujmo razgovetno i jasno, prispodabljajmo sa poznatim i svakako nastojmo, da djeca pojme i shvate predmet.

Iz svega pako izvodim sliedeće rezolucije:

1. Realnoj obuci nije u pučkoj školi glavna svrha znanost, već intelektualno, moralno, religiozno i estetično izobraženje.

2. Realna obuka neima se smatrati posebnim predmetom pučke škole, već podupirajućom i dopunjujućom polugom jezikoslovne obuke, s toga mora svaki sat realne obuke istoj biti u prilog.

3. Realna obuka neka bude praktična i najbližnjim potrebocam gradjanskoga života uslužna, s toga se neka uzme samo najpotrebitije, i to ne udaljena, već domaća i bližnja realija.

4. Sva realna obuka neka se osniva, koliko je iole moguće, na predmetih, koji se mogu zrieti u naravi. (Sliedi.)

Upoznavajmo mladež što više sa milom nam domovinom.

Ako nam je stalo do narodnoga obstanka, njegova svestranoga napredka i do milozvučnoga jezika, što no ga majčinim mliekom usisasmo, to neka nam vazda pred očima lebdi etnografički položaj, u kojem živimo.

Duh vremena koraca orijaškimi koraci; a u medjunarodnih odnošajih sbivaju se silni dogodjaji.

Obično se tvrdi, da je njemačka škola pobjedila bogate Franceze, te podigla njemačko carstvo. Nu ni s ovim sjajnim uspjehom nije ona još zadovoljna.

Digitized by Google

Ona smiera još i dalje. Obće je poznato, da se tamo pojavljuje težnja, da se njemačko carstvo razširi od sjevernoga i baltičkoga pa do jadranskoga mora. Pače se javno tvrdi, da je to životni uvjet, pod kojim samo može njemačka država procvasti te si obstanak na duga vremena osigurati. A to zato, jer opažaju, kako jim se silan takmac diže na zapadu, i to takmac ne samo Njemačkoj, nego i cieloj Evropi i ostalim stranam svieta.

Kako su Niemci zabrinuti za svoju budućnost, vidi se iz toga, kako pozorno oni prate napredak i razvitak sjeverne Amerike, i kako nezavaravaju sami sebe, nego gledaju otvorenima očima, pa uvidiv pogibelj, nastoje obezbiediti svoj obstanak, svoju budućnost. Za primjer nam budi u tom pogledu pisac Wagner, koji, opisav svestrano Ameriku, ovako umuje:

1. „Uočimo sjevernu Ameriku samo na zemljovidu, to vidimo, da je providjena prirodnimi uvjeti, pod kojimi može procvasti veličinom i silom, kojoj nije bilo ravne države, niti joj sada ima. Država Aleksandra velikoga, ogromna država rimska, niti jedna država srednjega i sadanjega vieka nije imala, niti ima ni iz daleka tako povoljne prirodne odnošaje. Nijedan dio zemaljske kruglje nije toli bogato nadaren plodnošću i veličinom plodnoga zemljišta; nijedna zemlja nije tako divno providjena prirodnimi obćili, naime brodonosnimi riekami; nigdje neima u tolikom izobilju najkoristnijih ruda: ugljevlja i željeza, kao u Americi.

Obrtu služe gorostasni putevi, naime velerieke: Missisipi, gornji Missouri, Niagar, kao i mnoge druge rieke u Kanadi; zato se obrt razvija u tolikoj mjeri, kako to u nijednoj drugoj zemlji nebiva. Ovo podupire i silno bogatstvo na šumah na iztočnoj strani i na zapadnom primorju, te u dolinah kalifornijskih planina, gdje je Fremont našao i mjerio najviše zemaljsko drveće. Tuj ima i obilno hrastova za brodogradju. Uz to providjena je Amerika čudnovatim obiljem svih surovih prirodnina; a u južnom dielu dade se pamučnjak još neizmjerno umnožiti. Lahkim izvorom mogu s toga sve amerikanske prirodnine i umotvorine jeftinoćom veoma konkurirati sa proizvodi drugih zemalja. Pomislimo nadalje, da ondje vlada silan duh udruživanja, a tim se postizava ogromau napredak u svakoj struci čovječjega zanimanja i poduzeća. Tim se naravno stiče velik dobitak pojedincem i ukupnoj državi, al se ujedno i goji ljubav za obće dobro; a težnjom za slobodom svaki se Amerikanac ponosi velikom i naprednom svojom domovinom i njezinim državnim uredjenjem.

Uvaživši sve ove okolnosti, moramo priznati, da se u Ameriki razvija svjetski obrt i svjetska trgovina, uslied česa za koje vrieme neće moći nijedna druga država s njom konkurirati, ni ista uglevljem i željezom, ali i dugom i porezom bogata Englezka, koja velik dio svojih potreboća: kruh, hrastovo drvo i pamuk od Amerikanaca kupovati mora.

2. Sjeverna je Amerika takove naravi, da bude jednom s njom samo jedna politička država blagotvorno upravljati mogla, pa bilo pod kojim mu drago oblikom. Vanjski odnošaji i nutarnje okolnosti zemlje zahtievat će, da nebude više neodvisnih država obstojalo. Jug se doduše može od sjevera, zapad od iztoka razdružiti, te promicanjem vlastitih interesa medjusobno se natjecati. Ali po-

Digitized by Google

manjkanjem nutarnjih prirodnih medja, radi česa su prisiljene na medjusobno obćenje, neće moći na dugo ostati neodvisnim.

Konkurencijom i rivalnošću neodvisnih država nastati će kolizije, te će jača država slabiju prisiliti, da igra podredjenu rolu. Amerika je dakle po prirodnom svojem obliku stvorena za jednu ogromnu državu.

3. Sjeverna Amerika postati će po svojih prirodnih uvjetih ogromnom trgovačkom državom, a kao takova širit će se postupno, te i zemlje osvajati. — U sred tihoga i atlantskoga oceana, providjena nutarnjimi vodnimi cestami, prevažati će Amerikanci svoje proizvode širom cieloga svieta. Kako su i velik napredak oni u agrikulturi i industriji učinili, to je trgovina i brodarstvo još više napredovalo.

Pravi Jankè bit će vazda radje trgovac ili brodar, nego li poljodjelac; s toga će obradjivanje zemlje, buduć je skopčano s manjim dobitkom, prepuštati evropskim naseljenikom. Trgovcu hoće se dobitka, a taj potiče na razna narodna poduzeća. Trgovci i vlastnici brodova, kapitani i brodari većinom su ožen̄jeni. Njihovi sinovi posvećuju se obično zvanju i zanimanju svojih roditelja. Tamo teži svaki svom snagom, da postane vlastnikom broda, te da što brže obogati. Kod ove neizmjerne konkurencije tražit će ovaj trgovački narod nova tržišća i nove puteve za promet, da si uzmogne što više zaslužiti.

Rastućim potrebam nastojat će se udovoljiti. Sadanji ogroman napredak u svakoj struci čovječjega zanimanja uči nas, da Amerika neće mirovati, već će se orijaškom svojom silom sve više širiti. To bo leži u samoj prirodi ove zemlje.

4. Vrhunac moći i slave doduše kadra je Amerika postići istom poslie više tisuća godina, dok se silne, još nenapučene zemlje evropskimi naseljenici nenapune. U Americi može bo po razmjeru stanovničtva u Englezkoj živjeti preko 500 milijuna ljudi.

Kad bude tolik broj pučanstva prirodnine u toj bogatoj zemlji proizvadjao, a obrt i trgovina ih razprostirala; kad se budu svi vodeni putevi i kanali rabili, te kad se budu sve projektirane željeznice izvele, tad će Amerika providjati sa svojimi proizvodi sve pristupne zemlje cieloga svieta.

5. Evropa vladala je toliko stoljeća svojim geografskim položajem, providjena mnogimi riekami, a okružena morem nad Afrikom i Azijom; s toga sliedi, da će Amerika, koja već sada svojimi prometnimi sredstvi pet do šest puta Evropu nadkriljuje, jednom vladati cielim svietom. S toga imade Amerika toliko praktičkih učevnih zavoda i zato toliko troši na prosvjetne svrhe.“

Nebijaše mi nakanom pisati o načinu, kako se ima mladež pučke učione podučavati u zemljopisnoj, povjestničkoj te prirodopisno-prirodoslovnoj obuci, buduć sam uvjeren, da si je to svaki učitelj prisvojio; već sam želio svratiti pozornost učiteljstva u tom pogledu na Niemce, kako oni, poznajući svoj položaj i prieteću jim pogibelj, u puku šire ideju, da se Njemačka mora razširiti, ako hoće, da si budućnost obezbiedi, kako svaku i sliednju sgodu upotrebljuju, da ljubav prama njihovoj otačbini podniete, kako se već i u samoj pučkoj školi u tom pogledu radi sborom i tvorom.

Digitized by Google

Ako oni, kako gore iztaknusmo, već sada proučavaju pogibelj, koja im u dalekoj daljini i kasnomu njihovu potomstvu prieti; kolikom dakle ozbiljnošću imamo mi svakdanju nam prieteću pogibelj, naročito po susjedne nam Slovene, uvažavati.

Zato naučajmo mladež poznavati i ljubiti dom i rod, i to prema prirodnoj težnji našega naroda i srodnih nam susjeda. Pučko učiteljstvo, gojeće vruća domoljubna i vjerozakonska čuvstva, te nasladjivajuć se narodnimi običaji, ipak može biti u tom složno, da se prosvjetom utire put k jedinstvu i slozi ne samo našega, već i srodnih nam naroda u kulturnom pogledu.

Pružimo si s toga u tom smislu desnicu ruku.

Ant. Irgolić.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Nj. Preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega učitelja u Ledincih Dušana Markovića pravim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u istom mjestu, dosadanjega učitelja u Kutinji Lavosl. Tomca privremenim učiteljem na obospolnoj školi u Gaju, dosadanju učiteljicu u Brestovcu Vladku Karakaševu pravom učiteljicom na novoustrojenoj obćoj djevoj. školi u Martinskojvesi, dosadanjega učitelja u Tomašincih Josipa Vukelića pravim učiteljem na obospolnoj školi u Gašincih, dosadanjega učitelja u Badljevini Franju Bratušu pravim učiteljem na obospolnoj školi u Rakitovici, dosadanjega namjestnoga učitelja u Zagrebu Ivana Lenceša privr. učiteljem na dječačkoj školi u Bakru, dosadanjega učitelja u Bogdanovcih Stjep. Škrljca pravim učiteljem na obospolnoj pučkoj školi u Klokočevcu, izpitanu za pučko učiteljstvo kandidatkinju Nataliju Novakovićevu pravom učiteljicom na djevoj. školi u Kamenici, izpitanoga za pučko učiteljstvo kandidata Bogoljuba Jerkovića pravim učiteljem na obospolnoj školi u Indiji i dosadanjega učitelja u Indiji Jovana Petrovića privr. učiteljem na obospolnoj školi u Vognju; — nadalje uslied preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listopada 1874. pravimi učitelji na obospolnih obćih pučkih školah: Julija Filipašića u Dubovcu, Gavru Gjuričića u sv. Petru (Čvrstcu), Franju Gudla u Lovrečini, Marka Heraka u sv. Petru (Orehovec), Vatroslava Horvata u Gornjoj Rieci, Šimuna Kindera na Visokom, Miju Pompera u Kalniku, Vjekoslava Satlera u Ravnu, Miju Špoljara u Miholjcu, Antuna Velebira u Glogovnici, Jurja Benkeka u Rači, Janka Blagu u Štefanju, Josipa Milkovića u Trojstvu, Ivana Sanka u Bedeniku, Franju Andrlića u Vrtlinskoj, Vjekoslava Klemena u Gornjoj Jelenskoj, Mirka Crkvenca i Miju Klobučara u Čazmi, Milana Raca u Kl. Ivaniću i Josipa Vinkovića u Samarici; — zatim na dječačkih obćih pučkih školah: Vinka Brleka u Rakovcu, Stj. Lauša u Gradcu, Adama Smaića u Vrbovcu, Ivana Topolčića u Gjurgjevcu, Antuna Basarička na Bregih i Franju Valpotića na Ludini; — nadalje pravimi učiteljicami na djevojačkih obćih pučkih školah: Mariju Borošićevu u Rakovcu, Mariju Šafarovu u Vrbovcu, Veroniku Čehulićevu u Pitomači, Ljubicu Dvornikovićevu u Kloštru i Mariju Škuljevu u Ivanskoj; zatim pravim podučiteljem Marka Čakića na obospolnoj obćoj pučkoj školi na Visokom; — nadalje privremenimi učitelji na obospolnih obćih pučkih školah: Tomu Sušnjića u Carovdaru, Ivana Bengeza u Kapeli, Stjepana Beluhana u Otrovancu, Andriju Samića u Novih Pavljanih, Stjepana Dianića u Klokočevcu, Franju Galovića u Miklouši, Franju Lukinovića u Hrcegovcu i Stjepana Šargerta u Dubravi; — zatim privremenimi učitelji na djećačkih obćih pučkih školah: Pavla Filjaka u Pitomači i Adama Slivarića u Križu; — nadalje privremenimi učiteljicami na djevojačkih obćih pučkih školah: Barbaru Crnićevu u Križu i Ljudmilu Vragovićevu u Ludini; — zatim uvjetno učitelji na obospolnih obć. puč. školah: Mirka Bajca u Crkveni, Luku Dončevića u Gjurgjicu, Gjuru Grubača u Vojakovcu, Josipa Gušťaka u Bisagu, Stjepana Hunjadia u Preseki, Panteliju Kneževića u Rovišću, Andriju Kovačevića u vojnom sv. Ivanu, Josipa Markovića u Poljani, Stjep. Potočića u Rovišću, Mirka Prugovića u Fuki, Tomu Sauka u Farkaševcu, Tomu Sudčevića u Bolću, Matiju Birtića u Cigleni, Gjuru Belobrka u Prugovcu, Simu Dukića u Velikoj Perakovici, Miju Gabarića u Kozarevcu, Gj. Lackovića u Kalinovcu, Ladislava Matkovića u Johanisdorfu, Stjepana Tomaševića u Nevincu

Digitized by Google

Ivana Topljaka u Sesvetih, Stjepana Ćanadjiju u Dabcih, Grgu Horvatića u Mostarih, Gjuru Lugovića u Draganeu, Dragutina Jambrušića u Garešnici, Vinka Krkana u staroj Plošćici i Tomu Obradovića u Lipovčanih; a na dječačkih obć. puč. školah: Blaža Tišljarića u Kloštru i Boltu Zlatca u Gjurgjeveu; napokon dosadanjega priv. kateketu u Belovaru Ljudevita Ivančana samostalnim vjeroučiteljem na općih pučkih školah u istom mjestu, te svećenika nadbiskupije zagrebačke dr. Ferdu Belaja samostalnim vjeroučiteljem na višoj djevoj školi u Karlovcu.

— Odlikovanje. Nj. Veličanstvo podielilo je umirovljenomu ravnatelju zagrebačke preparandije i gradskih škola Franji Klaiću priznavajuć njegovo četrdesetgodišnje izvrstno službovanje na polju učiteljskom zlatni krst za zasluge s krunom.

— Klasifikacija pučkih škola u Zagrebu napokon bi nakon tolikih sjednica i tolikoga mudrovanja obavljena, ali tako, kako se to zagrebačko učiteljstvo od zastupstva, u kojem sjede po izbor rodoljubi, elita gradjanstva zagrebačkoga, nadalo nije. Glavni grad Zagreb namjestit će 12 učitelja prvoga razreda sa plaćom od 700 for. i 12 podučitelja sa 500 for., slovom pet stotina forinti. Kolik novac pak za grad Zagreb! — Porenite i potecite sa svih strana Hrvatske vriedni i zaslužni učitelji; sad vam je evo otvoren put u Zagreb. Sad ćete evo moći višegodišnjim svojim trudom stečeno znanje i izkustvo na polju školskom pokazati u glavnom gradu, u srdcu domovine. Tuj ćete moći sve svoje sile posvetiti jedino školi, da tako procvatu te budu na diku glavnomu gradu, uzorom pučkim školam u svoj domovini. Pa imadete nade i na veću plaću od 700 for., samo morate željeti iz same kršćanske ljubavi, da vam stariji drugovi u Zagrebu što prije dodju u nebo ili se kamo drugamo maknu.

Na koncu nemožemo pregorjeti, a da nezapitamo, kako je to, da se iza stvorena već zaključka negdje u mjesecu rujnu god. 1875., da se naime sve obće pučke škole zagrebačke, dotično učitelji uvršćuju u prvi razred s plaćom od 700 for., kasnije na novo viećalo te viećalo, i napokon došlo do novoga zaključka? Da li je i to bilo po zakonu?!!

— Iz hrvatskoga sabora. Zastupnik Folnegović stavi u saborskoj sjednici od 13. o. m. na svietloga bana sliedeću interpelaciju: „1. Je li kraljevska hrvatsko-slavonsko-dalmatinska vlada doista izdala dne 30. srpnja t. g. pod 4225 okružnicu na podžupane, koja je ovlastila sisačkog podžupana, da nalogom od 4. kolovoza t. g. u br. 120. ovogodišnjeg „Primorca“ doslovce otisnutom od občinskih načelnika zahtieva strogo izviešće o političkom ponašanju područnoga si učiteljstva? 2. Ako jest, ili ako Preuzvišenost vaša sadržaj one podžupanove okružnice odobrava: Smatra li ovakav postupak proti učiteljstvu ustavnim i kojim ga zakonom opravdava? 3. Kani li Preuzvišenost vaša na sebe uzeti odgovornost za posljedice ovakova skroz neustavnoga postupanja proti stališu učiteljskom, nastale iz one okolnosti, što će ono biti izvrgnuto kontroli obć. činovnika, koji uslied svoga često manjkavoga izobraženja ili iz prevelike uslužnosti prema svojim poglavarom istu moraju izvrgnuti u prosto, nemoralno, ustavnu sviest i obiteljsku sreću gradjanstva ubijajuće denuncijanstvo? 4. Čim može Preuzvišenost vaša narodu i učiteljstvu dokazati, da se ovako strogo pazilo na političko ponašanje učiteljstva pod onimi vladami izmedju god. 1867. i 1872., kada su političke strasti u Hrvatskoj najsilnije vrele, pod onimi vladami, koje su upravo radi silovita i neustavna stezanja gradjanskih prava morale ustupiti mjesto vladavini vaše Preuzvišenosti. 5. Dopušta li Preuzvišenost vaša ikakvo političko uvjerenje učiteljstvu hrvatskomu, pa ako dopušta, kakovo ono mora biti, a da nebude štetno po dotičnog učitelja?“

Interpelacija ova dostavljena je svietlomu banu, a kad će se u saboru nanj odgovoriti, priobćit ćemo odgovor.

— K hrv. pedagogijsko-književnomu sboru pristupiše kao podupirajući članovi i to preko družtvenoga povjerenika g. Gjure Žakića p. n. gg. Mato Crnko, učitelj u Gradini, Mijo Mikić, učitelj u Vučinu, Stjepan Horvat, gradjanin u Virovitici, Ivan Helinger, učitelj u Sopju, Simo Vitanović, učitelj i Milan Ostoić, župnik u Slatini, Ivan Deči, učitelj u novom Gradcu, Nikola Pravica, učitelj u Turnašici, Matija Topolnik, učitelj u Šp. Bukovici i Gj. Sedmak, učitelj u Vaški; preko povjerenika g. Ferde Poljaka p. n. gg. A. Grdašić, učit. u Velikoj, Fr. Mesner, Ivan Šule i ot. Zeno Bertić, učitelji u Požegi, Dr. Žgurić, učit. u Kaptolu i Šimun Vudy, učit. u Kuli, napokon preko povjerenika g. J. Milkovića p. n. gosp. Nikola Vežić, gospodarski činovnik u Krašiću.

— Godišnje izviešće obće pučke dječačke i djevojačke učione u Požegi 1876. Na tih školah službovahu prošle godine osim rav. učitelja 2 redovita učitelja, 1 vjeroučitelj i 5 učiteljica milosrdnica. Neznamo doduše, po kom redu je dospjelo izviešće o samostanskoj školi k izviešću dječačke, kao javne škole, prem nije s njom u nikakovu organičkom savezu, niti pod istom upravom, ako se neizuzme nadzorničtvo. Koncem godine bijaše na dječačkoj učioni 151 učenik. Od tih su imala 24 prvi red s odlikom, 77 prvi red, 22 drugi red, 26 treći red i 4 neizpitana. Na djevojačkoj školi bijahu 138 učenica. Od tih su dobile 52 prvi red s odlikom, 74 prvi red, 15 drugi red i 13 neizpitanih. Ukupno bijaše škol. mladeži 289.

— Uspjeh izpita kandidata za učiteljstvo na gradj. učionah pred izpitnim povjerenstvom u Zagrebu. Izpitu se je podvrgao jedan pučki učitelj i 8 kandidata,

Digitized by Google

koji su svršili bud veliku gimnaziju bud veliku realku i to sve maturanti. Od tih nebi jedan iza pismenoga izpita pripušten ustmenomu, jedan je iza pismenoga izpita dobrovoljno odstupio, a od ostale sedmorice dva bi odobrena za učitelje gradjanskih škola i to jedan za slovničko-historijsku, a jedan za prirodoslovnu skupinu; ostalu petoricu proglasi izpitno povjerenstvo osposobljenimi za učiteljstvo na pučkih učionah.

— Ovogodišnja glavna skupština hrv. pedagogijsko-književnoga sbora obdržavat će se 7. prosinca, a predskupština u oči istoga dana na večer.

Razne viesti.

— Statistički podatci o cislajtanskom pučkom školstvu g. 1875. U kraljevinah i zemljah zastupanih u carevinskom vieću bijaše u svem 15.166 (medju njimi 235 gradjanskih) škola. Po broju razreda bijaše ih: s jednim razredom 7907, sa 2 razreda 3410, sa 3 razreda 2287, sa 4 razreda 676, sa 5 razreda 385, sa 6 razreda 184, sa 7 razreda 82. Po nastavnom jeziku bijaše ih 6864 njemačkih, 3820 českih, 1141 poljskih, 1008 rusinskih, 13 ladinskih, 13 romanskih, 4 magjarske i 921 mješovita (medju njimi 192 slovensko-njemačke). — Učitelja bijaše u svem 31.196. Od god. 1871. umnožalo se najvećma učiteljstvo u Štajerskoj, a u Kranjskoj i Bukovini najviše se umanjilo. Odsjekom imadu učitelji plaće: u Dolnjoj Austriji 717 for., u Gornjoj Austriji 612 for., u Salzburžkoj 479 for., u Štajerskoj 468 for., u Koruškoj 452 f., u Kranjskoj 368 f., u Trstu i okolišu 619 f., u Gorici 381 for., u Istriji 369 for., u Tirolskoj 167 for., u Vorarlberžkoj 257 for., u Českoj 290 for., u Moravskoj 541 f., u Šlezkoj 465 for., u Galiciji 270 for., u Bukovini 377 for., u Dalmaciji 366 for. Školu polazeće djece bijaše 2,134.683. Od 100 sposobnjaka polazilo je školu u Vorarlberžkoj 96 (najbolji polazak) a u Bukovini 15 (najlošiji polazak). U Štajerskoj je polazilo školu 71%, u Kranjskoj 64%, u Koruškoj 71%, u Gorici 51%, a u Istri 42%.

Književnost.

— Nakladom knjižare Hartmánove u Zagrebu izašao je te se već i razašilje „Školski koledar“. Uredio ga hrv. ped. knjiž. sbor. U liepom je žepnom formatu, u platno kruto vezan, s torbicom, ljuštinom i olovkom. Ciena mu je za one, koji su se predbrojili, 1 for. 20 nov., a dobit će ga poštovnim pouzećem; dućanska mu je pako ciena 1 f. 50 n. U ovom koledaru ima učitelj sve, što mu za svakdanju porabu treba: Koledar, biljegovne ljestvice, geneologiju carske kuće, sve školske oblasti u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji; sva učiteljska družtva, sve profesorsko i učiteljsko osoblje i po krajevih i alfabetičkim redom, popis svih propisanih i pripuštenih knjiga u pučkih i srednjih školah, sve razprave u ovogodišnjih školskih programih, bjelice za red nauka, za imenike, za družtvene bilježke, književni oglasnik i još 48 čistih strana za svakojako bilježenje. — Buduć se je učiteljstvo u velikom broju predbrojilo, to nema mnogo prekobrojnih iztisaka; tko si dakle taj koledar još namaći želi, neka se požuri.

Natječaji.

— Za učitelje na novih pučkih školah u starom Lazu i Sungeru. Beriva: 400 f. plaće, stan i drva za ogriev.

Molbenice se šalju do 25. listopada dotičnim občinskim šk. odborom (pošta Mrkopalj).

— Za učitelja i pojca grčko-iztočne vjere u Medincih (pošta Slatina). Beriva: 500 for. plaće, stan, vrt i 8 hv. drva.

Molbenice se šalju dotičnomu obć. škol. odboru do 1. studena.

— Za učitelja i orguljaša u Čabru. Beriva: 450 for. plaće, 18 for. paušala, 55 for. za orguljanje, i 72 for. drvarine.

Molbenice se šalju do 25. listopada občinskomu šk. odboru.

— Za učitelja u Poreču (podžupanije požežke). Beriva: 350 f. plaće, stan, vrt i drva. Natjecatelj mora biti vješt njemačkomu jeziku.

Molbenice se šalju do 15. studena obć. šk. odboru.

— Za učitelja u Lokvah. Beriva: 450 for. plaće, stan i drva.

Molbenice se šalju do 30. listopada obć. šk. odboru.

— Za podučitelja kod sv. Marije u Medjumurju. Beriva: 315 for. plaće, 30 f. nagrade za opetovnicu, stan i 2 hvata drva. Molitelj mora biti barem ponešto vješt madjarskomu jeziku.

Molbenice se šalju župnomu uredu u Prelog do 31. listopada.

Izkaz

članova, plativših svoje prineske u blagajnu „Zadruge“ počam od 1. srpnja do konca rujna t. g.

P. n. g. Grdić Ambroz, kao utem., 10 stot.

Crnolatac Stjepan, redoviti član, 3 st., Irgolić Ante 1 st. 50 n.

Iznos šaljive dražbe knjiga prigodom učit. skupštine u Osieku 2 st. 30 n. U ime kamata unišlo 29 st. 4 n., od zaostatka zabavnoga iznosa u Karlovcu primljeno 50 st.

„Zadruga“ podupire 40 učiteljske sirotčadi mjesečnom podporom u iznosu od 111 st. 50 nov. Počam od 1. siečnja do konca rujna t. g. podieljeno je sirotčadi 1003 st. 50 n.

Glavnica učit. Zadruge iznosi 25.038 stot.

U Zagrebu 1. listopada 1876.

Ant. Irgolić, blagajnik.

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 31. U Zagrebu, 1. studenoga 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

O sgradi i prostorijah za tjelovježbu.*

Govoriti samo o tjelovježbi, a neprogovoriti o sgradi i potrebnih k tomu prostorijah, značilo bi zidati kuću, a neimati tomu podloge. Razumieva se pako samo po sebi, da nam je ovdje nemoguće a nedopušta ni prostor, da sve izcrpimo, kako bi moralo biti uredjeno podpuno i savršeno jačalište. Ovdje ćemo samo navesti sa nekoliko redaka, što je izkustvom pronadjeno za najpotrebnije i najshodnije.

Ravenštein želi jačalište po ovoj osnovi: „Ono imade sačinjavati pravokutnu pačetvorinu, koje veći dio valja upotriebiti za proste i redovne vježbe i sigranje. U sredini jedne od većih stranica, dotićuć skrajnje medje, diže se sgrada za tjelovježbu, koje širina imade biti veća, nego što je trećina čitave duljine jačališta. Prostor, koji ostaje lievo i desno oko sgrade, služi za namještaj sprema (kobile, kozlića, penjala, liestva itd.). Tim položajem dvorane za tjelovježbu dolazi u nacrt neki sumjer, koji bi u istinu podao oku ugodan utisak i predočio bi sliku pregledna reda, kad se na jačalištu nebi ništa radilo. Nu po mojem mnenju, veli Ravenštein, bilo bi takovo razdjelenje posve krivo, jer je sgradom jačalište razdieljeno u dvie posve udaljene pole, koje služe u prostom za vježbanje na raznih spremah, a odtuda proiztiču sliedeće mane: Prvo: kad bi se na jačalištu rabile na jedanput sve spreme i penjala, to nebi učitelj ili dotični nadziratelj mogao svega na jedanput pregledati. Kod družtva jačalačkih neosjeti se toliko ova manjkavost, koliko kod učenika; a jer kod učenika imade učitelj tjelovježbe mnogo više i strogo nadzirati, to ga i smeta to razdjeljenje. Učiteljem, koji imadu sámi i to istodobno nadzirati i podučavati veći broj učenika, biti će težko kod ovakova razdjeljenja riešiti valjano svoju zadaću. Drugo: jačaoci nemogu se medjusobno vidjeti, a tim se gubi ono zajedničko jačalačko pobudjivanje. — Temeljnim načelom neka je: jačalište,

* Izvadak iz povećega djela o „tjelovježbi“ što ga priredjuje za tisak Andrija Hajdenak

Digitized by Google

ako je ikako moguće, neka bude tako uredjeno, da ga možeš lako sa svih strana pregledati, da se izbjegnu svi kutevi i uglovi, koje bi htio možda radi sumjernosti ponapraviti.“ Nadalje se vidi iz Ravenšteinova nacrta, da neželi imati sve spreme na jačalištu pod vedrim nebom, jer mnogim spremam nije ni mjesta označio; u cielom se vidi, kano da mu to uredjenje imade služiti za pojedine vježbe, kano da je neko ugodno dodjeljenje k dvorani. Ako i jest živa istina, da je dvorana ponajglavnija i prva potreba, to je ipak za željeti, da su sve sprave i na vanjskom prostoru, gdje se takav nalazi, da se uzmognu što obširnije rabiti. Nadalje nenavadja Ravenštein u svom nacrtu nigdje drvoreda, koji je neobhodno potreban, da bude na jačalištu pod vedrim nebom liepe sjene.

Mnogo je shodnije uredjena po Ravenšteinovu nacrtu sgrada za tjelovježbu. U istoj se nalazi u dolnjem triemu velika dvorana za tjelovježbu, manja dvorana za mačevanje i predsoblje; u gornjem triemu stan za učitelja tjelovježbe ili nadziratelja čitave kuće i prostorija; okolo ciele četverouglaste dvorane za tjelovježbu u drugom triemu proteže se galerija, napokon pod krovom veliko nahižje i dvie sobice na zabatu (začelje). Mjera kao i ponamještenje sprema vrlo je prikladno. — Jedino, što bi se dalo prigovoriti njegovu nacrtu, jest: prvo, zahodi nebi smjeli biti u predsoblju tik glavnoga ulaza, a i lasno bi se dalo po njegovu nacrtu tomu izbjeći; drugo: manjka u dolnjem triemu soba za učitelja, odnosno predsjednika, koja bi se dala lasno namjestiti polag glavne dvorane; treće: manjka u dolnjih prostorijah sobica (komorica) za sprave, spreme; četvrto: u mjesto onolika vrata (5) vodećih u veliku dvoranu, napravio bih jedna ali nešto veća, a ostalo neka su prozori; peto: iz galerije na zabatu bilo bi shodnije načiniti dvie svlačilnice ili oblačilnice.

Prelazeć s ovimi opazkami na samu stvar, napomenuti nam je, da se imadu drugačije urediti sgrade za družtvo, t. j. odrasle jačaoce, i napokon da je inače uredjena dvorana jačanja za školu, kao i prostor pod vedrim nebom. Mi ćemo govoriti o ovom potonjem.

1. Školske dvorane za jačanje. Kad hoćemo urediti dvoranu za jačanje, tad je nada sve potrebno, da znademo, za koliko se učenika imade urediti. Većim dielom biti će broj 70, koji se može u manjih mjestih uzeti i za jačalačka družtva, ili će možda biti najpovoljniji broj 80. Toliki broj učenika neće biti težko pojedinomu učitelju pregledati, samo ako svoju stvar dobro razumije, a zadruga je već tako velika, da na pojedinca to zajedničko vježbanje čini pobudjujući utisak.

Za 70 do 80 jačalaca — uzmimo i ovdje oblik pačetvorine — mora da mjeri dvorana za vježbanje 70 stopa u duljini, a 40 u širini. Ovoliki se prostor hoće za onoliki broj učenika, i neka nitko nemisli, da je i suviše velik, jer kad bi ovoliki prostor upotrebili na veći broj jačalaca, tad bi radili samo na uštrb prave i valjane tjelovježbe. Imade li koja škola već manju dvoranu, te istu hoće upotriebiti za gombalište, tad valja i broj učenika, koji se istodobno vježbaju, takodjer umanjiti. Na svaki način odsudjuju se za tjelovježbu hodnici, koji se

Digitized by Google

nedadu ložiti, te su uzki ali vrlo dugački i potaracani kamenom, a kadkada i okruglim ili srhastim šljunkom, kakovi se neriedko nalaze u starih škol. sgradah. O valjanom rukovodjenju tjelovježbe u ovakovih hodnicih neima ni govora, jer nesamo da je tudie nemoguće izvadjati proste i redovne, u obće skupne vježbe, već su tudie učenici kod svake ure izvrženi pogibelji, da se prehlade, jer u takovih hodnicih vlada vazda oštar propuh.

2. Položaj školske jačilnice, razsvjetba, zračenje, loženje, podjenje. — Veličina sgrade, kako jur napomenusmo, ravna se po veličini jačalačke dvorane, a nadalje i po tom, da li se imadu napraviti i nuzgredne prostorije.

Nuzgredne prostorije jačališta (tjelovježbališta), koje se po mogućnosti imadu napraviti kod manjih zavoda, jesu sliedeće:

a) Vratnik (ili predsoblje pri ulazu). Vrlo je probitačno, ako se takav vratnik, ma i malen bio, načini pri ulazu, jer prieči za zločesta vremena, da hladan i vlažan uzduh kod svakoga otvora vrata neulazi odmah u dvoranu jačanja, a nadalje manje se unese i blata i mokrine u dvoranu, nego kad nebi bilo toga predsoblja;

b) oblačilnica, koja bi imala biti tako uredjena, da jačaoci mogu vazda svoje jačalačke sprave tamo ostaviti, da nebudu prisiljeni dolaziti u jačalačkom odielu ili pako isto sobom uviek nositi;

c) gledalnica u spodobi galerije. Gledaoci vazda su na spački, ako stoje medju vježbajućimi se vrstami; a opet je vrlo probitačno, da svatko može vježbam prisustvovati, s toga je od potrebe galerija;

d) prostor, gdje se spravljaju nepotrebne sprave. Sve sprave, koje se u isti mah nerabe, da su spravljene u posebnom prostoru; u jačalačkoj dvorani samo su na spački, umanjuju prostor, a tako se i oku lasno pruži neugodan i neuredan pogled.

Osim prenavedenih prostorija za veće zavode potrebne su još sliedeće prostorije:

e) mačilište, koje se imade izključivo rabiti samo za vježbanje u mačevanju; a kad nebi bilo mačevanja, mogle bi se u njem baš i druge vježbe preduzeti. Nije baš od potrebe, da su ove prostorije razi zemlje;

f) dvorana za djevojke, ako se istodobno u sgradi mora vježbati i ženski spol. I ove prostorije mogu se smjestiti u gornjem triemu, te ovamo neobhodno spada oblačilnica, koju rabe samo jačalice;

g) stan za vratara i kuće pazitelja;

h) sobe za učitelje, gdje će spravljati svoje knjige itd.,

i) dvorana za družtvene skupštine itd.

Kako jur rekosmo, veličina glavne dvorane za tjelovježbanje kao i ostalih prostorija zavisi od broja jačalaca. I ovdje valja pravilo: niti preveliko, niti premalo, već broju primjereno. 70 odraslih jačalaca treba prostora za vježbanje od 2800 četvornih stopa, koji nesmije biti razdieljen stupovi u dvie pole ili možda uglast, već posve prost a temeljem četverouglast, pa ako je moguće,

*

Digitized by Google

neka bude tako položen, da je duljina pravokutnika naprama širini u razmjeru kano tri naprama dva. Ovakav položaj preporuča se prvo: što se sve učvršćene spreme (penjalo, lestve, preča itd.) dadu laglje ponamjestiti, te zauzimlju manje prostora; drugo: iz akustičnoga gledišta isto onako, kao i kod drugih dvorana i školskih soba; treće: što je kod dvorane drugoga oblika konstrukcija krova mnogo teža i s većim troškom skopčana, t. j. gdje se neprave stupovi; četvrto: kod pravokutne pačetvorine, kad se jedan dio odmjeri za stalno namještene spreme, preostane prostor za proste i redovne vježbe u obliku četverokuta, koji je najshodniji za ovakove vježbe.

Visina dvorane zavisi takodjer od veličine čitave sgrade, a najpovoljnija visina biti će 16 do 18 stopa. Veća visina nije probitačna, jer se takove prostorije vrlo težko lože; nadalje nemogu se namjestiti nekoje viseće sprave, kao: kolotrk, njihaljka spružalica (Streckschaukel) itd. o krov ili tram, ako je dvorana previsoka, te se moraju za ove sprave postavljati posebni poprečni tramovi, što oku vrlo smeta. Isto tako nevalja niti prenizka dvorana, jer kod niže dvorane od 16 stopa visine sva su penjala premalena, te ciela dvorana izgleda je neugodna, potištena. Osim toga razvija se u nizkih prostorijah laglje zločesti, pivnički uzduh.

Da se predusretne nečistu i sparnu uzduhu, mora se u tjelovježbalnici shodno urediti r a z v j e t r i v a n j e, koje mora biti tako udešeno, da u nijednom slučaju nemože propuh nahuditi jačaocem. U novije vrieme prave vjetrilnice na stropu ili u blizini stropa. Da bude u jačilnici čist i svjež uzduh, nezavisi to samo od razvjetrivanja, nego i veličini i spodobi sgrade; nadalje ima se i na to paziti, da su stiene i krov sagradjen posvuda od dobra i čvrsta gradiva, da se nepokažu odmah izza dovršene gradnje po zidovih itd. razpukline, našto se imade u obće paziti kod svake sgrade. Prozori, gdje je moguće, neka su sa sjeverne ili bar iztočne strane, da samo nekoliko sati dopire sunce u dvoranu, te da nesmeta jačaoce u vježbanju. Nemože li biti tako, a ono neka se svakako na prozorih ponamjeste zavjese (zastori) ili škiljke (šalukatre) i slična, samo da bude hlad. A prozori se namještaju takodjer i najshodnije na stropu, jer svietlost, koja dolazi odozgo u zatvoren prostor, najbolje oku prija. Nipošto pako nebi svrsi odgovaralo, kad bi prozori bili namješteni odmah pri zemlji; dapače moraju biti od zemlje najmanje 4 stope visoko, jer nesamo što bi jačaoci kod sigre, itd. mogli lasno razlupati prozore, već je takodjer neugodno i smeta nalukavanje nepozvanih gostova.

Pogledom na gradjevne troškove kao u obće na čitavo uredjenje od znatnoga je upliva p o d j e n j e jačaonice. Od poda jačilnice zahtieva se sliedeće: mora da je čim više ravan, čist, a kod sprema što više elastičan. U tu svrhu rabili su u raznih jačilnicah: piesak, zemlju, trieslo, piljevinu (od drva), nabitu ilovaču, asfalt i podnice (daske).

Da na široko neduljimo o svakom na poseb, navesti ćemo obćenite prigovore: 1—4 valja uviek zubci poravnjivati; praše se, treba jih polievati, što opet škodi; 3. u kratko se vrieme pokvari; 5. i 6. nije elastično, a poradi svoje tvr-

Digitized by Google

doće i hladnoće može takodjer i naškoditi zdravlju. S toga su daske, kad se dobro polože, najsigurniji i najčvrstiji pod, malo se praše i nerazhladjuju noge. Doduše su i skuplje nego li sve ostalo gradivo, ali su zato i dugotrajnije. — Elastičnost poda dade se takodjer (kod dotičnih vježba) nadomjestiti, ako se pomeću slamnjače ili strunjače. I ovim se doduše prigovara, da se praše, da se nemogu držati čiste; nu čini se, da je taj prigovor pretjeran, jer ako jih na tjedan jedan do dva puta izprašimo, pa zatim na opredieljeno mjesto objesimo, a napokon držimo i cielu dvoranu što više moguće čistu, biti će i slamnjače u svakom pogledu prilično dugo dobre i uporabljive. (Konac.)

Koje okolnosti djeluju povoljno, a koje nepovoljno na naobrazbu puka, i koliko se dojima pučke naobrazbe pučka škola i njezin predstojnik t. j. učitelj.

Razpravlja **Josip Šestak.**

(*Ovo pitanje jedno je izmedju trijuh pitanja zadanih po nadzorniku g. Stj. Grotiću učiteljstvu županije virovitičke.*)

(Konac.)

Crkva i država.

Ponajprije mi je reći, da ovdje pod crkvom razumievam zastupnike, predstojnike crkve, a to je svećenstvo. Kao što se školi, učitelju, otvara široko polje djelovanja na neutrtoj stazi današnje narodnje naobrazbe, isto se tako razgaljuje i odkriva crkvi, dotično svećenstvu. Neću da spominjem velike gradove, već prenesimo se duhom u samotnu ali punu čara i dražesti prirodu — seoske župe. Koliko još danas brojimo takovih, bez ikakovih vrela nauke — bez škola; al ako te za sad manjkaju, to sa gledišta na riešenje pitanja imaju odgovarati crkve, respektive svećenstvo. Vriedan visokoga zvanja svoga svećenik otcem je u svojoj župi; do njega stoji, na kojem se stupnju nalazi puk barem glede spoljašnje naobrazbe u mjestih, gdje ga škola i njezin predstojnik, učitelj, podupirati nemože. Vriedan svećenik imao bi prelievati u crkvi i izvan crkve svojim župljanom, občinarom, osim moralne hrane nauku, zasjecajuću u sveobću naobrazbu; odstranjivati pučke predsude, sujevjerstvo, vračanje, zvonjenje na oblake i što ti ga ja znadem, što sve ne. Svećenstvu neće biti taj nauk tegotnim, budući neprodje ni dan, gdje sa svojimi u službenih a i privatnih poslovih dolazio i sukobio se nebi. Dobra volja jača je od iste naravi ljudske. A i onako svećenik s malom iznimkom pazi se sa svojimi župljani i občinari pažnjom bratske i prijateljske ljubavi, pa tako bi barma valjalo da bude. Kao što školi i učitelju treba povjerenja i ljubavi sa strane pučanstva i obratno, tako isto valja crkvi i svećenstvu, ako želi, da bačena zrnca prosvjete padnu u povjerena, opojena ljubavi i iskrenošću srdca, da prokliju stablom potrebnoga znanja i umića. Što da reknem o državi sa gledišta pučke naobrazbe. Valjana uprava države stožer je, oko kojega se okreće

Digitized by Google

sva narodnja masa, a narodnja masa svojim ustrojstvom zakonâ temeljni je kamen državi. Odatle rezolucije: Uprava državna neka razumno i toplo prihvaća glas i težnje kormilarâ pučke prosvjete i naobrazbe; neka joj stalo bude i samoj, da valjanimi i shodnimi uredbami potakne dotične organe na râd i djelatnost, u svem i svačem neka im ide na ruku; neka zabludjele otčinskom opomenom i materinjom ljubavlju opominje, pa u takovu kolu sloge i medjusobne pažnje škole, crkve i države, zaigrat će srdca narodnje mase, pa kad se to sbude, eto ti prijane mili, temeljna kamena pučkoj naobrazbi. O upravi državnoj ovisi nadalje i maran ili nemaran polazak škole mladoga i budućega naroda.

Sada pako u kratko da naznačim: koje okolnosti djeluju nepovoljno na naobrazbu puka. — Samo se sobom razumije, ako u obzir uzmemo gore navedene povoljne okolnosti pučke naobrazbe, da uzradimo i uzmemo protivan smjer, radili i djelovali bismo vrlo nepovoljno i na uštrb pučkoj naobrazbi. — Nepovoljnom je okolnosti nadalje nemaran polazak učione mladoga i budućega naroda; materijalno stanje učiteljstva; neuredno izplaćivanje učitelja iz dotičnih občinskih blagajna; nesporazumljenje i nepovjerenje škole sa domom roditeljskim; vjerski fanatizam; sirotinja naroda; političko komešanje za vrieme izbora; nemiri i rat (kao sada u turskoj Hrvatskoj), napokon narušeni putevi. Nije ovdje mjesta, da obrazlažem potankosti, podatkom i okolnostim više naznačenim, koji na pučku naobrazbu nepovoljno djeluju, jer nas svatko okat lasno uvidja, da su navedene okolnosti, kao zlo materijalno stanje učiteljstva, nesporazumak i nepovjerenje škole proti domu roditeljskomu i obratno; nadalje sirotinja naroda odista najbitnije zapreke i najnepovoljnije okolnosti pučke naobrazbe, već hoću da obrazložim, u koliko se nepovoljno dojima pučke naobrazbe neuredno izplaćivanje učitelja, vjerski fanatizam, političko komešanje za vrieme izbora i loše komunikacije. Učitelj, u koga su sve oči dotičnoga mjesta uprte, učitelj, komu se povjerava najnježnije blago roditeljskih srdaca; učitelj, od koga se zahtieva napredno i povremeno naobraženje, pristup i občenje u najinteligentnijih kruzih, kako da svim tim zahtjevom zadovolji, kad po tri a i više mjesecih svoje plaće nedobiva, već se mora duboko klanjati i sagibati kojekakvim u občini nametnikom, koji ga, dok tobož svoju plaću primi iz milostinje, kojom pozajmljenom krajcarom podupiru, pa to još dobro — al gdje ni takovih neima; tad učitelju idi od imućnijega do imućnijega seljaka, pa moli i opet moli, da te kojom pozajmljenom forintom obezbiedi. Gospodo! pa da takav učitelj djelovati bude na naobrazbu naroda, gdje ga svatko biednom sirotinjom s preziranjem smatra. Viče se na nas na sva usta: učitelji valja da si ugled naroda steku. Da, rado bih vidio takova učitelja, koji s poderanimi čižmami i odrpanim rukavom više gladno i iznemoglo svoje tielo prikriva, pa da takova sirotinja naobrazbom puka zaokreće. Svatko ga bježi, a i ista se ga školska djeca žapaju. Pitajmo lieka tomu nehajstvu?! Občinska su zastupstva stranju sama kriva, jerbo su vrlo mlitava u sakupljanju učiteljskih pristojba. Druga opet občinska poglavarstva rado bi namirila svoje učiteljstvo, al se tuže, da im vlada neodobrava i nevraća po više mjesecih godišnjih proračuna, pa da neznadu, po kom i kakovom

Digitized by Google

ključu da razporežu namet občinarom, — kao što bi to slučaj u Slatini. — Da neduljim i nerazvijam to već po tisuć puta rešetano pitanje i razpravu o platah i berivih učiteljevih, kažem: do kojih je, neka nastoje, da se i tomu zlu već jedared trag zamete. — Sad pako, da koju reknem o vjerskom fanatizmu, a k tomu ujedno nadovezujem dvie, tri o političkom komešanju prigodom izbora narodnih zastupnika u sabor. Pomama se vjerska tako priljepila duše naroda, a osobito u krajevih naše domovine, gdje je narod različne vjeroizpoviesti (rimokat. i grč.-iztoč.) osobito kod nas u Slavoniji, naročito podžupaniji virovitičkoj i Sriemu, da ti jedan sugradjanin i komšija drugoga vjere radi zazire; — pa što više, vjeru i narodnost zamjenjuje, s čega se strašna mržnja jednih proti drugim zamiće, koja je već i tako daleko dotjerala, da je u kolo zazora i mržnje i istu školu zaigrala. — Nu, ako pravo hoćemo, nije tudier kriv prosti narod, već neki sebičnjaci, fanatici, koji ni neponjaju razlike vjerske, tim manje političnih odnošaja naroda. Kod posljednjih izbora osvjedočih se glavom, kako prava pravcata braća iste narodnosti, nu vjere različne, najpodlijim načinom mržnju izrigavahu. Krivi su tomu razdoru lažni proroci i zanešenjaci, koji zavaravaju narod prigodom takovih sgoda na svoju sobstvenu korist obećanji, koja se do sad i od sad ni ikad izpuniti mogu. Narod nesvjestan si koristi i važnosti zastupnika i sabora, podpaljen i opojen psovkami i mržnjom nekih sebičnjaka — sbilja zamrzi i najotmenije te po narod sve dobro misleće članove; izgubi vjeru, pa kad ga i k pravednomu privesti želiš, dvoumi, neće da koristnu nauku i razborne savjete prima. — Napokon, nepovoljna su okolnost po pučku naobrazbu loše komunikacije. — Obće je poznato, da samo onaj narod u svojem razvitku, bilo to s materijalnoga ili intelektualnoga gledišta, dovija se i primiče vršku čovječanskoga odredjenja, koj stoji u što tjesnijem savezu i obćenju sa inim naobraženim svietom. Naš narod, osobito pako slavonski, izoliran je od ostale braće svoje s nestašice valjanih puteva. U Slavoniji je podneblje s malom iznimkom tako povoljno, da izuzam ovo nekoliko nerodnih godina, obilato nagradjuje trud i mar naroda, — al što ćemo s prirodninami, kad za nje nitko nepita. Zašto da nepita? Lasna odgovora: niti ja mogu kamo od svoga doma, a niti može drugi do mene. Naši su putevi, izuzam neke hrvatske priedjele, takovi, da u sried ljeta dvoje marve jedva prazna kola vuče. — K tomu manjkaju nam i nuždne željeznice, mostovi preko rieka, pa tako ti zapinja svaka trgovina, snjom obrt i sve materijalno stanje naroda. — Dokle će se naš narod, osobito prostiji, boriti s materijalnim svojim stanjem, tako dugo neće ga se lje mnogo dojimati suho slovo naobrazbe. Jedno budi drugo. Trsimo se zakrčiti put više označenim i nepovoljnim okolnostim, a pregnimo svimi silami, da dobre i povoljne usvojimo narodu, pa smo predbježno stanju današnjemu našega naroda pomogli i s gledišta naobrazbe.

Skupština prihvati sliedeće rezolucije:

I.

Prvim i najprečim uslovom i okolnosti po pučku naobrazbu budi prosvjeta osnovana na valjanu uzgoju.

Digitized by Google

II.

Drugim su povoljnim uslovom: škola, crkva i država. Uprava državna neka razumno i toplo prihvaća glas i težnje kormilara pučke prosvjete i naobrazbe; neka joj stalo bude i samoj, da valjanimi i shodnimi uredbami potakne dotične organe na rad i djelatnost.

III.

Trećim uslovom jest učitelj sam i njegova prijaznost spojena ljubavlju i povjerenjem naroda školi i obratno.

IV.

Vrlom su polugom po naobrazbu puka u obće, a napose mladjega naraštaja, praznički sastanci, t. j. narodnja javna predavanja u školskih prostorijah.

V.

Naša bi si visoka kr. zem. vlada s moralnoga i intelektualnoga gledišta stekla lovor vienac, kad bi dotičnim predstojnikom občina, škol. odborom i svećenstvu naložila, da što više pobudjuju narod na polazak javnih predavanja.

VI.

Vrla su okolnost po pučku naobrazbu primjerni dohvatu naroda časopisi. S toga se umoljava visoka vlada, da odredi: kakove shodne tjednike, knjige ili ine pučke časopise občine o svom trošku nabavljati imadu; u slučaju siromaštva prelazi to na zemlju.

VII.

Po pučku naobrazbu nepovoljnom su okolnosti: nemaran polazak učione; lošo materijalno stanje učiteljstva; — neuredno izplaćivanje učitelja iz dotičnih občinskih blagajna; nesporazumak i nepovjerenje doma sa školom i obratno; vjerski fanatizam; sirotinja naroda i napokon loše komunikacije. — Skupština umoljava visoku kr. zem. vladu, da se te nepovoljne okolnosti čim prije uklone.

Podžupanijske učiteljske skupštine.

III. Skupština županije križevačke.

(Dalje.)

(Razprava o realnoj obuci.)

Predsjednik: Za generalnu debatu neimam nikoga prijavljenoga, zato prelazimo na specijalnu. Molim g. perovodju, neka pročita prvu rezoluciju.

Perovodja čita prvu rezoluciju.

Ester: Ova mi je rezolucija sasvim po ćudi, samo mi u oči pada rieč „znanost“, za koju držim, da se je slučajno uvukla kod stilizacije; jer je g. izvjestitelj valjda tuj mislio „znanje“. Nadalje imao bih promieniti i riečoslied, te bih ovu rezoluciju bez povrede prvobitnoga smisla rekao ovako: „Realnoj obuci u pučkoj školi nije svrhom samo znanje, već i intelektualno, moralno, religiozno i estetično naobraženje.“

Digitized by Google

Predsjednik: Govorit neima nitko drugi; prima li se ova prva rezolucija, kako je po Esteru stilizovana?

Svi: Prima se.

Perovodja čita drugu rezoluciju.

Horvat: Ova rezolucija govori, kako se realna obuka nesmatra posebnim predmetom, već podporom jezikoslovnoj obuci; a nekaže nigdje, na kojem se ipak temelju ima i jedna i druga obuka rukovoditi. Zakon propisuje za svaku granu znanosti temeljem u pučkoj školi propisane čitanke, zato sam toga mnenja, da se i u ovoj rezoluciji umetne, neka se realna obuka temelji na zornoj obuci i propisanih čitankah.

Ester: I ja sam istoga pokornoga mnenja. Ako, kako nijedne cedulje nevidim na stolu, neima nitko više govoriti, to predlažem ovu drugu rezoluciju ovako: „Realna se obuka u pučkoj školi neima smatrati posebnim predmetom, već podupirućom i dopunjujućom polugom jezikoslovne obuke, s toga mora biti svaki sat realne obuke istoj u prilog na temelju zorne obuke i propisanih čitanaka.“

Predsj.: Niti za ovu rezoluciju, niti proti njoj nije prijavio nitko rieči; prima li se ova druga rezolucija, kako je po Horvatu nadopunjena, a po Esteru stilizovana?

Svi: Prima se.

Perovodja čita treću rezoluciju.

Ester: Nikako nemogu razumjeti, što će se kazati u ovoj rezoluciji riečju „uslužna“; ova rieč, čini mi se, smeta tuj smisao. Ja sam za to, da mladež u pučkoj školi uči ono, što će joj rabiti moći u životu. Jednostrana i pretjerana obuka u nekojih predmetih kriva je, da je pučka škola pokazivala do danas slab uspjeh. Mladež znala bi u mnogih mjestih, što je Murmelthier, a nebi poznavala niti najpotrebitije i najkoristnije domaće životinje; znala bi nabrajati redom sve insule velikoga mora i ćak zemlju Hottentotah, a nebi se znala iznaći na zemljovidu, kad bi ju zapitao za našu danas toliko sloveću braću Crnogorce i Hercegovce. Ja sam za to, da je preče poznati mladeži našoj kredu, nego alem kamen i sve biserje velikoga oceana, te sam prema tomu priredio izvjestiteljevu treću rezoluciju ovako: „Realna obuka u pučkoj školi neka bude udešena prema potrebućam budućega zanimanja gojenčadi, s toga se imaju tu uzimati domaća i bližja realija.“

Izvjestitelj Vidačić: Najprije mi je odgovoriti prijatelju Esteru, da rieč „uslužna“ u ovoj rezoluciji niti najmanje nepači smislu; ona ga pače čini jasnim, te hoće toliko kazati, koliko je upravo Ester malo prije zahtievao: da naime bude praktična realna obuka udešena i prema potrebam budućega gradjanskoga života, da služi tim potrebućam. Kad sam ja ovu rezoluciju tvorio, bijaše i meni na umu, kako sam i prije obrazložio, da je našoj mladeži preče svoje, nego li Kina i Japan, te zato preporučam skupštini svoju rezoluciju.

Predsj.: Specijalna je razprava ob ovoj trećoj rezoluciji izcrpljena. — Molim gospodu, koja su za izvjestiteljevu formulaciju, neka ustanu.

Digitized by Google

Većina ustane i tim je primljena rezolucija treća, kako bje po izvjestitelju Vidačiću predložena.

Perovodja čita četvrtu rezoluciju, koja je prihvaćena ovako: „Realna obuka neka se osniva po mogućnosti na predmetih, koji se mogu zrieti u naravi.“

Predsj.: Neka gosp. perovodja pročita sada još jednom sve prihvaćene rezolucije.

Perovodja Ester pročita prihvaćene rezolucije.

Predsj.: Na dnevnom je redu peto i zadnje pitanje: „Da li institucija mj. šk. odbora odgovara zahtjevom novoga šk. sustava; — zašto ne i kako bi se isti imali preustrojiti, da budu kadri unapredjivati napredak mladeži i školstva u obće?“ Molim g. izvjestitelja Adama Smaića, da dade svoje obrazloženje.

Izvjestitelj Smaić: Slavna skupštino! Pretežka me zadaća zapala, kada mi se je izraziti o onom faktoru na polju narodnjega školstva, koji se je tako rekuć istom rodio. Tu mislim mjestne škol. odbore. Nu tim mi je teže, što se odmah u početku moram izjaviti proti ovakovoj inštituciji mjestnih škol. odborah, kakovu za sada imamo.

Uvidilo se, da se novom naukovnom osnovom na pleća učiteljeva po novom šk. zakonu natrpava neizmjerno velik i težak teret, pa da se nezapusti ili inače možda i duhom neklone, htjelo mu za svaki mogući slučaj koli glede šk. obuke, toli glede dohodaka njegovih pomoći pružiti, a tom pomoći ga opet kontrolirati i njegov rad kritično pratiti.

Prevelika se nada stavila dakle u mjestne šk. odbore, koji bi imali biti učitelju čvrstim pomoćnikom i sdušnim savjetnikom; jednom rieči: imale bi biti duša školâ. Listajuć u ono nekoliko §§. šk. zakona i naredbe od 8. rujna dužnosti tih mjestnih šk. odbora, pa kad bi se moglo i pomisliti, da će se ti zakoni točno obdržavati, to bi se svaki čovjek, a najviše učitelj radovao, jer bi već u naprvo vidio obilan plod svoje muke, a duša bi mu se smirila, jerbo bi znao, da se domu i rodu odužuje kao pravi njezin sin. — Kud plemenitije zamisli, no kad se naprvo vidi, da će se početi dizati narod iz mrtvila, te hrliti za duševnom hranom, da se naobrazi, da se može uzporediti i natjecati s drugimi naobraženimi narodi svieta. — Mnogo bi u istinu toj izvedbi te ideje doprinieli mjestni šk. odbori, da je u njih onoga, čega nije. A čega našim odborom treba? Treba im volje, sposobnosti, dostatna naobraženja i uztrajnosti, a k tomu bi pridružio patriotičnu požrtvovnost. Svih ovih pet krieposti, u koje bi imao biti najviše i sam učitelj upućen, morali bi imati članovi mjestnog šk. vieća, ako shvaćaju ogromnu onu zadaću, koja im je povjerena, ako hoće, da k boljku, prosvjeti i procvjetanju naroda koju žrtvicu pridonesu. — Pa što nije toga u naših šk. odborih? Sa žalošću moram priznati, ako želim biti iskrenim, da smo još daleko. U naših škol. odbora kod nekih nije volje, kod drugih nije sposobnosti, a kod većine, što je još najžalostnije, nije niti volje, niti sposobnosti. A što se tiče požrtvovnosti, ta je ustupila, kao većinom kod mnogih naroda, mjesto

Digitized by Google

materijalizmu, a kod nas tim više, što naročito §. 158. škol. zakona veli, da se ta služba obavljati ima bezplatno. To je kod nas onaj gordijski čvor, koji se neda niti mačem razriešiti.

Na čelu je mjestnim šk. odborom mjestni šk. nadzornik. Promatramo li njegove dužnosti, u kojih mu se nalaže paziti, da li učitelj uredovne spise točno vodi, gdje mu se nalaže, da bude savjetnikom kod predavanja gledom na metodu, kojom učitelj predaje, gdje mu se nalaže, da u pedagogijsko-didaktičnih pitanjih izrazi svoje mnienje, koje učitelj kao mjerodavne više puta i uvažiti mora itd., pa te sve dužnosti prispodobimo sa „seljanom“ mjestnim šk. nadzornikom, koji si jedva znade podpisati ime, pa si predstavimo unapredjivanje te škole, to baš nebismo mogli očekivati, da će pod takovim ravnanjem škole procvasti. Da bi takov nadzornik više puta učitelje u savjet popitao, toga Bog nedaj! On zna, da je učitelju predpostavljeni, pa mu već njegov ponos nebi dopustio, da to učini. — S takovimi nadzornici hvala Bogu obilujemo! Što je nadalje pomoženo i tim, ako nadzornik nešto i razumije, pak neće, da radi, neće nikada kroz godinu da u školu ni pogleda, nego ga je jedino vidjeti kod izpita kao predsjednika, gdje iztičuć svoju veleučenost učitelja nastoji blamirati. — Da ih i takovih ima, dokazati mogu svaki čas. — Jednom rieči: kod nas nije moguće za svaku školsku občinu imati posebni šk. odbor, jer se, nesakrivajuć naše zlo, u istinu nemože naći u svakoj šk. občini potrebni broj inteligentnih ljudi i to najmanje takovih, koji bi htjeli, kako to zakon očekiva, požrtvovno što raditi. Najmanje se može naći sposoban nadzornik. Mnogi su mjestni nadzornici primili tu važnu i veliku zadaću na se, ne iz vlastita požrtvovanja, nagona i težnje za radom, nego više iz uslužnošti prama postavljajućoj osobi. Da je to po dobrobit škole žalostan pojav, neda se tajiti. — Mnogo sam rekao, čim sam mogao možda i radine ljude obiediti. Priznajem ja, da ima mjestnih nadzornika svjestnih, koji uz svoje ine dužnosti, koliko im sile dopuštaju, za školu rade, ali takove bih mogao na prste nabrojiti. Stotine škola u našoj domovini nemogu se tom srećom pohvaliti. — Tim sam ponešto odgovorio na prvi dio predstojećega nam pitanja. Za drugi dio evo sl. skupštini rezolucija kao odgovor, a kod svake ću nastojati, da svoje mnienje i uzrok navedem na moždašnje primjetbe. Nemislim ja, da bi se ovim putem svemu zlu doskočilo, ali ga smatram barem ja nešto praktičnijim od ovoga, koji sada obstoji:

1. Da bude za svaku školsku občinu poseban šk. odbor, stranom je suvišno, a stranom nepraktično; s toga bi se imao za sve škole jedne polit. občine ustrojiti jedan zajednički školski odbor.

2. Članovi toga šk. odbora imali bi biti: Občinski načelnik kao predsjednik odbora, svi područni učitelji, a na školah sa više učiteljskih sila ravnajući učitelj, jedan zastupnik vjere, te iz svake školske občine, osim moždašnjeg šk. patrona, po dva člana.

3. U taj odbor valjalo bi birati samo inteligentne ljude, koji su voljni raditi na polju pučke prosvjete.

Digitized by Google

4. Vlast občinskoga škol. nadzornika ima preći na občinskoga načelnika, koji će svakih 14 dana sve škole svoga područja obići i opazke odboru u sjednicah priobćivati.

5. Djelokrug mjestnog škol. odbora ima ostati nepromienjen.

6. Učitelju je podnašati sve podneske občinskomu načelniku kao školsk. nadzorniku, a samo u slučaju nehajstva budi škol. odbora, budi občinskog načelnika obratiti se na višju oblast. (Sliedi.)

Dopisi.

U Križevcih. (Klasifikacija škole.) Na temelju naredbe visoke kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 2. rujna 1875., br. 3962, upravljene na kr. podžupanije i odnosno na sl. i kr. gradove, preuzelo je i naše slavno zastupstvo klasificiranje ovdješnje dječačke i djevojačke škole. Pa ako naši zastupnici i nisu svi visokoučeni ljudi, to su zdrava uma i suda, a imade jih, koji su već dulje vremena u toj časti te pamte, kako su i prvašnje zemaljske oblasti što toplije preporučale dovoljnu obskrbu učiteljstva, osobito pako onom zgodom, kad se je imalo ustrojiti četvrto mjesto na bivšoj ovdješnjoj glavnoj učioni, kadno je c. kr. namjestničko vieće izdalo nalog na gradsko zastupstvo 20. studena 1857., br. 21336/4936, u kojem se medju ostalim kaže: „Und wenn schon die Trivialschullehrer am Lande in der Regel nebst freiem Quartier und sonstigen Emolumenten noch einen Gehalt von 300 fl. beziehen, so sollten wohl die Lehrergehalte in den Städten, wo die Bedürfnisse der Lehrindividuen in vielfacher Beziehung grösser und die Lebensmittel ungleich theurer sind, entsprechend höher gestellt sein", a pod konac istog opet i ovo: „Ueberdiess ist nach Punkt 5 der unterm 8. November 1856, Z. 18761, kundgemachten Unterrichtsministerial-Verordnuug vom 20. September 1856, Z. 6532/487, der Zweck der Schulfassionen nicht nur der, der die mit jeder Schule verbundenen Dotation ersichtlich zu machen, sondern es soll auch bei jenen Schulen, wo die Einkünfte in Betracht der Ortsverhältnisse zur Erhaltung einer Lehrerfamilie als unzureichend erkannt werden, die nothwendige Aufbesserung zu Stande gebracht werden." Pa i sadanja vis. zem. vlada sličan nalog u svojoj naredbi od 2. rujna 1875., br. 3962, ponavlja, kako se to čita u 4. alineji, koja glasi: „S obzirom na tu razlikost, da se pučke učione ove zemlje razrede te prama konkretnim odnošajem pojedinih mjesta i okolica da se učiteljske plaće ustanove, odlučio je ovaj kr. zemaljsko vladni odjel s dotičnici, kojim pučke učione o svom trošku uzdržavati prinadleži, povesti razpravu, kod koje ima valjati načelom, da pri odmjeri učiteljskih plaća neće mjerodavnim niti jedini broj stanovničtva dotične občine školske, niti značaj gradskih i seoskih občina, nego da će trebat uvažiti i imućnost občinara, eventualno dohodak od obstojećih zaklada, fondova i drugoga imetka školskoga, i s druge strane mjestne okolnosti, kano što su ciene živeža, socijalni obziri, koji se od učitelja zahtievaju i kojim se on po svom položaju oteti nemože itd." A ovdje i to, kako su neke i seoske občine stavile svoje škole u prvi, a još više njih u drugi razred, s toga su i oni pronašli, kad već nisu mogli svoje škole poput Požege i Virovitice staviti u prvi razred, to su gledom na druge gradove a osobito na susjedni grad Koprivnicu, koja imade jedanaest učiteljskih sila, pa je svoje škole uvrstila u drugi razred, da i oni, kako vele, prema dohodkom občine uvrste barem dječačku školu u drugi, a žen-

Digitized by Google

sku u treći razred s plaćom od 500 for. i stanarinom od 73 for. A da su tako razno svoje škole klasificirali, vele, da su jih vodili ovi razlozi: Učitelji imadu uzdržavati obitelj, što je glavno, i u družtvenom životu dolaze u takove okolnosti, gdje mnogo više moraju trošiti nego učiteljice te se nemogu oteti kao javni činovnici ugleda radi mnogim zahtjevom, koji se od njih punim pravom izgledaju n. pr. da su poput inih činovnika članovi čitaonice, učiteljske zadruge, pedagogijskog sbora, gospodarskog družtva, da drže ovaj ili onaj svoj strukovni časopis itd., te da podupiru ovu ili onu kakovu plemenitu svrhu. Učiteljice pako, koje, dok su same, mogu prilično živjeti sa 575 for.; ako se pak udaju, onda si stanje poboljšaju, jer se njihovi supruzi za nje brine, a za školu mogu one manje raditi, dočim udatbom kao supruge, majke i domaćice preuzimlju na se tegotnu zadaću, koju jedva jedvice one ženskinje obavljaju, koje se lih samo time bave, a kamo li da uz to još velevažnoj i tegotnoj učiteljskoj zadaći podpuno i točno udovoljiti mogu.

Ovakovimi motivi podkriepljenu klasifikaciju stavi gradsko zastupstvo vis. vladi na odobrenje; nu visokoista ju neuvaži, nego vrati natrag sa željom, da se učiteljice stave u drugi razred, pozivljuć se na §. 132. šk. zakona, koj žensko učiteljsko osoblje s mužkim izjednačuje u svih pristojbah. Gradsko pako zastupstvo smatrajuć svoje navedene razloge neoborivom istinom, osta i drugi put pri svojem zaključku, te ga odašalje nepromienjena opetovano zemaljskoj vladi. A zemaljska vlada braneć i štujuć zakon odbi i po drugi put tu klasifikaciju te pozove zastupstvo, da još jednoč uzme svoj zaključak u pretres, nebi li se kako dala sravnati plaća učiteljica s onom, koju je ono učiteljem odkrojilo. — Videć zastupstvo, da mu drugo nepreostaje, nego prilagodit se želji kr. zemalj. vlade, ili joj opet prepustiti, da stvar sama rieši. Nu uzme ipak još jednoč klasificiranje u pretres, te odstupi od svoga prvašnjega mnienja, gdje se bilo odmjerilo učiteljem drugi razred, pa stavi obe škole mužku i žensku u treći, što nikako nije bila želja visoke vlade. Jer da bi visoka vlada radila na uštrb učitelja t. j. da neostanu u 2. razredu, nego da se neobziruć na skupoću živeža, niti na uzdržavanje obitelji, na što se je već, kako spomenusmo, pred devetnaest godina obzir uzimao, bace u treći razred, toga mi nevjerujemo; ona je dapače otčinskom brigom nastojala i želila, da se i djevojačka škola uvrsti u drugi razred, a nipošto, da se još i dječačka uvrsti u treći, u koj su većinom uvrštene seoske učione uz slobodan stan, vrt, drva i još komad oranice i livade.

Dakako, kad je vis. vlada zabacila njihovo dvojako klasifikovanje, predomisle se neki ljudi, zašto da učitelji imadu plaću drugoga razreda, kad i gradonačelnik i veliki bilježnik neimaju više nego 600 for. Da neimaju, nije tomu krivo učiteljstvo. Ali hvala Bogu prvi uz svoju dakako malenu plaću uživa 500 for. mirovine, a drugi uz svoje zvanične poslove, koje, jer je maran i radin, obavi po noći ili izvan opredieljenih sata, pa se bavi mjerenjem pri diobah, što nosi dva puta toliko, kolika mu je plaća; oni dakle neoskudievaju. Ali učitelji nesmiju se po zakonu baviti ničim, no s onim, što samo strogo spada u njihovo zvanje; oni se moraju baviti prije i poslie škole pripravom za obuku ili izpravljanjem zadaćnica. Čim se jedino mogu baviti, te si koj stotinjak zaslužiti, bilo bi jedino sukromno podučavanje, kojim se ovdje nebavi nijedan učitelj. U Križevcih su stanovi i živež skuplji, nego u ijednom pomanjem gradu naše domovine. Da je tako, tuže se na to svi činovnici i profesori kr. gospodarskoga zavoda. Pa kad tu skupoću osjećaju oni, koji su znatno bolje plaćeni, kud i kamo ju više osjećaju učitelji uzdržavajuć uz odmjerenu plaću svoju obitelj.

Što je učiteljstvo križevačko stavljeno u treći razred, neslaže se nimalo s dostojanstvom starodavnoga grada, a kamo li za seli; dapače je od vajkada još i drugim prednjačio u svem, što je liepo i plemenito. A što može biti ljep-

Digitized by Google

šega i plemenitijega, nego li uzgojitelje i učitelje svoje djece prilično obskrbiti. Pa učiteljstvo križevačko zaslužuje, da se prilično obskrbi; jer radnjom njegovom stoji škola u dobru glasu, te ako nije najbolja, to sjegurno nije najgora. To dokazuje odlikovanje, koje je stekla na prvoj hrv. izložbi, pa priznanje, što ga je dobila na bečkoj svjetskoj izložbi. Imade na zavodu učiteljskih sila, koje su počašćene više puta pohvalami od zemaljske vlade, te pohvalom, dapače nagradom gradskoga zastupstva; a neima nijednoga, koji bi ikada bio s nemara ukoren. Kad je već slavno zastupstvo došlo u tjesnac izmedju svoga mnenja u klasifikaciji škole i želje visoke vlade, to se je moglo izvući iz njega na drugi način, kako bi se sačuvao starodavni ugled grada, a opet zadovoljilo očekivanju visoke vlade, te ako nedopuštaju okolnosti občine za buduća vremena staviti učiteljsko osoblje u drugi razred, bojeć se kvinkvenala, koji bi narasli onim, koji 25 do 30 godina služe, to bi se moglo barem sadanje učiteljstvo, kojeg neće nijedan član doživjeti niti četiri, nekmo li sve kvinkvenije, dapače imade jih, koji će jedva do dva dotjerati, pa bi se mogli barem za sada svi staviti u drugi razred, a u buduće ustrojiti po jedno ili dva podučiteljska mjesta na dječačkoj i djevojačkoj učioni, pa bi se tako prištedilo ono, što bi se učiteljem davalo. Neki se boje namieštati podučitelje, jer da nebi škola napredovala. Ova je bojazan neosnovana, jer i podučitelji moraju biti osposobljeni kao i učitelji, a osim toga brinit će se oni, da si čestitim ponašanjem i marljivošću steku preporuku predpostavljenih si oblasti, da tako prije poluče mjesto pravoga učitelja.

Mi se čvrsto nadamo, da vis. vlada neće odobriti posljednju klasifikaciju zastupstva, kojom se učiteljem kako pri kvinkvenijah, tako i pri stanarini uštrb nanaša gledom na prvu i drugu izjavu, kojom je stavilo učitelje u drugi razred, nego da će ona svojom otčinskom brigom tamo smierati, da se za buduće makar i podučiteljska mjesta ustanove, ali sadanje učiteljstvo svakako da ostane u drugom razredu. To se tim više nadamo, što križevačko učiteljstvo neima prilike svoje djece dati doma u kakovo srednje učilište, buduć takovih ovdje neima, pa da jim djeca nezaostanu u naobrazbi za djecom pojedinih gradjana, koji, čim više rade, tim više privriede, pak daju svoju djecu u dalnje nauke, dočim učitelj makar ikako radio, nepriskrbi ništa više, nego što mu je klasifikacijom opredieljeno.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— **Imenovanja.** Nj. Preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega učitelja na Visokom Šimuna Kindera pravim učiteljem na dječačkoj obćoj pučkoj školi u Bregih kod Koprivnice, dosadanjega učitelja u Dubovcu Josipa Filipašića pravim učiteljem na obospolnoj puč. školi u Drnju, dosadanjega učitelja u Hercegovcu Franju Lukinovića pravim učiteljem na obospolnoj pučkoj školi u donjih Mostih, dosadanjega učitelja u Duna-Sečuju Gjuru Kragujevića pravim učiteljem na obć. pučkoj školi u Berkasovu, dosadanjega učitelja u Merkoplju Vida Cenčića pravim učiteljem na obćoj pučkoj školi u Lokvah, dosadanjega učitelja u Bribiru Jurja Turinu pravim učiteljem na dječačkoj obćoj puč. školi u Kraljevici, bivšega učitelja na izraelitskoj pučkoj školi u Osieku Stjepana Ebrića pravim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Čadjavici, izpitanoga za pučko učiteljstvo kandidata Gjorgja Dokmanovića privremenim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Komorskih-Moravicah, dosadanjega privremenoga učitelja u Subotici Franju Darany-a pravim podučiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u sv. Gjurgju, nam. učiteljicu više djevojačke škole u Zagrebu Veroniku Kuharovu pravom učiteljicom na djev. obćoj puč. školi u Senju, dosadanju učiteljicu u Lokvah Viktoriju Geršićevu pravom podučiteljicom na obćoj pučkoj školi u Liču; — zatim usljed preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listopada 1874. pravimi učitelji

Digitized by Google

na obospolnih obćih pučkih školah Julija Bradnu u Hrneticu, Ivana Klinca u Severinu, Jos. Korpara u Lukovdolu, Antuna Kuzmiaka u Prilišću, Mijata Milčića u Bosancih, Josipa Oljevca u Sveticah, Nik. Sutlića u Bosiljevu, Josipa Živkovića u Ozlju, Mirka Zdešića u Žakanju, Josipa Antolkovića u Ježevu, Ivana Benkovića u Kašini, Nikolu Celinića u Granešini, Josipa Cunića u Markuševcu, Vladislava Čukaca u Mariji-Gorici, Jakova Černe-a u Dugomselu, Stjepana Dobrovoja u Breznici, Andriju Fiana u Šestinah, Mijata Govedića u Stenjevcu, Janka Hanžeka u Pušći, Mirka Horvatina u Bistri, Pavla Jankovića u Ćućerju, Stjepana Ježeka u Stupniku, Stjepana Kovačinu kod sv. Martina pod Okićem, Franju Kušića u Moravčih, Stjepana Lepušića u Resniku, Antuna Mayera kod sv. Nedjelje, Gjuru Popovića u Vugroveu, Mijata Pužara u Lupoglavi, Tomu Španovića u Vrabču, Stjepana Zagozdu u Brdoveu, Antuna Arnolda u Pokupskom, Milana Bakera u Petrovini, Ivana Demuta u Pribiću, Franju Doležala u Plešivici, Petra Haramiju u Kupincu, Josipa Kolmana u Sišincu, Ljudevita Klopovića u Cvjetkoviću, Dragutina Körblera u Vrhoveu, Miju Mayera Pod-Okićem, Gjuru Oljevca u Krašiću, Maksu Pečnjaka kod sv. Jane Pod-Turnom, Josipa Premužaka u Jamnici, Matu Ramušćaka u Vivodini, Ivana Rendulića u Domagoviću, Aleksu Belića u Drenoveu, Matu Crnka u Gradini, Ivana Helingera u Sopju, Gašu Lisinskoga u Lukaču, Miju Mikića u Voćinu, Josipa Pesrla u Cabuni, Nikolu Pravicu u Turnašici, Gjuru Sedmaka u Vaški, Stjepana Sušu u Novoj-Bukovici, Ivana Škvorca u Novakih, Roberta Tretinjaka u Bazijah, Vilka Benkovića u Veleševcu, Janka Brlekovića u Pešćenici, Miju Bezuka u Oborovu, Petra Brania u Topolovcu, Ivana Buića u Kravarskom, Andr. Čikolina u Odri, Ivana Fiucka u Sčitarjevu, Franju Galića u Bukevju, Ivana Haraminčića u Zaprudju, Andriju Kelčeca u Ilovi, Josipa Klobučara u Nartu, Josipa Putareka u Palanjku, Mirka Šantića u Preloščici i Miju Žugaja u Maloj Gorici; — nadalje pravi-ni učitelji na dječačkih obćih puč. školah: Mirka Strahinjščaka u Draganiću, Nik. Šanteka, Josipa Vanjeka i Štjepana Lipkovca u Samoboru, Luku Vranka u Jastrebarskom, Tomu Lukačevića, Petra Petrovića, Janka Rataića i Gjuru Žakića u Virovitici, Josipa Plešu u Suhopolju, Jos pa Šestaka u Slatini, Ivana Košira u Vološderu, Antuna Kranjčana u Osjekovu i Ivana Opata u Velikoj Gorici; — pravimi učiteljicami na djev. obćih pučkih školah: Amaliju Bekovu u sv. Ivanu, Anku Kružićevu i Franjku Rumplerovu obje u Samoboru, Zoru Šplajtovu u Jastrebarskom, Anku Buček u Suhompolju, Draginju Lukačevićku i Pavlu Maršićevu obje u Virovitici, Ljuboslavu Holjčevu u Slatini, Ljuboslavu Hrnčićevu u Osjekovu, Josipu Opatovu u Velikoj Gorici; — nadalje privremenimi učitelji na obospolnih pučkih školah: Antuna Marina u Plemenitašu, Ivana Rendulića u Novomgradu, Franju Ivoša u Sesvetih, Stjepana Mlinarića u Brekovljanih, Petra Župančića u Cerju, Matiju Bertaka u dolnjoj Zelini, Antuna Sinkovića u Laduću, Ivana Lončarića u Kupčini, Gjuru Žunića u Šišljaviću, Josipa Herka u Budakovću, Maksu Setinskoga u Kapunu, Nikolu Tailsbaura u Rušanu, Matiju Topolnika u Špišić-Bukovici, Škendera Horvata u Novih-Čićah, Ivana Kovačića u Martinskojvesi, Dragutina Kušana u Vukovini i Miju Skočena u Dubravćaku; — privremenimi učiteljicami na djev. obć. puč. školah: Ljubicu Cunarovu u Draganiću; zatim uvjetno učitelji na dječačkih obćih pučkih škola: Vjekoslava Cerovskoga u Sv. Ivanu, Ljubomira Dmitrića u gornjem Miholjcu, Petra Kneževića u Medincih, Iliju Tutorovića u Klisi, Gavru Grlicu u Lisičinah, Savu Grubačevića u Gaćištu, Vida Ištoka u Orešcu i Tomu Vitanovića Slatini; pravim podučiteljem na dječačkoj obćoj pučkoj školi u Samoboru Josipa Tunkovića, a napokon dosadanjega učitelja u Rumi Ljuboju Dlustuša, dosadanjega učitelja u Delnicah Jakova Majnarića i dosadanjega učitelja u Kukuljanovu Nikolu Turata pravimi učitelji na obospolnoj obćoj pučkoj školi na Sušaku.

— Škole podžupanije zagrebačke. O školah podžupanije zagrebačke čitamo sliedeće redke u izviešću pomenute podžupanije. Po posljedku klasifikacije imade podžupanija zagrebačka 1 školu IV., 28 škola III. i 2 škole II. razreda.

Rezultat razvršćenja i visoko odobrenje priobćeno je podčinjenim obćinam, a ujedno jim je naloženo, da uplate odnosne mirovinske pristojbe za svoje učitelje.

Ako i nisu područne učione onakove, kakove bi valjalo da budu, i kako bi se moglo očekivati prema silnomu trošku, što ga obćine nositi imadu za škole, ali se je već ove godine opazio ipak napredak tako u vršenju dužnosti po učiteljih, kao što i glede polazka učiona po djeci.

Zaista je djelovao na to i institut žup. nadzornika, koji osobito kontrolom glede nastave kod pojedinih učitelja pučko školstvo unapriedjuje.

Kod rukovodjenja školskih poslova nije se podžupanija mogla uvjeriti, da su mjestni šk. odbori barem na ladanju potrebiti, i da oni promiču školske stvari, već se je o protivnom osvjedočio, da se rukovodjenje škol. poslova preko tih odbora, za koje se jedva mogu naći svuda zvanju dorasle sile, upravo otežćava i prieči.

Tako je ustanova školsk. zakona i kasnije naredbe o polazku škole, da se nadzor nad polazkom škole ovršiti ima preko mjestnog šk. odbora, i da on, u svojih mjesečnih sjednicah, koje se kadšto iz različitih razloga niti držati nemogu, uzroke izostanka djece izpituje i zatim dalnja odredjuje, posve nepraktična,

Digitized by Google

smetajuća hitriji i energični postupak, po čem je puno kriva, da kod polazka škole nevlada dobar red. Ove ustanove zakona, kao što još više njih, kojimi se je htjelo duhu vremena zadovoljiti, ali koje nisu prema našim okolnostim i potrebam, morat će se izmieniti drugimi, pošto su izkušane, a to je upravo blagoslov ustavnoga zakonarstva, da narod sam razmišlja, što mu je potrebno i koristno, pa da je poslie uviek prilike prema učinjenu izkustvu mienjati zakone.

Žalibože da naše škole nisu tako uredjene niti potrebitimi sredstvi providjene, kako bi to interes pučkoga školstva zahtievao, ali da se svemu dotječe, što je zamudjeno prošlih vremena, k tomu treba vremena i novca, kojega je u današnjih oskudnih vremenih težko smoći. Ove godine dovršena je u području ove podžupanije škola u Resniku sa troškom od 9500 for.

Školska sgrada, koja će odgovarati svim zahtjevom modernoga pučkoga školstva otvorit će se još ovoga mjeseca.

U Bistri nije bilo moguće ove godine dogotovit osnovanu poveću sgradu za mužku i žensku školu, već će se takova dovršiti buduće godine, pošto je već sada materijal za gradnju ponajviše pripravljen.

Za podizanje ove škole darovala je visoka vlada iz školskih zaklada svotu od 1000 for. Isto tako mora se graditi nova škola u Brezovici, o čem je jur i razprava povedena.

Imade i više inih školskih sgrada, na kojih su veći ili manji popravci izvedeni, a nabavljena su na više mjesta za škole i najpotrebitija učila.

— Školstvo podžupanije karlovačke. Zakon ob ustrojstvu pučkih škola izveden je u kr. ovoj podžupaniji mjeseca prosinca pr. g. Ustrojeno je po tom zakonu 17 školskih občina sa faktično postojećih 16 dječačkih, a 1 djevojačkom pučkom učionom. — Moralo bi se željeti, da se jošte u nekojih mjestih ustroji pučka škola, ter je ta potreba najevidentnija u Mahičnom, Kamanju, Krniću i poglavito Trgu, gdje je dapače obuka prestala sbog pomanjkanja sgrade.

Plemenitaš, Lukovdol, Severin, Bosiljevo, Bosanci, Lešće, Novigrad, Žakanje, Lipnik, Rečica, Hrnetić i Trg (posljednja će svojoj svrhi povraćena biti buduće godine) obskrbljeni su novimi školskimi sgradami, u Draganiću pobrinula se je podžupanija, da se sadanja školska sgrada prikladnije uredi i valjano popravi. Nastoji se upravo sada, koliko poznati žalostni odnošaji puka dozvoljuju, o podignuću novih školskih sgrada u Mahičnom, Kamanju i Kuniću, gdje će se izdašnom podporom vis. kr. zem. vlade, ako bog da, već k ljetu do buduće školske godine sgrade gotove i učione otvorene biti, i tim broj istih pomnožat se na 20, a isto tako podignut će se nove sgrade za već postojeće učione tečajem buduće ili 1878. godine i u Ozlju, Završju i Prilišću.

Broj školske djece, koja su redovito ove školske godine obuku uživala, jedva da premašuje okrugli broj 1000. Istom ljetošni točni popis odkrit će nam točno razmjerje napram broju obveznika. Svakako je isto vrlo žalostno. Najviše 30% obvezane djece polazi zbilja učionu.

Svigdje su konstituirani školski odbori, koji su u duhu zakona začeli uspješno uredovati i ponamješteni su takodjer potrebiti šk. nadzornici.

Klasificiranje škola obavljeno je na temelju točnih i dugotrajnih razprava vodjenih po ovoj kr. podžupaniji sa svimi interesenti odpisom vis. kr. zem. vlade od 17./5. t. g. br. 1903. onako, kako su najbolje dopustiti mogle novčane sile uškolanih občina; po tome u II. razred dolazi 1. u III. razred dolazi 16, u IV razred dolazi nijedna učiona. Plaće su učiteljem odmjerene sliedećim načinom: jedan je učitelj sa plaćom od 600 for., šest jih je (medju timi učiteljica u Draganiću) sa 500 f., pet sa 450 for. i šest sa 400 for.

Izza novog ustrojstva pučkih učiona obdržavan je 7. svibnja t. g. I. podžupanijski šk. odbor, dočim je na dan 20. t. m. uredjena II. sjednica, a sl. kr. nadzorničtvo sazvalo je za 21. t. m. prvi učiteljski sastanak, kod kojega će učiteljstvo imat priliku, da podvrgne razpravi važna pitanja zasiecajuća u pučku obuku.

† Josip Kolander, ravnajući učitelj u gradu Ivaniću, umro je 23. o. m. od nahlade te ostavio mladu udovicu i jedno diete. Šteta za marljiva i revna učitelja, koj si je znao u kratko vrieme steći ugled i štovanje i medju svojimi sudruzi i medju gradjanstvom. Lahka mu zemljica!

Natječaji.

— Za učitelja i orguljaša u Trgu, Beriva: 400 for. plaće, 30 for. u ime orguljanja, drva, pisaći paušal i stan. Molbenice se šalju do 10. studena obć. šk. odboru.

— Za učitelja u Selcih. Beriva: 600 for. plaće, stan, 7·5 met. drva.

Molbenice se šalju do 4. studena o. g. dotičnomu škol. odboru.

— Za učitelja i orguljaša u Kutini. Beriva: 400 f. plate, stan, 18 hv. drva, 962 četv. hv. vrta i 1 ral 358 četv. hv. oranice i šljivika.

Molbenice s prilozi šalju se do 25. studenoga mj šk. odboru u Kutini.

— Za podučitelja u Zlataru. Beriva: 360 f. plaće i 15% stanarine. Molbenice s prilozi šalju se do 15. studenogu mj. škol. odboru u Zlataru.

Listovnica uredničtva.

— Svoj gg. dopisnikom, koji su poslali izvieśća ob učit. skupštinah. Uvrstit ćemo redomice, jer nemožemo sve najedanput.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. zbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 32. U Zagrebu, 10. studenoga 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

U slavu tridesetgodišnjeg učiteljskog rada gosp. Ferde Vuksanovića.

Na 8. studenoga 1876.

Trideset ljeta vriedna Tvoja glava,
Trideset ljeta mladež znanjem hrani —
Oj krasne dike, Ferdinande znani!
Ovjenčuje Ti siedu glavu — slava!

Vrlina Tvoja mladež razigrava,
Da sva za znanjem drhće, hlepti, kani,
Ti djaka imaš već su velikani,
Nu spomen na Te radost jim je prava!

I kako svietom ništa stalna nije,
Jedina samo uspomena živi,
I Ti bi morô pasti, soko sivi;

Al z harnih naših srdacâ se štije:
Ti nećeš mrieti, nego vickom živit,
Jer marnu crvu vazda će se divit!

Zagrebačko pučko učiteljstvo.

Kako da se predaje životinjstvo na gradjanskih školah.

Napisao **M. Tkalec.**

U životinjstvu pokazuje se život prirode kao da se probudjuje, dočim u bilinah spava. Nu pogledajmo, da li je u istinu tolika razlika medju životinjami i bilinami, kao medju bićem onim, koje spava i koje se probudjuje. Nije. — Medju životinjami i bilinami razlika je u tom, da je u bilinah tinj stanice

Digitized by Google

opora, a u životinjah kontraktilna.* Razlike u kemičkih sastojinah, u gibanju i disanju, koje se u običnih knjigah rabe, nisu točne, jer se nemogu kod svih individua koli životinjskih, toli bilinskih sa sjegurnošću konstatovati. Što su po tom životinje? Životinje su takovi ustrojni stvorovi, koji tekom svega svoga života sastoje iz samih kontraktilnih stanica; a nipošto nije precizna definicija, da su životinje bića, koja osjećaju, ter se hotice giblju. — Izmedju životinja pako i ruda lasno je razliku ustanoviti; jer su životinje organička, a rude anorganička bića. Tim smo se dakle upoznali sa bićem životinja.

Upoznav se sa bićem, prodjimo na sustavoslovje. U sustavoslovju životinja razlikujemo dva pravca, a ta su razredjivanje životinja naravno i umjetno. — Umjetno je naime razredjivanje ono, po kojem se razredjuju životinje po jednom biljegu; a naravno je ono, po kojem se sastavi sve istoga plemena. Pod isto pako pleme spadaju ona individua, kojih je skup običnih najvažnijih biljega isti. Zato možemo sve dosadanje sustavoslove, dosljedno sustave razdieliti na dva odjela i to na prvi odjel, koji su sliedili umjetni sustav, i na drugi, koji su sliedili naravni sustav.

Otac prvoga odjela t. j. umjetnoga sustava životinjskoga jest i praotac prirodoslovnih nauka naime Aristotel, grčki filozof i utemeljitelj peripatetičke škole. On je razdielio životinje na krvne (enaima) i nekrvne (amaima)**; pojedine od ovih razdjela razdielio je opet na rodove i vrsti (eide). Prutarh, rimski prirodoslovac, razdielio je životinje na kopnene, vodne i zračne. Woton, Raj i Rlein gledali su u svojih sustavih da usavrše razdjelbu Aristotelovu. Nu i Aristotelovu razdjelbu najbolje je usavršio Linne, neumrli clasificator carstva prirode po umjetnom sustavu. Linne naime dieli životinje ponajprije na bjelokrvne i crvenokrvne. Za dalnje pako razdjeljenje životinjâ služi Linne-u kolanje krvi. Tako on dieli životinje na sliedeće redove: 1. Sisari. 2. Ptice. 3. Gmazi. 4. Ribe. 5. Člankovci. 6. Crvi; a pojedine od ovih redova na razrede, plemena, redove i vrsti. Promotrimo sada malo tu razdjelbu.

Ta razdjelba Linneova, po kojoj on životinje dieli na temelju kolanja krvi u redove, ne samo da nije rodoslovno, fiziologično ter anatomično dobra, nego takodjer nije dobra gledom na taj isti biljeg, t. j. gledom na kolanje krvi, dosljedno gledom na glavni organ, koj kolanje proizvadja, na tako zvano srdce. Što se tiče prvih četiri redova, kod viših naime životinja, to se mora priznati, da je taj auktoritet prirodoslovnih umjetnih sustava, životinje spadajuće u te redove, obzirom na kolanje krvi dobro razdielio, osim što on kaže, da medju gmaze (amphibia) spadaju životinje sa jednom kljetkom i jednim predsrdjem; dočim znademo danas, da gmazi imadu dva predsrdja. Pogledajmo nadalje njegovu razdjelbu kod člankovaca i crva. Linne kaže, da u red člankovaca i crva spadaju životinjice sa jednom kljetkom bez predsrdja, dočim nas svaki znade, da većina životinjica ovih redova neimaju srdca, već da samo kukci imadu neku dugačku ciev, koja se vuče duž ledja, te koja se ledjica zove i služi kukcem

* „Bilder aus dem Thierleben“ von C. Vogt. S. 99 itd.
** „Die Thierarten des Aristoteles“ von C. Sundevall. S. 24.

Digitized by Google

mjesto srdca. Znademo napokon nasuprot, da školjkari (conchifera), ne samo da nisu bez predsrdja, nego imadu dva predsrdja. Razredjenje dakle životinjâ na temelju kolanja krvi nije Linne-u, košto vidimo, za rukom pošlo, jer je uzeo mjerilo nesumjerno.

Pa i onako umjetni sustav nije shodan, jerbo umjetni sustav daje doduše jasan pogled o životinjah, nu nerazjasnjuje nutarnji naravni vez medju životinjami. Tako n. p. da dodjemo prigodom opere u naše zagrebačko glumište, pa da hoćemo po veličini razrediti u hrpe svekolike gledaoce, to bi bilo umjetno poredanje. Pa što sliedi iz te razdjelbe? Evo to. Da bi otac iste familije bio u jednoj, mati u drugoj, a sin ili kći u trećoj hrpi. Iz toga vidimo, da se umjetnim razdjeljenjem ona individua, koja su prirodno združena, trgaju i razbacuju u razne familije, te upravo radi toga nemožemo se nikako upoznati sa pravim bićem dotičnih životinja, što je svrha znanosti poimence znanstvenom sustavu. Zato nemože umjetno poredanje životinjâ biti temeljem znanstvenomu sustavu. — Umjetni sustav dakle nije si mogao po tom pravo steći na budućnost, jerbo se neosniva na naravnom temelju, te zato se moralo iztraživati dalje ter dalje.

Kao što se alkimijom, koja je bila proizvod lakomosti i prekomjernih želja, razvijala kemija, a iz kemije rudstvo, tako se i anatomijom, koja je proizvod zvedljivosti i naprednosti, razvijalo životinjstvo. Anatomija je počela iztraživati biće čovjeka, te se tako tekom vremena iz individualne anatomije pojedinih životinjskih individua razvila prispodobom pojedinih česti comparativna (sravnjivajuća) anatomija ter fiziologija. Komparativna pako anatomija i fiziologija temeljem je, na kojem se temelju razvio drugi odjel sustavoslovnih teorija, t. j. naravni sustav.

Naravni sustav obreo je i sastavio Francez B. Jussieu, ali on je taj sustav pokušao i sastavio na bilinstvu, dočim drugi je francez Juraj Cuvier sastavio na temelju biljevnoga naravnoga sustava Jussieueva naravni sustav životinjski. Po Cuvierovu sustavu diele se životinje u četiri razdjela* i to u kralježnjake, mekušce, bagude (animalia articulata) i biljožive (zoophita). Svaki se nadalje od tih razdjela dieli na redove, razrede, familije itd.

Prije nego prodjem na kritičnu ocjenu umjetnoga sustava u obće, a napose Cuvierova, valja mi spomenuti, da se u systematici umjetno razredjenje životinja dieli na dvoje i to na analytičko i syntetičko umjetno razredjenje. Tako je Cuvier sliedio analytičko razredjenje t. j. on je u prvi red uvrstio sisare, dakle najsavršenije životinje, a u posljednji red uvrstio je biljožive, dakle najnesavršenije životinje. Nasuprot opet Oken** i drugi poredali su životinje syntetički t. j. u prvi red uvrstili su nevide ter naljevnjake, a u posljednji red sisare.

(Sliedi.)

---

* U djelu: „Le règne animal distribué d' apres son organisation". Par. 1817. 4. Svezka u prevodu njemačkom od F. Voigta 1831—1840. 5 Bände.

** „Systematischer Atlas der Naturgeschichte" von Traugott Bromme. S. 2—4.

Digitized by Google

O sgradi i prostorijah za tjelovježbu.

(Konac.)

Da bude čista i svježa uzduha u jačilnici, treba, kako već napomenuto, prvo razvjetrivanja, drugo zdrava položaja i treće čistoće. Kod gradjenja tjelovježbališta valja osobito paziti na to: da nedodje u uzke, smrdljive ulice (u velikih gradovih), niti na močvarno tlo, da kod razvjetrivanja sbilja čist uzduh dopire u jačalište. Nadalje valja, da je sgrada kao i njezina okolina suha, jer vlaga i mokrina pouzrokuje vazda nečisti uzduh, a za kraće vrieme pokvari se i pokućtvo. Važno je, da se kod gradjenja zidova i polaganja podova već unapried uzme na to obzir.

Svietlo dolazi u jačalište danju kroz prozore, a večerom se razsvieti plinom ili svjetiljkami (petrolej). Posvjetilo ima se ponamjestiti po zidu 7 stopa visoko od poda. Cievi plinove neka su gibljive i da za 1 stopu od zida stoje. Svećnjaci i druge sa stropa viseće svjetiljke neshodne su, jer ako nisu dosta visoke, onda smetaju, a ako su previsoko, težko jih zapaliti. Ako su stupovi u dvorani, to se neka svjetiljke namjeste na stupovih.

Nadalje je od prieke potrebe, da u jačalištu bude vazda jednaka toplota (tako izmedju 10 i 15 stupnjeva). Ovomu se hoće, da ljeti sunce u dvoranu netriešti, bar po cieloj dvorani da negrije; zimi opet da se loži. Vrlo je krivo ono mnenje, da netreba ložiti, jer se jačalac vježbanjem i onako ugrije, a ništa ti prije prehlade neprivuče, nego li vježbanje u hladnoj sobi. Neložive prostorije vrlo su hrdjavo pripomagalo. Ložit će se pako tim teže, čim su prostorije više, kako je to jur gori navedeno.

Što se napokon ostaloga nutarnjega uredjenja tiče, to neka je ono u svakom pogledu što više moguće naredno i udobno. Gdje sredstva ma ikako dopuštaju, neka se zidovi obojadišu a spreme uljenom bojom naliče. Ovo je nesamo za ures, nego takodjer spreme postaju dugotrajnijimi. Isto tako prija što veća čistoća i red, te znatno upliva na dugotrajnost svega, što je u dvorani. — Dvorana za jačanje imade se svaki dan očistiti i vlažnom krpom prah pobrati; isto tako valja očistiti spreme, koje se redje rabe (n. pr. bučice itd.).

Spreme, koje se nerabe, sprave se, kako već prije spomenusmo, u posebnom prostoru, koji mora biti vrlo suh, te se osobito mora često razvjetrivati. Konopi i kožnate spreme, koje su tuj spravljene, valja ljeti češće iznieti na sunce.

U samom jačalištu (dvorani) može biti mnogo sprema učvršćenih ili prenosivih. Učvršćene spreme preporučaju se samo za velike dvorane, t. j. gdje jošte dovoljno preostaje prostora za proste i redovne vježbe. U svakom drugom slučaju bolje su one spreme, koje se dadu prenašati.

3. Jačalište pod vedrim nebom. Jahn želi, da bi jačalište bilo kraj šumice ili u samoj šumici, izvan grada, daleko od ljudske vreve. Pa i sbilja takovo jačalište dalo bi se prispodobiti šuštni drveća, spievu ptica i zelenilu rudine, što oku vrlo godi, ali žalibože za svakdanju porabu ona su nepraktična! Ili su takova jačališta previše udaljena, ili jih nemožemo toliko podig-

Digitized by Google

nuti, koliko bi jih od potrebe bilo, da bi se mogla sveukupna mladež vježbati, kako to sam zakon zahtieva a i škola nerado pušta mladež na takova mjesta, jer se boji, da se mladež nebi i previše njezinu uplivu izvinula. Nu ipak bi po većih mjestih pojedine škole u savezu sa jačalačkim družtvom mogle si urediti takova vježbališta, gdje bi bio pristup nedjeljom i po svetcih staromu i mladomu slobodan. Ali dan danas je prieka potreba, da se u samom gradu ili u blizini urede manja takova jačališta. Zato ćemo u kratko opisati. kakav bi po našem mnenju imalo takovo mjesto vid, da bude shodno i prikladno.

Uzmimo, da će takovo mjesto polaziti 70 do 80 jačalaca. U slici pravokutne pačetvorine biti će najbolje, ako u duljini mjeri 265 stopa, a u širini 100 stopa. U sredini je mjesto za proste i redovne vježbe, 120 stopa dugo i 80 stopa široko. Isti prostor mora da je obkoljen drvoredi, a drvo da je zasadjeno jedno od drugoga na 15 stopa. Ostali prostor na oba kraja takodjer je drvećem zasadjen, medju kojimi se ponamjeste ostale spreme i penjala (graštnice; penjala razna; ruče, preča, brv, razovna lestva itd.). Namjeste li se skakala (spreme za skakanje) na prikrajku središtnjega prostora, tako da raztrkalnice dodju izvan središtnjega prostora u izvanjske, to ćemo dobiti prostora za nišalnice, za bacanje džilita i nišanjice, za brv, za sušu, gdje će se spravljati spreme i odielo, za klupe (sjedala) i ostalo.

Vrlo je važno na svakom jačalištu drveće, bilo jačalište (mislimo pod vedrim nebom) spojeno sa školom ili ne, a tomu je najbolji hrastik, lipe, javor i ostalo drveće, koje daje gusti hlad. Voćke se zabacuju poradi nezriela voća kao i popašnosti, koja se pobudjuje kod djećaka, a isto tako osudjuje se crnogorica, jer bi se jačalac lasno poskliznuo na iglica, koje su odpale, drugo opet poradi gusjenica itd. U nas će biti najbolja topola, jagnjed, platana i divlji kesten (nu u ovoga je pogibeljan jesenski plod).

Za jačalište pod vedrim nebom imade se tlo inače prirediti. Tamo nesmije biti trave, jer se na ovoj lasno posklizneš, a često je i vlažna. Sitan piesak vjetar uzvitla a nije niti dosta čvrst. Najbolja je nabita ilovača ili sitan šljunjak (Kies).

Pod svimi inimi spravami, kao i na zatrkalnici nesmije takodjer biti tratina, već ili trieslo ili piesak; sav ini prostor, koji nije opredieljen za proste vježbe, imade se zasijati travom.

Ovdje možemo učvrstiti preču, ruče, penjala (motke, lestve, konope itd.), brv itd. radi jeftinoće, i što prostor nesuzuju.

Nalazi li se ovakovo jačalište pod vedrim nebom medju kućami i visokimi zidinami, to zasadimo uz zidove brsljan ili vinjage i drugo slično bilje, da tako čitavu prostoru podamo prijatniji vid. — Ako li je pako takovo mjesto na prostom, to ga valja ograditi živim plotom, nipošto daskom, a naokolo povući maleni jarak. U obće neka je ovakovo jačalište, kao što je i dvorana za tjelovježbu, prijatno i ugodno, jer kako Spiess kaže: tjelovježba može uspjeti samo u liepih prostorijah.

Digitized by Google

Podžupanijske učiteljske skupštine.

III. Skupština županije križevačke.

(Dalje.)

(Razprava o mjestnih škol. odborih.)

Predsjednik: Generalne debate ob ovom pitanju neima; prelazimo na specijalnu. Neka g. perovodja čita prvu rezoluciju.

Perovodja čita prvu rezoluciju.

Fržić: Mislim, da neima nijednoga člana medju nami, koj se nebi bio dosada dovoljno osvjedočio o tom, kako su novouvedeni mjestni školski odbori stranom nepraktični, a stranom i suvišni. Ovi mjestni školski odbori nisu pokazali do danas nikakova rada, a niti volje zanj niti sposobnosti za propisani jim djelokrug; jer se u njih nalaze većinom ljudi nevješti, protivnici školi i novomu školskomu zakonu. Ja se slažem s nazori gospodina izvjestitelja, polag kojih on drži mjestne školske odbore suvišnimi, te prihvaćam prvu rezoluciju u cielosti.

Horvat: Da mjestni školski odbori neodgovaraju svojoj svrsi, to se je dokazalo i kod mene. Moj predsjednik toga odbora sazivao bi svaki čas odbor u sjednicu, ali se je ta riedko sakupila, a kad bi se i sakupila, slabo bi se šta uradilo, dok se zaključci tuj stvoreni nisu nikad izvadjali, kad se sada predsjednik, sad opet koji od članova nebi s njimi slagao. — Da bude za cielu jednu političku občinu jedan školski odbor, u taj bi se odbor sabrati dala kita čestitih članova, i taj bi odbor mogao mnogo više činiti. Ja sam za rezoluciju prvu, kako ju je izvjestitelj postavio.

Šalamun: Kad bi se gledalo na svrhu, koju imaju po smislu zakona mjestni školski odbori, ja nebih imao ništa proti njim; jer jim je u istinu svrha liepa i vriedna. Nu ako se čovjek obazre na djelovanje tih odbora, mora se podići proti njim. Niti su po gradovih, niti po selih ti odbori što radili. Moram reći, da je na putu stojala napredku školstva ove godine najviše tih odbora mlitavost, proti kojoj nekoriste mnogo niti naredbe niti opomene viših vlasti. S toga gledišta i ja sam za to, da se ukinu, i na njihovo mjesto uvedu občinski školski odbori, kako jih predlaže izvjestitelj.

Ester: U koliko sam mogao opaziti, ovi mjestni školski odbori s toga neodgovaraju svojoj svrsi, što nikako nije i neće biti moguće, u svakom selu sabrati ljudi, kakove takovi odbori trebaju. Pogledajte si samo danas obstojeće takove odbore, pak osim gdjekojega župnika slabo ćete u njih naći ljudi, koje škola zanima. Kada bude za svaku političku občinu samo jedan odbor, biti će u njem i više članova, koji će se moći iz ciele občine valjano izabrati. Ja prihvaćam smisao prve rezolucije, samo neka se reče ovako: Za svaku školsku občinu poseban školski odbor za sada je stranom suvišan, a stranom nepraktičan, s toga bi se imao za sve škole jedne političke občine ustrojiti jedan zajednički školski odbor.

Grivić: Ja pak se nemogu slagati s ovom rezolucijom .... (mrmljanje u skupštini, govornika nije razumjeti. Predsjednik zvoni, a govornik ostavlja govornicu.)

Digitized by Google

Kumpf: Neda se u ovoj rezoluciji shvatiti, što će reći, da li su ti odbori suvišni ili nepraktični; ja barma... (Glasovi: To je izvjestitelj dovoljno obrazložio).

Predsj.: Za rieć se prijavio nije nitko više. Prima li se ova prva rezolucija s dodatkom Esterovim?

Svi: Prima se.

Perovodja čita drugu rezoluciju.

Hechtl: Čini mi se, da bi polag mnenja izvjestiteljeva u tom odboru bilo previše članova. Ja barma nisam za to, da mu budu članovi svi učitelji jedne političke obćine. Hoće li htjeti i moći svi vazda pak još k tomu bez dnevnica dolaziti iz udaljena sela u centrum, gdje će se valjda držati odborske sjednice? Ja bih bio za to, da od učitelja jedne političke obćine budu izabrani zastupnici učiteljstva u taj odbor.

Aušperger: Protiva broju članova za taj odbor neimam ništa, samo mi nije po ćudi, da bude tomu odboru svigdje i uviek predsjednikom obćinski načelnik. Zašto nebi bio župnik ili koji od ravnajućih učitelja? Tko jamči, da je svaki načelnik za školu zauzet i vrstan rukovoditi odborske sjednice?

Smaić: Na skoro biti će organizacija obćina, pak će se već naći vrstnih načelnika.

Fržić: Gospodo, mi nesmijemo krnjiti prava obćina školskih; ovom rezolucijom u politički obćinski školski odbor malo se daje članova iz pojedinih školskih obćina.

Smaić: Od svake školske obćine osim učitelja po dva člana, ja mislim, da je to dosta.

Glasovi: Dosta! Dosta!

Kinder: Nismo posluhnuli gospodina Aušpergera. On je proti tomu, da bude ovomu školskomu odboru jedne političke obćine predsjednikom obćinski načelnik. Ja se s njim slažem, pak sam toga mnenja, da bude predsjednikom župnik ili koji od učitelja.

Predsj.: Nemogu niti ja odobravati predsjedničtvo onih odbora u rukuh obćinskih načelnika. Svećenstvo steklo si je dosta zasluga za školu, mislim, da ga tu nemožemo mimoići, gdje će nam biti od velike koristi svojim umom i razborom, te zato bio bih za predlog Aušpergerov i Kinderov.

Glasovi: Ili župnik ili koji od učitelja.

Ester: Niti je svaki župnik uviek za predsjednika, niti svaki ravnajući učitelj, i zato mi nemožemo opredieliti tim odborom predsjednika. U praksi svako si tielo, gdje barma zakonom nije ustanovljena osoba, bira samo predsjednika. Ja držim, da bi si i taj odbor birao predsjednika izmedju sebe. (Odobravanje.) I po tom bi druga rezolucija imala glasiti ovako: Članovi toga šk. odbora imali bi biti: obćinski načelnik, svi područni učitelji, a na školah sa više učiteljskih sila ravnajući učitelj, jedan zastupnik vjere, te iz svake školske obćine, osim moždašnjega školskoga patrona, po dva člana, koji si predsjednika izmedju sebe biraju.

Digitized by Google

Šalamun: Po gradovih obstoje sada dva školska odbora: uži i širi, što je vrlo nepraktično i neprilično. Ja bih . . .

Predsj.: To nespada ovamo, govori se samo o mjestnih šk. odborih.

Filipašić: Prenaglo se prešlo kraj rieči gospodina Hechtla; on je naglasio, da neće članovi u odborske sjednice htjeti niti moći iz daleka bez dnevnica. I ja tako sudim, te sam za to, da se vanjskim članovom dadu dnevnice, kada polaze u sjednice.

Smaić: Zakon nedaje nikakovih dnevnica, on naročito govori, da su članovi mjestnih škol. odbora i župan ijskih dužni bezplatno svoje dužnosti vršiti.

Predsj.: O dnevnicah nemože tuj biti govora. Prima li se, gospodo, druga rezolucija, po Esteru dopunjena?

Svi: Prima se.

Perovodja čita treću rezoluciju.

Predsj.: Rieči neima nitko; prima li se ova rezolucija izvjestiteljeva?

Svi: Prima se.

Perovodja čita četvrtu rezoluciju.

Kirar: Malo prije bili smo proti načelniku kao predsjedniku odborovu, a sada mu opet dajemo pravo, da bude nadzornik za sve škole jedne političke občine. To se neslaže; ja sam proti tomu.

Knežević: Ja bih pako bio za to, da bude načelnik nadzornikom za sve škole jedne občine; jer u njega su sredstva i vlast. On će moći za školu kao nadzornik i bez odbora mnogo uraditi; on neće za svaku tricu morati dolaziti u odborsku sjednicu.

Hechtl: Kad smo govorili o tjelesnoj kazni, rečeno je i po skupštini prihvaćeno, da se ona izvršivati ima u prisutnosti mjestnoga školskoga nadzornika. Ako bude načelnik jedne občine za sve škole nadzornikom, kako će on dospievati k svakoj eksekuciji u svaku školu. Nadzornika treba je učitelju svaki čas, kako će ga smoći u selu od sjedišta načelnikova udaljenu. S ovih razloga ja, gospodo, nemogu biti za to, da bude načelnik za cielu občinu političku nadzornikom, već predlažem, da svaka škola ima svoga mjestnoga šk. nadzornika.

Šalamun: Gospodin Hechtl baš govori moje misli; i ja sam za to, da svakoj školi ostane mjestni posebni nadzornik, koj će se brinuti za njezino materijalno blagostanje, samo neznam, tko će to biti.

Predsj.: Najsgodnije bi bilo, da bude župnik.

Horvat: Dosadanje djelovanje mjestnih školskih nadzornika bilo je slabo; ja barma nisam mogao opaziti, da su što radili, i zato skoro bih bio proti njim; nu ako se oblasti zauzmu, da takovi nadzornici nebudu samo ime nosili, već i sdušno radili, onda jesam doduše toga mnenja, da svaka škola ima svoga nadzornika; ali nemogu prihvatiti nadzornikom niti načelnika niti župnika s razloga meni dobro znanih.

Predsj.: Ja ipak držim, da bi župnici bili najprikladniji za mjestne šk. nadzornike.

Digitized by Google

Ester: I ja moram reći, da se slažem s onom gospodom, koja kane dati svakoj pojedinoj školi mjestnoga nadzornika, pak kad vidim, da se glede tih nadzornika nemožete nikako složiti, i kad vidim, da nas je ipak većina za to, da bude za svaku pojedinu školu nadzornik, vidim i to, da vas moram i opet izvući iz grabe. Prihvatili smo rezoluciju, polag koje ima obstojati za sve škole jedne političke obćine jedan školski odbor, kojemu članovi sami izmedju sebe biraju predsjednika. Kako bi bilo, da se tomu odboru dade pravo, neka on izmedju sebe izabere ili polag okolnosti imenuje za svaku školu mjestnoga nadzornika, bio on sada župnik ili tko drugi, samo da je čovjek za školu zauzet? (Odobravanje.) Ako se s tim slažete, onda bih četvrtu rezoluciju sastavio ovako: Ovaj odbor bira izmedju sebe ili imenuje za svaku pojedinu školu mjestnoga škol. nadzornika, čovjeka za školu zauzeta.

Predsj.: Prihvaćate li, gospodo, ovu po Esteru sastavljenu četvrtu rezoluciju?

Svi: Prihvaćamo.

Perovodja čita petu rezoluciju.

Kirar: Prema do sada prihvaćenim rezolucijam ima se ova peta promieniti i glasiti ovako: Djelokrug mjestnih školskih odbora prelazi na obćinske školske odbore.

Predsj.: Prima li se ova peta rezolucija, kako ju je Kirar izpravio?

Svi: Prima se.

Perovodja čita šestu rezoluciju.

Glasovi: Ova je rezolucija suvišna, neka se izpusti.

Predsj.: Čujem glasove, da bi se ova šesta rezolucija kao suvišna izpustila; jeste li, gospodo, svi toga mnenja?

Svi: Jesmo, neka se izpusti.

Predsj.: Neka sada perovodja još jednom pročita sve u ovom pitanju po skupštini primljene rezolucije.

Perovodja Ester pročita prihvaćene rezolucije.

Predsj.: Za danas na dnevnom redu neimamo ništa više, i zato zaključujem današnju sjednicu. (Konac.)

IV. Kratak izvještaj učiteljske skupštine grada Zagreba.

1. Predsjednik pozdravi skupštinare shodnom besjedom, u kojoj ocrta sve ugodnosti i neugodnosti učiteljske, a najzad prosbori dvie tri o uzvišenom zvanju učiteljskom.

2. Iza toga imenova predsjednik Ljud. Tomšića i Milana Kobalia pod predsjedanjem Antuna Irgolića, koji su sabirali i brojili glasove za podpredsjednika i bilježnika. Većinom glasova bi izabrani: Ferdo Vuksanović za podpredsjednika, a za bilježnike Gjuro Kuten i Milan Kobali. Izabrani častnici zauzmu mahom svoja mjesta.

Digitized by Google

3. Pošto je svim skupštinarom poznata naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 14. travnja t. g., br. 1693, ob učiteljskih sastancih, predje se mahom na dnevni red, te pozove predsjednik izvjestitelja Antuna Irgolića, da obrazloži svoja načela o pitanju: „Ima li se tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih školah ove zemlje.“ I kada je izvjestitelj u poduljoj razpravi temeljito razvio svoja načela o tjelesnoj kazni, predloži skupštini na pretres sliedeće rezolucije: 1. „Kad je gdjekoji učenik tako moralno pokvaren, da svojim prkosnim vladanjem ne samo sâm grieši proti školskoj disciplini, već i drugu djecu na neposlušnost zavadja, te se nedade ni u srdce dirajućimi riečmi, ni obukom ni svimi disciplinarnimi sredstvi popraviti“.

2. „Učitelj ima, ako je ikako moguće, razložiti roditeljem u prisutnosti učenika sve njegove mane, kao i jur upotrebljena sredstva prije, nego li se tjelesna kazan dosudi.“

3. „Tjelesna kazan ima se ustanoviti u sporazumku s ravnajućim učiteljem ili mjestnim školskim nadzornikom.“

4. „Najveća tjelesna kazan ima se sastojati od tri udarca šibom, a izvršit ju ima školski podvornik samo u prisutnosti učitelja ili mjestnoga nadzornika, a nikada pred djecom.“

Nakon toga upita predsjednik skupštinare, želi li tko o tom pitanju u obće progovoriti, i pošto se nitko nejavi, stavi drugo pitanje skupštini i to: Prima li skupština predlog, da se tjelesna kazan u pučkih školah pridrži, i u nekih slučajevih rabi. Primljeno bi većinom od 14 glasova. Po tom predloži predsjednik pojedine rezolucije na pretres.

Kada je pročitao izvjestitelj prvu rezoluciju, upita gospodjica Jambrišakova, da li se to proteže i na djevojačke učione, pošto se o njih riečju nespominje.

Izvjestitelj odvrati, da je on u tom imao u pameti samo dječake a ne djevojčice, buduć da je toga uvjerenja bio, da će o tom koja od učiteljica koju prosboriti. Jambrišakova se zadovolji s odgovorom.

Basaričck govori proti stilizaciji I. rezolucije, jer mu se čini preduga i misli, da bi se stegnula, te predlaže nadalje, da se izpusti „prkosnim vladanjem“, pak da se naprosto rekne „svojim vladanjem“. Izpravak glasi: „Kad je koj učenik tako moralno pokvaren, da svojim ponašanjem i drugu djecu zavadja, te se neda nikakovimi disciplinarnimi sredstvi popraviti.“

Niemčić razjasnuje takodjer stilizaciju i veli, da se izpusti „nikakvimi disciplinarnimi sredstvi“, te se rekne: „pošto su sva disciplinarna sredstva izcrpljena“, može se rabiti tjelesna kazan.“

Predsjednik pristaje na izpravak Basaričkov uz dopunu Niemčićevu, no želi, da se skupštinari izjave o jednom i drugom. Napokon pozove izvjestitelja, da brani svoju.

Irgolić veli, da u načelu nije proti izpravku, no svakako je za izraz „prkosnim vladanjem“. Kod glasovanja usvoje skupštinari predlog Basaričkov i glasi: „Kad je koji učenik moralno tako pokvaren, da svojim vladanjem i drugu zavadja, te se neda nikakovim drugim disciplinarnim sredstvom popraviti.“

Digitized by Google

Pošto bi I. izpravljena rezolucija prihvaćena, čita izvjestitelj II.: „Učitelj ima, ako je ikako moguće, razložiti roditeljem u prisutnosti učenika sve njegove mane, kao i jur upotrebljena sredstva, prije nego li se tjelesna kazan dosudi.“ Predsjednik ju predloži skupštini na pretres.

Šuller se neslaže tim, da se je učitelju dogovoriti s roditelji prije nego li kazni i pripominje slučaj, gdje je učitelj pritvorio sina nekoga boljara, a taj je došao u školu, i diete odveo iz razreda riečmi: „zatvori su za lopove, a ne za moju djecu.“ Tom prigodom desio se je i učitelj u razredu, no taj gospodin nije ni okom svrnuo nanj. Odtuda sliedi, da ćemo samo siromahe kazniti i preda se pozivati, a imućnijim kroz prste pogledati. S toga predlaže, da je učitelj u tom slobodan, ter da se njegovoj razboritosti prepušta.

Predsjednik opomene govornika, da se drži rezolucije.

Posavec uvjerava Šullera, da ako se bude učitelj dogovorio s roditelji glede kazne, to onda nije moguće, da se šta slična dogodi.

Po tom se predje na glasovanje za II. rezoluciju, i ta bi prihvaćena sva u cjelosti većinom glasova.

Izvjestitelj čita III. rezoluciju: „Tjelesna kazan ima se ustanoviti u sporazumku s ravnajućim učiteljem ili mjestnim školskim nadzornikom.“

Jambrišakova je proti III. rezoluciji s toga, što se učitelju neprepisuje ni toliko pedagogijske uvidjavnosti, da bi mogao sâm ustanoviti tjelesnu kazan, i misli, da se time ruši ugled učiteljev pred djecom, ako će se vazda dozivati ravn. učitelj ili školski nadzornik.

Gall je pače i za to, da se i još tko osim ravn. učitelja prizove, tim bo će se možda razhladiti i ublažiti srdce učiteljevo.

Predsjednik pita, da li se prima predlog izvjestiteljev, zatim, da li se kazni u prisutnosti ravn. učitelja ili mjestn. škol. nadzornika. Dodav tomu, da je i po učitelja dobro, ako je tko prisutan, kada kazni, jer se time nekim načinom lišava odgovornosti, koje bi se inače možda dočepati mogao. Napokon predloži skupštini za glasovanje.

Skupština usvoji svu diljem III. rezoluciju, samo izpuste rieč „ili“ i to s toga, da nebi koji učitelj mimoišao ravnajućega učitelja.

Izpravak: „Tjelesna kazan ima se ustanoviti u sporazumku s ravnajućim učiteljem i mjesnim školskim nadzornikom.“

Napokon bi čitana i IV. rezolucija: „Najveća tjelesna kazan ima se sastojati od tri udarca šibom; a izvršit ju ima školski podvornik samo u prisutnosti učitelja, ravnajućega učitelja ili mjestnoga nadzornika, a nikada pred djecom.“

Jambrišakova ustaje proti IV. rezoluciji i pita: da, ako se kazan prvi put obavi pred nadzornikom i ravnajućim učiteljem, što će učiniti učitelj drugi put, buduć da druga kazan ima biti oštrija? S toga je ona za to, ako se već mora kazniti, premda se time neslaže, da to obavi sâm učitelj.

Basarićek je za to, da se izostavi broj udaraca i prepusti uvidjavnosti učiteljevoj, pošto i sam zakon zabranjuje, da učitelj u kazni neprekorači mjere.

Digitized by Google

Nadalje privadja skupštinarom u pamet i to, da učitelj gubi ugled pred djecom, ako nesmije sam kazniti. I buduć da si on pomišlja školu kao jednu obitelj, to mnije, da se kazan na tiho obavi i neiznese na javu, jer bi tiem izgubilo diete stid.

Izvjestitelj zagovara svoj predlog i veli, da je za to za broj udaraca, da se nebi povelo za starim i šibalo preko mjere.

Vuksanović je uprav s toga razloga proti toj cieloj rezoluciji, što se tjelesnom kaznom ubija u djetetu najnježnije čuvstvo stidljivosti, te predlaže skupštini, da se ta rezolucija posve izostavi.

Basariček pristaje takodjer uz predgovornika.

Predsjednik: Mi imamo ponajprije riešiti načelno pitanje, pridržava li se tjelesna kazan u školi ili ne, a zatim kako i tko ju ima ovršiti. Nisam za to, da se odmjeri broj udaraca i pristajem uz one, koji su proti toj rezoluciji. No učitelj nesmije nikada zamahnuti rukom na diete. A da se k tomu prizove mjestni školski nadzornik i ravn. učitelj, u tom se slažem s izvjestiteljem.

Kod glasovanja, da li se prima IV. rezolucija, odustanu svi od nje, da, isti izvjestitelj, te bi uslied toga i brisana.

Predsjednik zamoli, da koja od gospodja ili gospodjica progovori koju o tjelesnoj kazni djevojaka.

Jambrišakova ustaje: Ja sam u obće proti tjelesnoj kazni a naročito u djevojačkih obćih pučkih školah. Jer kod djevojaka ima se više njegovati čuvstvo nego li znanje. — I neda se tajiti, da se u djevojke tjelesnom kaznom najprije povriedi stidljivost, to najveće joj blago i ures. Ima jih i takovih, kojih se tako dojima tjelesna kazan, da jih sa stida shrva bol duše, te moraju podleći nesmilenoj smrti. Takav slučaj doživila sam prije nekoliko godina.

S ovih i mnogih drugih pedagogijskih temeljitih razloga predlažem slavnoj skupštini, da umjesto izbrisane IV. rezolucije usvoji ovu: „U djevojačkih obćih pučkih školah neima se rabiti tjelesna kazan."

Predlog taj bi jednoglasno prihvaćen. — Oviem bi svršena specijalna razprava o tjelesnoj kazni. (Sliedi.)

Dopisi.

Iz Orahovice. Kolikim uzhitom, kakvim oduševljenjem primismo zaključak druge naše obće skupštine ob udruživanju učitelja! Koliko se dopisa napisalo o novoustrojenih učiteljskih družtvih, kakvih li se sve nada u i izvan učit. krugova u ta družtva stavljalo! A kako nam prošle godine još i novi školski zakon u kriepost stupi, podvostručile se te nade. Pa kako je danas s timi družtvi? — Mramorkom se šuti; nestalo, reć bi, uzhita, nestalo oduševljenja, i samo još nada — valjda — popustila nije.

I mi u ovoj okolici zasnovasmo prije godinu dana učit. družtvo, i odpremismo pravila u bieli Zagreb, vis. kr. zem. vladi na potvrdu. Izčekivajuć po-

Digitized by Google

tvrdu snovasmo već razne osnove i gradismo — kule po zraku. Pravila nam stigoše nepotvrdjena, a za razlog se navadja, što smo družtvu dali ime „za sudb. kotar“, jer družtvo sa sudom u nikakvih odnošajih nestoji, nego smo imali podžupanijsko družtvo osnovati. Imali smo i mi na umu podžupaniju, kad smo o družtvu radili; nu nesretni zemljopisni položaj naše podžupanije, kojoj je rep od glave udaljen preko 8 milja, a najdaljemu učitelju te podžupanije valja prevaliti i preko 10 milja, pa k tomu naši putevi, kojim da se bog i vis. vlada smiluje — moradosmo se okaniti te kombinacije, dočim mišljasmo, da je ime posve mimogredna stvar u tom obziru.

Kad sam se već dao na pisanje, dopustite mi, da vam koju i o školah ovomjestnih javim. U nas bo obstoji, kako sam vam to već jednom javio, osim obće još i grč.-iztoč. konfesionalna škola. Kad bi se i ovdje kao po Sriemu, pustilo, neka §§., koji stoje crno na bielu, govore i čine, nebi ni mi u cieloj podžupaniji bili u iznimki. Niti se tuj tko brine, niti pita za školu a niti za učitelja; neznam, tko li je tražio dozvolu, a niti je vis. vlada istu izdala, samo znam, da ju po §. 106. i 107. zak. zatvorila nije, premda ničim zakonu neodgovara. Sposobnjaka bilo preko 80, a polaznika — slovom: 0 do 5. Učitelj nije još od listopada pr. g. primio ni novčića plaće, te mu nepreostaje druge, nego preći na koju javnu školu. Eparh. škol. oblast razpisati će po svoj prilici natjećaj, nu da li će i učitelja, ali osposobljena dobiti, dvojim, dok vjerni, osim nekolicine, ništa neće da znadu o dobrovoljno uzdržavanoj vjerskoj ,školi. Trebalo bi malo više eneržije u provedbi zakona, te odlučne volje zakon zbilja uzdržati zakonom od strane oblasti, na koje stvar spada, pak bi i kod nas kao i Sriemu §§. konačno ipak morali pobjediti.

Na obćoj pučkoj školi bilo je tečajem prošle škol. godine do konca 128 polaznika u četiri razreda na jednu učit. silu; nu buduće godine namjestiti će se valjda i druga učit. sila, ako dobru volju g. žup. nadzornika neosujeti odpor ovomjestnog škol. a i občinskog odbora, o čem ću u svoje vrieme javiti.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Nj. Preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega učitelja u Zaboku. Vatroslava Pavlića, pravim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Biškupcu; dosadanjega privr. učitelja Antuna Cuvaja pravim učiteljem matem.-tehničke skupine na gradj. školi u Sisku, povjeriv mu podjedno i privremeno ravnanje rečene škole; Ivana Petrača pravim učiteljem djev. obće puč. škole u Sisku, povjeriv mu ujedno i ravnateljstvo rečenoga zavoda; dosadanjega učitelja u Blagodarovcu Martina Rukavinu pravim učiteljem na obospolnoj obćoj puč. školi na Selih; dosadanjega učitelja u Topuskom, Luku Gjurocia pravim učiteljem u Gjurgjevcu; izpitanoga za pučko školstvo kandidata, Jos. Epicha, pravim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Praputniku; dosadanjega učitelja u Rakitovici, Franju Bratušu, pravim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj učioni u Pleternici; dosadanjega učitelja u Resniku Ivana Lepušića pravim učiteljem na obospolnoj puč. školi u sv. Jeleni; dosadanjega učit. grčkokonfesionalne škole u Orahovici Vasil. Doića privr. učit. na obosp. obć. puč. školi u Gazju; Anku Šoštarec pravom učiteljicom na obospolnoj pučkoj školi u Gjurgjevcu; privatnu učiteljicu u Karlovcu Anku Mahinovu pravom učiteljicom na djevoj. školi u Klenovniku. i namjestnoga učitelja u Gjurgjevcu Mirka Koletića pravim podučiteljem u istom mjestu; — zatim uslied preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listopada 1874.

Digitized by Google

pravimi učitelji na dječačkih obćih pučkih školah: Gjuru Bacha, Vinka Blažekovića, Josipa Šnajdera i Stjepana Valjka sve u Karlovcu; Josipa Beka u dolnjem Miholjcu i Ivana Markovića u Valpovu; pravimi učiteljicami na djevoj. obćih puč. školah: Jelisavu Mihićevu u Valpovu i Draginju Solenghievu u dolnjem Miholjcu; Arminu Ferićevu, Tereziju Karalovu, Barbaru Trstenjak i Herminu Šoštarićevu, sve u Karlovcu; Amaliju Smodekovu u Sv. Križu; — pravimi učitelji na obospolnih obćih pučkih školah: Stj. Potočića u Rovišću, Lovru Senjana u Molvah, Josipa Žmaru u Miholjancu, Josipa Andrakovića u Podgajcih, Bartolomeja Balokovića u Hrkanovcih, Petra Dauenhauera u Viljevu, Davorina Horvata u Moslavini, Ivana Majera u Koški, Josipa Mesića u Almašu, Antuna Sipa u sv. Gjurgju, Antuna Koharića u Petrijevcih, Franju Kovača u Marjancih, Valentina Gerstnera u Ladimirovcu, Josipa Tilla u Čepinu, Petra Cindla u Radikovcih, Josipa Schönhofa u njem. Retfalu, Miju Dauenbauera u Slivoševcih i Ivana Schrempfa u Josipovcu; — pravimi podučitelji na dječačkih obć. pučkih školah: Simu Križana u dolnjem Miholjcu i Ivana Kovača u Valpovu; pravom podučiteljicom Dragojlu Pocnerovu na djev. obć. pučkoj učioni u Karlovcu; privremenimi učitelji na obospolnih obćih pučkih učionah: Julija Burijana u Bizovcu, Dragutina Kalafadjića u Brodjancih, Adama Kocha u Jovanovcu, Milu Milinovića u Kapelni, Vatroslava Petza u Laćiću i Gjuru Schäffera u Sarvašu; napokon uvjetno učitelji na obospolnih obćih pučkih školah: Radovana Ružičića u Poganovcu i Tomu Rašetu u Kućancih.

— Interpelacija u hrv. saboru. Dr. Marko Lončarić, župnik sladoevački i narodni zastupnik, upravi u saborskoj sjednici od 15. listopada t. g. interpelaciju na kr. zem. vladu uz sliedeću obrazložbu: Visoki sabore! Novi školski zakon od 14. listopada 1874. stupio je u našoj zemlji u kriepost 1. listop. 1875. Puna je dakle godina dana protekla, odkako je taj zakon u životu. Ali žalibože, ako se ogledamo malo širom naše domovine, naročito izbornim kotarom slatinskim, to moramo težkim srdcem al gorkim izkustvom priznati, da ovomu školskomu zakonu jošte pravoga života neima.

Kao što je poznato vis. saboru, protekla je od sankcije ovoga zakona pa do njegova uvedenja puna godina dana. Moglo se je svakako izčekivati, da će se kroz tu godinu dana predbježne mjere glede izvedenja toga zakona preduzeti: medjutim dodje 1. listopad 1875., predhodne mjere bile su jedva provedene.

Da samo nekoje navedem, molim vis. sabor, da me izvoli sa malom uztrplivošću slušati.

Prva naredba datira se od 14. srpnja 1875., razposlana je dne 19. kolovoza 1875. te radi o naučnom i školskom redu. Druga je naredba zemaljske vlade od 24. kolovoza, razposlana 18. rujna, glede naukovne osnove za obće pučke i gradjanske škole u Hrvatskoj i Slavoniji. Treća naredba datirana je od 8. rujna, a razdieljena 17. rujna 1875. Četvrta je od 12. listopada i radi o namještaju učitelja; a napokon najvažnija: o polazku škola, od 6. listopada 1875., i razdieljena je 12. listopada 1875., kad je već u život stupiti imao novi školski zakon. Nije čudo, kad je ova naredba tako kasno izdana bila, da je tako težko šk. zakon u život stupio. Pa zato možete si sami pomisliti, da su uz slabo rukovodjenje organa občinskih i loše ceste dotične naredbe prekasno stigle na opredieljeno im mjesto. — Mjestni školski nadzornik n. pr. u Smudah drenovačkoga kotara, dobio ih je možebiti tek koncem prosinca, ili možda još kasnije. Sve te naredbe bi se bile morale namah i za vremena izdati, da se mogu orientirati učitelji, dotični načelnici i dotični školski nadzornici: jerbo bez toga orientiranja nemože se naš šk. zakon valjano, točno i čestito provesti.

Ja znadem mjesto, gdje je prigodom klasifikovanja škola jedini na svojem mjestu s odlikom stojeći nadzornik županijski razjasniti mogao, što znači klasifikacija škola, dočim su drugi svi po zraku tapali. Ako se šk. zakon pod takovimi auspicijami izvadjao, nije čudo, što školstvo zapinje u hrvatskom narodu.

To su generalna jadikovanja; sada prelazim na specijalna.

Specijalne nevolje opažaju se svigdje, a naročito u mom izbornom kotaru slatinskom, a to su traljavi nastavno-školski odnošaji.

U nas se nepita: je li u redu, da se škola neotvara početkom listopada. Nepita se: je li to u redu, imati žensku školu od 1 ožujka 1876., a neimati ju bud kud smjestiti; već ove godine u listopadu gledaj na vrat na nos bud kakvi kavez skrpati, da stisneš žensku učećn mladež?

Nepita se: da li su škole providjene najprimitivnijimi učili, koja su neobhodno potrebna za napredak učitelja i djece? Nepita se: je li to u redu, da školski odbori nit jedanput u godini sjednice nedrže? Nepita se: je li to u redu, da od one djece, koja su dužna polaziti školu, tek ⅞ faktično polazi?

Niti je koga briga za to, što n. pr. učitelj ili učiteljica kroz 5 mjeseci nedobije plaće, dočim si drugi občinski činovnici svakog prvog svoj „sage“ točno liquidirati dadu. Ja znam, da se pobire plaća na takovih mjestih, gdje učitelja neima itd. Kuda novac?

Medjutim neću duljiti navadjanjem svih kolikih jada i nevolja u tom pogledu, nego ću samo moliti vis. zem. vladu, neka proti toj bolesti jedanput lieka dade.

Gospodo! ja mislim, da smo svi, koji smo ovdje sabrani, oduševljeni za procvat našega naroda, i želimo, da naša djeca budu naobražena i znadu, što zakon propisuje.

S toga mislim, da će biti visoki sabor spo-

Digitized by Google

razuman, da na mjestu svojem stavljam ovu interpelaciju, koju se usudjujem ovdje pročitati:

Je li visokoj kr. zem. vladi poznato, da u kotaru slatinskom provedenju školsk. zakona od 14. listopada 1874. zaprieka imade?

Ako je to poznato, kani li visoka kr. zem. vlada ukloniti te zaprieke, izvršbu spomenutoga zakona pospješiti, napose pako naredbam od 14./7. 1875., br. 2947, zatim od 8./9. 1875., br. 4069; od 4. listopada 1875., br. 4566, i od 6. listopada 1875., br. 4613, kod svih faktora u školu utičućih kriepost pribaviti?

— Hrv. pedagogijsko-književni sbor. Da bude sbor mogao i za god. 1876. utemeljiteljem i podupirajućim članovom štogod dati, prevesti će se „Schul-Diätetika" od dra. Hermanna Klenkea. — Pošto sbor neima toliko glavnice, da djelo izdade onako na svoj risiko, to će pozvati na predbrojku.

Nekoliko učitelja potaknulo je pitanje, nebi li sbor mogao na akcije sagraditi si kuću. — Predsjednik umoli upravljajući odbor, da o tom razmišlja, pa da se to pitanje opet u svoje vrieme potakne.

Prijašnje zastupstvo grada Zagreba zaključilo je na molbu sbora, u novoj kaptolskoj školi odstupiti 1 sobu. Predsjednik obratio se prije, nego li se započelo graditi, na zastupstvo, nu nedobi ni odgovora. U nadi, da će se i ovo zastupstvo onoga zaključka držati, ponovit će se molba.

Umolit će se matica dalmatinska, hrvatska i srbska, da dadu svoje knjige i djela školskim knjižnicam za pol ciene, kako to hrvatska matica jur učenikom daje. Povoljno riešenje te molbe pozdravilo bi radostno nesamo učiteljstvo, nego i čitav narod.

Predsjednik izradio je poslovnik, koj upravljajući odbor uz neke dodatke i promjene prihvati. Podnesti će se glavnoj skupštini na odobrenje.

Predsjednik poklanja knjižnici sbora 34 svezka „Pädagogische Bibliothek" od Karla Richtera uz uvjet, da se i dalje predplati, pa da se dadu jur poklonjeni svezci vezati. — Gdja Marija Fabkovička poklanja takodjer knjižnici I. i II. dio čuvenoga romana „Devetdeset tri" od Viktora Huga, što ga je ona prevela. Upravljajući odbor uze oba dara na znanje zahvalom i srdačnim „Živili!"

Predsjedniku i tajniku Milanu Kobaliu doznačena je nagrada po 25 for. za trud, što su ga imali uredjenjem škol. koledara za godinu 1877.

Ta nagrada doznačena im je od onih 100 for., što ih ima uslied pogodbe platiti sboru Hartmán za uredjivanje.

G. Ižo Leitner, posjednik u Ozlju i gosp. Franjo Galić, učitelj u Bukevju, pristupili su kao podupirajući članovi.

Gosp. Jakov Bobinac upitao je upravljajući odbor, da li prima i onakove utemeljitelje, koji su voljni mjesečno plaćati utemeljiteljnu svotu. On će onda doskora priobćiti onu gg. učitelje, koji su uz taj uvjet voljni pristupiti. Upravlj. odbor odgovorio mu je jestno i ujedno poslao 20 eksemp. družtvenih pravila. Živio toli revan član!

Razne viesti.

— Muzej za školstvo i uzgojstvo. U Rimu ustrojen je muzej za školstvo i uzgojstvo. Da je taj muzej ustrojen, zasluga je nekadanjega ministra nastave Bonghia. Veći dio knjiga, štono danas riese taj muzej, i kojimi mu je upravo temelj stavljen, poklonio je rodoljubivo on. Zakon o muzeju prihvatila je talijanska komora mjeseca studenoga 1874. Ovo su mu glavni članci: Članak I. U Rimu imade se ustrojiti muzej za školstvo i uzgojstvo. Članak II. Svrha mu je, sabirati sve predmete, koji su u prosvjećenih državah u savezu sa školstvom, i to knjige, risarije, predložke i uzorke, sprave itd., sravnjivati ih onda s narodnimi običaji, te izabrati ono, što je najbolje. Članak III. Muzejom upravlja ravnatelj; imenuje ga kralj na predlog ministarstva. Njemu su dodieljena dva asesora i sekretar s jednim poslužnikom.

Vrhovni nadzor prinadleži ministarstvu nastave, poljodjelstva, obrta i trgovine. Smješten je u nekadanji „Colegium Romanum".

Prošle godine 19. lipnja otvoren je svečano u prisutnosti najviših toli državnih koli gradskih oblasti. Ravnateljem imenovan je još mlad, nu učen i tomu zvanju sasvim dorasao muž, profesor G. Dalla Vedova.

Širemu občinstvu otvoren je muzej svaki tjedan dva puta, a ondje službujućim učiteljem i svim od države koncesioniranim školskim zavodom svaki dan, osim ponedjeljka. Oni mogu po volji i udobno u vrlo krasno uredjenoj čitaonici čitati novine i časopise većom stranom pedagogijske. Mogu čitati i knjige i djela, te ih odnieti kući, ako jih žele proučiti.

Ravnateljstvo razaslalo je jur medju narod svoj prvi izvještaj. Knjižnica ima jur preko 2000 svezaka; polovica je škol. knjiga i kompendija u svih jezicih, a druga polovica pedagogijska djela takodjer u svih jezicih. Osim toga ima 100 pedagogijskih novina i časopisa, medju ovimi trideset njemačkih. Ima nadalje bogatu sbirku geografskih učila, zemljovida, antropologijskih i etnologijskih atlanta, risarskih predložaka itd. — Da se uzmogne bolje orientirati izvanjsko učiteljstvo, izdaje ravnateljstvo časopis izlazeći svaki mjesec jedan put. U njem priobćuje svoja opažanja, izkustvo, opazke, i što je nova nabavljeno. Čitavo ustrojstvo možemo nazvati permanentnom pedagogijskom, svjetskom izložbom.

— Školstvo u Berlinu. Koncem godine 1875. bijaše u Berlinu: 12 gimnazija sa 151 razredom i 5506 učenika, 14 dječačkih i djevojačkih škola sa 180 razreda i 7586 djece, pripravljaonica za gimna-

Digitized by Google

zije i realke 18 sa 78 razreda i 4063 djece. 89 občinskih škola sa 1155 razreda i 62 070 djece, 89 razreda imale su škole, pod specielnim nadzorom crkva, družtva i instituta sa 2866 djece; izraelitičke škole bile su 2 sa 21 razredom i 960 djece Privatnih viših djačkih škola bijaše 7 sa 53 razreda i 1826 djece, srednjih i elementarnih djev. škola 24 sa 173 razreda i 6737 djece, 5 škola za oba spola sa 57 razreda i 3581 djece. Ukupno bijaše dakle 245 škola sa 2366 razreda i 108.904 djece.

— Nj. Veličanstvo kraljica na putu svom kroz Trst darovala je zavodu za zapuštenu djecu 500 f.

— Školski savjetnik doktor Bertram u Berlinu predložio je školskoj deputaciji, da se ustroji učiteljište, koje bi bilo razdieljeno na viši i niži odjel. U viši odjel primali bi se bezplatno učitelji, svršivši niži odjel i službujući jur na kojoj ondešnjoj školi. Podučavalo bi se u prosto vrieme pripravljajuć učitelje za izpite srednjih škola. Svakomu članu neka bi bilo dozvoljeno, da ostane tri godine na zavodu. Učitelja, koji bi na tom učiteljištu predavali, neka bi bilo po prilici 12, pa bi mogli ujedno biti šk. nadzornici. — U nižem odjelu pripravljali bi se za izpite puč. škola. Pitomci imali bi se obvezati, da će treću godinu službovati na občinskih školah bez svakog honorara. Poduka ima biti analogna sa onom na kr. sjemeništih, dakako uzevši obzir u višem odjelu na veću i višu pripravu. Svakomu od pitomaca imade se naznačiti učiona, na kojoj ima prisustvovati predavanju, te pod nadzorom učitelja predavati, i ako uztreba, njega suplirati.

— 3. o. mj. otvoreno je svečano u St. Pöltenu zemaljsko učiteljište. K svečanosti došlo je množtvo gostova sa svijuh strana. Prisustvovao je i ministar nastave dr. Stremayr, zemaljski maršal, zem. namjestnik, množtvo zastupnika državnoga i zemaljskoga sabora. — Sgrada je tako krasna, da joj se nadiviti nemožeš, a svakoga, osobito strukovnjaka, učitelja iznenadjuje svojim unutarnjim praktičnim i posve svrsi odgovarajućim uredjenjem. Mi se vazda radujemo, kad se ma gdje otvaraju dveri prosvjetnomu hramu, a naša radost biti će neopisiva, kad ćemo moći nesamo izviestiti, već i pozvati hrvatsko učiteljstvo k svečanosti posvetbe i otvorenja zemaljske učiteljištne sgrade. Mi se pouzdano nadamo, da tomu vrieme nije daleko.

— Dr. Wachalla čitao je u jednoj sjednici družtva „Volksschule“ razpravu o uvedenju kuhinje za siromašnu djecu. Družtvo za podupiranje siromašne djece prihvatilo je njegov predlog, te jur ustrojava „dobrotvorni bazar“. Ujedno će započeti sabirati dobrovoljne prineske.

— Ove godine polazi ljubljansko učiteljište množtvo pripravnika. Pošto nije dovoljno prostora, i pošto po pravilih nesmije biti u jednom tečaju više nego 40 pripravnika, a opet ih se mnogo poslie prijamnoga izpita prijavilo, nemogahu sve prijavivše primiti. Paće su morali i za one, koji su primljeni, iznajmiti jednu sobu u drugoj sgradi. Prvi tečaj polazi dakle 37, II. 25 a III. 18, ukupno 80; pripravni razred 41, dakle 121 pitomac. I. razred vježbaonice 42, II. i III. 41, a IV. 39, ukupno 163 učenika. Na ženskom učiteljištu polazilo je I. tečaj 46, II. 36, III. 25 a IV. 31, ukupno 138 pripravnica; I. razr. vježbaonice 24, II. 25, III. 26 a IV. 33 učenice, ukupno dakle 108 učenica. Oba zavoda polazi 259 pripravnika i pripravnica i 271 učenik i učenica.

Natječaji.

— Na gradskih djećačkih učionah u Zagrebu ima se popuniti pet podučiteljskih mjesta, a na gradskih djevojačkih učionah dva učiteljska i četiri podučiteljska mjesta. Beriva: Za učiteljska mjesta 700 for. plate, a za podučiteljska 500 f., za sva pako još 15% stanarine i 10% petgodišnjeg doplatka s pravom na mirovinu.

Molbenice s prilozi šalju se do 30. studenoga t. g. škol. odboru slob. i kr. glavnoga grada Zagreba.

— Za 2 učitelja na gradj. učioni u Sisku i to za slovničko-povjestnu i za naravoslovnu skupinu. Beriva: 700 for. plate, 16% stanarine, 10% petgodišnjega doplatka.

Molbenice s prilozi šalju se do 5 prosinca t. g. mj. šk. odboru u Sisku.

— Za učitelja u Bribiru. Beriva: 600 for. plate i 90 for. stanarine.

Molbenice s prilozi upravljene na mjestni škol. odbor bribirski šalju se do 25. studenoga kr. nadzorničtvu za pučke škole na Rieci.

— Za učitelja grčko-iztočne vjeroizpoviesti u Pečeliću (Suhopolje). Beriva: 350 for. plate, 15% stanarine, 14 hv. drva za školu i za vlastitu porabu.

Molbenice s prilozi šalju se do 25. studenoga t. g. putem svoga kr. žup. šk. nadzorničtva šk. odboru u Pečeliću.

— Za podučiteljicu u Orahovici. Beriva: 420 for. plaće, stan u naravi od jedne sobe i 3 hvata drva.

Molbenice s prilozi šalju se do 20. studenoga t. g. mjest. šk. odboru.

— Za učitelja rimokat. vjeroizp. u Ljubi, podžupanije vukovarske. Beriva: 350 f. plaće, 6 hv. drva, slobodan stan i vrt.

Molbenice s prilozi šalju se do 14. studena t. g. mj. šk. odboru u Ljubi (pošta Erdevik).

— Za učitelja i orguljaša u Prezidu (podžupanije delničke). Beriva: 480 for. plaće, potrebita drva, stan u naravi i uživanje vrta.

Molbenice s prilozi šalju se do 15. studenoga mjestn. šk. odboru u Prezid.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 33. U Zagrebu, 20. studenoga 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Kako da se predaje životinjstvo na gradjanskih školah.

Napisao **M. Tkalec.**

(Dalje.)

Analytički je način svakako bolji od syntetičkoga u poredanju životinja, premda je syntetički znanstveniji. Nu medju bićem jednostavnim i sastavljenim nije razlika onako točna, kao što se to na prvi pogled čini. U mnogom je naime slučaju malo ne svakomu ono, što je u prirodi jednostavno, sastavljeno. Uzrok tomu leži u tom, što su sastavljene prirodnine radi znatne dimenzije svakomu više poznate, nego jednostavne. Tako će svaki laglje razumjeti anatomijska i fiziologijska svojstva kojega sisara, ptice ili gmaza itd., nego li moguće nevida ili naljevnjaka. S toga u prirodopisu, poimence u životinjstvu nemože vrieditи znanstveno načelo, po kojem da se u razredjenju ide od jednostavna na sastavljeno, jer je u toj struci (prirodopisu) mnogo znanstvenije drugo načelo, da se naime ide od poznata k manje poznatomu. Iz tih razloga mislim, da je analytički način poredanja u prirodopisu, poimence u životinjstvu, bolji, nego syntetički.

Toga radi, što je syntetički način poredanja neshodan, nemogu biti shodni ni sustavi naravni, koji su sliedili to poredanje. Zato nam valja promotriti sustav, koj je sastavljen analytički na temelju naravnom, t. j. sustav Cuvierov.

Naravni sustav Cuvierov i u obće naravni sustav životinjstva nemože biti podlogom strogo znanstvenomu razredjivanju, jerbo se po toj teoriji u mnogom slučaju mnoge životinje neuvršćuju u one razrede, u koje bi se bile po svom rodoslovnom savezu morale uvrstiti. Tako je Cuvier ubrojio u posebne razrede plitvonožce ili perajare i kitovce (les cétacés). Nu razlika medju ova dva razreda nije nipošto tolika, kao medju drugimi razredi sisavacâ, kao n. p. medju majmuni ili pršnjaci ili mesojedi, koje takodjer ubraja Cuvier u razne razrede. Promotrimo samo ova dva razreda, u koliko su slični, u koliko su opet različni.

Sličnost, koja se pokazuje u oba razreda ponajprije u životu, po kojoj naime sličnosti živu individua spadajuća u jedan i drugi razred u moru, te se

Digitized by Google

hrane ribami i mekušci. Plitvonožci nadalje imadu doduše nekakove prednje i stražnje noge sa prsti, koje su naime noge plivaćom opnicom spojene, nu ovo se već nemogu zvati noge, jer im neslu̇že za hodanje, već za puzanje. Ta niti niesu noge plitvonožaca ustrojene za hodanje, jerbo su u razmjerju prama balvanastom tielu kratke, ter spojene opnicami, a osim toga zadnje se plošasto produljuju i završuju u repu, sličnom posve ribjemu. Uzmemo li još k tomu, da su tiela produžena u sredini oširega poput ribe; uzmemo li nadalje, da i kitovci, premda imadu peraje, to su ipak te peraje iz nutra člankovite poput prsta, to ćemo morati iz svega toga zaključiti, da su individua spadajuća u oba ova razreda očito gledom na sve znakove u rodoslovnom savezu. Ta po bogu! — nehotice mi padne na um kod razmišljanja ob ovih dvijuh razredih neki prosjak, koj nije imao nogu, a osim toga bio je tanka tiela, a ovelike glave, ter očiju. Kad sam ga opazio, pomislih ala sirote! — Pa kamo da uvrstimo, bog mi prosti, toga nevoljnika, koj živi medju svojom subraćom na kopnu, kao i kitovci i dvoživci u vodi. Hrana mu ista i nutarnji organi kao i u njegove subraće. — Zar da ga zato, što neima nogu, a ipak se pozna, da ih je imao, neuvrstimo medju njegovu subraću, već da za njega stvorimo posebni razred — nipošto! — On spada medju ljude, jer imade na njem očitih znakova, da je rodjen od istih roditelja, od kojih i njegova subraća. Tako je i sa ovimi dvimi razredi. — Ova dva razreda, poimence individua, spadajuća u ova dva razreda, imadu tolike sličnosti medjusobno, da su se razlikosti samo razvile tekom vremena, te zato moramo uvrstiti individua spadajuća u ova dva razreda gledeć takodjer i na rodoslovni savez u jedan razred, premda ih Cuvier uvršćuje u dva.

U obće naravni sustav premda je u sebi dobar, to ipak nedaje jasnoga pojma o naravi pojedinih životinja, jer radi nekojih vanjskih biljega, koji su nastali porodom, životom, razplodom ili nuždnom te slučajnom promjenom života koje životinje, razdružuju se tiem sustavom one životinje, koje su po rodu svezane. Zato se moralo iztraživati dalje.

Divna li je priroda, a divniji je još vez, koj veže bića sačinjavajuća prirodu, poimence životinjstvo. Motrimo li životinje, to ćemo vidjeti kod njih ono jedinstvo u raznolikosti, koje vidimo kod svih bića, koje sačinjavaju prirodu. — Jedinstvo se naime pokazuje kod životinja u postanku t. j. zametku; a raznolikost se razvija tekom vremena na pojedincih, kao i kod drugih prirodnih bića. U podpunom dakle razvitku čine nam se životinje raznolike, kao i rieke, rječice, ter potoci i potočići različiti su bliže ušća, nu podjemo li k izvoru, to ćemo vidjeti, da svi izviru iz pomanjega mlaza hladne vodice, koja curka iz krila posvećenoga vrutka. Nuto žive slike, koja nam karakteriše razvitak životinjstva!

U začetku je naime, veli učeni Schwam, svaka životinja stanica. Zametci su dakle životinja u prvom začetku jednaki, te se tekar ti zametci tekom vremena počmu razlikovati po zakonu: da se pojedinci tečajem razvitka tiem više razlikuju, čim je ustrojstvo jednoga i drugoga pojedinca savršenije. Gledom nadalje na jajašca, u kojih se nalazi zametak, pokazuje se srodnost s jedne strane medju sisari, žabami, oblouskami (ribe), nesavršenijimi pauci, korepnjaci, vi-

Digitized by Google

tičnjaci, mekušci ter zviezdaši; s druge opet strane medju kljunaši, pticami, ljuskavimi vodozemci, ribami, savršenijimi paučnjaci ter glavadami.* U razvitku se nadalje jajašca, poimence zametka, sisari i ptice razlikuju medjusobno, nu razvitku ptičâ sličan je razvitak kornjačâ, gušterâ, ter zmijâ. Ribe i žabe razvijaju se slično bez vodenjaka i mokračnika. U baguda** nadalje leži zametak poledjice, dakle protivno zametku sisarâ. Kod mekušacâ i crvâ napokon razvije se zametak na poseban način, dočim kod brizgavaca, morskih ježina, zviezdaša, biljoživa i nevida razvitak zametka dosta je sličan. Tim smo dakle promotrili sličnosti, koje se pokazuju kod životinja u zametku i njegovu razvitku. Sada pako ćemo promotriti dalnji razvitak i sličnosti, koje se u tom razvitku pokazuju, pošto su pojedina individua životinjska postigla podpuni razvitak.

Razviv se zametak, to ćemo dobiti individua životinjska stranom takova, koja nalikuju svojim kotiteljem, poimence se pokazuje ta sličnost kod sisara, ptica, gmaza (osim dakako žaba), riba, pauka i nekih korepnjaka; dočim opet poimence u nižih životinja i žaba nenaliči leglo svojemu kotitelju, kao n. pr. kod hrušta, komarca, kobilice, plaštenjakâ itd.

Naličnost dakle legla ili nenaličnost do savršenosti svoga kotitelja t. j. familije pojedinih životinja, kao takodjer naličnost ili nenaličnost raznih familija medjusobno u životinjstvu nesastoji samo ili bitno u vanjskoj formi, nego sastoji u unutarnjosti životinja. A kako ćemo upoznati unutarnjost životinje? Anatomijom ili razudbom. Anatomijom su se naime uvjerili učenjaci, da su unutarnji ustroji životinja činjenica na temelju koje ćemo se upoznati sa bićem pojedinih životinja. Ti su pako unutarnji ustroji kosti, mišice i probavila. Na temelju tih unutarnjih ustroja upoznati ćemo se sa bićem pojedinih životinja, kao takodjer upoznav se sa bićem jedne životinje, upoznat ćemo se sa sličnošću ili različnošću bića druge životinje. Po tom ćemo zato najlaglje upoznati svezu, koja pojedine životinje sdružuje ili razdružuje. Tiem ćemo se takodjer upoznati sa legli, koja su se razvila tekom vremena naravnom razplodbom od svojih praroditelja. Jednom riečju: anatomija je temeljem onomu mjerilu, po kojem se jedino dadu carstva prirode mjeriti, t. j. clasificirati, a to mjerilo je rodoslovna teorija uporavljena na životinjstvo. Mislim, da neće biti s gorega, ako pobliže protumačim savez anatomijski i fiziologijski medju pojedinimi životinjami. (Sliedi.)

Meteori.

Piše **D. Hirc.**

Jedan od najdivnijih i najzanimivijih prirodnih pojava sigurno su meteori. Pojavljuju se na zvjezdovitom nebu poput žarke kruglje, biela, modra, crvena, ze-

---

* To je protumačio Kölliker u djelu: „Entwickelungsgeschichte des Menschen und der Säugethiere". S. 21.

** Bagude jesu: kukci, pauci, korepnjaci i crvi, nu crvi se inače razvijaju.

Digitized by Google

lena ili zlatasta svietla. Neko vrieme putuju nebeskom putinom, a tad uz grmljavinu i silni prasak eksplodiraju i na zemlju popadaju.

Da kamenje i željezo iz neba pada, znalo se odavna. Još za vladanja Julija Hostilija bude doglašeno rimskomu senatu, da je na brdu Albanu kamenje padalo iz neba poput tuče. Godine 465. pr. I. pao je na Aegospotamu meteorit kolik dva žrvnja. Godine 823. padali su meteori poput guste kiše u Saskoj; 35 sela, mnogo ljudi i blaga bude žrtvom njihova pada, jer ih proguta vatra. Isto tako nanesu veliku štetu g. 1304. stanovnikom rieke Saale. Strašan pad meteora dogodi se 4. rujna 1511. u Cremi. Očevidac Cardanus tvrdi, da je palo 1200 meteora, jedan od 260, a drugi od 120 funti. Padajući usijani meteori ubiše i gdjekoga, kao god. 1650. jednoga fratra u Milanu, 1674. dva švedska mornara na brodu itd.

Godine 1759. u Captieuxu u Francczkoj izgori staja. Dogodi se, da je u istoj spavao siromah, te bude uhvaćen i rad požara obtužen i sigurno bi postradao bio, da nije svojom neustrašivošću u sudaca prouzročio toliku pozornost, da je prirodoslovac Nollet boraveći istodobce u istom mjestu išao požarište iztraživati, te našav u pepelu meteorit, proglasio ga povodom vatre. Siromah čovjek bude uslied toga nevinim proglašen.

Bilo je pojedinaca, koji su sbilja vjerovali, da kamenje i željezo iz zraka pada; nu bilo je i takovih, koji to nikako nehtjedoše vjerovati. K ovim je spadala i parižka akademija. Kad je god. 1790. 300 očevidaca pred parižkom akademijom uztvrdilo, da su u Juillac-u meteori pali, proglasi akademija gradonačelnika i sve ostale budalami, jer da je takav pojav nemoguć i protunaravan. Bilo je i takovih scepticista, koji rekoše, da u to nevjeruju, pak im sam kamen pred noge ili baš i na glavu pao.

Težko li ga mužu, koj što shvaća i svoje uvjerenje odvažno brani. Takav muž bijaše i češki siloslovac Chladny, koj g. 1794. uzpisa o meteorih i posebno djelo. Malo nadje zatočnika. Parižka akademija smatrala mu trud tricami i kučinami, a gdjekoji proglasiše ga i atheistom; drugi opet, da je voljan poremetiti sav svjetski red.

Nebo se tomu požrtvovnomu mužu smilova, a pred njegovimi se neprijatelji nepostidi.

Bilo je liepa i topla proljetna dana, a 26. travnja 1803., kad se po podne kod sela l'Aigle-a (departement Orne) ukaže na nebu žarka kruglja, te uz pet minuta trajući štropot pade dvie do tri tisuće komada gvoždja, najtežji komadi od 18 funti.Taj pojav vidilo nekoliko hiljada ljudi i glas dopro o tom u parižku akademiju. Malo se tko tuj zato brinuo, tvrdeći, da su to bajke.

Lučbar Toucroy bijaše jedini, koj kao triezan i oprezan muž podignu svoj glas proti akademiji. On ju učini opreznu na pojav i reče: „dužnost je zatočnika znanosti, da stvar izpitaju i onda tekar svoj sud izreknu. Sad izasla akademija prirodoslovca Biota na lice mjesta. Taj potvrdi pripoviedanje očevidaca i tako morade i akademija vjerovati. Od sada se nije više o tom pojavu sumnjalo.

Digitized by Google

Najpodpunija viest, koja se o tom pojavu sačuvala, jesu zapisci o meteoru, koj pade 26. svibnja 1751. kod Hraščine (izmedju sv. Ivana i Novoga Marofa u županiji zagrebačkoj). Istoga dana padoše dva meteorita, jedan od 16, a drugi od 71 funta težine. Ovaj manji raztukli su ljudi, kušajuć praviti čavle i drugu sitnariju, a ovaj veći obrani od propasti zagrebački biskup barun Klobušicki, koj ga posla caru Franji i carici Mariji Tereziji. Isti bijaše dugo uresom carske riznice, te čuvan kao dragocjenost, a poslie predan mineralnoj sbirci u Beču, te mu se dan danas svatko od učenjaka divi. Isti pojav vidio se i kod Sigeta, gdje su ga vojnički častnici i risali. U Zagrebu prouzroči toliko udivljenje, da je biskup Klobušicki posebnu konferenciju sazvao. U istoj bude naloženo vikaru Vuku Kukuljeviću, da povede o tom strogu i potanku iztragu. Ovaj izašalje kanonike I. Pogledića i G. Malenića, da pozovu sve svjedoke i da ih saslušaju. Stvar bude kao istinita dokazana.

Prije sedam godina (1868.) pojavi se drugi riedki pojav meteorita kod Slavetića pol drugi sat od Jastrebarskoga u županiji zagrebačkoj.

Bijaše 22. svibnja oko pol 10 sati prije podne, a vruć i sumoran dan; sunce sjalo na vedrom nebu, samo na sjevernoj strani opazi se mali oblačak. Sa s. s. iztočne strane pokaza se prilični oblak-gomiljnjak, te se pomicao južnozapadnim pravcem. Naskoro se približi k mjestu, gdje je poviše seljaka radilo i to uz sveudiljnu tutnjavu, nalik dalekoj grmljavini i najednom se začu žestoko praskanje kao da topovi gruvaju. Najprije pukne tri do četiri puta, nu tako, da si pojedine praske brojiti mogao, a napokon udari prasak za praskom sve bolje i brže, te se pretvori u narazmjernu tutnjavu. Zadnji udarci bijahu najžešći. Poslie gruvanja začu se silan zviždaj, nalik na žestok vihor. Seljaci, koji su po polju i vinogradih radili, uplašiše se početkom i počmu bježati; nu povrate se, pošto je poslie zuja nastala tišina. Taj se pojav nije na daleko čuo, šro je u istinu za čudo. Uz onu silovitu pucnjavu pojavi se ne jedan, već 10 meteorita, koji se na daleko razpršiše. Nadjena su dva i to: jedan od 2 funta $26^1/_2$ loti, a drugi od $7^1/_8$ loti bečke vage, nu nisu vlastničtvo i uresom našega, već bečkoga muzeja.*

Zanimivo je znati, da je iste godine pao i meteor kod Pultuska u Poljskoj. 30. siečnja oko 7 sati na večer opaziše stanovnici Waršave na nebu toli jasan meteor, da se po noći vidilo, kano po danu. Za tri časka nesta svietla, a nasta toli strašna pucnjava, da su mnogi prozori popucali. Meteor pade $9^1/_2$ milja od Waršave, medju Pultuskom i Ostrolenkom. Meteoriti su se razpršili prostorom od nekoliko četvornih milja. Taj se meteor vidio u svoj Poljskoj, Galiciji, Moravskoj, Českoj, Šlezkoj, Ugarskoj pak i na Harcu. Taj je pojav jedan od najveličanstvenijih.

Meteoriti su različite veličine, jer ih ima od nekoliko loti, pak do nekoliko stotina centi.

U Bahiji uadjoše meteorit od 173, a u Laplati kod Otompe god. 1783. od 300 centi težine. Ima i većih.

* Râd akadamije knj. VIII.

Digitized by Google

Kod Ersisheima u Elsasu pade g. 1492. meteorit od 260 funti, kod Biskoje su našli 400 centi težku masu. Na vodostaji žute rieke u Kini vidje Pallas meteor od 60′ visine, komu se Tatari klanjaju i drže, da je iz neba pao. Slično će biti i s onim kamenom, komu se Muhamedanci u Meki klanjaju. A. Humboldt nadje u Mejiki gromadu od 40.000 centi. Ove meteorite nije nitko vidio pasti; ali neima dvojbe, da su pravi meteoriti, a to zato, jer se od svake zemaljske rude razlikuju posebnimi sastavinami, kojih ovako slučenih nigdje na zemlji neima. Osim toga imaju srhovite okrajke, što dokazuje, da su odlomci povećega tiela, te su pokriveni korom, nalik na kovačku trosku.

Kemička analiza pronašla je dosada u meteorih sliedeća počela; ima ih 21. Evo im imena: pepelik, sodik, vapnik, gorčik, glina, mangan, čisto željezo, nikalj, kobalt, olovo, kositar, bakar, chrom, fosfor, sumpor, ugljik, kremik, solik, vodik, kisik i dušik. Čista željeza ima samo u meteoritih. Dva su znaka, da razpoznamo meteorno željezo. U njem ima uviek nešto nikelja, a ako se gvoždje na jednoj strani izbrusi i salitrenom kiselinom pokvasi, ukazuju se raznoliki pisovi, crte i figure, koje se križaju. Te crte zovu se po svom obretniku (1808) Widmanstedtove figure. Najviše se gvoždja razpoznaje tim načinom, ako ga čovjek i nije vidio, kako pada. Mnogi diele meteore na kamenjake (Meteorsteine) i željeznjake (Meteoreisen); nu ta je razdjelba kriva, jer u kamenjacih ima željeza i obratno. (Konac.)

Podžupanijske učiteljske skupštine.

III. Skupština županije križevačke.

(Konac.)

Treća sjednica. Perovodja Ester pročita zapisnik o drugoj sjednici, koji skupština jednoglasno u cielosti odobri; a poslie toga izjavi predsjednik: Po smislu programa na dnevnom su redu danas pojedini prijavljeni predlozi skupštinara. Za takov predlog prijavio se zadobno g. Šimun Kinder, učitelj s Visokoga, koji kani prosboriti nešto o ćirilici u pučkoj školi. Molim ga, neka reče svoju.

Kinder: Slavna skupštino! Pučku školu držim ja školom za život t. j. onakovim zavodom, u kojem se mladež ima podučavati u onih predmetih, kojimi će se ona u budućem svojem zvanju moći najvećma koristiti. Takovimi predmeti priznani su do danas ponajglavnije: vjeronauk, čitanje, pisanje, računstvo i pojedine grane zorne iliti prirodne obuke uz tjelovježbu i dielom pjevanje, što bi se sve imalo obučavati opet na temelju čitanaka, koje su kod nas tiskane ili će barma imat biti tiskane latinicom i ćirilicom. Ako se misli postići svrha obuke na temelju čitanaka, to ja držim, da će to veoma otežčati ćirilicom štampane čitanke, i to s toga, što će se na naučanje ovoga pisma potrošiti mnogo vremena. Ovo je, gospodo, jedan razlog, s kojega ja vojujem proti naučanju ćirilice u pučkoj školi, pak kad nebih nijednoga više znao, još bih s jedinoga toga vojevao proti njoj; ali, gospodo, dopustiti ćete, da znanje ćirilskoga

Digitized by Google

pisma našoj mladeži u budućem životu nemože biti od nikakove koristi, dok se kod nas u Hrvatskoj sve ureduje, a i privatna i trgovačka korrespondencija vodi latinicom, koju rabe danas svi evropski naobraženi narodi, te koju su stranom već poprimili i isti Niemci zapuščajući svoje stare oku neprijatne kvake. Kako dakle nije od koristi mučiti našu mladež u pučkoj školi pismom, kojega joj nikada neće trebati, to ja predlažem, neka bi se zamolila visoka kr. zem. vlada, da se iz čitanka, pučkim školam namienjenih, izpusti ćirilica.

Horvat: Ja se s gosp. predlagateljem sasvim slažem. Mi i onako imamo dosta predmeta u pučkoj školi, osobito na selu, gdje rukovodi i obučava jedna sila, pak da još povrh toga mučimo mladež pismom, koje malo tko danas u nas piše i čita, i koje našoj mladeži za budući život nije ni najmanje potrebno. (?) Još sam ja i sa zdravstvenoga gledišta proti naučanju ćirilice; jer su lječnici dokazali, da dječjemu oku najviše prija čista, pravilna latinica, a škodi i ćirilica i svako drugo kvakasto ili komplicirano pismo.

Ester: Istina je, da je većina evropskih naroda prihvatila latinicu, da, isti Niemci u novije doba uz nju prianjaju; istina je i to, da se kod nas u Hrvatskoj nerabi po uredih niti u privatnih te trgovačkih korespondencijah drugo pismo, van latinica; dopuščam i to, da su neki lječnici tako daleko pošli, pak izjavili, da škodi dječjemu oku kvakasto pismo; ali ipak uz sve to nemogu biti za predlog g. Kindera, dok sam osvjedočen, da s tom ćirilicom neima baš toliko muke u pučkoj školi, da ona neotimlje baš toliko vremena, koliko sudi g. predlagatelj. Mi Hrvati i Srblji narod smo jednoga istoga jezika, te dok oni imaju ćirilicu, dok u njih ima ćirilicom štampanih knjiga, koje mi dobro i koristno čitati možemo, i dok oni svi još naučanjem ćirilice nisu izgubili vida, dotle sam toga mnenja, da se u naših čitankah za 2., 3. i 4. razred otisne nekoliko štiva ćirilicom štampanih za onu mladež, koja bi htjela naučiti.

Grivić, Fržić, Kirar, Hudec, Vidačić i Ožegović govore za predlog Kinderov, a proti njemu i za predlog Esterov još Smaić, Lepušić, Sudčević, Herić, Rigler i Štefanov; nu po predsjedniku odredjenom glasovanju prihvati skupština ipak predlog Kinderov ogromnom većinom glasova.

Predsjednik: Sada ima rieč g. Fržić; on kani reći nekoliko o slogi medju učiteljstvom i svećenstvom. Ovo je, gospodo, vrlo važna stvar, molim, da posluhnemo g. Fržića.

Ester: Gosp. predsjednik pravo ima, da je rieč, koju kani povesti gosp. Fržić, vrlo važna; ali je to i vrlo delikatna stvar, s kojom smo imali već dosta posla. Ja sudim, da nije umjestno, da se o tom ovdje razpravlja, te predlažem, da neposluhnemo g. Fržića.

Glasovi: Nećemo o tom ništa čuti.

Predsjednik: Gospodo, neće gosp. Fržić, u koliko mi je priobćio svoj predlog, ništa takova govoriti, što bi moglo poroditi nesporazumljenje medju nami i svećenstvom, on kani samo reći o potrebitoj slogi medju nami i njimi.

Glasovi: Svejedno, o tom nećemo čuti Fržića.

Digitized by Google

Ester: U predskupštini nije za danas stavljen Fržićev predlog na dnevni red; on dakle nemože niti govoriti.

Glasovi: Nemože! Nemože!

Predsj.: Koja su gospoda za to, da Fržić govori, neka ustanu.

Dvojica ustanu, i po tom nije Fržić govorio.

Predsj.: Polag §. 8. naredbe kr. zem. vlade od 14. travnja 1876., br. 1693, imaju se u podžupanijskoj učit. skupštini birati dva člana kao zastupnici učiteljstva u podžupanijski školski odbor, i to po mogućnosti iz sjedišta podžupanije. U Koprivnici držanom sastanku izabrana su gg. Šalamun i Kirar; a za križevačku podžupaniju predlažem vam gg. Riglera i Vidačića.

Svi članovi podžupanije križevačke: Primamo jih! Živili!

Predsj.: Ista naredba govori, da se imaju iz podžupanijske skupštine birati članovi u zemaljsku učiteljsku skupštinu, ako bi ju zemaljska vlada sazvala. U toj naredbi nije ustanovljen broj takovih članova. Držim, da je iz svake podžupanije dosta, ako izaberemo trojicu; i zato predlažem vam za križevačku podžupaniju gg. Smaića, Horvata i Vidačića, a za koprivničku gg. Šalamuna, Fržića i Štefanova.

Ester: Nekoji se članovi, kako čujem, neslažu s ovim predlogom, neka se po glasu naredbe ovi zastupnici učiteljstva biraju tajnim glasovanjem.

Većina: Tajno glasovanje!

Predsj.: Kad je većina za to, neimam ništa proti tomu, neka se tajno glasuje, učiteljstvo svake podžupanije za sebe.

Predsj. (poslie tajnoga glasovanja): Rezultat tajnoga glasovanja kaže, da su u zemaljsku učiteljsku skupštinu izabrani iz podžupanije križevačke gg. Smaić sa 32, Horvat sa 30 i Vidačić sa 21 glasova, dočim su izza ovih zadobili gg. Hudec 15, Kinder 4, Rigler 2, Satler 1 i Potočić 1 glas; za podžupaniju koprivničku kaže rezultat glasovanja, da su u zemaljsku učit. skupštinu izabrana gg. Ester sa 30, Štefanov sa 29 i Fržić sa 24 glasa, dočim su izza njih zadobili gg. Hechtl 9, Šalamun 5, Herceg 3, Štimali 1 i Dianić 1 glas. Sada, gospodo, imamo birati polag iste naredbe odbor, koji će pripraviti razpravni program za buduću skupštinu; ja vam za taj posao predlažem gg. Šalamuna, Estera, Hercega, Hechtla, Grivića, Štefanova, Fržića, Hudca, Vidačića, Horvata, Kindera, Smaića i Potočića.

Svi: Primaju se.

Predsjednik: Molim bivšega gosp. perovodju držanoga sastanka za podžupaniju koprivničku, da pročita zapisnik o tom sastanku.

Perovodja Šalamun pročita taj zapisnik.

Predsjednik: Stigao je već i odgovor na ovaj zapisnik od visoke kr. zem. vlade, molim perovodju, neka ga čita.

Perovodja Rigler čita:

Slavnomu nadzorničtvu za obće pučke škole u Križevcih.

Tamošnjim izviešćem od 8. prosinca 1875., broj 63, ovamo podnešeni zapisnik prvoga učiteljskoga sastanka podžupanije koprivničke i grada Koprivnice,

Digitized by Google

držanoga u Koprivnici dne 4. studenoga 1875., vraća se tomu kr. nadzorničtvu uz sliedeće opazke:

1.) Na točku 3. zapisnika: Da se ustanovi §. 41. škol. zakona u pogledu obskrbe školske mladeži školskimi knjigami i inimi potrebštinami što bolje zadovolji, učinila je ova kr. zem. vlada shodnu odredbu paragrafom 74. školsk. i nast. reda kao i paragrafom 22. naredbe ob upravi školah; a i ustanova §. 41. šk. zak. posve je jasna; samo što će se učitelji onih mjesta, gdje se ti propisi nebudu vršili, za vremena imat obratiti na obć. šk. odbore, a imenito na mj. šk. nadzornike, ter po potrebi i na kr. županijsko školsko nadzorničtvo, koje će opet sa svoje strane potražiti lieka kod dotične podžupanijske oblasti.

2.) Na 4. točku zapisnika: Kr. zem. vlada pridržaje si izdati potrebite tiskanice za izviešća o nemarnom polazku škole, ter će iste tiskanice u svoje vrieme svim školam razposlati; a medjutim imat će si učitelji takove priredjivati sami po ovamo predloženom obrazcu.

3.) Na 5. točku zapisnika: Molbi učit. sastanka radi predprega itd. u ovoj točki izraženoj, udovoljeno je §. 10. naredbe od 14. travnja t. g. br 1693.

4.) Na 6. točku zapisnika: Razredjenje škola u pogledu učiteljskih plaća moralo se je u prvom redu prepustiti dotičnim občinam, ter se je pri riešavanju njihovih predloga gledalo samo na to, da odmjerene plaće odgovaraju konkretnim odnošajem pojedinih mjesta i propisom zakona.

5.) Na 8. točku zapisnika: U pogledu izplaćivanja postotaka, paragrafom 143. šk. zakona ustanovljenih na korist mirovinske zaklade, sliedit će posebna naredba, kojom će se pučkim učiteljem nakloniti glede izplatnih rokova sve moguće pogodnosti.

6.) Na 9. točku zapisnika: Pučko učiteljstvo razvojačenih dielova vojne krajine stupilo je utjelovljenjem onih dielova na temelj zakona ove zemlje, ter u pogledu mirovine valjat će za periodu prvih deset godina od krieposti novoga škol. zakona i zanj ustanove §. 71. systema scholarum elementarium od godine 1845.

7.) Na 11. točku zapisnika: Da se za buduće neredi u pogledu otvorenja četvrtih razreda nedogode, skrbljeno je naredbom „o polazku škole“ izdanom dne 6. listopada 1875., broj 4613.

8.) Na 12. točku zapisnika: Radi poduke šk. mladeži u gimnastici, koja se obuka s početka može stegnuti na proste i redovne vježbe, pružaju i onim učiteljem, koji u tjelovježbi nisu imali prilike biti metodički podučenimi, dovoljnu i od svakoga lako uporabivu uputu izdanu od učitelja Andrije Hajdenaka knjižice: „Nazivlje za tjelovježbu“ i „Tjelovježba u pučkoj školi“, koja su djelca odavle kao pomoćne knjige preporučene, i kojih se valja držati dotle, dok se neizdade obširnije djelo, koje se u tu svrhu priredjuje.

Ostali sadržaj zapisnika uzima se na znanje.

U Zagrebu, 10. travnja 1876.

Za bana: Dr. Muhić.

Digitized by Google

Kada se je čitalo u odgovoru visoke kr. zem. vlade, da se je ona već pobrinula, kako će se učiteljstvu olakotiti plaćanje onih zakonom propisanih 25% u mirovinsku zakladu, učitelji gradskih škola koprivničke i križevačke osvjedočeni ovim visokim odgovorom, da ih neće minuti ovaj gorki kalež, da će svakako i oni morati uplatiti u mirovinsku zakladu 25% svoje kukavne plaće, da će svakako prinuždeni biti stvarati zakladu mirovinsku, koje njim nije treba, budući su oni za mirovinu osigurani zakladnicami svojih občina kao gradski činovnici, nemogu na ino, nego stavljaju u zapisnik molbu vis. zem. vladi, da bi obzirom na okolnost onu, što je njim već osigurana mirovina, ter na okolnost onu, što bi, kad bi si oni sami ustrajali mirovinsku zakladu, spao s občina njihovih teret plaćanja mirovine, milostivo odrediti izvoljela: da učitelji, kojim je dosada pripadala mirovina iz občinskih pjeneznica, netrebaju uplaćivati zakonom propisanih 25% od svoje plaće u mirovinsku zakladu, već da se njim ima mirovina podavati iz dosada na to obvezanih blagajna, ili, ako se i za nje ima ustrojiti zemaljska mirovinska zaklada, da umjesto njih u tu zakladu uplati njihova občina tih 25%, koja se ovim uplatkom za vjekovječna vremena lišava tereta, da plaća učiteljem svojim mirovinu.

Čuvši skupštinari zaključak učiteljstva koprivničke podžupanije, kojim ono u svom sastanku moli, da mu se prizna po koji kvinkvenal dosadanjega službovanja, zaključe opetovano, obratiti se glede toga u koren životu jim dosižućega predmeta posebnom predstavkom na vis. kr. zem. vladu.

Na predlog Šalamunov umoljava se vis. kr. zem. vlada, da blagoizvoli uznastojati tamo, da prema §. 38. školskoga zakona od 14 listop. 1874. dobije svaka pučka škola vrt, i da dotične občine budu obvezane takov uzdržavati radnici i svimi potrebnimi sredstvi.

Na predlog Šalamunov zaključeno, umoliti kr. zem. vladu, da izvoli odrediti, neka bi se tiskanice za pučke škole, koje dosele nisu bile jednoglasne, tiskale u buduće sve jednako. Tuj se osobito naglašuje imenik i izpitno izviešće, gdje nisu istim redom natiskani pojedini predmeti, što otežćuje učitelju pisanje.

Pošto se odredba visoke kr. zem. vlade, kojom se dozvoljava, da se iznimno i pokusa radi zajednički za obe ove podžupanije drži učiteljska skupština, pokazala ovim zasjedanjem sasvim umjestnom; jer je ovaj pokus izpao na sveobće zadovoljstvo ovožupanijskoga učiteljstva, to se na predlog skupštinara Fržića umoljava kr. zem. vlada, da izvoli odrediti, da se i u buduće drže skupštine za podžupaniju križevačku i koprivničku zajednički i to izmjenice u Križevcih i Koprivnici.

Predsjednik: Slavna skupštino! Pošto su svi u programu našega sastanka navedeni razpravni predmeti izcrpljeni i koncu privedeni, to je dosljedno tomu i djelovanje našega sastanka dovršeno.

Svaki je, gospodo, sam sebi najbolji tumač i procjenitelj svoga râda, pa tako je i ova skupština najboljim si tumačem svojega zajedničkoga râda.

Radovao sam se ovomu sastanku i nadao sam se složnomu i uspješnomu njegovu râdu, pa me hvala Bogu nada nije prevarila, a to si imam prije svega

Digitized by Google

zahvaliti gospodi izvjestiteljem, koji su baš majstorski riešili svoju zadaću, a zatim se imam zahvaliti svim članovom ove slavne skupštine na njihovu odlučnom, trieznom i baš dostojanstvenom ponašanju.

Nu u koliko sam se ovomu sastanku radovao, u toliko me danas obuhvaća neka žalost s toga, što nam se je nakon kratkog, ali sladkog boravljenja u ovom slav. gradu opet razstati.

Da, slavna skupštino, razstat nam se je, nu ja se ufam, da ćemo se razstati samo tielom, a u duhu da ćemo viekom ostati nerazdruženi.

Bože daj, bio nam ovaj sastanak vezom uzajamnosti, ljubavi i bratske sloge! pa Vam gospodo i mila braćo iz srdca preporučujem tu svetinju čovječjega života, naime ljubav i slogu, jerbo slogom rastu male stvari, a nesloga i najveće skvari.

Pružajmo si gospodo bratski ruke i podpomažimo jedan drugoga, jerbo nam je rad ogroman, poljana prostrana, a domovina mnogo od nas očekuje.

Neumišljavajmo si bog zna kakovih sposobnosti, već radje priznajmo, da nam svakomu gdje što manjka.

Prije nego ostavimo ovaj hram, sjetimo se i stare i još nikada neokaljene gostoljubivosti ovoga sl. i kr. grada, koju ni ovom prigodom ovoj skupštini uzkratio nije, pa uzkliknimo: da nam Bog poživi gradjanstvo sl. i kr. grada Križevaca! (Živilo!) Zaključujem ovu skupštinu i kličem joj od srdca: Slava joj! Bio joj rad na uhar!

Horvat: Slavna skupštino! Kad smo se stali sakupljati u ovaj slob. i kr. stari gostoljubivi grad, obuzimalo je i mene neko osobito čuvstvo, a to je bilo ono čuvstvo, koje mi je dalo osjetiti, da dolazim u krug svoje braće, kojoj je na jednom te istom polju mučno raditi za milu nam domovinu. Nisam se ni ja, mislim, niti nijedan od nas prevario u tom čuvstvu; jer evo vidimo, da smo se baš bratinski znali svigdje u našem vanjskom obćenju snaći i susretati, a i ovdje razpravljajući naša pedagogijsko-didaktična pitanja tako složiti, da smo liepo u redu dovršili rad, koji ovoj skupštini mora služiti na čast. Gospodo, ovakov rezultat našega djelovanja mogao se je postići doduše našom dobrom voljom i opreznim radom; ali je najviše k tomu doprineslo mudro i promišljeno vodstvo našega obljubljenoga predsjednika. Recimo zato: dao Bog, da nas u ovakovih skupštinah mnogo još godina nam na čast a domovini na korist rukovodio naš predsjednik gosp. naš školski nadzornik Franjo Lugarić.

Skupštinari jednoglasno zaore: Živio naš predsjednik, i tim se završi treća i zadnja sjednica ove skupštine.

Na posljedku, reče predsjednik, držim si dužnošću, zahvaliti se svim, koji su našu skupštinu udostojali svojim posjetom usrećiti, a to su gg. iz podžupanije belovarske: pogl. g. Marijan Vuković, kr. šk. nadzornik; učitelji: Franjo Novak, Simo Antolić, Josip Marković, Milan Rac, Gjuro Lugarić, Julka Vimer, Minka Jagatić, Minka Škulj, a iz Varaždina gospodjice Minka Binder i Katka Čajić. —

Digitized by Google

Tečajem skupštine predavali su:

Gospodin Šugh: „U koliko može pučka škola djelovati na napredak gospodarstva.“

Gosp. Filipašić: „O zornoj obuci u prvom razredu sa pisočitanjem.“

Gosp. Lepušić: „Kako se predaje zemljopis u 3. i 4. razredu.“

Gosp. Dr. Derenčin: „O školskom zdravstvoslovju.“

Gosp. Heimerl pokazao je i tumačio ratila i sve strojeve na ratarnici.

Gosp. Rigler govorio je o risanju u pučkoj školi; a gosp. Kac pokazao, kako se vari pivo.

Pregledali smo i sva učila križevačkoga gospodarsko-šumarskoga zavoda, pak smo još i vidjeli, kako se dobrovoljno vatrogasno družtvo križevačko znade snažno boriti proti vatri, prigodom kojom pokazao je g. Ditrich nutrnji ustroj štrcaljka i ostalih strojeva. — Odbor, koji je sve to priredio, baš se je svojski zauzimao, da se čim dostojnije obavi prva učiteljska skupština, koju smo opisali, kako smo najbolje mogli. — Ako je gdješto izostalo, molimo gospodu, neka oproste.

Gj. Ester, Stj. Rigler,
skupštinski perovodje.

Dopisi.

Iz podžupanije požežke. Na 28. listopada u 9 i pol sati u večer prestavi se Vilim Ulses, učitelj obće pučke škole u Kutjevu u 59. godini svoga života u vječnost.

Pokojnik mi se je za života višeputa tužio, da mu je zdravlje za rana podkopala nezdrava škola. Ne možebit, da je kutjevačka škola kakova stara podrtina, dapače protivno, ona je pred malo godina novo sagradjena, nego žalibože, kao što se u prijašnje vrieme, pred 10—20 godina, — kada se je škola tekar počela tminom neznanja i gluposti, kao i s mnogimi drugimi neprijatelji boriti — nije pazilo na gradnju po nikakovu propisu ili osnovi, nego možebit voljom kojega občinara, komu je stalo samo do cjenoće a nipošto do udobnosti te pedagogijskih ili zdravstvenih propisa; tako se je i kutjevačka škola vrlo nespretno sagradila. Školska soba, što je malena, to je neprikladna za toliki — do 130 — broj djece.

Zohodi su sagradjeni tik školske sobe, tako, da se sva mokraća i ljudska nečist slieva pod školsku sobu i probija kroz pod u nju.

Da ovako sasma podplavljena škola strašan uzduh odaje, te da ga se je učitelj, koji skoro cio dan i cielo rekuć vrieme svoga života najviše u školi probaviti mora, dovolje nasisao, lako je dokučivo, pa to je sbilja bio uzrok prijedobne smrti pokojnika. Tako se barem lječnik izrazio, pa i sbilja po umjerenom životu svomu i krepkom zdravlju, mogao je još živjeti, ili barem zadnje dane života zdravlja se naužiti, što pokojnik nije, jer je više godina čutio tajnu bolest.

Pripoviedao mi je pokojnik takodjer, da je podneo barem 12 molbenica, da se ukloni taj ubitačan — zanj i za školsku mladež — zahod, te da se što u tom pogledu učini, ali zahman — nikada ništa. Veli, da je bilo izaslano više

Digitized by Google

povjerenstva od županije i lječnici da su konstatovali ubitačnost, te strogo nalagali, da bude što brža pomoć, ali bez uspjeha ostade sve do danas. Medjutim ufamo se, da će se, ako do znanja dodje našoj kr. podžupaniji, kojom upravlja veliki prijatelj škole, t. j. naš vel. župan, nešto sigurno učiniti, da s te strane pomoženo bude. Barem obzirom na sam školski zakon nebi smjelo dulje tako ostati. —

Pokojnik je služio u Pakracu 20, a u Kutjevu nemalo 20 godina, indi svega skupa do 40 godina, revno, marljivo i neumorno, u koliko se je u prijašnje vrieme bolje moglo i moralo zadovoljiti. Nu žalostnijega pokopa nisam vidio do njegova. Kutjevo, koje broji do 1400 duša, puno raznih obrtnika, koji imadu svoju zadrugu i mrtvačka kola, kojim je većini pokojnik bio učitelj, pak nuto žalosti i nemarnosti bezkrajne, — osim dva tri poštena stara majstora, i činovničtva vlastelinskoga uz veći broj gospodja — niti jedan od ovih obrtnika nije izpratio svoga učitelja, svoga dobročinitelja, nego čujte grozote: dopustiše, da jim se učitelj na seljačkih kolih sa dvie daščice obložen do groblja izveze. Nitko se nije pošten našao od njegovih djaka, da ga odnesu, ili da mu mrtvačka kola posude bezplatno, nego zahtievahu 8 for., da ga odvezu na njih do groblja.

Tako, učitelju! Radi, dok možeš, a kad se otegneš, izvuku te poput m—e! To ti je zahvalnost ovoga svieta, komu si služio u najsvetijoj stvari.

Liepih je bilo sposobnosti i vrlina u toga neumornoga radnika. Osim, što je bio marljiv učitelj, blage ćudi i čvrstoga značaja, bio je dobar i ljubezan otac i gospodar.

Osobitu je ljubav gojio prama svojoj djeci, koje je ostavio šestero, nu blagoslovom božjim većim ju dielom liepo i baš valjano obskrbio. Dva su naime sina svećenici (jedan je preklani umro), jedan učitelj, jedan vojnik, jedan kr. poštar i jedna kćer neudata s majkom ostadoše ga oplakujuć. Da li će se smilovati udovi sa kćerju, koja je nesretna, naime gluhonema, te nebude inače obskrbljena, ako ne mirovinom? — Doista bi to bilo za tolike zasluge otčeve željeti, i po svoj prilici, da će joj se koli visoka kralj. zemaljska vlada, toli i dotična občina smilovati.

Kolik je trud pokojnik uložio u vrt i cviećе, i kako je ovo gojio, to je samo onim poznato, koji ga poznavahu.

Takmiti se je mogao sa učenimi vrtlari. Svaku struku povrća mogao si kod njega naći u svako doba, kao nigdje. Zato mu i kao učitelju, otcu i gospodaru kličem iz svega srdca zadnji „Bog Ti daj pokoj viečni i slavu nebesku Vilime!“

U Kuli, 7. studenoga 1876.

Sime Vudy,
učitelj.

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Nj. Preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega učitelja u Budrovcih, Ivana Svobodu, pravim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Zdencih; izpitanu za pučko učiteljstvo kandidatkinju, Viktoriju Joševu, pravom učiteljicom u Kapeli; nadalje na temelju zakona od 14. listopada 1874. pravimi učitelji na višoj djev. školi u Karlovcu: Davorina Trstenjaka za naravoslovnu, Janka Tomića za slovničko-historičku i Gabriela Markovca za matematičko-tehničku skupinu, — a pravom učiteljicom za ženski ručni posao na istoj školi Dragoilu Lopašićku; pravimi učitelji na obospolnih obćih pučkih učionah: Milana Bogdanovića u Vrdniku, Iliju Bručića u Putincih, Gjorgju Cvejića u Jazku, Ivana Cvejića i Martina Fabrya u Čalmi, Simu Dotlića u Neradinu, Konštantina Jovanovića u Grgurevcih, Vilima Göszla i Ivana Schäfera u Indjiji, Kuzmana Krstića u Rivici, Petra Mirosavljevića u Prnjavor-Krušedolu, Davida Mišića u Divošu, Iliju Pantelića u Ležimiru, Todora Prnjavorca u Selo-Krušedolu i Pavla Sibisanovića u Stejanovcih; pravimi učitelji na dječačkih obćih pučkih školah: Nikolu Bugarskoga i Mijata Crnka u Kamenici; Stjepana Janoševića, Todora Ogrizovića, Gavru Putnika, Uroša Starčevića, Jakova Göszla i Skendera Koprinskoga u Rumi; Živka Klávagovića, Tomu Simonovića, Andr. Stojšića i Ivana Benaka u Irigu; — pravimi učiteljicami na djevoj. obćih pučkih školah: Zoricu Milutinovićevu i Milicu Vujićku, obe u Irigu; Jelenu Stanojevićku, Jelenu Gruber i Mariju Šauer u Rumi; privremenimi učitelji na obospolnih obćih pučkih školah: Živka Miloševića u Prnjavor-Rakovcu, Filipa Teodorovića u Maradiku, Slavoja Živanovića u Belovaru i Konst. Živkovića u Mandjelosu.

— „Dobrotvor“, družtvo za podupiranje siromašne djece pučkih škola grada Zagreba bez razlike spola i vjere, ustrojava se, kako javljaju „Narodne Novine“, u Zagrebu. Na poziv gradskoga viećnika g. Gjure Deželića sastao se nedavno poveći broj gospode, koja se bave sakupljanjem smotkovnih odrezaka i slamčica te porabljenih poštovnih maraka i podpisaše pravila, koja će podnieti vis. kralj. zem. vladi na odobrenje. Dobitak od spomenutih ovdje stvari i godišnji prinesak upotriebit će se godinimice u družtvenu svrhu. — Mi želimo tomu družtvu najbolji uspjeh; ta krajnje bilo je već vrieme, da se takovo družtvo i u glavnom gradu osnuje! —

† Pajo Kolarić, narodni zastupnik i poznati rodoljub, preminuo je ovih dana u Osieku, te učinio mnogo zapisa u svrhe patriotične i čovječne. Tako se sjetio i sirotčadi učiteljske, zapisav učiteljskoj „Zadruzi“ 150 for. Medju inimi zapisi spominjemo samo još nekoje: zavodu sv. Jerolima u Rimu 250 for., jugosl. akademiji 400 for., nar. muzeju 400 for., za gradjenje galerije slika u Zagrebu 500 for., osječkoj gimnaziji 500 for., glavnim gr. učionam u Osieku 300 for., zakladi pravnika u Zagrebu 300 for., peterim ubogim djevojkam grada Osieka, kad se budu udavale, 500 for., gradskim siromakom osječkim 300 for. itd.

† Miroslav Singer, učitelj tjelovježbe na srednjih učilištih a od prošle godine i na kr. preparandiji, mužkoj vježbaonici i gradskih školah, preminuo je zagušiv se od plina. Prem tudjinac stekao si je pokojnik zasluga za našu domovinu, što je već od kakovih 18 godina nastojao, da se tjelovježba u naših školah udomi. U zadnje vrieme trudio se, da i hrvatski nauči, kako bi i u tom pogledu mogao zahtjevom udovoljiti. U koliko mu se zasluge priznavale, dokazalo se kod sprovoda, kojemu je prisustvovala sva šk. mladež puč. i srednjih škola, vatrogasno družtvo i družtvo „Hrvatski sokol“, koje ga sprovelo bakljami u svečanoj odori. — Lahka mu zemljica!

— Proračun kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vladnoga odjela za bogošt. i nastavu. U saborskoj sjednici od dne 8. studenoga t. g. odobren bi proračun odjela za bogoštovje i nastavu sa sliedećimi svotami: 1) Središnja uprava 33.327 for.; 2) zemaljski prinos za svrhe bogoštovne 99.294 for.; 3) kr. sveučilište Franje Josipa I. 111.248 for.; 4) srednja učilišta 168.353 f.; 5) pučke škole 31.421 for.; 6) štipendiji i obće obrazovne svrhe 39.889 for.; 7) mirovine 19.634 for.

K naslovu 6.: štipendija i obće obrazovne svrhe stavio je zastupnik Kamenar izpravak, da se mjesto stavke: prinos zakladi nar. učiona za pučke škole 12.000 for. uvrsti svota od 25.000 for. Duljim je govorom podupro svoj izpravak razvijajuć važnost pučkih škola u moralnom i materijalnom obziru. Upozoriv na to, kako se je moglo kod oružničtva i drugdje prištediti, da se ovdje namakne, što je potrebno, razlaže, kako je zlo s pučkim školstvom i koji se nazadci odatle radjaju. Kaže, da je sada predložio 25.000 for. s obzira na slabe okolnosti, a do godine iskati će 100.000 for.

Zastupnik Polić podupire izpravak Kamenarov; zast. Kušević, premda priznaje, da je opravdan i basnovit, nemože uz izpravak pristati, jer bi se promjenom poremetio cio proračun i pokriće.

Vladin zastupnik dr. Muhić priznaje dobru namjeru izpravka, ali nemože na isti za sad pristati sbog nedostatnih financija. U ostalom osim ovo 12.000 for. daju se ubogim obćinam za gradjenje i za uzdržavanje škola od dru-

Digitized by Google

gud jošte pomoći. Dojduće godine možda bude moguće više dati.

Izvjestitelj dr. Lorković zagovara takodjer predlog proračunskoga odbora naime stavku od 12.000 for., koj bi kod glasovanja i odobren, a Kamenarov je izpravak propao. —

— Belovarsko žup. šk. nadzorničtvo razaslalo je svim školam i učiteljem okružnicu, u kojoj se navode razni nedostatci, koji su tamošnje školstvo dosele zapriečivali u valjanu i uspješnu napredku. Nedopušća nam prostor, da cielu okružnicu priobćimo, s toga ćemo navesti samo ono, što je najglavnije. Ponajprije se napućuju njom učitelji, kako imadu postupati sa svojom djecom, kako se imadu pripravljati za obuku, i kako imadu svaki pojedini predmet predavati u školi, zatim se obodravaju na rad i marljivost, te na nastojanje oko vlastitoga usavršivanja i naobrazbe. — Medju ostalim priznaje se u okružnici, da mnogi ima slabu plaću, ali stoga da se netreba držati one: „Kakva plaća takav i posao.“ Treba nam misliti na naš prosti puk, kako se on muči i sve stališe hrani, pa ga zato treba učiti, kako će s vremenom s manjim ili istim trudom više zavrieditи i s tim dobro gospodariti, te po tom i svoga učitelja bolje plaćati.“ — „Valja u učenicih pobudjivati volju i nagnuće k školi i nauki, srdce im oplemenjivati i um razvijati. Svaki predmet treba predavati na lak i shvatljiv način i svako svoje predavanje osladati, jedan predmet u savez s drugim dovoditi.“ Glede uporave preporučene metode veli se ipak u okružnici posve pravo: „Ovo, što je rečeno o postupanju pri pojedinih učevnih predmetih, neima učiteljstvo smatrati kao nalog, nego neka uzme na znanje kao strukovno mnenje, i koliko mu se bude shodno vidlo, neka ga se drži. U koliko tko može i zna stvar bolje udesiti, neka učini, jer su metodička načela razna, a najbolje je ono, po kojem djeca nauku dobro shvaćaju i u njoj dobro napreduju.“

Razne viesti.

— Sadanji talijanski ministar nastave Copino, dogotovio je jur, kako „Bersagliere“ priobćuje, predradnje za osnovu zakona za pučke škole, pa će se onda saboru podnieti na razpravu, čim se isti opet sastane. Po toj osnovi bili bi obvezani roditelji slati svoju djecu u školu poslie navršene šeste godine. Roditelji, neznajući čitati ni pisati, nesmiju dati svoju djecu kod kuće privatno podučavati, već ju moraju slati u javnu školu. Nemarne roditelje, koji neće djece svoje marljivo slati u školu, kazniti će obćinski načelnik globom.

— Austrijsko državno ministarstvo predložilo je na razpravu držav. saboru proračun za bogoštovne i nastavne svrhe za god. 1877. Ministarstvo predlaže, da se dozvoli ukupna svota od 18.523.622 for. (Od prošle godine više za 673.714 for.) Od ove svote odpada na središnju upravu, gdje je i nadziranje škola uračunano, 647.435 for. Za bogoštovne svrhe 5.803.359 for. (Za 644.866 for. više od lani.) Za nastavne svrhe 11,484.401 for. (Za 120.634 for. više od lani.) Za pučko školstvo proračunana je svota 2,175.348 for. (Za 386.286 f. više od lani.) Za redovite potrebe predloženo je 1.623.348 for., a za izvanredne potrebe 552.000 for. Medju redovitimi izdatci dolaze učiteljišta za učitelje i učiteljice sa 1.200.716 for; za tečaje za učitelje zabavišta 19.470 f.; za štipendija pripravnikom 237.100 for., nagrade nuzgrednim učiteljem na učiteljištih 3000 for.; trošak izpitnih komisija za pučko i gradjansko učiteljstvo 11.950 for.; doplatci za normalne školske zaklade sa 151.112 for. Medju izvanrednimi izdatci predloženo je za dopunjenje sbirkâ učila 20.000 for., za različite gradnje i popravke za učiteljištne sgrade u Beču, Gradcu, Mariboru, Inšbruku i za razširenje tako zvane Wendenbergove školske sgrade u Gorici 480.000 for.; napokon je predloženo za podignuće i promaknuće školstva u Tirolskoj, Kranjskoj, Gorici, Istriji i Dalmaciji 72.000 for.

— Nove školske sgrade. U Švajcarskoj nastoje o tom, da se uvede nov način gradjenja škola, gdje bi svietlo u škole padalo odozgor. Oni taj način gradnje nazvaše „Schedbau“. Hygienici preporučaju osobito taj način gradnje, jer svietlost i zrak glavni su uvjeti, želimo li djecu uzdržati zdravu. Pa je, kako vele, i s toga važan, što je moći, kad god uztreba, sgradu razširiti ili povećati.

— U republiki Orange u južnoj Africi veliko je pomanjkanje učitelja. Ondešnje službene novine donose natječaj za jedno mjesto, gdje je opredieljena plaća učitelju: 200 funti šterlinga (2000 for.), vrlo udoban i prostran stan, bezplatna pašovina za stanoviti broj marve, uživanje oranice i šume. Na drugom mjestu ima učitelj 150 fun. šter., 50 f. šter. stanarine i školarinu, koja iznosi najmanje 50 fun. šter. „Het Schoolblad“ ipak opominje svakoga, koj je naumio tamo, jerbo vlada velika skupoća. Taj list veli, da s takovom plaćom, makar i je prilična, nije moći izlaziti. Mnogo ima toga, česa nije ni za novac dobiti moći, a troškovi se za selenje nevraćaju. Isti list pod konac dodaje, da neima dakle kraja, gdje nebi sirotu učitelja čekao kalež pun čemera: njemu nigdje ruže necvatu. Što bi rekao koj od sadanjih otaca glavnoga grada, da uzčita gore navedene brojeve: 2000 for., 1500 for.? Morda bi se našao kojgod, te bi rekao, ta to je u Africi ljudi božji; a u Zagrebu dosta je 500 for. —

— U Berlinu ustrojio se odbor učitelja, koj pozivlje učiteljstvo u svom proglasu, da o tom nastoje, da kod predstojećih izbora dodju u sabor ljudi, koji su prijatelji prosvjeti i napredku. Taj odbor opominje svoje sudrugove,

Digitized by Google

da se neka sjete, da će se razpravljati školski zakon, ako ne odmah u prvom zasjedanju, a to svakako za vrieme buduće saborske periode. „Nastojte“, veli nadalje u tom proglasu, „da dodju u sabor ljudi, koji imadu i volje i odvažnosti, štogod dobra stvoriti za pučku školu. Od njezina napredka zavisi napredak i blagostanje domovine i naroda. — Nastojte one naše sudrugove, koji su mlitavi, obodriti na sveti rad.“

— Francezki ministar nastave razaslao je na sve prefekte okružnicu sliedećega sadržaja: „Vlada će nastojati, da sva djeca, koja su u godinah, gdje mogu školu polaziti, postanu dionici blagodati, što no ju podaje pučka škola. A da to moguće bude, treba se pobrinuti, da se ustroji i otvori toliko škola, koliko ih treba, da budu obitelji imale u blizini škole. Kad to bude, onda će moći djeca od 6.—13. godine marljivo polaziti, te se ni daljinom ni ičim drugim izpričavati. Šk. sgrade moraju nadalje biti prostrane, valjano uredjene i odgovarati svim zdravstvenim zahtjevom; a prije svega moraju biti dovoljno svjetle i zračne. Nesmijemo zaboraviti, da mora škola biti ugodno sastanište i ugodno mjesto za mladež. Moramo o tom nastojati, da se roditelji i obitelj uvjeri, da polazak škole i boravljenje u njoj nije štetno zdravlju dječice. Treba o tom nastojati, da nam protivnici prisilnog polazka škole neće moći prigovarati. Napokon valja nastojati, da bude imao učitelj za sebe i za svoju obitelj u škol. sgradi primjeren stan, a uz školu vrt. Vlada će nastojati, da bude mogla sagraditi dovoljan broj škola, a postojeće razširiti, prema potrebi dograditi i urediti kako valja. Sve predloge, što ih u tu svrhu vlada učini, prihvatio je simpatično odbor za proračun poslaničke kuće. Vi ćete dakle g. prefekte o tom občinsko zastupstvo obaviestiti. Vi ćete o tom nastojati, da se odmah sastave nacrti za škole, koje se imadu s nova ustrojiti; da se nabavi u tu svrhu potrebito zemljište; da se poprave i razšire obstojeće školske sgrade, koje neodgovaraju navedenim zahtjevom.“

— Njeg. Veličanstvo car i kralj darovao je za zabavište 3. bečkoga kotara 100 for — A kod nas nitko, pa ni u glavnom gradu, na što takova ni nemisli! —

Natječaji.

— Za dvie podučiteljice na djevoj. občoj pučkoj školi u Senju. Beriva: 360 for. plaće, plaće, 54 for. stanbine.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 28. studenoga t. g. šk. odboru.

— Za podučitelja na dječačkoj obć. pučkoj školi u Senju. Beriva: 360 for. plaće i 54 f. stanbine.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 28. studenoga t. g. šk. odboru u Senju.

— Za podučitelja u Sobotici u Medjumurju. Beriva: 300 for. plate i slobodan stan. Prednost imadu oni, koji su vješti magjarskomu jeziku.

Molbenice s prilozi šalju se do 10. prosinca t. g. podarhidjakonu i župniku Stjepanu Molnaru u Sobotici.

— Za učitelja i orguljaša u Zaboku. Beriva: 400 for. plaće, 200 for. paušala, slobodan stan sa preko pol jutra vrta i 1 i pol jutra livade.

Molbenice s prilozi šalju se do 15. prosinca t g. mjestn. šk. odboru u Zabok (Sv. Križ Začretje).

— Za učitelja grčko-iztočne vjeroizpoviesti na obć. pučkoj školi u Ćeralijah (pošta Voćin). Beriva: 400 for. plate, stan u naravi, 15·17 m. drva i vrt.

Molbenice s prilozi šalju se do 20. prosinca 1876. mjestn. škol. odboru u Ćeralijah.

— Za učitelja u Vrbovskom na desnoj strani potoka Dobre. Beriva: 450 f. plaće, 12 hv. drva, stan u naravi i vrt.

Molbenice s prilozi šalju se do 30. studena t. g. mj. šk. odboru u Vrbovskom.

— Za učitelja Kukuljanovu. Beriva: 600 f. plate, stan u naravi, vrt, 4 hv. drva za školu i zavlastitu porabu i 15 for. paušala.

Molbenice s prilozi šalju se do 14. prosinca t. g. mj. šk. odboru u Kukuljanovu.

Poziv.

Hrvatski pedagogijsko-književni sbor imati će 7. prosinca t. g. u 9 sati u jutro VI. redovitu glavnu skupštinu, a predskupštinu 6. u 6 sati na večer u družtvenoj pisarni.

Skupštinu će:

1. predsjednik pozdraviti;
2. tajnik izviestiti o poslovanju družtva tečajem upravne godine 1876.;
3. blagajnik o prihodu i razhodu družtvenom.

Zatim će se razpravljati:

4. o družtvenom poslovnom redu;
5. „Risanje u pučkoj školi“ na temelju članka tiskanoga u 19. i 20. br „Napredka“ o. g. Izvjestitelj g. Ljud. Modec, pr. ravnatelj kr. preparandija i vježbaonica.
6. „Kako valja postupati kod krasopisa, da se postigne povoljan uspjeh?“ Izvjestitelj g. Gj. Kuten, učitelj na višoj djev. školi.
7. O predlozih upravljajućega odbora i pojedinih članova.

P. n. gg. počastni, pravi i dopisujući članovi pozivlju se najučtivije, da tu skupštinu svojim posjetom počastiti izvole.

U Zagrebu, dne 20. stud. 1876.

Ivan Filipović, predsjednik. — Milan Kobali, tajnik

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

☛ **Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad XI.**

Digitized by Google

Br. 34. U Zagrebu, 1. prosinca 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

O izpravljanju zadaća ili korekturi.

Napisao **N. Kopsa.**

Sve, što se obukom u školi poduzima, smjera onamo, da djetetu danas sutra u životu dobro posluži. U koliko je indi diete u praktičnom životu spretno i u koliko si pomaže vještinom i znanjem u školi postignutim, u toliko se i ocienjuje dojam i vriednost školske obuke, te potreba i korist same škole. — Školom se dakle hoće, da na noge stavi spretniji, praktičniji, shvatljiviji, vještiji i umniji sviet. Nam je prema tomu djelovati i nastojati, da nauk, što ga djeci pružamo, prodre tako reći u krv i meso mladeži, da se stopi trajno dušom i tielom joj. S toga se hoće, da se djeci stvar ne samo učini shvatljivom i razumljivom, već da si ju djeca i dobro usvoje.

Kakogod narav svih predmeta pučke škole, tako i narav pismenih zadataka hoće, da ih diete shvati, usvoji i tim se u praktičnom životu u potrebi posluži. Zato je učitelju vježbami u pismenih zadatcih imati vazda na umu, da si diete takovimi vježbami imade prisvojiti toliko znanja, vještine i sigurnosti, koliko mu to bude u životu potrebno.

Posižuć za zadaćami, hoćemo stranom, da izpipamo znanje iz učenika, stranom, da isto popunimo i učvrstimo, a bludnje da izkorenimo, stranom pako, da njimi učenike si poždinjemo i privadjujemo na samorad.

Kako su pismeni zadatci različite naravi, to su oni vazda sredstvo pospješujuće svrhu, što ju obučavajuć postići imademo i želimo. Prema tomu valja, da im osobitu brigu i pazku posvetimo. Na to nas upozori „Napredak“ člankom: „Važnost pismenih zadataka po obuku i uzgoj“ u br. 16., 17. i 18. o. g. tako liepo, da mi o tom duljiti netreba, već mi je početi razpravicu naslovu si u prilog. Zato velim: nisi postigao svrhe, ako i sretno i valjano posižeš za zadaćami; ako i nastojiš, da su prema dobi i znanju učenika; ako i mladež upućuješ o svem, što joj k izradjivanju zadaća znati i pamtiti valja; ako si učinio

Digitized by Google

sve, što si dužan učiniti prije započeta rada i za rada sama, velim: nisi uza sve to postigao, niti ćeš postići svrhu, ako nepregneš da djelo pregledaš, djelo izpraviš.

Istim pravom, kojim se od nas zahtieva, da saslušavamo, prosudjujemo i izpravljamo učeničke odgovore, zahtieva se i to, da njihove pismene radnje prosudjujemo i izpravljamo. Izpravljanje mnogo vriedi, stranom što učenika upoznaje potanje sama sobom t. j. daje mu priliku osvjedočiti se o valjanosti svoje radnje, po tom svoga znanja i vještine; stranom pako pribavlja učitelju bolji pregled intelektualnog razvitka njegovih učenika. Ono mu daje i pravac, kojim mu je ići u izboru pismenih radnja; predočuje mu nedostatke, što ih valja nadopuniti, mane, što ih valja izkorenit. Dakle svrha, što ju pismenimi zadatci postići imademo i želimo, neda se postići bez izpravljanja ili korekture. To je mnogo rečeno, te moralno goni učitelja k obavljanju te mu dužnosti. Kako je god učenik dužan i vremena i truda posvetiti izradjivanju zadataka, tako je dužan i učitelj imati kad i truditi se razsudjivanjem i izpravljanjem istih.

Djeca opažaju do česa je učitelju više, a do česa opet manje da nauče, znadu il čine i kako da učine, t. j. opažaju, što on više ili manje važnim smatra. Prema tomu se i ravnaju. Kad bi tko pismene zadatke slabo njegovao, te pitao i nepitao za nje, prosudjivao i neprosudjivao, izpravljao i neizpravljao ih: to bi djeca na brzo opazila, te prema važnosti, koju jim učitelj podaje, i ona bi rješavala zadatke. Buduć da su pismeni zadatci ili sastavoslovje prevažna grana obuke, to bi veoma griešio, tko bi ju i u čem zanemarivao. Čim pako savjestnije izpravlja i rešeta učitelj pismene radnje svojih učenika, tim više ovi i uvidjaju, koliko mu je do toga, da budu što bolje i što brižnije riešene i izradjene. Postupak takav svakako pobudjuje učenike, osobito pako dobre učenike na sve veću marljivost i pazljivost kod izradjivanja zadaća; oni bo opažuju i svoj napredak i veselje učiteljevo nad valjano riešenimi zadatci. Pa, jer nam je u obće obučavati načinom, kojim se u djece pobudjuje i volja i veselje k radu, to je tim veće vriednosti i tim važnija korektura pismenih zadataka, što se njom u istinu postizava rečeni zahtjev.

Indi već s toga, što bi neizpravljajuć savjestno učeničkih radnja na volju im i veselje pedagogijskim propisom protivno djelovao — nesmiješ propuščati i zanemarivati korekture.

Osim toga pospješuje savjestno izpravljanje i ćudoredan uzgoj učenika, dočim ih površno i nemarno razsudjivanje njihovih radnja vodi na lahkoumje, nemarnost te mlitavost i varanje. Pa da tako zlim posljedicam izbjegnemo, valja da smo si svjestni dužnosti u izpravljanju zadaća. Pa na što se je dužan učitelj osobito osvrtati i na što osobito paziti u izpravljanju pismenih zadataka?

Ponajprva nam je dužnost osvjedočiti učenika, da je pogriešio i privesti ga, da pogrešku spozna i prizna. K tomu se hoće, da mu se odkriju i predoče izvori mana i bludnja. Jer je to i znatniji posao, to bi ga mnogi morda radje i mimoići. Tim bi si dakako posao olakotili, ali bi ujedno i slabo hajili za naobrazbu učenika si. Najlošije pako sredstvo i način, da se postigne gore rečena svrha, jest jednostavna izjava ili ocjena „nevalja“; dočim joj je u prilog apelacija

Digitized by Google

na razmišljanje, izpitivanje natucajućimi pitanji i privadjanje k boljemu uvidjenju zrienjem i predavanjem.

Privadjajuć učenika k spoznanju i priznanju njegove mane, nedopuštajmo izsmjehivanje rad naglašene mane; jedno, što se tim na dulje pretrgne pazljivost, a drugo, što se tim vriedja ili tupi i ćut poštenja dotičnoga učenika. Pa i učitelj sam da se čuva prekomjerna vriedjanja i ukora, jer mu se valja obazrieti na humanitarnost, pa i na to, što je svakako i sam ponešto doprineo k slabosti učeničkih radnja i konačno, da djeci veselje k nauci nepokvari.

Kad je učenik manu priznao i kad je o njoj osvjedočen, nameće nam se druga dužnost, a ta je, da ga naime privadjamo i upućujemo, kako da će bolje i valjanije izradke u buduće praviti; jer bi ono, što je prije zlo zlim priznao, bilo bez svake vriednosti, kad se nebi uznastojalo, da nam poduzećem svakim danom ide na bolje. Zato je dobro kod sliedećega pismenoga zadatka upozoriti učenike na prije učinjene mane u obće, a napose one, koji su pogriešili, te im u pamet dozvati izpravak i zahtievati, da se u sgodi njim posluže. Obično učitelj novak mnije, da je dužnosti si udovoljio, kad je samo spomenuo i izpravio pogrešku misleći, da je tim i izpravak već usvojen. Nu kasnije opaža, da uz svu svoju marljivost u izpravljanju bud crnilom, bud crvenilom, ipak nije svrhe postigao, pošto je konštatovanje pogrešaka uzgredna, a odstranjenje istih tek glavna stvar u izpravljanju.

Vriedno je nadalje i koristno priučati i pridržavati učenike, da si izpravljene zadaće čitaju, da se s izpravci upoznadu te ih upamte; to je tim preporučivije, što i onako, osobito seoski učitelji, neimaju ni kad svaki pojedini rad ustmeno pretresivati.

Nastojmo još učenike priučati i od njih zahtievati, da slučajno izpuštena pridopisuju, stavkom manjkajuća pridodavaju, te nesavršen smisao nadopunjuju. Prije svega pako valja, da mi tako njihove radnje izpravljamo, pa onda tek da od njih zahtievamo, da nas sliede. Griešio bi, tko nebi pazio na smisao ili izraz misli i poredak rieči.

Pošto je već prije napomenjeno, da korektura djeluje na volju i veselje k radu, to budi ovdje još jednom naglašeno sa dodatkom, da ona mora na oboje povoljno djelovati. U onom pako slučaju, gdje bi učitelj svojom naglosti i nestrpljivosti pojedine zadatke jednostavno izprekrižao ili čak porazderao, postići će se bezdvojbeno protivno. Takva učitelja nedostojni postupak usadio bi u diete mržnju spram radnje i učitelja, a i roditelje bi ogorčio, čim bi zanj doznali.

Korektura neka je nadalje izvjestna i jasna, te pristupna shvatljivosti i razumljenju svakoga učenika. Što i kako učitelj izpravi, onomu neka nebude prigovora. Ovdje se zato i hoće, da mu je stvar, što ju izpravlja, dobro poznata i da je o njoj upućen po zahtjevih napredka. Nu stvarim, o kojih se učenjaci još prepiru i kojimi ovi nisu na čistu, neka izbjegava, pošto pučka škola i onako nije mjesto za diskuzije o istini ili neistini koje izjave ili stavka znanosti.

Što se jasnoće i shvatljivosti tiče, to se tuj misle znakovi i samo pismo učiteljevo u izpravljanju. Znakovi, kojimi opredjeljujemo mjesto kojoj rieči ili

Digitized by Google

stavku, kao zavojne crte, križi ili spodobe tiskanu v (v) pa i brojevi, što njimi naznačujemo poredak rieči, neka su djeci poznati; jer inače nebi bilo prije naglašeno čitanje zadataka od koristi, kad si nebi djeca izpravljene zadatke čitati znala. Samo pako učiteljevo pismo neka je čitljivo s istoga razloga.

Konačno budi rečeno, da se konac korekture t. j. ocjena radnje prilično djece dojimlje naročito savjestno obavljena korektura i ocjena. Pri tom se imade učitelj obazrieti na spretnosti učenika u obće, a na valjanost i lice radnje napose. Tuj neka nebude predarežljiv a niti prestrog, imajući na umu i narav i moći djetinje.

Tim bi bio udovoljio svojoj želji, naime, da ovdje nanizane misli i nazore učiteljstvu predam. Nikli su stranom u plodnom polju tudjem, a stranom pako na polju moje radnje i prakse, pa došli dobro komu to!

Kako da se predaje životinjstvo na gradjanskih školah.

Napisao **M. Tkalec.**

(Dalje.)

Rodoslovna teorija, koja se osniva na anatomiji, veoma je shodna, da se na temelju te teorije osnuje sustav životinjski. Jerbo su unutarnji ustroji komponente činjenice, koja činjenica sačinjava vanjski oblik životinja; to ipak kod sravnjivanja mnogih životinjskih individua nebismo se mogli osloniti na fiziologijska svojstva, već nam je potrebna anatomija. Tako tko nebi na prvi mah uvrstio kita, ulješuru medju ribe; sljepića medju zmije; daždevnjaka i štura medju guštere itd. Savez medju anatomijskimi svojstvi i fiziologijskimi vidi se najbolje kod nekojih čudnih životinja, koje su reć bi prelazne forme medju pojedinimi redovi životinja. Tako kljunaš (das sonderbare Schnabelthier) buduć da ima patči kljun i opne, naliči patki, dakle ptici, i premda žive mlade koti, ipak mu je unutarnje ustrojstvo poimence probavila slično ptičjemu. — Slično vidimo i kod pasanca, mravoždera, lamprete itd. Kod ovih naime životinja vidimo, da, ako je narav i dotičnim životinjam dala po koje fiziologijsko svojstvo koje druge životinje inoga reda, to im dosljedno i dala po koje anatomijsko svojstvo toga reda, koje anatomijsko svojstvo odgovara danim fiziologijskimi biljegom. Iz toga se vidi, da je i kod prelaznih forma anatomija sa fiziologijom u uzkom savezu. Pa nisu samo anatomijska svojstva sa fiziologijskim medjusobno u savezu, nego su i oba u savezu sa hranom. Tako mesojedu treba veće vještine, okretnosti, snage ter jakosti, dosljedno jačih i pruživijih mišica, jačih kosti i zubi i t. d., nego biljožderu, jerbo se mesojedi hrane biljožderi, a da se uzmognu njimi hraniti, moraju ih nadvladati. I ista su probavila različita kod onih životinja, koje se hrane mesom, nego kod onih, koje bilje jedu. U mesojeda je zato želudac malen, a crievo kratko, jer je hrana, kojom se hrani, hranivija, te je netreba toliko, koliko n. p. treba vol siena; dosljedno dakle netreba mesojedu toli velikih probavnih ustroja, koli biljožderu. Neuplivaju nadalje anatomijska svojstva samo

Digitized by Google

na hranu pojedine životinje, nego i na život. Tako ribam nije dalo pluća, već škrge, te ih postavilo u vodu; pticam je dalo šuplje kosti i inako ustrojstvo dihala itd. te ih odredilo sposobnimi, da nose krila i njimi se služe. Anatomijska napokon svojstva djeluju na instinkte pojedinih životinja. Sjetimo se samo na ustrojstvo moždjana i sjetila pojedinih životinja, pa ćemo se o tom osvjedočiti. Jednom riečju: anatomijska svojstva pojedinih životinja jasna su činjenica svekolikoga bića životinja. Anatomijom dakle upoznat ćemo se sa bićem životinja, dosljedno takodjer sa razvojem te sličnošću pojedinih životinja medjusobno. S toga punim pravom možemo uztvrditi, da je rodoslovna teorija, koja se osniva na anatomiji, koja nas upoznaje, košto dokazasmo, sa bićem životinja, jedina, po kojoj se dade razrediti životinjstvo, a da se ono nerazdruži, što je po prirodi sdruženo. Zato takodjer imade ona prednost pred naravnim poredanjem, koje gleda na anatomijska i fiziologijska svojstva životinja, a mi smo dokazali, da su fiziologijska svojstva životinja uključena u anatomijskih.

Zato mislim, da bi bilo najshodnije, da se po toj teoriji osnuje sustav životinjarstva za gradjanske škole. Sustav naime po toj teoriji ne samo da je razumljiviji, laglji i pregledniji, nego i zanimiviji od ikojega drugoga sustava. Najshodnije mi se nadalje čini, da pružim ponajprije čitateljem pregled redova, razreda, podrazreda i plemena životinjarstva po tom sustavu; zatiem pako da pružim kratak tumač tomu pregledu, a napokon da uz ostale primjetbe izbrojim rodove.

Pregled sustava životinjskoga na temelju anatomičko-rodoslovnom.

Prvi diel. Kralježnjaci.

I. Red. Sisavci. — I. Razred. Prstari. 1. Pleme majmunâ. 2. Pleme miševâ. 3. Pleme mačjadi. 4. Pleme krezubica. — II. Razred. Papkari. 1. Pleme konjâ. 2. Pleme blaga. 3. Pleme debelokožaca. — III. Razred. Plitvonožci. 1. Pleme tuljanâ. 2. Pleme kitovâ.

II. Red. Ptice. — I. Razred. Zračnice. 1. Pleme jastrebovkâ. 2. Pleme sovkâ. 3. Pleme svrakoperâ. — II. Razred. Potrkušci. 1. Pleme kokâ. 2. Pleme trkalicâ. 3. Pleme močvarnicâ. 4. Pleme plivačicâ.

III. Red. Gmazi. — I. Razred. Kornjače. 1. Pleme kornjačâ. — II. Razred. Gušterovci. 1. Pleme gušterâ. 2. Pleme zmijâ. 3. Pleme žabâ.

IV. Red. Ribe. — I. Razred. Košljivače. 1. Pleme ostrieši. — II. Razred. Hrskavače. 1. Pleme jesetrâ.

Drugi diel. Nekralježnjaci.

I. Red. Člankovci. — I. Razred. Bube. 1. Pleme kukaca. 2. Pleme leptirâ. 3. Pleme raznokrilaca. — II. Razred. 1. Pleme paukâ. 2. Pleme korepnjakâ. 3. Pleme crvâ.

II. Red. Sluznjaci. — I. Rarzred. Mekušci. 1. Pleme mekušaca. — II. Razred. Biljoživi. 1. Pleme zrakarâ. 2. Pleme polipâ. 3. Pleme praživâ.

Digitized by Google

Pomisliti će moguće gdjekoji od učiteljâ, ta to je razdjelba Cuvierova, samo što je toga više strpano u jedan koš. — Nu taj se ljuto vara; ono naime, što je po ovoj razdjelbi strpano u jedan koš, respektive u jedan red, razred i pleme, ono doista u jedan koš spada. Da nebude moguće sumnje o toj razdjelbi, valja mi ju protumačiti u toliko, u koliko mislim da je najnuždnije znati onim, koji se prirodopisom, napose životinjarstvom, nebave, jerbo buduć da za životinjarstvom negladuju, s toga će im biti i mrvica dosta; a onim pako, koji su na životinjarstvo gladni ter strvni, morao bi cielu knjigu napisati, nu neka oproste, što mi to za sada okolnosti nedozvoljavaju, ter se neka i oni zasite tom mrvicom. — Promotrimo dakle tu razdjelbu. (Sliedi.)

Meteori.

Piše **D. Hirc.**

(Konac.)

Mnogi štovanih čitalaca rado bi znati, odkud nam ti gosti. Na to ćemo pitanje najprije odgovoriti, a poslie spomenuti pojave, koji su s meteoriti skopčani. Jedni mišljahu, da su meteoriti zemaljskoga poriekla, drugi, da dolaze s mjeseca. Pristaši prve hypoteze tvrdjahu, da meteore izbacuju vulkani; drugi opet, da postaju nam nepoznatimi silami u atmosferi od zemaljskih hlapova i da onda padaju na zemlju.

Da je to nemoguće, potvrdjuje njihov sastav.

Istini bijaše još najprimjernija hipoteza selenista, ka kojoj spada i glasoviti francezki prirodoslovac i astronom Laplace. Dugo se je u to vjerovalo i to zato, što u meteoritih dolazi podpuno čisto željezo, a ovakovo može doći samo od onuda, gdje neima zraka, koj bi ga oxidirao.

Buduć po dokazivanju astronoma neima na mjesecu zraka, to bi mogli po njihovu dolaziti meteoriti samo s mjeseca.

Brzina, kojom meteoriti lete, proračunana je poprečno u hipu na 9 milja, buduć pako vulkani izbacuju u hipu brzinom od 1200—3000′, to je ta razlika toli golema, da o vulkaničkoj sili nemože biti ni govora.

Treća je i najvjerojatnija hipoteza, da su meteoriti kosmičkoga poriekla. Po ovoj su meteoriti nebeska tjelesa kao i kometi. Kad se obilazeć oko sunca sukobe zemljom, tad padnu u njezinu atmosferu i uz spomenuti prasak i bljesak na njezinu površinu.

Svatko je već opazio takozvano „kresanje zviezda“. Ovo nije ino već padanje meteora.

Kako su postali meteoriti? Nitko neka nemisli, da smo kadri podpuno na to pitanje odgovoriti, jer su od nas neizmjerno daleko. Vidjeli smo, da su meteoriti sastavljeni od istih počela, od kojih i ostala zemaljska tjelesa, po obliku skupnosti takodjer se od ovih nerazlikuju, s toga sliedi, da su postali istim na-

Digitized by Google

činom, kao i ona. Budući da su kristalnoga sastava, s toga možemo i opet uztvrditi, da su postati morali, kao što postaju i ostali ledci. Sigurno je, da su postali od onakove maglovite ili plinovite mase, kao i ostala nebeska tjelesa. Kao što i ostalih nebeskih tjelesa, kad se ohlade, uhvatila se i njih crna kora.

U početku spomenuh, da se kod pada čuje silan prasak i da se pojavi svietlo. Kako da si te pojave protumačimo?

Poznato nam je, da meteoriti provale u hipu 9 milja = 216.000'. Ovom brzinom dodju u zemaljsku atmosferu, te naišavši na odpor, zrak na sve strane tlače. Stlačeni zrak tlači i onaj pod sobom; nu jer uzduh nastoji doći u prvašnje ravnotežje, to stlačeni zrak svom snagom tlači na sve strane.

Brzinom od 9 milja tlači meteorit na četvornu stopu silom od 58.880 funti. Golem je to broj, al točan i istinit!

Poznato je, da se zrak dade tako stlačiti, da se od topline, koja se tim radja, guba na njem upali, a kod toli silna tlaka morao bi se i meteorit u sitne čestice razpasti, nu vidimo, da toga nije. Tomu su ovi razlozi: što meteorit cieli put do zemlje veoma brzo provali; što je veoma nizka toplota, što ju meteorit iz vana u atmosferu donese. Silnim tlakom prouzročena toplina, meteorit upravo usja i donekle raztali. Odtud dolazi, da mu se površina ukori, što je obilježje svakog meteorita. Upali se tim laglje, što ima u njem vrlo upaljivih počela, kao: ugljika, fosfora, kalia i sumpora. Jer ima tuj i željeza, to će ono goriti kao čisti kisik, iskre će frcati i zrak naokolo žariti. Odtuda ona svietla kružina, što ju fotosferom zovemo. Ta je kružina uzrokom, da nam se meteori čine mnogo veći nego li u sbiljnosti jesu. Kad padnu na zemlju, tako su vrući, da se golom rukom uhvatiti nedaju.

Ovim smo si načinom protumačili postanak svietlosti i topline; nu teže nam je odgovoriti na pitanje: odkud prasak? Poznato nam je, da meteorit velikom silom zrak na sve strane tlači. Sgušćeni zrak je pod meteoritom, uzmimo s južne strane. Gustoća kruži isti, dok se i sgora zrak sgusti. Unutar one šupljine zrak je riedji, a kad gustoća postigne svoj maximum, sigurno je, da gusti zrak navaljuje u redji i sravnjivajuć se prouzroči onaj siloviti prasak.

Zapamtimo si još i ovu: novija kemička analiza dokaza, da ima na nekih meteoritih i organičkih ostanaka. To je koli čudnovato, toli i zanimivo, jer zaključujemo, da mora na tih nebeskih tjelesih biti i života, da ima bilja, pak kad dodjoše u zemaljsku atmosferu, da se obugljeniše. Prerano je o tom izreći definitivan sud, jer je poznato, da i u zraku lebdi množina mikroskopičnih biljčica, te su se mogle sleći na padajući meteor.

Kratak izvještaj učiteljske skupštine grada Zagreba.

(Dalje.)

Na dnevnom redu bijaše II. pitanje: „Učitelj po zvanju svojem dužan je učenike odgojivati. Treba dakle da iste priuča i pristojnomu ponašanju po svuda i prama svakomu.“ Izvjestiteljicom bje Marija Strohmajerova, učiteljica ručnoga

Digitized by Google

ženskoga djela u višoj djevojačkoj učioni. I kada je temeljito razvila svoja načela o tom pitanju, predloži skupštini na uvaženje sliedeće rezolucije:

1. Škola ima s obitelju skupa nastojati, da budu djeca izvan škole pravo pristojna i uljudna.

2. U djeci valja da se za rana uzbudjuje ćut počitanja i prave ljubavi prema svakomu.

3. Učitelj dotično učiteljica ima vazda na svaku rieč i svaki kret djeteta paziti. —

4. Svaki tjedan ima se u školi poučavati mladež najmanje jedan sat o redu i pristojnosti.

5. Učitelj dotično učiteljica ima osobito neuke roditelje uputiti razgovorom, kako jim valja djecu putiti i držati, da budu pristojna.

6. U čitankah ima biti nekoliko štiva o pristojnosti i njezinih dobrih posljedicah i opet o surovosti i njezinih štetnih posljedicah.

Predsjednik: Buduć da je ta razpravica izvjestiteljičin prvienac, i pošto ga je skupština uzklikom pozdravila, mislim, da sve onako u cielosti usvojimo, kao što je izvjestiteljica predložila, osim 4. rezolucije, uz koju nebih pristao. Nije li to pako u volji skupštinara, to predlažem rezoluciju po rezoluciju specijalnoj debati. I molim, da se jave ponajprije ona gospoda, koja žele govoriti u generalnoj debati.

Pošto se nitko nejavi za generalnu, započme se mahom specijalna razprava.

Grdić: Prije nego li se započme specijalna razprava, primietit mi je predsjedniku, da mi se čini, kano da je on sâm obavio generalnu debatu.

Predsj.: Ja mislim, da je predsjedniku slobodno svoje mnenje u skupštini izraziti, nu da ga nisam bio nakan marinuti skupštinarom, dokazom je, pošto sam pozvao gospodu, da se jave, koji žele o tom u obće razpravljati, i buduć da se nitko nije prijavio, predložio sam pojedine rezolucije specijalnoj razpravi. Molim dakle izvjestiteljicu, da pročita 1. rezoluciju.

Izvjestiteljica čita 1. rezoluciju: „Škola ima s obitelju skupa nastojati, da budu djeca izvan škole pravo pristojna i uljudna.“

Ovu rezoluciju prihvati skupština na predlog Basaričkov u izpravku ovako: „Škola ima s obitelju skupa nastojati, da budu djeca i izvan škole pravo pristojna i uljudna.“

Izvjestiteljica čita 2. rezoluciju: „U djeci valja da se za rana uzbudjuje ćut počitanja i prave ljubavi prema svakomu.“

Tu je rezoluciju usvojila skupština bez promjene.

Izvjestiteljica čita 3. rezoluciju: „Učitelj dotično učiteljica ima vazda na svaku rieč i svaki kret djeteta paziti.“

Niemčić ustaje proti 3. rezoluciji te veli, da se to isto razumieva već u drugoj, i s toga je on za to, da se izpusti treća rezolucija.

Predsjednik moli, da se prijave, koji jošte žele proti, a koji za rezoluciju govoriti.

Digitized by Google

Pošto je jošte proti 3. rezoluciji govorio i gosp. Basariček, predloži predsjednik skupštini 3. rezoluciju za glasovanje. Prigodom glasovanja prihvate ju skupštinari svu u cielosti.

Izvjestiteljica čita 4. rezoluciju: „Svaki tjedan ima se u školi poučavati mladež najmanje jedan sat o redu i pristojnosti.“

Predsjednik pita: tko želi proti a tko za rezoluciju govoriti.

Jambrišakova govori proti toj rezoluciji i želi, da se izpusti, i to s razloga, što su učenice i onako preobterećene učevnimi urami. A pristojno kretati uče se djevojke kod gimnastike.

Izvjestiteljica zagovara svoj predlog i privadja predgovornici u pamet, da se gimnastikom vježba i jača tielo, a podnipošto pako da se uči pristojno ponašanje. Što je pako gospodična Jambrišakova proti tomu satu, to neuvidja, da bi se sbog toga morala ta rezolucija izpustiti i to zato, što se taj sat može nadomjestiti pod ručnim djelom. Tuj se učiteljici liepa sgoda pruža, da djevojke poučava o pristojnosti.

Basaričkovka veli, da učitelj dotično učiteljica neuči samo, već takodjer i uzgaja; dosljedno tomu može se pod drugim kojimgod predmetom upotrebiti zgodan čas za poduku o pristojnom ponašanju, a ne za dobe ručnoga posla. Pod tim satom je toli silan posao, da učiteljici ili učenicam nije moguće ni časka počasiti, pa se o čem drugom razgovarati van jedino ob onom, čime su zabavljene. I tako bi se tiem podučavanjem samo vrieme badava trošilo.“

Posavec neslaže se s 4. rezolucijom, jer da skoro nema časka, kad nebi učitelj opominjao učenike na pristojnost, pak da se jošte povrh toga odredi i poseban sat za nauk o pristojnosti, to mu neide nikako u glavu, već mu se čini, kao da učitelj o tom nikada ni rieči neprogovori.

Basariček pripominje, da kao što je nemoguće za risanja ili krasopisa o čem drugom govoriti van jedino o tih predmetih, da je isto po njegovu mnenju i s ručnim poslom.

Napokon predloži predsjednik skupštini za glasovanje 4. rezoluciju, i tom prigodom neusvoje skupštinari 4. rezolucije, te bi usljed toga i brisana.

Izvjestiteljica čita 5. rezoluciju: „Učitelj, dotično učiteljica ima osobito neuke roditelje razgovorom uputiti, kako jim valja djecu putiti i držati, da budu pristupna.“

Po tom predloži predsjednik 5. rezoluciju skupštinarom na pretres.

Jambrišakova govori proti rezoluciji i dokazuje nezgrapnost iste, jer da ima i takovih roditelja, koji su mogući kojoj mladjoj učiteljici doviknuti: „zar ćete me vi učiti, kako imam svoju djecu uzgajati?“

Irgolić misli, da je upravo s toga gledišta, što mnogi roditelji neznaju svoje djece uzgajati, ta rezolucija veomp shodna, a u tom jih može najbolje uputiti učitelj, koj poznaje mahne djeteta i nedostatke uzgoja. Priznaje, da je gdjekoji i takav roditelj, koj će učitelju koju nepristojnu odvratiti, nu takovi su osobito vani riedki. A da bi se baš s toga, što je mnogi učitelj mlad, neuljudno se roditelji prama njemu ponašali, nevjeruje; jer i mlad učitelj može

Digitized by Google

pače mora si po svom zvanju steći ugled i štovanje občinara. Preporuča skupštinarom, da prihvate rezoluciju.

Predsjednik pozove skupštinare, da glasuju o 5. rezoluciji. Skupština usvoji rezoluciju.

Izvjestiteljica čita 6. rezoluciju: „U čitankah ima biti nekoliko štiva o pristojnosti i njezinih dobrih posljedicah i opet o surovosti i njezinih štetnih posljedicah.“

Predsjednik pozove skupštinare, da se prijave, koji žele govoriti proti ili za rezoluciju.

Basariček je toga uvjerenja, da se iz knjiga po nekih pravilih neuči pristojnost, već samo iz primjera. I nije za to, da se u školske knjige otisnu neka pravila, iz kojih bi se imala djeca poučavati o pristojnosti, dočim se to isto može iztaknuti u obliku pripoviedke.

Irgolić sjeća skupštinare na ovu: da su sve školske knjige i onako sastavljene na temelju morala i ćudorednosti; s toga bi suvišno bilo, da se opet naposeb nova štiva sastavljaju o pristojnosti, kakovih u izobilju u svakoj čitanki ima.

Šuller uvidja, da je mnogo nepristojne i razuzdane djece, i zato je za štiva nu u obliku pripovjedaka. Veli, da je dovoljno, ako si samo jedan prisvoji pristojnost, a ostali će se već u njegov primjer ugledati, upravo onako, kao što se može i za jednim nevaljancem povesti cieli razred.

Fabković je proti 6. rezoluciji i dozivlje skupštinarom u pamet ovu: da što će na to reći učeni sviet, ako mi ovdje dokančamo, da se ima u čitankah štampati nekoliko štiva, iz kojih će učenici učiti pristojnost! Spočitnuli bi nam punim pravom, da smo divljaci, u kojih je pristojnost posve zanemarena. Čitanke su i bez toga pune moralnih štiva. I predlaže, da se ta rezolucija posve izpusti.

Predsjednik moli, da se ustanu, koji su za rezoluciju i pošto se nitko nedigne, izpusti se 6. rezolucija.

Predsjednik pozove skupštinare, da se prijave, ako bi možda tko htio progovoriti koju o generalnoj razpravi toga pitanja.

Jambrišakova ustaje i spomene skupštini, da se je za vrieme ciele razprave zaboravilo na najuzvišenije biće a to je na štovanje Boga, te po tom mnije, da bi se u I. rezoluciju uvrstiti imalo, da se osobito njeguje religijsko čuvstvo. Pošto se pako djeca samo iz primjera uče pristojnost, to misli, da si učitelj mora ponajprije sâm prisvojiti ugled i štovanje. Nu dokle tako stvari stoje, kakove su danas, to si lje neće učitelj pribaviti ugleda; osobito pako, dok budu učitelji i učiteljice po gradovih lošije plaćene od gradskih pandura, pače od školskih podvornika, ako se uračunaju drva i stan. I školski nadzornici imali bi osobito paziti, da nepovriede učiteljeva ugleda pred djecom, da učenici uvide, da je učitelj najveći gospodar u svojoj školi.

Izvjestiteljica veli, da je suvišno ono u rezolucije uvršćivati, što se već i samim školskim zakonom nalaže, naime: uzgoj u religijskom duhu; s toga razloga izpustila je ona to iz rezolucije.

Digitized by Google

Predsjednik odvrati Jambrišakovoj, da je ona tražila svomu govoru razlog u rezoluciji, to jest tamo, gdje ga nema. Nadalje povieda, da plaća neodlučuje baš o ugledu učiteljevom, pa ako i jest, da simo nespada. Što se tiče nabožna čuvstva, u tom se slaže s gospodičnom Jambrišakovom.

Šuller: Pošto je već u zakonu, da moramo uzgajati na temelju religije i morala, to je u istinu suvišno te rieči opetovati u rezoluciji. — Što je pako do ugleda učiteljeva, čvrsta sam uvjerenja, da je tomu glavni uvjet materijalno njegovo stanje. Velika se gospoda klanjaju bogatu trgovcu, dočim na siromašnijega nit nesvrnu okom, to je jasno, da tuj odlučuju novci. Ugled učiteljev ruši se i tim, što se za svaku forintu raztrubi po svih novinah: učitelj je dobio milostinje ili podpore 25 for. Ja sam htio višeput moliti grad za podporu, nu baš s toga razloga, da me nebudu pune novine, da sam dobio podporu jednaku s gradskim stražarom, pregorio sam radje tu potrebu. Takove svakojake malice (za gradsku gospodu) ruše ugled učiteljev.

Predsjednik sjeti govornika na ono, što je odvratio Jambrišakovoj, i po tom upita, jesu li skupštinari za to, da se uvrsti u I. rezoluciju predlog Jambrišakove.

Skupštinari neprivole tomu predlogu, pošto je to već zajamčeno samim zakonom. I tim sa dokonča specijalna razprava o II. pitanju. Po tom zaključi predsjednik skupštinu, urekav nastavak u 3 sata po podne. (Sliedi.)

Dopisi.

Novigrad. Nemogu mukom mimoići, da neobrazložim onu točku izviešća učiteljske skupštine križevačke, koja se moje osobe tiče. Kušat ću ovim pred p. n. čitateljstvom oprovrći sumnju, da sam se htio u pomenutoj skupštini iztaknuti govornikom o stvari, koje nebi razumio. —

Gosp. izvjestitelj pitanja o mjestnih školskih odborih iztaknuo je, i trudio se živo orisati suvišnost, nepraktičnost, nemar i t. d. mjestnih školskih odbora, a najviše se oborio na mjestno školsko nadzorničtvo. — Slušah pomno nazore vriednijih i izkusnijih štovanih svojih drugova, htjeo sam u specijalnoj razpravi oprovrći obće u skupštini zavladavše mnenje, da su mjestni školski odbori, ovakovi kakovi jesu, sasvim neshodni. Nu kako vidi p. n. čitateljstvo iz izviešća križevačke učiteljske skupštine, bude mi rieč, radi predsude, da odbori ovakovi posvema nevaljaju, negodovanjem oduzeta. — Akoprem mi je umah na um pao §. 16. poslovnoga reda o podžupanijskih učiteljskih sastancih, ipak sam se nadvladao, te si preduzeo stvar baciti u zaborav. Nu kad se je taj slučaj javnosti predao, smatram si za dužnost sada, kada mi nebijaše dopušteno onda, na mjestu kamo ciela stvar spada, javno oprovrći mnenje prećerano, da školski odbori, kakovi su sada, ništa nevaljaju. A to iz razloga: 1. Počeo sam služiti u Krajini u mjestu Kapeli (današnja belov. podžupanije). Već za vrieme krajiške uprave pomišljalo se, a i zapoviedalo od viših oblasti, da imade satnija nastojati, da se u Kapeli otvori djevojačka škola. Satnija uze stvar dva tri puta u pretres po zakonu u obć. vieću, ali kada tamo, graknuli viećnici na taj predlog kano na bielu vranu, tvrdeći, da za djevojke netreba nikakove škole, a kamo li jošter da plaćaju učiteljicu; njihove cure nebudu gospoje. Kakav dakle rezultat? „Die

Digitized by Google

Gemeindevertretung erklärt sich einstimmig gegen die Creirung der Mädchenschule in Kapela, und will für diesen Zweck keine Lasten tragen.“ Tako bi se postojano odbijalo svaki put. U početku civilne uprave povedu se razprave opet radi te djevojačke škole, ali i županija nije sretnije prošla od satnije. Medjutim stupi naš ljubimac, novi školski zakon na pozorište, a s ovim dakako i mjestni školski odbori.

Prva sjednica mjest. škol. odbora bijaše 10. studena 1875. u Kapeli držana, a u njoj se odmah jednoglasno zaključi, da se imade, gledeć na broj školu polazećih djevojčica, otvoriti djevojačka škola. Ovaj je zaključak živi dokaz; učiteljica je za Kapelu jur imenovana, a mogao bi uztvrditi, da se nije prilika pružila u užem odboru stvar temeljito promozgati, Kapela bi danas bila bez djevojačke učione.

2. Nutarnje uredjenje kapelske učione može se mjeriti sa svakom dobro uredjenom učionom mile nam domovine. Nemanjka u njoj zakonom propisanih učila, a inim materijalom upravo obiluje; a da je sve tako, izposlovao sam sve to kroz zastupstvo mjest. šk. odbora u vremenu od 10. studena 1875. do konca veljače 1876.

3. 1. sam ožujkom t. g. na svoju molbu premješten u Novigrad. Neću nikoga sumnjičiti, niti je to svrha ovomu dopisu, ali moram javno izpovjediti, da u novigradskoj učioni nisam našao niti spužve niti komadića krede; o učilih i drugih školskih potrebštinah ni spomena. Prostor školske sobe obuzima jedva 90 učenika, a uškolano ih je 216. Pa što sam učinio? Evo me opet pred odborom molbom, razlaganjem škol. zakona, korišću i štetom, koja od tuda proizlazi, a bogme kadkada i prietnjom; — pa evo hvala Bogu! občina je jur pribavila za smještenje djevojačke škole sasvim solidnu kuću, pobrinut će se za pregradjenje postojeće škol. sgrade prema §. 19. šk. zakona, a odmah se predbježno poskrbila za jednu podučiteljsku silu.

Učila, pisaći materijal, zapisnici, svakojake spreme i potreboće za pospješenje ženskoga ručnoga djela; sve je to već občina, ponukana zaključci mjest. školskih odbora, nabavila.

Neuvidjam indi, s kojih bi razloga mogao instituciju mjest. škol. odbora osuditi, kad sam toli, upravo sjajnih uspjeha njimi po prosvjetu izvojevao.

Mogao bi mi tko priviknuti, kako je to i g. izvjestitelj ovoga pitanja u svom obrazloženju mimogredce natuknuti izvolio, da ima mjestn. škol. odbora, resp. škol. nadzornika, koji za školu rade, ali da ih je vrlo malo. Ja svakomu na to odgovaram, da se nalazim eto kroz godinu već u drugom odboru, pa si usudjujem laskati, da mi jošter nikada temeljiti predlog zastupnici nezabaciše. Priznajem i ja, da u takovih ljudih malo volje, još manje sposobnosti imade, — o požrtvovanju neću da govorim, — ali zato su ipak dva, ako nisu tri člana u svakom školskom odboru — voljna — požrtvovna, pa i — sposobna. Ovdje mnijem župnika, učitelja, a gdjegdje i načelnika. Učitelj je obično perovodja, a župnik predsjednik kao mj. šk. nadzornik, što ga sasvim pravom i pripada, jer župnik i učitelj imadu jednu te istu svrhu — prosvjetiti narod.

Ova dvojica neka si budu svjestna, a uz to neka učitelj temeljito znade škol. zakon, stvar je polučena, za to jamčim svojim poštenjem.

Toliko na obranu mj. škol. odbora, a sada da providimo zaželjene občinske školske odbore.

Prihvatilo se je u križevačkoj učit. skupštini mnenje, da su mjestni šk. odbori nepraktični, da su suvišni zato, jer da se nije nada izpunila, da budu učitelju izdašna pomoć i sdušni savjet. Ako je tomu tako, da od mjest. škol. odbora učiona pomoći neima sada, gdje je napose za svaku školu po jedan, kakovoj se boljoj pomoći imade učiona nadati onda, kad će za tri, četiri ili više u

Digitized by Google

občini postojećih učiona biti samo jedan odbor? Zar se nemoraju u obzir uzeti okolnosti svake pojedine škole? Nije li tude odmah više posla? — Gdje je veći djelokrug, treba više individua za vršenje, a čim je više organa, imade više mnenja i to različita, a čim više mnenja, tim se mučnije dodje do rezultata. pa napokon veliko tielo se težko i kreće, to nas uči zdrav nm. —

Reklo se je nadalje, da neima volje, da neima sposobnosti kod mjest. šk. odbora. Pitanje je, hoće li se volja i sposobnost občinskim šk. odborom postići? Neimaju mj. škol. odbori sposobnih zastupnika! A gdje će se uzeti sposobnjaci za obć. šk. odbor, ako se sada nemogu naći za pojedine škole, koje su u istoj občini, u kojoj se hoće stvoriti obć. šk. odbor od inteligencije?! Jasno protuslovje.

Prigovaralo se odbornikom, da neimaju požrtvovnosti, da je ista ustupila mjesto materijalizmu, tim više, što moraju svoje funkcije po §. 158. šk. zakona obavljati bezplatno, pa s toga nedolaze ni u sjednice, ili ako i dodju, te ako se što i zaključi, stvoreni zaključci ostanu bez uspjeha.

Prije svega odgovaram bez svake zamjere, da je tomu, ako se zaključci neizvode, sam perovodja kriv; jer on je, koji imade po podžup. školsk. odboru odobrene sjedničke zaključke dostavljati občini sa obrazloženjem, pa ako se občina neodazove u roku od 14 dana, nadje lieka kod kr. žup. šk. nadzorničtva, odnosno kod kr. podžupanije.

Ja barma tako činim, pa mi rad nezapinje.

Ako se povratimo na stanje materijalno, koje nam tobože zapreke stavlja, da u sjednice sadanjih odbora dolazimo; kako će biti sa obć. šk. odbori, nebude li za takove zastupnik jošter više žrtava trebao?

Sjedište toga željenoga obć. šk. odbora bilo bi valjda ono mjesto, u kojem se, kao u središtu občine, nalazi obć. ured. — Nu imade škola, koje su po 2 i više ura odaljene od centruma; uzmimo n. p. u občini kapelskoj, koja imade tri vanjske škole, leži takodjer učiona u Topolovcu; taj je Topolovac od Kapele 2 sata hoda u najljepšem vremenu odaljen, a kada se oblati, trebaš 4 sata sa četveroprežnimi koli do Kapele. Bi li zastupnici iz toga mjesta voljnije išli bezplatno k sjednici u Kapelu, nego ju u mjestu obavili?! Ja mislim težko. Što se o izvedenju zaključaka u mj. šk. odboru govorilo, to isto može biti i u obć. škol. odboru, ako je perovodja nemaran.

Sada mi je jošter jednu reći. Osobito se je borilo proti mj. škol. nadzorniku, pa bi skoro uztvrdio, da se njega radi i osudjuju mjest. šk. odbori. Navadjalo se je, da su većim dielom neuki seljani mj. škol. nadzornici, ako su i župnici, i oni nisu po volji. Neću da reknem, da neima seljana mj. šk. nadzornika, ali ja barma do sada nepoznajem nikakova, već skoro zgoljne svećenike, koje i ide podpuno pravo na tu čast.

Ja nemogu pojmiti učitelja, koji voli prostaka, nego naobraženoga svećenika za mjest. škol. nadzornika.

Neću da se upušćam u potankosti, znam bo dobro i izkusio sam, da imade mnogi učitelj u tom pogledu kojekakvih potežkoća, ali ako smo si u službi dosljedni, nemože nas, a i neće nas smetati nikoji nadzornik, bio svećenik ili seljanin. Usuprot će nas prvi bratski susretati, a potonji dostojno štovati.

Prigovaralo se u ostalom i to, da ako i razumije što nadzornik, da ništa neradi; da se ciele godine ni neogleda po školi; hoće li se onda načelnik, koj bi imao biti po toj novoj instituciji nadzornik za sve škole svoga područja, bolje moći brinuti za probitak škole, ako uzmemo, da se občine svakim danom sve to više obterećuju, i djelokrug im se svakim danom širi, pa uz to još možemo uztvrditi, kako god imade mj. šk. nadzornika nesposobnih, da imade i načelnika, makar za sada, svomu zvanju nedoraslih. Bi li se dao opravdati onaj navod, da svakih 14 dana mora načelnik kao nadzornik posjetiti svaku školu bezplatno polag ogromnih zadaća, koje imadu občinski organi vršiti?

Digitized by Google

Tim bi se načinom učione sasvim lišile mjestnih nadzorničtva, a to bi možebit gdje kojemu protivniku mjestnih školskih odbora i godilo.

Budimo si sami nadzornici, vršeć savjestno svoju dužnost, pa se nemarimo onda brinuti, tko se kao takav podpisuje, da li Petar ili Pavao!

Ovo je moje mnenje glede institucije mjestnih školskih i občinskih odbora, te sam isto htjeo i svojim sudrugovom na učiteljskom sastanku u Križevcih saobćiti, nu nisu voljni bili slušati, s toga šaljem ovo nekoliko redaka za razjasnjenje one točke u izvješću križevačke učit. skupštine glede moje osobe u br. 32. „Napredka“ svoj kolikoj braći mile nam domovine na blagohotni uvid i strogi sud.

Grivić, ravn. učitelj.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Nj. Preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je bivšu podučiteljicu u Biberbachu Reginu Vitkovićevu privremenom učiteljicom na djev. obćoj pučkoj školi u Petrijancih; izpitanoga za pučko učiteljstvo kandidata Stj. Uzelca, privremenim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Klisi; razpoloživoga učitelja Andriju Petranovića privremenim učiteljem na obospolnoj obćoj puč. školi u Skradu; nadalje na temelju zakona od 14. listopada 1874. pravimi učitelji na obospolnih pučkih školah: Gjuru Sajka u Magjarevu, Otona Šrabca u Dubrancu: onda Kvirina Vidačića pravim, a Stjepana Riglera, Franju Ožegovića i Stjepana Hudca privremenimi učitelji, a Josipu Heimerl, Josipu Ubl, Mariju Ivkančevu i Mariju Potočićevu pravimi učiteljicami na djećačkoj, dotično na djev. pučkoj školi u Križevcih.

— Školstvo u podžupaniji delničkoj. Uredjenje školah po školskom zakonu od 14. listopada 1874. napreduje redovito; a povoljan uspjeh ovogodišnjih izpitah dokaz je o napredku školske mladeži.

Klasifikovanje nekojih učiona nije jošte od vis. vlade odobreno, nu do skora će stići. — Žaliti je, da se pučanstvo jošter mora siliti, da svoju djecu odpravlja u školu, nu vrši se zakon o polazku škole i neima dvojbe, da će s vremenom prestati dosadašnja nemarnost za nauk.

Nove škole ustrojene su u Starom lazu, u Sungeru i Vrbovskom prama Jablanu i to obzirom na mjestne okolnosti i na daljinu uškolanih mjestah.

Gradjenje novih škola zaostalo je tečajem godine, jer nije bilo mjerničke sile za sastavljenje osnovah, nu tečajem zimske dobe pripravit će se te osnove tako, da se gradnje budu mogle u proljeću započeti.

Jedino u Fužini i u Liču izvedeno je dogradjenje školskih sgrada.

— Centralni odbor obćih hrv. učit. skupština držao je 23. pr. mj. sjednicu, u kojoj su pročitana pravila, kako jih je potvrdila vis. kr. zem. vlada, te se je odbor u smislu pravila s nova konštituirao i to tako, da je za predsjednika opet izabran Ivan Filipović, za podpredsjednika Ferdo Vuksanović, za tajnika Ljudevit Tomšić, a za blagajnika Ante Irgolić. Zatim je pročitan dopis g. Stj. Grotića, žup. šk. nadzornika u Osieku, kojim izvješćuje o svom radu, što ga je učinio, da se osigura obdržavanje obće učit. skupštine u Osieku, te uvjerava odbor, da je gostoljubivi doček od gradjanstva i svestrana podpora od učitelja posve osigurana. S toga je centr. odbor zaključio, da se tečajem ovih praznika sazove III. obća učit. skupština u Osieku, s kojom bi se ujedno sdružila i izložba učila. — Po pravilih imala bi naša učiteljska družtva ovaj centr. odbor podupirati u priredjivanju obćih učit. skupština, nu žalibože u tom se pogledu slabo čuje za naša družtva, ona se ne javljaju, te osim nekojih, kano da su sva druga zaspala.

— Hrv. ped. književni sbor. Družtvo će se predbrojiti na malo izdanje Schmidtove enciklopedije. Kao utemeljitelji pristupiše: Tomo Lukačević, učit. u Virovitici i Josip Macka, učit. u vel. Bukovcu. Kao podupirajući članovi: G. Hadrović, župnik; Fr. Peterca, kapelan; Kinder Simo, učit.; M. Čakić, podučitelj; Mučan, ravnatelj; Drag. Schierer, N. Vrbanjec, L. Vrbanić, Kindlein Josip i Nik., V. Doić, Fr Paulin; Klobučar Julio, umir. ravnatelj; P. Arsenić, ravnatelj vinar. družtva i Josip Barbarić, rav. učitelj.

Razne viesti.

— U Hamburgu obstoji škola kaznena, u kojoj se svake godine nalazi po prilici 48 dječaka i do 15 djevojčica. Ove posljednje nadgleda jedna stara gospoja, a sve nadzire rektor. Sa sjeverne strane u vrlo mirnoj ulici ima rektor svoj stan, a odtraga s južne strane je školska soba. Ta škola ponešto priliči tamnici, jer se na prozorih nalaze željezne rešetke, a vrata su željezna. To je najviše s toga, da se tim mladi kažnjenici zastraše. — Klupe i knjige su im vazda čiste, što je dokazom, da vlada strogost. Kad je nedavno tu

Digitized by Google

školu Picton, član londonskoga škol. vieća, posjetio, bio je srećom odjel za djevojčice prazan. Dječaci bili su u radionici, zabavljeni lakim radom, da jim i vrieme poslie nauka badava neprodje. Čim tko u sobu stupi, dignu se svi migom bez svake buke; stoje kao da su od drveta dotle, dok im se nerekne, da sjednu. Ako koj i pogleda lievo ili desno, nu glavom se neusudi ni ganuti. Spavaonice su zračne i veoma čiste. Sa svake je strane spavaonice mala sobica, u kojoj spava stražar. Na stienah imadu rupice, kroz koje vide sve, što biva u spavaonici. Dakle niti u spavaonici neusudjuje se nijedan progovoriti ni rečice.

Književnost.

Seoba Hrvâta, t. j. petero braće i dvijuh sestara nije bajka.

Za dva tri mjeseca bit će godina dana, što je „Napredak“ donio u 6. i 7. broju o. god. kritiku o „Početnici hrvatske povjestnice za mladež pučkih škola, što ju je napisao gosp. Ljudevit Tomšić, učitelj u Zagrebu. U br. 6. veli g. kritičar o seobi Hrvâta, da je to pjesan, koju Hrvat pjevao o seobi naroda svojega, kako su hrvatski narod na putu njegova života pratile dvie rodjene sestrice: Tuga i Buga ili kako Hilferding tumači: zla i dobra kob. Gosp. kritik veli: „Tu je bajku u novije doba zabacio neumorni povjestničar gosp. dr. Franjo Rački.“ Hrvatski narod štuje i ljubi dičnoga Račkoga radi njegovih neizmjernih zasluga po naš narod i knjigu, nu mi se nadamo, da nam se neće u grieh upisati, ako priobćimo u „Napredku“ ne samo nazore drugih povjestničara, koji su prije g. Račkoga pisali o dolazku Hrvata i o tom, da li je ono priča, nego ćemo prema koncu navesti i najnovije publikacije, a to s toga, da nas narodne učitelje uvjere naši povjestničari a s njimi i g. Rački: česa se imamo držati, da li onoga, što se u tom pogledu do g. 1872. napisalo, ili pako usvojiti najnovije publikacije. Meni je poznato, što je u „Vienci“ od g. 1872. u br. 6. gosp. V. Klaić o seobi Hrvâta napisao; poznato mi je takodjer, što je g. dr. Rački u „Književniku“ i „Archivu“ za jugosl. poviest napisao; isto tako i ono iz Ljubićeve poviesti, kao i: „Hrvati i istočno pitanje“ od Eugena Kvaternika, nu nije mi poznato, da je koji od naših poznatih povjestničara u najnovije doba oprovrgao, da ono nije priča, zato mi je namjera potaknuti s nova tu stvar tim više, jer i gosp. kritik u „Napredku“ drži, da je ono bajka, što se pripovieda o Hratu, Lovelu itd. Jer ja ono nedržim za priču, s toga mi neka dozvoli slavno uredničtvo, d· priobćim ono, što sam dosad čitao, a sl. čitateljstvo upozorujem već unapried, da se ja tim pitanjem nisam bavio, već priobćujem lih ono, što su o toj stvari dosad drugi mislili i napisali, a što se opet u najnovije vrieme u tom pogledu misli i piše. Konačno molim sl. uredničtvo, da izvoli pravopis citovanoga pisca pridržati.

Rod Hrvâta.

„Ak se Rvat Rifatu ne smili,
Kako će se tudjinac nemili?“

„Stari i novi učenjaci priznavaju, da svi puci i narodi ovoga svieta potiču od Noahovih potomaka, kako ih Mojzes u I. knjizi a X. glavi označuje, i da je ovaj Mojzesov iskaz Noahovih potomaka pokazujući imena toli pojedinih osoba koli od njih nastalih pukova i naroda i od njih prozvanih pokrajina i planina itd. najstariji i najistinitiji povjestni spomenik pokazujući poreklo pojedinih naroda i narodskih plemena.

Uzimlje se, da sta jezika zendski i sanskritski srodna s helenskim, slovjenskim, latinskim, keltskim i njemačkim; to pokazuje, da su ovi jezici i narodi jednoga roda pripadajućega Jafetovu koljenu, a danas tako prozvanomu indo-evropskomu plemenu.

Potomci se najstarijega Noahovoga sina po imenu Jafeta širahu jedni na jugoiztok u Indiju i u ostalu Aziju, a drugi na sjeverozapad kroz malu Aziju u Evropu. A kojim putom ovo posljednje bivaše? Bez dvojbe najnaravnijim naime duž rieka i morskih obala. Mogahu pak Jafetovi potomci prelaziti iz male Azije u Evropu ili preko bospora te dardanela i egejskih otoka, ili pak po suhu preko Kaukaza medju kaspijskim i crnim morem. Pa bez dvojbe i prolažahu ovako, jer se inače nedaje protumačiti njihova brza razširba po balkanskom poluotoku, te po zapadnoj Evropi s jedne, a s druge strane okolo azovskoga mora i dalje medju Uralom li bielim morem.

Evropski narodi izvan magjarskoga, turskoga i židovskoga, i možda još gdje kojega pripadaju Jafetovu koljenu, a poimence indoevropejskomu plemenu i dodjoše iz Azije, ove pradomovine čovječjemu plemenu. Mnogim se narodom može naznačiti i dokazati poreklo, gibanje, širenje i razna sjedišta.

Po jednom od ova dva puta, ako ne i po obodva, doprše u Evropu i onoga naroda puci, koji su od srednjega vieka ovamo nazivani splošnim imenom Slovjeni, o kojih njekoji dokazuju, da su se iz Indije polagano selili u razne sjevero-zapadne azijske i evropske krajeve, dok su zauzeli zemlje, u kojih sada bivaju, i kamogod su se doselili, svagdje su svojim narodnim imenom nazvali zemlju, veću planinu ili čitavo pogorje.

Kada dakle svi ljudi nakon obćega potopa potiču od Noahovih potomaka, i kad evropski narodi pripadaju Jafetovu ili indoevropskomu rodu, a o Slovjenih se posebice veli, da su došli iz Indije, hajde da vidimo od kojega Jafetova potomka ističu Rrvati, kojim li putem dodjoše iz Azije u Evropu, i kako ih inostrani pisci nazivaju.

Najstariji i najpouzdaniji povjestni spomenik o tom ovako piše: Ovo je rodoslovje Noa-

Digitized by Google

hovih sinova: Sema, Kama i Jafeta i njihovih sinova, koji su se porodili po potopu. Sinovi Jafeta jesu: Gomer i Magoj i Madaj i Javan i Tubal i Mošok i Tiras. A sinovi Gomera jesu: Akšenez i Rifat i Togorma. A sinovi Javana jesu: Eliša i Taržiš i Kitim i Dodanim. Ovi otidjoše u otoke i pokrajine i svak se sklopi u svoju državu po svojem koljenu, jeziku, po svojem koljenu i po svojem narodu." (I. Mojz. X., 1—5.).

U ovom dakle spomeniku tražiti nam je i Slovjene i Hrvate; jer „die Namen der Völkertafel, worüber Calmet, Assemani, Bochart, Michaeli und a. werthvolle Unternehmungen angestellt haben, sind sowohl Personen als Länder- und Völkernamen, da die meisten der Söhne und Enkel Noachs die Stamm-Väter zum Theil grosser Völker wurden, und ihre Namen ihren Nachkommen hinterliessen", veli Dr. L. C. Gratz u „Handbuch der bibl Erd- und Länderkunde. Landshut 1848." — Pak i čuveni tumač sv. pisma Nikola Liranin († 1340.) rodjen i odgojen žid a kasnije pokršten, veli u tumačenju I. Mojzesove knjige u X. glavi sljedeće. „Filii Japhet possederunt in Azia terram ab Amano et Tauro montibus usque ad Tanaim fluvium, in Europa vero usque ad Gadiram nomina locis et gentibus reliquentes ex quibus postea mutata sunt plurima, cetera permanent in se vel in aliquo filio vel propinquo." I noviji se učenjaci slažu s tim, da su se oni prvobitni narodi osvajajuć pokrajine spuštali u plodnih ravnicah duž rieka i morskih obala, gdje bijaše zemlje za težanje i liepih luka za pašu marhi i stoki. Pak baš zato se miesta, sela, gore i planine u takovih predielih prozvaše s prvince onimi imeni, kojimi se i pleme zvaše, kao što pokažuju obiteljski nazivi najstarijih slovjenskih miesta, sela, gora, planina itd.; jer „quique sedem figat, eum et rebus circumdantibus nomina figere per se patet" veli Kopitar u „Glag. Cloz. XXX., b. Sr. župnika Trstenjaka, u Novicah 1853. str. 339.

Ako se dakle gdje nadje narod, pokrajina itd., što jednako odgovara imenu kojega Noakova potomka, tim se navlaš izjavi, da isti narod potiče od dotičnoga Noahova potomka. (Sliedi.)

— Tiskom Dragutina Albrechta u Zagrebu izašle su: **Slike iz poviesti hrvatske** za mladež i naš puk. Sastavio i o svom trošku izdao V. Z. Mařík. Djelce ima 84 strane te stoji samo 30 novč.

Natječaji.

— Za učitelja u Badljevini. Beriva: 400 f. plate, stan u naravi, vrt od pol jutra i podkućne oranice 1 i pol jutra, zatim 10 jutara oranice i 1 jutro livade s obvezom plaćanja poreza i 16 hv. drva za porabu učione i učitelja. Molbenice s prilozi šalju se do 15. prosinca t. g. obć. šk. odboru u Badljevinu (pošta Pakrac).

— Za učitelja Kukuljanovu. Beriva: 600 f. plate, stan u naravi, vrt, 4 hv. drva za školu i zavlastitu porabu i 15 for. paušala.

Molbenice s prilozi, upravljene na obć. šk. odbor u Kukuljanovu, šalju se do 14. prosinca t. g. kr. nadzorničtvu za puč. škole na Rieci.

Poziv.

Upravljajući odbor „Učiteljske zadruge" pozivlje ovim svu p. n. gg. članove na glavnu skupštinu, koja će se obdržavati dne 14. prosinca t. g. u 9 sati prije podne u družtvenoj pisarni na kaptolskoj učioni.

Predmeti viećanja:

1. Izvještaj tajnikov o družtvenom radu za godinu 1876.
2. Izvještaj blagajnikov o stanju družtvene imovine.
3. Riešavanje administrativnih poslova.
4. Predlozi pojedinaca.

U Zagrebu 22. stud. 1876.

Upr. odbor „Učit. zadruge".

Objava.

Centralni odbor obćih hrvatskih učiteljskih skupština zaključio je 23. t. m. u svojoj sjednici, da će III. obću hrvatsku učit. skupštinu sa izložbom učilâ prirediti u glavnom gradu Slavonije u Osieku i to za vrieme jesenskih praznika god. 1877.

Obznanjujuć to svemu učiteljstvu našega naroda, nada se odbor pouzdano, da će ono što većom požrtvovnošću i što većim marom nastojati, da i ova predstojeća nam skupština nebude manje dičnom kako po narod tako i po samo učiteljstvo, nego li su dojakošnje bile. Neda se doduše tajiti, da u sadanjih okolnostih nisu najpovoljnije prilike glede materijalnih podpora za putovanje na skupštinu; ali zato se upravo za vremena i obznanjuje njezino držanje, da si svaki i sam za tu sgodu šta na stran metnuti može. Odbor će medjutim svakako upotriebiti sve, da to putovanje učiteljem što više omogući; a uvjeren je k tomu, da će poznato gostoljubje stanovničtva glavnoga grada Osieka takodjer sve učiniti, da zadržavanje na skupštini po mogućnosti olakoti. U nijednom pogledu neće dakle žrtve biti prevelike, da ih učitelji i u najgorem slučaju nebi sami smoći mogli, te se odbor nada, da će ljubav i zanos za plemenito svoje zvanje i te potežkoće sjajno svladati.

Toliko se sada za ravnanje predbježno obznanjuje; a dalnje potanje obaviesti doglasivati će se u ovom listu od vremena do vremena prema potrebi i prema razvitku skupštinskih priprema.

U Zagrebu 25. stud. 1876.

Centr. odbor obć. hrv. uč. skupština.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor", uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 35. U Zagrebu, 10. prosinca 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Red i izbor zorne obuke.

(Konac.)

Istom u drugom redu dolaze umjetnine, jer neimaju života, i jer su jim oblici većim dielom slučajni i izumljeni, te nemogu nikada toliko pobuditi zanimanja, koliko predmeti same naravi. Pri tom valja opaziti, da se uz zrienje i promatranje umjetnina i rukotvorina posve lako skopča i pouka o tom, kako se iste prave i čemu rabe, a tim se mnogo toga uplete, što strogo nespada na zornu obuku. Upravo se najviše dogadja, da iz toga područja mnogi neznatni i dosadni predmeti preotimlju mah na očitu štetu prirodninam, a obično su ti predmeti takovi, da niti nepružaju mnogo gradiva za zrienje, ili bi se kašnje, kad su djeca razumnija i kad do potrebe dodje, posve lako razumjeti mogli.

Samo se po sebi kaže po onom, što jur naglasismo, da se kod izbora predmeta za zornu obuku mora gledati na krug djetinjega života kao i na okoliš, u kom je odraslo, ako hoćemo, da se ta obuka poput zdrava stabla uzdigne upravo iz onih zamjetba i predstava, što si jih je diete jur steklo. A to je tim više potrebno, što je obće poznato, da seosko diete donese u školu posve druge nazore, nego gradsko; diete podolja druge od onoga u prigorju; zagorsko druge opet od primorskoga itd.

Što se tiče suslieda i uredbe toga predmeta, dakle učevnoga tečaja, i o tom vladaju razna mnenja. Neki hoće, da se to prepusti posve samomu učitelju i vanjskim prilikam, dočim drugi zahtievaju, da se i u tom, kako i kod svakoga drugoga predmeta ustanovi stalna osnova i opredieljen red. Mi se slažemo s ovimi potonjimi. Koliko nam se i vidi liepo, kad čujemo prvo mnenje zagovarati tim, da nam i život često najraznovrstnije sgode i pojave dovadja u brzoj mieni, i da se učitelju mora podati barem toliko slobode, da po volji s dječicom promatra jednu sliku za drugom onako, kako ju bujni život pruža, i kako mu je pogodnije, to sasvim tim mislimo, da se tim načinom širom otvaraju vrata neurednomu darmaru, neskladu i razsutku. Proti tomu nepomaže, niti nas mogu

Digitized by Google

smutiti tvrdnje, „da cielost ima svoje jedinstvo u jedinstvu zajedničke svrhe pojedinih razmatranja“ (Goltzsch), ili „da svaka vježba sačinjava već sama po sebi neku cielost.“ (Wurst.) — Ako se i mora priznati, da sva pojedina razmatranja imadu jednu svrhu, naime onu, koja je zajednička cieloj zornoj obuci, i ako se mora odobriti zahtjev, da svaka vježba o sebi sačinjava cielost, to je ipak velika razlika, da li se vježbe sastavljaju po nekoj osnovi, ili pako po slučaju, kako se komu svidi. I upravo do te razlike stoji ponajviše uspjeh ili neuspjeh ukupne svrhe. Zorovi i predstave, što su si jih djeca pribavila od prije, stoje u nekom savezu. Nekoje su slične, te se sdružuju, neke znatnije i odlučnije, te se imadu drugim predpostaviti itd. Na to se kod razredbe pojedinih vježba nesmije podnipošto zaboraviti, dapače to ima biti upravo mjerodavni i odlučujući momenat tim više, što se na tom i osnivaju poznata pedagogijska pravila: „od bližega k odaljenijemu“, „od jednostavnoga k složenomu“, „od lagljega k težemu“ itd. S toga se imade vazda početi s najlagljimi oblici, te ponajprije na njih bistriti pojmovi, — a zatim prelaziti na teže, zamršenije i sastavljene.

Sasvim tim niti je potrebno, niti bi bilo praktično, da se pojedine vježbe sputaju u strogi sustav tako, da bi se n. p. životinje ili biline promatrale po strogo znanstvenoj razredbi. — Ako nije dakle proti prije naglašenim načelom, te proti metodičkomu i svrsishodnomu poredanju predmeta, tad se može dopustiti neka sloboda i promjena u vježbah, koja odgovara naravi i dojakošnjemu djetinjemu životu. Priroda se u obće većma dojimlje djeteta, nego li odraslih, kojim je duša prečesto zaokupljena abstraktnimi misli. Život prirode, koj se vazda mienja, zanima oko i uho, budi um i čuvstvo djeteta. S toga se i preporuča, da se zorna obuka poreda po godišnjih dobah. Kada proljetno sunce zemljicu iz sna budi, kad žarom ljetnoga vrućega sunca žitno klasje zori, kad nas jesen bogatimi darovi daruje, i kad se svjetlost sviećica božićnjega drvca odbija o zimski snieg, tada neka i djeca u školi o tom znadu, o tom pripoviedaju, govore i pjevaju.

Neka se slobodno uzimlje za izhodište zorne obuke školska soba i njezini predmeti, da se upoznaju djeca s onom prostorijom, u kojoj će mnogo godina po više ura na dan probaviti, i koja jih u početku tako zaplaši, da često i najživahniji zanieme. Ali zato nevalja ipak pedantski i robski lomiti duh malenih po više tjedana s četiri uzke i puste stiene, s ono nešta posoblja, što ga tu vide; niti valja cjepidlačiti o svrsi i koristi škole, te o mnogostručnoj dužnosti učenika, što jih većma uplaši, nego obodri, nego valja što prije preći u život, da i ona u njem ožive.

Dom i njegova uredba, domari i njihov rod, zatim okolina i kuće, vrt i polja, livade i šuma sa svojimi stanovnici i raščem, poznati prirodni pojavi, mienjajući se obzor; u kratko sve, što se može zrieti i o čem se može dostojno govoriti, što je djeci poznato, i što jim se može predočiti budi u naravi, budi malimi experimenti, ili bar u modelih i slikah; — sve to može i ima biti predmetom zorne obuke. Nikada se nesmije zorna obuka ograničiti na tako zvano

Digitized by Google

nutarnje ili intelektuelno zrienje, koje se oslanja jedino na rieči, i koje se netemelji na predstavah, potičućih upravo iz neposrednoga promatranja samih stvari ili pojava. Takovim bi reć duševnim ili umišljenim slikam manjka ona točnost i živahnost, za kojom svaka obuka ima težiti, ako želimo, da bude uspješna, te se neizrodi u puste i prazne rieči. Jedino kod opetovanja može se takovo intelektuelno zrienje dopustiti, ako nam je naime do toga, da saznamo, na koliko se je djetinje zrienje izoštrilo i usavršilo i na koliko si je maštu točno i vierno usvojila slike prije promatranih predmeta.

Ako su djeca tim načinom promatrala razne predmete i njihove dielove, osobito pogledom na njihovu mjeru, oblik i veličinu, ako je učitelj prirodne pojave jasno protumačio, te iztaknuo njihovo znamenovanje za život, kao i njihov odnošaj prema čovjeku; to će moći na tom temelju zasnovati cieli red zadaća, koje će učenik moći koje sam, koje pomoćju učiteljevom riešiti. Samo se valja čuvati, da pomoć učiteljeva neprekorači mjere, jer bi se inače odučili učenici, da samostalno razmišljaju i iztražuju.

Saberemo li sve svoje misli o zadaći zorne obuke ujedno, to joj je svrha u tom, da obrazuje zorove, što su si jih djeca jur pribavila. Dočim iste razjasnjuje, izpravlja i nadopunjuje, skuplja i pribire, pruža djetinjoj mašti, kao i razumu bogati materijal, koji može samosvojno uporavljati.

Predmeti zorne obuke imadu biti takovi, da su vriedni promatranja, te se imadu razrediti po godišnjih dobah i raznih prilikah života.

Druge vježbe, tičuće se obrazovanja osjetila, govora itd., kao i obrazovanja realnoga, ćudorednoga i nabožnoga imadu se sa zornom obukom najuže spojiti i njoj podrediti. Obrazovanje osjetila pospješuje se tim, dočim djeca svestrano motre predložene predmete, a pošto to biva vazda u obliku razgovora, to djeca moraju svoje misli valjano izraziti, čim se vježbaju i u govoru. — Točnijim poznavanjem predmeta i u same pojedinosti bogati se realno znanje, a napokon ako se gleda i na to, da se njeguju ćudoredni i nabožni elementi, tad se znamenito obrazuje i plemeni takodjer i ćud mladeži. Josip Klobučar.

Kako da se predaje životinjstvo na gradjanskih školah.

Napisao **M. Tkalec.**

(Dalje.)

Red sisavaca razdieljen je po tom pregledu na tri razreda. Promotrimo ponajprije prvi razred. Rodoslovni savez, koj veže pojedina plemena toga razreda, najbolje se vidi u prelaznih rodovih, koji rodovi čine prelaz iz jednoga plemena u drugo. Tako rod šišmiša prelazni je rod od majmuna k miševom, a rod krtica od miševa k mačjadi. A što je sa krezubicami, upitat će gdjekoji? Krezubice čine prelaz svojim rodom od ljenivaca k majmunom, zato mislim, da je shodno, da se pribroje k prstarom. Razlog nadalje tomu, što su krezubice ubrojene u posljednje pleme prstara jest taj, što to pleme čini prelaz od prstara

Digitized by Google

k papčarom. Da pako to dokažemo, potrebno je, da se svratimo u prasviet. U prasvietu bijaše današnjemu ljenivcu sličnih životinja, koje su bile veće od slona i vola [1], te koje su po stanovitih biljezih bile slične papčarom, poimence debelokožcem. U prasvietu bijahu takodjer i pasanci ogromne veličine [2], te koji su bili takodjer slični debelokožcem. Iz toga zaključujemo, da je u prasvietu morao biti rodoslovni savez medju krezubicami i debelokožci, i da je pleme krezubica prelazno pleme od prstara k papčarom. Promotrimo rodoslovni savez drugoga razreda sisavaca, naime papčara.

Kako su danas razvita individua papčara, to vidimo medju njimi slab rodoslovni savez. Jedino govedo (Rind) jest kao nekakov prelaz od blaga debelokožcem. Da pako dokažemo, da doista obstoji rodoslovni savez medju plemeni toga razreda papčara, valja nam se povratiti u prasviet t. j. uzeti na pomoć fosilne ostanke tih plemena. Uzmemo li doista razmatrati fosilne ostanke živina, koje su bile slične današnjim debelokožcem, to ćemo medju njimi naći takovih individua, koja ne samo da čine jasne prelaze od debelokožca blagu i konjem [3], nego koja čine prelaz medju pojedinimi rodovi istoga plemena [4]. Iz toga će se čitatelj lako uvjeriti, da ova plemena veže rodoslovni savez, te s toga da se moraju uvrstiti u isti razred. Debelokožci opet spadaju po toj razdjelbi u posljednje pleme toga razreda, kao i krezubice kod prijašnjega. Tomu je pako razlog taj, što ima fosilnih ostanaka debelokožaca, koji čine prelaz od debelokožaca k plitvonožcem t. j. sliedećemu razredu. [5] Pogledajmo rodoslovni savez medju plitvonožci.

Rodoslovni savez, koj veže ova dva plemena, naime tuljane i kitove, koji spadaju u taj razred, dokazali smo prije u ovoj razpravi; a kao prelazna forma iz jednoga plemena u drugo može se uzeti morska krava (Seekuh). Posljednje pako pleme ovoga razreda, naime kitovci, prelazno su pleme k redu ribâ. Iz toga se vidi, da ne samo medju pojedinimi plemeni tih razreda obstoji rodoslovni savez, već da obstoji takodjer rodoslovni savez medju pojedinimi razredi sisavaca. Toliko o sisavcih.

Ptice razdieljene su po tom sustavu na dva razreda i to: na zračnice i potrkušce. Rodoslovni savez medju pojedinimi plemeni ovih razreda, kao i rodoslovni savez medju ova dva razreda, jasno se vidi iz prelaznih forma. Tako rod sokolovka prelazni je rod od jastrebovka k sovkam, rod žunovka (Klettervögel) prelazni je rod od sovka k svrakoperom; rod golubovka čini prelaz od svrakopera k sliedećemu razredu naime potrkušcem; nadalje dropljače čine prelaz od trkalica k močvarnicam; a napokon kokoške od močvarnica k plivačicam. Po tom se vidi jasno rodoslovni savez medju pticami.

---

[1] Poimence: Megatherium, koj je bio sličan potočnomu konju Mylodon itd. Vidi: „Die Mineralogie und Geologie" von F. S. Bedant. II. Band. Geolog. II. Theil. S. 120.

[2] Glyptodon, sličan današnjemu pasancu, bijaše velik kao nosorožac ili vol. Vidi pobliže: Die Vorwelt von Dr. D. J. Ansted. II. Theil. Leipzig. S. 153.

[3] Kao n. p. Antracotherium i Hyoterium, koji su vrst debelokožaca, te čine prelaz i to prvi konjem, a drugi blagu.

[4] Tako: prasisavac dophiodon vrst nosorožca prelazna je forma od roda nosorožaca k rodu tapira.

[5] Poimence: Hydrarchos, vrst debelokožaca, životom je sličan kitu, a zubmi mrožu.

Digitized by Google

Gmazi razdieljeni su nadalje po tom sustavu na dva razreda i to na kornjače i gušterovce. Prvi razred čini jedno pleme i to: pleme kornjača; a drugi razred čini tri plemena i to: pleme guštera, zmijâ i žabâ. Rodoslovni savez, koj veže pojedina ta plemena, vidi se dosta jasno na gušterovcih, kako su danas razviti. Kolutaši (Ringeleidechsen) prelazna su forma od gušterovaca k zmijam; repati žabnjaci čine prelaz gušterovcem; a paugorci i resnjaci zmijam. — Rodoslovni napokon savez medju prvim i drugim razredom ovoga reda pokazuje se u anatomijskih i fiziologijskih svojstvih. Toliko o gmazih.

Ribe su razdieljene napokon po toj razdjelbi u dva razreda, a prelaz iz jednoga razreda u drugi čine piljkače (Pfeifenmäuler). Obloustke, koje spadaju u drugi razred ribâ, prelazna su vrst k nižoj četi životinja, o kojih prije nego li se prosbori, valja nam sa nekoliko redaka nacrtati rodoslovni vez, koj veže prvu četu životinja, naime kralježnjake.

Promotrimo li fosilne ostanke kralježnjaka u raznih tvorbah zemaljskih, to ćemo vidjeti, da ribe nalazimo u najstarijih naslagah; zatim gušterovce i ptice u mladjih; a sisavce u najmladjih.[1] Medju timi fosiliami vidimo i takova individua, koja analogično ponajviše odgovaraju ribam: dakle kralježnjakom, koji se nalaze u najstarijih naslagah; a ujedno imadu stanovite funkcije tiela slične drugim sisarom.[2] Iz toga se vidi, da je bilo u davnoj davnini individua, koja su činila rodoslovni vez medju kralježnjaci. Iz toga se vidi, da ova četiri reda čine veliku hrpu, koju smo hrpu nazvali kralježnjaci.

U odjel nekralježnjaka spadaju tako različite životinje, a ipak u pojedinih funkcijah slične, da je razdjelba tih životinja veoma tegotna, i reć bi nenadvladiva. Jedino kad promotrimo anatomijska i fiziologijska svojstva i kad uzmemo u pomoć paleontologiju, onda tekar možemo shvatiti sličnosti i razlikosti medju nekralježnjaci. Dvojaki je po tom rodoslovni savez kod nekralježnjaka i to: rodoslovni savez medju redom člankovaca i redom sluznjaka. Dvojaki je nadalje rodoslovni savez medju pojedinimi redovi, a taj savez čini, te dieli svaki napomenuti red u dva razreda. Promotrimo rodoslovni savez medju nekralježnjaci.

Raznokrilci početno su pleme prvoga razreda, i to: buba, te tako opnokrilci, koji spadaju u to pleme, čine prelaz k plemenu leptira; a raznokrilci s jedne strane kukcem, s druge strane sliedećemu razredu, naime paukovcem. Razred nadalje paukovaca dieli se na dva plemena, a vrst štipavaca prelazna je vrst korepnjakom od paukovaca; vrst pako ljušturaša (Schalenkrebse) i vrst koturnjaka (Räderthiere) prelazne su vrsti od plemena korepnjaka i to prva: sluznjakom, a druga crvom; prva dakle sliedećemu razredu, a druga sliedećemu plemenu. Drugi nadalje red dieli se po toj razdjelbi na dva razreda, i to: na razred mekušaca i biljoživa; a prelaznu formu od jednoga razreda u drugi čine plaštenjaci (Mantelthiere). Drugi razred napokon toga reda dieli se na tri plemena, te klobučnjaci čine prelaz od plemena zrakara k polipom; a kljetkari (Schnörkelkorallen) od polipa k praživom.

[1] Vidi: „Geologičke crtice“ od J. Torbara. Književnik g. 1864., str. 260.

[2] Poimence: Ichthiosauros (gušter-riba), koje je okostnica duga do 7 m., te koja je bila slična gušteru, krokodilu, ribi i sisavcu. Vidi: „Die Mineralogie und Geologie“ von F. S. Bedant. itd. S. 59.

Digitized by Google

Iz tih prelaznih forma, kojimi se označuje postepeni razvitak individua, vidi se, da ova dva posljednja reda: red naime člankovaca i sluznjaka stoje medjusobno u rodoslovnom savezu, te čine posebni razdjel, koga nazvasmo nekralježnjaci. Individua naime tih prelaznih forma, kako su danas razvita, pokazuju jasno na prvi pogled, da su prelazne forme, te zato mislim, da nije od nuždе, da moguće pobliže tumačim te prelaze bud iz individua, kako su danas razvita, bud iz individua fosilnih. Ta i to može svaki si lako protumačiti, uzme li čitati obće karakteristike dotičnih prelaznih forma, te ih sravnjivati sa plemeni, u koje spadaju, i u koje čine prelaz. A sada nam se valja svratiti ponešto na rodoslovni savez, koj veže kralježnjake i nekralježnjake.

Promotrimo li anatomijska svojstva, te uzmemo u pomoć i paleontologiju, to ćemo naći medju timi dvimi razdjeli očiti rodoslovni savez. Crvi naime nisu ništa drugo, nego obogaćeni ustrojstvom biljoživi; a mekušci opet ništa drugo, nego obogaćeni ustrojstvom crvi. Mekušci, crvi i biljoživi najniže su ustrojstvo i ovo su najstariji stanovnici životinjstva na zemlji. Mekušci su najsavršenije pleme, koje sačinjava tu prvu periodu životinjstva. U toj pako periodi zrcale se svi reć bi kalupi potonjih individua. — Dovršiv se prva priroda životinjstva, koja je svoje savršenstvo postigla u mekušcih, pokročilo se je u dalnjem razvitku dvostrukim smjerom. Jednim naime smjerom pokročilo se od mekušaca prama ribam, da se dodje do savršenijih kralježnjaka, te tim smjerom razvijala se druga perioda tvorstva živinstva, koja se je tvorstvom najsavršenijih kralježnjaka svršila. Drugim pako smjerom pokročilo se od mekušaca do člankovaca, te se tim razvijala treća perioda, koja se je tvorstvom najsavršenijih člankovaca svršila. Bića nadalje, koja su se razvijala drugom i trećom periodom, stoje medjusobno u neprekidnom rodoslovnom savezu sa prvom periodom. Druga napokon i treća perioda razvijala se uzamance, te je prva perioda postigla svoje savršenstvo u kralježnjacih; a drugi u člankovcih, nu koji nestoje sa najsavršenijim tvorstvom prve periode u nikakovom rodoslovnom savezu. Taj me dvostruki razvitak sjeća na postanak zemlje po teoriji Laplacovoj, po kojoj je iz jedne zajedničke masse nastala zemlja t. j. mali sviet i zviezde sa suncem i mjesecom t. j. veliki sviet (svemir). Jedna ogromna kruglja, prva perioda životinjstva, — od te kruglje razvio se veliki i mali sviet; od bića prve periode razvili su se kralježnjaci, koje možemo smatrati velikim svietom i člankovci, koje možemo smatrati malim svietom. Divne li harmonije u tvorstvu prirode!

Iz toga kratkoga razmatranja uvidjeti će svatko rodoslovni savez, koj veže svekoliko živinstvo. Te pošto smo tiem načinom promotrili cieli pregled toga sustava, valja da izbrojimo rodove, koji pripadaju kojemu plemenu. Tako pojedino pleme čine sliedeći rodovi, i to:

1. Pleme majmuna. *A.* Rod pravih majmuna. *B.* Rod polumajmuna. *C.* Rod pršnjakâ.

2. Pleme miševâ. *A.* Rod miševâ. *B.* Rod vjevericâ. *C.* Rod zecevâ. *D.* Rod dabrovâ.

Digitized by Google

3. Pleme mačjadi. *A.* Rod krticâ. *B.* Rod kunâ. *C.* Rod mačkâ. *D.* Rod pasâ. *E.* Rod medjedâ.

4. Pleme krezubicâ. *A.* Rod ljenivaca. *B.* Rod grebačâ. *C.* Rod mravojedâ. *D.* Rod kljunašâ.

5. Pleme blaga. *A.* Rod deva. *B.* Rod žirafa. *C.* Rod jelena. *D.* Rod krda. *E.* Rod stada.

6. Pleme debelokožaca. *A.* Rod slonovâ. *B.* Rod nosorogâ. *C.* Rod krmadi.

7. Pleme jastreba. *A.* Rod jastrebâ. *B.* Rod sokolâ.

8. Pleme sovkâ. *A.* Rod sovkâ. *B.* Rod žunovkâ.

9. Pleme srakopera. *A.* Rod srakoperâ. *B.* Rod golubâ.

10. Pleme ostrieši. *A.* Rod ostrieši. *B.* Rod šaranâ.

11. Pleme jesetra. *A.* Rod jesetrâ. *B.* Rod ajkulâ.

12. Pleme raznokrilaca. *A.* Rod opnokrilaca. *B.* Rod dvokrilaca. *C.* Rod polukrilaca. *D.* Rod mrežokrilaca. *E.* Rod pravokrilaca.

13. Pleme mekušaca. *A.* Rod tračanâ. *B.* Rod puževâ. *C.* Rod ljušturnjakâ.

14. Pleme zrakara. *A.* Rod morskih ježa. *B.* Rod morskih zvjezdica.

15. Pleme polipâ. *A.* Rod klobučnjaka. *B.* Rod polipâ.

16. Pleme praživâ. *A.* Rod spužvâ. *B.* Rod nevidâ.

Timi redovi popunismo pregled sustava, koga smo prigodom ove razprave izložili. Mislim, da nije od potrebe, da dokazujem, da doista ti rodovi u dotično pleme spadaju, u koje su uvršteni, jer komu su iole poznata anatomijska svojstva dotičnih, kao i komu je poznato ponešto paleontologije, taj će se lako sam o toj valjanosti osvjedočiti. Zato mislim, da mi valja proći na koncentrično-syntetičko poredanje životinjstva obzirom na taj sustav. (Konac.)

Kratak izvještaj učiteljske skupštine grada Zagreba.

(Konac.)

Predsjednik otvori sjednicu u 3 sata poslie podne. Na dnevnom je redu: „Svestrano razlaganje §. 35. škol. i nastavnoga reda za pučke škole od 14. srpnja 1875., br. 2947.

Izvjestitelj g. Lj. Tomšić iztaknu najprije u poduljoj razpravi, da se neusudjuje razglabati taj §. onako, kako bi ga možda privatno razglabali dvojica, trojica u povjerljivu sastanku, jer bi onda morao u potanko propisati, kada se je učitelju ustajati, kada poći spavat, koje mu je knjige i časopise čitat itd., te sudeć, da to sl. šk. nadzorničtvo nije imalo na umu, kad je stavilo to pitanje, pošto su mu i onako dovoljno poznate učiteljske sile, svraća pozornost sabranoga učiteljstva na to, da razmišlja o tom: kako bi učiteljstvo samo u toliko priljubilo školu, da bi mu ovakovi §§. suvišni bili, kojim bi se načinom sve zapreke ukloniti dale, koje možda kojemu učitelju nedopuštaju, da bude prema tomu §. točan i sdušan, a u obće komu i što je učiniti, da u smislu toga §. svaki učitelj i učiteljica svoj život udesi.

Digitized by Google

Najprije dokazuje primjeri, kako je učitelju nakon tolikih priprava za učiteljevanje i za sav najnaporniji i najsdušniji rad napram drugim stališem plata nerazmjerna, pače još učitelja uza sve to, što mu je materijalno stanje kukavno, ponizuju i tlače upravo oni ljudi, kojim su inače puna usta fraza, kako je učiteljski rad tegotan i uzvišen.

Sjeća za tim skupštinare na okružnicu, radi koje se interpeliralo u saboru (glede polit. ponašanja učitelja), pa onda dokazuje, kako se malo štuju zagrebački učitelji, dočim im poglavarstvo na molbe glede poboljšanja plaća ni odgovora nedaje. Novi školski zakon, kojemu su se učitelji radovali kao ozebli suncu, daje učiteljem zagrebskim, prem su najviše zanj radili, prosjački štap u ruke. Zato su prinuždeni, da obavljaju izvan škole poslove, kojih samostalan čovjek ni pogledao nebi.

Imade učitelja, koji su slabije plaćeni, nego uredski podvornici, pa i on sam nakon 11-godišnjega službovanja neima za svoju osobu i obitelj više nego 40 novč. na dan. Pa na to se još učiteljem porugljivo dovikuje, čemu su se posvetili tomu stališu. Najgore pako prodje učiteljstvo u Zagrebu, gdje se traže učitelji sa 500 for. (Predsjednik opominje govornika, da se drži stvari.) Govornik izrazuje bojazan, da će uz ovakove okolnosti u Zagrebu biti u kratko vrieme najlošiji učitelji, pa da će se tako posve zatrti i ugušiti onaj javni literarni rad učitelja, u koji je nekoč narod ponosom gledao i koji rad već i sada jedva da jošte tinja.

Tvrdi nadalje, da nestoji samo do učitelja, kako će se vršiti §. 35. škol. i nastavnoga reda, van da to u prvom redu zavisi o materijalnom njegovu položaju. Zatim da treba učiteljem za pripravu valjano uredjena knjižnica, da mogu proučiti sve novije metode i nova učila, a onda treba, da imadu učitelji pri rukuh kad god uztreba sva učevna sredstva, a to sve nije uredjeno ni u glavnom gradu Zagrebu, u kojem učiteljuje do 50 učitelja i učiteljica.

Napokon dozivlje zagr. škol. nadzorniku, da je on svojim položajem pozvan u prvom redu, da sav svoj upliv uloži na to, kako bi se svim ovim potrebam udovoljilo. Njega da je zagreb. učiteljstvo pozdravilo povoljno i velikom nadom, da će on biti onaj muž, koji će se znati u tom zauzimati pravcu za zagrebske škole i zagrebsko učiteljstvo. Nu žalibože, da dosele nije za njegova nadzorovanja učiteljstvu zagrebskomu nikakova dobrota procvala. Nekaže doduše time, da je nadzornik taj kukavni položaj učiteljstva upravo podupirao, jer valjda nije u njegove potrebe skroz proniknuo; pa se zato nada, da će, što nije učinio do sele, kao ugledan član zastupstva nastojati, da sve ono popravi, što je učitelje zagrebačke smetalo u njihovu svetom radu, što mu je obaralo toli potreban ugled. Uzradi li nadzornik tako, neka bude osvjedočen, da će biti zagrebsko učiteljstvo ponos gradu Zagrebu, da će se u njega košto i dosele učiteljstvo po ostaloj domovini kao svoj uzor ugledavati, a i njemu samu biti će dično, da bude na čelu takovu učiteljstvu.

Nakon te razprave predlaži izvjestitelj sliedeće rezolucije:

Digitized by Google

1. Da bude učitelj faktično mogao zadovoljiti §. 35. škol. i nastav. reda, treba da mu se materijalni položaj prema odnošajem dotičnoga mjesta, gdje služi, tako uredi, da se isti za dostojno uzdržavanje sebe i obitelji svoje ničim drugim nemora baviti.

2. Uz svaku školu ima se urediti učiteljska knjižnica spojena s učiteljskom čitaonicom po običaju svakog javnog običnog inštituta, kojim se ima od strane občina i školskih nadzornika posvetiti sva briga, da budu čim dostojnije i savršenije.

3. Učitelj neka je slobodan u izboru metode i pomoćnih knjiga.

4. Svaka škola ima biti providjena sa svimi potrebitimi učili, a gdje je više razreda, od najnuždnijih barem sa 2 eksemplara. Sva učila imadu biti smještena u posebnoj sobi, kojim ravna poseban za to izmedju učiteljskoga osoblja opredieljeni čuvar.

5. Očekuje se od samosviesti i rodoljubivosti učitelja, da će se za svaki sat valjano pripraviti.

Predsjednik pita, želi li tko u generalnoj debati progovoriti za nazore izvjestitelja ili proti njim.

Posavec veli, da je to suvišvno spominjati, da se učitelj mora pripravljati, pošto to §. 35. i onako nalaže.

Šah se čudi, da izvjestitelj nezna, što je s knjižnicom. Napominje godiš. izviešće, u kom je napomenuto, da je knjižnica uredjena trudom njegovim i g. Kutena. Razdieljena je sada na struke. Kad je sve uredjeno, javio je to ravnajućim učiteljem.

Jambrišakova veli, da je putovala Njemačkom, bila u Beču, pa nije vidjela škole, koja bi bila toli obskrbljena učili. Ona je dosele sve dobila, što je zamolila, da joj je potrebno.

Juriši se čini, da se tu samo razgovara, a negovori o samoj stvari.

Predsjednik ga opominje, da se uztrpi, a jedino njemu kao predsjedniku je prosudjivati, spada li što na stvar ili ne.

Izvjestitelj pobija Šaha veleć, da mu nije žao, što je knjižnica na viš. djev. školi, nu on nezna za knjižničara, a neznadu ni drugi učitelji. Po njegovu mnenju imalo bi se to cirkularom učiteljstvu javiti. Kad bi došao, to takodjer nezna, s toga bi se imalo odrediti, u koje vrieme se mogu dobiti knjige. On se nebori za čast knjižničara. Jambrišakovoj odgovara, da joj vjeruje, da je zadovoljna, ali nije on i ostali sudruzi. Liepo je to, da se ona hvali, nu on nije toli sretan sa svojimi sudruzi, da bi se mogli isto tako pohvaliti. Naročito napominje fizikalne sprave i risarske predložke, radi čega on nije mogao dosele ni učiti risanje. On opetovano tvrdi, da u tom pogledu vlada najveći nered, što će mu i ostali sudruzi posvjedočiti.

Predsjednik veli, da je opomenuo tečajem debate izvjestitelja, da se drži stvari, pa mu to i sada opet ponavlja, jer je pitanje prevrnuo. Ostaviv pitanje, dira izvjestitelj u pitanju u njegovu neznatnu osobu i gradsko poglavarstvo. On nepojmi, kako u to pitanje dolazi on i gradsko poglavarstvo.

Digitized by Google

Gall mu prekinu rieč, tvrdeć, da još traje generalna debata, pa da je to upravo važno za samu stvar.

Predsjednik moli, da se nitko neupliće u rieč, te mora odbijati nasrtaje, kakovi se ovdje pojaviše. On je pripravan brojevi dokazati, da je grad vrlo mnogo potrošio. Potrošeno je za 600 for. više, nego li je preliminirano. Priznaje, da još toga mnogo manjka, nu to će se vremenom izpraviti. Izvjestitelj je škole toli crno narisao, kao da smo u Kamčatki. Grad u obće čini, što može. On (predsjednik) se neobzire, što se njegove osobe tiče, niti na hvalu niti opomenu, jer je istom početak. Izvjestitelj je predaleko išao, te bi morao kao predsjednik po propisniku izvjestitelju oduzeti rieč; čega ipak učinio nije. Ima mnogo toga, čemu bi on prigovoriti mogao. U čitavoj razpravi neima jedinstvenoga načela.

Poslie toga prošlo se na specijalnu razpravu. Za prvu je rezoluciju Basariček, pače išao bi i još dalje, kad bi obćina učitelja valjano platila.

Šuller je proti izrazom na koncu.

Posavec govori za rezoluciju, jer ako si učitelj mora razbijati glavu, kako će živjeti, nemože se valjano pripraviti.

Irgolić predlaže, da se II. alineja u I. rezoluciji izostavi.

Granec predlaže, da se I. rezolucija prihvati onako, kako ju je izvjestitelj predložio.

Izvjestitelj napominje, da je s toga stavio onaj zahtjev u II. alineji, što misli, da će nadoći vrieme, kad bi nam se odmjerila plaća, kakovu si mi želimo, pa bi onda i grad mogao to zahtievati. Mogao bi tkogod izmedju nas baviti se špekulacijom, onda bi se morao grad proti tomu ograditi.

Skupština prihvati I. rezoluciju većinom glasova.

Izvjestitelj pročita II. rezoluciju i veli, da se moraju knjižnice urediti uz svaku školu. Gdje toga neima, nemože se učitelj svjestno i točno pripravljati. Nije to dovoljno, da učitelj lih onda čita, kad mu se valja pripraviti, već uviek; jer ako toga neučini, onda nazaduje. Učitelj mora i čitati izvanjske pedagogijske časopise; s toga je u redu, da se urede učiteljske knjižnice, a prva briga morala bi za to biti obćinâ i škol. nadzornika.

Posavec je proti toj rezoluciji, jer je suvišno to spominjati, što je vec zakonom zajamčeno.

Šuller podupire predgovornika, te predlaže iz istih razloga, da se II. rezolucija izpusti. Na selu je po njegovu mnenju nemoguće tako čitaonice urediti.

Predsjednik: U novoj kaptolskoj školi, koja se sada gradi, opredieljena je jedna soba za knjižnicu.

Izvjestitelj: Ako izpustimo ovu rezoluciju, onda moramo sve izostaviti. Zakon toga mnogo propisuje, pa se ipak sve nečini. Ako mi toga nebudemo zahtievali, to ćemo dugo čekati, dok nam to urede. Čitaonica mora biti odieljena od knjižnice; u prvoj čitali bi se samo pedagogijski časopisi i domaći listovi.

Skupština prihvati kod glasovanja i II. rezoluciju, kako ju je predložio izvjestitelj.

Digitized by Google

Pošto je izvjestitelj pročitao III. rezoluciju, nastavi ovako: Često se dogodi, da se tko zaljubi u kakvugod metodu, pa onda misli, da svi moraju po njoj učiti. S toga neka je učitelj slobodan u izboru metoda i pomoćnih knjiga.

Šuller je proti tomu, da učitelj uvadja pomoćne knjige.

Gall: Pošto je učitelj slobodan u izboru metoda, onda mora dosljedno biti slobodan i u izboru pomoćnih knjiga.

Šuller predlaže, da se mjesto „pomoć. knjiga“, reče „učevnih sredstva“.

Jambrišakova misli, da toga neće vlada nikada odobriti, da je učitelj slobodan u izboru metode. (To nepropisuje ni dotični paragraf nastav. reda. U Austriji rabe razne čitanke, a mi nebi smjeli rabiti metode, koju smo pronašli najboljom! Opaz. izvjest.)

Predsjednik: Ja želim, da se neiztiče ovdje volja vlade; mi imamo izraziti želju učiteljstva.

Matoš: Ako nam bude tko branio metodu i učila, to nećemo nikamo uspjeti.

Basariček predlaže, da se mjesto pomoć. knjiga rekne „u izboru učila“. To bi bilo vrlo neshodno glede pomoćnih knjiga.

Predsjednik pita: Tko je za III. rezoluciju onako, kako ju je izvjestitelj predložio. Dignu se manjina, a većina se izjavi za Basaričkov izpravak, te III. rezolucija glasi: „Učitelj imade biti slobodan u izboru metode i u izboru učila.“

Pošto je izvjestitelj pročitao IV. rezoluciju, progovori predsjednik: Ja bih molio g. izvjestitelja, da se preciznije izrazi. Koliko je meni poznato, nabavljaju se po propisu učila za sve škole. Uslied toga mogla bi zavladati kriva misao, da naše škole neimaju učila. Ja mislim dakle, da se točno naznači, da znam, što se jošte ima nabaviti.

Izvjestitelj: Hvala g. nadzorniku, da se zato brine, da se nabavi što treba; nu fizikalni aparati su sasvim polomljeni, risarskih predložaka upravo neima, isto tako ni zemljovida trojednice; a to je upravo najpotrebitije. Da zahtievam posebnu sobu za te stvari i posebnoga učitelja, koj će biti čuvarom, sasvim je u redu. Onda nam netreba kojekuda tražiti potrebitih stvari.

Basariček: Koliko sam razumio iz ciele razprave, to se samo iztiču jadi zagrebačkih učitelja. Ja sam toga mnenja, da se to onako obćenitije izrekne. Tko će čuvati učila, to si neka odredi sám učiteljski sbor.

Posavec mnije, da je suvišno brinuti se, tko će čuvati učevna sredstva, jer je i to u zakonu. Čita dotični paragraf.

Predsjednik pozivlje skupštinare, da se izjave, primaju li Basaričkov izpravak.

Većina ga prihvati, te IV. rezolucija glasi: „Da se bude mogao učitelj valjano pripraviti za obuku, valja mu pribaviti sva potrebna učila.“

Izvjestitelj pročita V. rezoluciju.

Šah misli, da se ta rezolucija izpusti, jer se nemože očekivati od našega rodoljubja ono, što već i sam zakon nalaže.

Digitized by Google

Šuller: To je suvišno napominjati, jerbo je to dužnost učiteljeva.

Izvjestitelj: Ova je rezolucija dosta jasna. Pošto ima u životu dosta slučajeva, da se sve nečini, što zakon nalaže, s toga je on za svoju rezoluciju.

Basariček misli, da se izpusti rieč „rodoljubja“, jer koj je savjestan, taj je i rodoljub.

Posavec želi znati, što misli izvjestitelj postići svojom rezolucijom, jer mu se čini, kao da će vlada izbrisati zakon, pa izdati nove naredbe.

Izvjestitelj: Ima ljudi, koji uzprkos dekretu i zakonu nečine dužnosti svoje. —

Predsjednik: Tko je za rezoluciju V., kako ju predloži izvjestitelj? Nejavi se nitko, i tako pade ta rezolucija.

Poslie kratkog odmora prošlo se na IV. pitanje, koje glasi: „U svih krugovih poslovnoga svieta zahtieva se danas lako čitljivo i oku ugadjajuće pismo. Koja se metoda u tu svrhu ponajviše preporuča? Kako se ima postupati, da se žudjeni cilj prije i sjegurnije postigne?“

Izvjestitelj Mio Vrbanec, učitelj na viš. djev. školi, razloživši svoje mnenje, predlaže skupštini na uvaženje sliedeće rezolucije:

1. U narodnoj se učioni mora već u početnika nastojati, da uče točno svako slovo napisivati i pojedine sličice pismena podpuno i vierno si predstavljati. U ovom bi se imalo držati nekog stalnog postupka, dočim se poslie prepušća svakomu učitelju slobodna metoda, s toga nesmije biti nikakovih prisilnih pisanaka i predapisa, jer će si svaki učitelj po svom uvjerenju odabrati najbolja.

2. Narodna je škola u tom pogledu dosada prilično zadovoljila, pa se nalazi ipak u svih krugovih dosta grdih pisama, ali ne krivnjom iste, već sasma drugimi uplivi.“

Pošto se nitko nejavi, da u obće o tom pitanju govori, prošlo se na pojedine rezolucije.

Izvjestitelj pročita I. rezoluciju.

Posavec govori za rezoluciju, jer smo imali takovih pisanaka, koje su bile poput mriežе prepletene raznimi crtami, da se je diete u tom moru od mriežа upravo izgubiti moralo. Učitelji nisu mogli postići onaj uspjeh, koga bi bili inače postigli. No sad su izradjene pisanke, koje upravo odgovaraju svrsi. S toga on predlaže, da se one pisanke i kod nas uvedu. (Pisanke poput Greinerovih.)

Basariček je proti štilizaciji predložene rezolucije, te predlaže sliedeću rezoluciju: „Učitelj neka je slobodan u porabi metode kod krasopisa, prema tomu neka mu se nepropisuju pisanke ni predapisi.“

Šuller veli, da je i on proti onim mriežnatim pisankam, jer po njegovu izkustvu neodgovaraju svrsi. Nu podnipošto nije za to, da se vis. vladom opet druge pisanke u škole uvedu.

Izvjestitelj je takodjer proti tomu, da se opet uvadjaju kojegod pisanke u školu.

Digitized by Google

Basariček: Svaki će dakako uviek svoje pisanke zagovarati, s toga je neumjestno kazati, da se ove ili one pisanke rabe.

Na pitanje predsjednikovo, da li skupština prima rezoluciju izvjestiteljevu ili Basaričkovu, ustane većina za Basaričkovu. I tako je pala ona, koju je izvjestitelj predložio.

Basariček predloži mjesto II. izvjestiteljeve rezolucije sliedeću: „Neka se vlada pobrine, da bude učitelj imao dovoljno pisanaka."

Skupština medjutim neprihvati ove rezolucije, i pošto je i isti izvjestitelj od svoje II. rezolucije odustao, padne i ona.

Irgolić: Ja sam proti tomu, da se vlada pobrine za nove pisanke, ali sam za to, da se dokine naredba o pisankah.

Predsjednik: Ako je učitelj slobodan u izboru metode, onda neka je i u izboru pisanaka. Po mojem mnenju bilo bi najbolje, da predstavkom umolimo vis. vladu, da se naredba glede pisanaka od 19. rujna t. g. br. 4609 opozove.

Zaključeno, da g. Irgolić s bilježnici sastavi predstavku na vladu, da ukine naredbu o pisankah.

Na predlog Basarička zaključi skupština, da se u buduće rezolucije dadu tiskati ili autografirati, da se mogu za vremena medju članove porazdieliti.

Pod konac reče predsjednik: Mi imamo jošte birati: 1. Odbor, koji ima pripravljati pitanja i dnevni red za buduću skupštinu. 2. Dva člana u gradski školski odbor. 3. Članove za zemaljsku skupštinu.

Buduć je već kasno bilo, odgodi predsjednik sjednicu, i ureče nastavak na 26. listopada u 11 sati.

Skupština bi nastavljena 26. listop. u 11 sati. Jambrišakova moli g. predsjednika, da joj izvoli razjasniti §. 49. i 54. provedbene naredbe. Predsjednik joj odgovara, da se po njegovu mnienju §. 49. nas netiče, jer govori o podžup. učit. skupštinah, nu on mnije, da bi se imali birati članovi u grad. šk. odbor po §. 8. o podžup. učit. sastancih, a ponajviše s toga, što je prijašnji odbor biran za provizorija. Odkad stvar posta definitivnom, birali su svagdje mj. škol. nadzornike. On je dakle toga mnenja, da se bira na novo u grad. škol. odbor.

Pošto se s njegovim mnienjem nesložiše ni Jambrišakova, ni Posavec i Šah, već ovi posljednji protumačiše upitne §§. u tom smislu, da oni kao izabrani zastupnici imadu i nadalje pravo zastupati učiteljstvo u grad. šk. odboru, odustala je skupština od izbora na temelju §. 54.

Isto tako odustade od izbora u zem. učit. skupštinu.

U odbor, koj će priredjivati pitanja, izabrani su: Stj. Basariček sa 17, Irgolić sa 13, Posavec sa 12 a Šah sa 10 glasova.

Pošto bi zapisnik pročitan, odobren i podpisan, zaključi predsjednik skupštinu.

Milan Kobali, Gjuro Kuten,
skupšt. perovodje.

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Nj. Preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega učitelja u Prezidu Franju Denka učiteljem na obospolnoj pučkoj školi u Žažini; dosadanju učiteljicu u Podvinju Anku Šimonovićevu pravom učiteljicom na novo ustrojenoj djev. obćoj pučkoj školi u Indjiji; dosadanjega učitelja u Vrhovcu Drag. Körblera podučiteljem na dječačkoj obć. puč. školi u Jastrebarskoj; dosadanjega učitelja u Delnicah Antuna Kezelea pravim učiteljem na obospolnoj obć. puč. školi u Selcih; dosadanjega učitelja u Kućancih Tomu Rašetu uvjetno učiteljem na obospolnoj obć. pučkoj školi u Obradovcih; naknadno pravimi učitelji na dječačkoj obć. puč. školi u Varaždinu Josipa Plantića, Miloša Krpana, Josipa Horvata i Stjepana Matosovića; privremenimi učitelji vjere na obć. puč. školi u Osieku, Tomislava Benka u gornjem, a Antuna Hartla u dolnj. gradu.

— C. kr. glavno zapovjedničtvo kao krajiška zemaljska upravna oblast imenovala je osposobljene za gradjanske škole pučke učitelje i slušatelje 3-godišnjega tečaja na bečkom pedagogijumu, Stjepana Brčića i Dragutina Dumića gradjanskimi učitelji, te učitelja obć. puč. škole u Topuskom Luku Gjurocia učiteljem vježbaonice učiteljišta u Petrinji.

— Hrv. ped. književni sbor držao je 7. o. m. glavnu skupštinu pod predsjedničtvom Ivana Filipovića, kr. žup. nadzornika, u prisutnosti velem. g. Janka Jurkovića, odsječnoga savjetnika, Marijana Vukovića, kr. šk. nadzornika belovarskoga; izvanjskih pravih članova: Davorina Trstenjaka, rav. učitelja u Karlovcu, Gjure Estera, učit. u Koprivnici; dopisujućih članova: Josipa Klobučara, učit. u Nartu, Dr. Hirca i skoro svih domaćih članova te gradsk. viećnika g. Aug. Šenoe kao povjerenika.

Pošto je predsjednik jezgrovitim govorom otvorio skupštinu, pročitaše tajnik Kobali i blagajnik A. Irgolić svoje izvještaje, iz kojih razabrasmo, da družtvo krasno napreduje.

Zatim su pročitali Gj. Kuten i Lj. Modec svoje vrlo pomnjivo izradjene razprave; prvi o krasopisu, a posljednji o risanju na temelju članka tiskanoga u 19. i 20. br. ovogod. „Napredka“. Poslovni red, što ga je izradio upr. odbor, takodjer je uz neke promjene prihvaćen. Na predlog prav. člana Iv. Saha umolit će se vis. vlada, da se kućanstvo posebice predaje na viš. djev. školah s dodatkom gdje M. Fabkovićke, da se tako isto predaje i na žen. preparandijah. Bilo je još mnogo drugih velevažnih predloga, o kojih ćemo naše veleštov. čitatelje drugi put izviestiti.

Kao podupiratelj hrv. pedagog. knjiž. sbora pristupio je: Benković Ferdo, učit. u Rečici. Kao podupirajući članovi pristupiše: Ivan Topolčić, ravn. učit. u Topoloveu, Bolto Zlatec, učit., Anka Šoštarčeva, učiteljica, Mirko Koletić, podučitelj, Stjepan Potočić, ravnajući učitelj, Pantelija Knežević, Josip Marković, Mirko Bajec, Andrija Kovačević, Tomo Sanko, Tomo Sučević, Mirko Prugović, Savo Herić, učitelji i Mile Mikulić, obć. bilježnik.

— Zem. šk. vieće za krajinu odpočelo je 5. o. m. svoj ovogodišnji rad. Svi članovi toga vieća prisustvovahu prvoj sjednici, obdržavanoj pod predsjedničtvom velem. gosp. predstojnika odjela za bogošt. i nast. Stjep. Spilauera. Pošto je gosp. predsjednik članove vieća najusrdnije pozdravio, te svakomu od njih po jedan otisak izvještaja o stanju krajiškoga školstva u god. 1875—6. na ogled predao, izrazio je nadu, da će se vieće svojski o tom posavjetovati, da pronadje sredstva, kojimi bi se dale što skorije ukloniti zapreke, stojeće još i sada na putu uspješnijemu razvitku školstva, zapreke, koje su djelomice i u pomenutom izvještaju iztaknute. — G. predsjednik priobćio je nadalje, da će Nj. preuzvišenost, g. zapovjedajući general bar. Mollinary, poznat kao osobit prijatelj i promicatelj školstva, u koliko mu ini poslovi dopuste, sjednice vieća svojim visokim posjetom počastiti, — viest, koja se je članova vieća veoma ugodno dojmila. I odjelni savjetnik, nadzornik srednjih učiona, g. Janko Jurković, prisustvovat će ovogodišnjim plenarnim sjednicam.

Priobćujuć tu viest, moramo sa žalošću spomenuti, da se zemaljski školski odbor za Hrvatsku i Slavoniju, komu po zakonu još veći djelokrug pripada, veoma riedko sastaje, jer nema nikakovih predmeta, o kojih bi mogao viećati. Mnoga načelna pitanja riešavaju se kod vis. vlade posve samostalno, što je napokon i pravo, jer je ona sama odgovorna, ali čemu onda zemaljski škol. odbor, te §§. 182. i 184. škol. zakona, po kojih je zem. vlada dužna u svih poslovih u §. 176. navedenih predbježno saslušati mnenje zem. šk. odbora. Ljudi, koji neznaju, kako to biva, svu će krivnju radi mogućega neuspjeha ove ili one vladine odredbe bacati na zem. šk. odbor.

— C. kr. glavno vojno zapovjedničtvo kao krajiška zem. upravna oblast razaslala je sliedeću naredbu:

Na izviešće od 20. travnja tek. g., nastavni odjel br. 539, stavlja se okružnomu upraviteljstvu do znanja, da učitelji, namješteni na obćih pučkih školah, bili oni rimokatoličkoga, grčko-iztočnoga ili evangeličkoga vjeroizpovjedanja, nisu zakonom obvezani bud orguljati, bud pjenije crkveno bez odštete obavljati.

Nu pošto su učitelji svih vjeroizpoviesti obvezani, sa učenici ići po nedjeljah i drugih blagdanih u crkvu i prisustvovati službi božjoj, i pošto je orguljanje i crkveno pojanje tako

Digitized by Google

rekavši uzko skopčano sa učiteljskim zvanjem, to se je sigurno nadati, da će učitelji rado htjeti obavljati ove i sbilja častne funkcije crkvene, ako jih zanj primjereno nagrade dotične crkvene općine.

Ob ovom imati će obaviestiti okružno upraviteljstvo zastupstvo okružne općine petrovaradinske shodnim načinom, i pozvati ujedno crkvene općine, da ustanove za orguljanje i crkveno pojanje svojim učiteljem primjerene nagrade, koje će se, ko što se to samo po sebi razumije, imati podmirivati iz crkvenih blagajna.

U Zagrebu dne 28. travnja 1876.

† Armin Šrabec, redoviti profesor klasičke filologije na zagrebačkom sveučilištu, preminuo je 22. studenoga o. g. poslie duga i težka bolovanja u 32. godini. On je bio jedan od najboljih i najvećih poznavalaca latinštine i grštine, pa i hrvaštine. Naš je narod u njem izgubio ne samo velikoga učenjaka, nego i rodoljubivoga sina, pa s toga mu kličemo Slava!

— Čovjekoljubive Englezkinje Miss Irby i Miss Johnston prava su blagodat za prebjeglu bosansku raju u Hrvatskoj i Slavoniji. One podigoše u krajini 14 škola sa 420 bosanske djece i plaćaju učitelje, koji se bave obučavanjem te djece. Sporazumno sa kr. podžupanijom ustrojavaju u Pakracu novu školu, obskrbljenu svim potrebitim za više od 80 bosanske djece, koju će svu zaodjeti odielom. Valja još spomenuti, da o kakvih vjerskih ili političkih tendencijah neima kod plemenitih gospoja ni spomena.

Književnost.

Seoba Hrvâta, t. j. petero braće i dvijuh sestara nije bajka.

(Dalje.)

I.

Neki stari pripoviedaju, da je Hrvat otac Hrvatom. To se sačuva u priči o krapinskih trih bratih: Čehu, Lehu i Mehu, kojim bi se otac bio zvao Hrvat, i u poviesti Konstantina Porfirogenete, koj veli, da su Hrvate doveli u njihovu zemlju: Kluk, Lovel, Kosenec, Muhlo i Hrvat i dvie sestre: Tuga i Vuga (Buga). Kao što sela i općine, tako i narodi mogahu dobiti imena od otca obiteli, vojvode itd.

Koji su tumačili gori navedeno rodoslovje najstarijega Mojzesovoga spomenika, priznavaju, da je od Rifata, Gomerova sina, koj se je po svoj prilici porodio jošte za živoga Noaha († 2006. g. po stvorenju svieta) postao rifatski narod, koj su helenski i rimski pisci zvali henetskim ili venetskim. Ovaj rifatski ili henetski narod po svjedočanstvu Diodora stanovaše sprvince u Mediji, kamo po prilici i Dr. Gratz u svojem zemljovidu priloženom ka gore navedenomu djelu postavlja Rifata. Nu po bitki, što su ju imali s Asirci, povukoše se, kako Arian piše, k Crnomu moru i napučiše zemlje poznije prozvane Paflagoniju i Bitiniju.

Josip Flavij u židovskih starožitnostih I., 11. veli: od Rifata postaše Rifati, žitelji one zemlje, koja se je kasnije prozvala Paflagonijom. Pompon Mela u I., 19. 13. veli, da su se Paflagoni s početka zvali Rifati, a država im Rifatska. S ovim se slažu sv. Jeronim u trad. Isid. de orig. l. 15. c. 19., i sv. Eucherij l. 2., i Trekulfo, biskup iz prve polovine devetoga vieka u svojoj kronici gl. 27., i Ivan Zonaras takodjer u kronici knj. 1., i Ludvig u „grosses und vollständiges Universal-Lexicon“ XXVI., 634., i Calmet u tumačenju I. Moj. X., i u svojem „dictionar. histor. critic. sacrae script. articul. Riphat i Dr. Gratz, i mnogi ini vele, da Rifati vuku lozu od Rifata.

Ovi se Rifati veoma umnožiše u maloj Aziji i razširiše se medju Kaukazom te Crnim i Egejskim morem i Taurom do vrela Eufrata, izvirajućega iz rifatskih (pogrešno u nekih zemljovidih: nifatskih) gora; pače oni se valjda razpružiše i u Indiju ća do Himalaje, budući da je na podnožju Himalaje bila pokrajina imenovana Haravati, koja se pokrajina prozva tako ili s toga, što je gorata ili horata, jer ima mnogo gora, humova i bregova, ili pak s toga, što ju je naselio Rifat ili Rvat i Hrvat ili radi lagljega izgovora Harvat i Haravat. U ovom predjelu življahu jošte za Aleksandra Velikoga amo tamo rasejani Rifati i Tibareni i Mosijneci i Besi i Budini i Kalibi, o kojih posljednjih veli učeni Calmet (dictionar. hist. sacr. script. art. Gog.), da su ih stari pisci držali Slovjeni. Glavni grad ovim Rifatom bijaše Troja, u kojoj im stolovaše kralj.

Pa kada i zašto Rifati ostaviše u maloj Aziji ovu svoju postojbinu, koju je poslije osvojio opaki narod (Constant. Porphir l. 1. them. 7.), što ga je iz Misira doveo Paflagon, po kojega se imenu prozva diel zapadne Rifatske u maloj Aziji Paflagonijom (Strab. l. 7., Plin. l. 6. c. 7., Ptol. Cellar. notit. orb. antiq. l. 3. c. 8. sect. 2.)? Poznato je, kako su okolo 2816. g. po stvorenju svieta Heleni zavojštili Rifate, koje oni nazivahu Henete i Venete, a navlastito njihov glavni grad Troja i nakon desetgodišnjega ratovanja na prievaru ga osvojili i razorili i mnoge Rifate zarobili ubivši im kralja. Na što zapadni Rifati prebaciše Dardanele i nastaniše se u Evropi pod Dunavom uz Crno more (dr. Gratz: Schauplatz der heil. Schrift. Karte 1.), gdje kasnije dobiše ime Hrovici, koj je naziv bez dvojbe od Hrovati. Od ovud se Rvati širahu put zapada do Jadranskoga mora i razsejaše se medju Dunavom te Crnim i Jadranskim morem do rieke Pada tako, da su preko Julskih i Noričkih alpa kod planine Ceciusa dosizali do gornjega Dunava. I Apian spominje ove Rvate

Digitized by Google

pod imenom Veneti kao susjede Macedonom, što je očit dokaz, da su Rvati iduć iz Azije u Evropu naselili balkanski poluotok.

(Sliedi.)

— „Čovječje tielo i njegova njega“ za učitelje i više djev. škole po dru. Bocku i drugih napisao Mita Petrović, profesor prirodnih nauka u učiteljskoj školi u Somboru. Pančevo 1876. Štamparija braće Jovanovića. Str. 103. Ciena 60 nov.

Ovo krasno djelce našega vriednoga i marljivoga pisca zaslužuje, da kiti svaku knjižnicu hrvatskoga učitelja, jer se u njem liepo i shvatljivo tumači život čovječji kao i pravila, po kojih se može održati. — „Vienac“ u svom 41., a za njim i „Obzor“ u 230. br. donesoše veoma nepravedne bilježke o tom djelcu, spominjuć, da je gotovo ista knjiga već prije više godina latinicom štampana, — naime Klaićev prevod Bocka. Vidi se po tom, da dotični ocjenitelj nije ni pročitao navedene knjige, nego se je dao obsjeniti pustim naslovom. Sa manje književničkoga poštenja mogao je g. Petrović na naslovu ono „po dru. Bocku“ posve izostaviti, jer je plan njegove knjige u mnogom samostalan, izvadjanje na mnogih mjestih drugčije nego u dra. Bocka, a razumije se po sebi, da se posve razlikuje od Klaićeva djela, što i letimičan pogled ma na koj list te knjige pokazati može. — Poznavajuć prof. Petrovića kao svjestna i čestita rodoljuba, mi smo čvrsto uvjereni, da mu ni na kraj pameti nije, da našu literaturu dieli po pismenih, — a to posvjedočava najviše i to, što on kao pravi član hrv. pedagogijskoga sbora svoje radnje, tomu sboru namienjene, piše latinicom, te po hrvatskoj slovnici.

— „Teorija pedagogije ili nauk o uzgoju“, sastavio Stjepan Basariček, učitelj kr. preparandija i pravi član hrv. ped. sbora. Nakladom Lav. Hartmana. Str. 140. Ciena 80 nov. Pobližu ocjenu donieti ćemo skoro.

Natječaji.

— Za učitelja na obć. puč. školi u Hercegovcu. Beriva: 350 for. plaće, udoban stan, vrt od 991 četv. hv., voćnjak od 206 četvor. hv., 6 hv. drva, a za orguljanje 22 mj. žita.

— Za učitelja na obć. pučkoj školi u Vukovju. Beriva: 350 for. plaće, stan, vrt od ¾ jutra i 6 hv. drva.

— Za učitelja na obć. puč. školi u Kaniškojivi. Beriva: 350 f. plaće, stan, pol jutra vrta, 6 hv. drva a za orguljanje 36 mj. žita.

— Za učitelja na obć. puč. školi u tvrdji Ivaniću. Beriva: 500 for. plaće, 179 četv. hv. vrta, stan i 6 hv. drva.

— Za učitelja na konf. mješov. puč. učioni u velikih Zdencih. Beriva: 350 for. plaće, stan, 6 hv. drva, 1 jut. i 314 četv. hv. vrta i 18 mjerova žita.

— Za učitelja na obć. puč. školi u Ferdinandovcu. Beriva: 350 f. plaće, stan, ¼ jut. vrta, 3 jut. oranice, 1¾ jut. livade, a za orguljanje 20 vag. kukuruze.

— Za učitelja grčko-iztočne vjeroizpoviesti na obć. pučkoj školi u Gudovcu. Beriva: 350 for. plate, stan, 6 hv. drva i 1 jut. vrta.

— Za učitelja na obć. pučkoj školi u Predavcu. Beriva: 350 for. plaće, stan, 6 hvati drva i 1 jutro vrta.

Molbenice s dokaznicami za sva ova mjesta šalju se do 20. prosinca t. g. dotičnim škol. odborom.

Poziv na predplatu.

Za nekoliko dana nastupiti će „Napredak“ XVIII. tečaj. Pozivljemo s toga sve dosadanje vjerne mu prijatelje kao i splohomice sve hrvatsko učiteljstvo, da u svojem interesu uznastoji, da nadležne obćine čim prije list predplate i to tim više, što su radi „Službenoga dodatka“ po naredbi vis. kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 2. veljače 1876., br. 525, za svaku školu „Napredak“ držati dužne.

Ove se je godine „Napredak“ znamenito razširio, ali opet bijaše dosta škola u domovini bez njega. Tomu su lje krivi sami učitelji. Uz materijalnu i književnu podporu učiteljstva bit će „Napredak“ sve savršeniji, te će s jedne strane odlučno raditi za razvitak narodnjega našega školstva, a s druge promicati interese pučkoga učiteljstva.

Ciena je buduće godine listu:

Za Zagreb	3	for.	50 nov.
„ „ (u kuću)	4	„	— „
„ vanjske u Austro-ugarskoj državi	4	„	— „
„ strane države	4	„	50 „

Predplata neka se šalje poštarskimi naputnicami: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica br. 90), rukopisi pako: Uredničtvu „Napredka“ (Tesarska ulica br. 493.) ☞ **Tko nepošalje predplate, nedobije lista.** ☜ Bilo to bez svake zamjere, ali tako rade svi listovi, pa i mi smo samo tako ove godine izbjegli silnomu dugu.

Dužnikom od prije (preko 300 for.) pa i lanjskim stavljamo na srdce, da se što prije oduže. Štampu i artiju valja platiti — neoprašta nam nitko ni novčića. Bolje s dobrim, nego zlim! —

Uprava „Napredka“.

Izdaje ga **„Hrv. ped.-knjiž. sbor“**, uredjuje **Ljudevit Modec**, a tiska **Drag. Albrecht.**

Digitized by Google

Br. 36. U Zagrebu, 20. prosinca 1876. Tečaj XVII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarsko) državi 4 for., za strane oržave 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijsk: listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

K pitanju o polazku škole.

Piše **Pajo Wölfl.**

Pravo ga kaza pisac onih redaka „O vriednosti učiteljskih sastanaka“, priobćenih u „Napredku“ ove godine, da učiteljske skupštine potiču mnoge, da začmu poslie istih priobćivati razna svoja mnenja putem školskih časopisa sveukupnomu učiteljstvu. Tako i mene razprava o pitanju: „Kojim bi se načinom mogao postići skroz marljiv polazak pučke škole, glavni uvjet uspješne radnje učiteljeve, a po tom pučke naobrazbe?“ potaknu na to, da nakon nekolikogodišnjega razmišljanja i izkustva svoje mnenje saobćim putem „Napredka“.

Da je ob ovom istom predmetu već više putih i to ozbiljno razpravljano, netreba mi dokazivati, nu da li se je već izcrpio? Meni se čini, da će se učiteljstvo jošte dosta vremena zabavljati riešenjem ovoga pitanja.

Prisustvujuć učit. sastanku zlatarske podžupanije, te pozorno prateć razpravu gore zabilježena pitanja, uvjerih se, da je isto riešeno samo djelomice; a da ima još dosta toga, što bi valjalo još promozgati i razbistriti. Kako su ovo pitanje riešili sastanci podžupanijâ varaždinske i krapinsko-topličke, nije mi poznato.

Pošto je indi samo prvi dio toga pitanja riešen, neću niti najmanje u to uticati, nego u drugi i to u onaj, koj govori o naobrazbi pučkoj. — Vaj, što rekoh, o naobrazbi pučkoj — kako li je u nas još na vrlo nizkom stepenu. Promotrimo li istu kod naprednih naroda, groza nas hvata! Žalostno po nas, što si moramo sami izdavati takovu svjedočbu siromaštva, ali što ćemo, istinita je. Nastaje pitanje, kako da si pomognemo? — Svakomu je učitelju, službujućemu na selu, poznato, kako se dosele polazila pučka škola. Neki ju polažahu po 2 godine, neki po nekoliko mjeseci, a neki borme i po nekoliko tjedana, a riedki su, koji su svršili po prijašnjem zahtjevu 3 razreda. Kako se to znanje, stečeno u svakdanjoj školi, produljivalo? Svatko će reći: Obstojavšom nedjeljnom

Digitized by Google

školom! Dobro. A onda? I najmarljiviji djak (izuzam vrlo riedke) zanemario se kod kuće na toliko, da si je kašnje jedva znao ime podpisati, pročitati u molitveniku nekoliko i to onih listova, što ih je valjda znao na pamet. Naravska je stvar, da je bila škola u takovih okolnostih bezuspješna i puku nepovoljna!

A kako da uredimo obuku, da bude danas sutra uspješnijom? Novim šk. zakonom naznačen je put, kojim nam je napred koracati! — Po mojem mnenju nebi se smjelo nijedno diete izpustiti iz pučke škole prije, dok nebi svršilo 4. razred s prvim redom, onda bi se tekar imalo uvrstiti u opetovnicu. Što će učitelj s opetovnjaci preduzeti, kad ima tamo njih, koji svršiše 3. razred, 2. razred, dapače samo prvi razred? Toga bi se imali strogo držati škol. odbori, da nijedno diete neuvrste u opetovnicu prije, nego nesvrši svakdanju školu. (§. 23. naredbe „o polazku škole“ govori o tom.)

Prodjimo sada dalje, te si predstavimo djaka, svršivšega po novom škol. zakonu obću pučku školu, a i opetovnicu, i to valjanim napredkom, te se pitajmo: Bude li taj nauk danas sutra svakomu pojedinomu, a po tom i cieloj domovini na korist? Mnijem da nebude, jer što se često neumornom marljivošću valjano nauči, to se kašnje popustljivošću i nemarnošću zaboravi. Tako će i učenik, svršiv opetovnicu po novom škol. zakonu, za koju godinu lasno zaboraviti ono, što je težkim naporom učiteljevim kroz više godina naučio, nebude li svojski nastojao, da se u znanju što većma učvrsti. A kako da se u njem učvrsti? Kako da napreduje u znanju? Na ta pitanja odgovorit će tkogod: „Ta tomu se lasno doskoči knjižnicom!“ Dobro, neka bi bilo i tim. Nu kako stoje u nas knjižnice? Koliko škola imade knjižnice, a ako ih i imade, da li su uredjene prema svrsi, koja se njimi polučiti ima?

Školski odbori, po mojem mnenju, trebali bi svake godine predlagati stanovitu svotu u svrhu naobrazbe pučke. Tako, imućnije obćine neka bi odredile u tu svrhu veću podporu, a siromašnije manju, nu ne izpod 15 do 20 for.* Timi novci valjalo bi nabaviti nekoliko časopisa za puk, a i nešto ćudorednih knjiga. Ovdje spominjem i to, da bi se imale pojedine knjižice izdati po izkusnih učiteljih ob uzgoju te pripravi djece za školu kao i o dalnjem postupanju s njom. Takove knjižice neka bi nabavljao škol. odbor, te dielio na savjet učitelja medju takove roditelje, koji znadu čitati, te kojih djeca polaze školu. Uz to imale bi se po strukovnjacih razmjerno polag naobrazbe pučke izdati racionalno-gospodarstvene knjige, pa takodjer uvesti i u knjižnice.

Knjižnice školske nebi se smjele zvati samo naprosto knjižnice i o njih ništa dalje. Knjižnice nisu samo za to, da se njimi popune škol. ormari, te da po tom škola obogati. Knjižnicom školskom imao bi upravljati svagdje učitelj.** O njoj imao bi on voditi točan zapisnik. Knjige bi slobodno razposudjivao medju narod. Da se pako uzdrži red. i da nijedna knjiga neizgine, imao bi svakoga, koj kakovu knjigu primi, ubilježiti u poseban zapisnik. Izgubi li tkogod posu-

* Ta to naročito zahtieva i §. 95. škol. zakona, samo je do upravnih oblasti, da se zakon vrsi. Uredn.

** I to je dužan po zakonu. Uredn.

Digitized by Google

djenu knjigu ili razdere li ju, to ju neka plati. Povrati li dotičnik knjigu, posudi mu se druga, treća itd. Po mogućnosti neka su sve vezane. Sve takove knjige imale bi biti providjene škol. pečatom i sve ubilježene pod dotičnimi brojevi u poseban zapisnik.

Ja dielim školsku knjižnicu na tri diela ovako: 1. Knjižnica za učitelja pedagogijsko-didaktička, 2. knjižnica učenička i 3. knjižnica pučka. Knjižnica učiteljska imala bi sadržavati ped.-did. djela svake ruke; knjižnica učenička „Smilje", „Bršljan" i druge zabavno-poučne knjižice za mladež; knjižnica pučka takove knjige, kojimi bi se oni, koji su opetovnicu svršili, i nadalje naobražavali. Sad nastaje pitanje: „Kako da puk svoju knjižnicu rabi i gdje da knjige čita, da mu bude tkogod na ruku, koj će mu razložiti, što će trebati?" — Na to pitanje odgovorio sam malo prije, nu tomu pridodajem još ovo: Uz svaku obću pučku školu na selih morala bi biti posebna, dosta prostrana soba za knjižnicu, providjena prikladnim pokućtvom (uz ormare odugim stolom i stolicami)*. Ta soba mogla bi biti ujedno i kao čitaonica, koju bi smio polaziti svatko, koj bi se htio dalje naobražavati i to samo u stanovito vrieme, i kad bi bio prisutan knjižničar, ili tkogod po njem opunovlašćen. Tu bi bila prilika, da učitelj ili druga koja inteligentna osoba čitaocu razloži, što razumio nebi.

Želimo li jošte više naobrazbu medju pukom širiti, to su veoma potrebni produžni tečaji. Da kod nas nije moći uvesti takove produžne škole, kakove uvedoše napredne države, kanoti: Saska, Bavarska, Belgija, Nizozemska, Švicarska, Würtemberžka i druge to priznajem, ali sam uvjeren, da je moguće držati popularna predavanja nedjeljom ili svetkom n. p. prije blagoslova ili u koj drugi dan u zimsko doba, kad poljski rad prestaje. A što da se predaje u takovih produžnicah? Ponajprije bi se imao narod pobudjivati na to, da u obće čita; zatim bi mu se imala tumačiti glavna načela gospodarstva, o kućnom redu i čistoći; valjalo bi izkorenjivati predsude i praznovjerje, pa napokon i povjestničkimi crticami pobudjivati u narodu ljubav napram domovini.

Nu trebalo bi i napose u odborskih školskih sjednicah viećati o predmetih, koji bi se i u koje doba preduzimali u takovih produžnicah, budući se u napried za sve krajeve nemogu sastaviti naukovne osnove. Produžnicu imali bi polaziti svi oni, koji su svršili opetovnicu i to dotle, dok bi navršili 18. godinu. Poslie bi se dalje naobražavali sami čitajući razna djela iz knjižnice.

Mnogi će izmedju učitelja jedva čekati, da uzčita odgovor na sliedeće pitanje: A tko da sve to obavlja? Nebi li i ta muka zapala učitelja? Ja pako na to velim: Ni ti učitelju, sudruže dragi, nesmiješ da zaostaneš za učitelji naprednijih naroda, ni ti nesmiješ da šutiš, gdje ti je govoriti. I ti se pokaži narodu kako ga voliš, pa će i on tebe! Ti si prvi zvan, da naobrazbu širiš! Budeš li pako ti osjećao u svom srdcu želje za narodno blagostanje, budeš li ti svagdje i svakom prilikom pokazivao ne samo riečmi, već i čini, koli vruće ljubiš svoj narod, to ćeš zaista predobiti i srdca ostalih naobraženih občinara, te

* Takova bi i onako bila veoma potrebna za obdržavanje sjednica školskih odbora, a i za pisarnu učitelju. Op. pisca.

Digitized by Google

će se i oni rado uza te žrtvovati narodu za volju kojim to predavanjem. Tako gdje ima u občini posjednika, koji se dobro razumiju u racionalno gospodarstvo, valja da ih predobiš razboritim obćenjem. U svakoj je občini župnik; župnici su pako malom iznimkom vrli gospodari, i nesumnjam te oni nebi htjeli ovčicam svojim za volju poput pok. Švelca držati koje predavanje. Takovimi predavanji okoristio bi se naš seljak. Svaki će pako učitelj moći naći dovoljno gradiva za takova predavanja; najveću pako pažnju svratit će na domaći uzgoj. — I obć. poglavarstvom bi se pružila liepa prilika, da svoje mlade občinare upute u zakonih i naredbah. Tako bi bilo svake ruke učiteljâ puku. Svaki put uzeo bi pojedini član samo svoje predavanje. Da se pako učitelji puka osvjedoče ob uspjehu predavanja, imali bi slušatelji u kratko sastaviti kod kuće sadržaj istoga, te svoje bilježke donašati na razsudjivanje.

Jošte nešto o tih produžnicah. Ove bi bile privatne. Da se stega i nad odraslom mladeži uzdrži, i da podieljen nauk od što veće joj koristi bude, valja uvesti natjecanje. Slušatelje, koji marljivo predavanje polaze, dobro napreduju i odlično se ponašaju, valjalo bi nagraditi. Koj bi se izmedju njih odlikovao najboljimi kriepostmi, neka bi ga občina nagradila kojim naprednim gospodarskim orudeljem kao probitačnim plugom, drljačom, ili da mu kao uzdarje pribavi od gospodarskoga zavoda izvrstnu vrst loze ili žita itd. — Opazi li se na kojem slušatelju želja za dalnjim naobraženjem u kojoj posebnoj struci, neka mu se pružaju knjige obširnijega sadržaja ob istom predmetu.

Što je ovdje rečeno o produžnicah, proteže se samo na mužke škole, nu i na djevojačkih školah dale bi se takodjer uvesti produžnice; u njih bi se dakako preduzimali predmeti zasiecajući u djelokrug budućih matera i gospodarica.

Tako dodjoh do kraja. Da se uvedu u nas takove produžnice, a da se i knjižnice tako rabe, kako to obilježih, sretne nam mile domovine. Na taj način, mislim, mogli bismo puk donekle prosvietiti, a bude li s prosvjetom jedared bolje, to će se jamačno i pučka škola marljivije polaziti, nego li se je polazila dosele.

Kako da se predaje životinjstvo na gradjanskih školah.

Napisao **M. Tkalec.**

(Konac.)

Poredanje po metodi koncentrično-syntetičkoj nije onako lahak posao, kao što se to čini. U koliko je naime ta metoda dobra, u toliko je opet težka. — Troje se naime zahtieva, da se uzmogne poredati gradivo po toj metodi i to prvo: da je dotičnomu, koj naime poredjuje po toj metodi, posve poznato biće životinja; a drugo: mora biti dotičnomu poznat stupanj predhodnoga znanja i shvaćanja onoga, za koga razporedjuje životinjstvo po toj metodi; i napokon: koje su životinje dotičnomu bolje poznate, a koje nisu. To su tri zapovjedi, i to su tri glavna grieha, proti kojim se obično grieši. Prvi zahtjev postići nije težko, samo ako je marljivosti i volje. Drugi pako i treći zahtjev zavisi o okolnostih. Okolnosti su pako čovjeku u životu sisyphov kamen, kojega jedva da si do vrha brda

Digitized by Google

dotrljao, eto ga opet u podnožju! — jedva čovjek svlada jednu, eto ti opet druge na vratu! — Obzirom po tom na drugi i treći zahtjev, mora da bude i koncentrično-syntetičko poredanje životinjstva ne samo različito kod raznih zemalja, nego takodjer različito gledom na mjestno životinjstvo jedne zemlje. Zato se nemogu složiti s onimi, koji misle, da je dovoljno, ako se prevede samo iz drugoga jezika djelo, u kojem je gradivo koncentrično-syntetičko poredano. Koncentričko-syntetičko poredanje mora dakle biti udešeno prema fauni dotične zemlje i prema osnovam školskim nižih razreda. Nije moja nakana, da u ovoj razpravi svekoliko životinjstvo poredam po toj metodi, jerbo tomu se hoće knjige, već mislim, da samo izložim osnovu naukovnu, po kojoj bi se imalo to poredanje obaviti, obzirom dakako na taj sustav. Po tom imalo bi se u petom razredu gradjanskih školah protumačiti obćenit pojam životinje i životinjstva, te uzeti iz svakoga razdjela toga sustava najpoznatije životinje i karakteristika razdjela. U šestom nadalje razredu poznatije životinje uz karakteristiku redova i razreda. U sedmom napokon manje poznate životinje i karakteristiku plemena i redova te pregled cieloga sustava. U svih pako razredih imalo bi se kod tumačenja obazirati na gospodarstvo, obrt i posebne prilike naše domovine.

Tiem je svršeno sve, što se imalo specialno spomenuti glede toga sustava, nu prije nego li završimo, valja nam spomenuti nešto o smjeru toga sustava. Tako, što se tiče nazivlja, to je većom stranom pridržano staro s razloga, što je u obće poznato, i što je mučno skovati novo, te će morati dugo u školi ostati, dok teorija rodoslovna nesteće u svietu obćega priznanja. Zadaća je naime učenjakom, da prouče svaki životinjski individuum svestrano, toli njegovo biće, koli razvitak, koj se razvitak mora proučavati na fosilnih ostancih. Pa kao što znanost paleontologijska dnevice napreduje, nadati se, da će naskoro riešiti to životno pitanje, rodoslovna naime teorija. Priznajem, da će dobiti drugčije lice rodoslovni sustav u znanstvene svrhe, nego li ovaj za školu, jerbo pred razvijajućom znanošću moraju se zastarjele predsude razpršiti, kao magla pred radjajućim suncem. Mora doći vrieme, gdje će fantazija ustupiti mjesto umu! — Nu sada mislim, da je još prerano za to, jer dok još nisu zrele mladice, da se kalame, kako će biti mladićice! — Gledeć na to i sjećajuć se uzvišene izreke učenoga pedagoga, da se laglje pliva strujom svojih suvremenika; sjećajuć se nadalje druge izreke, da je živjeti težiti, a težiti je raditi i boriti se; usudio sam se predložiti, da se sustav na temelju rodoslovnom uvede u škole nastojeć s jedne strane prilagoditi taj sustav dosadanjemu napredku u prirodopisu, a s druge strane opet sam nastojao, da se neudaljim odviše od struje suvremenika, kojom nam valja plivati. Taj me je razlog takodjer s jedne strane potaknuo, da nisam uzeo syntetički način poredanja, koj je upravo temeljem te teorije. Taj me je napokon razlog potaknuo, da sam nadjenuo sustavu ime anatomičko-rodoslovni, a ne rodoslovni, kako bi mu pravom moralo biti, te sam se prema tomu u gradjenju cieloga sustava držao sredine, po onom: „medium tenuere beati.“ Toliko o razjasnjenju smjera toga sustava; a sad valja da spomenemo ponešto o načinu predavanja, kao i drugo, što bude nuždno.

Digitized by Google

Životinjstvo kao i svaka tvar, koja u istinu obstoji ili koju čovjek misli, može biti prema tomu, sa koje se strane shvati, u poredanju zanimiva, a i suhoparna. Shvatiti pako čovjek može jedno te isto iz jednoga gledišta, ili iz više gledišta. Shvaćanje iz jednoga gledišta, u koliko je preglednije, u toliko opet nije točno; jer se takovim shvaćanjem upozna čovjek sa jednom stranom bića, a ostale su mu sakrite; shvaćanje pako sa više gledišta u koliko nije preglednije, u toliko je točnije, jer se čovjek upozna tiem sa cielim bićem.

To su dvie krajnosti, prva t. j. shvaćanje sa svih gledišta može se nazvati universalna krajnost; a druga specialna. — Kako po tom da to uporavimo na životinjstvo, ili kako da promatramo pojedine životinje, da li universalno, ili specijalno. Držeć se načela, da nijedna krajnost nevalja, mislim, da bi valjalo promatrati životinje i universalno i specijalno. Universalnim promatranjem upoznati ćemo se poglavito sa bićem životinja; a specialnim sa najvažnijim svojstvom dotične životinje. Zato se mora za specialno promatranje uzeti najvažnije svojstvo ili funkcija životinje. Tiem smo dakle, što smo pristali na universalno promatranje, postigli točno poznavanje bića životinje; a s druge strane, što smo pristali na specijalno promatranje, postigli smo preglednost. Preglednost pako ta sastoji se u tom, što onda netrebamo obširno sve biljege jednoga bića prispodabljati sa biljegi drugoga bića, već samo trebamo prispodabljati onaj biljeg, kojega smo odabrali za specialno promatranje. To bi nam pako bila velika polakšica u obuci životinjstva na gradjanskih školah, gdje i onako nebi učenici mogli shvatiti prispodabljanje svih biljega jednoga bića sa drugim. Universalno dakle promatranje životinja nuždno je, da se upoznamo sa svojstvi životinja; a specialno, da upoznamo, u koliko obstoji vez medju pojedinimi životinjami. Što sam ovdje spomenuo o promatranju pojedinih životinja, to valja i o promatranju razdjela, redova, razreda itd. Takovo promatranje životinja ne samo da je poučno, nego i zabavno. Taj smjer promatranja sliedio je Jean Macé*, koj je uz universalno promatranje životinja uzeo za specialno promatranje probavila. Tiem je načinom pokazao ne samo čudesa na pojedinih bićih, nego je promatranjem specijalnih probavila svezao kao nitju svekoliko živinstvo. Pa tko ga je pročitao, taj nezna, da li se više naučio ili zabavio! — Kako dakle valja tumačiti životinje universalno?

Universalno možemo promatrati životinje sa dva gledišta i to prvo gledom na organizam, a drugo gledom na narav. Organizam pako životinja čine fiziologijska i anatomijska svojstva; a narav čine način života i više sposobnosti. Ova su svojstva medjusobno u savezu, te se jedno temelji na drugom; jedno je nuždna činjenica ostalih, te jedno o drugom zavisi. Iz toga sliedi, da promatrajuć na životinji samo jedno od svih svojstva, nemožemo se upoznati sa bićem životinje, jer biće životinje čine sva svojstva. Zato niesu ni one knjige dobre, kojim je zadaća, da predoče biće životinje, kao školskim i pučkim, koje se obziru samo na jedno napomenuto svojstvo bez obzira na druga. Najshodnije po tom bi bilo, da kod životinja motrimo sva svojstva.

* U knjizi: „Dogodjaji zalogaja hljeba“, pohrvatila M. Fabkovićka.

Digitized by Google

Sva nadalje svojstva životinja možemo motriti dvojako, i to: da ih motrimo stanovitim redom bez obzira na savez, koji ta svojstva veže, ili da ih motrimo obzirom na medjusobni savez. Prvi način motrenja već po sebi nije dobar, jer pukim nabrajanjem svojstva nećemo se upoznati sa bićem životinja, što je svrha školskoj nauci, a nećemo se upoznati s toga, što pukim nabrajanjem svojstva životinja nećemo upoznati mladića sa vezom, koj veže ta svojstva, koj vez upravo sačinjava biće životinje. Tiem načinom predaje se obično danas životinjstvo ne samo na gradjanskih školah, nego i na srednjih učilištih. Taj način ne samo da nije naravan, nego je takodjer dosadan, jer koga će zanimati čitulja litanija, koje se neprestano ponavljaju, te koje nestoje u nikakovu savezu. Drugi nadalje način motrenja jest naravan, jer se u motrenju nerazdružuju pojedina svojstva, već se spajaju kako su u istinu spojene. Taj je način najshodniji da se uvede na gradjanske škole, da se naime govori o svih svojstvih životinje, kako se naime jedno svojstvo na drugom temelji, kako je jedno u savezu sa drugim, kako je jedno uzrokom drugomu. Tiem ćemo mladiću predočiti biće životinje, što je i svrha svakoj nauci, da se naime upozna sa bićem naukovnoga materijala.

Nastaje pitanje: kojim ćemo svojstvom početi, jerbo u svakoj spojitbi obstoji početak. Spojitba naime neima konca, jerbo je početak i konac. Sjetimo se lanca; svaka je karika početak i konac, početak naime za sliedeće karike, a konac za prijašnje. Po tom možemo kojimgoder rečenim svojstvom početi, pa na temelju toga svojstva tumačiti druga. Svako je naime napomenuto svojstvo životinja početno svojstvo za sliedeće svojstvo, a dočetno svojstvo za prijašnja svojstva. Nu ipak mislim, da za gradjanske škole nije svejedno, kojim se svojstvom počme, jer premda je jedno svojstvo sa drugim u savezu, to ipak nije vez svakoga svojstva sa drugim jasan; a nije ni taj vez dovoljno u znanosti izpitan. Zato mislim, da se počme fiziologijskimi svojstvi, koje može svaki očima vidjeti, pa da ta svojstva dovadjaju u svezu sa drugimi svojstvi, kao anatomijskimi, načini života i višimi sposobnostmi. Na to me takodjer ponukalo to, što fiziologijska svojstva nisu ništa drugo, nego nuždna činjenica anatomijskih svojstva, a ova opet načina života i viših sposobnosti. Toliko o universalnom promatranju životinja; prodjimo, te spomenimo nešto o specialnom.

Specialno promatranje, kojemu je svrha, da se upoznamo, košto spomenusmo, sa vezom životinja, ima teći uzporedno sa universalnim promatranjem životinja. Svojstvo naime životinja, koga smo kod universalnoga tumačenja prijašnje životinje osobito iztakli, valja kod sliedeće životinje s tim svojstvom prispodobiti ono svojstvo, koje smo kod te životinje iztakli. Svojstvo pako, koje bi se imalo uzeti za specialno promatranje, nije moći ustanoviti, jer svaka životinja ima svoje osebitosti, a i sličnosti sa drugimi. Za specialno promatranje karakteristike razdjela, redova i razreda itd. mogli bismo uzeti probavila. Toliko o specijalnom promatranju.

Što se tiče nadalje učbenoga načina, koji valja sliediti kod predavanja, to mislim, da nije shodno, da se samo priobćujućim učbenim načinom predaje

Digitized by Google

životinjstvo, kojim se načinom obično sada predaje ne samo na gradjanskih školah, već i na srednjih učilištih, već mislim, da se ima tumačiti priobćujućim i izpitujućim učbenim načinom, te ova dva načina valja shodno spojiti.

Da pako uzmogne učitelj tumačiti izpitujućim načinom, valja mu obućavati zorno. Obućavati će pako učitelj zorno, ako predloži sliku dotične životinje, o kojoj je nakan govoriti, pred učenike, pa onda shodnimi pitanji navadja učenike, da sami označe fiziologijska svojstva i da sami po mogućnosti zaključuju iz vanjskih na nutarnja svojstva dotične životinje. Medju ta pako pitanja valja u savezu upotrebiti priobćujući način, stranom da se ponovi ono, što je rečeno, stranom da se doda koješta i da se popuni. Što se pako tiče slika, to je najbolje, da se predlože nakljukane životinje, nu buduć da je takovih težko pribaviti, to su i dosta dobre slike. Slike pako životinja moraju biti bojadisane, točne, jasne i što moguće veće. Najbolje je nadalje da je svaka životinja otisnuta na posebnoj tabli, nu buduć da to dodje preskupo, to ih može biti više naslikano na istoj tabli, nu kod predavanja valja ostale slike životinja sakriti, pa samo onu, o kojoj govorimo, valja da ostane odkrita. Treba napokon da imade i svaka gradjanska škola slike kostura, i to barem zastupnike pojedinih redova, ako ne plemena.

Pošto smo tiem načinom promotrili pojedine životinje, pošto smo takodjer shodnim načinom upleli gospodarstvo i obrtoslovje, u koliko se naime dotične životinje tiče, te pošto smo napokon spomenuli o koristi ili šteti, koju čini, valja nam svekoliko, što smo spomenuli, ponoviti tabelarno, te proći na drugu životinju. Nu prije ipak veoma je shodno, da se na koncu navede kakova basna o toj životinji, te se iz nje izcrpe moralni nauk za učenike.

Toliko bih imao u glavnom spomenuti o načinu predavanja životinjstva na gradjanskih školah. Iz toga načina svaki će se uvjeriti, da se on temelji ne samo na istom temelju, na kojem i sustav, koga sam nacrtao, nego da se temelji i na pedagogijskih načelih, koja su izkustvom priznata, da su valjana. — Tiem načinom ne samo da se upozna mladić sa pojedinimi životinjami i sa vezom koj ih veže, nego se takodjer tiem načinom razvija u mladića um, kriepi pamet i volja; podražuje mašta; plemeni srdce; učeličuje moralnost i domoljubje i napokon postizava praktičnost. S jedne naimę strane pruža ova metoda mnogo hrane višim sposobnostim našim, a s druge strane pruža nam praktičnost, koja je nuždna za materijalnu eksistenciju našu. A zadaća je učiteljstva hrvatskoga, da nestvori od sinova hrvatskih takove, koji bi ovu zemlju i sve, što je na njoj, smatrali dolinom suza, jer tada će stvoriti pauperizam i nihilizam u našoj domovini; nije takodjer zadaća hrvatskoga učiteljstva, da od sinova hrvatskih stvori takove, koji bi smatrali, da zemlja i sve, što je na njoj, ima služiti vlastitoj njihovoj koristi, jer tada će stvoriti materijalizam i komunizam; već je zadaća učiteljstvu, da stvori od sinova hrvatskih takove, koji će smatrati ovu zemlju i sve, što je na njoj, svojinom svih ljudi, tiem će načinom stvoriti kosmopolitizam, filantropizam, idealizam, prakticizam i individualizam. To su načela, koja imadu usrećiti domovinu našu, a ta načela kadra je jedino ona znanost utuviti u srdca mladeži naše, koja se bavi zemljom i tvarmi, koje se na-

Digitized by Google

laze na zemlji, a to je znanost prirodopisna. To je dokazala prošlost, to dokazuje sadašnjost, a to će dokazati i budućnost. Prirodopis je rudnik, iz kojega se kopa ruda sreće za budućnost. —

Podžupanijske učiteljske skupštine.

V. Skupština varaždinska.

Učiteljstvo podžupanije varaždinske obdržavalo je dne 5. i 6. rujna t. g. učiteljski sastanak u gradu Varaždinu, a predskupština bje dne 4. rujna u 6 sati poslie podne.

Na dan 5. rujna u 9 sati prije podne sabralo se u dvorani županijske kuće do 40 učitelja i učiteljka.

Prisutni kao gosti presv. g. vel. župan i kr. dvorski savjetnik Ognjoslav Utješenović, pogl. g. gradonačelnik Dragutin Pust, preč. g. kanonik Stjep. Ilijašević te nekoliko članova gr. škol. odbora.

Ponajprije pozdravi učiteljstvo sakupljeno u obilnom broju presv. g. vel. župan Utješenović kratkim al jezgrovitim govorom, na što mu skupština sa gromkim „živio“ odzdravi.

Zatim otvori skupštinu predsjednik pogl. gosp. kr. žup. školski nadzornik Franjo Dürr prekrasnim govorom razvijajuć svrhu sastanka.

Pošto su u predskupštini izabrani častnici: podpredsjednik Drag. Pinter, rav. učitelj dječačke učione u Varaždinu, i perovodje Mato Prusac, učit. više djev. škole u Varaždinu, Dragan Herceg, učitelj u Sračincu, svoja mjesta zauzeli, prošlo se po ustanovi dnevnoga reda na generalnu debatu prvoga pitanja, koje glasi:

„Ima li se tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih školah ove zemlje?“

Izvjestitelj toga pitanja bje rav. učitelj g. Pinter, a rezolucije po skupštini primljene jesu sliedeće:

1. Tjelesna se kazan ima rabiti kao disciplinarno sredstvo u pučkih školah ove zemlje.

2. Ima se rabiti, kad su sva ostala odgojna sredstva §. 23. škol. i nast. reda ostala bezuspješna.

3. Ova kazan valja samo za ćudoredne prekršaje.

4. Tjelesna se kazan ima obaviti sukromno samo u prisuću mjestnoga šk. nadzornika (u gradu ravnajućega učitelja), u odsuću ovih kojega god člana mj. škol. odbora, tako da se nepovriedi ustanova §. 22. škol. i nastav. reda.

5. Pod ovom se kaznom razumieva samo kazan šibom.

Tim bi razprava prvoga pitanja svršena.

Kratak odmor od 5 časova.

Po tom se prešlo na drugo pitanje glaseće:

Digitized by Google

„Kojim bi se načinom mogao postići skroz marljiv polazak škole, glavni uvjet uspješne radnje učiteljeve, a po tom pučke naobrazbe?“

Izvješćivao o njem varaždin. učitelj Plantić, a skupština prihvati ove rezolucije:

1. Da se postigne skroz marljiv polazak škole, neka bi oblast nastojala, da se škole umnože, da obćine ondje, gdje su prostorije školske nedostatne, ove po potrebi razprostrane.

2. Dok to nebude, da se u nijednu školu nebi više djece uškolalo, nego to prostor školske sobe dozvoljuje, da se istodobno unj smjeste.

3. Budući da poldnevna obuka neodgovara zahtjevom škol. zakona i što traži učevna osnova, to da se obuka nerazdvoji t. j. da nebude poldnevna, izim ako to upravo izvanredne mjestne okolnosti neobhodno nezahtievaju.

4. Da se popis djece obavi u tri reda: *a)* u prvi red došla bi djeca, koju roditelji sami svojevoljno u školu upisati hoće; *b)* u drugi red popisala bi se djeca, koja blizu škole stanuju te lako u školu doći mogu; *c)* u treći red popisala bi se djeca od škole udaljena, djeca imućnih roditelja, koji bi ih bez velike žrtve u školu slati mogli; *d)* a djeca neuškolana da nebudu sasma zanemarena, imala bi po nedjeljah i svetcih marljivo polaziti kršćanski nauk.

5. Da se vrlo udaljena mjesta od škole uškolaju u bližu drugu obć. školu.

Tim bje prva sjednica završena.

Dne 6. rujna u 9 sati prije podne nastavljeno bje sborovanje te bude na pretres uzeto 3. pitanje, koje glasi:

„Kako bi mogao učitelj dokazati, da mu je dobro ustrojena unutarnja škola, te kao takova iz vana dobrotvorno djeluje; što od svoje strane može učiniti, da ju puk smatra koristnom radionicom za život?“

Izvjestiteljem istog bje g. ravnajući učitelj više djev. učione u Varaždinu Franjo Stepanek; ali radi obiteljskih odnošaja zapriečen sam da izvješćuje, umoli g. Čavličara, da ga sgodno zastupa, što on i učini.

Skupština prihvati sliedeće rezolucije:

1. Da učitelj u svom pedagogijsko-didaktičkom znanju stoji na visini svoje dobe, te si pribavi toliko družtvenoga takta, da ugledno mjesto u svojoj obćini zauzeti uzmogne.

2. Učitelj mora biti ćudoredan, pravedan, neumoran, čovjek od rieči, pripravan raditi i svoje sile žrtvovati za obće dobro.

3. Učitelj će svagda i u svačem nesamo učenikom, već i narodu biti iskrenim savjetnikom, te nepropustiti nijedne prilike, kojom bi mogao narodu pripomoći.

4. Izvan škole pokazat će se štovateljem vjere te u crkvi od svoje strane će pripomoći nabožnomu izvršivanju obreda. Učeć mladež skladnomu pjevanju i čuvajuć se sviranja, koje sjeća na svjetsku svirku, dizati će duh nabožnosti u pučanstvu.

5. Uz školsku knjižnicu ustrojit će i pučku, te uzajmljivati knjige i časopise puku. U tu svrhu će nastojati, da škola ima shodne časopise, da bude predbrojena u sveto-jeronimsko družtvo itd.

Digitized by Google

6. Učitelj će nadzirati po mogućnosti izvan škole djecu, ubavješćivati roditelje o njihovu maru, napredku i ponašanju.

7. Uzgajati će čvrste značaje, voditi učenike do što veće samostalnosti u radu te nastojati, da mladež ima jasne pojmove o bogu, caru, oblastih, roditeljih i pojedincu.

8. Napokon imade u pučkoj školi sa svom ozbiljnosti predavati gospodarstvo.

Tim bi razprava toga pitanja dovršena.

Nakon kratkoga odmora od 5 časova prošlo se na razpravu 4. pitanja, koje ovako glasi:

„Je li potrebno, da se predaje kućanstvo u nižih i u viših pučkih djevojačkih školah?“

Izvješćuje gospodja Pavčeva, a poprimite budu ove rezolucije:

1. U interesu je zdravstvenoga narodnjega napredka nuždno, da se učenice pučke škole uče i kućanstvo, imenito kuhanje.

2. Teoretičnu podlogu u tom predmetu mora djeci pružiti čitanka.

3. Na teoretičnoj obuci mora biti i snjom u savezu praktička. Ova se povjerava učiteljici; ako joj odnošaji to nedopuštaju, onda prima to učiteljeva supruga uz primjerenu nagradu. Naročito imaju se učenice poučiti u kuhanju i vrtlarstvu. Praktičnu obuku u vrtlarstvu rukovodi učiteljica, ako takove ima; ako nje neima, takodjer učiteljeva supruga.

4. Djevojčice se u tu svrhu diele na reduše u školi i reduše u kuhinji, i to redomice na vrieme od nedjelje dana.

5. Školska reduša stara se oko čistoće u školi.

6. Kuhinjska reduša sudjeluje u kuhinji s učiteljicom ili učiteljevom suprugom pri ugotavljanju jestvina, dvori stolu istih, te se pri tom uči liepu i pristojnu dvorenju.

7. Reduša vodi o svom radu u kuhinji kratke bilježke, a o svem, što je u kuhinji radila, izvješćuje sutradan učitelja ili učiteljicu svoju.

8. Reduša objeduje, gdje se vježbala.

9. Mjestni školski odbor odredjuje na predlog učiteljičin, koje se učenice imadu praktično podučavati u kuhinji kao kuhinjske reduše.

10. Sve, što se kuhanja tiče, razumieva se za seoske djevojačke škole.

Tim budu debate po zadatih pitanjih svršene.

Nakon toga prošlo se je na izbor odbora za priredjivanje i sastavljanje razpravnoga programa za sliedeći podžupanijski učiteljski sastanak, te budu sliedeća gg. izabrana:

Mato Prusac, Stjepan Krolec, Dragan Herceg, Vinko Bratić, Lacko Kubovsky i budući biškupečki učitelj (ovaj radi blizine mjesta).

Zatim se konačno prodje na izbor koli za podžupanijski škol. odbor, toli i za zemaljsku učiteljsku skupštinu.

Za prvi budu većinom glasova sliedeća gg. izabrana: Josip Plantić sa 14, i Drag. Pinter sa 11, a u posljednju, naime zem. skupštinu, izabrana su takodjer većinom glasova gg. Drag. Pinter sa 16, i Franjo Stepanek sa 11 glasova.

Digitized by Google

Gosp. Plantić najposlje interpelira g. predsjednika, da li će učitelji pučkih učiona biti jednaki sa ostalimi javnimi činovnici glede pristojba, koje se imadu sada uplatiti u mirovinsku zakladu.

Gosp. predsjednik odvrati, da će se glede toga obratiti na vis. vladu.

Na koncu zaključi g. predsjednik, kr. žup. škol. nadzornik Franjo Dürr, ovogodišnju skupštinu, prosboriv krasno slovo bodreći nas i na dalnji složan rad te medjusobnu slogu i ljubav.

Na što mu se u ime sveukupnoga učiteljstva g. učitelj Plantić najsrdačnije zahvali a gromki „živio!“ ga poprati.

Za vrieme našega sastanka držana su svaki poslie podne razna predavanja, i to: Gospodična Binderova razvijaše praktičan postupak kod slova *i* pisočit. načinom. Gosp. Prusac predavaše iz fizike. Gosp. Cvjetko pokazao postupak kod oplemenjivanja voćaka, što nam je mnogim dobro došlo.

Tako bude naša prva podžupanijska učiteljska skupština, prigodom koje se mnogo liepa naučismo te medjusobno boljma upoznasmo i sporazumismo, za ovu godinu zaključena a do godine razpuštena.

Bog dao, do godine sastali se opeta u tolikom broju na napredni i po mili nam narod koristni rad!

Dragan Herceg,
učitelj sračinski i skupšt. perovodja.

Dopisi.

Križevci. Dopisnik „Obzora“ u br. 264., koj se je najprije namlatio vlade, zatim ponešto narugao gradskomu zastupstvu, prešao je šibat dopisnika i uredničtvo „Napredka“* sbog članka u 31. br. glasećeg o klasifikaciji škole križevačke. Da je on pazljivo pročitao od početka do kraja onaj dopis u „Napredku“, koj je pisan skroz hladnim i umjerenim načinom, jamačno nebi vidio u njem proti učiteljkam vojske bez vojnika te izvadjao i podmetao, što se nije niti mislilo Smjer mu bijaše jedino taj, da se osujeti kod zem. vlade odobrenje posljednje klasifikacije, kojom je stavljena škola u treći razred, pa da se mužka i ženska stavi u drugi razred; jer ovim, što je škola stavljena u treći razred, izgubili su učitelji na mirovini, kvinkvenijah i stanarini, dočim su dosele imali pravo na 500 for. mirovine, a pošto je škola stavljena u treći razred, to po §. 139. škol. zakona pripada im mirovina od onog razreda, u koj je škola uvrštena, dakle samo na 400 for., akoprem §. 135. šk. z. kaže, da se nesmije nikomu ništa, dok živi, uzeti i umanjiti od onoga, na što je dosada pravo imao.

Dopisniku se „Napredka“ spotiče, da je navod ob učiteljkah njegovo a ne zastupničko mnenje. Ta tko je klasificirao školu zastupnici ili dopisnik?! Valjda zastupstvo, pak je ono stavilo učitelje u drugi a učiteljke u treći razred, a da su ga u tom vodili nekoji razlozi, mora se vjerovati. — Bilo je pri tom

---

* Od toga nas glava neboli. Ured.

Digitized by Google

raznoga mnenja i proti učiteljem i učiteljkam, koje je dopisnik pronašao za shodno nespominjati te samo iztaknuti nekoja, nemisleć tim niti najmanje ožalostiti učiteljke, za koje je uvjeren, da svoju dužnost vrše i u školi uspješno rade. —

Nu pošto je dopisnik „Napredka“ stegnuto ali jasno naveo bez potanjega razlaganja mnenje zastupstva, koje ga je vodilo pri klasifikovanju škole, prepuštajuć prozirnost istoga čitateljem, našao se kukavac, koj je hotio istinom prevrnuti, pa pošto nemože sam na mejdan izaći, potražio si junaka Golijata, kojemu u strasti i zasljepljenosti uruči gradivo, da ga preda javnosti, a ovaj onda u „Obzoru“ nepoznavajuć dobro stvari, svojim perom kano kijačom udri lievo i desno, samo ne sredinom i razborom. Tko iz mutnoga vrela vodu grabi, nedonosi čistoga pića. —

Čudnovato je, što dopisnik „Obzorov“ tvrdi, da su si učitelji sami stvorili školski zakon! Ta morao bi znati, da zakone stvara sabor, a ne učitelji, od kojih nesjedi tamo nijedan. Ovakova što javno kazati, nedoliknje razboritu čovjeku. Na ostale njegove fraze nije se vriedno obazirati.

Drago nam je, što se o klasifikaciji naše škole stvar okreće na bolje, jer se gradonačelnik i slav. zastupstvo, koje je u najnovije vrieme svim gradskim činovnikom plaću povećalo, briže oko toga, da se i učiteljstvu materijalno stanje poboljša, pa je nade, da će i ono svoju mužku i žensku školu staviti poput inih gradova u drugi razred.

Sa žalošću se mora spomenuti, da se je na ovom zavodu pri imenovanju učitelja dogodilo, što se valjda nije u cieloj domovini, t. j. da su trojica čestitih, zaslužnih i obće štovanih učitelja imenovani privremeno, a neznadu zašto, jer nijedan od njih nije nikada niti najmanju opomenu a još manje kakov ukor od predpostavljenih oblasti dobio. Po takovu žalostno je biti učiteljem.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Nj. Preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je izpitanoga podučitelja Matiju Krasnika privremenim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Ljubi; namjestnu učiteljicu u Osieku Terezију Kolarićevu pravom podučiteljicom na obospolnoj obćoj puč. školi u Orahovici; izpitanoga za učiteljstvo kandidata Gustava Bacha pravim učiteljem na obćoj pučkoj školi u Čabru; pamj. učitelja u Lokvah Vjekoslava Fialu privr. učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Sungeru; a uslied preustrojstva puč. školstva na temelju zakona od 14. listop. 1874. Simu Mirosavljevića pravim učiteljem na obćkoj puč. školi u Kraljevcih.

— Može li biti učitelj občinskim odbornikom? Čujemo, da se u nekoj občini podžupanije zagrebačke imao nedavno obaviti izbor občinskoga odbora, i kad bi birači izrazili želju, da će birati u odbor i dva učitelja, koji su i dosele već bili odbornici, izjavi im prisutni povjerenik od strane podžupanije ponajprije, da učitelji nemogu biti občinskimi odbornici, jerbo su občinski činovnici, za tim opet, da im to nedopušta školski zakon. Nu birači se nikako nedadoše odvratiti od svoje namjere, navadjajuć, da će na svaki način birati učitelje, jer su im oni jedini pravi savjetnici i samo njim imadu zahvaliti, da jim nisu občinski činovnici još više občinskoga imetka protepli. Povjerenik ih uze iznovice upućivati, da jim sve to nekoristi, jer

Digitized by Google

ako oni i izaberu učitelje u občinski odbor, da ih županija neće potvrditi. Ali sve to nepomaže; svjestni birači ostadoše kod svoje, te izabraše učitelje u obć. odbor, a povjerenik jih morade zapriseći kao i druge odbornike.

Što će sad na to županija, da li će izbor zabaciti? Mi toga nevjerujemo, jer neznamo takovu postupku u obstojećih zakonih nikakova razloga. Paragraf 124. škol. zakona zabranjuje učitelju, da obnaša kakovu uzgrednu službu, koja bi ga priečila u izvršivanju učiteljskih dužnosti ili koja bi se protivila ugledu učiteljskoga stališa: nu občinsko odborničtvo niti je kakova služba, nego samo čast, niti ga prieči u izvršivanju učiteljskih dužnosti, a još manje se protivi ugledu učiteljskoga stališa. Pače imade li što ljepšega, nego kad narod stavlja toliko povjerenje u svoga učitelja, da ga odlikuje takovom časti u občini, i da se neda ničim odvratiti od svoje namjere. Koji će učitelj moći u svojoj občini više koristiti, da li ovaj, u kojega imadu občinari najveće povjerenje, kojega štuju kao poštena čovjeka čelik-značaja, te su o njem uvjereni, da samo na boljak naroda radi, ili onaj potištenik bez svakoga ugleda i prava. Pa da i občinski zakon takova šta nalaže, česa nevjerujemo, jer inače nebi ni dosele mogli biti odbornici, morao bi se smjesta promieniti, da nebude na ruglo hrvatskomu zakonodavstvu. Po občinsk. zakonu nemogu biti u obć. odboru obć. činovnici, a učitelji nisu občinski, nego po školsk. zakonu javni činovnici, koji neimadu izvršivati zaključke občinskoga vieća, kao n. p. načelnik, bilježnik, blagajnik itd., te nisu ni u disciplinarnom pogledu podvrženi občinskomu odboru. U obće od kada su po novom škol. zakonu uvedeni mjestni školski odbori, nije učitelj sa občinskim odborom baš u nikakovu savezu. — Dnevice čitamo u tudjih šk. listovih, osobito u cislajtanskih, kako u raznih mjestih, pa i u gradovih biraju učitelje u obć. odbore, a u Hrvatskoj da učitelj kao uzgojitelj i obrazovatelj budućega naraštaja, kojemu imade tumačiti dužnosti, ali i liepa i uzvišena prava državljanina, neuživa sam ta prava. Ako što, to bi bio pravi absurd. Nu hvala bogu, da svi vladini organi netumače tako zakone, kako se svidjelo tumačiti ih povjereniku podžupanije zagrebačke. Tako n. p. tajnik podžupanije riečke g. M. Kukuljević izjavi učiteljstvu podžupanije riečke, kad mu se predstavilo, da neka nastoji, da bude što više učitelja izabrano u obć. odbore, da tako bude u njih što više inteligencije; pa i „Obzor“ u br. 287. u članku „Uprava bogoštovja i nastave“ priznaje, da bi dobro bilo, da budući izbori tomu doskoče, kako bi u našem saboru zastupane bile i srednje i pučke škole.

Nadamo se, da će to mnenje i dalje prodrieti i da će jednom puknuti medju očima i onim, koji još uviek drže učitelje kao nekakove niže stvorove, nevriedne, da uživaju jednaka prava s drugimi stališi. Videant Consules. —

— Hrvatsko gospodarsko družtvo imalo je 30. studenoga glavnu skupštinu, u kojoj je, kako javlja „Gosp. list“, medju inim stvorilo rezolucije, koje, kad bi se provele, mogle bi liepo podići naše pučko školstvo. Na stavljeno naime pitanje, kako bi se imalo djelovati na narod, da marvu u staji hrani, da se pastirstvom djeca neotimlju polazku škole, odgovori obrazloženimi rezolucijami referent Iv. Jagić, a s ovim slažu se skoro doslovce i rezolucije podružnice križevačke, koje obrazloži urednik gospodarskoga zavoda gosp. Žiga Šugh. Rezolucije glase ovako:

1. Premda je paša, bilo to na privatnom ili občinskom zemljištu, mnogo štetna po napredno gospodarstvo, to nebi ipak našim odnošajem odgovaralo, da se paša na privatnoj ili občinskoj zemlji zakonom posve zabrani.

2. Obzirom na prerazličite okolnosti, koje na razmjerni broj potrebitih pastira u pojedinih okolicah djeluju, nemože se ni broj pastira obćenitim zakonom ustanoviti, već je dužnost občinskomu poglavarstvu, da sporazumno sa zastupstvom shodne naredbe učini, da se, gdje je iole moguće, namjeste občinski pastiri ili da si bar po nekoliko kuća zajedničkoga pastira drži.

3. Občinska poglavarstva neka se brinu, da budu pašnjaci občinski i privatni, gdje je god moguće, ogradjeni živicom ili kojim drugim načinom. Svinje i guske neka se iz občinskih pašnjaka budi posve izključe ili se neka za nje posebna, koliko je moguće ogradjena mjesta od drugih pašnjaka, odluče.

4. Občine neka drže valjane poljare, a poljarsko redarstvo neka se strogo vrši.

5. Obzirom na naše gospodarske odnošaje nebi bilo shodno, da se občine zakonom sile na razdiobu svojih pašnjaka medju pojedine občinare, ali svakako bi se imalo u občinah, gdje bi se mogli pašnjaci u koristnije kulture promieniti, o tom nastojati, da se občinari na dieljenje občinskih pašnjaka sklone. Državne oblasti neka jih u tom bezplatno podupiru, u slučaju potrebe neka zemlja kod potrebitih melioracija i materijalnu pomoć pruža.

— Liep primjer. Zastupstvo občine suhopoljske ako i nije moglo svoje učione uvrstiti u drugi plaćevni razred, ipak si osvjetlalo lice tim, što je uvažilo molbu učitelja i učiteljka te zaključilo, da će za svakoga platiti percentualnu pristojbu od 100 for. u mirovinsku blagajnu. Učitelj Pleše i učiteljka zahvaljuju se na tom zastupstvu suhopoljskomu, osobito pako obć. načelniku Vjekoslavu Milihu i obć. bilježniku Simi Silvestru.

U suhopoljskom občinskom zastupstvu neima sjegurno toliko inteligencije, koliko u zagrebačkom, pa je opet uvidjavnije od ovoga.

Mi držimo, da i ovo neće ostati kod svoga zaključka, te učiniti za svoje učiteljstvo u gl. gradu toliko, koliko čine siromašne seoske

Digitized by Google

občine. A napokon neće time učiteljem ništa pokloniti, nego učiniti samo ono, što je učiniti dužno, dočim se obvezalo plaćati svojemu učiteljstvu mirovinu.

Razne viesti.

† Josip Bačkora, bivši učitelj na glav. učioni uz c. k. česku preparandiju u Pragu, preminuo je 6. prosinca. Pokojnik bijaše ne samo vrstan učitelj, nego i domoljub čelikznačaja — Čeh dušom i tielom, — pa zato je postao žrtvom germanizatora českih i morao nrije vremena ostaviti zavod, na kojem je toli koristno djelovao, te živiti u zabiti od kukavne mirovine. Nu česko je učiteljstvo zato i štovalo pokojnika, pa to pokazuju i sada tolike sažalnice od českoga učiteljstva iz svih strana Češke, upravljene na brata mu, ravnatelja češke pučke škole u Pragu, Stjep. Bačkoru, takodjer jednoga prvaka medju naprednim českim učiteljstvom, a poznatomu i hrvatskomu učiteljstvu iz skupštine slavenskih pedagoga u Beču.

I „hrv. pedag. književni sbor“ kao i učit. „Zadruga“ izraziše mu svoje sažaljenje, a mi kličemo pokojniku: Slava!

— Srbsko školstvo. Srbska vlada izdala je statistični pregled školstva u kneževini Srbskoj, koja imade 1,200.000 stanovnika. Polag toga pregleda bijaše g. 1873. 1 sveučilište sa 17 profesora i 196 slušalaca, 1 bogoslovna škola sa 11 profesora i 279 pitomaca, 17 gimnazija sa 95 profesora i 1186 djaka, 11 realka sa 49 profesora i 549 djaka, 1 učiteljište sa 11 učitelja i 59 pitomaca (pripravnika), 1 viša djev. škola sa 26 učiteljka i 238 učenica, 507 narodnih (pučkih) škola sa 627 učitelja i 22.756 učenika. U obće može se uzeti 1 škola sa 44 djece i 1 učitelj sa 32 učenika.

— Školska občina Komenda sv. Petar kraj Kamniku sagradila prije pet godina novu sgradu velikim troškom i na vrlo sgodnom mjestu. Nu sada poslie pet godina možeš vidjeti u svih prostorijah debele stupove, kojimi su poduprti stropovi. Pa da ovih neima, već bi bila odavna postradala školu polazeća djeca i učitelj sa svojom obitelju. Jedan strop u pročeljnoj sobi srušio se je jur. Škole nije mogla polaziti mladež nekoliko dana, dokle nije sve poduprto. A kako to? Uzeše za strop drvo mokro, pa je ono došav u mokar zid sagnjilo. Ugli su najprije sagnjili, i tako se jedan strop srušio, a druge moradoše poduprieti. Školskimi sgradami postupa se obće s riedkimi iznimkami upravo maćuhinski, zato treba nove sgrade za dvie tri godine znatnim troškom popravljati. A kod nas? Razboriti ljudi počimlju graditi usried ljeta, a kod nas se s tim zateže do jeseni. — Je li to biva s ekonomičkih ili drugih razloga, toga neznamo kazati. — Tko nevjeruje, neka se potrudi u Novu ves. —

— Andrija Praprotnik i Ivan Miklošić, slovenski učitelji, podnieli su ministarstvu austrijskomu na odobrenje rukopis „Tretjega berila“ i „Početnice“. — „Slovenski učitelj“, koj donosi tu viest, dodaje: počasi gre, pa gre vendar. Tako i valja; radimo promišljeno pa makar i polagano. Mi želimo našoj braći slovenskoj, da ministarstvo predložene rukopise odobri, pa da onda te knjige čim prije dobije u ruke slovenska mladež.

— Članovi narodne slovenske stranke, a ujedno članovi zemaljskoga školskoga vieća Dr. Zarnik i Murnik neće, kako „Fr. pädagogische Blätter“ javljaju, u tom vieću sudjelovati. — Oni su naumili u prvoj sjednici to vieće pismeno kao „ilegalno“ t. j. nezakonito proglasiti, a to s toga, što nije zem. odborom predloženi ravnatelj i domoljub Šuklje, već ustavovjerni dr. Merhal njegovim članom imenovan. —

Književnost.

— Od nove godine izdavati će u Zagrebu knjižara Mučnjaka i Senftlebena, a uredjivati Ljudevit Tomšić: **„Pučke novine“**, časopis za gospodarstvo, obrt i narod. Izlazit će svake subote, a stajati na godinu za domaće 4 for., poštom pako 4 for. 60 n.

Iz programa u 1. broju toga lista, koji je ovomu broju „Napredka“ priložen, razabrat će štovano čitateljstvo, da mu je svrha plemenita, naime da u narodu učvrsti ljubav do čitanja, da ugodnim i lakim načinom i niže razrede našega pučanstva upozna sa svim, što bi isti kao naobraženi ljudi znati imali. Na to ime preporučamo „Pučke novine“ našemu štovanomu čitateljstvu.

Natječaji.

— Za učitelja i orguljaša u Velikoj Erpenji. Beriva: 400 for. plate, 20 f. paušala, 20 f. u ime drvarine i 30 for. odštete za vrt. Molbenice s prilozi šalju se do 10. siečnja 1877. mj. šk. odboru u Velikoj Erpenji (pošta sv. Križ Začreće).

— Za učitelja i orguljaša u Kutjevu. Beriva: 600 for. plate, stan u naravi, vrt za porabu učitelja, 16 hv. drva za učionu i učitelja, 2 i pol jutra livade i od vlastelinstva kutjevačkoga 52 for. 50 n. nagrade za orguljanje. — Molbenice s prilozi šalju se do 1. siečnja 1877. mj. šk. odboru u Kutjevo.

— Za podučitelja i podučiteljicu u Ravnojgori. Beriva za svako mjesto: 300 for. plate, stan i 9 hv. drva. — Molbenice s prilozi, upravljene na mj. šk. odbor u Ravnojgori, šalju se do 10. siečnja 1877. kr. nadzorničtvu za pučke škole na Rieci.

— Za podučiteljicu u Brodu na Kupi. Beriva: 330 for. plate, stan u naravi i 9 hvati drva. — Molbenice s prilozi, upravljene na mj. šk. odbor u Brodu, šalju se do 10. siečnja 1877. kr. nadzorničtvu za puč. šk. na Rieci.

Digitized by Google

— Za podučiteljicu u Mrkoplju. Beriva: 360 f. plate, stan i 9 hv. drva za vlastitu porabu. — Molbenice s prilozi, upravljene na mj. škol. odbor u Mrkoplju, šalju se do 10. siečnja 1877. kr. nadzorničtvu za puč. škole na Rieci.

— Za učitelja rimokatol. vjeroizpoviesti u Budrovcih. Beriva: 350 for. plate, stan u naravi, vrt i 6 hv. drva. — Molbenice s prilozi šalju se do 1. siečnja 1877. mj. šk. odboru u Budrovcih (Djakovo).

— Za učitelja i orguljaša u Dolnjoj Motičini. Beriva: 350 for. plate, stan i 10 hvati drva. — Molbenice s prilozi šalju se do 1. siečnja 1877. mjestn. škol. odboru u Dolnjoj Motičini (Našice).

— Za učitelja i orguljaša u Almašu. Beriva: 350 for. plate, stan, 6 hv. drva za školu i vlastitu porabu, 20 for. za orguljanje i vrt. Molbenice s prilozi šalju se do 3. siečnja 1877. mjestn. škol. odboru u Almašu (Dalj).

Velecienjenomu gospodinu Ferdi Vuksanoviću, ravnajućemu učitelju u Zagrebu.

Harna čuvstva obuzeše i razgrijaše naše grudi, kadno se u sretan čas sjetismo, da se evo na 8. studenoga t. g. navršilo zaslužno doba obćega priznanja vriednog Vašeg tridesetgodišnjeg učiteljskog rada: s toga mi podpisani članovi mj. šk. odbora u Lovrečini, kao bivši učenici i iskreni štovatelji Vaši, sjećamo se tom prigodom na zlatno ono doba našega djetinstva, kadno iz blagonosnih Vaših otčinskih ustiju slušasmo sladke rieči potrebne nauke i spasonosnog uzgoja za vrieme Vašeg vriednog učiteljevanja u našoj miloj Lovrečini. Pa evo sada na najzgodnije svečane prigode, gdje u slavu Vaše tridesetgodišnjice u ime svijuh naših Lovrečana Vam, kao bivšemu svomu vriednomu i zasluženomu učitelju čestitati, i zahvalnošću za Vaše trudove i nastojanja bar po nešto se odužiti uzmognemo, kličući: „vječna Vam hvala i živio nam dične uspomene učitelj Ferdo Vuksanović!

Prigodom obdržavane škol. sjednice u Lovrečini, 10. prosinca 1876.

Luka Pajsar. Martin Terebuh.
Imbro Španiček. Mato Terebuh.

Poziv.

Upravljajući odbor „Učit. Zadruge“ pozivlje ovim po drugi put svu p. n. gg. članove na glavnu skupštinu, koja će se obdržavati dne 28. prosinca u 10 sati pr. podne u družtvenoj pisarni na kaptolskoj učioni.

Predmeti viećanja:

1. Izvještaj tajnikov o družtvenom radu za god. 1876.
2. Izvještaj blagajnikov o stanju družtvene imovine.
3. Riešavanje nekih administrativnih poslova.
4. Izbor upravljajućega odbora.
5. Predlozi pojedinaca.

U Zagrebu, 16. prosinca 1876.

Upravljajući odbor „Učiteljske Zadruge“.

Izpravak. Članak „Uzrok i način postanka sjeverne zore itd.“ u br. 25. i 26. ovogodišnjega „Napredka“ preveden je iz ruskoga, što je nehotice pred šifrom M. T. na koncu članka izostalo. M. T.

Poziv na predplatu.

Za nekoliko dana nastupiti će „Napredak“ XVIII. tečaj. Pozivljemo s toga sve dosadanje vjerne mu prijatelje kao i splohomice sve hrvatsko učiteljstvo, da u svojem interesu uznastoji, da nadležne obćine čim prije list predplate i to tim više, što su radi „Službenoga dodatka“ po naredbi vis. kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 2. veljače 1876., br. 525, za svaku školu „Napredak“ držati dužne.

Ove se je godine „Napredak“ znamenito razširio, ali opet bijaše dosta škola u domovini bez njega. Tomu su lje krivi sami učitelji. Uz materijalnu i književnu podporu učiteljstva bit će „Napredak“ sve savršeniji, te će s jedne strane odlučno raditi za razvitak narodnjega našega školstva, a s druge promicati interese pučkoga učiteljstva.

Ciena je buduće godine listu:

Za Zagreb	3	for.	50 nov.
„ „ (u kuću)	4	„	— „
„ vanjske u Austro-ugarskoj državi	4	„	— „
„ strane države	4	„	50 „

Predplata neka se šalje poštarskimi naputnicami: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica br. 90), rukopisi pako: Urednictvu „Napredka“ (Tesarska ulica br. 493.) **Tko nepošalje predplate, nedobije lista.** Bilo to bez svake zamjere, ali tako rade svi listovi, pa i mi smo samo tako ove godine izbjegli silnomu dugu.

Dužnikom od prije (preko 300 for.) pa i lanjskim stavljamo na srdce, da se što prije oduže. Štampu i artiju valja platiti — neoprašta nam nitko ni novčića. Bolje s dobrim, nego zlim! —

Uprava „Napredka“.

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. sbor“, uredjuje **Ljudevit Modec**, a tiska **Drag. Albrecht.**

Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad XII., zatim svršetak članka „Seoba Hrvata“ i 1. broj „Pučkih novina“.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google